R.P.D. ANGELI
PISTACHII
CASTELLI
CLERIC. REGVL.

DE SVPERSTITIONE
REORVMQVE IVDICIO.

SER VA
MAN DA TA
DEVM ADORA
RELIGIO MVNDA ET IMMACVLATA
DE SVPERSTITIONE
REORVMQVE
IVDICIO
Aut. P.D. Angelo Pistachio
Castelli. Cler. Regul.
NOLI DESTRVERE OPVS DEI Rom. XIIII.
PRIOR EST ACCVSATOR

R. P. D. ANGELI PISTACHII CASTELLI

ORDINIS CLERICORVM REGVLARIVM,
S. Theologiæ Professoris, S. Officij in Neapolis Regno Consultoris, ac Eminentissimi Cardinalis Caraccioli Archiepiscopi Neapolitanæ Diœcesis, à Confessionibus, eiusq; Synodalis Examinatoris

TRACTATVS DE SVPERSTITIONE, REORVMQVE IVDICIO.

DVAS PARTES COMPLECTENS.

IN PRIMA,

Singulæ Superstitionis species, ex suis principijs, ac Summorum Pontificum; Sacrorumque Canonum auctoritate, & communi Theologorum doctrina sedulò pertractantur.

IN ALTERA,

Administrorum S. Officij Requisita, Priuilegia, & Iurisdictio; mos item procedendi in Causis ad S. Inquisitionis Tribunal deductis, ac spectantibus, vsque ad sententiam, eiusq; exequutionem inclusiuè, dilucidè explicantur.

Cum triplici Indice, scilicet, Locorum S. Scripturæ, Capitum cum Summarijs, & Notabilium Rerum, atque Verborum locupletissimo.

Opus quibuslibet Ecclesiasticis Viris, præsertim sacris Præsulibus, cunctisq; Prælatis, ac Confessarijs, & alijs Iustitiæ Administris, in pertractandis Causis, appositum, vtile, ac necessarium.

NEAPOLI, Apud Castaldum M.DC.LXXVIII. *Sup. Facultate.*

EMINENTISSIMO PRINCIPI
ALDERANO CYBO.
S.R.E. CARDINALI.
LEGATO AVENIONENSI,
ET SS.D.N. PAPÆ INNOCENTII XI.
A Secretis Status, &c.

ANGELUS PISTACHIUS CASTELLI CLER. REGUL.
F. P.

ECCE in manibus tuis impiam Superstitionem sisto, ac libens exhibeo, in hoc volumine à me fusè descriptam, sedulò excussam, ac graui verbere, vt potui, lacessitam: Vt coram Eminentia Tua, quæ veluti Templum quoddam Religionis, ac virtutum omnium simulacrum hodie splendet, pudore affecta, magno cum dedecore contabescat. Neque enim, quàm te, præstantiorem Heroem huic sanè facinori aptiùs inueníssem; qui acriùs, & illam argueret, & longiùs à Christiana Republica eliminaret. Cùm & summa generis nobilitate, & præclarissima Stirpe fulgeas, & egregijs omnibus animi dotibus admirabilitèr exorneris. Quis enim, aut totius vitæ tuæ seriem, aut præsertim legationes, & quàm maximas præfecturas, aut alia munia grauissima inspexit, & te aliquid operantem animaduertit, aut de re quapiam egregiè perorantem audiuit; & Dei cultum, amorem, ac feruorem in te, vel Fidei Catholicæ studium, vel moderationem animi, vel omnium virtutum exemplar, vel Ecclesiasticæ disciplinæ peritiam, non magnoperè commendauit; tuam insignem prudentiam, sapientiam singularem, &

pro-

probitatem eximiam admiratus? Vix olim primùm Vrbino, ac deindè Rauennæ præeras, cùm ea statim ex Vrbe facinorosos quoslibet vnà cum vitijs expulisti, vt Religioni, ac Iustitiæ, & Virtutum omnium disciplinæ vitia, ocia, ac cuncta etiam ministeria cederent. Quàm faustè id ipsum Ferrariæ planè accidit: Cui ferri nomen cum auri verè omine commutasti, dùm vetus illud Oraculum iterum in os omnium, & in morem induceres; quo aureum id seculum audiebat, quo Sapientes regnare, ac clauum tenere conspicerentur. Quid verò illic illud tuum palatium erat? Aula procerum, an religiosarum omnium virtutum palæstra, & magnarum exercitationum Academia? Ibi publicè Orationes, Commentationes Cœlestium, Collationes sacræ, ac Sermones docti ac pij, adeò confluentibus turmatim nobilibus, ac populis, habebantur, vt mirificè omnes animum, & pietatem excolerent, & te omnes veluti totius perfectionis ideam vehementissimè admirarentur, & vbique deprædicarent. Cum verò Sacri Antistitis Infulam induisses; Deus bone! quos ipse ignes in tuum Clerum, in tuam vbilibet Diœcesim, tuis planè gestis, ac monitis, ac tuo vel etiam ore, ac muto ipso aspectu, non iniecisti? Nunquàm feriari planè animo videbaris; sed labore improbo, omnem mouebas lapidem, ac neruis omnibus, diù noctùq; peruigil insistebas, vt virtutes sereres, flagitia profligares, & tàm Clerus ad sanctiorem viuendi normam, quàm Populus ad morum emendationem incenderetur. Cùm verò aliquos, vel periculis obsitos, vel pauperie oppressos inspiciebas; ità veri Pastoris officio fungebaris, vt omnibus omnia factus, nulli vnquam labori sanè peperceris, quò arduum quodcumque opus obires, & quæ opus esset, magna animi constantia, ac promptitudine, omnem pecuniam erogares. Tantaq; virtutum fama semper vbilibet effulsisti, vt in te meritissimè Beatissimus Pontifex INNOCENTIVS, qui plurimis ab hinc annis tuam innocentiam, virtutemq; eximiam insigniter adamauerat, Christiani Orbis curam, quam maximè collocauerit. Tibi igitur veluti viuo Templo Religionis, quæ omnem Superstitionem exterminet, hos ego labores, & Commentarios meos, quos senio affectus elucubraui, qua par est animi humilitate, ac reuerentia consecro, vt quod ab Auctore pretium, lumenq; non ferunt, abs tuo splendore amplissimè mutuentur. Eritq; tuum illis in fronte nomen impressum, insigne protectionis auspicium, & mei ergà te obsequij, ac perpetuum obseruantiæ, acceptiq; haud semel à te eximij beneficij monumentum. Vale Christianæ Ecclesiæ decus, & vt Deus diuturnè seruet incolumis, æternèq; felicitet prolixius deprecor. Neapoli xx. mensis Octobris Anno post Christum natum 1678.

AV-

AVCTORIS PRÆFATIO
AD LECTOREM
De totius Operis Argumento.

AGe parumpèr hic siste, Lector; nam te monitum, & roga-
tum, in hoc Operis vestibulo, volo: vt quos, magno, ac liben-
ti animo, labores ipse meos tibi offero; grato, ac benigno in-
spicere oculo, non graueris. Summam ad ætatem, Dei bene-
ficio, iam perueni: nec tamen piget, aut tædet, quicquid
temporis Dei cultui, aliorum siue Confessionibus, siue Con-
sultationibus audiendis, assiduæq; Religionis obseruantiæ
superest, in tui commodū, impendere calamo, ac semper ali-
quid lucubrare, vt Senecæ illud monitū impleam, qui ait: Hoc ab homine exigi- Sen. de Ocio Sap. 29.
tur, vt prosit hominibus, si fieri potest, multis, sin minùs paucis; sin minùs
proximis, sin minùs sibi. *Non inficias eo, verissimum esse, quod ille tradidit*:
Quanquam senectui, occupatæ præfertim, & inualidæ, non labor tantùm, sed Lucas de Penna lib. 16. in ep. 1
supplicium sit scribere; scribam tamen(*vt is adiecit*) & motum animi sequar.
Num dedecet Venerabilem Bedam imitari; qui scribendo, ac docendo, grauissi-
mam senectam traduxit; ac quinque supra centum annos natus, discipulos suos
extremo die, cùm planè decumberet, axhalaturus animam, admonebat: Discite Card. Baron. to. 9. sub anno 731.
cum festinatione, quia nescio quandiù subsistam, & si post modicum tollat
me factor meus? *Non is equidem sum, vt tanto viro conferri merear; sed quā-*
uis homuncio planè sim, ac benè meam exilitatem agnoscam, in studio tamen ge-
stio, non modò sacros Heroes, sed etiam Ethnicos imitari. Scio Socratem 94. an-
nos natum suas orationes elucubrasse: suum tragicum verò volumen Sophoclem,
cùm penè centesimum attigisset: ad quam etiam ætatem, assiduè legendo, ac scri-
bendo, Varro peruenit. Non mihi diù viuere propositum est: euocet, & tollat me
Deus, quando illi libitum fuerit. Dùm tamen viuo, optimam ad mortem præpa-
rationem existimo, dies, noctesq; cum sacris Codicibus, & calamo agere, & quo-
ad oculos claudam, nunquam à lectione, ac scriptione cessare; nam quamuis æuo
maior, dicam quod Pomponius, celeberrimus Iurisconsultus, asseruit: Ego discen- L. de pandect. 40. de fidei commiss.
di cupiditate, quam solam viuendi rationem in octauum, & septuagesimum
annum ætatis duxi, memor sum huius sententiæ, quam dixisse fertur Salon:
Et si alterum pedem in sepulcro haberem, adhùc discere quædam vellem.
Franciscum Petrarcam, quem Cardinalis Bellarminus piè, sanctèque obijsse
narrat, imitari contendo, & eius dictum vsurpo: Scri bendi mihi, viuendique Card. Bellarm. de script. Eccl.
vnus (vt auguror) finis erit. *Mox ad rem veniamus. Volumen hoc edo, & de*
Superstitione perscripsi, non solùm quòd grauissimam hanc materiam, & vnicui- Petr. in præf. ad ep.
que præsertim Ecclesiasticis opportunam, ac sanè proficuam arbitrarer; sed quòd
in Sanctæ Inquisitionis Iudicio hanc spartam quadraginta ipsos annos studiosè
versaui: nec dumtaxàt exhibeo quod cæteri tradunt, sed quod ego ipse annos,

quos

quos dixi, in Tribunali Sanctæ Inquisitionis expertus sum. In scriptione tamen hac mea, non noua depromo, quæ meo solùm ingeniolo, atque iudicio innitantur; sed à probæ notæ Scriptoribus adprobata, vt tutiùs ipse Lector progredi possis, meoq; labore vti, ac lectione proficere. Si enim Diuus Thomas, ac Sanctus Gregorius Nazianzenus hac laude potissimùm decorantur, quòd in scholasticis disciplinis, & sacris Scripturis interpretandis, à maiorum, ac seniorum Patrum sententia non recesserint, cur meo ego, in moralibus quæstionibus exponendis, ingeniolo nitar, quæ non maximum sanè pondus habent, nisi à vetustioribus, & celeberrimis Doctoribus hausta? Satis fuerit ea me sedulò perscrutatum fuisse, & quæ diù lance librauì, nunc vno, atque altero in Volumine digesta, hic ad Dei Optimi Maximi Gloriam, & in tui commodum, exhibere. In primo ergo tomo, Superstitionem excutio. Indebitum, ac licitum omninò Cultum expendo, qui vel Deo, vel Sanctis, aut Sanctorum Imaginibus, ac Lipsanis, vel Beatis, vel nondùm hunc titulum promeritis tradi, ac haberi possit. Idololatras, Hæreticos, vel de hæresi suspectos exagito. Diuinationem perstringo, seu per astra, seu per Physiognomiam, Chyromantiam, Metoposcopiam, & alia id genus, seu per Cabalam, per Rotam, aut Characteres, seu per Sortes, seu per Duellum fiat. De Vana item Obseruantia, de Magia, Sagis, Lamijs, Maleficijs, & de Adiuratione contra Dæmones ago. In altero verò tomo, studiosissimè sermonem instituo de Ministris S. Inquisitionis, hoc est, de Inquisitorum S. Officij requisitis, priuilegijs, iurisdictione, Vicarijs, Consultoribus, Patrono, Procuratore, Notarijs, Socijs, Familiaribus, Custodibus carcerum. Iudice, de obligatione denunciandi, de modo procedendi, de citatione, captura, de carceri mancipatis, de spontè comparentibus, de spontè confessis, de eorundem confessione sacramentali, de testibus, de reorum defensionibus, de examine, de indicijs ad torquendum, de tortura, de sententia, de abiuratione, de pœna excommunicationis, irregularitatis, mortis, carceris, triremium, fustigationis, exilij, de habitu pœnitentiæ, de pœna pecuniaria, & confiscatione bonorum, de pœna priuationis beneficiorum actiuæ, ac passiuæ vocis, de salutaribus pœnitentijs, ac de pœna demùm Talionis. Fruere ergo, Lector, hoc qualicumq; labore meo: & si quid boni in ipso reperies, Deo solùm attribue, cui omnia accepta referri debent. Sin me lapsum alicubi deprehendas, meam inscitiam haud inficior: quæ tua tamen erit benignitas, ac prudentia, id meis occupationibus, ac senio condonabit. Cæterùm vnum oro, vt à Deo mihi per Deiparam impetres veniam peccatorũ, & mortem Christiano, ac Religioso homine dignam, vt æternùm ipsum amare, ac laudare queam. Vtinam tu quoq; Lector, meis hisce scriptis extimulatus, studia cuncta vana contemnas, ac Deum solùm ames, & colas, vt propter quam conditi sumus (ò vtinam) æternam mecum Beatitatem adipiscaris! Censuræ tamen S. Romanæ Ecclesiæ omnia à me typis impressa, & scripta submitto.

A V C T O R I S

Ad Lectorem Hexastichon.

Quicquid obest Fidei: Cultum quod Numinis afflat:
Quis modus in Causis suscipiendus erit:
Antistes, Censor Fidei, cunctique Ministri,
Ritè suum vt posthac munus obire queant:
Nunc Liber iste docet. Quæ multa Volumina tractant;
Vno hem perspicuè in Codice, Lector, habes.

A P.

APPROBATIONES.

TRactatum hunc De Superstitione,& Sortilegorum Punitione *à R.P.D. Angel. Pistachio accuratè compositum, iussu Paternitatis Tuæ Reuerendissimæ, iucundè, & qua potuimus diligentia percurrimus; Nec in eo aliquid offendimus, quod Catholicæ fidei, ac bonis moribus aduersetur; immò Opus suo dignum Authore est; verùm cum nihil apud cæteros sit latiùs reperire, quod ipse strictim, atque ingeniosè non exprimat; ad Ecclesiæ, omniumque publicam vtilitatem in lucem edi posse probamus, laudatores potiùs, quàm censores. Datum Neap. die 20. Febr. 1676.*

D.Aloysius Sifola Cler.Reg. S.T.Prof.
D. Michael de Bononia Cler.Reg.S.T.Prof.

D. CAROLVS PIGNATELLVS
Præpositus Generalis Clericorum Regularium.

HOc Opus inscriptum, Tractatus de Superstitione, & Sortilegorum punitione, *à R. P. D. Angelo Pistachio compositum, & iuxtà assertionem PP. quibus id commisimus approbatum, vt typis mandetur, quod ad nos spectat facultatem concedimus. Datum Romæ 28.Februarij anno 1676.*

D. Carolus Pignatellus Præpositus Generalis Clericorum Regularium.

D.Caietanus Capycius Minutulus Secr.

De

DE mandato Eminentiss. & Reuerendiss. Domini Cardinalis Caraccioli Archiepiscopi Neap. prout ex eiusdem literis nobis directis, &c. prouisum est, quòd Reu. P. D. Thomas Caracciolo Ordinis Cassinen. Opera prædicta, seu Tractatus reuideat, & in scriptis referat. Datum ex Archiepisc. Palatio. Neap. 16. Ianuarij 1677.

F. Scanagata Vic. Gen.

Ioseph Imperialis Soc. Iesu Theol. Eminentiss.

EMINENTISSIME DOMINE.

EX commissione Em. V. Tractatum de Superstitione, ac Sortilegorum pœnis, ab A. R. P. D. Angelo Pistacchio Clerico Regulari, ingeniosè, ac eruditè lucubratum, accurata iucunditate expendi, quem cum nedum rectæ Fidei, ac bonis moribus consonum deprehenderim; Verùm in doctrinarum profunda, ac solida facilitate commendabilem recognouerim, vt publicæ vtilitati, ac eruditorum plausibus prodeat typis dignissimum censeo. Datum in Monasterio SS. Seuerini, & Sosij die 16. Iulij 1677.

D. Thomas Caracciolus Casinen. S.T.L. ac S. Off. Cons.

IN Congregatione habita coram Eminentiss. Domino Cardinali Caracciolo Archiepiscopo Neapolitano, sub die 9. Octobris 1677. fuit dictum, quod stante supradicta relatione Imprimatur.

F. Scanagata Vic. Gen.

Ioseph Imperialis Soc. Iesu Theol. Eminentiss.

ECCELLENTISS. SIG.

IL P. D. Angelo Pistacchio de Chierici Regolari, dice à V. E. come desidera dare alle stampe tre libri, che contengono l'infrascritti Trattati, cioè De Superstitione, De Iuramento, & De Voto; supplica V. E. à commettere per la Real Giurisdittione la reuisione di quelli à chi meglio li parerà, che l'hauerà à gratia vt Deus.

R. D. Franciscus Verde videat, & in scriptis referat

Galeota Reg. Carrillo Reg. Calà Reg. Soria Reg.

Prouisum per S. E. Neap. die 27. Mensis Ianuarij 1677.

Scoppa.

Excellentiss. Domine semper Obseruandiss.

PRæscripto Exc. Dominationis Suæ attentè vidi Opera, quorum tit. De Superstitione, &c. Auctore P. D. Angelo Pistacchio Cler. Reg. in quibus nihil Regiæ Iurisdictioni contrarium. Sed omnia eruditè digesta, & summa laude digna; ideò iudico lucidissima, luce eitatissima digna. Si videbitur

Excellentiss. Dominationis Suæ,

Cui viuit addictiss. Seruus

Franciscus Verde.

Visa retroscripta relatione imprimatur, & in publicatione seruetur Reg. Pragmatica.

Galeota Reg. Carrillo Reg. Valero Reg. Calà Reg. Soria Reg.

Prouisum per S. E. Neap. die 3. Mens. Septembris 1677.

Scoppa.

INDEX
CAPITVM.
Cum suis Summarijs
PRIMAE PARTIS.

C A P. I V.

De cultu non superstitioso, sed religioso, ac debito Sanctorum Reliquijs. fol. 17.

vsus

CAP. V.

De cultu non superstitioso, sed licito, ac debito Beatis non canonizatis. fol. 29.

CAP. VI.

De cultu, qui exhiberi, vel non exhiberi potest defunctis, cum opinione Sanctitatis nondùm Beatificatis, fol. 35.

CAP. VII.

De secunda specie Superstitionis, quæ dicitur Idololatria, fol. 48.

CAP. VIII.

De obligatione denunciandi Idololatras, hæreticos, vel de hæresi suspectos. fol. 56.

Est

C A P. I X.

De Prælatorum, & Principum potestate cogendi Idololatras, & Infideles, ac etiam hæreticos ad Christi fidem catholicam suscipiendam. fol.69.

C A P. X.

De tertia specie Superstitionis, quæ dicitur Diuinatio. fol.77.

Di-

C A P. XI.

De Diuinatione per Astra, seu per Astrologiam.

Est

Cum suis Summarijs.

co-

CAP. XII.

De Diuinatione per Somnia.

CAP. XIII.

De Diuinatione per Augurium.

CAP. XIV.

De Diuinatione per Physiognomiam, vel Chyromantiam, vel Metroposcopiam, vel Spatulantiam, vel Pedomantiam, vel Onycomantiam. fol. 109.

C A P. XV.

De Diuinatione per Geomãtiam, Hydromantiam, Aeromantiam, Pyromantiam, & Atatmantiam. fol. 112.

C A P. XVI.

De Diuinatione per Cabalam, vel per Rotam, quæ dicitur Bedæ, aut characteres manuscriptos. fol. 113.

C A P. XVII.

De Diuinatione per Sortes. fol. 116.

C A P. XVIII.

De Diuinatione per Duellum. fol. 123.

xerit,

CAP. XIX.

De quarta specie Superstitionis, quæ est vana obseruantia. fol. 150.

CAP. XX.

De vana obseruatione artis notoriæ. fol. 152.

Quidnam

C A P. XXI.

De vana obseruatione Sanitatis. fol. 154.

C A P. XXII.

De vana obseruatione sacrarum rerum, & verborum. fol. 160.

Sub

C A P. XXIII.

De vana obseruatione futurorum euentuum. fol. 168.

C A P. XXIV.

De Magia, & Sagis, seu Lamijs. fol. 170.

C A P XXV.

De superstitiosis maleficijs. fol. 181.

C A P. XXVI.

CAP.

C A P. XXVII.
De Confessario Malefici, vel Sortilegi. fol. 192.

C A P. XXVIII.
De reseruatione casus Maleficij, aut Sortilegij. fol. 196.

C A P. XXIX.
De facultate absoluendi maleficos, & alios de hęresi suspectos. fol. 199.

CAP. XXX.

De adiuratione, & exorcismis contra Dæmones. fol.212.

tizen-

TRACTATVS
DE SVPERSTITIONE
PARS PRIMA.

PROOEMIVM.

Dæmon, inuidus Dei emulator, ſuper aſtra Cœli exaltare ſolium ſuum, & Altiſſimo ſimilem fieri, præſumens, ad infima Terræ pœnalia præcipitatus, non didicit ex ijs, quæ paſſus eſt, ambitionem reprimere; Superbia namque eius aſcendit ſemper, magis, magiſque diuina concupiſcens. Sed illa, cum Angelis pugnando, aſſequi non valens, ad homines fraudulenter pugnam conuertit, vt propriæ indulgeat ſuperbiæ. Quarè ignota diuinare, futuraq; prænunciare, promittens, ad nefarios ſuperſtitioſos actus, eos inducere, conatur. Futura autem, ac ignota prænoſcere, ſolius Dei proprium eſt. Vndè Iſaias cap.41. ait: ***Annunciate, quæ ventura ſunt in futurum, & ſciemus quia Dij eſtis.*** Ideò Dæmon, vt diuinitate ſe præditum eſſe, ſimulet; verſutia quadam futura coniectat, & occulta indebito modo reuelando, quod diuinum eſt, ſibi tribuit, & vſurpat; vt homo, qui ad agnoſcenda futura, & incognita naturalitèr eſt propenſus, ipſi Dæmoni pro illorum notitia ſe mancipet; vel ſacrificia offerendo, vel eius auxilium, ad aliquid faciendum, uel ſciendum, expreſsè, uel tacitè inuocando. Inuocans enim, & deprecans Dæmonem, illi præſtat obſequium, honorem, cultumque latriæ, qui ſoli Deo debetur; vt docent Eymericus *in direct. Inquiſit. par.2. quæſt.43. n.5. & ſequ.* & omnes Doctores communitèr. Callidè etiam Dæmon hominem decipit, & excœcat, ne reſpiciat decipientis vanitates, & inſanias falſas. Certùm enim eſt; uanam, falſamque futurorum inquiſitionem eſſe à Dæmone, qui mendax eſt, & hominis crudelis inimicus, &, ut ait Angelicus Doctor 2.2. *quæſt. 95. art.5.* ***Nihil magis intendit, quàm hominum perditionem ex eius reſponſis: etſi aliquando vera dicat, intendit tamen homines ad hoc aſſuefacere, vt ei credatur, & ſic eos perducere in aliquid, quod ſit humanæ ſaluti nociuum?*** Ità D. Thomas. Ne igitur homines, ſuperſtitionum uanitates, & inſanias falſas requirant; et ſciant maximè vitioſum eſſe quidquid à veri Dei cultu auertit, Tractatum de Superſtitione aggredior. In cuius accurata diſceptatione, non quæram doctrinarum futilem nouitatem; verùm ſoliditatem, quæ enim ex Claſsicis, ac grauiſsimis Doctoribus diligentèr collegi, hæc ſincerè referam.

CAP. I.

INDEX CAPITVM.

Cum suis Summarijs

SECVNDAE PARTIS DE SVPERSTITIONE.

De Sanctæ Inquisitionis Ministris, & Superstitionis Reorum adiudicatione.

d tur?

C A P. III.

De Iurisdictione Inquisitorum Sancti Officij,& eorum Commissariorum fol.13.

C A P. VII.

De hæretici, vel de hæresi suspecti Aduocato, & Procuratore. fol. 52.

C A P. VIII.

De Cancellarijs, seu Notarijs S. Officij Ministris. fol. 58.

CAP. IX.

De Inquisitorum socijs, & Sacri Tribunalis Thesaurario. fol.61.

CAP. X.

De Sacri Tribunalis familiaribus. fol. 62.

CAP. XI.

De Sacri Tribunalis Custodibus carcerum. fol.63.

CAP. XII.

De Iudice ordinario contra Maleficos & alios Sortilegos, & de hæresi suspectos. fol.66.

Sicut

C A P. XIII.

De obligatione denunciandi ſortilegum, & de hæreſi ſuſpectum? fol. 77.

CAP. XIV.

De modo procedendi contra sortilegos, & de hæresi suspectos. fol 95.

CAP. XV.

De Citatione, Captura, & Carceratis in Tribunali S. Officij. fol. 104.

forma

Index Capitum Secundæ Partis

CAPVT XVI.

De spontè comparentibus in Tribunali S.Inquisitionis? fol.115.

primum denunciandus, denunciantem præuenit, comparendo, & suum crimen Inquisitori integrè confitetur: dicitur ne sponte comparens? fol. 124. nu. 29. & 30.

Sortilegus pœnitens, qui spontè, & non præuentus, vel spontè, & præuentus cōparet, est ne relinquendus impunitus, quando ad misericordiam recipitur? fol. 124. n. 31.

CAPVT XVII.

De spontè confitentibus in carceribus, fol. 125.

Qui postquam sunt in carceribus depræhensi, spontè confitentur commissum sortilegium, vel aliud delictum heresim sapiens; quomodo tractandi sunt in hoc S. Tribunali? fol. 125. n. 1. & 2.

Spontè confitentibus, quid ab Inquisitoribus iniungendum est? fol. 125. nu. 3.

Reus captus si incontinenti confiteatur errorem suum spontè, potest ne obtinere veniam, iniuncta sibi pœnitentia salutari? fol. 126. n. 4.

Si in carcerem deprehensus, & testium depositiones sint contra eum receptæ, spontè confiteatur, siue sortilegium, siue aliud hæreticale delictum commissum, quas pœnas euadit? fol. 126. n. 5.

Videns se esse conuictum, & ad mortem condemnandum, si ex corde pœnitens confiteatur antè torturam suum delictum, euitat ne pœnam mortis? fol. 127. n. 6.

Qui in tortura confessus est suum delictū, & post torturam spontè illud ratificat, recipitur ne ad misericordiam, itaut nō condemnetur ad mortem? fol. 127. n. 7.

Sortilegus hæreticus, impœnitens, & negatiuus, si priusquam ad tabulatum producatur, vel in ipso tabulatu producto, conuertatur, & se offerat abiurare suam hæresim, & alias omnes; admittitur ne ad misericordiam, itaut non tradatur Curiæ seculari? fol. 127. n. 8.

Sortilegus hæreticus monitus, & remonitus, pertinax in sua hæresi: si post latam mortis sententiam, & traditus Curiæ seculari, ad fidem conuertatur, est ne ad misericordiam recipiendus? & quonam modo? fol. 127. n. 9. & 10.

Sortilegus hæreticus pertinax si postquā traditus est Curię seculari, dicit se pœnitere velle, & alios suæ hæresis complices reuelare: est ne ad misericordiā admittendus? fol. 128. n. 11.

CAPVT XVIII.

De sortilegi, de hæresi inquisiti confessione sacramentali, fol. 128.

Sortilego de hæresi in carceribus detento, est ne concedendus Confessarius quoties illum petierit? fol. 128. n. 1.

Quid est obseruandum à Confessario in rei ægritudine, & articulo mortis? fol. 129. n. 2

Si reus crimen hæresis suum manifestauit Sacerdoti, non in ordine ad confessionem, & pœnitentiam, sed sub secreto, & protestatione illud nunquā reuelādi, si producatur ipse Sacerdos in testē, debet ne illud deponere, & veritatem reuelare? fol. 129. n. 3.

Si Confessarius, siue imprudenter, siue malitiosè, crimen delinquentis Inquisitoribus reuelaret, esset ne ei adhibenda fides? fol. 129. n. 4.

Sortilegus, & quicunque hæreticus in mortis articulo conuersus, confessus, & à Sacerdote absolutus: si posteà conualescit, censetur ne in hoc Sancto Tribunali, etiam absolutus? fol. 130. nu. 5. cum seq.

Est ne in foro iudiciali procedendum cōtra sortilegum, de hæresi inquisitum, defunctum, si plures testes deponant, cū hæreticum impœnitentem decessisse, & Confessarius solus testetur, antè mortem illum pœnitentem absoluisse? fol. 131. n. 8. cum seq.

CAPVT XIX.

De Testibus contra sortilegos, & alios de hæresi inquisitos, fol. 132.

Quinam testes in Sancto Inquisitionis

CAPVT XX.

De Reorum defensionibus in Tribunali S.Officij, fol.156.

CAPVT XXI.

De examine Reorum in Tribunali Inquisitionis.

CAPVT XXII.

De Indicijs, ex quibus reus torqueri potest in Tribunali Sanctæ Inquisitionis, fol. 180.

De-

CAPVT XXIII.

De Tortura sortilegi, & de hæresi suspecti.

 Cu-

CAPVT XXIV.

De ſententia contra ſortilegos, & alios in S.Officio inquiſitos.

CAPVT XXV.

De Abiuratione, eiusque requisitis?

CAPVT XXVI.

De pœnis, quæ sortilegis, & alijs delinquentibus contra fidem imponuntur.

CAPVT XXVII.

De pœna excommunicationis contra maleficos, & alios sortilegos.

 iure

CAPVT XXVIII.

De excommunicatione contra legentes, vel retinentes, libros superstitiones continentes, & prohibitos.

CAPVT XXIX.

De pœna Irregularitatis ob sortilegia hæreticalia.

Filij,

CAPVT XXX.

De pœna mortis sortilegis hæreticis debita.

CAPVT XXXI.

De pœna Carceris maleficis, ac sortilegis, alijsque debita.

alio

CAPVT XXXII.

De pœna Triremium, Fustigationis, Exilij, & Habitu Pœnitentiæ.

CAPVT XXXIII.

De pœna pecuniaria, & confiscatione bonorum.

Hæc

CAPVT XXXIV.

De pœna priuationis Beneficiorum, & Officiorum.

CAPVT XXXV.

De pœna priuationis vocis actiuæ, & passiuæ, & officiorum Regularium ob causam ad Sanctum Officium pertinentem.

C A-

CAPVT XXXVI.

De pœnitentjis salutatibus reorum pœnitentium.

CAPVT XXXVII.

De pœna Talionis.

Finis Secundæ Partis.

CAPVT I.

Quid sit Superstitio, & quot eius Species?

Superstitionis nomen vndè dictum, & quid significat?

REspondeturEspondetur varias esse huius nominis Etymologias. Cicero enim *lib. 2. de nat. Deor.* existimauit nomen Superstitionis deriuatũ esse à voce Superstо, seu Superstes: quia superstitiosi vocabantur, qui nimis assidui erãt, precantes, & immolantes Dijs, vt eorũ liberi sibi ipsis superstites forent: Vel vt refert Lactantius *lib. 4. diuinarum institutionum c. 28.* qui suis parẽtibus superstites, relictis veteribus Dijs, parentũ imagines domi tanquã Deos colebant. Epicurei, vt notat Suar. *to. 1. de relig. lib. 2. de superstit. c. 1. n. 1.* Superstitionẽ vocari æstimarunt vanum cultũ Dei: putabant enim Deum nullam habere prouidentiam humanarum rerum; ideò omnem Dei cultum esse superstitiosum credebant. Alij, vt scribit Isidorus *lib. 8. Ethimol. c. 3.* Superstitionem dictam esse à superstando, affirmabãt, quasi superstitio sit cultus desuper stantium & eorũ qui super nos sunt. Lactantius *loc. cit.* existimauit per superstitionis nomen intelligi debere cultum falsorum Deorum, & eos solos dicẽdos esse superstitiosos, qui falsos Deos colunt. Sed verius docent D. Thomas *2. 2. q. 92. ar. 1.* Syluester *verb. Superstitio q. 1.* Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superstit. c. 1.* & cæteri cõmuniter superstitionem dici omnem uitiosũ cultũ, & superstitiosos esse, non solùm falsos Deos colentes; sed etiam uerum Deum uitiosè uenerãtes. Homines enim aliquando inordinato, & nimio desiderio appetunt bonũ aliquod consequi, uel malũ deuitare, vel alteri malum inferre; & videntes se hoc assequi non posse humana, & naturali diligentia, nec à Deo, & à Sanctis auxiliũ, opemq; à Dæmone implorant; & vel cultũ soli Deo, & Sanctis debitũ ipsi Dæmoni deferunt: vel ipsum Deum, & Sãctos, indebitis modis, aut inordinato cultu interpellant, & venerantur. Et iste vitiosus cultus propriè dicitur superstitio.

Qualis igitur est huius Superstitionis definitio?

1 REsp. cum D. Thoma *loc. cit.* & cum cõmuni Doctorũ sententia: quod Superstitio est vitiũ Religioni oppositũ secundum excessum; vel exhibẽdo cultum diuinum, cui non debetur; vel Deo cultũ exhibendo, indebito modo. Dicitur: Vitiũ; quia vitium est, quicquid declinat à medio virtutis. Superstitio autẽ non seruat medium Religionis, verum Deũ, & debito modo solũ colendo. Ergo est vitiũ morale, & peccatum. Dicitur Vitium Religioni oppositum, quia Religio debitũ cultũ soli vero Deo offert; Superstitio autẽ, vel indebitũ cultũ Deo vero præstat; vel cultũ verum falso Deo. Ergo est vitiũ Religioni oppositũ; Dicitur secundũ excessũ: Nõ quia Deũ, quis possit nimiũ colere, vel in eius cultu dari possit excessus: sed quia superstitio excedit in exhibitione cultus diuini, vel cui nõ debet, vel indebito modo, cui debet: vt ex infra dicẽdis patebit.

Quot, & quę sũt Superstitionis species?

2 REsp esse quatuor, nẽpè indebitus cultus veri Dei, Idololatria, Diuinatio, & Vana obseruatio. Ità D. Tho. *2. 2. q. 92. ar. 2.* Nauarr. *c. 11. n. 22.* Sayrus *in Claui reg. lib. 4. c. 4.* & cõmunitèr alij Doctores. Quia vel colitur Deus indebito modo; & est superstitio indebiti cultus. Vel cultus diuinus exhibetur creaturę, eã loco Dei adorãdo; & est Idololatria. Vel diuinus cultus tribuitur creaturę, vt quis instruatur de futuris, aut de preteritis, ac pręsentibus occultis, & dicitur Diuinatio. Vel quis cultũ tribuit creaturę, vt ab ipsa in suis actibus loco Dei dirigatur: & hæc vocatur Superstitio vanæ obseruationis.

CAPVT II.

De prima specie Superstitionis, idest de indebito cultu veri Dei.

Quonam modo Deo exhiberi potest indebitus cultus?

1 RESP. cum D. Thoma *ibidem q. 93. art. 1. & 2.* duplici modo. Vel quia cultus est perniciosus, aut falsus. Vel quia est superfluus, aut vanus. Cultus perniciosus, & falsus est, quãdo quis Deum colit aliquibus cærimonijs, quæ falsitatẽ significãt. Vt e.g. si quis vteretur cęrimonijs iudaicis, vel mahomettanis. Quia cætimoniæ istæ significant rem falsam. Nam si sunt Iudaicæ, significant, Christum nõ fuisse incarnatum, sed esse venturum; quod est falsum. Et si sunt Mahometanæ, significãt Mohomettum fuisse verum Prophetam, cũ falsus fuerit. Cultus superfluus, & vanus est, quando aliquid fit, quod quantũ est de se, non pertinet ad Dei gloriam, nec vt mẽs hominis feratur in Deũ, aut quod carnis concupiscentiæ moderatẽ refrenentur: aut etiã si fit præter Dei, & Ecclesiæ institutionẽ, vel contra cõsuetudinem cõmunẽ, quæ pro lege habenda est. Hoc totũ ait D. Tho. reputandũ est superfluum, & superstitiosum. Et ità etiã Nauarrus *c. 11. n. 23.* Lessius *lib. 2. c. 43. dub. 1. n. 2.* Sanchez *lib. 2. in decal. c. 37. n. 1.* Valentia *2. 2. disp. 6. q. 10. pun. 2.* Thomas del Bene *de offic. Inquis. par. 2. dub. 219. sect. 3. n. 3.* & alij. Exemplis ostenditur. Si quis in Missa diceret sępius *Alleluia*, vel *Kyrie eleison*, vel plures cruces faceret, quàm ab Ecclesia ordinãtur, vel diceret *Gloria*, aut *Credo*, quando ex instituto Ecclesię omitti debent, esset vtriq; cultus superfluus. Item qui bis in die susciperet Sanctissimam Eucharistiam; illa secunda communio non contineret verum cultum, neq; honoraret Deum, etiam si esset tam vera communio, sicut prior; quia dum non fieret debito modo, esset cultus superfluus, ac superstitiosus. Et sic de similibus.

Cultus veri Dei superstitiosus, ratione indebiti modi, est ne semper mortale peccatum?

2 RESP. quod cultus perniciosus, & falsus semper est peccatum mortale? quia vt ait Ioannes 4. *In spiritu, & veritate Deum oportet adorare.* Vndè qui Deum colerct cærimonijs Iudaicis, vel Mahometanis, mortalitèr peccaret, vt ait Diuus Augustinus *lib. de mendacio cap. 4.* ac etiam Sanchez *lib. 2. in decal. c. 37. n. 5.* Nauarrus *c. 11. n. 23. & 24.* Lessius *loc. cit. n. 4.*

3 Qui falsas reliquias pro veris donaret, vel venerandas proponeret, etiam mortalitèr peccaret. Quia cultus talium reliquiarum est cõtra Fidei veritatem, & falsus. Ità Caietanus *in summ. verb. Superstitio, n. 2.* Nauarrus *c. 17. n. 169.* Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. c. 2. n. 17. & 18.* Fagundez *in decal. lib. 1. c. 34. n. 3.* & alij.

4 Fingere miracula non vera, vt vera, & illa prædicare, vel scriptis mandare, vel ad fingendum miraculum, tabellas, cereos, aut spolia in altari alicuius Sancti suspendere, est cultus superstitiosus, & peccatum mortale; etiam si fiat non ex contemptu, neq; animo irreuerenti in Deum, & Sanctos; sed solùm ad deuotionem excitandam, & vt alicuius Sãcti imagini, vel altari donatiua offerantur. Quia est cultus falsus, & perniciosus, veram miraculorum fidem eneruans. Ideò nulla pia intentione à mortali excusari potest. Ità Caietanus *2. 2. q. 93. art. 1. in fin. & in sum. verb. Superstitio, §. Aut enim,* Nauarrus *c. 11. n. 27.* Sayrus *lib. 4. c. 4. n. 4.* Lessius, Sanchez, Fagundez locis supracitatis, & alij.

5 Cantus, vel sonus profanus, aut amatorius in Ecclesia, inter diuina officia, est etiã superstitiosus cultus, & peccatum mortale; in quo crimine incidunt, non solùm pulsantes sonos, & canentes, sed etiam conducentes, & consentientes. Quia est falsus cultus; aduersatur enim diuino cultui, qui est, vt mentes non ad vana, & mundana, sed ad cœle-

stia

stia excitentur per sonum, & cantum; Miscere autem inter diuina officia cantilenas,& sonos profanos,& turpes, nil aliud est, quàm coniungere Christum cum Belial,& lucem cum tenebris. Ergo talis mixtio est crimen superstitionis sacrilegæ, & peccatum mortale. Ità Caietanus 2.2.*q*.91.*ar*.1.§.*Inter hæc,et in summa, verb. Organorum vsus, n.* 2. Valentia 2.2.*disp*.6.*q*.9.*pun.vnic.* Nauarrus *c*.12. *n*.87. Sanchez *loc.cit. n*.7. Thomas del Bene *par*.2. *de off. Inquis. dub*.219.*sect*.3. *n*.8.*& seq.*Suarez *to*. 2. *de relig. lib*. 4. *de oratione c*. 13.*n*. 16. Qui eum *Caietano* addit quod: Potest duobus modis talis cantus esse indecens in Ecclesia: scilicet, vel ratione materiæ,quia est res profana,aut ratione soni, quia est lasciuus; Vel est valdè sæcularis. In priori modo, ferè semper committitur peccatum mortale: quia est magna irreuerentia, & aduersatur diuini cultus fini, qui est, non ad vana, & mundana, sed ad cœlestia, & beata mentem excitare. Et quamuis sonus, siue vocis,siue organi ex se sit quid indifferens;tamen dum audientes, vel ad malum prouocat, vel occasionem eis tribuit scandali,quia miscentur diuino cultui profana,nulli dubium est, esse mortale peccatū. Tum ratione prouocationis ad malum. Et tum ob irreuerenriam,& iniuriam cultus diuini. In posteriori autem modo potest esse venialis culpa, vel ratione minimæ materiæ,vel ex bona intentione, & inaduertentia, vt Caietanus dixit 2.2.*q*.91. vel si fiat ex intentione, non excitandi impuram delectationem,sed ad delectandos audientes vano illo modo canendi. Ità Suarez, & alij supradicti Doctores.

Superstitiosus cultus Dei, non falsus, sed superfluus, est ne mortale peccatum?

6 RESP. si non adsit ecclesiasticæ disciplinæ contemptus, nec alicuius præcepti transgressio, non est peccatum mortale,sed tantum veniale. Quia talis cultus est præter, non contra constitutionem Ecclesiæ; nec in eo videtur committi grauis irreuerentia Deo. Ità Caietanus 2.2.*q*.93.*art*.1.§.*In sequenti verò*, Valentia 2. 2. *disp*. 6. *q*. 10. *pun*.2. Suarez *to*.1. *de relig.lib*.2.*de superstit.c*.2.*n*.20.Sanchez *lib*. 2. *in decal.c*.37.*n*. 10. Nauarrus,Armilla,Medina,Lessius,Fagūdez,Thomas del Bene,& alij communiter. Qui docent esse tantum veniale peccatum,quod audiatur Missa Sacerdotis, qui tali nomine appelletur; vel quod in peregrinatione sint tanti homines; vel tali nomine, vel tali vestitu induti;Vel quod in recitandis horis canonicis, aut in sacro faciēdo,relictis rubricis ordinarijs,alias cærimonias pro sua deuotione adhiberet:Vt si bis dicat Alleluia, quando semel dicendum est;aut Gloria,& Credo, quando dicenda non sunt; aut fiat in Missa signum crucis, vbi non mandātur fieri. Omnes hi modi,& similes colendi Deum, ad eius indebitum superfluum cultum spectātes, non videntur, esse plusquam peccata venialia.

7 Peccaret verò mortaliter, qui absq vrgenri causa, bis in eodem die communicaret,quia est contra consuetudinem, ac præceptum Ecclesiæ; quæ ob reuerentiam tanri Sacramenti prohibet,ne quis plusquam semel diuinam Eucharistiam sumat;ne ob nimiam frequentiam vilescat. Irà colligitur ex *C. Consuluisti, de celebr.Miss.& ex c.sufficit, de consecrat. dist*. 1. In quibus de Sacerdotibus sacrificātibus sermo est; & indè sumitur argumentum ad laicos communicanres.Er ità docent D.Thomas 3. *p. q*.80. *ar*.10. *ad* 4. Sotus *in* 4. *dist*.13. *q*.2. *ar*. 2. Tabiena, *verb.Communio*, §. 15. Henriquez *lib*. 8. *de Eucharist.c*.53. *n*. 5. Suarez *in* 3.*par. to*.3. *q*.80. *disp*.69.*sect*. 4.*n*.3. Fagundez *de præc.Eccles. lib*.3. *c*.7.*n*.11. & alij.

8 Qui verò votum emitteret,ieiunandi omnibus Dominicis, eius votum esser superstitiosum continens cultum Dei indebitum, & superfluum; & consequenter eriam illicitum, & inualidū; quia aduersatur Ecclesiæ consuetudini,

quæ vim legis habet: vt testatur D. Augustinus epist. 86. ad Casulanum. Sed cessante contemptu moris Ecclesiæ, & scãdalo, esset tantùm peccatum veniale, ob quandam singularitatem, & cultum superfluum. Ità docent Suarez *to. 2. de relig. lib. 3. de voto c. 6. n. 21. in fin.* Sanchez *lib. 2. in decal. c. 37. n.* 15. Fagundez *in decal. lib. 1. c. 34. n. 7.* Thomas del Bene *de offic. S. Inquis. par. 2. dub. 219. sect. 4. n. 5. & seq.* & alij.

Est ne cultus superstitiosus, & mortale peccatum, canere genibus flexis in Choro per determinatos dies, Psalmum 108. *Deus laudem meam ne tacueris*; ad petendam à Deo vltionem alicuius inimici, vel persecutoris?

9 RESp. affirmatiuè, quia, quamuis orando peti potest à Deo aliquod malum alicui; ut ad ipsum Deum conuertatur, uel ob publicũ honorem Ecclesiæ, & commune bonum Reipublicæ; uel si iustus est, ne malitia mutet intellectum eius, & si peccator sit, ne peior fiat, & ità Deus agnoscat expedire ad illius proximi salutem æternam, uel ad minorem damnationem. Nam tunc non agitur contra proximi charitatem, nec contra Dei uoluntatem. Tamen nunquam licet, imprecari proximo malum aliquod, ad finem uindictæ, neque sub titulo diuinæ iustitiæ. Esset enim hoc, contra charitatem, & contra præceptum diuinum. *Diligite inimicos vestros*. Supradictus autem Psalmus continet damnationem æternam, & cetera mala, quæ in pœnam sui facinoris, proditor Iudas passurus erat; ut ait D. Augustinus, & cum eo cæteri expositores. Ergo decantatio huius Psalmi in Choro, ad finem petendi à Deo ultionem inimici, uel persecutoris, sine peccato mortali fieri non potest.

10 Est etiã decantatio superstitiosa mortaliter; quia quãdo aliquis intendit colere Deum, & illis rebus utitur, in quibus uerè Deus non honoratur, immò offenditur; tunc mortale peccatum superstitionis committitur; quia cultus ille est falsus, & pernitiosus; ut docent D. Thomas 2. 2. *q.* 92. *ar.* 1. & 2. & communiter alij Doctores. In decantatione autem huius psalmi Deus non solũ non honoratur, sed ei grauissima iniuria infertur; quia ab eo petitur illud, quod sine peccato fieri non potest. Ergo decantatio huius psalmi est mortaliter superstitiosa.

11 Insuper petere à Deo, quod sine peccato fieri non potest, est petere, non solùm, quod Deo non placet, & est peccatum, sed rem omninò indignam, & indecentissimam, quę hæresim sapit. Est enim petere à Deo, ut ipse sit auctor peccati, quod grauissima Dei iniuria est; ut docet Suarez *to. 2. de relig. lib. 1. de orat. c. 23. n.* 4. Ergo decantatio supradicti Psalmi, ad petendum malum proximo in uindictam iniurię, uel damni illati, est cultus omninò indebitus, superstitiosus, perniciosus, falsus, & hęresim sapiens.

12 Dices: quare ergo, etiam Sancti uiri in hac uita, & Beati in Patria, aliquãdo uindictam à Deo postularunt, & inimicis suis imprecati sunt, non solùm mortem, sed etiam damnationem externã? Sic Dauid *in Psal. 54. Veniat mors super illos, & descendant in infernum viuentes.* Et subdit. *Exaudiet Deus, & humiliabit illos.* Et *in Psal. 58. Intende ad visitandas gentes: Non miserearis omnibus, qui operantur iniquitatem*: Elias, 4. *Reg.* 1. imprecatus est inimicis: *Si homo Dei sum, descendat ignis de Cælo, & deuoret te, & quinquaginta tuos.* Quod semel, & iterum factum est. Et Ioannes refert, *Apoc. 6. Vidi sub altare Dei animas interfectorum propter Verbum Dei, clamãtes ad Deum: Vsquequo Domine non vindicas sanguinem nostrum?* Ergo etiam nobis licitum erit, decantare supradictũ Psalmum, & petere à Deo, ut uindictam sumat de inimicis nostris, & etiam, ut in infernum illos damnet; & hoc non erit superstitiosus, ac perniciosus Dei cultus.

13 Resp. ad illud *Psal.* 54. & 55. cum D. Au-

D. Augustino *lib. 1. de serm. Domini in monte c. 42. & lib. 2. quaest. Euang. c. 45. cum* D. Thoma 2. 2. *q. 83. art. 8. ad 1. & ad 2. cum* Suarez *vbi sup. c. 19. n. 6.* & alijs: Quod Dauid in illis imprecationibus, prophetiam proferebat. Quia agnoscebat, illam esse Dei voluntatem, ac definitam sententiam contra illos peccatores, & petebat illorum vindictam, conformando suam voluntatem iustitiæ diuinę sub conditione; si in peccato perseuerassent. Vel quia præsciebat, illam imprecationem esse implendam ad iustitiæ conseruationem, & Dei honorem; Aut ob commune bonum, & pacem Reipublicę. Sicut in *d. Psal. 108. Deus laudem meam ne tacueris, ipse Dauid* (vt ait ibi D. Augustinus) *prophetauit in illis imprecationibus sententiam Dei contra Christi proditorem, & crucifixores.*

14 Ad factum Eliæ, resp. etiam cum D. Thoma *ibid. q. 108. art. 1. ad 4.* quod Elias fecit, ignem descendere super illos, qui venerant ad ipsum capiendum; quia iniuria, sibi ab illis illata, redūdabat in Deum; & ideò debebat talem iniuriam vlcisci. Nam, vt ait Chrysostomus *hom. 5. in Matth. In proprijs iniurijs, esse quempiam patientem, laudabile est: Iniurias autem Dei dissimulare, nimis est impium.* Insuper Elias, illa vltione ostendere, voluit sententiā mortis, à Deo fulminatam contra Regem Samariæ, esse veram, & certò implendam; vt patet ex eodem *c. 1. lib. 4. Reg.* Igitur quando iniuria, alicui illata, ad eius personam pertinet, debet illam tolerare, & nunquam vindictam à Deo contra offensorem petere. Quando autem iniuria illata, redundat in Deum; tunc debet ille propriam iniuriam vlcisci. Sic enim fecit non solùm Elias, sed etiā Eliseus, quādo *Maledixit pueris eum irridentibus 4. reg. 2.* & Syluester Papa, quādo *Excommunicauit illos, qui eum in exilium miserūt.* Vt habetur 23. *q. 4.* Ità Doctor Angelicus.

15 Ad illud Apoc. 6. uidisse Ioannem Beatos, clamantes ad Deum: *Vsquequo non iudicas, & non vindicas sanguinem nostrum.* Resp. etiam cum D. Thoma *q. 83. art. 8. ad 2.* quod uindicta, quam petunt Martyres, est ut destruatur regnum peccati, quo regnante, tanta perpexi sunt. Vel postulant, se uindicari nō uoce, sed ratione: Sicut sanguis Abel clamauit de terra: lætantur autem de uindicta non propter eam, sed propter diuinam iustitiam; Sanctos enim petere ratione uindictam, est passiones suas, quæ sunt ratio ultionis, patentes habere: ut ait Caietanus ibi: *Hoc enim modo sanguis Abel clamauit ratione. Effusus enim patenter fraternus sanguis, ratio erat vltionis.* Vel in dictis uerbis postulant à Deo gloriam suorum corporum, in ultimo iudicio futuram, ut notat Suarez *to. 2. de relig. lib. 1. de oratione c. 11. n. 9.* quia solùm deest illis corporis gloria.

Cognitio Superstitionis cultus Deo indebiti, pertinet ne ad Tribunal S. Officij?

16 RESP. cognitionem Superstitionis cultus falsi, & perniciosi, pertinere ad Tribunal S. Officij, non autem cultus superflui. Primum clarè patet: quia colere Deum, E. g. per sacrificia, & ritus ueteris legis, uel aliorum infidelium, est actus superstitiosus hæreticalis; ut ex *c. Quidam de Apost.* Vbi qui ad fidem conuersus, sequens ritus sectæ derelictæ, tanquam hæreticus, & apostata punitur. Et in *c. Contra Christianos, de hæreticis*, statuitur, quod Inquisitores contra istos procedant, tanquam contra hæreticos. Quia utentes illorum sacrificijs, præsumūtur, credere: Deum per illa coli, & adorari posse; quod impium, & hæreticum est. Probatur secūdum, nempè cognitionem superstitionis cultus superflui nō spectare ad Tribunal S. Officij; Quia regulariter hic cultus non importat actū hæreticalem; cùm fiat bono animo, & non mala intentione. Vt, sicut suprà dictum est, quādo quis habet peculiarem affectum, audiendi sacrum Sacerdotis, qui uocetur tali nomine, uel in Missa recitat

Glo-

Gloria, aut *Credo*, uel aliquid aliud, contra rubricas, ab Ecclesia ordinatas. Nam talis cultus superfluus, est tãtum ueniale peccatum, & nullum continet actum hæreticalem, qui semper supponit peccatum mortale. Si uerò cultus superfluus esset peccatum mortale: ut E.g. si quis, ultra diem Natiuitatis Domini, plusquam semel Missam celebraret in eodem die; Vel plusquam semel in die absq; urgenti causa Sacram Eucharistiam susciperet; Vel si in officio, aut in Missa, profana, & turpia misceret. Tunc redderetur ualdè suspectus de hæresi; Quia præsumitur, uel non credere, esse obediendum præceptis Ecclesiæ, uel illa contemnere; & licitũ esse Deum ità colere; & delectari, ut sacris profana, & turpia misceãtur. Quod est, de rebus fidei malè sentire. Et sic facientes, anathemate feriuntur, in *Conc. Trid. sess.* 7. his uerbis: *Si quis dixerit, receptos, & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus, in solemni Sacramentorum administratione, adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato à Ministris pro libito omitti, aut in nouos alios, per quemcumq; Ecclesiarum Pastorem, mutari posse. Anathema sit.* Dixi non licere, Sacram Eucharistiam plusquam semel in die, absq; urgenti causa, suscipere; Nam si causa urgeret, ut quãdo quis in articulo mortis esset, Sanctum Viaticum suscepturus; Vel si hæretici, aut infideles Templum Dei inuaderent, & diuinum illud Sacramentũ irreuerenter contemnerent, & in terram proijcerent: licitum est bis in eodem die communicare.

Cognitio Superstitionis, quæ hæresim manifestè non sapit, pertinet ne ad Tribunal S. Officij.

17 Resp. affirmatiuè: quia, quamuis antiquitùs Inquisitores S. Officij non habebant iurisdictionem, nisi super superstitiones, quæ manifestè hæresim saperent, vt ex *c. Accusatus, §. Licet de hæreticis in 6.* Hodiè tamen per *Bullam Xisti V. contra Sacrilegos*, possunt, & tenentur, inquirere in omnes superstitiones, quę aliquo modo, & si non manifestè, hæresim sapiant. Vt patet ex illis verbis Bullæ; *Etiam si in plerisque his casibus procedere, non valebant*: & ità etiam declarauit *Sacra Congregatio die 21. Decembris 1602.* Ità testantur Scortia *in Bulla Pontif. epitom. 58. theor. 158.* Ioseph Sesse *to. 4. decis. 464. n. 8. & 18. et decis. 446. n. 16. & 17.* Azorius *to. 1. lib. 9. c. 26. q. 4.* Sanchez *lib. 2. in decal. c. 38. n. 92.* Torreblanca *de magia lib. 3. c. 9. post n. 48.* Raphael de la Torre *in 2. 2. D. Tho. q. 69. ar. 4.* Molfesius *to. 1. summ. tr. 11. c. 7. n. 145.* Diana *to. 5. tr. 10. resol. 102. & tr. 12. res. 10. ex par. 4. tr. 7. res. 10. & tr. 8. res. 107.*

CAPVT III.

De cultu non superstitioso, nec indebito, sed religioso, ac licito, Sanctis, eorumq; Imaginibus debito.

1 Existimant Caluinisti, & Luterani, infestissimi hostes Ecclesiæ, indebitum, & superstitiosum esse cultum, quo nos Sanctos, eorumq; reliquias, & imagines colimus, ac veneramur: & nos idololatras appellare, non verentur; impiè asserentes; solùm Deum esse religiosè colendum. Sed quia, ut uerbis vtar S. Concilij Trid. *sess. 25*: *Affirmantes, Sanctorum reliquijs venerationem, atque honorem non deberi, vel eas, aliaque sacra monumenta à fidelibus inutiliter honorari, atque eorum opus, impetrandi causa, Sanctorum memorias frustra frequentari, omninò damnandos esse, prout iam pridem eos damnauit, & nunc etiam damnat Ecclesia.* Ideò quàm iustè, quàm religiosè, ac laudabiliter à nobis, cultu eis debito, venerantur, inquirendum est.

Quonam cultu à nobis venerantur, Sancti, eorumq; Reliquiæ, & Imagines?

2 Resp. triplicem esse cultum, nempè La-

Latriæ, Duliæ, & Hyperduliæ. Nomen Latriæ est grecum, & significat seruitutem soli Deo debitam, vt docent D. Augustinus *lib.6.de Ciuit.Dei c.1.*& D. Thomas 2.2.*q.*103.*ar.3.* & omnes alij. Cultu ergò Latriæ nos non colimus, nec veneramur Sanctos, nec eorum reliquias, ac imagines: quia soli Deo, & Iesu Christo debetur, in signum summæ subiectionis, & debitæ reuerentiæ. Sic enim præcipitur Matth.4. *Dominũ Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.* Ad Timotheum 1. *c.* 1. *Soli Deo honor, & gloria in secula seculorum*; & sæpè alibi. Nomen Dulia, similiter est græcum; & vt notant D.Augustinus 10. *de Ciuit. Dei c.*1. & D. Thomas *loc. cit.* significat seruitutem, quæ debetur hominibus, secundùm quam præcepit Apostolus: seruos dominis suis subd tos esse. Et ideò ait D.Thomas: *Dulia, quæ debitam seruitutem exhibet homini dominanti, alia virtus est à Latria, quæ exhibet seruitutem diuino domino. Et est quedam obseruantiæ species, qua honoramus quascumq; personas, dignitate precellentes.* Cultu igitur Duliæ à nobis coluntur, & venerantur Sancti, & eorum reliquiæ, ac imagines. Nam si per Duliam, propriè sumptam, serui Dominos suos venerantur: quantò magis, sanctiori cultu Duliæ, venerari debemus Sanctos, eorumq; reliquias, & Imagines; cum ipsi incomparabilitèr nobiliores, ac præstantiores sint quauis excellentia hominis, viuentis in hoc seculo? Vndè Dauid *Psal.* 138. ait: *Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus*: idest amicos, & Sanctos tuos Deus valdè colo, ac veneror. Genes. 18. Abraham Angelos adorauit: *Apparuerunt ei tres viri, stantes propè eum, quos, cum vidisset, cucurrit in occursum eorum, & adorauit in Terram*: Similitèr Iosue 5. *Cecidit Iosue pronus in terram, & adorauit*: idest *Sanctum Angelum*. Si ergo colendi, & adorandi sunt Angeli, qui sunt etiã sicut Sancti creaturæ Dei; cur non etiam Sancti viri, quorum æqualis est Sãctitas, & aliquãdo maior? Insupèr in Sanctorum cultu, & veneratione, etiam Deus colitur, ac veneratur; Ait enim D Ambrosius *ser. 1.de Sanctis*: *Quisquis honorat Martyres, honorat & Christum, & qui spernit Sanctos, spernit & Dominum: cum ipse dicat ad Sanctos suos: Qui vos honorat, me honorat: & qui vos spernit, me spernit.*

3 Cultus Hyperduliæ est dignior cultu Duliæ, & inferior cultu Latriæ; & hoc cultu nos colimus Beatissimã Dei Genitricem, ac Virginem Mariam, illiusq; imagines, reliquias, & indumenta; qua eminentioris sanctitatis est cæteris omnibus Sãctis, & in cœlesti gloria infra Deum, sed super omnes Sanctos, & Angelos exaltata. Hic autẽ cultus Hyperduliæ est specie distinctus à Latria, & Dulia: quia fundatur in speciali dignitate Matris Dei. Dulia verò fundatur in dignitate gratiæ habitualis, quæ inferior est dignitati Matris Dei, quæ spectat ad ordinem vnionis hypostaticæ. Et ideò D.Thomas 2.2.*q.* 103.*art.*3 *ad* 2. ait: *Cultum hyperduliæ deberi Sanctissimæ Virgini propter affinitatem ad Deum*: vbi notat Caietanus: *Virginem habere consanguinitatem cum Christo, vt homine; affinitatem verò cum Christo, vt Deo*: & hac ratione illi debetur specialis cultus. Quia propria operatione attingit fines diuinitatis; concepit enim, ac peperit, & nutriuit Christum Deum.

Christi humanitas, imagines, crux, claui, lancea, indumenta, præsepe, sepulchrum, & similia; quo cultu à nobis venerari, & adorari debent?

4 RESP. certum esse de fide, Christum hominem, in diuina, & humana natura subsistentem, adorandum esse perfectissima adoratione latriæ: quia in eo tota Trinitas, & singulæ diuinæ personæ venerãtur. Christus enim, de se loquens, dixit: *Vt omnes honorificent filium, sicut honorificant Patrem*: Ioann. 5. *Mihi curuabitur omne genu*, Isai. 45. & in eodem sensu dixit Paulus ad Philipp. 2. *In nomine Iesu omne*

ge-

genuflectatur. Et ità in alijs habetur scripturæ locis. Addit verò D. Thomas *3.p.q.25.art.2.* Potest etiam alio modo intelligi adoratio humanitatis Christi, quæ fit ratione humanitatis eius, perfectæ omni munere gratiarum, sed ab hypostasi diuina seiūctę: Et sic adoratio humanitatis Christi non est adoratio latrię; sed adoratio dulię, vel vt alij dicūt hyperdulię. Ità scilicet, quod vna, & eadem persona Christi adoretur adoratione latrię, propter suam diuinitatem, & adoratione dulię propter perfectionem humanitatis. Nec hoc est inconueniens. Quia ipsi Deo Patri debetur honor latrię propter Deitatem; & honor dulię propter dominium, quo gubernat creaturas. Vndè super illud Psal. 7. *Domine Deus meus in te speraui*, dicit Glossa interlinearis: *Dominus omnium per potentiam, cui debetur dulia: Deus omnium per creationem, cui debetur latria.* Hæc D. Thomas. Et idem confirmant Caietanus ibi, Suarez *to. 1. in 3. par. disp. 53. sect. 2. vers. Dico tertio*, Azorius *par. 1. lib. 9. c. 5. dub. 7.* & alij. Notat autē Caietanus, quod adorationem dulię Christo debitam ratione humanæ naturæ, Ecclesia in mente retinet, non in vsu, ad euitandos errores. Vndè accepturos communionem sacram, aut sacrificio Missæ assistentes, tàm Corpus, quàm Sanguinem Dominicum, adorare, nos experimur adoratione latriæ: non distinguēdo inter corpus, & eum, cuius est corpus; dicendo: *Domine non sum dignus*: & alias similes orationes. Similiter notādum est, quod quando Concilia definiunt: Christum vna tantùm adoratione esse adorandū, solùm docent, in Christo non ità esse diuidēdas adorationes, vt vna ad Christum, alia ad Verbum pertinere putetur. Hoc enim ad errorē Nestorij pertinet. Et ideò rectè dicunt, vna, & eadē adoratione adorari. Quia qua adoratione adoratur Verbū, adoratur Christus, & econuersò: quia est vnus, & idē, & omnis adoratio ad vnum, & eundem pertinet. Et ideò vna est, nam sicut quādo adoratur Christus adoratione latriæ, adoratur humana natura propter diuinam: ità si adoratur adoratione hyperduliæ, coadoratur diuina natura propter humanam. Vt docet Suarez *vbi sup. vers. Vna verò.*

5 Imagines autem Christi, & Sanctorum simpliciter, & absolutè esse adorādas, & honorificè colendas, est de fide; vt probat Suarez *ibid. disp. 57. sect. 3.* & definitur in Concil. Trid. *sess. 25. in 2. decr. de inuocat. & venerat. reliq. Sanct. & sacr. imagin.* Et quia Imaginis honor ad prototypum, idest ad exemplar pertinet, vt ait D. Damascenus *lib. 4. c. 17.* sequitur, vt docet D. Thomas *3. par. q. 25. art. 3.* quod eadem reuerentia exhibetur imagini Christi, ac ipsi Christo. Cum ergo Christus adoretur adoratione latriæ, eadem latrię adoratione adoranda est eius imago. Et ità etiam docent D. Bonauentura *in 3. dist. 9. art. 1. q. 2.* Riccardus *ibidem art. 2. q. 2.* D. Antoninus *3. par. tit. 12. c. 9 §. 4* & alij cōmuniter. Imagines verò Sanctorum venerantur adoratione duliæ: quia ipsi eadem adoratione venerantur, vt supra dictum est.

6 Crux, in qua Christus Dominus fuit crucifixus, duplici titulo est adoranda adoratione latriæ. Vnus est, in quātum repræsentat nobis figuram Christi, in ea extensi. Alter est ob contactum corporis Christi, & quia fuit eius sanguine perfusa. Aliæ verò cruces venerantur tantùm, vt imagines Christi crucifixi adoratione latriæ. Quia illi exhibemus cultum latriæ, cui ponimus spem salutis; sed in Cruce, vt in imagine Christi crucifixi ponimus spem nostræ salutis; canit enim Ecclesia: *O Crux, aue spes vnica*; ergo ei exhibendus est cultus latriæ. Ità D. Thomas *3. par. q. 25. art. 4.* D. Bonauentura, & Riccardus *vbi sup.* Suarez *to. 1. in 3. par. disp. 56. sect. 1. & 2.*

7 Claui, lancea, indumenta, spongia, flagella, corona spinea, præsepe, sepulchrum, & alia huiusmodi, quæ Christū Dominum tetigerunt, etiam latriæ cultu venerantur, sicut de alijs rebus sacris, & imaginibus dictum est. Ità D. Tho-

Thomas *loc. cit. ad 3.* D. Damascenus *lib.4.c.12.* Honor enim,& adoratio,quę istis rebus exhibetur, non sistit in illis, sed respectiuè ad personam Christi, propter quam adorantur; quia fuerunt cum eo aliquo modo coniuncta. Notat uerò D.Thomas, quod Crucem Christi ueneramur in quacumq; materia, non autem imaginem clauorum, uel quorumcumq; huiusmodi: Quia hæc non repræsentant imaginem Christi, sicut Crux, quæ dicitur signum filij hominis, quod apparebit in Cœlo; ut dicitur Matth.24. Ideòq; mulieribus dixit Angelus: *Iesum quæritis Nazarenum crucifixum*: Marc. 16. Non dixit *lanceatum*, sed *crucifixum*: quia in cruce repræsentatur Christus, non in lancea,aut in clauibus, uel corona spinea, & similibus. Verùm quia Christum Dominum tetigerunt,ideò cultu latriæ uenerantur.

8 Quæ autẽ Christum tetigerunt ignominiosè,nefariè, & impiè: Vt sunt manus crucifigentium, & flagellantium, spongiam aceto plenam ori eius porrigentium, spineam coronam capiti imponentium, & contumeliosè Christum tractãtium,manus.n. istę nõ uenerationẽ,sed ignominiã, opprobriũ, ac uituperationẽ merentur.Quia non est eadẽ ratio de his manibus, ac de eorum instrumentis, ab ipsis separatis; ut sunt claui,lancea,corona spinea, spongia, & cætera hiusmodi, quæ omnia sensu, & ratione, & consequentèr omni malitia carent. Et ideò hæc sunt ueneratione latriæ digna; non tamen impiæ manus percutientium, flagellantium, & crucifigentium Christum Dominum, quia nefariè, impiè, & contumeliosè illum tetigerunt. Nec etiam adoramus dictas res, quia illis usi sunt Iudæi, ad iniuriã, & pœnam inferẽdam Christo; sed quia ab ipso Christo sanctificata sunt tactu. Notandum etiam, quod quamuis contactus Christi, per se quidem sufficiens sit ratio respectiuæ adorationis latriæ: aliquando tamen ex hoc contactu non expedit hæc adoratio. Vel quia nõ decet; vt E. g. quando Christus Hierosolymam ingrediens in die Palmarum super asinam.Non quia illa corpus eius tetigit,esset adorãda,si viueret.Vel quia res adoranda est valdè incerta, qualis est terra illa,de qua dicitur *Psal. 131. Adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius.* Ità notat Suarez *to. 1. in 3. par. disp.56.sect.1.vers.Ad secundum,& lib. 11. contra Regem Angliæ c. 14.*

Quare imagines Sanctissimæ Trinitatis, & Angelorum adoramus, dum spiritus ab imaginibus corporeis repræsentari non potest?

9 RESp. quod Imagines Sanctissimæ Trinitatis, & Angelorum non depinguntur,vt nobis repræsentent eos sic esse;sed sic aliquando apparuisse, & cuius qualitatis, & virtutis sint. Et sic Pater Aeternus depingitur senex; quia ità Danieli 7. apparuit. Filius in eius pectore depingitur, quia à Patre est genitus. Spiritus Sanctus in specie Columbæ: quia sic dignatus est, se nobis ostendere. Angeli autem depinguntur iuuenes,non quia sic existunt, sed quia sic sæpè apparuerunt, & vt indicetur eorum vitam,nunquam senescere. Depinguntur alati, ad indicandam eorum velocitatẽ, in exequendis diuinis mandatis; & in albis vestibus propter eorũ puritatem,& innocentiam. Vt optimè notant Azorius *par. 1.lib.9. c.7. q.2. & 3.*Vasquez *3.par.q.25. disp. 103. & de adorat.lib.2.disp.3.n.44.62.& seq.*Bellarminus *to.controu.4. lib.2. c.8.* Et ità retinetur harum imaginum vsus; quia ab Ecclesia est communitèr approbatus & in septima Synodo generali,quę est Nicena *act.2. & 5. & in Conc.Trid. sess.25.c. 2.* decisum, retinendum esse, huiusmodi usum,depingendi Deum,& Angelos.

10 Adorantur etiam Imagines istæ eadem adoratione,quæ debetur ei, cuius est imago; diuerso tamen modo, nam Deo, & Angelis debetur adoratio, ut personis, quæ per se adoratione dignæ sunt: Imaginibus verò non debetur adoratio ob excellentiam aliquam, &

virtutem, quam in se habent, & propter quam adoratione dignæ sunt; sed quia referūtur ad Deum, & Angelos, illosq; repræsentant. Quare cum in ratione adorandi imaginem, sit excellentia Sancti repræsentata, eadē adoratione adoranda est, ac adoratur repræsentatum: nempè imaginē Dei adoratione latriæ, & Angelorum duliæ. Ità docent Azorius 1. *par. lib. 9. c. 6. q. 5.* Bonacina *tom. 2. in 1. decal. præc. disp. 3. q. 1. pun. 3. n. 9.* Vasquez *lib. 2. de adorat. disp. 8. c. 3.* & alij.

Cereis benedictis, quos Agnos Dei appellamus, à figura Agni, ipsis impressa, debetur ne religiosus cultus, ac veneratio?

11 RESp. affirmatiuè, sicuti debetur alijs rebus sacris, Deum repræsentantibus. Quia sunt Dei imagines, & ad cultum, & uenerationem Dei sunt à Pontifice destinati, solemnissimo precationum ritu, mirisq; cærimonijs, pietatem redolentibus; Et propter orationes, & precationes Ecclesiæ, in eorum benedictione factas, multa beneficia à Deo conceduntur eos habentibus; & præcipuè tempestates sedantur, extinguntur incendia, fulgura, & tonitrua pelluntur, & à dæmonum tētationibus defendimur. Vndè in horum Agnorum cultu Gregorius XIII. in sua constitut. quæ incipit: Omni certè studio, edita 8. Kalend. Iulij 1572. hoc decretū emisit. *Statuimus, & ordinamus, ac sub excommunicationis pœna, ipso facto incurrenda, interdicimus: Ne quisquam siue vir, siue fœmina, sæcularis, aut Ecclesiasticus, etiam si Regularis ille sit, &c. post hac in perpetuum: Agnos Dei per Pontificem Romanum, pro tempore existentem, depingere, inficere, minio notare, vel aurum, aut colorem aliquem illis imponere, aut quicquam aliud super inducere, neq; depingi, aut miniari facere, nec illos venales proponere, seu tenere quouis prætextu, qualibetue de causa, audeat; sed eos albos, & mundos, decentèr, ac reuerentèr à cunctis haberi, deferri, & custodiri, præcipimus.* Ità fuisse decretū, refert Azorius *par. 1. lib. 9. c. 9. q. 2.* & idem affirmant Sanchez *lib. 2. in decal. c. 43. n. 28.* Bonacina *to. 2. in 1. decal. præc. disp. 3. q. 1. pun. 4. n. 12.* CastroPalaus *par. 2. de adorat. disp. 1. pun. 6. n. 23.*

In cultu, & veneratione Sanctorum potest ne quis aliquod peccatum committere?

12 RESp. affirmatiuè: quia sicut in Dei cultu peccari potest, uel deficiēdo à reuerentia, & ueneratione ei debita; uel indiscretè exercēdo in modo ipsum colendi, & venerandi; vt in *c. 2.* probatum est. Ità etiam in cultu Sanctorum vtroq; modo peccari potest; nēpè per defectum, & per excessum. Per defectum illos non venerādo, sicut decet, & vnusquisq; obligatur. Per excessum illos colendo cultu latriæ, vel Sanctos non Canonizatos, nec Beatos, uel eorum reliquias, & imagines cultu publico duliæ uenerando, uel nouas reliquias Sancti alicuius non approbatas ab Episcopo, publicè exponere uenerandas. Hoc enim esset sacrilegium: quia expresè est prohibitum *in c. 1. & 2. de reliquijs, & venerat. Sanctorum, & in Conc. Trid. sess. 25.*

Imagines Christi Domini, Deiparæ Virginis, & Sanctorum omnium, quonam modo, & qua ratione colendæ, & adorandæ sunt?

13 RESp. quod sunt colendæ, & adorandæ, ut decreuit S. Conc. Trident. *sess. 25. Non quod credatur, in eis inesse aliqua diuinitas, vel virtus, propter quam sint colendæ; vel quod ab eis sit aliquid petendum, vel quod fiducia in imaginibus sit figenda; veluti olim à Gentilibus, qui in Idolis spem suam collocabant; sed quoniā honor, qui eis exhibetur, refertur ad Prototypa, quæ repræsentant; ità vt per Imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum illæ similitudinē gerunt.*

Idem

Idem definiuit Nicæna Synodus *act.7.* ac etiam docent Diuus Basilius *serm. contra Sabellios, & Arrium*, & D.Thomas *2.2.q.89.ar.1. ad 2. & 3. dist.9. q. 1.ar.2.q.5.* & alij omnes.

14 Rationes quoq; ob quas Sacras Imagines ueneramur, idem Concil. ibid. reddit. *Quia ex omnibus sacris imaginibus grandis fructus percipitur; non solum quia admonetur populus beneficiorum, & munerum, quæ à Christo sibi collata sunt; sed etiam quia Dei per Sanctos miracula, & salutaria exempla oculis fidelium subijciuntur; vt pro ijs Deo gratias agant, ad Sanctorumq; imitationem vitam, moresq; suos componant, & exeitentur, ad adorandum, et diligendum Deum, & ad pietatem colendam.* D.Thomas etiam ait *3.dist.9 q.1. ar.2. ad 3. Triplex ratio fuit institutionis Sãctorum imaginum in Ecclesia; Primo ad instructionem rudium, qui eis, quasi quibusdam libris, edocentur; Secundo, vt incarnationis Mysterium, & Sanctorum exempla, magis in memoria essent, dum quotidiè oculis repræsentantur; Tertio ad excitandum deuotionis affectum, qui ex visis magis excitantur, quàm ex auditis, &c.*

Est ne de fide imagines Christi, & Sanctorum esse debito cultu venerandas?

15 Resp. affirmatiuè, sic enim in pluribus Concilijs definitum fuit, & præcipuè in supradicto Niceno. Vndè Cõc.Trid. decreuit *d.sess.25. Si quis autem his decretis* (nempè de ueneratione Sanctarum Imaginum) *contraria docuerit, aut senserit, anathema sit.* Quia contrarium asserere, aut sentire, hæreticum est, ut probant, Repertorium Inquisitorum, *verb. Hæreticus, vers. Anfrangens imagines*, Symanchas *de cathol.institut.tit.33.rubric.de Imaginibus n.1.& seq.* Pesantius *in 3.par.D.Thom. q.25.ar.3.disp.1.& 2.* Suarez *aduersus errores Anglicanæ sectæ lib.2. c.11.* Valentia *2.2.q.94.pun.6.disp.6.* Farinacius *de hæresi q.178. n.53.*

Sanctorum Imagines sunt ne res sacræ, quæ continent aliquam Sanctitatem?

16 Resp. esse res sacrás, & continere aliquam sanctitatem, non quidẽ ueram intrinsecam, & formalem, quia hæc Sanctitas propriè est intellectualium, & rationabilium personarum; sed analogicam, & quasi metaphoricam per habitudinem, seu denominationem extrinsecam; quia repræsentant personas sacras, & deputatæ sunt, ad eisdem Sanctis honorem aliquem exhibendũ, ad Templorum Dei religiosum, & decentem ornatum, & ad animatum spiritualem profectum. Ideò inter res sacras meritò censeti debent: sicut loca, uasa, & uestimenta sacra, & alia proxima diuini cultus instrumenta sanctitatem quandam extrinsecam, participare, censentur: ait enim D. Augustinus *lib.2.de peccat. remiss. c.26. Non vnius modi est sanctificatio*, & sic etiam multi modi sunt sanctitatis: & idem D. Augustinus dixit *serm.14. de verbis Apost. c.9.* Vndè communes cibos, per uerbum Dei, & orationem, sanctificari dixit Apostolus, *1. ad Timoth. 4.* Panes propositionis in lege ueteri dicebantur Sancti: Arca Fœderis censebatur Sancta, iuxtà illud *Psal. 98. Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est*: quod ad literam de arca intelligitur, quæ scabellum pedum Domini dicitur, *1.Paralip.28.* Dies festiui dicuntur Sancti, & venerabiles: *Exod.12.* Vestes sacerdotales similitèr vocantur sãctæ, *Exod.28.* In his ergo aliqua sanctitas cogitanda est, quia nihil nominatur Sanctum, nisi ab aliqua sanctitate, quæ non est sanctitas vera, & formalis, sed habitudo quædam ad veram aliquam sanctitatem. In hoc genere sanctitatis æquiparantur Sanctorum Imagines, vt tradit Concil. Nicenum *2. in act.2.* Et Adrianus Papa *in epist. ad Imperatores* ait: *Non est dubitandum; omnia, quæ in Ecclesia Dei ad laudem, & decorẽ domus illius, constituuntur; sancta, & colenda esse.*

esse. Confirmatur, quia sicut imago Regis non est quidem Rex, nec in se veram Regis excellentiam habet; & tamen, quia Regem repræsentat, & quasi vicem eius sustinet, tanquā quid regale æstimatur, & peculiarem quandam reuerentiam sibi conciliat. Ergo similitèr Sanctorum Imagines, quia ipsos Sanctos repræsentant, vmbram quandam sanctitatis participant, ratione cuius, sanctæ, & sacræ per analogiam nominantur.

Conspurcantes, percutientes, lacerantes ex contemptu, Christi Domini, vel Sanctorum imagines, sunt ne de hæresi vehementèr suspecti, si ex indignatione, & ira hoc faciunt?

17 RESp. affirmatiuè, quia vt supra dictum est: asserere Sanctorum imagines, non esse venerandas, hæresis est, ergo multo magis illas deturpare, percutere, lacerare, pedibus conculcare, comburere, & modis similibus inhonorare, hæresim sapit. Nec iracundia ab hac hæresis suspicione excusat; quia si quis non ex motu iracundiæ, sed animo deliberato, & consultò tam nefas crimen patraret, esset manifestè hæreticus. Ideò ergò dicitur de hæresi tantum suspectus; quia iratus illud commisit. Ità docent Alphonsus de Castro *de iust. hæret. punit. lib. 1. c. 12. &* 15. Genuensis *in praxi Archiep. Neap. c.* 18. *n.* 11. *& in addit. n.* 17. Zanardus *in summ. c.* 64. *vers. Secundo dico to.* 2. Symanchas *in Enchid. iudic. viol. relig. tit.* 101. Lezzarius *de blasphemia q.* 6. *n.* 14. Farinacius *q.* 20. *n.* 68. Raphael de la Torre *in* 2. 2. *D. Thom. q.* 96. *art.* 4. *disp.* 2. Riccius *in praxi to.* 2. *res.* 423. Ioseph Sesse *to.* 4. *decis.* 448. *n.* 19. Zecchius *in sum. to.* 1. *c.* 11. *n.* 5. Delrius *disquis. magic. lib.* 5. *sect.* 16. §. *Sacerdotes*, Carena *par.* 2. *tit.* 7. §. 7. *n.* 38. Diana *par.* 5. *tr.* 12. *res.* 9. *ex par.* 4. *tr.* 9. *res.* 9. Bordonus *to.* 1. *c.* 41. *n.* 111. *vers. Qui ergo*, & alij.

Hoc crimen, seu delictum est ne mixti fori, an spectat ad Inquisitores S. Officij, priuatiuè quoad laicos?

18 RESp. nonnullos Doctores sustinere esse mixti fori, itaut sit locus præuentioni, inter Iudicem Ecclesiasticum, & laicum. Ità Iulius Clarus *in pract. crimin. §. fin. q.* 68. *vers. Imaginem*, Symanchas *de cathol. institut. tit.* 33. *n.* 17. Baiardus *ad Clarum n.* 49. *& sequ.* Farinacius *de delictis, & pœnis q.* 20. *n.* 68. *& sequ.* Menochius *de Arbitr. iudic. casu* 376. Francus *decis.* 504. vbi Riccius *in addit.* Caballus *in suis resolut. crimin. centur.* 1. *casu* 919. Alij verò docent cognitionem huius delicti spectare tantùm ad Inquisitores S. Officij, priuatiuè quoad laicos; quia si is, qui talitèr deliquit verbo dixisset: Imagines Sanctorum non esse venerandas; vtiquè, tanquam de hæresi suspectus, puniendus esset ab Inquisitore, priuatiuè quoad laicos. Sed hominis voluntas, non minus verbis, quàm factis ostēditur, *l. reprehendenda, Cod. de instit. & subst.* & ibi Doctores. Immò magis facto, quàm verbis declaratur, vt cum alijs probat Barbosa *axiomate* 230. *n.* 4. Ergò dum talis delinquens conspurcando, percutendo, &c. Imagines Sanctorum, facto declarat, sentire, illas non esse uenerandas, utiq; Inquisitorum S. Officij iurisdictioni subditur, priuatiuè quoad laicos. Insuper Inquisitores soli sunt Iudices, in causis sortilegorum hæreticalium, quando rebus sacris utuntur in sortilegijs; ut si quis c. g. baptizaret aliquam Imaginem, uel hostiam consecratam misceret in sortilegio. Et hoc non alia ratione, nisi quia credebet, hostiam consecratam, uel abusum Sacramenti Baptismi, habere uirtutem ad sortilegium, quod est hæreticum; alias illa re sacra non uteretur. Ergò similitèr, nisi deturpans Sanctorum Imagines crederet, non esse uenerandas, nō est præsumendum, quòd illas deturparet. Et hoc idem alijs rationibus probat Carena *par.* 2. *tit.* 7. §. 7. *per totum.*

Ità

Ità etiam sustinet Azeuedius, insignis I.C. *in regijs Constitut.lib.1.tit.1. l.3. n. 7.& sequ.* omninò videndus, Genuensis *in praxi Archiep.Neap. c.18. in addit. n.17.* Lazarius *de blasphemia q.6.n.14.* Sousa *in suis aphoris.inquisit.lib.2.c.42. n.14.& seq.* Bordonus *to.1.c.26.n.13.*

Iudæi deturpantes Sanctorum Imagines, sunt ne puniendi ab Inquisitoribus S.Officij?

19 RESp. affirmatiuè, quia Iudæi, quãuis sint extra Ecclesiam Catholicam, tamen Inquisitores S. Officij procedere possunt contra eos, vilipendentes, verbis, vel factis, Christianam fidem, & Religionem: vt probant Eymericus *in direct.par.2.q.46.* & ibi Pegna, Royas *de hæret.par.1.n.552.& seq.* Farinacius *in fragmen.verb.Iudæus par. 2.n.657.* Decianus *in tract.crimin.lib.5. c.14.n.2.* Azeuedius *loc.cit. lib.8. tit.3. leg.1.n.20.& sequ.* Deturpando autem Sanctorum imagines Iudæi, vilipendunt, & graui iniuria christianam Religionem afficiunt; ergò contra eos procedere possunt Inquisitores; & ità docent Carena *par.2.tit.14.n.35.* Bordonus *to.1.c.25.n.25.*

Est ne de fide, esse colendos, & venerandos Sanctos, à Summo Pontifice canonizatos?

20 RESp. hanc resolutionem pendere ab illa quæstione: An sit de fide: Summum Pontificem errare nõ posse, in Sanctorum canonizatione. In qua nonnulli graues Doctores, quos citant, sed non sequuntur Castro Palaus *par. 1.tr.4. disp.1. pun.5. §.4.* & Diana vbi infrà, distingunt esse quidem de fide, posse Pontificem canonizare; non esse autem de fide, non posse in canonizatione errare; sed hoc esse ità certum, vt asserere; posse illum in huiusmodi actione errare, sit temerarium, scandalosum, & de hæresi suspectum. Tum quia canonizatio fit ex testimonijs de sanctitate, & miraculis, & testes sunt homines, qui falli possunt. Tum etiam quia non cogimur, fide diuina credere illam veritatem, quæ reuelata non sit: Miracula autem, & sanctitas canonizati, & eum esse Beatum in Cœlo, nulli reuelatum est. Ergo eius canonizatio, & declaratio, quòd sit in statu æternæ Beatitudinis, non est ità certa, quin possit Pontifex in ea errare.

21 Nihilominùs probabilior sententia docet, non solùm esse temerarium, scãdalosum, & de hæresi suspectum, asserentem; posse, in canonizatione Sanctorum Pontificem errare, sed esse absolutè hæreticum. Ità sustinet D.Thomas *quodlib.9.ar.16.* Bellarm. *to.2. controu.4. lib.1. c.9.* Garcia *de canonizat. Sanct.§.13.* Azorius *par.2. lib.5.c.6. q. 5.* Valentia *2.2.disp.1. q.1.pun.7. §.40. vers.Itaque,* Turrianus *in 2.2.to.1. disp. 17. dub.6.* Castro Palaus *loc.cit.* Verricellus *in quæst.moral.tr.8.q.28.n.2.* Arriaga *to.5.disp.9.sect.5. n.28.* Megalius *in summa, verb.Canonizatio n.1.* Diana *to.9.tr.5.res.18. ex par.11. tr.2. res.28.* Bordonus *to.1.c.5.n.282.* & alij. Probatur, quia de fide est: Pontificem errare non posse, in pascẽdis ouibus fidei doctrina, nec posse in Ecclesia deficere spiritum veritatis, nec errare in Legibus spectantibus ad vniuersalem Ecclesiam. Alias ipsa macularetur pernicioso errore, à quo Christus Dominus voluit eam liberare, & promisit, eius fidem non defuturam: *Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua*: Luc.22. & Ioan. 16. *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatẽ*: Ex his sequitur, quod Pontifex non potest, in Ecclesia aliquid statuere, contrarium legi diuinæ, & naturali: sed si ipse posset errare, in Canonizatione Sanctorum, statueret aliquid contrarium legi diuinæ, & naturali, vt per se paternam obligaret fideles, assentiri falsitati, venerando indignum. Ergò de fide est in canonizatione Sãctorum; non posse errare. Confirmatur, quia de fide est, esse venerandos Sanctos, eorumq; reliquias; & Ecclesiam auctoritate gaudere, declarandi, quibus hæc inuocatio, & veneratio adhi-

adhibenda sit; Vt constat ex *Clement. et Extrauag. de reliquijs, & veneratione Sanctorum, & ex Trid. sess. 25. in decreto de eadem re*. Ergò etiam de fide est: Pontificem errare non posse in declaratione sanctitatis alicuius, & venerandum esse, vt Sanctum ab Ecclesia. Alias frustrà esset eius auctoritas. Et consequentèr etiam de fide est: Sanctos à Pontifice canonizatos esse colendos, & venerandos. Confirmatur secundo, quia esset intolerabilis error, vt iudicio Ecclesiæ aliquis non Sanctus coleretur pro Sancto, & imitandus proponeretur, qui esset damnatus. Ecclesia enim in ferẽdis legibus vniuersalibus, errare non potest secundùm fidem: nam est *Columna, & firmamentum veritatis*, & est Sancta secundùm vniuersalem statum, quod non esset, si in moribus vniuersalibus erraret.

22 Et ad dictas rationes in contrarium respondetur. Ad primam; negando: Pontificem, solùm ex testimonijs humanis moueri ad Sancti Canonizationem, quia simùl cum hac testificatione mouetur ex speciali instinctu, & assistẽtia Spiritus Sancti; & ideò eius declaratio est firma, & infallibilis. Ad secũdam resp. Sanctitatem canonizati, & illius assistentiam in æterna beatitudine, non esse regularitèr, & explicitè reuelatam, sed virtualitèr, & implicitè. Quia reuelatum est, in æterna beatitudine assistere, qui in Dei gratia ex hac vita decessit; & etiam reuelatum est: Pontificẽ ob assistentiam Spiritus Sancti errare non posse in ijs, quæ ad religionem, & cultum vniuersalis Ecclesiæ pertinẽt. Ex his autem principijs deducitur manifestè: De fide esse etiam, hunc canonizatum verè in cœlis esse, cùm hæc consequentia sequatur ex vna præmissa de fide, & altera euidenti.

Affirmans, Canonizatum à Pontifice non esse colendum, nec venerandum, esset ne, tanquam hæreticus, ab Inquisitoribus S. Officj, puniendus?

23 Resp. non esse puniendum, vt hæreticum, quia non affirmat aliquid, quod sit contrarium his, quæ Ecclesia recipit, tanquam de fide certa, absq; vlla Doctorum controuersia. Suprà enim dictum est, nonnullos graues Doctores opinari, de fide non esse: Põtificem in canonizatione Sancti errare non posse. Ideò esset puniendus, tanquam temerarius, impius, scandalosus, & de hæresi suspectus, iuxtà istorum Doctorum sententiam, vt notat Bordonus *to. 1. c. 5. n. 283. vers. Quamuis hæc*. Esset enim temerarius, quia contra torrentem omnium fidelium aliquid in re graui sustineret; quia omnes verbis, & operationibus fatentur sanctitatem, & beatitudinem animæ illius, qui à Romano Pontifice est canonizatus. Esset impius, quia sustineret aliquid cõtra religionem, dùm negaret, deberi cultum Sanctis, canonizatis ab Ecclesia. Esset scandalosus; nam quis non scandalizaretur audiens, dicentem, animam Beati canonizati non esse colendam; ac si esset damnata. Et esset suspectus de hæresi, quia hęresim sapit, negare venerationem Canonizatis, quia videtur, negare, vel auctoritatem Papæ circa Sanctos canonizandos, vel quod Sancti non sint digni tali honore. Ità sustinent Caietanus *to. 1. opusc. tr. 15. de indulg.* Vericellus *tr. 8. q. 24.* Bannes *2. 2. q. 1. art. 10. dub. 7. conclus. 2.* & alij, Iacobus Granadus *in 2. 2. controu. 1. tr. 7. disp. 23. sect. 3. n. 24.* Diana *to. 9. tr. 5. resol. 22. n. 3. ex par. 11. addit. 2. resol. 22. n. 3.*

Vt aliquis in Sanctorum numerum, & venerationem per Canonizationẽ, aut per Beatificationem ascribatur, quid requiritur?

24 Resp. requiri primo, vt à Summo Pontifice canonizetur, aut beatificetur; nam, quamuis olim poterat quilibet Episcopus in sua Diœcesi, aliquem pro Sancto, aut Beato esse venerandum, declarare; vt testantur Thomas Vualdensis *to. 3. de Sacram. tit. 14. c. 122.* Bellarminus *to. 2. lib. 1. de beatif. &*

ca-

canoniz. Sanct. c.8. Layman *lib.4.tr.7. c.5.n.1.* Baldellus *to.2.lib.3.disp.12.n.2.* & alij. Hodie tamen solùm ad Summum Pontificem spectat, aliquem canonizare, ac etiam beatificare. Ità ex Alexandro III. habetur *in cap. Audiuimus*, & Innocentio III. *in cap. cum ex eo, de reliq. & venerat. Sanct.* & ibi omnes Canonistę. Vndè nec ad Episcopos, nec ad Legatos à latere amplius spectat hæc facultas; vt notant Castellinus *de canonizat. Sanct. q.3. ar.2. & 3.* Barbosa *in collect. Doctor. in dicto cap. Audiuimus n.7.* Et quod maius est, neque ex commissione Pontificis possunt, talem facultatem exercere; vt docent Alphonsus de Castro *de iust. hæret. punit. lib.1.c.6.col.4.vers. Rursus*, Contelorius *in addit. ad Castellinum dicta q.3. ar.2. n.4.* Quia Pontifex non potest, delegare potestatem alteri definiẽdi, res fidei; vt probant Aragonius *in 2.2. q.1. art. 10. in tract. de Concil. vers. Tertia conclusio, & vers. Ad primum argum.* & Bannes *in 2.2. q.1. ar.10. dub. 4. vers. Quapropter.* Immò neq; Conciliũ vniuersale potest per se solum, Sanctos canonizare, nisi interueniente Romani Pontificis auctoritate; vt resoluunt Castellinus *d.q.3.ar.5.* Angelus Rocca *de de Canoniz. Sanct. c.4. vers. Quod ad solum.* Ratio autem cur Canonizatio, & Beatificatio ad Sedem Apostolicam solum pertinent, est, quia vtraq; est publicum testimonium de vera sanctitate, & gloria alicuius fidelis, & simùl iudicium, & sententia, vt ei tribuantur honores, qui debentur Sanctis, cũ Deo regnantibus; vt docent Bellarm. *loc. cit. c.7.* & Scaccia *de cultu, & vener. Sanct. lib.1. sect.1.c.8.* Carena *par.2. tit. 17. §. 12.n.39. & 40.* Et solus Summus Pontifex est Caput, & supremus Iudex in Ecclesia, & is, ad quem spectat, tales honores decernere, & tale testimoniũ dare.

25 Secundo requiruntur certæ, & euidentes probationes vitæ sanctitatis, & miraculorum. Ità exprefsè Gregorius IX. *in Constitut. Canonizationis S. Antonij de Padua*, quæ incipit: *Cum dicat Dominus*, §.3. Vbi ait: *Licet ad hoc, vt aliquis Sanctus sit apud Dominum in Ecclesia triumphante, sola sufficit finalis perseuerantia, iuxtà illud: Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ: Ad hoc tamen vt Sanctus habeatur apud homines in Ecclesia militante, duo sunt necessaria: Virtus morum, & veritas signorum, merita videlicet, & miracula; vt hæc, & illa sibi ad inuicem contestentur; cùm nec merita sine miraculis, nec miracula sine meritis plenè sufficiant, ad perhibendum inter homines, testimonium Sanctitatis: sed cùm merita sana præcedunt, & clara succedunt miracula; tunc certum prabent iudicium sanctitatis; vt nos ad ipsius venerationem inducant, quem Deus ex meritis præcedentibus, & signis subsequentibus exhibet venerandum. Quæ duo ex verbis Euangelistæ plenius colliguntur: Illi autem profecti prædicauerunt vbiq; Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis.* Hæc Gregorius IX.

26 Merita autem quomodo probentur, exprimitur in *cap. Quærendum de pœnit. dist.2.* his verbis. *Sanctitas manat in Sanctis, quamdiù mortale corpus gestãt; vt bonis insistant actibus, voluntariam paupertatem diligant, mansuetudinem sequantur, pro æternorum desiderio lugeant, exuriant, & sitiant iustitiam; misericordiam, munditiam cordis, trãquillitatem pacis amplectantur; & pro obseruatione, persecutionum pati, non vereantur, eleemosynis, orationibus, cęterisq; fructibus spiritus insistere, desiderent.*

27 Miracula, quæ requiruntur ad Canonizationem, & Beatificationem, debent esse post mortem facta. Nam, quæ solùm in vita gesta sunt, non plenè cõuincũt. Constat enim, plures improbos, dùm viuerent, miracula fecisse, qui, vt dicitur Matth.7. dicturi sunt in die iudicij: *Domine in nomine tuo prophetauimus, et in nomine tuo Dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus:* Et tamen, vt notat D. Augustinus *in psal. 103.* & habetur *in cap. Prophetauit 1. q.1.* à Diuino Iudice eis respõdetur: *Non noui vos*: quia non idcircò ob

ob miracula facta, merentur vitam æternam: Etiam Magi Pharaonis, & Simon Magus, opere Dæmonum, miracula patrarunt, vt docet S.Thomas *2.2.q.* 178.*ar.3.* & habetur *in cap. Teneamus 1.q.1. & cap. Prophetauit 2.q.7. §. Item Balaam.* Miracula igitur debent esse facta, ne dum in vita, sed etiã post mortem, & quod non ex aliquo artificio, nec à Diabolo facta sint, sed à Deo, & sint supra naturam; vt *ex cap. Cum ex iniuncto, §. Cum igitur de hæreticis.*

28 Pro Martyrum vero Canonizatione, non requiritur miraculorum probatio, sed probatio causæ, ob quam passi sunt. Quia causa, non pœna facit Martyrem, vt inquit D. Augustinus *epist. 61. &* 166. Quæ quidem causa, debet esse fidei defensio, vel confessio, vel Dei offensę prohibitio; quia S.Ioannes Baptista, Martyr ab Ecclesia extimatur, eò quòd occisus fuit ab Herode ob repræhensionem adulterij. Ità docêt Angelus Rocca *de Canonizat. Sanct. c.35.* Cherubinus *in compend. Bull. Schol. 2. in constit. 4. Alexandri III. & schol. 1. in constit. 11. Innocentij IV.* Carena *par. 2. tit. 17. §. 12. n. 42.* Lezana *to. 4. consul. 1. de Canoniz. Sanct. n. 16.* Mascardus *de probat. vol. 1. conclus. 261. n. 10.* Quia ut ait D. Hieronymus *in psal.* 115. super illis verbis: *Calicem salutaris. Grandis res est Martyrium; quoniam retribuit Domino, quod accepit à Domino. Christus pro ipso passus est, & ipse pro eius nomine patitur*: & post pauca subdit. *Quicumque Sanctus moritur, licet sit sancta eius mors; quia misericordias operatus sit, fecerit signa, & Dæmones eiecerit, non vadit ad Dominum securus; horrescit enim eius conscientia, videns Dominum. Martyr autem, etsi post baptismum peccauerit; tamen secundo Martyrij baptismate ablutus, securus ad Dominum vadit.* Si verò causa Martyrij non constat sufficientèr, tunc videntur necessaria miracula, vt probat Baldellus *to. 2. lib. 3. disp. 14. n. 15.*

29 Requirunt etiam Pontifices ante Beatificationem, & ante Canonizationem, præter vitæ sanctitatem, & miracula, multiplicatas preces Magnatorũ intercedentium, item constantem famam de Sanctitate, continuationem cultus, & miraculorum, & alia plura ex decreto S.Congreg. Sanctiss. Inquisit. iussu Vrbani VIII. edito 13. Martij 1625. & 5. Iulij 1634. & anno 1642. vt notant Carena *loc. cit. n. 49. & 50.* Baldellus *ibid. n. 27. & disp. 13. n. 1.* Lezana *n. 21. & seq.* Quia in tota Ecclesiæ gubernatione nihil maius, nihil est augustius Beatificatione, & Canonizatione Sanctorum; eosq; pro Beatis, ac Sanctis colendos, & venerandos decernere.

30 Hinc est, quòd in huiusmodi causis regularitèr, & communitèr non sufficit, nec facit plenam probationem fama, *l. 3. §. Eiusdem quoque de testibus*, & ibi Doctores. Maximè si agatur de miraculis, quia circa ipsa fieri debet diligens, & exacta inquisitio; itaut de singulis circumstantijs innotescat, vt *in cap. Causam de testibus*, & notant Bartolus *tr. de testibus, §. Qualitas n. 56.* Troylus *de Canoniz. c. 1. n. 15. et c. 4. n.* 64. Mascardus *de probat. col. 1. conclus.* 261. *n. 41. et* 42. Pasqualigus *in quæst. moral. centur. 1. q. 69. n.* 14. Molfesius *post 2. vol. ad Consuetud. Neapol. de probat. miracul. et qualit. testium consil. 45. et 46. à n. 62.* Lezana *loc. cit. n. 40. et 41.*

31 Verùm si fama miraculorum sit notoria, & probabilibus coniecturis, & verisimilibus argumẽtis innitatur, præstat indicium efficacissimum ad effectũ Beatificationis, & Canonizationis. Vt colligitur ex Bullis, seu diplomatibus Summorum Pontificum, pro Canonizatione, vel Beatificatione. Et patet in literis *Dominum excelsum* Paschalis II. pro Beatificatione Petri Episcopi Ananiensis. Alexandri III. in literis *Redolet Anglia* pro Canonizatione S. Thomæ Cantuariensis, Gregorij IX. in literis *Mira circa nos* pro Canonizatione S. Frãcisci, Honorij III. in literis pro Canonizatione S. Laurentij Episcopi Dublinẽsis; vt refert Fortunatus Scacchus *de cultu, & venerat. Sanct. lib. 1. sect. 9. c. 7.* Et idem patet in nouissimis instrumen-

mentis Canonizationis S. Andreę Corsini, S. Caietani Patris nostri, D. Mariæ Magdalenæ de Pazzi, & aliorum, vt refert Lezana *to.4. consult. 1. de canoniz. n. 42.* Et ratio est, quia talis fama est tantæ efficacię, vt expurget omnem suspicionem contrariam, vt docent Crauatus *consil. 145. in fin.* Card. Tuschus *to. 3. lit. F. conclus. 69. n. 17.* Barbosa *in Axiomatibus, axiom. 95.* Ac etiam quia famæ probatio cum adminiculis sufficit pro iustificatione, vt habetur ex Rota in *Clusina Pensionis* 28. Ianuarij 1525. coram Blanchetto; & *in Netitonensi Pensionis* 24. Nouembris 1606. coram Gregorio XV. inter eius decisionis *n.* 277. Quæ maximè procedunt, quando fama est notoria notorietate facti, quia tunc ex ea sumitur efficacissimum probationis argumentum, & nulla alia indiget probatione. Surdus *decis. 259. n. 14. & decis. 326. n. 82.* Farinacius *in praxi crimin. par. 1. q. 21. à n.* 80. Scacchus *lib. 1. de notis, et signis sanctitatis sect. 9. c. 5. §. Sed longe,* Castellinus *de canoniz. Sanct. q. 6. pag.* 104.

Est ne licitum, ex particulari deuotione, sculpere, vel pingere Imagines Christi Domini, Deiparæ Virginis, Angelorum, & Sanctorum, in habitu, & forma alicuius ordinis regularis?

32 Resp. Negatiuè; ex motu proprio Vrbani VIII. edito 5. Martij 1642. in quo præcipit, his verbis: *Ne quis, cuiuscumque gradus, qualitatis, ordinis, status, vel conditionis, ac dignitatis, & praeminentiæ, etiam Ecclesiastica, ac indiuidua, & speciali expressione digna, existat; Imagines Domini nostri Iesu Christi, & Deiparæ Virginis Mariæ, ac Angelorum, Apostolorum, Euangelistarum, aliorumque Sanctorum, & Sanctarum quorumcumque, sculpere, aut pingere, vel sculpi, aut pingi facere, aut ante hac sculptas, aut pictas, & alias quomodolibet effectas, tenere, seu publico aspectui exponere, vestita cum alio habitu, & forma, quam Catholica, & Apostolica Ecclesia ab antiquo tempore consueuit; nec etiam cum habitu peculiari alicuius Ordinis Regularis, tenore præsentium, prohibemus. Ac vt Imagines aliter pictę, vel sculptæ ab Ecclesijs, & alijs locis, quibuslibet amoueantur, & deleantur, vel reducantur, & reformentur ad habitum, & formam in Ecclesia Catholica, et Apostolica, ab antiquo tempore, consuetam, vt veneratio, & cultus sic dictis Imaginibus augeatur, & quæ oculis fidelium subijciuntur, non inordinata, nec insolita appareant, sed deuotionem pariant, & pietatem; & ne exponantur in Ecclesijs quibuslibet, ac quomodolibet qualificatis, ac earum frontispicijs, & atrijs, Imagines prophanæ, vel alias indecentiam, et inhonestatem præseferentes; cùm domum Dei deceat sanctitudo, præcipimus.* Ità Vrbanus VIII.

CAPVT IV.

De cultu non superstitioso, sed religioso, ac debito Sanctorum Reliquijs.

Nulli dubium est superstitiosum cultum, & mortale peccatum esse colere, uel venerandas exponere, aut alijs donare reliquias falsas, tanquam Sanctorum veras; quia vt *in c. 2. n. 3.* dictum est, talis cultus est contra fidei veritatem, vt notant Caietanus *in summ. verb. superstitio, n. 2.* Nauarrus *c. 107. n. 169.* Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superstit. c. 2. n. 17. & 18.* Fagūdez *in decal. lib. 1. c. 34. n. 3.* & alij. Ideò, nunc aliqua dicemus de cultu non superstitioso, & indebito, sed religioso, ac debito veris Sanctorum Reliquijs.

Est ne de fide Sanctorum Reliquias esse ab omnibus fidelibus venerandas.

1 Resp. Affirmatiuè. Ità expressè habetur in Conc. Trid. *sess. 25.* his verbis: *Affirmantes, Sanctorum reliquijs uenerationẽ, atque honorem non deberi,*

vel eas, aliaq; sacra monumenta à fidelibus inutilitèr honorari atque eorum opus impetrandi causa Sanctorum memorias, frustrà frequentari, omninò damnandos esse, prout iam pridem eos damnauit, & nunc etiam damnat Ecclesia. In sacra enim scriptura indicatur Sanctorum corpora esse veneranda. Vndè in *Genesi c.50. et Exod. c.13.* legimus: Ossa Iacob, & Ioseph magno cum honore esse conseruata, & sepulturę tradita, & in egressu de Ægypto *tulit quoq; Moyses ossa Ioseph secum* ob reuerentiam, & æstimationem tantæ reliquiæ. Ossa Elisei suscitauerunt mortuum; sic enim dicitur *4. reg. 13. Proiecerunt cadauer in sepulchro Elisei, & eum tetigisset ossa Elisei, reuixit homo.* Multaque alia de veneratione reliquiarum Sanctorum referuntur ab Augustino *lib. 22. de Ciuit. Dei, c.8. et in epist. 137.* Probatur etiam ratione, quia corpora Sanctorum fuerunt templa animarum Sanctarum, & futura sunt consortia æternæ beatitudinis, in qua erunt in perpetuo honore. Item illas conseruare, & retinere, est signum amoris erga Sanctos; & excitant eundem amorem, & deuotionem ad illos. Ergò eorum reliquiæ sunt honore, & veneratione dignæ.

In Ecclesia, in qua est aliqua Sancti Reliquia, potest ne celebrari eius Missa, & Officium?

2 RESp. decreuisse Sacram Congregationem Rituum die 8. Aprilis 1628. ex mandato Vrbani VIII. nō posse locorum Ordinarios tàm Seculares, quàm Regulares addere Calendarijs, etiam proprijs, Sanctorum Officia, nisi ea dumtaxàt, quę Breuiarij Romani rubricis, vel S. Rituum Cōgregationis, seù Sedis Apostolicæ licentia conceduntur. Et insupèr vetuit celebrari per totam Ciuitatem, vel Diœcesim, etiam de cuiusque Ordinarij auctoritate, Missam, vel Festum cùm Officio de Sancto, eò quod adsit in Ecclesia Parochiali, vel Regulari, aliqua Reliquia; sed tantùm in ipsius Sancti Ecclesia titulari, seu vbi asseruatur insignis Reliquia, & non alibi. Insignes autem Reliquias, declarauit, esse Corpus, Caput, Brachium, Crus, aut illam partem corporis, in qua passus est Martyr, modo sit integra, & non parua, & legitimè ab Ordinarijs approbata. Ità referunt Gauantus *commen. in rubr. Breuiar. to. 2. sect. 1. c. 5. tit. 2. n. 9. & 10.* Barbosa *de offic. & potestate Parochi c. 10. n. 13.* Lezana *to. 1. de obligat. Regul. rat. voti paupert. c. 10. n. 33.*

Quid requiritur, vt licitè Sanctorum reliquiæ venerentur?

3 RESp. vel loquimur de cultu publico, vel de priuato. Si venerandæ sint cultu publico, requiritur, vt ab Ecclesia approbatæ sint: Quæ autem approbatio diuersimodè requiritur. Quia si reliquiæ sint alicuius Sancti non canonizati, solùm à Summo Pontifice approbandæ sunt; vt ex *c. Cum ex eo de reliquijs & vener. Sanct.* Si verò sint Sancti canonizati, sed nouitèr inuentæ, approbari possunt ab Episcopo loci, vt colligitur ex Conc. Trid. *sess. 25.* vt sustinēt Suarez *to. 1. in 3. par. disp. 55. sect. 2. vers. Sed quæret aliquis,* Sanchez *lib. 2. in decal. c. 43. n. 10.* Azorius *par. 1. c. 8. q. 8.* Fagundez *in 1. Eccl. præc. lib. 1. c. 4. n. 3.* & alij. Si autem reliquiæ sint Sancti non canonizati, sed tantùm beatificati, similitèr sufficit, vt ab Episcopo loci approbentur. Quia eo ipso, quod à Papa beatificatur, & Missa, Officium, Altaria, & Imagines cum laureolis, etiam publicè conceduntur, quæ maiorem, & magis publicum cultum important; eo magis competere potest veneratio reliquiarum publica, & sufficere, vt sint ab Episcopo approbatæ. Et ità affirmāt Portellus *in dub. Regular. verb. Reliquiæ Sanctorum n. 10.* Fagundez *vbi sup.* Lezana *to. 2. de Sanctorum cultu n. 3.*

4 Loquendo autem de cultu priuato reliquiarum, ad illos venerandos non est necessaria Papæ, aut Episcopi approbatio, sed sufficit priuatum testimoniū

vnius

vnius personæ fide dignæ, aut alia ratio, vel coniectura, quæ sit ità probabilis, vt sufficiens sit ad prudentèr iudicandum, ità esse. Ità docent Suarez *vbi sup. vers. At verò*, Vasquez *de adorat. Imagin. lib. 3. disp. 3. c. 8. n.* 114. Azorius *par.* 1. *lib.* 9. *c.* 8. *q.* 8. Sanchez *in decal. lib.* 2. *c.* 43. *n.* 13. & alij. Et idem dicendũ est de cultu priuato reliquiarum alicuius Sancti nõ canonizati; sufficit enim, vt priuatim adorentur, si prædicta moralis certitudo Sanctitatis illius viri, ac veritatis eius reliquiarum habeatur. Ità Sanchez *ibid.*

Reliquiæ, quæ ab antiquis temporibus in veneratione fuerunt, possunt ne publicè exponi, si non reperiatur eas fuisse ab Episcopis approbatas?

5 RESp. affirmatiuè: quia Sacra Congregatio declarauit reliquias antiquas habendas esse in illa veneratione, quam hactenus habuerunt. Ità Barbosa *de offic. & potest. Episc. allegat.* 97. *n.* 11. Naldus *in summa verb. Reliquiæ Sanctorum n.* 1. Lezana *to.* 2. *verb. Reliquiæ Sanctorum n.* 8.

Reliquiæ Sancti canonizati si sint permistæ cum reliquijs alicuius Sancti non canonizati, nec inter se discerni valeant, potest ne Episcopus illas approbare, vt publicè venerentur?

6 RESp. negatiuè; quia quamuis dignius trahat ad se minus dignũ. Vndè oleum non consecratum, admistum cõsecrato, remanet consecratum: *C. quod in dubijs de consecrat. Ecclesiæ*, & Glossa ibi, *verb. Consecratio*, & communitèr Doctores. Et cadauer excommunicati in loco sacro sepultum; si discerni nequeat à cadaueribus cæterorum fidelium, non esset exhumandum: *C. Sacris de sepult.* & ibi Glossa, *verb. Excommunicatorum*: & Doctores affirmant id prouenire causa connexionis, & impossibilis separationis, iuxtà *C. denique* 14. *q.* 5. Nihilominùs non potest Episcopus huiusmodi reliquias, modo supradicto mistas, approbare, vt publicè venerentur. Ità Sanchez *in decal. c.* 43. *n.* 12. Suarez *to.* 1. *in* 3. *par. disp.* 55. *sect.* 2. *vers. At verum*, Bonacina *to.* 2. *in* 1. *decal. præc. disp.* 3. *q.* 1. *pun.* 4. *n.* 5. Fagũdez *in* 1. *Ecclesiæ præc. lib.* 1. *c.* 4. *n.* 11. & alij. Quia reliquiæ non possunt adorari, nisi verè fuerint alicuius Sancti. Si ergò Episcopus approbaret, esse publicè exponendas illas reliquias mixtas, esset manifestum periculum errandi, & adorandi reliquias perditi hominis; cum in illo mixto, tàm reliquiæ veræ, quàm non veræ existant. Quod enim dicitur de oleo non consecrato, mixto cum consecrato, procedit tantùm in liquoribus; vt docent Antonius *c.* 1. *n.* 11. *de consecrat. Eccl.* & ibi Abbas *in fin.* & supradicti Doctores. Et requiritur, vt liquor consecratus mixtus, sit in maiori quantitate. At in dicta mixtione ignoratur, quarum reliquiarum quantitas sit maior. Ergo &c. Verùm hoc non tollit, quominus quis adorare possit illas reliquias, qua parte veræ sunt. Quia sub hac conditione omne periculum vitatur, vt notãt Sanchez, & Bonacina. Nec dictum *C. Sacris*, probat omnes illas reliquias ob connexionem venerandas non esse: sed solùm probat, deberi omnes in loco decenti reponi, & custodiri, ne adsit periculum, contemnendi reliquias veras, neque adorandi falsas. Sicuti si dubitetur, an aliquę reliquię sint veræ, nõ debẽt exponi adorãdæ, sed sũt seruandæ, & custodiendæ in loco decẽti. Vt benè docent Armilla, *verb. Canonizatio n.* 2. & Suarez, Sanchez, & Fagundez *locis citatis.*

Est ne licitum, absolutè adorare corpus alicuius Sancti in vno loco, quando alij affirmant, esse alibi?

7 RESp. Affirmatiuè, posita Summi Pontificis, vel Episcopi approbatione, quia corpus eiusdem Sancti, interdum in diuersis locis esse, existimatur, & in eis solemnitèr colitur, ac veneratur. Quod accidit; vel quia in vtro-

que loco est aliqua pars illius corporis, & à parte, totum corpus nominatum est: ait enim Theodoretus *lib. 8. ad Graecos*: nullibi ferè reperiri integrum alicuius Sancti corpus, propter fideliũ deuotionem. Vel causa, interdum esse potuit; quia duo Sancti eiusdem nominis, fuerunt canonizati, & eorum reliquiæ approbatæ: sed successu temporis vtriusq; reliquiæ eiusdem personæ existimatæ sunt, & propter nominis similitudinem, illi attributæ, qui maiorem sanctitatem habuisse, creditur. Quod in capite Ioannis Baptistæ, aliqui suspicãtur, accidisse, dum in diuersis Ecclesijs esse, dicitur. Qui tamen error non tàm est in substantia, quàm in conditione rei adoratæ; Satis enim est, vt sine errore certum sit, illas esse alicuius Sancti reliquias. Ità docent Suarez *to. 1. in 3. par. disp. 56. de vsu, & adorat. Crucis sect. 1. vers. Sed quaeret in fine*, Castro Palaus *par. 2. de Adoratione disp. 1. pun. 6. n. 8.* Bonacina *to. 2. in 1. decal. praec. disp. 3. q. 1. pun. 4. n. 7.*

Est ne licitum, publicè exponere adorandam in altari Crucem, varijs reliquijs, non approbatis, ornatam?

8 RESP. Bonacinam *loc. cit. n. 5.* negare, quod exponi possit: quia non solùm Crux, sed etiam reliquiæ videntur, proponi adorandæ cum periculo, vt populus, non solùm crucẽ, sed reliquias non approbatas, ibi existentes, adoret. Sed id esse licitum, affirmant Sanchez *lib. 2. in decal. c. 43. n. 17.* Castro Palaus *par. 2. tr. 8. de adoratione disp. 1. pun. 6. n. 10.* Antonius Excobar *to. 4. moral. lib. 28. sect. 1. c. 13. n. 150.* Thomas del Bene *de offic. Inquis. par. 2. dub. 234. sect. 4. n. 9.* Quia sic vsus admittit. Et dùm Crux in altari collocatur, nõ reliquiæ, sed Crux adoranda exponitur; & si aliquis reliquias etiam adoret, id est per accidens, & ad priuatum, non ad publicum cultũ pertinet.

Quænam Reliquiæ Sanctorum à nobis venerandæ sunt?

9 RESP. eorum ossa, carnes, dentes, capilli, vngues, cineres, & aliæ res, quæ ipsos in vita, vel post mortem tetigerunt, vel ad ipsos spectarunt, vt vestes, literæ, sedilia, seù cathedræ, & similia: hæc omnia veneratione, & sacro honore habenda sunt, vt definitum est in multis Concilijs, & præcipuè in *Lateranensi c. 62. & in Tridentino sess. 25. c. 2.* & etiam testãtur D. Thomas *3. par. q. 25. & 6.* Suarez *ibi disp. 55.* Bellarminus *lib. 2. de Sanctis c. 2.* Vasquez de *adoratione lib. 3. disp. 3.* Azorius *par. 1. lib. 9. c. 8. q. 2.* & alij communitèr. Hæ autem reliquiæ, tantò prestantiores, cẽseri debent, quantò propinquius ad Sãctos pertinent, v. g. caro, & ossa Sanctorum præferuntur in æstimatione alijs rebus reliquiarũ, vt cineribus, vestibus, & similibus. Et adorantur omnes, vt coniunctæ cum Sanctis, quorum fuerunt reliquiæ; ità vt Sancti ipsi per se primo adorentur in reliquijs, seù per reliquias, quæ simul coadorantur; vt notat D. Damascenus *orat. 3. de cultu imaginum*, & colligitur ex *7. Synodo act. 4.* Nam licet ipsæ reliquiæ, realitèr separatæ sint à personis, quarum fuerunt reliquiæ; mente tamen possunt, vt coniunctæ apprehendi, & coli. Quia mentis apprehensio, per modum vnius, ad venerãdum, proponit eas res, quæ, quamuis seiunctæ sint, habitudinem tamen retinent inter se. Cultus igitur reliquiarum omnium fundatur in excellentia, & sanctitate illorum, quorum sunt reliquiæ. Nam ipsæ cum sint res vita, & ratione carentes, propter se adorabiles non sunt. Ergo illa adoratio est respectiua ad personas Sanctorum. Ità colligitur ex dictis Concilijs, & probant supradicti Doctores.

Dum tanquam Reliquiæ Sacræ venerantur, quæ Sanctos in vita, vel post mortem tetigerunt; quare venerari non possunt vermes, qui ex Sanctorum corporibus oriuntur?

10 Resp. quod vermes oriri solent ex cor-

corporibus defunctorũ paulò post mortem,quando nec canonizatio, nec beatificatio præcessit, nec vnquam oriuntur ex ossibus, aut carnibus exiccatis, & consequenter petitur quod nunquã euenire potest. Sed dato quod vermes orirentur ex corporibus Sãctorũ,qui iã canonizati, vel beatificati sint. Resp. quod nõ sunt tãquã reliquiæ venerãdi, quia valdè indecens esset,adorare Sanctos in vermibus, quamuis vermes ipsi ex eadem materia prima, quam Sancti habuerunt, constarent.Reliquiæ enim adorãtur propter habitudinem ad personam cuius reliquiæ fuerunt, & in quantum in illis appræhenditur ipse Sanctus, vt adorabilis; quod si in vermibus Sanctus appræhenderetur, indecentèr hoc fieret;& ideò adorari nõ debent. Tũ etiã, quia viderentur vermes propter se adorari, quod turpissimũ esset. Ità Vasquez *3. p. disp. 112. c. 8. n. 29*.Suarez *to.1.in 3.p.q.55.sect.1.circa finem*, Sanchez *lib.2.in decal.c. 43.n.2.* Azorius *par.1.lib.9.c.8.q. 1.* Layman *lib.4. tr.7.c.5. q.4. n.14.* Castro Palaus *par.2.tract.8.disp.1.pun.6. n.1.* Bonacina *to. 2.in 1.decal.præc.disp.3. q.1. pun. 4.n.1.*

Frustulum corporalis potest ne, vt Sacra Reliquia haberi, & venerari?

11 Resp. quod Thomas Hurtadus existimat *to.1.tract. 2. c. 6. res. 24. n. 262.* esse Sacram Reliquiam; & posse in consecratione altaris loco reliquiæ apponi frustulũ corporalis.Quia Summus Pontifex Leo Primus,ad consecrationẽ cuiusdã Ecclesiæ,dedit partẽ corporalis,& hostiæ Corporis Christi,vt loco reliquiarũ ponerentur:& declarauit corporale, summam esse reliquiam. Nam si vestes, & indumenta alicuius Sancti,& Crux Christi ex eorũ cõtactu habẽtur,& sunt reliquię,quę in magna habentur veneratione, & in cõsecratione Ecclesię,vel altaris poni possunt. Ergo corporalia, quæ tãgunt corpus Christi verum, absque dubio magnæ sunt reliquiæ. Insuper si frustulum illius Sindonis, in qua corpus Christi mortuum inuolutum fuit, pro magna reliquia habemus. Corporale autem Corpus Christi viuum tangit,& continet,& est Corporis Christi in altare indumentum. Ergo etiam non est minori veneratione dignum, non solum propter significationem, quam habet, sed etiam per contactum. Hæc Hurtadus.

12 Sed omninò dicendum: quod quamuis corporalia cum reuerentia tractanda sint, nec à laicis tangenda, nec lauanda, nisi à Diacono;tamen nunquam in Ecclesia Dei, tanquam reliquiæ habita, & æstimata sunt; nec tanquam reliquiæ populo exposita,ad adorandum. Aliàs etiam calices,patenæ, pixides, & ostensoria, ob eandem rationem, tanquam reliquię veneranda essent. Immò si aliqua particula casu super tapetum v.g. caderet illa pars tapeti, quam tangeret corpus Christi,esset tãquam reliquia æstimanda, & posset poni in consecratione altaris; quod nemo vnquam dicet; sed Rubrica ait,quod post ablutionem, ad solitos vsus destinata,remaneat. Nec contactus Corporis Christi in Sacramento Eucharistiæ habetur ab Ecclesia, vt cõtactus ille physicus Corporis Christi, in Cruce, Spinis, Lancea, & alijs instrumentis eius Passionis.

13 Et factum illud Leonis Papæ æstimatur apochriphum;vt notant Diana *to.2. tr.1.res.178.n.4.ex par.11.tr.6. res. 25. n.4.*Et Syluester *verb. Altare n. 5.* qui illud refert,non illud approbat. Nec est verisimile, Sanctum illum Pontificem dedisse prò consecratione altaris partẽ hostiæ Sacræ loco reliquiæ. Quia Corpus Christi in Eucharistia est cibus animæ,nec in aliũ vsum à Christo institutũ fuit; nec vti possumus. Esset etiam contra reuerentiam debitam tanto Sacramento, illud in consecratione altaris corruptioni exponere.Ideò non est credendum, Leonem Pontificem hoc fecisse,vt notant Vasquez *disp.233.c.2.n. 17.* Coninch. *q.83.art.3. dub. 2. n. 242.* Emanuel Sà *verb. Altare in fin.* Suarez *disp.81. sect. 5.* Lugo *de Sacr. disp. 20. sect. 3.n.75.*Castro Palaus *par.4.disput.*

22.

22. *pun.9.n.5.* Fagundez *in 1.præc.lib.3. c.22.n.6.* Dicastillus *de Sacram. to.1. tr. 5.disp.4.dub.9. n.147.* Diana *vbi sup.n. 3.* Sicut, ergo huiusmodi factum redditur apochriphum, & inuerisimile, in ordine ad particulam hostiæ consecratæ; ità etiam æstimandum est, in ordine ad corporale. Nisi forsitan aliquis dicat, fuisse frustulum alicuius corporalis miraculosi, quod tunc Romæ extabat, & nunc extant in Italia, & in Hispania. Pater verò Amicus *to.7. disp. 33. sect. 12. n. 349.* affirmat, factum supradictum Leonis, quantùm ad partem corporalis probabile esse, sed quoad partem Eucharistię omninò absurdum, & indignũ: Sed tutius est dicendum, esse quoad vtrumque inuerisimile, dùm credi non potest, tunc Romę non adesse reliquias Sanctorum; ità vt Pôtifex coactus fuisset, loco ipsarum, frustulum corporalis apposuisse.

Qui gestando secum reliquias peierat, furatur, fornicatur, vel aliud peccatum committit, habet ne tale peccatum specialem malitiam, necessariò in confessione exprimendam?

14 RESp. Affirmare Philiarcum *de officio Sacerd.to.1.2.par.lib.3. c. 9. circa finem.* Quia negari non potest, ait, irreuerentiam fieri reliquijs Sãctorum, seù potius Sanctis ipsis, quorum sunt illæ reliquiæ, dum ad illarum conspectum Deus offenditur. Sed contrarium docent Azorius *1.par.lib.9.c.8.q.6.* Bonacina *in 1.præc.disp.3.q.1.pun.4.n.7.* Sanchez *lib.2.in decal.c.40.n.28.* Castro Palaus *par.2. tr. 8. disp. 1.pun.6. n.10.* Leander *de Sacrament.to.1.tr.5. disp.8. q.15.* Diana *tom.1. tract.7.resol. 80. & ref.81.ex par.1. tr.7. ref. 18. & ex par. 11.tr.8.misc.8.ref.58.* & alij, quos ipse citat. Quia Sanctorum reliquiæ sicuti neque coluntur, neque adorantur, quãdo quis aliquod opus bonum præstat, e.g. eleemosynam largitur, vel ieiunat, vel simile: Ità neque directè offenduntur, neque irreuerenter tractantur, cum quis aliquod peccatum committit, siuè peierando, siuè furando, siuè fornicando, vel quid simile faciendo; dummodò in illarum contemptum peccata non fiant. Reliquiarum enim gestatio, dum quis peccat, est nimis accidentaria. Et quamuis Dicastillus *de Sacram.to.2.tr. 8.disp.9. dub.8. n. 718. cum* Lugo *disp. 16.n.513.* affirmet, esse irreuerentiam aliquam, gestando reliquias, fornicari, nisi inaduertentia, vel ignorantia excuset ab omni culpa; quia talis actus, in prudenti æstimatione, continet indecẽtiam; Tamen existimat, non esse irreuerentiam mortalem, quæ necessariò sit explicanda in confessione: Idem affirmat Peyrinus *to.1.in constitut.Leonis X. c.4.n.2.*

Qui reliquias sacras, vel Agnos benedictos daret amasiæ prò actu venereo, committeret ne Simoniam, vel Sacrilegium?

15 RESp. vel dãtur reliquiæ, aut Agnĩ benedicti in pretium actus venerei, & indubitanter est Sacrilegium, & Simonia; quia datur res spiritualis, & sacra prò re temporali, & peccaminosa. Si verò dentur tantùm ex gratitudine, & beneuolentia, non erit nec Simonia, nec Sacrilegium; sed quædam irreuerentia; irreuerenter enim daretur res sacra, & Deo dicata, in remunerationem actus turpis, & profani. Ità Filiucius *to.2.tr.30.c.7.n. 129.* Diana *to. 1. tr.7.ref.81.ex par. 1.tr.7.ref. 18.*

Dare, vel recipere pecuniam, ob reliquias habendas, vel videndas, est ne Simonia?

16 RESp. Affirmatiuè: quia pretio æstimatur res spiritualis, & sacra. Vnde in C.vltimo de reliquijs, & venerat.Sanctorum præcipitur: *Ne reliquiæ exponantur venales*, & in Conc. Trid. *sess. 25. in princ.* dicitur: *In reliquiarum veneratione omnis turpis quæstus eliminetur*: Et ità etiam docêt Suarez *to. 1.in 3. par. disp.56. sect. 2. vers. Et hinc, & to. 1. de relig. lib. 4. de Simonia*

*nia c.14.n.24.*Sanchez *lib.* 2. *in decal.c.* 43.*n.*22.Peyrinus *to.* 1. *in constit. Leonis X.c.4.n.*2. Castro Palaus *par.* 2. *de adorat.disp.*1. *pun.* 6. *n.* 17. & alij communiter.

17 Verùm si ipsæ reliquiæ sint ornatæ argento,& auro,clarum est, absque simonia vendi posse illud ornamentum;quia est materiale, & valdè extrinsecum ipsis reliquijs.Sed obseruandum est, ne carius illud tabernaculũ vẽdatur propter reliquiam, quam continet. Sicut non liceret vendere carius Rosarium, eò quod per contactum ad varias reliquias, videatur quodammodo sanctificatum. Quia per hos omnes respectus venditur,quod spirituale est, & inuẽdibile,vt notat Suarez loc.cit.

18 Si verò reliquiæ essent apud infideles, vel hæreticos, & ne irreuerenter tractentur, pretio fidelis illas emeret, nullam committeret simoniam,nec peccatum, sed potiùs religionẽ foueret: quia tunc non sacrum, quod est in reliquijs, emeretur; sed pretio redimeretur vexatio, qua infideles, & hæretici vexant fideles,iniustè retinendo reliquias illas. Ità Philiarcus, *de offic.Sacerd.to.*1. *par.* 2.*lib.*3. *c.*9. *ad fin.* Vgolinus *de simonia tabula* 1.*c.*38.*n.*5. Sanchez, Castro Palaus *vbi sup.* Similiter si quis nollet reliquias ostendere, & aliquis pecuniam illi daret, vt illas ostendat, non esset simonia, quia tunc pecunia non datur, vt pretium, sed vt animum illius inflectat absque vllo pacto, nec intendit recipientem obligare.

Qui exponeret reliquias videndas, vel tangendas, vt hac occasione eleemosynæ crescerent, committeret ne simoniam, vel mortaliter peccaret?

19 RESP. Non deesse Doctores, qui sustinent; reliquias exponere publicè adorandas ob quæstum, & vt abundantiores eleemosynæ colligãtur, esse peccatum simoniæ. Quia hoc in rigore est quædam lata venditio, & illicitus modus negotiationis. Et in Cõc. Trid. *sess.* 25. præcipitur: *Vt in reliquiarum veneratione omnis turpis quæstus eliminetur.* Irà sustinent Abbas *in C.finali de reliquijs, & vener. Sanct. notab.* 1. Angelus *verb. Reliquiæ initio,* Vgolinus *de simonia tabula* 1.*c.*38. *n.*1, Azorius *par.*1. *lib.*9. *c.*8. *q.* 7. Limitant verò alij hanc sententiam, esse veram, quando principaliùs, ob has maiores eleemosynas, reliquiæ ostenduntur; quàm ob populi deuotionem; secus quãdo esset finis minus principalis. Ità Fumus *verb.Reliquiæ n.*1. *& ibi* Tabiena *initio,* Nauarrus *c.*17.*n.*169.Philiarcus *de offic. Sacerd. to.*1.*par.*2. *lib.*3.*c.*9. *circa finem,& alij.*

20 Dicendum tamen cum Sanchez *lib.*2. *in decal.c.*43.*n.*22.Fagũdez *in* 1. *Eccles. præc.lib.*1.*c.*4. *n.* 29. Castro Palao *par.* 2.*tr.*8. *de adorat. disp.* 1. *pun.* 6. *n.* 18. Peyrino *to.*1.*in constit. Leonis X. c.*4. *n.* 2.Soto *lib.*9.*de iust.q.*6.*art.*2.*in fin.* Lezana *to.* 2. *verb. Reliquiæ Sanct. n.* 4. Thoma del Bene *de offic. Inquis. par.*2. *dub.*234.*sect.*11.*n.*6.Qui docent neque simoniam, neque grauem culpam committi in dicta ostentione reliquiarum, etiamsi finis principalis sit, acquisitio maiorum eleemosynarum: dummodo eleemosynæ non offerantur in pretium ostensionis, & ex pacto: vt e.g. Propone reliquias in publico, & reddemus tantum. Quia non est emere, vel vendere, quando non intenditur lucrum ex pacto, & tanquam pretium; sed tanquã eleemosyna gratis oblata. Conc. autem Trid. in illis verbis: *In reliquiarum ostentione, omnis turpis quæstus eliminetur*; prohibet quæstum turpem, nempè stipendium ex pacto, aut pretium; quia tunc esset lucrum rei spiritualis,& consequentèr simonia; Sed non prohibet acquisitionem eleemosynarum ob talẽ ostensionem. Ergo etiam si finis principalis sit acquisitio largiarum eleemosynarum, non est simonia, nec mortale peccatum; dummodo eleemosinæ non exigantur ex pacto,nec intendantur, tãquàm eius ostensionis pretium; sed tãquàm eleemosynæ gratis ex deuotione re-

reliquiarum oblatū. Ità supradicti Doctores.

Est ne peccatum, furtiuè subtrahere Sanctorum reliquias?

21 RESp. Affirmatiuè: & esse furtum sacrilegum, mortale, etiā si surripiantur causa deuotionis, & vt honorabili loco collocentur, quia est rei sacræ, inuito Domino, ablatio. Nec ab hoc sacrilegio excusaret, si reliquiæ surriperentur cōsentiente Præfecto Ecclesiæ, in cuius custodia commissæ essent. Quia iste nullam reliquiarum administrationem habet, sed tantùm custodiam; & ideò eius licentia non excusaret à sacrilego furto. Nec etiam excusaret paruitas materię reliquiarum. Quia in hoc sacrilegio nō spectatur sola rei ablatæ quantitas, sed qualitas, ac dignitas, & æstimatio; quæ hanc materiam aggrauant. Ità docent D. Antoninus *3. par. tit.* 12. *c.* 8. *fin.* Syluester *verb. Reliquiæ q.* 2. *& ibidem* Angelus *n.* 2. Armilla *n.* 2. Tabiena *n.* 3. Philiarchus *de offic. Sacerd. to.* 1. *par.* 2. *lib.* 3. *c.* 9. *fin.* Sanchez *lib.* 2. *in decal. c.* 43. *n.* 23. Fagūdez *in* 1. *Eccl. præc. lib.* 1. *c.* 4. *n.* 20. Castro Palaus *par.* 2. *tr.* 8. *de adorat. disp.* 1. *pun.* 6. *n.* 19. Bonacina *in* 1. *præc. disp.* 3. *q.* 1. *pun.* 4. *n.* 8. Thomas del Bene *par.* 2. *de offic. inquis. dub.* 234. *sect.* 10. *n.* 1. & alij.

Secus verò dicēdum, si reliquiæ sint apud infideles; tunc enim liceret illas surrīpere; quia iniustè eas illi possident, & nulla infertur iniuria. Ità etiam dicti Doctores.

Qui Sanctorum reliquias furatur inciditne in excommunicationem?

22 RESp. quod Azorius cum Syluestro existimat *par.* 1. *lib.* 9. *c.* 8. *q.* 16. huiusmodi furem ante quamlibet admonitionem contrahere excommunicationem minorem, ob quam non potest Sacramentum altaris suscipere. Et si postea, ter admonitus, non satisfecerit, est excommunicatione maiori puniēdus. Quia sic colligitur in *C. Quisquis inuentus* 17. *q.* 4. Sed Suarez *to.* 5. *in* 3. *par. disp.* 22. *sect.* 2. *n.* 9. Sanchez *lib.* 2. *in decal. c.* 43. *n.* 24. Castro Palaus *par.* 2. *de adorat. disp.* 1. *pun.* 6. *n.* 21. Fagundez *in* 1. *Eccl. præc. c.* 4. *n.* 21. Peyrinus *to.* 1. *in constit.* 3. *Leonis X.* §. 2. *n.* 5. & alij cōmuniter docent: Nullam adesse excommunicationem, sed solum peccatum Sacrilegij, contra reliquias surripientes; quia nullus est casus in vsu, in quo excommunicatio minor incurratur, nisi tantùm ob participationem cum excōmunicato; vt docent Caietanus *in sum. verb. excommunicatio in fin.* Sotus 4. *dist.* 22. *q.* 2. *ar.* 3. Nuarrus *c.* 27. *n.* 23. Suarez *vbi sup. disp.* 24. *sect.* 3. *n.* 2. & alij. Nec vllo iure sufficienter probatur, esse excommunicatos surripientes reliquias; & pœna, contenta in dicto *C. Quisquis*, est lata contra fractores Ecclesiam, & raptores.

Extrahens reliquias à loco, in quo reconditæ sunt, quas pœnas incurrit?

23 RESp. si loquamur, de extrahentibus Sanctorum reliquias ab Vrbe Roma, adest decretum de mandato Pauli V. *editum die* 24. *Augusti* 1613. in quo præcipitur: Ne quis audeat, vel præsumat intrare in aliquā ex Cryptis, Catacumbis, vel Cœmeterijs intra, vel extra Vrbem Romam existentibus; neque de illis extrahere reliquias, etiam in minima particula, seù quantitate, neque ad id præstare auxilium, vel fauorem, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, & sub pœna triremium, & alijs pœnis, arbitrio Vicarij, ipso facto incurrēdis. Adest etiam aliud Decretum, de mandato eiusdem Pauli V. editū *die* 16. *Maij anno* 1614. in quo statuitur: Ne quis possit reliquias extrahere, de Ecclesijs, Monasterijs, locis pijs, Chryptis, vel Cœmeterijs, intra, vel extra Vrbem Romam existentibus. Alias incurrat excommunicationem, ipso facto Papæ reseruatam. Quæ extēditur in eos, qui prædictarum Ecclesiarum, aut locorum curam, seù guberna-

nationem habent, si extractionem permiserint, seu extractioni consenserint. Ità Thesaurus *in praxi par. 2. verb. Reliquiæ c. 1. §. 1. n. 3.* Quoad extractionē pro Prouincia Mediolanēsi extat prohibitio Gregorij XIII. vt refertur à Barbosa *de offic. & potest. Episc. alleg. 50. n. 158.* & à Castro Palao *par. 2. de adorat. disp. 1. pun. 6. n. 21.*

24 Notat etiam Sanchez *lib. 2. in decal. c. 43. n. 25.* quòd si Reliquiæ Sanctorū sint perpetuæ sepulturæ traditæ, transferri nequeunt absque Summi Pontificis licentia, vel Episcopi, vel Sanctæ Synodi, nisi necessitas immineat, vt incendij, &c. quia tunc sufficit auctoritas Præsidis Prouinciæ; vt ex *C. Corpora de consecrat. disp. 1. & ex l. 1. Cod. de reliquijs, & sumpt. fun.* Sed si perpetuæ sepulturæ non dum traditæ sint, benè possunt, transferri sine alicuius auctoritate ad alium locum religiosum: *l. si nec dum, C. eod. tit.* & docent Glossa *in dicto C. Corpora*, D. Antoninus *3. par. tit. 12. c. 8. fin.* Angelus *verb. Reliquiæ, n. 1.* & alij.

25 Passarinus *to. 1. de stat. & offic. hominū q. 85. ar. 7.* etiam testatur, stylum Romanæ Ecclesiæ esse, quod non extrahantur, nec transferantur de loco ad locum Sāctorum reliquiæ, muro clausæ, vel insignes sine licentia Papæ. Et sibi constare, ait, similem licentiam datam fuisse à Pontifice, media Sac. Regul. Congr. *vt in vna Ianuensi 20. Ianuarij 1593.* transferendi Corpus Sāctum de vno altari ad aliud eiusdem Ecclesiæ. Et in alia *Rossanensi 28. Nouembris 1603.* concessum fuisse; vt à quadam Ecclesia possit, ad Cathedralem transferri, pars vnius Reliquiæ; dummodò id fieret de consensu Superiorum illius Ecclesiæ, sine strepitu, & cum omnium satisfactione. Ideò dicēdum reliquias muro clausas, & reliquias insignes, etiam non muro clausas, non posse sine licentia Summi Pōtificis extrahi de loco vbi sunt, & ad alium transferri, neque in eadem Ecclesia de altari ad altare.

Regulares, Sanctorum Reliquias alienantes, incidunt ne in pœnas Paulinæ, de rebus Ecclesiæ non alienandis?

26 Resp. Affirmatiuè Pasqualigus *in centur. 2. q. 181.* Castro Palaus *par. 2. tr. 12. disp. vnica pun. 15. §. 1. n. 8.* Riccius *in praxi par. 1. resol. 60.* Barbosa *in summa verb. Reliquiæ Sanctorum n. 7.* Lezana *verb. Alienatio n. 14.* Tamburrinus *to. 3. disp. 13. q. 1. n. 11 & q. 2. n. 13.* Bonacina *de alienat. pun. 2. n. 31.* Genuensis *in pract. cap. 56. n. 4.* Carolus Maranta *cons. 3. p. 3.* Ricciullus *Eccles. lucubrat. lib. 11. c. 44.* & alij. Quia Paulus II. motus fuit, ad prohibendam alienationem omnium rerum Ecclesiæ, ne ipsa suis ornamentis, quibus illustratur, priuetur, & detrimentum patiatur. Sed magis illustratur Reliquijs Sanctorum, quàm cæteris alijs rebus pretiosis. Ergo in prohibitione alienandi res pretiosas, includitur etiā alienatio reliquiarum. Confirmatur, quia quamuis Sāctorum reliquiæ, pretio, seù pecunijs æstimari non possint, sunt tamen omnium mobilium pretiosissimæ, & quæ æstimari debent plus quam quodlibet vas pretiosum Ecclesiæ. Ergo earum alienatio comprænhenditur in dicta Paulina.

27 Verum Bordonus *to. 4. decis. 194.* Passarinus *de statibus hominū to. 1. q. 185. art. 7. n. 416. & 420.* Diana *to. 5. tr. 1. resol. 78. ex par. 10. tr. 14. misc. 4. res. 23. alias 25.* Pellizzarius *to. 2. tr. 6. c. 8. n. 91.* sustinent Sanctorum reliquias non esse inclusas in prohibitione dictæ bullæ Pauli II. ità vt alienari non possint à Regularibus sine debita solemnitate: quia in ea prohibetur alienatio rerum temporalium pretio æstimabilium, vt patet ex illis verbis textus: *Quod ex immobilibus, & pretiosis mobilibus Ministri Ecclesiarum sibi alimoniam vendicant.* Alimenta autem habentur ex rebus pecuniâ æstimabilibus, non autem ex Sanctorū reliquijs, quæ sunt supra omnem temporalem æsti-

æstimationem, nec pecunijs æstimari possunt.

His tamen non obstantibus, in praxi non est recedẽdum à prima opinione, quod scilicet: Reliquiarum alienatio sit inclusa in prohibitione Paulinæ; quia etsi pretio nõ æquẽtur, sũt tamẽ supra omne pretium: Limitat verò hanc sententiam Castro Palaus: dummodò reliquiæ sint insignes, vt Caput, Manus, Pes, & similes alicuius Sancti satis cogniti, & qui sit apud omnes in magna veneratione.

Est ne licitum, Sancti alicuius reliquiã radere, & ipsius rasuram infirmis in potum dare?

28 RESP. Negatiuè. Quia adest declaratio Sacræ Congregationis Episc. & regul. in qua præcipitur, nõ posse radi ossa Reliquiarum Sanctorũ, vt rasuræ dentur in potum infirmis. Ità referunt Gauantus *in manuali verb. Reliquia Sanctorum n.* 34. Lezana *to.* 2. *verb. Reliquia Sanctorum n.* 11. Thomas del Bene *de offic. Inquis. par.* 2. *dub.* 234. *sect.* 13. *n.* 9. & alij.

Clerici in ordinibus minoribus, & laici possunt ne, tangere Sanctorum Reliquias?

29 RESP. posse religiosè illas tangere, aut decenter in thecas includere, ac etiam apud se honestè, & piè tenere. Quia etsi D. Gregorius *lib.* 3. *epist.* 30. dicat: *Omninò intolerabile esse, atque sacrilegum, si Sanctorum corpora, tangere, quisquã fortasse voluerit.* Tamen ipse de illis tẽporibus loquutus est; in quibus nulli, etiam in Sacris Ordinibus constituto, licebat, Sãctorũ corpora, ossa, vel particulas eorũ, è loco amouere, transferre, vel gestare. Sed vsu deincè introductum est, vt transferantur, & è collo etiam pendentes, honorificè in vasculis inclusæ gestentur. Ideò non est alicuius criminis cõdemnandus Clericus in minoribus, vel laicus, qui eas reliquiarum sacrarum minutias, quas apud se habet piè, & religiosè tangit, aut in capsas includit. Secus verò si irreligiosè, & per contemptum. Nullibi enim inuenitur interdictum laicis, reliquias decenter tangere; ideò neque est peccatum veniale. Ità Azorius *par.* 1. *lib.* 9. *cap.* 9. *quæst.* 5. Sanchez *lib.* 2. *in decal. c.* 43. *n.* 26. Castro Palaus *par.* 2. *de adorat. disp.* 1. *pun.* 6. *n.* 15. Thomas del Bene *par.* 2. *de offic. S. Inquis. dub.* 234. *sect.* 12. *n.* 1. Addit etiam Sanchez *n.* 27. *in fin.* Agnos Dei tangere, nullam esse culpam, eò quod vsus obtinuerit, vt à laicis, etiam fœminis tangantur. & *n.* 29. etiam ait: Quod quamuis sit interdictum: Agnos Dei venales exponere: intelligitur tamen de venditione simoniaca: qualis est si ratione benedictionis; pluris vendantur. Secus si ratione solius materiæ, ex qua conficiuntur, & impensarum in eis conficiendis, & ab Vrbe Roma portandis, vendantur.

Liceat hic incidentèr petere aliqua de reuerentia debita rebus sacris.

Est ne licitum Clericis in minoribus constitutis, & laicis, calices consecratos, & alias res sacras tangere?

30 RESP. Affirmatiuè, quoad Clericos quia ab his tãgẽdis excludũtur in *C. in Sãcta Apostolica, de consecr.* profani, & admittũtur sacrati. Clerici autẽ, etiam prima tonsura initiati, sacri dicuntur ex *Cap. Non oportet* 28. *dist.* & docet Suarez *to.* 3. *in* 3. *par. D. Thom. de Eucharist. disp.* 81. *sect.* 9. *§. Tertio.* Ergo licitum eis est, calices consecratos, purificatoria, & corporalia, tangere. Laicis verò non licet res istas sacras contrectare; quia videtur eis prohibitum in *cap. Sacratas* 23. *dist.* Verũ si de facto tangerent, debito tamen honore, & reuerentia, culpam grauem nõ committerent; quia non videtur grauis irreuerentia. Ità Azorius *par.* 1. *lib.* 9. *cap.* 9. *q.* 3. Bonacina *disp.* 3. *in* 1. *decal. præc. q.* 1. *pun.* 4. *circa finem*, Sanchez *lib.* 2. *in decal. c.* 43. *n.* 27. Castro Palaus *par.* 2. *tr.* 7. *disp.* 1. *pun.* 6. *n.* 24.

Si

Si Sacerdos celebraret cum calice nō consecrato, vel cū paramentis non benedictis peccaret ne mortaliter? & remanerent ne, calix ille consecratus, & paramenta benedicta?

31 Resp. ad primum, nulli dubium esse: Sacerdotem, scienter celebrantem cum calice, vel patena non consecratis, peccare mortaliter: quia agit contra præceptum Ecclesiæ in re graui; vt expressè docet Tamburrinus *opusc. de sacrificio Missæ disp. 1. c. 1. §. 3. n. 1. & seq.* Ad secundū verò; An in tali casu calix remaneat consecratus, & paramenta benedicta: negant Lugo *in 3. par. to. 2. de Sacram. Euchar. disp. 20. sect. 4. n. 91.* Fagundez *in præc. Ecclesiæ lib. 3. c. 21. n. 17.* Portell. *in addit. ad dub. regular. verb. Ecclesia n. 5.* sed indigere solita consecratione, & benedictione. Quia huiusmodi consecratio, & benedictio pendet ex certa verborum forma, ab Ecclesia ad id instituta, quæ dū non profertur super ipsas res, non censetur habere effectum consecrationis, aut benedictionis: per hanc enim formam ab Ecclesia tanquam sacræ deputantur, & nō per aliud ministerium.

32 Sed probabile esse, per primam celebrationem, à Sacerdote bona fide factam, calicem consecratum, & indumēta sacerdotalia benedicta, manere, nec indigere alia consecratione, aut benedictione docent Emmanuel Sà *verb. Ecclesia n. 19.* Tamburrinus *opusc. de sacrificio Missæ lib. 1. c. 1. §. 4. n. 1. & seq.* Antonius de Excobar *to. 1. Theol. moral. exam. 1. precept. 1. Eccles. c. 4. n. 95.* Diana *to. 2. tr. 1. ref. 173. & 174. ex par. 2. tr. 14. ref. 69. & par. 5. tr. 13. misc. 1. ref. 60.* Franciscus de Nigro *in addit. ad Ruiz par. 6. animad. 8. n. 4.* Castrus *lib. 2. de leg. disp. penult. c. vlt.* Auila *de censur. par. 5. disp. 7. dub. 3. cōclus. 1.* Bordonus *to. 3. ref. 83. n. 19.* Quia sacrificij dignitas, & contactus sanguinis Christi vtique sanctificat calicem, & vestimenta sacerdotalia; Ergo non indiget ille alia consecratione, nec ista alia benedictione. Sicut Ecclesia polluta non indiget alia reconciliatione, si quis in ea celebrauit; vt communiter Doctores affirmant. Confirmatur; quia calix non consecratus est materia profana, & postquam quis in eo consecrauit, non est amplius profanus: sed sacer effectus est per contactū Sāguinis Christi. Ergo non eget alia consecratione. Et idē dicēdum est de vestimentis sacerdotalibus nō benedictis, quòd maneāt benedicta, postquam sacerdos bona fide illis vsus est. Immò Bordonus, Emmanuel Sà, Tamburrinus *locis citatis* sustinent, quòd etiamsi Sacerdos mala fide celebrasset cum calice non consecrato, & cum indumentis non benedictis, adhuc per illam celebrationem, manerent indumenta benedicta, & calix consecratus. Quia non est bona fides, quæ consecrat, aut benedicit; sed Sanguis Christi Domini, & sacrificij celebratio. Et sicut Sacerdos ad huiusmodi consecrationem, & benedictionem nihil ex se confert, cùm totum pendeat à confectione sacrificij: ità neque illius bona, aut mala fides obesse, vel prodesse potest. Et idem dicendum est de altaris lapide, non consecrato, fieri consecratum, per Missæ celebrationem, vt affirmant, Bordonus *loc. cit.* & Pasqualigus *decis. 45.*

Quando per notabilem fracturā perditur calicis, & patenæ consecratio?

33 Resp. quod notabilis fractura dicitur, quando patena hostiam capere non valet, & in calice Sanguis Christi commodè conseruari non potest, D. Thomas *3. par. q. 83. art. 3. ad 1.* D. Antoninus *3. par. tit. 13. c. 6.* & alij communiter. Notandum autem est, quod si calicis cuppa, à pede ità separari possit, vt tanquam res separata, consecrationem recipere, & conseruate potest, tunc calix, per separationem à pede, consecratus adhuc manet. Secus verò si pes sit, ità scypho, seù cuppa coniunctus, vt ob fractionem omni-

nò se paretur, nec per se stare possit, tūc perditur consecratio. Ità docet D. Antoninus *vbi sup.* §. 5. Henriquez *lib. 9. de Missa c. 28. n. 2.* Armilla *verb. Calix* §. 2. Paludanus *in 4. dist. 13. q. 2. ar. 5.* Fagundez *in prac. Eccl. lib. 3. c. 20. n. 17.*

34 Notandum etiam, quod calix non solum debet esse sacro Chrismate consecratus; sed quòd non sit ex vitro, aut cristallo, formatus, ob fractionis periculum, & ne Christi Sanguis effundatur; neque ligneus, ne in eius poros Christi Sanguis subintret; neque lapideus, propter ineptitudinem materiæ; neque plumbeus, quia vinum attingens, facilè æruginem contraheret, & ad vomitū prouocaret. Sed esse debet, vel ex auro, aut argento, vel ex stanno, aut ære metallo confectus, & inauratus. Vt ex *cap. Vasa de consecr. dist. 1.* & *cap. Calix n. 1.* & alij. Et quāuis olim Sacerdotes calicibus ligneis vtebantur, vt in dicto cap. *Vasa*; postea Vrbanus Papa statuit, vt materia calicis, & patenæ omninò ex auro, aut argento, aut stanno inaurato, constaret, vt notāt D. Thomas *3. p. q. 83. ar. 3. ad 3. verb. Calix, n. 1.* Sylueſter, Couarruuias *lib. 4. variar. c. 12.* & alij.

Vasa sacra, vestes, ligna, aliaque cultui diuino dicata, est ne licitum, in profanos vsus conuertere?

35 RESP. certum esse, non licere, in eadem forma, in profanos vsus illa conuertere, quia esset grauissimum peccatum, res cultui diuino dicatas, profanis vsibus deseruire. Hac enim de causa, Rex Baltassar fuit grauitèr à Deo punitus. Et patet etiam ex *cap. Quæ semel 19. q. 3.* & *cap. Quæsti sunt 17. q. vlt.* & *cap. Ligna*, *cap. Altaria de consecrat. dist. 1.* Verùm si vasa sacra sint confracta, itaut eorum consecratio sit deperdita; & alia, cultui diuino dicata, sint similiter ita inueterata, & francta, vt diuino cultui amplius non seruiant, possunt in vsus profanos adaptari, nè omninò consumentur, & deperdantur. Quia nulla irreuerentia videtur, fieri rebus sacris ex eo, quòd earum materia profanis vsibus in altera forma aptetur. Destructa enim forma calicis, e. g. iam calix ille amisit consecrationem, & amplius non est sacer; Ergo materia illa calicis destructi est communis, sicut quæuis alia similis. Ergo necesse non est, vt conuertatur in vsus sacros, sed potest ad profanos deseruire. Nam nihil, ex præterita consecratione, in illa materia remanet; & consequenter nihil retinet, ob quod prohibeatur vsui communi materiam illam aptari, cùm iam communis sit. Textus autem, prohibentes hanc applicationem, loquuntur de rebus sacris, in eadem forma manentibus, ac prius fuerunt applicatæ. De illis enim verissimum est, quòd, semel consecratæ, non debent, ad laicorum vsus conuerti. Ità docent Castro Palaus *par. 2. tr. 7. disp. 1. pun. 6. n. 25.* Diana *tom. 2. tr. 1. resol. 183. ex par. 5. tr. 13. miscell. 1. ref. 76.*

Licitus ne est vsus accendendi cereos, & lampades ad Sanctorum sepulchra, ad corū Imagines, & reliquias?

36 RESP. Affirmatiuè; quia quamuis Cōcilium Elibertinum *can. 34.* prohibeat, cereos in cœmeterijs Sanctorum incendi: & D. Hieronymus testetur cōtra Vigilantium, esse idololatriam, cereos in tumulis Sanctorum accendere. Nihilominus loquuntur, ex gentilitia superstitione, qua iudicabatur: Defunctorum corpora, in tenebris recondita, lumine nostro indigere, eoque illustrari. Ideò inquiunt: hac gentilitia superstitione non esse vtendum. Secus verò si ritu pio, & religioso cerei, & lampades incendantur. Nempè ad significandum lumen fidei, quo Sācti decesserunt, & lumen gloriæ, quo perfruuntur; & in signum letitiæ, quā ex eorum gloria recipimus: & vt illos hoc cultu moneamus, vt diuino lumine nos perfundant. Vt notant Azorius *par. 1. lib. 9. c. 8. q. 3.* Castro Palaus *vbi sup. n. 16.* & alij.

CA-

CAPVT V.

De cultu non superstitioso, sed licito, ac debito Beatis non Canonizatis.

In quonam differt cultus Beati non Canonizati à cultu Sancti Canonizati?

1 RESp.cum Peyrino *in constitut. 16. Leonis X. n. 1.* quod differt in quatuor,scilicet,Primò tanquam prius, & posterius, quia Beatificatio antecedit Canonizationem. Secundò tanquã particulare, & generale, quia Beatis non conceditur omnis honor Sanctis debitus, sed particularis. Tertiò tanquam totum & pars, quia cultus non in omni loco, sed alicubi tantùm conceditur. Quartò, tanquam solemne, & minus solemne, quia cum minori solemnitate celebratur Beatificatio, quã canonizatio. Nihilominus quando aliquis declaratur Beatus à Summo Pontifice, iam est Sanctus; Quia omnis,qui decedit in Dei gratia, vtique Sanctus est. Vnde hæc nomina *Sanctus*,& *Beatus* in scriptura sæpè confunduntur, & aliquando nomen Beati datur digniori,& nomen Sancti minus digno. Sic in *Confiteor Deo*, vocantur Beati, *Sanctissima Virgo Maria*, *Michael Archangelus*, *& Ioannes Baptista*, & Sancti vocantur *Petrus*, *& Paulus*. Nec per canonizationem acquirunt Sancti augmentum gloriæ essentialis, quia hæc nunquam augeri,nec minui potest:sed solum recipiunt maiorem gloriam accidentalem, quia ab Ecclesia magis venerantur.

Quinam sunt honores, qui debentur Sanctis, & participantur à Beatis non canonizatis?

2 RESp. quod honores, qui debentur Sanctis canonizatis ab Ecclesia sunt septem, vt notant Bellarminus *to. 2.controu.4.de Eccles.triumph. lib.1.c.7.* Peyrinus *vbi sup.* Thomas del Bene *de offic.Inquis.to.2.dub.234.sect.2.petit. 14.n.1.* Qui omnes cum aliqua limitatione exhibentur etiam Beatificatis tãtum. Primus honor, canonizatis debitus est, vt inscribantur in Cathalogo Sanctorum, & statuitur, ac iubetur, vt ab omnibus, tanquam Sancti habeantur, & vocentur Sancti. Hic honor exhibetur etiam Beatis cum limitatione, nam sæpè inscribuntur in Martyrologio, vt factum fuit nostris Beatis Caietano Tieneo,& Andreæ Auellino, & alijs, & statuitur, vt tanquam Beati haberi, & appellari possint. Secundus honor canonizatorum est; vt inuocentur in publicis Ecclesiæ precibus. Qui etiam cum limitatione exhibetur Beatificatis,dum inuocantur in Missa, & in eorum officio; sed non in publicis litanijs, vt notant Doctores apud Fortunatum Scacchum *de cultu, & vener.Seruorum Dei, lib.1.sect.10.c. 3.§.Verum non licere*. Tertius honor est, vt Templa, & Aræ in Sanctorum memoriam Deo dedicentur. Qui limitatus exhibetur Beatificatis, dum eis dedicantur Aræ, & altaria, sed non Templa. Quartus honor est, vt sacrificia, tàm Eucharistiæ, quàm laudum, & precum, seu officium, & horæ canonicæ, in eorum honorem, Deo publicè offerantur.Qui coarctatus ad personas loca,& tempora, etiam beatificatis exhibetur. Quintus est, vt dies Festi in eorum memoriam publicè celebrentur. Hic honor, quamuis Fagundez *in 1.præc.Eccl. lib.1.c. 3.n.14. & 15.* Suarez *tom.1. de relig. lib.2.c.11.n.4. & 5.* existiment, quod etiam competat beatificatis: Tamen Alexander VII. decreuit, quòd dies Festi in Beatorum memoriam non celebrentur, nisi speciali Indulto Apostolico prouisum fuerit. Sexto, quod Sanctorum Imagines cum Laureolis, & splendoribus in signum gloriæ, quam in Cœlis habent, pingantur. Hic honor conuenit etiam Beatificatis ex Decreto Sacræ Congregationis. Septimus, quod Sanctorum reliquię speciosis thecis includantur

tur, & publicè honorentur. Hic honor, quamuis negandus videatur, ex *c. cum ex eo de reliquijs*. Tamen omninò concedendum esse etiam Beatificatis, probant Fagundez *vbi sup. & c. 4. n. 3*. Portellus *in dub. regul. verb. Reliquiæ Sanctorum n. 10*. Thomas del Bene *par. 2. dub. 234. sect. 2. petit. 14. n. 8*. Quia dum Beatificatis conceduntur, Missa, officium, altaria, & imagines cum laureolis, & splendoribus; quæ maiorem, & magis publicum cultum important, quàm venerario reliquiarum etiam publica, non adest ratio, cur non exhibeatur hic honor, etiam publicè beatificatorum reliquijs, quæ sufficienter approbatæ censentur, eò ipso, quòd Beatificatis à Papa conceduntur, Missa, officium, & cætera supradicta.

Beatificati possunt ne eligi in Patronos, seu Protectores alicuius Ciuitatis?

3 Resp. Negatiuè absq; speciali Summi Pontificis concessione. Quia Sacra Rituum Congregatio, annuente Vrbano VII. 23. *Martij* 1630. edidit sequens Decretum. *Primo, quod eligi possint in Patronos ij solum, qui ab Ecclesia vniuersali titulo Sanctorum coluntur, non autem Beatificati dumtaxat. Secundo, quod de Patrono Ciuitatis electio fieri debeat per secreta suffragia à populo, mediãte concilio generali illius Ciuitatis, vel loci; non autem ab Officialibus solum: Et quod accedere debeat consensus Episcopi, & Cleri illius loci. Idemque seruari debeat in Patrono Regni, qui pariter eligi debeat per secreta suffragia à populo singularum Ciuitatũ, Prouinciæ, & quod repræsentantibus Regnum, Ciuitatem, Prouinciam nulla competat facultas eligendi patronos, nisi ad hoc habeant speciale mandatum; & vlterius interueniat consensus Episcopi, & Cleri dictarum Ciuitatum. Tertio, quod causæ electionis nouorum Patronorum, debeant in S. Congregatione deduci, & ab ea examinari. Ac demum causa cognita ab eadem Congregatione approbari, & confirmari.*

4 Verùm, si aliquis Beatificatus fuerit, ex speciali cõcessione Sũmi Pontificis, electus in Patronum, & Protectorem alicuius Ciuitatis, præcedere debeat Sanctum canonizatum post ipsum electum. Quia cum in ratione Patroni, seu protectoris sit prior tempore, debet ob eandem rationem præcedere: iuxtà regulam: Prior tempore potior est in iure. Ità ex declarationibus Sacræ Congregationis resoluit præter alios Pasqualigus *decis. 507*.

Super cultum, qui præstandus est Beatis, adhuc non canonizatis, quid decreuit Sacra Rituum Congregatio, annuente Alexandro VII. 27. Septembis 1659.

5 Resp. quod decreuit primo; *Quod eorumdem Beatorum imagines, etiam non principaliter, & vti supplices appositæ, picturæ, simulacra, tabellæ, aut scripturæ, eorum præclara gesta repræsentantes, aut referentes, in Ecclesia, sacrarijs, & Oratorijs quibuscumque, & præsertim in quibus Missæ sacrificium, vel alia diuina officia peraguntur, inconsulta Sede Apostolica, nullo pacto exponantur. Secundo, quod vbi indultum fuerit per Sedem Apostolicam; imagines, simulacra, pictasque tabellas in Ecclesijs poni, & coli posse, in pariete tantũ non autem super altari, collocandi facultas, tributa censeatur. Tertio, quod si concessa fuerit per eandem Sedem Apostolicam altarium erectio, non autem ob id Missam, & officium de prædictis Beatis, celebrandi, vel recitãdi, facultas tradita præsumatur; etenim specifica, & expressa concessio super his præcedere debet. Quarto, vbi in vno loco cultus fuerit concessus, non extẽdatur inconsulto Pontifice ad alium locum, quauis alia concurrente auctoritate. Quinto, in locis vbi Beatos prædictos ab omnibus coli permissum fuit; non inde publica officij recitatio permissa censeatur, sed tantummodò priuata, nec satisfactoria præcepto recitationis; nisi quoad illos, quibus Se-*

des

des Apostolica de hoc indulserit. Sexto, Missæ pariter, quæ fuerint indultæ certis personis, nempè Præsbyteris Regularibus, vel secularibus alicuius loci, vel Monasterij, seu Præsbyteris alicuius Ecclesiæ seruitio præcipuè addictis; à cõfluentibus Sacerdotibus, quauis dignitate, etiam Cardinalatus, insignitis, minimè celebrentur. Septimo, dies Festi in Beatorum eorumdem memoriam non celebrentur, nisi speciali Indultu Apostolico prouisum fuerit. Octauo, eorumdem nomina in Kalendarijs non apponantur, nisi illius tantùm loci, earumque personarum, in quo, & à quibus, cultus cum officio, & Missa celebrentur. Nono, in quibusdam Ecclesiasticis precibus, etiam in Oratorijs priuatis recitandis, particularia eorumdem suffragia non apponantur, vel recitentur. Decimo, publicis in precibus præter indultas, & à Sede Apostolica approbatas, ijdem Beati non inuocentur. Vndecimo, eorumdemque reliquiæ in processionibus minimè circumferantur.

Sacra tamen Congregatio, præsentibus, declaratione, & iussione, remouere, non intendit cultum Beatis per communem Ecclesiæ consensum, vel per immemorabilẽ tẽporis cursũ, aut per Patrum, virorũque Sãctorũ scripta, vel tẽporis centũ annorũ metã excedẽtis scietiam hactenus, ac tolerãtiã Sedis Apostolicæ, aut Ordinariorũ præstitum, ac certis, modo, & forma ab eo tempore eis exhibitum. Verum si à centum annis citra, cultus huiusmodi, aliqua ex parte, cõstiterit auctus, & extensus, eo casu eadem Sacra Congregatio, eumdem in pristinum reduci iubet, prout, quemuis cultum extra casus prædictos, expressum tantùm verbaliter in Apostolicis indultis, omninò reuocari mandat sub pœnis, &c.

7 *Firmis quoque remanentibus Decretis, nempè, ne Beati in Patronos eligantur. nec eorum natalitia eum octauis celebrẽtur, & alijs quibuscumque à Sacra Congregatione hactenus emanatis: quæ præsenti Decreto renouantur. His autem Sãctissimo relatis, & in Congregatione Sacra Rituum ordinaria habita coram SS. per Eminentissimum, & Reuerendissimũ Dom. Cardinalem Sacebettum accuratè perlectis, maturè discussis: Sanctitas Sua ea approbauit, & pro omnimoda eorumdem approbatione mandauit, typis imprimi, ad valuas affigi, & publicari, vt elapso termino sex mensium à die publicationis eorumdem, omnes, & singulos afficiant, & arctent, ac si omnibus, & singulis eadem exhibita, vel personaliter præsentata, intimata, seu notificata fuissent.*

8 *Indulsitque locorum Ordinarijs, vt auctoritate Sedis Apostolicæ possint, immò debeant, seculares, & Regulares quorũque quantumuis exemptos, etiam Societatis Iesu, S. Antonij Viennensis, & S. Ioannis Hierosolymitani, ac reliquos omnes speciali expressione indigentes, etiam sub censuris compellere.*

9 *Cumque aliqui nulli subdantur Episcopo, qui eos si excesserint, coercere valeãt; eo casu à Sedis Apostolicæ Nuncijs, si aderint; sin minus ab Archiepiscopis, à quorum Prouincijs, vel ab Episcopis Romano tantum Pontifici subiectis, intrà, vel propè, quorum diœcesis limites eorum Ecclesiæ, vel Monasteria sita fuerint, tanquam à Sede Apostolica delegatis, ad huiusmodi decretum obseruationem, prædicti omninò cogantur. Die 7. Septembris 1659.*

Quando alicui Religioni conceditur facultas celebrandi certa die Missam Beati non canonizati, possunt ne in eorum Ecclesijs alij Sacerdotes eandem Missam dicere?

10 Resp. olim in hac quæstione fuisse Doctores alij affirmantes, alij negantes dictam facultatem extendi ad alios Sacerdotes. Nam Castro Palaus *par. 1. tr. 4. disp. 1. pun. 5. §. 5. n. 4.* Megalius *in promp. Theol. mor. to. 1. verb. Canonizatio n. 1.* Tamburrinus *de Sacrif. Missæ lib. 2. c. 6. §. 8. n. 15.* & alij docent, quòd statim ac Pontifex declarat, talem Beatum dignum esse vna Missa, quę dicatur ab vna determinata perso-na,

na, declarat illum esse dignum supremi cultus, qui ab Ecclesia ei exhiberi potest. Ergo hac concessione facta quilibet potest, eodem cultu Beatum illum pro deuotione venerari, & non est, vndè quilibet Sacerdos impediatur, illius Missam celebrare. Confirmatur, quia fauores, & priuilegia sunt amplianda, ex C. *Olim, de verb. signif. l. Beneficium, ff. de constitut. Princip. l. Hoc modo, ff. de condit. & demonstr.* & *l. Cum quidam, ff. de lib. & posthum.* Et ex his inferunt dicti Doctores: Posse quamlibet imaginem talis Beati adorare; adorandam in altari constituere, publicis processionibus circumferre, & eius collectam, seu commemorationem in Missa infrà annum facere: quia hi cultus longè inferiores sunt Missa. Ergo dum Pontifex concedit Missam, concedit & illos etiã minores cultus.

11 Sed facultatem celebrandi Missam alicuius Beati, concessam certæ Religioni, non extendi ad exteros, nec posse alios Sacerdotes illam celebrare, neq; in Ecclesijs eorundem Regularium, sustinent Turrianus in 2.2. *to.1. cap. 13. dub.* 8. Molfesius *in summ. to.1. tr. 11. c.16. n.51.* Amicus *in cursu Theol. to.5. disp.2. sect.4. n.100.* Antonius de Excobar *in Theol. mor. tr.1. exam.12. c.4. n.42.* Trullenchus *in decal. to.2. lib.1. c.9. dub.5. n.9. & 11.* Ioannes de S. Tho. *in 2.2. disp.9. ar.1.* Diana *to.2. tr.1. ref.80. & 81. ex par.2. tr.14. ref.74. & tr. 15. ref.55. & to.9. tr.5. ref.21. ex par. 11. tr. 2. addit. ref. 21.* Gauantus *in comment. ad rubr. Miss. to.1. par.3. tit,10. n.16.* Tum quia Alexander III. *in cap. de reliq. & vener. Sanct.* prohibuit aliquem de tali cultu publico sine Sedis Apostolicæ facultate, quæ dum non conceditur omnibus Sacerdotibus, neq; illa omnes gaudere possunt: iuxtà illud, *Inclusio vnius, est exclusio alterius, l. Cum Prætor, ff. de iudic. & l. Maritus, C. de procur.* Tum quia priuilegia, & gratiæ censentur concessæ, solummodò ijs personis, quæ sint in priuilegio expressæ, nec extenduntur vltra intentionem concedentis. Intentio autem Pontificis exprimitur, dum non omnibus Sacerdotibus, sed talibus Regularibus priuilegium concedit. Ergo ad alios non extenditur. Tùm quia vt docent Suarez *de leg. lib.8. c.26. n.11.* Salas *de leg. disp. 14. sect.9. n.48.* Bonacina *de leg. disp. 1. q.3. pun.7. §.2. n.1.* & alij, vis priuilegij non est posita in ratione, sed in uoluntate concedentis. Ergo ipsum priuilegium non est extendendum, de persona in personam, etiam si adsit similitudo rationis. Voluntas enim hominis nõ operatur, nisi vt exprimitur. Tum quia quando verba priuilegij sunt clara, & certam habent significationem, nulla est adhibenda extensio, aut interpretatio, sed seruandus est tenor, & forma priuilegij, nec ab eo est recedendum, vt probant dicti Doctores, & Baldus *in l.1. §. si is qui in fin. ff. de exercit. act.* Tiraquellus *in l. Si vnquam in ver. Liber sis n.* 8. *C. de reuoc. donat.* Surdus *to. 1. consil.140. n.21.* & alij. Sed verba dicti Breuis, seu priuilegij sunt clara, & explicitam habent significationem. Ergo nulla est eis adhibenda interpretatio, vel extensio: sed ut sonant sunt seruanda.

12 Tandem confirmatur, quia ita seruari mandauit Innocentius X. *in decreto S. Congregationis* his uerbis *babito die 5. Octobris* 1652. *S. Rituum Congregatio censuit, & declarauit: (Si Sanctissimo Domino Nostro placuerit:) non potuisse, nec posse, tam seculares, quam Regulares, cuiuscumque Ordinis, & Instituti, etiam Societatis Iesu, excedere limites verbales indultorum Sedis Apostolicæ super Beatificationibus, præsertim in celebratione Missarum; & Officij cum octauis, nisi hoc expressè Sedes Apostolica eis indulxerit. Et facta relatione per me Cardinalem Cornelium Episcopum Albanensem die 16. Decembris 1652. Sanctitas Sua approbauit, & sic vt præmittitur, seruari mandauit.* Idem statuit Alexander VII. 27. *Septembris 1659.* vt supra dictum est.

13 Ad rationes igitur suptadictas in cõtrarium respondetur, quòd facta Beatifi-

tificatione, quamuis supponatur Beatũ esse in Gloria, & omni honore dignũ; tamen cultus publicus non solum requirit, vt homo sit in gloria, sed etiam licentiam Ecclesiæ, quæ cùm sit restricta, non est à nobis extendenda. Et fauores, & priuilegia tunc ampliari possunt, quando id recta ratio postulat, & rationabiliter permittitur, fieri posse, nõ autem quando adest ratio in contrarium; vt docent Suarez, Salas, Bonacina, & alij communiter. Et eo magis in casu prædicto, in quo adest specialis Pontificum prohibitio.

Est ne eadem certitudine fidei colendus Beatificatus, ac Canonizatus?

14 Resp. Nonnullos Doctores affirmare, eadem certitudine fidei esse vtrumque colendum, & æstimandũ, in æterna gloria Beatum, Dei visione fruentem; Quia rationes, quæ probant, esse de fide certum: Pontificem non posse errare in Sancti Canonizatione, probant etiam, nõ posse errare in Serui Dei Beatificatione. Nam in vtraque causa Canonizationis, & Beatificationis, Pontifex tractat de re ad fidem spectante, nempe de veneratione Beati in æterna gloria; Ergo in vtriusque causa ei assistit Spiritus Sanctus, non permittens illum errare. Et quamuis extensiuè maior sit cultus Canonizati, quia extenditur per totam Ecclesiam: Beatificati verò per vnam tantum Prouinciam, aut Religionem Regularium: intensiuè tamen vtriusque cultus est æqualis: quia etiam in honorem Beati celebratur Missa, quæ est cultus supremus, perfectissimus, & omnium maximus. Immò dum pro Beato conceditur Missa, toti Ecclesiæ colendus, & venerandus proponitur; nam nomine totius Ecclesiæ Missa celebratur, & sacrificiũ offertur. Ergo à tota Ecclesia medio illo Ministro, & sacrificio, Beatus veneratur. Vndè quia in his, quæ pertinent ad cultum vniuersalis Ecclesiæ, Pontifex errare non potest. Sequitur, neque posse errare in serui Dei Beatificatione. Ità exprefsè sustinent, Castro Palaus *par. 1. tr.4.disp.1. pun.5.§.5.n.4.* Antonius Excobar *to. 6. par.1.sect.2.c.16.dub.23.n. 196.* Lezana *to. 4. de canonizatione Sanctorum n.52.* Bordonus *to.1.c.5. n. 287.* Megalius *in prompt. verb. Canonizatio n. 1.* Vericellus *in quæst.moral.tr.8.q.25. n. 3.* Ergo sicut pari certitudine fidei credere debemus: Pontificem, tam in causa Canonizationis, quàm Beatificationis, errare non posse: ità etiam pari certitudine fidei colendus est Beatificatus, ac Canonizatus.

15 Sed his non obstantibus, probabilius alij Doctores docent: Non eadem certitudine fidei esse tenendum; Pontificẽ non posse errare in serui Dei Beatificatione, ac in Sancti Canonizatione. Et consequenter, neque eadem certitudine fidei, Beatificatum esse venerandũ, ac Canonizatum: sed vtrumque esse ità certum, vt oppositum credere, & asserere, sit temerarium, scandalosum, impium, & de hæresi suspectum. Probatur primum, quòd scilicet non eadẽ certitudine fidei Beatificatus, & Canonizatus sint venerandi. Quia Beatificatio est facultas, seu licentia, aut cõcessio Pontificis alicui Prouinciæ, vel Religioni præstita, venerandi aliquem, tãquam Beatum, & in Cœlis existentem. Patet ex Bulla Beatificationis, in qua his verbis, aut similibus vti solet Pontifex: *Vt ipse seruus Dei N. Beatus, nũcupari, officiumque, & Missa de eo, &c. in tali die, & tali loco, recitari, & celebrari, possit, concedimus, & indulgemus.* At Canonizatio nedum est licentia, sed est sententia canonica, definitiua, in qua Pontifex præcipit: Beatum esse venerãdum ab vniuersali Ecclesia, cultu, & veneratione Sanctorũ. Vti enim solet his verbis: *Beatum N. (de cuius puritate fidei, & excellentia vitæ, & miraculorum, in vita, & in morte, factorũ, claritate, nobis plenissimè constat) decernimus Sanctorum cathalogo adscribendum, prout nos adscribimus, eumque Sanctum à fidelibus venerandum esse, mandamus.* Ergo longè differt Beatificatio

catio à Canonizatione. Nam illa est iusta licentia, & concessio venerationis; ista est definitiua sententia præceptiua venerationis; illa fundatur in certa probabilitate morali; ista in certitudine fidei.

16 Confirmatur, quia vt probat Ioannes à S. Thoma 2. 2. *disp. 9. ar. 2.* Vt Ecclesia publicè celebret festum de aliquo, tanquam Sancto, sufficit probabilitas, & certitudo moralis de illius sanctitate, non autem requiritur iudicium definitiuum, seu sententia canonica. Patet manifestè in celebratione Festi Conceptionis Beatissimæ Virginis; quod Ecclesia celebrat in honorem suæ immaculatæ Conceptionis: Et tamen ipsamet Ecclesia præcipit, ne possit vlla censura notari opinio, asserentis non fuisse à peccato originali immunem. Ergo similiter, vt Ecclesia habeat iudicium practicum, certum de celebratione alicuius Beati, non requiritur quòd habeat etiam iudicium speculatiuum, certum tanquam de fide, de illius Sanctitate, sed sufficit moralis certitudo, & rationabilis opinio. Et hoc idem alijs exemplis idem Doctor probat. Ergo non eadem certitudine fidei venerari debet Beatus, ac Canonizatus; cum ille veneratur ex licentia, & concessione; iste ex præcepto, & definitiua sentẽtia.

17 Confirmatur secundo, quia veneratio, quæ nunc exhibetur Beatificatis, olim erat permissa, fieri ab Episcopis in Ecclesia; & tamen certum est, quòd ad illam venerationem exhibendam, sufficiebat moralis certitudo Sanctitatis: nam Episcopi non poterant definire de fide, nec certum reddere; animam illius esse in gloria. Ergo de se talis Beatificatio non petit, nisi moralem certitudinem de alicuius gloria. Immo in rigore loquendo, concessio celebrãdi missam de aliquo, potest stare cum certitudine, quòd ille adhuc non sit in gloria: dummodò constet esse Sanctũ. Sicut concedit Ecclesia, vt celebretur de Elia in Ordine Carmelitarum Officium, & Missa ex antiqua consuetudine, & concessione plurium Pontificum, & præcipuè Gregorij XIII. & Sixti V. vt refert Lezana *to. 4. consult. 3. de officio Eliæ n. 20. & seqq.* Et tamen constat, Eliam non esse gloriosum in Cœlis. Ergo aliud est, celebrandi licentiam concedere de aliquo; aliud iudicare, definire, & habere pro infallibili, & ex certitudine fidei, quòd ille sit colẽdus, vt Sanctus in gloria.

18 Insupèr si de fide certum esset: Beatificatum esse in Cœlis, & Pontificem non posse errare in illius Beatificatione, non vlterius ipse Pontifex procederet ad maiorem certitudiem sanctitatis eius, nec maiorem diligentiam adhiberet pro Canonizatione. Immò non absque illius iniuria, nouum examen de eius sanctitate exquireret. Sicut iniuriã faceret B. Petro; E.g. si nouum examen quæreret, ad illum declarandum Sãctum. Ergo in Beatificatione supponitur; rem non esse adhùc omninò certam, certitudine fidei; quia quod est de fide certum, non eget vlteriori certitudine. Nec Pontifex nouum examen, nouamq; diligentiam post Beatificationem expostulat, ad externam pompam, & solemnem apparatum tantùm, sed ad maiorem sanctitatis certitudinem, vt patet ex praxi, & Curiæ stylo. Ergo ex Beatificatione non desumitur, tam efficax argumentum certitudinis gloriæ Beati, quàm habetur ex Canonizatione. Ità docent Turrianus *in 2. 2. to. 5. disp. 17. dub. 6. n. 55.* Syluius *in controu. lib. 4. q. 2. ar. 15.* Franciscus de Castillo *in lib. 3. sent. to. 2. disp. 16. q. 8. n. 33.* Ioãnes à S. Thoma *loc. cit.* Amicus *to. 4. disp. 7. sect. 4. n. 98.* Arriaga *to. 5. disp. 9. sect. 6. n. 55.* Diana *to. 9. ref. 19. & 20. ex par. 11. tr. addit. 1. ref. 19. & 20.* & alij.

19 Quod autem sit temerarium, scandalosum, impium, & de hæresi suspectum asserere: Pontificem errare posse in Beatificatione, & Beatum non esse in Cœlis: probatur. Quia est temerarium contra communem sensum Doctorum, & omnium fidelium, & sine sufficienti ratione iudicare: Pontificem errare in re tam graui, & ad quam semper præcedunt tot diligentiæ, & prudentes inqui-

quisitiones: & cùm Beatificatio sit proximum medium, & via ad Canonizationem, vt Pontifices in Bullis declarant; vtiq; magnæ temeritatis est negare: Beatificatum certò esse in Cœlis. Est etiam scandalosum, quia non potest non afferre scandalum audientibus, si quis dicat: Pontificem errare posse in Beatificatione. Est quoque impiũ, quia sic sentiens, ostendit suam voluntatem auersam erga Christianam Religionem, & cultum Sanctorum. Et est de hæresi suspectum, quia videtur, negare potestatem Pontificis, beatificandi aliquem Dei seruum. Ità docent supradicti Doctores.

20 Ex dictis patet responsio ad rationes in contrarium. Negatur enim easdem rationes, quæ probant certitudinem fidei in Canonizatione, illam probare in Beatificatione, quia in Canonizatione Pontifex definitiuè, & cum sententia canonica declarat, Beatum esse in Cœlis venerandum, & præcipit, vt veneretur, tanquam Sanctus, & ei assistit Spiritus Sanctus, vt infallibilitèr ritè, & iustè operetur. In Beatificatione verò, vt operetur probabilitèr, concedendo licentiam, priuilegium, & facultatem venerandi Seruum Dei tanquam Beatum. Et quamuis hæc concessio extendatur ad supremum honorem celebrationis Missæ pro Beato; tamen supra probatum est ad hoc sufficere probabilitatem, & moralem certitudinem sanctitatis illius, nec requiri esse certum de fide per sententiam definitiuã.

CAPVT VI.

De Cultu, qui exhiberi, vel non exhiberi potest Defunctis cum opinione Sanctitatis nondum Beatificatis.

Quinam cultus exhiberi, vel non exhiberi potest animabus Sanctis nondùm Canonizatis, neque Beatificatis?

1 Resp. non Canonizatis, nec Beatificatis exhiberi, non posse cultum publicum, seu solemnem; benè tamen cultum priuatum, & non solemnem. Cultus autem publicus, seu solemnis non est ille, qui coram multis exhibetur; Sed qui exhibetur, vel ex Ecclesiæ instituto, vel Ecclesiæ nomine, etiam si fiat nullo præsente. Cultus priuatus est, qui ex priuata deuotione colentis exhibetur, non ex Ecclesiæ instituto, vel nomine; etiam si fiat coram multis: Ità communitèr Doctores. Cultus publicus exhiberi non potest non canonizatis, neq; beatificatis. Tum quia est prohibitus *in C. Audiuimus, de reliq. & venerat. Sanctorum, & in* Conc. Trid. *sess.* 25. & cultus iste non potest extendi vltrà Ecclesiæ concessionem. Tum etiam quia cum Ecclesia falli nõ possit in canonizatione Sanctorũ, eius concessio publici cultus certificat sanctitatem illius, cui exhibetur. Cultus autem priuatus nõ est prohibitus, quia persona priuata, dum potest falli, non certificat sanctitatẽ Sancti, cui exhibetur cultus ille priuatus. Ità docent Bellarminus *lib. 1. de Sanct. c.* 10. Suarez *to. 1. in 3. par. disp.* 55. *sect.* 1. *& to.* 1. *de relig. lib.* 2. *de festis c.* 11. Sanchez *in decal. lib.* 2. *c.* 43. *n.* 3. *&* 4. Molfesius *consil.* 45. *n.* 64. *& consil.* 55. *n.* 20. Azorius *par.* 1. *lib.* 9. *c.* 8. *q.* 8. Syluester *verb. Reliquiæ in princip.* Fagundez *in* 1. *præc. Eccl. lib.* 1. *c.* 4. *n.* 19. Portellus *in dub. regul. verb. Reliquiæ in addit. n.* 11. & alij communitèr.

Qualis est iste cultus priuatus, qui exhiberi potest non Canonizatis, neq; Beatificatis?

2 Resp. esse primo, posse credere aliquem esse Sanctum, & in sui auxilium inuocare, etiam alijs audientibus, quia hic cultus exhiberi etiam potest alicui virtuosè, & sanctè viuenti. Ergo multo magis exhiberi potest defuncto, quem maiori ratione Sanctum esse speramus, iuxtà illud: *Ne laudes hominem in vita sua*, ac si diceret *lauda*

post mortem. Ità docet Glossa *in C. Vnico de reliquijs, & venerat. Sanctorum in 6.* & ibi Hostiensis, & Innocentius, Syluester, *verb. Canonizatio, n. 1. & 2.* Azorius *par. 2. lib. 5. c. 6. q. 8. in fin.* Bellarminus *lib. 1. de Beatif. Sanct. c. 10.* Fagundez *vbi sup.* Thomas del Bene *de Offic. Inquis. par. 2. dub. 234. sect. 2. n. 2.* & alij.

3 Licitum est secundo antequam defunctus cum sanctitatis opinione, sepeliatur, deosculari manus, vel pedes, vestis frustula sumere, capillos capitis, & barbæ tondere, eorum reliquias ad collum appensas deferre, ante eius corpus, vel in eius sepulchro orare, & in signū venerationis se prosternere, dummodò non adsit scandalum: quia hæc omnia sunt signa particularis affectus, & priuatę reuerētiæ, quæ exhiberi possunt cum ijsdem viuentibus. Et quando agitur de eorum Beatificatione, & Canonizatione, inter cęteros articulos, probanda est veneratio corporis, & sepulchri ipsius viri Sancti. Ità affirmant Bellarminus *loc. cit.* Sanchez *lib. 2. in decal. c. 43. n. 7.* Fagundez *vbi sup.* & alij.

4 Possumus etiam tertio eos sepelire in loco honestiori seorsum ab alijs, & cum ornatu vestium pretiosarum. Quia hoc idem aliquando seruatur etiam cū ijs, qui non decesserunt cum fama sanctitatis; sed ob aliquam illorum excellentiam; vndè prædictus honor pertinet etiam ad cultum prophanum. Ità Molfesius *consil. 45. n. 14.* & alij, quos ipse citat, Trullenchus *lib. 1. in decal. c. 9. dub. 6. n. 10.* Thomas del Bene *vbi sup. petit. 3.*

5 Licitum est quarto depingere imagines Seruorum Dei non Canonizatorum, nec Beatificatorum, absq; radijs, ac splendore, & diademate, & illas ponere in Ecclesijs, Templis, & Oratorijs pro ornatu dictorum locorum, separatas ab imaginibus Sanctorum; & circumcirca ornare, & ponere sub baldachino: quia hęc signa reuerentiæ non indicant sanctitatem; cùm etiam erga Principum, & Illustrium virorum istæ imagines adhibeātur. Ità Bellarminus, Sanchez, Portellus, Peyrinus *loc. cit.* Thomas del Bene *petit. 13. n. 4.*

6 Licitum est quinto illas imagines ponere in Oratorijs priuatis ex parte dextera, vel sinistra altaris, ita vt nō sint super altare, nec videantur expositæ ad publicum cultum, & venerationem; ac etiam illas ponere in cubiculis priuatorum in loco, vbi ipsi orare solent, dummodò non ponantur solæ, vel cum lampade; sed cum imaginibus aliorum Sanctorum: quia dum prædictæ imagines priuato modo coluntur, non certificatur eorum sanctitas, sed solùm priuata deuotio ostenditur. Ità docent Sanchez, Fagundez, Portellus, *locis supra citatis*, Peyrinus *to. 1. in constitut. 3. Leonis X. n. 4.* Trullenchus *lib. 1. in decal. c. 9. dub. 6. n. 6.* Thomas del Bene *petit. 5. n. 2. & 3.*

7 Licitum est sexto in die anniuersaria dictorum seruorum Dei, se abstinere ab operibus seruilibus, & in vigilia ieiunare in honorem ipsorum: quia hæc pertinent ad cultum priuatum; & ex sui natura non sunt ordinata ad cultum: nam ob aliam causam potest quis, se abstinere ab operibus seruilibus, & ieiunare. Ità Bellarminus *lib. 1. de Beatif. Sanct. c. 10.* Sanchez *lib. 2. in decal. c. 43. n. 8.* Molfesius *consil. 45. n. 46.* Trullenchus *vbi sup. n. 21.* Thomas del Bene *petit. 7. n. 3.*

8 Licitum etiam est septimo prædictis seruis Dei, offerre votum, etiam ad obtinendam gratiam: quia votum non cōtinet aliud, nisi cultum priuatum: non tamen eis emitti potest votum à toto populo cum auctoritate Episcopi, vel Principis, vel alterius potestatis; quia tunc contineret cultum publicum; Ità Sanchez, Molfesius *n. 74.* Trullenchus *n. 21.* Thomas del Bene *n. 4. locis citat.*

9 Licitum est octauo Ecclesiasticis personis recipere tabellas, & imagines, siue pictas, siue ex quauis materia fictas, atque alia quæcunque collatæ gratiæ fidem facientia, simul cum deferentis, aliorumque, qui conscij fuissent, attestationibus, atque approbationibus ordinarijs; Ad quos referre statim omnia

nia tenentur, & in secreto aliquo seorsum ab Ecclesia loco custodire, ibidẽque iam collocata asseruare; vt si quãdo Dominus, talium virorum merita Beatificationis, seu Canonizationis honore, in terris decorare voluerit, adsint huiusmodi sanctitatis qualescumque probationes, Apostolicæ Sedis iudicio tunc examinandæ. Ità Vrbanus VIII. *in constitut.* 10. quæ incipit *Cælestis Hierusalem*, §. 4.

10 Possunt nono personæ priuatæ ad ostendendam suam deuotionem ad sepulchrum prædictorum seruorum Dei, tabellas, & imagines, lampades, & cereos offerre, & accendere. Quia hæc pertinent ad sepulchri venerationem, quę nõ sunt interdicta personis priuatis; Immo articulãtur in processu prò beatificatione, vel canonizatione; Pontifex enim per dicta decreta, sicuti patet ex eorum procemio, intendit solum tollere abusus, & idcircò videtur, solum ministris Ecclesiæ interdicere, ne ad illorum sepulchra, lampades, & alia lumina apponantur. Quia abusus in hac materia consistit in eo, quod prædicta fiant ad captandum cultum populorũ; quod solum contingit, si prædicta apponantur à ministris Ecclesiæ, non autẽ si offerantur, & accendantur à personis priuatis, venerantibus sepulchrum. Ità Thomas del Bene *par.* 2. *dub.* 234. *sect.* 2. *petit.* 12. *n.* 5. & alij.

Qualis cultus publicus exhiberi non potest defunctis cum fama sanctitatis, sed non canonizatis, neque beatificatis?

11 Resp. Primo non posse eis tribui nomen Sancti, vel Beati denominatiuè, seu appellatiuè (sicut dicimus Sanctus Petrus, Sanctus Paulus) non solum in concionibus, vel in publicis scriptis, sed nec etiam in priuatis colloquijs. Quia huiusmodi nomen, quando non adducitur solum, ad significandam qualitatem, & sanctitatem serui Dei; sed vt titulus honoris, non potest alicui conuenire, nisi ex publica auctoritate Sedis Apostolicæ ei sit datus; ne videamur eos diuulgare, tanquam canonizatos, vel beatificatos, qui tales adhuc non sunt. Vt aduertũt Trullenchus *lib.* 1. *in decal. cap.* 9. *dub.* 6. *n.* 5. Bonacina *disp.* 3. *in decal. q.* 1. *pun.* 2. *n.* 2. & alij omnes.

12 Secundo non possumus eorum imagines cum radijs, ac splendoribus, aut diademate retinere, vel exponere, quia hæc ex institutione Ecclesiæ adhibentur; tanquam insignia æternæ gloriæ, & ad cultum publicum pertinent. Ideoq; inter abusus referuntur, & prohibentur, ab Vrbano VIII. in decretis editis die 13. Martij, & die 1. Octobris 1625. his verbis: *Qui etsi neque canonizationis, neque beatificationis honore insigniti sint ab Apostolica Sede, eorum tamen imagines in Oratorijs, atque Ecclesijs, alijsque locis publicis, aut etiam priuatis cum laureolis, aut radijs, seu splendoribus ne apponantur, &c.*

13 Tertio neque absque radijs, & laureolis eorum imagines, siue pictæ, siue sculptæ exponi possunt in altari aliquo publico, vel priuato; quia id pertinet ad cultum publicum, ipsis interdictum ab Ecclesia, per textum *cap. Audiuimus de reliquijs, & venerat. Sanctorum*; vt notant Bellarm. *lib.* 1. *de beatif. Sanct. c.* 10. Sanchez *lib.* 2. *in decal. c.* 43. *n.* 7. Bonacina *disp.* 3. *de præc. decal. q.* 1. *pun.* 2. *n.* 2. Et patet ex dicto Decreto Vrbani VIII. ibi. *Decreuit: ne quorumuis hominum cum Sanctitatis, seu martyrij fama, quantumcumque illa sit, defunctorum imagines, aliaque prædicta, & quodcumq; aliud, venerationem, & cultum præseferens, & indicans, in Oratorijs, aut locis publicis, seu priuatis, vel Ecclesijs, tam secularibus, quam regularibus, cuiuscumque Religionis, Ordinis, Instituti, Congregationis, aut Societatis apponantur, antequam ab Apostolica Sede canonizentur, aut beatificẽtur. Et si quæ apposita sint amoueantur, prout eas statim amoueri mandauit.* Quæ omnia idem Pontifex confirmauit per Breue, datum die 5. Iulij 1634. & habetur cum alijs decretis huiusmodi editis 1642. 14 Quar-

14 Quarto neque possumus eos inuocare in diuino officio, siue publicè, siue priuatè; & in illius recitatione eorum commemorationem facere, vel in litanijs, aut in quacumque alia oratione, instituta ab Ecclesia, etiamsi recitentur priuatim. Quia talis cultus, vtpotè ab Ecclesia institutus, pertinet ad cultum totius Ecclesiæ, & consequentèr publicum, & solemnem; nec ratione priuatæ recitationis amittit eiusdem Ecclesiæ auctoritatem. Ità docent Innocentius *in c. Audiuimus de reliq. & vener. Sanct.* Syluester *verb. Canonizatio n.*1. Bellarminus *lib.*1. *de beatif. Sanct. c.*10. Sanchez *lib.*2. *in decal. c.* 43.*n.* 5. Bonacina *de praec. decal. disp.*3.*q.*1.*pun.* 2. Fagundez *de praec. Eccles. lib.* 1. *c.*4.*n.* 19. Thomas del Bene *de offic. Inquis. par.*2.*dubit.*234.*sect.*2.*petit.*8. Neque eis emitti potest votum ab aliqua cõmunitate, vel à toto populo, cum interuentu auctoritatis Episcopi, vel Principis alicuius: quia contineret cultum publicum, & solemnem, vt Doctores affirmant, vt supra.

15 Quinto neque in eorum honorem possumus in die anniuersaria, festum instituere, neque ieiunium in eorum vigilia alijs indicere: quia huiusmodi cultus, cum exhibeatur in nomine, seu ex institutione Ecclesiæ, æstimatur publicus, & solemnis, & consequenter prohibitus non canonizatis, neq; beatificatis, vt patet ex *cap.* 1. *de reliq. & vener. Sanct.* & ex decreto Alexandri VII. edito die 27. Septembris 1659. Vbi etiam in honorem beatificatorum diem festum institui, prohibetur. Et ità docent Glossa *in d. c.* 1. Sanchez *loc. cit. n.*9. & communiter alij.

16 Sexto neque in eorum anniuersario haberi potest concio ad populum, afferendo præclara eorum gesta, virtutes, merita, & laudes. Quia quamuis talis laudatio in Academijs fieri etiam aliquando soleat pro viris illustribus, qui nullam sanctitatis opinionem habent: Circumstantiæ tamen dictorum seruorum Dei videntur, reddere talem cultum publicum. Quia talis concio ordinaretur, ad excitandos populos, ad colendum talem seruum Dei, & esset quædam procuratio cultus in ordine ad eum, & obstaret ipsius beatificationi; cum primo loco articulandum sit, quod cultus nõ fuerit procuratus. Etsi in ipsa concione narrarentur miracula, reuelationes, vel gratiæ acceptæ ab ipso Dei seruo, potest Nũtius Apostolicus, vel Ordinarius, vel Inquisitor S. Officij, illa prohibere. Vt constat ex *Constit. Vrbani VIII. die* 5. *Iulij* 1634. quæ incipit *Cælestis Hierusalem*. Vbi habetur. *Quo circa venerabilibus fratribus Patriarchis, &c. & Apostolicæ Sedis Nũcijs, ac hæreticæ prauitatis Inquisitoribus vbilibet existẽtibus per Apostolica scripta mandamus; vt statim, atque præsentes literæ nostræ ad eorum, & cuiuslibet eorum notitiam peruenerint in sua quisque respectiuè diœcesi, vel prouincia, sedulo peruigilet; ne sine approbationibus prædictis, Imagines cũ memoratis signis exponantur: aut miracula, reuelationes, ac beneficia prædicta publicentur, aliauè cõtra superiùs disposita fiant.* Secus verò si in concione aliqua non narrẽtur miracula, reuelationes, vel gratiæ acceptæ, sed merita, laudes, virtutes, & præclara gesta alicuius, quia hæc celebrari, non prohibentur, dummodò concionator non intendat illius Sanctitatem suadere, & celebrare, ac si esset vir Sanctus: vt notat Thomas del Bene *dicta dubit.*234. *sect.*2. *petit.*10.*n.*2.*&* 3.

17 Septimo neque possumus circa eorũ sepulchra, vel ad eorum imagines, lãpades, aut cereos accendere, vel appẽdere tabellas, & similia, vt constat ex Decreto Vrbani VIII. *die* 13. *Martij, & die* 2. *Octobris* 1625. his verbis: *Ad horum hominum sepulchra vetuit etiam, ac inhibuit, tabellas, atque imagines ex cera, aut argento, aut ex alia quacumque materia, tàm pictas, quàm fictas, atque exculptas appendi, seu affigi, & lampades, vel alia quæcumque lumina accendi, sine recognitione ab Ordinario, omninò prout supra facienda, Sedique Apostolicæ referenda, ac probanda.*

18 Octa-

18 Octauo neque aliquis cuiusuis Religionis, vel Congregationis potest, recipere testificationes miraculorum dictorum seruorum Dei, nisi sub sigillo secreti ipsius referentis, & illas transmittere tenetur Episcopo loci; vt ex Decreto Sacræ Congregationis Rituū tenoris sequentis: *Cum in tota Ecclesiæ gubernatione nihil sit maius, nihil sit augustius beatificatione, & canonizatione Sanctorum: vtpotè homines iam demortuos, etiam cum fama sanctitatis, & miraculorum, declarare pro Sanctis, eosque, vti tales, colendos, & venerandos decernere. Sacra Rituum Congregatio, vt res hæc planè amplissima, atque grauissima ritè, sanctèque conficiatur, prohibet omnibus, & singulis personis Ecclesiasticis, tam secularibus, quam regularibus, etiam Sancti Ioannis Hierosolymitani, Societatis Iesu, vel aliorum quantumuis speciali nota dignorum, ne audeant ipsi per se, vel per alios capere informationes super sanctitate, vel miraculis alicuius defuncti, neque vllo modo exquirere, vel obtinere ad hunc effectum extraiudiciales testificationes, aut subscriptiones sub pœnis arbitrio S. Congregationis infligendis. Quòd si Superiori Sacristæ, vel alteri Officiali illius Ecclesiæ, in qua requiescit corpus ipsiusmet defuncti, vel alterius etiam Ecclesiæ fuerint reuelata aliqua miracula, vel prophetiæ dona, possint ea recipere sub sigillo secreti ab ipsis tantùm relatoribus, in quorum gratiam contigisse, narrabitur. Teneãtur autem quamprimum commodè poterunt, eadem deferre, vel obsignata transmittere Episcopo loci, cum expressa declaratione, quod reuelationes, sicut supra, receptæ, non faciant aliquem probationis gradum, etiam cuiusuis longissimi temporis cursu.*

19 Nono nec etiam possunt, typis mandari miracula, reuelationes, & similia gesta prædictorum cum fama sanctitatis defunctorum, qui nec canonizati sunt, nec beatificati, absque approbatione Ordinarij, & respōsō Sedis Apostolicæ; & nisi cum infrascriptis protestationibus, decretis ab Vrbano VIII. anno 1641. editis his verbis. *Responsū, quod à Sede Apost. in vim prædictorum decretorum expectare debent Ordinarij locorum, vt imprimi possint libri, continentes gesta, miracula, seu reuelationes eorum, qui cum prædicta fama Sanctitatis, vel Martyrij decesserunt, non detur, nisi cum infrascriptis protestationibus, in dictis libris, & historijs inserendis. Declarando etiam expresse, quod tales libri, seu historiæ licet ab Ordinarijs reuisæ, & post Sedis Apostolicæ responsum approbatæ, non faciant maiorem gradum probationis in ordine ad canonizationem, vel beatificationem, quàm quæ alias absque tali approbatione de iure fecissent: non obstante quocumquo longissimi temporis cursu.*

Protestationes autem sunt istæ.

Protestatio Auctoris in principio libri imponenda.

20 *CVm Sanctissimus D.N. Vrbanus Papa VIII. die 13. Martij anno 1625. in S. Congregatione S. Romanæ, & Vniuersalis Inquisitionis, decretum ediderit, idemque confirmauerit die 5. Iulij anno 1634. quo inhibuit imprimi libros hominum, qui sanctitate, seu martyrij fama celebres, è vita migrauerunt, gesta, miracula, vel reuelationes, seu quæcumque beneficia, tanquam eorum intercessionibus à Deo accepta continentes, sine recognitione, atque approbatione Ordinarij, & quæ hactenus sine ea impressa sunt, nullo modo vult censeri approbata. Idem Sanctissimus die 5. Iulij anno 1631. ità explicuerit, vt nimirū non admittantur elogia Sancti, vel Beati absolutè, & quæ cadunt super personā; benè tamen ea, quæ cadunt supra mores, & opinionem, cum protestatione in principio, quod ijs nulla adsit auctoritas ab Ecclesia Romana, sed fides tantum sit penès Auctorem. Huic Decreto, eiusque confirmationi, & declarationi obseruātia, & reuerentia, qua par est insistendo. Profiteor me, haud alio sensu quicquid in hoc libro refero, accipere, aut accipi, ab vllo velle, quàm quo ea solent, quæ dūta-*

taxat humana auctoritate, non autem diuina Catholicæ Romanæ Ecclesiæ, aut Sanctæ Sedis Apostolicæ nituntur, ijs tãtummodo exceptis, quos eadem Sancta Sedes Sanctorum, Beatorum, aut Martyrum Cathalogo adscripsit.

Sequens verò in fine libri.

21 L*Ector aduerte in Elogijs virorũ Illustrium, quos hoc libro complexus sum, nonnulla me obiter attingere, quæ sanctitatem ipsis videantur adscribere, pertingo nonnumquam aliqua ab ijs gesta, quæ cum vires humanas superant, miracula videri possunt, præsagia futurorum, arcanorum manifestationes; reuelationes, illustrationes, & si quæ sũt alia huiusmodi beneficia, item in miseros mortales, eorum intercessione diuinitus, demum Sanctimoniæ, vel Martyrij videor appellationem tribuere. Verum hæc omnia, ità meis Lectoribus propono; vt nolim, ab illis accipi tanquã ab Apostolica Sede examinata, atque approbata, sed tanquam quæ à sola suorum Auctorum fide pondus obtineant, atq; adeo non aliter, quàm humanam historiam; Proindè Apostolicum Sacræ Congregationis S. R. & vniuersalis Inquisitionis decretum anno 1625. editum, & anno 1634. confirmatum integrè, atque inuiolatè iuxtà declarationem eiusdem Decreti à Sanctissimo Domino Nostro Vrbano Papa VIII. anno 1631. factũ, seruari à me omnes intelligant, nec velle me, vel cultum, vel venerationem aliquam per has meas narrationes vlli arrogare, vel famam, & opinionem Sanctitatis, aut Martyrij inducere, seu augere, nec quicquam eius existimationi adiungere, nullumque gradum facere ad futuram aliquando vllius Beatificationem, vel Canonizationem, aut miraculi comprobationẽ; sed omnia in eo statu à me relinqui, quàm seclusa hac mea lucubratione obtinerent; non obstãte quocumque longissimi temporis cursu: Hoc tam sanctè profiteor, quàm decet eum, qui Sanctæ Sedis Apostolicæ obedientissimus haberi filius cupit, & ab ea in omni sua inscriptione, & actione dirigi. Ego N. à N.*

Transgressoribus supradictorum Decretorum, qua pœna puniendi sunt ab Ordinario, vel ab Inquisitoribus S. Officij.

22 R Esp. esse puniendos, vel ab Ordinario, vel ab Inquisitoribus ijsdem pœnis, quas Vrbanus VIII. indicta sua Constitutione his verbis expressit. *Transgressores verò, si Regulares fuerint, priuationis suorum officiorũ, ac vocis actiuæ, & passiuæ, nec non; & suspensionis à diuinis. Si verò Clerici seculares, priuationis pariter suorum officiorum, suspensionis à diuinis, & ab administratione Sacramentorum, executionesq; suorum ordinum respectiuè, alijsq; arbitrio prædictorum Ordinariorum, seu Inquisitorum pro modo culpæ infligendis pœnis plectendo. Qui autem libros imprexerit, aut imagines pinxerit, sculpserit, seu quoquo modo affixerint, vel formauerint, cæterique artifices circa præmissa qualitercumque delinquẽtes, prædicta omnia amittant, & insuper pecuniarijs, alijsque etiam corporalibus pœnis, iuxta criminis grauitatem eorumdẽ Ordinariorum, seu Inquisitorum arbitrio afficiantur. Contrarijs quibuscumq; non obstantibus.*

Potest ne celebrari Missa de Sanctissima Trinitate in anniuersario Serui Dei non Canonizati, neq; Beatificati?

23 R Esp. negatiuè, quia Vrbanus VIII. in suis decretis de cultu Seruorum Dei prohibet expresse omnem cultum publicũ in ordine ap prædictos Seruos Dei. Celebrare autem Missam, siue solemnem, siue priuatam de Sanctissima Trinitate, etiam in gratiarum actionem, quod Deus talem seruum suum ad cœlestem gloriam transtulerit, est cultu publico profiteri san-

sanctitatem illius; & consequentèr ei cultum publicum exhibere, & cultum aliorum procurare. Ergo absque Sedis Apostolicæ facultate celebrari non potest. Ità sustinent Contilonus *de Canozat. Sanct. c. 2.* & Trullenchus *lib. 1. in decal. c. 9. dub. 6. n. 16.*

24 Verùm Thomas del Bene *de Offic. Inquis. par. 2. dub. 234. sect. 2. petit. 9.* refert, Molfesium cum alijs oppositum docere, nempè celebrari posse in dic anniuersario Serui Dei non canonizati, nec beatificati Missam de Sanctissima Trinitate. Et ipse etiam affirmat, quod non damnaret Sacerdotes in foro conscientiæ, qui non impulsu humano, sed impulsu deuotionis celebrarent dictam Missam tali die. Quia Ioannes XXII. *in Bulla Canonizationis S. Thomæ de Aquino* approbauit factũ quorundam Monachorum, qui post septem menses, ab obitu eiusdem Sancti, in honorem ipsius absq; licentia Sedis Apostolicæ, Missam de communi Confessorum celebrauerant. Insupèr in vita S. Caroli *lib. 7. cap. 16.* legitur, quod cùm populus Mediolanensis in honorem S. Caroli exhiberet cultum, qui in honorem Canonizatorum exhiberi solet: Romæ prouisum fuit, quod *Populus in sua libertate relinquendus esset.* Item coram Clemente VIII. cum ortum fuisset dubium de cultu, qui S. Carolo Boromeo, & S. Philippo Nerio, tunc non canonizatis, defetebatur, resólutum fuit: *Nihil innouetur, & vt possidetis ità possideatis.* Idemq; coram Paulo V. anno 1615. resolutum fuit de nostro S. Caietano. Hæc supradictus Doctor.

Defunctus cum fama Sanctitatis, vt possit tanquam Beatus, vel Sanctus, venerari; quid requiritur, vt processus suæ Beatificationis ritè formentur?

25 Resp. requiri primò, vt formentur iuridicè à delegatis à Sede Apostolica de obseruantia omnium supradictorum decretorum, & quod in eorum nullo contrauentum fuit; ità vt nunquam tali defuncto fuit præstitus cultus aliquis publicus, sed solùm priuatus. Ità precipit idem Vrbanus VIII. in dicto decreto edito 5. Iulij 1634. incip. *Cœlestis Hierusalem*, his verbis. *Statuimus, decreuimus, atq; declarauimus, nè ex tunc deinceps quispiam Ordinariorum, aut ab Apostolica Sede ad hoc specialitèr delegatorũ super, alicuius vtriusque sexus, cum Sanctitatis, aut Martyrij fama, vel opinione defuncti, miraculis, reuelationibus, alijsue eiusmodi, sanctitatem redolentibus, ex integro informationes quoquo modo reciperet, aut processum instrueret, vel hucusq; receptas informationes, instructumue processum, vlterius prosequeretur; nisi Postulator prius, per legitimas, iuridicè susceptas probationes, circa personam eius, de cuius miraculis, reuelationibus, alijsue rebus gestis, sanctitatem præseferentibus, ageretur, præscriptam, in præfato nostro Decreto, formam omninò seruatam, extitisse, docuerit; & nisi postea successiuè, idem Ordinarius, aut ab Apostolica Sede ad hoc specialitèr delegatus, diligenti præhabita disquisitione circa eandem personam, supra citato Decreto nullatenus controuentum esse, ritè pronunciauerit. Vtq; id inuiolabilitèr obseruetur, statuimus insuper ac decreuimus: nè transmissi ad Vrbem vndecumq; huiusmodi processus, à Congregationis Sacrorum Rituum Secretario, minusue à S. Fidei Promotore quomodolibet aperiantur; nisi prius in ipsa Sacrorum Rituum Congregatione, alio seiunctim oblato authentico processu, ex eo Ordinarium, aut ab Apostolica Sede specialiter delegatum, ritè, ac rectè, vt præmittitur, cognouisse, ac pronunciasse, prælibato Decreto nequaquam contrarium esse, plenè constiterit, ac deinde à nobis iudicialitèr aperiendi eos processus, facultas indulta fuisset.*

26 Secundo in formatione tam dicti processus de non præstito cultu, quàm sequentium pro Beatificatione, & Canonizatione, seruandum est: vt Iudex, coram quo formantur processus, habeat

veram, & legitimam iurisdictionem; vt docent D. Thomas 2.2. *q.60. ar.1.* & cæteri Doctores. Quia *Iudex* idem est, ac *ius dicens*; & *Iudicium* dicitur, quasi *iurisdictio*; vt ex *cap. Forus, de verb. significat.* Et vbi non adest Iudex competens, habens iurisdictionem, iudiciũ est vsurpatum,& nullum, *cap. At si Clerici de Iudicijs, & de Pœnitentia dist.6. §.fin.*& notat Syluester, *verb. Iudicium, q. 3. & 4.* Id etiam constat ex decretis Vrbani VIII. editis 1642. de forma conficiendi processus pro causis Beatificationis, & Canonizationis: Ibi enim habetur, quòd petendæ sunt à Summo Pontifice literæ Remissoriales, vt causam committat aliquibus Episcopis cũ facultatibus opportunis, ad inquirendum prius de non cultu,& deindè de fama, & miraculis, &c. Et in Remissorialibus datur ipsis talis commissio per verba *Committimus*, & *Mandamus*, & cum clausulis: *Decernentes irritum*, *& inane*, *&c.* & alijs similibus,quæ secundùm iura,& Doctores important iurisdictionem. Huiusmodi autem Commissiones præsentantur illis, ad quos diriguntur,& ab illis acceptantur; quod est signũ formatæ iurisdictionis: *Cap. Præterea, cap. Quamuis de offic. deleg.* Abbas *in cap. Venerabilis n.2. de testib.* Rota corã Coccino *in relat. ad Vrbanum VIII.* pro Canonizat. D. Philippi.

27 Notandum verò cum Lezana *to. 4. de canonizat. Sanct. consul. 1. n.82.* quòd si S. Congregatio Papæ nomine designet, vt contingere solet, tres Episcopos pro informationibus, & processis conficiendis. E. g. Episcopum A, Episcopum B.& Episcopum C. Et si posteà ob impedimentum Episcoporum B. & C. eorum loco deputet,& subroget D. & E. in eadem causa, Episcopi B.& C. non sunt amplius legitimi Iudices in ipsa causa, *cap. Ex literis de offic. & potest. Iudicis deleg. §. Si verò constiterit*, Rota *decis.8. eod. tit.* in antiquis. Quia rescriptum commissionis secundæ est reuocatoriũ primi, & illud reddit nullum, vt docent Innocentius *in dicto cap. Ex literis, verb. Reuocatas*, Hostiensis *col. vlt. n.6. in verb. Per secundas, & n.7.* & alij, quos refert,& sequitur Rendina *in prompt. recept. sent. tit. 103.*

28 Iudices isti Deputati,& Commissarij Sedis Apostolicæ debent ad vnguem obseruare omnia, quæ eis in literis remissorialibus præscribuntur. Quia ea omnia habentur pro forma, quæ consistit in indiuisibili,& ad vnguem est obseruanda, *ex cap. Dilecta de rescriptis, cap. Venerabili de offic. deleg.* & *in l. Cum hi, §. Prætor, ff. de transact.* Et vnusquisque tenetur, seruare formam suæ commissionis, Rota *decis. 39. n.1.* Farinacius *par. 1. recent. decis. 671. n.2.* & alij.

29 Tertio debet constare de legitimatione Actoris, & sui Procuratoris, quia Actor est, qui agit, & petit rem aliquã à Iudice in iudicio, *l. In tribus, ff. de iudicijs, l. Iudicium, ff. si Regum*, Syluester *verb. Actor*; & patet ex ipsis literis remissorialibus in illis verbis: *Quemadmodum pro parte N. procuratoris, in huiusmodi causa deputati, prout de eius legitimo mandato docuit*: & infra. *A personis legitima mandata procuræ habentibus, recipietis.* Procurator enim gerit vices actoris.

30 Quarto constare debet de legitimatione Promotoris, vel Subpromotoris fidei; Promotoris, si processus fiant in Curia, Subpromotoris si fiant in partibus. Probatur ex D. Thoma 2.2. *q.67. ar.3.* & ibi Caietanus, Sotus *lib.5. de iust. q.4. ar.3.* Quia in omni iudicio requiruntur tria; nempè Iudex, à quo petitur iustitia, Actor, vel eius Procurator, qui eius nomine illam petat,& Pars aduersa in ciuilibus, & Reus in criminalibus. Promotor autem, seu Subpromotor gerit vices Partis aduersæ; quia est legitimus contradictor, & defensor Ecclesiæ, à Sede Apostolica constitutus in huiusmodi causis, veluti pars interesse habens in illis. Qui citandus est in omnibus actibus, nam ipso non citato, nihil decidi potest. Citatio enim partis aduersæ, vt se defendat, omni iure, in causis controuersis, necessaria omninò est; *cap. 1. de caus. possess.* & ibi Panormitanus *n.4.* Ioannes Andreas, Innocentius,

tius, Imola, Hostiensis, & alij, & Clemētina Pastoralis *de sentent. & re iudic.* & patet etiam ex dictis literis remissorialibus, in quibus sæpè dicitur, procedēdum esse in his causis audito, & citato fidei Promotore, vel eius Subpromotore.

31 Quinto examinandi sunt omnes, & singuli testes inducti, singularitèr, non solùm quia ità præcipitur in dictis literis, & decretis, sed *in cap. Venerabilis de testibus.* Quia si omnes testes, semel producti, aut inducti non examinentur, cēseri potest, hoc ità contingere, quia Actor timet, quòd sint vacillaturi, aut destructuri sua, vel aliorum dicta, & veritatem patefacturi; quæ omni conatu in huiusmodi causis indaganda est. Vt notant Mascardus *de probat. vol. 1. conclus. 261. n. 39.* Aretinus *consil. 140. n. 2.* Aymon *de antiq. temp. par. 1. §. Quæritur,* & alij. Testes autem per extensum examinandi sunt, super articulis contentis in literis remissorialibus, vt in illis his verbis dicitur: *Super quibus examinabuntur, primò iuxtà dicta interrogatoria. Et deinde super petitionibus, et articulis prædictis per extensum coram vobis.* Et infra. *Vt ijdem testes quæcūque habent, explanatè, & per extensum deponant, nec se referant ad attestationes, alias redditas, neque eis recitentur, quæ alias ipsi deposuerunt.*

32 Sexto in virtutum examine inquirēdæ sunt virtutes si nedùm sint communes, & ordinariæ, sed in gradu heroico perfectæ, quales requisiuit Christus à suis Discipulis, quando eis dixit: *Estote perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est*: Quia Beati sunt membra Christi Domini, vt ait D. Paulus, & notat D. Hieronymus, & refertur in *cap. Si quis hominem 11. q. 13.* Membra autem debent esse ordinata ad suum corpus, & ad illud assimilari, alias esset monstruosū. Ergo similitèr Beati debent, assimilari virtutū perfectioni ipsius Christi; & consequenter beatificandi virtutes esse debent in gradu heroico perfectæ. Confirmatur, quia qui ab Ecclesia beatificantur, proponuntur fidelibus imitandi. Ergo requiritur, vt sint norma morum, & virtutum. Et si beatificādus sit regularis, requiritur quoq; exactissima, & vigilantissima custodia, & obseruantia omnium, quę ad statum religiosum pertinent, ità vt votorum Regulæ, & sui Ordinis constitutionum fuerit exactor, & perfectus obseruator. Et talis est stylus Apostolicæ Sedis, vt notant Molfesius *to. 2. addit. ad qq. vsualium consil. 46. n. 5. & 6.* Lezana *to. 4. tr. de canoniz. Sanct. consul. 1. n. 54.* & alij.

33 Septimo cum virtutum excellentia; vt defunctus cum fama sanctitatis beatificari possit, & tanquam Beatus, coli, & venerari, requiritur, fecisse miracula, vt notant omnes Doctores, *in cap. 1. de reliq. & vener. Sanct. & in cap. Venerabilis de testib.* Et ratio est, quia, vt dicitur *Matt. 7.* aliqui *Veniūt in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Et D. Augustinus *serm. 44. ad fratres in eremo*, suadens pro defunctis, cum opinione sanctitatis, orare, & offerre suffragia, ait: *Multi enim fuerunt, qui reputati erant Sancti, & tamen in conspectu Dei non boni, sed mali inuenti sunt.* Ad vitādum ergo deceptionis periculum, & vt talis defunctus tanquam Beatus publicè æstimetur, & colatur, euidentia argumenta Ecclesia requirit. *cap. Vbi periculum de elect. in 6. cap. Quinctanus 42. dist.* & alibi. Et ideò pro eius beatificatione, virtutum probationes non sufficiunt, sed miraculorum probationes necessariæ sunt. Insuper, supposita etiam sanctitate defuncti, nō omnes qui sunt in Cœlo, vult Deus, vt in hoc seculo canonizentur, & pro Sāctis nominatim venerentur; ne cultus, qui debetur Sanctis, multitudine Sanctorum vilescat, iuxtà *cap. Episcop. 80. dist.* & *cap. Legimus 99. ad fin.* & docēt Hostiensis *in cap. 1. n. 10. de reliq. & venerat. Sanct.* & Glossa *in cap. vnic. verb. Sedis, vers. 5. Ne in infinitum eod. tit. in 6.* Nec propterea Sancti non canonizati, nec beatificati, desinunt in Cœlis habere suam mercedem, & gloriam, vt notat Augustinus, relatus *in cap. Teneamus 1. q. 1. Erant quidam Christiani,*

ni, &c. Expectandum ergo est, vt Deus suis signis, & miraculis, ostendat eum, qui verè fuerit Sanctus, & quando velit in hac sua Ecclesia militante nominatim venerari.

Quæ conditiones requiruntur ad verum miraculum constituendum?

34 RESp. quòd iuxtà doctrinam D. Thomæ 2. 2. *q.* 105. *ar.* 7. ad veram rationem miraculi constituendam, tres conditiones requiruntur. Prima, quòd opus sit excedens facultatem totius naturæ creatæ. Secunda, quòd sit insolitum, & præter legem ordinariam naturæ. Tertia, quòd sit præter naturæ spem. Necessitas primæ conditionis probatur: quia quod fieri potest per causas naturales, seu ab aliqua creatura ex sui natura, nunquam dicitur miraculum: Deus enim solus miracula facit; vt testatur Dauid *psal.* 71. *Deus, qui facit mirabilia magna solus* Vndè mirabilia, quæ fieri solent à Dæmonibus, non sunt miracula, quia non excedunt vires suæ naturæ, quamuis excedant hominis potentiam. Eleuatio enim Simonis Magi per aera, trasportatio corporalis strigarum de loco ad locum, & similia non sunt miracula: quia hæc, licet sint præter, vel supra naturam humanam, non sunt tamen supra naturam Dæmonis. Non possunt autem Dæmones mortuos suscitare, nec cæcis visum restituere, & similia, quia hæc miracula excedunt potētiam totius naturæ creatæ, & requirunt potentiam infinitam, quæ solius Dei est; vt notant Delrius *disquisit. magic. lib.* 2. *q.* 7. Binsfeldius *de confess. magor. & sagar. q.* 1. *conclus.* 1. Pegna *in direct. inquis. par.* 2. *commen.* 68. *lit.* R. Carena *par.* 2 *tit.* 12. §. 2. *n.* 13.

35 Requiritur quoq; secunda conditio, nempè, vt opus sit insolitum; quæ enim solita sunt fieri, non dicuntur miracula, quāuis mirabilia sint, & fieri nequeant, nisi à causa supernaturali, & à solo Deo. Quia miraculū, vt docet D. Thomas *loc. cit.* dicitur, quasi admiratione plenum: Solita autem fieri non mouēt admirationem. Vndè D. Augustinus *lib.* 10. *de Ciuit. Dei* ait: *Miracula visibilium naturarum, licet maiora sint ijs, quæ rarò fiunt, attamen propter illorum assiduitatem, non mouent ammirationem. Indè sequitur, quod vt miracula, non considerantur, nec à multis agnoscuntur.* Probatur secundo, quia iustificatio impij, siue per Sacramētum Baptismi, siue Pœnitentiæ, est ordinis supernaturalis, excedentis totam naturæ facultatem; & tamen cùm iustificatur homo secundùm modum consuetum Ecclesiæ per dicta Sacramenta, & secūdùm legem ordinariam gratiæ, deficit à ratione miraculi. Sed si repentè, & modis insolitis, à peccati statu, ad statum gratiæ quis rapitur, qualis fuit iustificatio Pauli Apostoli, verè miraculosa ab Ecclesia æstimatur. Ergo vt opus dicatur miraculosum, non solùm requiritur, vt excedat vires totius naturæ creatæ, sed etiam vt sit insolitum, & præter legem ordinariam. Confirmatur, quia vt ait D. Thomas 2. 2. *q.* 178. *art.* 2. *Operatur Deus miracula ad hominum vtilitatem dupliciter. Vno quidem modo ad veritatis prædicatæ confirmationem*: iuxtà illud Matth. 16. *Prædicauerunt vbique, Domino cooperante, sermonem confirmante, sequentibus signis. Alio modo ad demonstrationem sanctitatis alicuius, quam Deus hominibus vult proponere in exemplum virtutis.* Et ità habetur etiā *in c. Nec mirum* 26. *q.* 5. *n.* 10. Certū autē est, ad manifestādam alicuius sācitatē, Deum non multiplicare miracula vltra necessitatem, ergo de ratione miraculi est, vt opus sit insolitum.

36 Tertia conditio, quæ requiritur, ad constituendum miraculum verum, est, quod sit præter spem naturæ: quia si adsit spes futuri effectus medio aliquo naturali, si deinde sequatur, non potest dici miraculum. E. g. si speretur infirmi salus ex applicatis remedijs naturalibus, & postea conualuerit; non quia intercessit inuocatio serui Dei, idcirco illius salus erit miraculum; quia aderat spes etiam illā consequendi ob remedia naturalia recepta. Tunc enim

esset miraculum, quando absque medicamentorum applicatione, per inuocationem serui Dei, vel per eius orationem, aut tactum repentè, & subitò sanitatem obtinuisset.

Est ne de substantia miraculi, vt fiat in instanti, & absque vllo naturali remedio?

37 Resp. quòd effectus, qui desideratur, e.g. infirmi salus, si naturaliter consequi potest progressu temporis, est de substantia miraculi, quod fiat statim, & illicò, alias non erit miraculum, quia potest esse, quòd sanitas processit ex operatione naturæ, ex qua possibilitate excluditur miraculũ, saltẽ quoad probationem. Hinc est, quod Christus in instanti infirmis perfectam sanitatem conferebat. Vnde super illud *Matth. 8. Et surrexit, & ministrabat illis*, ait Hieronymus: *Sanitas, quæ confertur à Domino tota simul redit*. Ità docent D. Thomas *3. par. q. 44. ar. 3. ad 2.* Genuensis *in praxi Archiep. c. 49. n. 1.* Riccius *in praxi fori Eccles. par. 1. ref. 495. n. 7.* Si verò factum, seu salus non erat talis, vt posset naturaliter cõtingere progressu temporis, qualis est, e.g. illuminatio cæci à natiuitate, vel aliquid simile, tunc etiamsi intercedat interuallum temporis, non cessat vis miraculi, nec est de illius substãtia, vt fiat in instanti. Caietanus *q. 2. ientac. 12. ad 3.* Vasquez *1. par. to. 2. disp. 214. c. 2. n. 9.* Maluetius *vbi infra*, Molfesius *to. 2. consil. 46.* Lezana *to. 4. de Canoniz. Sãct. cons. 1. n. 194.* qui etiã notat, quòd si incontinenti recedat morbus principalis, licet remaneant consequentia morbi, puta laxitudo, cicatrix, & similia, vtique erit miraculum. Et ità signãter ponderatum fuit in relatione Sancti Raymundi *par. 2. art. 5. vers. Quod si quandoque.*

38 An autem sit de substantia miraculi, vt nullum humanum remedium adhibeatur, considerandum est; an illud remedium sit aliquo modo proportionatum, ad producendum illum effectũ, & si talis sit non erit miraculum. Secus verò si nullam vim habebat, ad producendum effectum, tunc minimè tollit vim miraculi. Sic puluis, qua Christus vsus fuit in illuminatione cæci, *Ioann. 9.* & pallium, quo vsus fuit S. Franciscus de Paula, & S. Raymundus in trãsitu maris, non sustulerunt vim miraculi, quia nullam habebant proportionem ad illa facta producenda, vt notãt Maluetius *tr. de Canoniz. Sanct. dub. 3. n. 92.* Lezana *vbi sup. n. 195.*

39 Quando verò apparet, infirmos successiuè, & non in totum fuisse liberatos ab infirmitatibus, quamuis non sit miraculum, est tamen gratia, quam Deus sæpè nobis elargitur ob intercessionẽ, & merita Sanctorum, vt nótat Diana *to. 8. tr. 10. res. 1. ex par. 2. tit. 17. misc. 3. res. 48.*

In processu Sanctitatis serui Dei, pro obseruantia solemnitatum à iure, vel à decretis Summorum Pontificum, & præsertim Vrbani VIII. agitur de his, quæ releuant probationes virtutum, & miraculorum ipsius: Ideò quæritur, quænam sint huiusmodi releuantia?

40 Resp. primo, quoad testes, quod istorum probationes, quæ continentur in processu sunt releuantes, quando nõ sunt dubiæ, sed certæ, quia probationes dubię non releuant, quod probare intenditur. *Cap. In præsentia de probat. l. Neque tales, C. de probat.* Ægidius *cent. 2. n. 37.* Ioannes de Imola *cons. 96.* Hipolytus *cons. 20. n. 8.* Rota coram Seraphino *decis. 1103. n. 2.* Releuant quoque si sint testes idonei, & concludentes; quia istorum depositiones habent eandem vim, ac legitima instrumenta, *l. In exercendis, C. de fidei instrum.* Alexander *consil. 64. vers. Corroborantur lib. 2.* Mascardus *de probat. in proœmio q. 6. conclus. 1095. n. 3.* Tuschus *tom. 6. lit. P. conclus. 771.* Item si testes sint in numero copioso; quia integrum est iudicium, quod plurimorũ sen-

sententijs comprobatur, *Cap. Prudentiam de offic. deleg. Clement.* 1. *de sent. excomm. cap. De quibus* 20. *dist.* & per plures homines veritas releuatur, *l. fin.* C. *de fidei comm.* & *Prouerb.* 4. ait Salomon: *Ibi salus, vbi multorum consilia.*

41 Secundo quoad miracula, corroborantur, si clarè probentur, esse à Deo facta ad intercessionem serui Dei, de cuius sanctitate in processu agitur, & intuitu bonitatis illius; vt docet D. Thomas 1.*par.q.*105.*ar.*8. & facta sint nedum in vita, sed post ipsius mortem; vt ex Troylo, Hostiensi, Ioanne Andrea, & alijs, probat Mascardus *de probat. conclus.* 261. *n.* 43. Immò sufficere sola miracula post mortem, affirmant D. Thomas *vbi sup.* Cassanæus *in cathalog. glor. mund. par.* 3. *consider.* 49. Troylus *de canoniz. Sanct. dub.* 3. *n.*73. quia miracula post mortem sunt certa, & indubitata signa sanctitatis serui Dei. Miracula autē in vita hoc non habent; quia potuit, qui illa fecit, mori in peccato, & damnari; vt probant Troylus *loc. cit.* & Contilonus *de canonizat. Sanct. c.* 20. *n.*8. Castellinus *de canoniz. Sanct. q.*6. *pag.*134. vbi plures refert Rotæ relationes, & Doctores: Et maximè si miracula sint multa; ita vt qui ea fecerit, in multis fuerit gloriosus; tunc enim releuatur causa pro ipsius Beatificatione, & Canonizatione: iuxtà illud Ecclesiastici 44. *Laudemus viros gloriosos in generatione sua. Multam gloriã fecit Dominus magnificentia sua à seculo; Homines magni virtute, &c.*

42 Tertio releuantur processus probationes ex publica, & constante voce, & fama de sanctitate, & virtutibus in gradu heroico serui Dei, *cap. Si testes* 4.*q.* 2. & 3. & iuxtà illud *Prouerb.* 10. *Memoria iusti cum laudibus, & nomen impiorum putrescet*: Idest memoria iusti est constans, & perpetua, memoria autem peccatoris est labilis, & corruptibilis: *et psal.* 111. Propheta ait: *In memoria æterna erit iustus, ab auditione mala non timebit*: & de peccatoribus *psal.*9. *Perijt memoria etiam cum sonitu*: Ideò vt Ecclesia aliquem æstimet iustum, necessè est, vt cognoscat, an fama illius sanctitatis sit immutabilis, & constans, an verò desierit, & perierit. Hoc quidem probāt etiam Fortunatus Scacchus *lib.* 1. *de notis, & signis sanctitatis sect.* 9. *c.*5. Crauetus *consil.* 145. *in fin.* Tuschus *to.*3. *lit. F. concl.*69. *n.* 17. Barbosa *in axiomatib. axiom.*95. & alij.

43 Quarto corroborātur probationes ex deuotione populi erga serui Dei reliquias, ex lampadibus, & cereis accensis ad eius sepulchrum, & ex votis, & tabellis, ex argento, ligno, & cera oblatis; seruatis tamen Sedis Apostolicæ decretis supradictis. Hęc enim, prętertim in magno numero, arguunt famam sanctitatis, & miraculorum, seu gratiarum illius intercessione, iuxtà illud Euangelij: *Nemo potest hæc signa facere, nisi fuerit Deus cum eo*: & *psal.*38. *Nimis honorati sunt amici tui Deus.* Et ità colligitur ex *cap. Audiuimus de reliquijs, & venerat. Sanct. & cap. Non oportet de consecrat. dist.* 1. & notant Molfesius *in addit. ad qq. vsual. to.*2. *consil.*49. *n.* 10. *& sequ.* Contilonus *de canonizat. Sanct. c.*22. *n.*7. Lezana *to.*4. *de canoniz. Sanct. consul.* 1. *n.* 123. *&* 124.

Quinam defectus non irritant, nec diminuunt validitatem, & releuantiam processus sanctitatis serui Dei?

44 Resp. non derogare processus validitatem, si in eo adsit defectus, quoad res non substantiales, sed accidentales, & minimas. Quia minima nō sunt in consideratione, *l. Scio, ff. de in integr. restit.* Iason *in l. Sciendum n.*7. *& sequ. ff. de satisd. cog.* Baldus *in cap. Cum adeò n.*3. *& sequ. de rescript.* Crauetus *consil.* 182. *n.* 14. *&* 15. Quod militat, etiamsi illa minima sint data pro forma; quia talis defectus in minimo formæ non vitiat actum, Aretinus *consil.* 68. *n.* 6. §. *Quinimmò*, Barbosa *in axiomat. iuris axiom.* 150. *n.*3. Et similitèr quando illud minimum pertinet ad solemnitatem, vt ipsimet Doctores Aretinus, & Barbosa, & Lancellottus *lib.* 2. *n.* 2.

n.2.affirmant. Quia iuxtà regulam iuris, *Modica non nocent*, *cap.Si proponẽte* 42.*vbi Glossa* 1. *de rescriptis*; Tiraquellus *in l.Si vnquam verb. Donatione largitus* n.107. *C.de reuoc.donat. & in tr. de iudicio in rebus exig. vers.* 29. quia de modico non est curandum,*l.Si oleum*, §.*fin. cum l. seq.ff. de dolo*, *l.in rebus*,§.*possunt*,*ff.commodati*. Quod tamen limitant Aloysius Riccius *in praxi fori Eccles.decis.*39.*n.*3. *in* 1. *edit. & res.*36.*in* 2.*edit.* & alij. Nisi modica essent essentialia.

45 Similiter non derogatur dictæ validitati,vel releuantię,si defectus illi circa minima suppleantur per æquipollẽtia; quia nihil refert, vt aliquid per æquipollentia fiat, dum adimpletur factum, & conditio.*l.fin. vbi Glossa C. de instit.Glossa in l.Gallus*,§. *Et quid*,*ff. de liber.& posthum.* vbi Bartolus,& alij communiter; & in terminis processus Canonizationis probat Molfesius *in addit.ad qq.vsual. to.*2.*cons.*46.*n.* 37.

46 Neque derogatur tali validitati, vel releuantiæ,si defectus sint in rebus minimis, quæ valdè difficilè obseruari possint.Quia,secundum iura,valdè difficile æquiparatur impossibili, *l. Nepos procul*,*ff.de verb.signif.l.Si seruus*, *ff.de noual.l.Diuortio*, *ff. de neg.gest.* Baldus *lib.*1.*cons.*100.Decianus *cõs.*39.*n.* 125. *& seq.lib.*2.& alij.Impossibilium enim, & valdè difficilium, idem est iudiciũ, *l.Apud Iulianum*,§.*Constat*,*ff. de leg.*1. Lucas Castellinus *de dilat. canoniz. Sanct.pag.*50.

47 Nec etiam derogatur dictæ validitati, si Ordo præscriptus in remissorialibus non obseruetur ad vnguem in rebus minimis: Sic colligitur ex Hostiẽsi, Ioanne Andrea, Cardinali, & alijs *in cap.*1.*de reliq.& vener. Sanct.* & ex Panuino *in relat.Canonizat.S.Bonauẽturæ par.*2.*ar.*7.*circa finem*.Vt refert,& sequitur Molfesius *loc.cit.n.*21.

48 Neque obstat dictæ validitati, si in processibus sint adiuncta aliqua superflua, seu non accessoria in rebus modicis, & non magni momenti. Quia etsi superfluitas semper vitanda sit, vt ait Tuschus *to.*7.*lit.S.conclus.*895.*n.*36. Menochius *cons.*81.*n.*32.Nihilominus potius toleratur superfluitas, quàm vt quis damnum indebitè patiatur: Tuschus *ibid.n.*56.Surdus *decis.*36.*n.* 19. & 20. Quia vtile per inutile non vitiatur, *l.*1.§.*Item quæritur*,*ff.de aqua quotid. & æstiua.* Et omnium supradictorum ratio est, quia ad serui Dei Beatificationem, vel Canonizationem duo tantum sunt substantialiter necessaria, scilicet vitæ sanctitas,& miracula patrata,*c.Teneamus* 1. *q.* 1. Troylus *de canoniz. Sanct.dub.*3.*n.* 73. Sæpissimè enim Summi Pontifices ad Beatificationem, & Canonizationem processerunt sine minimis prædictis obseruatis;vt probat Molfesius *loc.cit.à n.* 22.in Leone III. quoad Canonizationem S.Guisberti,Gregorio IV. in Canoniz. Solæ Abbatis, Adriano II. in Canoniz. S. Vualbergis, Alexandro III. in Canoniz. S. Eduardi Regis. Et fuit etiam obseruatum in Canonizat. S.Bonauenturæ, vt ait Panuinus *in relat.de hac re par.*2.*&* 7.§. *Hic autem ordo.*

In dubio facti, an sint, vel non sint obseruatæ omnes circumstantiæ, etiam minimæ pro fabricatione processuum,quomodo præsumendum est,Commissarios benè, vel malè illos fabricasse?

49 Resp. quod in tali dubio præsumẽdum est,benè illos fabricasse. Tum ob vulgatissimũ principium iuris; quod in dubio de validitate actus iudicari debet pro eius validitate. Tũ etiã quia in *cap.Bonæ memoriæ*,*de elect.* expressè habetur, quod *Præsumitur pro his, quæ à Iudice sunt acta.* Vnde pro Iudice semper iura præsumunt; vt probant Menochius *cons.* 100. *n.* 1. *& seq.& de præsumpt.lib.*2.*præsumpt.* 67. Maranta *de ordin. iudic.*2.*p.c.*6.*tit.*9.*n.* 21. & alij.

Si

Si in formatione proceſſus Sanctitatis, & miraculorum ſerui Dei reperti ſint aliqui defectus, poteſt ne peti, & concedi noua Remiſſoria, pro ſupplendis ipſis defectibus?

50 Reſp. Affirmatiuè; quia Eccleſia in huiuſmodi cauſis procedit ordine iudiciario; vt probat Angelus Rocca *ex ſtylo S. Congregat. Rituum*. Ordo autem iudicialis poſtulat, vt parti concedantur probationes, quando illas petit, & ſunt neceſſariæ, ad oſtenſionem ſuæ iuſtitiæ; vt docet Farinacius *in praxi q. 77. c. 1.* alias veritas occultaretur. Secundò, In cauſa Beatificationis, vel Canonizationis non agitur de alterius perſonæ, vel fidei præiudicio, ſed potius è contrario de augmento deuotionis fidei, Maluctius *de canoniz. dub. 3. n. 68.* Contilonus *de canoniz. c. 18. n. 26.* Tertiò, quia teſtis, qui nulliter eſt examinatus, poteſt repeti, vt docet Felinus *in c. Per tuas 48. n. 2. in fin. de teſtib.* Imola ibid. *n. 3.* Rota *deciſ. 720. n. 1. par. 2. recent.* Similitèr quando eſt examinatus ſine interrogatorijs, permittitur parti, petere, quod repetatur, vt notant Speculator *de teſtibus §. 6. n. 21. par. 1.* Innocentius, Bellamera, Francus, & alij apud Contilonum *loc. cit. c. 25. n. 84.* Ergo multo magis in cauſa pia, qualis eſt iſta, repeti etiam poſſunt ijdem teſtes, ad ſupplendum defectus, ſi qui fuerunt in primo proceſſu, & dati remiſſoria ad illum de nouo formandum. Quartò, quia cauſæ Beatificationis, & Canonizationis comparantur cauſis ciuilibus, licet in eis cautiſſimè procedatur, Maluctius *ibid. n. 65.* Contilonus *n. 25.* In cauſis autem ciuilibus concedendas eſſe remiſſorias pro examine teſtium, tam abſentium, quàm præſentium, probat latiſſimè Farinacius *in praxi q. 77. c. 1. n. 4. & ſeq.* Ergo etiam concedendæ ſunt in cauſis Beatificationis, & Canonizationis.

CAPVT VII.

De Secunda ſpecie Superſtitionis, quæ dicitur Idololatria.

Quid eſt Idololatria, & quare inter ſpecies ſuperſtitionis numeratur?

1 Reſp. quod Idololatria eſt nomen compoſitum ex Idolo, & latria. Idolum eſt falſum Dei ſimulacrum, vt dicitur *Ierem. 10. & Abacuc 2.* Latria eſt cultus vero, & ſoli Deo debitus, vt ait D. Thomas *2. 2. q. 94. ar. 1. ad 2.* & alibi. Dicitur ergo Idololatria, quia cultus Deo vero debitus tribuitur Deo falſo, & cui non debetur. Idcirco Idololatria definitur, quod ſit cultus, quo Idolum, ſeu creatura colitur, vt Deus. Vel quod ſit diuinus cultus, erga falſum Deum exhibitus. Ità D. Thomas *ibidem & ar. 2. & 3.* Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de ſuperſtit. c. 4.* Azorius *par. 1. lib. 9. c. 11.* & alij communiter. Probatur auctoritate D. Apoſtoli *ad Roman. 1.* vbi de Idolatris dicitur: *Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in ſimilitudinem corruptibilis hominis, & volucrum, & quatrupedum, & ſerpentium*; Notant etiam cum D. Thoma cæteri Doctores, quod latria græcè idē eſt, ac ſeruitus; & ſic Idololatria etiam deſcribi poteſt, quod ſit ſeruitus, quæ ſoli Deo debetur alicui creaturæ exhibita. Quapropter idē Apoſtolus *Rom. 1.* Gentiles idolatras damnauit dicens: *Seruierunt creaturæ, potius quàm Creatori*. Ex his patet, quare inter ſpecies ſuperſtitionis, numeratur; quia ſuperſtitio, vt dictum eſt *cap. 1. n. 1.* eſt exhibitio cultus diuini, cui non debetur, quod ad idololatriam præcipuè ſpectat.

Quotuplex eſt Idololatria?

2 Reſp. duplex; Alia vera, alia ficta, ſeu alia formalis, alia materialis; Vera, & formalis idololatria eſt, quando quis intendit, ita colere creaturam interius, ſicut exterius oſtendit; & per ali-

aliquod signum illam recognoscit, & confitetur esse Deum. Ficta, & materialis est, quando quis ficto modo ostendit exterius, creaturam vt Deum adorare, sed interius illam non adorat. E.g. Si Catholicus metu mortis signa adorationis Idolo exhibeat, non ex affectu honorandi illud, sed ex desiderio fugiendi mortem; iste dicitur materialitèr, & fictè idololatra. Diceretur formalitèr, & verè si crederet Idolum esse adorandum. Aliquando etiam accipitur idololatria impropriè pro quolibet peccato; quia peccator in eo finem suū ponit, recedendo à Deo, & conuertendo se ad creaturam; Et in hoc sensu Apostolus *ad Ephes. 5. vocat auaritiam, quod sit Idolorū seruitus.* Nunc verò loquimur de Idololatria propriè dicta, quæ alicui creaturæ tribuit cultum, seu honorem soli Deo debitum.

Idololatria est ne peccatum aliorum omnium grauissimum?

3 RESp. cum D. Thoma 2. 2. *q. 94. ar. 3.* & cæteris Doctoribus, quòd grauitas peccati potest attendi dupliciter; vel ex parte ipsius peccati; vel ex parte peccantis. Primo modo Idololatria est omnium peccatorum grauissimum. Quia sicut in humana Republica grauissimum delictum æstimatur, quòd aliquis honorem Regium potius alteri impendat, quàm vero Regi: nam quantùm in se est, negat ipsi Regi singulare suum dominium, excellētiam, dignitatem, honorem, & totum Reipublicæ perturbat ordinem. Ità inter maxima peccata, quæ contra Deum committūtur, omnium grauissimum est idololatria: quia dum quis honorem diuinum creaturæ impendit, quantùm est ex se, negat singulare principatum Deo vero, & facit alium Deum in mūdo, nempè Idolum. Ideò est crimen læsæ Maiestatis diuinæ grauissimū: sicut illud est grauissimum delictū læsæ Maiestatis humanæ. Insupèr, vt ait Caietan. *loc. cit.* includens, patet clarissimè, quod maius sit, quàm inclusum. Peccatum idololatriæ includit grauiora crimina; nam includit infidelitatem, dum negat singularem Dei excellentiam, qua solus est Deus, & veram fidem opere impugnat: includit odium Dei, quia non tribueretur honor diuinus creaturæ, nisi quodammodò odio haberetur Deus: includit perniciosissimum, & maximum mendacium, dum insinuat, non esse Deum, qui Deus est, & esse Deum, qui Deus non est, sed creatura, & idolum: includit hæreticam blasphemiam, dum Deo subtrahit dominij, & diuinitatis singularitatem: & includit peccatum contra naturam, quia non agnoscit suū creatorem, nec in eo ponit spem suam, sed vt ait Apostolus *ad Romanos 1. Mutauerūt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium:* Ergo inter omnia crimina grauissimum est idololatria, quia maxima crimina in se includit.

4 Sed si attendatur grauitas peccati secundo modo, & ex parte ipsius peccātis, nil prohibet, quin aliquis peccator grauius peccet, quàm idololatra. Quia vt idem D. Thomas ait: *Grauius est peccatum illius, qui peccat scienter, quàm qui ignoranter. Et ideò grauius peccant hæretici, qui scienter corrumpunt fidèm, quàm idololatræ, qui peccant ignorāter.* Et similiter alia peccata possunt esse grauiora propter contemptum peccātis. Et sic non solum apostasia à fide, sed desperatio, & odium Dei, quæ sunt peccata contra virtutes Theologicas *Fidem, Spem, & Charitatem.* grauiora esse possunt quàm idololatria, vt probant Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superstit. c. 6. n. 2.* Sanchez *lib. 2. in decal. c. 37. n. 21.* Castro Palaus *par. 3. de superst. disp. 1. pun. 2. n. 2.* Fagundez *in decal. lib. 1. c. 33. n. 4.* & alij.

Peccatum Idololatriæ habet ne semper annexum peccatum hæresis?

5 RESp. quod sicut Latria est duplex, vna interna, externa altera. Interna consistit in confessione menta-

li, qua creatura rationalis se offert Deo ex affectu submissionis, & reuerentiæ. Externa consistit in exhibitione signi externi, quo quis internam existimationem de Dei excellentia, & submissionis affectum Deo offert, & ostendit. Ex quo sequitur, quod Dei adoratio, & omnis actus latriæ principaliter consistit in mente; secundariò in actione externa; vt docent S. Thomas 2.2.*q.*84. *ar.* 1. *ad* 1. *& ar.* 2. *&* 5. *in corp.* Suarez *to.* 1. *par.* 3. *disp.* 51. *sect.* 2. Bellarminus *lib.* 2. *de cultu Sanctorum c.* 12. Ità similiter Idololatria, dictũ est, quod sit duplex, interna vna, externa altera. Interna, quando quis interius credit creaturam esse Deum, & vt Deum colit; & hæc quia est cum mentis errore, semper etiam est cum hæresi. Quia dum Idololatra adorat, & credit, creaturã esse Deum, est manifestè Idololatra, & hæreticus. Idololatria autem externa potest contingere absq; mẽtis errore; vt quando quis creaturam, vt Deũ colit, sed scit, & credit illam non esse Deum, & hæc Idololatria est absq; hæresi. Ità *D.* Thomas 2.2.*q.*94.*ar.*3.*ad* 1. Valentia 2. 2. *disp.*6. *q.*11. *pun.*2. *vers. Ex aduersa, & pun.*3. *vers. Neq; obstat*, Suarez *to.* 1. *de relig. lib.* 2. *de superstit. c.*4.*n.*13. *&* 14. Thomas del Bene *de offic. Inquis. par.* 2. *dub.* 220. *sect.* 2. *n.* 3.

Qui creaturam, vt Deum colit, sed credit illam non esse Deum, peccat ne tam grauitèr, quàm qui colit, & credit creaturam esse Deum?

6 RESp. Affirmatiuè: quia quamuis hæc Idololatria non habeat annexam hæresim, habet tamen annexam culpam falsitatis, quę æquiualet infidelitati. Ità *D.* Thomas *ibid. art.* 2. *in corp. in fine cum D. Augustino*, vbi ait: Si quis persecutionis tẽpore deprehensus, exterius idola colat; & tamen fidem in mẽte seruat. Hoc apparet manifestè falsũ. Nam cum exterior cultus, sit signum cultus interioris; sicut est perniciosum mendacium, si quis verbis asserat contrarium eius, quod per veram fidem tenet in corde; ità est perniciosa falsitas, si quis exteriorem cultum exhibeat alicui contra id, quod sentit in mẽte. Vndè Augustinus dicit contra Senecam *lib.*6. *c.*10. *in fin. to.*5. *de Ciuit. Dei*: quod eo damnabilius colebat idola, quo illa, quæ mendaciter agebat, sic ageret, vt eum populus veraciter agere existimaret. Et Caietanus ibi ait si vero sit exterior tantùm idololatria absq; interiori infidelitate, additur culpæ falsitas, quasi culpa falsitatis ęquetur infidelitati interiori. Ergo tam grauiter peccat colens creaturam vt Deum, & credens illam non esse Deum, quam qui credit, & colit illam esse Deum.

Metus mortis, vel ignorantia excusat ne ab hoc peccato?

7 RESp. Negatiuè, quia tribuere cultũ Dei creaturæ, est per se, & intrinsecè malum, & idcò neque metus mortis ab hoc peccato excusat. Neq; excusat ignorantia; quia recta ratio euidenter dictat; non esse colendam creaturã, vt Creatorem: grauius autem peccat, qui scienter, quàm qui ignorãter creaturam, vt Deum colit, vt supra dictum est, & ità communiter omnes, &c.

Qui creaturam, vt Deum colit opere externo, sed interius credit ei talem cultum non deberi, incurrit ne excommunicationem latam contra hæreticos?

8 RESp. In foro exteriori haberi, vt excommunicatum: quia eius actio præsumitur cum errore intellectus; Et Ecclesia punit actus externos, non internos, de quibus constare non potest. In foro vero interiori non esse excommunicatum, docent Angelus, *verb. Apostata q.*1. Tabiena *verb. Apostasia* q. 3. Rosella *n.*1. Armilla *verb. Hæresis n.*4. Symanchas *de cathol. instit. tit.*17. *n.*35. Suarez *to.* 1. *de relig. lib.*2. *de superst. c.*6. *n.*21. *&* 22. Sanchez *lib.*2. *in decal. c.*37. *n.* 21. Bonacina *to.* 2. *in* 1. *decal. præc. disp.*

disp.3. pun. 2.n. 5.& alij communiter. Quia leges pœnales non sunt amplian-dæ, sed restringendæ: pœna autem ex-communicationis fertur contra hære-ticos,& apostatas à fide,qualis non est, qui animo non consentit idololatriæ; quamuis opere externo illam simulet. Ergo quamuis grauissimè peccet; pœ-nam tamen excommunicationis non incurrit;quia re vera non est hæreticus formalis, nec pœna excommunicatio-nis,lata contra hereticos, extendenda est ad idololatras non hæreticos. Vnde ab hac idololatria potest absoluere quilibet confessarius, nisi sit in aliqua diœcesi casus reseruatus; vt notant Fa-gundez *lib.1.in decal.c.33. n.4. in fine*, Paulus Maria Quarti *de casib.reser. cas. 2.diffic.2.circa fin.*& alij.

Qui non exhiberet Dæmoni cultum soli Deo, & Sanctis eius debitum, sed obsequium profanum, solitum exhiberi hominibus in dignitate constitutis, peccaret ne mortaliter, & incurreret excommunicationē?

9 RESp. quod peccaret mortaliter: quia Dæmones sunt Dei rebelles, & inimici,ac nostri hostes,indigni quo-libet honore, & nobis est prohibita qualibet cum Dæmonibus societas;ait enim D.Augustinus *to. 3. lib. 2. de do-ctrina christ. c.20.*relatus à D.Thoma *2.2. q. 95. ar. 2.* Quicquid procedit ex societate Dęmonū,& hominum,super-stitiosum est. Non tamen incurreret ex-communicationem, vt notat Paulus Maria Quarti *de casibus reseru. casu 2. diffic. 2.* Quia excommunicatio fertur contra promittentes, vel exhibentes Dæmoni obsequium sacrum, nempè sacrificia,incensa, orationes, & similia.

Sacerdos offerens alicui particulam non consecratam, vt consecratam, committeret ne mortale peccatum Idololatriæ?

10 RESp. Affirmatiuè. Ità D. Thomas *3.par.q.80.art.6. ad 2.*vbi ait Ho-stia non consecrata nullo modo dari debet loco consecratæ. Quia Sacerdos hoc faciens,quātum in se est, facit ido-lolatrare illos,qui credunt esse hostiam consecratam, siue præsentes,siue ipsam sumentes. Nam vt ait D.Augustinus *in psal. 98. Nemo carnem Christi mandu-cat,nisi prius adoret*, & omnis adoratio creaturę, per quam vt Deus colitur, idololatria est.

Si Dæmon per imaginem Christi ali-quem alloqueretur, & ille putans esse Christum,illum adoraret, talis cultus esset ne idololatria?

11 RESp. Negatiuè, quia cultus ille non renderet in Dæmonem, ibi latentem, & loquentem,sed in Chri-stum verum Deum,nec intenderet, se subijcere Dæmoni, putans illi inesse diuinitatem; sed Christo. Posset tamen graue peccatum committere: quia si facile posset aduertere, vel meritò du-bitare non esse Christum, & non adhi-bita rationabili inquisitione, illum adoraret tanquam Christum, commit-teret idololatriam saltem interpretati-uè, & morali æstimationi, ac proindè peccaret mortaliter. Ità Lessius *lib. 2. c.43.de superst. dub.4. n. 21.* Fagundez *in decal. lib.1.c.33.n.3.*& alij.

Qua pœna peccatum idololatriæ ab Ecclesiastico Iudice punitur?

12 RESp.quod peccatum idololatrię, vel committitur ab infidelibus non baptizatis: & ab Ecclesiastico Iu-dice nulla pœna punitur. Quia vt ait Apostolus *1. Cor.5.* Loquens de Idolis seruientibus: *Quid mihi de ijs,qui foris sunt, iudicare?* Vel committitur ab ho-minibus baptizatis: & Ecclesia illos punit omnibus censuris, & pœnis,latis contra apostatas à fide, & hæreticos: quia tale peccatum,vt notat Caietanus *2.2.q.12.*habet veram malitiam infide-litatis,& apostasiæ à fide.Qui verò me-tu Paganorum exterius tantum, absq; interiori infidelitate, hoc peccatum

committit, sed corde non discedit à fide; non punitur pœnis hæreticorũ, sed alijs, quia non est verè apostata à fide, peccat tamen mortaliter. Ità Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. c. 6. n. 21.* Symanchas *de cathol. instit. tit. 17. n. 35.* & alij.

Quare Iudæis permittitur legis Moysaicæ cultus, qui parum ab idololatria differt, & tamen non permittitur eis vsura, nec aliud crimen?

13 RESp. cultũ legis Moysaicæ differre ab idololatria, & ab vsura, & alijs criminibus. Quia idololatria, vsura, & alia crimina, directè pugnant cum lege naturali, quæ necessariam, & immutabilem habet ueritatem, & complectitur omnia præcepta, seu principia moralia, quæ euidentem habent honestatem, necessariam ad rectitudinem morum; ità vt opposita, moralem inordinationem, seu malitiam, euidenter contineant, vt sunt illa principia: Honestum est faciendum, prauum semper vitandum: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris: Iustitia est seruanda: temperatè est viuendum: Deus est colendus. Hæc enim præcepta sunt immutabilia, vt per se patet, & docent D. Thomas *1. 2. q. 91. art. 2. q. 94. ar. 2. & 4. q. 95. ar. 2. q. 100. ar. 1. 2. & 3.* & ibi Caietanus, Sotus *lib. 1. de iust. q. 4. ar. 2. & q. 5. ar. 1. & 2.* Couarruuias *in regula Peccatum 2. par. §. 11. n. 4.* Suarez *de legibus lib. 2. c. 7. n. 4. & 5.* & alij omnes. Quia ergo lege naturali omnes tenentur vni Deo seruire, idololatriam relinquere, & vsuram, & alia crimina fugere: ideò Christiani Principes possunt, ac debent suos subditos ad huius legis naturæ obseruantiam compellere, & transgressores punire; vt docent Azorius *to. 1. lib. 8. c. 24. q. 6.* D. Antoninus *3. par. tit. 22. c. 5.* Syluester *verb. Papa §. 7.* Fagundez *in decal. lib. 1. c. 33. n. 16. & 17.* & alij. Solemnitates autem, cærimoniæ, & omnis cultus legis Moysaicæ, quamuis nunc sint peccata grauia, & mortalia, quia cum lege ipsa Moysis expirarunt; tamen non sunt contra legem naturalem; immò fuerunt olim à Deo præscriptæ, pro tempore durationis illius legis. Nec enim credi potest, voluisse Deum tunc coli, & honorari, per cærimonias contra legem naturæ inductas: Et hac ratione differt cultus legis Moysaicæ ab idololatria, & alijs criminibus. Et puniuntur Iudæi ob vsuras, & alia crimina, & non ob dictas cærimonias. Quia vsuræ, & alia crimina sunt contra legem naturalem, & sunt nociua Christianis, & alijs proximis. Cærimoniæ autem Moysaicæ, nec sunt contra legem naturalem, nec sunt in damnum Christianorum, sed si in cõtemptum nostræ fidei fierent, vel vt Christianos peruerterent, vel eis nocerent vtique tales Iudæi non permitterentur, sed punirentur, sicut ob vsuras, & alia crimina. Insuper ob hæc crimina puniuntur, quia, vt trãsgressores legis naturæ, subduntur iurisdictioni Prælatorum, & Principum. Non puniuntur ob cultus, & cærimonias legis Moysaicæ, quia non sunt subditi Ecclesiæ, & sunt extra illam, vt ait Apostolus Paulus *vbi supra*, & notat Fagundez *in decal. lib. 1. c. 33. n. 17.*

Sunt ne aliqui casus, in quibus Inquisitores S. Officij procedere possunt contra Iudæos, & alios infideles Idololatras.

14 RESp. Affirmatiuè. Quia Gregorius XIII. *in bulla edita anno* 1581. decreuit: Inquisitores S. Officij posse procedere contra Iudæos, Mauros, & alios infideles non baptizatos; Primo, si negent, quæ circa fidem communia habent cum Christianis. Vt si negent Deum esse vnum, æternum, omnipotentem, creatorem omnium, vel si id alicui etiam priuatim insinuent. Secundo, si Dæmonem inuocent, consulant, immolent, vel tus, & fumigationẽ offerant. Tertio, si verbis, vel factis, vel exemplis, vel quouis alio modo, nefaria huiusmodi facinora Christianis doceant, vel ad ea perpetranda perducere

co-

conentur. Quarto, si auxilio, consilio, opere, fauore Christianum à fide ad impias sectas, superstitiones, vel hæresim solicitent. Quinto, si Christum esse purum hominem, vel peccatorem, aut Mariam Dei Matrem non esse Virginem, vel similes blasphemias hereticales proferant. Sexto, si aliquē nutu, verbo, facto, vel aliquo quocumq; modo, post illius declaratam voluntatem, à fidei, vel baptismi susceptione retrahant, deortentur, vel quouis modo impediāt. Septimo, si hereticos, vel apostatas à fide scienter recepent, alant, commeatu iuuent, associent, deducant, vel associādos, & deducendos, curent, defendant, aut quomodolibet ijs auxilium, consilium, fauorem, deferant, vel ne ab eisdē perpetrata facinora inuestigari possint, operentur. Octauo, si prohibitos libros, deferant, retineant, aut diuulgent, vel ad id operam suam conferant. Nono, si Christianos in derisione habeant, Sacram Hostiam, Crucem, Christum Dominum conspuentes, vel quid simile, ouem E. g. agnum, vel aliquid aliud Cruci affigentes, vel appendentes, efficiant. Decimo, si Christianas nutrices teneant, vel eas quando communicant vno, aut pluribus diebus lac in cloacas effundere cogant.

Iudæi si ad sectam Paganorum, vel aliorum idolatrantium transeant, possūt ne ab Inquisitoribus puniri?

15 RESP. quod Decianus *lib.5. c.11. n.* 14. Sousa *in apbor. Inquisit. lib.1. c.37.* & Farinacius *de hæresi q.* 178. *n.132.* sustinent non posse Iudæi in dicto casu ab Inquisitoribus puniri. Sed melius docent alij, quos citat, & sequitur Campeg. *in addition. ad Zanchinū de hæret. c.36. lit.B. in fine*, ac Thomas del Bene *de Offic. Inquis. par. 2. dub.* 207. *petit.4.* posse puniri ab Inquisitoribus. Quia, vt supra dictum est: in Bulla Gregorij XIII. expressè tribuitur Inquisitoribus potestas, procedendi contra Iudæos negantes, quę habent communia circa fidem cum Christianis. Sed Iudæi transeuntes ad sectam Paganorum, necesse est, quod negēt multa, quę habent communia cum Christianis circa fidem. Ergo ab Inquisitoribus puniri possunt.

Iudæi idololatrātes, vel delinquētes in his, quæ sunt communia nostræ, & ipsorum fidei, puniuntur ne ab Inquisitoribus pœna abiurationis?

16 RESP. Affirmatiuè, ità Eymericus *in direct. inquis. 2. par. q.46. n.16.* & ibi Pegna, & Vmbericus *in prax. Inquis. verb. Abiurare, §. vltimo*, vbi refert: sic in facti contingentia practicatum fuisse Barcinonę anno 1371. Vbi Episcopus, & Inquisitor publicè abiurare fecerunt quendam Iudęum, & per sententiam ad perpetuum carcerem condemnarunt, conuictum, & confessum, quod Demonem inuocauerat, eiq; sacrificauerat. Publicè autem abiurare fecerunt sub hac forma. *Ego N. sacrosancta Dei lege posita coram me, & manibus meis tacta, iuro me credere corde, & profiteor ore, illam veritatem, ac fidem, quam lex Dei sacrosancta docet. Ac in primis Deum esse inuocandum, solumq; adorandum. Et per consequens detestor eum errorem, qui dicit: Dæmonem esse inuocandum eiq; diuinum honorem tribuendum.* Sub simili forma abiurare debebit similis reus, iuxtà qualitatem errorum, quos contra fidem committit. Non enim similis reus iurat super Euāgelia, quibus non credit, neq; abiurat hęresim, quæ in ipso locum non habet. Ità Thomas del Bene *de Offic. Inquis. par.2. dub.107. petit.3.*

Quibus pœnis Iudæi, Mauri, & Infideles non baptizati supradicta delicta perpetrantes puniri possunt ab Inquisitoribus Sancti Officij?

17 RESP. puniri posse priuatione communicationis cum Christianis, ac etiam pœna pecunię, carceris, verberum, exilij, remigandi etiam in perpetuum, & tradi quoque Curię sęculari pœna

pœna mortis puniendi. Ità Sousa *in aphor. Inquis. lib. 1. c. 37. n. 29. ex constitut. Gregorij XIII.* Repertorium Inquis. *verb. Iudæus*, §. *Sed circa*, Farinacius *de hæresi q. 168. n. 146.* & alij. Iisdemq; pœnis puniuntur eorum fautores, defensores, & receptatores ab eisdem Inquisitoribus ex *Constitut. Pij V. de protegendis.*

Fautores, defensores, & receptatores, idolatrantium, vel hæreticorum, si sint consanguinei, affines, vel amici, excusantur ne à supradictis pœnis?

18 RESP. non excusari in totum, sed solùm ex parte pro maiori, vel minori consaguitatis, & affinitatis gradu, iuxà textum *in l. 2. de receptatoribus.* Et Pegna *in direct. Inquis. par. 2. comment. 81. lit. P.* ait: Coniunctorum, & consanguineorum ratio haberi debet: Quia filius receptans patrem; vxor virum, frater fratrem, leuius puniendi sunt; quàm si remotiores, seu alios non adeò coniunctos receptassent, vel defendissent. Et ità etiam affirmant Graffius *in decis. par. 1. lib. 4. c. 18. n. 35.* Zanardus *in direct. Theol. par. 2. præc. 1. c. 5. q. 22. circa finem,* Duardus *in Bulla cœnæ lib. 2. can. 1. q. 29. n. 11.* Sousa *in bulla cœnæ c. 2. disp. 10. n. 4. & sequ.* Thomas del Bene *de Offic. Inquis. par. 2. dub. 208. coroll. 1. n. 9.*

Est ne idem dicendum, si dubium sit, an fauens, vel defendens, vel receptans idololatram, vel hæreticum consanguineum, vel affinem, vel amicum, id præstiterit ob consanguinitatis, affinitatis, & amicitiæ coniunctionem, an ob idololatriæ, vel hæresis crimen?

19 RESP. Affirmatiuè, tunc enim talis puniendus est etiam mitius. Quia negari non potest, quòd consanguinitas, affinitas, vel amicitia, quàm maximè trahant, & moueant ad reum fauendum, defendendum, ac receptandum; & consequenter præsumptio esse debet in mitiorem partem. Præter quā, in dubio standum est pro reo, & partes rei sunt fauorabiliores, & pœnæ sunt restringendę. Ità Symanchas *tit. 15. n. 20.* Graffius *loc. cit.* Thomas del Bene *ibid. n. 12.* Et ideò huiusmodi fautores, & cæteri; consanguineorum, affinium, vel amicorum, præsertim si sint bonæ famæ, abiurant de leui, & leuiter puniuntur, nempè pœna pecuniaria, carceris, vel exilij.

Prædicti delinquentes etiam in dubio, contrahunt ne pœnam excommunicationis latæ in Bulla Cœnæ cōtra fautores, defensores, & receptatores hæreticorum?

20 RESP. Negatiuè, quia ad incurrēdam hanc excommunicationē, videtur requiri, vt adsit intentio formalis fauendi, defendendi, vel receptādi idololatram, vel hæreticum, qua idololatra, vel hæreticus est; vt colligitur ex *cap. Accusatus*, §. *Sacerdotes de hæreticis in 6.* Et ità etiam Azorius *1. par. lib. 8. cap. 15. quæst. 3.* Duardus *in bulla Cœnæ lib. 2. can. 1. q. 29. & 31. n. 21.* Sanchez *lib. 2. in decal. c. 10. n. 5.* Scortia *in bull. Pontif. epit. 9. theor. 27.* Megala *in 3. part. lib. 3. c. 1. q. 2. n. 27.* Peyrinus *in priuil. Minim. to. 2. constit. 9. Pauli V. §. 2. n. 7.* Thomas del Bene *vbi supra n. 14.*

Quinam dicuntur fautores, vel receptatores hæreticorum, & idololatrantium?

21 RESP. fautores alios esse ex omissione, & negligētia, alios ex cooperatione, & facto, & alios ex verbis, & consilio: Ità Pegna *par. 2. commen. 78.* Farinacius *de hæresi q. 182. n. 1.* Duardus *in bulla Cœnæ lib. 2. canone 1. q. 32.* Carena *par. 2. tit. 4. n. 1.* & alij. Fautores ex omissione sunt primo Episcopi, Inquisitores, & eorum ministri, qui hære-

ticos

ticos non puniunt,nec contra illos procedunt, vt ex textu *in Clement.1.de pœnis, & in cap.Excomm.1. §.Volumus de hæreticis*, & latè dicti Doctores. Et in tali casu essent suspecti vehementer de hæresi, & possent, vt hæretici damnari,vt probant Pegna *loc.cit. vers. si de Episcopis*, Farinacius *n.26*.Carena §. 1. *n.4*. Hoc tamen est intelligendum nisi tales hæreticos,vel idololatras permitterent,ad euitanda maiora scandala,vel ignorarent esse tales, vt notant dicti Doctores.

22 Hæreticorum fautores sunt secundo,Domini temporales,Magistratus,& alij Iudices,qui,requisiti, omittunt, inuestigare, & illos capere; vt ex textu *in cap.Excomm.§.Moneantur de hæreticis*. & latè probãt Farinacius *n.15.& sequ.* Pegna Carena *loc. cit.* & alij apud ipsos.Similiter istorum fautores sunt Reges, Principes, Duces, Marchiones, & alij supremi magistratus; qui leges cõdunt, vel conditas non reuocant, sed obseruari mandant, per quas Officium S. Inquisitionis impediatur, vel debilitetur,vt notant Bouadillus *in sua polit. lib.2.c. 17. de la iurisdicion Ecclesiastica casu 66.n.*107.Carena *ibid.n.*10.

23 Hæreticorum fautores sũt tertio personæ priuatæ, quæ omittunt denunciare hæreticos; vel si à Magistratibus aliquid eis fuerit iniunctum aduersus hæreticos,& idololatras,& non impeditæ, non obediant,vt latè Farinacius *q.182. n. 27. & sequ.* Pegna Carena *n.* 7. Suarez *de fide disp.24.sect.1.n.6.* & alij.

24 Fautores ex opere sunt, qui alimenta dictis delinquẽtibus præstant, pecunias mutuant,illos in carcere visitant,venerantur, vel ægris oculis aspiciunt illos persequentes, vel procurant ne ad manus Curiæ veniant, aut ossa hæretici combusti colligunt, & abscondunt.Et hi omnes de hæresi suspecti habentur, vehementer, vel leuiter secũdum quod maiora, vel minora adsunt contra eos indicia,vt docent Duardus *loc. cit. n.* 8. Sanctarellus *de hæresi c.*11. *dub.* 1. Pegna, Farinacius *vbi sup.* Carena §. 2. Suarez *ibidem*,& alij.

25 Fautores ex verbis sunt, qui hæreticos, aut idololatras laudant, & protegunt,vel quod sint in carcerem detrusi lamentantur, vel dicunt eos iniustè dãnatos, vel illis consulunt, vt veritatem celent,cùm interrogantur ab Inquisitoribus. Et hi etiam de hæresi suspecti sunt.Ità dicti Doctores, & alij.

26 Eorum defensores sunt; vel qui illorũ errores defendunt, & hi dicuntur Hæresiarchæ,quia sunt verè hęretici.Ità Eymericus *in direct.p.2.q.*52.*n.*1.& ibi Pegna *in commen.*77. *lit. A & B.* Farinacius *de hæresi q.*182.*n.*63.Duardus *in dicta bulla Cœnæ lib.2.c.1.& 2.* Alij nõ eorum errores,sed personas defendunt, viribus, potentia,armis, vel fraude: Et hi propriæ dicunrur eorũ defensores;& sunt suspecti de hæresi,vehementer,aut leuiter iuxtà qualitatem defensionis. Ità Eymericus, Pegna, Farinacius *locis citatis*,& alij communiter.

27 Comprehenduntur etiam sub nomine defendentium idololatras, & hæreticos, & sunt etiam de hæresi suspecti, Aduocati,Procuratores,Notarij;qui in casibus non permissis,enumeratis à Farinacio *q.*197.*n.*54. *& sequ.* & à Sãctarello *de hæresi c.*11. *dub.* 2. & absque Inquisitoris licentia, quæ omninò requiritur,patrocinium, ac defensionem illis præstant. Et contra huiusmodi defensores procedere possunt Inquisitores, quia sunt etiam de hæresi suspecti, vt supradicti Doctores affirmant,& Carena *p.* 2. *tit.* 4. §. 8. *n.*75. Aduocatus enim nullo modo potest accusato de idololatria, vel hæresi præbere suum patrocinium, nisi de licentia Superiorum. Immò præbens consilium iustum inquisito, inscio Inquisitore, punitur pœna arbitraria à dicto Tribunali S. Officij, vt testantur Scortia *in select. constit.Theol.*30.*n.*1.Carena *ibidem*, & alij.

28 Receptatores verò idololatrorum, & hęreticorum sunt,qui scientes aliquem talem esse,illum recipiunt.Ità Duardus *in bull.Cœnæ lib.* 2. *can.* 1.*q.*28. *n.*1. Farinacius *de hæresi q.*182.*n.*132.Sanchez *in decal.lib.*2.*c.* 10.*n.*4. Carena *vbi sup.*

§.5.

§.5.n.38. Itē qui idololatrā, vel hęreticū, etiāsi semel tantùm recipiāt, vt eum ab Inquisitoribus liberent. Ita Pegna p.2.comm.76.lit.B. Carena n.39. Suarez de fide disp.24.sect.1.n.24. & alij communiter. Qui verò ignorans aliquem esse idololatrā, aut hęreticum illum receptaret, non esset verè receptator, nec puniendus pœnis receptantium hæreticos. Ità Eymericus p.2.q.51.n.2. Pegna comm.76. Farinacius loc.cit.n.163. Duardus vbi sup. q.28.n.7. Carena n.46. & alij. Hęc autem ignorantia presumitur in dubio, & per consequens Fisco alleganti scientiam, incumbit onus illam probandi. Ità Pegna vbi sup. vers. An autem receptator, Symanchas de cat.instit.tit.15.n.18.& sequ. Farinacius n.164. Duardus n.9. Carena n.47. & alij. Si verò notoriè constaret receptatum esse idololatram, vel hęreticum, vt quia etat denunciatus, vel amicus, vel vicinus receptatoris, Tunc ipsi receptanti incumbit onus probandi ignorantiam; vt docēt supradicti Doctores. Qui per vim, & metum idololatram, vel hæreticum receptat, excusatur à pœnis. Ità Farinacius in praxi criminali q.133.n.36. Sanchez lib.2.c.10.n.8. Carena n.54. Nautę, Caupones, & Stabularij tunc pro receptatione hęretici puniuntur, quando hæreticus, vel idololatra est publicè damnatus, vel denunciatus, vt notant Pegna ibid. vers. Hinc consequitur, Graffius in suis decis. lib.4.c.18.n.33.to.1. Duardus q.29.n.11. Farinacius vbi sup.n.42.& seq. Carena n.50.& alii. Dicti receptatores regulariter sunt de heresi vehementer suspecti. Quia omnes excommunicati ex causa fidei, sunt vehementer de hęresi suspecti, vt probāt Eymericus q.56.n.5. vers. Quintus casus, & n.6. Duard. q.33. cōcl. 2.n.33. Sanctarellus de hæresi c.12.n.3. conclus.3. Carena n.56.& alij. Consideranda tamen est qualitas personarum receptātium, ac etiam modus receptationis. Quia ex horum consideratione manifestè agnoscetur, aliquando suspitionem hanc esse vehementem, aliquādo tantummodò leuem, vt animaduertit Pegna in direct.p.2.q.51.comm.76. lit.C. Carena n.57. Tandem ab Inquisitoribus puniri debent non solùm Catholici hęreticorum, & idololattorum fautores, defensores, & receptatores, vt supra; Sed Iudęi ipsi, ac heretici alios receptantes, defendentes, ac fauentes; vt docent Marius Mura in c. Regis Federici 108. ampl.21.n.8. Sousa in aphor. Inquis. lib.1.c.23.n.23. Carena n.61.& alij.

CAPVT VIII.

De obligatione denunciandi Idololatras Hæreticos, vel de hæresi suspectos.

1 Idololatras, hęreticos, vel de hæresi vehementer suspectos esse omnino denunciandos, quando eorum delictum probari potest, nulli dubium est, & omnes Doctores vno ore testantur. Sic enim colligitur ex c.13. Deuteron. n.6.& pręcipitur in c. Quapropter 2.q.7. & in c.2. de hæreticis, ac etiam in Bulla Gregorij IX. quæ incipit Excommunicamus, edita anno 1232. & in Bulla Innocentij IV. incipiente Nouerit, edita anno 1254. & in alijs, in quibus Pontifices sub pœna peccati mortalis, & excommunicationis hoc expresŝè pręcipiunt. Dubitatur verò primo

Si tale delictum sit adeò occultum, vt nullo modo probari possit, teneatur ne qui illud secreto nouerit, Sacro Tribunali reuelare, & delinquētem denunciare?

2 Resp. Affirmatiuè cum communi Doctorum sententia, quam tuentur Cardinalis in c. Si peccauerit 2.q.2.n.29. Sotus lib.5. de iust.q.5. Nauarrus in c. Inter verba conclus.6.n.157. & consil.5. de heret. Castrus volum.1.consf. 23. colum. 3. vers. Cum igitur, Aragonius 2.2.q.33.ar.7.vers. Dico 4. Suarez de fide disp.20.sect.4.n.7. & alij, quos citat, & sequitur Thomas del Bene de Offic.

Offic.S.Inquis.par. 1.*dub*.15.*n*.3. Tum quia talis denunciatio est Reipublicæ Christianę maximè necessaria; sic enim impeditur, ne idololatria, vel hæresis serpat, & alios inficiat. Tum quia delinquens, sciens esse denunciandum, continebitur à crimine, timens supplicium. Et tum etiam, quia Inquisitor per hanc denunciationem potest procedere contra ipsum delinquentem, & recipere denunciantem in testem criminis commissi; vt notant Farinacius *de hæresi q.*185.*n*.32.*&* 64. Symanchas *tit*.19. *n*.17. Suarez *vbi sup.n*.9. Aliæ rationes videri possunt apud dictos Doctores. Qui etiam docent, denunciandum esse huiusmodi delinquentem, etiamsi illius crimen quis sciat sub magno secreto iurato, vel si ille diceret, manifesto tibi hoc sub sigillo confessionis. Nam hæc manifestatio, nec est confessio sacramẽtalis, nec fit animo confitendi; vt notant Nauarrus, Caietanus, Sotus, Suarez allegati, & Carena *par*.2.*tit*.9. §.5. *n*.22. Secus verò si quis manifestaret suum crimen hæreticale in confessione sacramentali, tunc enim non posset Confessarius illum denũciare, vt omnes Theologi docent, & præcipuè Scotus *in* 4. *dist*. 21.*q*. 2. *ad* 2. Verùm si accederet ad Confessarium, non animo confitendi peccata, sed peruertendi, & inducendi illum, ad simile crimen committendum, teneretur Confessarius illam denunciare; quia hęc non est confessio sacramentalis, sed modus occultus dogmatizandi. Ita Genuensis *in praxi Archiep.Neapol.c*.18.*n*.16. Carena *vbi sup.n*.21. & alij.

Qui credit idololatram hæreticum iam esse emendatum, tenetur ne illum iudicialitèr denunciare?

3 RESP. Affirmatiuè, tum quia Alexander VII. Anno 1660. mense Augusti in suo decreto, quod incipit *Licet alias*; præcipit esse denunciandũ hæreticum occultum, quamuis emendatum, Inquisitoribus, vt notat Thomas del Bene *de offic. S.Inquis. par.* 1. *dub*.18.*n*.8. Tum quia idololatra, aut hæreticus facilè ne denuncietur, & puniatur, finget se esse emendatum, cùm re vera in eadem idololatria, vel hæresi persistat. Tum quia sciens esse denũciandum, quamuis resipiscat, non audeat suos errores manifestare, & alios sua pestifera doctrina inficere. Et tum etiam quia fortasse alios infecit, vel ab alijs fuit infectus, & necessarium est, vt hoc innotescat Iudicibus fidei. Et idà etiam docuerunt ante dictum decretũ Alexandri VII. Suarez *de fide disp*.20. *sect*.4.*n*.13. Salonius *in* 2.2.*q*.68.*art*. 1. Royas *singul*.3.*n*.33. *&* *in tract. de hæresi par*.3.*q*.54. *&* 55. Symanchas *de Cathol.instit.tit*. 19.*n*.12. Farinacius *de hæresi q*.197.§.2.*n*. 52. Azorius *par*. 1. *lib*.8.*c*.19.*quæst*. 9. Emmanuel Sa *verbo Denunciatio*. Bonacina *disp*.6.*pun*. 3. *n*. 9. Diana *to*.5.*tr*.9. *res*. 6. *ex par*.1.*tr*.4. *res*.3. & alij

4 Nec obstat, quod D.Thomas *quodlib*. 11.*ar*.13.*ad* 3. D.Antoninus *par*.2.*tit*. 9.*c*.6.§.4. Sotus *de tegen.secreto membr*. 2.*q*.4.*dub*.3.*conclus*.4. Nauarrus *c*.24.*n*. *vlt*. Syluester *verbo Denunciatio q*.1. & alij doceant hominem emendatum, & qui ex animo pœnituit, non esse superiori denunciandum. Nam hi Doctores, vel loquuntur de alijs criminibus, non de idololatria, & hæresi. Vel loquuntur de denunciatione euangelica, quę ordinatur ad finem emendationis, & vt frater corrigatur. Et ideò quando constat, quòd sit emendatus, non est amplius superiori denunciandus. Et insuper scripserunt ante dictum decretum Alexandri VII. Nos autem loquimur de denunciatione iudiciali, quæ ordinatur non solum ad finem emendationis, sed etiam ad punitionẽ delicti, & vt idololatria, & hæresis omninò præcaueatur, & veneno suo fideles non inficiat.

5 Neque obstat præcedendam esse correctionem quando speratur emendatio; quia hoc est præceptum naturale, & diuinum. Nam respondetur, quod ordo correctionis fraternæ seruari debet inter fratres: Dixit enim Christus

H Do-

Dominus Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus*. At Ethnici, & hæretici cũ non sint filij Dei, sed dęmonis verè nõ sunt fratres. Vndè ait D. Aguſtinus *ſer. 16. de verbis Domini; Ethnicos nõ eſſe vocandos fratres*. Ergo præceptum correctionis fraternæ non extenditur ad ipsos Ethnicos, & hæreticos. Confirmatur, quia Chriſtus Dominus ibidem præcipit, quod qui Eccleſiam non audierit, non amplius corrigatur, ſed *ſicut Ethnicus, & publicanus habeatur*. Idololatra autem, & hęreticus non audiunt Eccleſiam; Ergo multò minus audient perſonam eos corrigentem. Immo quò magis hi de ſuo facinore admonẽtur, eò tenacius illud tueri conantur, ſicq; admoniti, & correcti deteriores euadunt. Et quamuis in aliquo caſu ſperari poſſit emendatio ob ſecretam correctionem; regulariter tamen præſumi non poteſt, ſed potius credendum eſt, diſſimulaturos ſe correctos; vt ſic facilius delinquãt, & venenoſam eorum doctrinam diffundant in graue damnum Reipublicæ catholicæ. Et ideò ob hoc periculum boni communis, iuſtè, ac ſanctè præcipit, vt abſq; correctione denũcientur Alexander VII. in ſupradicto ſuo decreto.

Qui ſunt de idololatria, & hæreſi leuiter tantum ſuſpecti ſunt ne etiam abſq; correctione denunciandi?

6 Reſp. Affirmatiuè; ità expreſsè præcipitur in dicto decreto Alexãdri VII. his verbis: *Etiamſi nulla fraterna correctio, vel alia monitio præmiſſa fuerit, omnino teneri, & obligatos eſſe accedere, ad denunciandum Ordinarijs, vel Inquiſitoribus locorum, quoſcumq; etiam Confratres, ac Superiores, etiam primarios, ſuos eiuſdem Ordinis, & Religionis, quos nouerint eſſe de fide quomodolibet, etiam leuiter ſuſpectos.*

Eſt ne aliquis caſus, in quo quis non teneatur Idololatram, vel hæreticum Inquiſitoribus denunciare?

7 Reſp. Affirmatiuè. Et primo non tenetur ipſe Idololatra, vel hæreticus ſe ipſum denunciare: quia nemo tenetur prodere ſe ipſum; vt docent D. Thomas 2.2.q.96.ar.1. Nauarrus *conſil.5.n.3.de hæreticis*, Sotus *de tegen. ſecoet. memb.2.q.7*. Pegna *in direct. par.3. commen.12*. Suarez *de fide diſp.20. ſect. 4.n.18*. Symanchas *de cathol. inſtit. tit. 42.n.13*. & alij.

8 Secundo; Socius criminis non tenetur hęreticum, ſeu idololatram denunciare, quia manifeſtaret ſeipſum, etiam deliquiſſe. Nam ſi ſocius denunciatus poſtea à Iudice interrogaretur, teneretur manifeſtare denũciatorem ſocium criminis. Quando enim quis iuridicè interrogatur vt reus, tenetur manifeſtare ſe, & criminis ſocios. Et ideò ſocius criminis non tenetur denunciare, quia proderet ſeipſum, quod naturæ valdè aduerſatur. Ità Freitas *tract. de confeſ. ſolicit. q.25.n.70. & 71*. Diana *to.5. tr. 9. reſ.24. ex par.4. tr.4. reſ.41*. Thomas del Bene *de Offic. S. Inquiſ. par.1. dub. 19. petit. vnica n.4*. Hoc ſolùm fallit in fœmina ſolicitata conſentiente, quia non tenetur dicere, quod conſenſerit; ſed ſolum quod fuerit ſolicitata, nec debent inquirere, nec ſcribere in actis Inquiſitores eius conſenſum.

9 Tertio; Non tenetur, immo non poteſt Confeſſarius, denunciare aliquem, quem in confeſſione ſacramentali cognouit eſſe idololatram, vel hęreticum, quia quæ audiuit in confeſſione, non ſcit vt homo, ſed vt Deus, & vt Dei miniſter. Et ideò in nullo caſu, neq; ob vllum finem, etiam ob Rempublicam à quouis grauiſſimo damno, ſiue temporali, ſiue ſpirituali liberandam, poteſt quis reuelare peccatum auditum in confeſſione ſacramentali, quia alias redderetur cõfeſſio odioſa, & homines retraherentur ab illa facienda, cum ſecurè ad illam accedere non poſſent; quod totum redundaret in irreuerentiam Sacramenti, & ſpirituale damnum fidelium. Ità præcipitur *in cap. Omnis vtriuſque ſexus de poenit. & remiſſ. Et in c. Sacerdos de poenit. diſt. 6*. Et ità confir-

firmant D. Thomas 2.2.*q*.70.*ar*.1.*&* 2. *& in* 4.*dist*.21.*q*.3.*ar*.1. D. Bonauentura *in* 4. *dist*. 21. *ar*. 2. *q*.1. Nauarrus *in c. Sacerdos de poenit. dist*. 6. *n*. 116. Suarez *de fide disp*.20.*sect*.4.*n*.16. Pegna *in direct. par*. 2. *comm*. 19. & alij omnes.

10 Notandum verò est cum Caietano 2.2.*q*.70.*ar*.1. *vers.In responsione ad* 3. Quod Confessarius discernere debet inter illa, quę audiuit in sacramentali confessione, & illa, quæ audiuit sub sigillo confessionis non verę, sed ad similitudinem confessionis; vt frequenter fit à dicentibus aliquid in secreto. E. g. Dico tibi hoc in confessione, vel inchoant, Confiteor Deo,& tibi;& tamen re uera non confitentur,se peccasse; sed communicant tantùm, quæ in secreto sunt dicturi. Hæc enim si sint in alterius damnum,& multo magis in damnum fidei,tenetur talis Confessarius ea reuelare,vel testificando,vel denunciando.Et ità etiam docent S.Thomas *ibid.ar*.1.*ad* 2.Suarez *n*.12.Carena *par*.2.*tit*.9.§.5.*n*.22.& alij.

11 Quarto;Non tenetur quis denunciare,quando audiuit aliquem esse idololatram, vel hęreticum ab homine fide non digno;quia tunc leue habet fundamentum. Ità Rodericus *de ordin. iudic. c*.4. *conclus*. 10. *n*.10. Guttierez *lib*. 1. *quæst.canonic.c*.11.*n*.21.Corduba *lib*.1. *quæst.q*.43. *dub*.2. §. 6. *& in summa q*. 64. *circa finem* §. 6. Petrus Nauarra *de restit. lib*.2. *c*.4. *par*.2.*dub*. 10. *n*.108.& alij.Secus dicendum,si audierit ab homine fide digno,tunc enim illo non reuelante, tenetur ipse reuelare. Quia ex tali reuelatione potest Inquisitor, citare reũ, à quo reuelator audiuit, & eius testimonio vti,ad procedendum contra reum. Ità Nauarrus *in cap.Inter verba coroll*.66.*n*.290. *& in summ.c*.25.*n*.46. Rodericus *in sum.to*.2.*c*.217. *n*.9. *& de ordin.iudic.c*.4.*conclus*.20. *n*.12. & alij communiter. Similiter qui audiuit aliquem esse idololatram, vel hæreticum, & non recordatur,à quo audierit,vel si ille, à quo audiuit, nihil certo sciebat, vel suspicio sit leuis, & indicia sint talia,vt facile ipse falli possit,non tenetur illum denunciare. Ità Nauarrus *in cap. Inter verba coroll*.66.*n*.291.*& consil*.3. *de hæreticis*, Carena *vbi sup*.*n*.31.

12 Quinto, Non tenetur quis denunciare suspectum de hæresi, vel de idololatria ob metum cadentem in constãtem virum; sicut nec fœmina ob metũ cadentem in constantem fœminam, vt si timeat occidi, vel malè tractari si denunciet. Ità docet Pegna *in direct.par*. 2.*q*.53.*commen*.78.*vers.At non videtur*. Vbi ait. *Si vxor sciat maritum diebus prohibitis vesci carnibus, aut alia hæreticalia committere, cumq; cognoscat terribilem, qui facilè eam aut interimeret, aut male tractaret si denunciaretur. Ego planè ratione metus putarem excusandam. In cæteris idem est iudicium*. Ità Pegna. Et idem docent Scaccia *de iudic.caus.c*.56.*n*.4.Farinacius *q*.197.§.2. *n*.53. Thomas del Bene *dub*.19.*n*.9.

Si ex omissione denunciationis idololatræ, vel hæretici immineret dãnum Reipublicæ, possit ne quis illam omittere ob timorem suæ grauis iacturæ in vita, vel fama, vel rebus familiaribus?

13 Resp. distinguendo: Vel damnum commune est graue, quia delinquens dogmatizat, & alios seducit, & tunc tenetur iudicialiter denunciare; quia damnum commune longè pręponderat damno proprię vitæ,vel famæ,uel rerum familiarium: Et consequenter bonum commune æstimari, & præferri debet priuato; & iudicialis denunciatio omitti non potest. Nam conseruatio vitæ, ac famæ, & cæterorum bonorum est quid minus conseruatione fidei: & bonum maius pręponendum est minori, *cap*. 18.§.*si verò de regul. & cap*.3.*de postulat. prælat*. Vel damnum commune Reipublicę est leue, aut non est ita graue, ut pręponderet damno particulari; & excusatur à denunciatione iudiciali. Quia præcepta diuina,& ecclesiastica nõ obligant cum tanto rigore:

Iugum enim Christi suaue est, & onus eius leue. Ità docent Pegna *vbi sup.* Bonacina *de censuris disp.2.q.6.pun.1.n.5.* Royas *singul.3.n.3.* Scaccia *de iudic. c. 56.n.4.* Farinacius *de hæresi q.197. §.2. n.53.* Thomas del Bene *vbi sup. n. 3.* & alij.

14 Ex qua doctrina sequitur, quod quãuis quis non teneatur denunciare socium sui criminis, quia manifestato socio manifestaret, & proderet se ipsum, vt supra dictum est: Tamen si socius dogmatizare consueuerit in perniciem Reipublicæ, tenetur illum etiam cum periculo propriæ vitæ iudicialiter denunciare; quia bonum commune præponderat priuato, & quilibet pro bono communi propriam vitam ponere tenetur. Ità docẽt Suarez *de fide disp. 20. sect.4. n.18.* Portellus *in addit. ad dub. regul. verb. Denunciatio n.10.* Megala *1.par. lib. 1.c.5. n.30.* & alij.

Tenetur ne quis denunciare suo sanguinĩ coniunctos, etiam fratres suspectos de idololatria, vel hæresi?

15 RESp. Affirmatiuè. Nam si consanguinei quærunt illum peruertere, nulli dubium est, teneri eos denunciare, quia Deus præcipit *Deuteron. 13. Si tibi persuadere voluerit frater tuus, filius matris tuæ, aut filius tuus, vel filia, siue vxor, quæ est in sinu tuo, aut amicus, quem diligis, vt animam tuam, clam dicens: eamus, & seruiamus dijs alienis, &c. non miserearis, vt occultes eum.* idest illicò accusare debes. *Et statim* non priuata quidem auctoritate, sed crimen ad Iudices deferendo *interficias.* Si verò non quærunt alium peruertere, etiam denunciandi sunt, quia eadem militat ratio in suspectis de idololatria, & hæresi, ac in idololatris, & hæreticis. Et ne dum Edicta Inquisitorum, sed etiam decretum Alexandri VII. quod incipit; *Licet altas, editum anno 1660.* loquuntur generaliter, & sine distinctione de suspectis de hæresi, & generaliter, & sine distinctione intelligenda sunt. Consequenter obligant etiam consanguineos ad denunciandos suos coniunctos de idololatria, aut hæresi suspectos. Ità expresè docent Carena, alios citans *par.2.tit.9. §. 3. n. 13.* Farinacius *de hæresi q. 197. n. 40.* Diana *to.5.tr.9.res.9. ex par.1.tr.4.res. 4.* Suarez *de fide disp. 20. sect. 4. n. 21.* Azorius *par.2.lib.2.c.2.q.13.* Comitolus *in resp. moral. lib.4.q.8.n. 3.* Sanctarellus *in tract. de hæresi c.9.n. 15.* Bordonus *to.1.c.31.n.13.* Thomas del Bene *par.1.de offic. inquis. dub.19.n.6.*

Tenetur ne Filius denunciare patrem idololatram, vel hæreticum, & pater filium; Vxor maritum, & maritus vxorem?

16 RESp. fuisse aliquorum opinionẽ; non teneri filium denunciare patrem idololatram, & hæreticum. Quia filius naturali iure tenetur semper colere, & reuereri parentes. Ergo non potest illos accusare, vel denunciare: quia hoc cum cultu, & veneratione illis debita pugnat. Etiam feræ ipsæ, & belluæ nunquam suis parentibus interitum machinantur, vel afferunt; vt ait Plato *in Euthyfrone.* Nec *in c.13. Deuteron.* vlla fit mentio patris, vel matris; sed solum dicitur: *Si frater tuus, aut filius, aut vxor, aut amicus decipere voluerit te.* Ergo hæc obligatio non est extendenda contra patrem, & matrem idololatras, vel de hæresi infectos. Ità opinari videntur Abulensis *in dicto c. 13. Deuter.* & Symanchas *de institut. cathol. tit. 29. n.35.*

17 Alij hanc sententiam limitant, affirmantes; filium tunc teneri patrem idololatram, aut hæreticum occultum denunciare, quando pater alios falsa doctrina corrumpit, aut à vera Dei religione studet auertere; non tamen quãdo sibi soli nocet. Quia supradicta lex *Deuteron.13.* constituit, vt pater prodat filium impium idololatriam suadentem alijs. Ergo eadem ratione filius patrẽ idololatram, seu hereticum debet prodere; quando alios à fide auertit: Nam idem ius est filij in patrem, quod est

pa-

patris in filium. Ità sentiunt Alexander *par. 3. q. 23. memb. 4. ar. 2. in fin.* Lupus *in c. Per vestras de donat. inter vir. & vxor. n. 75.* Castrus *lib. 2. de iust. punit. hæret. c. vlt.*

18 Sed dicendum, teneri filium semper denũciare patrẽ idololatram, seu hęreticũ. Primò, quia ità colligitur ex dicto *c. Deuteron.* Nam ibi notat Caietanus: quòd non fit mentio de filio in ordine ad patrem: vel quia nõ præsumitur huiusmodi scelus suasionis in patre in ordine ad filium. Vel quia in lege, non miserendi filio, includitur etiam lex, nõ miserendi patri; Et quamuis magis sit obligatus filius patri, quàm pater filio: tamen magis pater diligit filium, quàm filius patrem. Et ideò dum textus ille præcipit, non esse miserendum filio hęretico, seu idololatra à patre; similiter non est miserandum in eodem crimine patri, à filio. Et valet consequentia, dũ plus amat filium pater, quam patrem filius. Probatur secundo, Tum ex illo *Matt. 10. vers. 30.* vbi Christus Dominus ait. *Qui honorat patrem, & matrem plusquam me, non est me dignus.* Tum quia quilibet magis obedire debet Deo, quàm parentibus, *cap. Relatum de sent. excomm. & c. Quisquis metu 9. quæst. 3.* Tum etiam, quia Religio præferenda est necessitudini patris. Et tum tandem, quia potest filius impunè occidere patrem, hostem patriæ, vel Reipublicæ: *l. Minimè, ff. de relig. & sumpt. funer.* Ergo multo magis poterit denũciare patrem idololatram, aut hæreticum hostem Dei, fidei Christianæ, boni communis, animarum salutis, & omnium bonarum disciplinarum. Et ex his patet responsio ad supradicta. Et ità docent Pegna *in direct. par. 2. c. 14. cõm. 15. sub lit. B.* Ludouicus à Paramo *de orig. S. Officij lib. 3. q. 8. n. 38.* Farinacius *de hæresi q. 197. n. 40.* Suarez *de fide disp. 20. sect. 4. n. 21.* Zechius *de casibus reseruatis casu 2. n. 2.* Sanctarellus *de hæresi c. 9. n. 14.* Carena *par. 2. tit. 9. §. 3. n. 10.* Diana *to. 5. tr. 9. res. 9. ex par. 1. tr. 4. res. 4.* & alij.

19 Neque obstat dicere, quod filius si denunciat patrem idololatram, vel hęreticum, bona patris amittit, quia ei confiscantur, & efficitur infamis. Ergo non tenetur patrem denunciare, quia leges humanę non obligant cum tanto discrimine. Quia negatur antecedens; Nam filius patrem denuncians, non punitur pœnis, à iure statutis in filios, & nepotes idololatrorum, & hæreticorũ. Sed in præmium operis, & Religionis, quod exercet, nec bonis paternis priuatur, nec infamiam incurrit; immò potius honore afficitur: Ità Castrus *lib. 2. de iusta hæret. punit. c. 26.* Royas *singul. 3. n. 30.* Pegna, & Carena *locis citatis*, & alij.

20 Neque excusatur filius ab obligatione denunciandi patrem, quia est idololatra, vel hæreticus occultus, & sibi soli nocet. Quia tunc etiam præsumere debet, patrem non solum sibi, sed alijs nociturum; quia idololatria, vel hæresis serpit, vt cancer, & est pestiferum venenum, vt notant Azorius *par. 2. lib. 2. in 4. decal. præc. c. 2. q. 13.* & communiter cæteri Doctores.

Ob easdem rationes tenetur pater denunciare filium: Lex enim *Deuteronomij 13.* constituit, vt pater non occultet filium, veræ fidei contemptorem. Ergo illum denunciare tenetur. Et ità docẽt Caietanus *in c. 13. Deuteron.* Pegna *in direct. par. 2. commen. 15.* Castrus *lib. 2. de iusta hæret. punit. c. vlt.* Royas *singul. 3. n. 29. & sequ. & singul. 12. n. 1.* Zechius *in summa par. 1. tit. de fide rubr. de hæresi, c. 9. n. 12.* Suarez *de fide disp. 20. sect. 4. n. 21.* Farinacius *de hæresi q. 197. n. 4.* & alij.

21 An autem vxor teneatur denunciare virum idololatram, aut hæreticum, & vir vxorem: aliqui negant; quia sunt duo in carne vna, & reputantur vna eademque persona. Ergo sicut nullus tenetur denunciare seipsum, vt supra probatum est: ità neque tenentur vxor, & vir, inter se sic coniuncti, alterutrum denunciare. Ità opinari videntur Cantera *in quæst. criminal. rub. de hæreticis c. 1. n. 22. vers. Ex qua quidem*, Riccius *par. 3. decis. 279. n. 8.* Ioannes Valerus

in differen. vtriusq; fori verb. Hæresis n. 4. Sed probabilius, ac verius alij docent; supradictam doctrinam militare in alijs criminibus, ac delictis, non autē in idololatria; vel hæresi quæ (vt ait Felix Papa *Epist. 1. ad paternū Episcopū de hæresis incommodis*) *Est nimis impia, Euangelicæ veritatis inimica, & Christianæ Religionis fundamenta conatur, conuellere, & quoscumque rapit ad se, nō solum in hoc vitium, sed in alia multa ruere facit.* Quapropter etiam si maritus non dogmatizaret adhuc esset ab vxore denunciandus, & similiter vxor à viro. Ità docent Bonacina *to. 1. tract. de onere denunciandi disp. 6. pun. 1. §. 3. n. 6.* Farinacius *de hæres. q. 197. n. 40.* Mascardus *de probat. conclus. 857.* Suarez *de fide disp. 20. sect. 4. n. 22.* Sanctarellus *in tr. de hæres. c. 9. n. 15.* Diana *to. 5. tr. 9. res. 8. ex par. 1. tr. 4. res. 5.* Bordonus *to. 1. c. 31. de denunciandis n. 14.* Thomas del Bene *de Offic. Inquis. par. 1. dub. 19. n. 17.* Carena *par. 2. tit. 9. §. 3. n. 10.* & alij quos ipsi citant.

Est ne idem dicendum de patre, vel marito, aut de filio, vel vxore suspectis tantum de tali crimine?

22 RESP. Carenam *par. 2. tit. 9. §. 3. n. 13.* Zechium *de casib. reseru. cas. 2. n. 2.* Lazarium *q. 12. n. 57.* Comitolum *lib. 4. q. 8.* & alios, opinari filium, & vxorem teneri, denunciare patrem, vel maritum etiam suspectos tātum de idololatria, vel hæresi; & sic etiam patrem filium, & maritum vxorem. Tum quia eadem ratio militat in idololatris, & hæreticis, ac in suspectis de huiusmodi crimine. Tum etiam quia edicta, quæ obligant ad denunciandum, loquuntur generaliter, ac proinde generaliter sunt intelligenda; itaut comprehendant etiam filium aduersus patrem, vxorem aduersus maritum, & è contra.

23 Sed secundum humaniorem sententiam, quam tuentur Nauarrus *cons. 3. de hæreticis.* Homobonus *par. 2. examinis tr. 7. c. 7. q. 32.* Bordonus *to. 1. c. 31. de hæreticis denunciandis n. 13.* Dicendum est filium non teneri denunciare patrē suspectum tantum de idololatria, vel hæresi, nec vxor, maritum, aut è contra. Primo, ob leuem suspicionem, vel ob leuia indicia, quę facilè fallere possunt. Secundo, ob metum notabilis damni, vnde Pegna *in direct. part. 2. comm. 78. vers. At non videtur*; existimat vxorem excusandam esse, si non denunciat maritum suum comedentem carnes in diebus prohibitis: si eius maritus sit terribilis, & timeat ab eo, vel interfici, vel male tractari; si eum denunciet. Tertio, quia Abbas *c. Inter sollicitudines de purg. can. n. 6.* docet, quod statutum loquens de hæreticis non habet locum in suspectis de hæresi; Quæ doctrina est communiter approbata, vt testantur, Ricciullus *de iure person. extra Ecclesiæ gremium exist. lib. 5. c. 19. n. 27.* & Sanctarellus *de hæresi. c. 33. n. 6.* Sed Doctores loquentes de filio, & vxore, obligatis ad denunciandum, loquuntur de Patre, & Viro idololatris, aut hæreticis. Ergo illorum traditio, seu doctrina, non debet extendi ad eosdem tantum tali crimine suspectos. Quæ opinio etiam à Carena satis probabilis existimatur.

24 Ad illud autem, quod edicta Inquisitorum loquuntur generaliter, & proinde sunt generaliter intelligenda. Respondetur, quòd id procedit, quando aliqua specialis ratio contrarium non suadet, ex *l. Hæres absens, ff. de hæred. institut.* Et neque generaliter dictum refertur ad extraordinaria, *l. Scio amico, §. Medico, ff. de ann. legato.*

Non denuncians hæreticum, vel idololatram, vel suspectum de tali crimine; est ne suspectus de hæresi leuiter, an vehementer?

25 RESP. quod non denunciās idololatram, vel hæreticum, quando tenetur, aliqui opinantur, quòd incurrit suspicionem violentam de hæresi, vt refert Carena *par. 2. tit. 9. §. 9. n. 43.* quā opinionem nimis rigorosam ipse existimat cum Pegna, Symancha, & Royas. Pos-

Posset tamen locum sibi vẽdicare, quãdo vltra non denunciationem, adesset inter idololatram, aut hæreticum, & nõ denunciantem, nimia familiaritas, & amicitia; tunc enim contra non denunciantem, oriri poterit suspicio, seu præsumptio violenta; Et ità etiam afferunt Alphonsus Aluarez Guttier. *in thesauro christianæ religionis*, *in tit. de haret. n. 9.* & Royas alios allegans *sing. fidei 5. n. 18.*

26 Lelius Zechius *in summ. to. 1. tit. de fide, rubrica de haret. c. 9. n. 5. vers. Tertia suspicio.* existimat suspicionem hanc esse vehementem. Et Pegna *in direct. par. 2. comm.* 81. *lit. D.* affirmat, tunc locum sibi hoc vendicare, quando nulla adest causa non reuelandi; vel in iudicio interrogatus, cum scienter cælaret, iuxta doctrinam Zanchini *de haret. c. 5. num. 4.*

27 Ipse autem Carena ait *n.* 44. veram esse doctrinam Leonardi Duardi *in bull. Cœna lib. 2. canon. 1. q. 33. conclus. 1. n.* 17. qui docet huiusmodi non denunciantes regulariter esse tantum suspectos de leui: quia vt plurimum denunciare omittunt, non in defensionem idololatriæ, vel hæresis, sed ex amicitia, vel alia causa. Et ità etiam ait Bordonus *to. 1. de denunciandis c. 31. n. 23.* Qui etiam idem affirmant de filio, & vxore, eò quod terribilitas patris, vel viri à denunciationis obligatione excusaret. Ità in terminis Pegna *par. 2. comm. 78. vers. At non videtur*, Scaccia *de Iudic. lib. 1. c. 56. n. 4.* Farinacius *de haeres. q. 197. n. 53.* Si verò quis omitteret denunciare ob metum cadentem in constantem virum, nullo modo esset de hæresi suspectus. Ità Sanctarellus *de haresi c. 9. n. 16. vers. Tertio non tenetur*, Farinacius *ibid.* Carena *n. 45.*

28 Omittens autem denũciare suspectos de hæresi, non incurrit hæresis suspicionem, quamuis puniri possit pœnis statutis in edictis Inquisitorum. Quia præsumptio non oritur ex præsumptione, neque suspicio est suspicione. Ità Carena *n. 46. in fin.* Bordonus *vbi supra n. 24.*

Tenetur ne quis denunciare huiusmodi delinquentem si post perpetratum delictum statim pœnituit?

29 Resp. Affirmatiuè: Quia huiusmodi pœnitentia non tollit obligationem ex parte eius, qui denunciare tenetur. Neque in delictis spectatur voluntas perseuerandi in illis, aut subita retractatio, sed spectatur voluntas deliberata in illis agendis: Et bulla, & Inquisitorum edicta simpliciter obligant, ad denunciandum, nec excipiunt hunc casum, alias denunciatio nunquam locum haberet. Quia omnes delinquẽtes post crimen commissum, pœnitentiæ signum darent statim, ad euitandũ periculum denunciationis, & sequentes pœnas: Ità docent Bonacina *par. 3. de denunciat. n. 9.* Trimanchus *disp. 12. sect. 1. n. 28.* Bordonus *tom. 1. c. 31. de denunc. n. 9.* & alij.

Tenetur ne quis denunciare huiusmodi delinquentem, si sciat fuisse ab alio denunciatum?

30 Resp. si delinquens fuit denunciatus ab alio de eodem numero crimine, & pœna debita delicto fuit punitus, non est amplius denunciãdus; quia nõ iudicatur quis bis in idipsum, *c. Sunt, 24. dist. 3. de pœnit.* Si autem denunciatus non fuit, per sententiam iudicatus; sciens illius delictum, tenetur, illum denunciare; vt iudicium possit sortiri suum effectum. Ità Pegna *in direct. par. 3. comm. 92.* Symanchas *in Cathol. instit. tit. 18. n. 12.* & alij. Similiter si reus condemnatus fuit in pœnam extraordinariam, ob defectum probationis, sciens eius delictum, tenetur denunciare, vt iudicium debitum sortiatur effectum. Nam vt ait Sousa *in aphorism. Inquis. lib. 2. c. 37. n. 8.* Condemnatus propter hæresim, aut ob suspicionẽ illius in pœnam extraordinariam ex defectu probationis: si plena probatio superuenerit, puniri debet pœna ordinaria; dummodò prima pœna adimpleta

ta non fuerit. Si autem adimpleta sit, compensetur in secunda: Ità Sausa. Si autem reus crimen commisit coram quatuor, vel quinque; & à duobus, vel tribus denunciatus fuit, sciens eum fuisse ab his denunciatum, non tenetur ipse denunciare; quia talis reus plenè condemnari, & puniri potest. Secus verò dicendum de solicitantibus in confessione. Nam singulæ personæ solicitatę necessariò semper tenentur denunciare, non obstante aliarum denũciatione. Quia sicut augentur solicitationes, ità & pœna solicitantium: vt notat Bordonus *vbi sup. n.* 10. Insuper non tenetur quis denunciare reum de crimine iam denunciato; quando ille in tortura non confessus, fuit absolutus. Quia tunc sine dubio indicia per torturam fuerunt purgata, & sublata, & nullam vim habent, sed mortua sunt, & propterea coniungi non possunt, cum alijs indicijs, aut probationibus superuenientibus. Vt docet Farinacius *in addit. ad eius opera post lib. 3. Consil. q. 4. n. 26.* qui affirmat sic in facto iudicasse, & iudicatum communiter vidisse. Secus verò ait, si tortura non fuit illata, & reus fuit absolutus, ex eo quod, quę in iudiciũ contra ipsum deducta erant, non sufficiebant ad condemnandum; tunc imperfecta probatio primæ instãtiæ, coniungitur cum superueniente probatione, secundum veram communem, & vsu receptam sententiam; ità Farinacius, & consequenter sciens illius rei delictum, tenetur illud denunciare.

Cessat ne vnquam obligatio denunciandi idololatram, aut hæreticum, vel de hæresi suspectum?

31 Resp. Negatiuè, si loquamur de idololatra, & hæretico. Nam quamuis Farinacius *in sua praxi q.* 10. Clarus *q.* 51. & alij doceant, delicta commissa præscribi spatio viginti annorum, itaut Iudex non possit procedere vlterius contra huiusmodi delinquentes. Hęc tamen doctrina locum nõ habet in crimine idololatriæ, vel hæresis, eò quod nunquam in fauorem delinquentis præscribitur, itaut contra eũ non procedatur. Nam etiam post mortem contra ipsum proceditur, & excõmunicatus declaratur, ab Ecclesiæ sepultura eijcitur, & eius bona confiscãtur; vt ex *cap. Sanè 6. 24. q. 2.* & colligitur ex *c. finali de præscriptionibus.* Et Sãchez *lib. 2. c. 22. n.* 40. probat filios hæretici, qui putabatur catholicus, non præscribere bona paterna, nisi spatio quadraginta annorum. Quia cum delictum hæresis semper serpit contra catholicam fidem, Iuris ratio semper viget pr cedendi contra hæreticum etiã defunctum. Et consequenter nunquam cessat obligatio denunciandi illius delictum.

32 Si verò loquamur de idololatria, vel de hæresis suspecto, communis opinio est, quòd post ipsius mortem non sit amplius denunciandus; quia post mortem non est inquirendum de statu vitæ illius, dum nec corripi, nec puniri potest, nec vt idololatra, vel hæreticus damnari. Ante mortem verò semper est denunciandus. Quamuis non desint Doctores affirmantes, quod quando post commissum delictum longum tẽpus præcessit, præsumendum est, delinquentem esse correctum, nisi aliunde constet de illius reincidentia. Et Ioannes Sancius *in selectis disp. 11. n.* 15. loquens de denunciatione solicitationis factæ à Confessario ait: Si multi sint anni elapsi post factam solicitationem; & credatur verisimiliter emendatum iam esse confessarium, non erit denunciandus. Hoc enim pia conditio humana pati videtur; vt post longum tempus admissi criminis, non deferatur ad punitionis Tribunal delinquens; sed pręsumatur, emendatiónem iam consecutam esse. Tres verò annos exigit communis Doctorum sententia, ad emendationem præsumendam in criminoso: Hæc Sancius. Et ità etiam opinantur alij, quos refert Diana *to. 5. tr. 9. res. 7. ex par. 4. tr. 5. res.* 23. Sed contrarium ipse sustinet ibidem, & Bonacina *to. 1. de*

de obligat.denũciandi disp.6.pun.3. n.9. Thomas del Bene *par.2.de offic.Inquis. dub.237.sect.13.petit.2.n.* 5.& alij. Et ratio est, quia denunciatio, & inquisitio contra suspectos de hæresi iudicialiter fieri debet, nec solum instituta est ad emendationem delinquentis; sed etiam ad eius punitionem, vt tam ipse, quã cæteri metu pœnæ ab huiusmodi criminibus retrahantur. Et Alexander VII. *in sua bulla edita anno* 1660.quæ incipit *Licet alias*, absolutè præcipit: *Omninò teneri, & obligatos esse omnes ad denunciandum quoscumq;* nouerint, esse de fide, quomodolibet etiam leuiter suspectos.

Reges, & Cardinales sunt ne exempti ab obligatione denunciandi idololatras, & hæreticos, vel de idololatria,aut hæresi suspectos?

33 RESP. Carenã *par.2.tit.9.§.7.n.26* Paramum *de origine S.Inquisit. lib.3.q.5. n. 23. & sequ.* existimare Reges exemptos non esse ab huiusmodi obligatione: Et referunt,quod Imperator Carolus V. æternæ memoriæ,iussit, Ioannam eius filiam ab Inquisitoribus vocari,vt coram ipsis de nonnullis fidẽ tangentibus contra quendam, nulla interposita mora, deponeret, ne excõmunicationem incurreret. Et statim Serenissima Ioanna deposuit coram Archiepiscopo Hispalensi,& D.Fernando Valdes tunc generali Inquisitori. Sed Bordonus *to.1. c.30. de Edictis Inquis. q.60.n.13.* sustinet nec Imperatorem, neque Reges, neque Cardinales esse edictis Inquisitorum subiectos. Qui habent priuilegia, vt non subijciantur bullis Pontificijs, nisi nominatim exprimentur. In bullis ergo spectantibus ad hoc Sacrum Tribunal, nisi expressè nominentur Reges, & Cardinales, dicendum eos exemptos esse ab obligatione, denunciandi etiam idololatras, & hæreticos. Alios verò, Comites, Marchiones, Duces, & Principes, certum est, ad denunciandum, teneri, sicut & omnes alios, tam nobiles,quam ignobiles, siue Religiosos, aut Moniales,siue laicos,& seculares, & siue subditos siue Superiores. Quia quò personæ sunt in altiori gradu dignitatis; eò in illis maior est obligatio, tuendi honorem Dei, procurando per denunciationem, vt similes malefactores puniantur. Ità Bordonus *n.12.* Qui etiam ait, pueros non nisi post annum decimum quartũ iurisdictioni Inquisitorum esse subiectos. Quia tunc plenum rationis vsum habere possunt in hac re magni momenti.

Denunciatio hæc iudicialis quonam modo fieri debet?

34 RESP. quod fieri potest verbo, vel scripto, prout denuncianti magis placuerit, vt docet Eymericus *par. 3. direct.* Pegna *ibi commen.* 15. Iulius Clarus *in pract.crimin.§. fin. q. 7. vers. Vlterius quæro*, Farinacius *de hæresi q. 197.§.2. n. 67.* Suarez *de fide disp. 20. sect.4.n. 3.* Nec requiritur, vt denunciatio fiat coram testibus; sufficit enim si Inquisitor mediò Secretario illam recipiat. Verum si denunciatio fiat per epistolam,necessariò denuncians nomẽ suum subscribere debet: alias non posset Inquisitor procedere, ad inquirendum, aut ad examinandum testes,etiãsi in schedula testes aliqui nominati fuerint; quia illa denunciatio est nullius effectus, & est reputanda, ac si facta nõ esset. Ne detur improbis occasio, infamandi Religiosos. Nam sola examinatio testium, & inquisitio circa talem personam, est quædam illius infamatio. Ità Farinacius *q.185.* Symanchas *in Enchirid.violatæ religionis tit. 22. rubr. de inquis.n.*8.Zechius *in sum.par.1. tit. de fide,rubr. de hæres.c.11. n. 12.* Paramus *de orig.inquis.lib.3.q.6.n.91.* Castro Palaus *par.1.tract.4.disp.3. pun.4. n.3.* & alij.

Non denunciãtes idololatras, aut hæreticos, vel de hæresi suspectos, quã pœnam incurrunt?

35 RESp. quemlibet teneri sub mortali iure communi denunciare idololatram, & hæreticum, quia quilibet tenetur non solum bono communitatis, sed etiam priuatorum consulere. Denunciatio autem idololatræ, & hæretici maximè conducit non solum bono communitatis: talis enim morbus est pestilentissimus, qui Prouincias, & Regna inficit, & euertit; sed etiam bono ipsiusmet criminosi, quia denũciatus resipiscit, & conuertitur. Vt notant Pegna *par. 2. commen.* 29. Suarez *tract. de fide disp.* 20. *sect.* 4. *n.* 7. Farinacius *de hæresi q.* 197. §. 2. Sanctarellus *de hæresi c.* 9. *n.* 2. Et alij, & colligitur etiam ex *c.* 2. *de hæreticis, c. Quapropter* 2. *q.* 7. *& ex bulla Innocentij IV. edita* 17. *Iulij anno* 1254. quæ incipit *Nouerit vniuersitas*; confirmata, & innouata à *Nicolao IV. ann.* 1280. quæ similiter incipit *Nouerit*.

36 Insuper non denuncians intra tempus ordinatum idololatram, vel hæreticum incurrit pœnam excommunicationis, & quamuis iure communi illam non incurrat ipso facto: quia Gregorius IX. *in extrauag.* quæ incipit *Excõmunicamus*, & refertur inter literas Apostolicas pro officio S. Inquisitionis, ait: *Si quis hæreticos sciuerit, &c. studeat indicare cõfessori suo, vel alij, per quem credat ad notitiam sui Prælati peruenire; alioquin excommunicationis sentẽtia percellatur.* Quæ verba indicant sententiam ferendam non latam. Tamen ex edictis Sancti Officij nemini est dubium, in excõmunicationẽ ipso facto reseruatã, incidere non denũciantẽ, qui ab ea absolui nequit, quousq; denũciet. Itẽ redditur de hæresi suspectus; Et si veritatẽ, nulla causa excusãte, occultauit, vel in iudicio rogatus, scienter negauit, redditur de hęresi suspectus vehemẽter, vt testãtur Ioãnes Royas *singul.* 5. *n.* 17. *&* 18. Pegna *par.* 2. *direct. q.* 56. *commen.* 81. Farinacius *de hæresi q.* 197. *n.* 58. Decianus *tract. crimin. lib.* 5. *c.* 30. *n.* 7. Castro Palaus *tract.* 4. *disp.* 2. *pun.* 4. *n.* 21. Item si à denunciatione nulla probabili causa excusatur, vel ex officio, aut iuramento præstito, denunciare obligatus sit, & denunciare omittit, pœna etiam fautoris hęretici damnandus est. Ità Decianus *in tract. crim. lib.* 5. *c.* 11. *n.* 35. Toletus *in summ. lib.* 1. *c.* 16. *n.* 6. Vgolinus *de censuris Pontifici reseruatis* 2. *par. in Glossa Fautores n.* 9. Farinacius *vbi sup. n.* 47. *&* 48. Castro Palaus *ibid.* Pegna *q.* 53. *comm.* 78. *vers. Postremo*, Duardus *in Bulla cœnæ lib.* 2. *canon.* 1. *q.* 32. *n.* 12. Carena *par.* 2. *tit.* 9. §. 9. & alij.

37 Non denuncians eos, qui de idololatria, aut hæresi sunt tantùm suspecti, siue violenter, siue vehementer, siue etiã leuiter, certum est, non solum peccare mortaliter, sed Alexander VII. *in sua Bulla edita* 8. *Iulij* 1660. quæ incipit *Licet alias*, declarauit subiacere omnibus censuris expressis in Constitutione Pauli V. emanata *sub die* 1. *Septembris* 1606. quæ incipit *Romanus Pontifex*. Nec non priuationis quarumcunque dignitatum, seu Prælaturarum, seu officiorum suorũ Ordinum, ac vocis actiuæ, & passiuæ, perpetuæq; inhabilitatis ad eadem ipso facto, & absque alia declaratione incurrendis, alijsque, Sanctitatis suæ, ac Successorum arbitrio, infligendis pœnis, quarum relaxationem, suspensionem, absolutionem, vel dispensationem, Sanctitas Sua, sibi ipsi, & Successoribus suis Romanis Pontificibus tantùm, expressè reseruauit. Quas pœnas, declarauit idem Summus Pontifex, incurrere etiam omnes, & quoscunq; alios, qui à se consilium petunt, an ad denunciandum teneantur, & illos, à denunciando, sub dictæ fraternę correctionis, vel alio quouis prętextu, retrahunt, aut retardant. Verùm etsi non denunciantes tanquam suspectos de hæresi puniri possint supradictis pœnis, & alijs in edictis Inquisitorum statutis; tamen ipsi non ideò redduntur de hæresi suspecti, sicut dictum est, de non denunciantibus hæreticos. Alias contra omnes regulas iuris, præsumptio oriretur ex præsumptione, & suspicio ex suspicione, vt ait Carena *par.* 2. *tit.* 9. §. 9. *n.* 46. Bordonus *to.* 1. *c.* 31.

31.de denunciandis n. 24.

38 Notandum tamen adesse præceptum editum sub die 3.Ianuarij 1623. à Sacra vniuersalis Inquisitionis Congregatione de hæreticis, & de hæresi suspectis iudicialiter denũciãdi sub pœna excommunicationis latæ sententiæ tenoris sequentis: *Vniuersis, & singulis Christi fidelibus, tam Ecclesiasticis, quàm secularibus vtriusq; sexus, cuiusuis status, ordinis, gradus, conditionis, & præeminentiæ existentibus, & quacunque dignitate, ac auctoritate etiam maxima fulgentibus, harum serie, ac tenore auctoritate nostra, & huiusmodi nostri officij, qua fungimur in hac parte; præcipimus, & mandamus, quatenus infra duodecim dies proximè computandos: quorum primos quatuor, pro primo, & reliquos quatuor, primis quatuor immediatos pro secundo, & vltimos quatuor pro tertio termino, & peremptorio, ac trina monitione canonica, assignamus; omnes, & singulos hæreticos, seu de hæresi quomodolibet suspectos, de quibus notitiam habuerint: debeant nobis, vel Reuerendo Commissario nostro, quoad habitantes in Vrbe; quò verò ad alios extra Vrbem, & vbiuis locorum degentes, Inquisitoribus, vel locorum Ordinarijs, vel eorum Vicarijs generalibus, sub excommunicationis maioris latæ sententiæ pœna, quam in contrarium facientes, ipso facto incurrant; iudicialiter propalare. Cuius excommunicationis maioris absolutionem S.D.N. Papæ, & nobis reseruamus. Certificãtes huiusmodi conscientiæ suæ immemores, ac dictam excommunicationis pœnam contemnentes, quòd contra ipsos, tanquam contra hæreticorũ fautores, et alios, prout melius visum, & iuris fuerit, procedetur. Ideo, &c. Datum in nostra, & Officij S. Romanæ vniuersalis Inquisitionis Congregatione die 3. Ianuarij 1623.*

39 Ex quo decreto clarè patet; non denunciantes idololatras, & hæreticos, vel de heresi suspectos incurrere in excommunicationem latę sententiæ. Nec militat, quod aliqui opinati sunt, supradictum preceptum non fuisse perpetuũ, quia proponitur sub nomine pręcepti, & non sub nomine decreti. Quia vt notant Peyrinus *to.2. in constitut. 9. Pauli V.§.2.n.27.* & Diana *to.5.tr.9.ref.24.n.3.ex par.4.tr.4.ref.41.* Præceptum, & decretum sæpiùs in iure confundũtur; vt ex Tuscho, *ver. Præceptum, conclus. 485.n.4.& 11.* & clarius *ex quadam constitut. Sixti V. circa agitationes taurorum*, quæ incipit *Nuper siquidem*, quã refert Gutierez *lib.1. can.9. c.7. n.36.* Vbi postquam retulisset Papa constitutionem quandam Pij V. & Gregorij XIII. ait: *Nos, vt Romanorum Pontificum præcepta, prout decet inuiolabiliter obseruentur*: Vbi constitutiones Pontificum vocat præcepta. Tum etiam, quia in dicto præcepto nullum apparet signum, quare non debeat esse perpetuum. Verba enim illa: *Præcipimus, vt infra duodecim dies proximè computandos*: intelligũtur à die notitiæ delicti, nõ à die datę dicti pręcepti. Et colligitur ex eo, quia hoc decretũ obligat vbiq; locorũ; & pœna indefinitè posita, perpetua est; proponitur autem sub nomine præcepti, fortè quia id est familiarius illi Sancto Tribunali. Ità dicti Doctores.

Potest ne Confessarius absoluere pœnitentem, qui non denunciauit, sed promittit, Sacro Tribunali talem delinquentem denunciare?

40 RESp. quòd, vel obligatus ad denunciandum, quia delinquentẽ non denunciauit, incidit in excommunicationem, non solùm latam in edictis Inquisitorum, sed etiam in Bulla Cœnæ contra fautores hęreticorum. Et Confessarius nullo modo potest illum absoluere; quia talis excommunicatio est reseruata, & solùm absolui potest ab habentibus facultatem absoluendi ab excommunicationibus Bullæ Cœnæ. Vt notat Carena *par. 2.tit.9.§.10.n.47.* Si verò non incidit in excommunicationem Bullæ Cœnæ, sed in excommunicationem Edicti Inquisitorum, quia in termino edicti non denunciauit ex negligentia, & absque legitimo impe-

dimento: & tunc neque absolui potest à quolibet Confessario, quia excommunicatio est reseruata. Portellus verò *in dubijs regul. verb. Solicitare n.* 24. Hieronymus Rodriquez *in compend. quæst. regular. resolut.* 131. *n.* 16. *vers. Etiam à Regularibus*, docent, talē non denunciantem posse absolui à Confessario regulari (vigore priuilegij Regularibus concessi; quod possint absoluere à quacunq; censura, etiam Papæ reseruata) dummodò ipse sit paratus ad denunciandum. Sed hoc negat Homobonus de Bonis *de exam. Ecclesiast. tr.* 7. *c.* 7. *q.* 35.

41 Si autem non denuncians, in nullam incidit excommunicationem, quia vel tempus denunciandi non est elapsum, vel si est elapsum, ob legitimum impedimētum denunciare non valuit. Tunc si sit homo ordinarius, curandum est, vt priuš denunciet, & deindè absoluatur, nisi vrgeat necessitas communionis. Ità Auila *de censuris par.* 2. *c.* 7. *dub.* 7. *in fine*, Zanardus *in summa Diuin. præcept. par.* 2. *præc.* 2. *c.* 11. *in fin. fol.* 184. Carena *vbi sup.* §. 10. *n.* 42. *in fin.* & alij. Si verò pœnitens sit timoratæ conscientiæ, & firmiter promittat, quanto citius denunciare, vel adsit iuxtà causa, ob quam Confessarius prudenter iudicet, denunciationem esse differendam post absolutionem, posset ante denunciationem illum absoluere. Ità Zanardus *loc. cit.* Emmanuel Rodriquez *in sum. to.* 2. *c.* 34. *n.* 6. Peyrinus *to.* 2. *constit.* 5. *Greg. XV.* §. 9. *n.* 24. Sanctarellus *de hæresi c.* 9. *dub. vnic. n.* 16. *in fin.* Diana *to.* 5. *tr.* 9. *res.* 22. *ex par.* 1. *tr.* 4. *res.* 27. & alij. Si verò pœnitens aliàs promisit denunciare, & non denunciauit, non est absoluendus, sed dimittendus, ad prius denunciandum; obstat enim ei excommunicatio, quàm incurrit, non denunciando, cum posset, & tenebatur. Ità Bordonus *to.* 1. *c.* 31. *de denunc. n.* 20.

Idololatra seipsum spontè denuncians quomodo ab hoc Sancto Tribunali tractatur?

42 RESP. supponendum esse primo spontè denunciantem, seu cōparentem illum esse; qui nec accusatus, nec denunciatus, nec vocatus, aut citatus, voluntariè coram fidei Iudice cōparet, eiq; plenam, ac meram, tàm de se, quàm de alijs veritatem de suo delicto dicit, & humiliter veniam petit. Ità colligitur ex Bulla 23. Iulij III. quæ incipit *In multis*, *ex l. sponte de muneribus, & honoribus, l.* 4. §. *fin. Cod. de Sicar.* & ità docent Pegna *in direct. par.* 3. *comm.* 12. Farinacius *de hæresi q.* 193. *n.* 28. Carena *par.* 2. *tit.* 18. §. 1. *n.* 1. Dixi, Nō accusatus, nec denūciatus, nec citatus. Quia spontè comparens dicitur, qui propria voluntate, & sine alterius requisitione comparet, vt ex Glossa *in c.* 1. 16. *q.* 6. *verb. Spontè*, & ex Falcodio *q.* 2. Sousa *lib.* 4. *c.* 8. *n.* 5. Qui enim coactus comparet, non dicitur spontè venire. Ac propterea non dicitur verè conuersus, nec meretur gratiam, quæ ab hoc Sancto Tribunali, solis ex corde accedentibus, conceditur; vt notant Eymericus *par.* 3. *direct. n.* 56. Pegna ibi *comm.* 12. Farinacius *vbi sup. n.* 27. Qui autem scit, vel suspicatur fuisse denunciatum, & metu probationum in S. Officio comparuit, & confessus est, mitius tractatur, & cum & mitiori abiuratione agendum est, quia accedit nō vocatus: sed gaudere non debet beneficio spontè comparentium, quia iam erat præuentus, & denunciatus. Ità dicti Doctores. Si verò talis comparēs ignorat, se esse præuentum, & Iudex prudenter agnoscit, verè ignorasse suam præuentionem, gaudere debet beneficio spontè comparentium, vt notāt Farinacius, & Carena *loc. cit.* Qui duobus delictis reus E.g. idololatria, & blasphemia hæreticali: & quoad idololatriam scit non esse præuentum, sed dubitat, an quoad blasphemias sit præuentus, nam coram pluribus pluries blasphemauit, haberi nequit pro vtroque delicto spontaneus comparens; quia quoad blasphemias, eius confessio censetur facta metu probationis. Ità Farinacius *vbi sup. n.* 37. & Carena *n.* 5. Secus verò si sciret, de blas-

blasphemijs ab alijs denunciati non potuisse, quia nullo præsente blasphemauit; tūc enim habendus est pro spōte comparente pro vtroque delicto: nā quoad has blasphemias, nec indicijs præuentus est, nec de eis potest interrogari iuridicè, vt notant Pegna *par. 3.comm.*18.*lit. R.* & Carena *n.6.*

43 Dixi: Qui de suis delictis plenam, ac meram veritatem, tàm de se, quàm de alijs dicit, & veniam petit. Quia hæc confessio quamuis sit iudicialis; comparatur tamen Sacramentali; in qua si vnum omittatur mortale peccatum, committitur sacrilegium, & peccatorū remissio non obtinetur; quia impium est dimidiam sperare veniam. *cap. Sunt plures* 42. *de pœnit.dist.* 1. Ità neque in Iudiciali coram Inquisitore consequitur gratiam, vt ex *Conc. Bitteriense c.* 2. Pegna *par.2.direct.q.*34.*comm.*39. Carena *n.*7. quia habetur, vt fictè conuersus, & diminutus confitens.

44 Spontè igitur comparens, vt supra, impunitatem meretur, quæ consistit, vt non puniatur pœnis ordinarijs, etiāsi sit idololatra, & hæreticus; sed afficiatur pœnitentijs salutaribus, & aliquando etiam pœna pecuniaria: vt ait Bordonus *to.1.c.30. de denunc.* Pegna *cōm.* 12. & Carena *par.2.tit.*18. *n.*8. Idololatra hæreticus spontè comparens, abiurare debèt de formali, quia re vera talis est, & indiget formali detestatione idololatriæ, & hæresis; sed non abiurat publicæ, sed secretò. Ità Symanchas *de cathol. institut. tit.*1.*n.*24. Royas *singul.* 23.*n.*8.*& tract.de haret. par.* 2.*n.*272. Farinacius *de hæresi q.*194.*n.*8. Carena *n. 6.* Bordonus *n.* 26. Idololatra verò suspectus de hæresi cogēdus est ad abiurādum pro modo suspicionis, vt aduertit Pegna *par.2.comm.* 59. *vers. Sed videam*, Carena *par.2.tit.*18.§. 3.*n.16.* Sed Bordonus *to.1.c.30.n.*29. affirmat, quod suspectus de hæresi non videtur cogendus ad abiurationem. Quia illo sponte cōparente, & interrogatus super intentione, asserente, se nunquam malè sensisse de mysterijs fidei, ac de Sacramentis, creditur.

45 Insuper si delictum probari potest, Inquisitor iudicialiter coram se, & Notario in scriptis recipere debet confessionem comparentis spontè, qui si nollet confiteri delictum in scriptis coram Notario, ad id cogendus esset: vt notant cum Eymerico, & Pegna, Bariola *in suis aphor. vers. Inquisitor. & par.3. comm.* 12. Bordonus *n.* 30. Excipitur verò casus, in quo delictum comparentis esset omninò occultum; itaut ab aliquo deduci coram hoc Tribunali non possit. Quod contingit in idololatria, quæ perpetratur sine socio, & nullis videntibus, vel audientibus. Inquisitor in huiusmodi casu non debet, nec potest adhibere Notarium; sed per se ipsum oretenus debet sine scriptis recipere confessionem delinquentis; Et cū salutaribus pœnitentijs, illum dimittere. Quia in hoc casu non militant rationes, quibus moueri possit Inquisitor, ad recipiendum in scriptis delictum omninò occultum. Ità Bordonus *n.*27.

CAPVT IX.

De Prælatorum, & Principum potestate cogendi Idololatras, & Infideles, ac etiam Hæreticos ad Christi fidem catholicam suscipiendam.

1 Certum est idololatras baptizatos, & hæreticos omnes subditos esse Ecclesię. Quamuis enim inter infideles ipsi etiam numerentur, quia re vera catholica fide carent, & vt probat D.Thomas 2.2. *q.*10. *ar.*8. & simpliciter loquendo, eorum infidelitas est aliorum omnium pessima: ratione tamen baptismi, & quia profitentur fidem Euangelij, nulli dubium est, quòd spiritualitèr subduntur Ecclesię. Idolis verò seruiētibus, qui nō sunt baptizati, vt Gentiles, Pagani, Iudęi, & cęteri Infideles sunt in duplici differenta. Alij enim habitant in Christianorum terris; & hi temporaliter subduntur Ecclesiæ, & Christiano Principi, quia quoad gubernationem in temporalibus, & in his,

quæ

quæ ſpectant ad bonum fidei Chriſtianæ,& ad fidelium liberam ſecuritatem, quodcunque Eccleſia, vel Chriſtianus Princeps, expedire, iudicauerit,ſeruare tenentur. Alij ſunt extra huiuſmodi ſubiectionem, quia in ipſorum infidelium terris habitant. De omnibus igitur inquirendum eſt: An cogi poſſint ad fidem Chriſtianam catholicam recipiendam.

Idololatra hæreticus poteſt ne ſub graui pœna cogi, vt ad catholicam fidem redeat?

2 RESp. Affirmatiuè, quia per baptiſmum ſe ſubiecit Eccleſiæ,& proteſtauit ſub illius fide, & obedientia perpetuò manere. Ergo penès Eccleſiam eſſe debet poteſtas corrigendi, & puniendi ſic ſubiectos, qui in tali fide,& promiſſione non perſeuerãt;& illos compellere ad catholicè credendum,& operandum. Hoc idem probãt Auguſtinus *epiſt.*40. *&* 50. Alphonſus de Caſtro *de iuſta hæret.punit.* Symanchas *de cathol. inſtit.* Royas, Pegna, & alij.

Idololatra non baptizatus, ſeu infidelis cogi ne poteſt ad Chriſti fidem ſuſcipiendam?

3 RESp. Negatiuè,quia coactio eſſe non poteſt ſine iuriſdictione. Sed neque Eccleſia, neque Principes ſeculares iuriſdictionem vllam habent erga non baptizatos.Ergo neque poſſunt illos vllo modo ad fidem ſuſcipiẽdam cogere.Probatur minor.Et primo de Eccleſia; quia hæc ſolum habet iuriſdictionem ex conceſſione Chriſti: Chriſtus autem Dominus ſolum conceſſit Petro iuriſdictionem circa oues ſuas: *Paſce oues meas.* Ergo ſupponuntur prius eſſe oues Chriſti, vt ſic poſſint à Petro paſci; Idololatræ non baptizati, & infideles non ſunt ex Chriſti ouibus, ſunt enim extra Eccleſiam. Vnde dixit Apoſtolus 1. *Corin.* 5. *Quid enim mihi de his, qui foris ſunt? Dominus iudicabit.* Quaſi diceret Ad me non pertinent:Domino enim reſeruantur. Cõfirmatur ex *Concilio Toletano* 4. *c.* 21. vbi de Iudæis præcipit Sancta Synodus: *Nemini deinceps, ad credendum vim inferri;Cui enim vult,Deus miseretur, & quem vult indurat. Non enim tales inuiti ſaluandi ſunt, ſed volentes.* Et poſt pauca idem Concilium ſubdit: *Vt conuertantur, ſuadendi ſunt, non compellendi.* Et idem affimatur *in c.Qui ſincera diſt.* 45. Vbi decernitur;infideles non aſperis, ſed blandis verbis, ad fidem eſſe prouocandos: Et D.Thomas 2.2.*q.*16.*ar.*8.etiam ait:*Tales nullo modo ſunt ad fidem compellendi, vt ipſi credant.Quia credere voluntatis eſt.* Quod autem neque Principes ſeculares, quibus ſubijciuntur poſſint illos ad fidem cogere, probatur, quia eorũ iuriſdictio non extenditur ad ea, quæ ſunt ordinis ſupernaturalis, qualis eſt ſuſceptio fidei, & baptiſmi. Ità cum D. Thoma *loc. cit.* docent Caietanus ibi; Suarez *de Sacramẽto baptiſmi diſp.* 24.*ſect.* 1. *&* *diſp.*14.*ſect.*2. Coninch. *diſp.*18.*dub.*14. *concluſ.*4. Azorius *par.* 1.*lib.*2.*c.*24.*q.*2. Caſtro Palaus *par.* 1. *tr.*4.*diſp.*2.*pun.*6.*n.*3. & alij communiter. Conſtat etiam ex *c. Sicut Iudæi de Iudæis, & Saracenis. cap. Qui ſincera, & c. De Iudæis diſt.*45.

Quare igitur Chriſtus Dominus ſub nomine Regis inuitantis ad cænã, dixit, compellendos eſſe intrare ad Eccleſiam eos, qui in vijs, & plateis ſedebant: hoc eſt extra eam?

4 RESp. primo cum Suarez *to.* 3. *in* 3.*par.D.Thomę diſp.*83.*ſect.* 1. *in fine.* Quod quando Chriſtus Dominus dixit: *Exi in vias, & plateas, & compelle intrare, vt impleatur domus mea.* Verbum illud, *Compellere* in rigore non ſignificat *Cogere*: ſed magna quadam virtute gratiæ voluntatem *Inducere*, vel *Monere*: Et ex communi modo loquendi, conſtat, dici aliquem compelli, quando importunis precibus ali-

aliquid facit, quamuis voluntariè, & liberè faciat. Sic *Genes.* 19. dicitur, quod Lot, (qui duos illos iuuenes obsecrauit, vt declinarent in domum suam:) *Compulit illos oppido, vt diuerterent ad eum*: Idest *magnis precibus obsecrauit, vt declinarent in domum suam*: vt Expositores explicant. Sæpè etiam verbum *Compellere*, significat, *Adunare*, vel *Cõducere*: Ità Virgil. *Eclog.* 6. *Compuleruntque greges Corydon, & Tharsis in vnum*. Et Cicero de Iuuen. *Dispersos homines in agris ratione quadam compulit in vnum locum*: Igitur verba illa Christi Domini; *Compelle intrare, vt impleatur domus mea*. Idem significant ac *Magnis precibus obsecra intrare*. Ergo ex istis verbis argui non potest, infideles esse cogendos, ad recipiendam Christi fidem.

5 Resp. secundo, quod D. Augustinus *epist.* 48. & 50. intelligit hęc verba *Compelle intrare* de solis hæreticis, qui vt suprà dictum est, coactione directa cogi possunt, vt ad Ecclesiam redeant; cum per baptismum sint eius subditi. Immò etiam si de infidelibus intelligerentur: sensus esset; vt docet Chrysostomus ibi; Illos compellendos esse ad fidem in fine mundi; vt numerus prædestinatorum impleatur, non vi, ac potentia, sed signis, & miraculis, & efficacia prædicationis, quomodo vsus fuit Christus in conuersione D. Pauli. Insuper potest vtique Deus, etiam per metum homines sibi subiectos compellere, eorum corda inclinando, vt fidem, quamuis à metu excitati, liberè suscipiant.

Principes seculares possunt ne suis subditis idololatris, & infidelibus negare ius habitandi in suis Prouincijs, nisi Christi fidem recipiant?

6 RESp. Affirmatiuè, quia hoc non est eis directè, & simpliciter vim inferre. Datur enim eis optio; vt vel Christiani infra certum tempus fiant, vel Christianorum Prouincias deserant. Nec Principes aliquam habent obligationem retinendi illos in suis Prouincijs. Ergo negare eis istam habitationem possunt sub hac conditione, nisi christiani efficiantur. Et ità Hispaniarum Rex, nunquam satis laudabilis, de consilio Doctissimorũ; Iudæos à suis Regnis iussit expelli, nisi intra quatuor menses ad Christi fidem conuerterentur. Quibus elapsis, quia in sua perfidia remanserunt: coacti sunt, rebus omnibus venditis, abire cum vxoribus, liberis, & familiaribus suis; & vetitum fuit eis sub pœna mortis, & expoliationis omnium bonorum, ne vnquam in Hispaniam redirent.

7 Possunt etiam Christiani Principes illis imponere maiora tributa, quàm fidelibus; vt hac ratione ad fidem Christianam alliciantur. Vel possunt illos a tributis, & vectigalibus liberare, si fidem susceperint: Ac etiam possunt dãnatis ad mortem vitam concedere si baptizentur; quia his, & alijs similibus modis non tollitur libertas, & adhuc actus credendi est liber. Solùm indirectè dici potest, quod cogantur ad fidẽ, quia à Principe hæc media ordinantur ad fidei susceptionem, ad quam per se ordinata non sunt, quod licitè fieri potest. Ità Molina *to.* 1. *de iust. disp.* 93. Sanchez *lib.* 1. *de matrim. disp.* 29. *n.* 2. & 3. Lessius *lib.* 2. *c.* 35. *dub.* 7. Azorius *par.* 1. *lib.* 8. *c.* 24. *quæst.* 4. Symanchas *de cathol. instit. tit.* 35. *n.* 6. & 7. Castro Palaus *par.* 1. *tr.* 4. *disp.* 2. *pun.* 6. *n.* 4. Suarez *de fide disp.* 18. *sect.* 3. *n.* 8. Bonacina *de fide disp.* 3. *q.* 2. *pun.* 7. *n.* 3. & alij.

Infidelis, qui coactè fidem Christi suscepit, potest ne, ad hanc fidem retinendam obligari?

8 RESp. vel coactio fuit absoluta, vel conditionata. Si absoluta; itaut infidelis in susceptione baptismi clarè ostendit, se non consentire: tunc obligari non potest, ad retinendam Christi fidem, quia deficiente eius cõsensu, re vera baptismum non suscepit.

Si

Si verò coactio fuit conditionata, ideft non suscepisset infidelis baptismũ, nec in eius susceptione consentiret, nisi cogeretur, tamen re vera consensit. Tunc suscepit baptismum, & characterem; & consequenter obligandus est, ad retinendam fidem. Quia tunc fidei susceptio verè fuit voluntaria, etiamsi non habuisset voluntatem, illam retinendi, nec in illa perseuerandi. Ità definitur in Conc. Tolet. 4. c. 56. & habetur *in c. Qui sincera de Iudæis dist.* 45. Vbi dicitur. *Qui autem iam pridem ad Christianitatem coacti sunt, venire, oportet vt fidem, quam etiam vi, vel necessitate susceperunt, tenere cogantur, ne nomen Domini blasphemetur, & ne fides quam susceperunt vilis, & contemptibilis habeatur.* Ità etiam docent D. Thomas 2.2.*q.*10. *ar.*8.*ad* 2. Suarez *to.* 3. *in* 3. *par. de Sacram. baptis. disp.* 24. *sect.* 1. *conclus.* 1. Azorius *par.* 1. *lib.*8.*c.*24.*q.* 2. & alij communiter.

Infideles cogi ne possunt à Principe Christiano, cui subijciuntur, ad Idolorum cultum abijciendum, ad ritus superstitiosos respuendos, & ad legem naturæ seruandam, & vnum Deum colendum?

9 RESp. Affirmatiuè; quia sicut cogi possunt ab eodem Principe, ad obseruandas eas leges, quæ ad pacem, & commune bonum Reipublicæ spectant: nempè ne furta, adulteria, homicidia, & alia crimina committãt ne frumenta extrahant, ne tributa denegent, ne pacta perfringant, ne promissa violent, ne noctu arma deferant, & his similia. Sic etiam, & multo magis cogi possunt; vt vnum Deum reuereantur, Idolorum cultum abijciant, leges, & iura naturæ custodiant; & nihil denique in contemptum Christianorum, & rerum sacrarum perpetrare audeant. Ità D. Augustinus *epist.* 48. D. Ambrosius *epist.* 30. Scotus *in* 4. *dist.* 4. *q. vlt.* Becanus *to.* 2. *q.* 5. *n.* 3. Azorius *par.* 1 *lib.* 8. *c.* 24. *quæst.* 5. & alij.

10 Immò non solum Ecclesia, & Christiani Principes possunt, sed tenentur ex suo munere, procurare; vt omnes eorum subditi, etiam infideles, secundũ rationem viuant. Viuere autem secundum rationem non possunt, nisi ea, quę rationi naturali obstant, relinquant. Ergo Ecclesia, & Principes Christiani obligantur, etiam subditos infideles, ab erroribus rationi naturali cõtrarijs, & à falso idolorum cultu, & superstitione remouere. Potestas enim gubernandi à Deo data est hominibus, vt finem naturalem consequantur, qui est viuere secundum virtutem, & rectam rationem. Ergo ex ista potestate sequitur posse, & teneri dirigere subditos, vt sic viuant, & omnia contraria deuitent. Ità docent D. Thomas 2. 2. *q.* 10. *ar.* 10. & 11. & ibi Caietanus, & alij, Coninch. *disp.* 18. *dub.* 12. *conclus.* 2. Suarez *de fide disp.* 18. *sect.* 4. *n.* 6. Valentia *disp.* 1. *q.* 10. *pun.* 7. Castro Palaus *par.* 1. *tr.* 4. *disp.* 2. *pun.* 7. *n.* 1.

Quare ergo Iudæi nõ coguntur Christi legem amplectere, & seruare; et nolentes, quare à Christianorum prouincijs non expelluntur?

11 RESp. quia vt supra dictum est Iudæi cogi non possunt Christi fidem suscipere; sed solum secundum legem naturalem viuere, & quæ legi naturali contraria sunt deuitare; Cærimoniæ autem Moysaicæ non sunt contra legem naturalem. Si enim tales essent, noluisset olim Deus per illas legi naturæ contrarias coli, & venerari. Quamuis enim post prædicationem Euangelij cultus legis Moysaicæ non videatur differre ab idololatria: tamen ante dictam prædicationẽ licitus erat. Nam differunt huiusmodi cærimoniæ ab idololatria in hoc, quia idololatria est contra legem naturæ; cærimoniæ autem Moysaicæ non. Insuper ille cultus non fit à Iudæis in damnum Christianorum, nec in contemptum nostræ fidei. et ideò eis permittitur. Si verò fieret in contemptum nostræ fidei, vel

vt

vt Christianos peruerteret, aut eis noceret, vtique Iudæis non permitteretur: sicut eis non permittuntur alia crimina. Addit etiam D.Thomas 2.2.*q.* 10. *ar.* 15. Quod in ritu Iudæorum olim præfigurabatur veritas fidei nostræ. Est autem bonum, quod testimonium fidei nostræ habeamus ab hostibus, & quasi in figura nobis præsentetur, quod credimus; et ideò in suis ritibus tolerantur. Caietanus etiam ibi ait: Cultus Iudæorum est quasi textus fidei nostræ, sicut figura veritatis; et ideo meritò tolerādus. Eymericus *in direct. Inquis. par.*2.*q.*64.*n.*13. similiter affirmat: Ritus Iudæorum ab Ecclesia tolerantur; quia in illis habemus testimonium fidei Christianæ ab hostibus, & ab illis, qui foris sunt. Hac enim ratione Pontifices prohibent, quòd in eorum celebritatibus, & festiuitatibus, à Christianis nullatenus perturbentur: vt patet *in c. Sicut Iudæi extra. de Iudæis, & Saracenis.*

12 Summi autem Pontifices, & alij Principes non expellunt à suis prouincijs, Iudæos. Quia vt docet D.Thomas 2.2. *q.*10.*ar.*11. Humanum regimen à diuino regimine deriuatur, & ipsum debet imitari: Deus autem quamuis sit omnipotens, & summè bonus, permittit tamē aliqua mala fieri in vniuerso, quæ prohibere posset; nè illis sublatis, maiora bona tollantur, vel peiora mala sequantur. Sic ergò, & in regimine humano, illi, qui præsunt, rectè aliqua mala tolerant, ne aliqua bona impediantur; vel aliqua peiora mala incurrātur. Igitur Iudæi non eijciuntur à Summis Pontificibus, & ab alijs Principibus, ne impediatur maius bonum, nempè eorum aliquorum conuersio, quæ sperari potest si tolerentur; & ob præsentem aliquam vtilitatem, quæ ex eorum seruitute recipitur; & etiam quia charitas, æquitas, & misericordia petit, vt sine iusta causa non expellantur. Vt ex *c. Qui sincera de Iudæis dist.*45. & probant Oltradus *cons.*87. *&* 264. Corsetus *de potest. Reg. q.* 81. Valentia 2. 2. *disp.*1.*pun.*7. §. *Ob eandem causam*, Becanus *to.*2.*c.*13.*q.*5.*n.*4. & alij.

Possunt ne Principes Christiani, infideles, & idololatras cogere, ad audiendam prædicationem Euāgelij?

13 Resp. quod, vel infideles, & idololatri sunt subditi Christianis Principibus, vel non. Si non sunt eorū subditi: non possunt Principes illos cogere ad audiendam prædicationem Euangelij. Quia coactio supponit iurisdictionem in cogente erga illum, qui cogitur. Sed nullus habet iurisdictionem in non subditos. Ergo nullus potest cogere tales infideles, & idololatras ad audiendum Euangelium. Ita testantur Suarez *de fide disp.*18.*sect.*2.*n.* 6. Valentia 2.2.*q.*10.*disp.*1.*pun.* 6. Coninch *disp.*18.*dub.*14.*n.*225. *conclus.* 2. Bonacina *to.*2.*tr. de fide disp.*3.*q.*2.*pun.* 8.*n.*3. Castro Palaus *par.*1.*tr.*4. *disp.*2. *pun.*5.*n.*3. & alij.

14 Si verò infideles, aut idololatri sint subditi, cogi possunt ab eorum Principibus Christianis, ad audiendam Euāgelij prædicationem, quia hæc coactio non excedit iurisdictionem politicam, & temporalem; nam ex hac obligatione solum compelluntur, audire prædicationem; non tamen eam sequi, & possunt credere, & non credere, prout voluerint: quilibet enim post auditionē Euangelij potest fidem prædicatam liberè admittere, vel respuere. Et ideò possunt Christiani Principes cogere suos subditos infideles ad auditionem Euangelicæ prædicationis. Confirmatur exemplo Iudęorum Romæ, qui certo die coguntur Prædicatorem Christianū audire. Vt iussit Gregorius XIII. *in Constitutione*, quę incipit *Sancta Mater Ecclesia*, & ante eum Nicolaus III. & habetur etiam *in Clementina vnica de Iudæis, & Saracenis, & in l. Nemo, Cod. de Paganis.* Et ità docent D. Augustinus *epist.* 48. D. Ambrosius *epist.* 30. Azorius *par.*1.*lib.*8.*c.*24. *q.*3. & supradicti Doctores locis citatis.

Possunt ne Principes Christiani de licentia Summi Pontificis cogere

 infi-

Infideles, seu Idololatras, etiam non subditos ad audiendam Euangelij prædicationem?

15 RESP. Affirmatiuè; quia Summus Pontifex ius habet, introducendi Euangelicam legem in totum terrarum Orbem; iuxtà illud *Matth. 26. & Mar. 16. Euntes in vniuersum mundum, prædicate Euangelium omni creaturæ, docentes eos*; Ergo sicut ad hanc auditionem potest Summus Pontifex illos cogere; sic etiam potest alijs hanc executionem committere, & Christianis Principibus hanc facultatem concedere. Ità D. Thomas 2. 2. *q.* 10. *ar.* 8. Sotus *in* 4. *dist.* 5. *q.* 1. *ar.* 10. Becanus *to.* 2. *c.* 13. *q.* 4. *n.* 11. Azorius *loc. cit. q.* 10. & alij communiter.

Potest ne Summus Pontifex Christiano Principi potestatem concedere, debellandi, & occupandi Prouincias Paganorum, & Infidelium, si non permittant liberam Euangelij prædicationem?

16 RESP. Affirmatiuè, quia vt supra dictum est, Sūmus Pontifex habet ius introducendi Christi fidem in vniuersum mundū, & potest debellare eos, qui hanc introductione ei impedirēt. Ergo potest etiam hanc potestatem alicui Christiano Principi concedere, qui hoc diuinum præceptum exequatur, & quod idololatris, & infidelibus Euangelij prædicationem impedientibus, bellum inferat, & Prouincijs, ac Regnis priuet, & occupet. Principes enim Christiani sunt etiam protectores Ecclesiæ, & legis diuinæ custodes.

17 Nec obstat dicere: quod nemo potest directè infideles ad suscipiendam fidē cogere. Ergo neque cogere potest, ad amplectēda media, quæ ad fidei susceptionem ordinātur, qualis est Euangelij predicatio. Nam negatur consequētia. Non enim est eadem ratio de fidei susceptione, ac de medijs ad illam ordinatis. Quia medium, seu Euangelij prędicatio, licet ordinetur ad fidei susceptionem, relinquit tamen hominem audientem in sua libertate, vt supra dictum est, & sic susceptio fidei est non coacta, sed omninò libera; nam prædicatio non est ità connexa cum fide Euangelica, vt vim faciat libertati. Ità colligitur *ex Clementina vnica de Iudæis, & Saracenis, & ex l. Nemo, Cod. de Paganis.* Et ità docent D. Agustinus, & & D. Ambrosius *vbi sup.* Becanus *dicto to.* 2. *c.* 13. *q.* 4. *n.* 11. Couarruuias *regula peccatum* §. 10. *n.* 3. Victoria *in relectione de India*, Sotus *in* 4. *dist.* 5. *q.* 1. *ar.* 10. Azorius *par.* 1. *lib.* 8. *c.* 24. *q.* 10. Diana *to.* 7. *tr.* 7. *res.* 14. 15. & 16. *ex par.* 6. *tr.* 4. *res.* 15. 16. & 17. & alij. Confirmatur, quia Alexander VI. concessit Regibus Lusitaniæ, & Castellæ Regna Infideliū Orientis, & Occidentis, cum ea conditione, vt in eis fidem catholicam suis expensis introducerent; & mitterent idoneos Prædicatores, ad propagandum Euangelium in illis vastissimis regionibus, & simul eis titulum cōcessit, debellandi illorum infidelium Regna, si iniuriosè fidei Prædicatores reciperēt, & eorum prædicationi impedimento essent.

Possunt ne Principes Christiani ob solam idololatriam bellum infidelibus inferre, & illorum Regna occupare?

18 RESP. Affirmatiuè Hostiensis *in c. Super his, extra de Voto*, Panormitanus *ibid.* Aluarus Pelagius *de plāctu Ecclesiæ lib.* 1. *ar.* 37. Maior *in* 2. *sent. dist.* 44. *q.* 3. Huic sententiæ adhærent (dummodò adsit facultas Papę, vel Imperatoris) D. Antoninus 3. *par. tit.* 22. *c.* 5. §. 8. Syluester *verb. Papa q.* 7. Castro *lib.* 2. *de iusta hæret. punit. c.* 14. Probatur primo ex S. Scriptura. Nam *Ecclesiast. c.* 10. *n.* 8. dicitur: *Regnum à gente in gentem transferetur propter iniustitias, & contumelias, & diuersos dolos.* Et Isai. 60. *n.* 12. *Regnum, quod non seruierit tibi, peribit.* Quibus verbis (supponunt dicti Doctores) Infideles amis-

fisse suarum rerum dominium propter infidelitatem suam post aduentũ Christi, & translatum esse in Christianos.

19 Secundo probatur auctoritate D. Cypriani *trac. de exhort. Martyrij ad Fortunatum c.* 5. nam postquam recensuit; Deum in veteri testamento præcepisse idololatras interfici, subdit: *Si ante aduentum Christi, circa Deum colendum, & idola spernenda, hæc præcepta sunt, quãto magis post aduentum Christi sunt seruanda?* Et hac ratione Alexander VI. concessit Ferdinando Hispaniarũ Regi, & Emanueli Regi Lusitaniæ, vt ille Indias Occidentales, iste Orientales sibi occuparent.

20 Secundo, quia Deo iubente, Israelitę terras Gentilium propter illorum idololatriam, vi, & armis occuparunt, iuxtà illud Deuter. 12. *n.* 2. *Subuertite omnia loca, in quibus coluerunt Gentile Deos suos, dissipate aras eorum, & confringite statuas, & Idola comminuite.*

21 Quarto, quia licitum est, vi, & armis bellum inferre infidelibus, ad vlciscẽdam iniuriam, quę Christianis infertur, & ad consulendum vitæ, & incolumitati proximi innocentis, iuxtà illud *Psalmi* 81. *n.* 4. *Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate.* Ergo multo magis ad vleiscendam iniuriam, quæ ab eisdẽ infidelibus infertur Deo per idololatriam, & alia peccata cõtra legem naturalem.

22 His tamen non obstantibus, verior, ac communior sententia docet, non esse licitum ob solam idololatriam, & alia crimina contra legem naturæ, infideles vi, & armis inuadere, & illorum Prouincias, & Regna occupare. Sed tunc solum quando, vel prædicationẽ Christi fidei impediunt, vel prædicatores Euangelij, ac fideles iniuria afficiunt, vel eos, qui ad fidem conuerti volunt, persecuntur, & ad immolandum idolis cogunt, vel carnes humanas vorant, & idolis sacrificant; quia humano generi perniciosi sunt; vel accipere velint regiones, quæ iustè ad Christianos Principes spectãt. Ità colligitur ex *c. Dispar* 23. *q.* 8. *& ex l. Christianis, Cod. de Paganis.* Et ità docent D. Thomas 2.2. *q.* 12. *ar.* 2. Victoria *in relect. de Inquis. p.* 1. *n.* 15. Couarruuias *in regula peccatũ par.* 2. §. 10. Bannes 2.2. *q.* 6. *ar.* 10. Valentia 2.2. *disp.* 1. *q.* 10. *pun.* 7. Becanus *to.* 2. *c.* 13. *n.* 6. *vers. Secunda conclusio,* Fagundez *in decal. lib.* 1. *c.* 33. *n.* 29. *& seq.* Suarez *de fide disp.* 18. *sect.* 1. *n.* 7. Molina *to.* 1. *disp.* 105. & 106. Coninch. *disp.* 31. *de bello dub.* 2. *n.* 54. Castro Palaus *to.* 1. *tr.* 6. *disp.* 5. *pun.* 3. *n.* 6. Diana *to.* 7. *tr.* 7. *res.* 14. *n.* 2. *ex par.* 6. *tr.* 4. *res.* 15. *n.* 2. & alij. Probatur, quia nemo puniri potest, nisi subditus sit punienti; punitio enim est actus iurisdictionis, & iustitiæ vindicatiuæ. Infideles autem non subduntur Principibus Christianis, nec ratione personæ, nec ratione delicti. Non ratione personæ, quia infideles per infidelitatem, & idololatriam non amittunt dominium suorum Regnorum: infidelitas enim, vt probat D. Thomas *loc. cit.* non repugnat dominio, quia dominium introductum est de iure gẽtium, quod est ius humanum. Distinctio autem fidelium, & infidelium, est secundum ius diuinum, per quod non tollitur ius humanum. Ergo infideles ratione personæ, & infidelitatis nullo modo subduntur Principibus Christianis. Neque ratione delicti idololatriæ, & aliorum criminum contra legem naturæ: quia ad Ecclesiam non pertinet, punire delicta illorum, qui nunquam fidem susceperunt, quia sunt extra suam iurisdictionem, iuxtà illud Apostoli 1. *Corint.* 5. *Quid mihi de his, qui foris sunt iudicare? Dominus iudicabit:* Dum ergo infideles, tam ratione personæ, quã ratione idololatriæ, & aliorum criminum contra legem naturæ, non subduntur Principibus Christianis, sequitur necessariò, quod ab eis puniri non possunt, nec vi, & armis, suis terris, ac regnis priuari. Confirmatur ex multis scripturæ locis, in quibus Reges, & Domini infideles, veri Reges, & Domini appellantur: sic Daniel *c.* 2. appellauit impium, & infidelem Nabucdonosor: *Tu Rex Regum es; & Deus Cœli regnum, & fortitudinem, & impe-*

K 2 rium

rium dedit tibi: Christus *Matt. 22.* dixit: *Reddite, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo:* Et Lucæ 22. *Reges Gentium dominantur eorum*: D. Paulus *ad Roman. 13. Reddite omnibus debita, cui tributum tributum, cui vectigal vectigal*: D. Petrus 1. *Epist. c. 2. Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue Regi, quasi præcellenti, siue Ducibus, tanquam ab eo missis, non tantum bonis, & modestis, sed etiam dyscolis.* Ex quibus locis clarè patet, infideles ex eo quod sunt infideles idololatri, & legis naturalis transgressores, nõ esse Christianorum Principum subditos, sed veros Reges, & Dominos, & seruare suum dominium, & iurisdictionem, nec licere bello infestare, dum nihil mali moliuntur contra Christianos. Et ità *In c. Dispar 23. q. 8.* Alexander Secundus ait: *Iustè bellum geri contra Saracenos ex eo, quod Christianos persequuntur, non autem contra Iudæos, cum sint seruire parati.* Ergo idem dicendũ est, de Infidelibus idololatris.

23 Ad rationes supradictas in contrariũ respondetur. Ad primam, quod verba illa Ecclesiastici *c. 10.* nil aliud probãt, nisi quod sępè propter iniustitias, & peccata transferuntur regna de gente in gentem ex Dei vindicta; quod vtiq; verissimum est. Et similiter verba illa *Isaiæ 60.* solum significãt illos, qui extra Ecclesiam fuerint, non posse saluari, quod etiam verissimum est. Ex his autem scripturis non sequitur, infideles ob infidelitatem amisisse suarum rerum dominium.

24 Ad secundũ resp. quod Sanctus Cyprianus loquitur de Idololatris à fide apostatatis, qui verè subijciuntur iurisdictioni Ecclesiæ. Et ideò affert præceptum Dei ex veteri testamento, quo iubentur interfici Israelitæ, quia à fide discesserant, & ad idololatriam se conuerterant. Alexander autem VI. concessit Regibus Castellæ, & Lusitanię, vt introducerent Prædicatores Euangelij in Regna infidelium, qui si illos iniuria afficerent, nec legem Euangelicam reciperent, eorum subditi fierent, & dominio priuarentur, quod vtiq; licitè fieri poterat, vt supra dictum est.

25 Ad tertium resp. cum D. Augustino *serm. 6. de verbis Domini c. 11.* quòd filij Israel non propria voluntate, nec potestate, sed ex præcepto Dei Chananeos debellarunt, & Deus ipse in regiones illas eos introduxit: Dicitur enim *Deuter. 7. Cum introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, quam possessurus ingrederis, & tradiderit tibi gentes, percuties eos, vsque ad internecionem, aras eorum subuertite, & statuas confringite.* Notat autem D. Augustinus in his verbis: *Cum acceperitis potestatem, hoc facite; Vbi nobis non est data potestas, non facimus: vbi data est non prætermittimus.* Et infrà. *Modo orandũ est pro illis, non irascendum contra illos.*

26 Ad quartum resp. Infideles ex eo precisè, quod tales sunt, nobis nullam offensionem faciunt: Nec nobis licet eorum peccata contra legem naturę, bellando punire, quia Deum offendunt. Alias quilibet Princeps aduersus aliũ mouere posset bellum ob peccata, quæ ciues committunt; quod est omninò absurdum. Ab ipso enim Deo sufficiẽter, vel in hac vita, vel in alia puniũtur. Nec Christiani Principes superiores ordinarij sunt infidelium, sed cùm sit Deus eorum supremus Dominus, qui potest eos punire, & condonare, vsurpare non debent ipsius Dei ius, nisi eis constet de diuina voluntate. Neq; quia idololatria est grauissimum peccatum, est sufficiens ratio, vt bellum infidelibus non subditis inferatur: nam odium Dei est omnium peccatorum maximũ; & tamen à non legitimo superiore puniri nequit. Et tandem neq; nobis constare potest, innocentes in India, & in illis remotissimis prouincijs occidi, & iniustè vi opprimi à suis Principibus. Et etiam si constaret, nobis non licet omnia peccata, quæ ab illis infidelibus contra innocentes committuntur, vindicare, dum neque expressè, neque tacitè ipsi innocentes nostrum auxilium implorant.

27 Igitur dum infideles Christianos iniu-

iurijs non afficiunt, nec eorum Regiones, & bona surripere, quærũt, nec aliquo modo offendunt; nec prædicationem, & susceptionem legis Euangelicæ impediunt, aut oppugnant; nec generi humano perniciosi sunt; nec carnes hominum vorantes, vel idolis sacrificantes, possunt à Christianis Principibus debellari, nec eorum prouincijs, ac Regnis priuari, ex eo solum, quod sunt infideles idololatri, & legis naturæ transgressores; vt supradicti Doctores communiter docent.

Infidelibus permitti ne potest à Principibus Christianis dominium in Christianos?

28 RESP. quod vel loquimur de dominio antiquo, quod infideles habent in Christianos suos subditos, vel de dominio nouo, quod ante non habebant. Dominium in Christianos antiquum permitti potest Infidelibus. Ità docent D.Thomas 2.2.*q.*10.*ar.*10. Caietanus ibi, Becanus *to.* 2. *c.*13.*q.*7. *a.*1. Valentia 2.2.*disp.*1.*q.*10. *pun.*8. & alij. Quia Ius dominij introductum est iure humano, cuius capaces sunt infideles; quia non fundatur in fide, nec fides tollit ius humanum, quod rationi naturali nititur: nec fideles iure diuino exemptionem iuris humani habẽt. Immò ex D. Paulo 1. *ad Timotheum 6.* non habere huiusmodi exemptionem apertè colligitur dum ait. *Quicunque sunt sub iugo serui, dominos suos omni honore dignos arbitrẽtur, ne nomen Domini, & doctrina blasphemetur. Qui autem fideles habent Dominos, non contemnant eos, sed magis seruiant, quia fideles sunt.* Ex quibus verbis patet, Apostolum duplex seruorum genus supponere. Vnum eorum fidelium, qui subiecti sunt infidelibus: Alterum eorum, qui subduntur fidelibus. Ergo Infideles non amittunt antiquum dominium ex eo, quod serui eorum fiant fideles, & Christiani.

29 Dominium autem nouum infidelibus in Christianos nullo modo permitti potest à Christianis Principibus. Ità D.Thomas *loc. cit.* & communiter cæteri Doctores. Quia cederet hoc in scandalum, & periculum fidei, fideles enim subditi facilè, auctoritate Superiorum infidelium, fidem desererent, & eorum infidelitatem amplecterẽtur. Et ideò D. Paulus 1.*Corin.6.* prohibet, ne fideles in iudicio contendant corã Iudice infideli; & ità etiam decernitur in multis canonibus *in tit. de Iudæis, & Saracenis.*

30 Immò Infideles, Principibus Christianis subiecti, si Christi fidem profitentur, liberi deueniunt, quia Ecclesia priuare potest eorum dominos dominio antiquo, quod habent in seruos suos, si isti Christiani efficiantur. Ità docent D. Thomas, & alij Doctores supra citati; Et constat ex vsu, & praxi Ecclesiæ, quæ priuat Iudæos, & Saracenos seruitute, si ad Christianam fidem conuertuntur, siue sint in seruitute nati, siue in seruitute empti. Lex habetur in *c. Fraternitatem dist.* 54. *& in c. Multorum de Iudæis, & Sarac.* Omnes enim serui, qui fiunt Christiani, liberi sunt à seruitute dominorum, vt in *l. Manichæos* 4.*Cod. de hæreticis, & in l. Vnica, Cod. Ne Christianum mancipium, & in c. Vltimo de Iudæis, & Sarac. & in c. Mancipia dist.* 54.

CAPVT X.

De Tertia specie Superstitionis, quæ dicitur Diuinatio.

Quidnam est huiusmodi diuinatio, & quare species Superstitionis dicitur?

1 RESP. quod hæc diuinatio est tertia species Superstitionis, quia est diuinitatis æmulatio; æmulatur enim prophetiam, pet quam futura, & occulta (quorum notitia solius Dei est, & ex sua diuina reuelatione præuoscũtur) homo ope Dæmonis, sibi manifestare, quærit. Et inter species superstitio-

tionis numeratur, quia vt docent D. Augustinus *to.3.lib.2.de doctr.Christ.c.* 20. & D.Thomas 2.2.*q.95.ar.2.*Quicquid procedit ex societate Dæmonũ, & hominum, superstitiosum est; Ideò ad superstitionem pertinet, non solum cùm per idololatriam Dæmones colũtur, & eis sacrificium offertur; sed etiã cum aliquis assumit eorum auxilium, ad aliquid faciendum, vel cognoscendum.

2 Definitur autem hæc superstitiosa diuinatio, quod sit prænunciatio futurorum contingentium indebito modo. Ità ex D.Thoma *loc.cit. ar.* 1. Sanchez *lib.2.in decal.c.38.n.*1.Suarez *to.1.de relig.lib.2.de superstit. c.* 7. *n.2.* Castro Palaus *par.3.tr.* 17. *de superstit.disp.*1. *pun.3.n.*4.Fagundez *in decal.lib.*1.*c.*35 *n.*1.Layman *lib.* 4.*tr.* 10.*c.*3.*n.*1. Thomas del Bene *par.2.de officio* S. *Inquis. dub.*221.*sect.*1.*n.*2.& alij.Dicitur prænunciatio; quia verbis, aut signis vtitur. Dicitur futurorum, quia præcipuè circa futura versatur. Dicitur futurorũ contingentium, quia non tantum prænunciat, quæ à causa naturali necessariò eueniunt, sed quę contingenter, & nulla humana vi cognosci possunt.Dicitur indebito modo, quia Dæmoni tribuitur quodammodo cultus Deo debitus, dum occultorum cognitio,solius Dei propria,ab ipso Dęmone procuratur. Et etiam quia innititur pacto expresso, vel tacito cum Dęmone.

Hoc pactum cum Dæmone, seu eius inuocatio quotupliciter fieri potest?

3 Resp. dupliciter,nępè exprefsè,seu explicitè, & implicitè,seu tacitè. Et consequenter duplex est diuinatio. Alia quę fit cum expressa inuocatione dæmonis,quę verbis,& factis fieri põt. Alia tacita,& implicita,quę fit, quãdo quis dæmonẽ inuocat aliquo signo,vel medio vano, & inutili, vt consequatur alicuius rei notitiam, quæ nullo modo ex illo signo,vel medio naturaliter haberi potest. Exemplum pacti expressi, quod verbis fit, est, faciam, vt facias, idest inuocabis me ait dæmon, & dabis talem cultum; & ego auxilium tibi dabo: Vel hoc, vel illud facies, & ego hoc, vel illud faciam. Factis autem etiam exprefsè inuocatur dæmon; vt qnando quis sciens illum per aliqua signa inuocari, & occulta manifestare, illa signa facit, vt sibi aliquod occultũ manifestet. Diuinatio in qua inuocatur dæmon non exprefsè, sed tacitè, contingit, cùm quis vtitur medijs, ad cognoscendum res occultas, quæ nullam habent virtutem eas indicandi; vt quando quis diuinare vult per taxillos, aut chartas, vel per id, quod primò ei occurrerit, aperiendo librum, vel ex obseruatione numerorum, vel figuris,& ex similibus. Ità docent cum D.Thoma 2.2.*q.95.ar.2.& 3.*Azorius *par.*1.*lib.9.c.*13.Lessius *lib.2.c.43.dub.* 5.Sanchez *lib.2.c.38.n.* 13. Suarez *de relig.to.*1.*lib.2.de superstit. c.* 7. Valentia 2.2.*disp.6.q.22.pun.* 2. *&* 3. Clauis regia *lib.4.c.*5.Filliucius *tr.24.c.3.n.*55 *&* 70.& alij communiter. Quia cum huiusmodi signa ex se sint vana,& inutilia ob talem notitiam, & à Deo instituta non sint, cum Deus non sit auctor signorum inutilium, & vanorũ; sequitur quod à dæmone instituta sint, & qui illis vtitur, à dæmone notitiam illam expectat, & illum tacitè inuocare studet.

Diuinatio per pactum implicitum, ac tacitum, distinguitur ne specie ab illa,quæ fit per pactum expressum; ità vt hoc pactum expressum sit necessariò exprimendum in confessione?

4 Resp. rigorosè loquendo, probabile esse, non distingui specie: sicut professio tacita, & expressa sunt eiusdem speciei,quia idem iuris est,taciti,& expressi, *l. De quibus, ff. de legibus, & l. Cum quid, ff. si certum petatur.* Ergo idem dicendum de superstitiosa diuinatione tacita, & expressa; quia

quia etiam in diuinatione tacita adest dæmonis inuocatio. Ità Suarez *to.1.de relig.c.10.n.1.* Diana *to.1.tr.7.resol.35. ex par.1.tr.7.ref.66.* Castro Palaus *par.3.tit.17.disp.1.pun.3.n.10.* Antonius Escobar *tom.4. lib.28.c.17.num. 168.*

5 Verum quamuis Victoria *in summa vbi de confess.n.176. in fin.* ac etiam Diana *loc.cit.* opinentur, non teneri delinquentem exprimere in confessione pactum expressum cum dæmone; sed satisfacere, si dicat, se diuinando superstitiosè mortaliter peccasse: quia circumstantiæ aggrauantes, quæ non mutant speciem, nō sunt necessariò in cōfessione aperiendæ. Nihilominus D. Thomas *2.2.q.95.ar.3.ad 1.* Suarez *de relig. to.1.lib.2.de superst.c.10.n.1.* Sanchez *lib.2.in decal.c.38.n.14.* Castro Palaus *par.3.disp.1.pun.3.n.11.* Escobar *vbi sup.* Lessius *lib.2.c.43.n.28.* Layman *lib.4.tr.10.c.3.n.4.* Filliucius *tr.23.n.72.* Reginaldus *lib.17.n.174.* & alij docent: Vbi pactum expressum cum dæmone intercessit, omninò explicandum esse in confessione. Tum quia longè diuersum iudicium faciendum est de illo peccato à Confessario, quàm de diuinatione ex pacto implicito. Tum quia manifestanda est in cōfessione, non solum distinctio specifica peccatorum, sed etiam numerica. Sed habere voluntatem expressam, inuocandi dæmonem, est peccatum distinctum ab illo, quod committitur ex tacita inuocatione, quia in tacita inuocatione solum adest hæc voluntas virtualiter, non formaliter, vt est in inuocatione explicita. Voluntas autem formalis à virtuali est numero distincta. Ergo tenetur quis has voluntates in confessione distinguere, & aperire: Et tum etiam, quia expressa diuinatio sæpè alia grauissima peccata inuoluit, nēpè abnegationem Baptismi, apostasiam à fide, idololatriam per sacrificia, adorationem, & similia: Quæ in diuinatione per pactum implicitum, aut nunquam, aut rarò euenire solent.

Diuinatio tacita, seu pactum implicitum cum Dæmone est ne semper mortale peccatum?

6 Resp. Affirmatiuè, ità communiter Doctores; quia etiam per talem diuinationem, & pactum habetur societas cum dæmone, quæ omni iure diuino, naturali, & humano prohibetur; & homo dæmoni subijcitur, ipsumque tacitè honorat, & fœdum cum Dei inimico constituens, apostasiam quandam incurrit: sicut miles, qui ad cōtrariam inimicorum factionem declinat. Multo tamen grauius peccat, qui per pactum explicitum dæmonem inuocat, quia quò maior est societas cum ipso, eò maior est apostasia à Deo.

Qui signis illis superstitiosis, solum propter experientiam fidem adhibet, & expressè protestatur, nullam cum Dæmone societatem habere velle, neque illius ministerio cognitionem aliquam consequi, excusatur ne à peccato superstitiosæ diuinationis?

7 Resp. Negatiuè, quia quamuis vtens his signis superstitiosis, explicitè dicat, se nolle, pactum habere cum dæmone; nihilominus protestatio est contraria facto; operatur enim contra protestationem; & licet explicitè dicat, nolle pactum cum dæmone; tamē re vera illud implicitè vult, quia vult vti illis signis, & medijs inutilibus, & vanis, ex quibus vtilitatem habere nequit, nisi dæmonis interuentu. Ità docent Lessius *lib.2.c.43.dub.8.n.52.* Layman *lib.4.tr.10.c.3.n.3.* Filliucius *tr.24.c.3.n.62.* Sanchez *lib.2.in decal.c.38.n.4.* Bonacina *tom.2.in 1.præcep. disp.3.q.5.pun.3.n.4.* & alij.

Si Dæmon nullum pactum cum aliquo inierit, concurrendi cum illo, qui huiusmodi signis vanis vsus

fue-

fuerit, & aliquis illis signis vtatur, quia per experientiam ita successisse, constet, esset ne tacitè inuocator Dæmonis?

33 RESp. Affirmatiuè, quia cum cognitio illa occulta nullo modo naturaliter haberi possit per illud signũ vanum; neq; haberi possit à Deo, quia Deus non vtitur signis vanis, & falsis, ad ostendendam alicuius rei veritatem. Ergo qui illis vtitur dæmonem tacitè inuocat, qui libenter se immiscet vanis, & inutilibus signis, vt homines decipiat, & suadeat, in illis fiduciam esse collocãdam. Vt tradunt D. Augustinus *lib. 2. super Genes. ad litterã*, D. Thomas 2. 2. *q. 95. ar. 5. ad* 2. Caietanus *in sum. verb. Incantatio*, Victoria *relect. de magia q. 6. n. 28.* Et non obstat; hos diuinatores non intẽdere opem dæmonis implorare, aut in ea sperare. Quia satis est ad hanc tacitam inuocationem, his vanis vti, ad ea cognoscẽda, quæ vim humanam superant, & vtilitatem habere nequeunt, nisi dæmonis interuẽtu. Nec refert, si illa vtilia credat ob experientiam. Nam hoc ipsum similiter est credere, ex demonis interuentu, & auxilio habere vtilitatem; quia dæmon eas experientias procurat; vt eis homines decepti, credant, ea esse vtilia, & eis vtantur ad similes effectus comparandos. Ità docent Valentia 2. 2. *disp. 6. q. 22. pun. 2. & 3.* Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superst. c. 9. n. 17.* Bonacina *loc. cit.* & alij.

Qui ex ignorantia vtitur diuinatione superstitiosa, potest ne excusari à culpa mortali?

9 RESp. Vel loquitur de diuinatione cum expressa inuocatione dæmonis, vel de diuinatione cum tacita dæmonis inuocatione. Si primo modo, nunquã quis excusatur à peccato mortali; quia ipsa inuocatio dæmonis expressa clarissimè ostendit suam grauem malitiam: Et ideò tali inuocatione vti, ad agnoscendum occulta, semper est peccatum mortale. Si secundo modo, vel ignorantia est affectata, vel crassa, aut supina, & neq; excusat à mortali. E. g. Qui vtitur quodam Psalmi versiculo, ad hoc vt annulus super extenso filo moueatur, non excusatur à mortali ob ignorantiam. Satis enim apertè constat, à Deo non esse inditam virtutem sacris verbis, ad huiusmodi leuitates; nec naturaliter inesse verbis illis hanc virtutem: ergo clarissimè ille motus est à dæmone. Similiter qui ignoranter, & non ex animo inuocandi dæmonem, in secreto loco cum homine peruerso accedit, ad inspectionẽ astrolabij propter furtum, vel thesaurum inueniendum; cuius ignorãtia à mortali non excusat; quia dum cum peruerso homine in loco priuato accessit, tacitè dæmonem inuocauit, & grauem peccati maculam contraxit; vt habetur *in c. Ex tuarum. extra de sortilegijs.* Ità Caietanus 2. 2. *q. 95. ar. 2. §. Ad euidẽtiam.* Si verò ignorantia, nec est affectata, neq; crassa, tunc excusat à mortali, si interuenit tacita dæmonis inuocatio; dummodò, si ille sciuisset, inesse tacitam dæmonis inuocationem, illud non fecisset. Quia propriè loquendo, talis non inuocat tacitè dæmonem, nisi materialiter, & inuoluntariè, quod non facit hominem socium dæmoniorum. Et ideò non peccat mortaliter. Ità Caietanus *ibid. & in summ. verb. Diuinatio n. 2.* Valentia 2. 2. *disp. 6. q. 12. pun. 1.* Sayrus *in claui regia lib. 4. c. 5. n. vlt.* Martinus del Rio *lib. 4. disquis. magic. c. 2. q. 4. n. 17.* Lessius *lib. 2. c. 43. dub. 10. n. 64.* Thomas del Bene *vbi sup. sect. 4. n. 4.*

Qui vtitur huiusmodi signis vanis, vt vanis, ad cognitionem occultorum, non expectans certam notitiam ex ipsis, sed causa recreationis, & ioci, excusatur ne à mortali?

10 RESp. Affirmatiuè, quia dum illis vtitur, vt vanis, vtitur illis, vt in veritate sunt; & consequenter ea diuinatio non est superstitiosa, nec verè inclu-

eludit tacitam dæmonis inuocationẽ. Ità etiam ſupradicti Doctores, & Sanchez *lib.2.in decal. c.38.n.* 20. Suarez *to.1.de relig.lib.2.de ſuperſtit.c.9. n.* 11. & alij. Eſſet tamen veniale peccatum ait Caietanus. Venialis quoque vanitas eſt, quando obſeruantur ſomnia, auguria, ſortes, & reliqua, per quæ diuinatur, non habendo illis fidem, tanquam certis, ſed ſolum timorem quẽdam concipiendo; quia deficit à ratione perfecta ſuperſtitionis. Ità Sanchez *n.21*.Caietanus *2.2.q.96.ar.3*.Nauarrus *in ſum.c.11. n.* 37. Alcozer *in ſum. c.14.fol.46.* Leſſius *lib.2.c.43.dub. 8.n.* 53. Delrius *lib.4.c.2.q.7.ſect.4.* Sayrus *lib.4.c.7.n.5*.Suarez *vbi ſup.c.10. n. 6. & c. 13.n.25.*

Quonam modo dari poteſt pactum inter homines, & Dæmones?

11 Reſp. dari poſſe, eſt certum de fide: nam *Matth.4.* legimus, dæmonem obtuliſſe pactum Chriſto Domino: *Hæc omnia tibi dabo ſi cadens adoraueris me*: Ergo ſimile pactum offerre poteſt homini; faciam hoc, vel illud ſi me colueris. Dæmoni enim non deeſt poteſtas, loquendi cum homine, nec poteſtas ad faciendum multa, quibus homines decipiãtur. Ergo poſſunt cum hominibus pactum inire. Vnde appetitu cognoſcendi futura, ſæpè homines cum dæmonibus hoc modo paciſcuntur, & è conuerſo dæmones ſeſe offerunt, per falſas, & ſacrilegas diuinationes ad homines decipiendos. Ità docet Suarez *to.1.de relig.lib. 2. de ſuperſtit. c.14.n.6*.Bordonus *to. 1.c.17.n.* 17.Initur etiam pactum implicitum inter homines, & Dæmonem; non quaſi per mutuam promiſſionem, & obligationem; ſed per quamcumque deprecationem, vel petitionem auxilij, aut inſtructionis, ad aliquid occultũ cognoſcendum. Hoc enim eſt operari ex pacto tacito cum dæmone. Nam quando homo vanis inquiſitionibus intendit, occulta cognoſcere, tacitè intendit doceri à dæmone, & ſtatim dæmon ſe ingerit ad id, quod homo affectat. Et hoc eſt inire pactum implicitum, ſeu tacitum cum dæmone; vt docet Suarez *c. 9.n.13*, & 14.

Eſt ne omnis inuocatio Dæmonis actus ſuperſtitioſus, & hæreticalis, ſubiectus Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis?

12 Reſp. quod dæmon tripliciter inuocari poteſt. Primo per modum indignationis, & iræ, vel deſperationis; cùm quis illum inuocat in ſuũ, vel alterius damnum. Vel cùm alteri dicit: Si hoc non vis facere amore Dei, vel alicuius Sancti, fac illud amore diaboli. Et hæc inuocatio eſt quidem peccatum mortale: ſed non eſt actus ſuperſtitioſus hæreticalis, neque caſus Inquiſitionis. Quia in tali inuocatione nulla apparet hæreſis, aut hæreſis ſuſpicio, neque cultum, & honorem erga dæmonem importat: Neque ex illis verbis: Si non vis facere amore Dei, fac amore diaboli; aliquis cultus, aut reuerentia dæmoni exhibetur, cùm ſint verba indignationis, & per iram, & exagerationem dicta.

13 Secũdo modo inuocatur dæmon per adiurationem, quando Exorciſta illi imperat, vt exeat è corpore obſeſſi; vel non damnificet hominum bona. Et hęc inuocatio eſt licita, & iuſta, & à Deo inſtituta. Verum ſi fieret, non imperatiuè, ſed deprecatiuè, dæmonem rogãdo, vt è corpore obſeſſi exeat, vel aliqua hominum bona non damnificet; tunc eſſet ſuperſtitioſa, & hæreticalis. Quia talis deprecatio, ex natura rei includit cultum, & honorem dęmoni, per propriam ſubiectionẽ deprecãtis. Dęmon enim ſubditus eſt homini, non autem homo dæmoni. Ideò homo debet imperare non rogare dęmonem. Eſſet igitur hoc peccatũ mortale ſuperſtitionis, & Inquiſitionis caſus.

14 Tertio modo dęmon inuocatur, per modum adiutorij, ad finem conſequẽdi aliquid, ſiue bonum, ſiue malum. Vt

si quis petat thesaurum, scientiam, sanitatem, cognitionem rerum occultarum, mortem proximi, amorem carnalem, & similia. Et tunc siue talis inuocatio fiat imperatiuè, siue deprecatiuè semper est actus superstitiosus, sacrilegus, & hæreticalis, de quo Inquisitores cognoscunt, quia importat amicitiam, & societatem cum dæmone, quæ contingere non potest, nisi cum cultu, & reuerentia sacrilega dæmonis. Ità Sanchez *lib.2. in decal.c.42.à n.19.* Carena *par.2.tit.11.§.13.* Bordonus *to.1. c. 17. à num. 8. vsque ad 16.* & alij communiter.

Inuocans Dæmonem per modum adiutorij, est ne semper hæreticus, vel de hæresi suspectus?

15 RESp. Affirmatiuè, vt supra dictum est, quia vel quis inuocãdo dæmonem illum adorat, siue adoratione latriæ, quæ soli Deo debetur; siue adoratione duliæ, qua Angeli, Sancti, & Beati adorantur; & certum est, vel esse hæreticum, vel de hæresi vehementer suspectum, vt per se patet, & latissimè probant Eymericus *in direct. Inquisit. par.2.q.43.n. 5. & seq.* & alij quos citat, & sequitur Carena *par.2.tit. 12. §. 10.n.56.* Vel dæmonem inuocat, ab eo petendo, quæ solus Deus operari potest; vt notitiam futurorum, quę naturaliter sciri non possunt, vel quæ pendent à libera hominum voluntate, & arbitrio, vel ea, quæ determinatam non habent causam; & similiter sortilegiũ committit hæreticale. Ità Pegna *par.2. direct. Inquis. commen.68. vers. An inquirere futura*, Delrius *lib.4. disquis. magic.c.2.q.2.vers. Primo nequit*, Azorius *par. 1.lib.9.c. 24. q. 1. & 2.* & alij communiter.

Inuocatio Dæmonis deprecatiua, ad sciendum, vel faciendum ea, quæ non excedunt naturalem eius facultatem, est ne hæreticalis?

16 RESp. Affirmatiuè; quia deprecatio, seu oratio pertinet ad cultũ latriæ, qui soli Deo tribuendus est. Est enim deprecatio actus religionis, per quem Deo reuerentiam, & honorem exhibetur, & homo ei subijcitur, & profitetur, orando, se eo indigere, sicut auctore suorum bonorum, vt docet D. Thomas *2.2.q.83.ar.3.* Ideò oratio ad solum Deum dirigi potest, iuxtà illud *psal.83. Gratiam, & gloriam dabit Dominus, & psal.98. Inuocabis me, & ego exaudiam, & psal.49. Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.* Porrigimus autem orationes, seu deprecationes Angelis, & Beatis, ac etiam hominibus, vt ait idem D. Thomas *ar.4.* non vt per eos Deus nostras petitiones cognoscat; sed vt eorũ precibus, & meritis orationes nostræ sortiantur effectum. Inuocans ergo, & deprecans dæmonem, ad sciendum, vel faciendum, quę naturaliter ipse demon scire, & facere potest, illi præstat obsequium, & honorem, soli Deo debitum, quia verba deprecatiua adorationem includunt. Et ideò dæmonis inuocatio deprecatiua, est sacrilega, & hæreticalis. Ità docent Eymericus *vbi sup.* Pegna *ibid. vers. Verum plurimum*, Carena *etiam ibid.n. 60.* Auctor *repert. Inquisit. verb. Dæmon, §. si enim*, Locatus *in opere iudiciali verb. Apostasia n. 7. §. si verò dæmones*, & alij.

Inuocans Dæmonem non verbis deprecatiuis, sed imperatiuis, ad faciendum, vel sciendum ea, quæ naturaliter ipse Dęmon scire, vel facere potest, committit ne sortilegium hæreticale?

17 RESp. Eymericum, Pegnã, Carenã locis citatis, Suarez *to.1. de relig. lib.2. de superstit. c.19.n.10.* existimare; imperatiuè inuocantem dæmonẽ peccare quidem mortaliter, sed non committere sortilegium hæreticale; dummodò in tali inuocatione non misceatur res sacræ, neque aliquis cultus re-

reuerentialis,neq; dęmon inuocetur, vt Dei amicus, vel ad faciendum, quę facere nequit,neque existimet,hoc non esse peccatum,vel dęmonem posse operari, etiam Deo non permittente. Sed Farinacius *q.*181.*n.*88. Symanchas *tit.* 30. *n.*17. Homobonus *in exam. Eccles. par.*1.*tr.*7.*c.*3.*q.*16.Bordonus*to.*1.*c.*17. *q.*5.*n.*16. Diana *to.*5.*tr.* 12.*res.* 10. *ex par.*4. *tr.*7.*res.*10. & alij docēt dæmonis inuocationem,etiam per modū imperij sapere hęresim manifestam; quia D.Augustinus *lib.*10.*de Ciuit.Dei c.*11. ait. Ridiculum esse inuocare dęmones per modum imperij,aut eis comminando pręcipere, quia *Non est potestas in terra, quæ comparetur eis*, vt ait Iob *c.* 41. Cum ergo imperium hominis nil possit in dęmonem, consequenter dicta inuocatio coincidit cum inuocatione deprecatiua,& est deprecatiua inuocatio palliata,& proindè includit cultum, & honorem.Quia cum dęmon, ad huiusmodi imperium, nullatenus ab homine cogi possit; saltem ex pacto tacito, hominis voluntati se accomodat, quia etiam ex hac inuocatione imperatiua cultum, & honorem recipit, & inuocantem lucratur,& magis decipit. Confirmatur,quia imperare,& pręcipere ei,qui non tenetur iussis obtemperare, arguit intrinsecam amicitiam inter imperantem, & imperatum. Ergo qui imperat dęmoni,ostendit magnam cum eo habere familiaritatem, & maiorem, quam ille, qui tantum deprecatur. Ità supradicti Doctores.

18 Vndè dicendum ad hęresim pertinere,si quis siue deprecando,siue imperādo dęmonem inuocaret,vt mulieris pudicitiam tentaret, vt thesaurum ostenderet inueniendum, vt partus futurus in vtero matris formatus,significet, an sit nasciturus masculus, vel fæmina; vt notificet dictum,vel factum pręteritum occultum, vt res in ignem proiecta, non comburatur, vt hominem de loco ad locum transportet, vt sponsos liget, vt ægritudines inferat; vt corpus mortuum tanquam viuum per aliquod tempus apparere faciat, vt cæcum non à natura, sed ob aliquod impedimentum illuminet, vt nebulas, & tempestates inducat,& similia scelera. Et vt notat Symanchas *de cathol. institut.tit.*21.*n.*13.*& tit.*30.*n.* 13. aduersus tales inuocatores inquiri potest à Tribunali Sanctæ Inquisit. tanquam vehementer de hæresi suspectos.Et idē sentiunt Diana *to.*5.*tr.*12.*res.* 10. *n.* 7. *ex par.*4.*tr.*7.*res.* 10. Raphael de la Torre *in* 2.2.*D.Thom.q.*95.*art.*4. *disp.* 1.*asser.*4. Bartholomeus Spina *apolog.* 4. *contra Ponsinibium*. Zanardus *in suo direct.c.*64. Bordonus *to.*1.*c.* 17.*q.*5.*n.* 16. & alij.

Inuocatio Dæmonis non ad malum finem, sed ad finem bonum assequēdum, est ne mortale peccatum,hæresim sapiens?

19 RESp.Affirmatiuè;quia etiam huiusmodi inuocatio non fit sine amicitia dæmonis,& sine illius seruitute,& subiectione,quæ directè, & immediatè opponitur seruituti, & reuerentiæ Deo debitę.Itaut qui dęmoni subijciatur per illius inuocationem, necessariò fit manifestus Dei inimicus:iuxtà illud Matt. 6. *Nemo potest duobus Dominis seruire. Aut enim vnum odio habebit,& alterum diliget, aut vnum sustinebit, & alterum contemnet.* Apostolus etiam 1. *Corin. c.* 10. expressè prohibet. *Nolo autem vos socios fieri dæmoniorum.*Quia impossibile est,habere amicitiam simul & seruitutem duorū ad inuicē inimicorū.Siue ergo quis inuocet dæmonem ad bonū finem,siue ad malum, semper illi subijcitur,& reueretur, & ideò semper peccat mortaliter, & grauissimum sacrilegium committit; Et vt supra dictum est, et notat Bordonus *vbi sup. n.* 16. est suspectus de hæresi, quia inuocatio simpliciter est cultus latriæ.

Dæmones,expressè inuocati, quonam modo solent futura prænunciare?

20 Resp. multipliciter, vt notat Diuus

L 2 Tho-

Thomas 2. 2. *q. 95. ar. 3.* Videlicet vel fictis apparitionibus aspectui, vel auditui hominum, se ingerentes; et hic prænunciationis modus vocatur Præstrigium, quia tunc oculi hominum perstringuntur. Vel per somnia, et vocatur diuinatio somniorum. Vel per mortuorum apparitionem, vel locutionem, et vocatur Nigromãtia; quia vt ait D. Isidorus *in lib. 8. ethymol. c. 9.* Nigrum grçcè mortuus dicitur, Montia diuinatio nuncupatur; quia quibusdam precationibus adhibito sanguine, videntur resuscitati mortui, diuinare, & ad interrogata respondère. Vel futura prænunciant per homines viuos, sicut in arreptitijs patet. Et hæc est diuinatio per pytones. Vel per aliquas figuras, & signa, quæ in rebus inanimatis apparent. Quæ quidem si appareãt in aliquo corpore terrestri, vt in ligno, vel ferro, vel lapide polito vocatur Geomantia. Si autem in aqua Hydromantia, si autem in aere, Areomãtia; si autem in igne Pyromantia; si autem in visceribus animalium immolatorum in aris dæmonum, vocatur Aruspiciũ. Ità D. Thomas. Diuinatio enim ex diuersitate signorum, & mediorum diuersa sortitur nomina.

Qui responsum Dæmonis credit, esse certũ, & infallibile, quodnam peccatum committit.

21 RESP. committere peccatum idololatriæ, & hæresis. Quia sic credẽdo, dæmonem apprehendit, vt Numen infallibile, in cuius obsequium intellectum captiuat, vel submittit, quod ad idololatriam spectat. Item sic credens supponitur, credere dęmonem non esse malum, nec fallacem, nec talẽ, qui falli possit. Verumq; autem est contra fidem, ergo est hæresis. Et si ex hac credulitate sequatur exterior diuinatio, & prædictio alicuius rei, cũ inductione aliorum ad illam credẽdam, vel ad aliquid agendum, ratione illius cognitionis; tunc adiungitur etiam malitia scandali, iuxtà materiæ proportionem. Verum si quis crederet, assertionem dęmonis esse tantùm valdè probabilem, & magnæ auctoritatis, sed fallibilem, non committeret peccatum hæresis, dummodò materia diabolici oraculi non contineret errorem contra catholicam fidem. Ità docet Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superst. c. 8. n. 23.*

Dæmones in eorum apparitionibus, bona consulentes sunt ne audiendi?

22 RESP. Negatiuè; quia id malitiosè efficiunt, & transfigurat se in Angelos lucis, vt postea facilius homines decipiant. Quandoq; enim dęmones apparent, fingentes, se esse animas defunctorum, & petunt suffragia sibi fieri, bona mala acquisita restitui, vt postea ipsos videntes, sic postulantes, in aliquem errorem indueant, vel mortuos infament. Vt docent D. Augustinus *lib. 10. de Ciuit. Dei c. 11.* D. Chrysostomus *hom. 29. in Matth.* D. Thomas *1. par. q. 117. ar. 4. ad 2.* Syluester *verb. Maleficium q. 4. dict. 2.* Victoria *de magia q. 4. n. 17.* Sotus *lib. 8. de iust. q. 3. ar. 2. col. 4.* Sanchez *lib. 2. in decal. c. 38. n. 23. & 24.* & alij. Vndè Martinus del Rio post *lib. 6. disquis. magic. in anacephali monitione 10.* benè aduertit: non esse faciendum, quod dęmon faciendum prçscribit. Sed si id suadeat, quod ex aliquo prçcepto Dei, vel Ecclesię sit seruandum; faciendum est ratione prçcepti obligantis: si verò sit sub consilio; licere exequi, non quia dęmon dixit; sed quia est in se bonum. At tutius esse aliquando illud cõsilium prętermittere, aut in aliud commutare, ne quid fraudis eo consilio dęmon moliatur; Et Tyreus ait *de apparit. spirit. c. 15. n. 20.* dęmonibus nec bona consulentibus esse audiendum; quia omnia bona, quæ consulunt, tendunt ad nostram perniciem. Quod confirmant Sanchez *loc. cit.* Fagundez *in 1. præc. decal. c. 36. n. 9. & 13.* & alij communiter.

Quonam modò discernere possumus; an huiusmodi apparitiones sint illu-

lusiones Dæmonum, an verò apparitiones bonorum Angelorum, vel animarum?

23 RESP. certum esse, Angelos, & animas beatas, vel in purgatorio; aut in inferno detentas, Deo permittẽte, ob iustas causas, hominibus aliquãdo apparere. At facile discerni poteſt, an ſint apparitiones Angelorum, & animarum, an illusiones dęmonum. Quia ſi ad ſignum Sanctę Crucis, vel ad Sanctiſſimum nomen Ieſu, vel Mariæ, vel ad aſperſionem aquæ benedictę, aut ad venerationem reliquiarum Sanctorum, vel cerei ſacri dicti Agnus Dei, effugiant, vel diſpareant, fictæ viſiones dæmonum ſunt, qui in Angelos lucis, bona conſulendo, ſe transfigurant; vt grauiter decipiant. Si verò Sanctam Crucem, nomen Ieſu, & Mariæ, & reliquias Sanctorum, & Agnos Dei venerantur, apparitiones ſunt Angelorum, vel animarum. Ita Thyreus vbi ſupra, *c. 16.* Delrius *lib. 2. diſquiſ. magic. q. 26. ſect. 3.* Fagundez *loc. cit. n. 12.* & alij communiter.

Eſt ne imitandum pactum illud, quod à nonnullis factum legimus, vt pręmoriens, ſuperſtiti apparere debeat, eumq; de ſuo ſtatu certiorem faciat?

24 RESP. Negatiuè, quia quamuis ſecundum ſe conſideratum, culpa careat; tamen res eſt periculoſa, & valdè obnoxia dęmonum illuſionibus; & ideò huiuſmodi promiſſio, ſeu pactum reprehenditur à Ciruelo *de ſuperſtit. par. 3. c. 11.* à Delrio *vbi ſup. ſect. 7.* Sanchez *lib. 2. in decal. c. 38. n. 25.* Fagũdez *in 1. præc. c. 36. n. 14.* & alijs. Tales namque apparitiones non eſſe laudabiles, & neceſſarias. Conſtat etiam ex Euangelio *Luc. 16.* Vbi Diuiti auaro cupiẽti, vt Lazarus poſt mortem ſuis hęredibus appareret, reſponſum fuit ab Abraham: *Habent Moyſem, & Prophetas audiant eos.* Quod perindè fuit, ac ſi diceret; Sufficit illis doctrina ſacræ ſcripturæ: nec petant apparitiones, in quibus plus periculi, quàm vtilitatis eſſe poteſt.

Quomodo ſe gerere debet Confeſſarius cum pœnitente, qui cum pacto expreſſo Dæmonem inuocauit?

25 RESP. debere attendere, ſi pœnitens in ipſo pacto promiſit dæmoni, ſe Chriſti fidem negare, vel credidit, dæmonem eſſe honore dignum, vel habere aliquam diuinitatem, vel poteſtatem habere ſupra hominum voluntatem, vel poſſe prænunciare hominum cogitationes, & futuros euentus, qui à libera hominum pendent voluntate. Nam ſi iſta credidit, commiſit, non ſolùm peccatum mortale ob dęmonis inuocationem; ſed etiam peccatum hæreſis. Similitèr debet pœnitentem interrogare, an orationibus ſacris dęmonem inuocauit, uel adorauit, uel ſacrificium obtulit, quia tunc fuit etiam idololatra. Vel ſi à dęmone petijt, ut aliquo modo damnum proximo inferret, & ſi in maleficio res ſacras immiſcuit, nempè Oleum ſanctum, Aquam baptiſmalem, uel benedictam, corporalia, ceram benedictam, petram aræ, & his ſimilia, et ſi crediderit, dęmonem ſine permiſſione Dei habere uirtutem, ad faciendos illos nefarios effectus. Nam ſi hoc credidit, fuit etiam hęreticus; & ſi proximum damnificauit, tenetur, illum obligare ad damni reſtitutionem. Ità communiter Doctores.

Superſtitioſi diuinatores incurrunt ne excommunicationem ipſo facto?

26 RESP. uel diuinationem, ſeu dæmonis inuocationem exercent cum hæreſi, & nulli dubium eſt, quod ratione hæreſis, ipſo facto incurrunt excommunicationem Bullæ cœnæ, etiamſi interna hęreſis occultiſſimè manifeſtetur exterius, & ſufficit ipſa inuocatio dęmonis cum falſa credulitate. Vel exercent diuinationem exterius, ſine animo heretico; ſed expreſsè inuocant dæmo-

mo-

nem, postulando aliquid, quod à solo Deo cognosci, reuelari, & fieri potest. Et tunc aut in inuocatione dęmonis interuenit eius adoratio, aut exterior fidei abnegatio, vel renunciatio Christi, & Sacramentorum, aut in vsu diuinationis miscentur abusus Sacramentorum, vel rerum sacrarum; Et in foro exteriori ipso facto pręsumitur hæreticus, & excõmunicatus in bulla cœnæ; quãuis in foro interiori non sit excommunicatus; quia interius, nec dæmoni, nec diuinationi credidit. Quando verò nihil supradictarum rerum interuenit, & pactum cum dæmone non est expressum, sed tacitum tantum; cessat suspicio hæresis, & ille non incurrit ipso facto excommunicationem. Ità Eymericus *in directi. inquis. p. 2. q. 42. & 43.* & ibi Pegna *commen. 67. & 68.* Symanchas *de cathol. instit. tit. 21. n. 10. & tit. 62. n. 2. & 3. & tit. 63. n. 29. & 34.* Iulius Clarus *lib. 5. verb.* Hæresis *n. 24. & 25.* Filliucius *to. 2. tr. 24. c. 8. n. 197. & 198.* & alij.

Diuinatio superstitiosa spectat ne ad Tribunal S. Inquisitionis, vel aliquando est mixti fori?

27 Resp. si diuinatio inuoluat suspicionem hæresis, pertinet tantum ad Tribunal S. Inquisitionis, vt constat ex *c. Causam, de hæreticis in 6.* & communiter omnes Doctores affirmant. Si verò fit absq; suspicione hæresis, est mixti fori, & à Iudice præoccupante, siue Ecclesiastico, siue laico iudicatur, vt in dicto c. Ordinatur: Nisi dilinquens sit Clericus; tunc enim ratione personæ ad Iudicem Ecclesiasticum tantùm pertinet. Ità Abbas *in c. 1. de sortileg. n. 3. & 4.* Aldericus *in rubrica de hæreticis n. 13.* Iulius Clarus *lib. 5. verb. Hæresis n. 25.* Suarez *lib. 2. de superstit. c. vlt. n. 11.* Thomas del Bene *par. 2. dub. 195. sect. 70. n. 4.*

Diuinatio, quæ continet pactum implicitum, seu tacitum cum Dęmone diuiditur ne in plures species?

28 Resp. Affirmatiuè, & numerantur hæ species à D. Thoma *2. 2. q. 95. ar. 3.* quarum prima est diuinatio per astra, seu Astrologia iudiciaria, quæ conatur futura prænoscere ex consideratione situs, & motus sydetũ. Secũda est Augurium, quando procuratur cognitio futurorum ex animalium vocibus, vel ex hominum sternutatione. Tertia Auspicium, quando arguitur dicta cognitio à volatu auium, vel ab auium inspectione, vel à quocunq; animalium motu. Quarta dicitur Omen, quando cõsideratur ex hominum vocibus, præter illam intentionem prolatis. Quinta Onitocritica cùm procuratur ex somnijs. Sexta Phisiognomia, quæ ex signis humani corporis, pręsertim faciei, futura prædicit. Septima Chiromantia, quæ est diuinatio futuri euentus ex visione linearum manus. Octaua Metroposcopia, quæ est diuinatio ex fronte, & eius lineis. Nona Spatulamanthia, quæ ex dorso, seu ex spatulis diuinat. Est & alia diuinatio, quæ dicitur per sortes, cum cognitio futurorum arguitur ex signis resultantibus ex plumbo liquefacto, & in aquam proiecto, vel ex proiectione taxillorum, vel ex consideratione illius rei, quæ alicui, aperienti librum, occurrit, &c. De quibus omnibus aliqua dicemus in sequentibus.

In confessione est ne explicanda species dictarum diuinationum?

29 Resp. Sanchez *lib. 2. in decal. cap. 31. n. 39.* Valentiam *to. 3. disp. 1. q. 10. pun. 3.* & alios opinari huiusmodi diuinationis, & superstitionis species esse in confessione exprimendas. Sed Reginaldus *in praxi to. 1. lib. 6. c. 4. n. 214.* Sotus *in 4. sent. disp. 18. q. 2. ar. 4. conclus. 6.* Diana *to. 1. tr. 7. res. 34. & 35. ex par. 1. tr. 7. res. 46. & 66.* docent nõ esse in confessione necessariò exprimẽdas; quia non sunt species omninò diuersæ in genere moris. Moralis enim malitia in illis est eiusdem speciei. Et ideò satis est, si quis confiteatur: Toties peccaui peccato diuinationis, neque necesse est, addere semel per

Astro-

Aſtrologiam, iterum per chiromantiã, aut per negromantiam. Ità dicti Doctores; & Thomas del Bene *to.2.de offic.Inquiſ. dub.* 221.*ſect.* 3.*n.*5. & alij quos ipſe citat.

CAPVT XI.

De Diuinatione per Aſtra, ſeu per Aſtrologiam.

Quid, & quotuplex eſt Aſtrologia?

1 RESP. quod Aſtologia eſt diuinatio, ſeu prænũciatio futurorum euentuum ex cõſideratione ſtellarum. Ità D.Thomas 2.2.*q*.95.*ar*.5. Aſtrologi enim ex aſpectibus, conſtellationibus, ſplendoribus, & ſitu ſtellarum, futura prænunciãt, ac diuinãt. Eſt autem aſtrologia duplex, altera naturalis & vera, altera iudicialis & falſa. Naturalis & vera eſt, quæ prædicit effectus naturales ex cauſis naturalibus, & ex aſpectu, & motu ſtellarum; nempè futuras eclypſes, pluuias, ſiccitatem, ventos, morbos, ſanitatem, & his ſimilia. Quia Cœlum, & ſydera habent naturalem virtutem, producendi hos naturales effectus. Hæc autem aſtrologia dicitur ſcientia vera: quia vtitur cauſis naturalibus certis, & ſtabilibus, & in iudicijs futuræ ſerenitatis, humiditatis, ſiccitatis, ſanitatis, morborum, vẽtorum, pluuiarum, & ſimilium, nulla interuenit falſitas, & nulla reperitur ſuperſtitio. Et quamuis aliquando Aſtrologi in his prædictionibus errent. Hoc accidit, vel quia talis ſciẽtia eſt in ſe difficillimæ agnitionis: vel quia aliqui profitentur, hanc ſcientiam habere, quam re vera ignorant. Aſtrologia verò iudicialis eſt, quæ certò prædicit caſus fortuitos, & contingentes, & ea, quæ pendent ex libera hominum voluntate. Hæc autem dicitur falſa: quia ſi prædicit caſus fortuitos, iſti ſunt incerti: nam de futuris contingentibus nulla eſt determinata veritas: & ſi prænunciat ea, quæ pendent ex libera honum voluntate: hæc voluntas eſt imperſcrutabilis, & ſoli Deo nota, & eſt mutabilis, ità vt ſæpè ſæpiùs, quod modo ei placet, poſt parum temporis diſplicet, & quod nunc appetit, poſtea recuſat. Ità communiter Doctores cũ D.Thoma 2.2.*q*.95.*art*.5.

Eſt ne malum, aut prohibitum prædicere ex aſtris effectus naturales, qui proueniunt ex influentijs cœleſtibus?

2 RESP. Negatiuè; ità cum D. Thoma Caietanus 22. *q*. 95. *art*. 5. Suarez *to*.1.*de relig. lib*. 2. *de ſuperſtit. c*.11.*n*.5. Sanchez *lib*.2.*in decal.c*.38.*n*. 28. Salas 1.2.*q*.9.*art*.5.*tr*.5. *diſp*.2.*ſect*. 8.*n*.79. Manuel *to*.1.*ſum.c*.7.*n*.3. & alij communiter. Quia hi effectus non sũt occulti, ſed verè iudicari poſſunt ab ipſius cauſis, & influentijs cæleſtibus. Ergo non eſt per ſe malum, illos per tales cauſas inueſtigare. Quod etiam non ſit prohibitum, patet: Nam Sixtus V. *in motu proprio* contra iudiciariam aſtrologiã *Cœli, & terræ Creator Deus*: damnans artes inuentas, ad prægnoſcendos futuros, & fortuitos euentus, expreſſit: (*Exceptis dumtaxat futuris euentibus ex naturalibus cauſis, neceſſariò, vel frequenter, prouenientibus, quæ ad diuinationem non pertinent*:) & D. Hieronymus *in epiſt*.130.*ad Paulinum*, inter artes humano generi vtiles, poſuit Aſtrologiam naturalem; quæ vtitur obſeruationibus aſtrorũ, ad agnoſcendum futuram ſerenitatem, pluuias, tempeſtates, frigus, æſtus, & ſimilia.

Naturalis prædictio ex aſtris, eſt ne certa, & infallibilis.

3 RESP. Negatiuè, tum quia pauca poteſt homo naturaliter, certò cognoſcere de virtutibus, ac proprietatibus ſtellarum. Tum quia effectus non pendet ex vna tantum ſtella, ſed ex multis; & ſæpè ſtellæ fixæ poſſunt impedire actiones planetarum, & & è conuerſò. Et licet concurſus plane-

ne-

netarum inter se facilius cognoscatur; non tamen concursus eorum cum stellis fixis, qui semper varius est, propter motus octauæ, & nonæ sphæræ. Et tum etiam, quia huiusmodi effectus, non solum pendent à planetis, & stellis; sed etiam à causis inferioribus, nempè à dispositione aeris, aquæ, & terræ; non solum prout se habent in vno loco, sed etiam in diuersis. Et ideò, quamuis ipsa ars, seu scientia in se certa sit, & possibilis; respectu tamen hominum, illa cognitio est valdè difficilis, & incerta. Ità Suarez *loc.cit. n. 6.* Fagundez *in 1. praec.decal.c.38.n. 6.* Filliucius *tr.24.c. 4. n.79.* Thomas del Bene *to.2. de offic. inquis.dub.222.sect.2.coroll.n.2.* & alij.

Certo prædicere, vel credere, futuros dictos effectus naturales, est ne superstitionis peccatum?

4 RESp. esse peccatum, quia est temeraria prædictio, & imprudens credulitas; sed per se loquendo, non pertinere ad superstitionem. Quia nullum pactum implicitum cum dæmone interuenit; sed leuitas, & inconsideratio, adhibendo certam fidem futuri euentus, absque consideratione impedimentorum, quæ occurrere possunt, & frequenter accidunt, vt ipsa experientia testatur. Est enim quodam genus mendacij, prædicere, vel credere incerta pro certis, vel futura sub conditione, tanquam absolutè futura. Hoc autem mendacium est tantum peccatū veniale; nisi ex ipsa prædictione sequatur nocumentum alterius; vel nisi ipsa fieret ex nimia arrogantia, vel immoderata lucri cupiditate. Ità docent Suarez *to.1.de relig.lib.2. de superstit.c.11. n.7.* Martinus del Rio *lib.4.c.3.q.1.circa finem*, & alij

Astrologia iudiciaria prænuncians ea, quæ pēdent ex libero hominis arbitrio, est ne superstitiosa, & de se mala, omni iure prohibita, & hæresim sapiens?

5 RESp. Affirmatiuè. Et quod sit per se mala, superstitiosa, & mortale peccatum, ac hæresim sapiēs probatur, quia tollit liberū arbitriū, & libertatē, & reducit effectus, & actiones liberas ad causas physicas, & naturales, & ad influxus astrorum, quod est de se malum, impium, & hæreticum. Ex hoc enim sequitur hominum peccata non pendere ex hominum libertate, sed ex cælestibus influentijs, & causis naturalibus; & sic furta, homicidia, adulteria, & similia non esse peccata, cùm naturaliter, & ex necessitate fierēt. Insuper corpora cælestia non possunt influere in hominis intellectum, & voluntatem. Corpus enim non potest influere nisi in res corporeas; Intellectus autem, nec est corpus, nec actus organi corporei, & consequenter nec volūtas, in qua formaliter consistit libertas. Et ideò cum nullum corpus possit, aliquid imprimere, nisi in rem corporeā; impossibile est, quod corpora cælestia directè imprimant in intellectum ac volūtatem; hoc namque perinde esset, ac dicere; intellectum non differre à sensu. Ergo Cælum, sol, luna, astra, planetæ, & corpora cælestia non possunt, esse causa operationum liberi arbitrij; nec ab Astrologis absque dæmonis instructione certò prænunciari. Ità docēt D. Thomas *2.2.q.95. ar. 5.* Caietanus ibi, Suarez *to.1.de relig. lib.2. de superstit. c.11.n.17.* Sanchez *lib.2. in decal. c.38.n.30.* Nauarra *de restitut. lib. 2.c. 2.dub.2.n.110. & sequ.* Salas *p. 2. q.9. & 5.tr.5.disp. 2.sect.5. à n. 16.* Castro Palaus *par.3.tr.17.de Superstit.disp. 1. pun. 4. n. 4.* Thomas del Bene *de Offic. Inquis. par.2. dub. 222. sect.1. n. 5.* & alij communiter.

6 Quod sit etiam astrologia iudiciaria omni iure prohibita, probatur; est enim prohibita iure diuino *Deuter. 18. Gentes istæ augures, & diuinos consulunt, tu autem aliter à Domino Deo tuo institutus es. Et Ierem. 10. A signis Cæli nolite metuere, quæ timent gentes, quia leges populorum vanæ sunt.* Iure etiam Canonico *ex c. Illos 26.q.2.c.Igitur 26.q. 3.c.*

3. c. *Non liceat* 26. q. 5. & alij, *& ex bulla Sixti V. & Vrbani VIII. contra Astrologos*. Et iure Ciuili *ex l. Nemo, & l. Etsi, Cod. de malef. & mathem. & l. Mathematicos, C. de Episc. audient.* Cõstat igitur iudiciariam Astrologiam esse per se malam, superstitiosam, & grauissimam culpam, & omni iure prohibitam, & hæresim sapiens.

7 Vnde libri, qui de hac Astrologia loquuntur, à dæmone per aliquem ministrum suum scripti sunt, & qui eorũ doctrinam addiscunt, à dæmone tacitè docentur. Sicut qui studet libros D. Thomæ, à D. Thoma dicitur edoceri, & qui legit, & credit Sacræ Scripturæ, docetur à Deo. Et hoc modo interuenit ibi pactum implicitum cum Dæmone, vt docet Suarez *ibid. c. 9. n. 25.*

Est ne per se malum, vel prohibitum, ex stellarum constellatione, obseruare pueri natiuitatem, & coniectare eius temperamentum, & naturalem inclinationem?

8 Resp. si hæc prædictio non extendatur ad futuros casus fortuitos, nec ad ea, quæ à libera hominis voluntate pendent; sed sistat tantum in naturalibus effectibus, & inclinationibus, ac temperamento corporis, non est per se mala. Quia temperamentum corporis humani procedit à causis naturalibus. Ergo verisimiliter credi potest, magnam vim in eo habere cælestes influentias, & consequenter possunt Astrologi prædicere futuras pueri infirmitates, & illarum tempus, & similiter naturalem inclinationem, ad iram, vel ad hæc, aut illa studia, ad timiditatem, vel audaciam, ad venerea, vel cõtinentiam, quæ ex corporis temperamento coniectare possunt. Ergo talis prædictio non est per se mala: quia nec pactum implicitum cum dæmone continet; nec fundatur in astris, vt in puris signis, sed vt in causis naturalibus, nec de se est alicui noxia. Nec etiam est prohibita, quia nec damnatur per Canones, aut leges, aut per bullam Sixti V. in qua tantùm prohibetur iudiciũ, & prędictio alicuius casus fortuiti, vel pendentis à libero arbitrio. Ità docet Caietanus *in 2. 2. q. 95. ar. 5.* Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superstit. c.* 11. *n.* 8. Sanchez *in decal. lib. 2. c.* 38. *n.* 28. Lessius *lib. 2. c. 11. n.* 34. Fagundez *in decal. lib. 1. c. 38. n.* 5. Thomas del Bene *de Offic. inquis. par. 2. dub. 222. sect. 2. coroll. n.* 1. Carena *par. 2. tit.* 12. §. 12. *n.* 79. *&* 86.

Inuestigatio temperamenti, & inclinationum pueri, spectato natiuitatis puncto, ex astrorum aspectu, habet ne certitudinem?

9 Resp. Negatiuè cum dictis Doctoribus, & alijs communiter: quia talis certitudo non solum pendet ex astris, vt supra dictũ est, sed ex multis alijs causis, & multipliciter impediri potest. Vnde Caietanus, & Suarez *vbi sup.* affirmant, vix coniecturam, & suspicionem, dici posse. Primo quia aspectus astrorum, existens in illo momento natiuitatis, vix potest sine vllo errore agnosci. Et Astrologi, punctum illum, exactissimè spectandum esse, docent, ad hoc iudicium ferendum. Nam rapidissimus Cęli motus efficit, vt constellatio prius prætereat, quã ab Astrologis notari valeat; per singula enim momenta variatur Cęli situs, & aspectus. Secundo quia ad hoc iudicium ferendum, potius spectandũ esset momentum animationis, vel conceptionis fœtus in vtero matris. Si enim vis astrorum penetrat profunda terrę, multo magis penetrat vterum maternum, & tunc in fœtum plus astra influunt. Hoc autem momẽtum est scitu impossibile. Tertio quia, vt benè ex D. Augustino *lib. 5. de Ciuit. Dei cap.* 2. notat Suarez *loc. cit. n.* 9. qualitates, & conditiones rei generandæ, magis pendent ex dispositione materiæ, ex qua generanda est, & ex efficacia proximæ virtutis actiuæ; quàm ex influentia Cæ-

lorum. Et consequenter ex solo syderum aspectu, qui in hora natiuitatis concurrit, non potest satis colligi futurà complexio, temperamentum, & inclinatio prolis genitæ. Quod confirmatur exemplo. Nam si duæ partes terrę sint diuersę virtutis, qualitatis, & dispositionis, simul eodem tempore seminentur tritico diuersæ qualitatis; etiamsi eodem tempore germinare incipient; nihilominus meliorem, & vberiorem triticum, producet terra bona, quam mala: Et si terra bona, melius etiã triticum recipiat, multò etiam melius illud reddet. Et si vltra qualitatem meliorem, terræ, & seminis, accedat melior cultura, magis crescet perfectio tritici; etiamsi influentia stellarum ex se sit æqualis. Ità ergo est in generationibus hominum. Licet enim duo infantes, sub eadem constellatione nascantur; tamen si mater alterius sit melioris complexionis, & meliorem materiam conceptioni filij ministret, multum conferet ad meliorem fœtus complexionem: Et si accedat paterna virtus, fortior, calidior, &c. sine dubio multum iuuabit ad meliorem filij temperamẽtum: Et multum etiam proficiet ex sanitate, temperantia, alimẽtis, & alijs exercitijs ipsius matris, dum prolem gestat in vtero. Ergo cum hęc omnia nec considerentur, nec considerari possunt ab Astrologis, non potest, non esse eorum iudicium valdè infirmum, & incertum. Et ità affirmant Suarez, Caietanus, Sanchez, Fagundez locis citatis, & alij communiter. Insuper videmus aliquando, gemellos, vnum benè complessionatũ, & robustum; alterum debilem, & infirmum; vnum mansuetum, & pium; alterum iracundum, & impium. Exemplum est in Esau, & Iacob; Ille gulosus, & inuidus, iste temperatus, & mansuetus; Ille odiosus, & peruersus, iste dilectus, & iustus. Et tamen sub eadem constellatione gemelli nati sunt, & ex eisdem parentibus. Ex quo infertur nullam præcognitionem certam temperamenti, & inclinationis pueri nascentis, haberi posse ex astrorum aspectu, & natiuitatis puncto; considerato.

Prædictio, siue diuinatio casus fortuiti tanquam certò futuri; est ne superstitio, & mortale peccatum?

10 RESp. Affirmatiuè: quia cùm de futuris contingentibus non sit determinata veritas, si ut certi prænunciẽtur, non uirtute astrorum, sed ope dæmonum, certò futuros esse, dicuntur. Et ideò talis prædictio, seu diuinatio, semper est execranda superstitio, & mortale peccatum. Ità docẽt D. Thomas *2. 2. q. 95. ar. 5.* Caietanus ibi, Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superstit. c. 11. n. 12.* & cõmuniter alij Doctores. Adest etiam prohibitio Sixti V. illis uerbis expressa: *Aut facientes iudicia, & natiuitates hominum, quibus de futuris contingentibus, successibus, &c. aliquid affirmare, audẽt; etiamsi non certò, se id affirmare, asserant, aut protestentur.* Igitur non possunt, absque mortali peccato, certò prędicere, & diuinare futura contingẽtia, & casus fortuitos. E. g. quod homini per uiam eunti, tegula è tecto cadens, eius caput obrumpet: Vel quod saeculum, nummis plenum, ab alio amissum, reperiet; Vel quod iterfaciens, inimicus ei obuiam futurus sit. Vel quod, fodiendo terram, thesaurum inueniet: Vel quod nauigans, hostiles naues eius nauigationem impedient; Vel cum eo bellabunt, & eius nauis peribit; Vel de alijs similibus casibus incertis, & fortuitis. Quia licet casus isti, & similes sint euentus naturales; tamen cùm non habeant causas naturales certas, & permanentes, sed ex accidenti contingant, nullam etiam causam certam in astris habere possũt. Et hac ratione ex astris, hos effectus, vt certos, prædicere, superstitiosa diuinatio est, ac vana, & illicita, & mortale peccatum. Solus enim Deus sua infinita scientia, & prouidentia, illos comprehendit, & videt. Ità S. Thomas, Caietanus, Suarez, Sanchez, Lessius, locis citatis, & alij.

Possunt ne Astrologi absque peccato prædicere, ex astrorum aspectu, a-

ctio-

ctiones ex hominum voluntate pẽdentes, non vt certò futuras, sed vt futuras probabilitèr?

11 RESp. Negatiuè: sed superstitiosè agunt,& grauiter peccant. Quia illud dicitur esse probabile,quod firma ratione fulcitur,nec habet contra se rationem conuincentem, quæ solui non possit:vt docent Sanchez *lib.* 1. *in decal. c.9.n.6.*Valentia *p.2. disp.2.q.12.pun.4. q.1.*Vasquez 1.2.*q.*19.*disp.*62. *c.* 4.*n.*8. Azorius *par.*1.*lib.*2.*c.*9. Sayrus *lib.*1.*c.* 6.*n.*7.Filliucius *tr.* 21. *c.*4.*n.*133. Diana *to.*8.*tr.*1.*ref.*1.*ex par.*2. *tr.*13. *ref.*1. Thomas del Bene *trac.moral. tr.*2.*dub.* 1.*n.*1.& alij.Astrologorum autẽ prædictio actionum, ex hominum voluntate pendentium, sub specie probabilitatis, solum fundatur in regulis astrologiæ iudiciariæ; quæ ex solis astris imperfectissimè, & difficillimè cognoscuntur, nec certa,& firma ratione fulciũtur; ità vt non habeant contra se rationes conuincentes. Ergo huiusmodi actiones, neque vt probabiles, ab Astrologis, ex solis astris, prænunciari possunt; & si vt tales prænunciantur,ex industria,& disciplina dæmonis prædicuntur. Et consequenter est prædictio, seu diuinatio superstitiosa,& mortale peccatum. Ità docent Suarez *to.*1.*de relig.lib.*2.*de superstit.c.*11.*n.* 31. Sanchez *lib.* 2. *in decal.c.*38.*n.*33.Valentia 2.2.*disp.*6.*q.*13. *pun.* 3. *col.* 4. *vers. Si autem huiusmodi,* Lessius *lib.*2.*c.*43.*dub.*6.*n.*42. Martinus del Rio *lib.*4.*disquis.magic.c.*2.*q.*3. Filliucius *tr.*24.*c.*4.*n.*82. Diana *to.*5.*trac.* 12.*ref.*17.*ex par.*4. *tr.*7. *ref.* 17. & alij communiter. Vndè si prędicunt Astrologi; aliquem tali morte, vel tempore moriturum, vel futurum Episcopum, furem, & similia, grauiter peccant, & sunt puniendi, etiam si dicant, se non certò affirmare,sed solùm esse probabile;vt notant Lessius, & Diana.

12 Secus verò quando non ex astris Solis, sed ex alijs circumstantijs,& causis particularibus, sumeretur dicta coniectura probabilis; vt ex temperamento personæ, & ex alijs eius actibus, & similibus circumstantijs. Nam talis obseruatio,non est diuinatio,sed prouidẽtia. Ideò si,inter alias coniecturas, consideretur etiam aspectus astrorum, tanquam ad aliquid conducens,hoc non pertinet ad superstitionem,sed ad naturalem astrologiam; quæ illicita non est. Ità Suarez,Sanchez, Lessius, Diana locis citatis.

Possunt ne Astrologi, absque mortali, inquirere, & denunciare res præteritas, vel præsentes occultas per astra?

13 RESp. Negatiuè: quia talis inquisitio pactum implicitum cum dæmone inuoluit; supponit enim, vel aliquam artem diuinandi à dæmone traditam;vel eò tẽdit,vt dæmon, quod desideratur,ostendat.Nam ex astris,homines cognoscere, non possunt res occultas, quæ humano modo sciri non possunt. Quare mortale peccatum est, inuestigare,& inquirere, per astrorum iudicia,thesauros absconditos, occulta furta,homicidia, adulteria, & similia delicta. Vt constat *ex c.* 1. *de de sortilegijs*: vbi generaliter prohibetur,de furris per diuinationem inquirere. Et in *c.Ex tuarum,eod.tit.*habetur, quod Sacerdos quidam, qui cùm quodam infami,ad priuatum locum, accessit, vt per inspectionem astrolabij, furrum Ecclesiæ posset, recuperare; licet sine pacto expresso cum demone, sed ex zelo,& simplicitate id fecisset;tamen grauissimè peccasse, dicitur. Ex quo textu colligit Caietanus 2.2.*q.*95.*ar.*2.ignorãtiam raro excusare huius delicti grauitatem. Et ità etiam Alexander Ales 2.*par.q.*164. *membr.* 6. *n.* 3. Turrecremata *in cap. Illos* 26.*q.*2. *ar.* 4. Suarez *to.* 1.*de relig.lib.*2.*de superst. c.* 11. *n.*27. Sanchez *lib.*2.*in decal.c.*38.*n.*36. Salas 1.2. *q.* 9. *ar.*5. *tr.*5. *disp.*2.*sect.*8.*n.*79. Sotus *lib.*8.*de iust.q.*3. *ar.* 2. *ad* 3. Nauarrus *in sum.c.*11.*n.*30.

Si re vera ex astris nihil occultum, aut de-

dependens à voluntate hominum, aut à casibus fortuitis, agnosci potest; quare aliquando Astrologi vera prædicunt, & diuinant?

14 RESP. primo, cum D. Augustino *de Ciuit. Dei c.3. & lib. 2. de genesi ad liter. c.17.* & refertur *in c. Sciẽdũ 26. q.4.* id euenire; vel quia dæmon sæpè procurat, vt illud eueniat, quod prædictum est; vt pestiferam suam artem commendet. Propterea illi Astrologi, cauendi maximè sunt, qui sæpius vera prænunciant: quia certius cum dæmone commercium habent. Vel quia, vt idem D. Augustinus docet, *lib. Confess. c.6.* casualiter ità interdum accidit. Secundo quia animus hominis, cui aliquod bonum prænunciatur, excitatur ad tenenda omnia media, vt illud assequatur, sibi persuadens, fauorem Celi, & stellarum habere. Et è conuerso ille, cui mala prædicuntur, deijcitur in desperationem, putans, Numen esse sibi aduersum. Et ideò mirum non est, si vtrique, quod prædictum est, eueniat. Tertio quia sæpè, ex alijs circumstantijs, sagaces ingenio, res occultas, vel futuras præuidere possunt. Et sæpè etiã demon suggerit sibi nota, vt homines facilius cum illo pactum ineant, & commercium habeant. Quarto quia multo sæpiùs Astrologi, falsa prædicunt, quam vera; sed illa non notantur. Vnde vt ait Lessius *lib.2.c.43.dub.6.num.43. ex Gellio lib. 14.c. 1.* partem millesimam eorum, quę prædicunt, veram non esse. Et Cicero *lib. 2. de diuinatione refert: Promiserunt Astrologi Pompeo, Crasso, & Cæsari, Lætissima omnia, & non nisi iam senes, domi cum summa gloria, morituros. At quisq; eorum infeliciter, & immaturè periit.*

Quænam futura ergo possunt Astrologi absque peccato prænunciare?

15 RESP. posse, vt dubia, absque peccato prænunciare ea, quæ pertinent ad artem medicinam, ad agriculturã, & ad nauigationem; possunt prædicere vicissitudines belli, vel pacis, aeris serenitatem, ac salubritatem, vel infectionem, abundantiam, vel sterilitatem, morbos, vel mortem animaliũ, & similia. Possunt prænunciare in genere talem hominem inclinatum esse ad iram, vel mansuetudinem, ad auaritiam, vel liberalitatem, ad luxuriam, vel continentiam, &c. quia huiusmodi passiones, quæ sunt motus sensitiui appetitus, cognoscuntur ex temperamẽto quatuor qualitatum, inducente huiusmodi passiones; & Astrologi per astra cognoscere possunt temperamentum hominis: Hæc, & similia tenuissima coniectura, & suspicione, prædicere absque superstitione, & peccato per astra possunt Astrologi. Ità docet Manuel *to.1. summæ c.7.n.3.* Sayrus *in Claui regia lib.4.c.7.n.4.* Valentia *2.2. disp. 6.q.12.pun. 3.* Martinus del Rio *lib. 4. disquis. magic. c.3.q. 1. conclus.2.* Toletus *lib.4.c.15.n.6.* Molfesius *in sum. q.1.tr. 11.c.8.n.140.* Thomas del Bene *de offic. inquis. par.2.dub.222.sect.2.n.5.* Sãchez *lib.2.in decal. c.38.n.34.* & alij.

Coniecturaliter tantum prædicere, nõ solum ex astris, sed ex temperamẽto, & naturali propensione hominis ea, quæ pendent ex libero arbitrio, est ne mortale peccatum?

16 RESP. Negatiuè: quia cognitio coniecturalis eorum, quæ pendent ex libero arbitrio, ex astris quodammodò haberi potest. Ait enim D. Thomas *2.2.q.95. ar. 5.* Corpora cælestia, non possunt esse per se causa operationum liberi arbitrij: possunt tamen ad hoc dispositiuè inclinare, in quantum imprimunt in corpus humanum; & per consequens in vires sensitiuas, quæ sũt actus corporalium organorum, quæ inclinant ad humanos actus; & nulla necessitas ex hoc, libero arbitrio imponitur, & ità docent Caietanus *ibi vers. In art. eod. repete primo*, Valentia *2.2. disp.6.q.12.pun.3.vers. Iam verò*, Mar-

ti-

tinus del Rio *c.2.q.3.* Molfesius *in sum. par.1.tr.11. c.8. n.120.* Raphael de la Torre *in 2.2.q.95.ar.5.disp.2.* Sanchez *loc.cit.n.32.* Naldus *in sum. verb. Astrologus n.4.* Thomas del Bene vbi sup. & alij. Dissentire tamen ab hac sententia videntur Salas *1.2.q.9.art.5. tr.5. disp. 2.sect.8.n.80.& sect.3.n.36.* Homobonus *de examin. Eccl.par.1.tr.6.c.5.q.22.* Farinacius *de haresi q.181.§.1.n.59.* & alij, quos ipse citat Bordonus *to.1.c.21. n.10.*

Quare Astrologi, absque mortali culpa, possunt præuunciare futura coniecturaliter, & non probabiliter.

17 Resp. quia aliud est affirmare aliquid, vt probabile, & aliud vt coniectura. Quod enim probabile dicitur esse, rationi alicuius momenti innititur, ita ut, pro opposita parte, nihil sit conuincens; vt supra cum Sanchez *lib. 1.in decal.c.9.n.6.* Valentia *1.2. disp. 2. q.12. pun.4.q.1.* Vasquez *p.2.q.19. disp.62.c.4.n.8.* & alijs dictum est. Coniectura autem est cognitio imperfecta, quæ leui innititur fundamento; vt docent D.Thomas *1.2.q.112.ar.5.* Caietanus *2.2.q.95.ar.5.* Suarez *to.1.de relig.lib.2. de superst.c.11.n.9.* & alij. Et ideò prædicere res futuras, quę pendēt ex libero arbitrio, vel casus fortuitos, vt probabiles, fieri nequit: quia huiusmodi prędictio nulla momenti ratione fundatur, & propterea sub mortali est prohibita, non autem prædictio coniecturalis, quæ leuem habet fundamentū. Ità etiam Raphael de la Torre *in 2.2. to.2.q.95.ar.5. disp.2. & 3.* Castro Palaus *par.3.de superstit.disp.1.pun.4.n.8.* Thomas del Bene *de Offic.Inquis.par.2. dub.222.sect.3. n.9.*

Quare Astrologi iudiciarij, qui res occultas, vel pendentes à voluntate hominum, vel contingentes, vt certas; vel ut probabiles, futuras esse prænunciant, possunt puniri à Tribunali S. Officij?

18 Resp. quia ità statuitur in Bulla Sixti V. quę incipit *Cæli, & Terræ Creator*, ibi enim de Astrologis, & alijs diuinationibus dicitur, quod: *Tam Episcopi, & Prælati superiores, & alij locorū Ordinarij, quàm Inquisitores hæreticæ prauitatis, vbiq; gentium deputati, diligentius inquirant, & procedant; atque in eos seuerius canonicis pœnis, & alijs eorum arbitrio animaduertant.* Et ratione etiā probatur. Quia affirmare, quod actiones humanę pendent à stellis, est grauis error in fide: nam tollit liberum arbitrium, & subdit voluntates nostras ex necessitate influxibus cœlestibus; & consequenter vitia omnia, & peccata, non homini, sed Cœlo, eiusque auctori erunt tribuenda; quod est hęreticum, dicere. Ità docent Suarez *to.1. de relig. c.11.n.17.& seq.* Peyrinus *to. 2. in const.9.Pauli V.§.2.n.23.* Sanchez *lib.2.in decal. c.38. n.92.* Diana *to.5.tr.12.res. 17.ex par.4.tr.7. res.17.* Carena *par.2. tit.12.§.12.n.89.* & alij.

Quid statuit Sixtus V. contra Astrologos, & alios diuinatores, aut libros de Astrologia, & similibus materijs legentes, vel retinentes?

19 Resp. quod subiecit eos Sacro Tribunali Inquisitionis, & grauibus pœnis puniendos esse, vt patet ex sequentibus verbis ipsius Summi Pontificis Bullę, quę incipit *Cæli, & Terræ Creator.*

Nos igitur, qui pro nostro Pastoralis officij munere, fidei integritatem inuiolatam, conseruare debemus, et animarum saluti prospicere, quantum diuina gratia adiutrice possumus, ex patenæ charitatis visceribus optamus, damnantes, & reprobantes omne genus diuinationum, quæ Diabolo auctore ad fidelium deceptionem à prædictis curiosis, vel perditis hominibus fieri solent. Cupientes præterea illam sanctam christianæ religionis simplicitatē, præsertim vbi agitur de summa Creatoris Dei potestate, sapientia, & prouidentia, ab omni erroris labe, integram, atque in-

incorruptam, vt par est, retineri: Volentes quoque prædictæ falsæ credulitati, ac huiusmodi illicitarum diuinationum, & superstitionum detestabili studio, & execrãdis flagitijs, atque impuritatibus occurrere; vt de christiano populo meritò dici possit, quod de antiquo Dei populo scriptũ est, Non est Augurium in Iacob, neq; diuinatio in Israel. Hac perpetuò valitura constitutione, Apostolica auctoritate statuimus, & mandamus, vt tam contra Astrologos, Mathematicos, & alios quoscumq; dictæ ludiciariæ Astrologiæ artem, præterquam circa agriculturam, nauigationem, & rem medicam in posterum exercentes, aut facientes iudicia, & natiuitates hominum, quibus de futuris contingentibus, successibus, fortuitisq; casibus, aut actionibus ex humana voluntate pendentibus, aliquid euenturum affirmare audent, etiam si id se nõ certò affirmare asserant, & protestentur, quàm contrà alios vtriusq; sexus, qui supradictas dãnatas, vanas, fallaces, & perniciosas diuinandi artes, siue scientiã exercent, profitentur, & docent, aut discunt, quiuè huiusmodi illicitas diuinationes, sortilegia, superstitiones, veneficia, incantationes, ac præmissa detestanda scelera, & delicta, vt præfertur, faciunt, aut in eis se quomodolibet intromittunt, cuiuscumq; dignitatis, gradus, & conditionis existant, tam Episcopi, & Prælati superiores, ac alij ordinarij locorum, quàm Inquisitores hæreticæ prauitatis vbiq; gentium deputati, etiamsi in plerisque ex his casibus anteà non procedebant, aut procedere nõ valebant, diligentiùs inquirant, & procedant, atque in eos seuerius canonicis pœnis, & alijs eorum arbitrio animaduertant, &c.

Prohibentes omnes, & singulos libros, opera, & tractatus huiusmodi iudiciariæ Astrologiæ, & Geomantiæ, Hydromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chyromantiæ, Negromantiæ, Artis Magicæ, aut in quibus sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, execrabiles incantationes, & superstitiones continentur, aut vt supra in memorato indice interdictos sub censuris, et pœnis, in eo contentis à quibuscumq; Christi fidelibus legi, aut quomodolibet retineri; sed illos Episcopis, & Ordinarijs locorum, vel Inquisitoribus prædictis præsentari, & consignari debere. Et nihilominus eadem auctoritate statuimus, & mãdamus, vt contra scienter legẽtes, aut retinentes libros, & scripta huiusmodi, seu in quibus talia continentur; similiter ijdẽ Inquisitores liberè, & licitè procedant, ac procedere, & pœnis condignis punire, & coercere possint, &c.

Comprehenduntur ne in dicta Bulla tantùm Astrologiam pluries exercentes, vel etiam qui semel diuinanauit alicui futura contingentia, vel suam natiuitatem?

20 RESp. quod quamuis verba illa Bullæ: *Iudiciariæ astrologiæ artem exercẽtes*, videantur significare eos, qui per iteratos actus Astrologiæ artẽ exercent. Nam in iure illi dicuntur aliquid exercere, qui frequenter illud agunt, non autem qui semel, aut bis. Sicut non dicitur artifex, vel mercator, qui semel, aut iterum artem, vel mercaturam exercet; sed qui toties, vt vulgi opinione pro artifice, vel mercatore habeatur: ità docent in casu simili Panormitanus *in c. 1. n. 24. de iudic.* Floronus *de casibus reseruatis par. 2. cas. 2. n. 1. & sequ.* Genuensis *in praxi Archiepiscop. c. 18. n. 15.* Henriquez *in sum. lib. 14. c. 5. n. 1. in glossa;* Diana *to. 1. tr. 5. resf. 61. ex par. 2. tr. 17. misc. 3. resf. 65.* Nauarrus *c. 27. n. 250.* & alij. Tamen in casu nostro etiam qui semel Astrologiæ artem futura contingentia prædixerit, vel superstitionis actum exercuerit, subditur Inquisitorum iurisdictioni, & pœnis in eadem Bulla contentis. Nam ibi non solum nominantur *Exercentes*, sed etiã *Faciẽtes*; dicitur enim: *In posterum exercentes, aut facientes iudicia, & natiuitates hominum:* & infra. *Quiue huiusmodi illicitas diuinationes, sortilegia, superstitiones, &c. faciunt, aut in eis se quomodolibet intromittunt*. Ex quibus verbis clarè colligitur Bullam comprehendere

rè non ſolum *Exertentes*, ſed etiam *Fatientes*, *& quomodolibet intromittentes*; facit autem, et ſe intromittit quicumq; ſemel aliquid agit. Ergo etiam qui ſemel tales diuinationes facit, in dictas pœnas incurrit; & ità etiam ſuſtinet Bordonus *to.1.c.21.q.6.n.8.*

Per illa verba: *Se quomodolibet intromittunt*, quinam comprehenduntur?

21 Reſp. comprehendi, conſulentes, mandanres, conſentientes, auxilianrcs, docenrcs, addiſcentes, inſtruentes, & quomodolibet cooperantes, in huiuſmodi illicitas diuinariones, ſortilegia, ſuperſtitiones, veneficia, incantationes, & ſimilia. Hi omnes comprehẽdúntur in dicta Bulla, & ſubijciuntur Sacro Inquiſirionis Tribunali, & ſupradictis pœnis, vt etiam notat Bordonus *loc.cit. n.9.*

Hæ Bullæ obligant ne tantùm in foro externo, & iudiciali, an etiam in foro conſcientiæ?

22 Reſp. nonnullos Doctores opinari, dictam Bullam, & motum proprium Sixti V. procedere tantùm in foro externo; quia Summus Pontifex vtitur illis verbis, *Inquirant*, *Poſtulent*, *& in eos ſeuerius canonicis pœnis animaduertant.* Ex quibus verbis colligũt, quod etſi in dictis prædictionibus Aſtrologi expreſsè dicant, ſe non affirmare id tanquam certum, nihilominus, nõ ſunt excuſandi, ſed puniendi canonicis pœnis. Ergo hæc Bulla obligat tantùm in foro externo, non autem interno; dum leges pœnales ſunt potius reſtringendæ, quàm ampliandæ. Ità videntur docere Valentia vbi ſup. *diſp. 6. q. 12. pun.3.col.3.verſ.Si autem*, Martinus del Rio *lib.4. c.2. q.3. verſ. Secundo quoad ipſam*, Naldus *in ſumm.verb.Aſtrologus n.4.* Thomas del Bene *loc.cie.n.7.*

23 Sed rutius, ac probabilius docent Suarez *lib.2.de ſuperſt.c.11. n.30.* Sanchez *lib.2.in decal.c.38.n.34.* Farinacius *de hæret.q.181.§.1.n.59.* Salas *p.2.q.9. ar.5.tr.5. diſp.2.ſect.3. n.36.* Peyrinus *to.2.in conſtit.9. Pauli V. §.2. n.24.* Supradictum morum proprium Sixti V. obligare in foro externo, & interno, etiamſi Aſtrologi afferant, ſe quod prędicunt non affirmare certò, quia Summus Pontifex vſus fuit verbis præceptiuis; nempè *Apoſtolica auctoritate ſtatuimus, & mandamus*, vocat huiuſmodi diuinationes *Deteſtanda ſcelera, & delicta*, declarat *inuentas fuiſſe à Diabolo ad infidelium deceptionem, & ad Reipublicæ perniciem, & eſſe multis ſuperſtitionis periculis expoſitas.* Ergo illas prohibet nedum ſub pœnis fori externi, ſed etiam ſub pœna peccati mortalis.

24 Neq; obſtat dicere, vt aliqui Doctores affirmant, & refert Thomas del Bene *par.2.de offic. Inquiſit. dub.221. ſeſſ. 2. n. 7.* Hanc Conſtiturionem Sixti V. vel non eſſe in vſu receptam; vel ob conſuetudinem in contrarium eſſe abrogatam. Quia Vrbanus VIII. candem Conſtitutionem perpetuò approbauit, confirmauit, & innouauit in ſua Bulla, *Inſcrutabilis*, edita ann. 1631. §. 2. his verbis. *Motu proprio, & ex certa ſcientia, ac matura deliberatione noſtra, deque Apoſtolica poteſtatis plenitudine, Conſtitutionẽ per præfatum Sixtum prædeceſſorem deſuper, vt præfertur editam, Apoſtolica auctoritate, tenore præſentiũ perpetuò approbamus, confirmamus, & innouamus.*

Quare Aſtrologi, & alij diuinatores nõ excuſãtur à peccato, & à dictis pœnis, etiam quando proteſtantur *Se non affirmare certò, quod prænunciant?*

25 Reſp. quia his verbis malitiosè vtuntur ad occultandam eorum ſuperſtitioſam diuinationem. Solent enim abſolutis verbis futura in particulari prædicere. E. g. talem futurum eſſe Prælatũ, Ducẽ, &c. vel occulta expreſsè reuelare; & poſtea ſubdere *ſe id non*

non affirmare certò. Quibus verbis si daretur locus, nullus conuinci posset se esse superstitiosum diuinatorem, nec supradictæ Bullæ transgressorem: quia ipsi nunquam diceret;hoc vel illud infallibiliter, & certè euenturum,ad occultandam eorum malitiam.Et ideò in eorum prædictione etiam cū tali protestatione, non deest grauis culpa, nec excusantur à pœnis; vt notant Suarez, Sanchez,Salas,Peyrinus,& Farinacius locis citatis.

Vltra prohibitiones contentas in dicta Bulla Sixti V. quid amplius prohibuit Vrbanus VIII. & sub quibus pœnis?

26 Resp. prohibuisse Vrbanū VIII. in Bulla,quæ incipit *Inscrutabilis*, edita 1631. prædictiones de statu Reipublicæ Christianæ,vel Sedis Apostolicæ, ac de vita, & morte Romani Pontificis, & eius consanguineorum vsq; ad tertium gradum inclusiuè sub pœna Excommunicationis latæ sententiæ, ac vltimi supplicij, & confiscationis omnium bonorum. Vt patet ex sequentibus verbis ipsius *Bullæ* §. 3.

Et insuper omnibus, & quibuscumque laicis cuiuscumque sexus,& conditionis. status, gradus, qualitatis,& dignitatis, etiam Marchionalis, vel Ducalis existentibus; qui de statu Reipublicæ Christianæ, vel Sedis Apostolicæ,siue de vita, aut morte Romani Pontificis pro tempore existentis, eiusque vsque ad tertium gradum inclusiuè consanguineorum; Mathematicos, Ariolos, Aruspices,Vaticinatoresue nūcupatos, vel alios Astrologiam iudiciariam exercentes,seu alias quomodolibet profitentes, de cætero consuluerint, siue desuper eorum iudicia, prognostica, prædictiones,seu præcognitiones,etiam sibi oblatas receperint, illiusue quomodolibet vsi fuerint, vel illas penès se scienter retinuerint, aut alicui ostenderint, necnon iisdem Mathematicis, Ariolis, Aruspicibus, Vaticinatoribus,siue aliis Astrologiam iudiciariam, seu quamlibet artem diuinatoriam,quomodolibet profitentibus, qui iudicia,prognostica, seu præcognitiones, & prædictiones super præmissis, etiamsi id non certò se affirmare, protestentur, fecerint, siue à se,vel ab alio iam facta,seu factas in posterū penès se similiter retinuerint, vel alicui dederint,seu ostenderint, aut de eis quouis modo, etiam improbando, scripto, vel verbis tractauerint, nedum excommunicationis maioris latæ sententiæ, sed etiam vti læsæ Maiestatis reis, vltimi supplicij, ac confiscationis omniū bonorum suorum, etiam Romanæ Curiæ officiorum, ac deuolutionis quarumcumque Ciuitatum; Castrorum, & locorum iurisdictionalium, & feudalium.

§. 4. Clericis quoque, & Præsbyteris, aliisque personis Ecclesiasticis, tam secularibus, quàm cuiusuis ordinis, Congregationis, societatis,seu instituti,vel militiarum quarumcumque,etiam hospitalis Sancti Ioannis Ierosolymitani, aliisque quomodolibet exemptis, ac Nobis, & Apostolicę Sedis immediatè subiectis;Regularibus vtriusque sexus, vltra prædictas, etiam priuationes beneficiorum, & dignitatum, ac Officiorum Ecclesiasticorum,etiam Monasteriorum, Prioratuum, & Præceptoriarum,ac aliorum quorumcumque, & inhabilitatis perpetuæ ad illa in posterum obtinenda; Ità quod personæ Ecclesiasticæ prauia illarū degradatione, curiæ seculari tradantur puniendæ.In Episcopali Archiepiscopali, Metropolitana, Primatiali, aut quacūque alia, etiam Superiori Ecclesiastica; vel mundana quantumuis sublimi excellenti, & speciali nota digna,etiam suprema constitutis dignitate, easdem excommunicationis, ac priuationis etiam regiminis,& administrationis Ecclesiarum, & aliorum quorumcumque beneficiorum,& dignitatum,quantumuis amplissimarum, Patriarchali maiorum, ac officiorum suorum, & inhabilitatis pœnas ipso facto incurrendas, Apostolica auctoritate tenore præsentium, infligimus, & impartimus, &c.

Quænam actiones in dicta Bulla prohi-

hibētur sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, confiscationis bonorum omnium, & vltimi supplicij?

37 Resp. prohiberi ex parte quærentium de statu Reipublicæ Christianæ, vel de vita, aut morte Summi Pontificis, aut eius consanguineorum, vsque ad tertium gradum inclusiuè: Primo consulentes fieri huiusmodi diuinationes. Secundo illas petentes; Tertio illas recipientes, vel retinentes; & Quarto illas ad alios ostendentes. Ex parte autem Astrologi, seu diuinatoris prohibetur. Primo constructio, seu compositio ipsius prognostici; Secundo illius retensio; Tertio illius alteri datio; Quarto illius ostensio. Quinto de eadem prædictione tractatio, siue verbo, siue scripto, etiam per modū improbationis, ac etiam si Astrologus, seu diuinator protestetur, se non certò affirmare quod prædicit; vt patet ex verbis ipsius Bullæ. Quoad statum Reipublicæ Christianæ prohibetur prædictio reuolutionis, destructionis, deceptionis, vel Sedis Apostolicæ mutationis, vel incursionis inimicorum contra illam, vel depressionis, vel belli, vel futuri consilij. Et quoad vitam, & mortem Romani Pōtificis, prohibetur prędictio omnium spectantium ad ipsius personam, præscindendo à ratione Pōtificatus; alias quilibet excusari posset; se diuinasse de persona, vt talis persona priuata; non vt Pontifex, quod esset Bullam negligere.

Huiusmodi prohibitio restringitur ne ad Summum Pontificem, actu viuentem, vel extenditur etiam ad futurum Sede vacante?

28 Resp. non extendi ad futurum Pōtificem, quia Bulla solum loquitur de Pontifice pro tempore viuente: in ea enim dicitur §. 1. *Qui de vita, aut morte Romani Pontificis pro tempore existentis, eiusque vsq; ad tertium gradum inclusiuè consanguineorum*. Hæc autem prohibitio cum sit pœnalis, non est extendenda plusquam verba sonāt. Et ità sustinet etiam Bordonus *to. 1. c. 21. n. 11.*

Includuntur ne in dicta prohibitione, & sub dictis pœnis non solum omnes Ecclesiastici, sed Magni Principes, & Duces, ac mulieres?

29 Resp. Affirmatiuè patet ex illis verbis §. 1. *Insuper omnibus, & quibuscunque laicis cuiuscunque sexus, conditionis, status, gradus, qualitatis, & dignitatis, etiam Marchionalis, vel Ducalis existentibus, qui de statu Reipublicæ Christianæ, vel Sedis Apostolicæ, siue de vita, & morte Romani Pontificis pro tempore existentis, eiusque vsque ad tertium gradum consanguineorum, &c.* Ergo omnes indistinctę hę personæ si fecerint vnam ex dictis expressis actionibus, incurrunt pœnas excommunicationis, confiscationis bonorum, & vltimi supplicij. Quia hoc non est leue, sed grauissimum delictum: cùm huiusmodi prædictiones afferre possint damnū notabilissimum Reipublicæ Christianæ.

Ad quos Iudices spectat punire huius Bullæ transgressores?

30 Resp. hos Iudices esse expressos in eadem Bullæ §. 3. his verbis. *Cognitionem autem causarum huiusmodi, quoad personas Ecclesiasticas, tam seculares, quàm regulares in Vrbe nostra; & illius districtu, ad dilectos filios, Nostrum eius Vicarium in spiritualibus Generalem, nec non eiusdem Vrbis Gubernatorem, ac causarum Curiæ Cameræ Apostolicæ Auditorem Generalem, & eorum quemlibet in solidum. Extra verò Vrbem, & districtum prædictum in Prouincijs nobis ex Apostolicæ Sedis subiectis, ad S. R. E. Cardinales in eisdem Prouincijs de Latere Legatos, & Prolega-*

tus, ac Præsides in dignitate Ecclesiastica constitutos, pro tempore existentes. In alijs verò omnibus, & singulis Prouincijs, Regnis, Ciuitatibus, oppidis, castris, & locis, tam sub nostra, & dictæ Sedis, quàm cuiusuis alterius Principis iurisdictione cōprehensis, priuatiuè quoad omnes etiam Superiores Religiosorum, ipsisq; Superioribus penitus exclusis, ad Ordinarios locorum. Vbilibet verò locorum etiam ad hæreticæ prauitatis Inquisitores spectare volumus.

Seclusis personis expressis in dicta Bulla Vrbani VIII. possunt ne Astrologi alijs prędicere aliqua futura coniecturalitèr?

31 RESp. Affirmatiuè: quia prohibitio, & pœnæ supradictæ Bullæ nō extenduntur ad prędictiones aliarum personarum. Pœnæ enim non sunt ampliādæ. Et ideò quātùm ad alias prædictiones coniecturales, standum est, etiam post dictam Bullam, prout de iure cōmuni, & statuitur in Bulla Sixti V. vt notat Thomas del Bene *loc. cit. sect. 2. n. 10.*

Potest ne Astrologus absq superstitionis peccato prædicere sano, ei imminere periculum infirmitatis, & mortis tali tempore ex astris?

32 RESp. Affirmatiuè: quia ex puncto natiuitatis potest Astrologus cōiectare, hominem sortitum esse ex astris tale temperamentum, cui adueniente directione opposita, poterit ipse prædicere tali tempore ei imminere periculum infirmitatis, & mortis. Per astrologiam enim agnosci potest tempus illius directionis, & consequēter etiam tempus, in quo erit pertimescendam infirmitatem, & mortem. Sed non potest Astrologus prædicere infirmitatem, & mortem, ex aliquo accidenti oriundam, vt ex crapula, vel inordinatè viuendo, quia hoc non pendet ex astris, sed ex voluntate ipsius hominis. Similitèr prę-nunciare non potest diem, vltra quem quis viuere non possit, quia vita hominis non pendet à solis astris, sed ex alijs causis, & accidentibus. Et etiamsi dies illa agnosci possit per astrologiam, tamen nullo modo certò prædici potest, quia astrologia, vt in nobis est, incertissima est; & incertissimis innititur fundamentis, vt supra probatum est. Et ità etiam docent Sanchez *lib. 2. in decal. c. 38. n. 33.* Arriaga *in cursu philosophico de Cœlo disp. vnica sect. 6. n. 66. & sequ.* Carena *par. 2. tit. 12. §. 12. n. 76. & sequ.* & alij.

Qui dicunt se videre in terræ visceribus venas aquarum, & metallorū, thesauros absconditos cadauera ibi abdita, & apostemata, vel alia humorum genera intra humanū corpus latentia. Sunt ne vt superstitiosi damnandi?

33 RESp. Cælium Rhodiginum *lib. 16. antiq. lect. c. 2.* & Varrum *lib. 2. de fascinio c. 4.* opinari, posse naturaliter supradicta agnosci: quia ex humore malinconico, & ex quadam vehemētia consurgentium spirituū, homines hanc virtutē habere posse dicūt. Sed omninò dicēdū huiusmodi homines, vel imaginari se videre, quę re vera nō vident, vel à dæmone illusos esse. Nam quamuis venę aquarum agnosci possint ex terræ vaporibus, ibi expirantibus, & metalla abscondita, ex quadam herba ibi nasci solita, vt affirmant Martinus del Rio *lib. 1. disquis. magic. c. 3. q. 4. lit. C. & in commentarijs ad Medeam vers. 231.* Sanchez *lib. 2. in decal. c. 38. n. 37.* Thomas del Bene *de Off. Inqusi. dub. 222. sect. 4. n. 1.* impossibile tamen est, illos videre reliqua, quæ se videre asserunt, nisi dæmone illos docente, & illa manifestante. Impossibile enim est, aciem visus, corpus densum, & opacum penetrare naturaliter. Præterea hi uim hanc certis diebus, sępè feria tertia, & sexta, dicunt habere; quod uanæ superstitionis, & cum dæmone latentis pacti manifestum est indicium, & ideò dicendū

reos

reos esse culpę mortalis. Ità dicti Doctores.

Si quis à Dæmone didicisset verã Philosophiam, posset absq; peccato vti tali scientia. Quare ergo non potest quis vti etiam Astrologiæ scientia à Dæmone accepta?

34 RESP. Quia si quis didicisset ope dęmonis veram philosophiam, cum illam acquisiuisset, iam non penderet in illius doctrina ex testimonio dæmonis, sed ex principijs certis ipsiusmet philosophię. Et ideò tunc licitum esset, indè discere naturalem veritatem; quia iam tunc nullum esset amplius eum dęmone commercium. Non est autem sic in Astrologia; quia credulitas prædictionis rei futuræ semper nititur in dæmonis auctoritate; qui hominibus persuasit, talia astra esse signa talium effectuum futurorum, & vera significare. Insuper falsò supponitur in tali prædictione, veritatem inueniri; et qui hoc supponit, iam dęmoni fidem adhibet, & cum illo pactum init. Nec refert, quod interdum eueniant, quæ sic prædicuntur, quia vt supra dictum est cum D. Augustino *de diuinat. dæmon. c. 5.* & alijs hoc vel est rarum, & casuale, vel ab ipso dęmone procuratũ, ad homines decipiendos. Vndè fit, vt per talem artem quasi obligentur dæmones, ad procurãdum, vt eueniant ea, quę per astra iuxtà suas institutiones prædicuntur; Et consequenter, vt homines, illis vtendo, tacitè implorent eorum auxilium ad hoc, vt eueniant ea, quę prędixerunt. Ità docet Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superstit. c. 15. n. 22.*

Astrologi, & cæteri diuinatores, teneantur ne restituere pretium receptum pro eorum diuinatione, vel possunt illud iustè sibi retinere?

35 RESP. si prædixerunt, quæ licitè prædicere possunt, nempè Eclypses, pluuias, serenitatem, siccitatem, & similes effectus naturales: Vel in puerorum natiuitatibus, temperamentum corporis, & naturales inclinationes, ad quæ ipsorum scientia se extendit: non tenẽtur ad restitutionẽ pretij accepti: etiãsi postea eorum prædictio nõ verificetur, nec sequatur effectus ille prænũciatus. Quia bona fide, & secundùm scientiam suæ artis prædixerunt. Sicut non tenẽtur Medici restituere stipendium curationis infirmi, si secundùm regulas medicinę illum curarunt; etiamsi postea ille moriatur. Nec tenetur Aduocatus, vel Procurator mercedem restituere, eò quod lis deperdatur, dum per ipsos non stetit.

36 Si verò prenunciant, quæ ex libera hominum voluntate pendent, vel futura contingentia, vt certa, vel pręterita, aut presentia occulta, quę naturaliter agnosci nequeũt, sed arte dęmonis pręnunciantur. Tunc vel adhibuerunt diligentiam, vt ope dęmonis id scirent; vel non. Si primo modo neq; tenentur ad restitutionem, quia illa eorum operatio, & diligẽtia, quamuis illicita, & peccaminosa, est pretio æstimabilis, etiam si postea effectus non sequatur, dum per ipsos non stetit, quin sequutus sit. Nec militat, quod sit opus illicitum: nam acceptum pro fornicatione, vel adulterio, vel homicidio, etiam est pro opere illicito; & nihilominus non est restitutioni obnoxium. Ità docent Sanchez *in decal. c. 38. n. 94. & sequ.* Bonacina *to. 2. tr. de restit. disp. 1. q. 3. pun. 3. n. 10.* Layman. *lib. 4. tr. 10. c. 4. n. 8.* Thomas del Bene *de offic. Inquis. par. 2. dub. 128. sect. 4.* & alij.

37 Si autem secundo modo, & Astrologus, vel diuinator ignarus huius artis diabolicę, nullam adhibuit operam, ad sciẽdum id, quod diuinauit, & ob illud pecuniam recepit; tenetur ad restitutionem, etiamsi effectus prenunciatus sequutus sit. Quia per accidens eius prędictio verificatur; & ipse decepit tradentem sibi pecuniam; & consequẽter peccauit contra iustitiam, pecuniam illam accipiendo. Et ideò non solum te-

netur illam restituere, verùm etiam alias expensas, & damna, quę alter læsus spe illius diuinationis passus est. Quia ipse Astrologus, & diuinator censetur causa iniusta huiusmodi expensarum, & damnorum. Ità supradicti Doctores, & Petrus Nauarra *lib. 2. par. 1. n. 117.*

In hoc casu cui facienda est restitutio?

38 RESp. Medinam *de restit. q. 3. ar. 3. conclus. 3.* Gratianum *c. Qui habetis 14. q. 5.* & alios, quos citat Vasquez *de restit. c. 7. dub. 9. n. 77.* sustinere, hanc restitutionem pauperibus esse faciendam. Quia est turpe lucrum, & tradens illud, fecit quantum in se erat, vt rem suam à se abdicaret, & illam in dominium accipientis transtulit. Ergo non tradenti, sed pauperibus est restituẽda. Sed Sanchez *loc. cit. n. 96.* Bonacina *ibidem n. 13.* Petrus Nauarra *lib. 4. c. 2. n. 146.* Vasquez *loc. cit.* Sotus *de iust. q. 7. ar. 1. ad 2.* Reginaldus *lib. 10. n. 170.* Thomas del Bene *de off. Inquis. par. 2. dub. 128. sect. 4. n. 4.* & alij docent: restitutionem esse faciendam ipsi tradenti pecuniam. Quia accepta ob turpem causam illi restituenda sunt, à quo fuerunt recepta, quando lex reddit accipientem inhabilem, ad acquirendum dominium; vt est in casu prædicto. Quia tunc qui tradit, non transfert rei dominium in accipientem. Ergo qui illam accepit, tenetur sibi tradenti restituere; cùm res proprio Domino restituenda sit, nisi aliter in pœnam ipsius à lege determinetur.

CAPVT XII.

De diuinatione per somnia.

Quid est somnium, & quot sunt genera somniorum?

1 RESp. quòd somnium definitur ab Aristotele *in lib. de somnijs*, vt notat Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superstit. c. 13. n. 1.* esse imaginariam visionem, seu apprehensionem, quæ fit in sensu interiori, quando sensus exteriores à somno sopiti sunt. Genera autem somniorum sunt quinque, scilicet Oraculum, visio, somnium, insomnium, & phantasma. Ità docet D. Agustinus *lib. de spiritu, & anima c. 35.* Menochius *lib. 1. de somno Scipionis*, Lessius *lib. 2. c. 43. dub. 8. n. 56. in fin.* Azorius *par. 1. lib. 9. c. 17. vers. Porro somniorũ genus*, Torreblanca *lib. 8. spirit. iur. c. 6. n. 3.* Leãder *to. 6. tr. 9. §. 4. q. 55.* & alij.

2 Oraculum est, quando Deus per Angelum, vel per Sanctum aliquem, in somnis alicui denunciat, quod futurũ, vel non futurum, aut quod faciendum, vel non faciendum sit. Tale fuit somnium Abimelech; *Genes. 20.* quando *Venit Deus ad Abimelech per somnium nocte, & ait illi: En morieris propter mulierem quam tulisti: habet enim virum.* Tale etiam somnium Iacob. *Genes. 28.* quando *Vidit in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens Cœlum; Angelos quoq; Dei ascendentes, & descendentes per eam, & Dominum innixum scalæ, dicentem sibi: Ego sum Dominus Abraham patris tui, & Deus Isaac: terram, in qua dormis tibi dabo et semini tuo, & ibenedicentur in te, & in semine tuo cunctæ Tribus terræ.* Tale etiã fuit somnium Samuelis *1. Reg. c. 3.* quãdo *Dormiuit in loco suo, & venit Dominus, & vocauit Samuel, Samuel: Et dixit Dominus ad Samuelem, &c.* Similiter tale fuit somnium Ioseph Mariæ Virginis Sponsi; quando *Angelus Domini apparuit in somnis ei, dicens: Ioseph fili Dauid noli timere accipere Mariam cõiugem tuam, &c.* Et quando *apparuit in somnis Ioseph dicens: Surge, & accipe Puerum, & Matrem eius, & fuge in Aegyptum.* Et quando *apparuit in somnis in Aegypto dicens: Surge, & accipe Puerum, & Matrem eius, & vade in terram Israel, Matth. c. 1. & 2.* Et similiter etiã Magi, quando *Responso accepto in somnis, ne redirent ad Herodem per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.* Hæc enim apparitiones, seu denunciatio-

tiones à Deo in somnis ordinatæ, Oracula dicuntur, in quibus summa veritas continetur, omninò exequenda, vt per se patet.

3 Visio dicitur illud somnium, in quo quis dormiendo id quod videt, eodem modo postea euenit. Huiusmodi fuerũt somnia Ioseph *Genes. c. 37. Audite somnium meum: putabam nos ligare manipulos in agro, & quasi consurgere manipulum meum, vestrosq; manipulos circumstantes adorare manipulum meum.* Et illud aliud somnium: *Vidi quasi Solem, & Lunam, & Stellas vndecim adorare me.* Quæ somnia indicabant; patrem, & matrem, ac fratres, ipsum esse veneraturos, tempore suæ exaltationis in Aegypto. Itidem fuit somnium Iacob, *Genes. 42. Audiuit enim per visionem noctis vocantem se; Iacob, Iacob; cui respondit, ecce adsum: Ait illi Deus: Noli timere, descende in Aegyptum; quia in gentem magnam faciam te ibi.* Simile etiam fuit somnium Gedeonis *Iudic. c. 7. Vidi somnium, & videbatur mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volui, & in castra Madian descendere, &c.* Visiones, hæc somnia dicuntur, quia sicut quæ videntur, clarè agnoscuntur, ità quæ somnianteur clarè ostendunt, & absq; interpretatione indicant, quæ euenienda sunt.

4 Somnium dicitur illud, quod non clarè indicat aliquid futurum, sed sub absconditis figuris, & non notis enigmatibus, nec intelligi potest absq; interpretatione. Quale fuit sõniũ Nabuchodonosor illius magnæ statuæ, cuius *Caput erat ex auro optimo, pectus, et brachia ex argẽto, venter, & femora ex ære, tibiæ autem ferreæ, pedum quædam pars erat ferrea quædam autem fictilis, &c. Abscissus est lapis de monte sine manibus, & percussit statuam in pedibus eius, & contrita est, & redacta in fauillam, &c.* Daniel. 2. Cuius somnij euentus, nisi Daniel interpretatus fuisset, intelligi non posset. Similia fuerunt somnia Pincernæ, & Pistoris Regis Aegypti *Genes.* 40. & Pharaonis *Genes.* 41. quæ id quòd indicabant, nullo modo agnoscebatur, nisi Ioseph interpretatus fuisset. Qui interpretationem istam perentibus, respondit: *Nunquid non est Dei interpretatio?* Quasi diceret quomodo poteratis interpretationem ab hominibus agnoscere, cùm illa pertineat ad Deum? Addit tamen Abulensis ibi, quod *Non tollitur ex hoc quin aliqua somnia interpretationem recipiant ab hominibus, quoniam aliqua sunt somnia, quæ naturalem causam habent, & sunt homini cognita.* Et *quæst. 2. in dicto c. 40. Genes.* notat. *Considerandum esse, quod illa somnia interpretari licet, quæ habent aliquam causam, ad quam habeant necessariam, vel quasi necessariam connexionem naturalem, vel voluntariam potentem, res ad esse, vel non esse necessitare, quæ connexio aliquo modo possit esse nobis nota. Si autem aliqua somnia sint, quæ sic non habeant, nec interpretari, nec assentiri res licet.*

5 Insomnium dicitur, quando quis dormiens, quæ vigilans cogitauerat, vel operatus erat, sibi repræsentantur; iuxtà illud Eccles. c. 5. *Multas curas sequuntur somnia.* Et D. Augustinus ait *lib. de spiritu, & anima c. 25. Secundum namq; illud unusquisq; quæ quis exercuit, somniat, & solitarum artium simulacra in præsentia mentis impressa, apparent in somnis.* Quod probat Abulensis *in expõsit.* 40. *Genes.* exemplo Pincernæ, & Pistoris Regis Aegypti. Quilibet enim somniabat secundum officium suum, scil. Pincerna circa vinum, & Pistor circa panem. Sic enim euenire solet mentibus occupatis, vt circa ea, quæ in die tractauerint, nocturna cogitatione laborent. Verum quando somnia proueniunt ex præuijs curis, vel cogitationibus, nihil de futuris significant; sed solum insinuant suam causam; vt notat Lessius *lib. 2. c. 43. dub. 8. n. 56.* & hæc propriè vocantur Insomnia.

6 Quintum genus somniorum vocatur phantasma, quod est, vt aiunt D. Augustinus *loc. cit.* Macrobius *lib. 1. de somno Scipionis*, quando quis dormiens, se vigilare existimat, & aspicere videtur, vel irruentes ad se, vel passim vagantes, vel for-

formas discrepantes, & varias, vel res lætas, aut turbulentas, & similia. Quod aliud non est, nisi quædam fumositas à stomaco, vel à corde ascendens ad cerebrum, & ibi vim animalem comprimens. Hijs ergo somnijs credere, & diuinare, superstitiosum esse perspicuum est: Expressè enim hoc à Deo prohibetur *Leuit.* 25. *Non auguramini, neque obseruabitis somnia*: & *Eccles.* 34. *Vana spes, & mendacium viro insensato; & somnia extollunt imprudentes. Multos enim errare fecerunt somnia.*

Ex quibus causis somnia prouenire solent?

7 RESP. ex quinque causis, & Primo, vt supra dictum est, ex Dei prouidentia, Secundo ex dæmonum procuratione, Tertio ex constitutione Cęli, vel aeris, Quarto ex dispositione corporis humani, Quinto ex preuijs cogitationibus. Ità D. Thomas 2.2. *q.* 95. *ar.* 6. Lessius *lib.* 2. *c.* 43. *dub.* 8. *n.* 1. Castro Palaus *par.* 3. *tr.* 17. *de superstit. disp.* 1. *pun.* 5. *n.* 1. Suarez *to.* 1. *de relig. lib.* 2. *de superstit. c.* 13. *n.* 4. & alij communiter.

Quare Dei oracula potius in somnis, quàm in vigilia reuelantur?

8 RESP. quia anima in vigilia reperitur curis humanis distracta, & circa exteriora occupata, & consequẽter oraculis, & reuelationibus diuinis est minus apta. Econtra verò in somni quiete, vires suas collectas habens, & ab exterioribus curis minimè distracta, est sibi tota præsens; & ideò aptior, ad visiones, & loquutiones Dei capiendas. Et hac ratione Deus *in lib. Numer. c.* 12. dixit: *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in visione apparebo ei, aut per somnium loquar ad eum*; & Iob. 33. ait: *Per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos, instruit disciplina.* Cuius rei D.Thomas rationem reddit ibi dicens. In somnis aliquando Deus ventura ostendit; quia, debilitatis exterioribus sensibus per soporem in homine in lectulo quiescẽte datur diuinitus facultas quædam, percipiendi diuinam instructionem; eò quod eius anima circa exteriora non, occupatur. Vnde subdit textus: *Tunc aperit aures virorum erudiens eos*: Ità D. Thomas. Et ità etiam docent D. Bonauentura *in* 2. *dist.* 25. *q. vlt.* Torreblanca *lib.* 15. *c.* 6. *n.* 70. Lupus *in edict. S. Inquis. par.* 3. *lib.* 17. *dist.* 3. *ar.* 2. *diffic.* 3. Leander *to.* 6. *tr.* 3. *disp.* 2. *q.* 60. & alij.

Qui sine prudenti iudicio facilè credit somnium esse à Deo, vel temerè dat illi creditũ, excusatur ne à peccato mortali?

9 RESP. Negatiuè, quia exponit se euidenti periculo dæmoniacæ deceptionis, & quantum est ex se vult illud credere etiamsi somnium sit à dæmone, nec vult discernere inter sõnium diuinum, & dęmoniacum. Et magis peccatum erit, si iam alias expertus sit in casu simili se fuisse deceptum, & tale somnium falsum inuenisse. Hoc enim est maximum signum illusionis dęmonis. Vt notat cum D.Thoma 2.2. *q.* 172. *ar.* 5. *ad* 3. Suarez *to.* 1. *de relig. lib.* 2. *de superstit. c.* 13. *n.* 25. Caietanus *in sum. verb. Somniorum obseruatio*, Nauarrus *c.* 11. *n.* 33.

Quomodo discerni potest, an somniũ sit à Deo, vel à Dæmone?

10 RESP. certum esse, quod si somniũ ad aliquam nequitiam, vel imprudentiam moueat, vel causet quandam animi tepiditatem ad opera bona, vel tedium spiritualium rerum, signum est, esse à dæmone; Si verò ad aliquod bonum, vel rationabile inclinat, aut impellat, potest somniator, nõ temerè suspicari, esse à Deo. Ità Martinus del Rio *lib.* 4. *disquis. magic. c.* 3. *q.* 6. *conclus.* 5. Suarez *loc. cit. n.* 6. Sãchez

lib.

*lib.2.in decal.c.*38.*n.* 52. Valentia 2.2. *disp.*6.*q.* 12.*pun.*3. & alij. Sed quia sæpè dæmon transfigurat se in Angelum lucis, & sub specie bonitatis, & veritatis,suadet malitiam, & falsitatem: nè quis decipiatur, prudentem Confessarium consulere debet, & iuxtà illius consilium, & determinationem,credere, & iudicare, vt docent dicti Doctores, & Fagundez *in decal.lib.*1.*c.*31.*n.* 16.Lessius *lib.*2.*c.*43.*dub.*8.*n.*52.In dubio autem an somnium sit à Deo,vel à dæmone, tutius est credere non esse à Deo,sed à dæmone,quia Deus somnium immittens, solet hominem certũ reddere, ab ipso esse immissum, iuxtà illud Ecclesiastici *c.* 34. *Nisi ab Altissimo fuerit immissa visitatio, ne des in somnijs cor tuum*; ità docent Suarez *nu.* 22.Valentia,& Sanchez *loc.cit.* Filliucius *to.*2.*tr.*24.*c.*5.*n.*124.*in fine.*

Est ne licitum futurorum, & occultorum cognitionem desiderare, vel petere à Deo,per somnia?

11 RESp. Negatiuè, quia huiusmodi petitio, vel desiderium pertinet ad tentationẽ Dei,& ad superbã curiositatẽ sciendi futura, & occulta, & ex tali immoderato affectu homo se exponit morali periculo,vt dæmon se ingerat, & transfiguret in Angelum lucis ad illius rei reuelationem, vt illum in suam societatem inducat, & decipiat. Ità docent Suarez *n.* 19.Sanchez *n.*26.*loc.cit.*Martinus del Rio *lib.*2.*disquis.magic. q.*26.*sect.*7.

Somnia possunt ne causare effectus, quos repræsentant?

12 RESp.Negatiuè,nisi adiunctis alijs superstitionibus; quia somnium præter speciem, & memoriam sui, quã relinquit,non potest in homine aliquẽ effectum habere, qui ex illo sit postea necessariò euenturus. Sed solum mediante illius apprehensione, seu recordatione, quæ fit in vigilia, potest esse occasio, vel ratio, operandi aliquid, quod ab homine nõ ex necessitate,sed liberè fit,vt per se constat. Ità docent D. Thomas 2.2.*q.*95.*art.*6.Suarez *loc. cit. n.*2.

Est ne licitum obseruare somnia,quatenus indicant morbos, vel humores corporis prædominantes?

13 RESp. Affirmatiuè, quia somnia habent naturalem virtutem, ad ista indicanda; & Medici rectè somnia infirmorum obseruant; vt notant Nauarrus *in sum.c.*11.*n.* 33. Azorius *par.* 1.*lib.*9.*c.*17.*column.* 2.*vers. Est igitur*, Lessius *lib.*2.*c.*43. *dub.*8. *nu.* 55. & 56. Suarez *to.*1. *de relig. lib.* 2. *de superstit. c.*13.*n.*6.Sanchez *lib.*2.*in decal.c.*38.*n.* 49. Quia si quis incendia in somno videat probabiliter coniectari potest,humorem biliosum in eo prędominare: si videat gladiatores, & homines vulneratos,signum est abundantiæ sanguinis in corpore: si videat res fumosas, tenebras, mortuos,funeralia, & his similia, signum est terrei humoris,& malanconiæ: si niuem, glaciem,& pluuiam, signum est pituitæ:si videat se, vel alios volare per aerem,signum est leuis, & temperatę complexionis:si montes aureos, aut se inuenire sacculum auro plenum, signum est desiderij habendi, & maximæ auaritię, aut egestatis.Item si corpus abundat sanguine, somnia contingent læta: si bili flaua, somnia erunt pugnæ, rixæ, lites, & similium: si abundat phlegma, erunt somnia fontium,fluminum, imbrium,& pratorum virentium: si laborat siti,& fame,se bibere, vel epulari somniabit. Hæc obseruare in somnijs,nullum est peccatũ, nulla superstitio, quia ea significant. Ità supradicti Doctores.

Est ne licitum inuestigare, an somnia proueniant ex constellatione Cæli, vel aeris impressione, ac etiam ex præteritis cogitationibus?

14 RESp. Affirmatiuè,quia Cæli cõstellationes, & aeris impressiones,

nes,commouent in corporibus hominũ humores,& phantasmata, vndè oriuntur somnia. Quæ etiam oriri solent ex præteritis negotijs,& frequentibus cogitationibus; de illis enim rebus frequenter somniamus,de quibus frequẽter tractamus, vt supra probatum est, cum D.Augustino *lib.de spiritu,& anima c.* 25. & alijs, & latè prosequitur Gregorius Nyssenus *lib.de hominis opificio c.*13.& Gregorius Papa *lib.*4. *dial. c.* 48. Sed ex huiusmodi somnijs nihil de futuro certò coniectari potest, quia solum suas causas præteritas indicant, vt patet.

Est ne licitum,obseruare, ex qua causa somnia proueniant, & ex illis coniectare futura?

15 RESp. Affirmatiuè aliquando,nempè quando verè probabile est, somnium esse à Deo immissum, tunc certum est, licere ex illo prænunciare futura. Quia Deus sæpè somnia immittit, vt suam manifestet voluntatem, & quid à nobis faciẽdum sit.Ità fuit somnium Ioseph Patriarchæ,quando in visione manipulorum, & stellarum significauit Deus,illũ esse futurum superiorẽ parentibus, & fratribus eius; *Genes.*37. Ità etiam fuerunt somnia Ioseph, Beatissimæ Virginis Sponsi,de ipsa Virgine non deserenda,de fuga in Aegyptum, & de reditu de Aegypto. *Matth.* 2. Et tale fuit somnium Magorum *Ne redirent ad Herodem* inuento Iesu.Similiter licitum est obseruare somnia, quæ nobis prauam aliquam affectionem indicant,& quæ nos infestant, terrent,conturbant, vt ab illa molestia aliquo modo liberare possimus. Constat ex Cassiano *collat.* 22. vbi refert: veteres illos Monachos, & rerum spiritualium magistros,in inquirendis somniorum causis diligenter fuisse versatos. Ita Sanchez *lib.*1. *in decal.c.*38. *n.*50. Delrius *lib.*4.*disquis.magic.cap.*3. *q.*6. *conclus.*3. Suarez *to.*1.*de relig. lib.*2.*de superstit. c.* 13. *n.*6.

16 Futurum verò euentum ex somnijs nunquam licitum est,coniectare, quando somnia non sunt à Deo, quia cum somnia per se ipsa non produceant effectus illos futuros,siue contingentes, siue liberos, nequit ex illis aliquid certum,aut probabile conijci. Vt enim ex somnijs aliquid probabile conijciatur, opus est, vt illorum causæ cognoscantur, quæ tamen sunt cognitu difficillimæ,cùm nullum somnium ab vna causa ità certò oriatur, quòd ab alijs etiã causis proficisci nõ possit. Deinde quia somnia ex sui natura non possunt, nisi ex directione Dei, aliquid futurum significare,& quando probabile est, non esse à Deo; qui ex illis vult certò, aut probabilitèr arguere aliquid futurum, se subijcit dæmoni, cui tacitè tribuit eã cognitionem. Et ideò hæc diuinatio est superstitiosa, & peccatum mortale,& à Deo prohibita *Leuit.* 21. *Non augurabimini,neq; obseruabitis somnia.* Et Eccl. 34. *Multos errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis.*

Qui propter somnia timet aliquod malum,sibi futurum, vel sperat aliquod bonum, & ad vitandum illud malum,vel ad consequendum illud bonum,aliqua operatur, committit ne peccatum?

17 RESp. quod talis somniator si non omninò certè credit illud sibi malum,vel bonum futurum,sed tantùm ex somnio concepit aliquem timorem futuri mali, vel aliquã spem futuri boni,& ideò operatur aliquid,quod non est contra Dei,vel Ecclesiæ præcepta, ad vitandum malum, vel ad obtinendũ bonum illud; quamuis ostendat quandam animi leuitatem, vel simplicitatẽ, vel ineptiam, non tamen operatur ex malitia,nec contra aliquod præceptum; quia non credit, somnium esse verum, sed pauet,ne verificetur;nõ peccat mortalitèr, sed tantùm venialiter. Ità docẽt Caietanus *in summa verb. Somniorum obseruatio*,Nauarrus *c.*11.*n.*33. Suarez *loc.cit.*Fagundez *lib.*1. *c.*31.*in decal. nu.* 13.Lessius *lib.*2.*c.*43.*dub.*8.*n.*52.Quia ex somnijs concipere solum coniecturam

ram de futuris contingentibus nō excedit suspicionis limites,& consequenter neq; peccatum veniale. Secus verò si quis esset,ità somniorum obseruator, vt ordinariè per illa dirigeret suas actiones, non excusaretur à superstitione,& à peccato mortali. Vndè peccaret mortaliter,qui per somnia certò crederet,se non esse in duello interfecturum, vel vxorem ducturū, vel quod thesaurum inueniet, vel officium,aut dignitatem obtinebit:vel omitteret facere aliquid ad salutem anime necessarium,vel operaretur aliquid eiusdem saluti contrarium; quia ex somnijs nulla haberi potest notitia futurorum contingentium.

Si alicui euenirent, quæ sibi in somnijs repræsentantur, posset ne absq; peccato, fidem somnijs præstare?

18 RESp. Negatiuè, quia vel casu aliquando, quod in somnio repræsentatur euenit:vel sæpè dæmon procurat, vt sic eueniat; vt facilius possit hominem decipere. Et *Deuteron. cap. 13.* Deus præcipit: *Si surrexerit in medio tui,qui somnium vidisse dicat, & prædixerit signum,atq; portentum,& euenerit, quod loquutus est; non audies verba somniatoris illius.* Et ità cum D.Augustino *lib.2. de doctr.christia.cap.20.* docet D. Thomas *2.2.q.96.ar.3.ad 2.* D. Antoninus *2.par.tit.12.c.1.§.11.* Suarez *to. 1.de relig.lib.2.de superst.c.9. n.17.* Castro Palaus *par. 3. de superstit. disp. 1. pun. 6.*

Est ne superstitio, & mortale peccatū, ad captandum somnium, & per illud futura cognoscere, aliquod secretum adhibere?

19 RESp. Affirmatiuè, quia hoc est inuocare dæmonem his medijs cùm ista nullam habeāt virtutem naturalē, ad captandum somnium, & ad futura per ipsum agnoscenda, & dum illam non habent à Deo, sequitur, quod illā habeant à dæmone,qui illis medijs excitat humores in corpore dormientis, ad sic somniandum. Et olim Ethnici, præmisso ieiunio, super pellibus animalium dormire,solebant; vt responsū in somnis ab eorum Dijs acciperent. Vndè Virgilius *Aeneid. 7.* ait: *Pellibus incubuit stratis,somniosq;petiuit.* Ideò superstitiosum est,ad captandum somniū, subijcere puluinaribus aliquod secretum, vel certo situ, & modo in lecto se componere, vel ponere subtus lectum aliqua instrumenta, quæ nullam habēt virtutem naturalem, ad somnium captandum, ut eos quietè, & pacatè dormire faciat; ibi enim quasi expressum pactum cum dęmone cernitur,cui facilè est, qualia vult somnia immittere. Ità Sanchez *lib. 2.in decal.cap.38. n.53.* Fagundez *lib. 1. in decal. cap. 31. n.14. & 15.*

Quando in somnijs videtur vsus rationis liber,& expeditus, potest ne sōniator tunc mereri, vel demereri?

20 RESp. Negatiuè, quia ad merendū, vel demerendum requiritur perfectus rationis vsus, & perfecta hominis libertas, ita ut sit ipse homo, qui agat, & non aliundè agatur, & ipse sit suarum actionum dominus, & in eius potestate sit agere hoc, vel illud,hoc, vel illo modo, & agere, & non agere: quod in somnijs minimè contigit. Ideò quamuis experientia compertum sit, aliquem in somnijs rationis vsum liberū habere, & res cognoscere,atq; eas inuicem componere,vel disiungere,ratiocinari, iudicare, mirari,noua quædā inuenire,ad suas actiones reflectere, illas considerare;ita vt nesciat, dijudicare,dormiat, an vigilet. Is tamen neque tunc meretur,neque demeretur: quia talis vsus rationis non est perfectus, nec plenè liber. Ità docent Sanchez *lib.2.in decal.c.38. n.55.* Pereida *lib. 1. in Danielem q. 6. & lib. 2. de magia quæst.9.*

CAPVT XIII.

De diuinatione per Augurium, & per omen.

Quid est Augurium?

1 Resp. quod est diuinatio futuri euentus per auium, pisciũ, aliorumque animalium motum, vocem, cantum, & volatum. Hoc diuinandi genus erat antiquitus, teste Cicerone *lib.1.de diuinatione* apud Cilices, Pamphilios, Pisydas, Lycios, & Phryges, postea viguit apud Hetroceos, Vmbros, & Romanos. Et multa exempla de eorum Augurijs refert Valerius *lib.1.c.4.5.& 6.* & inter cætera, quod Platoni in cunis paruulo dormienti, cùm examen apum consedisset in labijs, augurarunt, fore illum suauitate singulari dicendi, præditum; quod etiam scripserunt Cicero *lib.2.de diuinat.* Plinius *lib.11.c.17.* Item Midæ Phrygio, cùm puer esset, dormienti, formicæ in eius oræ tritici grana congregauerunt, et eum ditissimum futurum, augures prædixerũt: et similiter referũt Cicero, & Valerius *loc. cit.* quòd Aquila capiti alicuius insidens, secundum augures, significabat eum regnaturũ. Galli gallinacij in oppido si ita canant, vt nihil intermittant, dicebant augures significare, illius oppidi exercitum cum hoste pugnãtem victorem futurum; eò quòd auis illa, victa, sileat, cõtra verò si vincat. Et ex his exemplis multa scripserunt dicti Doctores.

Diuinare futura per auguria est ne illicitum, & superstitiosum?

2 Resp. cum D.Thoma *2.2.q.95.ar.7.* quod omnis diuinatio per augurium, si extendatur vltra illud, ad quod potest pertingere secũdum ordinem naturæ, vel diuinæ prouidentiæ est superstitiosã, & illicita. Præcepit namque Deus Deuter. 18. *Non inueniatur in te, qui obseruat auguria;* & Leuit.19. *Non augurabimini, nec obseruabitis somnia.* Vnde in laudem filiorum Israel dicitur Numer. 23. *Non est augurium in Iacob, nec diuinatio in Israel.* Quia vt ait Ecclesiasticus *c.34. Diuinatio erroris, & auguria mendacia, vanitas est.* Diuinator enim si per auguria aliquid certum, circa humanos actus conijciatur, sine dubio dæmonis discipulus est. Ideò D.Augustinus *serm. 241.de tempore,* admonet omnes: *Nolite auguria obseruare, nec aliquas auiculas cantantes attendite, nec ex illarum cantu diabolicas diuinationes annũciare præsumite.*

Si licitum non est per auguria diuinare, quare Ioseph Patriarcha fratribus suis dixi: *An ignoratis, quod nõ sit similis mei in augurandi scientia?* Genes. 44.

3 Resp. quod Ioseph nunquam arte, seu scientia augurandi vsus fuit: quia est intrinsecè mala, & superstitiosa, & à Deo prohibita; & quando alterius somnia interpretabatur, id spiritu diuino faciebat, vt ipsemet dixit. *Genes.40. Nunquid Dei non est interpretatio?* & *Genes.41. Absque me Deus respõdebit prospera Pharaoni.* Sed verba illa: *Nõ sit similis mei in augurandi sciẽtia*: vel dixit ioco, aut quia vulgi opinione augur æstimabatur, vt sentiũt D.Augustinus *quæst. 145. in genes.* & D.Thomas *2.2.q.95.ar.7.ad 1.* & sensus fuit: An ignoratis, quod nullus reputatur, & æstimatur mei similis, in augurandi scientia. Vel in dictis verbis Ioseph vsus fuit quadam amphibologia, quia verbum augurandi idem significat, ac verbum diuinandi, vtrumque enim præcognitionem futurorum occultorum indicat, vt ex Cicerone, Plinio, & Aristotele ostendit Pererius *cap.44.Genes.disp.2.* Dixit ergo: *Non est mei similis in scientia augurãdi,* idest diuinandi: quia nullus erat in terra Ægypti, in scientia diuinandi sicut Ioseph, nam cæteri Augures inquirebãt re-

respósa à dæmonibus: ipse verò occulta sciebat per Dei reuelationem. Et quamuis audientes possent, sensum augurandi,concipere; tamen ipse hoc non intendebat, & poterat suo iure vti, ambiguè,& amphibologicè loquendo; et velle dicere: alij Augures fallaces sunt, quia ope dæmonis occulta diuinant:diuinationes autem meæ fallaces esse, non possunt: quia diuino auxilio, & reuelatione futura prędico,& occulta detego. Ità etiam docent Suarez *to. 1.de relig. lib. 2.de superstit.c. 10. n. 12.* Castro Palaus *par. 3.de superstit.disput. 1.par. 7.n.3.* Fagundez *lib. 1. in decal.c. 39.n. 10.* Azorius *par. 1.lib. 9. cap. 15. vers. Sed notandum in fine.* & alij.

Augurium per auium, piscium, aliorumque animalium motus, volatus, voces, & cantus, est ne semper superstitiosum, vel aliquando licitum?

4 Resp. quod non est semper superstitiosum,sed aliquando est licitum; quia dictorum animalium voces, garritus, volatus, & motus, sæpè sunt signa naturalia pluuiæ,tempestatis, vẽti,& serenitatis;& hæc ex illis prænunciare,licet. Nam animalia,cum nullum habeant dominium liberum suarum actionum mouentur instinctu naturali, & eorum anima,cùm sit tantum sensitiua, subiacet impressionibus corporum cælestium. Ideò aliquæ eorum operationes, diligenter obseruatæ, possunt esse signa naturalia pluuiæ, tempestatis,& his similium, & consequenter illa esse futura,augurare ex dictis eorum signis, non est superstitiosum, sed licitum;quia re vera illorum signa sunt;vt docent D. Thomas *2. 2. q. 95. art. 7.* Caietanus *ibi* Sanchez *in decal. lib. 2. c. 38.n. 38.* Lessius *lib. 2.c. 43. dub. 7.n. 49* Fagundez *vbi sup.* & alij.

Ex his auium, & animalium vocibus, & signis, possunt ne coniectari aliqua prospera, vel aduersa hominibus esse futura?

5 Resp. posse coniectari ex morbis, & peste animalium, eadem mala futura hominibus; quia vna eademque cęlestis causa, seu constellatio influit animalibus, & hominibus;An verò ob hanc eandem rationem cõiectari possint futuræ rixę, discordię, & bella; Caietanus *loc. cit.* Valentia *2. 2. disp. 6. q. 12. pun. 3.* Sanchez, & Fagundez *vbi sup.* Filliucius *to. 2. tr. 24. c. 5. n. 128.* Affirmant, quia constellationes, quę imprimũt animalibus quasdam dispositiones cholericas, ex quibus procedunt illorum tristes voces, mugitus, & motus, inclinant etiam homines ad rixas, discordias,& bella. Verum hi Doctores, & alij omnes affirmant, hanc coniecturam esse tenuissimam; & parũ probabilem; quia effectus belli, & discordiæ non procedunt necessariò ab eadem cum animalibus communi causa; sed à libera hominum voluntate. Ideoque si aliquis, ex his animalium signis certò aliquid prædiceret, circa actus humanos, eius prædictio esset superstitiosa, & peccatum mortale, nisi maxima sit ignorantia, & ruditas personę diuinantis;vt docent Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superstit. c. 10. n. 6.* Valentia,& Sanchez *n. 41. loc. cit.* Fagundez *in 1. decal. præc. c. 39. n. 9.*

Excusatur ne à peccato mortali, qui obseruando auguria, non habet in illis fidem certam, sed ex illis quẽdam timorem concipit?

6 Resp. Affirmatiuè; quia dum in illis augurijs fides certa non habetur, deficit ratio perfectæ superstitionis, & consequenter non interuenit mortale peccatum. Ità Caietanus *2. 2. q. 95. ar. 6. & q. 96. ar. 3.* Nauarrus *c. 11. n. 37.* Lessius *lib. 2. cap. 43. dub. 8. n. 53.* Martinus del Rio *c. 7. q. 7. sect. 4.* Suarez *ibid. loc. cit.*

Quid est diuinatio per Omen, & an sit superstitiosa?

7 Resp. quòd est prænunciatio futuri euentus prosperi, vel aduersi, per hominum motum, vel verba, præter intentionem prolata. Hæc autem diuinatio est superstitiosa, siue conietetur, ex hominis motu, siue verbis, aut vocibus. E.g. si aliquis summo manè domo egressus pedem in limine offenderit, vel si in pariete caput dederit, vel cum primum domum exierit sternutauerit, vel Æthiopem, aut pauperem miserabilem, obuiam ei fuerit, vel mortuum viderit, vel aliquid simile; putat nihil prosperum eo die euenturum: vana, & superstitiosa est hęc diuinatio. Similiter qui certos hebdomadę dies esse sibi faustos, alios verò infaustos; aduersum sibi putat diem martis, vel veneris, ècontra felicem, & prosperum diem iouis, & lunæ, & nihil quod sit alicuius momenti aggreditur, nisi certis quibusdam diebus; Hæc, & his similia superstitiosa, & vana sunt, & damnantur in *cap. Illud 26. q. 2.* Idem est ex vocibus, seu verbis hominū inaduertĕter prolatis, aliquid futurum diuinare; vt fieri solent mulierculæ, adueniente die festi S. Ioannis Baptistæ, quæ surgentes è lecto, fenestras occupare solent; & primam vocem transeūtis hominis, attentis auribus expectant; & si lætū aliquod verbum audierint, læta omnia eo anno, sibi futura præsagiunt. Aliæ faustas, vel infaustas nuptias futuras coniectant, ex prima voce aliqua humana audita: vel futuri mariti nomen diuinant; nam si prima vox, quæ audiunt, Petrus fuerit E. g. virum sibi futurum, Petri nomine, certò credunt: idemque de cæteris nominibus credere solĕt. Quę omnia superstitiosa, & vana sunt, quia eò ipso, quod fortuitò accidunt, non potest ex illis, probabili fundamento aliquid colligi; neque hominū voces ex syderum motibus, aut ex cæli constellationibus, sed ex eorum voluntate, & beneplacito procedunt. Ideò huiusmodi, & similes diuinationes in dicto *cap. 26. q. 2.* damnantur, vt docent D. Thomas 2. 2. *q. 95. ar. 7.* Sanchez *in decal. lib. 2. c. 38. n. 43.* Fagundez *in decal. lib. 1. c. 39. n. 8.* Azorius *par. 1. lib. 9. c. 22.* Filliucius *to. 2. tr. 24. c. 5. n. 132.* & alij.

Hę superstitiosę diuinationes per omina quodnam peccatum sunt?

8 Resp. Caietanum *in summ. verb. Superstitio n. 8.* Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superstit. c. 10. n. 6.* & alios docere esse veniale peccatum, quia ex quadam simplicitate, vel ignorantia, & absque malitia, aut pacto, neque expresso, neque tacito cum dæmone huiusmodi superstitiones fiunt; Quod verum est, non solum de dictis mulierculis; sed de his etiam, qui ex vano quodam timore concepto de futuro effectu ominato, cessant ab actione, quam inchoauerant: secluso tamen scandalo, alijsque circumstantijs. At si quis definitè crederet futurum euentum tristĕ, quem præsagit, solum propter vanam obseruantiam illius audientis, non excusaretur à mortali peccato, nisi esset aliquis valde ignarus, & rudis; vt docet Suarez.

Si diuinationes per omina sunt illicitę, superstitiosę, & à Deo prohibitę, quare in Sacra Scriptura tanquam licitæ approbatæ sunt diuinationes per omina Eliezer serui Abrahæ, *Genes. 24.* Gedeonis *Iudic. 7.* Ionathæ *1. Reg. 14.* & Dauid *1. Reg. 20?*

9 Resp. ad huiusmodi diuinationes singulas. Et 1. ad illam Eliezer serui Abrahæ, quod quando ipse dixit *Genes. 24. Puella cui dixero; inclina hydriam tuam, vt bibam, et illa responderit: Bibe domine, quin et camelis tuis potum tribuam, ipsa est mulier, quam præparasti seruo tuo Isaac; & per hoc intelligam, quod feceris misericordiam, cū Domino meo*: hæc verba protulit non augurando, sed ex magna fiducia Deū deprecando, sperans peculiare patrocinū Spiritus Sancti, ad eligendam Spōsam futurā Isaac: Orauit enim ad Do-

mi-

minum dicens: *Domine Deus domini mei; Abraham occurre, obsecro, mihi hodie,& fac misericordiam cum domino meo Abraham*, & postea subdit. *Puella, cui dixero, &c.* Deus exaudiuit orationem eius: Nam Rebecca ei potum aquę petenti, respondit *Bibe Domine mi,& Camelis tuis bauriam aquam,donec cuncti bibant*. Hoc signum futuræ sponsę Isaac petijt Eliezer à Deo; quia licitum est à Deo petere cognitionem futuri euentus per aliquod signum; vt probat D.Thomas 2.2.*q.95. art.3.* qui *in respons. ad 3.* notat *Eliezer attendit verba puellæ,oratione præmissa ad Deū.* Et idem etiam affirmant Suarez *to. 1. de relig.lib.2.de superstit.c.10.n. 9.* Valentia 2. 2. *disput. 6. q.12.pun.3. col.4.* Azorius *par.1.lib.9.c.12.in fin.* Fagundez *lib.1.in decal.c.39.n.8.*& alij. Et absque temeritate potuit hoc signum futurę sponsę Isaac, à Deo Eliezer petere. Quia, vt obseruant D.Augustinus *lib.1. quæst.in Genes. q. 63.* Chrysostomus *hom.48.in Gen.* Abulēsis *in expos. cap.24.Gen.* cōiecturam quęrebat probabilem,candoris, & probitatis animę illius Virginis: Et vt ait Chrysostomus; *Quia sciuit Patriarcha hospitalitatem, Virginem inde ducendam congruebat ijsdem moribus præditam*: Et ideò Eliezer omen,nec vanum, nec superstitiosū fuit,sed licitum, & iustum.

10 Similiter Gedeon vsus fuit omine, *Iudic. 7. Cumque audisset Gedeon somnium, & interpretationem eius, Adorauit; & ait: Surgite: Tradidit enim Dominus in manus nostras castra Madiam*. Coniectauit ex illo alterius hominis somnio suam victoriam contra Madianitas; quia cum esset iustus, & Sanctus,vt testatur D.Paulus *ad Hebr.* 11.intellexit,somnium illud immissum fuisse à Deo ad sui instructionem, vt affirmant D.Thomas *loc.cit.* Abulensis ibi,& cæteri expositores. Nam Deus seruis suis, per somnia reuelat veritates futuras,iuxta illud *Num. 12. Si fuerit inter vos propheta, in visione apparebo ei,& per somnium loquar ad illum.* Ergo rectè potuit Gedeon ex illo omine suam victoriam coniectare.

11 Ionathas etiā vsus fuit omine,& quęsiuit signū suæ victoriæ contra Philisthæos,& dixit ad armigerum suum: *Si dixerint, Ascendite ad nos; ascendamus, quia tradidit eos Dominus in manibus nostris: hoc erit nobis signum, &c.* Hoc ipse petijt à Deo,vt ei daret certitudinē,an vellet, vt inuaderet Philisthæos, vel non. Ait enim Abulensis *in cap.14. lib.1.Reg.q.5.in resp.ad 2.* Ionathas nō adhibuit fidem aliquam istis verbis, quasi illa ex se haberent aliquam vim futura monstrandi: sed à Deo inspiratus, accepit ista quasi signa diuinæ voluntatis; & non adhibuit illis fidem, quia talia verba erant, sed quia à Deo data erant in signum. Hoc autem non est augurium,nec aliqua species superstitionis, dum Ionathas à Deo inspiratus, & præmissa oratione posuit sibi illud signum. Et Deus approbauit intētionem, & actum eius, victoriam illi præbendo,etiā miraculoso signo. Quod etiam notauit Suarez *to. 1.de relig. lib. 2.de superstit. c.10.n.10.*

12 Signū autem, quod dedit Dauid Ionathæ ad agnoscendam sententiam Saul contra vitam suam *1.Reg.20.* non fuit omen,nec augurium,sed probabilis, & prudens coniectura. Quia vt ait etiam Abulensis ibi *q. 13.* ex vultu, & verbis alicuius coniectari licet affectū odij,& praui eius animi. Tale autē fuit signū datū à Dauid Ionathæ. Ex dictis igitur scripturis argui non potest licitas esse diuinationes effectuum contingentium futurorum per omen, seu per hominum voces verba, & motus, sed semper esse superstitiosas, & vanas, nisi cognitio euentus futuri expectetur à Deo,vt supradicti Doctores,& alij cōmuniter, docent.

CAPVT XIV.

De diuinatione per Physiognomiam, vel Chyromantiam, vel Metroscopiam, vel Spatulantiam, vel Pedomantiam, vel Onychomantiam.

Quæ-

Quænam diuinatio per hæc nomina significatur?

1 Resp. quod per Physiognomiam significatur diuinatio per humani corporis membra, & eorum habitudinem, & proportionem; nempè per faciem, frontem, caput, nasum, oculos, supercilia, aures, pectus, &c. Chyromãtia est, qua quis certis quibusdam lineis, in manibus hominis inspectis, statum vitæ cõditionem, & futuros euentus prænunciat. Metroscopia est, qua quis notatis frontis lineamentis, & signis, hominis futuros casus prædicit. Spatulantia est, qua quis ex signis spatulæ, seu dorsi, euentus hominis diuinat. Pedomantia est, qua quis pedum signa obseruat, & futura hominis prædicit. Et Onychomantia est, qua quis ex vnguiũ figura, & eorum signis aliqua futura, vel occulta vaticinatur. Ità Azorius *par. 1. lib. 9. c. 16.* Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superstit. c. 9. n. 5.* & communitèr alij Doctores.

Quidnam per omnes, & singulas huiusmodi inspectiones, licitè prænunciari, seu coniectari potest?

2 Resp. coniectari, & prænunciari posse naturalem propensionem corporis, eiusq; dispositionem, temperamentum, bonam, aut malam valetudinem, animi affectus, acutum, vel tardum ingenium, & similia, quæ non excedunt ordinem naturę. Hæc enim possunt probabiliter per coniecturam, nõ, autem certò ex dictis signis agnosci: quia huiusmodi diuinatio non se extẽdit vltra illud, ad quod pertingere potest naturalis ordo. Ità docent Sanchez *in decal. lib. 2. c. 38. n.* 44. Fagundez *in decal. lib. 1. c. 39. n. 3.* Lessius *lib. 2. c. 43. n.* 48. Martinus del Rio *lib. 4. cap. 3. q.* 4. Thomas del Bene *de offic. inquis. par. 2. dub. 223. sect. 2. n. 1.* & alij.

Quidnam diuinare ex dictis inspectionibus est illicitum, & mortale peccatum?

3 Resp. esse illicitum, & mortale peccatum, certò, vel probabiliter prædicere futuros euentus hominis prosperos, vel aduersos contingentes, vel pendentes ex libera hominis voluntate. E. g. An quis religiosus, vel vxoratus futurus sit, & si vxoratus, an filios habebit, & an masculos, vel fœminas, & eorum numerum, & qualitatem; an vxor illius sit ei fidem coniugalem seruatura; an amicos fideles, vel inimicos sit habiturus; an in casibus fortuitis sit feliciter, vel infeliciter euasurus; an sit consecuturus honores, dignitates, diuitias, & alia bona fortunæ, & similia. Quia cùm nihil istorum pẽdeat ex habitu, & dispositione corporis pẽdeãt; sed vel ex libero hominis arbitrio, vel ex gratia, aut flagello Dei: Ideò certò, vel probabiliter huiusmodi res diuinare ex dictis inspectionibus, est superstitiosa diuinatio, & peccatum mortale; sicut supra dictum est de Astrologia, & alijs diuinationibus. Verùm talia prænunciare coniecturaliter tãtùm, & cum dubio, & formidine, attenta hominis propensione, & naturali inclinatione, non erit mortale peccatum; Ità docent ibidem Sanchez *n. 21. & 46.* Fagũdez *n. 3. 4. & 5.* Delrius *q. 4.* Thomas del Bene *n. 2. & 3.* & alij.

Si per Chyromantiam licitum non est omnia diuinare: Quare *in cap. 37. Iob* dicitur de Deo: *Qui in manu omnium signat, vt nouerint singuli opera sua?*

4 Resp. quod Chyromantici, & manus linearum obseruatores ex his verbis probare nituntur, licitum esse ex ipsis manuum lineis diuinare omnia homini futura, etiam contingẽtia, & quæ ex libera pendent voluntate. Sed grauissimè errant; & vano, ac planè impio fundamento, superstitiosam doctrinã Spiritui Sancto attribuere, audent. Nam respondetur primo, quod per manus in dictis verbis non intelligitur manus materialis, sed po-

te-

testas operandi, vt sæpè in Sacra Scriptura sumitur; iuxtà illud *psal. 18. Opera manuum eius annunciat firmamentum, & psal. 94. In manu Domini omnes fines terræ*: et sic sæpissimè alibi. Solet etiam manus significare liberam agendi facultatem. Sic Deus ad Sathan dixit *Iob 1. Ecce vniuersa, quæ habet in manu tua sunt*: idest, *In tua libera potestate sunt*; *& psal. 77. Redemit eos de manu tribulantis*; idest, *De libera potestate tribulantis*. Dicitur ergo. *Qui in manu hominum signat; vt nouerint singuli opera sua*: idest iuxtà Hieronymi expositionem: Deus posuit in libera hominũ potestate ad agendum; vt vnusquisque attentè discernat, quid operandum sibi sit: Et vt singuli curam habeant suorũ operum, nec opportunum tempus laborandi amittant. Vel vt explicat D. Gregorius *lib. 27. moral. c. 16. Deus in manu hominum signat, vt nouerint singuli opera sua: idest Deus in manu hominum signat eorum opera, quia mala, quæ agunt homines pensare contemnunt: Sed cum virtutem supernæ districtionis audiunt, prauorum operum pondus agnoscunt: Vt nouerint singuli opera sua*, ac si diceret: *Vt pensent ad quæ supplicia sese antiquæ actionis meritum trahat*. Quod etiam confirmat D. Thomas ibi dicẽs: *Hoc est signum, quod Deus posuit in manu, idest in operatiua virtute omnium hominum, vt sciant congruè distribuere opera sua*. Ergò malè, & falsò ex dictis verbis arguunt Chyromantici licere ex manuum lineis, & signis prædicere futura, vt certa, vel probabiliter futura, siue prospera, siue aduersa contingentia, & quæ ex hominum libera voluntate pendent.

5 Insuper respondetur secundo: Duplicem esse Chyromantiam, sicut & Physiognomiam, aliam naturalem, & aliam Astronomicam, prior, vt supra dictum est, non est omninò superstitiosa, & reprobanda, si intra debitos limites se contineat, vtendo signis, quæ sunt in manu, tanquam ex effectibus, ex quibus aliquo modo colligi potest corporis dispositio, & temperamentum, cui solent animi inclinationes accomodari. Altera est omninò vana, & superstitiosa: quia nullum habet fundamentum in natura; sed in figmentis Astrologiæ; vt latè ostendit, Valles *de sacra Philosophia c. 32*. Martinus del Rio *lib. 4. disquis. magic. c. 3. q. 5*. Qui ergo contendere vellet verba Iob. esse intelligenda de Chyromantia; esset ei respõdendum: esse illa intelligenda de Chyromantia naturali, non autem Astronomica, & posse ex manus lineis, & signis coniectari ea tantùm, quæ ad temperamentum corporis pertinent non ea, quæ ex futuris contingentibus, aut ex libera hominis voluntate deriuant. Hęc enim omninò prohibita est, vt superstitiosa, & diabolica.

Interrogare Aegyptianam de bona, vel mala fortuna per manus lineas est ne peccatum?

6 RESp. si interrogaretur Aegyptiaca, animo firmiter credendo eius dictis, vel à persona magnæ auctoritatis, ita vt astantes graue scandalũ conciperent, vtiq; in his duobus casibus esset peccatum mortale ob supradictas rationes. Secùs autem si animo ridẽdi, & iocandi, & ex vana curiositate, vt communiter fit, tunc non excederet veniale peccatum. Ità docẽt Nauarrus *c. 11. n. 31*. Alcozer *in sum. c. 14. fo. 46*. Ludouicus Lopez *par. 1. instruct. c. 41*. Sanchez *in decal. lib. 2. c. 38. n. 47*. Fagũdez *lib. 1. in decal. c. 39. n. 4*. & alij.

Physiognomici Chyromantici, & alij supradicti si certò prænuncient occulta, vel futura contingentia, vel pendentia ex hominis libera voluntate, sunt ne S. Officio denunciandi?

7 RESp. Affirmatiuè; tum quia sic pręcipitur in Bulla Sixti V. quæ incipit *Cœli, & Terræ Creator*. Et tum etiam quia iudicium discernendi circa suspicionem de Religione, & fide non

non relinquitur Confessario, vel alteri personæ, sed solis Episcopis, & Inquisitoribus. Ergo iudicare an dictis diuinatores habeant in dictis prænunciationibus pactum explicitum, vel implicitum cum dæmone, & an eorum diuinatio sit superstitiosa, ad eosdem Episcopos & Inquisitores pertinet. Et consequenter S.Officio, ob bonum Religionis, & fidei, sunt denunciandi; vt in dicta Bulla præcipitur.

Inquisitores S. Officij possunt ne procedere cōtra Aegyptianas, bonam, vel malam fortunam diuinantes?

7 RESP. Villadiegum *in politica c.* 5. §.20.*n.*30. Dianam *to.* 5. *tr.* 10. *ref.* 112. *ex par.*4.*tr.*8.*ref.*128. Thomas del Bene *par.*2.*dub.*195.*sect.*78. docere: posse Inquisitores S.Officij contra Aegyptianas procedere, quæ bonam, vel malam fortunam diuinant. Quia dum sine fundamēto loquuntur suspectæ redduntur. Sed Carena *par.*2. *tit.* 12.§.17.*n.*162. Torreblanca *de Magia lib.*1.*c.*10.*n.*2.*& seq.* & alij distingunt. Vel enim Aegyptianæ prędicunt futuros euentus contingentes, vel liberos, tanquam certos. Et vtiq; subduntur foro, & iudicio Inquisitorum S. Officij: quia vtuntur Chyromātia, vel Physiognomia vetita, & suspecta de pacto cū dæmone. Vel tantummodò vtuntur Chyromantia, vel Physiognomia naturali, circa corporis temperamentum, & naturales inclinationes: vel ob facetiā, & iocum, & quid ridiculum; & non possunt ab Inquisitoribus, nec ab alio Iudice puniri. Et subdit etiam Carena *n.*164. se nunquam vidisse, Inquisitores contra Aegyptianas procedere: quia earum diuinatio est semper cum risu, & ioci causa, & nullus eis fidem præstat.

CAPVT XV.

De diuinatione per Geomātiam, Hydromantiam, Aeromātiam, Pyromantiam, & Artumantiam.

Quænam sunt huiusmodi diuinationes?

1 RESP. quod Geomantia, vt notat Ciruelo *de superstit. par.*1. *c.*4. est diuinatio, quæ fit cum certis signis, punctis, & figuris in terra, vel in puluere, vel in papyro, vel in quocunque alio corpore, è terrena substantia compacto. Hydromantia est diuinatio, quę fit per aquam; contemplatur enim in aqua illius motus, vel in vase aqua pleno infunditur cera, vel resina, aut plumbum liquefactum, & ex figuris, quæ inibi fiunt, & apparent, cum prolatione certorum verborum, futura vaticinantur. Aeromantia est diuinatio, quæ per aerem, & ventos fit, obseruando aeris mutationem, & sonitum ventorum, per arbores, per angulos domorum, per ianuas, aut fenestras; & ex his futura prædicuntur. Pyromantia est diuinatio per ignem; consideratur enim in igne, an cōglobinatim flammæ emittantur, an sint splendidę, an celeriter in altum ascendāt, an sint tenues, vel crassæ, an in modum pyramidis euolent, an ab igne separentur, & quem colorem, ac sonitum efficiant; & ex his prænunciantur euenienda. Artumantia est diuinatio per ossa mortuorum animaliū, vel hominum; quæ in ignem iniecta obseruatur in eis calor ignis, vel an crepitent, an scindantur, & ex eorum calore, sonitu, ac modo fissuræ, futura arguuntur. Ità notant etiam Fagundez *lib.*1.*in decal.c.*39.*n.*2. Thomas del Bene *de offic.inquis.par.*2.*dub.*221.*sect.*2. *n.*27. *& sequ.*

Huiusmodi diuinationes sunt ne omnes superstitiosæ, & peccatum mortale?

2 RESP. diuinationem per Geomantiam semper esse superstiosam, & grauissimum peccatum: quia nullo modo fieri potest sine inuocatione, & pacto dęmonis expresso. Idcircò superstitio hæreticalis committitur ab eo, qui fa-

faciendo circulos in terra cum aliquibus signis, & in medio ponendo puerũ, dæmonem inuocat. Quia sic honorem dæmoni tribuit. Nam circuli signa sunt diuinitatis, vt ait Zechius *in summ. par. 1. tit. de fide c. 15. de superstit. c. 5.* Carena *par. 2. tit. 12. §. 10. n. 56.* Farinacius *de hæresi q. 181. n. 7.* Similiter superstitio hæreticalis est, cartam cum nominibus incognitis, vt *Gibet, Gabit, Gadebrũ,* & similibus, portare appensam in collo; quia sunt nomina dęmonum; & delatio illa ad collum, est signum reuerentię, & cuiusdam adorationis exhibitæ dæmoni: sicuti signum est reuerentię, & deuotionis erga Sãctos, eorum reliquias in collo gestare. Ità Carena *n. 57. & n. 302.* Qui addit superstitiosam omninò esse cartulam, quam nonnulli pro doloribus viscerum portare solent, in qua est scriptum nomen, *Pater*, & statim *Balthassar. Filius,* & statim *Gaspar*, & *Spiritus Sanctus,* & illicò *Melchior*, vel nomen simile.

3 Diuinationes autem, quę fiunt per Hydromantiam, vel per Aeromantiam, vel per Pyromantiam, aut per Artumãtiam; qñdo certo, vel probabiliter prænunciant futura contingentia, vel quæ pendent ex hominum voluntate, vel sunt omninò occulta; sunt etiam superstitiosæ, & mortales culpæ, hæresim sapientes; quia in his cognitionibus pactum dæmonis continetur. Scire enim ista sine eius inuocatione, vel pacto nõ possunt. Dæmon autem probabiliter futura prędicere, & occulta manifestare potest ob sui ingenij acumen, & lõgam experientiam: & his superstitionibus vtitur, vt homines vanos, & curiosos illudat, & promittens illis futurorũ, & occultorum cognitionem, illos ad inferos trahere, studet. Vndè D. Thomas *2. 2. q. 95. ar. 2.* docet, quod omnis diuinatio ex operatione dæmonũ prouenit; vel quia expresse dæmones inuocantur, vel tacitè, ad futura manifestanda. Manifestum est igitur huiusmodi diuinationes superstitiones esse, & grauissimum peccatum hęresim sapiẽs. Secus verò si tãtùm ioco, & causa ridẽdi, vel ex leui quadã coniectura, ex his signis futura prænunciantur.

Dæmones possunt ne ab hominibus alligari, in annulis, in speculis, in phialis; & similibus?

4 Resp. Dæmones ab hominibus cõpelli, & alligari in his vasculis nõ posse; quia vt ait *Iob. 41. Non est potestas in terra, quæ comparetur ei.* Sed vel cõpelluntur à dæmonibus potentioribus, & superioribus; vel fingunt se compelli, vt homines decipiant; Vt optimè his verbis affirmat Henricus de Asia *super Genes. Hoc certum habe, quod ipse dæmon simulat, se captum, vt te capiat, se vinctum, vt te vinciat; se tuo imperio subditum, vt te sibi subdat, à te inclusum, vt te finaliter includat; fingit se tua arte lapidi, vel imagini alligatum, vt te funibus peccatorum alligatum ad Infernum perducat.* Et idem docent D. Augustinus *lib. 21. de Ciuit. Dei c. 6.* Pegna *in 2. par. direct. Inquis. commen. 68.* & alij Doctores communiter.

CAPVT XVI.

De diuinatione per Cabalam, vel per Rotam, quæ dicitur Bedæ, aut characteres manuscriptos.

Quid est Cabala?

1 Resp. quod Cabala est ars diuinãdi futura, & cognoscendi occulta, tàm præsentia, quàm præterita, per nominum characteres, seu literas, & numeros. Fuit namq; vetustissima Magorũ traditio apud Rabinos hebreos, nominis literas suos habere numeros determinatos, indicantes multa, quę per occultam intelligentiam, calculando, & subtrahendo, nonnulli improbi homines occulta, vel futura se manifestare, existimant.

Cabalæ ars diuinandi, à quo originem traxit, & est ne illicita, & superstitiosa? P Resp.

2 RESp. quod Bulgerus *to.* 1. *de Magia c.* 11. refert aliquos scripsisse, cabalisticam artem, à Deo traditam fuisse Moysi in monte Sinai, in qua singulę literę, figurę, nomina, lineę, apices, puncta, accentus, additissimam doctrinam ostendunt, & omnem diuinam, & humanam philosophiam continent. Et qui illam tenent, omnia ei obediunt, sicuri obediebant Moysi, Eliæ, & Eliseo. Asserunt etiam Cabalistæ, vt refert idē Bulgerus *to.* 1. *lib.* 2. *de ratione diuinat. c.* 32. Stellas in Cœlo esse quasi literas, in quibus Angeli furura legunt, & sciunr.

3 Sed quid incedibilius, aut ineptius excogitari poteſt; quàm quod ijs literis, & numeris rerum omnium qualitates, & proprietates exprimantur, & omnia homini ostendant, & obediant? Si à Deo Cabalistica ars tradita est, quare in Sacra Scriptura nulla fit illius mentio; sicut in Euangelio legimus virtutē datam fuisse vocibus Sacramentorum? Quare Moyses, Elias, & Eliseus de illa nihil scripserunt, nec ralem doctrinam unquam docuerunt, dum tam singularis virtutis, & Deo grata, & hominibus vtilis fuisset? Certè si à Deo Cabalisticam artem ortum habuisset: hi Sancti homines nedum illam silētio non prxterijssent, sed publicè prædicassent, & docuissent. Ergo dum hoc non fecerunt, non à Deo, sed à dæmone inuenta, & ordinata fuit, nō ad hominum vtilitatem, & fructum; sed ad illos fallendos, & damnandos. Literę, characteres, & numeri, quibus Cabalistæ vtuntur, vel sunt in scriptis, vel ore proferūtur. Si in scriptis, sunr quid mortuum, nec aliquid propria virtute operari possunt. Si ore proferuntur, aliam vim non habēt, quàm aerē verberādi. Ergò omninò dicendum, illius doctrinam, & occultorum manifestationem, non à Deo, sed à dæmone originem traxisse. Effectus, & operationes Cabalisticę artis, ad causas naturales reduci non possunt, vt patet, ideoq; ad supernaturales causas referenda sunt; non ad Deum, quia Deus non dedit huiusmodi signa hominibus ad indaganda futura, & occulta; ergo ad dæmonem; dum characteres, numeri, & verba sunt ignota, & inepta ad illum effectum. Ergo talis cognitio dæmoniaca est, & ex pacto explicito, vel implicito cum ipso dęmone; qui se illis signis immiscet, vt mentes hominum ad superstitionem inuoluat, & ad grauiter peccandum inducat. Ità etiam docent Valentia 2.2. *disp.* 6. *q.* 12. *pun.* 2. Martinus del Rio *disquis. magic. c.* 9. *col.* 2. Thomas del Bene *tr.* 2. *de offic. Inquis. dub.* 228. *sect.* 23. & alij.

Cabalam exercens, vel ad illam cooperans, est ne de hæresi suspectus?

4 RESp. Affirmatiuè, tum o b dictam rationem, & tum etiam, quia Cabala versatur circa diuinationem futurorum, & cognitionem rerum occultarum, & secretorum cordis, quod est proprium Dei. Ait enim D. Thomas 2.2. *q.* 95. *ar.* 1. Si quis futura prænunciare, aut prænoscere quocumq; modo prę sumpserit, nisi Deo reuelante, manifestè vsurpat sibi, quod proprium Dei est. Et *ar.* 2. etiam docet; quod omnis diuinatio ex operatione dæmonū prouenit, vel expresſè, vel tacitè. Ergo qui Cabalam exercet, vel ad illam cooperatur, est de heresi suspectus. Et ità colligitur, *ex c. Non obseruetis* 26. *q.* 7. & ità Farinacius *de delictis, & pœnis q.* 20. *n.* 97. *& sequ. & de heresi q.* 181. *n.* 3. Carena *par.* 2. *de fortil. tit.* 12. §. 9. *n.* 55. Vndè tàm Cabalam exercentes, quàm illam fieri petētes, & cooperantes, subiacent iudicio Inquisitorum, & illis denunciandi sunt.

Cabalam exercentes, vel cooperantes, quibus pœnis puniendi sunt?

5 RESp. quod si fuerint Clerici, sunt ab ordine deponendi, & in Monasterium, vel carcerem, per omne tempus detrudendi, tanquam diabolicam artem profitentes; vt *in cap. Si quis Episcopus* 26. *q.* 2. Si fuerint Regulares puniendi sunt pœnis priuationis officiorum

rum

rum dignitatum, ac vocis actiuę, & passiuæ, & alijs contentis in Bulla Sixti V. *Cæli, & terræ*, & Vrbani VIII. *Inscrutabili*. Et laici pœna excommunicationis, & alijs pœnis tanquam sortilegi;& magiam exercentes, in *cap. Aliquanti 26. q. 2.* de quibus videri possunt præter alios Bernardus Diaz, & Salzedus *in pract. crimin. Canon. c.* 107. & 108.

Inuentor diuinationis per Rotam, quę dicitur Bedæ fuit ne ipse Venerabilis Beda, an aliquis superstitiosus sortilegus?

6 RESP. inuentorem huius Rotæ, nō fuisse Venerabilem Bedam, sed vt nonnulli Doctores testantur, quos refert Martinus del Rio *lib. 2. disquis. magi. c. 9. col.* 2. fuit Apuleus Platonicus, qui vt ait D. Augustinus *Epist. 5. ad Marcellinũ* tēporibus suis fuit de magia, & necromātia grauiter accusatus. Si enim Beda illius inuentor fuisset, Trithemius, qui *lib. 2. de viris illustribus Ordinis S. Benedicti*, accuratè scripsit *de ipso venerabili Beda, & de eius operibus*; non reliquisset mensionem facere istius Rotæ. Tribuitur autem ipsi Bedæ, ex industria sortilegorum, & hereticorum: vt fideles, auctoritate tanti viri, facilius ad illius vsum inducerentur, & fidem præstarent. Et hac ratione inter eius Bedæ opera fuit tomo secundo inserta, & Basileæ typis mandata; vt cum Martino del Rio *loc. cit.* notat Thomas del Bene *de offic. Inquisit. par. 2. dub. 228. sect. 24.*

Huius Rotæ diuinatio est ne illicita, & superstitiosa?

7 RESP. Affirmatiuè, quia in ipsa quęritur de occultis futuris cōtingentibus per dies, per nomina, literas, & numeros: nempè, an infirmus sit moriturus; an fugitiuus sit reuersurus; an gladiator sit victurus; an res aliqua felicem exitum sit habitura, & his similia. Quæ quidem diuinatio minimè inferri potest ex ipsis diebus, nominibus, & numeris. Quia, vt supra dictum est de Cabala, ad eam cognitionē inferendam nullam vim habent, nec ex eorum natura, vt per se patet; neque à Deo, quia nullibi legitur in sacris literis talem virtutem à Deo diebus, nominibus, & numeris, datam fuisse. Ergo talis diuinatio à Dæmone efficaciā recipit, vel per pactum expressum, vel tacitum. Ergo est illicita, & superstitiosa. Confirmatur, quia in *cap. Non obseruetis 26. q. 7.* ex D. Augustino, omnia, quæ in dicta Rota fiunt, expresè his verbis prohibentur: *Non obseruetis tempora, aut dies, & annos, aut lunæ solisque cursum. Quia qui has, & quascũque diuinationes, aut fata, aut auguria obseruat, aut attendit, aut consentit, magis ad suam damnationem, quam ad salutem tendit: siuè per quosdam numeros literarum, & lunæ per Pyttagoricam necromantiam, ægrotantium vitam, vel mortem, vel prospera, vel aduersa futura inquirat.* Et post pauca. *Qui autem talibus credunt, sciant, se fidem Christianam, & baptismum præuaricasse; & vt paganũ, & apostatam, & Dei inimicũ, iram Dei grauiter, & in æternum incurrisse: nisi Ecclesiastica pœnitentia emendatus, Deo reconcilietur.*

8 Ex quibus verbis clarissimè patet, quod tam supradictam Cabalam, quā huiusmodi Rotam exercentes, vel ab exercentibus illam, quærentes scire futura, vel occulta, superstitionis reos esse, grauiter peccare, & subiacere iudicio Inquisitorum, & eis esse denunciandos, & tanquam sortilegos puniēdos; vt docent etiam Doctores, & alij communiter, quos citat, & sequitur Diaz cum Salzedo *in pract. crimin. Canon. c.* 107. & 108.

Diuinatio per characteres manuscriptos, est ne etiam illicita, & superstitiosa?

9 RESP. quod diuinare per characteres manuscriptos prosperam, vel ad-

aduersam fortunam, aut futura contingentia, vel quæ pendent ex libera hominis voluntate,& similia vtique est illicitum,& superstitiosum, & qui ex his caracteribus hęc certò prędiceret,mortaliter peccaret, & præsumendus esset, quod societatem,seu pactum expresũ, vel tacitum cum dæmone habeat,quia huiusmodi diuinationes sicuti neq; ex astris, neque ex alijs signis naturaliter argui possunt; ità neque ex dictis manuscriptis characteribus. Quoad corporis verò temperamẽtum, & alia,quæ ex corporis temperamento coniectari possunt, qui ex ipsis manuscriptis tanquam ex leuissima coniectura prædiceret,nec mortaliter peccaret,neq;superstitiosus esset. Ità Thomas del Bene *de offic.Inquis.par.2.dub.223.sect.1.n.1.& 2.* Hæc enim coniectatio licitè fieri potest; vt affirmant Martinus del Rio *lib. 4.disquis.magic.c.3. q.4.* Lessius *lib.2. c. 43.dub.7.n.45.* Sanchez *lib.2. in decal. c.38.n.44.* & alij.

CAPVT XVII.

De diuinatione per Sortes.

Quid, & quotuplex sit Sors.

1 RESp. quod sors est quędam actio fortuita,qua aliquid occultum inquiritur,vt innotescat.Ità D.Thomas *2.2.q.95.ar.8.* Caietanus ibi,Angelus, & Armilla,*verb.Sors,* Sanchez *lib. 2. in decal.c.38.n.56.*& alij communiter. Est autem Sors triplex, nempè *Diuisoria, Consultoria, & Diuinatoria.* Diuisoria est cùm aliquid fit, vt ex sortis euentu sciant sortientes, quid in electionibus, vel controuersijs vnicuique ipsorum tribuendum sit. Supponit autem quendam contractum, seu pactum conuentionis inter sortientes; vt transferatur dominium illius rei, quæ in sortem mittitur ei,cui sors ceciderit.Hoc enim pactum includit voluntatem, quasi cõditionatam sortientium, ad talem effectum faciendum, quæ voluntas transit in absolutam, impleta per sortem conditione. Nam licet conditio illa casu impleatur; tamen ita,& non aliter posita erat in pacto; & in vi illius pacti, & prętię conuentionis transfertur dominium rei,vel officij,aut beneficij in sortem missi. Et ità pro diuersitate huius pacti varię possunt esse istę sortes. Alię enim sunt lusorię,quia eueniunt in omni ludo, cuius euentus pendet ex pura fortuna. Et aliæ sunt electoriæ, quia ad aliquam electionem faciendam ordinatur:vt docet Suarez *to.1.de relig. lib.2. de superstit.c.12.n.2.*

2 Quando verò sortes mittuntur,ad cognoscendum aliquid occultum, tunc dicuntur consultoriæ, & diuinatoriæ, quia omnis inquisitio veritatis occultæ, est quædam consultatio; & omnis prædictio,vel præcognitio illius, generaliter loquendo,dicitur diuinatio.Verùm quãdo in sortibus cõsulitur Deus, vt sciatur eius voluntas in aliquo negotio dubio,quid agendum,vel cauendum sit, sortes dicuntur consultoriæ. Quando autem per illas tacitè, vel expresè consulitur dæmon,ad inuestigãdam cognitionem futuri euentus, vel alicuius rei occultæ, tunc dicuntur diuinatoriæ, quia diuinatio in malã partem sumitur, vt docet D.Thomas *2.2. q.95.ar.1.* Nam cognitio futurorum,& rerum occultarum ex Dei reuelatione dicitur prophetia,vel sciẽtia infusa non diuinatio. Ità cõmuniter DD., Suarez *loc.cit.* Sãchez *lib.2.in decal.c.38.n.56.et seq.* Fagũd.*lib.1.in decal.c.40.n.3.* Trullenchus *lib.1.in decal. c.10. dub.9.* Castro Palaus *par. 3. tr.17. pun.6.n.1.* & alij.

Sortes diuisoriæ, quæ fiunt præuio cõtractu, vel pacto sunt ne licitæ?

3 RESp.nonnullas esse licitas,aliquas verò prohibitas. Prima pars cõstat, quia in multis sortibus nulla superstitio inuenitur: non enim continẽt, nec expresè,nec tacitè, aliquã dæmonis inuocationem, nec in vsu istarum sortium imploratur dæmonis auxiliũ, ad aliquid diuidendum, vel conferendum

dum per se. Nec etiam talis vsus habet malitiam iniustitiæ, nisi aliundè ex aliqua deceptione illi adiungatur. Quia in sortibus est voluntaria pactio, vt supra dictum est, quæ potest esse cum æqualitate vtriusque partis. Ergo sortes ex sui natura non sunt intrinsecæ malę. Nec etiam sunt generaliter prohibitæ. Immò potius iure ciuili in multis casibus approbantur, vt patet *in l. Si duobus, Cod. Communia de legatis.*

4 Probatur secunda pars, quod scilicet aliquæ sortes prohibitæ sunt. Quia in iure Canonico prohibentur sortes in electionibus ecclesiasticis faciendis, vt ex *c. Ecclesia, extra de sortilegijs*, vbi dicitur: *Sortis vsum in electionibus perpetua prohibitione damnãtes.* Ex quibus verbis colligunt Doctores prohibitionem istam extẽdi ad omnem Ecclesiasticam electionem; quia absolutè, & sine restrictione fit, & in talibus locutionibus, indefinita locutio ęquiualet vniuersali, vt probat Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superstit. c. 12. n. 5.*

Quando Sortes diuisoriæ licitæ fieri possunt?

5 Resp. esse licitas primò ad dirimẽdas lites de rebus secularibus ex mutuo litigantium consensu: quia est contractus ęqualis, in quo vnusquisque cedit iuri prætenso, si sors alteri contigerit. Ità Lessius *lib. 2. c. 43. dub. 9. n. 58.* Suarez *loc. cit. n. 4. & 11.* Castro Palaus *par. 3. tr. 17. disp. 1. pun. 6. n. 3.* & alij. Secundo auctoritate Iudicis in diuisione rerum, quæ aliter diuidi non possunt, nec apparet quis in iure maiorem in illis habeat rationem; tunc Iudex, etiamsi litigantes renuant, sortes mitti, pręcipere potest, vt *ex l. Si duobus, Cod. Controuersia de legatis.* Vbi dicitur. Sancimus in huiusmodi casibus; rei Iudicem esse fortunam, & sortem inter altercantes adhibendam, vt quem sors prætulerit, is quidem habeat potestatẽ eligendi. Et ratio est, quia Iudex ex officio compellere potest; vt in illo contractu consentiant, dum alia via non adest ad controuersiam dirimendam. Ità docent Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superstit. c. 12. n. 4.* Sanchez *lib. 2. in decal. c. 38. n. 57.* Castro Palaus *vbi sup. n. 3.* Tertio, quando inter milites diuersarum nationum est contentio circa periculum inuadendi oppidum, sorte decidi solet, quæ natio prior inuaderę debeat. Ità Lessius *lib. 2. c. 43. n. 58.* Fagundez *in decal. lib. 1. c. 40. n. 3.* & alij. Quarto, quando tempore pestis, est disceptatio, quinam Parochi, vel Religiosi, vel Medici, attendere debeant animabus, corporibusq; curandis, vel quis recedere possit, licet sortibus electionẽ committere. Ità D. Augustinus *epist. 180.* Sanchez *n. 59.* Castro Palaus *loc. cit.* Quinto, quando plures rei, digni sũt morte, & non expedit omnes punire, licitum est sorte determinare, quinam sint necandi, quia in hac sortitione nemini fit iniuria, sed potius, singulis fit fauor, dum eis spes datur, euadendi mortem promeritam. Ità Sãchez *n. 60.* Lessius *n. 58.* Castro Palaus *ibid.* Sexto, quando eleemosyna vni ex pluribus pauperibus, vel locis pijs est applicãda, licet sortibus determinare, cui applicãda sit: quia nulli fit iniuria, cum æquale ius omnibus cõcedatur; Singulis enim conceditur potestas, integrè eleemosynam accipiendi. Ità Sanchez *n. 59.* Suarez *n. 17.* Azorius *lib. 9. c. 21. q. vnica.* Estq; sententia D. Augustini *lib. 1. de doctr. Christ. c. 28.* Septimo, quãdo tempore tẽpestatis ne sequatur nauis naufragium, & omnium nauigantium mors, necesse sit ipsorũ aliquos in mare proijci; licitum est, inter se sortibus determinare, quinam sint proijciendi: quia hoc modo sperare potest vnusquisque, vitam consequi, alias miserè periret. Immò si inter se non consentirent, potest Dux nauis, etiam sortes mittere: quia in eis, omnium periculum vitare intendit, morte aliquorum: quod pro communi bono expedit. Ità Martinus del Rio *lib. 4. disquis. magic. c. 4. q. 1.* Sanchez *n. 62.* Castro Palaus *vbi sup.* Addit quoque Thomas delBene *de offic. inquis. par. 2. dub. 225. sect. 1. n. 7.*

*n.*7. cum Maiore *in* 4. *dist.* 15. *q.* 22. *&* *q.*50. Si aliqui sortitionem impedirent possent reliqui, in mari illos proijcere: quia sortes impediendo, vim iniustam inferrent: contra quam alij licitè, vitæ plurium seruandæ causa, se defendere poterunt. Octauo, quotiescunque res exteriores commodè diuidi, vel distribui non possunt, vel non apparet ratio, cur alter alteri in aliquo cõmodo, vel incommodo præferri debeat, sortes diuisoriæ licitæ sunt. Vt ex D. Augustino *lib.* 2. *de doctr. Christ.* *c.* 28. Thomas del Bene *loc. cit. sect.* 7. *n.* 7.

Inter Clericos est ne licitum sorte dirimere, & componere lites, non solum in causis, & litibus de rebus secularibus, sed etiam de beneficijs Ecclesiasticis?

6 RESp. Affirmatiuè, dummodò id fiat auctoritate Iudicis Ecclesiastici. Quia in *cap. Ecclesia extra de sortilegijs*, solum prohibetur vsus sortium in electionibus ad beneficia; vt patet ex illis verbis: *Sortis vsum in electionibus perpetua prohibitione damnamus*: Non ergo prohibetur vsus sortium, in dirimendis litibus beneficialibus, & Ecclesiasticis. Qui enim huiusmodi lites componunt per sortes, non eligunt. Et aliud est eligere ad beneficium; aliud componere litem beneficij. Neque mens Ecclesiæ est; vt lites etiam beneficiorum diu protrahantur: neque ille, cui sors tetigit, accipit beneficium ex vi sortis, sed ex vi tituli, aut ex vi iuris, pro quo lis pendebat: per sortem autem solum fuit ablatum impedimentum. Cum igitur hoc, malum non sit de se, nec prohibitum, sequitur quod sit licitum.

7 Requiritur verò auctoritas Iudicis Ecclesiastici; Tum quia si sortes istæ fieri possent auctoritate priuata ipsorum litigantium; fieri etiam posset, vt per talem sortem obtineret quis beneficiũ, non habens titulum iustum. Nec est in potestate collitigantis ius beneficiale in alium propria auctoritate transferre. Tum etiam ad euitãdam simoniam; quia omne pactum propria auctoritate factum, quo paratur via ad beneficiũ, simoniacum est, *cap. fin. de pact. & c. Quam pio* 1. *q.* 1. At si supra beneficiũ litigiosum partes paciscantur in manibus Iudicis; vt ipse proferat iuxta pactum sententiam, & admittat ad beneficium, tenet sententia, & nulla interuenit simonia, nec sacrilegium. Ergo idem erit si pactũ sit de sortibus emissis auctoritate Iudicis. Ità docent Suarez *to.* 1. *de relig. lib.* 2. *de superstit. c.* 12. *n.* 12. *& sequ.* Sanchez *lib.* 2. *in decal. c.* 38. *n.* 79. Fagundez *in decal. lib.* 1. *c.* 40. *n.* 7. *&* 8. Castro Palaus *par.* 3. *tr.* 17. *de superstit. disp.* 1. *pun.* 6. *n.* 7. & alij.

Prohibitio *cap. Ecclesia de sortilegijs* extenditur ne ad electiones ciuiles, & seculares?

8 RESp. Negatiuè; quia quamuis textus absolutè loquatur de electionibus: tamen quia ius canonicũ non disponit, nisi in propria materia ideò illa prohibitio de his, quæ ad beneficia pertinent, intelligitur. Et cum sit pœnalis, non extenditur ad alia. Et consuetudo, quæ est optima legum interpres, non obstante illo iure, in ciuilibus electionibus frequenter vtitur sortibus. Sic sorte eliguntur Virgines pauperes, quæ dotis eleemosynam receptura sunt, ex multis habilibus. Sic etiam in Conclaui sorte eligũtur Cardinales, in quo loco collocari debeãt, & idem de similibus ità docent Suarez *vbi sup. c.* 12. *n.* 15. Lessius *lib.* 2. *c.* 43. *dib.* 9. *n.* 58. Azorius *par.* 1. *lib.* 9. *c.* 21. *quæst. vnic.* §. *At verò.* Sanchez *dict. c.* 38. *n.* 58.

Est ne aliquando illicita in ciuilibus electio per sortes?

9 RESp. Affirmatiuè; quia sors est illicita in publicis officijs conferendis, non quia esset superstitiosa, & con-

contra Religionem; sed quia esset contra iustitiam distributiuam, cui repugnat,vt id, quod secundum merita cõferendum est,detur per sortem.Et esset etiam contra iustitiam commutatiuam; quia hoc repugnat debitæ administrationi Reipublicæ,& eius communi bono. Essent autem huiusmodi sortes licitæ in dictis electionibus; si mitterentur inter eos, qui ità essent illo officio digni, vt vix posset inter eos excessus iudicari. Ità docent Suarez, Lessius, Azorius locis citatis.

Sortes diuisoriæ, quæ ex se licitæ sunt, possunt ne ob aliquam circumstantiam vitiari?

10 RESp. Affirmatiuè;& primo vitiantur ratione falsæ æstimationis,& intentionis: Vt si quis expectaret sortem sibi felicem, ex astrorum influxu, quia astra in sortibus nihil posśũt operari Ità D.Thomas 2.2.*q*.95.*ar*.8.Suarez *vbi sup.n.* 16. Sanchez *ibid. n.* 64. Martinus del Rio *lib.* 4.*c*.4. *q.* 1. qui etiam sustinet: esse mortale peccatum si id expectetur certè ab astris euenturum fore. Secundo vitiari possunt, si expectetur euentus non à Deo, sed à fortuna:vt si quis sortem non agnosceret à Diuina prouidẽtia,peccaret mortaliter: dicitur enim Prou. 16. *Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur*: Verum si quis ità se fortunæ cõmittit,vt non excludat diuinam prouidentiam,sortes dirigens, tantum venialiter peccaret.Ità supradicti Doctores. Tertiò, vitiari possunt si à Dæmone expectetur euentus, vel si sortes, eo inuocato, mittantur; tunc etiam est grauissimum peccatum. Et vt optimè notat Sanchez *n*.66. quando quis auxilio Dæmonis facit,sibi sortes esse felices, tenetur restituere id, quod sortibus acquisiuit: quia decipit alterum sortientem. Quarto, si res, in sortem exposita, non sit sortientium, sed aliena, nec adesset Domini consensus: vel sortes mitterentur inter eos, qui non haberent par ius ad illam rem. Ità supradicti Doctores Suarez *n.* 16. Sanchez *n.* 68. Quinto, si quis in sortibus vteretur aliqua fraude, vt in ludo; tũc enim adesset iniustitia, & non posset quis rem obtentam retinere: quia in hoc casu cessat æqualitas in contractu, & voluntas contrahentis: & consequẽter restituere debet, quidquid fuerit consecutus. Ità Sanchez *n.* 66. Castro Palaus *par.*3.*tr.*17.*disp.* 1.*pun.*6.*n*.4. & alij. Sexto, fiunt illicitæ sortes,si in ipsis, quis vtatur libris Euangeliorum, aut rebus sacris: quæ non sunt ad hũc vsum destinatæ: sed non esset mortale peccatum, nisi in aliquo casu magna irreuerẽtia interuenire.Ità Suarez *ibid.* Sanchez *n.* 69.Martinus del Rio *lib.* 4. *disquis.mag.c*.4.*q*.1.& alij.

Contractus Sortium,qui dicitur (il lotto) est ne licitus,& iustus?

11 RESp. Affirmatiuè, dummodò fiat cum aliquibus conditionibus. Quarum prima est,vt res, quæ sortibus exponuntur,non vendantur plus,quàm iusto pretio. Secunda,vt stipẽdium ministri non excedat rigorosum iustum, nec adsint plures ministri, quam necessarij, nec plus temporis in eo negotio insumant,quàm oportet. Tertia,vt hoc stipendium soluatur potius à contributoribus ad sortes,quàm à rerum vẽditoribus.Quia huiusmodi ministerium est potius in bonum contribuentium, quàm venditorum. Verùm si res fuerũt venditæ pretio rigoroso, debent etiam venditores pro eorum parte tali stipẽdio concurrere. Quarta,vt nulla interueniat fraus.His positis conditionibus, ille,cui sors beneficiata cadit, licitè rẽ illam lucratur: quia omnes contributores sunt æqualiter expositi lucro, & periculo,& omnes liberè consenserunt, vt is,in quem sors caderet,posset licitè, rem illam habere.

Si in electione suffragia sint paria,duo, E. g. habuerunt,in electione semel, bis, aut pluries facta,paria suffragia.

Est

Est ne licitum inter illos duos sortes mittere?

12 Resp. quod aliquis dicet; esse licitum. Primo, quia talis fuisse videtur electio Matthiæ in Apostolatum. Constituerunt enim duos, Apostoli ab ipsis electos, & approbatos, vt idoneos ad Apostolatum; & postea inter illos duos tantùm miserunt sortem; *Et cecidit sors super Matthiam, & annumeratus est eum vndecim Apostolis Act. 1.* Secundo, quia in dicto casu vterque illorum sufficienter iudicatur idoneus per suffragiorum multitudinē; & ità cessat periculum, vt eligatur indignus. Tertio, quia tunc non videtur sors fieri in electione simpliciter, quod est prohibitum; nam illi duo præ alijs electi sunt, vt æquales inter se, & vt alter illorum dignitatem, aut officiū habeat, & solum mittitur sors, vt electio facta, suum habeat effectum, in vno illorum potius, quàm in alio. Et quarto denique, quia vix superest aliud remedium, vt electio non prætermittatur.

13 His non obstantibus dicendum est: Ex vi iuris communis non esse licitū, per sortem determinare talem electionem: quia re uera illa esset electio per sortem, quæ omninò prohibita est de iure Canonico. Nam *in c. Ecclesia extra de sortilegijs* prius dicitur: *Multa reprehensione dignum est, quòd sors in talibus interueniat.* Et postcà concluditur: *Sortis vsum in electionibus perpetua prohibitione damnamus.* Et ità etiam docent Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superstit. c. 12. n. 7.* Sāchez *lib. 2. in decal. c. 38. n. 73. & 74.* Castro Palaus *par. 3. tr. 17. de superstit. disp. 1. pun. 6. n. 6.* Filliucius *to. 2. tr. 24. c. 4. n. 99.* Azorius *par. 1. lib. 9. c. 21. vers. At verò,* Fagundez *in decal. lib. 1. c. 40. n. 9. & sequ.* & alij communiter.

14 Nec obstant supradictæ rationes in contrarium. Et ad primam resp. quod electio D. Matthiæ per sortem fuit ordinata, vt cum Beda notat D. Thomas *2. 2. q. 95. ar. 8.* ante Pentecostem, & quando nondùm erat plenitudo Spiritus Sancti in Ecclesia effusa, & consequenter vt ait Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superst. c. 12. n. 22.* Non erat Ecclesia satis instructa de his mysterijs. Et insuper nullo iure erat prohibitus sortiū vsus in electione inter æqualiter dignos: nam huius rei prohibitio non est iuris naturalis, aut diuini, sed iuris Canonici *ex c. Ecclesia* supradicto. Et etiā si tunc fuisset talis prohibitio: Petrus, & Apostoli potuissent in illa dispensare; sicut nunc potest Summus Pontifex. Petrus igitur proposuit, prouidendum esse de successore in Apostolatum loco Iudæ, & quod electio humano modo faciēda erat. Et quia illi duo Matthias, & Ioseph Barsabas reputati fuerūt cæteris digniores; & inter eos iudicari humano modo non potuit, quis esset dignior: facta iam prius amborum electione, cum cognosci non posset, cuius electio futura esset, magis iuxtà Dei beneplacitum; & ad ostendendam sinceritatem intentionis, & desiderij procedēdi sine vlla priuata affectione; nullus perfectior modus eligendi, excogitari potuit, quàm committere prouidētiæ diuinæ electionem per sortem. *Et orantes dixerunt: Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende, quem elegeris ex his duobus, vnum accipere locum ministerij huius, & Apostolatus. Et dederunt sortes eis, & cecidit sors super Matthiā.* Itē D. Dionysius *de Eccles. Hierar. c. 5.* affirmat: sortem fuisse aliquod signum diuinum, quo omnibus constitit, Deum elegisse Matthiam. Ait enim: *Ob reuerentiam tantæ dignitatis, Apostolos Deo electionem commisisse, vt non ab hominibus, neque per homines, sed à Deo ipso immediatè tribueretur. Et ideo Deum, exhibito aliquo mirabili signo sensibili, quem eligeret, declarasse.* Et ità etiam sentiunt D. Hieronymus *Ionæ 1.* Origenes *hom. 13. in Iosue,* D. Augustinus *concione 2. in psal. 30.* Quale autem fuerit illud signum, à Luca declaratum non est: quia nobis id scire necessarium non erat: fortasse tamen fuit aliquis cœlestis radius, vel aliquid simile. Igitur ex electione D. Matthiæ in Apostolatum per sor-

fortem argui nõ poteſt: Electiones Eccleſiaſticas fieri poſſe per fortes; Iure enim Canonico expreſsè prohibentur, vt docent communiter Doctores, Caietanus *in ſumm. verb. Sors*, Suarez *vbi ſup.n.23.& 24.*Valentia 2. 2. *diſp.6. q. 12.pun.3. col.2.* Azorius *par.1. lib.9. c. 21.§.At verò,* Thomas del Bene *de offic.Inquiſ.par.2.dub.225.ſect.7. n.9. & ſequ.*

15 Ad ſecundum reſp. quod etiamſi in dicto caſu ceſſet periculum, eligendi indignum; Tamen non ea de cauſa ceſſat prohibitio Canonis. Immò quouſq; à maiori parte Capituli, quis electus non fuerit, non dicitur declaratus dignus: vt docent Caſtro Palaus *par.3.tr. 17.de ſuperſtit.diſp.1.pun.6.n.6.*Fagundez *in decal. lib.1. c.40. n. 12.* Sanchez *lib.2.in decal.c.38. n.73.*

16 Ad tertium reſp. negando in dicto caſu non aſſumi fortes ad electionem: nam illa determinatio eſt vera electio, & per illam beneficium, vel dignitas confertur. Et ad quartum ſimiliter negatur: non ſupereſſe aliud remedium, vt electio non prætermittatur. Quia proprium remedium eſt: vt Superior electores compellat; vt intra certum tempus ſe conforment, & eligant vnum ex illis, ſin minus, electionem ad ſe aduocet; vt tradit Gloſa *in c. Duobus penult.de reſcriptis in 6. verb. Teneantur.* Ità etiam ſupradicti Doctores.

Quare ergo in aliqua congregatione eſt licitus, huiuſmodi eligendi modus per ſortem?

17 Reſp.hoc eſſe ex ſpeciali priuilegio Sũmi Põtificis; quia cum talis prohibitio ſit tantùm de iure poſitiuo, cui poteſt Summus Pontifex diſpẽſare; nil mirum, ſi in aliqua communitate fuit diſpenſatum, poſſe validè, & licitè per ſortem eligere. Ità docent Suarez *vbi ſup.n.*8. Sanchez *n.*74. Caſtro Palaus *n.6.* & alij.

Electio ad Eccleſiaſticum beneficium facta per ſortes diuiſorias eſt ne ipſo iure irrita, vel irritanda?

18 Reſp. non eſſe irritam, ſed irritandam; quia in *c. Eccleſia extra de ſortilegijs*, nullum eſt verbum irritans, ſed tantùm prohibens ipſam electionẽ per ſortes: Lex autem prohibens non irritat, niſi addat verbum, declarans nullitatem actus; quia cum ſit pœnalis, non extenditur, niſi quantum verba ſonant. Et quamuis *in c. Quapropter de electione* expreſsè dicatur: (Aliter electio facta non valeat) Ibi tamen loquitur de electione ad Eccleſiam ſortibus factam, non autem de electione ad beneficium. Ità Suarez *vbi ſup.n.9.& 10.* Sanchez *n. 83. & 84.* Filliucius *tract. 24.c.5.n.200.*& alij.

Sortes conſultoriæ, ad cognoſcendam in rebus dubijs diuinam voluntatem, & illam à Deo expectandam, ſunt ne licitæ?

19 Reſp. regulariter eſſe illicitas, verũ aliquando licitas eſſe, & primo quando vrget neceſſitas, nec ſuppetit aliud humanum conſilium. Quia velle ſine neceſſitate, vt Deus peculiari modo ſuam voluntatem manifeſtet, eſt Deum tentare, nec Deus vnquam promiſit, ſe directurum has ſortes. Ergo vanum eſt credere, illam fuiſſe Dei voluntatem, quam ſortes indicant. Secũdo, quando Deus alicui inſpirat, vt ad agnoſcendam rei veritatem, ſortibus vtatur, & prudenter credi poteſt, quod ſit diuina inſpiratio. Sic ex inſpiratione diuina Ioſue ſortibus vſus eſt, ad cognoſcendum malefactorem occultum *Ioſue* 7. Electio Saulis ad regimen Regni Iſrael à Samuele ſortibus facta eſt *1.Reg.* 10. Et ſimiliter electio Matthiæ ad Apoſtolatum *act.* 1. Tertio, quando ſortes fiunt cum debita reuerentia, & præmiſſis precibus; vt Deus eas regere dignetur; iuxta illud Prou. 16. *Sortes mittuntur in ſinum, & à Domino temperantur*. Quarto, quando non fiunt circa electiones eccleſiaſticas; quia hoc ſpecialiter eſt prohibitum; vt ſupra dictum

ctum est. Si verò aliter fiant sortes cõsultoriæ est graue peccatum. Ità ex D. Thoma dicta *q.95.ar.*8.Suarez *to.1.de relig. lib.2.de superstit. c.* 12. *n*: 18. *&* 25. Sanchez *lib.2.in decal. c.* 38 *n.* 87. Lessius *lib.* 2. *c.*43. *dub.*9. *n.*60. & alij. Raro tamen sunt huiusmodi sortes faciendæ; quia Deus non vult suam voluntatem sortibus indagari; sed Ecclesiæ, & Sanctorum doctrina, & consilio prudentum virorum. Et ideò interdicuntur sub anathemate in *cap. Sortes* 26. *q.*5. Ita Torreblanca *lib.*8. *iur. spirit. c.* 7. *n.* 44. Martinus del Rio *lib.* 4. *disquis.magic.c.*4. Fagundez *lib.* 1. *in decal.c.*40.*n.*16.& alij.

Sortes consultoriæ missionis possunt ne licitè fieri, si stãte equalitate ministrorum mittendorum ad Indos, E.g. dubium esset, quis eorum esset ibi mittendus?

20 RESp. Affirmatiuè, quia etiã Apostoli sortibus diuiserunt inter se missiones suas per totum orbem; vt notat D.Cyrillus *lib.*5. *in Isaiam c.*81. Et ità in tali casu sortes esse licitè mittendas; docent Turrianus *lib.*8.*constit.Clement.c.*5.Suarez *vbi sup. n.* 17. Fagundez *ibid.n.*17.& alij.

Sortes consultoriæ mitti ne possunt, ad agnoscendum quisnam Sanctus sit suscipiendus in Patronum Ciuitatis, vel in deuotum alicuius particularis?

21 RESp. Affirmatiuè, dummodò sortes eo fine mittantur, vt diuina voluntas exquiratur, non autem, vt merus casus expectetur. Nemo enim casum licitè potest cõsulere; sed Christianæ pietati non repugnat, nec superstitionem sapit, vt Ciuitas per sortes aliquem Sanctum in patronum suscipiat, & vt aliquis in deuotum sui protectorem, siue per totum vitę cursum, siue per annum, aut mensem eligat. Sic enim practicatur à pluribus religiosis personis, Et ità docent Martinus del Rio *lib.*4.*disquis.magic.c.*2.*q.*7.*sect.* 3. Lupus *in edict. S. Inquis. par.* 3. *lib.* 17.*dist.*4.*ar.*3. Leander *to.*6. *tr.*9. *disp.* 2.*q.* 89. *&* 90. Torreblanca *lib.* 8. *iur. spirit. c.*7.*n.*60. *&* 61. & alij.

Sortes diuinatoriæ, per quas inquirũtur futuri euentus, vel manifestatio rei occultæ, sunt ne semper illicitæ?

22 RESp. semper esse omninò illicitas, & illis vti, semper esse peccatum mortale, nisi magna ignorantia excuset. Quia vel expectatur sortium diuinatio à Deo, vel à Cœlo, vel à casu, vel à Dæmone. Expectari non potest à Deo; quia Deus nunquam promisit, se temperaturum sortes, quæ ordinantur, ad excogitanda futura, vel aperienda occulta; & euentus sæpè cõtrarium ostendit. Nec à Cœlo, quia hoc esset; actiones liberas hominum pendere à Cœlo, & fato subijcere; nec sortes vi Cælorum, & astrorum temperari possunt. Neque à casu, quia sortes casuales nihil certum præsignare, possunt. Ergo temperantur à Dęmone, qui tacito quodam pacto inuocatur; vt sortes regat, & effectum præsignatũ procuret. Idcircò huiusmodi sortes diuinatoriæ expresse prohibentur in *c.*1. *de sortilegijs,* 26. *q.* 1. *c.Sortes, c. Peruenit, c.Si quis Clericus,*32. *& in c.Aliquanti; & in Concilijs Toletano* 4.*c.*28. *& Agatensi c.*42. & à D. Gregorio *lib.* 9. *epist.* 47.*& lib.*7. *epist.* 66. *à Leone Papa ad Episcopos Brit. c.*4.vt referunt Suarez *vbi sup. n.* 28. Fagundez *lib.* 1. *in decal.c.*40.*n.* 19. Thomas del Bene *de offic.inquis.par.*2.*dub.*225.*sect.* 8.*n.*7. *& sequ.*

Sortes diuinatoriæ continent ne solum malitiam superstitionis, vel etiam iniustitiæ?

23 RESp. sortes diuinatorias, aliquando esse, quasi speculatiuas, ordi-

dinatas,ad cognoſcenda futura,vel occulta, ſolum ob curioſitatem,& ſiſtendo in illa cognitione, nõ autem ad aliquid operandum. Vt e.g.cùm quis per ſortes inquirat; quiſnam obtinebit officium, vel dignitatem,aut victoriam, & ſimilia: & huiuſmodi ſortes tantùm habent malitiam ſuperſtitionis; ſicut ſi quis futura, vel occulta cognoſcere vellet per aſtra, vel auguria. Aliquando verò ſunt practicæ,quia ordinantur ad aliquid agendum ex tali cognitione. Vt quando per ſortem quis inquirit, e.g. an Titius furatus fuerit, vel an ſit malefactor occultus, ad ilium infamandum, vel puniendum, vel quid ſimile. Tunc prætet malitiam ſuperſtitionis interuenire ſolet malitia iniuſtitiæ, infamando proximum, vel innocentem, vel nocentem occultum: & exponendo innocentem periculo pœnæ,quam non meretur, ſi ſors ſuper illum cadat.Et ſi cadat ſuper nocentem, etiam grauis iniuſtitia eſt, illum manifeſtare talem,& illum punire,non probato delicto, quod re vera non probatur per ſortes, quia ſortes per ſe nullã probationem faciunt, cùm ſint merè caſuales;& tam ſuper nocentem,quàm ſuper innocentem cadere poſſint. Ideò in tali caſu committeret non ſolũ peccatum mortale ſuperſtitionis,ſed etiam iniuſtitiæ. Ità Suarez *ibid.n.*29. Fagundez *n.*20.Sanchez *lib.*2.*in decal.c.*38.*n.* 89.& alij.

Quare ergo Ioſue iudicio ſortium puniuit Achan, qui erat delinquens occultus: nam occultè ſurripuerat de anathemate *Ioſue* 7.?

24 RESp. Quod Ioſue ex præcepto Dei ſortibus vſus fuit,ad agnoſcendum occultum delinquentem, vt patet ex *d. c.* 7. & notauit D. Thomas 2.2.*q.*95.*ar.*8.Vnde nullum aderat periculum cadendi ſortem, niſi ſuper delinquentem Achan; Cui poſtea cum dixit Ioſue: *Fili mi da gloriam Deo, & confitere, atque indica mihi quid feciſti*: reſpõdit:*Verè ego peccaui Domino Deo, & ſic feci Ioſue* 7.

Sortes diuinatoriæ ſunt ne ſub pœna excommunicationis prohibitæ?

25 RESp. Affirmatiuè, nam ſub pœna excommunicationis prohibitæ fuerunt, à Leone IV.*in c.Sortes* 26.*q.*5. his verbis: *Sortes, quas Patres damnarunt, nihil aliud,quàm diuinationes, & maleficia eſſe decernimus. Quamobrem volumus omninò illas damnari; & vltra inter Chriſtianos nolumus nominari. Et ne exerceantur anathematis interdicto prohibemus.*

CAPVT XVIII.

De Diuinatione per Duellum.

Quid eſt Duellum?

1 RESp. quod eſt duorum bellum ex vtraque parte, ex condicto, & ſtatuto loco, & tempore deliberatè ſuſceptum, cum periculo occiſionis, aut vulneris, ad indagandam alicuius rei veritatẽ,vel ad aliquam purgationẽ inducendam. Non enim duellum propriè eſt quodlibet duorum bellum,ſed illud quod ſuſcipitur ad veritatis indaginem,& vt victoria teſtetur, victorẽ eſſe innocentem, vel qui obtulerit ſe aliquid purgaturum,purgatus eſſe credatur,ſi vicerit.Ità docent Nicolaus de Lyra *in* 1.*Reg.*17. Henricus *quodlib.* 9. *q.*13. Caietanus 2.2.*q.* 95. *ar.*8. *ad* 3. *verſic. Ad euidentiam*, Sylueſter *verb. Duellum*, Martinus del Rio *lib.*3. *diſq. magic.c.*4.*q.*4.*ſect.*4.Sanchez *lib.*2.*in decal. c.*39.*n.*1. Filliucius *tr.* 29. *c.* 8.*n.* 135. & alij communiter

Duellum eſt ne ſuperſtitioſum?

2 RESp. Affirmatiuè, ità D.Thomas 2.2.*q.*95.*art.*8.*ad* 3. Caietanus ibi,qui ait: Huiuſmodi duellum ex ſuo genere malum eſt, & ſortilegium;quia in propria ratione claudit repugnantiã ad rectam rationem. Inducit enim in teſtimonium:quoniam conſtat, haben-

tes ius, succumbere quandoque in duello, vt patet in *c. Significantibus extra de purgatione vulgari.* (Et paulò inferius) contra rectam rationem vita vtriusque ex proposito exponitur mortis, & vulnerum periculo cum Dei tentatione, & diuini est vsurpatio iudicij, & diabolica inuentio adimpletur. Ità Caietanus; & idem docent Valentia *2.2. disp. 3. q. 17. pun. 1.* Coninch. *disp. 32. dub. 2. n. 13.* Castro Palaus *par. 1. tr. 6. disp. 5. pun. 7. n. 6.* Et ideò Sanchez *in tract. de superstit.* agit etiam *loc. cit. de diuinat. per duellum.*

Duellum ad indagandam veritatem, vel iustitiam alterius partis, est ne semper illicitum?

3 Resp. Affirmatiuè, quia vt supra dictum est includit repugnantiā rectę rationis; assumitur enim in duello testimonium proprij iuris, aut innocētiæ, id quod nullo modo est aptum ad illum finem. Et ideò damnatur tanquā superstitiosum. Et exprcssè prohibetur *in Conc. Trid. sess. 25. c. 19.* à Gregorio XIII. *in motu proprio edito 9. Decembris* 1582. qui incipit: *Ad tollendam detestabilem,* & à Clemente VIII. *in suo motu proprio edito anno* 1592. qui incipit *Illius vices*. Et communiter Doctores docent: duellum acceptare, vel ad illud prouocare, ad veritatem indagandam, vel ad calumniam impetitam purgandam, esse ex genere suo intrinsecè malum, instar mendacij. Ideò esse semper illicitum, etiamsi quis expectaret; vt Deus per duellum manifestaret veritatem. Quia hoc est tentare Deum, & miraculum frustra expectare: cum periculum adsit, vt innocens pereat: & sæpè iustissimam causam habens in duello, succumbit: vt dicitur in *c. 2. de purgat. vulgari, & ex c. Monomachiam 2. q. 5.* Ità sustinent Petrus Nauarra *lib. 2. de restit. c. 3. n. 28. & 29.* Caietanus *2. 2. q. 95. ar. 8. dub. vlt. causa 3.* Sanchez *lib. 2. in decal. c. 39. n. 3.* Fagundez *lib. 5. in decal. c. 8. n. 47.*

Datur ne aliquis casus, in quo licitum sit duellum acceptare, vel offerre?

4 Resp. Affirmatiuè. Et Primo quādo ad vitæ defensionem alia nō est via euadendi iniustum inuasorem, nisi acceptādo, vel illi offerendo duellum. E. g. Inimicus armatus te inermē inueniens, si permittat tibi arma suscipere, vt militariter te occidat; vel si tu roges, vt arma tibi permittat; tunc tale duellum, siue acceptetur, siue offeratur, non est illicitum, quia non est duellum ad indagandam veritatem, sed est vera defensio. Ità Caietanus *2. 2. q. 95. art. 8. ad 3.* Nauarrus *c. 11. n. 39. & c. 15. n. 9.* Angelus *verb. Duellum n. 2.* Lyranus *in c. 17. lib. 1. Reg.* Lessius *lib. 2. c. 9. dub. 8. n. 49.* & alij.

5 Neque obstat dicere, quod Christus reprehendit Petrum volentem ipsum defendere, dicens: *Omnes, qui acceperint gladium, gladio peribunt.* Quia defensio illa habebat potius speciem vindictæ, quam defensionis. Non enim probabile erat tantam turbam tali modo posse repelli. Erat etiā contra Christi voluntatem, & dum Petrus petierat *Domine si percutimus in gladio?* Expectare debebat Christi responsum. Nec ipse Christus opus habebat tali defensione: nam dixit: *Nonne possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum?* Erat etiam illa defensio contra Dei Patris voluntatem. Vnde Christus dixit: *Calicem, quem dedit mihi Pater non vis vt bibam illum?*

6 Neque obstat dicere: Plus tenemur diligere salutem animæ proximi, quàm nostram vitam corporalem, & consequenter ad animæ inuasoris salutem seruandam; sicut non licet illum occidere, ità nec duellum illi offerre, aut ab illo prouocatum, acceptare, quia si occidatur, anima illius peribit. Resp. namque negando consequentiam. Quia nō tenemur lege charitatis, exponere propriam vitam pro salute alterius animę, quando inuasor spontè, & ex mera malitia

litia conijcit se in tali periculo, & potest se libertimè à discrimine salutis suæ animæ eximere. Deindè qui inuaditur, non est certus suæ salutis, si se permittat occidi;& ipse inuasor vulneratus potest, se pœnitere,& saluari. Ità Lessius *n.* 51.

7 Secundo, non solùm si quis minatur tibi mortem, sed etiam si tibi minatur falsum testimonium,aut grauem iacturam diuitiatum, nisi duellum cum illo acceptes; & credis sine dubio,tibi illud malum inferendum esse,recusato duello;tibi licitum est duellum acceptare,et ad illud etiam inuitare; quia non inuitas ad malum, sed ad minus malum; neq; eligis periculum mortis absolutè: sed certum periculum mortis, infamiæ, amissionisq;bonorum commutas,in periculum dubium, & incertum. Ità docent Castro Palaus *par.* 1.*tr.*6.*de charitate disp.*5.*pun.*7.*n.*9. Sanchez *lib.*2. *in decal.c.*39.*n.*8. Valentia 2.2. *disp.* 3. *q.* 17.*pun.*1. *vers.Talis autem casus*, Diana *to.*5.*tr.*1.*res.*59.*ex par.*5.*to.*13. *misc.* 1.*res.*27. Coninchus *disp.*32.*dub.*2.*n.*4. *cas.*7.*& n.*17.Lessius *lib.*2.*c.*9.*dub.*8. *n.* 47. Cum quo tamen notãdũ,quod hæc sentẽtia etsi speculatiuè probabilis videri queat: in praxi verò non est admittenda ob incommoda, quæ ex ea sequi possunt. Facile enim homines sibi persuadent, se per calumniam accusati;& non esse effugium,nisi morte accusatoris;sicq; multæ cædes iniustæ patrarentur;denique talis, in Republica benè constituta, vt homicida plecteretur.

8 Si autem iniustus,aggressor tuæ vitæ, vel honoris, vel diuitiarum, vellet vt duellum inites non secum, sed cũ alio tertio innocente. Maior est difficultas, an possis cum illo tertio pugnare; vt ab iniusta vexatione te liberes. Et sententiam affirmatiuam esse probabilem, sentiunt Valentia 2.2.*disp.*3.*q.*17. *pun.* 1.*vers. Ponunt etiam* Caietanus 2.2. *q.* 95.*ar.*8.*ad* 3. Sanchez *lib.*2.*in decal. c.* 39.*n.*4.Petrus Nauarra *lib.*2.*de restit.c.* 3.*in* 2.*par. dub.*13. *n.*295. Toletus *in sum.lib.*5.*c.*6.*n.*31.quia tibi concessum est prouidere vitę tuæ cum proximi iactura, præcipuè cùm talis iactura non sit intenta, sed permissa.

9 Sed dicendũ cum D.Antonino 3.*par. tit.*4.*c.vlt.* §.*vlt.* Tabiena *verb.Duella q.* 3.*n.*4. Armilla *ibi n.* 5. Syluestro, & alijs,quos ipse citat *verb. Duellum q.*2. Henriquez *quodlib.*5. *q.*32. Abulen. 1. *reg.c.*17.*q.vlt.*Castro Palao *par.* 1.*tr.*6. *disp.*5.*pun.*7.*n.*10. Nõ licere in tali casu duellum acceptare,quia non licet tibi directè interimere innocentem, vt vitam serues. Ergo si ille tertius te non aggreditur, nõ licet tibi, illum impetere,eiusq; mortem procurare. Neq; te excusare potes, affirmans, aggressorem,medio illo tertio innocente,te impetere: quia ille tertius te non impetit, sed potius tu illum impetis, & aggredetis.Ergo nequis id præstare,vt damnum euites.

10 Tertio licitum etiam est duellum acceptare, si illud tibi oblatum sit ab accusatore iniusto, & promittit, se cessaturum ab iniqua accusatione,si duellum admittis,secus si respuis. Quia neque ipsi irrogas iniuriam eum occidendo; cum ipse se tali periculo exposuerit; neq; tu male facis, periculum tale suscipiens, illiusq; occisionem procutãs, cum in defensionem propriam, & ad vitandam iniuriam id facias. Confirmatur, quia si aliquis iniustè aggrederetur, ad te infamandum in platea de graui crimine, neque vellet desistere,nisi tu duellum admitteres,vel offerres. Posses quidem illud admittere, & offerre, vt honorem tuum defenderes, & à calumnia te liberares.Ergo à fortiori poteris, cum apud Iudicem te infamare intendit; cum hæc infamatio magis publica sit, & grauioris damni periculo exposita. Ità cum alijs Castro Palaus *vbi sup.n.*13.

11 Quarto licitum est duellum acceptare à militibus,quando prouocantur ab hostibus,ad singularia certamina,vnius contra vnum,duorum contra duos,decem contra decem, &c. quia videtur necessarium illud acceptare,ne exercitus prouocantium animosior fieret, si pro-

prouocari non acceptarent, cuius rei exemplum habemus in Dauide contra Philisteum 1.*reg*.17. Ac etiam licitum est ad euertēdam ignominiam exercitus prouocari; quia milites debent eius honori consulere, iuxtà ea, quæ tradunt Panormitanus, & alij *in cap. Olim de restit.* Item ad animos hostium debilitandos, suorūq; confirmandos. Et tandem vt victoriæ facilius, & commodius in bello iusto obtineantur. Ità docent Nauarrus *in sum.c.*15.*n.*28. Azorius *par.*3. *lib.*1. *c.*5. *quæst.*4. Layman *lib.*3.*tr.*3.*par.*3.*c.*5.*n.*3. Valentia 2.2.*disp.*3.*q.*17.*pun.*1.*causa* 5.&6. Manual.*to.*1.*sum. in* 2.*edit. c.*73.*n.*2. Sanchez *lib.*2.*in decal.c.*39.*n.*14. Filliucius *tr.*29.*c.*8.*n.* 142. & alij. Secùs verò dicendum: si hoc duellum ob curiositatē, vel vanam fortitudinis ostentationem diceretur: vt notant Caietanus *in sum. verb. Duellum*, Sanchez, Nauarrus, & alij locis citatis. Quia nefas est, mediū tam periculosum, & atrox ob tam vanū finem suscipere. Et sicut pro huiusmodi solis causis non licet bellum suscipere, ità nec duellum.

12 Quinto licitum est resoluere bellum iustum in duellum: potest enim vtraq; factio, seu vterq; Dux exercitus inire pactum, vt causa per prælium decidenda, paucis ex vtraq; parte pugnaturis, decidēda committatur, ità vt eius partis sit victoria, cuius milites vicerint. Quia sic vitantur plures cædes, pluraq; damna vtriq; parti contingentia in bello, & omnia reducuntur ad paucos. Requiritur verò, vt spes victoriæ non reddatur per duellum magis dubia, quàm per bellum. Grauissimè enim peccaret Princeps aduersus suam Rempublicā, si certam victoriam, quam per bellum habere posset, in incertam duelli commutaret: peccaret etiam aduersus duellantes, cum eos periculo interitus exponeret absq; causa legitima. Secùs autem dicendum si Princeps bellum iustum gerens, videt se viribus destitutū ad bellum, & si duello bellum terminandum committat, spes est eius victoriæ. Quia tunc prudenter agit transferens ruinam quasi certam, in victoriæ spem. Ità docent Caietanus 2.2.*q.*95. *ar.*8.*ad* 3.*in* 5.*causa*, & *in summ. verb. Duellum*, Armilla *verb.eod.n.*1. Emmanuel Sà *n.*1 Nauarrus *sum.c.*11.*n.*39.*et c.*15. *n.*9. Martinus Delrius *lib.* 4. *disquis.magic.c.*4.*q.*4.*sect.*2. Valentia *vbi sup.pun.*1.*col.*3. *vers. Talis autem*, Sanchez *loc.cit.n.*16. Castro Palaus *par.* 1. *tr.*6.*disp.*5.*pun.* 7.*n.*15.

In dictis casibus, in quibus duella licēt, est ne licitum conditionem apponere; vt nullus ex circumstantibus opem alicui ferat?

13 Resp. Affirmatiuè, quia quamuis videatur, esse contra charitatē, succumbenti nō subuenire, vtpotè qui in extremo vitę periculo est, nisi illi succurratur: Tamen Sanchez existimat *n.* 17. quod etiam ea conditione non expressa, semper in eo pacto includitur tacitè; neutrius factionis militi succumbenti circumstantes teneri succurrere; immò teneri non succurrere. Quia etsi ex parte bellantium iniustè ea cōditio iniqua sit: at bonum commune, quod in omnibus præferendum est, postulat fidem hostibus seruari, & maximè in rebus ad bellum spectantibus. Ità Sanchez. Petrus autem Nauarra *lib.* 2. *de restit. lib.*13. *dubit.* 13. in noua edit. *n. vlt.* quæstionem hanc sic resoluit: Si duellum sit ob defensionem vitæ, vel rerum innocentis; & adhuc volens iniustè vexare, nolit desistere, licitum est eam conditionē acceptare, & circumstantes tenētur illi succumbenti, non opem ferre. Quia ex parte illius duellū est iniustum, essetq; peccato iniustitiæ cooperari. Quod si innocens succumbat, tenētur circumstantes illi subuenire: quia ex parte illius est iniusta conditio. Quando verò duellum est illicitum, illicita quoque est conditio; cùm potius impedire vtramque partē oporteat. Hactenus Nauarra.

Si quis innocens ab impio Iudice dānaretur, vel ad subeūdam mortem,

vel

vel ad pugnandum in duello, vt se ab imposito crimine purgaret, esset ne ei licitum acceptare duellum?

14 Resp. non licere docent D. Antoninus *3.par.tit.4.c.vlt.§.vlt.* Tabiena *verb.Duellum q.3. n.4.* Armilla *verbo eod.n.5.* Syuester *verb.eodem q.2.* Henricus *quodlib.5.q.32.*& alij. Tum quia duellum, causa indagandæ veritatis, est intrinsecè malum, vt supra dictũ est. Tum etiam, quia talis innocens non patitur iniuriam ab eo, cum quo pugnaturus est; sed à Iudice. Ergo ei non licet acceptare duellum cum illo tertio verè innocente, & eius vitam periculo exponere.

15 His tamen non obstantibus, in tali casu esse licitum duellum acceptare, sustinent Petrus Nauarra *lib. 2. de restit.c.3.in 2.par.dub.*13.in noua edit. *n.* 295. Angelus *verb.Duellum n.2.* Toletus *lib.5.sum.c.6.n.32.* Sanchez *lib.2.in decal.c.39.n.4.* & alij. Quia talis innocens non acceptat duellum ex praua intentione Iudicis, ad indagandam veritatem, quod est intrinsecè malum; sed solum intentione se defendendi, & vt mortem certam periculoso duello euadat. Et videtur habere ius contra Iudicis iniuriam, etiam cum tertij detrimẽto, vt se defendat. Quia plus se ipsum in eo casu diligere potest, quàm illum tertium, qui est veluti instrumentum sententiæ iniustæ iniqui Iudicis?

Si duo sint Iudicis sententia damnati ad mortem, est ne licitum Principi pugnam ipsis concedere; Vt qui victor occidendo alterum euaserit, vitam, & libertatem habeat?

16 Resp. Negatiuè, quia, quamuis hoc nil aliud sit, quàm constituere, vt alter sit minister iustitiæ ad occidendũ alterum, & vt vtriq; facultas detur se tuendi contra alterum. Tamen hic modus dandi mortẽ delinquenti, videtur in Conc.Trid. *sess.25.c.19.* prohibitus saltem ex parte Principis, vel Iudicis constituentis, & offerentis; quia habet quandam speciem crudelitatis; vt notat Maior *4.dist.15.q.23.* Filliucius *to.2.tr.29.c.8.n.159.* Azorius *par.3. lib.1. c.5. quæst.8.* Ex parte verò condemnatorum talis pugna non esset illicita, si aliud remedium non suppeteret, vt se à morte liberarent. Quia non aliud esset, quã tueri vitam propriam, & vterque esset constitutus minister iustitiæ ad occidẽdum alterum.

Est ne licitum acceptare duellum, ad terminandam litem criminalem, aut ciuilem?

17 Resp. Negatiuè, quia duellum non est medium aptum ad terminãdas lites; exponitur enim periculo necis vita innocentis; cùm accidere potest, vt innocens vincatur, & pereat occisus. Ità Sanchez *lib.2.in decal. c.39.n. 6.* Azorius *vbi sup. quæst.5.* & alij communiter. Si verò innocens certus esset ob fraudes, & calumnias iniusti actoris fore, in iudicio condemnãdus ad mortem, vel ad mutilationem, vel ad amissionem notabilis quantitatis rerum familiarium, & non posset Iudicis iniustitiam impedire; tũc posset, ne dum duellum acceptare, sed offerre, quia vt docet Valentia *2.2.disp.3.q.17.pun.1. col. 5. vers. Nec secundo:* eiusdem rationis sunt, ad duellum prouocare; & illud acceptare; quoties causa necessariæ defẽsionis vtrumq; fit. Et in casu prædicto id est subire minus malum, nempè dubiæ mortis, aut mutilationis, vel amissionis bonorum periculum, ad euitandum maius malum, certę mortis subeũdæ ob aduersarij calumnias, & fraudes. Nec reuera esset duellum, sed defensio contra inuadentem, quæ iure naturali conceditur. Ità sustinent Bannes *2.2.q. 64.ar.7.dub.4.in corp.& in solut. ad secũdum* Manuel.*to.1.sum.in 2.edit. c.73. n.1.* Petrus Nauarra *lib.2. de restit. c.3. in 2.par.dub.*13.in noua edit. *n.*289. & 290. Sanchez *loc.cit.n.7.* Caietanus *2.2. q.95. ar.8. circa solutionem ad 3. in 4. causa, & in summa verb. Duellum n.3.*

Vbi

Vbi quãuis dicat licitum esse suscipere duellum auctoritate Principis: Tamen Sanchez *ibid.* ait: Melius alij dicunt licere huic innocenti duellum, ad vitam, honorem, & res familiares in notabili quantitate tuenda; quando constat omninò, iniustè, & per calumniam actorem procedere; & certum omninò est, fore, vt innocens hæc amittat, nec aliud sibi euadendi remedium suppetat. Et ità etiam docet Diana *to.5.tr.1.ref.59.n.2. ex par.5.tr.13.ref.*27. contra Lessium, Suarez, & Petrum de Aragonia, quos ipse citat *n.*1.

Est ne licitum acceptare duellum ob defensionem proprij honoris?

18 Resp. Negatiuè, quia etsi liceat inuaso, ad tuendum suum honorem, occidere inuasorem, quando honori aliter consulere nequit. Tamen nemini licet, ad vindicandam iniuriam receptam, alterum occidere; quia non datur defensio, vbi non est aggressio. Inuitans autem ad duellum, ad vindicandam iniuriam, non est in illo tunc aggressus, sed aggreditur inimicum. Ergo nullo modo ei licet alterum, ad duellum prouocare: quia talis prouocatio est inuasio, seu aggressio, non defensio. Neque licet prouocato acceptare duellum, ob defensionem proprij honoris, ne illud respuens videatur ignauus, & timidus, non enim crederetur, respuisse duellum, ob vitandã Dei offensam, sed ob timorem. Quia illicitum est, & mortale peccatum, mortem alteri procurare, nisi in sui defensionem. Acceptatio autem duelli nõ est defensio. Non enim datur defensio, vbi non est aggressio. Neque inuitans ad duellum, cogit ad pugnam, sed solum suadet. Dum ergo nulla vis prouocato infertur, quam non possit repellere, neque ipse duellum acceptare potest ob sui honoris defensionem. Nõ enim in hoc casu militat ratio de viro nobili, quem alius aggreditur; quia iste aggressione patitur vim, quam non tenetur fuga sibi ignominiosa declinare, sed occisione poterit auertere. Insuper etsi apud vulgares, & improbos, duellũ respuere, ignominiæ tribuatur; apud sapientes tamen, & probos, id honori ascribitur; dum ob seruandam diuinam legem respuitur; quod falsæ vulgi opinioni præponderat. Nec etiam est simile de fuga, dum nobilis inuaditur, quia viro nobili, militiam profitenti, talis fuga reputatur ignominiosa, etiam apud probos, & sapientes. Tandem etiã apud mundanos prouocatus ad duellum, satis consulet suo honori, prouocanti respondendo: Paratus sum ad mei defensionem, quandocunque inuasus fuero. Sed duellũ acceptare nolo; quia legi diuinæ aduersatur. Esse namque paratum, ad se defendendum, non est peccatum. Ità docent Caietanus *2.2.q.95.art.8.circa solut. ad 3.in casu 3.* Armilla *verb. Duellum n.*1. Sotus *lib.5. de iust.q.*1.*ar.*8. Petrus Nauarra *lib.2. de restit.c.3.in 2.par.dub.13. in noua edit. n.*286. Bannes *2.2.q.40.ar.1.& q. 64. ar.7.dub.3.ad 3.* Valentia *2.2. disp.3.q. 17. pun.1.in 2.causa*, Sanchez *lib. 2. in decal. c.39.n.9.*& alij communiter.

Duelli vsus, quibus pœnis iure Canonico punitur?

19 Resp. quod huiusmodi pœnæ determinantur in *Conc. Trid. sess.* 25. *de refor.c.*19. his verbis: *Detestabilis duellorum vsus, fabricante Diabolo, introductus, vt cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur; ex Christiano orbe penitus exterminetur: Imperator, Reges, Principes, Marchiones, Comites, & quocunque alio nomine Domini temporales; qui locum ad monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint; eo ipso sint excommunicati, ac iurisdictione, & dominio Ciuitatis, Castri, aut loci, in quo, vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, priuati intelligantur; & si feudalia sint, directis Dominis statim acquirantur. Qui verò pugnam cõmiserint, & qui eorum Patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bo-*

no-

norũ suorum proscriptionibus , ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant,& vt homicidæ iuxta Sacros Canones puniri debeant , & si in ipso conflictu decesserint, perpetuò careant Ecclesiastica sepultura. Illi etiam qui consilium in causa duelli, tam in iure,quam in facto dederint, aut alia quacunque ratione ad id quemquã suaserint,nec non spectatores, excommunicationis , ac perpetuæ maledictionis vinculo teneantur : Non obstante quocũque priuilegio ,seu praua consuetudine, etiam immemorabili. Hæc Concilium.

20 Notant autem Martinus del Rio *lib.4.disquis.magic. c.4.q.4.sect.2.* Sanchez *lib.2.in decal.c.39.n.22.* Nauarrus *lib.5.consil. cons.2. circa finem* , Suarez *to.5. de censur.disp.23.sect.vlt. n.9.* supradictum Concilium loquutum fuisse tãtum de duellis solemnibus, & publicis:qualia olim fieri solebant auctoritate Principum , vel ad purgandam infamiam , vel ad veritatem indagandam. Sed Gregorius XIII. *in suo motu proprio*, incipiente : *Ad tollendam detestabilem*, *edito anno* 1582. non solum confirmauit, & innouauit,quæ in dicto decreto statuit Concil. Tridentinum. Sed illa ampliauit ad duella priuata, & ad omnes illos, *Qui ex condicto statuto tempore,& in loco conuento monomachiã commiserint, etiamsi nulli patroni, socijue, ad id vocati fuerint,nec loci securitas habita , nullæque prouocatoriæ litteræ, aut denunciationis chartulæ præcesserint. Omnesque duellum fieri mandantes , instigantes, auxilium,consilium , vel fauorem dantes, equos,arma, pecunias, commeatũ,& alia subsidia,scienter subministrantes:aut ex composito spectatores,vel socios quouis modo sese præbentes, eisdem censuris, & pœnis , subiacere; etiamsi illi , qui ad locum destinatum pugnaturi accesserint, impediti , pugnam non commiserint, si per ipsos non steterit , quominus illa committeretur.*

21 Insuper Clemens VIII. in sua constitutione,quæ incipit: *Illius vices*, *edita 2. Septembris* 1592. confirmat , & declarat supradictam constitutionem , & decretum Concilij Tridentini, ac insuper decernit eandem constitutionem, ac decretum , locum habere vbique gentium,& terrarum inter quasuis personas, etiam vbi catholicæ fidei hostium furor impunè grassatur. Nec non iisdem pœnis teneri eos,inter quos pactiones initæ sunt de dirimendo certamine , cum primum alteruter vulneratus fuerit, seu sanguinem effuderit; aut certus ictuum numerus vtrinque illatus fuerit . Vel si conuenerint, vt non singuli cum singulis,sed bini, terni, aut plures hinc inde pugnent. Et excõmunicationis absolutionem etiam priuati duelli , sibi & successoribus suis reseruauit.

Ad excommunicationem, & alias supradictas pœnas incurrendas quid requiritur?

22 RESP. requiri primo, vt *Ex condicto*,idest *Ex pacto*,seu *Ex conuentione* fiat duellum , vt patet ex verbis Bullæ Gregorij XIII. *Auctoritate Apostolica statuimus primo: illos qui ex condicto statuto tempore , & in loco conuento monomachiam commiserint*. Vnde pugna, quæ oritur ex rixa , & ex repentino furore non dicitur duellum,etiamsi aggrediens dicat euagina gladium,volo tecum duello decertare : quia non fit ex condicto. Ità Tuscus *to.2.conclus.* 805. Sanchez *lib.2.in decal. c.39. n.28.* Filliucius *tr.15.c. 5. q. 5. n.* 107. Peregrinus *de duello q.16.n.9.* Bonacina *to. 1.de excommunicat.disp.2.q.6.pun.1.n.* 5. & alij. Similiter qui pugnam in Ecclesia inchoarunt , & ob loci reuerentiam foras egrediuntur , & ibi pugnæ finem imponunt.Hæc enim non est pugna ex condicto, sed ex rixa: principiũ enim huius actionis inspiciendum est: & ideò non est propriè duellum. Neq; qui eodem tempore, quo offert duellũ gladio aggreditur , & alter cogitur, statim pugnare , est duellum , quia ex parte vnius dicitur potius aggressio, & ex parte alterius defensio; coactè enim pugnam suscepit non ex condicto . Ità supradicti Doctores, & Diana *to. 5.tr.*

1. *ref.58.n.2. ex par.6.tr.6.misc. 1.ref. 21.*

23 Secundo requiritur, vt fiat: *Statuto loco, & tempore*, vt ex definitione duelli, & *ex dictis verbis Gregorij XIII.* Ideò qui ob priuatas inimicitias, se ipsos ad pugnandum inuitant, & alter alterum occidit; non dicitur propriè commisisse duellum, neque incidisse in pœnas pugnantium in duello; quia in eo requiritur assignatio loci, & temporis determinati. Item si alicui relatum fuit; Petrum e. g. de ipso male loquutum fuisse, & Petrum aggreditur, coarguēdo illum, mentitum fuisse, & si sustinere voluerit, quod dixit, ad pugnam illū prouocat, & statim manum ensi apponit. Hæc pugna non est prouocatio ad duellum, quia non fit statuto loco, & tempore; sed potius est iniusta aggressio; vt ait Bonacina *to. 1. de excommun. disp.2.q.6.pun.1.n.14.* contra Peregrinum *de duello q.25.n.2.* Neque dicitur duellum quando quis prouocat inimicum, ad pugnandum, ante illum deambulās torua facie, aut verbis cōtumeliosis afficiens: quia nō statuitur locus, nec tempus ad duellum: sed potius est prouocatio ad rixam, & altercationē. Et consequenter isti, nec excommunicationem, neque alias duellātium pœnas incurrunt; vt affirmat Bonacina *ibid.n.16.* Nec etiam est duellū, quando quis armis destitutus, cum altero contendens, adit domum, ad capiendū ensem, & rediens inimicum diffidat, & statim certamen aggreditur; quia similiter non est certamen ex condicto statuto loco, & tempore; sed potius ex rixa, vt ait Filliucius *tr.15.c.5.n.112.*

24 Secus verò dicendum, si quis alteri diceret: Vade ad capiendum ensem, hic te expecto; vel veni ad talem locū; ibi te expecto, vel inuito ad duellum: isti vtique incurrerent duellantium pœnas; quia iniitur pugna ex præuia conuentione, & statuto loco, & tempore. Ità Bonacina *loc.cit. n.7.* Barbosa *in Concil.Trident.sess.25.de reform. c. 19. n.10.* Peregrinus *de duello q.15.n.3.* & alij. Item si quis inimico diceret: cum prima vice mihi occurreris in vrbe, te inuoco ad pugnam, incurreret in pœnas duelli, quia adest assignatio loci, nempè in vrbe, & temporis nempè prima vice mihi occurreris. Ità Bonacina *loc. cit.* Sed in hoc casu contrariū sustinent Diana *to.5. tr.1. resol. 60. ex par. 5. tr. 13. misc.1.resol. 59.* Iacobus Martinus *in practica visitandi infirmos pract. 4. n. 16. dub. 9.* Quia tota Vrbs non est propria loci assignatio, non enim locus est certus. Nec est propria assignatio temporis, quia illud (*Cum sese obuiam habuerint*) est tempus incertum, nec dici potest assignatio temporis determinati. Rursus si quis diceret inimico existenti in platea, E. g. vt inde exeat, ne pugna ab ibi existentibus impediatur, eamus ad talem locum: committeret duellum; quia statuisset locum, & tempus, scilicet præsens; dummodò non faceret præmeditatè, & non ex repentina rixa, & calore iracundiæ: si enim prouocatio fieret, ex rixa non esset pugna ex condicto, neque propriè duellum. Ità Sāchez *vbi sup.n.28.* Peregrinus *q.18.* Filliucius *loc.cit.n.3.* Bonacina *n.7.* Floronus *de duello cap.1.*& alij. Similiter si quis signis proponat duellum, & nutibus indicat locum ad pugnandum, incurrit dictas duelli pœnas; quia nutus. & signa vicem verborum sustinent. Ità Peregrinus *q.2.n.2.* Bonacina *n.16.*

25 Tertio requiritur, vt duellum fiat cū periculo occisionis, vel vulneris, vt patet ex eius definitione. Et duellum sub censuris prohibetur, ob graue periculum occisionis, vel mutilationis, aut vulneris, vt notant Filliucius *tr. 15. c. 5.n.113.* Floronus *de duello c.6.§.2.* Bonacina *de excommunicat. disput.2. q.6. pun.1.n.14.* Vnde qui alterum inuitat ad duellum, non animo offendendi, sed tātummodò causa honoris proprij defendendi, etiam si *Ex condicto, & Statuto loco, & tempore* accedant ad pugnā cum morali tamen securitate, quòd nullam offensam vterque sustinebit, sed tantummodò inserendo aliquos ictus, vt postea pax sequutura sit, non in-

incurrunt in foro conſcientiæ excommunicationem, quia non eſt *pugna cum periculo læſionis.* Duellum enim prohibetur ob periculum grauis læſionis. Ità ſupradicti Doctores locis citatis, & Diana *to.5.tr.1.reſol.52.n.1.& reſ. 64. n.8.ex par.3.tr.6.miſc.2. reſ. 1.& par. 7.tr.11.miſc.2.reſ.44.n.8.* Trullenchus *in decal. tom.2. lib. 5. c.2. dub.13.n.22.* Barboſa *in Trident.ſeſſ.25.c. 19.n. 13. verſ. Nono quæritur.* Contrarium ſuſtinet Peregrinus *de duello q. 24.* ſed prima ſententia probabilior eſt, & tuta, quamuis in foro externo præſumatur talis pugna verum duellum; quia forus externus ſolum intuetur actum externum; non verò internas animi cogitationes. Ità Bonacina, & alij. Excluditur etiam à cenſuris concertatio, quæ vel inter mulieres fieret euulſione capillorum, vel inter viros pugnis ſolummodò, aut alio inſtrumento non periculoſo, quia huiuſmodi concertatiõe eſt ſine periculo occiſionis, vel mutilationis. Ità Filliucius *to.1.tr.15.c.5.n.107.*

26 Secus autem dicendum, quando initur in duello pactum, vt pugna terminetur, cum primum alteruter vulneratus fuerit, ſeu ſanguinem effuderit, vel certus numerus ictuum abſq; ſecuritate non ſe offendendi, vtrinq; illatus fuerit. Quia in his caſibus Clemens VIII. vt ſupra notatum eſt expreſsè decreuit, *incurri omnes duellantium pœnas, etiam ſi non adſit certum occiſionis periculum, ſed tantum dubium.*

Vir equeſtris ad duellum prouocatus, poteſt ne illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat?

27 Reſp. fuiſſe olim aliquorum Doctorum opinionem affirmãtium, poſſe illud acceptare; quia duellum nõ acceptãdo, æſtimabitur timidus, & apud alios erit ſemper inglorius; & ſicut licet, cum moderamine inculpatæ tutelæ, occidere aggreſſorem, inuadentem bona temporalia magni momenti: ità licitum eſſe honorẽ per duellum tueri. Hæc autem opinio nullo modo ſuſtineri poteſt. Tum quia falſum eſt reputari timidũ, & inglorium, non acceptãtem duellum, ne tam graue crimen cõmittat apud prudentes, & fideles Chriſtianos: cùm, vt ſupra dictum eſt, ſe honori, & ne videatur timidus, alio modo prouideri poteſt. Tum etiam quia Alexander VII. *die 24. Septemb. 1665. in ſua Conſtit.* quæ incipit *Sanctiſſimus Dominus noſter*, inter alias propoſitiones, quas ſtatuit, & decreuit, tanquam ſcandaloſas, eſſe damnandas, & prohibendas, & eas damnauit, & prohibuit ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrenda, à qua non poſſit, præter quàm in articulo mortis ab alio abſolui, niſi à pro tempore exiſtente Romano Pontifice: nec quis illas doceat, defendat, aut de eis etiam diſputatiuè publicè, aut priuatim tractet, niſi impugnando, numeratur hæc propoſitio ſecũda in ordine (*Vir equeſtris ad duellum prouocatus, poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.*) Inſuper diſtrictè in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione diuini iudicij, prohibet omnibus Chriſtifidelib. cuiuſumq; dignitatis, cõditionis, ac ſtatus, etiã ſpecialis, ſpecialiſsima nota dignis, *Ne prædictas opiniones, aut aliquã ipſarum ad praxim deducant.* Hæc Alexander VII.

Eſt ne ſaltem licitum, prouocato ad duellum, illud acceptare, & exire in locum condictum, nõ cum abſoluta voluntate pugnandi, ſed conditionata ſi ibi iniuſtè prouocetur?

18 Reſp. Negatiuè, quia non ſolum in dicta Conſtitut. Alexandri VII. prohibetur duelli pugna, ſed ipſa duelli acceptatio, vt patet ex ſupradictis verbis: Neque obſtat in contrarium, quod acceptatio duelli, eſt volũtas deliberata, ſeu abſoluta pugnandi, qua iſte caret. Neque quia media, quæ elegit ad finem tuendi ſuum honorem sũt indifferentia ad bonum, & malum, nẽpè egredi in talem locum, & ibi deambu-

bulare absque voluntate pugnandi, nisi prouocatus, aut coactus, quæ omnia videntur honesta, dum ordinantur sub conditione defensionis, ab iniusto aggressore. Nam respondetur, negando, licitum esse acceptare duellum absque voluntate deliberata pugnandi. Casus enim iste est merè chimericus; quia prouocatus eo ipso, quod acceptat duellum, acceptat pugnam, quæ est ex se, & intrinsecè mala. Et ideò ipsa acceptatio duelli est Ecclesiastico iure prohibita: quia in illa acceptatione vterq; prouocatur ad pugnam, & duellum acceptans videtur etiam causa ruinę prouocantis. Neque accessus ad locum, & ibi deambulare, dici potest quid indifferens; dum ordinantur ad expectandũ alterum duellãtem: quia hoc idem est, ac expectare pugnam: & consequenter per se est intrinsecè malum, sicut & ipsa pugna. Neque dici potest, quod hæc ordinantur sub conditione defensionis ab iniusto aggressore. Nam quis vnquã dicet, esse defensionem, periculo se exponere occisionis? Vera defensio est nõ acceptare duellum, nec in locum condictum accedere.

Qui ob præmissam prouocationem ad duellum se confert statuto tempore ad locum præfixum, & ibi expectato inimico, sed non comparente discessit, incurrit ne excommunicationem, & alias duellantium pœnas?

29 RESp. Filliuciũ *tr.* 29. *c.* 8. *n.* 170. & 176. Peregrinum *tr. de duello q.* 4. *n.* 5. & 7. & *q.* 41. *n.* 2. & 4. Lucã Floronum *in tr. de duello c.* 1. §. 1. *n.* 3. & *c.* 3. §. 1. *n.* 14. sustinere; tàm prouocãtem, quàm duellum acceptantem, incurrere excommunicationem, etiam effectu nõ secuto. Tum quia praxis in sacra pœnitentiaria est, vt etiam effectu non secuto censeantur excommunicati; & hic est stylus Curiæ Romanæ, qui facit legem. Tum etiam, quia si mandantes, consulentes, instigantes, & alij auxiliũ, & fauorem præstantes, vel aliquo modo ad duellum cooperantes, incurrunt excommunicationem, vt expressè statuerunt Gregorius XIII. & Clemens VII. *locis citatis*, etiam si illi, qui ad locum destinatum pugnaturi accesserint, impediti, pugnam nõ commiserint. Ergo illam etiam incurrunt se diffidãtes, quamuis pugna non sequatur.

30 Sed contrarium docent Sanchez *lib.* 2. *in decal. c.* 39. *n.* 28. Scortia *in bull. Pontif. epitome* 155. *theoram.* 392. Megala 3. *par. lib.* 4. *c.* 4. *quæst.* 2. *n.* 11. Ioannes Franciscus Suarez *in Enchiridio casuum conscientiæ lib.* 7. *verb. Duellum*, Naldus *verb. Duellum n.* 6. Riccius *in praxi to.* 3. *ref.* 52. Diana *tom.* 5. *tr.* 1. *res.* 52. *n.* 8. & *res.* 53. & 54. *ex par.* 2. *tr.* 16. *misc.* 2. *res.* 53. *alias* 55. & *ex par.* 3. *tr.* 6. *misc.* 2. *res.* 1. *n.* 8. & *ex par.* 5. *tr.* 14. *misc.* 2. *res.* 102. Hurtadus de Mendoza *in* 2. 2. *disput.* 170. *sect.* 21. §. 190. Bonacina *to.* 1. *de excomm. disp.* 2. *q.* 6. *pun.* 1. *n.* 41. Fagundez *in decal. lib.* 5. *c.* 8. *n.* 29. & alij. Hi omnes sustinent non incidisse in excommunicationem, prouocantem, vel acceptantem duellum, nisi secuta sit pugna, etiamsi alteruter, tempore præfixo, se ad locum constitutum contulit, & ibi inimicum ad pugnam expectauit; sed quia non comparuit intra terminum discessit. Quia ad incurrendam excommunicationẽ Gregorius XIII. requirit, vt sequatur pugna, vt patet ex illis verbis: *Qui ex cõdicto statuto tempore, & in loco conuento monomachiam commiserint.* Non dicitur autem monomachiam, seu duellũ commissum, quando pugna non sequitur, sed tantum voluisse duellum committere. Ergo effectu nõ secuto non incurritur excommunicatio. Confirmatur quia, quando pœna infligitur propter delictum, non contrahitur delicto non consumato, nisi exprimatur à Legislatore. Vnde qui homicidium impetat, non fit irregularis, nisi sequatur homicidium. Ergò similiter excommunicatio hęc non incurritur, nisi secuta pugna, & consummato delicto. Immò nec etiam incurritur, ait Fagundez, si

in

in via aliqua impediatur duellum, vel impediatur in loco, ad quem ex condicto conuenerunt ob dictas rationes.

31 Ad supradictas autem rationes in contrarium respondetur. Ad primam, quod praxis Sacræ Pœnitentiariæ; vel stylus Curiæ Romanæ, vt ait Hurtadus facit legem, quando habet, aut formale, aut virtuale præceptum Pontificis, non verò quando illud non habet. De præcepto autem in dicto casu nihil nobis constat. Ad secundam respondetur, negando consequentiam: Nam in pœnis non valet argumentum à maiori ad minus: sed standum est verbis constitutionis: & pœna excommunicationis nō incurritur, nisi sit in iure expressa, vt omnes fatentur. Ex verbis autem constitutionis non colligitur, prouocātes ad duellum esse excommunicatos, nisi secutus sit effectus, & monomachiam commiserint. Secus, aut colligitur, de socijs, de mandantibus, cōsulentibus,, & cæteris alijs. Nam de istis expresè dicitur: censuris, & pœnis subiacere; etiamsi illi, qui ad locum destinatum pugnaturi accesserint, impediti pugnam non commiserint. Et ratio huius disparitatis est, quia tam socij, quàm mandantes, consulentes, & cæteri præstito comitatu, mandato, concilio, & cæt. quantùm est ex se, cōsummarunt delictum, & per ipsos non stetit, quin duellum committeretur: Et ideò etiamsi posteà non sequatur, iam excommunicationem contraxerunt.

Contra quas personas, vltra duellantes, lata est excommunicatio huiusmodi?

32 RESP. contra omnes illos, qui exprimuntur in Constitut. Gregorij XIII. his verbis: *Volumus autem locorum dominos, si certamen ex condicto huiusmodi permiserint, aut quantum in se fuerit, non prohibuerint, omnesque illud fieri mandantes, instigantes, consilium, vel fauorem dantes, equos, arma, pecuniam, commeatum, & alia huiusmodi subsidia scienter ministrantes, & ex composito spectatores, vel socios, vel patrinos, quouis modo se præbentes, censuris, & pœnis subiacere; etiam si illi, qui ad locum destinatum pugnaturi accesserint, impediti, pugnam non commiserint, & per illos non stetit, quominus illa committatur. Hæc Gregorius.* Quæ etiam confirmata fuerunt à Clemente VIII. in suo motu proprio, qui incipit: *Illius vices*, edita 2. Septembris 1592. illis verbis: *Qui suaserint, mandauerint, &c. quiue in præmissis, vel eorum aliquo se quomodolibet intermiscuerit, etiam si pugna nec certamen fuerit secutum.*

Prouocatus ad duellum potest ne, ad sua negotia peragenda, armatus incedere, ac si esset cum inimico pugnaturus, vel tenetur è domo non exire?

33 RESP. Posse è domo ad sua negotia peragenda exire, & armatus, & ad pugnam paratus, incedere, dummodò non accedat ad locum duelli condictum, neque per loca, in quibus certò sciat inimico obuiam ire. Quia non tenetur relinquere illas actiones, quas sine suo notabili damno præterire non valet; quamuis ex illis alius occasionem suæ ruinę sit accepturus. Et potest, ac debet benè armatus ambulare, dum non sine periculo pugnandi, incedit. Sic enim armare, non est peccatum; & in ea occasione prudentis est pericula timere, & contra illa se præparare. Nec inde prouocator scandalū patitur; quia ipse sua prouocatione illum coegit, vt ad sui defensionem se armaret. Igitur potest prouocatus è sua domo exire, cum voluntate non absoluta pugnandi, sed conditionata, si aliter se honestè tueri, non poterit, & prouocator pugnare coegerit. Quia hæc voluntas non est mala, sed de obiecto bono, & est necessaria defensio ab iniusto aggressore. Ità docent Bannes *in 2. 2. q. 64. ar. 7. dub. 3. in fin.* Sanchez *lib. 2. in decal. c. 39. n. 11.* Hurtadus de Men-

Mendoza *in 2.2.disp.170.sect.12.§.96. & 97.* Diana *to.5.tr.1.res.57.ex par.5. tr.13. misc.1.res.25.*

Consulens duellum, si fecit quantum potuit, reuocando consilium, sed nihil profecit, incurrit ne excommunicationem?

34 RESp. quod vel consulẽs duellum, reuocauit efficaciter suum consilium ante prouocationem ad pugnã, ne ipsa prouocatio sequeretur: & non incurrit excommunicationem: quia per ipsum stetit ne haberet effectum, suum consilium. Quod autẽ nihil profecit; ipse nõ amplius est in causa duelli. Quod si sequatur, est ex praua volũtate duellantis, qui voluit inimicum diffidare. Ità Bonacina *to. 1. tr. de excomm. disp. 2. q. 6. pun. 1. n. 35.* Peregrinus *de duello q. 29.* Celestinus *in compend. Theolog. moral. tr. 3. c. 10.* Hurtadus *in 2.2. de fide, spe. & charit. vol. 21. disp. 170. sect. 21. §. 189.* Diana *to. 5. tr. 1. res. 58. n. 4. ex par. 6. tr. 6. misc. 1. res. 21. n. 4.* Si autẽ non reuocauit consilium ante prouocationem, sed tantùm post prouocationem ne sequeretur pugna: tunc incurrit excommunicationem, quia cẽsetur suum consilium influxisse, ad duellum prouocandum; & Clemens VIII. *in sua const.* ait: *Excommunicamus, & anathematizamus omnes id scelus suadentes, aut prouocantes, opem, consilium, vel fauorem præstantes.* Ità sustinet Bonacina *n. 36.* Contrarium verò docet alij supradicti Doctores. Qui nulla facta distinctione, an consilij reuocatio facta sit ante, vel post prouocationem simpliciter affirmant: *Consulentem duellum non incurrere excommunicationem si fecit quantum potuit reuocando consilium*; licet nihil profecerit, quia quantum est ex se, effecit, vt per illũ cessaret duellum; quod si non cessauit, ipse iam non est in causa: quia nouum consilium dedit, de se efficacius, ad reuocandum duellatorem, qui si non reuocetur, est propter eius prauitatem; iamque non mouetur ex eius cõsilio formaliter, sed materialitè. Et Gregorius XIII. expressè dixit: *Consulentes eisdem censuris, & pœnis subiacere, si per ipsos non stetit, ne pugna sequatur*: Non dixit ne prouocatio sequatur. Et Clemens VIII. per verbum illud: *Prouocantes*, intellexit scilicet *Ad duellum, & ad pugnam.* Ergò cùm quis efficacitèr reuocat suum consilium, etiam post prouocationem, & ante executionem duelli, ne sequatur ipsa pugna, non contrahit excommunicationem.

Consulens duellum alicui, qui ante suum consilium erat determinatus, illud committere, ligatur ne excõmunicatione?

35 RESp. Negatiuè, quia consulens non ligatur censura, nisi verè influat in effectum prohibitum, sub censura: vt docent Nauarrus *cap. 27. n. 51. circa fin. ex c. Felicis, §. illud de pœnis in 6.* & ibi Glossa *verb. Simplici*, Auila *2. par. c. 5. disp. 3. dub. 3.* Bonacina *to. 1. tr. de censur. disp. 1. q. 1. pun. 6. n. 2.* & alij communiter. Sed quando quis est determinatus committere duellum, consilium alterius, ad illud non influit. Ergò talis consulens non ligatur excommunicatione. Secus verò si consulens augeret illius voluntatẽ, vel magis cõfirmaret, ad faciendum duellum, vel vt liberius, ac libentius illud committeret, tunc enim suo consilio influeret ad illud, & consequenter excommunicationem incurreret, vt notat Bonacina *loc. cit. n. 3. & 4. & to. 2. de restitut. disp. 1. q. 2. pun. 7. n. 4.* Vasquez *de restit. c. 9. §. 1. dub. 1. n. 6.* & alij.

Quomodo quis cognoscere potest, an suum consilium influxerit in duellum?

36 RESp. posse primo cognoscere ex dicto ipsius duellantis, cui datum est consilium, si est fide dignus. Vnde si asserat, se nullo modò motum fuisse suo consilio, ad duellandum, potest illi credere, & existimare, se ad il-

illud duellum non influxisse. Secundo ex coniecturis. Vt si maiori cum ardore duellum prouocet, vel acceptet, vel si post eius consilium necessaria, ad duellandum cum sollicitudine præparet, & ex similibus. Ità docent Auila vbi sup. Sayrus *lib. 7. c.3. n.2.* Henriquez *lib. 14.c.16.n.3.* Sanchez *in decal. lib.1.c.10.n.44.* Bonacina *loc.cit.n.8.*

Si consulens, adhibita diligentia, adhuc dubitat: an per suum consilium influxerit, ad prouocandum, vel acceptandum duellum, ligatur ne excommunicatione?

37 RESp. Affirmatiuè; quia possessio non stat pro consulente, dubitante, sed contra ipsum. Nam possessio stat, pro quo stat iuris præsumptio; sed præsumptio iuris stat contra consulentes. Ius enim iudicat; consulentem esse excommunicatum, eò quod existimatur, duellantem non commisisse duellum absque consilio: vt colligitur ex *l. Merito, ff. Pro socio*. Et docent Mascardus *de probationibus to.1. concl.419 n.9.* Auila *2.par.n. 3.dub.3.* Sayrus *lib. 7.c.3.n.2.* Sanchez *in decal. lib.1.c.1.n. 44.* Henriquez *lib.13.c.16. n. 3. lit. D.* Bonacina *to.1. de censuris disp. 1. q. 1. pun.6.n.8.* & alij.

Consulens duellum, quod si non consuluisset ipse, certè cōsuluisset alter, incurrit ne excommunicationem?

38 RESp. Affirmatiuè; quia re vera suo consilio influxit in duellū, & illius causa fuit. Nec obstat, quod alter certò idem consilium dedisset: nā sicut ille cōtraxisset excommunicationem: ità eandem contraxit ipse præueniendo suo consilio. Sicut consulens furtum, vel aliud damnum, quod alter etiam consuluisset, tenetur ad restitutionem; quia fuit causa illius furti, vel damni: & eadem obligatio, quam alter subijsset, transfunditur in ipsum ratione damni, quod ex ipsius consilio sequitur. Ità Rebellius *lib. 3. q. 14. sect.2.n.5.* Lessius *lib.2.c.13. dub. 2. n. 2.* Reginaldus *lib.10. n. 109.* Vasquez *de restitut. c.7.§.1.dub.1.* & alij.

Qui non consulit duellum, sed narrat aliquod factum, ex quo, illud audiens, sumit occasionem, prouocandi, vel acceptandi duellum; incurrit ne excommunicationem?

39 RESp. Peregrinum *de duello q. 27.* operari, quod contrahit excommunicationem. Sed probabilius docent Bonacina *to.1.de excommun. disp. 2.q.6.pun.1.n.32.* Diana *to.5. tr. 1. res. 52.n.5. ex par.3.tr.6.misc.2. res.* 1. esse distinguendum, vel iste, factum illud narrat, vt audientem ad duellum prouocet: & dicendum est, incidere in excommunicationem, quia lata est, etiam contra instigantes, & prouocantes ad duellū, dum ex ipsius narratione illud sequitur. Si verò factum narratur, non ex animo incitandi audientē ad duellum, non incurritur excommunicatio: quia talis narratio nō exprimitur prohibita in bulla Gregorij XIII. vel Clementis Octaui, & pœnæ non sunt extendendæ vltra verborum significationem.

Consulens, parato non terminare duellum, nisi cum alterutrius morte, vt solum pugnent, vsque ad primum sanguinem, contrahit ne excommunicationem?

40 RESp. si talis consulens non potest suo consilio, vel auctoritate impedire, ne sequatur duellum, & iam duellator est determinatus pugnare vsque ad mortem: vtique non contrahit excommunicationem consulendo, vt pugnet vsque ad primum sanguinē; quia hoc est minus malum consulere. Et sicut quis non peccat, consulendo minus malum parato maius cōmittere; vt qui parato furari centum suadet

det furari quinquaginta,& parato occidere consulit tantum, percutere, vel parato adulterare,suadet,vt potius fornicetur,quando scilicet alia ratione nō poterat delinquentem retrahere ab illo malo patrando: Vt docent Valentia *to.3.disp.5.q.21. pun.*4.Aragonius 2.2. *q.62.ar.7.*Sanchez *lib.7.de matrim.disp.11.n.5.* Lessius *lib.2.c. 13. dub. 3. n. 19.Vasquez de restitut.c.9.* §.1. *disp. 1. n.13.* & alij communiter. Ità etiam nō peccat,& consequenter neque excommunicationem contrahit, qui, parato pugnare in duello vsque ad mortem, suadet,vt tantum pugnet vsque ad primum sanguinem; dum aliter à duello illum retrahere non valet. Quia non peccat contra eum cui consulit, cum iam sit paratus committere maius malum: neque peccat contra eum cui damnum infertur, cum potius beneficium illi conferat, & vtiliter eius negotium gerat, curando vt minus malum ei inferatur.

Qui est paratus committere duellum, sed nulla determinatione facta, an vsque ad mortem, an verò vsque ad primum sanguinem, potest ne consulens illi suadere, vt pugnet vsque ad primum sanguinem?

41 RESp. Negatiuè, quia tunc solum licet minus malum alteri consulere, quando ille est omninò paratus, committere maius;& à maiori minimè se abstinere vult, nec impediri potest. In dicto autem casu duellator nō est determinatus omninò ad maius malum, & pugnare vsque ad alterutrius mortem. Ergo suadens illum, vt pugnet vsque ad primum sanguinem, verè ad malum consulit, & illum ad malum se determinare inducit; & consequenter excommunicationē contrahit. Sicut mortaliter vtique peccaret, qui alicui non determinato committere adulterium, suaderet, vt eius calorē libidinis temperaret, simplicem fornicationem committendo. Vel si videret aliquem propensum ad vitium nefandum,illi consuleret accessum ad fœminas. Quia re vera talis consulens ad malum suo consilio alium determinaret. Tunc enim solum licet minus malum consulere alicui, quando ille est omninò ad maius malum determinatus, à quo aliter auelli nequit. Ità docent Sotus *lib.6.de iustit.q.1. ar. 5. col. 5. vers.His tamen non obstantibus*, Molina *tom.2.de iustit.tr.2.disp.335.* §.*Nec tamen conclusione*, Salonius 2. 2. *q.* 78. *ar.4.controu. 1.col.4.* §. *Prius est*, Sanchez *de matrim.lib.7.disp.11.n.21.*Vega *to.1.summæ c.9. casu vnico*, Bonacina *to.2.de restitut.disput.1.q.2. pun.7.n. 11.* & alij.

Si parato ad prouocandum omninò Petrum, ad duellum non terminādum, nisi alterutrius morte, consulens suaderet, vt non diffidaret Petrum, sed Ioannem non vsque ad mortem, sed vsque ad primum sanguinem tantùm, incideret ne in excommunicationem, & pœnas duelli?

42 RESp. Affirmatiuè;quia quamuis eius consilium esset, de minori malo inferendo; tamen iniuriam faceret Ioanni,& esset causa efficax damni illius; cui damnum non fuisset illatum, si ipse consulens non inclinasset suis suasionibus voluntatem duellatoris, ad illum prouocandum ad duellū. Si verò duellator cogitauerat, vtrumque ad duellum prouocare, & firmiter statuerat, vni eorum mortem inferre; sed versabatur in ancipiti, cui nam illorum, mortem potius esset illaturus. Tunc suadens in genere minus malum, non peccaret, nec excommunicationē, aut aliam pœnam incurreret. Quia non induceret duellatorem, ad inferendum damnum huic potius, quam alteri, sed in genere suaderet minus malum potius, quam maius. Ità in simili docent Vasquez *de restit.c.8.§.1. dub.2.nu.27.*

Pe-

Petrus Nauarra *lib.3.c.4. n. 29.* Filliucius *tr. 32.c.3.q.7. n. 43.* Bonacina *to. 2.tr.de restit.disp.1.q.2, pun.7. n. 14.* & alij.

Personæ Ecclesiasticæ duellum, siue consulentes, siue quomodolibet ad illud se intromittentes, quas pœnas incurrunt?

43 Resp. quod Pius IV. post Concil. Tridentinũ in suo motu proprio edito anno 1560. contra duellantes statuit: personas Ecclesiasticas diffidationes ad duellum facientes, inuitantes, prouocantes, auxilium, vel fauorẽ dantes, interessentes à consilio, chartas scribentes, publicantes, & de illis se intromittentes, ipso facto esse excõmunicatos, ac etiam priuatos omnibus beneficijs, & officijs Ecclesiasticis, quæ iam obtinuerunt, & inhabiles ad alia, de nouo obtinenda. Et reseruat sibi, & Sedi Apostolicæ prædictam excommunicationem: et omnes alias pœnas, quæ in Conc. Trid. continentur, innouat, & confirmat: vt refert Fagundez *in decal. lib.5.c.8.n.10.*

Personę Ecclesiasticę in duello aliquo modo delinquentes, vt priuentur beneficijs obtentis, & sint inhabiles, ad alia obtinenda, requiritur ne Iudicis sententia?

44 Resp. ꝙ pœna priuationis officiorũ, & beneficiorũ Ecclesiasticorũ, quamuis imponatur ipso facto, & ipso iure; requiritur tamen Iudicis sententia declaratoria, qua declaretur, beneficiatum commisisse crimen illud, ob quod priuatur officio, vel beneficio; & non possit retinere fructus illius. Et dũ talis sententia declaratoria non datur, iustè illa retinet, & possidet. Quia lex seu canon, qui eam pœnam ipso facto imposuit, cum sit grauis, & pœnalis, non tam seuerè obligat, vt astringat delinquentem in conscientia, vt ipse in seipsum pœnam exequatur. Ità expressè docet Syluester *verb. Assassinus nu. 4.* vbi ait: Omnia iura mundi, quæ dicũt ipso facto, vel ipso iure pœnam imponi; debent intelligi, dummodò secuta sit sententia declaratoria, per quam declaratum sit, fuisse commissum crimen, propter quod pœna illa ipso facto imponitur. Et ità etiam docent Suarez *to.5. de censuris disp. 30. sect.1. n.15. in fine, & lib.5. de legibus c.8.n.15.* Felinus *in c.2. de fide instrum. n.9.* Farinacius *to.4.q.119. de homicid. tit.14. fol. 112.n.68.* Fagundez *in decal. lib.5. c.2. n.6. & c.8.n.12.* & alij.

45 Pœna autem inhabilitatis ad officia, & beneficia obtinenda, an incurratur ipso facto, vel ad illam incurrendam, requiratur Iudicis sententia, duplex est est opinio. Prima docet, quod incurritur ipso facto absque Iudicis sententia. Quia pœna inhabilitatis non priuat aliquo iure acquisito, sed solum inhabilitat delinquentem, ad acquirẽdum. Ergo nullam requirit Iudicis sententiam, quæ sit commissi criminis declaratoria; sed instar pœnæ excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ipso facto statim incurritur. Confirmatur; quia Pius Quartus in dicto suo motu proprio ait: *Eo ipso incurrant inhabilitatis pœnam: Eo ipso sint inhabiles ad alia obtinenda.* Quæ verba essent superuacanea, si adhuc sententia Iudicis requireretur, vt incurratur. Ita sustinent Sotus *lib. 1. de iust. q.6. art.6. post 4. conclus.* Corduba *lib.1.q. 36.* Medina *p.2.q.96. art.4. ad 4.* Rodriquez *to.1. sum. in 2. edit. c.195. n.2.* Aragonius *2.2. q.11. ar.3. conclus. 2.* Salonius *2.2. q.63. art.4. in fin.* Sanchez *in decal. lib.2.c.39.n.32*

46 Secunda Opinio docet, requiri Iudicis sententiam, vt dicta inhabilitas incurratur. Quia licet hæc pœna consistat in mera inhabilitate, ad futurum acquirendum, & non priuet iure acquisito; Est tamen pœna valdè grauis, & ob eius grauitatem requirit Iudicis sententiã. Et verba illa: *Ipso facto*, vel *ipso iure sit inhabilis ad alia officia, vel beneficia de nouo obtinenda*: Id tantum important, quod non requiratur, vt Iudex

dex declaret illum incurrisse in pœnā inhabilitatis; sed sufficiat sola sententia, qua declaret, illum commisisse, vel consuluisse, aut suasisse duellum. Sola enim pęna excommunicationis, suspēsionis, & interdicti, ac etiam irregularitatis, non requirit Iudicis sententiam, vt incurratur. Ergò non est extendenda, ad pœnam inhabilitatis ad officia, & beneficia obtinenda. Ità docet Nauarrus *de datis, & promissis pro iustitia, vel gratia n.*44. Molina *tom.*1.*de iust. disp.* 66.*pag.*590. Filliucius *tr.*29. *c.*8.*n.*178. Syluester *verb. Assassinus n.* 4. & alij.

Consulēs alicui duellum, vt inimicum occidat, si ille, qui consilium accepit, in duello occidatur, incurrit ne consulens irregularitatem?

47 RESp. esse probabile, non incurrere irregularitatem, docent Turrianus *de censuris lib.*9. *disp.*63. *dub.*4. Hurtadus *de irregularitate disp.* 2. *difficul.*6.*n.*22. Vasquez *to.*1.*in* 1. 2. *disp.* 100. *q.*73.*ar.*9.*dub.*3.*n.*45. Henriquez *lib.*14.*c.*16.*n.*1. Diana *to.*5.*tr.*5.*res.*61. *n.*2. *& seq. ex par.*11. *tr.*6.*misc.* 2.*res.* 43. Quia nullibi imponitur irregularitas ob mandatum, vel consilium, nisi quo quis mandat, vel consulit alicui, vt seipsum, vel alium occidat, sequuto effectu. In præsenti autem casu mandans, aut consulens, non mandat, aut consulit, vt mandatarius; vel consultarius, seipsum occidat, qui neque seipsum occidit, quamuis constituatur in periculo, vt ab altero occidatur. Ergò etiamsi re vera, dum mandatum, vel consilium exequitur, occidatur, non idcircò mandans, aut consulens, erit irregularis, quia nō est causa proxima, tendens ex se ad sui occisionem, independenter ab aliena voluntate; quod necessariū esset, vt diceretur seipsū occidere. Sicuti miles, qui se offert morti, ab alio inferendæ, non occidit seipsum. Ergò neque qui mandat, vel consulit occisionem alterius. Ità supradicti Doctores.

48 Sed probabilius Suarez *de censuris disp.* 44. *sect.* 3. *n.* 18. Couarruuias 2. *par.*§.2.*n.*1.*vers. Quod si ex prauo*, Auila 7. *par. disp.* 6. *sect.* 2.*dub.*5. *concl.*4. Sayrus *lib.*7. *c.*3.*n.*3. Vgolinus *c.* 16. §. 8. Molina *tr.*3.*disp.* 32.*n.*2. Villalobos *in sum.to.* 1.*tr.*21.*difficult.* 20.*n.*10. Petrus Corneyo *in* 3.*par. D.Thomæ tr.* 5. *de irregul.disp.*1.*dub.*2.*q.* 2. *n.* 3. & alij Asserentes huiusmodi consulentem, siue mandantem, incurrere irregularitatem: quia ipse verè est causa moralis occisionis mandatarij, vel consultarij: quamuis enim suo consilio, vel mandato, non intenderit eius mortem, eam tamen indirectè voluit, dum eius periculo illum voluit exponere. Quare illud homicidium non erit respectu mādantis, vel consulentis prorsus casuale, sed indirectè voluntarium: nam præuidere debebat periculum illius occisionis. Confirmatur, quia qui se exponit periculo mortis absque rationabili causa, si occidatur, est verè sui ipsius homicida. Ergò qui mandat, vel consulit, vt quis in duello eiusmodi periculo, se exponat; si contingat occidi, verè illius homicida fuit, atque irregularis. Confirmatur secundo, quia in moralibus idem est facere, ac se exponere morali periculo faciendi. Ergò ille sic occisus verè dicitur, sui homicida, & verè peccauit contra iustitiam, & contra charitatem, sic abutendo sua vita. Ergò etiam consulens, vel mandans, est homicida, & irregularis, dum illum constituit, in proxima occasione mortis temerariæ. Et quamuis ille sic occisus, voluntariè se illi periculo exposuit; consulens tamen fuit causa talis voluntatis per suum consilium. Præuidere enim debebat, quod valdè difficile est, proprium periculum cauere, qui alteri machinatur mortem. Et ex his patet responsio ad rationes in contrarium supradictas.

Consulens duellum, in quibus alijs casibus irregularitatem contrahit?

49 Resp. quod irregularitatem contrahit

hir. Primò quando in duello sequutus est effectus occisionis, vel mutilationis; sic enim definitum est, *in cap. Sicut dignum,§.Clericos de homicidio*.Quia consilium se habet vt causa efficiens moralis,homicidij sequuti, vt notant D.Antoninus *3.par.tit.29. c.2.§.2.* Syluester, *verb.Homicidium 1.q.8.* Viualdus *tr.de irregular.n.257*.& alij.Secundò consulens duellum, etiamsi alter illud consuluisset, fit irregularis, quia efficaciter influit suo consilio in homicidium, vel mutilationem sequutam, & verè ipse duello cooperatus est. Tertiò, qui auget, vel magis accendit, vel confirmat voluntatem duellatoris, vel illum ad duellum accelerat,sequuto homicidio, vel mutilatione, irregularis efficitur, etiamsi ille omninò duellum commissurus erat. Quia consultus licet sit omninò paratus ad duellum, tamen quia citius, & libentius illud aggreditur ob præstitum consilium,sequitur, consulētem in illud influxisse, & cooperasse. Si verò consultus,erat omninò paratus, & citò aggressurus duellum; consulens etsi peccaret, consulendo, non tamen sequuto homicidio, incurreret irregularitatem:quia non censetur causa efficax illius. Ità colligitur ex Syluestro, *verb.Homicidium 3.q.5.vers.Quartum*, Tabiena *verb. Irregularitas 2.§.Quarto in fin.* Sayrus *lib.7. de censuris c.2. n. 11.*& alij. Quartò consulens duellum si dubitat, an suo consilio illud sequutum sit cum alterius morte, est irregularis; quia cum constet de iniusto eius consilio,quod aptum est, ad homicidiū producēdum, possessio stat pro actione illa iniusta sui consilij: & consequenter præsumitur, suo consilio opem tulisse, ad homicidium iam patratum in duello. Ergo censendus est irregularis. Ità Sayrus *loc.cit.c.3.n.2.*Sanchez *in decal. lib.1.c.10.n.44.*& alij.Si verò consuluit minorem vindictam, ad vitandū maius malum homicidij,nullam contraxit irregularitatem, etiam sequuto homicidio; quia tunc nulla fuit culpa in consulente: nam vt supra dictum est: Consulere minus malum,parato committere maius,licitum est:Et hæc irregularitas non contrahitur sine culpa. Dum ergo sic consulens non peccauit: neque irregularitatem incurrit. Ità Suarez *de censuris disp.45. sect.3.n.2.* & alij.

Mandans alicui, vt duellum aggrediatur,si postea reuocet mandatum, & mandatarius duellum aggrediatur, ipse mandans contrahit ne excommunicationem?

50 RESp. quod vel mandatarius aggreditur duellum,antequam ei notafiat mādati reuocatio: & mandās incurrit excommunicationem: quia mandatarius virtute mandati sibi dati fecit duellum: & consequenter mandans est in culpa, & meretur pœnam duelli. Si verò reuocatio mādati peruenit ad aures mandatarij ante prouocationem ad duellum: & nihilominus ipse mandatarius voluit duellum aggredi; tunc mandans excusatur ab excommunicatione: quia dum reuocauit mandatum, ante cōmissum duellum, debebat mādatarius illud non aggredi,& dum voluit nihilominus illud committere, sibi imputandum est, non autem mandanti, qui nullo pacto videtur causa sequuti duelli.Ità Syluester *verb. Homicidium, q.1.vers.Tertiū*,Lopez *p.1.c.63.§.Secūdum Innocētium*,Nauarrus *c.27.n.233.* D.Antoninus *3.par.tit.29.c.2.* & alij.

Si mandatario non constet expressè de mandati reuocatione, sed tantùm tacitè,& implicitè; nempè quia ad eius notitiam venit, quod mandans iniuit pacem, vel parentelam cum inimico: & tamen mandatum exequitur; & duellum aggreditur, mandans est ne excommunicatus?

51 RESp. Negatiuè, quia mandatarius habita notitia pacis,vel parentelę initæ inter mandantem, & inimicum, debebat à duello desistere:notitia enim pacis fuit tacita reuocatio prioris mandati.Et ideo mandans excusatur ab ex-

S 2 com-

cõmunicatione. Quia qui agit pro mandante, sufficit, vt ei constet de contraria voluntate mãdantis, non solùm expressè, sed etiam tacitè. Ità Syluester *loc. cit.* Henriquez *lib. 14. c. 16. §. 2.* Lopez *vbi sup.* & alij.

Si mandans imposuit mandatario, vt iniret duellum non ad mortem, neque ad primum sanguinem, sed ad aliquos ictus tantùm causa honoris; & mandatarius duellantem vulnerauit, vel occidit; est ne ipse mãdans excommunicatus?

52 RESp. Affirmatiuè, tum quia verè fuit in culpa, & cogitare debuit; in duello euenire posse, vt pugnando, alter illorum, vel vulneraretur, vel occideretur; tum etiam quia ipsa duelli aggressio est sub pœna excommonicationis prohibita. Ità colligitur ex Syluestro *ibid. vers. Quartum si quis.*

Mandans duellum si mandatarius tũc noluit illud acceptare. Sed postea mutauit sententiam, & absque vllo alio mandato, duellum exequutus fuit, est ne ipse mandans excommunicatus?

53 RESp. Affirmatiuè si mandatum non fuit à mandante reuocatũ; quia primum crimen, quod in se commiserat, adhuc censetur in se perseuerare, si nulla fuit facta reuocatio. Ergò verè excommunicatione ligatur. Ità Viualdus *tr. de irregularitate n. 253.*

Mandans nõ expressè, sed tacitè duellum, vt si consanguineo iniuria læso quis dicat: Ne reuertaris domũ meã, donec aliquid noui de te audiam; Si posteà sequitur duellum, est ne talis mandans excommunicatus?

54 RESp. Affirmatiuè, quia tacitè fuit illius duelli causa, vel saltẽ consanguineum ad duellum magis excitauit; Actio enim specificatur à fine, & illius qualitatem participat, ad quam finis dirigitur. Verba illa vindictam, & duellum tacitè indicabãt. Ergò, &c.

Mandatũ requiritur ne, vt sit efficax, ità vt duellum ex ipso sequatur?

55 RESp. Affirmatiuè, quia si mandatum sit inefficax, ità vt nihil omninò in duellum influat, non habet rationem mandati, & cooperationis prohibitæ: Põtifex enim prohibuit sub pœna excommunicationis mandarum, quod rationem mandati habet: etiamsi posteà prouocatio, pugna, accessus, vel actus ad pugnam proximus, ob aliquod impedimentum sequutus non fuerit. Ità Bonacina *to. 1. tr. de excommunicat. disp. 2. q. 6. pun. 1. n. 28.* Cõtrarium sustinet Peregrinus *de duello q. 33. n. 2. & sequ.* In dubio tamen iudicandum est, mandatum influxisse, & fuisse efficax, quia possessio non stat pro mandante, sed pro mandato, vt notat idem Bonacina.

Spectatores duelli, incidunt ne in excommunicationem?

56 RESp. Affirmatiuè; dummodò sint spectatores ex condicto, seu ex proposito, & industria. Quia non dicuntur propriè spectatores duelli, qui transeuntes obiter aspicerent duelli pugnã. Et Gregorius XIII. in suo motu proprio addidit: *Spectatores ex proposito.* Quia isti duellum promouent, & duellatores coram eis multum concitantur ad certamen spe victoriæ: & ideò excõmunicationem incurrunt. Ità Sanchez *lib. 2. in decal. c. 39. n. 31.* Martinus del Rio *lib. 4. disq. magic. c. 4. q. 4. sect. 2. nu. 26.* Bonacina *to. 1. de excommunicat. disp. 2. q. 6. pun. 1. n. 30.* & alij. Secus autem spectatores, qui duellum aspiciunt, non publicè, sed occultè, vel per cancellos, aut ità distantes, vt non censeantur adesse præsentes. Isti enim non cõtrahunt excommunicationem: quia eorum aspectu non fouent duellum. Ità

Les-

Lessius lib.4.cap.4.dub.9. n.83. Hurtadus in 2.2.to.2.disp.170.sect.21.§.179. Diana to.5.tr.1.resol.62.ex par.5.tr.14. misc.2.res.100. Neque excommunicationem incurrit, qui duelli conscius tēdit in eum locum, videndi causa. quæ illic geruntur: quia illa curiositas non est damnata; & ij spectatores non sunt ex industria, sed per accidens, neque propter illos promouetur duellum. Ità Hurtadus, & Diana vbi sup. Neq; spectatores, qui subsisterent ad dirimendū duellum, quia opus licitum, & christianæ pietatis plenum facereut. Ità Sanchez loc.cit. Filliucius tr.29.c.8. n.177. Neq; aliquis famulus, aut amicus assistens, vt vocet Confessarium, qui confiteri possit vulneratum moribundum, aut chirurgum, qui illum medeatur, vt dicti Doctores affirmant.

Spectatores ex composito, si ignorent esse ab Ecclesia prohibitum, aspicere duellatorum certamen, incurrunt ne in dictam excommunicatiouem?

57 Resp. si ignorantia talis sit, vt essent parati, si sciuissent Ecclesiæ prohibitionem, ipsos pugnantes non aspicere, non incurrerent excommunicationem in foro interiori: quia non essent contumaces. Contumacia autem, ad incurrendam excommunicationem, est necessaria: quia lex excommunicat eos, qui scienter aliquid contra prohibitionem faciunt, vel facere præsumūt. Ignorans autem non dicitur verè præsumens. Presumptio enim importat dolum, & temeritatem, quod procedit cōtra facientes aliquid scientes, vel facere præsumentes. Non ergo ligatur excōmunicatione, qui ex ignorantia etiam vincibili, siue iuris, siue facti, modo non sit crassa violat legem: vt probat cum nonnullis alijs Diana to.5. tr.1. res.33. & 34.ex par.3.tr.5 misc.1.res.13.& ex par.5.tr.9.res.17. Et consequēter spectatores duelli ex condicto, & ex composito ignorantes hanc excommunicationem latam esse contra eos, illam non incurrerent. Et ità docent Diana etiam to.5.tr.1.res.61. ex par.11. tr.6. misc.6. res.27.& alij, quos ipse citat.

Socij, qui comitantur duellatorem, sunt ne omnes excommunicati?

58 Resp. socios, qui comitantur aggredientem ad duellum, causa iuuādi illum, esse excommunicatos, quamuis postcà pugna non sequatur, quando conati sūt, efficere, vt pugnetur, vel saltem si poterant, non impedierunt, sed maluissent pugnam sequi. Quia Gregorius XIII. exprefsè in suo motu proprio hos excommunicauit: *Etiamsi duellatores ad pugnam non veniant, quando per ipsos non stetit quominus veniretur*. Secus verò si comitentur duellatores, ad dirimendum duellum; quia id est opus virtutis, & sub præcepto, si commodè dirimere possunt. Ideò excommunicationem non incurrerent, etiamsi ex condicto, & ex instituto comitarētur duellatores, causa duelli impediendi. Ità Martinus del Rio, & Sanchez loc. cit. Nec etiam excōmunicationem incurreret famulus associans, & deferens arma, & equum sui heri, & illum expectans, donec terminetur duellum, quādo id nō potest omittere sine graui incommodo: vt affirmāt Hurtadus in 2.2. tr.2.disp.170.sect.21.§.179. Diana to.5. tr.1. res.62. ex par.5. tr.14. misc.2. res. 100.

Qui commodat amico, volenti duellare, arma, incidit ne in excommunicationem?

59 Resp. si duellator non esset pugnaturus absque amici arma, & ille ei subministraret; vtique incideret in excommunicationem, quia esset subministratio illicita, & aliquo modo causa, vt sequeretur duellum, & exprefsè à Gregorio XIII. prohibita. Sed si duellator est certè pugnaturus, etiam suis armis, bonitate inferioribus: tunc qui præbet illi arma securiora, vt sit minus discrimen

men suæ vitæ, dummodò in eadem specie paria sint, non incidit in excommunicationẽ. Tum quia talis subministratio nullo modo est causa duelli. Tum etiam quia sicut ille habet ius, tuendi propriam vitam; ità & alter potest, illi auxilium præbere in sui defensionem. Ità docẽt Hurtadus *loc.cit.sect.3.n.*185. Floronus *tr. de duello c.*15.*n.*4.& 5. Peregrinus *de duello q.*25.*n.*1. Diana *to.*5. *tr.*1.*resol.*63.*ex par.*5. *tr.*14. *misc.*2.*res.* 101.

Ob libellos, & scripta prouocantia ad duellum, quinam incidunt in excommunicationem?

60 RESp. Clementem VIII. in sua constitutione edita 1592. quæ incipit *Illius vices*, eos apertis verbis expressisse, dum inter alia decreuit. *Eos omnes, & singulos, qui suo, vel alieno nomine ad effectum, de quo superius dictum est, prædicta, vel his similia, multoq; magis ad certandum prouocatoria, scripta, libellos, epistolas earumue exempla dictauerint, composuerint, scripserint, miserint, detulerint, deuulgauerint, affixerint exẽplauerint, typis impresserint, subscripserint, intimauerint, vel etiam verbo denunciauerint, siue attestati fuerint, quiue alios ad singulare certamen publicè, vel occultè ineundum, vel ad prouocandum aliquem ad pugnam, siue ad huius generis scripta, quæ Manifesta, quæque cartulæ prouocatoriæ appellantur, scribenda, dictanda, mittenda, deferẽda, diuulganda, auxilium, consilium, operam, vel fauorem præstiterint, vel eorum aliquo se quomodolibet immiscuerint, etiamsi neq; pugna, neque certamen, aut effectus, nec accessus, aut actus ad pugnam proximus, neque expressa, et aperta prouocatio subsecuta fuerit, neque scriptiones prædictæ, quæ manifesta dicuntur, in publicum prodierint, aut cuiquam intimatę extiterint, si per eos non steterit, quominus publicatio, aut denunciatio fieret, &c. excommunicamus, & anathematizamus.*

Qui libellum prouocatorium compo-suit, vel scripsit, sed per ipsum stetit ne affigeretur, neq; intimaretur, afficitur ne excommunicatione?

61 RESp. Negatiuè, quia per ipsum stetit, ne publicatio, vel intimatio, aut prouocatio sequeretur. Secus autem si affixit, vel publicauit, aut intimauit, etiamsi postea statim libellum dilacerauit, vel impediuit prouocãtes ad duellum, ne illud committerent; quia illa affixio, vel publicatio, aut intimatio libelli, verè est prouocatio ad duellum, & ad pugnam, & actio simplicitèr, & absolutè in dicta constitutione prohibita; qua posita, excommunicatio statim incurritur. Ità Peregrinus *q.* 5. *de duello n.* 3. & 8. Bonacina *de excommunicat. disp.*2.*q.*6.*pun.*1. *n.*34.

Qui audiunt, vel legũt prouocationes ad duellum, incidunt ne in excommunicationem?

62 RESp. si illas audiunt, vel legunt ob simplicem curiositatem; non incidunt in excommunicationem; quia hæc actio non exprimitur in motu proprio Clementis VIII. & in pœnis non est facienda extensio vltra verborum significationem, nec odiosa sunt amplianda: *c. Odia de regulis iuris in* 6. Si autem audiunt, vel legunt dictas prouocationes, ad finem consulendi, an sint iuxtà iniquas leges duelli; vtique incidunt in excommunicationem; quia sũt consulentes, cooperantes, & prouocantes ad pugnam contra dictas prohibitiones.

Excommunicatio incurritur ne semper, statim ac præstitæ sint prædictæ actiones?

63 RESp. prædictas actiones duplici modo prohiberi. Aliæ enim prohibentur absolutè, & absq; vlla cõditione: Aliæ verò sub conditione: Si per ipsos non stet, quin duellum sequatur. Quæ prohibentur primo modo, statim ac præstitæ sunt, incurritur ex-

excommunicatio: hæ autem sunt, prouocare ad duellum, publicare, affigere, intimare duelli libellum, accedere ad locum duelli, acceptare duellum, pugnare in duello, & similes. Ob quamlibet harum actionum statim quis in excommunicationem incidit, quia sine vlla conditione prohibentur. Sunt & aliæ actiones, quæ sub conditione prohibentur: vt consulere duellum, componere libellos, mandare, vt huiusmodi libelli deferantur, affigentur, publicentur, commodare arma, & aliæ actiones, quæ exprimuntur à Clemente Octauo in illis supradictis verbis: *Volentes eos omnes*, cum sequentibus supradictis. Per quas actiones non incurritur excommunicatio statim, sed quãdo impletur conditio; Si per eos, qui eas præstant, non steterit, quin sequatur duellum, vel illius prouocatio: vt notat Bonacina *to.1. de excommunicat. disp.2.q.6.pun.1.n.33.*

64 Ex his dictis sequitur primo consulentem, ad prouocandum duellum, incurrere excommunicationem statim, ac ipsa prouocatio sequitur, vel sequi debuisset, si aliunde impedimentum non adfuisset. Secundo, qui libellum prouocatorium composuit, vel scripsit, afficitur excommunicatione statim, ac prouocatio, vel duelli publicatio sequitur. Tertio, commodantem arma in excommunicationem incidere quando cum illis decertandum erat, vel accedendum ad locum duelli, etiamsi pugna impedita fuerit. Quarto, qui auxilium, vel consilium, vel mandatum dedit ad pugnandum, vel ad prouocandum duellum, non ligatur excommunicatione, si ante prouocationem, vel pugnam, influxum sui consilij, mandati, vel auxilij, reuocauit; Quia per ipsum stetit ne prouocatio, vel pugna sequeretur. Secùs autem si procurauit duelli prouocationem, & solum impediuit, ne sequeretur pugna: quia per ipsum non stetit, ne sequeretur prouocatio. Ità Bonacina *loc.cit.*

Vltra excommunicationem, quas alias pœnas incurrunt pugnantes in duello?

65 RESp. decreuisse illas Conc. Tridentinum *sess.25. de reform.c.19.* sequentibus verbis, *Qui pugnam commiserint, & qui patrini vocantur excommunicationis, ac omnium bonorum proscriptioni, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & vt homicidæ iuxtà sacros canones puniri debeant, & si in ipso conflictu decesserint perpetuo careant Ecclesiastica sepultura.* Has autem pœnas à dicto Concilio impositas in casu duelli publici, vel solemni Gregorius XIII. extendit etiam ad duella priuata ex quauis causa inita, & ad mandantes, instigantes, fauorem dãtes, & ex composito spectantes, seu aspicientes. Et Clemens VIII. etiam in suo motu proprio, qui incipit *Illius vices*, edito 1592. dictas constitutiones, & decreta confirmauit, & innouauit.

Pœnæ perpetuæ infamiæ, & proscriptionis bonorum petunt ne Iudicis sententiam?

66 RESp. Affirmatiuè; quia sunt pœnæ, quæ priuant proprio iure acquisito, & consequenter non solitæ incurri ante Iudicis sententiam: vt docent Sãchez *in decal. lib.2. c.39. n. 32.* Castro Palaus *to.1.tr.6.disp.5.pun.7.* Diana *to. 5.tr.1.res.64.n.7.ex par.7.tr.11.misc.2. res.44. n.7.* asserentes: Præter excommunicationem, suspensionem, & interdictum, reliquas pœnas relatas in supradicto decreto Tridentini, & Bullis Pontificum indigere sententia Iudicis saltem declaratoria criminis, vt incurrantur.

Vt mortuo in duello denegetur sepultura requiritur ne Iudicis sententia?

67 RESp. quod Baunius *in Theol. mor. disp.3.tr.2.q.19.* opinatur requiri Iudicis sẽtẽtiã: vt morienti in duello denegetur sepultura. Quia pœnę, quę pri-

priuant hominem iure acquisito, non solent incurri ante Iudicis sententiam declaratoriam criminis, vt supra dictũ est, docere Doctores citatos. Sed fideles per baptismum, dum sunt à Christo Domino recepti in suam familiam, acquisierunt ius ad ecclesiasticam sepulturam. Ergo vt ea priuentur, requiritur Iudicis sententia declaratoria sui criminis. Hæc autem opinio communitèr non admittitur absolutè prolata. Nam vsus Ecclesiæ est, vt notant Peregrinus *de duello q.7.n.3.* Diana *to.5.tr.1.ref.64 n.4.ex par.7.tr.11.misc.2.ref.44. n.4.* si notorium sit, mortuum in conflictu decessisse, contra dictam Constitutionem Clemẽtis VIII. nullo pacto in loco sacro sepeliendum esse. Quia ipso facto incidit in pœnam: nec requiritur Iudicis sententia: vt executioni demãdetur. Si verò notorium non esset, decessisse in notorio mortali peccato, nec deliquisse contra dictam Constitutionem; neque Parochus debet eum sepelire in Ecclesia, sed nec etiam sepulturã ei denegare, sed rem totam ad Episcopum, vel eius Vicarium deferre, qui capta summaria informatione sententiam ferat. Ità docent dicti Doctores, & Remigius *in pract. Conf.tr.2.c.5.§.1.n.11.*

Vulneratus in duello, si moriatur ex ipso vulnere post aliquos dies, est ne priuãdus Ecclesiastica sepultura si Sacramenta susceperit?

68 RESP. Esse priuandum Ecclesiæ sepultura, docet Thomas Hurtadus *var.to.2.tr.vlt.ref.5.§.6.n.196.* vbi ait: Si quis certantium obierit, ex vulnere in duello accepto, itaut euidenter constet, ex illo obijsse; etiamsi Sacramenta pœnitentiæ, & Eucharistiæ acceperit; non debet humari Ecclesiastica sepultura; nam moritur ex vulnere in duello accepto: et mori in duello dicitur; qui tale vulnus in duello accepit, ex quo, nisi interueniente miraculo, superstes esse non potest. Idem sustinent Bordonus *to.3.resol.51.n.111. & 112.* Lauorius *in var.elucubr. tit.2. c.12. n.16.* Sanctarellus *de sepulturis tr. 2. conclus. 8. n. 12.* Thesaurus *in praxi par.2.c.3.* Bichius *in promptuario confessar. par. 2.c.18.§.9.* Bonacina *to.1.de excommunicat. disp.2.q.6.pun.1.n.22.* vbi docet, quod is dicitur in duello mori, qui ex vulnere, in duello accepto, moritur: Et priuatio Ecclesiasticæ sepulturæ inducta est in detestationem criminis: vt reliqui cognoscentes, duellum tam acriter puniri, terreantur, & ab huiusmodi crimine arceãtur. Quamobrem dici potest; priuationem sepulturæ non infligi per modum censuræ; sed per modum iustitiæ vindicatiuæ, distinctæ à censura. Alioquin opus non fuisset, hanc pœnã exprimere; cum priuatio sepulturæ sit effectus consequens excommunicationem. Et ità etiam sentiunt Peregrinus *q.7.n.4.* & alij.

69 Sed Diana *to.5.tr.1. ref.68. n.2. ex par.11.tr.6.misc.6.ref.26.* Bossius *verb. Sepultura n.5.* Carafa *de duello tr.2.sect. 3. q. 19. nu.9.* Vidaldus *in Arca Theol. moral.tit.de duello inspect.6.n.46.* Baucius *in miscell.to.1.q.438.pet.8.* Barbosa *in collect.conc.Trid.sess.21.c.19. de reformat.n.20.* Possentius *in recollect. qq. moral. verb.Duellum n.6.* Mancinus *in pract.de infirmis in ord. ad sepult. n.34.* Trullenchus *de iure Parochi c.9. dub.7. n.7.* Remigius *in pract. confess.tr.2. c.5. §.1.n.11.* Lezana *to.2. verb.Duellum n. 14.* Portellus *in respons.cas.consc. par.3. casu 10.n.3. & 4.* docẽt, quod si aliquo tempore post peractum duellum obierint, etiamsi ob vulnus in duello acceptum talis mors ipsis contigerit, non sunt priuandi Ecclesiastica sepultura. Quia Conc.Trid.& Clemens VIII. loquuntur de illis, qui in ipso conflictu, non post ipsum, decesserint. Et cum sit lex pœnalis extendi non debet, sed potius restringi. Quod verum etiam est; si quis moriatur post vnum, vel alterum diem duelli: quia in tali casu quis non moritur in loco duelli, sed ex occasione duelli: & ideò non includitur in decreto Conc. Tridentini, neque in rituali Pauli V. & sepeliri potest in loco sacro. Ità Diana contra Peregrinum *to.5. tr. 1.*

tr.1.ref.65. ex par.2. tr.16. misc.2. ref. 52.alias 54.& alibi.

Qui moritur in duello, sed ante obitum dedit pœnitentiæ signa, est ne ei neganda Ecclesię sepultura?

70 RESp.Portellum *loc.cit.*opinari,non ei denegandam esse Ecclesiæ sepulturam: quia Concilium videtur loqui de illo, qui moritur in duello in mortali peccato sine signis contritionis. Non autem de eo, qui ante mortē dedit signa pœnitentiæ. Insuper vt supra dictum est, huiusmodi lex est pœnalis, & proindè strictè intelligenda, prout verba sonant. Cum ergò dicat priuandum esse Ecclesiastica sepultura morientem in duello, videtur,non comprehendi in illa casum prædictum, in quo quis non moritur in duello, sed finito duello cum signis contritionis: & quamuis moriatur in loco duelli, non tamen moritur in ipso conflictu, vt patet: et Concilium Tridentinum videtur statuere, quod de iure communi statutum erat,nempè esse denegandam Ecclesiæ sepulturam morienti in conflictu duelli: quia moritur in peccato mortali.

71 Sed his non obstantibus, dicendum est cum Homobono *in consult. cas. conscien.to.2.par.7.ref.*64.Sancio *in selectis disp.*36.*n.*9.Diana *to.*5.*tr.*1.*ref.*66.*n.* 3. *ex par.*4. *tr.*4. *misc. ref.* 192. Lezana, Barbosa *loc.cit.* & alijs: duellantes,si in loco conflictus moriantur, etiamsi ante obitum dederint signa pœnitentiæ,non esse eis concedenda ecclesiastica sepultura.Non solùm quia,vt vult Tridentinum,semper verificatur,in loco conflictus decessisse. Sed etiam quia ità determinatur in rituali Romano Pauli V. *in rubrica de exequijs* his verbis: *Negatur Ecclesiastica sepultura morientibus in duello, etiamsi ante obitum dederint signa pœnitentiæ.* Et Ioãnes Sancius vbi supra ait: *Quamuis ibi eis essent ministrata Sacramenta pœnitentiæ,& Eucharistiæ,non esse concedendam Ecclesiasticā sepulturam.*

Episcopus potest ne cum his contritis, & confessis dispensare, vt liceat,eos sepelire in loco sacro?

72 RESp.Affirmatiuè; ità Duuallius *in* 2.2.*D.Th.tr.de charit.q.*17.*ar.*1. *circa finem*,docet enim: Episcopum iustis de causis post duellum morienti attenta contritione,& absolutione,quam consequutus est,posse in hoc dispensare; ac etiam in alijs officijs ab Ecclesia pro defunctis fieri solitis. Quia in Concilio, & à Pontificibus tantùm fit mentio eorum, qui in duello obicrint, & non eorum, qui post duellum cōtriti, & confessi mortui sunt.Et Diana *to.*5.*tr.*1. *ref.*67. *ex par.*5.*tr.* 3. *resol.* 140.absolutè affirmat sine vlla Episcopi dispensatione posse in loco sacro sepeliri, quia non est mortuus in peccato mortali,dū contritus, vel confessus decessit. Sed hoc est contra supradictū rituale.

Potest ne publica oratione deprecari, & Missæ Sacrificium offerri, pro mortuo in duello cum contritionis signis; sed sepulto extrà Ecclesiam, & in loco non sacro?

73 RESp. Affirmatiuè; quia licet talis publicè in excommunicationem incurrerit, non fuit tamen nominatim declaratus excommunicatus; neq; talem excommunicatum, non denunciatum,tenemur,vetare in communicatione spiritualium, vel temporalium. Secundò, quia talis non est mortuus clarè in peccato mortali; nā licet duellando peccauerit mortaliter, tamen post duellum signa dedit contritionis. Ergò censendum est,non fuisse mortuū in claro peccato mortali. Ergo potest pro illo oratione publica orari,& Missas offerri.Ità docent Nauarrus *in sum. c.* 27.*n.*36.*& tract.de orat.c.*19.*conclus.* 6. Henriquez *lib.*9. *c.*15. *n.*3. Reginaldus *to.*2.*lib.*32.*tr.*1.*sect.*2.*n.*76. Diana *to.*5.*tr.*1. *ref.*66. *n.*4. *ex par.*4. *tr.*4.*ref.* 192. *n.*4.

Ex occisione sequuta in duello, oritur ne obligatio restitutionis?

74 Resp. Molinam *de iust. to.4.tr.3.disp.* 82.*n.*2. Turrianum *in* 2.2.*D.Thomæ to.*2.*disp.*28.*dub.*4.*n.*12. Peregrinū *de duello q.*39.*n.*4. Megalium *par.*2.*lib.* 3.*c.*1.*q.* 1. *n.*13. & Bonauenturā Colonensem *in tract. de duello c.* 12. sustinere, quod qui in duello alterum lædit, vel occidit tenetur in foro conscientiæ resarcire læso, vel filijs, & hæredibus occisi, quamcumque iacturam, quam illi ratione læsionis, vel occisionis perpessi sunt. Quia qui pugnant in duello, dant operā rei illicitæ. Ergo si ex duello sequitur læsio, vel mors, qui lædit tenetur resarcire damnum illatum.

75 Sed probabilius Doctores infra citādi, distingunt inter prouocātē ad duellum, & prouocatum. Si enim prouocans prouocatum lædit, vel occidit, vtique tenetur restituere damnum illatū. Quia prouocatus censetur, inuoluntariè acceptasse duellum, & ne apud mundanos vilis haberetur. Si verò prouocatus lædat, vel occidat prouocantem, quamuis mortaliter peccet, nihilominus non tenetur ad damni restitutionem, quia prouocans, illum inuitauit ad sui occisionem. Scienti verò, & volenti non fit iniuria. Quod si ambo ad duellum se prouocarent; neuter tenetur alteri ad restitutionem. Quia tunc intercedit pactum implicitum, vt occidens nihil indè occiso teneatur. Ità docent Azorius *par.*3.*lib.*5. *c.*3. *quæst.*7. Filliucius *to.* 2. *tr.*32.*c.*8.*nu.*212. Lessius *lib.*2. *c.*9.*dub.* 11.*n.*133. Rebellius *de obligat. iust. par.* 1.*lib.*3. *q.*12. *nu.*8. & 9. Layman *lib.*3. *sect.*3.*tr.*3.*c.*6.*n.*5. & alij, quos citat, & sequitur Diana *to.*8.*tr.*5.*resol.*67.*n.*2. & *resol.*79.*n.*5. *ex par.*3. *tr.*6. *resol.*53.*n.*5. & *ex par.*5.*tr.*4.*resol.*50.*n.*2.

Locorum Domini, si duellum in suis locis fieri permiserint, aut quantum in se fuerit, non prohibuerint, quas pœnas incurrunt?

76 Resp. Concilium Tridentinum *sess.*25. *de reform. c.*19. decreuisse, vt suprà dictum est, *Quod Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocumq; alio nomine, Domini temporales, qui locum ad monomachiam in terris suis, inter Christianos, concesserint, eo ipso sint excommunicati, ac iurisdictione, & dominio Ciuitatis, castri, aut loci, in quo vel apud quem duellū fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, priuati intelligantur: & si feudalia sint, directis Dominis statim acquirantur.* Ità Conciliū. Gregorius *XIII.* in sua Constitut. quæ incipit *Ad tollendum, edita sub die* 14. *Decembris* 1582. confirmauit, & innouauit dictum decretum his verbis: *Volens etiam locorum Dominos, si certamen ex condicto huiusmodi permiserint, aut quantum in se fuerit, non prohibuerint, eisdem censuris, & pœnis subiacere.* Ac etiam Clemens *VIII.* illud confirmauit, innouauit, & ampliauit in sua Constitut. quæ incipit *Illius vices sub die* 2. *Septembris* 1592. his verbis: *Iisdem pœnis teneri non solùm locorum Dominos, sed etiam Magistratus, Præsides, Locumtenentes, aut etiam Militum Duces, & Capitaneos, in castris, vel extra ea, in alieno, vel hostili solo, uel cum Militibus exercitus aduersariorum, monomachiam in quocumq; casu per præsentem, uel alias constitutiones huiusmodi prohibitā, permittentes, uel quantum in ipsis est non prohibentes, aut post admissum crimen, ueniam, & impunitatem concedentes.*

Principes possunt ne in casu extraordinario, ad maiora vetanda mala, duellum permittere?

77 Resp. Salonium 2.2.*q.*64.*ar.*3. *controu.*3.*conclus. vlt.* Megalum 3. *par. lib.*4.*c.*4.*q.*2.*n.* 13. sustinere ob supradictas prohibitiones Tridentini, & Summorum Pontificum, nūquam posse Principes, neque ad vitanda maiora mala duellum permittere. Sed contrarium docent Caietanus 2.2.*q.*95.*ar.*8. *in fin.* & *in summa verb. Duellum in fin.* Armilla *verb. Duellum n.*1. Emmanuel Sà *verb. eod. n.*1. Lyranus 1. *Reg. c.* 17.

Na-

Nauarrus *sum.c.11.n.39.* Diana *to.5.tr.1.res.51.n.4.& res.52.n.13. ex par.3.tr.6.misc.2.res.1.n.13.& ex par.6.tr.6.misc.1.res.20.* Sanchez *lib.2.in decal.c.39.n.30.* Vbi ait: Nec etiam incurrit (scilicet excommunicationem) Princeps hæc duella inter christianos permittens, quando permittere in casu extraordinario opus esset, ad vitanda maiora mala, & scandala. Quia licet Princeps semper peccet assensum his duellis præbendo, siue ea concedendo. At immunis esset culpæ, ea permittendo in eo casu extraordinario. Sicut ob similem causam licet permittere lupanaria. Et quamuis Gregorius XIII. in suo motu proprio extēderit ad Dominos (duella permittentes, aut non prohibentes) eam excommunicationem: at clarè intelligitur, quando illicitè permittuntur. Nam permissio licita, ac iuri naturali, regulisque prudētis gubernationis consona, ad prospiciendum bono communi, nec interdicitur, nec pœna, sed præmio digna est. Hæc Sāch.

78 Et idem docet etiam Hurtadus de Mendoza *in 2.2. de fide, spe, & charit. to.2.disp.170.sect.21.§.173.* his verbis. *Princeps non est obnoxius his pænis, quādo, permisso duello, vetat grauiora damna, quæ alia ratione vetari non possent, nisi cum grauiori incommodo.* Tum quia minora mala non solum permittuntur, sed etiam consuluntur, quando aliter vetari non possunt. Tum etiam, quia ius naturale, & Ecclesiasticum vetat eas permissiones, ad vetanda damna, inde sequenda. Ergò si non ex permissione sequantur damna grauiora, non intelligitur permissio interdicta. Vnde in tali casu licebit, designare certamini locum; sicut licet, designare locum lupanari, quando sine lupanari vetari nō possunt incommoda grauiora. Et designatio loci non est cooperatio ad certamen; sicut neque designatio lupanaris est cooperatio ad impudicitiam meretricum. Sed est designatio conditionata; vt ibi concertent, si qui concertare voluerint: sicut in lupanari, vt ibi meretricia exerceat, si quæ voluerit esse meretrix. Hæ occasiones sunt: Quando inter duos Principes feruerēt odia minantia bellum exitiale; quod quidem auerteretur, & restinguerentur odia, si monomachiam permittat Princeps tertius. Qui non solum posset eam permittere, sed consulere: si omnibus prudenter expensis, iudicaret nullam esse aquam illi incendio. Consulere inquam non absolutè, sed vt potest consuli minus malum. Item si vassalli Principis ità tumultuarent ciuilibus odijs, vt prudentèr timeatur, illos catervatim, & ex insidijs congressuros: neque ipse Princeps posset eos legibus coercere, nec compescere, immineatq; seditio, & rebellio. Tunc si possent ea damna vetari, permissa, aut consulta monomachia, esset permittenda, aut consulenda: Minus enim malum est, vt pauci congrediantur, quam vt multi. Item si duo Principes peterent à Principe tertio campum, vt ex ipsorū subditis pauci in eo duellarēt: Si Princeps tertius, illum negare non posset sine periculo, vt illi in eum arma verterent; illique imminerct, aut amissio Regni, aut periculosū bellū. Hæc Hurta.

Princeps Christianus, qui in suo statu duobus infidelibus locum cōcederet duellandi, incurreret ne excōmunicationem?

79 Resp. Negatiuè; quia Concilium Tridentinum expresè prohibet Principibus non permittere duellum inter Christianos, nulla facta mensione de duello inter infideles. Ità Martinus del Rio *lib.4.disquis.magic.c.4.q.4.sect.2.n.26.* Sanchez *vbi sup.n.29.* Qui subdit, secus esse dicendum, si in duello pugnaturus esset Christianus cum infideli. Quia tunc Princeps concederet locum ad duellum Christiano, quod clarè cōstat, esse sub excommunicatione prohibitum à dictis Concilio, & Pontificibus. Ità etiam Barbosa *in Trid.sess. 25.c.19.n.18.*

Pœna priuationis iurisdictionis, & domi-

minij Ciuitatis, Castri, aut loci ab Ecclesia obtenti, vt à Principe, & ab alijs, in Conc. expressis, incurratur ob duelli permissionem, indiget ne Iudicis sententia?

80 RESp. Affirmatiuè, quia est pœna, quę priuat proprio iure acquisito, & ideò non incurritur ante Iudicis sententiam. Sola enim pœna excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ac etiam irregularitatis est latæ sẽtentiæ, & contrahitur absque Iudicis sententia, vt supra etiam probatum est. Et ità docet Sanchez *loc.cit.n.32.*

Absolutio excommunicationis latæ contra duellantes, & ad duellũ cooperantes, est ne Summo Pontifici reseruata?

81 RESp. Affirmatiuè; Quamuis enim hæc excommunicatio imposita à Conc. Trid. & à Gregorio XIII. reseruata non sit; nihilominus à Clemẽte VIII. reseruata est his verbis. *Excõmunicationis absolutionem ab alio, quàm à nobis, aut pro tempore existente Romano Pontifice, &c. nisi in mortis articulo constituti, obtinere nequeant, etiam prætextu quarumuis facultatum, & indultorum, quibusuis personis Ecclesiasticis, cuiuscunque Ordinis, aut Militiæ, status, aut gradus, aut conditionis existentibus.* Ità in supradicta Constitut.

Quando duellum emissum, est occultum, potest ne Episcopus eius excommunicationem absoluere?

82 RESp. Affirmatiuè; quia Episcopis concessum est priuilegium à Concilio Trid. *sess.24. c. 6.* absoluẽdi à casibus Summo Pontifici reseruatis, quando sunt occulti. Quod priuilegium in Constit. Clementis Octaui nõ est derogatum, cum de illo ibi nulla mentio fiat, prout fieri debebat, vt derogatum censeretur. Ità Sanchez *lib. 2.in decal.c.39.n.27.* Bonacina *to.1. de excomunic.disp.2.q.6.pun. 1.n. 39.* Rodriquez *to. 1. quæst. regul. q.8. ar. 10.* Suarez *de pœnit.q.30.sect.2.n.24.* Peregrinus *de duello q.37.n.3.* & alij.

Quando dicitur duellum occultum, ità vt illius excommunicatio absolui possit ab Episcopo?

83 RESp. aliquos Doctores, quos refert Sanchez *lib.2.in decal.c.11. n.19.* opinari; delictum occultum dici, quando in iudicium deferri nequit, eò quod nullus interfuit testis, & sola delinquentis confessione manifestari potest Ecclesiæ. Sed ipse Sanchez *loc.cit. & lib.8.de matrim. disp.34.n.55.* Suarez *de censuris disp.41.sect.3. n.9.* Emmanuel Sà *summ.verb.Episcopus n. 33.* Sayrus *to.2.lib.4.c.17.n.21. & lib. 7. c. 13.n.12.* Azorius *par.1.lib.8.c.10.quæst. 9.* & alij docent: delictũ occultũ in Sacra pœnitentiaria dici illud, quod distinguitur à publico; quamuis enim delictum, seu duellum sciatur, ac proinde probari possit, tunc solum non erit occultum, quando est publicum, non solum in ciuitate, sed etiam in maiori parte viciniæ, vel collegij, monasterij, vel parochiæ, dummodò saltem decem personæ inueniantur in ea vicinia, parochia, vel collegio, aut monasterio, in quibus id publicũ est. Verum si duellũ deductum sit ad forum contentiosum, etiamsi vnico teste probetur, nequibit Episcopus illud absoluere, nisi delinquens ob defectum plenę probationis, sit in foro externo absolutus. Vt docent Sanchez *ibid. n.21.* Auila *de censuris 2.par.c.7.disp.1.dub.11.conclus.3. & par.7. disp.10. dub.6. in fin.* Suarez *ibid.disp.42.sect.2.n.3.* & alij. Si autem duellum sit alicubi publicum, & vbi absolutio petitur, sit occultum. Tunc vel facile publicari potest ad alia loca: et Episcopus non potest illud absoluere; quia quod alicubi publicũ est, simpliciter est publicum, & non occultũ: vt docet Suarez *to.4.in 3.par. disp.30. sect.2.n.2. in fin.* Vel est publicum in loco ita distanti, vt eius notitia non sit per-

peruenienda in loco, in quo absolutio petitur: & potest Episcopus, tanquam duellum occultum absoluere. Ità Sanchez *n.20.*& Auila *loc.cit.*

Qui excommunicationem supradictã contraxit, & ob legitimum impedimentum adire non potest Papã, potest ne ab Episcopo absolui?

84 Resp. Affirmatiuè; vt patet ex *cap. De cætero de sentent.excommun.* Quia non est maior ratio cur potius Episcopus non possit absoluere pœnitentem in casu duelli, interueniente iusto impedimento, quàm in alijs casibus Summo Pontifici reseruatis. Ità Bonacina *de excomm.disp.2.q.6.pun.1.n.39.*Sanchez *de matr.lib.2.disp.4.n.2. circa finem.*Henriquez *lib. 12.c.3.n.1. & lib.6.c.9.n.7.* Duardus *in bulla cœnæ lib.3.§.2.q.8. n.21.*Gasparus Hurtadus *de excommunicat. disp.15.diffic.1.n.10.* vbi ait Episcopis quoque conceditur facultas, absoluendi à quacunque excommunicatione Pontifici reseruata, quando excommunicatus est legitimè impeditus, adire Summum Pontificẽ; siue ætate senili, siue impubertate, siue infirmitate, siue inimicitia capitali periculosa, siue fragilitate sexus, siue cura familiæ, siue quia est sub cura parẽtum, siue paupertate in eo, qui non solet mendicare, siue quocũque alio impedimento, ad arbitrium viri prudentis, sufficiente. Quamuis possit ad Sũmum Pontificem mittere, & nõ mittat.

Regulares possunt ne absoluere excommunicationem, ob duellum contractam, virtute suorum priuilegiorum?

85 Resp. In Italia extra vrbem Romã non posse hodie Regulares virtute suorum priuilegiorum, concedentium casus Papæ reseruatos, absoluere excommunicationem duelli. Quia Sacra Cardinalium Congregatio, de mãdaro Clementis VIII. die 9. Ianuarij 1601. & die 16. Nouembris 1602. statuit in decreto, quod incipit: *Sacra Congregatio quoad prouocantes, aut pugnantes in duello, iuxtà decretum, & formam Tridentini, & Gregorij XIII. Regulares omnes etiam Societatis Iesu non posse, virtute suorum priuilegiorum, à censura ob duellum incursa, absoluere in Italia extra vrbem Romam.* Ità referunt, & docent Bonacina *de excomm. disp.2.q.6.pun.1.nu.* 40. Diana *to.7.tr.1.res.264.& 265.n.4. ex par.5.tr.14..Misc.2.res.103. & ex par. 7.tr.11.misc.2.res.45.n.4.*Maranta *in summa bullarij verb. Casus reseruatus fol.199.* Dicastillus *de iustit. & iur. to. 1. lib.2.tract.1.disp.10.dub. 15. n.238.* Laymnan *lib.3.tr.3.par.3.c.5. n. 4.* Pellizzarius *to.1.tr.6.cap.2.sect.1.n.35. in fin.* contra Hurtadum de Mendoza *in 2.2.disp.170.sect.21.§.201.*

86 Extra verò Italiam, & in Vrbe Roma posse regulares, à dicta excommunicatione duelli absoluere, virtute suorum priuilegiorũ affirmant Baunius *in Theol.mor.par.2.tr.2.q.18.* Dicastillus *loc.cit.*Paulus Comitolus *lib. 6. moral. q.17.*Reginaldus *to.2.lib.21.n. 83.* Filliucius *to.1.tr. 15.c. 5.n. 106.* Diana *vbi sup.* Fagundez *to.1.in decal.lib.5.c. 8.n.5.*& alij. Quia Clemens VIII. in sua Constitut. solum prohibet, ne Regulares priuilegiati, prætextũ facultatum, seu priuilegiorum absoluant: Qui autem virtute suorum priuilegiorum, iuxta consuetam praxim receptorum absoluunt non dicuntur prætextu facultatum, aut indultorum absoluere, sed vera facultate, quam habent ex receptis priuilegijs. Et addit Filliucius *tr.29.c.8.n.167.* ità Romæ doctissimos viros à se consultos respondisse, vt refert Fagundez *loc.cit.* Vnde Regulares commorantes in Sicilia, Sardinia, & Corsica possunt vigore suorum priuilegiorum absoluere duellantes ab excommunicatione. Quia non includuntur in dicto decreto Clementis Octaui, nam dictæ insulæ sunt extra Italiam, vt docet Diana *vbi sup. in fine resolutionum.* Verum Bonacina *de censur.disp. 2.q.6.pun.1.n.41.* Peregrinus *de duello q.38.*

*q.38.n.4.& seq.*Sanchez *lib.2. c.39.nu. 27.* sustinent Clementem *VIII.* in suo motu proprio reseruasse excommunicationem, etiam in duellis priuatis, & decreuisse, virtute nullius priuilegij, concessi, à quibusuis personis cuiuscũque status, posse huius excommunicationis absolutionem concedi. Quare nullus Religiosus potest virtute suorũ priuilegiorum, concedentium omnes casus Papæ reseruatos, ab illa absoluere.

Prouocantes, vel ad duellum cooperãtes, possunt ne absolui ab excommunicatione à Regularibus, virtute priuilegiorum, duello nõ sequuto?

87 RESp. quod vel per prouocantes, & per cooperantes ad prouocationem, non stetit, quin duellum sequeretur; Et ipsi non possunt hoc tempore virtute priuilegiorum à Regularibus absolui; quia contraxerunt excommunicationem iuxtà constitutionem Gregorj XIII. ex qua Sacra Congregatio abstulit Regularibus facultatem absoluendi, vt benè notant Filliucius *tract. 29.c.8.q.14.n.167.*Bonacina *de excommunicat.disp.2.q.6. pun.1.n.*40. & alij. Vel per ipsos prouocantes, vel cooperantes ad duelli prouocationem, stetit, ne pugna sequeretur:Et à Regularibus virtute suorum priuilegiorum absolui possunt. Quia nõ contraxerunt excommunicationem, contentam in decreto Tridentini, & Gregorij, sed contentam in constitutione Clementis VIII. à qua Regulares habentes priuilegia, absoluendi ab excommunicationibus, Papæ reseruatis, absoluere possunt: quia hæc facultas non fuit reuocata à Sacra Cõgregatione, nam solùm abstulit facultatem absoluẽdi ab excommunicatione imposita, iuxtà formam Concilij, & Bullam Gregorij. Hoc autem decretũ non est ampliandum, sed strictè explicandum, iuxtà verborum proprietatem. Ità supradicti Doctores. Similitèr Regulares possunt absoluere illos, qui pugnam committunt, sed nõ ex condicto, vel absque determinatione loci, & temporis, vel sine periculo occisionis, vel mutilationis, aut vulneris. Ac etiam consulentes, vel adiuuantes, aut mandantes, &c. quando ipsi reuocauerunt efficacitèr consilium, vel auxilium, aut mandatum; quia per ipsos stetit, ne sequeretur duellum.

Excommunicatio per duellum contracta potest ne absolui per Bullam Cruciatæ?

88 RESp. Posse absolui semel in vita, & semel in mortis articulo. Quia Bulla Cruciatæ non reuocatur, nisi per expressam derogationem: quæ derogatio non continetur in dicto motu proprio Clementis VIII. Ergo per facultatem dictæ Bullę absolui potest excommunicatio, per duellum contracta, semel in vita, & semel in articulo mortis, vt ab omnibus alijs casibus Papę reseruatis. Ità Sanchez *lib.2.c.39.n.27.* Hurtadus de Mendoza *in 2.2.disp.170.sect. 21. §. 201.* Diana *to.4. tr.3. res. 67. ex par.5.tr. 14.misc.2.res.104.*

CAPVT XIX.

De quarta specie Superstionis, quæ est vana obseruantia.

Quid est Superstitio vanæ obseruantiæ?

1 RESp. quod est procuratio alicuius effectus, per media vana, & inutilia, nec à natura, nec à Deo, ad illum effectum producendnm, instituta; sed ex hominum vanitate, cooperante Dæmonum malitia, inuenta. Dicitur enim hęc superstitio vana obseruantia, quia vtitur medijs, vel non habilibus, ad consequendum effectum intentum, vel si effectus consequatur, plus detrimenti, quàm commodi affert. Nam commodũ est de rebus corporeis, & temporalibus: detrimentum verò est animæ, & de rebus spiritualibus. Ità docent D.Thomas

mas 2.2.q.96.ar.2.& 3.Leſſius *lib. 2. c. 23.dub.* 10.Sanchez *lib.2. in decal.c.*40. *n.*1.Sayrus *lib.4.c.6.* Thomas del Bene *de offic.Inquiſ.par.2.dub.*228.*ſect.*5.& alij communiter.

Hæc vana obſeruantia, in quo differt à diuinatione?

2 RESp. differre, quia diuinatio ordinatur ad ſolam cognitionem rerũ occultarum, indebito modo conſequẽdam. Vana autem obſeruantia tendit ad opus,& ad effectum externum,nempè ad aliquod commodum conſequendum,vel ad aliquod malum vitandum, vel ad aliquod damnum inferendum. Ità ſupradicti Doctores.

In quo conſiſtit huius ſuperſtitionis malitia, & eſt ne graue peccatum?

3 RESp. Eius malitiam conſiſtere in pacto explicito, vel tacito cum Dęmone,quia vtitur medijs non à Deo conſtitutis,ſed quæ ſolum,ope Dæmonis, efficaciam habere poſſunt; & illa media aſſumẽs,tacitè ſaltem opem Dęmonis implorat, & illi quodammodò diuinum honorem tribuit. Et ideò huiuſmodi ſuperſtitio, ſiue ſit cum pacto expreſſo, & cum expreſſa Dęmonis inuocatione,ſiue cum pacto tacito, & facto ipſo, ac tacita eius inuocatione implorata, eſt grauiſſimũ peccatum. Quia habere commercium cum Dæmone,& ad illum recurrere, cedit in grauiſſimã diuinæ Maieſtatis iniuriam. Neque ab hoc peccato excuſatur his medijs vanis vtens;quia Dęmonis pacto,tàm explicito,quàm implicito,renunciat.Nam eſto verbis renunciet, facto autem ipſo pactum, & commercium cum Dęmone, olim ab aliquo initum, ipſe habet. Ità docent *Philiarcus de offic.Sacerd.to.* 1.*par.*2.*lib.*3.*c.*11. *verſ.Quarta concluſio*, Sanchez *loc.cit.n.*25. Caſtro Palaus *par.*3.*tr.*17.*diſp.*1.*pun.*8.*n.*3.

Hæc vana obſeruantia eſt ne ſemper peccatum mortale, vel aliquando eſt veniale?

4 RESp. Si hæc vana obſeruantia contineat pactum expreſſum cum Dęmone, ſemper eſt peccatum mortale; ſiue pactum,ſit verbis,ſiue ipſo facto,explicitum. Et nunquam à tali peccato poteſt quis, ob ignorantiam aliquam excuſari; quia res ex ſe ipſa ſatis clarè malitiam ſuam grauem oſtendit. Ità Valentia 2.2.*diſp.*6.*q.*13.*pun.*1. Martinus del Rio *lib.*4.*diſquiſ.magic.c.*2.*q.*4. Thomas del Bene *vbi ſup.dub.*228.*ſect.* 6.*n.*1. Si verò continet ſolum pactum implicitum cum Dæmone;quamuis ex ſuo genere ſit peccatum mortale, quia eſt contra Religionem, & cultum Deo debitum;tamen poteſt eſſe veniale. Primò ratione intentionis. Vt ſi quis hanc vanam obſeruantiam non quaſi efficacem,ſed ex leuitate quadam,& curioſitate, & quid vanum ſemel experiatur. Ità Sanchez *loc. cit. n.* 25. Thomas del Bene *n.*4. Quod tamen diſplicet Caſtro Palao *par.*3.*tr.*17.*diſp.*1.*pun.*8.*n.*4. vbi ait. Certè mihi difficile eſt hanc curioſitatem à mortali excuſare, ſi quidem ſocietatẽ cum Dęmone habere, & eius auxilium tacitè petere, tametſi ex curioſitate,& leuitate fiat, in grauẽ cedit Diuinæ Maieſtatis iniuriam,& ex alia parte non leui periculo deceptionis eſt expoſitum. Secundò excuſari poteſt à mortali, ignorantia, & inaduertentia vincibilis,ſed non craſſa,& ſupina;quia tunc ipſa vana obſeruantia non eſt niſi imperfectè,& venialitèr volita. Ità docent Leſſius *lib.*2.*c.*44.*dub.*4.*n.*26.Sanchez *vbi ſup.* & *lib.*7. *de matrim. diſp.* 95.*n.*4.Valentia 2.2.*diſp.*6.*q.*19.*pun.*3. Caſtro Palaus *ibid.*& alij.Tertiò excuſatur à peccato,qui vtitur his vanis obſeruantijs,non ad experiendum effectũ, ſed ad conuincendum, illis vtens operari ex tacito Dæmonis pacto.Ità teſtatur Caietanus *in ſumm.verb.*I*ncantatio n.* 5. Se vſum fuiſſe quibuſdam verbis ſacris, quibus annulus in gyrum vertebatur, non experiendi gratia, ſed ad conuincendam diabolicam inſtitutionem propter fidelium aſtantium vtilitatem. Idq;feciſſe præmiſſa proteſtatione,ſe non dicere ea verba,tanquam inſtituta

stituta à Dęmone, ad mouendum annulum; sed tanquam verba sacra ad Dei honorem, & ad propalandã diabolicam fraudem.

Hæc vana obseruantia continens solum pactum tacitum cum Dæmone, ratione paruitatis materiæ excusatur ne à mortali peccato?

5 RESp. Valentiam *loc. cit.* cum alijs opinari, non esse improbabile ob paruitatem materiæ huiusmodi vanam obseruantiam, continentem non pactum expressum, sed tãtùm tacitum, esse solum veniale peccatum. Quia ex solo tacito commercio cum Dæmone, non magnum salutis spiritualis periculum homini imminet. Sed in hac re nõ esse admittendam paruitatem materiæ à mortali excusantem, docent: Sanchez *lib. 2. in decal. c.* 40. *n.* 13. Lessius *lib.* 2. *c.* 44. *dub.* 4. *n.* 26. Suarez *to.* 1. *de relig. lib.* 2. *de superstit. c.* 14. *n.* 10. Castro Palaus *par.* 3. *tr.* 17. *disp.* 1. *pun.* 8. *n.* 3. Thomas del Bene *de offic. Inquis. par.* 2. *dubit.* 228. *sect.* 6. *n.* 6. & alij: quia quælibet cũ Dæmone societas, & quodlibet commercium, recursus, & in eius ope fiducia, maximè aduersatur Religioni, & Diuinæ Maiestati iniuriam affert, etiãsi materia, & effectus intentus leuissimus sit. Nam huius peccati malitia consistit, in auferendo cultum Deo debitũ, & in tribuendo creaturę effectum à solo Deo sperandum. Et vtraq; deformitas est ex se grauis, abstrahendo à quacumq; materia: sicq; videtur, non posse dari in tali casu paruitatem materiæ. Et ità etiam sustinent Caietanus *in summ. verb. Incantatio in princip.* Syluester *verb. Superstitio, q.* 10. *in fin.* Nauarrus *in summ. c.* 11. *n.* 24. Alcozer *in summa c.* 14.

Quot sunt species vanæ obseruantiæ?

6 RESp. Esse multas, quas Bordonus *to.* 1. *c.* 18. *n.* 4. enumerat dicens, quod Prima vocatur Ars notoria. Secunda Obseruatio sanitatis. Tertia Obseruatio futurorum euentuum. Quarta Obseruatio verborum, & rerum sacrarum. Quinta Magia, quæ medijs vanis vtitur ad aliquid mirabile efficiendum. Sexta Maleficium, quo proximus læditur, auxilio, & potestate Dæmonis. Et de singulis aliqua sunt inquirenda.

CAPVT XX.

De vana obseruatione artis notoriæ.

Quidnam est hæc ars notoria?

1 RESp. quod est illicita, & inefficax inquisitio scientiæ sine labore: quia hæc ars notoria vtitur quibusdam medijs, ad scientiam acquirendam, quæ non habent secundum se virtutem causandi illam. Vt sunt inspectiones quarumdam figurarum, vel prolatio quorundam verborum ignotorum, vel potio certi liquoris, vel quædam ieiunia, & orationes, & similia, quæ nullam virtutem, ac proportionem habent ad acquirendam scientiam, nec Deus instituit ad illam infundendam, & per consequens sunt signa pertinentia, & significantia pactum cum Dæmone initum. Et ideò hæc ars notoria dicitur superuacanea, & illicita inquisitio scientiæ. Ità D. Thomas 2. 2. *q.* 96. *art.* 1. Suarez *to.* 1. *de relig. lib.* 2. *de superstit. c.* 15. *nu.* 4. Bordonus *to.* 1. *c.* 18. *n.* 5. Thomas del Bene *de offic. inquis. par.* 2. *dub.* 228. *sect.* 10. *n.* 1. & alij.

Vsus huiusmodi vanæ obseruantiæ, & artis notorię ad scientiam acquirendam est ne mortale peccatum?

2 RESp. Affirmatiuè, quia qui his vanis obseruantijs vtitur, vult acquirere sciẽtiam sine studio, & labore: Sic autem illam obtinere, non potest, nisi per infusionem. Ergò virtualiter intendit illam per infusionem habere. Hoc autem modo illam consequi non potest per illas obseruantias, quæ adhibentur, vt per

per se patet. Neque procuratur à Deo, quia Deus nunquam promisit scientiarum infusionem per ignota verba, aut per inspectiones figurarum, vel per potionem alicuius liquoris; immò neque per ieiunia, & orationes. Qui enim non addiscendo, nec adhibēdo industriam, & diligentiam, quam ex parte sua potest apponere; sed ieiunijs tantùm, & oratione vellet, scientias obtinere per infusionem à Deo, vtiq; Deum tentaret, & improbè illum coleret, nisi id faceret ex speciali Dei instinctu. Ergò qui sic operatur, vult à Dæmone cōsequi sciētiam infusam, & cum Dæmone habere societatem. Et ideò hæc ars notoria, est penitus repudianda, & vt mortale peccatum fugiēda. Ità sumitur ex D. Thoma, & supradictis Doctoribus locis citatis.

Dæmon potest ne alicui scientias subito infundere?

3 RESp. Negatiuè, quia scientiarum infusio solùm à Deo obtineri potest. Certum enim est aliquos à Deo sapientiam, & scientiam per infusionem habuisse, sicut de Salomone legitur 3. *Reg.* 3. & 2. *paral.* 1. Dominus Iesus etiā Discipulis suis dixit *Luc.* 21. *Ego dabo vobis os, & sapientiam, cui non poterunt resistere, & contradicere omnes aduersarij vestri.* Sed vt notat D. Thomas *loc. cit.* Hoc donum non datur quibuscumque, aut cum certa obseruatione, sed secundum arbitrium Spiritus Sancti, secundum illud 1. *ad Cor.* 12. *Alij quidem datur per spiritum sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundum eundem spiritu.* Et postea subditur: *Hæc omnia operatur vnus, atque idem Spiritus diuidens singulis, prout vult.* Ad Dæmones autem non pertinet illuminare intellectum: acquisitio autem scientiæ, & sapientiæ fit per illuminationem intellectus. Et ideò nullus vnquā per Dæmones scientiam acquisiuit. Hęc D. Thomas. & post pauca subdit. Possunt tamen Dæmones verbis hominibus, colloquentes, exprimere aliqua scientiarum documenta. Et ex his multò magis patet, quàm illicita, & inefficax sit talis ars notoria, & à Dæmonibus velle scientias consequi, vt notant Suarez *to.* 1. *de relig. lib.* 2. *de superstit. c.* 16. *n.* 12. Castro Palaus *par.* 3. *tr.* 17. *disp.* 1. *pun.* 10. *n.* 4. & 5. & alij.

Qui alicuius rei scientiam à Dæmone acquisiuit potest ne illa vti?

4 RESp. vel talis scientia est superstitiosa, vel est naturalis; Si primo modo certum est, quod non potest illa vti. Si secundo modo, vt est notitia virtutis alicuius rei naturalis. Quamuis peccauerit mortaliter à Dæmone talē scientiam addiscendo; tamen si eius vsus non pendeat à Dæmone, nec Dæmonis concursum requirat, nec aliquod vitium contineat, nec ad aliquod malū ordinetur, potest licitè illa vti, & ad alios eam docere. Quia vsus scientiæ naturalis de se bonus est, etiamsi malè sit acquisitus. Ità Sanchez *lib.* 2. *in decal. c.* 42. *n.* 20. Victoria *de magia q.* 4. *n.* 15. Valentia 2. 2. *disp.* 6. *q.* 13. *pun.* 2. *col.* 5. §. *Quarto neque*, Martinus del Rio *lib.* 2. *q.* 4. *lit. F.* Suarez *to.* 1. *de relig. lib.* 2. *de superstit. c.* 15. *n.* 24. & *c.* 17. *n.* 1. Bordonus *to.* 1. *c.* 18. *n.* 6. Castro Palaus *par.* 3. *tr.* 17. *pun.* 10. *n.* 7.

Qui studendo, & faciendo, quod in se est, ad scientiam acquirendam, simul vteretur vanis obseruantijs, committeret ne superstitionem?

5 RESp. si ex illis vanis obseruantijs speratur vim memoriæ acquirere, vel acumen ingenij, vel organa sensuum melius disposita, vel similia, quæ virtute talium obseruantiarum, naturaliter fieri non possunt, sed fieri aliquo modo possunt virtute Dæmonis, sine dubio speciem superstitionis committeret. Quia sine Dæmonis pacto expresso, vel tacito, hæc fieri nequeunt; etiamsi nihil expressè, vel tacitè petatur, quod virtutem naturalem superet. Ità docent Martinus del Rio *lib.* 2. *q.* 24. Suarez *loc. cit. c.* 15. *n.* 7.

Qui ad inquirendam aliquam ſcientiam; profert illa verba *Pſalmi* 50. *Incerta, & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi*, eſſet ne ſuperſtitioſus?

6 RESp. ſi credit neceſſariò hæc verba eſſe proferenda, vt ſcientiã conſequatur, vtique eſt ſuperſtitioſus, & mortaliter peccat. Secus verò ſi tantum ex deuotione, & vt à Deo ſcientiam impetret. Ità D. Thomas 2.2. *q.* 96. *ar.*4. *ad* 1. D. Antoninus 2. *par. tit.* 12. *c.*1. §. 11. Nauarrus *c.* 11. *n.*39. Syluester *verb. Superſtitio q.* 10. & alij.

Appetere ſcire magicas ſcientias, vel ſimiles, eſt ne mortale peccatum?

7 RESp. cum D. Thoma *in quodlib.* 4. *q.* 11. *a.* 16. quod cognitio cuiuslibet ſcientiæ eſt aliquid bonum. Alioquin Deus, cui nihil mali ineſt, nõ haberet omnem ſcientiam, tam bonorum, quàm malorum. Vnde appetere quamcumque ſcientiam, vel notitiam quarumcunque rerum, ſiue bonorum, ſiue malorum in genere, eſt bonum: ſed ſecundum diuerſas circumſtantias additas poteſt eſſe, vel bonum, vel malũ: et præcipuæ hæc diuerſificantur ſecundum intentionem finis. Nam ſi aliquis appetat ſcire ſcientias magicas; vt eis etiam vtatur, eſt malum. Si verò appetat eas ſcire; vt eas confutet, & reprobet; ſic eſt bonum, & licitum. Nec etiã verum eſt, quod magicæ artes ſint ſcientiæ; potius enim ſunt quædam fallaciæ Dæmonum. Si verò prohiberetur earum ſtudium, propter periculum vtendi, tunc eſſet malum, quia prohibitum. Hæc D. Thomas.

CAPVT XXI.

De vana obſeruatione ſanitatis.

Quænam eſt vana obſeruatio ſanitatis?

1 RESp. eſſe obſeruationem ad curãdos morbos, mitigandos dolores, conſeruandam vitam, & ſalutem, ad ſe tuẽdum contra leſiones hoſtium, vel caſus fortuitos, per verba, per ſigna, & per cærimonias inanes, vanas, & inutiles. Omnis enim circumſtantia inutilis, ſi tanquam neceſſaria, adhibeatur circa humana corpora, eſt opus ſuperſtitiorum; & dicitur vana obſeruatio ſanitatis: vt obſeruant Leſſius *lib.*2. *c.*43. *dub.*10. *n.*63. Suarez *to.*1. *de relig. lib.*2. *de ſuperſtit. c.*15. *n.* 8. & alij communiter.

Adhibere medicamenta naturalia, & vtilia, cum vanis circumſtantijs, eſt ne ſuperſtitioſum, & illicitum?

2 RESp. affirmatiuè; quia ſi adiungatur ad res naturales, quę naturalem habent virtutem, producendi ſanitatis effectum, aliqua verba, vel characteres, vel quæuis aliæ obſeruationes, quæ naturaliter efficaciam non habent ad effectum ſalutarem producendũ; tunc ſperatur ſalus per aliquod ſupra vires cauſarum naturalium. Et conſequenter adeſt in illis verbis, ſeu characteribus, aut cœrimonijs ſuperſtitioſa, & diabolica deceptio. Confirmatur, quia illa media, ſeu applicationes, cùm non poſſint, eſſe cauſæ, habẽtes virtutem ad illos effectus, adhibentur, vt ſigna, ad quarum præſentiã alius operetur. Iſte autem non eſt Deus, quia Deus nunquam talia ſigna inſtituit; Ergo eſt Dæmon, & conſequenter actio illa eſt illicita, & manifeſta ſuperſtitio. Ità docent D. Thomas 2.2. *q.*96. *ar.*2. *ad* 1. Caietanus *ibi*, Suarez *loc. cit. n.*8. *&* 9. Leſſius *ibid.* Sanchez *lib.*2. *in decal. c.*40. *n.*20. Nauarrus *c.* 15. *n.*34. Caſtro Palaus *par.*3. *tr.*17. *diſp.*1. *pun.*10. *n.* 18. Thomas del Bene *de offic. inquiſ. par.*2. *dub.*228. *ſect.*5. *n.*15. & alij.

Quando dubitatur, an effectus excedat vires cauſæ naturalis, præſumẽdum ne eſt prouenire à cauſa naturali, an à ſuperſtitione?

3 Reſp.

3 RESp. quod si dubitetur, an effectus à causa naturali proueniat, quia non constat, an vires causæ naturalis excedat, nec ne: & censendum est illum potius à causa naturali procedere. Quia cùm innumeræ naturalium causarum vires nos lateant, non adest ratio, quare effectus ille sit præsumendus potiùs superstitiosus, quàm à causa naturali: & vt docet D. Thomas 2. 2. *q. 60. art.* 4. Dubia in meliorem partem interpretanda sunt. Ideò iudicandus non est superstitiosus, nec à Dæmone operatus. Verùm qui tali re, ad expellēdum morbum, vti intendit; debet protestationem præmittere: nolle effectum consequi, si ex Dæmonis tacito pacto proueniat. Si autem constet, effectum illū vires causæ naturalis excedere: tunc nisi maxima operantis sanctitas, vel alia vrgentissima indicia suadeant effectum à Deo, vel à bono Angelo prouenire: censendū est in dubio superstitiosum, & causari à Dæmone, etiam si verba adhibita sint sacra. Ità docent cum D. Thoma 2.2.*q.96.ar.*2. Sanchez *lib.1.in decal. c.* 40.*n.*44. Angelus *verbo Superstitio n.*2. Syluester *verb.eodem q.*10. Armilla *nu.* 4. Suarez *to.*1.*de relig.lib.*2. *de superstit. c.*15.*n.*13.*&* 14. Sayrus *lib.*4.*c.*6. *nu.*4. Toletus *lib.*4.*sum.c.*14.*n.*10. Bonacina *to.*2. *in* 1.*prac.disp.*3. *q.*5.*pun.*4.*n.*9. & alij.

Est ne superstitiosus ille modus medendi, quo vulnus in loco, etiam distanti, breuissimè curatur, applicando medicamentum lineis petijs, uulnerati sanguine tinctis?

4 RESp. Affirmatiuè, vt docent Bonacina *in* 1. *decal.prac.disp.*3.*q.*5.*pun.* 4.*n.*17.*&* 18. Carena *par.* 2. *de sortileg. tit.*12.§.4.*n.*29. Bordonus *to.*1.*c.*18.*nu.* 37. Mazuchellus *disp.* 2. *de casib. Mediol. c.* 10. *n.* 81. Quia naturalis modus medendi vulnera est, super ipsis vulneribus medicamentum applicare: Nam omne agens, agit in passum sibi debitè approssimatum. Et patet ex praxi omnium Medicorum: Cum ergo talis modus medendi etiam in loco distanti, & ipsa celeritas sanationis sint nedùm inusitata, sed contra modum naturalem operandi: clarè colligitur,ità medentes operari virtute Dæmonis, qui ad applicationem medicamenti in loco distanti curat infirmū; sic decipiendo homines, credentes medicamentum naturalem operari. Hoc idem multis alijs rationibus, probat Bonacina. Et ità fuisse conclusum in pœnitentiaria Mediolani testatur Carena.

Vtens hoc medendi modo, est ne denunciādus Sancto Inquisitionis Officio?

5 RESp. Affirmatiuè; quia saltem est de hæresi leuiter suspectus, ex pacto tacito in ipso medicandi modo cum Dæmone. Dum enim effectus sanitatis naturalitèr ab illo remedio peruenire non potest; sed solùm à Dæmone, consequentèr illo vtens, denunciandus est Tribunali Inquisitionis. Ità supradicti Doctores locis citatis, & Petrus Nauarra *lib.*2. *cap.*4.*par.*1.*n.*215. Auila 2. *par. c.*5. *disp.* 4. *&* 5. & alij, quos citat Bonacina *n.*19.

Sunt ne aliqui, habētes naturalem uim, curandi aliquos morbos, solo tactu, vel eorum saliua, aut simili modo, nec sint superstitiosi?

6 RESp. Affirmatiuè, quia hæc uis inter dona gratis data numeratur, & refertur ad gratiam sanitatum, quæ sanè dubitandum non est, quin Deus quibusdam hominibus, vel familijs illam concesserit, vt eorum tactu, vel saliua, vel halitu, vel sudore, & similibus, possint aliquos morbos curare, partem corporis læsam corroborare, spiritus euanescentes cohibere, venena extrahere, & similia. Vt notat Lessius *lib.* 2. *c.* 43. *dub.* 10. *n.* 63. *vers. Solum difficultas.* Vndè Plinius *lib.*28.*histor.natural. c.*3. scribit fuisse Psyllos in Africa, & in Italia Marsos, ex quorum familia, qui

ducebant originem, eorum tactu, & manu, corpori imposita, venena extrahebant, & à serpentibus percussos leuabant. Alios verò fuisse, quorum corpora solo aspectu erant terrori serpētibus. Alios etiam, quorum saliua contra ictus serpentis valeret. Quæ gratia cōcessa fuit à Deo aliquibus, in commodum hominum, vbi erat necessariū, & in illis locis, vbi serpentes abundabant. Similiter quidam habent gratiam curandi strumas: Sic Reges Galliæ, solo contactu loci affecti, strumas curant, & eandem gratiam passim habere putatur masculus, qui septimo loco continuato ordine nascitur. Alios etiam fuisse refert, quorum sudor multis morbis medebatur. Et *lib.7. c.2.* ait aliquando aliquas partes humani corporis nasci ad aliqua mirabiles: Sicut, inquit Pyrrhi Regis pollex, in dextero pede, tactus, lienosos curabat. Hę autem gratiæ sanitatum, quia dantur à Deo ob bonū cōmune; fieri aliquando potest, vt Deus hanc misericordiam impartiatur hominibus, etiam malæ vitæ, qui licitè possint suo munere fungi: quia gratia illa gratis datur. Ità Lessius *loc. cit.* Nauarrus *c.11.n.36.* Azorius *lib.9. c.25. q.2.* Bonacina *in pr.præc. decal. disp. 3. q.5. pun.4.n.20.* Mazuchellus *de casib. Mediol.disp.2.c.10. n.84.* Bordonus *to.1. c. 18.n.38.* Verùm in his casibus cauti esse debent Confessarij; quia in ipsis etiā Dæmon occultè operari potest.

In his casibus quonam modo agnosci potest an Dæmon in eis operetur; ità vt actus sint superstitiosi?

7 RESP. agnosci posse, si in ipso curationis actu adiūgatur aliqua inutilis, & vana circumstantia; vt characteres, vel nomina, vel quod medicatio fiat tali hora, vel die, vel fiat cum fimbria pilei, vel tali vestimento; vel effectus proueniat ex medio euidenter inefficaci, vt si quis vtatur cæpa, ad medenda vulnera, & his similia. Ità ex D. Thoma 2.2. *q.96.ar.2.ad* 1. Sanchez *lib.1.c.40. n.9. & 44.* Sousa *lib.1.c.54.n.5.* Bonacina *loc.cit.n.9.* & alij.

Ensalmatores, seu Salutatores, qui grauitèr vulneratos curant, signando tres cruces super vulnus, dicendo, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti cum quadam inhalatione, & deindè benedicunt vinum, & oleū his verbis: In nomine Sanctissimæ Natiuitatis Dñi nostri Iesu Christi: Beata Virgo, salua virginitate, peperit Dominum nostrum. Per mysterium istud altissimum, supplico Diuinæ Maiestati, vt hoc oleum, & vinū benedicere dignetur, ad uulnerum curationem, per istorum Sāctissimorum uerborum uirtutem, sunt ne superstitiosi?

8 RESP. quod vel virtus sanandi censetur annexa ipsis verbis, vel personæ, quæ vtitur illo modo medendi. Si censetur primo modo, itaut à quocunque illa verba proferantur, effectū salutis causant. Talis modus medendi erit perniciosus, & vitandus. Quia, vt supra dictum est, illa verba non habent hanc virtutem, nec à natura, vt per se notum est; nec à Deo; quia Deus nullā efficaciam, ac virtutem dedit verbis, nisi in Sacramentis, ad curationem, non corporum, sed animarum. Et neque ab Ecclesia, quia nunquam Ecclesia talem modum medendi instituit, nec instituere potuit, vt etiam per se patet. Ergò verba illa vim habent ex occulto pacto Dæmonis, qui inuisibilitèr concurrit ad sanandum vulneratos, remedijs naturalibus, quæ ipse optimè nouit, & ex herbis, & alijs rebus quintam essentiam extrahere, & nemine vidente vulneribus applicare, & breuiori tempore quam Medici illa curare. Ità Lessius *lib.2.c.43.dub.10.n.63.*

9 Si autem virtus sanandi annexa censeatur personæ; itaut ab alijs illa verba adhibita in medicamento, nihil operētur, ille modus medendi non erit, vt superstitiosus damnandus. Tum quia in omnibus signis à Dæmone institutis, quæ

quæ ex pacto illius operantur, vis operatiua est annexa immediatè ipsis signis, itaut à quocunque applicentur, eundem effectum habeant. Diabolus enim cum omnibus eius signa adhibētibus, concurrit, vt omnes in suam seruitutem obliget. Tum quia certum est quibusdam ob bonum commune concedi à Deo gratiam curationum, eamq; non aufert, etiam si malæ sint vitæ. Vnde præsumi potest, hos Ensalmatores hac Dei gratia esse prædiros. Et tum etiam quia nihil quod apertè sit superstitiosum in vsu illius medicamenti deprehenditur. Nam verba illa nihil continent, nisi inuocationem Sanctissimæ Trinitatis, & diuinæ virtutis per mysterium Sanctæ Natiuitatis Domini super oleum, & vinum ad curationem vulnerum. Neq; ex illa inhalatione super vulnus, clarè argui potest superstitio. Quia inhalatio potest habere peculiarem vim etiam naturalem, vel ratione temperamenti ipsius personæ, vel ratione occultæ proprietatis quibusdam diuino munere insitæ. Sicut ex Plinio *lib. 28. histor. natur. c. 3.* tradit Victoria *de arte magic. nu.* 16. Ità Lessius *vbi supra*, Thomas del Bene *de Offic. Inquis. par. 1. dub. 228. sect. 18.*

Salutatores, seu Ensalmatores sunt ne ut superstitiosi damnandi, uel sunt admittendi, ut mederi possint.

10 RESp. huiusmodi Salutatores nec esse vniuersalitèr damnandos, nec vniuersalitèr approbandos, nec omnes ità medendo peccare, nec non peccare. Quia non semper adest ratio conuincēs eorum modum medendi esse superstitiosum. Quia fieri potest, vt habeāt gratiam gratis datam sanitatis; vt aiunt Nauarrus *c. 15. n. 36.* Margarita *Confessorum qq. moral. fol.* 185. Azorius *to. 1. c. 25. quæst. 2.* Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superstit. c. 15. n. 25.* Sanchez *lib. 2. in decal. c. 40. n. 47.* & alij. Nec etiam semper adest ratio conuincens eorum medendi modum nō esse superstitiosum. Quia multi ex illis sunt reprobæ vitæ, & rarò licitè absq; superstitione, & Dæmonum ministerio vtuntur. Nec credendum est, Deum tribuisse eam virtutem tot hominibus pessimis. Et ideò hanc sententiam sustinent Victoria *de arte magica q. 4. n. 16. ad 2.* Veracrux *lib. 2. de anima specul. 2.* Martinus del Rio *lib. 1. disquis. magic. c. 3. q. 4. lit. F. vers. Tertio*, & Sanchez, & Suarez *locis citatis*. Qui optimè concludunt, hos Salutatores diligentèr examinandos esse ab Ordinarijs priusquam hunc modum medendi eis permittatur. Et prçcipuè considerandum est, an vtātur certis quibusdam verbis, vel signis, quæ ab alijs didicerunt, & in quibus putant inesse uirtutem curationis; itaut à quacunque persona dicantur, vel fiant, eūdem habeant effectum. Nam quando ità sit, est apertum signū, non esse gratiam gratis datam. Quia hæc non adhæret verbis, aut signis, sed communicatur personæ, quæ potestatem non habet, illam alijs communicādi; sed Deus solus gratis illam dat cui vult. Et eodem signo ostenditur tunc non esse virtutem naturalem; quia hæc non adhæret signis, vel uerbis. Quando autem virtus est personalis, & non habuit malum initium, de quo constet; sed persona illa, vel casu, vel ex bona fide, & simplicitèr incœpit operari, & posteà experta est effectum, & à Deo illum sperat, & non ab alio; non videtur damnanda. Præsertim quando is, qui illam exercet, piè viuit, & illa gratia honestè vtitur: alioquin suspectus esse debet. Nā licet Deus interdum conferat aliquam gratiam gratis datam homini peccatori, non tamen permanentèr, & habitualitèr, & quasi ad arbitrium eius; sed solùm ad aliquem actum per occasionē, & propter aliquam fidei vtilitatem: ut ex D. Thoma notauit Victoria *vbi sup. n. 14.* At isti profitentur, se habere hanc virtutem priori modo: & ideò suspecti sunt. Ità Suarez, Sanchez, Castro Palaus *par. 3. de superst. disp. 1. pun. 10. n. 14.*

Qui ità occultè, & artificiosè vtitur remedijs naturalibus, in curādis morbis, vt sine illis operari videatur, &

hoc

hoc facit, vt in maiori sit admiratione, committit ne superstitionis peccatum?

11 Resp. Si verè illa remedia virtutem medendi habent, sed occultam, & insitatam;& indè prouenit,quod illæ curationes æstimentur mirabiles, tūc non interuenit peccatum superstitionis. Quia talis curatio verè esset naturalis. Esset autem superstitio si naturalitèr illa remedia talem virtutem non haberent. Nihilominùs iste modus medendi potest esse peccatum, vel ueniale ratione vanitatis,& lucri, vel mortale ratione scandali, inducendo homines, vt iudicent illud fieri ope Dæmonis, & præbendo occasionem, ad introducenda opera superstitiosa. Ità docent Victoria *de arte magica q. 4. nu. 5.* Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superst. c. 15. n. 24.*

Si notitia uirtutis efficacis alicuius medicamenti originem habuit, non à peritis Medicis, sed à Dæmone, est ne licitum illo uti?

12 Resp. Si ille, qui tali medicamento vtitur, ipse notitiam illius virtutis à Dæmone habuit, non est ei licitum, illo vti: quia ille vsus fundatur in societate Dæmonis. Si autem illius medicamenti efficacia manifestata fuit à Dæmone;sed non illi,qui eo utitur, sed alijs, qui præcesserunt, & posteà cognitum est experimento: Dæmonem verum manifestasse: est licitū vti tali medicamento. Quia ille vsus iam non fundatur in societate Dæmonis,sed in virtute à Deo illi medicamento data, & iam experimento cognita: quod autem cognitio illa originem traxit ex doctrina Dæmonis, per accidens est. Ità docent Victoria, & Suarez locis citatis.

Vtens remedijs non naturalibus ob aliorum traditionem, & experientiam absque Dæmonis consortio, vel pacto, poteti ne excusari à peccato superstitionis?

13 Resp. Negatiuè, si de illis remedijs euidens sit, non posse esse causas naturales salutis; etiamsi illis utens, pubicè toleretur: & qui ab usu talis modi medendi, nolit abstinere, nō est à Confessario absoluendus. Quia dum illud remedium euidentèr est insufficiens naturalitèr, ad producendum salutis effectum,præsumi non debet,diuinam virtutem esse illi actioni infallibilitèr assistentem, & salutis effectum producere:sed superstitiosum esse,& ex tacito Dæmonis pacto. Quia regula generalis cum D. Thoma *2. 2. q. 96. ar. 2.* ab omnibus traditur: quod quotiescumq; causa adhibita non potest effectum producere naturalitèr, superstitiosa est, & ad tacitum Dæmonis pactum pertinet. Et nunquam est attribuenda aliqua virtus supernaturalis talibus rebus, nisi hoc expressè ex Sacra Scriptura,uel Ecclesiæ auctoritate, uel ex maxima operantis sanctitate, argui possit effectum illum esse à Deo, & à bono Angelo. Ità Suarez *vbi sup. n. 26.* Lessius *lib. 2. c. 43. dub. 10. n. 62.* & alij.

Sunt ne damnandi salutatores, qui dicunt ad exercendum suæ virtutis vsum requiri nimium vini potum?

14 Resp. vel loquimur de virtute supernaturali,& de gratia gratis à Deo data:& certum esse,vt superstitiosos damnandos. Quia probabile non est, quod Deus gratiam suam alliget nimio vini potui, & hebrietatis periculo. Potius valdè probabile est,quod totum proueniat à Dæmone,qui nimio vini potu, & hebrietatis periculo maximè delectatur. Si verò loquamur de virtute naturali: Martinus del Rio sustinet esse etiam vt superstitiosos damnandos *lib. 1. disquis. magic. c. 3. q. 4. lit. G.* quia id. esse nequit ad contrariorū morborum curationem, cùm si prosit frigidis nocet calidis. Veracruz autem *lib. 2. de anima speculat. 2.* & Thomas del Bene *de offic. inquis. dub. 228. sect. 16. n. 6.* probant, dici posse, quod istorum salutatorum virtus sit ex quadam com-

complexione naturali, quæ post nimiū vini potum efficiatur maior: nam cum sit virtus naturalis, si à calore proueniat, maiores ex nimio vini potu vires recipit, & magis confortatur.

Sunt ne damnandi salutatores, qui dicunt, se, coram altero salutatore, maiorem sanandi virtutem habente, sanare quempiam non posse?

15 RESp. Affirmatiuè; quia siue ipsorum virtus dicatur esse naturalis, siue supernaturalis, & gratia gratis data, non est eur vnius salutatoris virtuti obstet alterius salutatoris præsentia. Nec obstat dicere, quod maius lumen occupat minus; quia solum illud occupat, vt non videatur sensibiliter, non autem vt non operetur vllo modo. Nam præsente in die sole, operantur, & influunt etiam stellæ. Ità Veracruz *loc. cit.* & Thomas del Bene *n.* 8.

Sunt ne damnandi Salutatores, qui dicunt, eorum signa, & verba, licet de se videantur nullam virtutem habere, illam tamen efficacem accipere ab efficacitate imaginationis, aut affectus ipsius hominis operantis illa mira opera?

16 RESp. Affirmatiuè; Nam quamuis imaginationis vis sit maxima, tamen hæc vis considerari potest, vel quoad corpus ipsius imaginantis; vel quoad corpus alterius. Quoad corpus proprium imaginantis, cōueniunt omnes, plurimum in illud posse. Quia imaginatio excitat potentiam appetitiuam ad timorem, vel ad pudorem, vel ad tristitiam, vel ad iram, vel ad similia: quæ affectiones ità hominem afficiunt, vt calore, vel frigore sic alteretur, vt pallescat, vel rubescat, vel exiliat, vel torpescat, aut deijciatur. Et ideò D. Thomas *3. par. q. 13. art. 3. ad 3. & lib. 3. contra gent. c. 103. & 104.* docet, imaginationem posse in corpus imaginantis omnia, quæ naturalem coordinationem habent cum imaginatione; Vt est motus localis in dormientibus, qui in somnis aliquando ambulant; alterationis per frigus, & calorem, & quæ hanc alterationem consequuntur, nempè animæ passiones, secundum quas mouetur cor, & sic per commotionem spirituum, totum corpus alteratur. Aliæ verò dispositiones corporales, quæ non habent naturalem ordinem ad imaginationem, non transmutantur ab ipsa imaginatione, quantumcunque sit fortis; puta figura manus, aut pedis, vel aliquid simile. Hæc D. Thomas.

17 Quoad corpus verò alienum, disiunctum, & separatum ab imaginante, nōnulli censent per imaginationis vim non solum posse, etiam de longinquo sanari, sed res loco moueri, & fulgura, & pluuias è cœlo excitari, & deduci. Ità Auicenna *lib. de anima sect. 4. c. 4.* Paracelsus *lib. de imaginat.* Pomponarius *lib. de incantam. c. 3. & 4.* Marsilius Ficinus *lib. 13. de Theol. platon.* & alij. Et hæc, imaginationem efficere posse, volunt, vel per certos radios, aut per spiritus expulsos ex corpore vi imaginationis, vel solo animæ imperio.

18 Sed omninò dicendum cum communi Theologorum sententia D. Thomæ *vbi sup.* Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superst. c. 15. n. 15.* Valentiæ *2. 2. disp. 6. q. 13. pun. 2.* Conimbricentium *in 7. phys. c. 2. q. 1. ar. 7.* Martini del Rio *lib. 1. disquis. magic. c. 3. q. 3. vers. Sed nihilominus.* Torreblancæ *de magia lib. 2. c. 37. n. 8. & sequ.* Mcdinæ *lib. 2. de recta in Deum fide c. 7.* Pici Mirand. *lib. de imaginat.* Abulensis *in c. 30. Genes.* & aliorum. Qui omnes docent, corpus disiunctum, & separatum ab imaginante, neque per imaginationem, neque per aliam potentiam, mediantibus illis radijs, vel spiritibus, vel animæ imperio, posse naturaliter immutari, aut supradicta mirifica effici: Quia imaginatio est actio immanens. Et ideò anima imaginans nullam realem qualitatem potest rei disiunctæ naturaliter imprimere. Neq; quod asserunt, con-

tra-

trarium opinantes, vlla probabili, aut verisimili ratione fundatur. Et hominis imaginatio non habet vim mouendi corpora externa: sed solum vim habet commouendi internos humores, & spiritus ipsius imaginantis. Insuper constat experientia, huiusmodi salutatores, ad eorum operationes; non moueri illa vehementi imaginatione, & affectu; sed ità illa verba proferre, vel tangere manu, vel medicamentum applicare, sicut solent vel medici, vel alij artifices sua opera facere. Ergò vanum est, illis eorum verbis, & cerimonijs efficacitatem tribuere ob imaginationis vim.

19 Neque obstat dicere, quod imaginatio, tempore conceptionis, solet magis operari in filios, quàm parentum species, & forma. Nam prærterquam hoc negatur à Benedicto Peres *in cap. 30. Genes.* à Martino del Rio *lib. 1. disquis. magic. c. 3. q. 3.* à Francisco Valles *de sacra philosoph. c. 11.* Ex eo minimè probatur; posse imaginationem in corpus alienum, & disiunctum agere. Quia infans, dum est in vtero, dicitur pars viscerum matris. *l. Qui in vtero, ff. de statu hominum.* Et ideò ex hoc argui nō potest, posse imaginationem, alterius corpus disiunctum, & separatum immutare, vt cum D. Thoma probant supradicti Doctores.

20 Neque obstat dicere, quod ex potentia imaginationis, oritur fascinatio, qua maligni homines eorum oculis, & aspectu, alios, & maximè pueros, inficiunt: Vnde super illud *ad Galat. 3. Quis vos fascinauit non obedire veritati:* dicit Glossa ibid. *Quod quidam habent oculos vrentes, qui solo aspectu alios inficiunt, & maximè pueros.* Sed hoc non esset, nisi vis imaginationis posset corpus alterius immutare. Ergò. Nam huic difficultati respondet D. Thomas *1. par. q. 117. art. 3. ad 2.* dicens. Quod ex forti animæ imaginatione immutatur spiritus corporis coniuncti. Quæ quidem immutatio spirituum maximè fit in oculis, ad quos subtiliores spiritus perueniunt. Oculi autem inficiunt aërem continuum, vsque ad determinatum spatium: sicut specula si fuerint noua, & pura contrahunt quandam impuritatem ex aspectu mulieris menstruatæ; vt Aristot. ait *in lib. de somno, & vigil. c. 2. ante med.* Sic igitur cum aliqua anima fuerit vehementer commota ad malitiam: sicut maximè contingit in vetulabus, efficitur, secundum modum prædictum, aspectus eius venenosus, & noxius, & maximè pueris; qui habent corpus tenerum, & de facili receptiuum impressionis. Possibile est etiam, quod ex Dei permissione, vel etiam ex aliquo facto occulto, cooperetur ad hoc malignitas Dæmonum, cum quibus vetulæ sortilegæ aliquod fœdus habent. Hæc D. Thomas, ex quibus patet responsio ad oppositum.

CAPVT XXII.

De vana obseruatione sacrarum rerum, & verborum.

Sub nomine sacrarum rerum, & verborum quid comprehenditur?

1 RESP. comprehendi primò septem Sacramenta, eorumque materiã, & formam. Secundò, omnia Sacramẽtalia, nempè Orationes ab Ecclesia, vel à pijs hominibus instituta, omnia comestibilia, & potabilia benedicta, & aquam benedictam. Tertiò, reliquias Sanctorum, eorum imagines, quamlibet Crucem Christi, Agnos Dei, Megdaleas, vasa sacra, vt Calicem, Patenam, Pixidem, Corporalia, paramenta Sacerdotalia, & aliorum ministrorũ, & alia ornamenta Ecclesiæ, vel Calicis, aut altaris, candelas benedictas, Cæreum Paschalem, oleum lampadis, locum Ecclesiæ, tempus specialiter diuino cultui dedicatum. Vt E. g. si ad effectum obtinendum, necessarium sit, facere aliquid intra Ecclesiam, vel in Cœmeterio, vel in die Paschali, vel in festo alicuius Sancti, vel dum Sacerdos celebrat, vel dum campana pulsatur

tur, & cætera huiusmodi. Quartò, sacra nomina Dei, Sanctissimæ Trinitatis, Iesu Christi, Virginis Mariæ, & aliorum Sanctorum, ac Beatorum, vel Angelorum, & similiter verba Sacræ Scripturæ, tam veteris, quam noui testamenti, vel Missalis, aut Breuiarij. Omnia prædicta vocantur res sacræ; & eorum abusus est superstitio, & sortilegium, eò grauiùs, quò res sanctiores in sortilegijs miscentur. Quia nullibi cōstat; Deum, vel Ecclesiam prædictis verbis, aut rebus sacris dedisse virtutem, producendi effectus iuxta volūtatem sortilegi. Ideò dicendum est: Dæmonem immediatè ad positionem talium mediorum, occultè operari illud, quod homo intendit. Et hac ratione huiusmodi media vocantur signa, non causæ; quia signant pactum tacitum, vel expressum cum Dæmone, non causant effectum. Ità docent Sotus *in* 4. *dist.* 15. *q.* 2. *ar.* 3. Graffius 1. *par. lib.* 2. *c.* 5. *n.* 12. 13. 16. 22. 24. & 31. Farinacius *q.* 181. *à. n.* 15. Floronus *de casib. reseru. casu* 1. §. *Maleficium n.* 8. Carena *par.* 2. *tit.* 12. *de sortilegos* §. 5. Bordonus *to.* 1. *c.* 18. *de fortil. n.* 16. E alij.

In quo differt superstitio cum abusu rerum sacrarum ab alijs superstitionibus?

2 RESP. differre in hoc, quod vbi res sacræ admiscentur in superstitione, siue sint Sacramenta, vel sacramentalia, & alia supradicta, siue sint verba Euangelij, vel fidei simboli, vel Pater noster, Aue Maria, Psalmus Dauidicus, aut verba Sacræ Scripturę, vel aliæ orationes, est superstitio, seu sortilegium qualificatum, manifestè de hęresi suspectū, & ad Inquisitores spectat eius cognitio. Si autem res sacræ non interueniant, sed tantùm media profana, vt characteres, aut verba, aut alia signa, seu res, quę nec Sacramenta, nec sacramētalia, nec benedicta sint; tūc erit superstitio, seu sortilegiū simplex, non hæreticale; nisi adsit pactum expressum cum Dæmone; quia ratione pacti cum Dæmone esset sortilegium, vehementèr de hæresi suspectum. Sine autem tali pacto erat mixti fori iure antico, nisi ratione personę ad Iudicem tantum Ecclesiasticum pertineret. Si enim delinquēs fuisset Clericus, à Prelato suo iudicandus erat: Si verò erat laicus, siue vir, siue fœmina, mixti fori erat, & à Iudice præoccupāte, siue laico, siue Ecclesiastico, iudicabatur. Ità notant Abbas *in c.* 1. *de sortilegijs n.* 3. & 4. Albertus *in rubrica de hæreticis n.* 13. Castrus *lib.* 1. *de iusta hæreticorum punitione c.* 16. Iulius Clarus *lib.* 5. *verb. Hæresis n.* 25. Suarez *to.* 1. *de relig. lib.* 2. *de superstit. c.* 18. *n.* 1. & 11. Iure autē nouo excluditur Iudex laicus à cognitione sortilegiorum, etiam simplicium, vt docent, & probant Scaccia *lib.* 1. *de Iudic. c.* 12. *n.* 53. Diana *to.* 5. *tr.* 12. *ref.* 10. *ex par.* 4. *tr.* 7. *ref.* 10. Carena *par.* 2. *de sortileg. tit.* 12. *n.* 140. & alij.

Applicans medicamentum naturale ad curandum morbum, cum admissione alicuius rei sacræ, vel sacrorum verborum, est ne superstitiosus, & tanquam de hæresi suspectus, Officio Sanctæ Inquisitionis denunciandus?

3 RESP. quod vel vtitur re sacra, aut sacris verbis, tanquam circumstantia necessaria pro salute obtinēda: Et vtique est superstitiosus, & de hæresi suspectus, ac Officio Sanctæ Inquisitionis denunciandus. Et similiter si ex illa admistione, & modo medendi sequeretur, vel subitò, vel citiùs, aut certiùs, ipsa salus, quàm ex solo medicamento naturali. Quia adest clarum indicium; Dæmonem ibi occultè operari. Nam nullibi reperitur in Sacra Scriptura, nec per instructionem Ecclesiæ, licitam esse talem mistionem rei sacræ, vel sacrorum verborum, cum naturali medicamento, vt causet suum effectum. Quia nec Sacramenta, nec Sacramentalia, nec sacra verba fuerunt à Deo tradita, ad huiusmodi ef-

fectum producendum. Sed Dæmones, qui nituntur hominum animos superstitionibus implicare, vsum talis mistionis introduxerunt; vt res Deo dicatæ, ac debitæ, ipsis offerantur. Et ideò iste modus medicandi est sortilegium hæreticale, necessariò denunciandum Inquisitoribus Sancti Officij. Vt docet Farinacius *de hæresi q.*181. *n.* 2. Pegna *in direct. par.*2.*commen.* 67. Et Torreblanca *de magia lib.*2.*c.*49.*n.*55.*&* 56. Delrius *lib.*3.*c.*2.*q.* 4.*sect.* 7. Carena *par.*2. *de fortil. tit.* 12.§.5. *n.*31. *& seq.* affirmant; fuisse quemdam condemnatum, vt negromanticum à dicto Sancto Tribunali, quia cum recitatione verborum Sanctæ Consecrationis sanabat omnia vulnera.

4 Si verò applicans medicinas naturales, vteretur rebus sacris, seu orationibus licitis, ac signo crucis absque vlla vana circumstantia; sed ob veram deuotionem supplicans Deum, vt medicinæ illæ infirmis prosint, non esset superstitiosus. Quia in tali modo medendi nihil mali reperitur. Imò est quid pium, expectare per orationes à Deo effectum salutiferum ex naturalibus medicamentis. Vt docent D. Antoninus 2.*par.tit.*12.*c.*1.§.11. Syluester *verb.Superstitio q.*10. Nauarrus *c.* 11.*n.* 30. Thomas del Bene *de Offic. Inquis. dub.*228.*sect.*12. & alij.

Qui nullam infirmo applicaret medicinam naturalem ad sanitatem cōsequendam; sed solas res sacras, vel preces, vel adiurationes, existimās, per illas solas infirmum esse sanaturum, committeret ne superstitionem, ac sortilegium?

5 RESP. Affirmatiuè; quia illæ res sacræ, vel preces, aut adiurationes, certum est, quod ad salutem producendam nullam vim habent, nec naturalem, vt patet, nec supernaturalem; nam præter Sacramenta, quæ Christus instituit, non habent sacra verba virtutem, conferendi certò aliquem effectū. Ergò illum conferunt operatione Dæmonis. Secus verò dicendum, si quis speraret huiusmodi effectum impetratoriè, & per deuotionem. Ità supradicti Doctores *locis citatis.*

Recitare certas orationes, vel portare aliqua Sanctorum nomina, credēdo, in bello nunquam esse vulneraturum, vel violenta, aut repentina morte periturum, vel benè fortunatum futurum, est ne mortale sortilegium?

6 RESP. vel qui huiusmodi nomina portat, aut orationes recitat, nō expectat dictos effectus certò euenturos, sed meritis, ac precibus illorum Sanctorum confidit, quod præseruetur à dictis malis; & non peccat. Similiter, si nulla interuenit vana circumstantia, vt E.g. verba scripta sint in carta pergaminea, non papyrea, non ab alia persona, vel tali tempore, aut talis figuræ, &c. Nec in carta sit aliud signum, præter signum Crucis, vel nulla imago, nisi Christi, aut alicuius Sancti, nec vllum incognitum nomen Angelorum, nec quidquam aliud, quod vanitatem denotet; nisi à Deo, vel à Sanctis eius: erit licita, & laudabilis gestatio. Secus autem si aliqua adsit vana circumstantia, aut si firmiter crederet, & certam spem constitueret, in deferēdis illis nominibus, vel recitandis illis orationibus, quod dicta mala non erit passurus. Tunc enim peccaret mortaliter: quia hæc nomina, & orationes, neque virtute naturali, neque ordinatione diuina, vel ecclesiastica, vllam virtutem habent ex se, ad tales effectus efficaciter, & infallibiliter producendos. Et consequenter vana est earum obseruatio; & peccant mortaliter; tàm qui eis vtuntur, quàm qui ea confingunt, vel consulunt. Ità docent D. Antoninus 2.*par.tit.*12.*c.*1. §.13. Nauarrus *c.* 11. *n.*34. Syluester *verb.Superstitio q.*10.*in fine*, Sanchez *lib.*2.*in decal.c.*40.*n.* 20. Suarez *to.*1.*de relig.lib.*2. *de superstit.c.* 15.*n.*9 *&* 10. & alij.

7 Si-

7 Similitèr, qui advitandum periculum equorum, vel canum dicit illa verba, *psal.33.In chamo,& freno maxillas eorum constringe*. Vel ad acquirendam scientiam profert illa verba *Psal.* 50. *Incerta, & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi*; vel si ad effugandum leonem dicit illa verba *Psal.*57. *Deus conteret dentes eorum molas leonum confringet Dominus*, vel his similia: Si ob huiusmodi verba certò expectat effectū; vel credit necessariò esse illa proferenda, vt effectum consequatur: superstitionem, & peccatum mortale committit. Secus verò si ex deuotione, & solū impetratoriæ illa proferat, esset enim tunc quid pium, per illas preces effectum à Deo postulare. Ità D. Thomas 2.2.*q.96. art.*4. *ad* 1. D.Antoninus 2. *par.tit.*12.*c.*1.§.11. Nauarrus *c.*11. *nu.* 39.Syluester *loc.cit.* Thomas del Bene *de offic.Inquis.par.*2.*dub.*228.*sect.*12. & alij.

Verbis sacris Serpentes incantare, est ne superstitiosum?

8 Resp. quod vel sacris verbis, quis vtitur, respectum habens ad virtutem diuinam; & non est illicitum, illis verbis incantare serpentes. Si verò quis credat, quod vis incantandi serpentes, sit certis, & determinatis verbis, nullo respectu ad Deum habito, sed quod certò ob illa verba serpentes incantentur, est superstitiosus: quia verba illa non possunt esse causa naturalis illius effectus. Ergò sunt signa taciti alicuius pacti cum Dæmone; vt serpentes illis verbis incantentur. Ità docet D. Thomas 2.2.*q.96.ar.*4. *ad* 2. qui ait: In incantationibus serpentum, vel quorumcunq; animalium, si respectus habeatur solum ad virtutem diuinam, nō erit illicitum. Sed plerumq; tales incātationes habent illicitas obseruantias, & per Dæmones sortiuntur effectum.

9 Similitèr. vti certis verbis, vt oues certè nihil mali à lupis recipiant, etiāsi absq; vllo custode relinquantur, est superstitiosum, & mortale peccatū; quia hoc naturalitèr esse non potest; & consequentèr verba illa sunt signa pacti cū Dæmone. Si autē bona fide, & ob simplicitatem illis verbis vtantur, credentes ibi nullum pactum Dæmonis esse, à mortali peccato excusari possunt. Ità Fagundez *in* 1.*decal.præc.c.*37. *n.*7.

Qui expertus est, esse efficax remediū pro morbis curandis, recitare ter verba illa *Psal.* 115. *Dirupisti Domine vincula mea tibi sacrificabo hostiam laudis*, vt in dicto *psal.* affirmat Cassiodorus; est ne ei licitum illa trina repetitio in morbis uti?

10 Resp. si hæc trina repetitio ordinetur in honorem Sanctissimę Trinitatis, & nō à simplici recitatione ista, sed a Deo speretur salus, licita vtique est. Secùs verò si in ipsis nudis verbis expectetur salus. Ità Sanchez *lib.*2.*in decal.c.*40.*n.*36. Delrius *p.*2.*q.*4. *sect.*3. Fagundez *loc. cit. n.*10. quia nuda illa verba ex se nullam efficaciam habent.

Est ne superstitio illicita in colligeudis herbis, uel floribus, aut fructibus, uel in custodiendis animalibus, uti certis uerbis sacris, ut quidquid malum in illis est auferatur?

11 Resp. vt supra dictum est, si spes ponatur in aliqua uana circumstantia, vt e.g. in litteris, in syllabis, in nudis illis verbis, & similibus, est superstitio illicita, & mortale peccatum. Secùs uerò si spes ponatur in Deo, uel intercessione Sanctorum. Ità D. Augustinus relatus in *cap.Non obseruetis* 26.*q.*7. D. Thomas 2.2.*q.96.ar.*4. Azorius *par.*1. *lib.*9.*c.*26.*q.*7. Sanchez, & alij.

12 Similitèr, qui in die, uel nocte S. Ioānis Baptistæ herbas colligit, credens in tali die collectas, maiori uirtute pollere, quam si in alio die, uel si post Solis ortum colligerentur: illicita superstitio est. Quia quamuis peccatum non sit, herbam medicinalem colligere, oratio-

res aliquas recitando, si ex deuotione fiat: tamen si aliqua uanitatis species inseritur, ut in dicto casu, peccati rationem habet: licet aliquando ob ignorantiam, aut simplicitatem mortale nō sit. Ità Nauarrus *c. 11. n. 36.* Sanchez *lib. 2. in decal. c.* 40. *n.* 32. Martinus del Rio *lib. 3. disquis. magic. p.* 2. *q.* 4. *sect.* 6. Valentia 2. 2. *disp.* 6. *q.* 13. *pun.* 2. *col.* 2. & alij.

Quænam aliæ uanæ supplicationes fieri solent, quæ sunt uitandæ superstitiones?

13 RESp. Vanas, superstitiones esse. Primò illas supplicationes, quæ fiunt proijciendo in flumen, uel in mare imaginem alicuius Sancti, uel illam ibi reponēdo donec pluuiam, uel aliud beneficiū obtineatur: quia nec uirtute naturali, nec ex institutione Ecclesiæ, nec ex reuelatione diuina hic actus habet uirtutem, impetrandi beneficium petitum; & impium est, uelle ui à Deo, & à Sāctis aliquid impetrare, & ut Sancti obediant taliter facientibus. Ità Sāchez *lib. 2. in decal. c.* 40. *n.* 34. Nauarrus *in c. Quando c. 6. q. 46. de consecr. d.* 1. Fagundez *lib.* 1. *in decal. c.* 38. *n.* 8.

14 Secundò, uanæ, & superstitiosæ sunt orationes illæ, quibus sagæ circulos uirgineos benedicunt pro parturientibus, & morbo laborantibus adhibitis uerbis, quæ nec ipsæ intelligunt, & alijs superstitiosis cæremonijs: nempè halitus, saliuæ, obscitationis, & similium. Quia ut supra dictum est, nec nim aliquam naturalem habēt ad eos effectus producendos, neque à Deo, uel ab Ecclesia ad id sunt instituta. Ità Sanchez *n.* 35. Fagundez *n.* 9.

15 Tertiò, est superstitio, non aperire ueuas imentis, & sanguinem causa sanitatis minuere, nisi in die certi Sancti. Vel in festo S. Antonij eius Templum nouies iumenta circumducere, ad sanitatem tuendam. Vel ex pecunia Crucifixo oblata in die Veneris Sancti, annulum conficere, ad morbum cōtractionis membrorum sanandum, & similia. Quia cum Deus lege ordinaria nūquā sibi complaceat in huiusmodi conditionibus, in quibus aliquid uanitatis apparet; temerarium est, ex ipsis salutem, uel animalium incolumitatem certò sperare. Verùm si dictas circumstantias non tanquàm efficaces adhibeant, sed ut se excitent, ad intensius deprecandum Sanctum, cuius festum illo die celebratur, & ex ipsius intercessione speretur effectus; neque scandalum timeatur, & simplici animo ijs circumstantijs utentur, non erit superstitio, neque mortale peccatum. Sed si dictæ uanæ obseruationes commodè extirpari possunt, prorsus extirpandæ sunt. Ità Valentia 2. 2. *disp.* 6. *q.* 13. *pun.* 2. *col.* 2. Delrius *lib.* 3. *disquis. magic.* 1. 2. *q.* 4. *sect.* 6. Sanchez *n.* 31. & alij.

16 Quartò est superstitio uti in Sacrificio Missæ impertinentibus circumstantijs, ad cultum diuinum tanquam necessarijs; ità vt si illæ deficiant, arbitretur valorem Sacrificij diminui. E.g. Si quis existimaret necessariò, tot Missas esse dicendas, cum certo candelarum numero, vel colore, ad consequendum effectum. Ità ex Conc. Trid. *sess.* 22. in decreto de vitandis in Missæ Sacrificio: vbi dicitur: *Quarundem Missarum, & candelarum certum numerum, qui magis à superstitioso cultu, quam à vero religioso inuentus est, omninò ab Ecclesia Episcopi remoueant.* Hinc superstitiosæ sunt Missæ Sancti Amatoris cum vanis circumstantijs, quod inchoari, & terminari debeant certis determinatis diebus, & absque interpolatione, & certo cādelarum numero. Ità Caietanus 2. 2. *q.* 9. *ar.* 4. Ciruelus *de superstit.* 3. *par.* 5. 11. Thomas del Bene *par.* 2. *de offic. Inquis. dub.* 228. *sect.* 13. *coroll.* 5. *n.* 3.

17 Secùs autem dicendum, si certus numerus Missarum, & candelarum ordinetur solum in honorem alicuius Sancti, vel in memoriam alicuius mysterij. E.g. Si dicātur duæ Missæ in honorem duorum Apostolorum Petri, & Pauli. vel tres Missæ in honorem Sanctissimæ Trinitatis; vel nouem, in honorem nouem Chororum Angelorum, vel nouē meu-

menfium , quibus Beatiſſima Virgo, Chriſtum in vtero portauit. Vel triginta in memoriam illius facti S. Gregorij, quando per triginta dies præcepit orare pro defuncto. Et ſimiles. Dummodò tali numero certò non ità fidetur, ut neque augeri, neque minui poſſit, vt Sacrificium exiſtimetur profuturum. Ità ſupradicti Doctores, & alij communiter.

Qui manus celeritate, vel quadam arte, ut id quod efficit non percipiatur ab aſtantibus, vtitur uerbis ſacris, non ad effectum faciendum, ſed ad illudendos aſtantes, eſt ne ſuperſtitioſus, & peccat ne mortaliter?

18 Reſp. Negatiuè ſecluſo ſcandalo, & dummodò ſacra verba non conuertantur in ludibrium, quia nullum adeſt Dæmonis pactum, nec expreſſum, nec tacitum in tali actione, ſed tantùm hominis artificium. Et ideò non eſt ſuperſtitio, ſed potius quidam ludus ob animi recreationem. Ità Valentia 2.2. *diſp.6.q.13.col.3.verſ.Sed deſpiciēdum.* Thomas del Bene *de off. Inquiſ. par.2. dub.228.ſect.8.n.6.*

Eſt ne ſuperſtitioſum applicare Angelis nomina illa *Raguel, Tubiel, Adimis, Tubas, Simihel, Vriel, Scatiel, Iehudiel, & Barachiel?*

19 Reſp. Affirmatiuè, quia tria ſolum ſunt nomina propria Angelorũ, ex Sacra Scriptura nobis nota; nempè *Michael, Gabriel, & Raphael.* Et ità fuit decretum *in Conc. Romano ſub Zacharia Papa*, vt refert Cardin. Baronius *to.9.ann.Eccleſ. ſub anno Domini* 745. *n.7.* his verbis: *Nos autem, vt à S. Apoſtolatus verbo edocemur, & diuina tradidit auctoritas, non plus, quàm trium Angelorum nomina agnoſcimus: Michael, Gabriel, Raphael.* Vndè ſupradicta nomina *Raguel, Tubiel, Adimis, Tubas, Simichel*, potius æſtimāda ſunt nomina Dæmonũ, quàm Angelorum: ait Carena *par.2. tit.12. §. 9.* De nominibus autem *Vriel, Scaltiel, Iehudiel, & Barachiel*, dubitari poteſt, an ſint Angelorum. Nam *Vriel*, interpretatur Ignis Dei, *Scaltiel*, Oratio Dei, *Iehudiel*, Laus Dei, *Barachiel*, Benedictio Dei. Et Cornelius à Lapide *in c.1. Apocalip. verſ.* 4. refert: Panormi adeſſe Templum inſigne dicatum ſeptē Angelis, quorum nomina ſunt: *Michael, Gabriel, Raphael, Vriel, Scaltiel, Iehudiel, & Barachiel.* Et Granadus *in 1. par. to. 3. de Angelis tract. 16. diſp.2. n.3.* affirmat Romæ reperiri in altari S. Mariæ Angelorum pictos huiuſmodi ſeptem Angelos cum iiſdem nominibus. Ac etiam in eadem Alma Vrbe extare librũ impreſſum ſub anno 1595. in quo adſunt eadem ſeptem nomina Angelorum, cum ſuis orationibus, ad eos inuocandos. Verùm quia nomina iſta ex canonica aliqua ſcriptura nobis non ſunt reuelata, ſubdit Granadus *nu. 6.* Oportere in publicis orationibus abſtinere ab omnibus alijs Angelorum nominibus, præter illa tria recepta. Immò fortaſſe conſultius eſſe, nullũ aliud illorum nomen etiam priuatis deprecationibus vſurpare. Id enim erit magis conforme conſuetudini Eccleſiæ, & decreto Concilij iam citati.

Eſt ne ſuperſtitio hæreticalis illa, quæ efficitur ad inuenienda facta. Cùm puella uirgo, habens cæreum accēſum in manu, ponitur ante phialam aquæ plenam, profert hæc uerba: *Angelo bianco, Angelo Santo, per la tua ſantità, e per la mia verginità, moſtrami chi hà tolto la tal coſa?*

20 Reſp. Affirmatiuè: Nam quamuis in hac ſuperſtitione non interueniat abuſus Sacramentorum; nec Sacramentaliũ; tamen in ea Dæmon vocatur Sãctus, & per ſuã ſanctitatē inuocatur, & cõſequēter Duliæ honor, qui Sanctis ſolum debetur, ei tribuitur. Ergò ſupradicta ſuperſtitio eſt hæreticalis,

lis. Ità docent Barbatus *conf.55. lib. 1.* Decianus *tract.crimin.lib.20.c.17.* Pegna *par.2. comment.68.* Farinacius *de hæresi q.181.n.15.* Carena *par.2.de sortileg. tit. 12.§.4.n.27.*

Est ne superstitio hæreticalis dicere: Si N. Sanctus est, uel Beatus liberet te Deus per illius intercessionem?

21 Resp. Affirmatiuè, quia conditio illa: *Si*, rem dubiam facit, vt notat, Menochius *lib.6.de præsumpt. c. 18. n. 4.* Dicens ergo si N. sanctus est, ostendit dubitare de Sancti illius canonizatione, & reuocat in quæstionem, quod clarè constat. Papa enim in his, quæ ad fidem pertinent errare non potest, iuxta promissionem Christi. *Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.* Canonizatio autem Sanctorum rem fidei habet annexam, quia Sanctus canonizatus proponitur ab Ecclesia, vt Sanctus, & adorandus. Ergò hæreticũ est dubitare, an Canonizatus sit verè Sanctus, & Beatus. Quamuis Suarez *disp.5.de fide sect.8.n.8.* asserat non esse hæreticum, sed solum temerarium, & impium, asserere Papam in Sanctorũ Canonizatione errare posse. Sed esse credendum Papam in ea actione non posse errare, docent D.Thomas *quodlib.9.q.7. ar.6.* D.Antoninus *3.par. tit. 12. c.8.§.2.* Syluester *verb. Canonizatio q.3.* Azorius *par.2.lib.5.c. 6. q. 5. §. Dicendum est*, Bellarminus *lib. 1. de Sanctor.beatit.c.5.* Valentia *to.3.disp.1. q.1.pun.7.§. 40. vers. Itaque quod*, & alij. Quia Sanctorum canonizatio non nititur testimonijs hominum, sed promissioni diuinæ factæ D. Petro eiusq; successoribus: supponit tamen hominũ testimonia. At hoc non obstat, quia quando Summus Pontifex definit aliquid de fide, aut ad fidem pertinens, non potest illi deesse assistentia diuina, ne erret, & ne fides deficiat. Igitur superstitio hæresim sapiens est dicere Si N.Sanctus, vel Beatus est liberet te per eius intercessionem; quia ostendit non certò credere canonizatum esse verè Sanctum, & Beatum. Ità sustinent Carena *par.2.de sortileg.tit. 12. §. 6.* Bordonus *to.1.c.18.n.39.* Valentia *loc. cit.* Pitignanus *in 3.sent.dist.25.q.2. art. 5.* Castro Palaus *to.1.tr.4.disp.1.pun.5.§. 4.* & alij.

Superstitio facta cum Hostia non cõsecrata, super quam celebrata sit Missa, est ne hæreticalis?

22 Resp. opinati Ghirlandum *de sortil.q.10.n.16.& 17.* Torreblancam *de magia lib.3.c.8.n.18.* Farinaciũ *q.20.n.83.* & alios: vti hostia non consecrata, super quam sit celebrata Missa, esse quidem superstitionem, sed non hæreticalem: quia non est abusus rei consecratæ, nec Sacramentalis. Martinus del Rio *lib.3.disquis.magic.sect.13. §.Dico quinto*, huic quæsito cum distinctione respondet: Quod si talis benè sentiat de fide, & non præbuit banc hostiam alijs adorandam, sed accessoriè tantum super altare, ad magicos effectus posuit; erit tantum suspectus de hæresi. Si verò credidit: talem hostiam esse, vt consecratam adorandam; apertè erit hæreticus. Si autem non credidit, illam vim aliquam habere ad effectum magicum, non erit suspectus de hæresi; sed ab Inquisitoribus pœna extraordinaria puniendus.

23 Sed omninò dicendum talem superstitionem esse hæreticalem; vt docent Scaccia *de iudic. &c. lib. 1. c. 12.n.34.* Sousa *in aphor.Inquis.lib.1.c. 57. n. 11.* Emanuel Moura *de incant.opusc.1.sect. 3.c.5.n.29.* Bordonus *to.1.c. 18. n. 30.* Carena *par.2.de sortil.tit.12.§.5.n. 37. & §.8.n.53.& 54.* Quia in tali superstitione admiscetur res sacra, scilicet celebratio Missæ super hostiam, licet nõ consecratam. Est igitur superstitio hæreticalis non propter hostiam non cõsecratam, sed propter Missam super eã celebratam. Si enim quis non intelligeret derogare Sacrificio Missæ, cur potius vteretur hostia, super quam celebrata sit Missa, quàm alia, super quã non sit celebrata Missa? Ergò Missæ Sa-

Sacrificium, mediante illa hostia,ordinatur ad superstitionem; & præsumitur, quod hoc faciens credat, illud vim habere, ad maleficium operandum. Hoc enim ipsum in facto ostenditur. Ergò est superstitio, manifestè hæresim sapiens. Et ità refert Carena fuisse decisum *in Congregatione Sancti Officij Cremonæ die* 25. *Septembris* 1638.

24 Sed quid dicendum si super hostiam non fuit celebratum,sed solum in ipsa scripta fuerunt aliqua nomina, vel signa, vel mixta fuit cum aliquo liquore? Respondet Bordonus *loc.cit.* quod vel sortilegium fuit ordinatum ad salutem, & ad bonum effectum, & non videtur sortilegus, grauiter de hæresi suspectus; quia censetur leuis abusus. Si verò ordinatum fuit ad maleficium, videtur grauiter de hæresi suspectus; quia præsumitur, credere, huiusmodi media producere maleficium,eò quod pendeant quodammodò à Sacrificio Missæ, cuius illa hostia est destinata materia. Sed Carena *vbi sup.* absolutè,& sine aliqua distinctione docet,sortilegium cum hostia non consecrata, etiamsi factum sit ad sanitatem esse hereticale. Quia sicut forma Sacramenti Eucharistiæ, adhibita in sortilegio,in omnium sententia,reddit illud hæreticale. Ità idem dicendum de hostia non consecrata, quæ est materia eiusdem Sacramenti, & quæ moraliter pro Eucharistia est destinata,& conficitur cum signo crucis,& imaginibus sacris. Et quamuis aliquando aliquis ea vtatur ad claudendas literas, hoc tamen est per accidens,& non tollit, quin hostia moraliter tantum pro Sacramēto Eucharistiæ sit destinata: alioquin sortilegus cur potius hostiam, quam aliam rem eligeret?

Quotupliciter agnosci potest in abusu sacrorum verborum, vel aliorum rerum, inesse tacita Dæmonis inuocatio?

25 RESp. Multipliciter primò. Quando cū sacris verbis admiscetur aliqua conditio, seu circumstantia vana, & inutilis, tanquam necessaria: E.g. quod ad effectum cōsequendum, proferantur certo loco, tali tempore, & hora, vel quod sint scripta cum certo numero crucium, vel quod recitentur cum candela in manu accensa, & similia, quæ nec ad Dei cultum pertinent, nec ad rectam rationem. Secundò, si adhibeantur characteres, vel nomina obscura, & ignota:quia ad Dæmonem ea intelligentem referuntur. Tertiò, agnoscitur ex excellētia effectus, dum excedit virtutem naturalium agētium. Vt E.g.noscere secreta cordium,sanari statim, & similia. Quartò, ex vanitate effectus. Vt si per sacra verba moueatur annulus filo appēsus: nā eo ipso, ꝙ effectus vanus est, constat, quod non est ex virtute diuina,sed Dæmonis,qui illis verbis sacris gaudet honorari. Quintò, ex falsis adiūctis,nempè,quod Christus habuit febrem, aut spasmum, & similia; quia Dæmon, vt pater mēdacij his similibus mendacijs delectatur. Sextò, ex incertis, & apocryphis adiunctis, quia si hæc aliquam virtutē haberent,potiùs Deus ea reuelasset viris Sanctis, quam mulierculis. Deus enim virtutem potentiæ, ac sapientiæ suæ Sanctis viris ostendit, in miraculis operandis,non autem vanis fœmellis. Ità docent Caietanus *in summ. verb. Incantatio*, Valentia 2.2.*disp.*6.*qu.*13. Azorius *par.*1.*lib.*9.*c.*26.*qu.*6. Nauarrus *c.*11.*n.*25. Delrius *lib.*3.*par.*2. *q.*4. *sect.*3. Thomas del Bene *de off. inquis. par.*2.*dub.*228.*sect.*8. & alij.

Est ne licitum rebus vanis, & superstitiosis vti cúm protestatione, animum non habere, consequendi effectum, si ex Dœmonis pacto sit obtinendum?

26 RESp. negatiuè, etiam si quis intentionem haberet, consequēdi effectum à Deo, non à Dœmone. Quia tunc est licita hæc cautela, quando dubium est, an hæ obseruationes sint

sint vanæ, & superstitiosæ, non autem quando vt tales cognoscuntur. Ità docent Sanchez, *lib.7.de matrim.disp.95.* Nec militat dicere, quod Caietano licuit cum protestatione superstitionem annuli experiri. Nàm ipse *in sum.verbo Incantatio*, ait: Sciant lectores; quod volui non experiri, sed conuincere huiusmodi diabolicam institutionem, ad effectus vanos, propter vtilitatem fidelium. Accepto namquè filo, & annulo, protestatus sum, quod versum illum sacrum, Deo verò, cui à Psalmista dirigitur, dicebam; & non tanquam institutum, ad mouendum annulum: & sic dixi versiculum illum; & annulus non est motus; vt hinc cognoscant omnes, quod tunc diabolus mouet annulum, quando versus ille dicitur ei, vt ipse instituit. Dicit autem ei tacita intentione quicunque dicit etiam iocando illum, vt habentem vim ad mouendum annulum. Quia vim illam non habet nisi ex pacto olim inito cum Dæmone aliquo. Et de similibus idem fac iudicium. Hæc Caietanus.

Ludus ille, qui Passa passa vocatur, est ne vt superstitiosus damnandus?

27 Resp. Negatiuè; neque eo vtentes, dicendum est, vti ope Dæmonis. Quia possũt manus agilitate, res fictas, vt veras ostendere, alias non vbique communitèr permitteretur. Ità Sotus *de iust. q.3. ar.2. col.3.* Alcozer *de ludo c.15.* Sanchez *lib.2.in decal.c.40.nu.51.* Thomas del Bene *de off. inquis. par. 2. dub.228.sect.21.*

CAPVT XXIII.

De vana obseruatione futurorum euentuum.

Qui ex aliquo fortuito accidenti coniectat bonum, uel malum futurum, peccat ne mortalitèr, an uenialitèr?

1 Resp. D.Thomã 2.2.q.96.ar.3. docere, quod homines huiusmodi obseruationes attendunt, non vt quasdam causas, sed vt signa quædam futurorum euentuum bonorum, vel malorum. Sed non obseruantur sicut signa à Deo tradita; cum non sint introducta ex auctoritate diuina, sed magis ex vanitate humana, cooperante Dæmonum malitia, qui nituntur, animos hominum huiusmodi vanitatibus implicare. Et ideò manifestum est; omnes huiusmodi obseruationes esse superstitiosas, & illicitas. Hæc D.Thomas. Sed vt notat ibi Caietanus: Communiter hæc, venialia videntur peccata. Quia nulla interuenit mala intentio, sed quidã superfluus, & irrationabilis timor, ortus, vel ex aliqua experientia, vel ex maiorum traditione. Et ideò malum, vel bonum illud coniectantur. Vt c. g. si quis, è domo exiens, pedem suũ offendat, & propterea domum reuertatur; quia concipit aliquid aduersum ei futurum. Vel si egressus foras, primo ei occurrat virgo, & putet, diem illum sibi futurum sterilem: vel si obuiam habeat alicuius matrem, diem fertilem, ac prosperum speret. Vel si occurrat ei Æthiops, diem infaustum timeat; vel si pulcher iuuenis, diem speret lætum, & iucundum. Vel si cum se calciat, sternutauerit, ad lectum redeat, & similia. Sunt enim hæ obseruationes & aliæ, quas enumerat D.Augustinus *in 2.de doctr.christ. c.20. nu.3.* vanæ, & inutiles; sed quia in eis non comprehenditur quidquam mali, nec firmitèr coniectatur futurus euentus, sed tantùm timetur, & suspicatur: ideò peccatum est veniale, non mortale. Ità etiam docent Lessius *lib.2.c.43. nu.65.* Sanchez *lib.2.in decal.c.40.n.14.& seq.* Bordonus *to.1.c.18.n.8.* Nauarrus *c.11 nu. 38.* Thomas del Bene *de off. inquis. par.2.dub.228.sect.7.n.4.* & alij.

Obseruatio dierum faustorum, & infaustorum, est ne superstitiosa, & illicita?

2 Resp. Si homo firmitèr credat, hos dies

dies sibi futuros faustos, vel infaustos, peccat mortaliter: quia in nostra est potestate facere dies bonos, vel malos, mediantibus nostris actionibus; homo enim dominatur tempori, non tempus homini. Et ideò hæc obseruatio prohibetur in *c. Illud 26. q. 2. c. Non obseruetis 26. q. 7.* Si verò non efficacitèr, nec certò hoc creditur, sed ex solo quodam timore dies obseruantur, tunc est tantùm veniale. Ità D. Thomas, Nauarrus, Sanchez *n.* 15. Bordonus *n.* 42. *locis citatis*, vt suprà dictum est.

Obseruare dies, menses, & annos, ad negotia aggredienda, est ne superstitiosum?

3 Resp. Negatiuè. Quia sicut licitum est obseruare tempora aptiora, in colligendis herbis, in secandis arboribus, & in corporibus purgandis: nam certis tẽporibus virtus herbarũ efficacior est, ligna minus corruptioni sunt obnoxia, & corporũ purgatio, quæ vno tempore prodest, in alio nocet: adsunt enim stellæ aliæ maleficæ, aliæ fauorabiles. Ità licet etiam sine superstitione, in aggrediendis negotijs, obseruare menses, dies, & annos: & pium est, eligere diem alicuius Sancti, ad quem est quis specialitèr affectus, ad aliquod inchoandum. Vt ad ineundam Religionem, ad matrimonium contrahendum, ad primum sacrum celebrandum, & similia. Quia id fit, vt Sanctus ille opem, & auxilium præstet. Ità Sanchez *vbi sup. n.* 17. *&* 18. & alij apud ipsum.

Mulierculæ, quæ nuptiarum auidæ in nocte Sancti Ioannis Baptistæ aliquas orationes recitant, vt eis manifestetur, cui nubere debeant, peccant ne mortalitèr?

4 Resp. Si vis, & efficacia precum constituatur in particularibus uerbis, & non in alijs; vel in modo eas proferendi, vel in tali hora: E. g. in aurora, aut in primo aspectu Solis, vel in simile; eas peccare mortalitèr: quia esset huiusmodi vana, & superstitiosa obseruatio, includens pactum tacitum cũ Dæmone. Illę enim preces cum talibus circumstantijs ex se nullam vim habẽt, nec illæ circumstantiæ à Deo, vel ab Ecclesia ordinatæ sunt. Ergò à Dæmone. Excusari tamen possent à mortali, si vterentur huiusmodi vanis circumstãtijs, non tanquam efficacibus; sed ex quadam leuitate, aut ex ignorantia, vel simplicitate, nec certò expectantes effectum. Ità Sanchez *ibid. nu.* 19. *&* 20. Filliucius *tr.* 24. *c.* 6. *n.* 14. & alij.

Lusores, qui vel locum ludendi mutant, aut tantisper surgunt, ad malam fortunam, vt ipsi dicunt, abijciendam; uel consulunt Astrologos; vt eis manifestentur dies, in quibus in ludo lucraturi sunt; peccant ne mortalitèr?

5 Resp. per mutationem loci non peccare mortalitèr, sed tantùm uenialitèr, quia licet sit uana obseruatio, tamen non firmitèr credunt per illam mutationem, meliorem acquirere fortunam. Ità Sanchez *ibid. n.* 21. & cõmunitèr cæteri Doctores. Subdit uerò Sanchez: Consulere Astrologos, esse peccatum mortale; quia est res grauis, & absque fundamento. Sed Thomas del Bene *par.* 2. *de off. inquis. dub.* 228. *sect.* 7. *n.* 13. negat hoc esse mortale peccatum. Quia re uera fieri potest, quod constellatio in una die sit fausta per aspectus faustos, ut per trinum autem sextilem: Et in altera die sit infausta per aspectus infaustos, ut per quadratum, uel per oppositionem: quod ab Astrologis cum fundamento conijci potest, si ille hic & nunc sit lucraturus, uel iacturam facturus.

Est ne uana superstitio fidem præstare prędictionibus futuris, quę aliquando à morientibus fiunt?

6 Resp. Negatiuè; quia qui proximi sunt

 mor-

morti sæpè futura diuinant, ut cum Platone, & alijs Philosophis affirmat Azorius: & pluribus exemplis probat D.Gregorius *lib.4. Dialog.c.27. & 28.* expressè concludens: quod aliquando exituræ de corpore animæ per reuelationem futura cognoscunt: & aliquãdo etiam vel anima subtilitate sua ea quæ sũt futura cognoscit: Sic Iacob iam iam moriturus vocauit filios suos dicens *genes.49. Congregamini vt annunciem quæ ventura sunt vobis in nouissimis diebus*: Moyses quoque cum eius mors instaret, multa Israeliticis Tribubus prædixit. Et huius rei rationem reddit Azorius *par.1.lib.9.c.24.q.6.* dicens: Si morituri vaticinantur futura, quæ certas causas naturales habent, id faciunt: quia nonnunquam ea hora consopitis sensuũm motibus, mens intrò magis se colligit, ac melius, & exactius res contemplatur: quia vario, & multiplici sẽsuum affectu, neque perturbatur, neq; distrahitur. Non erit ergo superstitiosa, & vana obseruatio futuri euentus, prædicti ab eo, qui proximus est morti, neque illi præstare fidem.

CAPVT XXIV.

De Magia, & Sagis, seu Lamijs.

Quid, & quotuplex sit Magia?

1 RESp. quod duplex est Magia, vna naturalis, altera superstitiosa. Magia naturalis est ars faciendi mira, & insolita per causas licitas naturales: Magia superstitiosa est ratio quædam, operandi mira, & insolita per signa illicita, & Dæmonum opera. Quæ naturalis est, nõ est mala, nec prohibita: quia operatur per causas naturales: Est tamen periculosa, nec multum addiscenda, quia docet multas curiositates, in quibus Dæmon facile se immiscet; & sæpè ad magiam superstitiosam inducit. Huius magiæ exempla sunt si quis mixturam faciat, quæ in aquis ardeat, vel quæ à radijs Solis accendi possit; vel si quis ignem in certa materia ità accendat, vt oleo extinguatur, & similia, quæ referuntur à Cardano de vanitate rerum, à Victoria *relect.de Magia n.7.* ab Aristotele, Plinio, Ioanne Baptista à Porta, & ab alijs. Magia superstitiosa instituta fuit à Dæmonibus, vt notat D. Augustinus *lib. 12. de Ciuit. Dei c.6.* vbi ait: *Neque enim potuit nisi ipsis Dæmonibus docentibus disci*: & hæc fuit à Deo expressè prohibita *Leuit. c. 19. Non declinetis ad Magos: nec ab Ariolis aliquid sciscitamini.* & *c.20. Anima quæ declinauerit ad Magos, & Ariolos, & c. interficiam illam.* Sicut enim Christus Dominus instituit sensibilium Sacramentorum signa, ad animarum sanctificationem, & salutem: Ità Dæmones Christi Domini æmulatores instituerũt signa sensibilia, vt ad eorũ exhibitionem, & vsum, aliquid operetur, ad earundem animarum perditionem, & interitum. Et sicut magia naturalis vtitur causis naturalibus: ità magia superstitiosa vtitur signis, quæ sunt causæ morales, quibus allicitur Dæmon, ex pacto saltem tacito, vt faciat, quod magus petit. Ità docent Suarez *to.1.de relig.lib.2.de superst. c.14.à nu.1. & sequ.* Lessius *lib.2.c.44.n.1.* Fagundez *in decal.lib.1. c.41. n.1.* Thomas del Bene *de offic. inquis. dub. 227.sect. 1.* & alij communitèr.

Quonam modo agnosci potest, an aliqua operatio ad magiam naturalem, vel ad superstitiosam pertineat?

2 RESp. agnosci posse, Primò ex circumstantijs, quę si sint inutiles, & vanę ad effectum assequendum: vt e.g. si operatio fieri deberet, certis diebus, aut horis, vel certo numero crucium, aut candelarum, vel certis characteribus, aut ignotis nominibus, vel obscurę significationis, & similibus: esset non naturalis, sed superstitiosa magia. Secundò ex modo operandi, e.g. in loco ità distãti, vt impossibile sit naturalitèr ità ibi operari. Vel motu celerrimo ho-

hominès, aut animalia transferre de loco in locum: similitèr erit non naturalis, sed superstitiosa magia. Tertiò, ex conditione effectus, qui si à causa naturali oriri non possit, erit manifesta magica superstitio. Vt e.g. si quis repentè aliquid apparere faceret, vel responsum à statua promitteret, vel mortuum suscitaret, vel excitaret repentinas tempestates, aut incendia, vel de loco ad locum transferret, segetes, arbores, pomaria integra, & similia. Ità docent supradicti Doctores, ac etiam Sanchez *lib.2.in decal.c.40. nu.43.* Thomas del Bene *sect.3.* Valentia *2.2. disp.6. q.13. pun.2.col.4. & 5.* Martinus del Rio *lib. 2.disquis.magic.q.5. lit. B. & ad fin. & q.8. vers. Porrò præstrigiatorij effectus.* Lessius *lib.2.c.44.dub.3.n.13.*

In dubio an effectus oriatur à causa naturali, vel à magia superstitiosa; quid est iudicandum?

3 RESp. vt suprà dictum est: vel dubitatur, an effectus excedat vires causæ naturalis, & consequentèr an à causa naturali proueniat. Et vt affirmat Sanchez *lib.2.in decal. c.40. n.44.* censendum est potius à causa naturali, quã à magia superstitiosa prouenire. Tum quia vt docet D.Thomas *2.2.q.60.ar. 4.* Quæ sunt dubia in meliorem partem interpretanda sunt, nec absq; necessitate confugiendum est ad miraculum, vel ad occultam Dæmonis operationem. Tum etiam quia cum innumeræ agentium naturalium vires nos lateant, non est cur illarum operationum effectus negemus, oriri à causa naturali. D.enim Augustinus *lib.4.de Ciuit. Dei c.24.* refert mirabilia facta fuisse naturalitèr à quibusdam hominibus. Si autem constet, effectum illum excedere vires causæ naturalis; tunc nisi maxima operantis sanctitas, vel alia vrgentissima indicia suadeât effectum illum esse à Deo, censendum est in dubio superstitiosè, & à Dæmone prouenire. Quia vt docent D. Thomas *2.2.q.96.ar.2.* Angelus *verb.Superstitio n.2.* Sylvester *verb. eod.q.10.* Suarez *tom.1.de relig.lib.2.de superst.c.15.n.1.& 13.& 14.* & alij Doctores cõmunitèr, regula generalis est, quod, Quotiescumq; causa adhibita nequit effectum naturalitèr producere, est superstitio, & ad pactum implicitũ cum Dæmone pertinet.

Magia superstitiosa quàm graue peccatum est?

4 RESp. eo grauiùs esse peccatum, quo præstantior est virtus, cui opponitur. Sed Magia superstitiosa opponitur Religioni, quæ est omnium virtutum moralium præstantissima. Ergò est peccatum grauissimum, grauiùs furto, homicidio, adulterio, periurio, & similibus. Quia aufert honorem, & cultum Deo debitum, & illum Dæmoni tribuit, ineundo cum eo pactum, vt ipse magus Dæmonẽ honoret, & Dæmon eum faueat ad sua maleficia præstanda. Ità Fagundez *in decal. lib. 1. c. 41. n.1.* Suarez *to.1.de relig. lib. 2. de superstit. c.14.n.12.* & alij.

Magia non naturalis est ne superstitio hæreticalis?

5 RESp. Affirmatiuè, quia cum ipsa semper interuenit pactum cum Dæmone: Magi enim, lamiæ, sagæ, & striges, in suis magijs Dæmonem inuocant, & ei tura adolent, sacrificia offerunt, candelas accendunt, cultum tribuunt, genua flectunt, humi se prosternunt, preces emittunt, adorant, se eis deuouent, obedientiam promittunt, laudes eorum canunt, castitatem prò eorum reuerentia, vel admonitu seruant, ieiunant, carnem suam macerant, per characteres, signa, & ignota nomina obsecrant, animalia immolant, imagines baptizant, pueros rebaptizant caput defuncti fumigant, Sanctorum imagines conculcant, sputis fœdant, Cruces deijciunt, vel configunt, Sacramentis, vel Sacramentalibus abutuntur, & sanguinem proprium in eorũ cultum, & obsequium emittunt. Quæ om-

omnia hæreticalia sunt, vt notant Suarez *to.1.de relig.lib.2.de superst.c.* 14.*n.* 10. & 11. Carena *par.* 2. *de sortil. tit.* 12. §.4.*n.*28. Tales enim ineuntes pactum cum Dæmone etiamsi petant res, quæ Dæmonis facultatem naturalem non excedunt, sunt vehementer de apostasia suspecti: vt testantur Martinus del Rio *lib.5. disquis. magic. sect.* 15.*n.*2.*vers.* 2. Zanardus *in summa diuinorum preceptorum par.*2. *c.* 64. *vers.* 2. Genuensis *in praxi Curiæ Archiep. Neapol. c.* 18. *nu.* 11. Carena *loc. cit.* & alij.

Cum Magia admiscentur ne alia crimina, à Confessarijs, & à Iudicibus omninò interroganda?

6 RESP. Affirmatiuè, & enumerantur à Lessio *lib.2.c.44.dub.* 4. *n.* 27. Et primum est crimen hæresis. Multi enim ex his, non credunt Dæmonem esse damnatum, & pœnis subiectum, & eos, qui ipsi adhærent, esse damnãdos: aut eum nihil posse, nisi ex Dei permissione, & similia. Secundum, peccatum est idololatriæ: accipiunt enim Dæmonium loco Dei, & ei fidem spõdent, & totos se mancipant, ac sacrificia offerunt alijsque modis honorant. Tertium, est peccatum Apostasiæ; abnegant enim Christum, & eius fidem, renunciant baptismo, & omnia Sacramenta conantur quibusdam cæremonijs extirpare. Quartum, est peccatum blasphemiæ in Deum, in Christi humanitatem, in B. Virginem Mariam, & in omnes alios Sanctos. Quintum, est sacrilegium, quia sæpè in suis magijs vtuntur rebus sacris, ac etiam Sanctissima Eucharistia. Sextum, luxuriæ, & nefariæ cum ipso Dæmone in corpore assumpto commistionis. Septimum, damna proximorum, vt homicidia præsertim infantium, vastationes segetum, mortes animalium, & similia. Ità Lessius, ac etiam Suarez *dicto c.*14.*nu.* 11. Thomas del Bene *de offic.Inquis.par.*2. *dub.*228.*sect.*5.*n.*7. & *seq.* Castro Palaus *par.*3. *tr.* 17.*disp.*1. *pun.* 8. *n.* 5. & alij.

In Magia datur ne paruitas materiæ excusans à mortali?

7 RESP. Negatiuè: quia Magia non fit sine Dæmonis inuocatione, vel expressa, vel tacita: inuocatio autẽ Dæmonis, siue tacita, siue expressa, sẽper est mortale peccatum, & eiusdem rationis, siue inuocetur Dæmon in re magna, siue in re parui momenti. Quia in his, quæ respiciunt Deum eiusque honorem, dari non potest paruitas materiæ. Ergò cùm in qualibet magia etiã paruæ materiæ interueniat Dæmonis inuocatio, & Dei grauis inhonoratio, & offensio, dari non potest in ipsa, paruitas materiæ, excusans à mortali. Ità docent Lessius *lib.2.c.44.dub.* 4. *n.* 16. Sanchez *lib.* 2.*decal. c.*38.*n.*18. Castro Palaus *to.*1.*tr.*2.*disp.*2. *pun.*7.*n.*2. Diana *to.*5.*tr.*8.*res.*9.*ex par.*5.*tr.*5. *res.* 29. & alij.

8 Verum ratione inaduertentiæ, vel ignorantiæ: dummodò hæc non sit affectata, nec crassa: dari potest aliquis actus magicus, qui excuset à mortali: Vt E.g. si quis ignoret, vel nullo modo aduertat, tacitam Dæmonis inuocationem, quia est valdè occulta. Tunc ex defectu ignorantiæ, & animaduersionis esse potest veniale peccatum: dũmodò quis paratus sit, nullo modo id facere, si sciret, vel dubitaret, q à Dæmone effectus ille fieret. Ità Caietanus 2.2.*q.*95.*ar.*2.§.*Ad euidentiam*, Valentia *to.*3.*disp.*6.*q.*12.*pun.*4. Lessius, Diana, & Sanchez *loc. cit. n.*19.

Magus, qui suo chyrographo fide renunciauit, & Dæmonis obsequio se dicauit; quomodò potest hoc pactum dissoluere, absque sui chyrographi receptione?

9 RESP. posse pactum supradictum dissoluere, ad pœnitentiam redeundo, & à prioribus magijs omninò recedendo; nec opus est, vt Dæmon chyrographum ei reddat: nam per pœni-

nitētiam pactum illud omninò rescinditur, & sufficienter dissoluitur, nec in fine vitæ coram Deo nocebit. Et tenetur, credere, etiam hoc peccatum posse, per pœnitentiam deleri. Si verò ipse magus apud se chyrographum retinet, vel illius transumptum, cogendus est illud rumpere, vel comburere: nè sit causa scandali, si inter alias eius scripturas, siue in vita, siue post mortem ab alijs inueniatur. Ità Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superst. c. 17. n. 4.* Sanchez *c. 40. n. 52.*

Quare in Magia plerumque fœminæ, raro viri exercentur, & peccant?

10 RESp. quia fœminæ faciliùs, quam viri ob innatam leuitatem, Dæmonum pollicitationibus, decipiuntur: & ob natiuam curiositatem multa scire volunt, & facillimè Dæmonum artibus se commiscent. Ac etiam quià ob earum humiditatem, qua abundant, promptiores sunt, quàm viri ad recipiendas Dæmonum impressiones; & ob insatiabilem earum libidinem, sæpè Dæmonibus in humana forma libidinosè commiscentur. Ità docet Fagundez *in decal. lib. 1. c. 41. n. 5.*

Quare huiusmodi nefariæ fœminæ Magicæ, Lamiæ, Striges, Maleficæ, & Sagæ vocantur?

11 RESp. quod vocantur Magicæ à magia. Lamiæ, quia sicut lamia est animal monstruosum, speciem humanam habens, & corpus bestiale, ac crudele, & præcipuè pueros iugulat, & eorum sanguinem sugit: Ità huiusmodi mulieres, quæ huic scelerato operi sunt intentæ. Striges appellantur, quia sicut quædam aues, quæ striges vocantur, vt ait Ouidius *lib. 6. Fastorum.*

Nocte volant, puerosque petunt nutricis egentes,
Et vitiāt cunis corpora rapta suis.
Est illis strigibus nomen, sed nominis huius.

Causa, quod horrendè stridere nocte solent.

Ità quia huiusmodi nefariæ fœminæ noctu præcipuè in maleficijs, & in sugendo infantium sanguinem versātur, Strigæ vocitantur. Maleficæ à malè faciendo. Sagæ à sagacitate, vel à sagiēdo; quia multa scire volentes, Demonum artibus se immiscent. Ità Fagundez *lib. 1. in decal. c. 41. n. 3.*

Lamiæ, & Striges portantur ne verè a Dæmone de loco ad locum, breuissimo temporis spatio, vel solum per phantasiæ illusionem, hoc illis accidit?

12 RESp. à Dæmonibus aliquādo hoc effici per illusionem phantasiæ, & Lamias extra domos suas non ferri corpore; sed Dæmon eas omni prorsus sensu destituit, & tales species eis imprimit, vt falsò sibi persuadeant, se per aerem volitasse, è domo sua egressas fuisse, & in alienas ingressas, vel in delitioso loco, cum aliarum similium cōsortio, omni cum voluptate conuiuia, tripudia, nefarios concubitus egisse, & gustasse. Hæc autem omnia re ipsa exterius non fiunt, sed Dæmon facultati phantasticæ, ità eis repræsentat, ac si re ipsa fierent. Ità Turrecremata *in cap. Episcopi 26. q. 5. art. 2. ad 5.* Nauarrus *c. 11. n. 38.* Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superst. c. 16. n. 23. & 25.* Fagūdez *lib. 1. in decal. c. 41. n. 8.* Et huic opinioni fauent aliquæ experientiæ, quæ referuntur ab Abulense *in c. 13. Genes. q. 354.* & à Caietano *2. 2. q. 95. ar. 3.*

13 Aliquando autem verè corpore ad loca distantissima hę nefariæ fœminæ, ac etiam viri à Dæmone feruntur: & iterum citissimè in domum propriam reducuntur, & in illis locis multa turpia, & sacrilega cum alijs similibus, & cum ipsis Dæmonibus fortasse in forma visibili, & humana, committunt. Et hæc sententia est communis Theologorum, Iuristarum, vt ait Pegna *in direct. cōment. 68.* Abulensis *in c. 4. Matt. q. 74.*

q. 47. Lessius *lib.2. cap.44.dub.3. n.15.* Suarez *loc.cit.* & alij, quos refert, & sequitur Delrius *lib.2. c. 10. & lib.5. sect. 16. n.4. & 5.* Quia non deest Dæmoni potestas, vt, Deo permittente; hoc facere possit. Nam sicut Angeli mouent orbes Cœlestes: ità Dæmones mouere etiam possunt humana corpora de loco in locum; Omnia enim naturalia ipsis integra manserunt. Et de his lamijs dicitur, experimento cognitum esse: sæpè accidisse in illis congregationibus, & locis, ad quæ corporaliter à Dæmone feruntur, vt nonnullæ fędis, ac turpissimis actionibus, quibus ibi cum dęmonibus operam dant, deterritæ, facto signo Crucis, vel inuocato Christi Iesus nomine, statim cōuentus ille soluatur, omnes disparcant; Dæmones fugiant; & ipsæ, quæ nomen Iesu inuocarunt, solæ maneant in eodem loco: itaut magno labore domum redire cogantur, & interdum ob non seruatum pactum nequissimum, seuerissimæ à Dęmonibus verberantur. Ità docent D. Thomas *2.2.q.95. art. 5.* Caietanus *ibi*, D. Bonauētura *3. sent. dist. 19.* Abulensis *loc. cit.* Syluester *verbo hæresis 3. q. 6.* Victoria *in relectione de magia q. 7.* Castrus *lib.1. de iusta hæret. punitione c.16.* Suarez *vbi sup.* Carena *par. 2. de sortil. tit.12. §.2. n.5.* & quamplures alij apud ipsos.

14 Quod autem dæmones possint naturaliter corpora strigum, & lamiarum de loco ad locum distantissimum citissimè transferre probatur etiam. Quia quantum boni Angeli naturali virtute possunt, tantundem dæmones possunt. At scimus quosdam à bonis Angelis momento temporis, ad lōgissima locorum spatia translatos fuisse. Nam Angelus Domini apprehendit Abachuc in Iudea, & capillo capitis illum portauit Babylonem, & confestim loco suo restituit. *Daniel.* 14. Angelus etiam rapuit Philippum, qui postea inuentus est in Azoto. *Act.* 8. Ergò idem fieri potest à Dęmone. Et *Matt.* 4. habetur, quod Diabolus Christum assumpsit à deserto, & transtulit in Sanctam Ciuitatem, & statuit eum supra pinnaculum templi, & exindè etiam detulit in mōtem excelsum valdè. Cur ergò non idem facere poterit de corporibus strigum, & lamiarum? Voluntas enim Dæmonis promptissima est ad has mutationes verè, & realiter faciendas, si videat se posse illo modo ad maiora peccata, infaustas illas mulierculas inducere; vt ab illis maiorem cultum, & reuerentiam consequatur.

15 Ideò hoc adeo verum est, vt Lessius *loc. cit.* existimet, falsam esse, & Reipublicæ perniciosam opinionem asserentium: dictam translationem non fieri, re ipsa corporaliter, sed per illusionem phantasiæ à dæmonibus: quod pluribus rationibus probat: & præcipuè quia grandis iniustitia, & crudelitas esset: sæuà morte afficere homines ob maleficia, quæ re verà nō fecerunt, sed solùm somniarunt, & illusione diabolica sibi visi sunt fecisse. Quamuis huic rationi responderi posset. Si res per illusionem interdum fiat, tūc etiam grauissimum peccatum committi, & eodē ferè supplicio dignum propter pactum cum Dæmone, & conatum ad totum illud delictum, verè, & realiter præstādum; vt notat Suarez *n.25. in fine.*

Possunt ne Dæmones accessum venereum ad mulieres habere, & fieri incubi, vel succubi?

16 RESp. quod Demones cū sint spiritus incorporei, quamuis cum lamijs, & alijs mulieribus, commisceri nequeant, & cùm corpore careant, habere non possint nec sperma, nec generandi cupiditatem: tamen possunt, ex aere corpora sibi assumere, & aptare naturali eorum virtute. Sic Dæmon apparuit Euæ in assumpto, & efformato corpore serpentis; Et Christum Dominum in deserto, assumpto corpore humano, tentauit; & aliquando transfigurat se in Angelum lucis. Vnde, assumptis etiā humanis corporibus, possunt Dæmones cum lamijs, & strigis hunc fœdum libidinosumque actum

exer-

exercere, & incubi, & succubi fieri. Et licet sperma habere non possint, nec filios generare, nihilominus, suffurato aliunde virili semine, & nefariè illi copulæ applicato, possunt homines generari. Et quod dæmones in huiusmodi corporibus fiant incubi, & succubi, testantur D. Augustinus *lib.* 15. *de Ciuit. Dei c.* 23. D. Isidorus *lib.* 8. *Etymolog. in fine.* Beda *lib.* 3. *in Lucam cap.* 31. D. Thomas 1. *par. q.* 51. *art.* 2. & 3. Simãchas *de cathol. instit. tit.* 37. *n.* 5. & alij communiter.

Magi, & lamiæ, seu striges possunt ne per Dęmones miracula operari?

17 RESp. quod miraculum propriè dicitur, cùm aliquid fit præter ordinem totius naturæ creatæ: vt docet D. Thomas 1. *par. q.* 110. *ar.* 4. & cum eo cæteri Doctores. Nec sufficit, vt aliquid fiat pręter ordinem naturæ alicuius particularis. Alias cũ quis proijceret lapidem sursum, miraculum faceret: cùm hoc sit prætet ordinem lapidis. Ideò tunc aliquid dicitur esse miraculum, quando fit pręter ordinem totius naturæ creatę. Hoc autem fieri non potest nisi à solo Deo, iuxta illud Psal. *Deus qui facit mirabilia magna solus.* Et hac ratione, vt notat Carena *p.* 2. *tit.* 12. §. 2. *n.* 13. Dęmones non posse cæcos illuminare, nec mortuos suscitare, nec idem corpus in duobus locis esse, & similia, quæ verè miracula sunt. Verum quia non omnis virtus naturæ creatę est nobis nota; ideò cum aliquid fit per virtutem creatam nobis ignotã, videtur nobis miraculum; sed verè miraculum non est. Igitur cùm Dęmones faciunt aliquid sua virtute naturali, miracula dicuntur non simpliciter, sed quoad nos. Et hoc modo magi, & lamię dicuntur per Dæmones miracula facere, quæ verè miracula non sunt. Ità D. Thomas, ac etiam Alensis 2. *par. q.* 42. & 43. & communiter Theologi omnes.

Si Dæmon non potest miracula facere, quare Pythonissa ad preces Saul, Samuelem mortuum suscitauit, qui euentum futurj belli, & Sauli. & filiorum mortem prædixit? vt legitur 1. *Regum* 28.

18 RESp. cum eodem D. Thoma 2. 2. *q.* 95. *ar.* 4. *ad* 2. & *q.* 174. *ar.* 5. *ad* 4. dupliciter. Primò quod qui tunc apparuit non fuit Samuel, nec quoad animã, nec quoad corpus, sed eius imago, vel aliquod phantasma, & illusio imaginaria à Dæmone facta; quæ in scriptura Samuel appellatur. Nam vt notat D. Augustinus *lib.* 2. *ad Simplicium q.* 3. Solent in scriptura, imagines rerum, nominibus ipsorum rerum appellari.

19 Secundò resp. si verè tunc Samuel apparuit, non ex potestate Dæmonis venit, sed ex voluntate Dei, & peculiari eius ordinatione, ad maiorem terrorem, & confusionem Saul. Et Samuel tunc præuenit incantationem Pythonissæ; vt se ostenderet aspectui Regis, & mortem eius, & percussionem sui exercitus prænunciaret. Vndè Pythonissa turbata fuit in eius apparitione. Quia Dæmones non possunt animam alicuius Sancti euocare: neque ad aliquid agendum cogere. Fieri autem potest diuina virtute; vt dum Dęmon cõsulitur, Deus ipse veritatem per suum nuncium prænunciet. Sic 4. *Reg.* 1. habetur quod, quãdo Rex Ocozias ægrotauit, & misit nuncios dicens: *Ite consulite Beelzebub Deum Accaron: vtrum viuere queam de infirmitate mea hac. Angelus Domini loquutus est ad Eliam, dicens: Surge, & ascende in occursum nunciorum Regis Samariæ, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus: De lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris.* Sicut ergo Deus per Eliam veritatem nuncijs Regis respõdit: Ità etiam per Samuelem, non mulier Pythonissa, sed Deus ipse prænunciauit Sauli euentum belli. Et quamuis anima Samuelis venerit; non propterea in vero suo corpore apparuit, sed potius

tius in corpore assumpto, & formato, ad similitudinem sui corporis,sicut Angeli facere solent. Ità D. Thomas, ac etiam Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superstit. c. 16. n. 18.* Lessius *lib. 2. c. 44. nu. 24.* Carena *par. 2. tit. 12. §. 2. n. 16.* & alij.

Magi Pharaonis nonne incantationibus,suis miracula fecerunt:quando sicut Moyses, conuerterunt virgas suas in dracones, & aquam in sanguinem, & eduxerunt ranas in terram Ægypti? *Exod. 7. & 8.*

20 RESp. quod hæ transmutationes, quæ fecerunt Magi Pharaonis, non fuerunt vllo modo miracula: quia quando *Proiecerunt virgas, & versæ sunt in dracones*: Dæmones,non aduertentibus circumstantibus,virgas à Magis proiectas in terram, subitò imperceptibilitèr, & latentèr abstulerunt: & in eorum loco veros serpentes ab ipsis, vel anteà præparatos, vel aliundè tunc celerrimè allatos,intuentium oculis ità subiecerunt; vt virgæ in serpentes viderentur esse conuersæ. Ait enim Abulensis *circa finem cap. 7. Exod. Malefici proiecerunt in terram virgas suas, & Dæmones imperceptibiliter eas indè tulerunt, & serpentes veros,aliundè allatos, ibi loco virgarum apposuerunt.* Nec mirum quod scriptura dicat *Virgas esse conuersas in dracones*: Quia ità videbatur, & spectantium iudicio putabatur. Sicuti *Genes. 18.* tres illi Angeli,qui apparuerunt Abrahæ; simplicitèr appellantur viri: & dicitur, quod Abraham pedes eorum lauit,& quod comederũt: cum tamen nihil horum propriè fuerit, sed tantùm secundùm hominum æstimationem: vt notat etiam Pererius ibi. Ità similitèr dicitur:*Virgas esse conuersas in dracones*, non quod ità fuerit, sed quia sic videbatur à circumstantibus.

21 Similitèr *Aquam verterunt in sanguinem*: quia Dæmones imperceptibilitèr,vt ait idem Abulensis, vel aliũdè verum sanguinem, ex aliquibus interfectis animalibus, in aquam versarunt: vel ex eodem sanguine, qui erat in flumine. Et quoad ranas, idem dicẽdum: illas Dæmones de his, quæ erant in flumine,vel in aliorum domibus adduxisse: vel etiam ex putri produxisse: quæ omnia naturalitèr à Dæmonibus fieri poterant. Nec ex his argui potest ab eisdem miracula fieri posse. Immò vt obseruat Theodoretus *q. 18. in lib. Exodi: Mutabant illi quidem virgas in serpentes; sed virga Moysis virgas illorũ deuorabat. Mutabant illi aquam in sanguinem: sed sanguinem in priorem aquæ naturam reducere non poterãt. Produxerunt illi ranas: sed molestiam, & incommoda ranarum Aegyptijs auferre nõ poterant. Sicut fecit Moyses.* Quia Moyses operabatur virtute Dei: *Qui facit mirabilia magna solus.* Illi autem Magi incantationibus Dęmonum,à quibus miracula fieri non possunt.

Quare ergò permisit Deus, vt quę miraculosè fiebant à Moyse, eadem fierent à Magis?

22 RESp. Primò cum Chrysostomo *homil. 46. in actib. Apost.* vbi ait: *Permisit Dominus aliquid Magis contra Moysen, ne Magus putaretur esse Moyses: permisit Magorum exemplo discere omnes, quãtum ars magica importat sensibus. Sed non permisit vltra eos progredi, ne ab illis deciperentur homines, sed ipsimet Magi se victos esse à Moyse confiterentur.* Resp. secundò cũ Theodoreto *loc. cit. Concessit Deus incantatoribus huiusmodi signa facere; vt etiam per ipsos castigaret Aegyptios. Non tamen cõcessit illis, vt illatam vltionem, & calamitatẽ auferre possent. Nam dum à Deo punirtur Rex Aegyptiorum, non fuit Deus contentus, plagis per Moysem illatis: sed insuper præcepit incantatoribus vltionem augere. Quasi diceret Regi: quia puniri te delectat, tuorum etiam seruorum opera te castigabo, & grauius plectam.* Hæc Theodoretus. Ex quibus patet ex illis signis à Magis factis, ad simi-

similitudinem Moysis, minimè inferri: Magos miracula posse operari. Confirmatur: nam quando *Extendit Aaron manum virgam tenens, percussitq; puluerem terræ: & omnis puluis terræ versu est in scinipbes per totam terram Aegypti. Feceruntque similiter malefici incãtationibus suis; vt educerent sciniphes: & non potuerunt: & dixerunt ad Pharaonem: Digitus Dei est hic*: Quod cuenit, vt notat idem Theodoretus: *Vt tum ipsi Magi, tum fatuus eorum Rex euidenter cognoscerent, quod non solum plagas à Deo immissas, auferre non possent: sed etiam ipsi cum reliquis, plecterentur.*

Quænam ergò transmutationes ope Dæmonis fieri possunt in homine à Magis?

23 RESP. Posse inferre morbos occultos, qui nullo medicamento curari valeant: quia Dæmones possunt instillare venena à Medicis ignota, vt siue lentè, siue subitò operentur incurabilitèr, & infringatur vis medicamẽtorum, & humores commoueãtur magno cum dolore: & alijs mille modis sibi notis nocere. Possunt etiã in corpus hominis, inferre pilorum villos, clauorum, & vitrorum fragmenta, & similia, quæ maleficijs affecti è corpore eijciere solẽt: vel facere possunt, vt hęc è corpore eijci videantur, cùm re vera nunquam intus in corpore fuerint. Possunt curare morbos omnes, qui naturalibus remedijs curari ualent, & omnia mala, quæ ab actuali Dæmonis nocumento dependent: quia facile est Dæmoni, applicare naturalia remedia, vt morbi ab actuali nocumento desistant. Possunt etiam Magi Dæmonum opera impedire fluxum sanguinis è vulnere inferre amentiam, & omnes læsiones, quæ gladio, igne, vel alijs instrumentis inferuntur.Ità notant Lessius *lib.2.cap.44.dub.3.n.19.& 20.* Thomas del Bene *par.2.de off.inquis. dub.227.sect. 3. n.25.& sequ.*

24 Possunt etiam Magi immittere Dæmones in homines, & facere vt ab eis obsideantur, Deo permittente, & eosdem expellere, vel ex pacto cum ipsis; vel ipsis volentibus: quamuis simulent, se cogi ex vi incantationis, ad egrediẽdum: vel ex pacto cum Dæmone potẽtiore, qui inferiores, etiam inuitos, expellere potest: vt docet D. Gregorius *lib.1.dialog.c.10.* Vbi notat, quod nunquam faciat ista Dæmon, nisi vt magis noceat, præsertim in anima.

25 Possunt Magi, Dęmonum opera, aliquo modo se reddere inuisibiles; vel efficiendo, quod subitò, astantibus non aduertentibus, ad aliud locum transferantur: vel aliquod corpus instar veli, interponendo, vt ab illis non videãtur: vel subtrahendo, aut impediendo species visionis, quæ ad se videndos concurrere debebant. Quomodo fortè Apollonius se inuisibilem reddidit, quãdo à Domitiano capiẽdus erat: de quo Philostratus in vita ipsius.

26 Possunt quoque corpora hominum, & animalium transformare, non quidẽ intrinsecè figuram mutãdo, sed extrinsecè ex corporibus aliam circumponẽdo. Aliqui enim, opera Dæmonis, conuertuntur in speciem lupi: accomodant namque se ad speciem bestię quantum possunt, manibus, & pedibus incedẽdo: & diabolus adijcit reliqua, circumposita alia figura, itaut speciem lupi exactè referãt; deindè ingreditur Dæmon, mutat phantasiam, & animum ferinum inducit; quod ei perfacile est, commotis humoribus, & ueneuatis succis adhibitis: denique agilitate lupina corpus regit. Hinc fit, vt tales inuadãt, lacerent, & deuorent homines, vt ueri lupi solent; & ipse homo, oculorum iudicio, videatur in lupum conuersus: Ità ait Lessius *lib.2.c.44.n.18.* quem sequitur Thomas del Bene *par.2. de off. inquis.dub.227.sect.3. n.20.*

27 D. verò Augustinus *lib.18. de Ciuit. Dei c.18.* refert de quadam regione audiuisse: *Stabularias mulieres, imbutas his malis artibus, in caseo dare solere, quibus vellent, seu possent, viatoribus: vndè in iumenta illicò verterentur, & necessaria quæque portarent: postque*

perfuncta opera, iterum ad se redirent: nec tamen in eis mentem fieri bestialem, sed rationalem, humanamq; seruari. Sicut Apuleius in libris, quos Asini aurei titulo inscripsit: sibi ipsi incidisse: vt accepto veneno humano, animo permanente, asinus fieret, aut indicauit, aut finxit. Post hæc dicta subdit D. Augustinus: *Hæc vel falsa sunt, vel tam inusitata, vt meritò non credantur. Firmissimè tamen credendum est: Omnipotentem Deū omnia posse facere, quæ voluerit: nec dæmones aliquid operari secundum natura suæ potentiam, nisi quod ille permiserit, cuius iudicia occulta sunt multa, iniusta nulla.* Hæc D. Augustinus: & post pauca iterum ait: *Non solum animum; sed nec corpus quidem vlla ratione crediderim dæmonū arte, vel potestate in membra, vel lineamenta bestialia veraciter posse conuerti.* Idem testatur Chrysostomus *homil.* 29. *in Matth.* Isidorus *lib.* 8. Origenes *c.* 9. Rabbanus *lib. de magor. præstrig.* & habetur *in c. Non mirum* 26. *q.* 5. D. Thomas *q.* 6. *de potentia ar.* 5. *ad* 6. *& p. par. q.* 114. *ar.* 4. *ad* 2. D. Bonauentura 2. *dist.* 7. *ar.* 2. *q.* 2. & alij.

28 Non tamen est negandum quin possint dæmones aliquas veras transformationes efficere, applicando actiua passiuis: sic possunt efficere ranas, mures, muscas, & cætera huiusmodi, quæ ex putri nascūtur, vt probat Delrius *lib.* 2. *q.* 14. Et forsan etiā animātia, quę sunt ex semine, infuso hoc semine in vas naturale geniture. Sed qui sic nascitur, nō erit filius dæmonis, sed filius illius, cuius erit semen. Ità D. Tho. 1. *par. qu.* 110. *&* 114. Alensis 2. *par. q.* 43. *memb.* 2. Lessius *lib.* 2. *c.* 44. *dub.* 3. *n.* 18. Thomas del Bene *de off. inquis. par.* 2. *dub.* 227. *sect.* 3. *n.* 24. & alij. Ideò id quod legimus *Exod.* 8. *&* 9. de maleficijs Aegyptijs eos fecisse ranas, & serpentes, &c. verè factum fuisse, non tantùm apparentèr: vt docet D. Augustinus *lib.* 20. *de Ciuit. Dei c.* 18. Quod autem Ciniphes facere non potuerint: diuino consilio factum est. Vt constaret eos nō Dei virtute operatos fuisse, sed ope dæmonis, cui non semper permittitur facere totum id quod potest, vt deceptiones eius detegantur.

29 Possunt etiam excitare tempestates, grandines, tonitrua, fulmina, vētos, ijsque lædere, & euertere arbores, segetes, animalia, edificia, & similia, vt ex *lib. Iob. c.* 1. euidentèr colligitur. Possunt quoque facere inundationes, terremotos ruinas ædium, repentina incendia, possunt transferre arbores, & segetes de agro in agrum, immò & pomaria integra de loco ad locum, & his similia. Si Deus illis permittat, vt communiter Doctores affirmant.

Quomodo agnosci possunt apparitiones, an sint à malo, vel à bono spiritu?

30 RESP. Agnosci posse à malo spiritu esse primò: Si signo Crucis, vel nomine Iesu, Beatæ Virginis Mariæ, aut alterius Sancti, vel aqua benedicta, vel ad præsentia sacrarum reliquiarū, vel sacræ imaginis, vel Agnus Dei, vel similium, quibus Ecclesia vti consueuit contra diabolicas fraudes, diffugiat, & disipareat. Secundò, si aliquid contra fidem, vel doctrinam Ecclesiæ, vel quod sit à moribus Sanctorum alienū suadeat, vel instruat. Tertiò, si praua sit causa suæ apparitionis, vt si imperio alicuius Magi, vel aliqua reuelet, quæ sint friuola, vel vana, vel noxia. Quartò, si excitat mentem hominis, ad superbiam, ad vanam gloriam, ad præsumptionem, ad desperationem, vel ad aliū minus ordinatum affectum. Quintò, si blandè appareat, & posteà relinquat merorem, turbationem animi, tenebras, desolationem, & similia; quia boni spiritus est, illuminare, solari, & tranquillitatem animi afferre. Sextò, si prohibeat rem tractari, & consuli cum Superiore, vel Confessario. Septimò, si appareat in forma vili, & abiecta. E. g. Æthiopis, serpentis, bufonis, canis, & huiusmodi: vel cum fœtore, tumultu, & horrore discedat. Octauò, si postquā pręstitum est, quod persuasit, rursus friuolis occasionibus tedeat. Dæmones enim varias occasiones quærunt, vt sæ-

pè

pè appareant: vndè hæc celeritas esse debet suspecta. Ità docent Thyreus *lib. 1. de apparit. spirit. c. 16.* Martinus del Rio *lib. 2. q. 26. sect. 3.* Lessius *lib. 2. c. 44. dub. 3. n. 25.* & alij.

Magi, & Lamiæ possunt ne Dæmonis ope thesauros occultos detegere, et opes mari proiectas, eruere?

31 RESp. posse: sed hoc eis Deus non permittit: quia esset maxima ad malum occasio. Videmus enim omnes penè magos, & lamias esse pauperes, abiectos, & miserabiles, vt obseruat Lessius *loc. cit. n. 20.* & addit Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. c. 16. n. 21.* Quod etsi aliquando homines per artem magicam subitò ditentur; pecuniæ tamen paulò post, vel in carbones, vel in vilem aliquam materiam resoluũtur. Et si interdum pecuniam, non ab ipsis dæmonibus factam, sed aliundè sublatam suis maleficis conferunt: non diù consistit: vt experientijs constare, refert Petrus Phinsfeld *lib. de confess. malef. prælud. 6.* Quia vt ait D. Thomas *in 3. dist. 22. q. 2. ad 4.* Quæ fiunt per artem dęmonis præter viam naturæ, non sunt diuturna: nec talia sunt, vt per naturales causas fieri non possint. Proprium enim dęmonis est, magis nocere, quàm benefacere; immò nunquam benefacit, nisi vt occasionem nocendi captet.

Thesaurus arte magica inuentus, ad quem spectat?

32 RESp. Non spectare ad magum inuentorem, neque ad Dominum fundi consentientem, vt tali arte inueniatur. Quia huiusmodi acquisitio non solùm est contra legem Imperialem: quæ quamuis cuique in suis locis tribuat facultatem, quærendi thesaurum, & fruendi illo inuento: tamen hoc cõcedit dummodò sine sceleratis, & puniendis sacrificijs, aut qualibet alia arte magica, legibus odiosa, illum quęrat. Sed est cõtra legem diuinam, quæ prohibet, nunquam vti posse arte magica: quamuis facultatem tribuat, fruend thesauro, licito modo reperto; cùm iam nullum habeat Dominum. Vndè si arte magica reperiatur, pertinet ad Fiscũ, qui iure illum sibi vendicat; vt notat Glosa *in l. vnica, C. de thesauris, in verbo Arte, & in l. 1. ff. de iure Fisci,* & ità affirmant Lessius *lib. 2. c. 5. dub. 17. n. 65.* Dicastillus *de iust. & iur. to. 1. lib. 2. tr. 2. disp. 9. dub. 15. n. 407.* Diana *to. 6. tr. 6. resl. 13. n. 4. & resl. 14. n. 3. ex par. 9. tr. 5. resl. 12. n. 4. & resl. 13. n. 3.* & alij.

Thesaurus arte magica inuentus, est ne in conscientia statim reddendus Fisco, vel post Iudicis sententiam?

33 RESp. quod Amaya *in Codic. lib. 10. tit. 15. n. 18.* existimat statim esse reddẽdum Fisco: quia statim Fiscus illum acquirit: nec licet retinere, quod iure positiuo, ac etiam diuino prohibetur acquiri. Contrarium verò sustinẽt Nauarrus *c. 17. n. 145. in fin.* Guttierez *de tutel. 3. par. c. 26. & lib. 4. par. 1. q. 36.* Filliucius *to. 2. tr. 31. c. 8. n. 153.* Lessius, Dicastillus, & Diana locis supra citatis: existimantes hanc legem esse pœnalem, & pœnam nõ deberi, nisi condemnatio præcedat. Ideò talis thesaurus post Iudicis sententiam Fisco reddendus est.

Thesaurus arte magica in fundo alieno inuentus, non consentiente Domino, sed ipso inscio, cui adiudicandus est?

34 RESp. Esse adiudicandum per sententiam Fisco, tantùm pro ea parte, quæ fuisset Magi inuẽtoris. Quia Dominus loci non est suo iure priuandus ob alterius maleficium. Ità docęt Lessius, Dicastillus, Diana *vbi sup.* Malderus *de iustit. tr. 1. c. 7. dub. 2.* Ioannes Vuigers. *de iust. tr. 1. c. 4. dub. 8. nu. 23.* Trullenchus *in decal. to. 2. lib. 7. c. 2. dub. 8. nu. 10.* Hurtadus *de iust. disp. 1. diffic. 157.* Verũ si in aliqua Prouincia sint leges particulares, vel consuetudines hac de re: iustè seruandę sunt. Quod autem

tem aliqui dicunt:consuetudinem esse; vt thesaurus vbiuis inuentus, sit Principis:hoc multi censent, non obligare in conscientia:vt Syluester ait,*verb.Inuētū q.3.n.13.*Sotus *lib.5.de iust.q.3.ar.3.ad* 2.Lessius *ibid.* & alij.

Bona fortunæ, arte magica acquisita, possunt ne licitè retineri?

35 RESp. Si conseruatio istorum bonorum pendet ab ipso dæmone; non possunt illa retineri, neq; illorum vsus est licitus; quia hoc esset, beneficium à dæmone requirere: quod nullo modo fieri potest. Si autem huiusmodi bona sunt diuitiæ:spectandum est, an sint veræ;nàm sæpè elusoriæ esse solēt: vt supra dictum est,& tunc non licet illarum vsus.Et si constat, dæmones illas ab alijs surripuisse: tenetur maleficus, illas veris Dominis restituere. Si uerò nescitur, dæmonem alicui surripuisse: potuit enim ex maris profundo, vel ex aliquo thesauro, sub nullius dominio existente: illas abstulisse; et tunc retineri possunt, dum de furto non constiterit.Quia culpa iam ex illa acceptione commissa,potest per pœnitentiam omninò deleri. Et sicut lucrum E.g.à meretrice acquisitum, sine alicuius iniuria;licet turpiter acquisitum fuerit, iustè postea retinetur, maximè mutando vitam, & honestè illo vtendo. Itá in præsenti fieri potest,& seruata proportione,poterit quis illas diuitias retinere, & illis uti, quia in illorum usu nullam cum dæmone societatem habet: sed potest pœnitere societatis habitæ, & illis uti, ac si à Deo ei essent diuinitus concessæ: quia ex concessione dæmonis nullam habēt maculam. Itá docent Victoria *de magia q.4. n.15.* Suarez *to.1. de relig. lib.2. de superst.c.17. n.* 1. & 2. Sanchez *c.41.n.2.* Martinus del Rio *lib.2.disquis.mag.q.4.lit.F.* Valentia *2.2.disp.6.q.13.pun.2. col.5.*

Ars Alchymica,per quam metalla viliora in argentum,vel aurum transmutantur fieri ne potest naturalitèr, & absque arte magica?

36 RESp. Opinari aliquos Doctores hanc transmutationem metalli vilioris in argētum, & aurum fieri posse naturalitèr arte Alchymica: & consequenter à superstitione, & arte magica eam liberant; Quam opinionem defendit Martinus del Rio *lib. 1. disquis. magic.c.5.q.1.sect.2. & 3. et q. 4.* contendit: hunc artis vsum licitum esse. Sed oppositum docent D. Thomas *2. sent.dist.7.q.3.ar.1.ad5.*Caietanus *2.2. q.77.ar.2.ad* 1.Valentia *2.2. disp.6. q. 13.par.2.diffic.ult. uers.Est igitur tertia sententia*, Sanchez *lib.2. in decal. c.40. n.50.* Torreblanca *lib.2. de magia c. 4.* Castro Palaus *par.3. tr.17.de superstit. disp.1.pun.10. n.17.* Thomas del Bene *par.2.de off.inquis.dub.228.sect.20.*Qui omnes asserunt huiusmodi artem alchymicam,transmutādi uiliora metalla in pretiosiora,vel esse impossibilem, vel saltem indiscretam,incognitā, perniciosam, valdè periculosam, & illicitam. Quod sit supra humanam facultatem, & moralitèr impossibilis probatur;quia nulla illarum rerum,quas Alchymici ad dictam transmutationem adhibere solent,est causa efficiēs principalis eiusmodi effectus: cùm nulla sit æquè perfecta, vt effectus, qui intenditur. Et quamuis Alchymici asserant in ijs rebus esse semen auri,& argenti,tamen hoc quidem dicunt, sed non probant. Oportet namque omne semen agere in virtute alicuius causæ principalis:quàm isti non possunt certo indicare,neque experientia probare.Quia vt ait D. Thomas *loc. cit.* Alchimistæ faciunt aliquid,simile auro, quantum ad accidentia exteriora;sed tamen non faciunt verum aurum.Quia forma substantialis auri nō est per calorem ignis, quo vtuntur Alchymistæ,sed per calorem Solis in loco determinato, vbi uiget uirtus mineralis. Et ideò tale aurum non habet operationem consequentem speciem auri. Hæc D. Thomas.

37 Est

37 Est etiam studium istud alchymicũ, indiscretum. Quia contra discretionẽ, & prudentiam est: studium assumere, quod moraliter euidens est, nullum esse effectum habiturum; & vt optimè notat Caietanus 2.2. *q.77. ar. 2. ad* 1. Sæpissimè accidit, quod ex verè auro, isti faciunt fumum: dum multas expensas faciunt, quæ in fumum resoluuntur, Est etiam huiusmodi ars incognita: quia ex nulla experientia probari potest, aliquem per Alchymiam diuitias locupletasse. Est Reipublicæ perniciosa; quia hac vana, & futili spe consequendi diuitias, homines decipiuntur, tempus terunt, pecunias insumunt, & rebus necessarijs non attendunt. Est valdè periculosa: quia est multis defraudandi periculis exposita: & præcipuè, quod in eius operatione Diabolus se immisceat, vt facilius possit homines fallere, & ad suam voluntatem captare. Et ideò est illicita, & grauissimis verbis, ac pœnis interdicta à Ioanne XXII. *in extrauaganti spondẽt de crimine falsi.* Vbi decreuit Pontifex: *Hanc itaque artem perpetuis volentes exulare temporibus, hac constitutione sancimus: vt quicunque huiusmodi aurũ, vel argentum fecerint, vel fieri secuto effectu mandauerit, vel ad hoc scienter, dum id fieret facientibus ministrauerit, aut scienter, vel auro, vel argento vsi fuerint, vendendo, vel dando in solutum: cogantur verum, tanti ponderis, aurum, vel argentum, pœnæ nomine, inferre in publicum, pauperibus erogandum, quanti Alchimicum existat, circa quod eos aliquo prædictorum modorum legitimè cõstiterit, deliquisse. Facientibus nihilominus aurum, vel argentum alchymicum, aut ipso, vt præmittitur, scienter vtentibus, perpetuæ infamiæ nota respersis.*

38 His tamen non obstantibus, Syluester *verbo Alchymia n.* 4. probat. Artẽ alchymicam esse illicitam huic vel illi: quia propter suam imperitiam exponit se periculo consumendi patrimonium suum stultè. Et communiter est quædã stultitia ridiculosa. Secundum se tamẽ nihil continet illicitum; Quia vti naturalibus causis ad naturalem effectum, non est illicitum de se. Nam potest fieri ad experiendum, vel ad exercendũ iam experta. Puta ad faciendum aliquod, quod licet non sit verum aurum, vel argentũ: Est tamen aliquid ei propinquum, & nobilius eo, ex quo fit. Et hoc frequenter expertum est: Hæc Syluester: & post responsionem ad rationes in contrarium, concludit: Istàm artem esse illicitam huic, vel illi ratione imperitiæ, non in se; & ità etiam docet Torreblanca *lib.2. de Magia c.4.n.*14.

Licet ne vendere aurum, vel argentum alchymicum pro uero argento, & auro?

39 RESp. cum D. Thoma 2.2.*q.77.ar.* 2. *ad* 1. quem sequuntur Caietanus *ibi*, & Syluester *verbo Alchymia q.*5. & alij communiter: Non licere illud vendere pro vero: quia veram speciem nõ habet auri, & argenti. Et quia in auro, & argento verò sunt aliquæ proprietates vtiles: vt cor lætificandi, & medendi aliquas infirmitates; quæ proprietates non conueniunt auro per Alchymiam sophisticato. Ideò eius venditio pro vero auro, & argento est fraudulenta, & iniusta. Liceret tamen illud pro non vero, sed alchymico vẽdere; quia nulla esset iniustitia, dum vẽderetur pro eo, quod est, aut valet. Sicut quotidiæ vendũtur margaritæ, torques, & coralia sophisticata. Si autem per Alchymiam fieret aurum, vel argentum verum, non illicitum erit illud pro vero vendere. Ità dicti Doctores.

CAPVT XXV.

De superstitiosis maleficijs.

Quid, & quotuplex est maleficium superstitiosum?

1 RESp. quòd maleficium est ars nocendi alijs auxilio, & potestate Demonis. Ità Valentia 2.2. *disp.6.q.*15. *pun.*

*pun.*4. Reginaldus *lib.*17.*n.*175. Clauis Regia *lib.*4.*c.*6.*n.* 23. Filliucius *tr.* 24. *cap.*8.*n.*181. Bonacina *to.*2. *in* 1.*decal. præc.disp.*3.*q.*5.*pun.*5.*n.*1. & alij. Dicitur ars nocendi, quia maleficium differt à magia, quæ est ars ad potentiam Dæmonis ostendendam. Maleficus autem vtitur artificio Dęmonis, ad nocendum. Diuiditur autem maleficium in duas precipuè species: nempè in maleficium, amatorium, quo vtuntur malefici, ad flectendos hominum animos ad amorem impudicum: Et in veneniferum, quo vtuntur, ad inferendū alijs nocumenrum: vel in persona, immittendo ægritudines, sterilitatem, dolores, & mortem: vel in eorum rebus, destruendo vineas, & edificia, aut occidendo animalia: vel excitando tempestates, grandines, ventos, & similia. Vt notāt Filliucius, Bonacina *loc.cit.* Azorius *par.*1.*lib.*9.*c.*26.*q.* 1. Martinus del Rio *lib.*3. *disquis. magic. q.*3.*sect.*1. & alij.

Præbens poculum amatorium, ad tentandam mulierem, potest ne illius voluntatem ad libidinem cogere?

2 RESp. Negatiuè, quia nullius voluntas cogi potest, nec ab homine, nec à Dęmone, ad peccandum. Licet enim vnusquisque à Dæmone, & ab homine allici possit, ad malum faciendum: nunquam tamen si nolit, cogi potest, ad consentiendum. Ergò neque à quocunque poculo, seu maleficio amatorio. Vt colligitur ex D. Thoma 1.2.*q.*80.*ar.*1.& 3. & expresse notat Pegna *in direct.par.*2. *commen.* 68. *vers. Rursus.* Bordonus *to.* 1. *c.*19. *q.*1. & communiter docent omnes Doctores.

Quare ergò nonnullæ mulieres, & viri ex violentia magicæ artis, ad turpiter amandum, & ad libidinem deflexerunt, vt dicitur in *l. Eorum, C. de maleficijs*, & refertur ab Azorio *par.*1.*lib.*9.*c.*26.*q.*1. & ab alijs?

3 RESp. cum eodem Azorio Martino del Rio *lib.*3. *disquis. magic. q.*3.*sect.*2. *dict.*1. & alijs communiter: Voluntatem nullius cogi posse, ad amandum, vel odio habendum personam aliquam particularem. Posse tamen naturaliter certo poculi, aut cibi genere sumpto; hominem ad libidinē excitari, & ad impudicum amorem inflammari: quia (vt testantur Aristoteles, Theophrastes, Dioscorides, Plinius, Galenus, & omnes, qui eam medicinę partem, quæ in simplicium rerū consideratione versatur, tractarunt) sunt quædam res naturales, vt herbæ, lapides, & similia, quæ amoris, & concupiscentiæ flammam incendere possunt. Est enim amor, & concupiscentia facultatis sensitiuæ affectio, quæ vi spirituum, & humorum corporis excitari, incendi, & confirmari; & è contra remitti, minui, & extingui, potest. Sed nulla est in rebus naturalibus facultas, quæ suaptè natura, excitet, alliciat, & incendat hominem ad amandum, vel odio prosequēdum hunc, aut illum certum hominem: vt testantur Doctores, Medina *lib.* 1. *de recta in Deum fide c.* 7. Azorius *vbi sup.* Quod autem excitetur, aut inflammetur ad amorem, vel odium huius, aut illius certi hominis, vis, naturalis non est in rebus, quæ edūtur, aut potantur. Quis enim credat esse herbam, aut lapidem, qui naturali sua vi, & efficacitate conciliet nobis amores certorum hominum, & non aliorum?

Ergò, dices, nulla est vis maleficij amatorij? Quomodo igitur nonnullę mulieres, & viri magicę artis vi, ad amandam certam personam deflexerunt?

4 RESp. quod cum naturaliter fieri possit, vt quis ad amandum, & ad libidinem excitetur, & incendatur vi alicuius herbæ, aut lapidis, vel pulueris; Dæmon videns hominem excitatum ad impudicè amandum in vniuer-

uersum, illum allicit ad amandum hũc, vel illum, & illius imaginem memorię imprimit: ex quo fit vt homo generatim, iam ad amandum, inflammatus, & frequenter memoriæ huius, vel illius habens ministerio dæmonis, alliciatur, & inflãmetur ad hunc, vel illum amandum. Et ità multæ mulieres, ac uiri pertracti sunt ad certas, ac determinatas personas amandas. Igitur sicut dæmon, quamuis sit causa efficax tentationis, non potest tamen necessitare hominis voluntatem, ad consentiẽdum; ità multò magis neq; philtra, seu amatorium poculum, aut amatorium maleficium. Ità docent dicti Doctores locis citatis.

Amatorium poculum ad tentandum hominem ad impudicum amorẽ, est ne sortilegium hęreticale?

5 RESP. Posse esse sortilegium hæreticale, & nõ hæreticale. Est enim hæreticale primò si poculum præbens credat, dęmonem posse, cogere uiri, uel mulieris uoluntatẽ ad impudicè amãdum. Nam hoc credere hæresis est: nisi grauis ignorantia excusaret. Ità Alphõsus à Castro *de iusta hæresi punit. c. 15. in fine*, Pegna *in direct. par. 2. de inuocantibus dæmonem comm.* 68. *vers. Rursus*, Bisfeld. *in comment. leg.* 4. *Cod. de malef.* Carena 2. *par. de sortileg. tit.* 12. §. 7. *n.* 51. & alij. Secundò si interuenit pactum expressum cum dæmone, vel ipsius deprecatiua inuocatio: quia inuocatio deprecatiua est actus latriæ: & consequenter qui verbis deprecatiuis dæmonẽ inuocat, sortilegium committit hæreticale. Ità Eymericus *in direct. par. 2. q.* 43. Pegna *commen.* 68. *vers. Verum plurimum*, Carena §. 10. *n.* 60. & alij apud ipsos. Tertiò, si in poculo amatorio interuenit abusus Sacramentorum, vel sacramentalium, aut verborum Sacræ Scripturæ, aut reliquiarum Sanctorum: est etiam sortilegium hæreticale manifestum. Ità Riccius *in praxi fori Episcop. tit. de hæresi res.* 424. *nu.* 11. Bisphcld *vbi sup. q. 2. conclus.* 5. Carena *loc. cit. n.* 50. & alij communiter.

6 Si autem nullum cum dæmone interuenit pactum expressum, nec abusus Sacramentorum, vel sacramentalium, vel verborum Sacræ Scripturæ, nec ipsius dæmonis inuocatio deprecatiua, nec præbens amatorium poculum, credat, dæmonem posse cogere viri, vel mulieris voluntatem ad amorem impudicum: non est sortilegium hęreticale. Quia tunc postulatur dæmonis auxilium, ad tentandum, quod est ipsius proprium, & nullam dicit, neq; arguit hæresim. Ità Pegna *dicto commen.* 68. *vers. Si verò*, Farinacius *q.* 181. *nu.* 85. Graffius *par. 1. lib. 2. c. 5. n.* 8. *&* 22. Carena *par. 2. tit.* 12. §. 7. *n.* 48. & alij.

Est ne licitum vti maleficio ob finem bonum: E. g. ne fructus terræ, vi ventorum, vel grandinum dissipẽtur, vel ne locustæ, & bruchi pratis, & oleribus noceãt, vel ne delictum remaneat non verificatum, & impunitum, & similia?

7 RESP. Negatiuè, quia innocare dæmonis auxilium per maleficium, etiam ordinatum ad bonum finẽ, est intrinsecè malum; vt docet D. Thomas 4. *dist.* 34. *q. vnica ar.* 3. *ad* 3. & D. Paulus *Roman.* 3. ait: *Non esse facienda mala, vt indè eueniant bona.* Et quamuis *in l. Eorum* 4. *Cod. de maleficijs, & in l. reg.* 3. *t.* 23. *p.* 7. vt tradit Azorius *in tract. de maleficijs*, excusentur malefici bona fide maleficia exercentes, ne fructus terræ vi ventorum, vel grandinis absumantur: Nihilominùs istæ leges intelliguntur, vt Bartolus ibi, Salicetus, & alij interpretantur; quod hoc delictũ vacet pœna ciuili; non autem quod careat culpa mortali. Ità Sanchez *in decal. lib. 2. c.* 41. *n.* 3. *& lib.* 7. *de matr. disp.* 95. *ar.* 1. Carena *par. 2. tit.* 12. §. 5. *n.* 30. & alij.

Licet ne Dęmoni petere, vt cesset maleficio vexare?

8 Resp. Negatiuè, quia, quamuis cessatio

fatio illa in se sit bona: tamen illam à dæmone postulare, & non vti exorcismis Ecclesiæ, & Dei nomine, est intrinsecè malum. Quia inuoluit pactum, & societatem cum ipso dæmone, & quendam eius cultum. Nam nõ minor cultus est, rogare dæmonem, vt aliquid nõ faciat, quam rogare vt faciat. Neque etiam ad hoc potest quis vti imperio erga dæmonem: quia omnis amicitia, seu societas cum ipso, prohibita est, & intrinsecè mala. Ità docent Sotus 4. *dist.34.q.vnica ar.3.col.4. vers. Quod si quis*, Suarez *to.1.de relig.lib.2.de superstit.c.18.n.5.& 8.* Sanchez *in decal. lib. 2.c.42.n.17.* Delrius *lib.6.c.2.sect.1. q. 2. dist.4.* & alij.

Est ne aliquando licitum maleficium maleficio tollere?

9 Resp. Negatiuè; quia semper hoc est intrinsecè malum; ad tollendum enim maleficium maleficio, necessariò interuenit dæmonis inuocatio. Ergò nũquam tali remedio aliquis vti potest, vt cum D. Thoma 4. *sent. q. vnic. ar.3. ad 3.* docent supradicti Doctores, & alij communiter.

Ad maleficium tollẽdum est ne mortale peccatum, vti medijs vanis, & non naturalibus?

10 Resp. Affirmatiuè, quia cum media vana, nullam habeant virtutem naturalem, ad maleficium tollendum, non carent superstitione. Quia nõ adhibentur, vt causæ: dum nulla virtus, ad illum effectum operandum, in illis inest: Ergò adhibentur vt signa, quæ cum non sint diuina; quia non sũt Sacramenta, nec sacramentalia; consequenter sunt signa pacti occulti cum dæmone. Confirmatur, quia Deus non delectatur vanis medijs, sed dæmon: vt notat D. Thomas 2.2.*q.96. ar.2.* Ergò in dæmonis honore cedunt. Ità docent Sanchez *lib.7.de matrim.disp.95.n.3.et 5.* Bordonus *to.1.c.19. n.11.* Nauarrus *c.11.n.25.* & alij.

Licet ne petere à malefico parato, maleficium maleficio soluere, vt maleficium soluat?

11 Resp. Opinati Aureolam 4.*dist.34. q.2.* Angelum *uerb. Superstitio n. 13.* esse licitum: quia petens maleficij solutionem, non videtur, ad peccatum inducere maleficum, sed potius eo vti, ad salutem cõparãdam. Sicut licet petere mutuũ ab vsurario parato, vel iuramentum ab infideli parato ad iurandum per idola. Sed hæc opinio communiter à Doctoribus reijcitur: & vt notat Sanchez *lib.7.de matrim.disp.95. n.7.* à multis tanquam erronea extimatur. Primò, quia est contra legem naturæ, quæ obligat omnes ad fidem, & reuerentiam Domino Deo: Sed non est Deo fidelis, qui ab eius inimico petit, aut accipit auxilium, etiam si ille paratus sit auxiliari: Hoc enim esset amicitiam habere cum illo, cùm naturale sit, amare benefactorem. Maleficus autẽ, diabolica virtute maleficium soluit, quod, vt supra dictum est, per se, & intrinsecè malum est. Ergò nullo modo licet petere à malefico parato maleficium maleficio soluere, vt illud soluat. Secundò, quia est contra legem Dei. Deus enim præcepit *Leuit. 20. Anima, quæ declinauerit ad magos, & ariolos, ponam faciam meam contra illam, & interficiam illam.* Malefici enim parati sunt exercere opera diaboli. Tertiò est etiam contra ius canonicum, prohibens non solùm suadere maleficum, vt maleficia faciat: sed etiam ad illius domũ accedere, vt *in c.Non obseruetis 29. q.7.* Ergo etiam si paratus sit maleficium maleficio tollere, nequit aliquis ad eũ accedere: vt illud tollat. Quartò est etiã contra ius ciuile prohibens maleficos consulere, vt *in l.Nullus, & in l.Nemo, & in l. Culpa, Cod. de maleficijs.* Ergo quantumcumq; malefici parati sint, nõ licet eorum operibus, & maleficijs vti, ad tollenda maleficia; cùm sit usus artis magicæ, & expressa, uel tacita dæmonis inuocatio ad effectum obtinendum. Ideò sicut nullo modo peti potest,

teſt,ut fiat,ità nec petere, aut conſentire,vt tollatur.Ità docent Albertus Magnus *4.diſt.34.ar.9.*& ibi Sotus *q.unic. ar.3.col.5.*Abulenſis *in c.19. Matth. q. 90.ad 3.*Bannes *2.2.q.78. ar.4. dub.2. ad 4.*Petrus de Ledeſma *de matrim. q. 58.ar.2.dub.2.* Syluester *uerb. Maleficium q.8.*Leſſius *lib.2.c.44.dub.6.n.35.* & alij, quos citat, & ſequitur Sanchez *loc.cit.*Suarez *to.1.de relig. lib.2. de ſuperſt.c.18.n.4.& 6.*,Thomas del Beneto.2.*de off.inquiſ.dub.229.ſect.1.n.20.*

Quare licitum eſt petere mutuum ad vſuram ab vſurario,dare parato, & iuramentum ab infideli, qui paratus eſt iurare per falſos Deos; Et non licet exigere à parato ſoluere maleficium maleficio, vt maleficium tollat?

12 Resp.Quia petẽs mutuum, aut iuramentum, petit,quod licitè fieri poteſt:non enim petit vſuram,aut iuramentum per falſos Deos;ſed mutuũ, aut iuramentum.Sed tam mutuum,quã iuramẽtum ſine vllo peccato fieri poſſunt, ſi velint illi, à quibus petuntur. Quia ergo res petita ex ſe licitè fieri poteſt: illam petens,non petit peccatũ: nec cooperatur peccato alterius; ſed ſuæ neceſſitati conſulit: alter verò ſua malitia illicitè operatur. At petens à mago, parato maleficiũ maleficio ſoluere,petit rem intrinſecè malam: qualis eſt dæmonis inuocatio per pactum tacitum,vel expreſſum. Et conſequenter cooperatur alterius peccato, dùm ab illo petit,quod per ſe peccatum eſt. Ità communiter Doctores. Qui etiam addunt: neq; eſſe licitum petere à tali malefico ſolutionem maleficij, non explicando vt maleficio ſoluat;quia petitur res, quàm licitè præſtare non valet,cùm ſit per ſe,& intrinſecè mala.

Si unicuique licitum eſt, rem ſibi furtiuè ablatam, vì eripere,quando alitèr illam recuperare nequit. Quare ſimilitèr maleficiatus non poteſt, non ſolùm precibus, ſed etiam vì à malefico ſalutem perditam extorquere?

13 Resp. Remigium *lib.3. dæmonod. c. 3.* ſuſtinere,quod non licet precibus ſolutionem maleficij à malefico petere: quando conſtat eum neſcire ſoluere abſque maleficio; licere tamen eam vi extorquere, tum ob dictam rationem; tum quia illa extorſio caret omni pacto cum dæmone,& in eius dedecus cedit. Sed hæc ſententia,ut omninò falſa ab alijs Doctoribus impugnatur. Quia licitum eſt, rem, furtiuè ablatam, violentèr eripere; nam non cogitur alter ad rem malam faciẽdam, ſed coactè rem bonam facit, ad quam ex iuſtitia tenetur. At non licet vì extorquere ſalutem ſibi à malefico ablatam; quia talis extorſio eſt intrinſecè mala,quia cedit in dæmonis honorem, cùm cogatur maleficus, dæmonis ope, & inuocatione, maleficium maleficio ſoluere: Ità Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp.95.n.9.*Delrius *lib.6. diſquiſit.magic.c.2.ſect.1.q.2.pag.6.* Suarez *to.1. de relig.lib.2.de ſuperſtit.c.18.n.7.*Nec militat dicere,quòd coactio inhonorat,& expers eſt pacti cum dæmone. Quia licet cogere non ſit honorare; nihilominùs non ideò non eſt moralitèr, & efficacitèr cauſare crimen illud, ad quod faciẽdum alter cogitur. Et ſi non licet, etiam paratum, inducere aliquo modo ad peccandum; quonam modò licitum eſſe poteſt,illum cogere, ad malum faciendum,quando alius inuitus eſt,& à tali crimine alienus? Immò grauius eſt peccatum: nàm grauius peccat qui alium cogit ad peccandum, quàm qui precibus illum inducit.

Ex quibus ſignis argui poteſt aliquem eſſe maleficio læſum?

14 Resp. quod Martinus del Rio *lib. 6.diſquiſ. magic.c.2. ſect.1. q.3. verſ.Quoad ſigna*; refert nonnulla huiuſmodi ſigna, iuxtà mentem Zacha-

tiæ Vicecomes *par. 1. de arte exorcist.* doctrina 5.& aliorum, quorum potissima sunt. Primò, quādo remedijs, ab expertis Medicis adhibitis, morbus non remittitur, sed potius exasperatur, & augetur. Secundò, quādo morbus, non sicut cæteri naturales, paulatim crescit, sed statim ab initio, nullis humoribus peccantibus in causa existentibus, cum grauissimis symptomatibus, & doloribus, corpus offendit. Tertiò, si valdè inconstans sit morbus, & rarò suos periodos seruet; & licet similis videatur naturalibus morbis, tamen ab illis discrepat; & multoties licet ægrotus grauissimè doleat, in qua tamen parte corporis doleat, referre nescit. Quartò, aliqui habent puncturas cordis, tanquam si acubus esset punctum, vel videntur sibi cor rodi, vel magnum habent in corde dolorē, aut in alia corporis parte, itaut eis videatur à canibus lacerari. Quintò, alij suspiria luctuosa absque manifesta causa, & formidabiles clamores, & mugitus coguntur emittere. Sextò, alijs ligata est vena generationis, alijs per ventrem discurrit ventus frigidissimus, aut calidissimus tanquam ignis: alij cibos reuomunt, & ventriculum ità malè affectum habent, vt sæpius astrictione laborent, vel etiam pondus quodam in ipso, modò ascendere, modò descendere percipiant. Septimò, tandem morbi, quibus alij laborant sunt, vel totius corporis quædam extenuatio, & macies, vel uirium imbecillitas cum summo languore, vel quædam mentis stupiditas, ac varia melanconica deliria, vel diuersa febriū genera Medicis ignota, vel motus quidam conuulsiui, vndè æpileptici videntur, vel quædam rigiditas membrorū, speciem conuulsionis præseferens, vel omnis capitis partes tumescunt, vel talem circa totum corpus lassitudinem patiuntur, vt vix mouere se possint, vel plerumq; tota cutis, & vt plurimum facies cinereo colore suffunditur, vel oculos habent perlucidos, & traspatētes, aut palpebras ità astrictas, vt eas vix aperiant, & nonnunquam nebulam, vel quædam spectra inspicere videntur, & nonnulli toruè intuentur: vel faciem Sacerdotis aspicere nolunt, & cùm ad eos videndos accedunt, ingenti molestia afficiuntur: et quando pro curatione morbi quædam linimenta sacra, ad oculos, aures, frontem, aut caput, Sacerdos adhibet, in partibus illis sudor, vel aliqua mutatio apparet. Hæc & alia, signa sunt maleficij.

Est ne licitum petere à malefico, ut maleficium soluat, destruendo ligaturas, nodos, uolumina capillorum, & alia signa, ex quibus maleficium per Demonis pactum dependet?

15 RESp. Affirmatiuè, immò cuique licet, illa signa, vbi inuēta fuerint, destruere. Est communis omnium Doctorum sententia. Quia simplex dissolutio, seu destructio maleficij, prius facti non est opus malefici, vt maleficus est; sed hominis scientis impedimentū boni alterius. Et hic nulla euenit dæmonum inuocatio; sed sola dissolutio signi: quo durante, dæmon statuerat, malum alterius continuare. Vndè Sotus 4. *dist. 34. q. vnic. ar. 3.* optimè ait: Ridiculum esse quætere, an liceat tollere maleficium, intentione curandi maleficiatum. Non enim solum licet, sed est meritorium, destruere opera diaboli. Et ità etiam sustinent Caietanus *to. 2. opusc. tract. 12. c. 44. dub. 6. nu. 36.* Suarez, Sanchez, & alij *vbi sup.*

Magus, qui maleficium fecit, & potest illud destruere absque nouo maleficio, & noua Demonis inuocatione; potest ne cogi, ad illud destruendum?

16 RESp. Affirmatiuè, quia tunc modo licito maleficium tolleret, & in tali casu licet, vim vi repellere, & cogere maleficum, vt nocumentum cessare faciat, dùm sine peccato optimè potest:

test: quia non inducitur ad malum, sed ad bonum, ex iustitia debitum. Ità Lessius *lib.2.c.9.dub.8.nu.*48. Suarez *to.1. de relig.lib.2.de superst.c.*18.*n.*7. & alij.

Est ne licitum petere à malefico, ut maleficium soluat, si potest modo licito illud soluere; sed constat petenti, illum, modo illicito fore utendum?

17 RESp. quod, quamuis Caietanus *to. 2. opusc.tract. 12. de malefic. q. unica in fin. cap.* Delrius *lib. 6. disquis. magic.c.2.sect.1.q.2.pag.*4. opinentur, non licere petere à malefico, sciente media licita, ad maleficium tollendum; quando petens est moralitèr certus, quod maleficus modo illicito vtetur: quia non licet, relinquere arbitrio hominis diabolici petitionem propriam. Tamen Petrus de Ledesma *de matrim. q.*58.*ar.*2.*dub.*2. Sanchez *de matr. lib. 7.disp.*95.*n.*12. Suarez *to.1. de relig.lib. 2.de superst.c.*18.*n.*9. Bordonus *to. 1. c. 19. de sortileg. quæst.*7. & alij sustinent. Licitum esse, petere à tali malefico absolutè, vt maleficium soluat; etiamsi constet petenti, quod modo illicito vtetur. Quia petitur res, quæ licitè præstari potest, à malefico. Quod si ille postea modo illicito maleficium dissoluit, ei soli imputãdum est: quia ex propria malitia medium illicitum, relicto licito elegit. Nec petens solutionem malefici cooperatur eius peccato, quia petit rem licitam, quam ille licitè præstare potest, ac debet: & illius malitia, petẽti nocere, non debet. Sicut licitum est petere ab vsurario mutuum, & ab infideli iuramentum, quando petẽs eis indiget: quamuis sciat, quod ille sub vsuris mutuet, & infidelis per falsos Deos iuret. Nec oportet illis explicare, vt modo licito faciant; dùm vterq; modo licito vti potest, & sua culpa illicito vtitur. Ità eadem ratio militat in casu nostro. Nam petitur à malefico solutio maleficij, quam potest modo licito soluere, nempè auferendo signum: Si verò alio maleficio hoc faciat, sibi imputandum est. Ità docent dicti Doctores, Sanchez, Suarez, Bordonus, & alij.

Potest ne permitti, solutionem maleficij ab eo fieri, qui nolit, nisi per aliud maleficium illud soluere?

18. RESp. Si petens acceptat talem maleficij solutionem, vel directè consentit, & influit in nouum maleficium; certum est, non posse, & peccare mortalitèr, sic petendo: quia cooperatur alterius maleficio. Sed si petens se habet, tantùm permissiuè, & sine suo consensu, ille modo illicito, maleficium soluit; non peccat illud permittendo; vt sibi in necessitate consulet. Permittere enim non est, cooperari alterius peccato. Ità Sãchez *lib.7. de matrim.disp.*95. *n.*12.*& in decal.lib.*2. *c.*41. *nu.*14. Bordonus *to.1.c.19.de sortil.q.7.n.9.&* 10.

Pot est ne alter maleficus interrogari, an sciat, in quo consistat maleficium, ut illud destruatur?

19 RESp. Si maleficus ignoret illud maleficium, itaut indigeat dæmonis inuocatione ad illius notitiam habendam. Et induci non potest, ad illud per suam artem inuestigandum, & sciendum. Quia hoc esset, maleficum inducere, ad aliud maleficium; quo mediante, illud primum à dæmone addiscendum esset. Si uerò maleficus iam à dæmone hoc sciuerit: licebit eum interrogare, & ea scientia uti: ad destruẽdum maleficij signum. Quia quamuis peccatum sit, notitiam alicuius rei à dæmone procurare; at ea semel habita, non est peccatum, ea uti. Ità docet Sãchez *in decal.lib.2.c.*42.*nu.*20. Delrius *lib.9.disquis.mag.c.2.sect.*1.*q.*2. Fagundez *in decal.lib.1.c.*43.*n.*13.

Si petens dubius sit; an maleficus sciat, uel possit, licito modo maleficium soluere: est ne ei licitum, solutionem maleficij ab eo petere?

20 Resp. Negatiuè: quia quando dubitatur, an aliquid fieri possit, illud nec fieri, nec peti, nec consuli potest, vt fiat; esset enim se exponere periculo peccandi, & Deum dehonorandi. Et ideò tunc tutior pars est eligenda; alioquin ostenderetur, pluris æstimari proprium affectum, quàm Dei honorem. Insuper, vel hæc petitio fieret alicui, qui auctor malefcij non fuit. Et ab eo talis petitio fieri non potest; quia censendum est maleficum moraliter nescire, maleficium sine alio maleficio destruere. Vel fieret eidem malefico, qui maleficium fecit; Et tunc interrogandus est de medio, quo vti voluerit. Et si renuat illud manifestare, suspicandum est: ut velle medio superstitioso, & noua Dæmonis inuocatione; Et consequenter destructio maleficij est illicita. Quia cum constet illum esse meleficum, & ministrum Diaboli, præsumendum semper est contra illũ. Si autem medium explicaret, tunc cõsiderandum est; an sit licitum, vel non; Et sic non erit amplius dubium an licitè possit maleficium soluere. Nam si licitè; id potest peti. Si verò illicitè; peti non potest. Ità docent Sanchez *lib.7. de matrim. disp.95.n.13. & 14.* Delrius *lib.6. c. 2. sect.1. q.1. & 2. dict.4.* Lessius *lib.2.c.44. dub.6. n. 46.* Suarez *to.1. de relig. lib.2. de superstit. c. 18. n. 8.* Thomas del Bene *to. 2. de offic. Inquis. dub. 229. sect. 1. à n. 23.* Fagundez *in decal. lib.1.c.42.n.15.*

Est ne licitum maleficium tollere, si adsit pactum cum Dæmone, illud non tolli sine malefici, vel alterius tertij graui damno?

21 Resp. Affirmatiuè: quia maleficiũ auferens, nulla ratione ad damnum malefici, vel alicuius tertij concurrit; sed solum maleficiato consulit, auferendo licito modo maleficij signũ: Damnum autem tertij, aut malefici, est præter sui intentionem, nec sequitur ex ipsa signi remotione; sed ex Dæmonis pacto; cui nullatenus ipse cooperatur, & per accidens ex illo actu sequitur. Insuper damnum tertij futurũ non est ità certum, sicut est illud maleficiati: Et ideò magis quis debet consulere bono innocentis, actu patientis; quàm illius malefici, vel tertij innocẽtis, non tam certò passuri. Sicut Doctores communiter admittũt; esse licitum præbere mulieri grauidæ medicamentum ad suam salutem tuẽdam, ordinatum: quamuis inde, præter sui, ac medici intentionem, sequatur periculum proli. Ità docent Duardus *4. dist. 34. disp. vnica pag. vlt.* Sanchez *lib. 7. de matrim. disp.96. n.5. & lib. 2. in decal. c. 41.n.21*

Si Dæmonis pactum cum malefico sit: Si hoc signum pusueris, nocebo; si autẽ loco illius talẽ rem posueris, nõ amplius nocebo. Est ne licitum, nè amplius Dæmon noceat, rem illã, ab ipso ordinatam, ponere, ad maleficium tollendum?

22 Resp. Affirmatiuè: Quia licitum est facere id, quo posito, destruitur Dæmonis pactum nocendi, & ipse desinit, maleficiatũ offendere. Hoc enim non est signum pacti noui, sed euersio, & impedimentum antiqui. Nec refert, quòd Dæmon ipse statuit, vt tali re interueniente, pactum præcedens expiret: Quia licitum est facere aliquid, quod per se indifferens est, vt Dæmonis pactum expiret, & nocumentum cesset. Hoc enim non fit per modum deprecationis, aut affectu aliquo beneuolentiæ erga ipsum Dæmonem; sed fit animo, & intentione destruendi artẽ illius, & tollendi signum, cui Dæmon astrictus est, ad nocendum, quod per se omninò licitũ est: nec expectatur vllus effectus positiuus ab ipso; sed solũ cessatio à malo; qualis effectus expectari potest, dummodò non ex amicitia expectetur. Confirmatur. Nam si Dæmon dedisset pro signo, se nociturum tali homini, quandiu ille non habuerit tales reliquias appensas in collo. Nun-

Nunquid propter prauam dæmonis conditionem non licebit illas, in collo gestare? Licebit utique, non solum propter sanctitatem specialẽ reliquiarum, sed etiam ad destruendum signũ, à dæmone datum. Ergo similitèr licitum est, ad destruendum maleficium, & vt cesset dæmonis pactum, aliquid facere, quod de se non sit illicitum. Exemplis ostenditur. Sit pactum cum dæmone: Quamdiù hæc olla è terra non extrahatur, & loco illius lapis ponatur. E.g. non cessabit maleficium: licebit ollam eruere, & loco illius lapidem ponere. Item si maleficus aliquem à tergo percusserit, erit ille maleficiatus; sed si ille maleficum repercusserit, cessabit maleficium: licitum erit maleficum repercutere. Item si domo egressus fuerit per talem ianuam, maleficio ligabitur, si autem per aliã talem intrauerit, maleficium soluetur: licebit per illam aliã ianuam intrare. Item si annulum gestauerit in tali digito ægrotabitur, sed si illum indè extraxerit, vel illo alium digitum ornauerit, continuò sanabitur: licebit annulum extrahere, vel illo aliũ digitum ornare. Et similia. Modo hæc omnia fiant, non animo colendi dæmonem, nec affectu amicitiæ erga illum; sed destruẽdi pactum illius, & ex odio erga ipsum. Multa enim quotidiè facimus, vt dæmon aliquid non faciat, vel cesset facere, non solùm coactus diuina potestate, sed etiam quasi offensus, & abhorrens. Vt dum vtimur aqua benedicta, dum benedicimus domum, &c. Cur non etiam licebit aliquid facere, quo posito, finitur pactum prauum, & & dæmon desinit nocere? Ità docent Syluester, *verb. Maleficium q.9.* Hostiẽsis *in cap. Literæ, §. Mulieres de frigid. et malefic.* Suarez *to.1. de relig. lib.2. de superstit. c.17. n.16. & 27.* Lessius *lib. 2. c.44. dub.6. n.45.* Sanchez *lib.7. de matr. disp.96. n.3.* Fagundez *in decal. lib.1. c. 43. n.6.*

Maleficium tollere modo supradicto, est ne non solum licitum, sed sub præcepto?

23 RESP. Affirmatiuè, vel ex iustitia, vel ex charitate. Nam maleficus, qui pactum cum dæmone fecit, & signũ posuit, obligatur ex iustitia: quia tenetur, non inferre damnum alteri, & resarcire damnum illatum. Ergo tenetur ex iustitia rescindere pactum cum dæmone, & auferre signum maleficij modo licito, ne sit causa, vt alter malum patiatur. In alijs verò non est hæc obligatio ex iustitia, sed ex charitate. Vndè si alicui constet de maleficio, & de modo, quo destrui potest: tenetur ex charitate illud destruere: quia vnusquisq; tenetur, subuenire proximo, necessitatem patienti, & impedire eius damnũ, dum commodè potest. Ità Suarez *dicto c.17. n.13.* Fagundez *c.43. n.12.* & alij.

Maleficium committens, vel committere faciens, tenentur ne, ad restitutionem damni illati?

24 RESP. Affirmatiuè: quia, quamuis à dæmone damnum inficiatur, tamen maleficus, & maleficium petens sunt causa, vt maleficiatus à dæmone ipso damnificetur in eius salute, aut vita, vel in alijs eius bonis temporalibus: Et qui causam damni dat, damnum fecisse censetur. Ergò tenentur ad restitutionem: sicut tenetur, qui per assassinum alium interficit, vel eius bona dilapidat. Ità supradicti Doctores, & alij communiter.

Hæc restitutionis obligatio extinguitur ne, si maleficus corporaliter puniatur. Et si morti damnetur, transit ne ad eius hæredes?

25 RESP. Obligationi restitutionis nõ extingui, sed ad hæredes transire; quia per pœnam illi illatam, satisfit Reipublicæ, & iustitiæ legali, non parti læsæ, nec iustitię commutatiuæ. Et ideò nec etiam rei morte extinguitur restitutionis obligatio; sed transit ad hæredes, qui etiam restituere tenẽtur. Iuxtà *c. In litteris, de raptoribus, & c. vlt. de sepult.* Et si ad Fiscum peruenerunt malefici

lefici bona, Fiscus tenetur damna illata restituere. Iuxtà *l. Non possunt, & l. In summa, ff. de iure Fisci.* Quia quæ æri alieno obnoxia sunt, in bonis defuncti, non computantur, sed cum alijs debitis communia sunt: vt notat Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superst. c. 14. n. 12.*

Qui aliquod bonum, siue corporis, siue fortunæ ex vsu magiæ a Dæmone acquisiuit, ad quid tenetur: & potest ne illud retinere?

26 Resp. certum esse, quod tenetur, de commisso crimine pœnitentiam agere, & remedia adhibere, ne in posterum illud committat. Potest autem illud bonum honestè retinere, & humano modò vti; dummodò per talem acquisitionem nulli facta sit iniuria, nec illiùs boni conseruatio à dæmonis opere pendeat. Quia culpa commissa, per pœnitentiam, potest omninò deleri; & bonum acquisitum, nullam habet malitiam ex se: vt supponitur: & dum est absque alterius iniuria, nulla est restitutionis obligatio; & in illo retinendo, non est aliqua moralis inordinatio. Ideò quamuis per iniquam superstitionem, & magiam comparatum sit, non tenetur quis, illud destruere: sed potest illo honestè vti, & retinere. Sicut lucrum acquisitum à meretrice sine alterius iniuria, etsi turpiter acquisitum sit, licitè retineri potest, honestè illo vtendo; vt notat Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superst. c. 17. n. 1.*

27 Dixi: dummodò talis boni acquisitio sit absq; alterius iniuria: Quia si bonum acquisitum sit pecunia, vel quid simile, contingere potest; vt per rapinã alteri sublatũ sit à dæmone. Ipse enim non potest uerum aurum efficere, & sæpè vt det vni pecuniam, ab alio surripit. Quod si constet possidenti, obligatus est ad illam Domino restituendã. Si uerò hoc ei non constet, illam retinere sibi potest; quia potuit dæmon illam abstulisse, vel ex aliquo thesauro in terris recondito, vel ex profundo maris existente.

28 Dixi etiam: dummodò conseruatio huius boni nõ pendeat ab ipso dæmone. Nam si alicui esset per magiã. E.g. sanitas restituta, non absolutè, & simpliciter: sed cum onere conseruandi illam tali, vel tali remedio superstitioso; non licebit tali remedio uti, ad conseruandam sanitatem: sed potius necesse erit, salutem perdere, quàm tali medio illam conseruare. Si autem sanitas esset absolutè, & sine tali onere acquisita, certum est, non esse abijciendã: quamuis per superstitiosum remedium, & cũ pacto dæmonis etiam expresso, acquisita fuisset. Tunc enim sufficit, de peccato pœnitere, & sanitatem non à dæmone, sed à Deo cognoscere. Omne enim bonum decursum est, descendens à Patre luminum. Nam Deus aliquando mala permittit, vt beneficia conferat. Et ideò ab ipso semper sunt recognoscenda. Ità etiam docet Suarez *loc. cit. n. 2. & 3.* Et idem dicendũ est de scientia naturali, de cognitione herbarum, & alijs fortunæ bonis: quæ licet malè acquisita sint, si postea cessct omninò pactum cum dæmone, licitum est illa retinere, & honestè vti. Secùs autem quando pro eorum conseruatione est adimplenda aliqua vana circumstãtia; quia tunc signum est requiri continuationem pacti cum dæmone saltem taciti, & impliciti.

CAPVT XXVI.

De licitis remedijs contra maleficia.

Quibus remedijs licitè vti possumus ad expellenda maleficia?

1 Resp. quod maleficia expelli, & destrui possunt remedijs naturalibus, supernaturalibus, & moralibus. Remedia naturalia sunt, quæ à Medicis opportuna iudicantur. Interdũ enim effectus maleficij à magia non pendet, quamuis à magia fuerit causatus. Et tunc de illis iudicandum est, ac si ex

si ex aliqua causa naturali esset factus. E.g. Si effectus maleficij sit ægritudo, uel capitis læsio, uel impotentia generandi, vel aliquid simile. Ad Medicos spectabit iudicare: an talis effectus sit physicè incurabilis, vel si curari possit, & quæ remedia adhiberi poterunt. Sæpè enim dæmon in maleficijs vtitur humore malinchonico, aut bilioso, vel alia corporis intemperie. Et ideò si à corpore maleficiati expellantur praui humores, quibus vtitur dæmon ad illū vexandum: etiam subtrahitur dæmoni materia uexandi, & nocendi. Remedia etiam naturalia sunt quædam res, à quibus dæmon abhorret, vt à signis eius abiectionis, qualia sunt ruta, sulphur, fumus, lana combusta, & similia. Ità notat Martinus del Rio cum nonnullis alijs *lib.6.disquis.magic. c.2.q.3. sect.2.*

2 Supernaturalia remedia, seu Ecclesiastica sunt multa. Et primò magna fides in diuino auxilio, vt ex *psal.90. Qui habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei Cœli commorabitur*. Ex quibus verbis D. Gregorius *lib.1.dial.p.4.* colligit dęmonem nil posse in illos, qui fiduciam habent in Deum. Secundò peccatorum confessio. Quia sæpè sæpiùs dæmoni à Deo potestas in hominem permittitur ob peccata: quibus per confessionem deletis: potestas illa dæmonis in hominem, à Deo permissa, euanescit. Vt obseruat Petrus Cluniacensis *lib. 1. de miraculis c. 6.* Tertiò, Sanctissimæ Eucharistiæ sumptio. Quia nulla conuentio est lucis ad tenebras, nec Christi ad Belial. Et hoc modo multa maleficia fuisse curata tradit D. Augustinus *de Ciuit. Dei lib. 22. cap. 8.* Quartò, Ecclesiæ exorcismi, qui instituti sunt, ad expellendos dæmones à corporibus humanis: & cōtra eos magnam vim habent: tum quia preces illæ, & adiurationes fiunt nomine Christi, & Ecclesiæ: & tum etiam quia ad dæmones expellendos à Christo, vel ab Apostolis fuerunt ordinatę. Vt patet *ex Concilio Cartaginensi 4. c.7.* & ex S. Cypriano *epis.2.& 55.* & ex alijs Sanctis Patribus. Qintò, signum Crucis, in quo est vis magna contra omnes Diaboli machinationes: dū Christus Crucis instrumēto Diabolum vicit, & eius potentiam fregit. Vt notant Chrysostomus *hom.8. in epist. ad Coloss.* Cyprianus *serm. de pass. Domini*, & cæteri Doctores. Sextò, inuocatio Sanctiss. Trinitatis, aut nominis Iesu, Beatissimę Mariæ Virginis, Angeli Custodis, vel aliorum Sanctorum, vel gestatio reliquiarum, aut aliarum rerum ab Ecclesia benedictarum, vt Agnus Dei, cerei sacri, aqua benedicta, panis, incensum, vel sal etiam benedictum, & similia. Septimò, oratio, & ieiunium, vt docuit Christus: *Hoc genus Dæmoniorum non eijcitur, nisi in oratione, & ieiunio: Matth. 17.* & notant D. Gregorius *lib. 3. dial. c. 33.* & Martinus del Rio *loc. cit. c. 2.* Hæc enim remedia multum valent ad placandum Deum, vt sic misericorditèr dignetur, coercere Dæmonem, ne amplius vexet: sicuti cōstat ex vsu Ecclesiæ, & *ex cap. fin. 33. q. 1.*

3 Remedia moralia sunt illa, quæ pertinent ad dissoluendum pactum cum Dæmone, vt amotio, & destructio signorum, ad quorum præsentiam nocumentum maleficij irrogatur, de quibus supra dictum est. Hæc enim maleficiorum signa destruere, licitum est; quia nec est aliquo iure prohibitum, nec ex natura rei intrinsecè malum; dum in destructione maleficij, nulla sit societas cum Dæmone, nec vlla eius veneratio. Immò talis destructio est ipsi Dæmoni inuoluntaria, & ipso inuito fit: & intentio operantis est intrinsecè bona, cum sit, vt liberetur proximus ab illa Dæmonis vexatione, quod ad charitatem, & misericordiam pertinet. Et ità docent Scotus *4. dist. 34. q. vnica*, Gabriel *2. dist. 8. q. 2. tr. 4. dub. 2.* Henricus *lib. 5. q. 33.* Caietanus, Sotus, Syluester, Delrius, Suarez, Sanchez, & alij, quos ipsi referunt.

CAP.

CAPVT XXVII.

De Confessario Malefici, vel Sortilegi.

Quomodo se gerere debet Confessarius, circa pœnitentes Maleficos, ac Sortilegos?

1 **R**Esp. Quod primò diligentèr inquirere debet: an maleficus, vel sortilegus errorem habuerit in intellectu. Quia tunc fuisset hæreticus, excõmunicatus in Bulla Cœnæ. Si verò talem errorem non habuerit, animaduertere debet, an commissum maleficium, vel sortilegium sit casus reseruatus: nã hoc crimen, vt plurimum, ab Episcopis reseruari solet, & tunc impetranda est facultas ab Episcopo, illud absoluẽdi. Secundò debet Confessarius diligentèr illum interrogare de abusu Sacramentorum, & aliarum rerum sacrarũ, ac benedictarum ab Ecclesia; de pacto expresso, vel tacito cum Dæmone, & de cultu illi præstito; de tempore, quo in huiusmodi maleficijs, & sortilegijs insorduerit; de singulis sortilegiorum, ac maleficiorum speciebus, & de actibus apostaticis factis; de complicibus, de damnis illatis, de qualitate mulierũ, ad quorum amorem prouocdũ, fecerit maleficia, an scilicet fuerint puellæ virgines, vel vxoratæ, vel liberæ, & similia. Tertiò, ostendere debet pœnitenti peccati grauitatem, & maximam Dei omnipotentis misericordiam, illum expectando ad pœnitentiam; & an de sua salute aliquando desperauerit: nam sæpè Dæmon solet maleficos, & sortilegos in desperationem inducere; vt suæ seruituti sint omnino subiecti. Quartò, debet illum obstringere; vt Dæmoni, & omni pacto, cum eo inito, abrenunciet; vt damna illata resarciat; vt libres, vel scripta, quæ maleficia, & sortilegia cõtinent, ad Inquisitorem deferat. Et cõsideratis facti circumstantijs, & qualitate pœnitentis, certam promissionem exigat, de amplius non committendo similia facinora. Vt docent Homobonus de Bonis *de casib. reseru. par. 2. cas. 2. q. 19. vers. Secundò quærendum*, Sanchez *in decal. lib. 1. cap. 37.* Portellus *in dubijs regular. verb. Veneficia, & incantationes*, Martinus del Rio *disquis. magic. lib. 6.* Carena *par. 2. tit. 12. §. 35.* per totum, Thomas del Bene *de off. Inquis. par. 2. dub. 17. petit. 11.* & alij.

Si maleficus, ac sortilegus sit ab Inquisitore, præuia abiuratione absolutus, tenetur, ne Confessario commissa maleficia, & sortilegia confiteri?

2 **R**Esp. Affirmatiuè: quia ab Inquisitore fuit tantùm in foro exteriori absolutus; & si maleficia, & sortilegia sint casus reseruati, debet Confessarius sufficiẽtem absoluendi facultatem habere. Quia sublata exenmmunicatione in foro exteriori, remanet adhùc peccatũ illud sacramentali confessione absoluendum. Et ideò sortilegus, ac maleficus tenetur Confessario omnia sortilegia, ac maleficia confiteri quamuis sit ab Inquisitore præuia abiuratione absolutus. Ità aduertunt Lazarius *de blasphemijs q. 12. n. 82.* Carena *vbi sup. n. 295.*

Confessarius exigere ne debet à sortilego, seu malefico ante absolutionem iuramentum, nunquam simile crimen committendi?

3 **R**Esp. Benochium *de casib. reseru. par. 2. q. 1. in 1. casu tabellæ anchonitanæ n. 87.* opinari in hoc crimine à Confessario exigi debere iuramentũ, nunquam illud committendi; & à pœnitente præstandum esse. Quia vt docet Grassius *par. 1. lib. 1. c. 32. n. 15.* in enormibus delictis tale iuramentum est à Confessario exigendum, & à pœnitente præstãdum. Carena autem *par. 2. tit. 12. §. 35. n. 305.* existimat. Hoc in pru-

prudentis Confessarij arbitrio positum esse, considerata qualitate pœnitentiũ, & reliquis facti circumstantijs. Sed Sãchez *in decal. lib. 3. c. 8. n.* 8. Nauarrus *c. 26. nu.* 25. Philiarcus *de offic. Sacerdotis to. 1. par. 2. lib. 3. c. 16. ad finem*, Diana *to. 1. tr. 4. ref. 26. nu. 5. ex par. 6. tr. 6. misc. 1. ref. 30.* & alij docent Confessarios à pœnitentibus, iuramentum, aut votum, desistendi ab aliquo crimine, petere non debere. Quia eos transgressionis periculo exponerent: Nec satis esse ad hanc petitionem dubium transgrediendi. Quia in dubio non est præsumenda alterius iniquitas.

Quomodo se gerere debet Confessarius, quando casus sortilegi, seu malefici, indiget consultatione, & tempus non habet consulendi ante illius absolutionem?

4 RESP. Posse Confessarium huiusmodi pœnitentem absoluere; si ille promittat se exequuturum, quod prudenti consilio adhibito; iudicatum fuerit esse obligatum. Quia in tali casu pœnitens est sufficienter dispositus ad absolutionem recipiendam. Ità docent Suarez *to. 3. de pœnit. disput. 28. sect. 2.* Henriquez *c. 26. n. 9.* Angelus *verb. Cõfessio 4. n. 4.* Nauarrus *c. 26. n. 3.* Syluester *verb. Confessio 3. n. 12.* Coninchus *disp. 8. de pœnit. dub. 16. n. 126.* Bonacina *to. 1. de Sacram. pœnit. disp. 5. q. 7. pun. 4. §. 2. n. 10.*

Quomodo se gerere debet Confessarius cum saga, aut sortilego, à Iudice iam capto, vel condemnato?

5 RESP. Si loquamur de reo capto tantùm in carcere, nec iudicialitèr examinato: non desunt Doctores, quos sequitur Piasecius in *praxi par. 2. c. 4. ar. 6. n. 7.* qui affirmant: non debere ei concedi Confessarium, nisi post confessionem iudicialem, aut in periculo mortis: quia sic tutius esse, demonstrat praxis, & tradit instructio Tolerana *anno 1561. n. 71.* vt refert Thomas del Benc *par. 2. dub. 195. sect. 38.* Tamèn si consuetudo non sit in contrarium, potest Confessarius, etiam ante iudiciale examen, reum alloqui, eumq; ad confessionem de peccatis disponere, & suadere; vt integram ueritatem, tàm de se, quàm de alijs dicat, & ne tædio carceris, vel spe liberationis, aut metu tormentorum sibi, vel alijs falsum crimen imponat: vt asserũt Zanardus *in direct. Theolog. par. 3. c. 80.* & Pegna *in direct. Inquis. par. 2. cõmen. 25. §. Diximus huc vsq; de ægrotantibus.*

6 Si verò reus, vel sortilegus crimen suum in iudicio confessus fuerit, interroget eum Confessarius, an socios criminis Iudici manifestauerit; quia ad hoc tenetur, vt perniciosa crimina extirpari possint. Si autem per odium, vel per tormentorum metum innocentes Iudici denunciauerit; debet Confessarius, eum cogere, vt falsam denunciationem coram Iudice retractat; etiamsi timeat, pati noua tormenta ob variationem depositionis: dummodò adsit spes, quod Iudex suam retractationem extraiudicialem, contra priorem iudicialem, & iuratam, sit crediturus. Ità Doctores, quos citat, & sequitur Petrus Nauarra *de restit. lib. 2. c. 3. n. 251.* Nam ordinariè Iudex stare solet confessioni criminis, semèl iudicialitèr factæ; licet hæc posteà reuocata fuerit: vt aiunt Abbas *in cap. Sicut de testibus, n.* 1. Couarruuias *2. resol. c. 73.* Menochius *de arbitr. Iudic. quæst. cas.* 108. & alij. Excepto tamen, si reus deponens de crimine, errorem suum posteà alleget, & eius probabilem rationem afferat: vt notant Abbas *in cap. Præterea, de testib. cogend. n. 4.* Couarruuias *loc. cit. n.* 8. Menochius *nu.* 7. Martinus del Rio *lib. 5. sect. 5. circa finem.* Vbi subdit, quod si ex manifestis indicijs appareat, quod testis, vel denunciator, non ex leuitate, & perturbatione animi, ueque ex precibus, vel suasionibus, testimonium suũ retractet: non solùm in hoc crimine, de quo loquimur, sed etiam in crimine hæresis, à Iudice audiri debeat; vt

ex dicto *cap. Sicut, de testibus.*

7 Si Confessarius adeat ad reum, vel sortilegum post eius cõdemnationem, caueat: ne reprehendat modum procedendi Iudicis, vel eius sententiam: ne reo occasionem lamẽtationis præbeat. Officium enim Confessarij non est talia inquirere, vel iudicare, sed reum, ad contritionem, & ad patientiam disponere, & ad fortiter tolerandam pœnam exortari, eiusq; confessionem magna cum charitate audire, de omnibus eius peccatis, & circumstantijs interrogare, magnam Dei misericordiam ei ostendere, dum à faucibus Dæmonis, & ab æternis gehẽnæ incendijs eum eripuit, & similia.

8 Post latam verò sententiã condemnationis, non tenetur Confessarius Iudici declarare, innocentem esse personam, à reo denunciatam, neq; ipsius rei innocentiam. Quia Iudex æstimare debet, denunciationem factam in tormẽtis, & coram seipso, & Notario, ratificatam, ac iudicialem, & solemnem, esse veram, quæ non eliditur, per subsequẽtem reuocationem extraiudicialem, & non solemnem. Et ideò non tenetur, nec debet Confessarius post rei supplicium Iudici significare, quod ipse reus non moriturus, denunciationem iam factam reuocauerit: quia huiusmodi reuocatio mox acceptatur, & plus fidei habetur iudiciali prius legitimæ factæ, quàm extraiudiciali.

9 Verùm si reus constanter Confessario dicat, personam innocentem denũciasse; Confessarius suadere illum debet, quòd publicè coram populo talem denunciationem reuocet. Tum vt suæ conscientiæ magis satisfaciat. Et tum quia talis reuocatio à mox morituro facta, sine dubio aliquatenus debilitat denunciationem primam; itaut si aliæ etiam indicia prædictæ falsæ denunciationis accedant, contra denunciatam personam procedi non debeat.

Quomodo se gerere debeat Confessarius cum saga, aut sortilego, vel quolibet reo constanter affirmãte, se non esse, nec sortilegum, nec sagam, nec vllo modo reum: sed tormentorum vi, crimen falsò sibi in iudicio imposuisse?

10 RESP. Confessarium non teneri, monere Iudicem de ipsius rei innocentia, & quod vi tormentorum falsò sibi crimen imposuit. Tum quia, vt supra dictum est, non tenetur Iudex retractationi extraiudiciali fidem vllam præstare. Tum etiam, quia si Confessarius teneretur intercedere pro reo, quẽ ipse in sacramentali confessione innocentem esse agnouit: alij verè nocentes occasionem sumerent, delicta sua Confessario non detegere cum graui Sacramenti sacrilegio, & suarum animarum detrimento; vt de eorum innocentia Iudici contestaretur.

11 Debet tamen Confessarius huiusmodi reum monere: vt considerato suo dedecore, & vitæ detrimento, cuius sibi causa fuit; confessionem suam coram Iudice, omninò retractet: si spes aliqua sit, quod Iudex ei sit crediturus: alioquin frustratoria esset reuocatio. Ità Symanchas *de cathol. instit. tit.* 13. 28. & alij communiter. Si autem reus ob suæ confessionis reuocationem timeret repetitionem priorum tormentorum, & potius vellet mori, quam illa iterum pati: tunc an Confessarius debeat illum obligare, vt etiam cum tali periculo se retractet: aliqui Doctores negatiuè respondent. Quia in tali casu reus non tenetur sub mortali, se retractare. Ità Angelus *verb. Detractio* §. 7. Sotus *lib.* 5. *de iust. q.* 10. *ar.* 2. Toletus *lib.* 5. *c.* 66. Sà *verb. Infamare*, & alij. Contrarium verò sustinent Couarruuias *resol.* 1. *c.* 2. *n.* 8. Molina *de iust. tr.* 4. *disp.* 37. *conclus.* 15. Nauarrus *c.* 18. *n.* 92. Thomas del Bene *par.* 2. *de offic. Inquis. dub.* 217. *petit.* 13. *n.* 4. & 5. Quia qui causam posuit suæ morti, tenetur eam tollere si possit: alioqui erit sui ipsius homicida. Et si quis falsò crimen alteri imposuit, ob quod ille puniendus esset, homicida esset alterius in omnium sententia. Ergò qui falsò crimen imposuit sibi

sibi ipsi, homicida est sui ipsius; cùm non sit Dominus suæ vitæ, sicut nec Dominus vitæ alterius.

Confessarius si ex confessione complicis, vel extra confessionem, certò sciat, aliquem fecisse sortilegium, vel maleficium, & ille in confessione constāter negaret illud commisisse, debet ne illum absoluere, & Sanctam Eucharistiam ei ministrare?

12 Resp. Si Confessarius ex confessione vnius complicis sciat sortilegium, vel maleficium, commissum ab altero complice: & iste illud neget cōmisisse: antequam illum absoluat, debet eum interrogare, an aliquid amplius habeat, quod eius conscientiam grauet, ac torqueat: nunquam tamen ei potest dicere peccatum, quod per confessionem alterius complicis sciuit. Et si respondeat, se nihil amplius habere confitendum: potest eum absoluere, & ad sāctam communionē admittere, vel Eucharistiam ministrare: secum iudicans, fuisse iam alteri confessum. Quia Confessarius tenetur stare responsis ipsius confitentis, & iudicare secundùm allegata, & probata: cùm pœnitens in confessione sit sui accusator, & testis; & tàm pro se, quàm contra se, ei credendum est. Ità docent D. Antoninus *3. par. tit. 14. cap. 18. §. 15.* Syluester *verb. Confessio 3. n. 8.* Nauarrus *c. 8. n. 17.* Hēricus *lib. 3. de pœnit. c. 20. n. 6.* Toletus *in sum. lib. 3. c. 16. n. 4.* & alij. Et ob eandem rationem: Si vnus complex dicat Confessario: Dic meo socio; me tibi confessum fuisse hoc peccatum, quod ambo commisimus tali die, & tali loco: Et ille adhuc in cōfessione neget, illud fecisse, etiam absoluendus est. Ità Vialdus *in Candelabro aureo 1. par. vbi de sigillo n. 36.* Si autem posterior complex reuelet primum, & primus siue confessus fuit, siue non de tali peccato; tunc non potest Confessarius ei dicere: primum complicem, vel talis peccati fuisse confessum, vel non cōfessū. Quia id esset reuelare sigillum confessionis alterius: vt notat Henricus *loc. cit.* Insuper si saga, vel maleficus, aut sortilegus sit conuictus de crimine, & in tortura illud confessus, ac etiam coram Iudice, & Notario extra torturam ratificauerit: & in cōfessione sacramentali illud constāter negaret: In foro cōscientię credendus est, & à Confessario absoluendus, & ad sanctam Communionem admittendus. Verùm si post sacramentalem cōfessionem, se innocentem esse, palàm sustinere voluerit; ei non est ministranda Eucharistia, neque per Viaticum, si damnatus sit ad mortem, propter scandalum: quia tunc publicè præsumeretur mendax, & pertinacitèr impœnitens. Ità Thomas del Bene *de off. Inquis. par. 2. dub. 217. petit. 15.*

Confessarius virtute Bullæ Cruciatæ potest ne absoluere magum, seu maleficum, aut sortilegum?

13 Resp. quod vel magus, seu maleficus, & sortilegus errorem habuit in intellectu circa fidem, ita ut in hæresim formalem inciderit. Et Confessarius non potest illum absoluere virtute Cruciatæ, nisi semel tantùm in vita, & in morte. Si verò non deliquerit in fide, & errorē non habuerit in intellectu: sed credidit omnia, quæ ab Ecclesia ordinata sunt; & maleficium, vel sortilegium commisit tantùm exteriùs, vel ob iracundiam, vel ob sensualitatem, vel ob aliquod lucrum. Et Confessarius virtute Bullæ supradictæ potest illum absoluere toties quoties. Quia hæc Bulla facultatem concedit, absoluendi omnes casus, excepta hæresi. Talis autem meleficus, vel sortilegus hæresim formalem non commisit. Ergo potest à dicto Confessario absolui. Ità docent Henriquez *lib. 6. c. 16. n. 2.* Portellus *in adauit.* ad dubia Regularium *verb. libri prohibiti n. 14.* Sanchez *in decal. lib. 2. c. 12. n. 12.* Duardus *in Bulla Cœnæ lib. 3. §. 2. q. 8. & q. 11. n. 47.* Farinacius *de hæ-*

*reſi q.*180.*n.*8.Acoſta *in Bull. Cruciatæ q.*63.*concl.*4.Suarez *tract. de fide diſp.* 24.*ſect.*1.*n.*11.Diana *to.*5. *tr.*8. *reſ.*32. *ex par.* 1.*tr.*5.*reſol.*7. Filliucius *to.*1. *tr.* 16.*c.*3.*n.*49.

Epiſcopus poteſt ne à ſortilegijs, & maleficijs, hæreſim ſapientibus, abſoluere?

14 RESp. Affirmatiuè; dummodò perpetrantes huiuſmodi crimina, hæreſim ſapientia, errorem non habuerint in intellectu; nec errauerint in fide. Quia quamuis hæc crimina hæreſim ſapiant, non ſunt tamen formalitèr hæreſis, vt ſuprà dictum eſt. Et ità affirmāt Fanciſcus Leo *in theſauro fori Eccleſ. par.*3.*c.*37.*n.*47. Homobonus *de exam. Eccleſ. par.* 1.*tr.*5.*c.*6.*q.*31. *in fine*, Diana *vbi ſup. n.*4. Confirmatur: nam Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 24. *c.*6. *de reform.* decreuit: Licere Epiſcopis abſoluere in foro conſcientiæ ab hæreſis crimine occulto. Ergo multo magis eis licebit abſoluere à criminibus hæreſim ſapientibus, quæ non ſunt formalitèr hæreſis. Qualia ſunt maleficia, ſortilegia, blaſphemiæ hæreticales, & ſimilia. *Cui enim licet quod eſt plus, licet vtique quod eſt minus; ex regula iuris in* 6. Sed plus eſt abſoluere ab hæreſi formali occulta, quàm abſoluere à criminibus hæreſim ſapientibus tantùm. Ergo dum illud licet Epiſcopis, magis licebit hoc.

Confeſſarius, qui fuit ſocius maleficij, aut ſortilegij poteſt ne validè maleficum, aut ſortilegum abſoluere?

15 RESp. quod in nonnullis Diœceſibus adeſt prudentèr decretum prohibens, & negans facultatem Confeſſario abſoluendi cōplicem in quocunque peccato. Sed ſi alicubi non eſſet hoc decretum. Quamuis de iure cōmuni ſi Cōfeſſarius ſocium criminis audiret, & caſus reſeruatus non eſſet, validè abſolueret: nec mortalitèr peccaret illum abſoluendo, ſecluſo ſcandalo, & periculo, excitandi pœnitentem ad nouum peccatum, vt docent D. Thomas, & alij Doctores infra citandi. Tamen non debet illum confiteri, nec abſoluere. Quia confeſſio fieri debet cum pudore, & verecundia, & cum animo præcauendi peccata in futurum. Confeſſio autem facta Confeſſario complici, non fit cum pudore, & verecundia, & ex ea facile accipi poteſt occaſio libetius peccandi. Ergo Confeſſarius, ſiue ſit ſocius maleficij, ſeu ſortilegij, ſiue alterius criminis, minimè debet ſocij confeſſionem audire, & abſoluere. Ità docent D. Thomas *in addit. ad* 3. *par. q.*20. *ar.*2. *ad* 1. Cardin. de Lugo *de pœnit. diſp.* 16. *n.* 359. Dicaſtillus *tr.* 8. *de Sacram. diſp.*9. *dub.*8.*n.*610. Carena *par.*2.*tit.*12.§.35.*n.*306. & alij.

Tempore Iubilei poteſt ne Confeſſarius ſocium talis criminis abſoluere?

16 RESp. vbi caſus iſte his verbis reſeruatur: *Qui criminis alicuius, vel culpæ mortalis particeps fuerit, ſciat ſibi interdictum munus audiendi confeſſiones illorum, quos ſocios eius criminis habuerit:* tempore Iubilei non erit ei licitum ſocium ſui criminis abſoluere. Quia in dicta prohibitione, non ſolum reſeruatur caſus, ſed limitatur Confeſſarij iuriſdictio. Hoc enim oſtendunt verba illa: *Sciat tibi interdictum munus audiendi confeſſiones illorum, quos ſocios eius criminis habueris.* Vndè ſicut Confeſſarius, cui ſuſpenſæ ſunt confeſſiones, non poteſt tempore Iubilei Sacramentum pœnitentiæ miniſtrare; ità neque poterit ſocium criminis in eodem tempore abſoluere. Ità affirmant Bonacina *to.*1.*de Sacram. pœnit. diſp.*5.*q.*7.*pun.*5. §.5. *nu.* 10. Carena *par.*2. *tit.*12. §. 35. *n.* 310.

CAPVT XXVIII.

De reſeruatione caſus maleficij, aut ſortilegij.

Qui-

Quibus verbis inter casus Episcopales reseruari solet crimen maleficij, & sortilegij?

1 RESp. his verbis, nempè: *Omnes vtriusque sexus personæ, quæ per se, vel per alium, de Sanctissimo Altaris Sacramento, Chrismate, Oleo Sancto, siue quacunque re consecrata, ad diuinationes, veneficia, sortilegia, siue ad alios illicitos vsus, quouis modo abutantur, aut qui alicui daret, siue reciperet de Sanctissimo Sacramento, aut sacramentalibus prædictis ad fines supradictos: etiamsi dictus abusus re ipsa non sequatur: pœnā excōmunicationis ipso facto incurrāt. Eādēq; pœnā incurrāt omnes vtriusq; sexus personæ, quæ dæmoni obsequium promittūt; sacrificia, siue thus offerūt, etiam absq; erroris intellectu: nec nō quæ per se, vel per alterius instantiā condūt, siue cōdi faciunt, quamlibet imaginem, siue anulum, aut quodcumque aliud artificium, vt in eo Dæmones constringant. Item omnes Venefici, Negromantes, Sortilegi, Diuinatores, Lamiæ, siue Striges vtriusque sexus; & omnes quocunque nomine nuncupentur, qui cum expressa Dæmonis inuocatione, prætextu captandæ dilectionis, aut odij inferendi, vtuntur incantationibus, siue diuinationibus, & maleficijs in damnum personarum; siue etiam vtuntur ligaturis, ad amorem excitandum, vel à naturali, & legitimo matrimonij vsu cōiuges auertendo.* Ità habetur inter casus Episcopales, lege, Synodali Neapoli reseruatos.

Malefici, & sortilegi procurantes res sacras, ad facienda maleficia, & sortilegia, sed illas non recipientes, incurrunt ne in supradictam reseruationem, & excommunicationem?

2 RESp. Negatiuè: quia in dicta reseruatione solùm exprimuntur: *Dantes, & recipientes res sacras ad illicitos vsus*: non autem procurantes. Et dum reseruatio, & excommunicatio sunt pœnales, & odiosæ, non extenduntur ad casum non expressum. Immò si quis offerret res sacras ad illicitos vsus; sed illas postea effectiuè non traderet: peccaret quidem, sed non ligaretur censura, vel reseruatione ob dictam rationem. Ità Paulus Maria Quarti *de casib. reseru. sect. 1. c. 1. diffic. 1.*

Abutentes ad maleficia, & alios fines illicitos, aqua benedicta, incenso, candelis, palmis benedictis, vel paramentis sacerdotalibus, & linteaminibus altaris, incurrunt ne in dictum casum reseruatum, & excommunicationem?

3 RESp. Negatiuè: quia in dicto casu reseruato fit tantùm mentio de abutentibus *Sacramento Altaris, vel Oleo Sancto, vel quacunque re cōsecrata, & sacramentalibus consecratis solemni benedictione, & vnctione Chrismatis*; vt sunt Calices, & Patenæ, Altaria consecrata ad vsum sacrificij, aqua fontis Baptismalis, Agnus Dei, cerei, & similia. His enim abutentes ad fines illicitos, incurrūt in dictum casum reseruatum, & excommunicationem, tàm si sint dantes, quàm recipiētes. Sed aqua benedicta, & alia sacramentalia, simplici benedictione Deo dicata, & ad vsus pios destinata, non sunt propriè res cōsecratæ per vnctionem Olei Sancti, vel Chrismatis; & ideò abusus rerum huiusmodi non comprehenditur in dicta reseruatione. Ità Baucius *in exposit. huius casus in addit. q. 1. & 4.* Paulus Maria Quarti *vbi sup. c. 1. diffic. 3.* & alij.

Recipiens rem sacram ad finem illicitum, si posteà ea re non abutatur, incurrit ne in dictam reseruationē, & excommunicationem?

4 RESp. affirmatiuè: quia in casu reseruato exprimitur: *Dantes, & recipientes res sacras ad illicitos vsus pœnam incurrere, etiamsi abusus re ipsa non sequatur*. Et à fortiori incurret si sequuto abusu non sequitur effectus inten-

intentus. Quia ad incurrendam dictam reseruationem, & excommunicationẽ sufficit sola traditio, vel receptio. Ità Paulus Maria Quarti *loc.cit. diffic.* 1.

Dans, vel recipiens particulam consecratam, vt secum illam retineat, aut portet ad repellendas tentationes, vel ad vitandam mortem violentam, incurrit ne in dictum casũ?

5 RESp. affirmatiuè: quia licet finis ille non sit illicitus per se, est tamen illicitus, quia est contra institutionem ipsius Sacramenti, & contra vsum Ecclesiæ. Hoc enim Sacramentũ confert suos effectus, tantùm dignè manducantibus illud. Et in Rituali Romano *tit. de commun. infirm.* præcipitur: *Si infirmus communicare non possit ob vomitum, vel tuxim, nullo modo ad eum deferatur Sacramentum, siuè ad adorandum, siuè ad ostendendum, vel quouis prætextu.* Ergò multò magis nõ licet illud secum deferre ob fines supradictos. Ità idem Paulus *ibid. diffic.* 2.

Si quis habita notitia thesauri absconditi, deferret ibi Sanctissimum Sacramentum, ad fugandos Dœmones, custodientes thesaurum, incurreret ne in dictum casum reseruatum, & excommunicationem?

6 RESp. affirmatiuè; quia dum non licet hoc Sacramentum deferre infirmo, communionis impotenti, vt illud adoret, & reuereatur; multò magis non licebit illud deferre, vt sine impedimẽto Dœmonis effodiatur thesaurus. Hoc enim eò fortius est ab Ecclesia prohibitum: & hic finis est prauè intentus per Sacramentum. Ità idem Doctor ibidem.

Qui absque consensu voluntario, sed ex graui timore, ab aliquo incusso, exhiberet cultum sacrum Dœmoni actu tantum externo, incurreret ne dictum casum reseruatum, & excommunicationem?

7 RESp. negatiuè; quia quamuis mortaliter peccaret, tamen metus grauis, cadens in constantem virum, excusat ab incurrendis censuris in foro conscientiæ. Quia præcepta Ecclesiastica non obligant cum tanto rigore. Vndè propter minora incommoda vitanda excusamur ab obligatione ieiunij, aut Missæ audiendæ. Præcepta enim Ecclesiæ benignè sunt accipienda: & censura non incurritur, nisi ob transgressionem, & contumaciam contra legem Ecclesiasticam. Verum si talis metus incutiatur directè in contemptum Religionis, aut Ecclesiasticæ potestatis: tunc potius sustinenda esset mors, quàm lex Ecclesiastica violanda: quia iàm non agitur de sola obseruatione legis; sed de vitando graui damno nostræ Religionis: cuius bonum commune tenetur homo præferre propriæ vitæ. Et Ecclesia potestatem habet, obligandi in eo casu cum dicto rigore. Tunc ergò metus non excusabit à censura, sicut nec à culpa. Ità docent Suarez *de censuris, disp.* 4. *sect.* 3. *n.* 13. Nauarrus *c.* 27. *nu.* 63. Paulus Maria Quarti *vbi sup. diffic.* 2. *circa finem*, & alij.

Qui Dœmoni exhiberet non cultum sacrum, sed profanum, seu politicum, solitum exhiberi hominibus, in dignitate constitutis, incurreret ne in dictam reseruationem, & excommunicationem?

8 RESp. quod peccaret mortaliter, non tamen incurreret casum reseruatum, nec excommunicationem; quia in dicto casu fit tantum mentio cultus sacri: & excommunicatio solum fertur offerentibus Dœmoni obsequium sacrum: & ideò nec reseruatio, neque excommunicatio extẽditur ad cultum profanum, & politicũ. Esset autem hic cultus peccatum mortale;

tale; quia Dœmones sunt rebelles, & inimici Dei, & animarum nostrarum, & carceribus inferni damnati: & consequenter indigni sunt quocunque honore: & nobis prohibita est qualibet cum illis societas. Ità sustinet Paulus Maria Quarti *de casib.reseru.cas.2.sect. 1.cap.1.diffic.2.vers.Colligitur.*

CAPVT XXIX.

De facultate absoluendi maleficos, & alios de hæresi suspectos.

Quinam possunt absoluere in foro conscientiæ à peccato reseruato, & ab excommunicatione ob commissum maleficium, vel aliud sortilegium?

1 RESp. si maleficium, vel sortilegiũ habet annexum pecatum hæresis, quia maleficus, vel sortilegus errorem habuit in intellectu in rebus fidei: nec Episcopus, nec Inquisitor Sãcti Officij possunt in foro conscientiæ illũ absoluere: sed solus Summus Pontifex, vel ab ipso delegatus. Quia peccatum hæresis est in Bulla Cœnę Summò Põtifici reseruatum: ita vt nec ab Episcopis, nec ab Inquisitoribus in foro conscientiæ possit absolui; sed tantùm in foro externo. Vt notant Ricciullus *de Iure personarum extra Ecclesiæ gremiũ existentium lib.5.c.15.* Sanchez *in decal.lib.2.c.12.n.3.* Eymericus *in direct. inquisit.3.par.n.59.* Pegna *3.par. direct. commen.12.addit. ad n.61. & commen. 141. vers.Quæ vero,* Nauarrus *in sum. c.27.nu.275.* Suarez *tract. de fide, disp. 21.sect.4.n.15.* Carena *par.2.tit.2.* §.7. *n.61.* Riccius *par.2.decis.* 579.*n.5.* Barbosa *de potest.Episc.par.2. alleg.*40. *nu. 28.in fin.* & alij. Contrarium verò cum alijs Doctoribus sustinet Diana *to. 5. tr.8.res.19.ex par.1.tr.5.res.3.* affirmãs Dños Inquisitores facultatẽ habere absoluendi ab hęresi non solũ in foro externo, sed in foro conscientiæ; & hanc facultatem competere cuilibet Inquisitori, & non tantùm soli Consistorio. Sed eius sententia procedere potest, ait Carena *loc.cit.* in Inquisitoribus Hispaniæ, & Siciliæ, vt notat etiam Freitas *ad Roder.de Confess.sollicit.q.21. nu.18.* Er ità fuisse à Supremo Inquisitionis Tribunali decisum refert ipse Carena, cum attestatione Massini *in prax.S.Off. p.10.assert.108.*

2 Potest autem, tàm Episcopus, quàm Inquisitor, absoluere ab excommunicatione deprehensum in hæretica prauitate pœnitẽtem post eius abiurationem, ex priuilegio Gregorij IX. incipiente: *Ille humani generis: Si verò aliqui, hæretica labe penitus abiurata, ad Ecclesiasticam redire voluerint vnitatẽ, ipsis iuxta formam Ecclesiæ beneficium absolutionis impendant, & iniungant eis, quod talibus consueuit iniungi.* Idem statuit Clemens IV. & patet *in cap. Vt officium de hæret. lib. 6.* & tradunt Repert.Inquis. *verb. Absolutio,* §.*Sed nunc,* Locatus *in opere iudiciali, verb. Absoluere n. 11.* Symanchas *de cathol. instit. tit.3.nu.1.* Eymericus *in direct. inquis. par.3. q.92.* Pegna *ibi commen.* 141. & alij.

3 Si verò maleficus, vel quilibet sortilegus, nullum habuit errorem in intellectu, nec errauerit in fide, & incurrerit in supradictum casum reseruatum, & excommunicationem; certum est, Episcopum proprium, vel Inquisitorem posse illum tàm à crimine, quàm ab excommunicatione absoluere. Quia potestas absoluendi coniuncta est, cum potestate ligandi. Vt ex verbis Christi Domini obseruat D. Ambrosius *lib. 2. de Cain, & Abel c.* 4. & refertur *in c. Verbum de pœnit.dist.*1. Dùm ergo tàm Episcopus, quàm Inquisitor potestatem habent casus istos reseruandi, & sub pœna excommunicationis delinquentes ligandi: sequitur necessariò, quod etiam potestatem habeant ab illis absoluendi, & eam alijs delegandi. Nam iurisdictio delegata sufficit ad absoluendum, vt communitèr omnes affirmant.

Si

Si Maleficus, vel quilibet alius sit hæreticus occultus potest ne ab Episcopo, vel ab Inquisitore S. Officij absolui in foro conscientiæ?

4 RESP. Bipartitam esse in hac re quoad Episcopos Doctorum sententiam. Nonnulli enim affirmant posse Episcopum hæreticum occultum vigore Concilij Tridentini *sess.24.c.6.* absoluere: nec per subsequentem Bullam Cœnæ fuisse illis hanc facultatem ablatam. Quia in ea Bulla non fit expressa mentio Cōcilij Tridentini: quod videtur, esse necessarium, vt sit illi decreto derogatum. Quia propter eius grauitatem nō intelligitur derogatum, nisi de eo expressa mentio fiat: *cap. Ex parte de Capell. Monach. & ibi Glossa in verb. Nulla mentio, cap. Nonnulli de rescript. & ibi etiam Glossa in verb. Fecerunt mentionem*, & ibi Felinus *n.7.* cum alijs multis. Et hanc sententiam sustinent Lorca *in 2.2.q.11. ar.4. disp. 45. n.10.* Nugnus *to.2. in addit. ad 3. par. q. 8. ar.5. dub.10. in fin.* Ledesma *in summa to.2. tr.1. c.6. concl.20. diff. c.7.* Emmanuel Sa *uerb. Episcopus n.37.* Henriquez *lib.6. c.14. n.4.* Fagundez *de præc. Eccl. tr.2. lib.8. c.8. n.32. & 33.* Portellus *in addit. ad dubia regul. uerb. Episcopus, n.1.* & alij. Addit etiam Fagundez, stando in hac opinione: quòd si hæreticus sit notus quinque, vel sex, aut quinque, vel sex complices habeat, adhuc diceretur occultus, & illum possent Episcopi absoluere. Putat etiam in magna Ciuitate non esse publicum, si notus fuerit septem, vel octo personis. Vide Portellum *in addit. ad dub. regul. uerb. Dispensare, n.5.* Docent etiam dicti Doctores: posse Episcopum committere absolutionem hæresis occultæ alicui Confessario. Et posse etiam huiusmodi absolutionem extrà Sacramētum Confessionis impertiri. Quia per illam particulam: *In foro conscientiæ*, non intelligitur forum sacramentale, audita sacramentali confessione: sed tantùm denotatur, quod ipsa absolutio in foro externo non prodest, si contingat hæresim in iudicium deduci. Ità Homobonus *de exam. Eccles. par.1. tr.5. c.5. q.31.* Nauarrus *lib.5. Consil. in 1. editione, tit. de sentent. excomm. cons.15. q.2. in 2. tit. de priuileg. cons.11. q.2.* Suarez *to.5. in 3. par. disp.41. sect.2. n.11.* Sanchez *in decal. lib.2. c.9. n.13.* qui *n.17.* etiam docet: posse Episcopum in dicto casu absoluere ab heresi subditum in absentia: etiam si ille sit extra Diœcesim: & idē tradit etiam Petrus de Ledesma *to.2. sum. tr.1. cap.6. post 20. conclus. diffic. 1.* Henriquez *in comp. cas. mor. c.20. n.64.*

5 Secunda sententia probabilior, & in praxi omninò sequenda, docet, Episcopos non posse vigore Concilij Tridentini ab hæresi occulta in foro conscientiæ absoluere. Quia hæc facultas in dicto Conc. *sess.24. c.6.* Episcopis cōcessa, est in Bulla Cœnæ reuocata. Ibi enim in vltima clausula expressè habetur: *Vt ab illis casibus nulla persona, etiam Episcopali dignitate prædita, absoluere possit prætextu cuiuscumque facultatis, etiam per cuiusuis Concilij decreta in genere, uel in specie concessa.* Hęc autem verba (*In genere, uel in specie*) addita esse, videntur, ad significandum, nō solum vniuersales facultates reuocari: sed etiam, ad speciales casus, concessas. Secundò, quia Cardinalium Congregatio sanctæ generalis inquisitionis declarauit: hanc esse Pontificum mētem, vt testatur Pegna *in 3. par. direct. commen.141. uers. Equidem*, vbi ait: *Equidē in supremo inquisitionis Prætorio Sanctæ, & generalis Romanæ inquisitionis sæpè pronunciatum est: nec posse, nec debere Episcopos amplius, uirtute Concilij absoluere occultos hæreticos in foro conscientiæ: siue quia per Bullam Cœnæ sit Tridentino derogatum: siue quia Pius V. & Gregorius XIII. ità declararunt.* Et ità etiam testantur Suarez *to.4. in 3. par. disp.39. sect.2. n.11.* Molina *to.4. de iust. disp.64. n.8.* Sanchez *in decal. lib.2. c.11. n.26.* & alij quamplures, quos ipse citat. Qui omnes hanc sententiam sustinent, & omninò amplectendam esse existimant. Et consequenter omnis maleficus, vel sortilegus, occultus hæreticus,

cus,absolui non potest in foro consciẽtiæ ab Episcopo.

6 An verò hanc facultatem absoluendi in foro conscientiæ habeant Inquisitores S. Officij. Nonnulli Doctores affirmant, illam non esse concessam cuilibet Inquisitori, sed toto consistorio. Quia Inquisitorum iurisdictio non est in eorum quolibet, sed in toto consessu. In Constit. enim Clementis VII. quę incipit: *Cum sicut, uers. Vobis etiam*, loquitur in numero plurali, dicens, *Vobis*. Ergo non potest unus Inquisitor absoluere absque sociorum consensu. Ità Henriquez *lib.6.de pœn.c.7. n.3. in cõm. lit. T*. Viualdus *in candelabro Sacram. in edit. anni* 1602. *par.1. tit.11. de absolut. Sacram. n.15*. & alij. Sed probabilius est, hanc iurisdictionem cuilibet Inquisitori competere. Quia in prædicta Constit. Clementis VII. non solis Inquisitoribus ea facultas conceditur, sed etiam eorum Commissarijs. Commissarij autem nullum habent consistorium: sed in quolibet districtu unus est Commissarius. Ergo non soli Consistorio, sed cuilibet Inquisitori Pontifex voluit, hanc facultatem concedere: Alias plus concessisset Commissarijs, quàm ipsis Inquisitoribus; quod non est iudicandum. Insuper, de essentia fori conscientiæ est, vt secretò, & absque testibus exerceatur. Ergo hęreticus occultus, in foro cõscientiæ absoluendus, non est cogendus, vt toti Consistorio se præsentare debeat. Eo magis, quod ea facultas conceditur in fauorem animarum, ne hæretici occulti ad fidem redire retardentur. Difficillimum enim eis esset, crimen suum occultum coram toto tribunali detegere. Ità docent Gutierez *quæst. canon. lib.1. c.13. n.7*. Grassius *1. par. decis. lib.2. c.9. n.5*. Et posse Inquisitores, absoluere in foro cõscientiæ hæreticum occultum, sustinent etiã Campeggius *in addit. ad cap.34. de haeret. uers. Cum itaque*, Manuel *in bull. Cruciat. §.9. n.70*. Toletus *in summ. lib.4. c.4. n.5*. Paramus *tr. de orig. inquisit. lib.13. q.9. n.190*. Bannes 2.2. *q.11. ar.4. dub.1. post 3. argum. contr. 2. conclus*. Henriquez *lib.6. de pœn. c.7. n.3*. Fagundez *in decal. lib.1. c.16. nu.20*. & alij, quos refert, & sequitur Diana *to.5. tr.8. res. 19. & 20. ex parte 1. tr.5. res. 3. & ex par.4. tr.8. res.35*. Qui tamen ibid. *resol. 37. n.7. ex par.8. tr.7. misc. res.50. nu.7*. ait, se docuisse: Inquisitores posse ab hæresi occulta in foro conscientiæ absoluere. Sed intellexisse, secũdùm Freitam à se adductum, de Inquisitoribus Hispaniæ; secus autem de alijs: vt ait etiã Carena *in praxi S. Off. par. 2. tit. 2. num.61*.

7 Quia ergo multi Doctores sentiunt, posse Inquisitores etiam in foro conscientiæ hæreticos occultos absoluere: Sanchez *in decal. lib.2. c.12. n.3*. eorum auctoritate compulsus: ait eorum sententiam esse probabilem. Sed probabilius esse id non posse. Quia cum Iudices in solo foro externo constituti sint: vt optimè docet Eymericus *in direct. Inquis. 3. par. n.59*. non videtur hâc potestatem eos pro solo conscientiæ foro habere; nec apparet aliqua Pontificia constitutio hoc eis concedens. Nam Constitutio Clementis VII. intelligitur de absolutione in foro externo, vt notat Pegna *3. par. direct. Inquis. commen. 12. n.61*. Vbi ait, admonet Eymericus; ne Inquisitores audiant sacras confessiones. Quare tutius semper erit persuadere spontè venientibus; vt iudicialitèr cõfiteãtur crimina sua; hoc est: Notario eorum confessionem recipienre coram Inquisitore dicant peccatum suum; indè secreta reconciliatione facta, mox absoluat eum; Et de hac quidem facti specie accipiendum mihi uidetur, quod Clemens *VII*. rescripto incipiente *Cum sicut §. Vobis etiam*. Et hâc sententiam sustinent etiam Sanctarellus *tr. de hæresi c.5. dub.7. n.31*. Farinacius *de hæresi q.192. nu.52. & 54*. Zecchius *in summa par.1. tit. de fide, rubric, de hæresi, c.11. n.18*. Nouarius *in singul. conclus.4. nu.2*. Ricciullus *de iur. person. lib.5. c.15. n.3*. Riccius *par.2. dec. s.579. n.5*. Suarez *tr. de fide disp.21. sect.4. n, 15*. Barbosa *de potest. Episc. par.2. alleg. 40. n.28. in fin*. Ferdinandus de Castro

in oper.mor.to.1.tr.4.disp.4. pun.3. §.3. n.3. Alphonsus de Leone *de offic.& potest.Confess.to.2.recollect.6. n.127.*

Quid ergo facere debet Maleficus, aut Sortilegus, vel quilibet alius hæreticus occultus, dum nec ab Episcopo, neque ab Inquisitore absolui potest in foro conscientiæ?

8 RESp. quod in tali casu tenetur, Romam mittere ad maiorem Pœnitentiarium pro absolutionis facultate; & interim tenetur à Sacramētorum receptione abstinere. Verùm si rationabilitèr timeret, sic abstinendo, periculum scandali, vel grauis infamiæ; tunc si Sacerdos sit, potest celebrare, & si laicus Eucharistiā sumere; eliciendo prius actum contritionis. Et si nō existimat, se contritionem perfectam habere, cōfiteatur, & à Confessario absoluatur. Ità docent Nauarrus *in sum. c.27. nu.239.* Reginaldus *in praxi to.1. lib.8. c.7. nu.87.* Fagundez *de prec. Eccles. tr.1. lib.3. c.12. n.12.* & alij, quos citat Sancius *in selectis disp.32. n.11.* quamuis ipse contrarium opinetur, sicut etiam Suarez *to.5. in 3.par. disp.9. sect.3. n.7.* Et ratio pro dicta sententia est: quia lex naturalis, & diuina defensionis suæ famæ, & euitandi scandalum, præponderet legi humanæ, de abstinendo excommunicato occulto à celebratione sacri, vel ab Eucharistiæ receptione. Ergo tàm maleficus, quàm quilibet hæreticus occultus, si verè peniteat, potest, ad euitandum scandalum, vel propriam infamiam, si sit Sacerdos, celebrare, & si laicus communicare. Confirmatur, quia leges Ecclesiæ obligare non possunt contra charitatem; nam fundatæ sunt in visceribus charitatis Christi Domini. Esset autem contra charitatem huiusmodi reseruatio, si obligaret etiam cum iactura propriæ famæ, & cū aliorum scandalo. Ergo si dum hæreticus occultus expectat absolutionis facultatem, rationabilitèr timeat iacturam suæ famæ, & aliorum scandalum, potest, prævia contritione, vel confessione, si Sacerdos sit celebrare, & si laicus Eucharistiam sumere.

9 Addit etiam Nauarrus *loc.cit.* Licere ei, qui alium occultissimè occidit, sacrum facere post debitam contritionem, & confessionem, ante dispensationem irregularitatis, si probabilitèr est certum, eum infamatum iri, illud homicidium fecisse, nisi celebret; Quia lex diuina, & naturalis de tuenda sua fama, præest legi humanę, de abstinendo à sacro in irregularitate, vt *in cap. Sicut de consecrat. dist.* 1. Et similitèr si Monialis incidat occultissimè in censuram Papalem, & antequam obtineat absolutionem, si abstineret à communione, quando alię ad illam tenentur, vel non interesset Choro, & alijs exercitijs, fama eius, & Monasterij periclitaretur: potest prævia contritione communicare, & Choro cum alijs interesse. Ità Nauarrus. Ergo idem dicendum de malefico, vel hęretico occulto.

Ratione periculi, siue articuli mortis, potest ne quis à supradicto casu reseruato, & excommunicatione à quolibet Confessario, uel Sacerdote absolui?

10 RESp. aliquos Doctores distinguere inter articulum, & periculum mortis. Articulus enim dicitur, quando mors est ità proxima, & certa, ut moralitèr sit ineuitabilis: siue proueniat ex causa naturali, vt ex aliquo morbo: siue ex causa uiolenta, ut si quis morte plectendus sit. Mortis autem periculum dicitur, quando mors est probabilitèr dubia, & frequentèr in eo casu euenire solet. Vt cum fœmina est partui proxima, & experta est in partubus periculū vitæ: aut cùm quis in morbum periculosum incidit, vel in alijs casibus infra dicendis. In articulo ergo mortis certa, & communis omnium Doctorum sententia est; quemlibet Sacerdotem iurisdictionem habere absoluendi pœnitētem, non solùm à supradicto casu reseruato,

uato, sed à quocumque alio, etiam in Bulla Cœnæ. Decreuit namque Concil. Tridentinum *sess. 14. c. 7. Vt nulla sit reseruatio in articulo mortis.* Atq; ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes, à quibusuis peccatis, & censuris absoluere possunt. In periculo autem mortis non esse idem dicendum aliqui Doctores opinati sunt: affirmantes necessarium esse atticulum mortis: nec sufficere eius periculum, quia iura loquuntur de articulo mortis. Ità Sotus *4. dist. 18. q. 4. ar. 4.* Cano *par. 5. de pœnit.* Valentia *to. 4. disp. 7. q. 10. pun. 2. col. 2.* Couarruuias *in cap. Alma Mater. par. 1. §. 11. n. 8.*

11. Sed communiter cæteri Doctores docent, quod sicut in articulo mortis, ità & in eius periculo, potest quilibet Sacerdos, absoluere ab omnibus peccatis, & censuris, etiam reseruatis. & quoad hunc effectum non differre periculum mortis ab eius articulo. Ità Glossa *cap. Pastoralis, §. Præterea de offic. Ordin. & c. Quod in te, verb. Pœnitentia, de pœn. & remiss.* Paludanus *dist. 17. q. 5. ar. 2. & dist. 20. q. 1. ar. 2.* Adrianus *q. 3. de Confessione,* Sylucster, *verb. Confessor 1. q. 6. & uerb. Interdictum 5. q. 7.* Nauarrus *c. 26. n. 31. & c. 27. n. 271.* Medina *Cod. de confessione q. 16.* Suarez *to. 4. in 3. par. disp. 26. sect. 4. n. 3,* Sãchez *lib. 2. in decal. c. 13. n. 1.* & alij quamplures, quos refert, & sequitur Diana *to. 1. tr. 4. res. 39. ex par. 5. tr. 3. res. 59.* & probatur ex *cap. Eos qui de sent. excomm. in 6.* vbi in eodem contextu, nunc periculum, nunc verò articulus mortis appellatur. Ergo quoties in alijs locis fit exceptio articuli mortis, rectè, & secundùm ius extenditur ad periculum: præsertim cum fauores sint ampliãdi. Probatur etiam ratione: quia causa huius concessionis est necessitas pœnitentis, ne absque absolutionis remedio in æternum pereat. Ergo talis reputanda est necessitas periculi mortis. Confirmatur, quia in malis ità æstimari, & caueri, debet periculum, sicut euentus ipse. Nam ideò dicitur *Eccli. 3. Qui amat periculum, in illo peribit.* Ergo necessitas periculi mortis moralitèr existimatur tanquam extrema. Confirmatur secundò, quia ius diuinum obligat ad confessionem, non solùm in articulo, sed etiam in periculo mortis; quia talis cõfessio, etiam in periculo mortis censetur medium necessarium ad salutem. Ergo sicut in articulo; ità & in periculo mortis nulla est peccatorum, & censuraruin reseruatio: sed omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusuis peccatis absoluere possunt.

Quando autem quis dicitur esse in periculo mortis, ità vt ab omnibus peccatis, & censuris etiam reseruatis. absolui possit à quolibet Sacerdote?

12 Resp. quod primò dicitur in periculo mortis, & gaudet hoc priuilegio, primo graui morbo infirmus, qui, à prima die suæ infirmitatis periculosæ, potest absolui à quolibet Sacerdote de omnibus peccatis, & censuris reseruatis. Vt docent Sancius *in selectis disp. 12. n. 5.* Cœlestinus *in cõpen. Theolog. moral. tr. 1. c. 13. q. 1.* Diana *to. 1. tr. 5. res. 3. ex par. 5. tr. 3. res. 69.*

13 Constituitur secundò in mortis periculo pregnans in primo partu, vel quę alias difficiles, & periculosos partus habere solita sit. Hæc vicina partui, vel partus dolores sentiens, potest à reseruatis absolui, vt affirmant Nauarrus *in sum. c. 2. n. 9. in fine,* Sotus *in 4. dist. 18. q. 1. art. 5.* Graffius *par. 1. lib. 1. cap. 11. nu. 7.* Bellochius *de cas. reseru. par. 1. q. 2. n. 128.* Finellius *de cas. reseru. c. 8. nu. 8.* Diana *to. 1. tr. 5. res. 5. & 6. ex par. 3. tr. 4. res. 72. & ex par. 5. tr. 3. res. 63.* & alij, quos ipse Diana citat. Immò Hurtadus de Mendoza *de fide to. 1. disp. 84. sect. 8. §. 126.* Abbas *in c. Pastoralis de officio Ordinarij n. 3.* Bellochius *loc. cit. n. 129.* existimant: omnes prægnantes partui propinquæ, & quæ dolores sentiunt, esse in mortis periculo, & pro earum absolutione à reseruatis non esse expectanda Superioris licentia. Quia partus, mul-

multas ob causas, aequiualet graui morbo.

14 Tertiò praelium, uel nauigationem periculosam aggredientes, possunt absolui ab omnibus reseruatis, tanquam in periculo mortis; etiamsi propria voluntate praelium, aut nauigationem aggrediantur. Nam quamuis Sanchez *in decal. lib. 2. c. 13. n. 3.* Corduba *summ. q. 18. pun. 2. dict. 4.* opinentur, quod absoluendus à reseruatis, morali necessitate cogente, in mortis periculum incidere debeat: & consequenter, quod necesse sit: vt quis ex causa vrgenti nauigationem periculosam, aut praelium aggrediatur: quia quando propria sponte aggreditur, non dicitur cõstitutus in mortis periculo; sed ipse vult se illi periculo cõstituere. Tamen haec limitatio militat quidem erga illos, qui se exponũt mortis periculo in ludo hastarum, vel in agitatione taurorum, & in similibus; quia in tali periculo absq; vlla necessitate voluntariè exponuntur. Non autem in alijs casibus, in quibus tale periculum rationabilitèr, & ex aliqua necessitate adeundum sit. Ità Dicastillus *to. 2. de Sacram. tr. 8. disp. 10. dub. 16. nu. 410.* & Diana *to. 1. tr. 5. resol. 7. nu. 2. ex par. 11. tr. 5. misc. 5. res. 29.* Qui docent sufficere, quod quis non in fraudem reseruationis, sed ex licita causa possit aggredi nauigationem, & praelium, cum tali periculo; vt possit à reseruatis absolui. Quia militiae, & nauigationes, sunt res vtiles, ac ferè necessariae Reipublicae: vt fieri debeant ab aliquibus hominibus. Vndè sicut bonum proprium graue, & alicuius momenti censeretur causa sufficiens, vt quis licitè constituatur in tali periculo: ità etiam bonum commune Reipublicae. Igitur vniuersim loquendo, qui non in fraudem legis reseruationis peccatorum, & cẽsurarum: sed quia sic sibi placet vitam instituere, & nauigationem, vel militiam aggredi; etiamsi alias posset aliud vitae institutum sequi, censebitur sufficienter constitutus in periculo mortis, itavt à reseruatis possit absolui. Et hoc idem alijs rationibus probat Dicastillus.

15 Quartò, damnari ad mortem dicuntur in articulo mortis esse, & absolui possunt à reseruatis omnibus. Quia post latam Iudicis sententiam, & instante illius executione, re verà sunt in mortis articulo; in quo nulla est reseruatio. Vndè etiam si posset ipse damnatus, vel eius Confessarius, Superiorem adire pro licentia absoluendi, non tenetur sicut non teneretur si esset ex morbo moribundus. Quia haec immunitas à reseruatis non oritur ex hac, vel illa occasione periculi, sed ex ipso mortis articulo: vt in eo homo sine ulla difficultate sit expeditus, ad se reconciliãdum Deo: & cum iam sit excessurus à viuis, non eget eo reseruationis freno, nec cũ illo agitur, more caeterorum. Ità docent Hurtadus de Mendoza *to. 1. de fide disp. 84. sect. 8. §. 125.* Floronus *de casib. reseru. par. 1. c. 4. §. 20. n. 3.* Finellius *de casib. reseru. c. 8. n. 7.* Diana *to. 1. tr. 5. res. 11. ex par. 5. tr. 3. res. 61.*

16 Quintò, damnati ad triremes etiam dicuntur in periculo mortis, & à reseruatis absolui possunt. Ità sentiunt Ioannes Henriquez *in quaest. moral. par. 1. sect. 5. n. 1.* *Manuel.* Sà, *verb. Absolutio n. 4.* Duardus *in Bull. Caenae lib. 3. §. 2. q. 2. n. 6. & 15.* Mazzucchellus *de casib. reseru. disp. 1. q. 3. diffic. 28. n. 106.* Diana *to. 1. tr. 5. res. 8. ex par. 11. tr. 3. misc. 3. res. 2.* Dicastillus *to. 2. de Sacram. tr. 8. disp. 10. dub. 16. n. 411.* Haec verò sententia quamuis non approbetur à Sanchez *in decal. lib. 2. c. 13. n. 4.* qui ait, quod hoc periculum non est proximũ; & si aliquando contingat, Sacerdos in triremibus ire, solet periclitantium cõfessiones excepturus. Et saepè triremes ad portum accedunt, in quo est Confessariorũ copia. Nihilominus hi damnati ad triremes periculosum debent mare transire; & non ità facilè possunt confiteri: quia cum sint vilioris conditionis, aliquando non facile audiuntur à Confessario: nec Confessariorum copiam habent; & cum non sint sui iuris, cogerentur aliquando, per plures annos carere beneficio absolutionis. Idcircò nõ oportet, Sacerdotem esse scru-

pu-

pulosum, sed potest illos à reseruatis absoluere. Et confirmatur, quia reseruatio non ordinatur ad destructionem, sed ad ædificationem animarum. Sed si quilibet Sacerdos nō posset ipsos damnatos ad triremes absoluere à reseruatis; illa reseruatio vergeret in destructionem illius animæ. Nam dum est in triremibus, nullo modo potest Superiorem adire, vt supponimus. Et si expectare deberet occasionem, adeundi Superiorem; per longum tempus, & ferè per plures annos cogeretur, abstinere à cōfessione, non sine magno periculo salutis suæ animæ. Nec censetur, Ecclesiam velle sua reseruatione ad tantum malū miseros homines adigere. Ideò potius dicendum, damnatos ad triremes esse in mortis periculo, & à reseruatis absolui posse.

17 Sextò, Banniti, qui impunè possunt occidi, sunt etiam in periculo mortis, & possunt à reseruatis omnibus absolui; quia vbique & semper sunt in periculo etiā ab ipsis socijs occidi. Verùm si aliquis eorum haberet saluum conductum, nō diceretur in periculo mortis, nec à reseruatis posset absolui. Ità Naldus *in summ. verb. Absolutio à censuris nu.5.* Floronus *de casib. reseru. par. 1.c.4.§.8.n.9.* Bellochius *in praxi Theol. moral. par.1.q.2.n.133.* Diana *to.1.tr.5. res.10. ex par.5. tr.3. res.64.*

18 Septimò, existentes in loco pestilentia infecto, dicuntur esse in periculo mortis, vt affirmant Corneijus *consil. 131. consult.5. vol.4.* Ripa *de peste, tit. de priuileg. vltim. volunt. causa pestis nu.8.* Homobonus *in exam. Eccles. par.3. tr. 13.q.25.* An verò omnes possint à quolibet Confessario absolui, affirmat Marchinus *in bello diuino par. 3. c.3. nu. 4.* Quia sicut proximè bellum ingressuri, ante actualem pugnam; & nauigantes orta tempesta, ante scissionem nauis, & actuale naufragium, possunt propter imminens periculum mortis, absolui à quolibet Sacerdote ab omni culpa, & censura. Ità etiam existentes in loco valdè pestifero, propter morale periculum, pestem contrahendi, & moriendi, poterunt à quocunq; Sacerdote absolui à quibuscunq; peccatis, & censuris reseruatis. Diana verò *to.1. tr.5. res.12. ex par.9. tr.7. misc.2. res.12.* cum Rutilio Benson *in spec. Episc. lib.1. disp.1. q. 6. conclus.1.* & cum Bossio *de iure Episc. dist.2. dub.2. n.28.* negat posse tempore pestis, omnes absolui à reseruatis à quolibet Sacerdote; quia sequeretur ex contraria sententia magna confusio, & perturbatio ordinis Ecclesiastici. Episcopi enim ac etiam Parochi, ægrè ferrent, quod quilibet Sacerdos indiscriminatim posset, administrare quibuscunque pœnitentibus, etiam, inuitis proprijs Pastoribus, Sacramentum pœnitentiæ. Sed subdit, in hoc casu debere Episcopos, omnes suos casus, omnēque suam auctoritatem omnibus Confessarijs, à se approbatis, & præsertim animarum curam habentibus, concedere: ac etiam ipsis obtinere à Sede Apostolica facultatem, absoluendi à casibus, & censuris Papalibus: Vt facilius, & promptius homines ad pœnitētiam allicerentur.

Maleficus, seu quiuis alius, qui in periculo, vel articulo mortis, fuit à peccatis, & censuris reseruatis absolutus; si postea mortis periculum euaserit; tenetur ne ad Superiorem recurrere, vt ab illis reseruatis iterum absoluatur?

19 RESP. quod, uel loquimur de peccatis, habentibus excommunicationem annexam, & reseruatam: vel de alijs reseruatis absq; excommunicatione. Si primo modo; absolutus in mortis articulo, vel periculo ab excōmunicatione, elapso mortis periculo tenetur, quam primum poterit, se præsentare Superiori: alioquin incidit in similem excommunicationem: quia secundùm ordinarium ius non conceditur facultas, absoluēdi in articulo mortis; nisi sub prædicto onere comparendi Superiori, si postea mortem euaserit; & si pœnitens sit in mora culpabili, incidat

cidat in similem excommunicationem; vt habetur *in cap. Eos qui de senten.excomm.* & ità docent Caietanus *in sum. verb.Excommunicatio nu.69.* Nauarrus *c.26.n.26.* Suarez *to.4.in 3.par.disp.30. sect.3.n.6.* Sanchez *in decal. lib.2. c.13. n.14.* Zambranus *de casib. articuli mortis c.4.dub.4.n.21.* Fagundez *lib.1.in decal.c.16.n.14.* Diana *to.5. tr.1. resol.102. ex par.3.tr.14.misc.2.res.59.* & alij communiter.

20 Notat verò Diana ibid. Claudium Millardum *in sum. Parochorum de pœnit. c.97. n. 10.* probabilem esse; hoc onus se præsentandi coràm Superiore, si quis absolutus fuerit tempore mortis ab excommunicatione reseruata, non habere amplius locum; & cessasse post Concilium Tridentinum *sess. 14. c.7.* Et eius doctrinam Cœlestinus *in compen. Theol.moral.tr.1.c.7.n.3.* putat; posse tuta conscientia approbari; quando excommunicatio non est notoria, vel deducta ad forum externum, vel illam sciunt tantum duo, vel tres. Sed in contrarium videtur, *cap. De cætero,& cap. Eos qui de sent.excomm.* Ideò non recedendum à communi sententia, superius dicta.

21 Si secundo modo quis sit absolutus in articulo, seu periculo mortis à peccatis reseruatis, non habentibus excommunicationem annexam; non tenetur elapso illo articulo, suo Superiori se præsentare, vt iterum ab illis peccatis absoluatur. Ità docent Suarez *to. 4. in 3.par.disp.30.sect.3.n.6.* Sanchez *lib.2. in decal.c.13.n.6.* Nauarrus *lib.5.consil. tr.de pænit.& remiss. in 1.edit. cons.15. n.2. & 3.* Emmanuel Sà *in summ. verb. Absolutio n.4.* Henriquez *lib.6.de pænit.c.11.n.4.in comment.lit.V. in fin.* Fagundez *lib.1.in decal.c.16.n.14.* Diana *to.5.tr.1.res.202.ex par.5.tr.14.misc.2. res.59.* & alij communiter. Et ratio est, quia nemo tenetur, iterum confiteri peccatum, à quo directè, & per se fuit absolutus. In dicto autem casu, quis est à peccatis reseruatis directè, & per se absolutus; quia ut decreuit Concilium Tridentinum *sess. 14. c. 7.* In articulo mortis nulla est reseruatio. Et pœnitens per illam confessionem, sufficienter satisfecit Deo: & secundum vsum, & consuetudinem Ecclesiæ absolutè, & simpliciter à reseruatis absolutus fuit; absque onere se præsentandi: vt notant Paludanus *dist.20. q.1. art.2.* D. Antoninus *3. par. tit.14. c.19. §. 17.* Angelus *verb.Confessio 3.n.1.* Syluester *verb.Confessio 1. q.19.* Absolutio enim, quæ in illo articulo datur, quantum ad forum sacramentale spectat, absolutè, & simpliciter datur, nullo relicto onere. In peccatis autem, quæ habent excommunicationem reseruatam, manet obligatio, etiam post illum articulum, ad comparendum coràm Superiore, potiùs ratione censuræ, quàm culpæ. Quia censura est pœna Ecclesiastica, pertinens ad forum contentiosum. Et ideò noluit Ecclesia, illam omninò absolutè auferri ab inferiori Sacerdote propter solum instantem articulum mortis. Quia neq; id necessarium erat ad salutem animæ, neq; expediebat ad rigorem Ecclesiasticæ disciplinæ. Sed quando peccata non habent annexam censuram, tota remissio fit in foro pœnitentiæ, & apud Deum: nec per se loquendo, relinquitur aliqua satisfactio, exhibenda Ecclesiæ ex vi prioris obligationis, quæ esset in homine. Et hac ratione nō consueuit Ecclesia, pro illo articulo culpas ipsas vllo modo reseruare, neq; onus comparendi post absolutam culpam relinquere, seclusa censura.

In articulo, seu periculo mortis potest ne etiam Sacerdos suspensus, vel excommunicatus, vel irregularis, vel degradatus, aut hæreticus absoluere ab omnibus peccatis, & censuris sortilegos, & alios?

22 Resp. Affirmatiuè, in casu necessitatis: itaut non adsit alius Confessarius, vel simplex Sacerdos; Quia *Conc.Trid.sess.14.c.7.* absolutè, & indistinctè declarauit, omnes Sacerdotes in eo articulo ea potestate gaudere; ne ali-

aliquis, absq; pœnitentiæ Sacramento, ex hac vita discedat. Et ità docent Suarez *to.4.in 3.par.disp.26.sect.4.nu.1. &* 5. Sanchez *lib.2.in decal.c.13.n.5.* Zambranus *de casib.artic. mortis c.4. dub.4. n.20.* Diana *to.1.tr.5.res.2.ex par.3. tr. 4.res.57.* & alij.

23 Dixi in casu necessitatis, quia Conc. Trid. ait: id esse indultum ratione necessitatis: ne constitutus in periculo mortis absq; confessione moriatur. Prędicta enim facultas absoluendi, intelligenda est, quando deest copia Superioris potentis absoluere, & proprij Sacerdotis, seu alterius expositi, ad audiendas confessiones. Tunc ratione necessitatis potest etiam Sacerdos suspensus, irregularis, excommunicatus, degradatus, & hęreticus, cessante periculo peruersionis, absoluere. Vndè si adsit Parochus, vel alius, qui habeat iurisdictionem, non potest simplex Sacerdos absoluere. Quia iam non est articulus necessitatis, vt per se constat. Et probatur à simili ex *c. Presbyter 26.q.6.* vbi dicitur: *Nisi absente Episcopo extrema necessitas cogat.* Eadem ergo ratione Sacerdos non expositus, non potest in eo casu absoluere, si adsit approbatus, qui possit, & velit id facere. Dico Qui possit, & velit. Quia, vt notat Sanchez *loc. cit. n.8.* Idem est, non adesse legitimum Confessarium; & adesse, sed nolle, vel non posse, confessionem audire, existẽtis in eo articulo: quia in vtroque casu militat necessitas, & verum est, non dari confessarij copiam. Et ità declarasse S. Congregationem, testatur Zambranus *de casib. artic. mortis c.4. dub.4.nu.* 24. Et idem dicendum si adsit Confessarius approbatus, sed iurisdictionem non habens; qualis esset E.g. Parochus alienus; quia tunc re vera omnibus pẽsatis, nulla est necessitas exceptionis, vt ait Suarez *vbi sup. n.* 4. Verùm in hac re non debet simplex Sacerdos esse nimis scrupulosus; sed in dubio debet, existentem in tali articulo absoluere: ne illum in periculo moriendi absque cõfessione exponat; vt docent Zambranus, & Sanchez *locis cit.* & Henriquez *lib.6. de pœnit. cap.11. nu.3.*

24 Si autem adsit Confessarius, habens priuilegium absoluendi à reseruatis; existimant aliqui Doctores: non esse necessariò præferendum in dicto casu Sacerdoti exposito: quia ex Conc. Tridentino in eo articulo omnis reseruatio cessat. Sed contrarium docent Nauarrus *c.27. n. 90. vers. Ad quartam*, Corduba *in summ. q. 18. pun.2. dist.1.* Sanchez *vbi sup. n.11.* Quia tunc nullam esse peccatorum, & censurarum reseruationem, non est absolutè; sed ratione necessitatis, quæ præsente Sacerdote, habente priuilegium absoluendi, cessat. Et eadem ratione Sacerdos simplex, ad aliorum confessiones non approbatus, est præferendus Confessario approbato, si est à sacerdotio suspensus: quia hic impedimento suspensionis laborat. Et similitèr suspensus præferendus est irregulari, quia irregularitas est maioris impedimenti. Et irregularis, excommunicato: quia cum excommunicato non potest participari: Et excõmunicatus vitandus, est anteponendus degradato: quia degradatus maius habet impedimentum; Et degradatus catholicus, præferendus est hæretico, vel schismatico. Quia istis interdictum est hoc ministerium, nisi in casu extremæ necessitatis, quæ tunc non occurrit, eo quod adest catholicus Sacerdos. Ità docent Zambranus *n.16.* Suarez *n.4.& seq.* Sanchez *n. 10.* & alij.

In casibus Summo Pontifici reseruatis, quando ratione articuli, vel periculi mortis, non est recursus ad Pontificem, est ne adeundus Episcopus pro illorum absolutione?

25 Resp. quod Corduba *in summ. q. 18.pun.2.dict.1.* Zambranus *de casib.in artic.mortis c.4.dub.4.n.14.* existimant, in his casibus, adeundum esse Episcopum, quia vtique ei hæc facultas conceditur in hac necessitate, in qua accessus ad Põtificem esse non potest. Vt in percussione Clerici Papæ reseruata

uata deciditur *in c. Ea noscitur*. Et *c. De cætero de sent. excomm.* Eadem enim videtur ratio de alijs casibus Papæ reseruatis. Sed Suarez *to. 4. in 3. par. disp. 30. sect. 3. n. 4.* Molina *to. 4. de iustit. disp. 63. n. 2.* Sanchez *lib. 2. in decal. c. 13. n. 9.* & alij docent: non esse necessarium prius adire Episcopum, aut facultatem absoluendi petere, etiamsi commodè fieri possit: sed posse in dictis casibus absoluere quemlibet alium Confessarium: quia in illo articulo, seu periculo, nulla est reseruatio. Ergo eadem est ratio de his peccatis, ac de alijs; & sicut de alijs potest absoluere quilibet Sacerdos, habens iurisdictionem, ità & ab his; Quia ob reseruationem Papæ, nullum speciale ius acquiritur Episcopo. Ergo dum ad Papam nō patet aditus, & propter instās periculū mortis reseruatio cessat, reliqui omnes manent æquales: seruato ordine superius dicto. Et quantum ad id quod de percussione Clerici dicitur. Resp. quod in ipsa Clerici percussione fuit specialitèr ordinatum, vt in mortis articulo si Pontifex adiri nequeat, adeatur Episcopus; sed quia in alijs casibus id cautum non sit, neq; in illis necessarium esse censetur, Episcopum adire: quia reseruatio est quid odiosum, & non est extendēda in casus similes.

Si deficiente Confessario approbato, simplex Sacerdos cæpit audire confessionem, constituti in periculo mortis, & ante absolutionem superueniat Confessarius approbatus, vel Superior, cui casus est reseruatus, potest ne simplex ille Sacerdos inceptam confessionem perficere?

26 Resp. Affirmatiuè, quia quādo deficiente Confessario approbato, cœpit simplex Sacerdos confessionem dicti pœnitentis audire, verè habebat iurisdictionem illum absoluendi. Nam in articulo, seu in periculo mortis ei non conceditur hæc facultas cum limitatione, donec veniat legimus Cōfessarius, sed absolutè, & simplicitèr. Alias esset valdè aliena à ratione, & Ecclesiæ pietate: obligaretur enim, cōstitutus in mortis angustijs, vt confessionem legitimè cœptam repeteret, quod in eo articulo esset grauissimum onus. Ergo facultas tunc absoluendi ab omnibus peccatis, etiam reseruatis cōcessa simplici Sacerdoti, incepta pœnitentis confessione, non cessat per superuenientem Confessarium approbatum. Ità colligitur *ex c. Gratum, & c. Relatum de officio deleg.* Et ità docent Paludanus *4. dist. 17. q. 4. ar. 3. conclus. 7. nu. 25.* D. Antoninus *3. par. tit. 17. c. 9. in fin.* Henriquez *lib. 6. de pœnit. c. 11. n. 8.* Zambranus *de casib. in artic. mortis c. 4. dub. 5. n. 4.* Sanchez *lib. 3. in decal. c. 13. n. 15.* & alij.

Est ne idem dicendum, si casus haberet annexam excommunicationem reseruatam; Et ante absolutionem superueniret Superior, cui excommunicatio non erat reseruata?

27 Resp. Negatiuè, quia qui confessionem tunc audire cœpit, siue sit simplex Sacerdos, siue sit approbatus, tenetur illi pœnitenti onus imponere, vt quamprimum commodè possit, se legitimo Superiori præsentare, vt docent Corduba *in summ. q. 18. pun. 2. dict. 2.* Suarez *to. 4. in 3. par. disp. 30. sect. 3. nu. 6.* & alij, quos citat, & sequitur Zambranus *loc. cit. dub. 4. n. 21.* Et absolutio illa ab excommunicatione nulla alia ratione conceditur, nisi quia tunc non adest Superior, qui ab illa absoluere possit. Ergo dum adest, & commodè pœnitens potest se illi præsentare, vtiq; tenetur. Neq; hoc est illi pœnitenti grauamen aliquod: quia non ideò cogitur peccata repetere, & Superiori confiteri. Sed sufficit, vt illi præsenti suam excommunicationem reuelet; ad quod tenetur etiam post absolutionem. Ita docent supradicti Doctores.

Constitutus in articulo, seu periculo mor-

mortis, qui per se non potest Superiorem adire, sed potest per literas, aut per Confessarium, vel alium nuntium petere facultatem, vt à reseruatis absoluatur, tenetur ne ad illam obtinendam, aliquem istorum mittere?

28 RESP. quod Zambranus affirmat, teneri, nisi periculum sit in mora: quia in hoc casu non dicitur deesse superioris copia; dum per alium quis illum adire potest. Sed Henriquez *lib. 6. de pœnit. c. 9. n. vlt. in commen. lit. O. & c. 11. n. 4.* Corduba *summ. q. 18. pun. 2. in princ.* Valentia *to. 4. disp. 7. q. 10. pun. 2. col. 6.* Azorius *to. 1. lib. 8. c. 19. q. 5.* Sanchez *lib. 2. in decal. c. 13. n. 14.* & alij docent: Verè dici non esse copiam Superioris, quãdo constitutus in mortis periculo, nec potest personalitèr Superiorem adire, nec eum commodè aduocare: quia vel nõ veniet, vel tardè veniet. Et ratio est. Quia ius non obligat pœnitentem, vt per tertiam personam Superiori absoluturo se præsentet, sed per seipsum. Et quando per seipsum non potest, censetur legitimè impeditus; vt constat *ex c. Quamuis de sent. excomm.* Ergo verè dicitur legitimè impeditus, qui personalitèr Superiorem adire nequit; licet alium mittere ad illũ valeat. Neq; tenetur per litteras absolutionis facultatem petere. Quia exponeret se periculo detegendi crimen suum, si literæ vel amitterentur, vel ab alio aperirentur. Sicuti ob idem periculũ, Doctores non obligant pœnitentem, ad scribenda peccata, ne memoria excidant, nec ad confitendum in scriptis, quando confessio fieri non potest voce. Neq; tenetur Confessarius: Quia onus adeundi superiorem, ad obtinendam absolutionem, non est Confessarij; sed ipsius pœnitentis in sui criminis pœnã. Ità Sanchez, & ità etiam docent Floronus *de casib. reseru. par. 1. c. 4. §. 19. n. 9.* Trullenchus *in bull. Cruc. lib. 1. §. 7. c. 2. dub. 5. n. 6.* Diana *to. 1. tr. 5. res. 4. ex par. 5. tr. 3. res. 65.*

Maleficus, seu quiuis alius habens excõmunicationem reseruatã si in articulo, seu in periculo mortis absoluitur, tenetur ne Confessario, iuramentum præstare, se præsentandi Superiori, si conualuerit, vel periculum euaserit?

29 RESP. Affirmatiuè ità Sanchez *lib. 2. in decal. c. 13. nu. 26.* Nauarrus *c. 27. n. 89.* Corduba *summ. q. 18. pun. 1. dict. 2. & pun. 2. dict. 2.* Manuel *in bull. Cruciatæ §. 9. n. 55. ex c. Quamuis, & c. Ea noscitur de sent. excomm.* Quia quilibet, qui ratione mortis articuli, vel cuiusuis impedimenti absoluitur à quacunque excommunicatione, siue iuris, siue hominis, reseruata, tenetur Confessario, iuramentum petenti, iurare, quod cessante morbo, vel illo impedimento se præsentabit Superiori, qui extra eum casum de iure poterat eum absoluere. Et si postea non præsentauerit quàmprimum commodè potuerit, reincidet in similem excommunicationem reseruatam. Vt expresse habetur *in c. Eos qui de sent. excomm. in 6.* An verò Confessarius teneatur in eo casu hoc iuramentum exigere? Affirmant supradicti Doctores: sustinent enim; hoc iuramentum semper esse exigendum prçterquàm à pueris. Sed negant Trullenchus *in bull. Cruciat. lib. 1. §. 7. c. 2. dub. 5. n. 9.* Diana *to. 1. tr. 1. res. 204. ex par. 5. tr. 2. res. 67.* & alij, quos ipse refert. Qui docent, teneri Confessarium, admonere constitutum in articulo, vel periculo mortis; vt cessante hoc periculo, se præsentet superiori, qui extra eũ casum de iure poterat illum absoluere, & quòd si non se prçsentauerit, in excommunicationem iterum incurrat; sed non teneri hoc onus sub iuramẽto imponere. Quia Canones supradicti loquũtur de excommunicatione ob Clerici percussionem. Et cùm dispositio Canonum sit odiosa, non est extendenda ad casus similes. Et si Confessarius omittat, vel obliuiscatur, pœnitentem monere de hoc onere, valet absolutio

in articulo, vel periculo mortis præstita. Quia Ecclesia noluit valorem absolutionis in tanta necessitate, ex Confessarij negligentia, vel ignorantia, pendere: vt docent Henriquez *lib. 6. de pœnit. c. 10. in fine*, Sanchez *lib. 2. in decal. cap. 13. n. 35*. Et consequentèr etiam sic absolutus, tenetur, si conualuerit, se præsentare, vt notant Palatius *in 4. dist. 27. disp. 7.* & Diana *ibidem*. Igitur si Confessarius hoc iuramentum petat, tenetur pœnitens, illud præstare; sed non tenetur Confessarius, illud exigere; at pœnitens illud onus tenetur, semper implere.

Constitutus in periculo mortis, si postquam ab excommunicatione absolutus fuit, periculum euasit, potest ne per procuratorem, se Superiori præsentare?

30 RESP. Affirmatiuè; quia absolutio ab excommunicatione non exigit contritionem, nec præsentiam excommunicati, neq; determinatam formam, sicut absolutio à peccatis: quæ cum requirat contritionem, requirit etiam necessariò præsentiam pœnitentis absoluendi; aliter sciri non posset, an ipse perseueraret in contritione. Ideò excommunicatus, vel obligatus, ad se præsentandum, satisfacit, si per procuratorem se præsentet: quia in hoc non requiritur eius præsentia. Immò etiam satisfacit, si per literas se præsentet. Secus verò excommunicatus ob Clerici percussionem, qui tenetur personalitèr comparere, vt absoluatur, in pœnam sui delicti: vt patet *in c. Quod de his de sent. excomm.* Ità docent Syluester, *verb. Excommunicatio 8. §. 8. q. 7.* Armilla *verb. Excommunicatio 59.* Henriquez *lib. 13. de excommunicat. c. 29. n. 3. & lib. 6. de pœnit. c. 9. in fine.* Diana *to. 5. tract. 1. res. 203. & par. 8. tr. 7. res. 66.* Sanchez *lib. 2. in decal. c. 13. n. 33.* Caietanus *in summ. verb. Excommunicatio c. 69. n. 4.* Per nos enim fieri dicitur, quod per procuratorem nostrum fit.

Sortilegus, seu quilibet alius excommunicatus, qui in articulo mortis obmutescens, nullum dedit contritionis signum, potest ne ab excommunicatione absolui?

31 RESP. Nauarrum *in summ. c. 27. nu. 272.* Vgolinum *de censuris Papa reseru. par. 3. §. 2. n. 2.* docere, quod omnis Sacerdos in articulo mortis potest absoluere ab excommunicatione, etiã non confessum, modo signa contritionis præcedant. Verùm posse moribundum absolui ab excommunicatione, etiam si nullum dederit contritionis signum affirmant Bossius *discep. 2. dub. 4. n. 38.* Diana *to. 5. tr. 1. res. 208. ex par. 9. tr. 7. misc. 2. res. 13.* nisi euidentèr constet; illum priuatum vsu rationis, omninò impœnitentem mori: quia, vt supra dictum est, & docet Syluester *verb. Excommunicatio 8. q. 7.* absolutio ab excommunicatione non exigit contritionem. Et dùm excommunicatus viuus, & sanus absolui potest ab excommunicatione, etiam si non sit contritus. Cur moribundus absolui non poterit, nisi signa contritionis dederit? Et ideò optimè addunt dicti Doctores; peccare mortalitèr Sacerdotem, qui moribundum ab excommunicatione non absolueret; quia, illa negata, nec iuuari posset Ecclesiæ suffragijs, nec in loco sacro sepeliri. Qui autem tempore mortis signa contritionis dedit; etiam post mortem ab excommunicatione potest absolui, non à quolibet Sacerdote, sed ab illo tantùm, à quo viuens absolui potuisset: vt rectè cum Nauarro docet Suarez *to. 5. de censuris disp. 7. sect. 1. n. 7.* Quia iam cessauit necessitas articuli mortis, in quo datur facultas cuilibet Sacerdoti, vt possit à peccatis, & censuris absoluere.

Sortilegus, seu alius excommunicatus moribundus potest ne ob absentiã Sacerdotis à non Sacerdote, vel laico ab excommunicatione absolui?

Resp.

32 RESp. certum esse, quod si adsit Sacerdos, nullus alius potest in mortis articulo ab excommunicatione absoluere. Tum quia absolutio à censuris tunc cōceditur præcipuè propter absolutionem sacramentalem, vt ex *Conc. Trid. sess.* 14. *c.* 7. colligitur. Et tum etiam quia hæc est intentio Ecclesiæ, vt constat ex vsu, & traditione, & ex *cap. vlt. de sepulturis*, & ex alijs iuribus. Quando autem deest Sacerdos, an quilibet alius non Sacerdos, & etiam laicus possit moribundum ab excommunicatione absoluere, cōmunior, ac probabilior sententia negat; posse. Ità Paludanus 4. *dist.* 20. *ar.* 2. Sotus *dist.* 18. *q.* 4. *ar.* 4. Nauarrus *c.* 26. *n.* 26. *& c.* 27. *n.* 273. Couarruuias *in c. Alma mater, par.* 1. §. 11. *n.* 9. Graffis *lib.* 4. *decis. c.* 15. *n.* 79. Vgolinus *tab.* 1. *c.* 4. §. *vlt. n.* 7. Suarez *de censur. disp.* 7. *sect.* 6. *n.* 9. Quia neque ex aliquo iure, neq; ex vsu habemus, quòd Ecclesia hanc potestatem laico concesserit etiā pro articulo mortis. Est enim alienum à iure, vt spiritualia per laicos ministrentur, vt constat ex *cap. Decernimus de Iudicijs, & cap. Si verò de sent. excomm.* Quæ quidem ratio videtur etiam procedere de non Sacerdotibus; quia iura, quæ de hac concessione pro articulo mortis loquūtur semper nominant Sacerdotem; vt patet ex *Conc. Trid. loc. cit.* Et consuetudo solùm videtur esse de Sacerdotibus. Et ità sentiunt Nauarrus, Sotus, Couarruuias, & Suarez expresè ait, quòd Diaconus, & à fortiori quilibet inferior, non Prælatus, neq; habens ordinariam iurisdictionem ad excommunicādum, vel absoluendum, non censetur habere illam pro articulo mortis, iuxtà communem sententiam.

33 Vgolinus verò *vbi sup. n.* 6. affirmat: Iudicem Ecclesiasticum, qui potestatē habet excommunicandi, & absoluendi; licet Sacerdos non sit, posse in articulo mortis absoluere à censura quemlibet, etiam non subditum, quem extrà illum articulum absoluere non posset, quia est alterius Diœcesis. Quia sicut iurisdictio absoluendi, quam Parochus habet in suos subditos, extēditur in mortis articulo ad quoscunq; alienos: Ità iurisdictio quam habet Iudex Ecclesiasticus ad absoluendos subditos in sua Diœcesi, extendi videtur ex pia Ecclesiæ interpretatione ad non subditos in necessitatis articulo.

34 Sed quamuis supradicta sententia sit probabilior, & communior, tamen probabilis existimatur etiam illa, quæ affirmat, quòd si non adsit Sacerdos, possit non solum quilibet Clericus, sed etiam laicus absoluere in articulo mortis ab excommunicatione, nè quis careat Ecclesiastica sepultura. Ità sentiūt Glossa *in cap. Pastoralis de officio Iudicis ordinar. vers. Prater quam in mortis articulo.* D. Antoninus 3. *par. tit.* 17. *c.* 4. §. 7. Sanchez *lib.* 2. *c.* 13. *n.* 13. Candidus *to.* 1. *disquis.* 22. *art.* 55. *dub.* 2. *n.* 5. Sancius *in selectis disp.* 14. *n.* 7. Rageuius *in lucerna Parochorū tit. de absol. q.* 124. *n.* 6. Syluester *verb. Absolutio primo n.* 8. *et* 9. Angelus *verb. Absolutio primo*, Ledesma *de excomm. cap.* 8. *dub.* 4. Philibertus Marchinus *in suis commentarijs de bello diuino, seu de peste par.* 3. *c.* 12. *nu.* 3. *& sequ.* & alij, quos citat, & sequitur Diana, *to.* 5. *tr.* 1. *res.* 208. *nu.* 3. *& res.* 10. 11. 12. *&* 13. *ex par.* 3. *tr.* 4. *resol.* 132. *alias* 133. *ex par.* 5. *tr.* 3. *res.* 77. *& tr.* 9. *res.* 7. *& ex par.* 9. *tr.* 7. *misc.* 2. *res.* 13. *n.* 3. Et ratio est, quia cum Ecclesia, vel Summus Pontifex possit potestatē absoluēdi ab excommunicatione, etiam laico concedere, vt probat Suarez *de censuris disp.* 7. *sect.* 6. *n.* 4. credendum est, illam concessisse in mortis articulo, & hanc esse eius voluntatem: Nam etsi laicus non possit à peccatis absoluere; ipsa tamen excōmunicationis absolutio per se est illi valdè vtilis, multumq; potest conferre ad salutem animæ. Ergo cū Ecclesia omnibus modis hanc procuret fidelibus moribundis, & propterea in illo articulo det iurisdictionem, absoluendi à peccatis, omnibus qui sūt capaces illius: eadem ratione censendum est dare illam ad absoluendum ab excommunicatione, omnibus, qui sunt capaces talis iurisdictionis quales

sunt etiam laici. Igitur quia huiusmodi absolutio data à non Sacerdote, vel laico nocere non potest morienti, sed ei valdè prodesse, vt in loco sacro sepeliri, & Ecclesiæ suffragijs gaudere possit; charitas christiana postulat, vt data probabilitate huius sententiæ, illam in tanta necessitate non ei denegetur.

35 Notat, hoc non obstante, Diana *vbi sup. ref.* 273. *ex par.* 5. *tr.* 3. *ref.* 77. Obseruandum esse cum Trullench. *in bull. Cruc. lib.* 1. §. 7. *c.* 2. *dub.* 5. *n.* 7. & Sãchez *lib.* 2. *in decal. cap.* 13. *n.* 13. quòd licet supradicta opinio; (laicum, deficiente Sacerdote, posse absoluere ab excommunicatione) sit probabilis; expedit tamen, quoties à Sacerdote absolutio obtenta nõ est; vt profit à laico obtenta, obtineatur noua absolutio post eius mortem ab illo, cui excommunicatio erat reseruata, si commodè obtineri possit. Quia si dicta opinio non sit vera, carebit absolutio valore suo; ac proindè postea non proderunt absoluto Ecclesiæ suffragia.

Sepelientes in loco sacro excommunicatum absolutum ab excommunicatione à laico in articulo mortis vt suprà, incidunt ne in excommunicationem latam *in cap. Sacris, de sepulturis*?

36 RESP. Negatiuè, quia Ecclesiastica sepultura deneganda non est, nisi in casu claro, & manifesto, & concedenda est, quando dubitatur, an eadauer sit in loco sacro sepeliendum: quia tunc in partem fauorabilem est inclinandum, vt *in dicto cap. Sacris de sepulturis, & ex cap. Non æstimemus* 23. *q.* 2. & docet etiam D. Antoninus 3. *par. tit.* 10. *c.* 5. §. 9. *in fin.* In dicto autem casu adest opinio probabilis pro mortuo excommunicato, quòd licitè, & validè à laico in mortis articulo absolutus sit ab excommunicatione. Ergo non est deneganda Ecclesiæ sepultura: Ergo Clerici illum ibi sepelientes immunes sunt à pœnis in *dicto cap. Communis*. Ità docet Diana *to.* 5. *tr.* 1. *ref.* 214. *ex par.* 8. *tr.* 7. *ref.* 79. Lauorius *in varijs lucubrationibus tit.* 2. *c.* 11. *n.* 155. *& cap.* 12. *num.* 71.

CAPVT XXX.

De adiuratione, & exorcismis contra Dæmones.

Quid, & quotuplex est adiuratio?

1 RESP. quod adiuratio est contestatio rei sacræ, ob cuius reuerentiam, amorem, vel timorem, promouetur adiuratus ad aliquid agendum, vel omittendum. Ità ex D. Thoma 2. 2. *q.* 90. *ar.* 1. Riccardo *in* 3. *dist.* 37. *ar.* 3. *q.* 2. docent Suarez *to.* 2. *de relig. lib.* 4. *c.* 3. *n.* 4. Syluester *verb. Adiuratio n.* 1. Sãchez *lib.* 2. *in decal. c.* 42. *n.* 12. Lessius *lib.* 2. *c.* 42. *dub.* 13. Bonacina *to.* 2. *in* 2. *decal. præc. disp.* 4. *q.* 1. *pun. vlt.* Thomas del Bene *de iuramento c.* 6. *dub.* 1. *n.* 4. & alij. Dicitur cõtestatio rei sacræ. Tum quia adiuratio comprehendit non solùm cõtestationem Dei, sed etiam Sanctorum. Et tum etiam vt excludatur contestatio rei humanæ, seu prophanæ, quæ dicitur potius amicabilis obsecratio. e. g. quando quis petit aliquid ab amico per salutem patris, vel matris, &c. hæc enim contestatio dicitur amica obseruatio; non autem abiuratio, quia non est contestatio rei sacræ, vt tradunt dicti Doctores.

2 Adiuratio autem alia est solemnis alia priuata: Solemnis est quæ fit ex præscitata forma ab Ecclesia instituta, & à ministris ad id consecratis. Priuata est quæ solemnitate caret, & fit à quibuslibet priuatis hominibus. Sed siue sit solemnis, siue priuata subdiuiditur, in adiurationem imperatiuam, & deprecatiuam. Exemplum adiurationis imperatiuæ est illud quando Adraham dixit seruo suo: *Adiuro te per Deum Cœli, & terræ, vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananæorum*, *Genes.* 24. Et quando Iacob adiurauit filium

lium suum Ioseph: *In sepulchro meo quod fodi mihi in terra Chanaam sepelias me,Genes.*50.Ac etiam cum Princeps Sacerdotum Christo præcepit: *Adiuro te per Deum viuum, vt dicas mihi si tu es Christus filius Dei? Matt.*26. Exemplum adiurationis deprecatiuæ est illud *Cant.* 5. *Adiuro vos filiæ Ierusalem, si inueneritis dilectum meum, vt nuncietis ei,quia amore langueo*:et illud Apostoli 1.ad Thessal.5.*Adiuro vos per Dominum, vt legatur epistola hæc omnibus sanctis fratribus.* Et dum Ecclesia per Christum petit exaudiri:*Per mysterium sanctæ Incarnationis tuæ:Per Natiuitatem tuam:Per mortem, & sepulturam tuam, &c.* & quando in orationibus deprecamur: *Per Dominum nostrũ Iesum Christum*, vel *per merita B.Mariæ Virginis,& omnium Sanctorum.*

Vt adiuratio sit iusta, & honesta, quas conditiones expostulat?

3 RESP. expostulare tres conditiones,scilicet,veritatem, iustitiã, & iudicium. Expostulat veritatem: vt contestatio fiat per veram rem sacram, non per fictitiam, & falsam; & ex vero animo adiurantis obtinendi, quod postulatur,aut præcipitur:& non irrisoriè, & iocò;& ex vera causa, non ficta,& simulata. Expostulat iustitiam, vt quod petitur, vel imperatur, sit res iusta, & honesta: quia inuocare diuinum nomen,aut aliam rem sacram,vt obtineatur res turpis, & inhonesta;est Deo iniuriosum,& peccatum.An verò sit peccatum mortale, vel veniale, desumendum est ex grauitate materiæ, quæ petitur,vel imperatur.Si enim hęc sit grauitèr inhonesta;adiuratio erit mortale peccatum; si autem leuitèr sit inhonesta,erit veniale. Ità docent Suarez *to.*2. *de relig.lib.*4. *de adiurat. c.*4. *n.*8. Sanchez *in decal.lib.*2.*c.*42.*n.*5. Bonacina *to.*2.*disp.*4.*q.*1.*pun.vltim. n.* 11. Castro Palaus *par.*3. *tr.*14. *disp.*4. *de adiurat. pun.* 1. *n.* 6. Tandem requiritur ad honestatem adiurationis, Iudicium; vt cũ debita consideratione fiat. Contestatio enim nominis Dei, & Sanctorum fieri debet cum necessitate, & debita reuerentia,non temerè,& quauis occasione. Ità docent D. Antoninus 2.*par. tit.*10. *c.*8.Syluester *verb.Adiuratio in fin.* Sotus *lib.*8. *de iust. q.*3. *art.*1. Valentia 2.2.*disp.*6.*q.*8.*par.*2.*q.*1. Suarez *loc.cit. n.*9.Sanchez *n.*5. Castro Palaus *n.*7.

Quinam adiurare, & adiurari possunt?

4 RESP. quod omnis creatura intellectualis adiurare potest: quia quælibet illarum præstare potest per nomen Dei; vt illius amore, vel timore quilibet moueatur, ad aliquod agendum,vel omittendum.Solemnitèr verò adiurare, non omnibus datum est:sed tantùm ministris ab Ecclesia consecratis,quales sunt exorcistæ. Cæteri enim possunt, Dæmonem adiurare, sed non publicè,& solemnitèr,sicut dicti Ecclesiæ ministri: vt notant Suarez *vbi sup. c.*2.*n.*10. Sanchez *n.* 18. CastroPalaus *pun.*3. *n.*2. & alij communitèr.

5 Adiurari verò potest Deus per seipsum, & per Sanctos eius: vt per suam infinitam pietatem, & per Sanctorum merita nobis misereatur, & suæ diuinæ gratiæ participes faciat.Similitèr adiurari possunt Angeli,& omnes Sancti,ac etiam homines,vt per se patet: Dæmones autem quamuis nec amore, nec timore Dei moueantur, sed omnia ex odio operantur: Nihilominùs etiam adiurantur:vt contestatione diuini nominis coacti,præstent quæ sibi imperãtur. Vt sæpè fit exorcismis Ecclesiæ, ad hunc effectum institutis.

6 Creaturæ irrationales per se nõ sunt capaces adiurationis: sed quia eorum operationes, vel sunt principalitèr à Deo,cuius dispositioni omnis creatura mouetur:vel à Dæmone,qui,permissione diuina, vtitur aliquãdo creaturis irrationabilibus, ad nocendum hominibus: etiam creaturæ irrationales adiurari possunt,quatenùs adiuratio,vel per modum deprecationis refertur adDeũ: vel per modum compulsionis refertur ad Dæmones: vt ipsis creaturis vti non possit,

possit, ad homines nocendos. Et talis est modus adiurandi in Ecclesiæ exorcismis: per quos Dæmonum potestas excluditur ab irrationabilibus creaturis; vt docet D. Thomas 2. 2. *q. 90. art. 3.*

Adiurantur ne vniformitèr, an diuersimodè, creaturæ rationales, & Deus?

7 RESp. non adiurari vniformitèr, sed diuersimodè: quia Deum adiuramus, non vt eius voluntas immutabilis, immutetur; sed vt nostram voluntatem, ad ei perfectè seruiendum, & benè operandum, immutet, ac firmet; & quæ secundum suam voluntatem ab æterno ordinauit, per suam misericordiam, & Christi merita, nobis concedat. Homines autem adiurantur, vt eorum voluntas immutetur, ad aliquid agendū, vel non agendum, ob reuerentiam rei sacræ. Angeli adiurantur, vt per rem sacram, vel aliquid diuinum excitētur, ad ferendum suffragium pro nobis; & quæ iustè petimus, à Deo recipiamus. Beatissima Virgo Maria, & omnes Sancti adiurātur; vt per eorum merita, quæ nō meremur, nobis impetrent. Ex quibus patet adiurationis diuersitas. Ità docent D. Thomas *loc. cit. art.* 1. *ad 3.* Syluester *verb. Adiuratio n.* 2. & alij communitèr. Insuper diuersimodè adiurantur superiores, ac inferiores. Nam superiores adiurantur deprecando, & inferiores præcipiendo. Esset enim illicitum adiurare superiores præcipiendo. Alias subditi sibi vsurparent potestatē, quam non habent. Solus enim superior erga subditos imperare, & cogere potest; vt per se patet, & notat D. Thomas 2. 2. *q. 90. art.* 1. Sic illicitè Princeps Sacerdotum Christo præcepit: *Adiuro te per Deum viuum, vt dicas mihi: Si tu es Christus filius Dei:* Quia Christo subditus erat, non superior.

Adiurare creaturas irrationales, dirigendo sermonem, neq; ad Deum, neq; ad Dęmones, sed ad ipsas creaturas per se; vt nobis nocentes, ne noceant; est ne superstitiosum peccatum?

8 RESp. Affirmatiuè: quia, vt dictum est, creaturæ irrationales, nec sunt exorcismis capaces; neq; ad nobis nocendum mouentur ex se: sed uel à Deo, vel à Dæmonibus, ipso Deo permittēte: vel in pœnam nostrorum peccatorum: vel ad nostram correctionem, vel ad alios fines à diuina prouidentia ordinatos. Ideò talis adiuratio est vana, superstitio: quæ nisi excusetur, esse facta ob simplicitatem, vel ob leuitatem materiæ; est peccatum mortale. Quia grauis irreuerentia esse videtur, contemnere exorcismos Ecclesiæ, & alia diuina verba, vanè, & inutilitèr applicare, creaturis omninò ratione incapacibus. Ità docent Nauarrus *lib. 5. consil. de sent. & excomm. consil. 5. n. 10. edit. 1. & consil. 2. n. 2. edit. 2.* Angelus *verb. Adiuratio in fin.* Tabiena *ibid. & in fin.* Verùm si animus adiurantis non sit contemnere exorcismos Ecclesiæ, sed sit quædam simplicitas, seu vanitas, esset tantùm veniale peccatum. Ità docent Syluester, *verb. Adiuratio,* Suarez *to. 2. de relig. lib. 4. de adiurat. c. 14. n. 12.* Sanchez *in decal. lib. 2. c. 42. n. 37.* Bonacina *disp. 4. q. 1. pun. vlt. n. 3.* & alij.

Est ne superstitiosum peccatum, ad fugandas locustas, ne frugibus terræ noceant: constituere Iudicem, accusatorem, & aduocatum, ac procuratorem, ad dirimendam litem inter ipsas locustas, & terræ possessores, vel cultores; & auditis partibus proferre sententiam, vt locustæ excommunicentur, & anathematizentur?

9 RESp. Affirmatiuè, quia talis actio est omninò inutilis, & vana, quoad locustas: quæ cum sint creaturæ irrationales, nec litis, nec sententiæ sunt capaces. Ergo lis agitur contra Dæmones, à quibus supponitur, illos moueri, & dam-

& dánificare. Homines autem nec ius, nec potestatem in Dæmones habent; & isti nec eorum accusationem timét, nec eorum defensione indigent, nec eorum sententiam exequūtur. Et si aliquando se obedire, ostendant,& nocere desinant, auferentes illas creaturas nocentes; hoc faciunt; vt homines magis fallant, & in eorum seruitutem suadeant, & indurent. Ergo huiusmodi iudicatio est omninò vana, superstitiosa, & illicita, ac peccaminosa. Et idem dicendum de quacunque alia nociua creatura irrationali tali modo fuganda. Ità docent Sotus *lib.5. de iustit. q.12. ar.2. & lib.8. q.3. ar.3.* Martinus del Rio *lib.3. disquisit. magic. par.2. q.4. sect.8. vers. Tertio licet illa.* Nauarrus *lib.5. cõsil. tit. de sent. excomm. in 1. edit. consil.5. & in 2. edit. cons.2* Sanchez *d. c. 42. nu. 39.* Thomas del Bene *de iuram. c.6. dub. 7. n.2.* In Rituali etiam Romano habẽtur expressæ formulæ legitimæ, quas omnes sequi debent,& sine peccato illis vti possunt, pro adiuratione creaturarum irrationabilium.

Est ne homini licitum adiurare Dæmones?

10 RESP. Affirmatiuè si debito modo adiuratio fiat, & est certum de fide. Nam Christus Dominus dixit de suis fidelibus Marc. vlt. *In nomine meo Dæmonia eijciunt*: & Luc.10. *Dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, & supra omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebũt.* Possumus ergo Dæmones adiurare per virtutem diuini nominis, & tanquam inimicos repellere, ne nobis noceant, nec spiritualiter, nec corporaliter. Sancta etiam Mater Ecclesia peculiarem Clericorũ ordinem instituit, ad exorcizandos, seu adiurandos Dæmones: idem enim est Latinè *Adiurare*, quod Græcè *Exorcizare*, vt communiter teste Suarez *to. 2. de relig. lib.4. de adiurat. c.3. n.6.* Patres Sancti, ac Theologi docent.

Quid requiritur, vt Dæmones licitè adiurentur?

11 RESP. requiri tria. Primò, vt finis adiurationis sit expellere, ac fugare Dæmones, non verò aliquid ab illis obtinere, vel societatem cum illis inire: vt docet D. Thomas 2.2. *q.90. ar. 2.* Et constat, quia Christus non dedit Ecclesiæ suæ virtutem, nisi ad fugãdos, & eijciendos Dæmones: *In nomine meo Dæmonia eijciunt*: *Dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes.* Ergo non aliter nobis licet, adiurare eos: quia nõ valemus, id facere, nisi per potestatem à Deo receptam: naturaliter enim longè illis inferiores sumus; iuxtà illud *Iob 41. Non est super terram potestas, quæ comparetur ei* (idest Dæmoni) *qui factus est, vt nullum timeret.* Ad alium ergo finẽ adiurare, quàm ad eos coercendos, & fugandos, esset actus inordinatus, & peccaminosus; quia expectaretur effectus, non virtute diuina, sed ipsius Dæmonis; quod esset impium, & iniquum.

12 Secundò requiritur, vt adiuratio fiat, non obsecratione, sed imperio, & obiurgatione: vt supra dictum est: quia obsecratio ad beneuolentiam, & amicitiam pertinet, qua nos vti erga Dæmones, non licet: quia sunt Dei, & nostri inimici, nec aliud procurant, nisi impedire honorem Dei, & animarum nostrarum salutem: & nihil operantur, nisi in odium Dei, & hominum perniciem. Ergo aliquid ab ipsis, obsecrando, petere, est participare, & communicare operibus illorum malignis. Adiurare autem eos imperatiuè, & compulsiuè, non est, velle cum ipsis societatem, & amicitiam; sed potius velle ab eis decedere, & eos repellere, ne nobis noceant: & huiusmodi eorum expulsio est cum eorum confusione, maiori Dei gloria, & nostrorum fructu: vt docent D. Thomas *2.2. q.95. ar.4. ad 1.* D. Antoninus *2. par. tit.12. c.1. §.5.* Suarez *vbi sup. n.8.* & alij omnes.

13 Tertiò requiritur, quoad adiurationem solemnem; vt ipsa fiat ab habente legitimam potestatem; quæ non omnibus

bus data est, sed solum Ecclesiæ ministris, ad exorcizandum specialiter deputatis. Quia potestas eijciendi Dæmones, ne in temporalibus nobis noceant, & vt ab energumenis expellantur, non est à Christo Domino omnibus concessa, sed solum Exorcistis ritè ab Ecclesia ordinatis; vt patet ex forma Ordinis exorcistatus. Qui enim hanc potestatem sibi temerè vsurpauerit, timere debet, ne Dæmon ab eo adiuratus, respondeat: vt in simili refertur *Act. 19. Iesum noui, & Paulum scio, vos autem qui estis? & insilict in eos.* Ideò adiuratio solemnis, & publica, secundum formam institutam, & præscriptam ab Ecclesia, & ab eius ministris, facienda est. Nam hæc pertinet ad actus Ordinis ecclesiastici, qui non possunt, nisi à consecratis ministris exerceri. Adiuratione verò priuata, possunt omnes fideles licitè, & vtilitèr vti; quando tentati, fortes in fide, Dæmoni resistunt, interius adiurando, vt in nomine Christi discedat, & à tentando, desistat. Ita cum D. Thoma 2.2.*q.*90.*ar.*2. Valentia 2.2. *disp.*6.*q.*8.*pun.*2.*q.*2.*culum.penult. verf. Item ad primum.* Delrius *disquis. magic. post 6. lib. in Anacephalausi monit.* 10. Sanchez *lib.2.in decal.c.*42.*n.*18.& alij communiter.

Adiurare Dæmones, non deprecando, sed præcipiendo, vt aliquod obsequium, vel beneficium præstent: quodnam peccatum est?

14 RESp. esse peccatum mortale; quia hoc est cum Dæmonibus societatem, & amicitiam habere, à qua omninò recedendum est. Christus enim potestatem in Ecclesia reliquit, adiurandi Dæmones, & eos tanquam hostes arcendos, & repellendos, non autem ad eorum obsequium, vel beneficium recipiendum. Sic enim obscuraretur gloria Dei. Nam non verificaretur: Omne datum optimum, & omne donum perfectum ad nos descendere à Patre luminum. Ergo siue deprecatiuè, siue imperatiuè aliquid à Dæmonibus petatur, semper est cum illorum operibus, participare, & communicare. Ergò semper est mortale peccatum. Ità cum D. Thoma, & Caietano *loc. cit.* D. Antoninus 2.*par. tit.*10. *c.*8. Syluester *verb. Adiuratio q.*4. Sotus *de iustit. lib.*8.*q.*3. *ar.*2. Suarez *to.*2.*de relig. lib.*4.*c.*2.*nu.*8. *&* 9. Sanchez *lib.*2.*in decal.c.*42.*nu.*19. & alij. Vndè mortalitèr peccaret, qui Dæmones adiuraret, vt ei opera ferret, ad fugādas locustas, & alia infesta animalia, ad dissipandas grandines, ad expellendos morbos, ad inueniendum thesaurum, & similia: quia nunquam licet beneficium aliquod petere, & expectare à Dæmonibus.

Est ne licitum Dæmonem superiorem adiurare, vt Dæmones inferiores ab obsessi corpore expellat?

15 RESp. Syluestrum, *verb. Adiuratio, q.*5. opinari esse licitum Dæmonem superiorem adiurare, vt inferiores ab obsessi corpore expellat: quia hæc adiuratio non ordinatur ad beneficium consequendum à Dæmone; sed ad ipsos Dæmones expellendos, & ad eorum nocumentum euitandum. Sed contrarium docent Sotus *lib.*8. *de iustit. q.* 3. *art.*2. Suarez *de relig. lib.*2. *de supe stit. c.*18.*n.*8. Lessius *lib.*2.*c.*44. *dub.*6.*n.*46. Sanchez *lib.*2.*in decal. c.*42.*n.* 21. Filliucius *to.*2.*tr.*24.*c.*8.*n.*211.& alij. Quia verè hoc esset, beneficium à Dæmone petere: beneficium enim est, à nocumēto aliquo liberari. Notat tamen Castro Palaus *par.*3.*tr.*14.*disp.*4.*pun.*4. *nu.*10. esse licitum superiori Dæmoni præcipere; vt cum alijs sibi inferioribus ab obsessi corpore exeat: quia tunc expulsio, superiori, & inferioribus præcipitur; & beneficium recipitur à Christi nomine, & ab Ecclesiæ exorcismis, & nullo modò à Dæmone.

Dæmon, per quam corporis partem ingreditur, & egreditur, & in qua residet in homine?

16 Resp. posse Dæmonem in corpus hominis

minis ingredi,& ab illo egredi per quālibet eius partem: quia cum quantitate careat, & sit spiritus, non indiget via, per quam ingrediatur,& egrediatur. Vt plurimum tamen ingreditur,& egreditur per os;quia maleficium per os trāsmittitur. Residet verò totus in toto, & totus in qualibet parte corporis obsessi,non per modum formæ, sed tantùm assistentiæ, & operationis: sed vt plurimum residere solet in corde; vt indè prauos motus in corpore excitet, & praua, sēsibus internis,& externis,obijciat. Nec semper molestijs ipsum corpus afficit,sed ad tempus torquere cessat, & ad tempus etiam ipsum deserit, & postea reuertitur: Deo misericorditer ità permittente: vt notant Thyræus *de Dæmoniacis c.vlt. nu.9.* Sanchez *vbi sup.n.7.* Abulensis *in cap. 8. Matth. q. 13.ad 2.* Bonacina *to.2. in 2.decal.præc. disp.4.q.1.pun. vlt. nu.17.* Filliucius *tr. 24. c.8. n.204.* Thomas del Bene *de iuram.c.6.de adiurat.dub.16.*& alij.

Quibus signis dignoscitur aliquem esse maleficio læsum, & à Dæmone obsessum?

17 Resp.quod Martinus del Rio multa enumerat signa, ad dignoscēdum:an aliquis maleficio læsus,sit verè à Dæmonio obsessus,& præcipuè *lib.6. disquis.magic.c.2.sect.2.q.3.*docet:Dæmoniaci signa esse: omnia spiritualia odio habere; à facie Sacerdotum, & Exorcistarum fugere;in Ecclesiā ingredi nolle; cuncta benedicta, Sanctorumque imagines, & maximè Crucifixi, nolle aspicere, nec deosculari; immò hæc omnia in terram proijcere,vel conspuere; sacra illa verba: *Miserere mei Deus: Qui habitat in adiutorio Altissimi: Magnificat anima mea Dominum:* & similia nolle proferre:& si coguntur; dicere, balbutire student, vel verba corrumpunt, & tedium grande demonstrant; tandem illa proferre non possūt. Quando supra dæmoniacum legitur Euangelium, vel Christi passio, videntur conturbari, guttas sudoris defluere, intolerabiles ansietates ostendere,stridores vsq;ad Cœlos mittere,se prosternere,& similia facere. Verùm quia hæc, à finto dæmoniaco, etiam simulari possunt. Ideò dicendum signum efficax dæmoniaci esse. Si quis loquatur lingua sibi antea ignota;vt græca, hæbraica,&c. Vel cum sit illiteratus,vt idiota, doctè discurrat de quæstionibus Theologicis, vel Philosophicis. Vel si legere,& scribere nesciat, perfectè legat, & scribat.Vel ità immobilitèr existat,& à multis hominum viribus dimoueri nullatenus possit. Ità docent Thyreus *de dæmoniacis c.22. & seq.* Sotus *lib.8. de iust.q.3. ar.2. ad 2.* Sanchez *in decal. lib.2.c.42.n.9.* Martinus del Rio *dict.q. 3.* & alij.

Cur permittit Deus, vt aliquando homines à Dæmonibus per maleficia vexentur?

18 Resp. huius permissionis causas esse multas;sed ad tres reuocantur; nempè ad Dei gloriam: ad animæ vtilitatem:Et ad alicuius peccati pœnam. Permittit enim Deus per maleficia,homines aliquos à Dæmonibus vexari,ad suam gloriam. Et primò,vt agnoscatur à nobis sua pietas,& clementia; quia, cum etiam Dæmonibus liberum arbitrium dederit; & ipsi naturalitèr optēt, summoperè omnes homines perdere; hoc eis non permittit,& facultatem nocendi quantum possunt,denegat;quam si non denegaret, omnes homines crudelissimè necarent; ità vt nemo illesus enaderet. Secundò vt nobis pateat,quā acerrimè extorqueatur, qui Dæmoniū secum habet: & quàm dulcitèr, ac iucundè viuat, qui ipsum Deum. Tertiò, quia,cum nec Dæmoniacos,nec eorum maleficos ad pœnitentiam recipere dedignarur,ostendit, quod vbi abundauit peccatum,superabundat gratia; &quod eius misericordia est super omnia opera eius. Quartò quia sic catholica fides confirmatur,tum contra hæreticos,qui Angelos,ac Dęmones esse, negant. Nā eos verè esse, ipsa experientia con-

uincit. Tum etiam quia dum Sacerdotibus exorcistis Dæmones obedire coguntur, & in nomine Christi ab obsessi corpore eijciuntur: contra infidelium, hebræorum, ac hæreticorum perfidiam, fides nostra magis stabilitur, & propagatur.

19 Permittuntur etiam homines in eorum corporibus per magorum maleficia à Dæmonibus cruciari, & torqueri, ad eorum vtilitatem. Primò, quia sic eorum patientia exercetur, & merita augentur, & ad pœnitentiam, & Sacramentorum frequentiam inducũtur. Secundò, quia ipsis hominibus via facilis ad humilitatem, & alias virtutes acquirendas, & ad meliorem vitam ducendã, paratur; Sola enim vexatio intellectum dare solet, vt ait Isaias *c.28.* Tertio, quia ad Dei præsidium, àd Beatissimæ Virginis refugium, ad Angelorum adiutorium, & ad Sanctorum intercessionem, frequentius, ac feruentius confugiunt.

20 Permittuntur tandem in pœnam commissi criminis, vel ipsius dæmoniaci, vel alicuius ex suis parentibus. Sic D. Gregorius *lib. 1. dialog. c.10.* refert, quod quædam iuuencula, voluptate carnis deuicta, ab ea abstinere non valuit; & ob hanc causam malignus spiritus illam arripuit, & atrociter vexare cœpit. Et quia sui propinqui, ad obtinendam eius salutem, & vt Diabolus ab ea exiret, eam maleficis tradiderũt. Miro Omnipotentis Dei iudicio, dum arte peruersa vnus ab ea expellitur, in eam subitò legio intrauit. Et idem D. Gregorius *lib.3. dial. c.33.* testatur: quod ob immoderatam lætitiam cuiusdam Religiosi, qui gloriabatur: quendam puerum, propter eorum societatem, fuisse ab obsessione Dæmonis liberatum: Iactabatur enim dicens: Puer vbi ad seruos Dei venit, Diabolus, ad eum accedere, non præsumpsit. Sed postquã hanc vocem emisit; ait Gregorius, eadem hora, ac momento, idem puer, coram cunctis fratribus, Diabolo se inuadente vexatus est. Similitèr ob crimen inuidiæ, & odij erga Dauid, spiritus malus inuasit Saul *1. Reg. 18.* Ob intemperantiam coniugalem, Dæmon, nomine Asmodeus septem viros Saræ filiæ Raguelis, occidit. *Tob.3.* Ob carnalem libidinem septem Dæmonia, Christus Dominus à Magdalena eiecit *Matt.16.* Ob peccatum incestus iudicauit D. Paulus, *tradere huiusmodi hominem Satanæ in interitum carnis 1. Cor.5.* Ob peccatum blasphemiæ Hymenæus, & Alexander, Dæmoni torquendos, traditi fuerũt: iuxtà illud eiusdem D. Pauli *1. ad Timoth. c.1. in fin. Ex quibus est Hymeneus, & Alexander, quos tradidi Sathanæ, vt discant non blasphemare.* Ob alia crimina, & præcipuè ob execrationes, & imprecationes malas, nonnullos à Dæmonibus obsessos, & atrociter cruciatos fuisse, refert Martinus del Rio *lib. 5. disquis. magic. q.7. sect.2. per totam.*

Dæmones possunt per se in hominum corporibus intrare, & illa torquere, quare ergo plerumq; operibus maleficorum vtuntur?

21 RESp. multas esse causas. Et primò; quia credunt, irà maiorem iniuriam Deo inferre, dùm creaturis, ratione præditis, & S. Baptismo ablutis, ad ipsius Creatoris vilipendium, aburũtur. Secundò, quia plures, appetunt, habere sceleris socios, ad eos perdendos. Tertiò, quia homines non tam abhorrent conuersationem, & familiaritatem maleficorum, quàm ipsorum Dæmonum. Si enim palàm à Dæmone hoc scelus petere deberent, non tam facile illud patrarent: nam multi fœdus cum eo inire, timerent, & suas artes magicas, & maleficas non exercerent. Quartò, quia Dæmones per homines quædam possunt, quæ per ipsos, vel non possent, vel saltem non tam commodè. Nam in maleficio sic plures in fraudem inducunt: dum sacris rebus, ac verbis in eo abutuntur: vt frequentissimè faciunt: falsò persuadent, hæc à Deo, & virtute diuina fieri, non ab ipsis Dæmonibus; & sic maleficia defendunt, & homines ad illa fa-

facilius inducunt. Quintò, quia ad peccatum magicæ superstitionis homines etiam ad sacrilegium patrandum inducunt. Et Deus magis magisq; offenditur. Hæc autem exemplis illustrat Remigius *lib. 2. Dæmon. volat. c. 9.*

Dæmones quam potestatem habent in Energumenos, seu dæmoniacos?

22 RESP. nullam habere potestatem in animam Energumeni, seu dæmoniaci, in ordine ad peccatum, cogendo eius voluntatem, ad cōsentiendum suis tentationibus; possunt enim Dæmones illum allicere, & incitare ad amorem, vel odium, & ad alios prauos mores; nunquam tamen cogere, ad perpetrandum peccatum; quia quoad hoc quilibet homo est omninò liber; vt docent omnes Doctores cum D. Thoma *1. par. q. 111. ar. 2. 3. & 4. & q. 114. ar. 2.* Circa corpus verò, eorum potestas est à Deo limitata, alias, nullus energumenus mortem euaderet: quia Dæmonis odium erga homines est maximum; vt plurimum autem eis permittitur, vt corpus dæmoniaci vexent, affligant, ad motus prauos excitent, & voluntatem ad malum suadeant, etsi cogere nequeant. Ità docent Sanchez *lib. 2. in decal. c. 42. n. 7.* Bonacina *loc. cit. n. 18.* Thomas del Bene *dub. 18.* Thyreus *lib. de dæmoniacis c. 4. 5. & 8.*

Est ne licitum, Dæmonem, in energumeno existentem, exorcismis cogere, vt tollat eius maleficium?

23 RESP. Affirmatiuè; quia hoc non est vti opera Dæmonis in obsequium nostrum: sed est ipsum cogere, vt opera sua destruat, & est auertere ab energumeno malum, reuexando Dæmonem, illum nocentem. Vndè hoc reducitur ad defensionem naturalem. Ità docent Syluester *verb. Maleficium n. 2.* Scotus *4. dist. 34.* Sotus *dist. 34. q. vnica, ar. 3.* Lessius *lib. 2. c. 44. dub. 6. n. 36. & 37.* & alij.

Exorcismi habent ne vim eijciendi Dæmones ex opere operantis, vel ex opere operato?

24 RESP. habere vim non solum ex opere operantis, sed etiam principalitèr ex opere operato. Quia Christus Dominus dixit: *In nomine meo Dæmonia eijcient*: & Ecclesiæ potestatem tradidit, instituendi exorcismos, ad fugandos ipsos Dęmones: vt *ex Concil. Carthag. 4. c. 7.* Vndè sicut in administratione Sacramentorum, effectus non pendet ex sanctitate ministri, quia non in sua, sed in Christi persona operatur: Ità neque in sacramentalibus exorcismis, institutis ad Dæmones eijciendos, efficacia pendet ex sanctitate ministri; quia non in sua; sed in persona Ecclesię, & in nomine Christi operatur. Hac enim de causa hoc munus exercens, ordinatur, consecratur, ac definitis Ecclesiæ orationibus vtitur. Ità docent Suarez *to. 3. in 3. par. q. 65. ar. 4. disp. 15. sect. 4.* Sanchez *dict. c. 42. n. 16.* Thomas del Bene *de iuram. c. 6. dub. 7. sect. 2. n. 15.*

Quare ergo Energumeni exorcizati, non semper à Dęmonibus infallibilitèr liberantur?

25 RESP. quia sæpè obstat, vel modica fides, vel aliqua culpa ipsius exorcizati, vel ministri exorcizantis. Sicuti Dei gratia est infallibilis sacramentorum effectus, nisi obstet recipiētis obex. Quandoq; etiam Dæmones non expelluntur ex occulto Dei iudicio, propter maiorem animæ vtilitatem, vel in aliorùm exemplum, vel propter aliud Ecclesiæ commodum. Ità S. Augustinus *lib. 83. q. 79.* Victoria *de Magia q. 6. nu. 24.* Sotus *4. dist. 6. q. 2. ar. 3.* Thyreus *de dæmoniacis c. 39.* Sanchez *loc. cit. n. 16. et 17.* Est etiam & alia ratio; quia non semper ijs, qui dicuntur obsessi à Dæmone, est habēda fides, quod ità re vera sint; nam etiam ipsi exorcistæ in hoc sæpè decipiuntur; existimantes dæmoniacos, qui malanconico humore laborant, vel alio naturali morbo vexantur:

vt experientia docet; & notat Sanchez *ibid.n.9.*& alij communiter.

Quomodo immittuntur in corpore energumeni illa, quæ aliquando ab eis per os eijciuntur, nempè ſpinæ, oſſa,ligna,ſaſſa,glomi pilorum,acus, cultri, & alia ferramenta?

26 RESp. quod Martinus del Rio *lib. 3.diſquiſ.magic.q.4.ſect.6.* affirmat, quod in humano corpore interdum ex prauis humoribus generari naturaliter poſſunt tophi, lapilli, oſcilla, conchylia, ſpinæ, glomi pilorum, & ſimilia;vt teſtatur Galenus *lib.2. ad Glaucum*,Celſus *lib.5.c.6.* Aerius *lib.16. c. 10.*Leuin Leman *lib.3.de occultis naturæ miraculis c.40.*Alex.Bened. *lib.2.& 3.anatom.*Antonius Benin. *lib. eod. c.3. 18.24.& 94.*Et ideò poteſt Demon talia producere in congruis corporis partibus. Sed naturaliter in corpore humano generari non poſſunt ex vlla putrefactione,acus,claui,cultri,forfices,& alia ferramenta;exiſtimat enim hoc eſſe impoſſibile ipſe Martinus del Rio;quia calor naturalis non videtur, poſſe gignere humores in metalla. Vndè quando energumenus talia euomit:vel euomit corporis humores, & Dæmon illos facit apparere,acus,clauos,cultros, &c. ſenſibus illudendo, vt aſtantes putent, illa in corpore energumeni fuiſſe, ad eius cruciatum, generata. Vel res huiuſmodi per Dæmonem in os obſeſſi occultè ingeruntur, vt mox eijciantur. Vel poteſt Demon res illas ſolidiſſimas diuidere, & comminuere in minutiſſimas partes, & poſteà tam præpoperè,& & ſubitò vnire, vt cernentium oculi nequeant, ob nimiam motus celeritatem,quidquam horũ aduertere. Ideoq; putent homines illa integra in energumeni corpore fuiſſe immiſſa, & integra emitti. Ità etiam affirmant Syluester *verb.Maleficium q.5.* Coſmas Philiarchus *de offic.Sacerd.par.2.lib.3. in 1.decal.præc.*& alij.

Clericus exorciſta poteſt ne, præſente Sacerdote, & inuito,energumenum exorcizare?

27 RESp. quòd qui hoc officium à Deo iure ordinario acceperunt, ſunt Epiſcopi Sacerdotes,Diaconi, Subdiaconi,& Exorciſtæ; & quamuis non plus poteſtatis vni competit,quàm alteri;tamen honeſtas, rectaq; Eccleſiæ conſuetudo poſtulat, vt coram ſuperioris ordinis gradu, ipſo inuito, qui minoris gradus eſt,non exorcizet. Et ideò Clericus, Sacerdote præſente, & inuito, energumenum exorcizare non debet; vt docet Martinus del Rio *poſt lib. 6. Anacephaleoſis monit. 10.* Thomas del Bene *de iuram.c.6.de adiurat. dubit.8. ſect.2.n.17.*Non promotus verò ad ordinem exorciſtatus, poteſt exorcizare per adiurationem priuatam,& occultã, non autem per ſolemnem,& publicam, ſecundum formam ab Eccleſia inſtitutam;quod ſolum exorciſtis, & non alijs competit. Ità Syluester *verb. Exorciſta n.vnic.* Victoria *de magic. n.23.* Suarez *to.2.de relig.lib.4.de adiurat.c.2. nu.10. & 11.*

Licet ne Exorciſtæ Dæmonem interrogare de maleficij auctore in Energumeno?

28 RESp.Negatiuè, tum quia hoc eſt, velle diſcere à Dæmone aliquid ignotum, & ab eo aliquod ſeruitium recipere,quod eſt illicitum.Tum quia hæc interrogatio arguit ſocietatem, & amicitiam cum Dæmone.Et tum deniqùe quia, cum ille ſit pater mendacij, & ſemper paratus, ad hominem decipiendum, nullatenus ei credendum eſt, & impium eſt ab eo veritatem quærere. Vndè Carena *par.2. tit.12. n. 199.* ait: peſſimam eſſe praxim eorum, qui volunt poſſe exorciſtam,in energumeno exorcizando,Dæmonem interrogare,de illis maleficij auctore; & hoc eſſe indicium ab omnibus reprobatum cõtra maleficium.Et ità etiam docent Fabrus *in ſuo C.Fabriano lib.9. tit.de maleſ.*

lef. Homobonus *par. 2. de casib. reseru. c. 2. §. maleficium*, & alij.

Exorcista potest ne Dæmoni interrogare: in quo consistat obsessi maleficium, vel quę sit eius infirmitatis causa, & quale illius remedium?

29 RESp. Negatiuè, quia interrogare, & rogare: petere, & deprecari, parum differunt; vt docent Suarez *to. 1. de relig. lib. 2. de superstit. c. 18. n. 5.* Sanchez *lib. 2. in decal. c. 41. n. 17.* Ergo sicut rogare, & deprecari dæmonem, est vetitum; ita & petere, & interrogare: quia vtrumque est intrinsecè malum, cum inuoluat societatem, & commercium cum ipso dæmone. Nec vnquam possumus, eius opera vti, ad aliquod nostrum beneficium, vel auxilium; vt docent D. Thomas *2. 2. q. 90. ar. 2.* Caietanus ibi, Sotus *in 4. dist. 34. q. vnica, ar. 3.* Nauarrus *in summ. c. 11. n. 28.* D. Antoninus *2. par. tit. 10. c. 8.* Suarez *to. 2. de relig. lib. 4. de adiurat. c. 2. n. 8.* Martinus del Rio *lib. 6. c. 2.* & alij. Ideò non solùm non licet ab eo petere, seu interrogare: in quo consistat maleficium, vel maleficij remedium; sed nec etiam deprecari, vt ab obsessi corpore exeat: quia tunc beneficium ab eo expectaretur, quod est quædam pacti, & societatis cum ipso inchoatio. Et insuper dæmon, cum sit irreuocabilis Dei, & hominis inimicus, quidquid etiam spontè offert, id omne ab hostili eius animo, in ipsum Deum, & in nos proficiscitur: & semper censendum est, quod quęrit impedire Dei honorem, & nostrarum animarum salutem. Et propterea nunquā est ei credendum; quia quod prima facie beneficium esse videtur, maleficiū reuera est. Ità etiam docent supradicti Doctores.

Licet ne aliquid à Dęmone inquirere, ad Dei gloriam, & astantium vtilitatem?

30 RESp. Affirmatiuè, dummodò adiurans prudenter iudicet, ità expedire, & Dæmon diuina virtute compellatur, ad veritatem dicendam; quia tunc hostiliter agitur cum illo. Ità D. Thmmas *2. 2. q. 95. ar. 4. ad 1.* Caietanus *2. 2. q. 90. ar. 1. in fin.* Sanchez *dicto c. 42. n. 24.* Sotus *lib. 8. de iust. q. 3. ar. 2.* & alij. Aduertunt tamen Caietanus, & Sotus. Id non esse faciendum, nisi à sāctis viris, qui potestatem à Deo acceperint, ad compellendos dæmones, vt vera fateantur.

Est ne peccatum mortale, Dæmonem, in energumeno existentem, interrogare ex curiositate de rebus inutilibus, & vanis?

31 RESp. Affirmatiuè: quia hoc est, habere familiare colloquium cum dæmone, cum quo non licet, nisi hostiliter agere; hostes namque nostri sunt: & negari nequit, vanos, & curiosos cum eis habere sermones, esse rem grauissimam, & maximo periculo expositam; & consequenter graue esse peccatum. Et idem dicendum de eo, qui fidem certā dictis dæmonis tribuit, quia vel ab eo aliquid addiscere petit: & hoc est valdè illum honorare; Vel illum interrogat, vt occultum alicuius peccatū detegat; & hoc est proximi infamia. Ideò admonendi sunt Exorcistæ; vt à superfluis cum dæmone colloquijs se abstineant: solet enim illæ, nonnullos errores, ac vanas superstitiones docere innocentes diffamare, & ad malos mores alios compellere. Si verò Exorcista imperet dæmoni, vt aliquid curiosum dicat, ex quadam leuitate, quod ad eius expulsionem ab energumeno non conducit: non illi credendo, neque obsecrando, neque ad aliquid consequendum, peccaret tātùm venialiter propter actus imperfectionem. Ità docent Caietanus *in summ. verb. Interrogatio n. 6.* Syluester *verb. Adiuratio q. 5. in fin. & q. 7.* Suarez *to. 2. de relig. lib. 4. de adiurat. c. 2. n. 9.* Sanchez *loc. cit. n. 25.* Filliucius *to. 2. tr. 24. c. 8. n. 213.*

In adiuratione quidnam licet Dæmonem

nem interrogare, vt ab obſeſſi corpore exeat?

32 Reſp. licere primò nomen ipſius dęmonis interrogare; quia confert,vt adiurans nominatim dirigat pręcepta,quibus vtitur, aduerſus eum. Secundò,cauſam ingreſſus,vt ea cognita, ac remota, tolli poſſit; & minor ſit eius in hominem poteſtas. Et ſi ſit aliquod obſeſſi peccatum,eo expiato,facilius liberetur energumenus, & aſtantes à ſimilibus caueant.Tertiò,an ſit vnus dęmon, vel plures in eo corpore, vt ſciat Exorciſta, cum quot hoſtibus pugnat, omneſq; egredi imperet. Ità admonentur Exorciſtæ in rituali Romano;& docent Syluester *vbi ſup.*Valētia 2.2.*diſp.* 6.*q.*8.*pun.*2. Sanchez *lib.* 2. *in decal. c.* 42.*n.*23. & alij. Quia etſi dæmones ſæpè mentiantur, tamen quando diuina virtute, & ſacris adiurationibus cogūtur, vt cauſas, propter quas in obſeſſi corpore ingreſſi ſunt, fateantur,non eſt dubitandum, quin eis fidem adhiberi poſſit,vt notant Martinus del Rio *lib.*6. *diſquiſ.magic.c.*3.*lit.B.* Sanchez, & alij.

Licet ne petere ſignum à Dæmone, quo ipſe teſtetur,ſe à corpore obſeſſi exire;& nunquam in eo reuerti?

33 Reſp.Sotum *lib.*8.*de iuſt.q.*3.*ar.*2. exiſtimare,ſuperſtitioſum eſſe, hoc ſignum à dæmone petere; quia ipſe eſt pater mendacij, & nec ſibi,nec eius ſignis,eſt adhibenda fides.Verùm communiter cæteri Doctores affirmant, licere hoc ſignum petere; quia dæmon cogitur, exorciſmis Eccleſiæ veritatem dicere: & ſicut exorciſmis cogitur, relinquere obſeſſum; ità etiam vt der ſignum ſui diſceſſus. Et in Sacerdotali Romano exorciſta inſtruitur, vt hoc ſignum petat.Ità Sanchez *lib.*2. *in decal. c.*42.*n.*28.Delrius *lib.*6.*c.*3. *lit.B. in fin.* Bonacina *to.*2.*in* 2.*decal.præc. diſp.*4. *q.* 1.*pun.vlt.n.*15. Filliucius *vbi ſup.n.*214 & alij.

Exorciſta poteſt ne licitè, dæmoniacū, ſputo, alapis, & flagellis percutere, vel fumo mali odoris moleſtare?

34 Reſp. Delrium *lib.*2. *diſquiſ. magic. q.*30.*ſect.*3.& Symancas *de cathol. inſtit.tit.*63. *n.*32.opinari: Exorciſtam errare, dæmoniacum ità cedendo, ac moleſtando; & hoc eſſe ſuperſtitioſum: Quia dæmon fingit,ſe dolere, & affligi; vt aſtantes decipiat,& vt corpus dęmoniaci magis torqueatur. Dicendum tamen eſt,hoc verum eſſe,quando ſputa, flagellationes,fumus mali odoris, ac ſimilia adhiberentur, tanquam virtutem aliquam habentia directè,ad dæmones expellendos,aut affligēdos.Tunc enim hæc eſſent ſuperſtitioſa: quia nulla res corporea vim habet, ad eos cruciādos. Cum enim ſint ſpiritus, pati nequeunt à re aliqua corporali. Secus autem ſi adhibeantur,ad dæmonem confundendum, & in ipſius contumeliam & contemptum;vt ſic,ſe contemni in eo corpore,minimè patiens,illud deſerat.Tūc non ſunt ſuperſtitioſa, ſed licita; quia dæmon, qui ſuperbiſſimus eſt, cùm ſe contemni videt, torquetur. Verum cùm hæc in ſolam dæmonis contumeliam & contemptum fiant, moderata eſſe debent, itaut corpus dæmoniaci minimè torqueatur, ſed ſola dæmonis ſuperbia.Ità Sanchez *loc. cit. n.*30. Bonacina *to.*2.*in* 2. *decal.præc. diſp.*4. *q.*1. *pun.vlt.n.*13.& alij apud ipſos.

35 Similitèr licitum eſt, applicare dæmoniaco herbas medicinales, vel alia medicamenta, ad dæmonem expellendum.Quia applicantur,non quaſi vim contra dæmones habeant, cum nihil contra ipſos agere poſſint; ſed in eorū contemptum, & quatenus proſunt, ad auertendum humores, quibus homo à dæmone vexatur. Et ideò cautè ſe gerere debent exorciſtæ,in præbendis dęmoniaco medicinis, & illas nunquam, ſine Medici conſilio, præbere.Ita Sanchez *n.*31.Bonacina *loc.cit.*Qui etiam docent, neque eſſe ſuperſtitioſum, & vanum,nomen dęmonis in papyro ſcribere, & ſcriptum comburere; quia hoc non efficitur, vt ex illo igne magis dæmon

mon aduretur; sed in eius contemptum, & contumeliam; & in Sacerdotali Romano ità dicitur hoc esse faciendum. Esset verò superstitiosum, & vanum, radere pilos,& capillos dęmoniaci corporis, ad expellendum dæmonem; quia dæmon expellitur exorcismis, & oratione,ac ieiunio, nō autem medijs corporalibus, cum spiritus ipse sit; & ità docet etiam Sanchez *dicto c.42.n.33.*

Si Dæmones remedijs corporalibus ab energumenis non expelluntur: quare Raphael *Tobiæ c. 6.* dixit de immani illo pisce: *Cordis eius particulā si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus Dæmoniorum?*

36 RESP. non defuisse Doctores, qui opinati sunt. Deum huic piscis fumo dedisse virtutem supernaturalem, ad extricandos dęmones: sicuti dedit infernali igni corporali potestatē, illos torquēdi, & aquæ benedictæ virtutem, eos fugandi. Ità senticrunt Valerius *de sacra philosophia c.28.* Guglielmus Paris. *lib. de vniuerso*, Loyerius *lib. 8. de spectris c. 1.* vt refert Celada *in cap. 6. Tob.§.233. n.4.* Alij censent: Raphaelem supradictis verbis, voluisse dissimulare suā virtutem supernaturalem, ne,quando rem, adeò mirabilem,prędtitisset,Asmodeum expellendo, Angelus putaretur, & non homo: vt notant idem Celada *n.6.*Serarius *de dæmoniacis c.48.*Martinus del Rio *lib.2.disquis. magic.q.27.sect.2.* Et dæmonem fugare voluit Raphael vilissimo fumo cordis illius piscis,in contemptum,& ignominiam ipsius superbissimi dæmonis, qui fugit ab obsesso, ne ignominijs, & opprobrijs afficiatur. Sicuti ad illum expellendum ab energumenis Exorcistæ vtuntur ignominiosis illis verbis, quæ notantur in lib. qui inscribitur, *Flagellum Dæmonum:Spiritus immunde,miserrime,tentator fallax,pater mendacij,hæretice,fatue,furiose: bestialis, tui Creatoris inimice, luxuriose insipiens, crudelis, inique prædo,bestia,serpens,sus famelica, & immundissima, bestia scabiosa,bestia crudelissima, bestia omnium bestiarum bestialissima,eiecta de Paradiso, de gratia Dei, de loco felicitatis inenarrabilis de consortio, & societate Angelorum, creatura damnata, reprobata, & a Deo in æternum ob superbiam tuam maledicta:scelerate,nefande, blasphemе, & excommunicate.* Sicut ergo Exorcistæ ad eijciendum dæmones ab energumenis vilissimis ignominijs, & opprobrijs vti solent. Ita Raphael vilissimo illo fumo ad illum expellendum vti voluit. Et ideò Tobiæ dixit: *Cordis eius particulam si super carbones ponas fumus eius extricat omne genus Dæmoniorum.*

37 Insuper hæc verba dixit Raphael, vt communiter docent infrascripti, & alij Doctores: quia dæmon energumenum vexat per causas naturales, corporis humores alterando,& vel libidinis calorem accendit, vt ad lasciuiæ furorem stimulet, vel melanconicum humorem exicitat, vt ad perturbationem, ac desperationem animūm inducat. Fumus ergo cordis illius piscis extrieate poterat omne genus dæmoniorum, non directè,& principalitèr,sed indirectè,& dispositiuè, impediendo actionem dæmonis, & humorum alterationem per eius dispositionem contrariam, discutiendo melanconiam, dissipando dolorem, temperando libidini ardorem, & exhilarando animum,eo modo, quo musica Dauid impediebat agitationem Saul per dæmonem; & efficere etiam solent,ruta,hypericon, cornua caprina, artemisia, camaleontis iecur, lapis sardius,& chrysolitus,& similia. Sed directè principaliter, & complete, virtute supernaturali, & Angelica dæmon expulsus,& fugatus fuit. Ità Sacer textus *c.8. Protulit de cassidili suo partem iecoris, posuitq; eam super carbones viuos. Tunc Raphael Angelus apprehendit dæmonium,& religauit in deserto.* Ex quibus verbis clarè patet non ex illo fumo, sed ab Angelo dæmonem extricatum fuisse.Tacuit autem suam potestatem,Raphael,cum dixit:*Fumus eius extri-*

tricat omne genus dæmoniorum;ne ſe patefaceret Tobiæ, & ne ſciret eum eſſe Angelum, quem quaſi hominem viæ comitem,& ducem habebat. Sicuti eadem ratione vocauit ſe Azariam, & cum Tobia comedit,& bibit. Ità docet Abulenſis *in lib.1.Reg.c.16.* Franciſcus Victoria *relect. de Magia q. 6.* Zaccharias Viceccomes *par.1.tract.de remedijs corporalibus*,Martinus del Rio *lib.6.diſquiſ.magic.c.2.ſect.2. q.3.* & alij quamplures, quos citat, & ſequitur Celada *in dict.c.6.Tob.§.233.n.9.*

Eſt ne licitum Exorciſtæ præcipere Dæmoni ſub pœna excommunicationis, vt ab obſeſſi corpore exeat?

38 RESp. Negatiuè;quia dæmon non eſt capax excommunicationis; nam eſt extra forum Eccleſiæ. Solus enim homo viator excommunicari poteſt, quia eſt intra forum Eccleſiæ, & priuari poteſt communicatione fidelium, & vſu Sacramentorum. Inſuper excommunicatio fertur propter delicti emendationem, & animæ ſalutem:Dæmones autem nec poſſunt emēdari, nec eorum ſalutem ſperare. Ergo nullo modo excommunicari poſſunt. Et quāuis in Sacerdotali Romano inſtruitur Exorciſta, vt Dęmoni tanquam excommunicato præcipiat: non ſumitur verbum excommunicationis in proprio ſenſu, ſed metaphorico, pro execratione,& maledictione. Sunt enim à nobis deteſtandi, & expellendi, tāquam ſummè nociui, & execrabiles. Ità Sanchez *n.32.*Bonacina *n.10.*Filliucius *to. 2. tr. 24.c.8.n.216.*& alij.

Poteſt ne Exorciſta Dæmoni præcipere, vt abeat in locum deſertum, vel in Infernum,& indè ne egrediatur?

39 RESp. Negatiuè niſi præcipiat ſub conditione diuini beneplaciti. Quia Chriſtus dedit Eccleſiæ poteſtatem, eijciendi Dæmones; non autem dēſignandi terminum eiectionis. Dixit enim *In nomine meo Dæmonia eijcient:* Sub ſpe verò diuini beneplaciti, licet Dæmonem in Infernum trudere; quia Infernus eſt locus illi à Deo paratus: Licet etiam in deſertum locum eum mittere,& præcipere, ne indè amoueatur;vt hominibus nocere nequeat. Ita docent Thyreus *de dæmoniacis c. 6. nu. 23.*Martinus del Rio *lib. 6. diſquiſ.magic.cęp. 3. lit.B.* Sanchez *lib. 2. in decal. c.42.n.27.* Thomas del Bene *de iuram. c.6.de adiurat. dub.12.*

Poteſt ne Exorciſta, Dæmoni petenti, ne in Infernum relegetur, vel ne nouis cruciatibus afficiatur, conniuere, vt ab obſeſſi corpore egrediatur?

40 RESp. Affirmatiuè;quia Exorciſta non concedit hoc Dæmoni, tanquam amico, nec quia ei vult complacere; ſed quia vult medium, quo facilius compellatur, corpus obſeſſum deſerere. Et conſentiendo eius petitioni, nec Deo, nec proximo iniuriam facit: cùm non aliud intendat,niſi facilius ipſum Dæmonem expellere. Si verò Dęmon peteret in aliud hominis corpus tranſire, vtique illicitum eſſet,illi conniuere; quia eſſet in alterius damnum. Et ità docent Thyreus *de dæmoniacis c.vlt.n.8.* Sanchez *dicto c.42.n.36.* Bonacina *to.2.in 2. decal. præc.diſp.4. q.1. pun.vlt.n.14.*Thomas del Bene *vbi ſup. dub. 14.*

Si Dæmon, vt exeat ab obſeſſi corpore,aliquod opus bonum præſcribat, eſt ne illud faciendum?

41 RESp. Dæmonem aliquando bona opera conſulere ex malitia, vt facilius poſtea homines decipiat: Trāſfigurat enim ſe in Angelum lucis, vt animas obtenebret,& in æternum perdat. Ideò tutius eſt opus bonum, ab eo impoſitum; omittere, & in aliud commutare, ne ipſe in eo opere aliquid fraudis emoliatur. Quia vt benè notant Thyreus *lib.de apparit. ſpirituum c. 15. n. 20.*

n. 20. & Fagundez *in decal. to.* 1. *lib.* 1. *c.* 36. *n.* 13. Dæmonibus nec bona consulentibus auscultandum est; quia omnia bona, quæ nobis consulunt, tendunt ad malum, & ad nostram perniciem. Si verò opus bonum, à Dæmone præscriptum, sit vt pręceptum faciendum: obseruari debet, vt fiat, quia de se bonum est, vel quia ab Ecclesia, & non à Dęmone pręscribitur.

Vno Dæmone expulso, expelluntur ne omnes, qui sunt in obsessi corpore?

42 Resp. quod vt plurimum, vno Dęmone ab obsessi corpore egrediente, egrediuntur omnes; quia exorcismi sunt ęqualiter omnibus infesti, & tantam efficaciam in vno, ac in omnibus habent. Verùm hoc non est necessarium, & potest exire vnus, alijs non exeuntibus: quia sicut vnus in obsessi corpore ingredi potest, alijs non ingredientibus; ità potest vnus egredi, alijs non egredientibus. Et sicut Dęmones alij maiorem, alij minorem, potestatem in dæmoniaci corpus habent. Ità fieri potest, vt ij, qui minori potestate potiuntur, exire cogantur, reliquis in eodem corpore manentibus. Ità Sanchez *lib.* 2. *in decal. c.* 42. *n.* 8. Bonacina *vbi sup. n.* 16. Thomas del Bene *dub.* 15. Et ita etiam experientia docet.

In Dæmonis adiuratione possunt ne Exorcistę aliquando esse de superstitione suspecti?

43 Resp. Exorcistas posse de superstitione esse suspectos. Primò si Laicus, vel Clericus, sola prima tonsura insignitus, quasi ex speciali Dei priuilegio, vel ex officio exorcizare præsumeret; quia dum hoc priuilegium non ostendit, & certum est, ex officio hoc munus, ei non competere, de superstitione redditur suspectus. Secundò, si nouis exorcizandi formulis, & ritibus diuersis à communibus Ecclesiæ, vtatur. Tertiò si quis sibi vendicaret, habete plus virtutis ad Dæmones exorcismis eijciendos; quàm cæteri eiusdem ordinis. Verùm non esset de superstitione suspectus, qui diceret, se præditum esse, ad exorcismos adhibendos contra Dęmones, meliusque nosse, quo pacto in energumenis ipsi tractandi sunt. Quartò si vocibus ignotis vtatur, quas solis dæmoniacis ad aures dicunt; quia clam vti nominibus ignotis, non est absque superrstitionis suspicione. Ità Martinus del Rio *post lib.* 6. *disquis. magic. in Anacephalæosi monit.* 10. Ciruelus *de superstit.* 3. *par. c.* 8. Sanchez *in decal. lib.* 2. *c.* 42. *n.* 15.

Quomodo adiuranda est domus, quæ Dęmonum infestatione vexatur, vt ab ea ipsi expellantur?

44 Resp. cum Martino del Rio *lib.* 6. *disquis. magic. Anacephalæosis monit.* 6. quod si aliqua domus, spectris, aut alia Dæmonum infestatione, sit inquieta; Statim inquilini conscientiam excutiant, conterantur, & de peccatis confessionem instituant, & omnia de domo remoueant, quæ Deo displicere queãt. Deuotè insuper se Deo commendent, & Deiparæ, & Sanctis: & intereà dum durat vexatio, quotidie mane, ac vespere, Sacerdos quispiam, sacerdotali indutus cum stola, cruce, & aqua benedicta, accedat, & lustret omnia domus cubicula, & loca alia, recitans deuotè Psalmum: *Qui habitat in adiutorio Altissimi, & Euang. S. Ioannis: In principio erat Verbum*; & alias præcationes pias, & exorcismos, qui Dominicis diebus in benedictione aquæ, contra Dæmonum vim, & insidias, leguntur: Ponantur per singula præcipua domus loca rami Palmarum benedicti, & candelæ benedictæ, iubeantur dici Missæ à viris pijs, & Deum timentibus, pro quiete familiæ illius, & vt Dei ira cesset, & mittat Custodem Angelum suum, qui Dæmonem expellat, & domum illam custodiat. Caueant autem, ne cum Dæmone sermonem vllum misceant, vel loquenti, quidquam re-

spon-

ſpondeant. Multoque magis caueant, ne quem Magum, aut vlla ſuperſtitioſa, vexationi reprimēdę, remedia accerſent. Sed magna ſpe, & fiducia in Deum, miſericordiam eius ſumma cum patientia præſtolentur.

Exorciſta poteſt ne Dæmoni imperare, vt det ſignum aliquod ſui egreſſus ab obſeſſi corpore, & quod nūquam ſit indè regreſſurus?

45 RESP. quod Ciruelus *de ſuperſtit. par.3.c.8.* Sotus *de iuſtit. lib.8. q. 3. ar.2. ad 2.* exiſtimant; eſſe ſuperſtitioſum imperare Dæmoni, vt det ſignum ſui egreſſus ab obſeſſi corpore, nec ſit in illud regreſſurus. E. g. vt extinguat lampadem in alto poſitam, vel frangat vitrum in Eccleſiæ feneſtris, vel pulſet campanam in campanili, vel ſimile: quia Dæmon abſq; eo, quod egrediatur ab energumeni corpore, extinguere poteſt lampadem, vitrum frangere, & campanā pulſare, & quodlibet aliud ſignū efficere, vt credatur ſui egreſſus: & ſic Exorciſtam, & cæteros omnes decipere; cùm ſit pater mendacij. Ideò nec ipſi, nec ipſius ſignis aliquando fides adhibenda eſt. Confirmatur; quia poteſtas à Chriſto accepta, eſt ad expellendos in ſuo nomine Dæmones. Ergo nō ſpectat ad ſignum, quod ſuccedit expulſioni Dæmonum.

46 Sed ad has rationes obſtat vſus Eccleſiæ, in Sacerdotali Romano, vbi expreſsè dicitur: poſſe in exorciſmis pro obſeſſis à Dęmone tale ſignum expoſtulari: quia licet aliquando poſſit eſſe fallax; rarò tamen ità contingit: quādo in ſigni poſtulatione ſeruatur modus, ab Eccleſia præſcriptus. Nam ſignum hoc petitur, non vt conducens ad expulſionem; ſed vt expulſio, in nomine Chriſti ſequuta, nobis manifeſtetur. Credendum namq; eſt, quod Chriſtus Dominus reliquit ſuæ Eccleſię poteſtatem, ad expellendos Dęmones, non qualemcumque, ſed manifeſtam: & cōſequenter ad expoſtulandum ſignum, quo expulſio nobis innoteſcat. Et quāuis Dęmon ſit pater mendacij: tamen quotieſcumq; dicit aliquid, virtute diuina coactus per exorciſmos Eccleſię, fides ei adhiberi poteſt. Et ideò magis certi eſſe poſſumus de ipſius diſceſſu, & de ipſius non reditu, ſigno illo tradito, quàm non tradito. Verùm cautè ſe gerere debet Exorciſta, quoad petitionem huius ſigni, ne ex illius traditione, dānum aliquod, vel irreuerentiam rei ſacrę ſequatur. Et ità ſentiunt Thyreus *de Dæmoniacis c.46.n.23. & c.52. nu.4.* Martinus del Rio *lib.6. diſquiſ. magic. c.2.q.3.ſect.3.remed.4. & c.3.lit.B. in fin.* Sanchez *lib. 2. in decal. c.42. n. 28.* & alij.

Finis Primæ Partis.

I N D E X
LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ,
Quæ in hac Prima Parte referuntur.

Litera C. Caput, litera N. numerum marginalem indicat.

Ex Veteri Teſtamento.

10 Memoria iusti cum laudibus, & nomen impiorum putrescet. c.6. n.42.

16 Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur. c.17.n.10.& 19.

ECCLESIASTES.

5 Multas curas sequuntur somnia. c.12. n.5.

ECCLESIASTICI.

3 Qui amat periculum, in illo peribit. c.29. n.11.

34 Vana spes, & mendacium viro insensato, & somnia extollunt imprudentes. c. 12. n. 6.

Diuinatio erroris, & auguria mendacia vanitas est. c.13.n.2.

Nisi ab Altissimo fuerit emissa visitatio, ne dederis in illis cor tuum: Multos enim errare fecerunt somnia. c. 12. n.10.& 16.

44 Laudemus viros gloriosos in generatione sua: Multam gloriam fecit Dominus magnificentia sua à seculo, homines magni virtute. c.6. n.41.

ISAIÆ

15 Mihi curuabitur omne genu. c.3. n.4.

60 Regnum, quod non seruierit tibi, peribit. c.9 n.18.

IEREMIÆ

10 A Signis Cœli nolite metuere, quæ timent gentes, quia leges populorum vanæ sunt. c.11.n.6.

DANIELIS.

2 Somnium tuum, & visiones capitis tui in cubili tuo huiuscemodi sunt. c.12. n.4.

Ex nouo Testamento.

MATTHÆI

1 Angelus Domini apparuit in somnis ei dicens: Ioseph noli timere accipere Mariam coniugem tuam. c.2.n.2.

2 Apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Ægyptum. c.2.n.2.

Apparuit in somnis in Aegypto, surge, & accipe puerum, & matrem, & vade in terram Israel. c.12. n.2.

Responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem per aliam viam reuersi sūt. c.12. n 2.

4 Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. c.10. n.11.

Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. c.3.n.2.

6 Nemo potest duobus Dominis seruire, aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget. c.10 n.19.

7 Domine in nomine tuo prophetauimus, et in nomine tuo Dæmonia eiecimus, &c. c.3. n.17.

10 Qui honorat patrem, & matrem plusquam me, non est me dignus. c.8.n 18.

16 Prædicauerunt vbique Domino cooperante, sermonem confirmante, sequentibus signis. c.6. n.35.

17 Hoc genus Dæmoniorum nō eijcitur, nisi in oratione, & ieiunio. c.26. n.2.

22 Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. c.9.n.22.

26 Omnes, qui acceperint gladium, gladio peribunt. c.18. n.5.

Nonne possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum. c.18. n.5.

Adiuro te per Deum viuum, vt dicas mihi: Si tu es Christus Filius Dei. c.30.n.2. & 7.

MARCI

16 Iesum quæritis Nazarenum crucifixum. c.3.n.7.

Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ, docentes eos. c 9.n.15.

In nomine meo Dæmonia eijcient. c. 3. n.10.& 14.

LVCÆ.

10 Dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, et supra omnem virtutem inimici. c.30. n.10.

14 Exi in vias, & plateas, &c. & compelle intrare, vt impleatur domus mea. c.9. n.4.

16 Habent Moysen, & Prophetas, audiant eos. c.10.n.24.

21 Ego dabo vobis os, & sapientiam, cui non poterunt resistere omnes aduersarij vestri. c.21.n.3.

22 Domine si percutimus in gladio c.18 n.5.

Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua. c.3.n.21.

Reges gentium dominantur eorum. c. 9. n. 22.

IOANNIS.

3 Nemo potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. c.6. n. 43.

4 In spiritu, & veritate Deum oportet adorare. c.2.n.2.

5 Vt omnis honorificent filium, sicut honorificant patrem. c.3. n.4.

16 Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem. c.3. n. 21.

I N-

INDEX
RERVM NOTABILIVM
PRIMAE PARTIS.

Litera C. Caput, N. numerum marginalem indicat.

A.

Eua-

Adiuratio.

Adorare.

loco

Notabilium.

De-

D

Decreta Summorum Pontificum.

Gregorij XIII.

Bullæ Alexandri VII.

Decreta aliorum Summorum Pontificum.

Pius

Pius IV. anno 1560. decreuit Duellantes, et ad duellum prouocantes, cōsulentes, auxilium, vel fauorem dantes, interessentes à consilio, chartas scribentes, publicantes, & de illis intromittentes ipso facto esse excommunicatos, & subiacere alijs pœnis. c. 18. n. 43.

Decretum Ioannis XXII. contra Alchimistas. c. 24. n. 37.

Ex priuilegio Gregorij IX. & Clementis IV. potest tam Episcopus, quàm Inquisitor absoluere ab excommunicatione hæreticum pœnitentem post abiurationem. c. 29. n. 2.

In constitut. Clementis VII. quæ incipit *Cum sicut*, facultas, quæ conceditur Inquisitoribus, absoluendi hæreticos, intelligitur in foro externo, quamuis aliqui opinentur intelligi etiam de absolutione in foro conscientiæ. c. 29. n. 6. & 7.

Decreta S. Conciliorum.

Decretum S. Conc. Trid. sess. 7. prohibens sub excommunicationis pœna contemnere, omittere, vel mittare in solemni Sacramentorum administratione ritus consuetos, & approbatos ab Ecclesia. c. 2. n. 16.

Eiusdem S Conc. decretum sess. 25. de Sāctorum reliquijs venerandis. c. 3. n. 1. & c. 4. n. 1.

Eiusdem S. Conc. decretum sess. 25. de veneratione, & cultu, Sanctorum imaginibus debito. c. 3. n. 13. 14. & 15.

Eiusdem S. Conc. sess. 25. c. 2. & Con. Niceni act. 2. & 5: esse retinendum vsum depingendi Deum, & Angelos. c. 3. n 9.

In Conc. Trid. sess. 25. præcipitur, vt in reliquiarum veneratione omnis turpis quæstus eliminetur. c. 4. n. 16.

In Conc. Trid. sess 25. c. 19. expressè prohibetur duellum. c. 18. n. 3. & quibus pœnis punitur. ibid. c. 18. n. 19 et 65. 76.

In Conc. Trid. sess. 22. prohibentur in Missæ Sacrificio illa, quæ magis à superstitioso cultu, quā à Religioso, et vero inuēta sunt. c. 22. n. 16.

In Cōc. Trid. sess. 24. c. 6. conceditur Episcopis posse absoluere in foro conscientiæ ab hæresis crimine occulto. c. 27. n. 14.

Quæ facultas videtur reuocata in bulla Cœnæ. c 29. n. 5. Sed hoc alij negant n. 4.

In Conc. Trid. sess. 14. c. 7. est decretum: Vt nulla sit reseruatio in articulo mortis. c. 29. n. 10.

Conc. Niceni 2. act. 2. colendas esse Sanctorū imagines. c. 3. n. 16.

In Conc. Lateranensi c. 62. et Trid. sess. 25. exprimuntur quænam reliquiæ sunt venerandæ. c. 4. n. 9.

In Conc. Bitteriensi c. 2. statuitur, non debere gratiam spontè comparensium consequi, dimidiatè confitentes sua delicta. c. 8. n. 43.

In Conc. Toletano 4. c. 21. præcipitur, Iudæos suadendos esse ad christianam fidem, sed nō cōpellendos. c. 9. n 3. et c. 46. et si ad christianam fidem coacti sunt, illam tenere cogantur. c. 9. n. 8.

In eodem Conc. Toletano 4. c. 28. et Agatensi c. 42. prohibentur sortes diuinatoriæ. c. 17. n. 22. et 25.

In Conc. Cartaginensi 4. c. 7. definitur, Ecclesiæ exorcismos, ad expellendos Dæmones, à Christo Domino, vel ab Apostolis fuisse ordinatos. c. 26. n. 2. et c. 30. n. 24.

Decreta Sacrorum Canonum.

In c. *Quidam de Apostatis*, statuitur ad fidem catholicam conuersos, sequentes ritus sectæ derelictæ, tanquam hæreticos, et Apostatas esse puniendos. c. 2. n. 16.

In c. *Contra christianos de hæreticis*, statuitur Inquisitores cont a supradictos debere procedere tanquam contra hæreticos c. 2. n. 16.

In c. *Accusatus*, §. *licet de hæreticis in 6.* statuitur, vt Inquisitores S. Officij procedant cōtra superstitiones, manifestè hæresim sapiētes. c. 2. n. 17.

In c. *Quærendum de pœnitentijs dist. 2.* statuitur quid probandum sit de vitæ sanctitate canonizandi. c. 3. n. 26.

In c *Cum ex coniuncto*, §. *Cum igitur de hæreticis*, & in c. *Teneamus* 1. q. 1. et in c. *Prophetauit* 2. q. 7. §. *Item Balaam*, habetur miracula beatificandi, vel cannonizandi debere, facta esse in vita, et post mortē, et quod verè sint à Deo, et supra naturam. c. 3. n. 27.

In c. *Cum ex eo de reliquijs, & venerat. Sanctorum*, habetur, reliquias Sancti non canonizati à Summo Pontifice approbandas esse. Sancti verò canonizati ab Episcopo loci. c. 4. n. 3.

In c. *Quod in dubijs de consecrat. Ecclesiæ*, habetur, Oleum non consecratum mixtum cōsecrato remanere consecratum. c. 4 n. 6.

In c. *Sacris de Sepulturis*, habetur: cadauer excommunicati in loco sacro sepultum, si discerni nequeat, non esse exhumandum. c. 4. n. 6.

In c. 1. & 2. *de Reliquijs, & venerat. Sanctorū*, prohibetur, exponere publicè reliquias alicuius Sancti non approbatas ab Episcopo. c. 3. n. 12.

In c. *vlt. de Reliquijs, & venerat. Sanctorum*, præcipitur, Ne reliquiæ exponātur venales. c. 4. n 16.

In c. *Corpora de Consecrat.* præcipitur nè trāsferātur Reliquiæ Sanctorum, perpetuæ sepulturæ traditæ. c. 4. n. 24.

In c. *Sancta Apostolica de consecrat.* et in c. *Sacratas 23. dist.* est laicis prohibitum tangere calices consecratos, et alias res sacras. c. 4. n. 30.

ma-

in-

Duel-

fen-

ab

E

Ecclesia.

Electio.

ec

Ii tol-

F

Facultas.

Fama.

Famulus.

Fautores hæreticorum.

Ad

cum

Quare

sus. cap. 21. num. 12.

Modus medēdi remedijs nō naturalibus absq; Dæmonis pacto, sed ob aliorum traditionē, & experientiam non excusatur à peccato superstitionis. c. 21. n. 13.

Modus medendi absq; remedijs naturalibus, sed solùm cum applicatione alicuius rei sacræ, vel solis precibus, & orationibus, est superstitiosus, quia nec res illæ sacræ, nec preces, & orationes habent certam naturalem vim medendi morbos sine naturalibus remedijs. c. 22. n. 5. & sequ.

Vide Ensalmatores.

N

Natiuitates.

Natiuitatem pueri obseruare, ad coniectu- randum temperamētum, & naturalem inclinationem illius, ad iram, ad venerea, ad studia, ad continentiam, & similia, non est prohibitum. c. 11. n. 8.

Ex natiuitate pueri prædicere futuros casus fortuitos, vel ea, quæ pendent ex libera hominis voluntate est prohibitum, & peccatum. c. 11. n. 8 & 9.

Prædictiones temperamēti, & inclinationis naturalis ex pueri natiuitate sunt fallaces, & incertæ. c. 11. n. 9.

Prædicere casus fortuitos, vel ab hominis voluntate pēdentes, vt certos, aut probabiliter futuros est peccatum mortale. c. 11. n. 10. et 11. secùs autem coniecturaliter tantùm. n. 16.

Natiuitates hominum facere de futuris contingentibus, dependentibus ex humana voluntate, etiamsi non certò affirmare protestentur, prohibitum est à Sixto V. c. 15. n. 19. & ab Vrbano VIII. n. 26.

Natiuitates facere, & quomodolibet ostendere, & retinere de vita, & morte Summi Pontificis, eiusque vsque ad tertium gradum inclusiuè consanguineorum, prohibitum est sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, & vltimi supplicij, et confiscationis bonorum ab Vrbano VIII. c. 11. n. 26.

Trāsgressores istius decreti Vrbani VIII. puniri possunt etiam ab Inquisitoribus S. Officij. c. 11. n. 30.

Naturales prædictiones.

Naturales prædictiones ex causis naturalibus licitæ fieri possunt ex aspectu, & motu stellarum, vt eclypses, pluuiæ, siccitates, uenti, morbi, & his similia. c. 11. n. 1. & 2.

Hæ naturales prædictiones non sunt semper certæ, et infallibiles. c. 15. n. 3.

Illas, ut certas prædicere, uel futuras credere non est superstitiosum, sed imprudens credulitas, & temeraria prædictio. c. 11 n. 4.

Per astrorū iudicia, aut per alias diuinationes inquirere res preteritas occultas, vt furta, homicidia, adulteria, thesauros absconditos, & similia, est superstitiosum, et peccatū mortale. c. 11. n. 13.

Quæ sint naturales prædictiones, quæ ex astris absque peccato prænunciari possunt, notantur. c. 11. n. 15.

Notoria ars.

Vide Superstitio artis notoriæ.

O

Obseruatio vana, & superstitiosa.

Obseruatio vana, et superstitiosa, est procuratio alicuius effectus per media vana, & inutilia, quæ nec à natura, nec à Deo ad talem effectum instituta sunt, sed ex hominum vanitate, cooperante Dæmonum malitia. c. 19. n. 1.

Obseruantia vana differt à diuinatione, quia diuinatio ordinatur ad solam cognitionē indebito modo rerum occultarum. Vana autem obseruatio tendit ad opus, et ad effectum externum consequendum, vel ad aliquod malum vitandum. c. 19. n. 2.

Obseruatio hæc uana, est grauissimum peccatum, quia vel est cum pacto expresso, aut expressa Dæmonis inuocatione, aut cum pacto, vel inuocatione tacita. c. 19. n. 3.

Illa vtens ex curiositate, et leuitate quadam, cum pacto non expresso, sed implicito cum Dæmone ab aliquibus excusatur à mortali, ab alijs verò non. c. 19. n. 4.

Excusatur autē, qui ea utitur, vel ex ignorantia, aut inaduertentia vincibili; sed nō crassa, et supina, uel ad conuincendum alios, illā esse diabolicam institutionem. c. 19. n. 4.

Excusari etiam à mortali ob paruitatem materiæ, quando non adest pactum expressum, aliqui affirmāt, sed veriùs alij docent, in hac re non dari paruitatem materiæ. c. 19. n. 5.

Sub nomine rerum sacrarum, et uerborum, quibus vti solitum est in uanis obseruationibus, quid comprehenditur. c. 22. n. 1.

Obseruatio uana cum abusu sacrarum rerum, aut uerborum, est superstitio manifestè hæresim sapiens, absq; tali abusu est simplex superstitio, sed non hæreticalis, nisi adsit pactū cum Dæmone. c. 22. n. 2.

Obseruatione uana cum abusu sacrarum rerum, uel uerborum est casus spectans ad S. Officium. c. 22. n. 3.

Vide Modus medendi superstitiosus, et Superstitio uanæ obseruantiæ.

Omen.

Omen est diuinatio futuri euentus prosperi, uel

Pa-

Pec-

Sum-

De-

F I N I S.

Quamplurima, amice Lector, errata inuenies, in quibus, vel debita vocum terminatio ex vnius, vel alterius literæ falsitate violatur, vel rectus sensus, ex alicuius defectu dictionis deficiens conspicitur. Quæ potui huic correctioni subegi, cætera remittens pietati, ac prudentiæ Lectoris, qui condonare dignetur, & fallaci impressionis conditioni, & plusquam senili meæ imbecillitati parùm ad omnia obseruandum valenti, immò potius aliorum attentione indigenti.

Primæ Partis Errata corrige.

F. folium. C. columnam. L. lineam columnæ indicant.

F. 6.c.2.l.28.venerentur,verentur. f.10.c.2.l.13.exercendo,excedendo. f.15.c.2.l.14.fana,fanè. f.17.c.1.l.19.decisionis,decisiones. f.23.c.1.l.23.foueret,faueret. f.24.c.1.l.1.oblatū,oblatæ. f.30.c.1.l.26.Vrbano V I.Vrbano VIII.f.40.c.1.l.44.quàm,quem. f.44.c.2.l.5.ammirastonem,ammirationem. f.46.c.1.l.50.etiam,eorum. f.48.c.2.l.24.Idolatris,Idololatris. f.51.c.1.l.41.incenus,thus. f.57.c.1.l.34.illam, illum. f.62.c.2.l.40.idolotratam,idololatram. f.63.c.1.l.49 est,ex. f.64.c.1.l.2.Sausa,Sousa. f.73.c.1.l.1.puerteret,peruerteret. f.75.c.1.l.21.Gentile,Gentiles. f.84.c.1.l.24.Areomantia,Aeromantia, c.2.l.12.transfigurat,transfigurant. f.97.c.2.l.33.Bullæ, Bulla. f.114.c.1.l.16.incedibilius,incredibilius. f.119.c.2.l.16.interuenire,interueniret. f.123.c.2.l.50. Inducit enim in testimonium, Inducit enim in testimonium, quod non est testimonium. f.135.c.2.l.11.operari, opinari. f.154.c.2.l.10. superstitiorum, superstitiosum. f.161.c.2.l.25.admissione,admistione. f.165.c.2.l.35 facta,furta. f.169.c.2.l.36 autem,aut. f.172.c.2.l.37.fide,fidei. f.177.c.1.l.5.versu,versa. f.188.c.2.l.18.pusuaris,posueris. f.190.c.2.l.14.acquita,acquisita. f.294.c.1.l.33.moa, non. f.196.c.2.l.32.tibi,sibi. f.211.c.2.l.42.vtili,vtilis. f.212.c.2.l.29.abiuratio,adiuratio. f.214.c.2.l.51.illos,illas. fol.215.c.2.l.11.eijeiunt,eijciant. f.216.c.2.l.10.opere,opem. f.217.c.2.l.8.vt idiota, & idiota.l.12.& à multis,vt à multis. f.220.c.2.l.45.illia,illius. l.47.maleficium, maleficum.

Errata in Indice rerum notabilium corrige.

V. verbum. L. lineam verbi indicant.

V. Absoluere. l.26.maleficius,maleficus. l.28. Inquisitione, Inquisitore. v.Adiuratio l.28. intercedat, intercedant. v.Comparens sponte l.7.dispositio,depositio. v.Cultus non beatificatis l.46.lampadas, lampades. v.Decreta Alexandri VII.l.16.Summi Pontificia,Summo Pontifici v.Decreta Concil.l.3.mitrare,mutare. v.Ecclesia l.10. idololatram, idololatrum. v.Episcopus l.6.Summo Pontifice, Summo Pontifici. v.Famulus l.1.associans,associans.v.Gentiles.l.27.ad eodem legem,ad eorum legem. v.Idololatria l.64.quàm alij,quàm alijs. v Maleficium l.61.Si hoc boc signū,si hoc signū,l.72.rextinguitur,extinguitur,l.73. ex casu,ex visu. v.Obseruatio vana l.38 obseruatione, obseruatio. v.Omen l.16.Eliazer,Eliezer. v.Peccatum l.34.Diuinationes,Diuinationis. v.Phantasia l.5.turbulantes, turbulentes. v.Physiognomia l.4.oculus,oculos. v.Receptatores l.16.Capones,Caupones.v.Remedia l.12.mortalis,moralis. v.Sors l.30. licitè est ab suctoritate, licitum est auctoritate,l.49.Apostolatu,Apostolatum. v.Superstitio vanæ obseruantiæ l.12. præsumendom,præsumendum. v.Valous l.3.sepulturæ, sepultura.

DE SVPERSTITIONE
PARS SECVNDA.
De Sanctæ Inquisitionis Ministris, & Superstitionis reorum adiudicatione.

CAPVT I.
De Inquisitorum Sancti Officij requisitis.

1 Eymericus *par. 3. direct. q.* 1. & ibi Pegna *comm.* 50. docent (ex literis Apostolicis ad Inquisitores Vrbani IV. ann. 1261. & Clementis IV. ann. 1265. incip. *Præ cunctis nostræ mentis desiderabilibus*) Inquisitorem debere esse: *Conuersatione honestum, Prudentia circumspectum, Constantia firmum, sacræ fidei doctrinæ eminentèr eruditum, & virtutibus circumfultum.*

2 Requiritur namque vt sit: *Conuersatione honestus*, idest exemplaris, ac spiritualis, quia vt docet D.Thomas 2.2. *q.* 145. *ar.* 2. Pulchritudo spiritualis in hoc consistit, quod conuersatio hominis, seu actio eius sit benè proportionata, secundum spiritualem rationis claritatem, hoc enim pertinet ad rationem honesti: nam virtus sibi vendicat nomen honesti. Hoc requisitum desideratur in Inquisitore, vt sit dignus Iudex huius Sancti Tribunalis; tum quia, vt ait Ecclesiasticus, *c.* 37. *Anima viri sancti enuneiat vera*; & tū etiam, quia vt obseruat Symanchas *de republica lib.* 5. *c.* 5. *ex Philone lib. de legat. ad Caium*: Solet Deus bonis viris bona consilia, & Reipublicæ commoda suggerere.

3 Requiritur, vt Inquisitor sit *Prudentia circumspectus*, quia vt docet etiam D.Thomas 2.2. *q.* 166. *ar.* 2. Prudentia est completiua omnium virtutum moralium, vt dicitur *in 6. Ethic.* Hæc autem virtus in Inquisitoribus Sācti Officij, vt notat Pegna *loc. cit.* est plusquā necessaria, quia sæpè causę, quæ in hoc Sancto Tribunali occurrunt, prudentię potiùs, quam legum regulis expediri debent; & Carena *par.* 1. *tit.* 5. §. 4. *n.* 29. idem cofirmās, notat cū alijs DD. quod tanti facienda est prudentia in Magistratu, quod eligi potius debeat magis prudens, & minus doctus, quàm magis doctus, & minus prudens.

4 Requiritur, vt sit *Constantia firmus*, quia vt docet D.Thomas 2.2. *q.* 137. *ar.* 3. Constantia facit firmitèr persistere in bono contra difficultates, quæ proueniunt ex quibuscumque impedimentis exterioribus. Et S.Officij Inquisitor insistere firmitèr debet in rei veritatem agnoscendam; & secundum veritatem probatam proferre sententiam, & illius executioni constanter incumbere, nulla admissa, in rei fauorem, iniusta defensione, vt communitèr Doctores docent. Admonet enim Ecclesiasticus *c.* 7. *Noli quærere fieri Iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates; ne fortè extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in æquitate tua.*

5 Insuper esse debet Inquisitor *Sacræ doctrinæ fidei eminentèr eruditus*. Per doctrinam fidei, verè, & propriè Theologiæ cognitionem accipere debemus, ait Pegna *dicto commen.* 50. Vndè Eymericus opinari videtur: Inquisitorem potius Theologum, quam iuris peritum, esse eligendum; & ità etiam sentiunt Melchior Canus *lib.* 8. *c.* 7. *de locis theologicis*; Conradus Brunus *lib.* 4. *de*

4. *de hæreticis*, c. 1. Caietanus 2. 2. q. 185. ar. 3. Zanardus *in summ.* p. 1. c. 6. q. 12. Alij vero sustinent Inquisitorem potius debere esse IurisConsultum, quam Theologum; ità Symanchas *de cathol. instit. tit.* 41. n. 3. Scaccia *de iudic. lib.* 1. c. 87. n. 10. Diana *to.* 5. *tr.* 10. *res.* 7. ex *par.* 4. *tr.* 8. *res.* 52. Azorius *par.* 1. *lib.* 8. c. 18. *quæst.* 5. Sed Pegna optimè hanc quæstionem resoluit, dicens: Si fieri posset; is esset eligendus Inquisitor, qui vtraque studia, & Theologiæ, & vtriusque iuris, soluisset: sin minus, ritus cuiusque Prouinciæ obseruetur. Hoc tamen esse debet exploratum: Inquisitores diuinarum literarum, & Sacrorum Canonum peritos esse debere, vt docent etiam Conradus Brunus *lib.* 4. *de hæret.* c. 1. & Campegius apud Zanchinum ait *in præfat. verb. Circa*: Grauia enim sunt fidei negotia, & res, quas tractant magnæ; propterea per Iudices integerrimos, & doctissimos esse peragenda.

6 Tandem requiritur, vt Inquisitor Sācti Officij sit *Virtutibus circumfultus*, quia cum sit Iudex à Summo Pontifice specialiter delegatus, & ipsum repræsentans, vt notant Torreblanca *de magia, lib.* 3. c. 5. n. 2. *& seq.* Castro Palaus 1. *par. tr.* 4. *disp.* 8. *pun.* 12. §. 2. Carena *par.* 1. *tit.* 4. §. 7. n. 61. *& in q.* 4. n. 3. *& seq.* Consequenter debet esse ità virtutibus circumfultus, ut decenter Summum Pontificem repræsentet.

7 An uero requiratur etiam, ut sit ætatis 40. annorum: Affirmant Eymericus *par.* 3. *direct.* q. 3. & ibi Pegna *commen.* 51. nonnullos alios referens. Farinacius *de hæresi*, q. 186. n. 46. Zanardus *in summ. par.* 1. c. 6. q. 12. Sanctarellus *de hæresi*, c. 40. *dub.* 1. *conclus.* 5. n. 5. Castro Palaus *par.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8. *pun.* 12. n. 24. Quia in Clementina: *Nolentes de hæreticis*, expresse habetur: Neminem posse in Inquisitorem hæreticæ prauitatis eligi, nisi annum quadragesimum attigerit: Et rationem dicti Doctores assignant; quia in hac ætate esse solent homines prudentiores. Nec mirum, si Canones requirant, sufficere ad Episcopatum ætatem 30. annorum, quia in ea promotione maiori cum inquisitione procedi solet.

8 Sed hoc non obstante, Carena *loc. cit.* §. 4. n. 19. *& seq.* affirmat, quod ætas 40. annorum antiquitus requirebatur, quando Inquisitores eligebantur à Generalibus, & Prouincialibus Ordinum S. Dominici, & S. Francisci. Nam constat ex multis Pontificum rescriptis, Generalibus, & Prouincialibus vtriusque memorati Ordinis, hanc potestatem fuisse concessam: & præcipuè rescripto Innocentij IV. Patribus Prædicatoribus, & rescripto Clementis IV. Patribus Minoribus, ut referunt Eymericus *par.* 3. q. 3. Pegna ibi *comm.* 52. & alij quamplures, quos citat Carena *par.* 1. *tit.* 5. §. 2. *nu.* 5. *& seq.* At hodiè, quia Inquisitores eliguntur immediatè, uel à Summo Pontifice, uel à Sacra Congregatione Eminentissimorū Dom. Cardinalium Supremę Inquisitionis, & nec Summus Pontifex, neque S. Congregatio ligatur dispositioni dictæ Clementinæ: ideò necesse non est, ut Inquisitor eligatur quadraginta annorum. Ità Farinacius *de hæresi*, q. 186. *nu.* 51. Castro Palaus *par.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8. *pun.* 12. §. 2. n. 24. Sousa *in aphorism. lib.* 1. c. 1. n. 8. Zanardus *in summ. par.* 1. c. 6. q. 12. Et Carena 1. *par. tit.* 5. §. 4. n. 16. refert Sacram Congregationem deputasse Cremonæ annis elapsis Inquisitorem R. P. Ioannē Baptistam Martinengo, qui uix excesserat annum trigesimum. Et Pegna, Farinacius, Castro Palaus *loc. cit.* & Symanchas *de cathol. instit.* 34. n. 12. affirmant, in Hyspania Inquisitores creari, si annū trigesimum compleuerint, & idem seruari in Regno Lusitaniæ, refert Sousa ubi suprà, ex speciali Summi Pontificis concessione. Ex his igitur patet, quæ sint requisita Inquisitorum Sancti Officij.

CAPVT II.

De Inquisitorum Sancti Officij priuilegijs.

Au-

Auctoritas Inquisitoris in causis Sancti Officij, est ne maior, vel minor auctoritate Ordinarij?

1 Resp. esse maiorẽ, quia in causis fidei est pręcipuus Iudex, & delegatus Summi Pontificis, & eius personã repræsentat; vt ex *Clementina* 1. §. *Propter de hæreticis*, & ex *c. Præcipimus* 93. & probant Eymericus *in direct. par.* 3. *q.* 4. & ibi Pegna *comm.* 53. & Ioannes Andreas, Geminianus, & cæteri communitèr in *c. Ne aliqui de hæreticis in* 6. Et Eymericus *q.* 5. *n.* 4. ait: Si Episcopi, & Prælati procedant auctoritate ordinaria, cum Inquisitor semper procedat auctoritate delegata, certè maior est Inquisitor Episcopo; quia delegatus est; & omnis delegatus in officio sibi commisso, maior est quocumque ordinario; iuxtà illud *c. Sanè de officio, & potestate Iudicis delegati*; & idem confirmat textus in *c. Studuisti de officio legati, in l. fin. ff. de officio eius, cui mandata est iurisdictio, & in l. si Prætor eod. tit.* & vt notat Pegna *commen.* 54. est communis opinio. Quia Inquisitor cum vt delegatus repræsentet vices Summi Pontificis in causa sibi specialitèr commissa, ei veluti Summi Põtifici, relicto omni alio Iudice, obtemperandum est. Immò amplius addit Auctor Repertorij *inquis. verb. Delegatus, §. Delegatus repræsentat.* Ordinariũ etiam Inquisitoris mandato, obedire debere, quoniam delegatus non modo Summi Pontificis vices gerit, sed etiam eius locum tenet, *c. Si quis Episcopus* 2. *q.* 6. *& c. vltimo, dist.* 93. Ità Pegna, & alij quos ipse citat.

Inquisitores regulares, quodnam speciale priuilegium habent?

2 Resp. Quod Inquisitores regulares, in spectantibus ad S. Officiũ, minimè subduntur Prælatis sui Ordinis, sed solis Eminentissimis Cardinalibus Supremæ Inquisitionis ex priuilegio Alexandri IV. Clementis IV. & Vrbani IV. vt testatur Eymericus *in direct. inquis. par.* 3. *q.* 11. Quia etiam sunt ipsi in causis fidei delegati Summi Pontificis, & illius personam repręsentant; vt ex *c. Præcipimus* 93. *dist.* & probant Pegna *in d. q.* 11. *commen.* 60. Royas *de hæreticis, par.* 2. *n.* 418. Decianus *in tract. crimin. lib.* 5. *c.* 22. *n.* 33. & alij. Vndè si delinquant in his, quæ ad S. Officium pertinent, non sunt puniendi à Superioribus sui Ordinis, sed à dictis Eminentissimis Cardinalibus: Et in alijs delictis extrà S. Officium possunt quidem contrà eos inquirere, & informationem sumere Superiores sui Ordinis, non tamen illos punire, sed debent informationem ad dictos Eminentissimos transmittere; vt ab ipsis iudicentur, & sententia feratur: vt affirmant Farinacius *de hæresi, q.* 186. *n.* 128. Castro Palaus *par.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8. *pun.* 12. §. 2. *n.* 23. Carena *par.* 1. *tit.* 5. §. 8. *n.* 72. Diana *to.* 5. *tr.* 10. *ref.* 132. ex *par.* 4. *tr.* 8. *ref.* 53.

3 Ob dictam rationem, quia sunt Summi Pontificis delegati, & eius personã repræsentant, eis debetur titulus Reuerendissimi Patris; vt probant Ludouicus Paramus *de orig. S. Inquis. lib.* 3. *q.* 11. *n.* 23. & 24. Carena *loc. cit.* §. 6. *n.* 51. Nec obstat, quod S. Congregatio in literis, quas eis scribit, solent tantũ titulum Reuerendi, vel Admodum Reuerendi tribuere; nam aliud est (vt notat Carena ibidem) loqui de Inquisitoribus in ordine ad Sacram Congregationem, aliud in ordine ad sibi subditos.

4 Similiter ob eandem dictam rationẽ eis debetur præcedentia supra Vicarios Generales Episcoporum, nedum in causis S. Officij, sed etiam extrà ipsas causas, & in omni loco, quia præcedentia debetur habenti maiorem dignitatem, vt probant Freccia *de subfeudis, lib.* 2. *tit. Quis dicatur Dux, n.* 46. Ciriacus *controuers. forens. to.* 2. *controuers.* 201. *n.* 73. Fabius de Anna *cons.* 40. *n.* 14. Inquisitores autem maiorem habent dignitatem, quam Vicarij Generales Episcoporum, quia repræsentant Summum Pontificem; & Vicarij Epi-

Episcoporum ipsorum Episcopos. Immò horum Vicarij illis subduntur in causis ad Tribunal S.Officij spectantibus; quia iurisdictio Inquisitorum extenditur contra omnes, qui ab ea expressè non sunt exceptuati, quales sunt Episcopi soli, non autem eorum Vicarij, vt docent Barbosa *de offic.Episc. par.3. alleg.112. n.13.& seq.* Carena *par.1.tit.4.* §.7. vbi hoc idem alijs rationibus confirmat. Sed *n.67.* notat: si Vicarius Episcopi sederet in Synodo cum suis Clericis, tunc Inquisitores non deberent eum praecedere, nam ibi resideret vti suorum Clericorũ Caput.

Inquisitores possunt ne familiam habere armatam?

5 RESP. Affirmatiuè; possunt autem Inquisitores habere familiam armatam ad suam defensionem, & familiae suae, & ad capiendos haereticos, eorumque receptatores, defensores, & fautores, ex priuilegio Clementis IV. *in c.Nolentes*, renouato à Ioãne XXII. vt testantur Eymericus *in direct.par.3. q.56.*& Pegna ibi *commen.*105.vbi notat: hoc priuilegium ità competere Inquisitoribus fauore fidei, & in odium haereticae prauitatis; vt eorum officiales portare possint arma die, ac nocte. Idquè non obstante quacumque lege ciuili, vel municipali, in contrarium edita, vel edenda. Immò quicumque legem conderet, qua prohiberetur officiales Inquisitorum arma deferre, velut impeditor sacri officij puniri posset; iuxtà doctrinam Glossae communiter receptam *in c. Statutum* t.*de haereticis in 6.* & post pauca subdit: Inquisitores posse hanc armorum licentiam cõcedere etiam alijs ministris, qui quauis alia ratione S.Officio inseruiunt, veluti Aduocatis, Notarijs, Consultoribus, Custodibus, & alijs. Idem confirmant Zanardus *in direct. Theol. par. 2.c.6.q.15.* Symanchas *de cathol. instit. tit.41. n.15.* Bernardus Comensis *in Lucerna verb.Inquisitor,*§.14. Ioannes Royas *de haereticis,par.2.tit.de priuilegijs Inquisitorum,n.*422. Campegius *in addit.ad Zanchinum, tr.de haeret.c.31. lit.A.* Farinacius *de haeresi,q.*189. Diana *to.5.tr.10.res.*20.ex *par.4. tr.8. res.* 31.& alij,quos citat,& sequitur Carena *par.1.tit.14.§.1.n.1.*

6 Circà hoc priuilegium praecipit Clemens IV. *in c. Nolentes*, vt refert Eymericus *loc. cit. Porrò Inquisitoribus ipsis districtius inhibemus; vt nec abutantur quomodolibet concessione portationis armorum, nec officiales, nisi sibi necessarios habeant tales, qui se conferant ad sua, cum Inquisitoribus ipsis officia exequenda*. Quales autem esse debeãt huiusmodi familiares.Ioãnes XXII. *in d. sua Constit.* his verbis expressit: *Mandamus quatenus neminem familiarem, nisi eiusdem Ecclesiae fidelem,ac deuotum, & laudabilis conuersationis, & vitae habere, quomodolibet praesumatis*. Et Symanchas *de cath. institut.tit.41.n.15.* ait: quod eligendi sunt viri boni, & pacifici,& quod in Hyspania non eliguntur, nisi vxorati. Numerus certus istorum familiarium non est à iure statutus, sed omninò positus est prudentissimae dispositioni S.C.Eminentiss.Cardin. vt ait Carena *par.1.tit.14.§.3.n.6.* & si haec licentia abutantur ipsi familiares, grauiter puniri debent ab ipsis Inquisitoribus, vt §.4. probat ipse Carena. Abuti autem dicũtur,si esset eis licentia restricta ad certum genus armorum, & ipsi aliud genus armorum vetitum edicto Principis secularis portarent. Vel si arma sibi concessa gestarent, vt delicta deliberata perpetrarent; vel ex eorum vsu alijs scandalo essent. In his casibus possunt, & debent puniri grauissimè ab Inquisitoribus. Ità Carena *n.10. & seq.*

7 Nec solũ Inquisitores possunt habere familiam armatam; sed quoties ea non sufficit pro S.Officij executione, possunt auxilium secularium Magistratuum per censuras Ecclesiasticas compellere, vt eis praebeatur; ità ex multis Põtificum rescriptis, docet Pegna, *par.3.commen.*106. & si in eo auxilio

xilio præstando, aut contumaces, aut negligentes fuerint, nō solum excommunicari possunt, sed honore priuari, & alijs pœnis pro delicti qualitate coerceri, iuxtà *c. Ad abolendam, §. penult. & c. Excommunicamus, §. Moneantur de hæreticis.*

Possunt ne Inquisitores carceres proprios pro reis S. Officij habere?

8 RESp. posse ex *c. Vt inquisitionis de hæreticis in 6.* & docent Eymericus *in direct. par. 3. q. 58.* & ibi Pegna *commen. 107.* Qui etiam docent, quod cum ex iure Canonico carcer detur, ne dum ad custodiam, sed ad pœnam, *cap. Quamuis de pœnis in 6.* & tradunt Conradus Brunus *lib. 5. de hæret. c. 12.* Locatus *in opere iudiciali*, Repertoriũ Inquisit. Comensis *in Lucerna verb. Carcer*, & cæteri communiter: Inquisitores carcerem propriũ habere possunt tantum ad custodiam; quoad pœnam vero illum habent communem cum Episcopis. Quia condemnare non potest Inquisitor sine Episcopo, nec vice versa, reum ad carcerem perpetuũ, vel ad tempus, neque ad duriorem carcerem conijcere, qui sit magis ad pœnam, quàm ad custodiam; ex *Clementina 1. de hæreticis*, vt notat ibidem Pegna. Igitur Inquisitores possunt habere carcerem proprium ad rei custodiam, non autem ad pœnam. Verum si reus securus non esset in loco mitiori, tunc ad arctiorem per solum Inquisitorem potest transferri; quia hoc fieret ad custodiam, non ad pœnam. Ità docent Paulus de Leazaris, Zabarella, Imola, & alij *in Clement. Multorum de hæreticis.* Vndè notat Pegna, si immineret fuga, vel colloquium, aut aliorũ peruersio, vel aliud quid huiusmodi, quod in detrimentum veritatis verteretur, tunc solus Inquisitor, nō requisito Episcopo, reum posset arctiori, & obscuriori loco occludere. Cauendum tamen ne tanta sit carceris asperitas, vt delinquens ibi moriatur; quia tunc qui hoc decreuit, illum subire, irregularis fieret. Vt affirmant Abbas *in c. A nobis de apostatis, & in c. Qualitèr, & quando de accusation.* Zabarella *in Clementina vnica de homicidio*, Locatus *in opere iudiciali, verb. Carcer, n. 6.* Pegna *commen. 107. vers. Verumtamen*: qui etiam *comment. 108. vers. Ad hæc*: ait: quod Inquisitores bis singulis mensibus tenentur visitare vinctos, & ab eis quærere, an necessaria illis ministrentur, & an benè, vel secus habeant. Et si occasio, aut necessitas postulauerit, ter, & quater id facere, non erit indecorum; immò quandoque est necessarium. Et ità etiam docet Symanchas *de cathol. institut. tit. 16. n. 13.*

Possunt ne Inquisitores interpretari statuta contra hæreticos, & eorum fautores, & contra eosdem edicta, inconsulto Episcopo promulgare?

9 RESp. Affirmatiuè, ità Eymericus *in direct. par. 3. q. 86. ex literis Apostolicis Alexandri IV.* Idem tenent Campegius *apud Zāchinum c. 16. vers. Rursus arbitrium Iudicis.* Addit verò Pegna *comm. 135. direct.* hæc fortassis, etsi vera sint de stricta iuris ratione: tutius tamen est, in re tam graui adhibere Episcoporum cōsilium, vbi commodè adhiberi poterit, aliàs vrgente causa solus fortassis Inquisitor poterit id præstare.

10 Quoad ædicta verò certum est, Inquisitores posse inconsulto ordinario, quoties oportuerit publicare ædicta aduersus hæreticos, eorumque complices, fautores, receptatores, & defensores, quibus iubeant sub pœna anathematis, vniuersos id delictum reuelare. Ità docent Eymericus *par. 3. n. 52. in forma admonitionis de hæreticis reuelandis*, Ioannes Royas *tract. de hæret. par. 2. de priuilegijs Inquisitorum, nu. 415.* Zanchinus *de hæret. c. 11. nu. 2.* Pegna *loc. cit. vers. Rursus non modò*, & vsu etiam comprobatur. Si autem ordinarius ædicta huiusmodi publicauerit, non potest Inquisitor illa reuocare, sed potest confirmare; sic enim Episcopus,

copus, & Inquisitor, quasi vnus, fortius contrà Religionis hostes pugnabunt.

Inquisitores possunt ne noua condere statuta in suis Diœcesibus, augendo pœnas?

11 RESp. posse ex rescripto Innocentij IV. relato à Pegna *par.3.cōment.* 155. *vers. Ad hæc paucis antea diebus.* Et ità etiam docet Ioannes Royas *loc.cit.n.*440. Quia dum Episcopus in sua Diœcesi statuta condere potest, per textum *in c.2. §. Statuto de cōstitution.in 6.* & ibi Glossa, & communiter DD. contra hæreticos, blasphemos, sortilegos, & similes peccatores, vt ab his sceleribus acerbitate pœnarum homines auocentur. Ergò multò magis id poterunt contra eosdem Inquisitores, qui in causa hæresis, aut maiorem, aut saltem æqualem habent cum Episcopis iurisdictionem. Notat tamen hic Pegna *vers. Ex his facilè:* Consultius esse, vt in hoc casu Inquisitores Episcoporum consilium adhibeant; vel quod tutius est, Supremum Sanctæ Inquisitionis Romanæ Senatū consulant, à quo in rebus grauibus in fidei causis nunquam est discedēdum.

Possunt ne Inquisitores post sententiam pronunciatam, rei pœnitentiam mitigare, aggrauare, vel commutare?

12 RESp. Affirmatiuè, ità docet Eymericus *3.par.n.194.in fin.* In forma enim sententiæ sibi reseruant: *Retinentes nobis ex certa scientia, & expressè, quod possimus liberè dictam sententiam, seu pœnitentiam mitigare, aggrauare, commutare, tollere totaliter, vel in parte, si & quando, & prout nobis toties quoties videbitur faciendum.* Super quibus verbis notat Pegna *cōment.*44. Hoc est insigne Inquisitorum priuilegium, vt etiam post sententiam iurisdictio eorum in eadem causa non expiret. Et idem docent Guido Fulcodius *in consultat.ad Inquisitores, qu.* 13. Archidiaconus *in c.Vt commissi de hæret. in 6.* Et quod in dicta sententia expressè sibi hanc facultatem reseruet, cautum fuit *in Concil. Narbonensi, c. 7. & in Conc.Bitteriensi, c. 22.*

In causis fidei possunt ne Inquisitores summariè, & de plano procedere absque Aduocatorum, ac iudiciorum strepitu, ac figura?

13 RESp. Affirmatiuè, quia ità statuerunt Alexander IV. ann.1251. in rescripto incipiēte; *Cupientes, vt inquisitionis negotium.* Vrbanus IV. ann. 1261. in rescripto: *Licet ex omnibus*, & Bonifacius VIII. *in cap. Statuta de hæret.in 6.* vt referunt Eymericus *par. 3. q.*54. Pegna *comment.*103. Vbi ait. Est autem magnum, & singulare priuilegium hoc: quoniam Iudex, qui potest procedere simpliciter, & de plano, non cogitur omnem ordinem iudiciarium seruare. Nàm hæc verba inter cætera hoc operantur; vt si quid omissum sit ex ordine iuris, non propterea processus vitietur, vt ex Glossa *in d. cap.Statutum verb.Figura*, dummodò substātialia causæ, & iudicij non omittantur, quæ sunt citationes, iuramenti præstatio de veritate dicenda, probationes legitimæ, exceptiones vtiles, appellationes necessariæ: induciæ, seù termini competentes, & alia huiusmodi, sine quibus, aut verè delictum probari non posset; aut reus non valeret se iuste defendere. Hæc enim, & si quæ sunt similia prohiberi non possunt ab Inquisitoribus virtute huius amplissimi priuilegij. Ità Pegna *comment.* 104. *in fine.*

Inquisitores habent ne facultatem absoluendi hæreticum pœnitentem ab excommunicatione?

14 RESp. posse illum absoluere in foro externo, quod priuilegium eis concessum fuit à Gregorio IX. in rescripto incipiente: *Ille humani generis*, ab Innocentio IV. in rescripto incipien-

.piente: *Tunc potissimè*, & à Clemente IV. vt refert Pegna *in direct.par.3. comment.*141. & tradunt hoc ipsum priuilegium Eymericus *par.3.direct. nu.*58. *& q.*92. Locatus *in opere iudiciali ver. Absoluere, n.* 11. Repertorium Inquis. *verb. Absolutio*,§.*Sed nunc*,Symanchas *de cathol.instit.tit.3.n.*1.

15 In foro tamen cõscientiæ Inquisitor potest tantum absoluere ab hæresi, quando causa cognita pronunciatur sententia, & reus in vtroque foro absoluitur. An verò hanc facultatem habeat in foro cõscientiæ, quando hæreticus est occultus, nec coram ipso denunciatus; sed secretè suam hæresim illi confitetur: aliqui affirmant, posse in foro conscientiæ illum absoluere, vt referunt Sanchez *in Decal. lib.*4. *c.*12. *n.*1. Diana *to.*5. *tr.* 8. *ref.*19. ex *par.*1. *tr.*5.*ref.*5.Thomas del Bene *de offic.inquisit.par.*1.*dub.*57.*n.*1. *& seq.* Sed cõmuniter alij negant, quia Inquisitores sunt Iudices in solo foro externo constituti, nec apparet aliqua Pontificis constitutio eis concedens, posse in foro cõscientiæ ab hæresi absoluere: munus enim Inquisitorum est, delicta inquirere, & delinquentes iudicialiter punire. Immò Eymericus *par.* 3. *n.*59. loquẽs de spõtè venientibus in tẽpore gratiæ,& hoc crimen confitẽribus; Inquisitores prudenter expresè admonet. *Attẽdat Inquisitor taliter veniẽtes, qualiter veniant detegere errorem suũ. Nàm si volunt detegere tantum in foro pœnitentiali per modum confessionis sacramentalis, Inquisitor illos non admittat, nec confessiones eorum audiat. Non enim Inquisitores, vt Inquisitores, sunt Iudices in foro pœnitentiali, & interiori, sed iudiciali, & exteriori.* Vndè ad cõfessiones sacramentales libenter accedere non debent; ne inquisitionis officium deludatur, & sacramentum pœnitentiæ contemnatur. Nàm si Inquisitor audiat aliquem in confessione sacramentali, & ille errorem suum confiteatur: si posteà processu temporis denuncietur, vel accusetur, & Inquisitor iudicialiter inquirat; factum detegitur, dum ille citatur, & medio iuramento interrogatur. Tunc imponet Inquisitori, quod secretum confessionis reuelauit, & sacramentum pœnitentiæ scandalizabit. Quarè talium confessiones sacramentales non sunt ab Inquisitoribus admittendæ. Detegant ergò crimen suum coram Inquisitore in foro iudiciali, Notario eorum confessionem recipiente; & si totaliter crimen est secretum, secretè Inquisitor eum absoluat, iniuncta aliqua pœnitentia salutari. Et si prius denunciatus, & accusatus fuerat, mitius cum eo procedat; quia venit non vocatus. Ità Eymericus,& ità etiam docent Pegna *comment.*22.*nu.*59. Campegius *ad Zanchinum,c.*34.Locatus *in opere iudiciali,verb.Absoluere,nu.*7. Sanchez *loc. cit.n.*3.Suarez *to.*5. *in* 3.*par. disput.*43. *sect.*1.*n.*5. *& de fide, disp.*21.*sect.*4.*n.* 15.Sanctarellus *tr.de hæresi,c.*4. *dub.*7. *n.*31.Farinacius *de hæresi,q.*192. *n.*52. *&* 54.Zechius *in summ.par.*1.*tit. de fide, rubr.de hæresi, c.*11.*n.*18.Nouarius *in singul.conclus.*4.*nu.*2. Carena *par.* 2. *tit.*2.§.7. *nu.* 61.Ricciullus *tr.de iure person.lib.*5.*c.*15.*n.*13.Ioannes Valerus *in differen.vtriusque fori,verb.Hæresis, differ.*3.*n.*3.Riccius *par.*2. *decis.*579.*n.* 5.Barbosa *de potest.Episcop.par.*2.*alleg.* 40.*n.*28. Thomas del Bene *de offic. inquis.par.*1.*dub.*57.*n.*11. *& seq.*

16 Confirmatur, quia S.C. Eminentissimorum Cardinalium, ità declarauit verbis expressis: *Episcopum, aut Inquisitorem absoluere iam non posse hæreticũ in foro conscientiæ*, vt refert Barbosa *in sess.*24.*c.*6.Concilij Tridentini. Facultas igitur Inquisitoribus data extrà iudicialiter hæreticos pœnitentes, & à nullo Iudice inquisitos absoluendi, consistit in hoc, quod possunt ad secretam abiurationem, & secretam pœnitentiam illos admittere, & eosdem remittere ad proprium Confessarium, vt ab eo sacramentaliter absoluantur, iuxtà *Clementinam* 1. *de hæret.* & sic absolutio valebit in foro cõscientiæ,& in foro externo iudiciali, cum oriatur à iurisdictione in tali foro, vt notat Ricciullus

ciullus *loc. cit.c.*14.*n.*1.*&* 2. vbi addit hanc facultatem non esse reuocatam per Bullam Cœnę, quod etiam alij docent.

17 In Regnis verò Hyspaniæ, & Siciliæ Inquisitores facultatem habent absoluendi ab hæresi,non solum in foro externo, & iudiciali, sed in foro cōscientiæ, & interno, vt cum alijs Doctoribus affirmat Diana *to.*5.*tr.*8.*ref.*19. *&* 20.ex *par.*1.*tr.*5. *resol.*3. *&* *par.*4.*tr.*8. *ref.*35.

Inquisitores possunt ne delegare facultatem absoluēdi hæreticum occultum in foro cōscientiæ?

18 Resp. quod Campegius *in addit. ad c.*34.*Zanchini de heret.vers. Cum itaque*, docet; Inquisitores non posse delegare facultatem, absoluendi hæreticum occultum in foro conscientiæ; Symanchas *de cathol. instit. tit.* 3. *n.*5.ait: maximè dubium esse,eos hanc facultatem habere: & Enriquez *lib.* 6. *de pœn.c.*7. *n.*3. sustinet hanc facultatē non posse concedi à quolibet Inquisitore, sed à toto Consistorio: supponit enim, Inquisitorum iurisdictionem non in quolibet Inquisitore, sed in toto consessu esse. Sed Sanchez *in Decal. lib.*2.*c.*12. *n.*4. Freitas *in addit.ad tract.de confess.solicit.n.*16. Villalobos *in summ.to.*2.*tr.*1.*diffic.*12.*n.*7. Homobonus *de exam.Eccles.par.*2. *tr.*11. *c.*6. *q.*11.Diana *to.*5.*tr.*10.*ref.*19.*ex par.*1. *tr.*5.*ref.*3. docent, quemlibet Inquisitorem posse delegare cuilibet Confessario, facultatem absoluendi hæreticū occultum in foro conscientiæ. Et probari potest, quia Episcopus vigore Concilij Tridentini *sess.* 24.*c.*6. potest facultatem absoluendi occultum hæreticum in foro conscientiæ,Confessario concedere, nec per Bullam Cœnæ illi hæc potestas sublata fuit,vt docent Nauarrus *in summ.c.*29.*n.*260.*&* *lib.*5. *consil.*in 1.edit.*tit.de sentēt. excommun. consil.*15.*q.*1.& in 2.edit.*tit.de priuileg. cons.*11.*q.*1.Guttierez *qq.canon.lib.*1.*c.* 13.*circa fin.*Enriquez *lib.*6.*de pœn.cap.* 14.*n.*7.Bannes *in* 2.2.*q.*11.*ar.*4.*dub.*2. *post* 2. *conclus.argum.* 3. *vers. Et si quis obijciat*, & ibi Aragonius *ar.* 3. *col.*10. *vers.Sed dubiū est*, Emmanuel Sà *verb. Episcopus,n.*37. & alij, quos citat Sanchez *in Decal. lib.*2. *cap.*11.*nu.*27. Et quamuis alij, quos refert ipse Sanchez *n.*26.sustineant: hanc facultatem illi Episcopis per Bullam Cœnæ esse reuocatam; tamen supradicti Doctores respondent,vt notat Diana *to.*5.*tr.*8.*ref.* 15.*n.*3.*&* 4.*ex par.*1.*tr.*5.*ref.*2. quod in Bulla Cœnæ non sit mentio expressa Concilij Tridentini, quod quidem esset necessarium, vt cēseatur illi derogatum; quia Constitutioni, & decreto dicti Concilij, propter eius grauitatē non intelligitur derogatum, nisi de eo fiat mentio specialis, *cap.ex parte de capell. Monach.* & ibi Glossa *in verb. Nulla mentio, cap.Nonnulli de rescript.* vbi etiam Glossa *in verb. Fecerunt mētionem*, & ibi Felinus cum multis alijs. Nec valet dicere Pium V, Gregorium XIII.& Clementem VIII. contrarium declarasse: quia vt benè respondent Sousa *in Bulla Cœnæ,cap.*23. *disp.*100. *conclus.*3.*n.*7. & Fagundez *de præceptis Eccles.lib.*8.*c.*8.*n.*32.*&* 33. de illis Pōtificis declarationibus non constat authenticè, neque de oraculis viuæ vocis, & cum sit res, tàm grauis, & sciētibus Pontificibus controuersa, deberet expressè declarari, ad tollendos laqueos animarum. Vndè post pauca subdit Fagundez: Si hæresis sit nota quinque,vel sex, vel si hæreticus quinque, vel sex complices habeat, adhuc dicetur occulta, & ab illa poterunt Episcopi absoluere: immò in magna Vrbe hæresis non dicetur publica, si nota fuerit septem, vel octo personis, Ità Fagundez.

19 Sed Inquisitores,& Episcopi, quoad priuilegia æquiparantur, nec minora priuilegia reperiuntur concessa Inquisitoribus, quàm Episcopis, vt docent Gratianus *discept.forens.to.*2.*c.*240. *nu.* 35.*&* *c.*341. *n.*11. Royas *de hæreticis, par.*2.*n.*409. Paramus *in tr.de origine S.Inquisitionis pluribus in locis*, Carena

par.1.

par.1.tit.14.§.5.n.19.Thomas de Carleual *in tract. de foro competenti*, *lib.1. tit.1.disp.2.qu.6.sect.6.nu.508.& seq.* Ergò sicut Episcopi possunt delegare alicui Confessario facultatem, absoluendi in foro conscientiæ hæreticum externum occultum; ità & Inquisitores. Sed in hoc non est recedendum à praxi, quæ videtur esse in contrarium.

20 Notandum etiam, quod hæc absolutio impertiri potest ab Episcopo, & ab Inquisitore extrà sacramentum cōfessionis: Illa enim particula: *In foro conscientiæ*, non intelligitur solùm, audita sacramentali confessione, sed etiā vt absolutio non prosit in foro externo, & iudiciali, si posteà contingat iudicari. Quia forum conscientiæ non est solum forum sacramentale, sed forum secretum conscientiam respiciens, ità vt absolutio non præiudicet foro externo. Ità docent Nauartus *c.27. n. 41.& lib.5.consil.tit.de priuilegijs,consil. 11.q.2.*Suarez *to.2.de relig.tr.6. lib.6.c. 16.n.4.& in tr.de fide,disp.21.sect.4.& de censuris,disp.41.sect.2. n.11.* Sāchez *de matrimon.lib.8.disp.34. & in Decal. lib.2.c.11.n.13.*Diana *to.5.tr.8. res.15. n.6.ex par.1.tr.5.resol.2. nu. 6.* & alij, quos citat, & sequitur Thomas del Bene *de offic. inquis.to.1.par.1. dub.53. sect.7.n.2.& seq.*

Inquisitores possunt ne vices suas alijs delegare?

21 Resp. Affirmatiuè, patet in *cap. Vt commissi*, §.*Committendi de hæreticis in 6.& in Clementina 1. & 2.eod. tit.& in Constitut.Clementis VII.& Pij II.* & docent Eymericus *in direct.par. 3.q. 13.* & ibi Pegna *comment.62.* & alij communiter: quia sunt Delegati Summi Pontificis, vt suprà dictum est, & patet ex *c.Ne aliqui de hæreticis in 6.* Et delegatus Principis potest subdelegare, *l.à Iudice, Cod. de iudicijs,c. Super quæstionum, extrà de offic. iudic. deleg.* Et solus, Inquisitor potest in officio sibi tradito, Vicarios, seu Commissarios instituere, vt docent Eymericus *3.par.q.14.* & Pegna *commen.63.* Dixi Vicarios, & Commissarios: quia, vt notat Pegna, potest eos plures sibi constituere, quando in eius Diœcesi plures Ciuitates continentur; nàm tūc in singulis per se interesse non potest: ideò in singulis Ciuitatibus vnum Cōmissarium constituere valet, virum doctum, prudentem virtutibus ornatum, & in fidei negotijs aptum, atque idoneum; qui denunciationes, vel accusationes, & informationes à quibuscumque recipiat, & contra quoscumque procedere liberè valeat; & tàm testes, quàm reos citare, arrestare, compedire, confessiones, seu testificationes recipere, & eas probare, & examinare, & ad testificandum cogere, atque pro dicenda veritate, vna cum Domino Episcopo, seu eius Vicario, tormentis exponere, ac etiam ponere in carcerē, qui magis ad pœnam, quàm ad custodiam videatur, consilium peritorum conuocare, & generaliter omnia facere, quæ ipse Inquisitor facere valeret, si ibi præsens personaliter adesset. Hæc autem omnia Eymericus commemorat *in forma instituendi Commissarium, p.3. direct. n.37.* Et posse Inquisitores illa committere, constat *ex c.Vt commissi*, §. *Committendi de hæret. in 6.* & ex rescripto Vrbani IV. incipiente: *Licet ex omnibus*. Et docent Gondissaluus *tr. de hæret.q.7.n.13.* Bernardus Comensis *in Lucerna,verb.Inquisitor*, §. 2. Royas *de hæret.par.2.n.429.* Pegna *comm.10. n.37.* & alij.

22 Admonet tamen Symanchas *de cathol.instit.tit.64.n.11.* testium examinationem ab ipso Inquisitore debere fieri, nec alteri esse committendam, nisi in aliquo casu graui, & vrgenti, quando neque ipsi testes ad Inquisitorem accedere, facilè possunt, neque Inquisitor ad illos. Quia quæ ab Inquisitoribus fiunt maturius, & prudentius facta esse præsumuntur, quàm quæ fiunt ab eorum substitutis. Quod etiam cōfirmant Pegna ibidem, & Castro Palaus *par.1.tr.4.disp.8.pun.12.§.2.n.12. in fin.* qui etiam dicunt ità in Hyspania

cautum eſſe, *in quadam instructione edita anno* 1484.*c.*17. Et multò magis non debent Inquiſitores Commiſſarijs committere, ſententias pronunciare, præcipuè aduerſus relapſos, & impenitentes. Quia cum de vita hominis agatur, altiori examine, quàm illo, quod fieri poteſt per Vicarium, ſeu Commiſſarium indiget. Quod etiam docet Eymericus *q.*15.*n.*3. Inſuper non poteſt Inquiſitor dare facultatem ſuo Vicario, ſeu Commiſſario ſubdelegato, vt iterum ille alium ſubdeleget, vt docent Gloſſa *in c. Super quæſtionum*, §.*Porrò, verb. Transfert de officio iudic. deleg.* & Gloſſa *in c. Cum cauſam, verb. Delegatus de appellat.* Archidiaconus *in c. Quamuis*, & Ioannes Andreas *in c. Is cui de off. deleg. in 6.* Pegna *comment.* 64. & alij; quia ſi ſubdelegatus poſſet ſubdelegare, daretur proceſſus in infinitum, quia ſecundus ſubdelegatus poſſet alium ſubdelegare, & ſic in infinitum.

Prohibitio legendi, ac retinendi libros hæreticorum, compræhendit ne Inquiſitores, & eorum Vicarios, ſeu Commiſſarios?

23 RESp. illos comprehendere, nec poſſe legere libros hæreticorū, niſi eis ab Apoſtolica Sede, vel à Sac. Cōgregatione Inquiſitionis fuerit cōceſſa facultas; ſuſtinent Barboſa *de poteſt. Epiſcop. par.*2.*alleg.*90.*n.*8. Ricciullus *in tract. de iure perſon. lib.*5. *c.*25.*n.*4. Suarez *de fide, diſp.*20.*sect.*2.*nu.*28. Sanchez *in Decal. lib.*2.*c.*10.*nu.*46. Azorius *par.*1.*lib.*8.*c.*16.*qu.*13. Fagūdez *in Decal. lib.*1.*c.*14.*n.*22. & alij. Quia in Bulla Cœnæ omnia priuilegia legēdi huiuſmodi libros reuocantur; & Summus Pontifex ſibi reſeruat hanc facultatem concedere.

24 Sed non deſunt alij Doctores, qui docent: Inquiſitores, & Commiſſarios à Sede Apoſtolica deputatos, poſſe legere, & retinere libros hæreticorum: quia *in Constitutionibus Iulij III.* cuius initium eſt: *Cum meditatio, & Pauli IV. Cum in futurorum, & Pij IV. Cum pro munere*; in quibus expreſsè habetur: Quod nemini licitum eſt, legere libros hæreticorum quacumque fulgeat dignitate, & reuocantur facultates conceſſæ quibuſcumque perſonis, cuiuſcumque ſtatus, Ordinis, & conditionis, etiāſi Epiſcopali, vel Archiepiſcopali, vel alia maiori dignitate Eccleſiaſtica, vel ſeculari præheminentia fulgeant, exceptis Inquiſitoribus, & Commiſſarijs à Sede Apoſtolica deputatis. Ex qua exceptione patet: Inquiſitores, & dictos Commiſſarios nō comprehendi in prohibitione ſupradicta, ſed poſſe hæreticorum libros legere. Ità docent Pegna *in direct. in c. Fraternitatis de hæreticis, verſ. Item hæc prohibitio*, Naldus *in ſumma verb. Bulla Cœnæ, n.*11. Duardus *in ead. Bulla, lib.*2.*q.*51.*in fin.* Farinacius *de hæreſi, qu.* 180.§.1.*n.*43. Graſſius *par.*1. *deciſ. lib.*4.*c.*18.*n.*45. Azorius *par.*1.*lib.*8.*c.*16.*q.*13. Bonacina *in Bull. Cœnæ, to.*3.*diſp.*1.*q.*2.*pun.*4.*nu.*10. Zanardus *in direct. theol. par.*2.*c.*7.*n.*16. Torreblanca *de Magia, lib.*3.*c.*15.*n.*27. Souſa *in Bull. Cœnæ, diſp.*15.*nu.*5. Diana *to.*5.*tr.*10.*reſ.*137.*ex par.*4.*tr.*8. *reſol.*46. & alij.

25 Notandum verò eſt, ſubſtitutos Inquiſitorum, ſeu Commiſſarios ab Inquiſitoribus deputatos non poſſe libros hæreticorum legere, quia huiuſmodi Commiſſarij non cenſentur à Sede Apoſtolica inſtituti. Et facultas legendi libros hæreticorum conceditur Inquiſitoribus deputatis à Sede Apoſtolica. Inquiſitor autem non eſt Sedes Apoſtolica: niſi ipſe hoc peculiare priuilegium habeat: tunc enim perſpicuum eſt poſſe facultatem concedere, iuxtà præſcriptos priuilegij terminos. Vel ſi Commiſſarij ſint auctoritate Sedis Apoſtolicæ creati. Idem ſentiunt Pegna *vbi ſup. verſ. Falluntur ergò*, Carena *par.*2.*tit.*10.§.1.*n.*14. Marius Alterius *de cenſuris, to.*1.*lib.*5.*diſp.*2.*c.*6.*verſ. Hæc prohibitio*, Meralla *to.*1.*diſp.*1.*c.*2.*diff.*11.*nu.*415. Bonacina *loc. cit.* In Regnis autem Hyſpaniarum ſo-

solus Inquisitor Generalis potest legere libros hæreticorum, & illæ, cui ipse commiserit, & non alij Inquisitores, vt affirmat Diana vbi suprà.

Inquisitores habent ne facultatem concedendi alijs licentiam legendi libros hæreticorum?

26 Resp. negatiuè. Ità Sanchez *in Decal.lib.2.c.10.n.43.* Sousa *in aphoris.inquis.lib.1.c.21. n.62.* Pegna *loc.cit. vers.Numquid autem Inquisitores*,& alij. Summus enim Pontifex expressè sibi reseruauit hanc licentiam concedere in dicta Bulla Cœnæ. Et quamuis supradicti Doctores doceant, posse Inquisitores, & Commissarij à Sede Apostolica deputati dictos libros legere, & retinere, tamen tutior, & probabilior est prima sententia negantium,nec posse illos legere,nec retinere, neque legendi, vel retinendi licentiam alijs præbere. Nisi particularem habeant ab Apostolica Sede,vel à Sac.Congreg.S.Officij facultatem. Quia vt notat Carena *par.2. tit.10.§. 1.num. 13. in dicta Bulla Iulij III.* & aliorum nihil de nouo Inquisitoribus conceditur: sed tantum facultates, & licentiæ, si quas anteà habebant, eis non reuocantur, vt etiam obseruat Barbosa *de potest.Episcop.alleg. 90. n.8.*

Inquisitores, & alij S.Officij Ministri possunt ne excommunicari absque speciali Sedis Apostolicæ licentia à Prælatis, etiam Sedis Apostolicæ delegatis?

27 Resp. negatiuè, ex priuilegio eis concesso *ab Alexandro IV. anno* 1259. *& Vrbani IV. anno* 1261. *& Clementis IV. in rescripto incipiente:Catholicæ fidei*; vt testantur Eymericus *in direct.par.3.q.9.*Pegna ibi *commen.*70. Carena *par.1.tit.5.§.13.n.*87. Et licet in dictis Constitutionibus solum exprimantur Inquisitores, Notarij, & Scriptores; tamen hoc priuilegium extenditur,vt ait Pegna,ad omnes Sãcti Officij Ministros, nempè ad Aduocatos, ad Procuratorem Fiscalem, ad Consultores, ad carcerum custodes,& similes. Tum quia fauores non sunt restringendi, sed ampliandi, *cap. Odia de regul.iur.in 6.* Tum fauore fidei; Et tum quia eadem iuris ratio reperitur in his Mininistris, ac in illis; & satis æquum videtur, vt Sanctitas sua etiam ad alios Ministros illud extenderit. Hoc tamen priuilegio gaudent,quamdiù in prosecutione huiusmodi negotij fuerint; quia amotis ab Officio Sãctæ Inquisitionis, cessat priuilegium; nàm priuilegium cessat, cessante causa *l.Addicere, §.Quæuis, ff. de iure patron. & c.Cum cessante de appellat.* Ex dictis arguit quoque Pegna; quod si Inquisitor sit obligatus ad soluendam pensionem,aut quodlibet aliud in forma Cameræ, non potest contra eius personã aliquam actionem intentari, aut excõmunicationem ferri, durante officio, absque expressa Romani Pontificis facultate, faciente de hoc priuilegio mẽtionem,ac illud reuocãdo. Nec obstat: Inquisitorem obligando se in forma Cameræ, huic priuilegio renunciasse; quia quando priuilegium est potius totius Ordini, quàm priuatis personis concessum, illi renunciari non potest, *cap.Si diligenti,extra de foro cõpet.* & ibi Glossa, Hostiensis, Ioannes Andreas, & communiter alij. Ergò cum dictum priuilegium concessum sit toti Ordini, seu Collegio Inquisitorũ, & propter publicam vtilitatem, & fidei fauorem, & vt hæreses extirpentur, non potest à particulari in sui preiudicium renunciari. Et si quis dicat: ex hoc damnificari contrahentes cum Inquisitoribus, cùm non possint ius suum consequi. Negatur; quia habent recursum ad Pontificem,vel ad supremos Inquisitores, qui re cognita debitores cogent,vt eis satisfiat. Ità Pegna.

Inquisitor, & eius socius possunt ne, se mutuo ab excommunicatione absoluere, & in irregularitate di-

spensare in casibus, in quibus possunt eorum Superiores absoluere, & dispensare?

28 RESp. Affirmatiuè, patet ex *Constitut. Vrbani IV.* quæ incipit: *Vt negotium fidei*, ann. 1261. vbi dicitur: *Vt negotium fidei valeatis, liberius promouere, vobis auctoritate præsentiū indulgemus; vt si vos, & fratres vestri Ordinis socios vestros, excommunicationis sententiam, & irregularitatem incurrere aliquibus casibus, ex humana fragilitate contingat, vel recolatis etiam incurrisse, quia per iniunctum vobis officium, ad Priores vestros de leui super hoc recurrere, non potestis, mutuo vos super his absoluere, iuxtà formam Ecclesiæ, & vobiscum auctoritate nostra dispensare possitis in casibus, in quibus dictis Prioribus, vt dicitur, est ab Apostolica Sede concessum.*

29 In tribus verò casibus Inquisitor, & socius mutuo se absoluere nō possunt. Primus est, quando omiserunt procedere contra quem procedere debuerant. Ex *cap. Multorum, §. Verum de hæreticis.* Omissio autem esse debet, nō solum contra iustitiam, sed etiam contra conscientiam, & scientiam ipsius Inquisitoris: ità vt sciat esse procedendum, & ex amore, vel odio, aut pretio, vel prece non procedat. Secundus est; ne prætextu Officij Inquisitionis, quibusuis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorquent: nec scienter attentent, Ecclesiarum bona, ob Clericorum delictum, prædicti occasione officij, Fisco etiam Ecclesiæ applicare, vt in *Clement. Nolentes, §. Etiam ipsorum de hæreticis.* Tertius est, cum alicui hæreseos crimen falso imposuerunt, aut dixerunt, eos impediuisse Sacrum Officium, qui re vera non impediuerūt; vt in *Clement. 1. de hæreticis, §. Verum quia.* Ità Eymericus *par. 3. direct. q. 24.* & ibi Pegna *comment. 73.* qui etiam notat ex dictis verbis colligi, quod neque ab illis casibus possunt absoluere, quorum absolutio non est suis Superioribus concessa.

30 Quod facultatem habeant dispensandi se mutuo in irregularitate, patet ex dictis verbis Vrbani, & idem referunt Eymericus *q. 23.* Pegna *comment. 72.* Repertorium Inquis. *verb. Irregularitas, §. Si tamen*, Campegius *apud Zanchinum, c. 31. in princ.* Royas *tr. de hæreticis, p. 2. nu. 423.* Diana *to. 5. tr. 10. res. 69. ex par. 4. tr. 2. res. 102.*

31 An hoc priuilegium competat Cōmissarijs Inquisitorum, affirmatiuè respondent fauore fidei, Pegna, & Diana *locis citatis.*

32 An verò Inquisitores possint alijs dispensare, in irregularitate contracta ob hæresim occultam. Negatiuè resp. quia licet *Constitutio Clemētis VII.* quę incipit: *Cum sicut, §. Vobis etiam*, id cōcedat Inquisitoribus pro solo consciētiæ foro, & ità sentiant Mandosius *de signatura gratiæ, vers. Absolutio ab hæresi*, Lelius Zechius *in summ. tr. de fide, c. 11. n. 16.* Enriquez *lib. 14. de irregularit. c. 18. n. 2.* Tamen hoc priuilegium, vel fuit reuocatum per alias posteriores Pontificum Bullas, vt ait Pegna *par. 3. comment. 175.* vel fuit personale, & non perpetuum, nec vsu receptum, vt ait Suarez *to. 5. in 3. par. disp. 43. sect. 1. n. 5.* & ità etiam affirmant Sanchez *lib. 2. in Decal. c. 25. n. 19.* Diana *to. 5. tr. 10. res. 136. ex p. 4. tr. 8. res. 85.* Et Pius V. anno 1567. prohibuit dispēsare, vt Sacerdotes hæretici, pœnitentes, Missam celebrarent, testè Sanctarello *de hæresi, c. 25. dub. 1. n. 6.*

Inquisitores, & eorum Ministri absentes, possunt ne percipere distributiones quotidianas, ac si essent pręsentes?

33 RESp. Affirmatiuè; Sic enim est eis concessum in multis Romanorum Pontificum Constitutionibus, vt referunt Sanctarellus *lib. 1. variar. resol. q. 11. n. 5.* Barbosa *de Canonicis, c. 24. n. 2.* Carena *par. 1. tit. 5. §. 13. n. 93.* & alij, quos citat, & sequitur Diana *to. 5. tr. 10. res. 135. ex par. 4. tr. 8. res. 71.* Et præcipuè eis conceditur in suis pręben-

bendis, & dignitatibus pro præsentibus haberi, & integros fructus suarum præbendarum, simùl cum quotidianis distributionibus percipere, fauore fidei: à Paulo III. & Pio V. vt aiunt Armendaniz *in recopil.legum*, Nauarr. *lib.2.tit.23.leg.2.§.2.n.7.* Royas *singul. 96.& de haeretic.par.2.n.*420.& alij. Et ità declarasse Sacram Cardinalium Congregationem, testatur Garzias *de benef.to.1.par.3.c.2.n.356.*

Inquisitores, & eorum Ministri sunt ne immunes ab omnibus datijs, gabellis, & grauaminibus?

34 RESP. Affirmatiuè; vt notat Pegna *par.3.commen.2.litt.F.versic.Mandantes vobis*, vbi refert verba legis Federici Imperatoris, quæ sunt: *Mandantes vobis, vt dictum Inquisitorem, eius socios, notarius, & familiares, ac eorum res, & bona ab huiusmodi guidagijs*, *datijs*, *portibus*, *ac ab alijs oneribus*, *& grauaminibus, liberos, & expeditos esse, faciatis, non permittentes, eos pro huiusmodi aliquid soluere, aut eis damnum aliquod à quocumque inferri, siuè pro personis, siuè pro rebus. Quinimmò prouideatis eisdem de securis transitis, & portu, ac custodia, aut guidagio, sicut per eundem Inquisitorem fueritis requisiti*. Hæc ibi. Et idem aiunt Royas *de haeret. par.2. n.*421. Carena *loc. cit.n.97.*

Inquisitores, & eorum socij ac cæteri Ministri Sanctæ Inquisitionis, quas indulgentias in vita, & in morte consequuntur?

34 RESP. quod Inquisitores plenariā Indulgentiam consequuntur, quandocumque in vita, pro exequendo sanctę inquisitionis officio, laborāt, & in morte, si in prosecutione officij diem claudant extremum: ex literis Apostolicis, Clementis, Alexandri, & Vrbani IV. incipient. *Præ cunctis*, §. *Vobis autem*; vt referunt Eymericus *par.3.direct.q.130.* Pegna ibi *commen.* 179. Repertorium Inquis. *verb. Indulgentia*, §. *Item Inquisitores*, Tabiena *in summ. verb. Inquisitor*, §. 39. *in fin.* Royas *tr.de haeret.par.2.n.*412. Carena *par.1.tit.5.n.94.*& alij.

35 Socij, Notarij, & omnes alij Inquisitorum Ministri, qui in hoc Sancto Tribunali auxilium præstant, seu inseruiunt, quando in vita pro Sācto Officio laborant, Indulgentiam triumannorum, & si in prosecutione moriātur, plenariam lucrantur; vt patet ex dictis literis Apostolicis, & notant Eymericus *qu.128.* Pegna *comment.* 177. & 178.

36 Ex eisdem literis Apostolicis possunt Inquisitores conferre Indulgentiam viginti, vel quadraginta dierum Clero, & populo, quoties actio aliqua in fauorem fidei celebratur; vt similiter notant Eymericus *q.* 127. Pegna *comment.*176. Carena *loc. cit.* & alij.

CAPVT III.

De iurisdictione Inquisitorum Sancti Officij, & eorum Commissariorum.

Inquisitorum iurisdictio est ne delegata, vel ordinaria?

1 RESP. esse delegatam, non verò ordinariam, quia non est iurisdictio vniuersalis, quæ extendatur super omnibus criminibus, & delictis, sed tantum in causis specialibus hæresis, & contra fidem spectantibus. Et quia Inquisitores à Summo Pontifice iurisdictionem accipiunt, & sunt eius delegati, & eius personam repræsentantes. Ità docent Eymericus *in direct. par.3. q.4.* Pegna ibi *comment.53.* Azorius *to.1.lib.8.c.18.q.6.* Molina *tr.5. de iustit. disp.28.n.4.* Farinacius *de haeresi, q.186. n.39.* Scaccia *de iudic. c.67.n.5.* Zanardus *in direct.Theol.par.2.prac.1.cap.6.* Castro Palaus *par.1.tr.4.disp.8.punct.12.§.2.n.2.* & alij. Sunt tamen aliqui Doctores, quos citat Diana *to.5.tr.10. ref.1.*

ref. 1. *ex par.* 4. *tr.* 8. *ref.* 1. qui sustinent Inquisitorum iurisdictionem esse ordinariam. Sed non est recedendum à prima sententia, quæ probabilior, & communior est. Verum quamuis hæc iurisdictio non sit ordinaria, sed delegata; habet tamen perfectiones, & excellentias, etiam iurisdictionis ordinariæ; vt docent Sanctarellus, *tr. de hæresi, c.* 40. *dub.* 1. *n.* 5. Emanuel de Valle de Moura *Opusc.* 1. *de ensalm. & incantat. sect.* 3. *c.* 1. *n.* 6. Castro Palaus, & Diana *locis citatis*. Summi quoque Pontificis delegati sunt illi Inquisitores, qui non eliguntur immediatè ab ipso Summo Pontifice, sed ab alijs, vt illi, qui eliguntur à Generali Hyspaniarum Inquisitore; quia etiam isti à Sede Apostolica iurisdictionem accipiunt, vt patet ex literis Vrbani IV. & Clementis IV. relatis à Pegna *in fin. directorij*, & probat multis rationibus Castro Palaus *vbi sup. n.* 4. & docent Eymericus *vbi sup.* Vmbertus Locatus *in iudiciali inquisit. vers. Vndè Inquisitores*, Repertorium *verb. Inquisitor, vers. An Inquisitores*, Lelius Zecchius *summ. par.* 1. *tit. de fide, rubr. de hæresi, c.* 11. *n.* 13. *versic. Et sunt delegati Papæ*, Royas *singul.* 114. *n.* 4. & *tr. de hæret. par.* 1. *num.* 438. Farinacius *vbi sup. n.* 41. & alij.

Inquisitoris auctoritas in conquirendis, & puniendis reis S. Officij est ne maior, quàm Episcopi?

2 R Esp. Quod si Inquisitor, & Episcopus in aliquos reos hæreticos, vel de hæresi suspectos, exemptos ab Episcopo, inquirunt auctoritate delegata, vterque est pari potestate, quia vterque eam habent à Romano Pontifice. Sed si Episcopus de hæresi cognoscit, & reum inquirit auctoritate sua ordinaria; maior est auctoritas Inquisitoris; quia auctoritas à Principe commissa, & delegata est maior, quàm sit ordinaria, quam habet inferior, *c. Sanè* 2. *de off. deleg. l.* 1. *ff. de officio eius, cui mandata est iurisdictio*. Vndè si Episcopus, & Inquisitor aliquam citent, vt coram ipsis compareat de fide, & religione responsurus; citatus ille coram vtroque se exhibere debet, si diuersa sint tempora ipsius citationis. Sed si eodem tempore fuerint, sistere se debet coram Inquisitore; vt probant Eymericus *in direct. par.* 3. *q.* 5. & Pegna *comment.* 54. Panormitanus *in c. Significasti, n.* 1. & 5. *de off. deleg.* & *in c. vlt. n.* 10. *de consuet.* & *in c. Si quis contra, n.* 2. *de foro compet.* & *in c. Pro illorum, nu.* 15. *de præbend.* Et ratio est, quia Inquisitor gerit vicem Romani Pontificis, in causa sibi speciatim delegata. Ergò ei, velut Pontificis locum sustinenti, obtemperandum est, quolibet alio Iudice posthabito. Ità etiam docent Symanchas *de cathol. institut. tit.* 25. *nu.* 5. Farinacius *de hæresi, q.* 186. *n.* 87. & *seq.* Castro Palaus *loc. cit. punct.* 13. *n.* 3. & alij communiter.

Inquisitorum iurisdictio extēditur ne aduersus omnes personas in hæresis crimine delinquentes?

3 R Esp. Affirmatiuè, pręter infrascriptas personas ab eorum iurisdictione exemptas. Possunt enim Inquisitores procedere contra hæreticos, & eorum credentes, receptatores, defensores, fautores, necnon contra infamatos, vel suspectos de hæresi, ac contra impedientes, seu retardantes directè, vel indirectè S. Officij negotium; vt patet ex *c. Vt officium de hæreticis in* 6. & *ex c. excommunicamus itaque, §. Credentes, eod. tit.* & ex literis Clementis, & Vrbani IV. quæ incip. *Præ cunctis in §. Cæterum*, & probant Eymericus *in direct. par.* 3. *q.* 65. & 66. & ibi Pegna *comment.* 94. & 95. Geminianus *in cap. Ne aliqui de hæret. in* 6. & cæteri Doctores communiter.

Quinam sunt isti, qui iurisdictioni Inquisitorum non subduntur?

4 R Esp. quod sunt, primo. Summi Pōtifices, quia prima Sedes à nemine iudicatur: Inquisitores enim

sunt

sunt Papæ delegati, & inferiores: & inferior suum Superiorem iudicare nõ valet, ex *cap. Inferior 22. dist. & l. ille à quo, ff. ad Trebell.* & docet Eymericus 3. *par. q. 26.* Sed in tali casu hæc cognitio, vt ait Michael Zanardus *in direct. Theol. par. 2. c. 6. q. 20.* spectabit ad Generale Concilium. Notandum verò Summum Pôtificem, vt personam priuatam ex ignorantia, errare posse in fide, vt cum nonnullis Doctoribus notat Pegna *comment. 74.* non tamen vt Summus Pontifex potest hæreticus esse, quia est successor D. Petri in Ecclesia: Petro autem dixit Christus Dominus Luc. 22. *Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos:* Quomodò autem cõfirmare posset in fide fratres suos Pôtifex, nisi labe hæresis infectus esset? Et ità docent Symanchas *de cath. instit. tit. 12. n. 14.* Suarez *in tract. de fide, disp. 10. sect. 6. dub. 4. n. 11.* Sotus *in 4. dist. 22. q. 2. ar. 2.* & alij, quos citat, & sequitur Pegna *dicto comment. 74.*

5 Ab Inquisitorum iurisdictione eximuntur Nuncij, & Officiales Apostolici, qui vices Summi Pontificis in aliquibus causis, seu causa gerunt, & quorum officium, circa negotia Sedis Apostolicæ versatur. Patet ex literis Ioannis XXII. vt ait Eymericus *q. 26.* & ex Extrauag. *Cum Matthæus de hæreticis.* Et obseruant etiam Pegna *comment. 75.* Zanardus *loc. cit. q. 21.* Suarez *de fide, disp. 20. sect. 4. n. 26.* Molina *tr. 5. de iustit. disp. 28. n. 20.* & alij, quos citat, & sequitur Diana *to. 5. tr. 10. resol. 10. ex par. 4. tr. 8. res. 24.* Qui etiam docent non comprænhendi in hac exemptione Officiales Apostolicos, & Nuncios, qui mittuntur, & dantur ad decidendas causas inter partes, quæ ad Sedem Apostolicam non pertinent, sed priuatorum vtilitatem respiciunt.

6 Eximuntur ab Inquisitorum iurisdictione Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, & Cardinales; aduersus enim istos procedere, & iudicare in causis fidei Inquisitores non valent. Ex *cap. Inquisitores de hæret. in 6.* Et ità docet Eymericus *q. 27.* Pegna *comment. 76.* Gondissaluus *tr. de hæret. q. 7. n. 15.* Symanchas *de cathol. institut. tit. 25. n. 7. & 8.* Repert. Inquis. *verb. Episcopus, §. Ad secundum*, Diana *loc. cit. res. 11. ex par. 4. tr. 8. res. 21.* Qui etiam affirmant, nomine Episcopi venire omnes sic consecratos, etiam Titulares, quia hi sunt veri Episcopi, & verè dignitatem Episcopalem habent. Possunt verò Inquisitores recipere dicta testium aduersus Episcopos, & eorum delicta Sedi Apostolicæ denunciare. Et si eis specialiter à Papa illorum causa committitur, procùldubio possunt procedere. Vt notant Symanchas *in Enchiridio, tit. 8. n. 1.* & Pegna ibidem, *ex c. Inquisitores de hæret. in 6.*

7 Eximuntur Inquisitores, contra quos nec Episcopus, nec alij Inquisitores procedere possunt in causa hæresis, sed recipere debent informationes contra eos, & Summo Pontifici eas remittere. Quia Inquisitoribus plurimum deferri debet, propter reuerentiam Sedis Apostolicæ, cuius sunt Officiales, & Summi Pontificis personam repræsentant. Ideò neque Episcopus potest contra illos procedere; vt docent Eymericus *q. 30.* Pegna *comment. 79.* Azorius *par. 1. lib. 8. c. 18. q. 14.* Locatus *in opere iudiciali, verb. Inquisitor, n. 13. & verb. Episcopus, n. 2.* Diana *to. 5. tr. 10. resol. 13. ex par. 4. tr. 8. resol. 25.* Quod autem non possit Inquisitor cõtra alium Inquisitorem procedere, patet, quia par in parem iurisdictionem non habet: Ità dicti Doctores, ac etiã Suarez *de fide, disp. 20. sect. 4. n. 16.* Zechius *in summ. tom. 1. tit. de hæresi, cap. 11. n. 13.*

8 Addit tamen Pegna: Quod si manifestissima esset Inquisitoris hæresis: vt si contra fidem prædicaret, aut scriberet, aut prædicari, & scribi permitteret, aut hæreticos captos impunitos dimitteret, & his similia perpetraret, quæ in manifestum fidei detrimentum cõuerterentur; nec facilè Summus Pontifex posset consuli, & interea fides periclitaretur; liceret tunc Episcopo in Inquisitore

sitore agere. Ità etiam affirmant Geminianus *in cap. Inquisitores de hæret. in 6.n.5.* Locatus *vbi sup.* Repertorium Inquisit. *verb. Episcopus*, §.1. Ioannes Royas *singul.* 109. incip. *Iudices si sint duo*. Sed in hac quoque re cauti, & prudentes esse debent Episcopi, & cauere debent, ne ad has puniciones, & capturas deueniant absque exquisitissimis considerationibus, & causis maturo consilio pensatis. Ità Pegna, & alij.

9 Quamuis Inquisitores procedere possint contra quoscumque Religiosos, etiam exemptos, ac etiam eorum Religionum Prælatos de hæresi inquisitos, ex *cap. Vt officium*, §. *Denique de hæret. in 6.* & ex rescripto Clementis VII. incipiente: *Cum sicut*, & Pij IV. incip. *Pastoris æterni*, & ex Constitut. Pauli V. in qua interdicitur Prælatis regularibus cognoscere suos subditos de hæresi; vt notant Sanctarellus *de hæresi, c.40.dub.3.n.21.* Zanardus *in direct. Theol. par.2.c.6.qu.23.* Eymericus *q.28.* & Pegna *comment.77.* Diana *to.5. tr.10.res.12.ex p.4.tr.8.res.23.* & alij. Nihilominus, vel non possunt, vel non debent inquirere contra Generales Ordinum, & Religionum, etiam Militarium ob prærogatiuam dignitatis, quia in generali locutione non veniūt, qui nomen habent speciale, & super alijs dignos sunt, vt docent Guttierez *lib.3.pract.qu.q.16.nu.51.* & colligitur ex *cap. De multa de præben. & cap. Sedis Apostolicæ de rescript. cap. finali de officio deleg. in 6.* Et huius exceptionis mentionem faciunt, & illam confirmāt Pegna *dicto comment. 77. in fine.* Nauarrus *de foro competenti, cap.1.num.5.* Hieronymus Henriquez *compen. qq. regul.res.73. n.1.* Emanuel Rodriquez *in qq.regul.to.2.q.81.ar.1.* Zanardus *in direct. Theol.par.2.c.6.qu.23.* Peyrinus *to.2.in Constitut. Pauli V.§.1. n.2.* Diana *vbi sup.* Qui docent contra Generales non esse ab Inquisitoribus procedendum, nisi res prius sit nunciata Inquisitoribus supremis, qui causa cognita decernant, quid agēdum sit. Possunt tamen ipsi Inquisitores dicta testium recipere, & si Generales suspecti essent de fuga, possent eos incarcerare.

10 Inquisitores quamuis possint procedere contra omnes laicos, cuiuscumque sint conditionis, dignitatis, & gradus, ex dicto *c. Officium*, §. *Denique de hæreticis in 6.* & ex literis Clementis, & Vrbani IV. quæ incipiunt: *Præ cunctis.* Tutius tamen est, quando procedendum est aduersus Reges, & regales personas, quales sunt, Duces, Principes, Marchiones, & similes, vel aduersus eos, qui Regibus adstant, vt cōtra Consiliarios, Senatores, vel potētes Barones, qui regali luxu viuūt, & opibus abundant, vel sunt Gubernatores, Consules, ac Magistratus, & si publicè Inquisitores vellent eos animaduertere, facilè impedirentur, siuè sint hæretici, siuè de hæresi suspecti: vt prius consulatur Summus Pontifex, vel Tribunal supremum, & modo ab eo præscripto contra illos procedatur: Ità docent Eymericus *qu. 31.* Pegna *comment.80.*

Quinam dicuntur hæretici cōtra quos iurisdictionem habent omnes Inquisitores?

11 RESp. quod. Hæretici dicuntur, qui habent aliquem errorem in intellectu cōtra fidem cum pertinacia, vt docet D.Thomas *2.2.q.11. ar.2.* & omnes Doctores, & notat etiam Farinacius *de hæresi, q.178.§.1. n.10.* Hæreticus etiam dicitur, qui pertinaciter dubitat de rebus fidei, etiamsi in tali dubitatione paruo tempore persistat, & eo magis si plus inclinaret in doctrinā Catholicæ fidei contrariam, etiāsi non de tota Christiana Religione, sed de vno tātum articulo fidei tenaciter dubitaret, vt docet D.Thomas *2.2. q.3. ar.3.* & notat Pegna *in direct.par.2.cōment. 1.* Similiter hæreticus putandus est, qui dubitat de his, quæ ab Ecclesia definita sunt, & post legitimam admonitionem, deliberato animo, in dubi-

dubitatione persistit; quia in dubium non sunt reuocanda, quæ semel pro fide, & veritate Catholica Ecclesia definiuit; vt ait Gelasius Papa, & refertur *in cap. Maiores* 24.*q*.1. & docet D. Thomas *par*.1. *qu*.32. *ar*.4. Hæreticus quoque dicitur, qui pertinaciter non credit, vel existimat verum non esse aliquid, quod in Sacra Scriptura continetur, vt probat Ricciullus *de iure pers. lib*.5.*c*.8.*n*.4. & docet D. Thomas *par*.1.*q*.102.*ar*.1.

12 Hæreticus quoque dicitur, apostata à fide, qui fidem Christianam, quàm in Baptismo promisit, relinquit, & transit ad Iudæos, Turchas, Saracenos, Idololatras, & hereticos, quo crimine nihil peius; quia, vt notat D. Thomas 2.2.*q*. 12.*ar*. 1. Sine fide impossibile est placere Deo, & sublata fide nihil remanet in homine, quod possit esse vtile ad salutem æternam. Et qui id facit ex libidine, vel desperatione, animo non relinquens Catholicam fidem, vt apostata reputatur; quia quantum ad Ecclesiam apostata est, vt obseruat etiam Farinacius *de hæresi, quæst*. 183. *num*.22.

13 Schismaticus etiam hæreticus æstimatur, quia ab vnitate Romanæ Ecclesiæ se diuidit, Summo Pontifici subesse tenuit, & determinationibus Ecclesiæ, vt de fide factis, pertinaciter credere nō vult. De istorū peccato docet D. Thomas 2.2. *qu*.39.*art*.2. quod quamuis non sit, tàm graue, quàm peccatum infidelitatis; tamen potest contingere, vt aliquis schismaticus grauius peccet, quàm quidam infidelis; vel propter maiorem contemptum, vel propter maius periculum, quod inducit, vel propter aliquid huiusmodi. Quod autem isti, vt hæretici sint habendi, testantur Eymericus 2. *par. direct.q*.48.*n*.4. Pegna *comment*.73. Farinacius *q*.184.*n*.8.*&* 9. & alij.

Quinam dicuntur hæreticorum credentes, qui iurisdictioni Inquisitorum subduntur?

14 RESP. Quod hæreticorum credētes dicuntur primò, qui credūt hæreticorum erroribus: & isti propriè dicuntur hæretici, vt aiunt Eymericus *par*.2.*q*.50.*n*.1. Duardus *in Bull. Cœnæ, lib*.2.*can*.1.*q*.26.*n*.2. Royas *de hæret.q*. 1.*n*.298.*& seq.* Suarez *de fide, disp*.24. *sect*.1.*n*.1. Sanchez *in Decal. lib*.2.*c*.10. *n*.2. Farinacius *de hæresi, q*.182. *n*.121. *& seq.* & alij. Secundò, hæreticorum credentes dicuntur, qui nulla quidem hæresi infecti sunt, sed credunt, hæreticos esse viros bonos, & habere bonā fidem: qui dicuntur habere hæreticorum perfidiam, non explicitam, sed implicitam, vt affirmant Paludanus *in* 4. *dist*. 13.*q*.3.*conclus*.7. Toletus *in summ. lib*.1.*c*.19.*n*.5. Pegna *comment*.75.*vers. Petrus de Palude*, Farinacius *loc. cit. nu*. 104. Sanctarellus *de hæresi, c*.11.*dub*.4. *n*.29. alios referens. Tertiò, hæreticorum credentes dicuntur, qui quamuis profiteantur se non credere, quod hæretici credunt explicitè, tamen verbis, vel factis illis adhærent; quia eos visitant, ad eorum domum vadunt, & veniunt, literas hinc indè deferunt, alimoniam eis præbent, reuerentiam suo more exhibent, ac seruiunt; pluries eorum sermones, & conciones audiunt, eorum libros retinent, ac legunt, in eorum conuenticulis conueniunt, quæ ad ritum eorum pertinent, perpetrant, & similia agunt, per quæ de hæresi suspecti vehementer, vel leuiter redduntur, secundum quod maiora, vel minora in eis indicia apparent. Itá Eymericus *vbi sup.* Duardus *nu*.8.*&* 9. Azorius *p*. 1.*lib*.8.*c*.15.*q*.1. Suarez, Farinacius, & alij *loc. cit.*

Quinam dicuntur hæreticorum receptatores ab Inquisitoribus puniendi?

15 RESP. Hæreticorum receptatores dici eos, qui scientes aliquem esse hæreticum, latenter eum receptāt, ne ad manus Ecclesiæ perueniat. Itá Eymericus *par*.2.*q*.51. Pegna *comment*. 76. Suarez *de fide, disp*.24.*sect*.1.*n*.24.

Duardus *in Bull. Cœna, lib. 2. can. 1. qu. 28. n. 1.* Sanchez *in Decal. lib. 2. c. 10. nu. 10.* Farinacius *de hæresi, q. 182. nu. 132.* Sanctarellus *de hæresi, c. 12. num. 1. conclus. 1.* & alij. Isti propriè dicuntur hæreticorum receptatores, etiamsi semèl tantum sic eum receptauerint, & sunt excommunicati, iuxtà *cap. Excommunicamus 1. §. Credentes de hæreticis, lib. 5.* vt dicti Doctores notant, & Zanchinus *de hæret. c. 6. n. 2.* Repertorium Inquis. *verb. Receptatores, §. Sed circa hoc,* Conradus Brunus *lib. 1. de hæret. c. 4. in fin.* & alij communiter. Qui autem ignorans aliquem esse hæreticum illũ receptaret; nec diceretur hæretici receptator, nec puniẽdus esset pœnis statutis contra hæreticos receptantes, vt *locis citatis* docent Eymericus, Pegna, Farinacius, Duardus, Sanctarellus, Carena *par. 2. tit. 4. §. 5.* & alij. Qui etiam docent in dubio hanc ignorantiam esse præsumendam: & ex consequenti Fisco incumbere, onus probandi scientiam in receptatore: dummodò non constet notoriè, receptatum esse hæreticum: quia in hoc casu onus esset receptatoris, probandi suam ignorantiã. Insuper si iste receptaret consanguineum hæreticum, non excusaretur à tota pœna, sed mitius esset puniendus. Et in impositione mitioris pœnæ habenda est ratio gradus consanguinitatis; ità vt mitius puniatur, qui gradu proximiori est receptato, quàm qui remotiori. Ità Pegna *par. 2. comment. 81. vers. Rursus consanguineos, & par. 3. cõment. 160. vers. Num autem,* Farinacius *dict. q. 182. n. 148. & seq.* Symanchas *de cathol. institut. tit. 15. nu. 21.* Sousa *in aphoris. inquis. lib. 1. c. 23. n. 7.* vbi ait mitius puniendum esse patrem receptantem filium hæreticum, quàm fratrem fratrem. An idem dicendum sit de receptantibus, amicos maximos, ità vt etiã ipsi sint mitius puniendi. Affirmant Tiraquellus *de pœnis temperandis, aut remitt. causa 4. & 22.* & Pegna *dicto comment. 87. vers. Numquid autem, & seq.* si amicitia sit maxima: quia, vt ait Valerius Maximus *lib. 14. cap. 7.* Vinculum amicitiæ potens est, & prævalidum, neque inferius vlla ex parte sanguinis viribus: et amicitia ipsa quædam fraternitas est, *l. verum, ff. pro socio,* & ità notant Soccinus *consil. 263.* & Iason *in l. Quæ dotis, ff. solut. matrimon.* Qui metu mortis hæreticum receptat, ne ab eo occidatur, in receptatoris pœnas non incurrit; quia non receptat hæreticum, vt hæreticum, sed vt vitam suam tueatur: & leges humanæ non obligant in conscientia, cum certò, vel probabili vitæ periculo. Credibile enim non est: Ecclesiam velle eum tanto rigore obligare: vt probant Suarez *de legib. disp. 4. sect. 3. n. 13.* Duardus *in Bull. Cœna, lib. 1. c. 1. q. 3. n. 9. & c. 2. q. 2. n. 19.* & alij.

Quinam sunt hæreticorum defensores contra quos iurisdictionem habent Inquisitores?

16 RESP. Hæreticorum defensores esse in duplici differentia. Alij enim defendunt errores: et hi manifestè hæretici sunt. Immò hæreticis deteriores; quia non solùm pertinaciter errant; verum etiam offendicula errãdi, alijs parant, vt optimè notant Cõradus Brunus *lib. 1. de hæret. c. 4. in fine,* Symanchas *de cathol. institut. tit. 15. n. 8.* Pegna *par. 2. direct. comment. 77.* Alij verò non defendunt eorum errores, sed personas, qui quauis ratione student, & curant, ne hæretici in manus Inquisitorum veniant, aut ne denuncientur, vel accusentur, vel ne defetantur ad Inquisitores eorum hæreses, vel praua dogmata eorum ne examinentur, & ne interrogentur, vel quouis modo eorum capturam, animaduersionem, condemnationem, supplicium, & pœnam impediunt; vel prohibent, ne aliquis intret aliquam domum, seu terram, seu locum ad eos inquirendos, & capiendos, vel captos, audent potentia, viribus, armis, aut fraude de manibus capientium eripere, aut Inquisitorum munus impedire, vel illorum sententiã non exequi. Hi omnes hæreticorum defen-

defensores dicuntur, & sunt de hæresi suspecti vehementer, vel leuiter, iuxtà defensionis qualitatem; et iurisdictioni Inquisitori subduntur, & ab ipsis puniŭtur, vt notant Eymericus *in direct. par.2.q.52.* Pegna ibi *comment.77.* Symanchas *de cathol.instit.tit.15.n.8.* Farinacius *dicta q. 182. n. 63.* Duardus *in Bull.Cœnæ,lib.2.can.1.qu.32. n.1.& 2.* & alij. Et sunt excommunicati *in Bulla Cœnæ, & in c. Excommunicamus 1. §.Credentes, n.15. de hæreticis, lib.5.* Sunt etiam infames, sicut credentes, receptatores, & fautores, & omnibus officijs publicis priuandi, ex *dicto cap. Excommunicamus, & ex cap. Quicumq; §.Hæretici de hæreticis in 6.* & ex Constitutionibus Innocentij IV. & Clementis VIII. quæ incipiunt: *Ad extirpandas*, & Pauli IV. incip. *Cum ex Apostolatus*, & aliorum Pontificum, vt notat Pegna *inter literas Apostolicas.*

17 Comprehenduntur quoque sub dicto nomine defensorum, Aduocati, & Procuratores, qui sine Inquisitorum licentia, & in casibus non permissis patrocinium hæreticis præstant. Qui etiã sunt de hæresi suspecti, & vti tales possunt contra eos Inquisitores procedere, vt affirmant Sanctarellus *de hæresi,c. 11.dub.2.n.21.vers. Immò Aduocati*, Duardus *loc.cit.n.9.* Farinacius *q. 197. n.55. qui n.54. & seq.* enumerat dictos casus non permissos: et idẽ alij tradũt.

18 Non tamen incurrunt excommunicationem, nec alias pœnas contra hæreticorum defendentes impositas, qui hæreticos defendunt extra causam hæresis: vt si aliquem illorum defendunt ne ab inimicis iniustè occidatur, aut ipsi patrocinantur in causa iustæ litis, aut illum defendunt, tãquam sibi consanguineum, aut grandem amicum. Quia hæc est iusta hominis defensio: & illa solum est iniusta, & in conscientia prohibita, qua quis sciẽnter hæreticũ, vt hæreticum defendit, vt docent Caietanus *in summ. verb. Excommunicatio, c.1.* Nauarrus *c. 27. n.55.* Azorius *par.1.lib.8.c.15.q.6.* Farinacius, Duardus, & alij.

Quinam dicuntur hæreticorum fautores, Inquisitorum iurisdictioni subiecti?

19 Resp. Dici hæreticorum fautores, qui vel omissione, & negligẽtia, vel facto, & cooperatione, vel verbis, & consilio hæreticis fauorem præstant. Ità Eymericus *in direct. par. 2. qu.53.* Pegna ibi *comment.78.* Symanchas *de cathol.instit.tit.15. n. 11.* Repertor. Inquis. *verb.Fautores*, & alij. Omissione, & negligentia fautores hæreticorum sunt: primò, Episcopi, Inquisitores, & eorum Ministri, qui possunt, & tenentur ratione officij contra hæreticos procedere, eosque punire: et contra illos non procedunt, nec eosdem puniunt. Isti excommunicationem incurrunt, & per triennium Episcopi suspenduntur; & si id faciant ex odio, vel amore, vel ob lucrum temporale, excommunicationem incurrunt Summo Pontifici reseruatam, ex *Clementina 1. §.Verum de hæreticis*, & ibi Glossa *ver. Fraudulenter*, Imola *n.3.* Zabarella *nu. 2.& seq.* Ancharanus *n. 11.* Caietanus *in sum.verb.Excommunicatio, c.3.* Nauarrus *cap.27.n.100.* Et si prædicti in puniendis hæreticis fuerint negligentes deponi debent ab officio Episcopali: ex *cap. Excommunicamus 1.§.Volumus de hæret.* vt præter alios, docet Pegna *in direct.par.2.comment.2. vers.Episcopi ergò*. Secundò, qui tenentur hæreticos accusare, vel denunciare, & id non faciunt: vel dant aliquid, ad hæreticos nõ denunciandos: vel legitimè ab Inquisitoribus de hæreticis requisiti, illos celant, & veritatem dissimulãt. Ità Syluester *verb.Hæresis 1. n.10.* Tabiena *verb. Excommunicatio 5. vers.7. n.8.* Graffius *par.1.lib.4.c.12.nu.23. & 24.* Sayrus *lib.3.c.5.& 7.* & alij. Tertiò, qui hæreticos ab hæresi reuocare possunt, & non reuocant; argum. *c.Vbi potest 24.q.3.* & argum. *c.2.de hæreticis*, & ibi Glossa *verb. Non reuocat.* Immò Felinus in principio, & alij Canonistæ deducunt, quod hæreticus censendus

sit,

sit, qui ex negligentia hæreticum ab hæresi reuocare omittit; quod intelligendum est de Episcopis, & Prælatis, ac Magistratibus: non autem de priuatis hominibus, qui solum sub excommunicationis pœna tenentur illos accusare, aut denunciare, vel reuelare; vt cum alijs Doctoribus notat Pegna, *dicto comment. 2. vers. Si de Episcopis*. Quartò, Domini seculares, & Officiales Ministri, qui omittunt hæreticum inquirere, & capere. Ità Paludanus *in 4. dist. 13. q. 3*. Caietanus *verb. Excommunicatio, c. 2*. Ananias *in c. Excommunicamus*, §. *Credentes de hæresi, n. 14*. Syluester *loc. cit. q. 7*. Vel qui negligentes sunt in extirpandis hæreticis à terris suis; vt notat Pegna *loc. cit*. Ex textu, *in c. 2. de hæreticis*. Vel requisiti, & moniti ab Ecclesia, vt faciant custodias, in quibus hæretici custodiantur, & in gratiam hæreticorum non faciũt: Sayrus *in Thesaur. lib. 3. c. 5. n. 7*. Angelus *verb. Hæreticus, n. 14*. Syluester *verb. Hæresis 1. q. 7*. & alij. Vel dare nolunt milites ad capiendos hæreticos, vel requisiti ab Inquisitoribus, nolunt illos capere; Nauarrus *consil. 14. de hæret*. Menochius *de præsumption. lib. 5. præsumpt. 6. n. 31*. Grassius *lib. 4. decis. c. 18. n. 22*. & Sayrus *loc. cit*.

20 Facto, & cooperatione hæreticorum fautores sunt, qui pecunias, alimenta, arma, & alia auxilia eis subministrant; vt notant Ancharanus *in cap. de hæret. in 6. n. 5*. Geminianus ibidẽ, *n. 12*. Hostiensis *in summ. de hæret*. §. *Qua pœna, n. 10. & seq*. Syluester *verb. Hæresis 1. n. 10*. Vel illis fauent; vt è carcere fugiant, vel in manus Inquisitorum non deueniant, vt patet *ex Constitut*. Innocentij IV. & Clementis IV. quæ incipiunt: *Ad extirpanda*, apud Pegna *in literis Apostolicis*. Vel impediunt Episcopos, & Inquisitores, ne eos puniant, vt ex *c. Accusatos*, §. *Sacerdotes de hæret. in 6*. & ex *Constitut*. Innocentij IV. quæ incipit: *Malitia huius temporis*, & Vrbani IV. incip. *Licet ex omnibus*, & Callisti III. cuius initium est: *Iniunctum nobis*, apud Pegnam vbi suprà, Et notant Eymericus *in direct. par. 2. q. 54. n. 5*. & alij communiter, quos citat, & sequitur Azorius *par. 1. lib. 8. c. 15. q. 6*. Vel offendentes Ministros, & officiales S. Inquisitionis, vt patet *in Cõstitut*. Pij V. quæ incipit: *Si de protegendis*, apud Pegnã *inter literas Apostolicas*. Vbi inter cætera dicitur, quod *Verberantes, vel perterrentes Ministros S. Officij sunt puniendi pœna mortis, ipsorumque bona confiscanda*. Fautores etiam hæreticorum sunt, qui se fingunt esse hæreticos, quos Inquisitores procurant capere, vt sic pro veris hæreticis se submittentes, veros hæreticos liberent. Sed isti tales debent ad perpetuum carcerem condemnari, & bonis omnibus spoliari, ex *Constitut*. Clementis IV. quæ incipit: *Ad extirpanda*, apud Pegnam *vbi sup*. Item fautores hæreticorum sunt, qui processus contra hæreticum formatos lacerant, testes examinatos verberant, vel è manibus iustitię, aut è carcere hæreticum eruũt; vt affirmant Eymericus *in direct. par. 2. q. 54*. Pegna ibi *comment. 79*. Nauarrus *cons. 14. de hæret. n. 3*. Item qui Inquisitorem vexant, perturbant, & iniuria afficiunt ad hoc, vt hæreticum liberet. Ità Eymericus, & Pegna *loc. cit*. Item qui hæreticos venerantur, comitantur, visitãt, illisque munera mittunt; Eymericus *q. 56. n. 7*. Tabiena *verb. Excommunicatio 5. casu 4. n. 9*. Locatus *in iudic. Inquisit. verb. Suspicio, n. 30*. & alij. Item qui sepeliunt in loco sacro hæreticos, vel eorum fautores, defensores, receptatores, vel credentes; vt ex *cap. 2. de hæret. in 6*. & ex *Constitut*. Innocentij IV. quæ incipit: *Nouerit vniuersitas*, apud Pegnam *inter dictas literas Apostolicas*.

21 Concilio, & verbis hæreticorum fautores sunt, qui pro eis intercedunt, vel supplicant, aut veniam petunt, & impediunt Officium Sanctę Inquisitionis; vel Inquisitorum famam lædunt, dicentes; iniustè contrà hæreticos procedere, nec hæreticos esse ità malos, quales dicuntur, nec deberi tàm grauiter puniri, vel illos esse laude, & hono-

re

re dignos, & similia. Ità Archidiaconus *in c. Quemcumque, n. 6. de haeret. in 6.* Ioannes Andreas *ibid. n.* 5. Geminianus *n.* 10. *&* 11. Angelus *verb. Haereticus, n.* 24. Syluester *verb. Haeresis* 1. *nu.* 10. Menochius *de arbitrar. lib.* 2. *casu* 548. *n.* 3. Graffius *lib.* 2. *decis. c.* 9. *n.* 11. Mandosius *in repert. inquis. verb. Fautores, vers. An Aduocatus in addit. lit. K.* & alij. Item qui haereticos monent, quod se abscondant, ne capiantur: vel vt capti, è carceribus fugiant; vel docent modum, quo se falsò defendant, vel quo veritatem caelent, vel haeresim negent. Ità Repertor. Inquis. *verb. Impediens, vers. Item quoniam, & verb. Pena, vers. Item nota,* Eymericus *par.* 2. *q.* 56. *n.* 4. & ibi Pegna *comment.* 80. Symanchas *de cathol. instit. tit.* 15. *n.* 11. Syluester *verb. Haereticus* 2. *n.* 16. Decianus *in tract. crimin. lib.* 5. *c.* 51. *n.* 16. Graffius *vbi sup. n.* 17. & alij. Hi omnes haereticorum fautores sunt, & de haeresi suspecti, vt notant Repertor. Inquis. *verb. Credentes, vers. Sed circumscripta*, Eymericus, & Pegna *loc. cit.* Calderinus *tract. de haeret. rubr. De haereticis credentibus, n.* 11. Et sunt excómunicati in Bulla Coenae, & in *Constit.* Martini V. quae incipit: *Inter cunctas,* & Pauli IV. quae incipit: *Cum ex Apostolatus officio*, apud Pegnam *inter dictas literas*. Et si tanquam fautores haereticorum fuerint ab Episcopo, vel Inquisitore excommunicati, & per annum in excommunicatione persisterint debent, vt haeretici haberi, & vt tales condemnari, *c. Vt Inquisitionis, §. Prohibemus de haereticis in 6. c. Cum contumacia de impedientibus, & c. Excommunicamus, §. Credentes de haeret.* Et ità docent Hostiensis *in summa de haereticis, §. Qualiter deprahendantur, nu.* 1. Eymericus *par.* 2. *direct. q.* 47. *nu.* 3. Pegna *comment.* 72.

Quinam sunt de haeresi suspecti, qui Inquisitorũ iurisdictioni subdũtur?

22 RESp. esse primò eos, qui impediunt Sanctae Inquisitionis Officium, patet ex Bullis Clementis, & Vrbani IV. *& in c. Statutũ de haeret. in* 6. & tradit Eymericus *in direct. par.* 2. *q.* 54. Pegna *comment.* 79. Locatus *in iudic. inquis. verb. Suspicio, n.* 11. Campegius *in addit. ad Zanchinum, tract. de haeret. c.* 20. *lit. A. verb. Suspicio.* Secũdò, qui cum haereticis conuersantur, vel haereticorum conciones audiunt, vel eos receptant, defendunt, vel fauẽt, vel visitant, aut munera mittunt, vel cum eis confederationem contrahunt, vel eos in loco sacro sepeliunt; vt docent, & probant Eymericus *qu.* 50. 51. 56. Pegna *comment.* 75. 76. *&* 81. Repertor. Inquis. *verb. Haereticus, & verb. Defensores*, Azorius *par.* 1. *lib.* 8. *c.* 15. *q.* 1. *& seq.* Royas *singul.* 175. *n.* 4. Locatus, Campegius, Tabiena, & alij. Tertiò, qui haereticum non reuelant, Eymericus *par.* 2. *q.* 55. Pegna *commen.* 88. Repert. Inquis. *verb. Fautores, vers. Item in iudicatione.* Vel in causa haeresis examini se subijcere nolũt: Eymericus *par.* 3. *q.* 62. Pegna *comment.* 111. Vel qui prius de se, vel de alijs haeresim confessi fuerunt, & posteà negant, vt ex *cap. Literas de praesumption.* & ibi Canonistae communiter. Quartò, qui in locis vbi Catholici permistim cum haereticis non viuunt, matrimonium cum haereticis contrahunt, Glossa *in c. Decreuit de haeret. in* 6. & ibi Geminianus, & Ioannes Andreas, & Cantera *in qq. crimin. rubr. de haeret. c.* 1. *n.* 1. Vel Poligami, qui duas vxores eodem tempore viuentes ducunt. Eymericus *p.* 2. *q.* 56. Pegna *comment.* 81. Castrus *lib.* 1. *de iusta haeret. punit. c.* 1. Menochius *de praesumpt. lib.* 5. *praesumpt.* 6. *n.* 37. Graffius *lib.* 5. *decis. c.* 18. *n.* 16. & alij. Vel qui saepè mulieres consanguineas, vel affines, vel commatres, vel moniales carnaliter cognoscunt: vt docent Doctores, quos citat, & sequitur Symanchas *de cathol. institut. tit.* 50. *nu.* 3. Quintò, Regulares professi, vel Clerici seculares in sacris constitui, matrimonium contrahentes, siuè publicè, siuè secretè; qui etiam sunt ipso iure excómunicati, *in Clement.* 1. *de consanguin. & af-*

& affin. & notant Rodriquez *tom.3. quæst. regul. q.1. ar.1.* Menochius *de præsumpt. lib.5. præsumpt.6. n.35.* & alij omnes. Vel apostatæ à Religione negligentes ad eam redire, & per annum persistunt in excommunicatione: Eymericus *par.2. q.49.* & ibi Pegna, Locatus *in iudicial. inquis. verb. Apostata, n. 1.* Decianus *in tract. crimin. lib.5. c. 71. n.2.* Sextò, qui Christi fidem ore negant, sed non corde, vt docent Eymericus *par.1. q.9.* Pegna ibi *comment. 24.* etiamsi metu mortis aliquis compulsus aliquid fidei contrarium affirmaret absque mentis intellectu, quia hominibus verba patent, non mentis affectus: Et Ecclesia indicat de externis. Ità Symanchas *tit.12. n.36.* Repertor. Inquis. *de heret. q.13. n.67.* Azorius *par.1. lib.8. c.9. q.9.* Vel propositiones hæreticas, vel quæ hæresim sapiunt, vel scandalosas, ac temerarias proferunt Eymericus *par.2. q.2.* Pegna *comment. 27.* Vel horrenda iuramenta, execrabiles blasphemias, verba impudicissima, frequenter dicunt: Eymericus *q.41.* Pegna *comment. 66.* Locatus *in iudiciali, verb. Blasphemia, n. 5.* Zanardus *in summ. par.2. c.64.* & alij cōmuniter. Septimò, qui libros hæreticorum legunt, vel retinent, etiamsi illos non legant. Ità Doctores, quos refert, & sequitur Decianus *in tract. crimin. lib.5. c.37. n.55. & c.46. n.32.* & patet ex Bulla Pij IV. incip. *Dominici gregis*; Vel scienter legentes, aut retinentes, aut imprimentes, seu quomodolibet defendentes libros, hæresim continentes, vel de Religione tractantes absque licentia, vt patet ex Bulla Cœnæ, & ibi Duardus *qu. 39. & 40.* Similiter legentes, aut retinentes, vel imprimentes libros schismaticorum, vt probant Suarez *de fide, disp.20. sect.2. n.11.* Sanctarellus *de heresi, c.13. n.17.* etiam manuscriptos, vt notat Barbosa *in c. Fraternitati, n.3. de hereticis*, vel legentes scholia hæreticorum ad libros Catholicorum. Ità Duardus *ibid. q.43.* Sanchez *in Decal. lib.2. c.10. n.25.* vel legētes libros Armenorum, & Græcorum. Sousa *in aphoris. inquisit. lib.1. c. 21. n.20.* Castro Palaus *to.1. tr.4. disp. 2. §.1. n.1.* Item legentes, ac retinentes libros prohibitos ob obscenitates lasciuas, & contra bonos mores; vt constat *ex literis Eminentissimi Cardinalis Mellini ad Reuerendissimum Patrem Inquisitorem Cremonæ sub die 6. Februarij 1627.* vt refert Carena *par. 2. tit.10. §.2. n.19.* Octauò, sunt etiam de hæresi suspecti, qui singulis annis sua peccata non confitentur, neque Sanctissimam Eucharistiam recipiunt: diebus festiuis Missam non audiunt: diebus ieiunij, non ieiunant: vel diebus vetitis carnes absque necessitate comedunt. Eymericus *par.2. q.55.* Pegna *comment.80.* Zabarella *in c. Excommunicamus 1. de hereticis in fin.* Felinus ibi, *n.4.* Ananias *in c. Ad abolendam eod. tit. n.4.* Felinus *ibid. n.2.* Repert. Inquis. *verb. Cognoscere, vers. Sed an Iudex, & verb. Præsumptio, verb. Credentes, vers. Non credit, & verb. Confessio, vers. Si quis semel.* Duardus *in Bull. Cœnæ, can.1. q.33. n.7.* & alij. Nonò, Sacerdotes sollicitantes ad inhonesta in confessione, aut illicitos, & inhonestos sermones, aut tractatus habentes, siuè pro se, siuè pro alijs in actu sacramentalis confessionis; siuè antè, vel post immediatè, siuè occasione, vel prætextu confessionis, etiam ipsa confessione nō secuta: siuè extra occasionem confessionis in confessionario, aut in quocūque loco, vbi confessiones sacramentales audiuntur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire. Ità ex *Constitut.* Gregorij XV. ædita ann. 1622. Decimò, qui non ordinati Sacerdotes Missam celebrant, aut confessiones audiunt, sunt de hæresi vehementer suspecti, ex Bullis Gregorij XIII. & Clementis VIII. æditis ann. 1574. & 1601. Et ob tàm immane facinus sunt ab Inquisitoribus, & Ordinarijs degradandi, & curiæ seculari tradendi; ex Bulla Vrbani VIII. vt refert Diana *tom.5. tr. 12. ref.12. n.2. in fin. ex par.4. tr.7. resol. 12.* et ità etiam docent Sanctarellus *de he-*

de hæres, *c.42. dub.vnic. n.5.* Peyrinus *to.2.in Constitut.9. Pauli V. §.2. nu.22.* Bordonus *to:1.c.22.q.8.n.* 12. Carena *par.2.tit.*11.§.1.& 2. Similiter sunt de hæresi vehementer suspecti, & ab Inquisitoribus puniendi Sacerdotes, qui Missam celebrantes, non consecrant, vel ex defectu intentionis, vel ex omissione formæ consecrationis; quia qui sic celebrat est idololatra, quoad actum externum, & alios idololatrare facit extrinsecè, & materialitèr: Vel hostiam consecratam de nouo consecrat, quia in illa non amplius est substantia panis, cum in illam transubstantiatum fuit corpus Christi: et consequenter non est materia apta ad nouã consecrationem. Ità docent Oldradus *cons.*208. Lucerna Inquis. *verb. Sacerdos celebrans*, Bariola *in aphoris. lit.S. verb.Sacerdos*, §. 12. Diana *loc.cit.* Vel rebaptizantes baptizatos, aut baptizãtes imagines, magnetem, animal brutũ, aut cadauer hominis mortui, vt notant Pegna *comment.* 67. Farinacius *de hæresi,q.*181.*n.*23. Delrius *disquis. mag. lib.*5.*sect.*15.*vers.Dico quartò.* Vndecimò, exercentes Astrologiæ iudiciariæ artem, prędicentes, non sine pacto saltẽ tacito dæmonis, pendẽtia ex libero arbitrio, & futuros casus fortuitos, etiãsi asserant, & protestentur, se id certò nõ affirmare. Vel scienter legentes, aut retinentes consimiles libros, & de diuinatione tractantes, vt patet ex *Constit.* Sixti V. quę incipit: *Cœli, & terræ Creator*. Vel reuelantes res præteritas, aut præsentes omninò occultas, vt docent Suarez *de Relig.lib.*2.*de superstit. c.*11. *n.*27. Sanchez *in Decal.lib.*2.*c.*38.*n.*28. qui alios allegat. Vel prædicere profitentes ex astris mysteria nostræ fidei: vt quod Christus nasciturus erat ex Virgine, & similia. Quia mysteria nostræ fidei pendent ex solo Dei decreto: vt notant Molfesius *in summ. tr.*11. *c.*7. *n.*115. Carena *par.2.tit.*12. §.11. *n.*67. & alij. Vel prædicere præsumentes aliqua de statu Ecclesiæ, et de assumptione ad Sũmũ Pontificatum, vel de vita, & morte Pontificis, contra quos extat *Constitutio* Vrbani VIII. incip. *Inscrutabilis edita ann.* 1631. In qua præcipitur, quòd Astrologi iudiciarij, qui de statu Ecclesię, vel Sedis Apostolicę, seu vita, & morte Romani Pontificis, aut eius consanguineorum, iudicia faciunt, vel facta in posterum penès se retinent, vel alicui ostendunt, aut verbis tractant, vltra excommunicationis pœnam, quàm ipso facto incurrunt, ut læsæ Maiestatis rei ultimo supplicio, confiscatione bonorum; & si Clerici fuerint priuatione beneficiorum, & officiorum, mulctentur. Duodecimò, sortilegi, diuinatores, magi, striges, & alij, qui pactum cum dæmone expressum, uel tacitum inierunt, uel in suis sortilegijs admiscent aliqua, quæ hæresim sapiunt. Vt si dæmonibus honorem latriæ, uel duliæ tribuunt, aut sacrificia offerunt, uel Deum abnegant, & Ecclesiæ Sacramenta, vel in eodem sortilegio admiscent Oleum Sanctum, Sacram Eucharistiam, uel uerba sacramentorum, uel sacramentalia; ut aquã benedictam, cereum paschalem, uel candelas de arundine, uel sanctorum reliquias, uel agnos Dei benedictos; uel uerba Sacræ Scripturę, & alias Ecclesiæ orationes, ut notant Pegna *dicto comment.* 67. Scaccia *de iudic. ciuil. & crimin. & hæretical. lib.*1.*c.*12. Farinacius *de hæres. qu.* 181. *num.*2. *& seq.* Delrius *vbi sup.* & alij. Tertiodecimò, qui Sanctorum imagines conculcant, sputis fœdant, cruces deijciunt, pedibus supercalcant, Sacramentis abutũtur, dæmonibus thura adolent, sacrificia offerunt, candelas accendunt, cultum tribuunt, genua flectunt, humi se prosternunt, praces emittunt, se eis deuouent, obedientiam promittunt, laudes, & cantus proferunt, castitatem pro eorum reuerentia, uel admonitu seruant, ieiunant, carnem macerant, uestibus nigris, uel albis pro eorum deuotione se induunt, characteres, & signa in eorum corporibus imprimunt, eorũ nomina scripta honoris causa secum deferunt, sanguinis proprij scriptionibus dæmonibus inseruire se astringũt.

Omnes

Omnes isti, vel sunt hæretici, uel de hæresi suspecti, vt affirmant Eymericus *par.2.q.43.*& ibi Pegna, Suarez *tom.1. de Relig.lib.2.de superstit.c.19.n.10.*Farinacius *dicta qu.181.nu.68.& seq.* & alij. Et omnes supradicti Inquisitorum iurisdictioni subduntur, & ab ipsis iudicantur,& puniuntur; vt communiter docent Doctores.

Qui bis in eodem die celebrauit, extrà diem Natalis Domini, est ne de hæresi suspectus, & Inquisitorum iurisdictioni subditus?

23 RESp. Quod quamuis à Summis Pontificibus sit prohibitum, ne Sacerdotes præter diem Natalis Domini plusquàm semèl in die celebrēt, vt ab Alexandro IV. *in cap.Sufficiat 52. dist. 1. de consecrat.* ab Innocentio III.*in cap. Consuluisti 3.* & ab Honorio III. *in cap. Te referente 12.de celebrat. Miss.* Tamen bis,vel pluries in die celebrans non est de hæresi suspectus, licet peccet mortaliter,& sit pœna mulctandus; quia si hæc pluralitas celebrationis induceret heresis suspicionē, nūquam alicui Sacerdoti liceret, plusquàm semèl celebrare, ne hanc suspicionem incurreret. Sed non desunt Doctores,qui docent in multis casibus licitum esse, plusquàm semèl celebrare: vt affirmant Paludanus *in 4.dist.12. q.1.*D.Antoninus *par.1.tit.13.c.6. §.5.* Durandus *in ration.diuin.offic.lib.4.c.1.* Angelus *verb.Missa,*Nauarrus *c.25.n. 87.*Valentia *to.4.disp.6.q.11.pun.3. ad 7.* Henriquez *lib.9. c.30. ar.7.* Diana *to.2.tr.1.res.91.ex par.2. tr. 14. res.56.* Bordonus *to.1.c.32.de abusu Sacramētorum, q.5. n.7.* Casus autem isti sunt. Primò,quando vnus Sacerdos præficitur duabus Ecclesijs parochialibus,nec habet coadiutorem: tunc enim,vt in vtraque parochia populus Missam audire possit, potest Parochus in vtraque eodem die celebrare. Ità Suarez *to.3. in 3.par.disp.8.sect.3.* Trullenchus *de Sacrament. lib.3. c.8.dub.1. nu.4.*Lugo. *lib.1.moral.respon.dub.14. nu.2.* Leandrus *de Sacrament.to.2. tr.8. disp.5.qu. 38.* Dicastillus *de Sacram. tom.1. tr.5. disp.4.dub.3.n.39.* Castro Palaus *to.4. tr.22.pun.7.n.9.*& alij. Secundus casus est, quando pro viatico communicandus est infirmus, morti proximus, & nulla adest particula consecrata; tunc ne ille Sanctissimo Viatico priuetur, licitum est Parocho, qui iàm celebrauerat, iterum celebrare. Ità Paludanus, D. Antoninus, Angelus, Nauarrus,Henriquez,Diana,Dicastillus *locis citatis,* Coninchus *qu.83.art.2. dub.3.* Toletus *in summ.lib.2.c.3.*Graffius *1.p. lib.2.decis.c.40.n.1.* & alij. Tertius casus est, quando est raritas magna Sacerdotum, & difficultas celebrandi sacrum, multis simùl confluentibus, qui non possunt simùl concurrere, ne prodantur, & ab hostibus vexentur:vt cōtingit in Anglia, alijsque similibus locis. Tunc etiam licet Sacerdoti, plusquàm semèl celebrare. Ità Suarez *vbi sup.*Lugo *disp.20.n.43.* Dicastillus *nu. 51.*Azorius *lib.10. c.24.q.6. sect. 8.* & alij. Alios etiam casus referunt Angelus, *verb.Missa,n.46.* Durandus *in rationali diuin. offic. lib. 4. c. 5.* Nauarrus *c.25.n.87.* Hostiensis *in summa de consecrat.Eccl.n.14.*Sotus *dist.13.q.2. art. 2.*Ledesma *q.24. ar.2.* Sylvester *verb. Missa, n. 24.* Quando autem dicitur, posse bis celebrari intelligitur, etiam ter,ac sæpiùs si toties necessitas eodem die occurrat; vt notant Suarez, Dicastillus, & alij. In quocumque dictorū casu requiritur, vt Sacerdos sit ieiunus, & quod in priori Missa non sumat ablutionem, seu purificationem, alias dicere non poterit secundam. Ità Doctores communiter, vt notat Diana *to. 2.tr.1.res.92.ex par.10.tr.16.mis.6.resol.23. alias 22.* Dum ergò licitum est aliquandò, plusquàm semèl Missam celebrare: Sequitur,quod qui absque vlla necessitate, sed vel ex inopia, seu auaritia, vel ex simonia, voluntariè plusquàm semèl celebrat, peccat mortaliter, sed non est de hæresi suspectus, nec puniendus ab Inquisitoribus, sed si regularis sit à Superiore Regulari, si

Sa-

Sacerdos secularis ab Episcopo, vt probat Bordonus *to.1.c.22.q.6.n.8.*

Inquisitorum iurisdictio extenditur ne ad causas criminales, & ciuiles suorum familiarium?

23 RESp. Quoad causas criminales affirmatiuè; ità vt alij Iudices nō possint se intromittere in illis; sed ab Inquisitoribus eorum familiares,& officiales sint iudicandi: solum enim alij Iudices poterunt illos capere, sed captos tenentur Inquisitoribus remittere. Ità docent Symanchas *de cathol.instit. tit.41.rubr.de Ministris, nu.* 16. Royas *singul.* 101. Paramus *de orig. S. Inquis. lib.5.q.6.n.*27. Farinacius *de heres. qu.* 186.*n.*38. Castro Palaus *to.1.tr.4.disp.* 8.*pun.*12.*n.*9. Thomas del Bene *de off. inquis.to.2.dub.*145.*sect.*16. Alphonsus à Narbona *to.2. in 3.par.recopil. lib.4. tit.*1.§.20.Diana *tom.5.tr.*10.*res.*21.*ex par.*1.*tr.*2. *resol.*136. *alias* 135. & alij. Quia ex priuilegio Ioannis XXII. Domini Inquisitores possunt tenere familiam armatam, sub cuius nomine veniunt Consultores, Fiscales, Aduocati, Notarij,Birruarij, & omnes familiares, vt docent Zanardus *in direct. confess. par.2.precept.*1.*c.6.q.*3. Farinacius *qu.* 128.*n.*90.Barbosa *de potest.Episcop.par.* 3. *alleg.*107.*n.*9. & alij. Ergò iurisdictio in eos est Ecclesiastica,& ipsorum Inquisitorum, & non secularis. Confirmatur, quia,vt sustinet etiam Regius Consiliarius D.Thomas de Carleual *in tract.de foro compet. lib.1.tit.1.disp.2.q. 6.sect.6.n.*508.*& seq.* Inquisitores gaudent ijsdem priuilegijs, ac Episcopi, & Gratianus *discept.forens.tom.2. c.*240.*n.* 35.*& c.*341.*n.*11. Royas *de hereticis,p.* 2.*num.*409.Paramus *in dicto tract.de orig. inquis. pluribus in locis*, testantur, quod non minora priuilegia reperiuntur concessa Inquisitoribus,quàm Episcopis. Sed Episcopi cognoscunt causas criminales suorum familiarium, secundum communem opinionem, pro qua dictus Carleual allegat 24.Doctores,& inter eos plurimos Ministros Regios, vt notat Carena *par.1. tit.*14.§.5. *n.*20. Ergò eodem priuilegio gaudent Inquisitores, & ipsi quoque causas criminales suorum familiarium cognoscere, & iudicare valent.

25 Excipiuntur verò ab hac iurisdictione, vt notant Symanchas, Royas, Paramus,Farinacius, Castro Palaus *locis citatis*, committentes crimen læsæ Maiestatis, rebellionis, seditionis publicæ, proditionis, raptus, mandatorum regalium despectus,& eorum Iudicibus resistentium, effractionis, seu violationis Ecclesiæ, aut Monasterij, incendiarij, vel denique committentes vitium nefandum. Quia expedit hæc crimina à Iudice seculari, qui pœnam mortis imponere potest,iudicari,ne aliqui prætextu exemptionis audeant hæc committere.

26 In causis autem ciuilibus Castro Palaus *dicto tom.1.tr.4.disp.*8.*pun.*12.§.2. *n.9.in fine*,opinatur:Inquisitores solùm habere iurisdictionē respectu officialiū, qui sūt à secretis; ij enim solū conueniri à creditoribus, & cōuenire debitores possunt corā Inquisitoribus,non autem alij officiales externi. Sed quod in Regno Valentiæ possint Inquisitores in causis etiam ciuilibus suorum familiarium omnium procedere, & sint Iudices competentes, affirmant Royas *par.* 2.*de heret. n.*422. Hieronymus de Leo *in decis.*2. *Regni Valentiæ per totam.* Et quod ità quoque obseruetur in Regnis Aragoniæ, Cataloniæ, & Maioricarum, testatur Narbona *in recopil. lib.* 4. *tit.*1. *leg.*20.*n.*14.*& gl.*6.*n.*2.& ità etiam in Regno Siciliæ, affirmant Paramus *de orig.inquis.lib.3.q.6.n.*27. Diana *tom.*5. *tr.*10.*res.*22.*ex par.*4.*tr.*8. *res.*55. Thomas del Bene *de off.inquis.to.2.dub.*195 *sect.*16.*n.*5. *& seq.* Tum ex iure municipali illius Regni;tum ex priuilegijs,& decisionibus Summorum Pontificum, tum ex Consuetudine immemorabili; & tum ex concordatis inter Regem, & Inquisitores anno 1580,vt notant dicti Doctores. Qui etiam affirmant: In Regno Siciliæ hoc priuilegio non solùm gaudere familiares supradicti, sed etiā eorum

eorum vxores, tàm viuente marito, quàm eo mortuo, quousque in viduitate permanserint. In alijs verò Ciuitatibus, & Prouincijs erit obseruanda consuetudo, vt ait Carena *par.5. tit.14. §.5.n.22.* Cuius exemptionis rationem reddit supradictus Symanchas *nu. 16.* quia cum *Nemo suis stipendijs militare cogatur*, iuxtà illud Apostoli *1. ad Corinth. 9.* et istis familiaribus non dentur stipendia: Aequum fuit eos aliquibus prerogatiuis decorari, nempè exemptione fori secularis, & Inquisitoribus subiectos esse, & facultate arma deferendi ex Inquisitorum licentia.

Inquisitores habent ne iurisdictionem, extrahendi ab Ecclesia, non solùm hæreticos, sed etiam de hæresi suspectos?

27 RESp. Affirmatiuè, & quoad hæreticos patet, quia immunitate nō gaudent, & etiam à foro seculari ab Ecclesia extrahi possunt, vt à foro Ecclesiastico iudicentur, & ne dum hæretici, qui pertinaciter aliquid contra fidem credunt, sed etiam qui sufficienter tales præsumuntur, vt probant Suarez *tom.1. de Relig. lib.2. de superstit. c.10.* Decianus *lib.5.c.42.& lib.6.c.28.* Lugo *tr. de fide, disp.24.* Farinacius *de carceribus, q. 28.* Thomas del Bene *de immunit. par.2 c.16. dub.22.n.1.& seq.* & alij. Tū quia delinquunt contra Ecclesiam, & eam funditus euertunt; & tum etiam quia rei sunt atrocissimi criminis læsæ Maiestatis diuinæ. Quod autem, neque hac immunitate gaudeant suspecti de hæresi: vt E.g. sortilegi, malefici, blasphemi hæreticales, & similes probatur. Quia error hæresis consistit in intellectu, qui declarari non potest, nisi per ipsiusmet rei confessionem, & sic examinationem requirit. Ergò quotiescunque delinquens illius suspicionem incurrit, ob fauorem fidei, & bonum publicum, ne pestifera hæc lues latenter in aliorum perniciem, & Ecclesiæ damnum serpat, ab Ecclesia extrahendus est, vt Inquisitorum examini subijciatur. Ità docent Pegna *in suis annotat. ad 2. par. direct. scholi 9. §. Qui autem*, Ambrosinus *de immunit. c.8.n.10.* Marius Italia *lib.1. c. 5.§.6.n.59.& n.140.* Farinacius *de immunit. Eccles. c.13.n.175.* Lezana *verb. Immunitas, n.14.* Barbosa *de iure Eccles. lib.2.c.3.nu.125.* Lugo *de fide, disp. 25.* Peregrinus *c.8.n.8.* Diana *to.9.tr.1.res. 40.ex par.1. tr. 1. res. 38.* Thomas del Bene *vbi sup. n. 9.* & alij contra Gammacurtā *lib.5.c.38.n.4.* qui cum quadā limitatione hoc negat, sumpta paritate ex alijs delictis exceptis, in quibus suspicio non sufficit, vt reus Ecclesiæ immunitate non gaudeat.

Possunt ne Inquisitores procedere cōtra reos Sancti Officij absentes?

28 RESp. Affirmatiuè. Nàm licet de iure ciuili non condemnatur diffinitiuè reus in criminalibus, nisi vsque ad relegationem, ex *l. Absentem de pœnis, & ex l. Absentem, Cod. de accusat.* & rationem reddit Albertinus *ibid. in §. Aduersus contumaces, n. 4.* quia potest esse, vt absens aliquam habeat iustam causam se defendendi. In quo casu IurisConsult. ait Sanctius esse, impunitum relinquere facinus nocentis, quàm innocentem damnare. Tamen dictæ leges locum non habent in crimine læse Maiestatis, vt notat Farinacius *de inquisit. q. 11. n. 1.* & in causis ad S. Officium spectantibus, vt probant Eymericus *in 3. par. direct. in 13. modo terminandi processum*, & ibi Pegna *comment. 33.* Farinacius *de heresi, q.185.n.93.& seq.* vbi multos allegat, Sousa *in aphoris. inquis. lib.2.c.49.* Diana *tom.5.tr.10.res.35. ex par.4.tr.8.res.80.* & alibi.

29 Forma autem condemnandi huiusmodi reum absentem; si in actis S.Officij delictum plenè probatum non est, nec euidentia facti, nec propria confessione, nec sufficientibus testibus, itaut delinquens non sit de hæresi conuictus, sed tantum de ea aggrauatus. In hoc casu citatur publicè in Ecclesia, vt intra 30. dies compareat sub pœna excōmunicationis latæ sententiæ, quæ citatio

tio tribus vicibus fit, iuxtà formam *cap. Cum contumacia de hæreticis in 6.* Et si in termino præfixo non comparuerit excommunicatur, & si in excommunicatione per annum insorduerit, vt hæreticus formalis condemnatur, eiusque effigies, seu statua Curiæ seculari comburenda traditur. Ità Pegna *loc. cit. cõment.* 49. Farinacius *vbi sup. num.* 94. *& seq.* Paramus *de orig. S. Inquis. lib.* 3. *q.* 4. *n.* 6. *& seq.* Castro Palaus *par.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8. *pun* 16. §. 3. *n.* 1. Diana *ibid.* & alij. Ad huius rei defensionem admittitur excusator, allegans reum sic citatum non posse, intrà terminum assignatum comparere, & pro qualitate excusationum solet terminus prorogari, ad comparendum, vt probat exemplo Castro Palaus, *n.* 2.

30 Si verò reus absens, est plenè in actis Sancti Officij conuictus de hæresi, tunc non est necesse, seruare dictam formam *cap. Cum contumacia*, sed ordinario processu, nullo anno expectato, citatur, et ad sententiam proceditur. Ità Symanchas *in Enchiridion, tit.* 45. *n.* 4. Scaccia *de iudic. lib.* 1. *c.* 98. *n.* 4. *verf. Si sumus in* 1. *casu*, & supradicti Doctores *loc. cit.*

31 Si reus contumax moriatur intrà annum, & eius delictum, plenè, & concludenter probatam non sit, sed contra illum, tanquam contra suspectum, procedebatur: tunc sistendum est, neque vlterius ad condemnationem deueniendũ, nisi superueniant claræ, & legitimæ probationes; vt docet Farinacius *qu.* 197. *n.* 103. Si autem obierit transacto anno contumaciæ, communior sententia est, condemnari posses si probationes contra eum sufficerent, ad illum tanquã hæreticum condemnandum. Ità Farinacius *ibid.* 93. Decianus *tr. crimin. lib.* 5. *c.* 57. *n.* 6. Clarus *in sua practica*, §. *hæresis, n.* 19. *vers. Item de crimine in fine.*

32 Insuper si reus absens, sic condemnatus, posteà comparuerit, etiam post eius statuam combustam, est audiẽdus, ad probandam suam innocentiam, aut iustum impedimentum non comparendi intra annum, quia hoc S. Tribunal, quocumque tempore cõcurrat, & reus cõpareat, sẽper illũ audit, est enim plenum pietate, & misericordia erga quoscumque reos, vt notant Sanchez *lib.* 2. *in Decal. c.* 20. *n.* 27. Paramus *de orig. S. Inquis. lib.* 3. *q.* 4. *n.* 47. Carena *quæst.* 6. *n.* 7. *&* 8.

Potest ne Inquisitor procedere contra reum præsentem, qui deliquit extra suam iurisdictionem, & in loco alterius Inquisitoris, vel Episcopi?

33 Resp. Certum esse posse, immò debere Inquisitorem procedere ad capturam talis rei, qui extrà suam iurisdictionẽ deliquit, ne impunitus euadat, & ne alios eodem suo crimine cõmaculet. An verò possit ad vlteriora contra illum procedere, dubitari potest. Videtur enim, remittendum esse ad Iudicem loci, in quo deliquit, iuxtà regulam generalem: Delicta ibi esse punienda, vbi sunt commissa, non verò alibi, *cap. vlt. de foro competenti, cap.* 1. *de raptor.* ibi: *Semper causa* 3. *q.* 6. *& in Authent. Vt nulli iudicium*, §. *Si verò, & in l. Capitalium*, §. *famosos, ff. de pœnis*, & sæpè alibi. Quia punitio delinquentis in loco delicti, alijs transit in exemplum: et delictum faciliùs probatur in loco vbi commissum est, quàm in alio: *Authent. Vt omnes obediant Iudici.* Et quia Iudex loci, in quo delictum est perpetratum, acquisiuit iurisdictionem supra reum, vt possit illam exercere, eum puniendo.

34 His tamen nõ obstantibus, fallit hæc regula in crimine hæresis, in quo hæc remissio locum non habet, sed potest hæreticus puniri, vbicumque repertus fuerit. Ità docent Paulus de Leazaris, & Zabarella *in Clement. Pastorali*, §. *Denique de re iudic.* Guido Papæ *decis.* 202. *n.* 2. Gondissaluus *de hæret. q.* 8. & alij, quos refert Couarruuias *in practicis quæst. cap.* 11. *n.* 2. Et ratio est, quia hæreticus vbique delinquit, & Diuinam Maiestatem, & omnem creaturam lædit, cùm etiam elementis faciat iniuriã,

l.Arriani,& l.Manichæos,Cod.de hæret. & vt obseruat Ioannes Andreas *in cap.Vt commissi de hæret.in 6.*hæreticus vbicumque est male credens, ibi peccat;ideòque ibidem puniri potest.

35 Sed quamuis hoc verum sit: nihilominus, si Inquisitor loci, in quo cõmissum est delictum, petat sibi remitti reũ absentem, est ei remittendus, licet necesse non sit. Ità docent Guido Fulcodius *in consultat.ad Inquisit.q.5.* Couarruuias *in pract.qq.c.11.n.12.* Royas *in singul.174.* Pegna *par. 3. comment. 33. vers.Et quamquam.* Hæc autem remissio fieri debet,etiam si hæreticus publicæ vtrobique peccauit.Notat verò Pegna, quod in tali casu melius esset adiungere illi pœnitentiam iterabilem, faciendam in eis locis, in quibus deliquit; vt in eisdem satisfaciat: et ità sentit Guido Fulcodius *loc.cit.* Et multò magis est remittendus, si in primo loco professus sit hæresim per actum exteriorem publicè, & in secundò occultè, quia ad locum maioris delicti reus remittendus est, *l. Si cui, §. Cum sacrilegium,ff.de accusat.*

36 Notat quoque ibid. Pegna *vers.His ità constitutis,& seq.* Vt talis remissio iute fieri possit,nonnulla esse obseruanda. Nempè primò, vt Inquisitori requisito constet de crimine extrà suam Diœcesim commisso:quia non debet sine causa cognita reũ remittere, vt notat Cardinalis *in Clementina Pastoralis de sent. & re iudicata.* Secundò, vt ei constet crimen esse commissum in territorio Iudicis requirentis, *l.1. Cod.vbi de crimine agi oportet.* Tertiò, quod non commiserit idem, vel aliud crimen in territorio Inquisitoris, penes quèm detinetur; nàm antequam remittatur, debet ibi de tali crimine puniri,*l.Cui, §.fin.& l.fin.ff.de accusationibus.* Quartò, vt delictum sit graue,quia pro minimo delicto fieri non debet remissio, vt probat Geminianus *in cap. Cum sit Romana,§. Contrahentes,nu.17.de foro compet.in 6.* Et ideò pro leui hæresis suspicione non est facienda remissio. Quintò, non est necesse, vt remissio petatur inter subditos eiusdem imperij; quia Inquisitor à quocumque Inquisitore cuiusuis Prouinciæ remissionem petere potest, quia omnes sunt Romani Pontificis delegati, & crimen est merè Ecclesiasticum, ratione cuius Inquisitores nulli Domino temporali subduntur. Sextò, licet exigatur, vt remissio petatur fieri à minori Tribunali ad maius, vel saltem ab æquali;vt probat Oldradus *in cons.134.* In crimine tamen hæresis hoc, locum non habet; quia iustum est, vt in quo loco reus deliquit pœnas luat, vt probant Royas *singul.174.ex Authent. Vt nulli iudicium, ff.de pœnis.* Septimò, similiter etsi remissio fieri debeat de cõdemnando, non de punito, & condemnato: Baldus *in l.executorem, Cod.de execution.rei iudic.* In hoc crimine etiã in condemnato in vno loco, remissio fieri potest; quia pœnitentia talis criminis est iterabilis,& imponi potest, vt fiat in diuersis locis; vt tradit Zanchinus *de hæret.cap.8. n. 7.* & Guido Fulcodius *in consultat.ad Inquis.q.5.*

Apostatæ ab ordine Clericali,vel à statu regulari, subduntur ne Inquisitorum iudicio?

37 RESP. Quod ratione apostasiæ tantùm à statu regulari, Inquisitores non procedunt contra regulares apostatas,quia vt tales non hæretici,nec de hæresi suspecti arbitrantur: & ideò iudicio Inquisitorum non subduntur. Verum quia huiusmodi apostatæ sunt excommunicati, *cap.Vt periculosa extrà de Cleric.vel Monac. in 6.* Si in excommunicatione, & apostasia per annum,animo indurato persisterint, & ad Religionẽ redire noluerint, tã Inquisitores,quàm Episcopi contra eos procedere possunt; quia tunc de hæresi suspecti sunt,iuxtà *cap. Grauem de pœnis.* Ità Eymericus *par.2.direct.q.49.* Pegna ibi *comment.74.* Duardus *in Bulla Cænæ,lib.2. can.1. q.17.n.32.* Sanctarellus *de hæresi,cap.41.n.5.* Peyrinus *tom. 2. in Constitut.Pauli V.n.13.* Diana *to.5.trac. 12.res.3.n.8.ex par.4.tr.7.res.3.* Pellizzarius

tarius *to.2.tr.8.c.8.sect.3.n.60.* Possunt etiam contra eos procedere infrà annũ in tribus casibus, tanquam de hæresi vehementer suspecti. Primò, si à Religione transeant ad partes hęreticorum, vel cum eis communicent, vel eorum conciones audiant, vel aliquo modo eorum impietates auctorizent. Secũdò, si habitum lacerent, pedibusque conculcent,& blasphemias contra Religiones euoment: hæc enim, & similia facere indicant malè sentire de statuReligionis. Tertiò,si aliquid faciunt contra determinationes Ecclesiæ;vtpotè, si vxores ducant, si cum excommunicati sint Missam celebrent, si carnes in diebus vetitis comedant, & similia, vt notat Zanardus *in direct.theol.par.2. prec.1.c.5.§.19.*

Turpes Quæstuarij, qui modis illicitis eleemosynas querunt, subijciuntur ne Inquisitorum iurisdictioni?

38 RESp. In aliquibus casibus subijci, & primò Prædicatores quæstuarij, qui in fidei negotio, quod ad illos nullatenus pertinet,se ingerunt, gentes ad se audiendos congregant,vel quomodolibet impedimentum sanctæ inquisitioni afferunt. Ità ex *cap. Vt officium, §. Compescendi de hæreticis in 6.* Eymericus *par.3. q. 37.* & Pegna *comment.86.* Secundò,quæstuarij,qui prætextu indulgentiarum, vel facultatum à Sede Apostolica concessarum, eleemosynas mendicant. Isti enim iuxtà *Constitut.30.& 99.Pij V.* ab Inquisitoribus, & Episcopis puniri possunt; vt notat Passarinus *to.2.q.187.n.61.* Tertiò,qui ex pacto, vel principali fine aliquid lucrandi, quærunt reliquias, & alias res sacras vendere,locare,tradere, vel ostendere: quia, vt docet Nauarrus *in summ.cap.17. n.169. in fin. & in cap. Inter verba 11.q.3.conclus.4.& in comment.cap.Cum minister 23.q.5.& in Enchiridio de orat. c.6. n. 15.* Turpis quæstus dicitur, qui quæritur ex venditione,locatione,traditione, vel ostentione reliquiarum, & aliorum sacrorum,cum pacto, vel fine principali, ob id aliquid recipiendi. Secus verò, quando principaliter hoc fit, ob honorem, & reuerentiam Sanctorum, & minus principaliter,vt indè aliquid recipiatur.

Inquisitores possunt ne procedere cõtra mortuos hæreticos, vel de hæresi suspectos?

39 REsp. Certam esse regulam traditã *in l.2.& 3. Cod.si reus, vel accusator mortuus fuerit, l.vlt. Cod. de bonis eorum,qui sibi mort.consc.l.in Senatus, §. Si propter mortem,ff.ad Senatus Consul.* & alibi. Morte delinquentis, extingui etiam delictum, & omnem actionem contra illud,siuè inquisitio sit intentata,siuè intentanda; itaut post mortem nullus accusari, vel condemnari possit, quia mors omnia soluit, & mortui diuino iudicio sunt subiecti non humano, vt pater; & notatur etiam *in cap. Quorundam,dist.23.& in cap.Ex Epistola, ibid.* Fallit verò hæc regula in crimine læsæ Maiestatis Diuinæ, & humanæ: quia ob immanitatem facinoris, & ad maiorem illius detestationem, non extinguitur morte delinquentis, *cap. Accusatus,§.fin.de hæret.in 6. cap. Filij*, & ibi,*Gloss.eod.tit.& cap. Si qnis Episcopus extra de hæret.* & ibi communiter Doctores, & probant Symanchas *de cath. instit.tit.*18.*n.*1.*& seq.* Decianus *tract. crimin.lib.5.cap.67. nu.1.* Pegna *par.3. comment.* 92. Ludouicus à Paramo *de orig.S.Inquis.lib.3.q.4.n.78.& seq.*Farinacius *de hæresi,q.197.n.86.*Hęc autem Inquisitoris facultas procedendi contra hæreticum defunctum semper durat,nec vnquam extinguitur: sed quocunque tempore detectum fuerit, & legitimè constiterit aliquem decessisse hæreticum,potest Inquisitor agere contra eum, & declarare excommunicatũ; ac inhibere, ne preces fiant; & ne suffragia pro illius anima offerantur, & vt cadauer extumuletur, & comburatur; quia nec mortuus,hæreticus in loco sacro, & cum Catholicis communicare potest. Nec admittenda est opinio dicen-

centium, hâc Inquisitorum iurisdictionem spatio quadraginta annorum extingui; quia illorũ rationes solum militant in confiscatione bonorum eorum, vt infrà dicetur. Ità docent Pegna *loc. cit. verf. His ità positis*, Sanchez *in Decal. lib. 2. cap. 22. n. 38. & seq.* Symanchas *vbi sup. n. 14. & in Enchiridion, tit. 62. n. 7.* Paramus *loc. cit. nu. 83.* Carena *par. 2. tit. 19. §. 2. n. 6.*

40 Contra suspectos verò de hæresi, etiam vehementer, non possunt Inquisitores procedere post eorum mortem: quia hæresis suspicio, quantumuis vehemens sit, morte extinguitur, vt colligitur ex *cap. Accusatus, §. Si verò de hæreticis in 6.* & affirmat Pegna *ibid. verf. Alterum caput*, Symanchas *de cathol. institut. tit. 4. de accusation. n. 5. & tit. 18. de defunctis, n. 13. & tit. 46. de pœnis, nu. 77.* Royas *in singularibus fidei, sing. 134. n. 11. & 12.* Carena *n. 4. §. 3. nu. 7.* Farinacius *dicta q. 197. n. 104.* & alij communiter contra Ludouicum à Paramo *lib. 3. de orig. inquis. rubr. de ordine iudicij, n. 84.* Sed si de hæresi suspecti, sint, hæreticos, vel eorum errorum defendentes, possunt aduersus eos, etiam post mortẽ Inquisitores procedere, quia isti pari iure cum hæreticis censentur. Ità Zanchinus *de haret. c. 24.* Pegna *versic. Cæterum*. Contra autem hæreticorum credentes mortuos, an possint Inquisitores procedere, negat Gondisaluus *tr. de haret. q. 22. n. 8.* Affirmat Pegna *ibid. verf. Sed in credentibus*. Tum quia *in Concilio Bitteriensi, c. 18.* decernitur: *Ad hæreticorum, seu credentium condemnationem, qui non fuerunt reconciliati canonicè antè mortem, citatis eorum hæredibus, siuè alijs, qui de iure citandi fuerint, & concessa eisdem opportuna copia defendendi, similiter procedatis.* Hæc ibi. Vbi notanda sunt verba illa: *Ad hæreticorum, seu credentium condemnationẽ.* Et tum etiam, quia in *dicto cap. Accusatus, §. Si verò de hæreticis in 6.* cum agitur de extincto crimine post mortem, tantum habetur sermo de fautoribus, receptatoribus, & defensoribus, & nullum apparet verbum de credentibus. Ergò eorum crimen per mortem non omninò extinguitur. A qua opinione non est recedendam, ait Pegna, *in illis, qui verè, & propriè hæreticorum credentes, tàm ex verbis, quàm ex factis iudicantur. Non autem in illis, qui impropriè credentes dicuntur.* Quales autem isti sint, dictum est suprà.

Quarè in hoc Sancto Tribunali, etiam proceditur contra defunctos, & quonam modo contra eos procedit?

41 Resp. Quia multi dum viuunt pro Catholicis habentur, & post mortem hæretici deteguntur; quorum exẽpla referuntur à Pegna *ibid. verf. Neque enim incognitum est*. Et ratio postulat contra eos ab Inquisitoribus procedi, vt eorum memoria damnetur, & bona per Fiscum à quibuisuis possessoribus auferantur, & eorũ ossa exhumentur, & extrà locum sacrum proijciantur, & cõburentur; vt ait Zanchinus *tr. de hæreticis, c. 24.* & notatur *in instructione hispalensi 1. ann. 1484. c. 20.* Sed non est contra eos procedendum, nisi adsit plena hæresis probatio, vt docent Abulensis *in sua instructione ann. 1498. c. 4.* Pegna *ibid. verf. Primum itaque*, & multis probat Farinacius *q. 197. n. 120.* solæ suspiciones non sufficiunt, quia defunctus se defendere nequit. Quãdò igitur de hæresi defuncti plena probatio habetur, Promotor Fiscalis huius Tribunalis comparet denunciando, insinuando, & accusando defunctum, proponendo illius hæresim, in qua absque pœnitentia decessit, & instat declarari hæreticũ, eiusque memoriam damnari, cæterisq; pœnis affici, quas contra tales statuerunt Canones. Processus autem non instituitur propriè cõtra defunctum, quia non extat, sed contra illius memoriam, & famam: Promotoris Fiscalis instantia intimatur omnibus, quibus interest defuncti memoriam non damnari. Proponitur quoque edictum, quo quilibet admitti possit, ad defuncti defensionẽ, & statuitur eis tempus 30. vel 40. dierum

rum ad comparendum. Si in termino præfixo nullus comparuerit, Inquisitor Procuratorem, & Aduocatum defuncti constituit. Tandem si memoria defuncti nullo modo defendi potest, deuenitur ad sententiam: sed antequam proferatur, producitur statua defuncti, in qua maioribus caracteribus inscriptũ sit nomen illius defuncti, cuius memoria damnanda est, & coram illa, ac si defunctus esset viuus, leguntur sui errores vel facta hæreticalia, & promulgatur sententia; & statua illa relaxatur seculari brachio, vt comburatur, eius ossa si à cadaueribus Catholicorum discerni possint, exhumantur è loco sacro, eius bona confiscantur, & eius filij declarãtur inhabiles ad beneficia, dignitates, & officia. Ità Pegna *in dicto comment.* 92. Sanchez *in Decal. lib. 7. c. 27. & seq.* Farinacius *q. 197. n. 106. & seq.* Zanardus *in summ. diuin. præcep. par. 2. c. 142. vers. 6.* Bordonus *to. 1. c. 2. q. 49. nu. 241. & seq.* qui pluribus rationibus probat Ecclesiæ Ministros habere potestatem declarandi incidisse defunctos, in pœnas cẽsurarum, & excommunicationis.

Possunt ne Inquisitores procedere cõtra scienter sepelientes hæreticos, vel eorum credentes, fautores, & cæteros huiusmodi in loco sacro.

42 RESP. Affirmatiuè, quia sunt de hæresi suspecti. Nàm qui sciẽter sepelit hæreticos, vel eorum credẽtes, receptatores, fautores, & defendẽtes, sunt ipso iure excommunicati, iuxtà *Clementinam primam de sepulturis, & c. Quicumque de hæreticis in 6.* Nec absolutionis beneficium merentur, nisi proprijs manibus publicè extumulent, & proijciant huiusmodi corpora damnatorum, & locus ille perpetua careat sepultura hæc Pontifex. Ex quibus verbis patet: Ecclesiam tanquam de hæresi suspectos, persequi, & damnare eos, qui scienter sepeliunt hæreticos, vel eorum credentes, & cæteros huiusmodi, quia facto indicant, & profiteri videntur, aut non debuisse Ecclesiam tales sepultura priuare, aut pro eis esse orandum more Catholicorum, aut aliud simile, vndè suspicio hæresis procùldubio oriatur. Confirmatur, quia *in dicto cap. Dicitur: Vsque ad satisfactionem idoneam excommunicationis sẽtentiæ se nouerint subiacere.* Satisfactio autem idonea intelligitur abiuratio, & canonica purgatio, ex *cap. Ad abolendã, §. Præsentia, & ex cap. Excommunicamus 1. §. Qui autem de hæreticis in 6.* Nã ille idoneè Sãcto Officio satisfacit, qui abiurat, vel se purgat, & mandata sibi iniuncta adimplet; vt videtur sentire Archidiaconus *in dicto cap. Quicumque verb. Idoneam.* Ergò huiusmodi sepelientes sunt de hæresi suspecti, & subijciuntur Inquisitorum iurisdictioni. Ità docet Pegna *par. 3. comment. 89. versic. Quare verius est.*

43 Quinam verò per scienter sepelientes compræhendantur, Caietanus *in summ. verb. Excommunicatio, c. 46.* Nauarrus *cap. 27. n. 137.* & alij affirmant; compræhendi tantum, qui proprijs manibus cadauer fossæ imponunt, quia hi soli propriè dicuntur sepelire, & verba pœnam importantia, in rigoroso sensu sunt accipienda. Faber *de censuris in 4. sentent. dist. 21. q. 1. disp. 4. num.* 188. opinatur tutiorem esse sententiam illorum, qui extendunt hanc censuram ad comitantes, cantantes, deferentes crucem, fossores sepulturæ, portantes cadauer, & similes. Sed probabilior est sententia, asserentium per scienter sepelientes compræhendi, non solùm, qui proprijs manibus cadauer sepeliunt, sed etiam mandantes, cuiusmodi sunt hæredes, aut consanguinei, ad quos hoc pertinet, & Rectores Ecclesiæ, vbi cadauer sepelitur; nàm isti verè sepelire dicuntur, quamuis proprijs manibus hoc non faciunt: & colligitur ex *cap. Ad hæc de priuilegijs.* Non autem compræhendi comitantes, deferentes crucem, vel luminaria, & cantantes, nec cooperantes remotè, aut negatiuè non impedientes, cùm possent, nisi essent auctores talis sepulturæ in loco sacro. Ità docet Suarez *disp. 12. sect. 4. n. 10.* Coninch. *de Sacram.*

cram.disp.14.dub.8.nu.68. Filliucius *to.1.tr.12.c.5.n.111.* Mercerus *de Sacram. in 3.par.q.21.dub.7.* Megalius *in 3.par. lib.2.c.6.q.1.n.15.* Diana *to.5.tr.1.resol. 71.ex par.5.tr.9.res.98.*

Inquisitores possunt ne procedere cōtra Iudæos, & Infideles?

44 RESP. Quod Iudæi, & Infideles, quamuis verè, & propriè hæretici non dicantur, quia non dicitur hæreticus, qui non est baptizatus, nec dicitur ab Ecclesia diuisus, qui nunquam in eius gremio fuit: et D.Paulus testatur *ad Corinth. c. 5. Iudæos esse extrà Ecclesiam Dei*, dum ait: *Quid mihi de his, qui foris sunt* (idest de Iudæis) *iudicare*? et ità docent Royas *singul. fidei 37.n.5.& in tr.de hæret. par.2.nu. 471.* Albertinus *de hæret.qu.6.num.12.* Duardus *in Bull.Cœnæ,lib.2. can.1. qu. 21.* Farinacius *de hæresi,q.178.n.128.* & alij. Tamen negari non potest, quin saltem impropriè, & largè vocari possint hæretici: ità Ioannes Andreas *in cap. Firmissimè de hæret. nu. 3.* Duardus *loc. cit.n.5.* Farinacius *dict.q.178.n.130.* qui alios citat. Hinc est, quod Inquisitores non habent iurisdictionem in Iudæos, & infideles, ex eo tantùm, quod tales sunt: sed in nonnullis casibus ipsi eorū iurisdictioni subduntur: vt patet *in extrauag. Turbato corde* Innocentij IV. & expressius in rescripto Gregor. XIII. incipiente: *Antiqua Iudæorum*, edito ann. 1581. Vbi Summus Pontifex declarat casus particulares, in quibus Inquisitores possunt contra Iudeos, & Infideles procedere. Ait enim: *Statuimus, & declaramus Inquisitores hereticę prauitatis libere procedere posse in omnibus causis, & casibus qui sequuntur.*

45 *Primò, si quis Iudæus, aut infidelis, ex ijs, quæ circa fidem cum illis, nobis sunt communia: veluti Deum vnum, & æternum, Omnipotentem, Creatorem omnium visibilium, & inuisibilium, & similia non esse, asseruerit, prædicauerit, vel priuatim alicui insinuauerit.* Huius rei ratio assignatur ab Eymerico *in direct.qu.44.* & ab alijs Doctoribus communiter. Quia in ijs, in quibus nobiscum Iudæi, & infideles conueniūt in credendo, à Christianis non distinguntur, & ea impugnando, dicuntur directè Christianam fidem impugnare; & consequenter subduntur Inquisitorum iurisdictioni.

46 *Secundò, si dæmones inuocauerit, consulueritue, aut responsa acceperit, ad illosue sacrificia, aut præces ad diuinationem, aliamque causam direxerit, aut aliquid eis immolauerit, vel thuris alteriusue rei fumigationes obtulerit, aut alia quæuis impietatis obsequia præstiterit.* Quia in hoc casu nobiscum Iudæi conueniunt. Solus enim Deus adorandus est, & illi soli præces fundendæ sunt, & ipse solus futura nouit: & in istis Iudæi nobiscum conueniunt: dum ergò dicto, vel facto hæc negant, ab Inquisitoribus puniendi sunt. Ità Eymericus *q.46. nu. 17.* Campegius ad Zanchinum *de hæret.c.36.verb. Delinquunt in fin.* Farinacius *de hæresi,q.178.n.146.* & alij.

47 *Tertiò, si Christianos verbo, vel facto, vel exemplo, aut quouis alio modo nefaria huiusmodi docuerit, vel ad ea perpetranda perduxerit, vel perducere attentauerit.* Quia vt notat Pegna *comment. 71.* Iudæi quādoque ad similia, suo malo exemplo Christianos pertrahunt, vel perducere attentant. Et tàm hæc nefaria docentes, quàm illa addiscentes graui pœna ab Inquisitoribus sunt etiā puniendi; vt notant Zanchinus *de hæret.c.3.n.6.* Royas *de hæret.par.2.assert. 43.* Pegna *in cap. Excommunicamus, nu. 2.& 3.* Carena *par.2.tit.14. §.8.n.21.*

48 *Quartò, si Saluatorem, & D.N.Iesū Christum purum hominem, vel etiam peccatorem fuisse, Matremue Dei non esse Virginem, & alias huiusmodi blasphemias, quæ per se hereticæ dici solent in Christianæ fidei ignominiam, contemptū, aut corruptionem, impiè protulerint.* Quia Iudæi, & infideles subduntur Inquisitoribus, si delinquunt contemnendo, vel vilipendendo fidem nostram, vel committēdo aliquid in contumeliam Christi, & Ecclesiæ. Ità Decianus *in tr.crimin.lib.5.c.14.n.2.* Royas *par.1.nu.557.*

Fari-

Farinacius *q.178.n.133.* & plures alij, quos ipse refert. Et quia blasphemantes hæreticaliter à solis Inquisitoribus puniuntur; vt probant Albertinus *de agnoscendis assertion.catholic.q.22.n.63.* Alphonsus à Castro *de iusta hæret.punit.lib.1.c.12.in fin.* Royas *par.2. assert.32.n.68.* Lazarins *de blasphemia, q.6.n.10.*& alij communiter.

49 *Quintò, si cuiusuis eorum opera, auxilio, consilio, vel fauore, aliquis Christianus à fide discesserit, quamque semèl susceperat abnegauerit, vel ad Iudæorum, seu aliorum infidelium ritus, cæremonias, superstitiones, vel impias sectas transierit, vel redierit, seu in hæresim aliquam inciderit, aut qui vt Christi fidem abneget, seu in hæresim incidat, opem, consilium, fauoremue quomodocumque præstiterit.* Tales autem Iudæi, vt norant Eymericus *q.44.* & Pegna *comment. 69.versic. Tales inquam*, sunt tanquam fautores hæreticorum iudicandi, & puniendi ab Inquisitoribus: quia vel ad hæresim amplectendam, & ad fidem Catholicam deserendam Christianos suadent, & inducunt; vel vt conuersi ex Iudæis, & Christiani effecti, ad eorum ritum execrabilem redeāt, consilium, auxiliū, & fauorem præstant. Et ità decreuerat etiam antè Gregorium XIII. Nicolaus IV. *in extrauag.* quæ incip. *Turbato corde*, relata ab Eymerico ibid.

50 *Sextò, si quis Cathecumenum, vel quẽcumque ex Iudæis, aut infidelibus, Deo inspirante, ad fidem Christi venire volentem, post declaratam intentionem, nutu, verbo, facto, aut quocumque alio modo, à fide, vel fidei instructione, aut Sacri Baptismi susceptione retrahere, auertere, vel deortari, aut ne ad fidem veniat, & nouo regenerationis lauacro abluatur, quouis modo impediuerit.* In hoc etiam casu procedere poterant Inquisitores antè dictam Bullam Gregorij, vt norant Baldus *conf.315.nu.1.vol.1. & conf.seq.* Marquardus *de Iudæis, par.2.c.9. nu.3. vers. Sicut etiam*, Decianus *in tract. crimin.lib.5.cap.12.n.8.& cap.14. n.2.* Farinacius *de hæresi, q. 178.n.143.* Carena *par.2.tit.14.§.11.n.26.*& alij.

51 *Septimò, si apostatas, seu hæreticos scienter domi acceptauerint, aluerint, occultauerint, vel eis quomodolibet opem, auxilium, vel fauorem præstiterint.* Et quod possint contra istos Inquisitores procedere testantur, etiam Symanchas *de cathol.instit. tit.35. de Iudæis, nu.11.* Pegna *comment.76. vers. Iudæi verò, & comment.77. vers. Iudæi propterea*, Farinacius, qui alios allegat *de hæresi, qu. 178.n.103.& q.282.n.66.*

52 *Octauò, si libros hæreticos, vel Thalmudicos, aut alios iudaicos damnatos, uel alias prohibitos, retinuerint, diuulgauerint, uel in quæcunque loca detulerint, aut ad eam rem opem suam accomodauerint.* De hac prohibitione adest etiam Bulla Innocentij IV. incip. *Impia Iudæorum*, & Bulla Clementis VIII. incip. *Cum hæbreorum malitia*, & decretum S. Congregationis Supremæ Inquisitionis incip. *Cum sicut nuper*, registrata post directorium Inquis. inter literas Apostolicas pro Sancto Officio, & docent etiam Pegna *in 2.par.direct. in cap. Fraternitatis, comment.3.vers. Postremò.* Bursatus *cons.90.n.4.vol.1.* Farinacius *q.180. nu. 10.*& alij.

53 *Nonò, si Christianos deriserint, redẽptionisque nostræ Hostiam salutarem in ara Crucis immolatam, Christum Dominum ludibrio habentes, quandocumque, maximè verò in Sacro Parasceuis die, agnum, seu ouem, vel quid aliud cruci affixerint, aut appenderint, & in eam consputauerint, seu quomodocumque contra eam fecerint.* Quod contra istos procedere possint Inquisitores, patet ex dictis verbis huius Bullæ, & obseruant Ricciullus *tr.de iure person. lib.1.c.52.nu.7.* Sousa *in aphoris.inquis.lib.1. c.37. à nu. 10. vsque ad 27.* Scorria *in Bull. Pontif. theor.347.* Azorius *tom.1.lib.8.c.22.qu. 12.* Campegius *in addit.ad Zanchinum, c.36.lit.B.* Symanchas *tit.35.* Cantera *in quæst.crimin. c.1. de hæreticis, nu.72.* Carena *par.2.tit.14.§.14.n.30. in fin.*

54 *Decimò, si Nutrices Christianas contra Sacrorum Canonum statuta, diuersorumque Pontificum sanctiones retinuerint. Aut eas retinens die qua receperunt*

Sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum, lac, vna, vel pluribus diebus, in latrinas, cloacas, & alia loca effundere coegerint. Et quia ex hoc maximè Christus Dominus noster vilipenditur, optimè statutum est, vt etiam in hoc casu Inquisitores procedant. De his Iudæis cogentibus nutrices lac in cloacas effundere post sumptum corpus Christi Domini, videndus est Textus *in cap. Et si Iudæos de Iudæis*, Calderinus *conf. 2. sub tit. de Iudæis*, & Campegius ad Zanchinum *c. 36. §. Delinquunt, vers. Hoc idem affirmatur.* Neque licitum est Iudæis retinere nutrices extrà domũ, vt alijs plurimis relatis probant Sanchez *lib. 2. in Decal. c. 31. n. 13.* & Ricciullus *de iure patron. lib. 2. c. 28. nu. 17.* Tum quia siuè in domo propria, siuè extrà illam retineantur nutrices; semper ob familiaritatem adest periculum subuersionis. Et tum etiam, quia est contra decorem Christianæ Religionis, vt nos, qui sumus filij liberæ, seruiamus filijs Ancillę, qui sunt Iudæi. Quæ est ratio assignata in dicto *cap. Et si Iudæos de Iudæis.* Vndè Ricciullus *n. 12.* & Sanchez *nu. 20. & 27. locis citatis.* affirmant, nec Principes Seculares, nec Episcopos posse dispensare, vt à Iudæis nutrix Christiana extrà domum retineatur.

55 Vndecimò, possunt etiam Inquisitores procedere contra Iudæos abradentes in Biblijs verba, quæ Christo conuenire possunt, vel tripudiantes, ornatiusque incedentes in die Veneris Sancti: vt docent Alexander *conf. 233. n. 6. volum. 6.* Lazarus *de blasphemia qu. 2. num. 33.*

56 Duodecimò, possunt procedere cõtra Iudæos, sibi ignem accendi, facientes à Christianis in die Sabati, vel ipsis vtentes in seruitijs vilibus, & similiter contra Christianos, Iudæos in supradictis inseruientes. Nàm omnia hæc tendunt in decorem cultus iudaici, & in ludibrium Religionis Christianæ. Sic enim Iudæi, se Christianis superiores ostendunt in eo, quod possunt. Ità cautum est *in Constitut.* Nicolai V. quæ incipit: *Super gregem Domini*, §. *Nec possunt*, edita an. 1447. vt testatur Ricciullus *de iure person. extra Ecclesiæ gremiũ, lib. 2. c. 39. n. 18.* et sic pluriès decreuit Sacr. Congregatio Supremę Inquisitionis, vt refert Carena *2. par. tit. 14. §. 16. num. 37.*

57 Tertiodecimò, pœnæ quibus puniẽdi sunt supradicti Iudæi, & infideles huiusmodi delicta perpetrantes, sunt priuatio communionis cum Christianis, pœna pecuniaria, pœna carceris, & pœna verberationis. Si verò scelus sit atrox, etiam relinqui poterunt Curiæ sæculari. Nàm quoties pœna relinquitur arbitrio iudicantis, vt fit in dicta Bulla Gregorij XIII. si crimen sit ingẽs, Iudex arbitrium potest extendere vsq; ad mortem. Ità Pegna *par. 2. comment. 69.* Calderinus *de hæret. c. 36. n. 4.* Repertorium Inquis. *verb. Iudæus*, §. *Sed circa prædicta*, Zanchinus *de hæret. c. 36. n. 4.* & ibi Campegius, Castro Palaus *to. 1. tr. 4. disp. 8. pun. 16. §. 6. n. 1.* Farinacius *dicta q. 178. nu. 146.* Diana *to. 5. tr. 12. res. 2. ex par. 4. to. 7. res. 2.*

Possunt ne Inquisitores procedere cõtra Iudæos ad Saracenos transeuntes, & contra ipsos Infideles?

58 RESP. Affirmatiuè in illis casibus, in quibus Iudæi, & infideles abnegant dictis, vel factis illa, quæ cum Christianis conueniunt, & credere tenentur: vt e. g. Deum esse vnum, æternum, Omnipotentem, Creatorem Cœli, & terræ, &c. dæmones non esse colendos, nec adorandos, neque illis esse oblationes, & sacrificia offerenda. Qui enim etiã ex infidelibus crederet, plures esse Deos, vel Deum non esse æternum, omnipotentem, &c. vel dæmones esse inuocandos, & adorandos, vtique iurisdictioni Ecclesiæ subderetur, & ab Inquisitoribus puniri posset: quia in his & similibus articulis credendis nobiscum omnes conueniunt, & obligantur. Christus enim non videretur diligens Pater familias, nisi Vicario suo, quem in terra dimittebat, plenam potestatem super omnes, dimisisset; vt ait Eymericus

ctus *par.2.direct.q.46.* Petro, & successoribus eius, dixit: *Quodcumque ligaueris super terram. Quodcumque solueris super terram.* Ergò omnes, qui sunt super terram subduntur iurisdictioni Ecclesiæ Catholicæ. Dixit etiam Christus Petro: *Pasce oues meas.* Ergò omnes, tàm fideles, quàm infideles, oues sũt Christi per creationem, licet non sint omnes de ouili Ecclesiæ per fidem Catholicam. Ergò sicut Papa super omnes habet iurisdictionem, ità & Inquisitores in causis fidei, dum in illis sunt Papæ delegati, & eius personam repræsentant. Vndè D.Thomas *2.2.q.10.art.9. ad 2.* ait: Ecclesia contra infideles non habet iudicium, quoad pœnam spiritualem eis infligendam; habet tamen iudicium super aliquos infideles, quoad temporalem pœnam infligendam. Et ità etiam docent Eymericus *loc.cit.* Pegna ibi *comment.71.uers.Si ergò.* Hostiensis, & alij cum Innocentio *in cap. Quod super his de voto*, Repertorium Inquis. *verb.Iudæus,§.Item quando Iudæi*, Alphonsus de Castro *lib. 2. de iusta hæret. punit.c.14.uers.Prima igitur belli causa, & seq.* & alij communiter.

59 Quoad Iudęos autem transeuntes ad sectam Saracenorum, vel ad alios infideles, an puniri possint ab Inquisitoribus. Negatiuè opinantur aliqui. Sed omninò affirmatiuè est respondendum in supradictis casibus. Constat namque quòd quamplurima in lege Saracenorum continentur, quæ veritati Scripturæ aduersantur, & Iudæis, & nobis cõmunia sunt. Ideò hac ratione ab Inquisitoribus puniri possunt. Et sicut puniri debent Iudæi colentes idola, vel sacrificia illis offerentes; aut dęmones inuocantes: ità puniendi sunt si ad aliam sectam transeant, in cuius ritu contineãtur contraria his, quæ Iudæi nobiscum tenent. Ità sustinẽt supradicti Doctores, & Campegius *in addit. ad Zanchinum de hæret. c.36. lit.B. in fin.* Carena *par. 2.tit.14.§.6.n.18.* Diana *to.5. tr.12. res. 2.n.7.ex par.4.tr.7.res.2.n.7.* Qui etiam affirmant sustineri non posse contrariã sententiam post Constitut. supradictam Gregorij XIII. dum in ea expressè tribuitur Inquisitoribus potestas contra Iudæos negantes, quæ habent communia circa fidem cum Christianis. Pœna autem acerbior Iudæis imponenda, est pecuniaria, vt ait Pegna *loc. cit. uers. Et punit.* Sunt enim genus hominum auarissimum.

Possunt ne punire Inquisitores iniuriantes se ipsos?

60 Resp. Affirmatiuè, & præcipuè si iniuria est in publico eis illata, quia quamuis nemo sit sui ipsius Iudex, nec in causa propria: nihilominus quando iniuria illata redundat contra bonum publicum, & in contemptum propriæ iurisdictionis, tunc Iudex procedere potest contra iniuriantem se: quia sic potius tuetur iura suæ potestatis, quàm suæ personæ honorem, vt probat Carena *loc.infr.cit.* Qui autem Inquisitorem iniuriat, offendit Sanctæ Inquisitionis officium, quod quò sanctius cęteris est, eò est venerabilius, quã aliorum omnium Iudicum officium. Ità docent Zanchinus *de hæreticis, c.31.* & ibi latè Campegius, Symanchas *de cathol.institut.tit.34.n.28.* Farinacius *de hæresi,q.182.nu.79.& 80.* Carena *par. 2.tit.17.§.8.& §.9. à nu.27.& seq.* Et hoc intelligendum est de iniuria verbali: nàm quoad iniurias reales adest Bulla Pij V. *Si de protegẽdis.* Et ibi etiã notat Carena, qua pœna talis iniurians sit puniendus.

Regulares de hæresi suspecti subduntur ne Inquisitorum iurisdictioni?

61 Resp. Affirmatiuè, quia licet olim ex indulto Clemẽtis VII. Carmelitis concesso, Regulares exempti erant in casu hæresis ab Inquisitoribus: & eorum Prælatis, etiam in his casibus, subiecti: tamen hoc priuilegium reuocatum fuit à Paulo V. *in sua Constitut.* incipiente: *Romanus Pontifex*, edita 1. Septembris 1606. in qua statuit: similes causas solùm spectare ad Tribunal Sãcti

cti Officij, & præcipit sub grauibus pœnis, tàm Prælatis Religionum, quàm ipsis subditis: Vt Religiosos de hæresi suspectos, denuncient Inquisitoribus, aut Ordinarijs locorum: vt notant Lezana *to.1.c.18.n.18.* Peyrinus *tr.2. in Constitut.27.Pauli V.* Pellizzarius *to.2. tr.8.c.6.sect.1.n.14.*& Bordonus *to.1.c. 27.n.26.qui n.27.* probat, Inquisitores posse, & debere denunciationes quoq; contra Generales recipere, ne eorum delicta remaneant impunita. Sed contra eos non posse vltra procedere, sed admonendum esse Supremum Tribunal, vt doceat quid agendum. Idem affirmant Zanardus *in direct.Theol.par. 2.c.6.q.23.* Diana *to.5.tr.10. res.12. ex par.4.tr.8.res.23.*

Inquisitorum iurisdictio est ne eis cōcessa cumulatiuè, an priuatiuè cum Episcopis?

62 RESp. esse eis concessa cumulatiuè, non autem priuatiuè; quia Episcopi de iure communi procedunt, nedum contra de hæresi suspectos, sed contra hæreticos, ex *cap.Præsidentes, cap. Statutum, c. Vt Inquisitionis de haret.in 6.* & ex alijs testibus. Immò contra prędictos procedere possunt separatim ab Inquisitoribus; vt patet ex *cap. Per hoc de haret. in 6.* Ideò Inquisitorũ iurisdictio nullo modo præiudicat iurisdictioni Episcoporum, & censetur concessa cumulatiuè non priuatiuè. Et sic etiam docent Glossa, & Panormitanus *in cap. Ad abolendam de hæretic.* Scaccia *de iudic.to.1.lib.1.c.67.n.9.* Decianus *to.2. lib.5. c.21.nu.10.* Syluester *uerb.Hæreticus 2.n.10.* Royas *singul.28. n.2.* Gondissaluus *de haret. q.7. n.9.* Symanchas *de cathol. institut. tit.25. nu.4.* Diana *to.1.tr.10.res.3.ex par.4.tr.8.resol.2.* Farinacius *de hæresi,q.186. n.38.*

63 In Inquisitione verò Hyspanica introductum est, vt de hęresi soli Inquisitores cognoscant, & Episcopi, siuè per se, siuè per Vicarios Inquisitoribus assistãt, nec possint Episcopi separatim ab Inquisitoribus de causis hæreticalibus cognoscere, & denuncias sibi factas, teneantur ad ipsos Inquisitores remittere; ità referunt Sanctarellus *de hæresi,c.40. dub.2.nu.15.* Molina *de iustit. tr.5. disp. 28.num.12.& 13.* Diana *loc.cit.*& alij, quos ipse citat.

Inquisitoris iurisdictio expirat ne ob mortem delegantis?

64 RESp. Negatiuè; ità expresse habetur *in cap.Ne aliqui de hæreticis in 6.* his verbis, vt refert Eymericus *par.3.direct. q.7. Ne aliqui dubitationem excitantes, in dubium reuocent, an officium Inquisitionis hæreticæ prauitatis sollicitudini uestræ intra certos limites ab Apostolica Sede commissum, expiret per mortem Romani Pontificis, qui commisit: Præsenti declaramus edicto, ipsum officium, non solùm, quoad negotia uiuente mandatore incœpta, immò etiam quantum ad integra, & non cœpta, & (quod plus est) quantùm ad ea, quæ tunc nequaquam emerserant, in fauorem fidei post committentis obitum perdurare.* Ex quo textu non solum colligitur: officium Inquisitorum morte concedentis non expirare; sed extendi ad negotia non dum cœpta, & de nouo exorta. Et Pegna ibi *comment. 56.* docet hoc verum esse: quocunque modo sit Inquisitor constitutus, siuè ad beneplacitum Sedis Apostolicæ, siuè ad beneplacitum Romani Pontificis: non expirare eius officium morte delegantis, donec aut expresse, & nominatim fuerit reuocatus; aut nisi in litteris creationis contrarium caueretur. Et hoc propter singularem fidei fauorem, ne incidamus in aliquem casum, in quo, aut in hæreticos non inquiratur, aut eorum punitio omittatur, seu differatur. Et idē docent Lelius Zechius *in summ.par.1. tit.de fide, rubr.de hęresi,c.12.n.13.versic.Ne eorum potestas,* Azorius *par.1.c. 28.q.7.* Farinacius *de hæresi,q.186.n.20* Castro Palaus *par.1.tr.4.disp.8.pun.12. §.2.n.16.* Diana *par. 5. tr.10. res.2. ex par.4.tr.8.res.19.*

In-

Inquisitores, à quo, & quibus ex causis remoueri possunt, vel de vno in alium locum transferri?

65 RESp. Quod olim Inquisitores, nō solùm à Pontifice, sed etiam à Ministro Generali, & Prouinciali, tàm Ordinis S. Dominici, quàm S. Francisci eligebantur, & ab eisdē etiam poterant de loco ad locum transferri, ac remoueri; quando id sibi visum fuerit expedire: vt patet ex *Constitut.* Innocentij, edita ann. 1254. incip. *Licet ex omnibus*, & Clementis IV. edita ann. 1265. incip. similiter *Licet ex omnibus*, et probat Pegna *par. 3. comment.* 58. Farinacius *de hæresi, q.* 186. *n.* 32. & alij. Hodiè autem Inquisitores pro tota Italia eliguntur ab Eminentissimis Cardinalibus Sacr. Congreg. Supremæ Inquisit. & in Hyspania ab Inquisitore Generali: & ideò ab istis, & à Summo Pontifice, quando eis expedire visum fuerit possunt remoueri ab officio, vel à loco ad locum transferri. Ità dicti Doctores, & Azorius *par. 1. lib. 8. c. 18. q. 9.* Castro Palaus *vbi sup. n.* 18. Sed absque vlla causa, nec aliundè transferri, nec ab officio remoueri possunt. Tum quia in decretis, & Constitutionibus, in quibus potestas conceditur, Inquisitores mutandi, & remouendi, semper adduntur illa verba: Si ità expedire visum fuerit: vel si ità vobis videbitur. Quæ verba, vt eum alijs probant Menochius *lib. 1. de arbit. q. 8. n. 5.* & Pegna *par. 3. comment.* 59. indicant boni viri arbitrium, iure, conuenientia, & rationabili causa regulatum. Et tùm quoque quia sic Inquisitoris officium diligentius exercetur, & negotia fidei exactius actitantur, & Inquisitores magis reuerantur; vt notant Eymericus *par. 3. direct. q.* 10. Pegna *dict. comment.* 59. Vmbertus Locatus *in iudicial. inquis. verb. Inquisitor, n. 38. vers. Nota tamen, & n. 40. per totum*, Farinacius *q.* 186. *n.* 35. Azorius *loc. cit.* Lelius Zechius *in summ. par. 1. tit. de fide, rubr. de hæresi, c. 11. n. 13. vers. Et Inquisitores*, Castro Palaus *n.* 20.

66 Causæ, ob quas Inquisitores trāsferri possunt de loco ad locum sunt. Prima, quando Inquisitor est ad negotia fidei exercenda valde aptus, & locus vbi manet non indiget persona ità solerti, sicut indiget alter locus. Secunda, quando contra eum suscitatæ sunt rixæ, & odia capitalia; quia processit cōtra nobiles, & insignes personas, & timetur de illius damno, & de aliquo scandalo. Tertia, quando non benè se habet cum illius loci Principe. In istis verò duobus posterioribus casibus, cōtra Inquisitorem suscitatis, ob iniustam causam, erit ille de meliori Inquisitione prouidendus, ne videatur puniri, vbi nō meretur. Ità docent Zanardus *in direct. Theol. par. 2. cap. 16. q. 9. & 19.* Zechius *in summ. tom. 1. tit. de fide, c. 11. & 13.* Azorius, & Pegna *locis citatis*, Diana *to. 5. tr. 10. res. 6. ex par. 4. tr. 8. res. 34.*

67 Ad remouendum verò Inquisitorem ab officio, vna ex his tribus causis requirunt Doctores, nempè impotentia, vel negligentia, vel iniquitas. Impotētiam esse causam sufficientem talis remotionis, patet, quia officium datur, vt exerceatur: ergò qui illud exercere nō valet, remouendus est. Impotens autē dicitur primò infirmus morbo perpetuo, vel quasi perpetuo, quia ob infirmitatem ad tempus constitui potest Vicarius, qui eius impotentiam suppleat, sicuti si ob iustam causam pro limitato tempore ipse Inquisitor absens esset. Secundò, senex qui rectum iudicium, ad iudicandum amisit, alias non. Tertiò, ignarus, qui nesciat ea, quę ad exercendum hoc officium expostulantur. Secūda causa est negligentia. Quæ in quolibet officio sufficiens est ad remouendū eum, qui illam committit, *cap. Si qui Episcopi 1. q. 1. l. vlt. ff. vbi pupillus educari debet, l. carceri, ff. de custod. reorum, & l. si quos, Cod. de offic. perfecti prætor.* & docent Glossa *in cap. Excommunicamus de hæret.* Baldus, & Iason *in l. Argentarius, §. vlt. ff. de edendo*, Iulius Clarus *lib. 5. sentent. iuris. §. fin. q. 73. vers. Item Iudex*, Menochius *de arbitr. lib. 1. q. 55. nu. 14. & lib. 2. casu 341. n. 1.* In hac negligentia incurreret Inquisitor: si contra hæ-

hæreticos, vel de hæreſi ſuſpectos, vel non procederet, vel non debito tempore; itàut capiendus, fugam arriperet, aut interim hæreſim diſſeminaret; et ſi cauſa huius negligentiæ eſſet lucri amor; ſi eſſet Epiſcopus ſuſpenditur ipſo facto per triennium ab officio: et ſi Inquiſitor, incurrit excommunicationē Summo Pontifici reſeruatam, vt in *Clementina* 1. §. *Verum de hæreticis in fin.* Et ſiuè Epiſcopus, ſiuè Inquiſitor negligens fuerit, in hæreticos inquirendos, & puniendos, & eius negligentia grauis fuerit, pœnam fautoris hæretici, etiam incurrit, ex *cap. Qui poteſt obuiare* 23. *q.*3.*cap. Quanta de ſentent. excommunic.* & notat Farinacius *q.*186.*n.*147. Tertia cauſa deponendi Inquiſitorem ab officio eſt, iniquitas, quando ſcilicet in ſuo officio, tàm ſacro, & tàm ab omni iniquitate alieno deliquit: quia e.g. pecuniam, vel aliquid prætio æſtimabile, prætextu Sancti Officij extorſit; vt habetur *in dicta Clementina, verb. Pecuniā de hæret.* vel quouis alio crimine ſit infectus, præcipuè ſi ſcandalum generat: Inquiſitoris enim officium expoſtulat viros honeſtate, prudentia, doctrina, & omni virtute conſpicuos, iuxtà *Conſtit.* Vrbani IV. *Præ cunctis*. Ità docent Pegna 3.*par. comment.*61. cum Eymerico *q.*12. Vmbertus Locatus *in iudicial. inquiſ. verb. Inquiſitor, n.*3. Symanchas *de cathol. inſtit. tit.*34.*n.*9. *&* 10. *& in Enchirid. tit.*7.*n.*2. Farinacius *q.*186.*nu.*54. *& nu.* 139. Caſtro Palaus *vbi ſup. n.*21.

Inquiſitores ſub prætextu Officij pecuniam extorquentes quàm pœnam incurrunt?

68 R Eſp. incurrere pœnam excommunicationis ipſo facto, à qua abſolui nō poſſunt, niſi in articulo mortis, & facta reſtitutione. Ità habetur in *Clement.*2. *de hæreticis*, his verbis. *Ne prætextu officij Inquiſitionis, quibuſuis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorqueāt. Quod ſi ſecus fecerint, excommunicationis ſententiæ eos ſubiacere decernimus ipſo facto, à qua non poſſint abſolui, præterquàm in mortis articulo, donec illis, à quibus extorſerint plenè ſatisfecerint de pecunia ſic extorta.* Idem notant Gloſſa *ibi*, Ancharanus *in* 3.*notab. n.*5. Cardin. Zabarella *in Summario*, §. *Inquiſitoribus*, Sylueſter *verb. Hæreticus*, §.2. *n.*13. Vmbertus Locatus *in iudicial. verb. Inquiſitor, n.*40. Repertoriū Inquiſ. *verb. Extorquere, & verb. Inquiſitores*; Symanchas *de cathol. inſtitut. tit.*14.*n.*44. Eymericus *in direct. inquiſ. p.*3.*q.*24.*n.*3. Pegna *ibi comment.*73. Sāchez *in decal. lib.*2.*c.*20.*n.*3.

69 Nec ſolùm ſunt ipſo iure excommunicati, ſed priuantur officio, & alijs pęnis puniuntur arbitrio ſuorum Prælatorum, vt ex eadem *Clementina*, vbi dicitur: *Qui equidem Prælati, Inquiſitores, & Commiſſarios prædictos, reos indè repertos, ab officio amouere, & amotos aliàs punire, debitè teneantur.* Et ibi Gloſſa *verb. Valeant, & verb. Amouere*, Ancharanus *notab.*6.*n.*8.9.*&* 10. & alij Doctores.

Prælati negligentes punire Inquiſitores, & Commiſſarios, indebitè pecuniam extorquentes, ſunt ne ex præcepto denunciādi Sedi Apoſtolicę?

70 R Eſp. Affirmatiuè, ex eadem *Clemētina*, his verbis: *Prælatis autem Inquiſitorum, id negligentibus agere, præmiſſa omnia nunciari, per prædictos locorum ordinarios volumus, quibus, vt ea in Apoſtolicæ Sedis notitiam perferant, in virtute ſanctę obedientię ſtrictè præcipimus, & mandamus.* Et ità ibi etiam notant Ancharanus *notab.*5.*n.*10. Cardin. Zabarella, & alij ſupradicti Doctores.

71 Dum pœnis ſupradictis ſubiacent Inquiſitores, & Commiſſarij extorquētes prætextu Sancti Officij pecuniam, nomine pecuniæ, cōpræhenditur quodcunque eſt prętio æſtimabile. Hic enim pecunia accipitur latiſſimè, vt compræhendat omnem rem, nedum conſiſtentem in numero, pondere, & menſura, ſed etiam pro quocunque commodo pecuniario; quia omnis res reducibilis eſt ad

pecu-

pecuniam: vt notat Sanchez *lib.2. in Decal.cap.20.num.9.* & alij, quos ipse citat.

Si spontè via muneris offeratur pecunia, vel quid simile, Inquisitoribus, & Commissarijs Sancti Officij, & isti oblata recipiant, incurrunt ne excommunicationem, & dictas alias pœnas?

72 RESp. Negatiuè; quia textus de sola extorsione loquitur, quæ autem spontè, & ratione muneris, offeruntur, re vera non extorquentur. In officio autem constitutus extorquet, qui aliquid à subdito exigit violenter, vel metum inferẽs, vel ei recusans suum debitum exequi, non data pecunia, vel quid prætio æstimabile; quod in spontè offerente non contingit. Ità docet Bonifacius *in Clement.1.n.49.* & ibi Glossa *verb.Officij*, Imola *n. 6.* Ancharanus *notab.3.n.5.* & alij. Ergò in casu prædicto Inquisitores, & Commissarij non incurrunt censuras, & pœnas in dicta *Clementina* contenctas. Immò Suarez *tom. 5.in 3.par.disp.23.sect.5.n.25.* Sanchez *lib.2.in Decal.c.20.n.7.* docent: id esse verum, etiamsi nouit Inquisitor, aut Cõmissarius sibi donum offerri prætextu officij, & timore vexationis, aut rigoris.

Inquisitores, & Commissarij pecuniam extorquentes, sed non prætextu S. Officij, incurrunt ne dictas pœnas?

73 RESp. Quod malè agerent, & peccarent sic facientes, sed non incurrerent pœnam excommunicationis, & priuationis, &c. Quia in *dicta Clementina* exprimitur: *Ne prætextu officij Inquisitionis, quibusuis modis illicitis ab aliquibus extorqueant.* Ergò si ex alio prætextu, sed non S.Officij pecuniam extorqueãt, peccant, sed non incurrunt in dictas pœnas. Ità Glossa in *dicta Clement.2.verb.Prætextu*, et ibi etiam Cardin. Zabarella *in §.Inquisitoribus in primo notabili*. Imola *n.5.vers. Glossa prætextu*, Bonifacius de Vitalinis *n.47.& seq.notab.9.* Tabiena *verb. Excommunicatio 5.casu 4.q.17.nu.18.* Syluester *verb.Excommunic.9. cas.42. nu. 18.* Sanchez *loc.cit.nu.8.* Farinacius *de hæresi,q.196.n.140.*

Episcopi, prætextu S.Officij, pecuniam extorquentes, incurrunt ne censuras, ac dictas pœnas?

74 RESp. Episcopos male agere, & peccare pecuniam prætextu S. Officij extorquendo, sed non incurrere dictas censuras, & pœnas, sicut Inquisitores, & Commissarij, sed antiquas pœnas: quia *in dicta Clementina* non exprimuntur Episcopi: fortè ipsorum dignitati Summus Pontifex deferre voluit, *cap.2.de off.deleg.in 6.* Nec dici potest, eos includi nomine Inquisitorum: quia Episcopi solent specificè nominari in reliquis ad Sanctum Officiũ spectantibus. Eò vel maximè, quod textus exprimit Commissarios, Inquisitorum, & Episcoporum, quod non fieret, si Episcopi, nomine Inquisitorum clauderentur. Et ità docent Glossa *in eadem Clement.2. verb.Commissarij*, & ibi Imola *n. 5.* Cardin. Zabarella *verb. Inquisitoribus*, Bonifacius *à n.41. vsque ad 46.* D.Antoninus *3.par.tit.24.cap.8.* Suarez *to.5.3.par.disp.23.sect.5. nu.24.* Farinacius *loc.cit.n.141.* Sanchez *lib.2. in Decal.c.20. n.5.* Qui similiter ait, neque includi Prælatos, iurisdictione quasi Episcopali gaudẽtes in propria Diœcesi, nec ipsorum Vicarios. Quia pœnæ non sunt extendendæ vltrà casus, & personas expressas, *cap.Is qui de senten. excomm.in 6.*

Absolutio huius excommunicationis est ne Summo Pontifici reseruata?

75 RESp. Negatiuè, quia hæc excõmunicationis absolutio non est simpliciter reseruata, sed cum quadam conditione, nempè: *A qua non possit absolui, præterquàm in mortis articulo, donec illis, à quibus extorserint, plenè*

nè satisfecerint de pecunijs sic extortis, nullis remissionibus super hoc valituris: Ergò vt Confessarius possit absolutionem huius criminis, & excommunicationis impertire, oportet, vt anteà cum effectu impleatur restitutionis cōditio. At ea impleta, nō est amplius absolutio reseruata. Ità docent Bonifacius *in ea Clem.2. n.99.* Suarez *loc.cit.sect.5.n.27.* Sanchez *n.18.*Farinacius *loc. cit.n.143.* Card.Zabarella *in §.Inquisitoribus, n.5. in fin.*& alij.Contrarium verò sustinent Eymericus *par.3. direct. q. 24.* Pegna ibi,*comment.73.* qui docent, hanc absolutionem esse Papæ reseruatam: præterquàm in mortis articulo.

Si Inquisitores, & Commissarij sint pauperes,nec restituere valeāt, possūt ne absolui nō facta restitutione?

76 RESp. Affirmatiuè: quia illa restitutionis conditio est intelligēda: si extorquentes sint soluendo: quare quando paupertas excusat,poterunt absolui. Ità docent Glossa *ibid. verb. Satisfecerint*,& ibi Imola, *nu.7. & 9.* & Card.Zabarella *in 1.opposit.n.5.*Bonifacius *n.92.*D.Antoninus *3. par. tit.24.c.8.*Syluester *verb.Excommunicatio 5.casu 4.q.17.& 18.*Nauarrus *c.27. n.142.* Sanchez *ibid.n.19.* Farinacius *nu. 142.* & alij.

Inquisitores, & Commissarij non procedentes, quando procedendum est contra inquisitos in S.Officio, qua pœna puniuntur?

77 RESp.Quod in supradicta *Clementina* statuitur, vt refert Eymericus *par. 3. direct. q. 24. Quòd si odij, gratiæ,vel amoris,lucri,aut commodi temporalis obtentu,contra iustitiam, & conscientiam suam omiserunt, contra quemquam procedere, vbi fuerit procedendum super huiusmodi prauitate: aut obtentu eodem,prauitatem ipsam, vel impedimētum officij sui alicui imponendo, cum super hoc præsumpserint quoquo modo vexare (præter alias pœnas pro qualitate culpæ imponendas eisdem) Episcopus, aut Superior, suspensionis ab officio per triennium: Alij verò excommunicationis sententiam eo ipso incurrant. A qua quidem excommunicationis sententia, qui eandē incurrent, nisi per Romanum Pontificem nequeant (præterquàm in mortis articulo, & tunc satisfactione præmissa) absolutionis beneficium obtinere; nullo in hac parte priuilegio suffragante.*

78 Ex quo textu clarè patet:Episcopos, & Inquisitores, qui malitiosè, & fraudulenter odij, vel lucri causa aliquem falsò de hæresi inquisierint,vel amoris, aut lucri gratia contra aliquem inquisitum scienter procedere omiserint. Episcopos pœna suspensionis ab officio per triennium, Inquisitores excommunicationis sententiam ipso iure incurrere. A qua suspensione, & excommunicatione nemo, Romano Pontifice excepto absoluere potest. Ità etiam ibi notant Glossa *verb. Fraudulenter, & verb. Excommunicationis*, Ancharanus *n.11.*Imola *n.3.& 4.* Bonifacius de Vitalinis *n.4.in 4.notab.& n.13.in 7.notabil.& seq.*& alij,quos refert, & sequitur Farinacius *de hæresi, qu.186. num. 145. & 146.*

79 Insuper Episcopi, & Inquisitores negligentes in procedendo contra huiusmodi inquisitos, & cum possint, omittūt eos capere, & punire, censentur eorum fautores,*cap.Qui potest obuiare 23. q.3.cap.Quantæ de sentent.excommunic.* Geminianus *in c.2.nu.10.vers. Qui autem dicantur fautores*,Ancharanus *n.5. vers.Quintò quæro*, Syluester *verb. Excommunicatio 7.n.11.* Rebuffus *in exposit. Bullæ Cœnæ, art. 1. verb. Fautores*, vbi probat illos incurrere excommunicationē Bullæ Cœnæ, & idem affirmāt Toletus *in summ. verb. Excommunicatio 1.n.20.*Farinacius *n.147.*

80 Verum si Episcopus, vel Inquisitor omiserit procedere contra aliquem de hæresi inquisitum,non odij,nec amoris, nec lucri causa, sed propter rationabilē timorem,& ad euitanda scandala,non incurrit dictas pœnas. Ità Glossa *in Clement.1. verb.Obtenta de hæreticis*,& ibi

ibi Anchatanus *in* §.*Sanè*,*n*.11. Imola *n*.17. *uers. In uerbo uerum*, Bonifacius de Vitalinis *n*.162. Vmbertus Locatus *in iudicial.inquis.uerb.Inquisitor*, *nu*.19. Et similiter non incurrit has pœnas, qui ex ignorantia procedere omittit. Papa enim, ait Pegna, *par*.3. *comment*. 73. noluit prædicta pœna plecti Inquisitores, omittentes procedere ex ignorantia, sed eos, qui cùm intelligerent, & scirent, esse procedendum, odio, vel amore, vel prætio, aut prece, contra iustitiam, & conscientiam propriam omiserunt procedere, vbi fuerat procedendũ, aut è contra processerunt, cum non debuissent. Ità etiam docent Caietanus *in summ. uerb. Excommunicatio*, *c*.3. D. Antoninus *par*.3.*tit*.24. *c*.7. Farinacius *ibid*.*n*.150.

CAPVT IV.

De Inquisitorum Vicarijs foraneis, seu Commissarijs.

Inquisitorum Vicarij foranei, seu Cõmissarij à quo eliguntur?

1 Resp. Quod eliguntur à Summo Pontifice, vel à Supremo Sanctæ Inquisitionis Tribunali, & eligi etiam possunt ab ipsismet Inquisitoribus. Quia Inquisitores cùm sint delegati Summi Pontificis habent facultatem, alios delegandi, vt patet ex *cap. Ne aliqui de hæreticis in* 6. *& ex l. à Iudice*, *Cod. de Iudicijs*, *& c. Super quæstionem*, *extra de officio Iudicis delegati*, & ex Bulla Clementi VII. quæ incipit. *Cum sicut.* Vbi habetur: *Decernimus insuper, ut uestros Vicarios, siuè Commissarios instituere ualeatis*. Ità Eymericus *par*.3. *quæst*.13. Pegna *par*.3.*comment*.62. Decius *in cap. Cum causam de appellat. notab*.4. Gondissaluus *tr. de hæret*. *qu*.7.*nu*. 13. Zanchinus *de hæret*. *c*.30. & ibi Căpegius, Repertor. Inquis. *uerb. Commissio*, Royas *in singul.fidei*, *sing*. 97. & alij. Quæ facultas ità conceditur, vt Inquisitor ipse solus absque sui Ordinis Prælatis possit Vicarios, seu Commissarios sibi instituere, vt probant Eymericus *q*. 14. & Pegna *comment*.63.

Quas conditiones habere debent huiusmodi Vicarij, seu Commissarij?

2 Resp. Cum eodem Eymerico *q*.16. quod esse debent, viri literati, constantes, & firmi, multum circumspecti, fideique zelatores feruidi, ac scientes discernere inter lepram, & lepram, hæresim, & hæresim, catholicam veritatem, & hæreticã prauitatem; & quod aduersitates, & labores patienter tolerent, nec trepident, sed constanter, & viriliter negotia fidei exequantur, & vt circumspectione sint prouidi, atque prudentes, & sciant prouidere, quomodò, & qualiter sit agendum. Ità etiam paucis verbis expressit Clemens VII. vbi suprà: *Decernimus insuper, vt vestros Vicarios, seu Commissarios instituere valeatis, viros vestra sententia prouidos, aptos, & idoneos, dummodò ætatis trigesimum annum attigerint*. Quoad ætatem verò; minor ætas requiritur in his Vicarijs, seu Commissarijs, quàm in Inquisitoribus: quia raro eis committitur integra Inquisitorum potestas, & vt notat Pegna *comment*.65. Regulariter, nec omnia, nec maximè ardua fidei notitia Inquisitorum Vicarijs demandantur.

Inquisitor potest ne sibi instituere plures Vicarios, seu Commissarios?

3 Resp. Affirmatiuè, quãdo eius Prouincia grandis est, & multas Ciuitates, & loca continet. Quia tunc cũ in singulis Ciuitatibus, & locis Inquisitor personaliter interesse non possit; necesse est, vt plures Vicarios, seù Cõmissarios ibi constituat. Ità Pegna *comment*.63. Sed isti non debent excedere numerum Vicariorum foraneorum, quos Episcopus deputat in sua Diœcesi. Quia numerus, quem prudenter Episcopus arbitratus est sufficere in sua Diœcesi, multò magis sufficiet ad San-

ctum Officii: vbi minor numerus causarum actitari solet, quàm in Episcopi Tribunali, vt obseruat Carena *par. 1. tit. 11. n. 4.*

Inquisitores Regulares possunt ne instituere Vicarios suos, Regulares alterius Ordinis, aut Clericos Seculares?

4 RESp. Affirmatiuè, quia in Bullis Pij II. incip. *Cum dudum*, & in dicta Clementis VII. *& in Clementin. 2. de hæreticis*, non exprimitur, vt Vicarij, seu Commissarij assumantur ex Ordine ipsius Inquisitoris; sed solùm quòd *Eligantur viri scientia, & probitate proui di, apti, & idonei, & qui ætatis annum trigesimum attigerint*. Ergò in Inquisitorum arbitrio est, eligere hos Vicarios alterius Ordinis Regulares, vel Clericos seculares, dummodò dictas conditiones habeant, quamuis non desint eiusdem sui Ordinis Patres peritos, & idoneos ad hoc munus exercendum, vt notat Bordonus *to. 1. c. 39. n. 7.*

Vicarij foranei Inquisitionis electi à Sede Apostolica, & electi ab ipso Inquisitore gaudent ne eadem facultate, & ijsdem priuilegijs?

5 RESp. Quod nec in omnibus gaudent eadem facultate, nec ijsdē priuilegijs, quia Vicarij electi à Sede Apostolica, quamuis sint subdelegati, habent eandem cum delegato facultatem, & prærogatiuas, *l. vlt. Cod. Vt dignitatis ordo seruetur, & l. suggerente, Cod. de officio eius, qui vicem Iudicis obtinet*. Et docent etiam Abbas, & Decius *in cap. Sanè 2. de officio delegati*, & alij. Et consequenter sicut Inquisitor, qui est delegatus Apostolicæ Sedis Superior est ordinario, & eius citatio in causis fidei præualet citationi Episcopi; ità etiam superior est Vicarius, seu Cōmissarius S. Officij electus à Summo Pontifice, & eius citatio præualere debet citationi ordinarij. Quia quamquā sit subdelegatus, non est tamen subdelegatus à delegato, sed à Supremo Principe, & propterea par est vtriusque priuilegium, & facultas. Ità Pegna *par. 3. comment. 54. vers. Quare in proposito*. Vicarij autem, seu Commissarij ab Inquisitore electi, nec ordinario præferūtur, nec indistinctè omnibus alijs priuilegijs gaudent, quibus fruitur ipse Inquisitor, vt ibidem ait Pegna. Et Bartolus *in l. Vicarius, & in l. filius, ff. de legationibus*, probat, Vicerectorem constitutum à Rectore, non gaudere priuilegijs, & immunitatibus Rectoris. Contrarium verò sustinet Castro Palaus *par. 1. tr. 4. disp. 8. pun. 13. n. 5.* affirmans Vicarium, seu Commissarium, siuè electum à Pontifice, siuè ab ipsomet Inquisitore, præferendum esse ordinario, si supponamus Inquisitorem ordinario præferri. Quia subdelegatus delegati Pontificis, Summum ipsum Pontificem repræsentat, & vices ipsius gerit, sicut ipse delegatus. Ergò priuilegijs eius gaudet. Et idem ait, docere Molina *de iustit. tr. 5. disp. 28. nu. 17. vers. Quod sapientissimus.*

Prædicti Vicarij à quo recipiunt iurisdictionem ab ipso Inquisitore, an à Sede Apostolica?

6 RESp. illam eos recipere à Sede Apostolica, quia vt notat Carena *par. 1. tit. 7. §. 5. n. 16.* Sacra Congregatio Eminentissimorum Cardinalium Supremæ Inquisitionis decreuit, quod huiusmodi Vicarij eligantur, seu nominentur ab Inquisitoribus, sed confirmari debeant ab ipsamet Sacr. Congregat. Ergò ab ipsamet Sacr. Congregat. iurisdictionem in causis fidei exercendas recipiunt: quia concessio facultatis exercendi iurisdictionem tribuitur cōfirmanti, vt probant Canonistę *in cap. Si Apostolicæ de præb. in 6.* Natta *in consil. 669. n. 16.* Confirmatur, quia sicut olim Inquisitorum iurisdictio, quando ipsi eligebantur ab eorum Generalibus, & Prouincialibus, pendebat à Summo Pontifice, & ipsum repræsentabāt, quia auctoritate Apostolica instituebātur, vt

ex

ex Glossa *in Clementina 2. de hæreticis in verbo Committi, & in verb. Amouere,* & probant Bernardus Comensis *loc. cit. n. 1.* Panormitanus *in cap. Sanè de officio delegati,* Pegna *comment.* 55. & alij. Ità vtique dicendum est de Inquisitorum Vicarijs, quod eorū iurisdictio est etiā delegata à Sede Apostolica, quia auctoritate Apostolica eliguntur ab Inquisitoribus, & confirmantur à Sacra Congregatione.

Prædictis Vicarijs, seu Commissarijs Inquisitores quam facultatem, subdelegare possunt?

7 RESP. posse Inquisitores facultates omnes sibi concessas eis subdelegare; quia delegatus Principis potest alteri vices suas plenè committere, ex *cap. Super quæstionum de officio Iudicis delegati, & ex l. à Iudice, Cod. de Iudicijs:* Vndè possunt eis committere, vt recipiant à quibuscunque denunciationes, vel accusationes contra quoscunq; & liberè procedere valeant, ad informationes capiendas, ad testes examinandos, ad reos citandos, arrestandos, capturandos, ad eorum confessiones recipiendas, & eas scrutinandas, & probandas, ad testificandum alios cogendos; Possunt quoque pro dicenda veritate vna cum Domino Episcopo, seu eius Vicario, reum ad torturam exponere, ac eum ponere in carcerem, qui magis ad pœnam, quàm ad custodiam videatur, consilium peritorum conuocare, & generaliter omnia facere, quæ ab ipsis Inquisitoribus fieri possent, si ibi personaliter adessent. Ità docent Eymericus *in forma instituēdi Cōmissarios, par. 3. direct. n. 37. quæst. 15.* & constat *ex cap. Vt commissi, §. committendi de hæreticis in 6.* & ex rescripto Vrbani IV. incipiente: *Licet ex omnibus.* Et confirmant Pegna *in dicto nu. 37. comment. 10. & comment. 64.* Vmbertus Locatus *in iudicial. inquis. verb. Inquisitor, n. 4.* Calderinus *tr. de hæretic. rubr. de officio Vicarij, n. 1. & seq.* Et spectato rigore iuris: Possunt etiam eis committere sententiæ definitiuæ prolationem, vt docent ibidem Pegna, Farinacius, cum alijs pluribus, *q. 186. n. 29.* Molina *de iust. tr. 5. disp. 28. num. 8.* Azorius *par. 1. lib. 8. c. 8. qu. 10.* Castro Palaus *par. 1. tr. 4. disp. 8. pun. 12. §. 2. n. 12.*

8 Verum, quamuis hoc ità sit, nunquàm tamen Inquisitores, eorum Vicarijs, seu Commissarijs committere debent sententias pronunciare, præcipuè aduersus relapsos, & impœnitentes: quia cum agatur de vita hominis, altiori examine, quàm eo, quod fieri potest per Vicarium indiget. Immò nec etiam conueniens est, vt eis committant testium examinationem, nisi in aliquo graui, & vrgenti casu, quando nec ipsi testes ad Inquisitorem accedere, facilè valent, neque Inquisitor ad illos. Quia quę ab Inquisitoribus fiunt, maturius, & prudentius facta esse præsumuntur, quàm quæ fiunt ab eorum substitutis. Ità admonent Symanchas *de cathol. instit. tit. 94. n. 11.* Pegna, & Castro Palaus *locis citatis;* Qui etiam referunt ità in Hispania cautum esse in quadam instruct. edita ann. 1484. *c. 17.* Item dicti Vicarij neminem debent carceribus mancipare non auditis Inquisitoribus, sed semper cum eorum participatione, nisi ineuitabilis esset necessitas, nempè periculum esset in mora, quia inquisitus se præparat ad fugam. *Ità* Carena *par. 1. tit. 11. §. 1. n. 6.* Molina *tr. 5. de iust. disp. 28. n. 18.* Castro Palaus *ibid. n. 5. in fine.*

Prædicti Vicarij, seu Commissarij possunt ne facultatem sibi concessam ab Inquisitoribus, subdelegare alijs?

9 RESP. negatiuè, neque in totum, neque in partem. Tum quia si vices suas possent alijs subdelegare, secundi, possent etiam alios subdelegare, & similiter tertij, & quarti, & sic in infinitum: quia nulla excogitari potest ratio, ob quam magis primi, quàm reliqui subdelegare possent. Processus autem in infinitum omninò vitandus est, ex *l. fideicommissum, §. Si quis, ff. de legat.* 3. Tum quia lex, quæ delegatis à Principe

cipe concedit potestatem subdelegandi, non concedit ipsis subdelegatis, vt possint alios subdelegare: quia priuilegium subdelegandi est personale, quod in alijs transferri non potest, ex *cap. Priuilegium de regulis iuris in 6.* & notant Glossa *in cap. Quam sit de electiom. in 6.* Glossa *in cap. Super quæstionum, §. Porrò, verb. Transfert de officio Iudicis delegati*, Glossa *in cap. Cum causam, verb. Delegatus de appellat.* Archidiaconus *in cap. Quamuis*, & Ioannes Andreas *in cap. Is cui de offic. deleg. in 6.* & Bartolus *in l. si is, qui pro emptione, ff. de vsu capien.* Ità docent Pegna *par. 3. comment. 64.* Molina *vbi sup. n. 8.* Azorius *ibid. q. 10.* Castro Palaus *n. 13.* & alij.

Inquisitorum Vicarij, seu Commissarij gaudent ne priuilegio, se ad inuicem ab excommunicatione absoluendi, & dispensandi ab irregularitate?

10 RESP. Affirmatiuè, si aliquis illorum in excommunicationem, vel in irregularitatem incurrat, alter potest absq; alia dispensatione eū absoluere. Ità Pegna *par. 3. comment. 72.* vbi post quam probauit hoc priuilegio frui Inquisitores ex concessione Vrbani anno 1261. vt referunt Repertorium Inquis. *verb. Irregularitas, §. Si tamen*, Campegius apud Zanchinum *c. 31.* Royas *tr. de hæret. par. 2. n. 423.* statim subdit: An autem hoc priuilegium Commissarijs etiam Inquisitorum competat, dubitari potest: sed verius est competere, fauore fidei. Et idem docet Diana *to. 5. tr. 10. ref. 69. ex par. 4. tr. 2. ref. 102.* Incurrerēt enim irregularitatem, tàm Inquisitores, quàm eorum Vicarij, seu Commissarij si traderent delinquentem, siuè in custodiam, siuè in pœnam in carcerem, tā seuerum, & asprum, vt ille ibi moreretur: vt docent Pegna *commēt. 107. vers. Veruntamen*, Zabarella *in Clemēt. vnic. de homicidio*, Abbas *in cap. A nobis de Apostatis, & in cap. Qualiter, & quando de accusation.* Locatus *in opere iudiciali, verb. Carcer, n. 6.*

Inquisitorum Vicarij precedere ne debent Vicarios generales Episcoporum?

11 RESP. quod hodiè cùm dicti Inquisitorum Vicarij eligantur à Sacra Congregatione Supremæ Inquisitionis, certum est eos precedere Vicarios generales Episcoporum: quia electi à maiori preferuntur electis à minori, & inferiori: vt docent Ancharanus *in cap. Per tuas de maior.* Menochius *conf. 126. n. 34.* Natta *conf. 637. n. 14. & 41.* Gratianus *cap. 845. n. 34.* & alij. Omnes autem Episcopos, nulli dubium est, inferiores esse dicto Supremo Tribunali. Ergò certum etiam est Inquisitorum Vicarios præcedere Episcoporum Vicarios Generales. Sed illi Vicarij, qui per modum prouisionis in locum præmortui, vel ab officio remoti, constituūtur ab Inquisitoribus, præferendi non sunt Vicarijs Episcopalibus. Tum quia eliguntur ab inferiori, & ad tempus; isti autem à digniori, & permanenter: Et tum etiam, quia proueniens naturaliter anteponitur venienti, ex accidenti, *l. qui habet, ff. de tutelis.* Vicarij Episcopales sunt naturaliter, & per essentiam tales; prædicti autem Inquisitorum Vicarij casualiter, & per accidens. Ergò illi debent istis præcedere. Ità docent Carena *par. 1. tit. 7. §. 2. num. 10.* Bordonus *to. 1. cap. 39. n. 4. & 5. in fine.*

Vicarij prædicti sunt ne exempti ab obseruantijs regularibus?

12 RESP. minimè exemptos esse ab illis obseruantijs, quę non impediunt S. Officij exercitium, quia ab istis neque Inquisitores exempti sūt, vt omnes Doctores affirmant. Immò ait Carena *§. 4. n. 14.* quantum fieri potest obseruantias regulares peragere debent, & sese eum communi aliorum Fratrum sui Ordinis vita conformare, scientes, quod quantò diligentius hæc custodierint, tantò maiorem à probis viris æstimationem acquirunt, & malis terrorem incutiunt. Præ-

Prædicti Vicarij, seu Commissarij si sint Regulares, possunt ne à suis Superioribus Regularibus de loco ad locum remoueri?

13 RESp. negatiuè, quia non possunt eos impedire ab officio eis tradito, & ne procedant in causis fidei. Nā circa hoc non sunt eorum subditi, sed Papæ. Solus Inquisitor potest remouere, ac deponere Vicarium seu Commissarium à se institutum, vt probant Eymericus *par. 3. direct. qu.* 17. Pegna ibi *comment.* 66. Locatus *in iudicial. inquis. verb. Vicarius, n.* 1. Bernardus Comensis *in Lucerna Inquisitorum, verb. Inquisitorum. n.* 2. & alij.

Vicarij prædicti iurisdictio expirat ne morte Inquisitoris?

14 RESp. negatiuè, quia instituitur ab Inquisitore, non tanquam ab ipsius persona, sed tanquam à Summo Pontifice delegato, & iurisdictio ei auctoritate Apostolica conceditur; quod etiam patet; quia Inquisitorum Vicarij à Supremo Tribunali confirmantur, per quam confirmationem eorum facultas perpetuatur, vt supra dictum est, & à Catena *loc. cit.* probatur. Et consequenter, neque per mortem, neque per quācumque Inquisitoris remotionem expirat: vt docent Symanchas *de cathol. instit. tit.* 34. *n.* 14. Royas *singul.* 114. *nu.* 3. Azorius *par.* 1. *lib.* 8. *qu.* 7. Diana *to.* 5. *tr.* 10. *resol.* 2. *ex par.* 4. *tr.* 8. *resol.* 19. & alij. Quod etiam de iure procedit. Nàm Vicarius electus, etiam post mortem Superioris, durat, vt ex *cap.* 1. *de offic. Vicarij in* 6. *& ex Clemēt. Ne in agro de statu Monach.* & ex Nauarro *conf.* 12. *de elect.* quia potius à iure, quàm ab homine potestatem recipit. Ergò multò magis verificari hoc debet de Inquisitorū Vicarijs, ne per mortem Inquisitoris aliquid S. Officiū patiatur, & fidei causæ periclitentur. Et ità in facti contingentia obseruatum fuit, testè Carena *par.* 1. *tit.* 7. §. 5. *nu.* 17. *in Ciuitate Papiæ*. Vbi mortuis duobus Inquisitoribus, Vicarij S. Officij omnia negotia S. Tribunalis pertractarunt.

CAPVT V.

De Inquisitorum Consultoribus.

Quales esse debent Consultores eligendi pro Tribunali S. Officij?

1 RESp. Quod esse debent viri prudentes, probatę vitę, Doctores, vel Theologi, vel Canonistę, aut Legistæ, & S. Fidei eruditi, ac zelatores, ob easdem rationes, quas suprà dictum est, esse debere Inquisitores, & eorum Vicarij, seu Commissarij. In huiusmodi enim electionibus virtus semper præ oculis habenda est, vt notant Symanchas *de cath. instit. c.* 41. *n.* 12. Royas *de hæret. par.* 1. *n.* 404. Farinacius *de hæresi, q.* 185. *nu.* 189. & Carolus Tappia *in Constitut. Regni Neapolis, lib.* 2. *n.* 14. relatis à Carena *par.* 1. *tit.* 8. §. 2. *n.* 9. Alij autem esse debent Theologi, vt propositionum gradus, & qualitates rectè expendantur: & alij Doctores vtriusq; iuris, vt in ordine iudiciario ritè, & iustè absoluātur absoluēdi, & damnentur condemnandi, vt notant Pęgna *in direct. par.* 3. *comment.* 126. Decianus *tr. crimin. lib.* 5. *c.* 24. *nu.* 10. Zanardus *in summ. diuin. pr. ec. par.* 1. *c.* 6. *n.* 42. & alij communiter. Eligi possunt in hoc Sancto Tribunali Consultores, non solùm Ecclesiastici, & Regulares, sed etiam Laici: quia etiam Laici in causis Ecclesiasticis, & spiritualibus consilium dare possunt: vt ait Innocentius *in cap.* 2. *de iudicijs*, & ibi Hostiensis, & cæteri omnes. Et Carena *loc. cit. n.* 6. testatur, quod ipse erat, ne dum Laicus, sed coniugatus, & erat Consultor, & Aduocatus Fiscalis S. Officij. Sed hoc non procedit in Regno Lusitaniæ; quia ibi Consultores habent votum decisiuum, & in sententijs se subscribunt: testè Sousa *in Aphorismis S. Officij, lib.* 1. *c.* 1. *n.* 14. Eligi etiam possunt plures Consultores, quia vt notat Pegna

gni vbi suprà, *vers. Cæterum quamuis*, Salomon ait *Prou.c.11.& c.24. Erit salus, vbi multa consilia sunt.*

Inquisitores possunt ne sibi eligere Consultores, & illos remouere?

2 RESp. Quod Consultores regulariter eligi possunt ab Inquisitoribus, quia ipsi agnoscunt, quinam sint periti, prudentes, timoratæ conscientiæ, & fidei zelatores. Et Carena *par.1. tit.* 8.§.1.*n.3.* & 4. refert in multis Ciuitatibus de facto ab eis deputari. Attamen in alijs Ciuitatibus, tàm Consultores, quàm Aduocatus Fiscalis, & Cãcellarius, nominantur ab Inquisitoribus, & eligitur ab Eminentissimis Cardinalibus Supremę Inquisitionis. Et sępè etiam absque Inquisitorum nominatione eliguntur ab ipsa Sacra Congregatione: Et isti ab ea dependent, nec ab Inquisitoribus remoueri possunt: quia actus tribuitur confirmanti; vt probant Surdus *consil.385.nu.33.vol.3.* & Bordonus *to.1.c.38.n.2.* Et si renunciare voluerit, eisdem Cardinalibus facienda est renunciatio, iuxtà doctrinam Bartoli *in l.fin.Cod.de defens.Ciuit.* Renunciatio enim officij fit in manibus illius, qui illud contulit: Geminianus *cons.127.*

In quibus casibus Consultores vocandi sunt ab Inquisitoribus, & cogi possunt, vt eis assistant?

3 RESp. Non solùm vocandos esse, quando ferenda est sententia condemnatoria, sed etiam in absolutoria, vt docent Conradus Brunus *lib.4.de hæret.c.10.* & Pegna *loc. cit. uers. Periti uerò*, vbi addit: Non modò vocandos esse cùm sententiæ ferendæ sunt, verum etiam quoties in alijs iudicij actis occurrit aliqua difficultas, vel circa testes, vel circa delatos, aut in alijs quibuscunque articulis. Solent enim emergere dubia, an testes benè probent, an reus torquendus sit, an ob eius verba, vel facta sit vehementer, vel leuiter de hæresi suspectus, an sit condemnandus, vel absoluendus, & his similia. Et in his casibus possunt quoque Inquisitores cogere, si oportuerit, Consultores, vt eis assistant, & consilium præbeant. Quod probat Eymericus *par.3. direct. qu.77. ex cap.Vt commissi, §. Aduocandi de hæret.in 6.* vbi dicitur: *Aduocandi quoque prout expedierit peritos quoslibet, vt vobis assistant, & in huiusmodi deferendis sententiam, præbeant consilium opportunum, ac eis, quod super his vobis humiliter pareant, in virtute obedientiæ iniungendi.* Ex quibus verbis patet, non solùm quod Inquisitores possunt Consultores præcepto obedientiæ cogere, ad eis præstandam assistentiam, & consiliũ; sed etiam quod teneantur aliquandò illos petere, & eorum consilio vti, ne sinè illo non benè se gerant: & pręcipuè antè rei sententiam debent illos requirere. Ità Castro Palaus *par.1. tr.4.disp.8.pun.11.n.3.* Carena *par.1.tit.8.§.9.n.55.* Verum si causas minimè graues Inquisitores, inauditis Consultoribus, expedirent, non idcircò malè se gererent, sed validè sententiam ferrent. Quia vt docent Syluester *verb.Consilium,q.1.& 3.* Panormitanus *in cap. ex parte de constitut.* Salas *de legibus, disp.16.sect.10.n.43.* Diana *to.5.tr.12.res.38. n.4. ex par.4.tr.7.res.38.n.4.* Carena *loc. cit.* In tali casu consilium præsumitur præcipi, vt licitè actus præstetur, non vt validè. Et in dicto *cap.Vt commissi*, dicitur: *Vocandos esse peritos, prout expedierit*, vndè tacitè insinuatur, non esse vocandos, quando ab Inquisitoribus iudicatur non expedire.

Vota Consultorum sunt ne decisiua, itaut teneantur Inquisitores illa sequi?

4 RESp. Quod in Regno Lusitaniæ vota Consultorum sunt decisiua, vt ait Sousa *in aphoris. inquis.lib.1.c.1.n.14.& lib.2.c.36.n.9.* Ità etiam esse dicendum in alijs locis, affirmant Decianus *lib.5.c.14.n.10.* Zanardus *in direct.Theolog.par.2.1.princ.c.6.q.42.* Alber-

bertinus *q.26. conclus.15.* Homobonus de Bonis, *tr.de statib. par. 1.c. 6.* Et docent esse periculosum, & reprehensione dignum, Inquisitores in tribus casibus à voto Consultorum discordare. Primò, quando cum Consultoribus consentit Episcopus. Secundò, quando omnes Consultores sunt eiusdem voti. Tertiò, quādo maior pars cōsentit erga innocentiam inquisiti. Sed alij communiter docent, Consultorum vota in hoc sacro Tribunali esse tantùm consultiua, non autem decisiua. Ità Bariola *in aphorism.litt.V.verb. Vota Consultorum*, Barbosa *in collect.to.3.lib.5.tit.2.c.12.n.8.* Cenedus *collect.27.nu.2. in 6.decret.* Tabiena *verb.Inquisitor,n.12.* Lucerna Inquis.*verb.Aduocatus* 4. & ibi Pegna *in annot.* Zechius *in summ. to. 1. de haeret.c.11.n.14.* Royas *de haeret.1.nu.409. & par.2.n.166.* Symanchas *tit. 41. nu. 14.* Bursatus *lib.1.cons.90. nu.36. & 49.* Treuisanus *lib.2.decis.35.n.1.*

5 Sed quando Inquisitores sunt Theologi, illos discedendos non esse à Consultorum iuris peritorum votibus: & quādo sunt iuris Doctores, in causis fidei à Theologorum votibus, in notandis propositionibus haereticis, & catholicis, & earum qualitatibus expendendis: docent Pegna *in direct. par. 3. comment.127.vers. Cum verò Inquisitores*, Aloysius Bariola, & Diana vbi supra.

Consultores S. Officij pro eorum cōsilijs, & laboribus petere ne possunt aliquam mercedem?

6 Resp. negatiuè, quia quamuis Aduocatus, & Iurisdoctor non teneatur gratis consulere in causis forēsibus, & temporalibus, ex *cap. Non licet 69. 11.q. 3.* tamen Consultores huius Sancti Tribunalis gratis consulere, & laborare debent, quia eorum consilia, & labores ordinantur ad bonum spirituale Christianae Reipublicae, & conseruationem catholicae fidei, ad quae quilibet fidelis gratis tenetur. Ità docent Symanchas *loc.cit.c.41. n. 13.* Carena *par.1.tit.8.§.1.n.2.* Bordonus *tom. 1.c.38.n.12.* Qui etiam addit: Quod si aliquis pretium reciperet, reus esset peccati mortalis, putans sibi licere pretio facere, quod gratis exhibere tenetur, faciens iniuriam fidei catholicae, quàm gratis propugnare debet.

Consultores qua obligatione, & sub qua poena seruare tenentur secretū in causis S.Officij?

7 Resp. Quod Consultores praedicti in actu, quo recipiuntur in Cōsultores huius S.Tribunalis, iurant seruare secretum de rebus in Congregatione pertractandis, & de his, quae cōcernunt causas S.Officij, sub poena excommunicationis ipso facto incurrenda, à qua non possint absolui, nisi ab Eminentissimis Cardinalibus Supremis Inquisitoribus. Et notat Pegna *par.3. comment.129. vers. Quamuis autem*, quod quamuis hoc iuramentum non emitterent; adhuc ad custodiendum secretum, tenerentur propter multas leges, iubentes ne causae fidei propalentur ob ingēs periculum, quod indè nasci potest. Et P.Maximus *in praxi Sācti Officij, fol.10.uers. Deue parimente*, ait, quod neruus praecipuus causarum Sancti Officij est secretum. Et *in cap. Statutū, §.Et vt eorundem de haeret. in 6.* statuitur, vt etiam Inquisitores Consultoribus indicere, possint secretum in dictis causis S. Officij sub poena excommunicationis ipso facto incurrenda. Et ità testantur Eymericus *par.3. direct.q.81.* Pegna ibi *commēt.130.* Lucerna Inquis. *verb.Inquisitor, n.21.* Zanardus *in sum. c.6. de Inquisitore, q.42. uers. Sextò notandum*, Carena §.10.*n.61.* Hoc idem secretum seruare iurant ipsi Inquisitores, Episcopi, & Eminentissimi Cardinales Supremae Inquisitionis, vt notat idē Carena *n.67.*

8 Sed ob hoc iuramentum non prohibentur Consultores, extrà Congregationem inter se loqui, alijs non audientibus de meritis causarum in Congregatione sibi propositarum. Ità Zanardus,

dus, Lucerna *Inquis.* Carena *locis citatis*,& Bordonus *tom.1.c.38.n.24.* Notat etiam Carena *n.63.*quod lata,& publicata sententia, Consultor potest dicere: Ego fui in tali voto, dummodò non adsit scandalum,& illi, quibus Consultor votum suum reuelat, non possint in cognitionem voti aliorum Consultorũ venire, nec adsit periculum ex tali reuelatione incitãdas esse rixas,& contẽtiones. Vota verò aliorum nunquam ei licet reuelare.

Consultor S. Officij in aliquo crimine delinquens, à quo est puniendus?

9 RESp. Quod vel talis Consultor, etiam Religiosus,delinquit in officio Sanctæ Inquisitionis: & ab Inquisitore puniendus est; quia ratione illius officij eximitur à suo Superiore ordinario, & fit subditus ipsi Inquisitori:sicut Parochus, ratione officij parochialis, fit subditus Episcopo: *cap.1. & cap.9.de priuileg.in 6.* Et quilibet fit de foro alterius ratione delicti dependentis ab illius iurisdictione,*cap.fin.de foro competenti*. Ergò similiter Religiosus, Sanctæ Inquisitionis Consultor, delinquens in suo officio, est ab Inquisitore puniendus. Vel delinquit extrà hoc officium in Regularibus obseruantijs: & puniendus est à suo Superiore Regulari, à cuius subiectione non eximitur ob honoratum officium Consultoris:quia si hac ratione à punitione sui Superioris totaliter eximeretur, & fieret de foro Inquisitoris: sequeretur,quod posset omninò se eximere à subiectione sui Superioris, & quod nullatenus teneretur ei obedire:quia subiectio maior est, quoad Superioris punitionem, quàm quoad regularem obseruantiam, & disciplinam. Ergò si à punitione regularis delicti Consultor non esset suo Superiori ordinario subditus,esset etiam exemptus ab illius obedientia, & subiectione. Valet enim argumentum à maiori ad minus. Confirmatur, quia maior, & efficacior est subiectio religiosi erga Superiorem, quæ oritur ex obligatione naturali perpetua voti obedientiæ: quàm eiusdem Religiosi erga Inquisitorem, cuius subiectio est accidentalis, ad tempus, amouibilis, & renunciabilis. Ergò per hanc minorem subiectionem non eximitur Consultor à maiori, & consequenter si contra disciplinam regularem delinquit, à Superiore Regulari est puniendus.Et ità etiã docet Bordonus *to. 1. c.38. n.30.& seq.*

Quænam sunt priuilegia Consultorum S.Officij?

10 RESp.Si Consultor est Canonicus, dum actu est in Congregatione S. Officij; vel est absens ex causa ad Sanctum Officium spectante, lucratur distributiones, quæ debentur solis interexentibus: quia si hæ distributiones danrur Clerico absenti pro euidenti vtilitate Ecclesiæ, ex *cap. vnico de Cleric. non resid.in 6.* multò magis dari debent Consultori, qui est absens pro necessitate defensionis causæ fidei, in destructionem hæresis. Gaudent etiam priuilegio fori Tribunalis S.Officij in causis criminalibus,& in multis locis,etiam in causis ciuilibus,vt in c.3.n.23.& 26.dictum est. Assistentes non solùm in causis hæresis, sed etiam in quacunque causa criminali, quæ coram Inquisitore tractatur: sententiam possunt dicere contra reos,qua damnentur, etiam vsq; ad mutilationem membri, & ad mortẽ naturalem inclusiuè, absquè alicuius censuræ, vel irregularitatis incursu, ex *Constitut.* Pauli IV. edita 29. Aprilis 1557. confirmata à Pio V. vt testantur Vmbertus Locatus *in opere iudicial.Inquis. tit. de decretis*, Pegna *par.2.direct. comment.20. vers. Quamquam autem.* Possunt non ad libitum, sed ex rationabili causa impune deferre arma, nàm Inquisitores habent priuilegium habẽdi familiam armatam, ex *Clementina Nolentes de hæreticis,& ex Constitution.* Ioannis XXII. & in eorum familia numerantur Consultores. Quotiescunque consilium præstant, vel Congregationi, aut abiurationi assistunt indulgentiam

trium

trium annorum lucrantur, ex Bulla 16. Alexandri IV. & si in prosecutione sui officij motiantur indulgentiam consequuntur plenariam, ex Bulla Vrbani IV. Immò Masinius *in suo arsenali, fol.* 11.ait,quod Cōsultores, & alij in quolibet actu ad causas Sancti Officij spectante indulgentiam plenariam acquirunt, ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. & ex Breui Pauli V. dato 29. Iulij 1611. & ità notat etiam Bordonus *loc.cit.*

11 Regulares sunt etiam exempti à Superioribus suis in his, quæ spectant ad S.Officium; nec possunt impediri,quin accedant ad Congregationem, vel ad abiurationem rei,& ne exequantur,quę ab Inquisitoribus eis imponuntur. Nequè remoueri possunt à Conuentu ad Conuentum, quando Inquisitores indigent eorum auxilio. Verùm si ipse Cōsultor spontè remoueri vellet, potest alibi discedere,& etiam renunciate Cōsultoris officium, quia est beneficium honorificum, quod non confertur inuito, nec ab inuito exercetur, vt notat Bordonus *dicto cap.*38.*q.*10.

Ex Consultoribus potest ne aliquis esse Aduocatus Fiscalis S.Officij, vel Aduocatus ipsius rei?

12 REsp.ad vtrumquè affirmatiuè, & quod simùl esse possit Consultor,& Aduocatus, seu Promotor Fiscalis, patet ex praxi,quàm probat Carena *par.*1.*tit.*9.§.2.*n.*19.& 20. & eligi solet ab Eminentiss. Cardinalibus Supremæ Inquisitionis. Potest quoque alter ex Consultoribus esse rei Aduocatus ad ipsius rei petitionem,& benè, ac fideliter eum defendere debet. Ità docent Sousa *in aphoris. lib.*2.*c.*3.*n.*8. Carena *tit.*10.§.1. *n.*4. qui etiam testatur, sæpè vidisse in rei Aduocatum aliquem ex Dominis Consultoribus deputari. Sed in hoc casu non potest officium Consultoris exercere, nec ipsius votum in tali causa deferre,vt ijdem Doctores affirmant.

CAPVT VI.

De Aduocato Fiscali Sancti Officij.

In Tribunali Sanctæ Inquisitionis, est ne dandus necessariò Aduocatus, seu Promotor Fiscalis?

1 REsp.Affirmatiuè,quia dum in omnibus causis, in quibus de vtilitate,& iure Fisci agitur, siuè causæ sint ciuiles, siuè criminales, deputatur Aduocatus Fiscalis, ex Imperatorum statutis,vt omnes scribentes de officio Fiscalis obseruant:multò magis necessariò deputandus est in hoc Sancto Tribunali,in quo agitur de Christianæ fidei cōseruatione,& defensione contra hereticas prauitates. Ideò de hac re dubitare nequit,vt notant Symanchas *de cathol. instit.tit.*53.*per totum*, Ludouicus à Paramo *de orig.S.Inquis.lib.*3.*qu.*9. *nu.*15. & alij.

A quo eligitur iste Aduocatus Fiscalis, & qualis eligendus est?

2 REsp.Quod sicut in alijs Tribunalibus ciuilibus, & criminalibus, Aduocati Fiscales à solo Rege, vel à Supremo Principe creantur, vt notant Mastrillus *lib.* 5. *cap.* 8. *num.* 85. Tappia *in iure Regni Neap. lib.*2. *de offic.Aduocat. & Procurat.Fiscalis, n.* 12. Ità Aduocatus Fiscalis in hoc S. Tribunali eligitur à Summo Pontifice, vel à suprema S.Officij Cengregatione, Carena *par.*1.*tit.*9.§.2.*n.*19. Eligendus autem, esse debet vir probatæ vitæ, fidei zelator, diligens,industrius, & iuris peritus. Ità Symanchas *loc.cit.n.*1.*& in Enchirid.tit.* 29. *n.* 2. & præcipuè debet esse versatus in agnitione delictorum ad Sanctum Officium spectantium, & illorum pœnarum, ac Bullarum Apostolicarum in materijs huius Tribunalis editarum, vt notaut Paramus *vbi sup. n.*40. Tappia *n.*13. & Carena §.3.*n.*24.

Quodnam est munus Aduocati Fiscalis S.Officij?

3 RESp. Quod sicut Aduocatis Fiscalibus Regijs maximè commendatur Regia iurisdictio, vt notat Bouadilla *in sua polit.lib.2.c.19.n.4.* Ità Aduocatis Fiscalibus S.Officij diligentissimè commendatur iurisdictio huius Sãcti Tribunalis. Et eorum munus est porrigere accusationes contra hæreticos post assumptam summariam informationem contra eos; dicta testium exquirere, libros denunciationum reuoluere, vt quos reos cognoucrint, possint coram Inquisitoribus instare, vt carcerentur, & debitis pœnis mulctentur: processus, qui contra reos formantur diligenter scrutari, vt tempore relationis possint, tàm in facto, quàm in iure, quæ requiruntur allegare: debent etiã coram Inquisitoribus instare, vt edicta fidei promulgentur sæpiùs. Ità docent Paramus *de orig.inquis.lib.3.q.4.rubr.de forma,& ordine,n.20.39.& 46.* Symanchas *in alleg.tit.13.n.3.& seq.* Carena *vbi sup.*§.4.*n.*25.*& seq.*

In quibus actibus debent Aduocati Fiscales esse præsentes cum Inquisitoribus?

4 RESp. quod Carena *par.1.tit.9.§.4.n.39.* ait, stylum Sanctæ Inquisitionis in Regnis Hyspaniarum esse, vt refert Symanchas *de cathol.instit.tit.53.n.10.* quod Fiscalis si vult in Congregatione præsens esse relationi actorum, & ibi allegare in iure, & in facto; id ei conceditur. Abest verò cùm testium dicta scribuntur, & rata habentur, & cũ Iudices, & Consultores de sententia ferenda deliberant. Quod est magis conforme dispositioni iuris communis, secundùm quàm dispositionem, cùm testes examinantur, vel repetuntur, vel per eosdem ratæ habentur depositiones, nõ potest Aduocatus Fiscalis esse præsens: Sicut nec potest præsens esse cum reus torquetur, vt pluribus allegatis, probat Afflictus *in Constitut. Regni, lib.1.rubr.61.in constitut.incip.Quæstiones, nu.5.& 6.* Quia sicuti in examine testium abesse debent partes, & in actu torturæ accusator: Ità abesse debent partium, & accusatoris Aduocati, per iura ibi ab Afflicto allegata. Et ideò in Hyspania ex allegato stylo abest Fiscalis, cùm dicta testium scribuntur, vel rata habentur. Sed in S.Inquisitionis Tribunali ista non seruantur. Nàm licet examinibus testium Aduocatus Fiscalis non intersit, nisi ab Inquisitore vocatus. Attamen *ex decreto particulari S.C.Supremæ Inquisitionis, vt ex literis Eminentiss. Cardin. Mellini sub die 27. Iulij 1618.* interest examinationibus testium ad defensam, & repetitioni testium, ac etiã esse debet præsens Congregationibus, dum causa vocatur: & semper esse præsens torturæ vna cum Inquisitore, qui sedet medius inter Vicarium Generalẽ à dextris, & Aduocatum Fiscalem à sinistris. Et in hac re Elisæus Danza *in tract. de pugna Doct. tit. de officio Fisci, n.111.* ait, quod quamuis doctrina Afflicti, in iure sit vera; ipse tamen semper vidit contrariũ obseruari. Et idẽ vidisse testatur Carena *n. 42.& n.43.* vbi ait, quod si ipse esset Inquisitor nunquã ad torturã deueniret sine. Aduocato Fiscali, & si abesset, deputaret alium Officialem Tribunalis pro illo actu. Ità Carena.

Potest ne reus, Aduocatum Fiscalem, tanquam suspectũ, recusare ex causa inimicitiæ?

5 RESp. quod in foro seculari, vbi Aduocatus Fiscalis habet in causis votum decisiuum, potest tãquam suspectum recusari, sicut quilibet ex cęteris Iudicibus; vt inter alios latè probat Tappia *de iure Regni Neap.lib.3.tit.33. de suspic. official.* At vbi non habet votum decisiuum, sed tantùm interuenit in formatione processus, in testium examine, in rei tortura, & in alijs actibus iudicialibus: aliqui Doctores docent, non posse in hoc casu Aduocatum Fiscalem, vt suspectum recusari: vt ait Pe-

Peguerius *in decis.* 232. Alij sustinent, quod etiam si votum non habeat decisiuum, adhuc vt suspectus recusari potest: vt probant Ronitus *in Pragm. Regni, tit. de suspic. official. pragm.* 5. *nu.* 2. & Mastrillus *decis.* 414. *vol.* 3. Sed in Tribunali S. Officij Aduocatus Fiscalis nō habet votum decisiuum, cùm nec illud habeant Consultores. Nam solus Inquisitor, & Episcopus loci ordinarius causas huius Tribunalis decidunt. Et ideò suspiciones Aduocati Fiscalis regulariter non sunt admittendæ: eo magis, quia eliguntur ad id munus à Summo Pontifice, vel à Supremo Cardinalium Tribunali Sanctæ Inquisitionis: et huiusmodi Officiales, à Principe electi, renūciari sine vrgenti causa non possunt, *l. vnica, ff. de officio Præfecti Pretoris*, & probat Cabedus *decis.* 20. *n.* 7. *par.* 1. Dixi regulariter, quia si contra Aduocatū Fiscalem allegaretur, & probaretur inimicitia capitalis, ille debet à tali causa abstinere, & Inquisitor alium Aduocatum Fiscalem subrogare. Ità Carena *par.* 1. *tit.* 9. §. 6. *n.* 60. & 61.

6 Capitalis autem inimicitia dicitur, quæ oritur, quia vel quis conatus sit, vel minatus inimicum occidere, vel insidias cōtra illius vitam parauit, aut vulnerauit, vel occidit illius consanguineū, aut operam dedit, vt occidatur; vel in iudicio illum accusauit, aut deposuit contra eundem de capitali crimine, vel grauibus iniurijs affecit, aut illum infamauit, vel carnaliter agnouit illius vxorem, aut sororem, vel cōsanguineam: vel publicè asseruit illum esse illegitimum, aut ex seruili origine descendentem: vel motus sit litem contra magnā partem illius bonorum, aut pecuniæ quantitatem, aut ei abstulit aliquid magni valoris, vel contraxit inimicitiam capitalem cum aliquo ex illius familia; vel in natalibus descendat ab illius inimico. His causis oriri dicitur capitalis inimicitia, vt probat Pegna *par.* 3. *comment.* 116. *per totum.*

Aduocatus, & Procurator Fiscalis Sācti Officij debent ne præstare iuramentum calumniæ si reus ab ipsis illud petat?

7 Resp. Affirmatiuè, quia hoc iuramentum in omnibus iudicijs, & causis præstari solet, quotiescunque vna pars ab altera illud petat, vt ex *Auth. Principales, Cod. de iure iurando, propter calumniam, cap. fin. de iure iurando, cap. Dudum* 2. *extrà de elect.* & ex alijs testibus. Hoc enim calumniæ iuramentum introductum fuit ob publicam vtilitatem, ne veritas occultetur, *l.* 2. §. *Sed quia veremur, n.* 4. *Cod. de iure iurando*, vt notant Colerus *in decis.* 117. *num.* 4. Maranta *in sua pract. actu* 1. *sub num.* 6. Riccius *in decis. Curiæ Archiep. Neapol. decis.* 56. Et cum petitum fuit, ac præstitum, à Iudice remitti nequit, vt docent Puteus *in decis.* 398. *nu.* 1. & 2. *lib.* 2. Ancharanus *in cap. Cæterum, n.* 5. *de iuram. calumn.* Colerus *ibid. nu.* 6. & 7. Menochius *de arbitr. iudic. lib.* 1. *casu* 20. *nu.* 4. & alij.

8 Et similiter hoc iuramentum præstādum est ab Aduocato, seu Procuratore ipsius rei ob dictam rationem, ne veritas occultetur. Et si ille iurare recusauerit, cadit à causa, & actione aduocandi, seu procurandi, & reus habetur pro confesso, & per sententiam condemnatur, *l.* 2. §. *Quod si reus, Cod. de iure iurā do, propter calumn. cap. fin. de iuram. calumn.* §. 1. vt obseruant dicti Doctores, & videri potest apud Riccium *loc. cit.*

Aduocatus, vel Procurator Sancti Officij potest ne appellare ab Inquisitorum sententia?

9 Resp. affirmatiuè, quia Fiscum posse appellare in causa criminali à sententia, contra se lata, nulla lege prohibitum est. Immò habere speciale priuilegium, faciendi irritare sententiam contra se latam, probatur ex *l.* 1. *Cod. de sententia contra Fiscum lata*. Et quod possit appellare à sententia lata pro rei libertate, licet libertas sit fauorabilis, colligitur ex *l. istud* 2. *de appellat.* quia Fiscus de iure communi appellat, vt do-

cent De Franchis *decis.*148.*n.*6.*&* 7.*& decis.*270. Grammat. *in dec.*14.Iafredus *decis.*29.Thoming.*decis.*21.& alij,quos citat, & sequitur Riccius *in decis.Curiæ Archiep.Neap.decis.*81. vbi etiam refert pluries in Curia Archiepiscopali post rei appellationem ad Papam, fuisse à delegato reuocatam sententiam Curiæ. et Fiscum appellasse, & ad eius instantiam fuisse iterum causam commissam. Quia de iure communi non est Fisco deneganda appellatio. Igitur in omnibus casibus in quibus dari potest appellatio, concedi etiam debet Aduocato,& Procuratore Fiscali Sancti Officij, dum nulla de iure reperiatur in hoc Sancto Tribunali illius prohibitio. Et ità etiam docet Carena *par.*1.*tit.*9. §.5. *num.*50.

Aduocatus, vel Procurator Fiscalis Sancti Officij, tenetur ne recipere depositiones testium, tàm quæ sunt contra inquisitum, quàm quæ in illius defensionem?

10 RESP. Affirmatiuè, ex illa iuris cōclusione,quod dictum testis acceptandum est, cum omnibus suis qualitatibus. Sed hoc intelligendum est, quatenus ille qualitates respiciunt factum. Quia depositio testis censetur indiuidua,nec potest pro parte acceptari, & pro parte reijci,sed aut in totum acceptari, aut in totum reijci, vt docent Alexander *cons.*87.*n.*1.*vol.*1. Iason *in l. Pomponius* 13. §.*Cum quis, n.* 13. *ff.de acquir.possess.* & alij. Si verò ille qualitates non sint iuris, nec ius respiciant, possunt vtique reprobari, impugnari,& reijci,licet in parte principali acceptentur,vt probat cum Iasone, & alijs Riccius *in decis.* 88. *Curiæ Archiep. Neapol.* quia talis reprobatio, seu impugnatio fit à lege non ab homine.Lex enim illas reddit inualidas, & nullas. Et non est absurdum acceptare partem, quæ approbatur à lege,& reprobare eam, quæ reprobatur. Insuper depositiones testium, eatenus attenduntur, quatenus factum recipiunt. Testis enim deponere debet de ijs, quæ sensu corporeo percipiuntur, & sic quæ sunt facti, *cap. Testes*, & ibi Glossa *in verb. Qui nouerunt, & viderunt* 3.*q.*9.*&* *l. qui testamēto* 20. §.*Et veteres,ff.de testamen.*& ibi Bartolus *n.*1. Iason *in l.*1.*n.*15.*ff.si cert.petat.* Mascardus *de probat. conclus.*1166.*n.*4. non verò de ijs,quæ sunt iuris, & non pendent à sua potestate, *l.confessionibus, ff.de intent.act.l.Neratius*, §.*fin.ff.ad Aquiliam*,Grammat. *decis.*81.*n.*5.Decianus *consil.*10.*n.*89.Menochius *cons.*948 *n.*34.Surdus *cons.*5.*n.*42.*&* *cons.*552. *n.* 23. & alij. Ergò omne id, quod de iure à testibus refertur,in ea parte, quæ de iure non subsistit potest ab Aduocatis, & Procuratoribus Fiscalibus S. Officij reijci,& impugnari.

CAPVT VII.

De hæretici, vel de hæresi suspecti, Aduocato,& Procuratore.

Inquisitores tenentur ne concedere de hæresi inquisito, Aduocatum, & Procuratorem?

1 RESP. quod inquisitus,vel est de hæresi confessus, aut conuictus,vel nec est de hæresi confessus, nec conuictus. Si primò modò nulla est obligatio, aut necessitas ei concedendi,nec Aduocatum, nec Procuratorem, neque aliàs defensiones, ità Eymericus *par.* 3. *direct.de defensionibus reorum, nu.* 117. & ibi Pegna *comment.*28.*in princip.* Campegius *in addit.ad Zanchinum,tr.de haret.c.*9.*vers.Iudiciorum verò*,Vmbertus Locatus *in iudicial.inquisit.verb.Defensiones, n.*1. & alij. Quia Aduocatus, & Procurator conceduntur quando delictum defendi potest. Sed si reus per propriam confessionem, vel per testium probationes est de delicto conuictus, ipsius delictum defendi non potest. Ergò superfluum est,illi concedere Aduocatum,& Procuratorem. Confirmatur, quia in notorijs, & manifestis delictis non

non dantur defensiones. Sed nulla clarior, aut efficacior probatio inueniri potest,quàm rei confessio,vt docent Romanus *consil.329.n.11.*Alexander *lib.1. consil.13.* Felinus *in cap. 1. de exception. & in cap. Cum super de re iudicata*, & Baldus *in Authent. Sed nouo iure, Cod. Si certum petatur*. Ergò reo confitenti suam hæresim est ab Inquisitore respôdendum illud *Luc. 11. Ex ore tuo te iudico.* Confirmatur secundò,quia quamquam in alijs delictis sola delinquentis confessio non sufficit, nisi etiam de corpore delicti constet,ex *l.1. §.Item illud, ff. ad Senatus Consul.* Baldus *in Authent.Sed nouo iure,Cod.de fero fugit.* & Angelus *in l.1. Cod.de confess.* Nihilominus in crimine hæresis ex sola rei confessione ad illius condemnationem procedi potest, quia cum hæresis crimen mēte committatur, & in animo lateat,non potest manifestius probari,quā per propriam rei confessionem,vt norat Baldus *in l.si quis non dicam, Cod. de Episcop.& Cler.* Ergò superfluum est reo de hæresi confesso, & conuicto Aduocatum, & Procurarorem concedere.

2 Verum, quia hoc S.Tribunal est summæ misericordiæ, & pietatis, & defensiones sunt de iure naturæ, *l.vt vim, ff. de iustit.& iur.* & etiam contra propriā confessionem possunt multa opponi, vt docent Iulius Clarus *in practica criminal.§.fin.q.55.& q.64.*Pegna,& alij, nō obstante propria confessione,offerri solent inquisito,etiam confesso, aut cōuicto,defensiones, & Aduocatus, ne vnquam iniustè condemnatum conqueratur. Ità Symanchas *de cathol.institut. tit.17.de defensionibus reorum, nu.53.& seq.*Pegna *dicto comment. 28. versic. Et quamquam.*

3 Si autem inquisitus nec sit de hæresi confessus, nec conuictus, dandus est ei Aduocatus, qui non sit de fide suspectus, nec ex malo genere natus, sed ab originarijs Christianis stirpem ducat,vt notat Pegna *dicto comment.28. vers. Vt ergo.* Sit etiam vir probus, fidei zelator, in vtroque iure peritus, & in materijs, ad hoc S.Tribunal spectantibus, non mediocriter versatus. Qui antequam rei defensionem suscipiat, iurare debet, se fideliter, iuxtà veritatem eum defensurum, & custoditurum secretum de his, quæ audiet,aut videbit, & ad Sanctum Officium spectant. Talis autem Aduocatus nullo modo est reo denegandus,si illum petierit,quia, vt suprà dictum est, iuxtà defensio est de iure naturæ, *d.l.vt vim, ff. de iustit.& iure,l. Quoties,Cod.de precib.Imperat.offerend. Clementina Pastoralis, §. Cæterum de sentent.& re iudic.*& ibi Doctores communiter.

Munus huius Aduocati quale est?

4 Resp.Huius Aduocati munus esse totis viribus persuadere reo, vt veritatem fateatur, & commissum crimen Inquisitori manifestet,& pœnitentiam humiliter expostulet, & quidquid reus respôderit Fiscali manifestare: legitimis tantummodò modis reum defendere, & si cognoscat eius causam esse iniustam,omninò eam deserere, & in iuris allegationibus breuem esse, & sequi modum Aduocati Fiscalis; & post expletam suam aduocationem restituere processum sibi ab Inquisitore consignatum. Ita docent Pegna *loc.cit.vers. Et sic conceditur*, Symanchas *de cathol. institut.tit.5.rubr.de Aduocatis,n.3.& 4.* Vmbertus Locatus *verb.Aduocatus,nu.1.*Sousa *in aphorism.lib.2.cap.30.nu.10.* Castro Palaus *par.1. tr.4. disp.8.pun.6. n.5.*Carena *par.1.tit.10.§.2. n.6. & seq.*

Si non adesset, qui reum defendere vellet, potest ne Inquisitor aliquem cogere, vt in illius causa patrocinetur, & iste à quo erit soluendus?

5 Resp. Inquisitorem posse censuris compellere Aduocatum, vt in illius causa patrocinetur,vt affirmant Bobadilla *in sua politica,lib.2.cap.17. num. 103.*Carena *ibid. n.9.* Narbona *in recopilat. lib.4. tit.1.leg.20. glossa 22.nu.63.* Diana *to.5.tr.10.res.53. nu.3. ex par.4. tr.8.res.9.* Et iste Aduocatus erit soluēdus

dus ex bonis ipsius rei si pauper non sit, sed si sit pauper tenetur patrocinari gratis. Ità Symanchas *loc. cit. n. 6. & 7.* Carena *n. 10.* & ità in praxi seruatur.

Quare ergò *in cap. fin. de hæreticis in 6.* conceditur Inquisitoribus, vt absq; strepitu iudicij, & absque Aduocato in causis fidei procedere possint?

6 Resp. Quod, vt suprà dictum est, Inquisitores absq; Aduocato procedere possunt in illis causis, in quibus rei sunt confessi, & conuincti, & eorum defensiones nedum non sunt necessariæ, sed sunt superfluæ: nec in dicto cap. prohibetur, ne concedatur Aduocatus, vbi rationabiliter concedendus est, vt notant Farinacius *de hæres. q. 197. n. 72. & seq.* Castro Palaus *loc. cit.*

Si constat inquisitum esse hæreticum pertinacem, potest ne Aduocatus eius causam patrocinari?

7 Resp. negatiuè, quia in *dicto cap. final. de hæreticis in 6.* prohibetur ne Aduocatus hæretico patrocinium præstet: esset enim defensor hæretici, vt notant Ancharanus *in cap. Si aduersus, n. 2. de hæreticis*, Repertorium Inquis. *verb. Aduocatus*, Sylueſter *verb. Hæresis 1. n. 10.* Toletus *lib. 1. sect. 4.* Vgolinus *in Bull. Cœna, verb. Fautores in 1. clauſ. n. 6.* Graffius *lib. 4. decis. cap. 18. n. 34.* Et consequenter esset excommunicatus in dicta Bulla Cœnæ; vt tradunt Vgolinus, & Graffius ibid. Decianus *in tract. crimin. lib. 5. c. 20.* & alij. Et esset etiam infamis, vt patet ex *cap. Si aduersus de hæreticis*, & docent ibi Hostiensis *n. 2.* Ioannes Andreas *n. 2. & seq.* & communiter alij Canonistæ.

Inquisito de hæresi, cui concedendus est Aduocatus, est ne ei concedendus, etiam Procurator?

8 Resp. posse de hæresi inquisito concedere, etiam Procuratorem, nonnulli affirmant, teste Pegna *par. 3. comment. 28. vers. Ac quantum ad hoc crimen*: & quæ de Aduocato dicta sunt eadem, aiunt dicenda esse de Procuratore. Sed ipse Pegna, Locatus *in opere iudiciali, verb. Procurator, nu. 2.* Castro Palaus *par. 1. tr. 4. disp. 8. pun. 6. n. 5. circa finem*, Diana *to. 5. tr. 10. res. 53. ex par. 4. tr. 8. res. 9.* docent, raro admittendum esse Procuratorem inquisito de hæresi: quia ei sufficit Aduocatus, ad Procuratoris munus subeundum. Immò Inquisitores videntur reorum Procuratores, cum ex eorum officio fiant reorum defensiones. Sed si reus illum petat, non potest Inquisitor illum negare, vt voluit Repertorium *verb. Procurator, §. Inquisitores tenentur*. Esset tamen admittendus vir probus, non cauillosus, & eiusdē conditionis, ac supradictus Aduocatus, vt admonet Locatus *loc. cit.*

Si in hoc S. Tribunali inquisitus, esset minor 25. annorum esset ne ei dandus Curator?

9 Resp. Affirmatiuè, aliàs processus esset nullus: & si minor crimen commissum confiteretur, etiam sponte, & cum iuramento sine Curatore, talis confessio ei non præiudicaret. Quia omne quod fit à minori absque Curatoris facultate in iudicio, id ipso iure irritum, & nullum est, *l. Clerum, Cod. de auctor. præstanda*. Ità docent Corneus *cons. 198. lib. 4.* Matthæus de Afflictis *decis. 208.* Alexander *consil. 115. incipiente, in causa Inquisitionis*, Antonius Gomez *tom. 3. de delictis, cap. 1. n. 64.* Pegna *dicto comment. 28. vers. De hoc Curatore.* Ità etiam *in Madriliana instructione anni 1561. c. 25.* Monticellus *in praxi criminali, regul. 10. n. 17.* Royas *de hæretic. par. 2. nu. 318.* Vmbertus Locatus *in praxi Inquisitorum, verb. Curator*, Guazzinus *to. 2. lib. 1. defens. 30. c. 4. n. 21.* Diana *to. 5. tr. 11. res. 31. ex par. 4. tr. 6. resol. 31.* Dādus est igitur minori 25. annorū inquisito in Tribunali S. Officij Curator, qui cum defendat, nè vel ob imperitiam, vel ob iuuenilem ætatē aliquid di-

dicat, vel taceat, quod ei nocere possit. Officium autem Curatoris est sua auctoritate, & præsentia personam minoris inquisiti legitimare ad respondendum; an scilicet interrogandus sit: an præstare debeat iuramentum de veritate dicenda. Non tamen esse debet præsens, quando inquisitus super facto proprio respondet, quia respondere debet, secundum propriam notitiam, non autem ab alio administratam, vt probat Antonius Gomez *nu. 65.* Neque eius præsentia requiritur in minoris tortura, sed tantum in decisione, an sit torquendus, vel non; vt affirmant Antonius de Bellis *lib.2.variar.tract. q.13. num.17.* Diana *loc.cit.* Curator autem esse non potest Pater, tum quia Pater in causis criminalibus filij non est administrator, vt ait Bartolus *in l.fin.§. Pupillus,ff.de verb.oblig.* Et tum etiam, quia regulariter Pater est suspectus, vt potius filio, quàm fidei, & religioni faueat. Et ità videtur in praxi seruari.

Aduocatus inquisiti in S.Officio potest ne in eius defensionem ab Inquisitorum sententia appellare?

10 RESP. quod si loquimur de Inquisitorum sententia definitiua, nulla conceditur hæreticis appellatio: quia appellationis remedium datur, ad defensionem rei, & ad probandam eius innocentiam, *cap.Cum speciali,§.Et porrò,& cap.Ad nostram de appellation.* Sed nemo in hoc S. Tribunali de hæresi dãnatur, nisi, vel sit confessus, vel legitimè conuictus. Ergò dùm innocens ampliùs probari non possit, neque concedenda est ei appellatio. Confirmatur, quia illius definitiua sententia, multò præcedenti consilio, & matura consideratione lata fuit. Ergò non debet per calumniantis aduocati instantiam, nec terractari, nec illius executionem retardari. Eò magis, quod à sententia definitiua in causa ad fidem spectante, numquam datur appellatio, & hoc in fauorem fidei, & in odium hæreticorum, ne iudicium prorogetur, *cap.Vt inquisitionis de hæreticis in 6.* Et Federicus Imperator *in l.commissi nobis,§.7.* decreuit his verbis: *Omne insuper proclamationis, & appellationis beneficium ab hæreticis, & receptatoribus, & fautoribus eorundem, penitùs amouemus.*

11 Vndè data definitiua sententia contra reum, de hæresi conuictum, statim executioni mandari debet, nec expectandus est terminus dierum decem, à iure concessum, vt appellari possit, cum appellatio esse non possit. Et sic docent Eymericus *par.3.direct. n.125.* Pegna ibi, *comment.31. vers. Sed hæc dubitatio,* Vmbertus Locatus *in iudic.Inquis. ver. Appellare, & in verb.Sententia, nu.3.* Royas *singul.179.n.2.* Decianus *tr.crimin. lib.5.cap.20. nu. 26.* Paramus *de orig.S. Inquis.lib.3.q.4. n.58.* Castro Palaus *p. 1.tr.4.disp.8.§.7.n. 1.* Diana *to.5.tr.10. res.61.& 62.ex p.4.tr.8. res.20. & 32.* Thomas del Bene *de offic. inquis. tom.1. dub.188.n.3.*

Posset ne de hæresi condemnatus per definitiuam sententiam, non per viã appellationis, sed per viam quærelæ, & supplicationis, Superiorẽ adire, vt sententiam reuocet?

12 RESP. quod negant Carrera *tr.de hæreticis,n.130.* Symanchas *de cathol.institut.tit.6.n.2.* Diana *loc. cit. resol.62.n.5.* quia eadem ratio, per quàm textus *in cap.Inquisitionis,* denegat hæreticis appellationem, militat etiam, vt eis denegetur per viam quærelæ, & supplicationis. Sed Royas *singul.23. nu.5.* Felinus *in cap.ad abolendam, n.3.de hæreticis in 6.* Farinacius *de hæresi, q.185. n.233.* & alij, quos ipse citat, Castro Palaus *loc.cit.n.2.* Thomas del Bene *loc.cit. n.5.in fin.& seq.* probabilius existimant: posse reum in dicto casu ad Superiorem recurrere, non via appellationis, sed via quærelæ, & supplicationis; tum quia in alijs casibus, in quibus non admittitur appellandi facultas, non censetur interdictus recursus ad Principem, maximè in causis, quæ sunt magni præiudicij: vt docent

docent Glossa *in cap. Ex literis de in integrum restitut. verb. Supplicauit*, Decianus *consil. 533. nu. 2.* Parisins *lib. 4. consil. 164. n. 18.* Marsilius *singul.* 88. Menochius *de arbitr. q. 70. num. 18.* Rolandus *consil. 94. n. 1.* & alij. Tum quia non est prohibitum Superiori Iudici recognoscere de prætensa iniusta sententia, & eam si sic ipse iudicabit, reuocare. Ergò neque reus prohibetur, pro tali cognitione, & reuocatione per viam querelæ, & supplicationis ad superiorem Iudicem recurrere, & ille iterum eum audire. Et tum quia ipsemet Iudex superior potest à sententia lata à se ipso, iterum eam recognoscere; & si iniustam inuenerit, reuocare, & annullare. Ergò idem à fortiori fieri poterit in sententia lata à Iudice inferiori ad superiorem.

A sententia interlocutoria conceditur ne appellatio?

13 RESP. affirmatiuè: ità docent Eymericus *3. par. direct. nu. 121.* & ibi Pegna *comment. 31. vers. Ab interlocutorijs*, Royas *singul. 19.* Symanchas *de cathol. institut. tit. 9. rubr. de appellat. n. 3. & in Enchirid. tit. 65. n. 2.* Paramus *de orig. S. Inquis. lib. 3. q. 4. nu. 60.* Zanchinus *de hæreticis, cap. 29. num. 2.* Squillacensis *de fide cathol. cap. 45.* quia interlocutoriæ sententiæ, seu decreta decernuntur, ad inuestigandam veritatē, an reus commiserit hæresim. Ergò dum hoc non est certum, non est deneganda appellationis defensio. Requiritur verò, vt in appellatione assignetur causa, quæ sit rationabilis, & non friuola; aliàs appellatio non subsistit. Ità ex *cap. Vt debitus, cap. Cum remissam, cap. Cum sit Romana de appellat.* & docent Pegna *loc. cit. vers. Num autem*, Bonifacius de Vitalinis *in Clement. Appellant de appellat. n. 24. & seq.* Farinacius *de varijs quæst. n. 158. & de hæret. q. 185. n. 232.* Castro Palaus *ibid. n. 4.*

14 Vndè à decreto torturæ dari potest appellatio, quia est actus interlocutorius, ad eruendam veritatem: vt docent Pegna *loc. cit.* Symanchas *in Enchirid. tit. 52. rubr. de tormen. nu. 11. & tit. 65. rubr. de appellat. n. 2.* Farinacius *dicta q. 185. n. 139.* & alij. Et quamuis regulariter per appellationem à sententia interlocutoria non ligentur manus Iudicis, sed possit in causa procedere, quousque à superiore inhibeatur; hoc tamen fallit in decreto torturæ: quia continet damnum irreparabile: vt cum alijs probat Farinacius *q. 38. n. 12.* Dummodò euidenter non constet: friuolam esse causam appellationis: quia tunc omninò reijcienda est appellatio, & procedēdum ad torturam: vt probant Textus in *cap. Cum appellat. de appellat. in 6. & in l. 2. ff. de appellat. recip.* & Pegna *ibidem vers. Quadam autem sunt*; vbi refert instructionem *Madrilianam ann. 1561.* hoc confirmantem, & docent etiam Farinacius *de hæresi, q. 185. n. 235.* Castro Palaus *n. 5.* & alij.

A quo Iudice cognoscendum est, an causa appellationis sit iusta, vel friuola?

15 RESP. quod si constat manifestè causam esse friuolam: idem Iudex debet illā cognoscere. Si verò dubium sit, an causa sit friuola, vel legitima; siuè dubium sit iuris, siuè facti; Iudex, à quo supersedere debet, & expectare, quid Iudex ad quem decreuerit, ne periculo exponatur, vt innocens grauetur in ijs, quæ irreparabilia sunt. Sic docent Pegna *ibid. vers. Quadam autē*, Farinacius *dicta q. 38. nu. 3.* Castro Palaus *n. 5. in fin.*

Ab interlocutorijs sententijs, seu decretis in causis fidei datis ab Inquisitoribus, ad quem appellatur?

16 RESP. ad Summum Pontificem, seu ad Supremum Sacr. Congregationis Cardinalium Tribunal S. Inquis. quia appellatio facienda est à Delegato ad Delegantem, ex *cap. Super quæstione, §. Porrò de officio delegati, leg. Imperator, ff. de appellat. l. Præcipimus, §. Huic, Cod. de appellat.* Et similiter si sen-

sententia lata sit ab Episcopo,& Inquisitore simul,quia cum procedant tunc, tanquam Delegati Apostolici, ad Sedem Apostolicam appellandum est. Et idem est quando Episcopus, vt Delegatus procedit contra exeptos. Quando autem non vt Delegatus,sed vt Iudex ordinarius procedit, etiam ad Sedem Apostolicam esse appellandum, docent Pegna, & Farinacius *dicta qu. 185.n.240.* quia causæ graues à supremo Tribunali terminandæ sunt: iuxtà *c. Maiores de Baptismo*. Castro Palaus verò *dicto punct.7.n.6.* quem sequitur Thomas del Bene *tom.1.de offic.inquis. dub. 190. nu. 5.* existimat non carere probabilitate, posse in hoc casu appellari ad Metropolitanum, sicut in alijs causis, iuxtà *cap.Si duobus de appellat. cap.Quoties,& cap.Ad Romanam 2.qu. 6.* Quia causa appellationis non est ità grauis,quę Pontificis auctoritatem expostulat.Si enim controuersia esset: an hoc, vel illud sit de fide, vtique huius quæstionis terminatio, ad Pontificem spectaret;vtpotè grauis, & toti Ecclesiæ necessaria. At quando controuersia potiùs est de facto, quàm de iure, nempè an talis deliquit contra fidem, decisio huius quæstionis non est ità Ecclesiæ necessaria,vt à solo Pontifice, & non ab alijs decidi possit. Et idem dicendum de causa appellationis. Ità dicti Doctores.

Appellatione admissa, si ex alia noua causa, & hæresis suspicione fuerit reus ipse denunciatus, potest ne aduersus eum in hac noua causa Inquisitor procedere?

17 RESp.affirmatiuè, quia appellatio solùm suspendit exercitium iurisdictionis in illa appellationis causa, non autem in alia.Nisi causa appellationis fuerit suspicio Iudicis: nàm tunc non poterit Iudex,reum compellere, ad respondendum; quia Iudicis suspicionis appellatio procedit in omnibus causis. Verùm si delictum nouiter denunciatum,esset,ità graue,& manifestum, vt ex ipsamet grauitate, & manifestatione reus esset conuictus: posset non obstante appellatione prioris delicti,aduersus eum procedere, & de hoc secundò illum condemnare: vt probat Textus *in cap.Proposuit de appellat.* Vbi habetur:*Iudex tamen à quo appellatur, quia illi omninò suspectus est non debet eum ad respondendum compellere super alijs: nisi pro crimine adeò graui,& manifesto,quo ipso acto meritò sit damnandus*.

Inquisitor potest ne vt suspectus recusari?

18 RESp. quod Royas *in singularibus fidei,singul. 100.& in tr.de hæret.par.2. tit.de priuilegijs Inquisitorum,n.435.* Archidiaconus *in c.Quia plerique de officio ordinarij in 6.* Franciscus Ripa *tr.de peste,par.3. num.140.* Menochius *lib. 1. de arbitrarijs iudicum, q.37.n.40.* existimant: Inquisitorem vt suspectum non posse recusari: quia præsumitur, quod sit electus ęquissimus, probatissimus, prudentissimus,& peritissimus.Sed hoc non obstante Eymericus *par.3. direct. n. 120. tit.de recusat.Inquis.*Pegna ibi *commen. 30. vers.Cæterùm,* Symanchas *de cath. institut.tit.17. nu.51.& 52.* Bernardus Comensis *in Lucerna inquis. verb. Recusatio,* Tabiensis *in summa verb.Inquisitio,§.4. nu.5.* Castro Palaus *par.1. tr.4.disp.8.punct.8.* & alij docent.Posse Inquisitorem vt suspectum recusari: & hæc sententia summo iure verior est,& tenenda,ait Pegna, quàuis prior, spectata Iudicum probitate, honestior videatur. Et *in Madriliana instructione* definita videtur an.1561.c.15. quia hæc sententia tutior est, & magis remouet ab hoc S. Tribunali omnem iniquitatis suspicionem. Et ità Consuetudine,& praxi recepta est.

19 Grauis tamen causa ad hanc recusationem requiritur,ob dictam rationem sententiæ prioris; quia Inquisitoris officium non conceditur, nisi prudentia, do-

doctrina, & virtute prædictis. Et consequenter ex leui causa, suspectus non est præsumendus: vt notant Eymericus, Pegna, Symanchas, & Farinacius *de hæresi, q.* 185. *n.* 236. Causa autẽ grauis à dictis Doctoribus æstimatur inimicitia capitalis. Ex quibus autẽ causis oriatur capitalis inimicitia dictũ est supra. Quod si in suspicione reus grauetur; sibi defensiones non fuisse cõcessas. Tũc docet Eymericus, quod Iudex respondere debet. Ego reduco processum ad illum statum, in quo talis petiuit defensiones iuris, & acquiesco petitioni suæ, admittendo eum, ad se defendendum, & concedo ei iuris defensiones, & mando sibi dari copiam processus, & concedo talem, quẽ petit in Aduocatum, & talem in Procuratorem. Et sic ablato grauamine, aufertur causa suspicionis, & recusatio fit nulla, iuxta *cap. cum cessante, extra de appellat.* Ità Eymericus. Quod nec reprobat, nec approbat Pegna, quia ea potiùs pertinent, ad ius appellãdi, quã ad Inquisitorem recusandum.

20 Recusatione Inquisitoris iàm exposita; etsi de rigore iuris arbitri essent eligendi. Vnus ex parte Iudicis recusati, & alter ex parte rei recusantis: qui de causa recusationis recognoscerent, iuxtà *cap. Suspicionis de officio delegati, & cap. cum speciali de appellat.* vt ait Vmbertus Locatus *in opere iudiciali, verb. Recusatio.* Decentius tamen, & honestius est, ne iudicium eludatur, & negotium catholicæ fidei differatur, & vt omnibus facilè occasio recusandi Inquisitorem auferatur: vt arbitri non eligantur, sed causa recusationis ad Supremum Inquisitionis Tribunal deferatur, & ibi summariè re cognita, Inquisitor recusatus, vel reijciatur, vel admittatur, & cõfirmetur, vt notat Pegna. Et ità testatur etiam seruari in Hyspania ex *Madritiana instruct. ann.* 1561. *c.* 52.

CAPVT VIII.

De Cancellarijs, seu Notarijs S. Officij Ministris.

Cancellarij, seu Notarij S. Officij Tribunalis à quibus eligi possunt?

1 Resp. quod antiquitus Inquisitores ius non habebant eos eligendi pro eorum Sacro Tribunali, sed vtebantur Cancellarijs, seu Notarijs Episcopotum, ac etiam Dominorum temporalium illorum locorum, in quibus officium Sanctæ Inquisitionis, sibi commissum, exercebant, vt notat Eymericus *in direct. par.* 3. *q.* 18. Hodiè autem illos eligunt, non solùm Episcopi, sed etiam Inquisitores, & eorum Commissarij, ex priuilegio Pij IV. incipiente: *Pastoralis officij*, edito an. 1561. & Iulij III. vbi statuitur, vt Inquisitores, & eorum Commissarij in quibuscuis causis fidei, cùm viderint expedire, auctoritate Apostolica possint vnum, vel plures etiam Clericos seculares, vel quorumuis Ordinum Regulares in Notarios eligere, assumere, atq; creare. Ità Pegna *par.* 3. *direct. comment.* 67. Farinacius *de hæresi, qu.* 185. *nu.* 10. Zanardus *in summ. par.* 1. *c.* 6. *q.* 45. Symanchas *in Enchirid. tit.* 19. *n.* 2. Maximus *in praxi S. Officij, par.* 2. *fol.* 22. Carena *par.* 2. *tit.* 12. §. *vnic. n.* 2. & alij.

2 Vt autem hæc electio valida sit, requiritur, vt Inquisitor coram alio Notario, & adhibitis testibus, tradito illi, quem in Notarium eligit, calamo, & atramento, vt moris est, & addito solemni iuramento, de fideliter officium suum exercendo, & de silentio seruando, verbis consuetis ei dicat: Esto Notarius, & fidelis, &c. & alter ille Notarius istius electionem registret, & fidem faciat.

Religiosi possunt ne ab Inquisitoribus ad Notarij officium creari?

3 Resp. affirmatiuè, & cuiuscunque Ordinis. Nàm quamuis de iure communi Regulares à tali officio repellantur in *cap. Sicut, Ne Clerici, vel Monachi, & in cap. Vt inquisitionis*, §. *Verum de hæretic. in* 6. Tum quia Religiosus censetur mortuus mundo, *leg.*

Deo nobis, *Cod. de Episcop. & Cler.* Tum quia non est sui iuris: *cap. Non dicatis 12.q.2. cap. Ex parte de accusat.* Et tũ quia non se debet immiscere in negotijs secularium, vt ex dicto *cap. de Epis. & Cler.* & probat Canisius *in libello de Tabelli. tit. Quis possit facere Notariũ.* Hoc tamen intelligitur de Notarijs publicis, non autem de electis ab Episcopis, vel Inquisitoribus, in quibuscunque causis S.Fidei: vt decreuit Iulius III. & confirmauit Pius IV. in Bulla, quæ incipit: *Pastoralis officij*, an. 1561. Immò Regulares, etiam compelli possunt ab Inquisitoribus ad Notarij officium exercendum, quando in seculo fuerunt Notarij, ob singularem fidei fauorem; ex rescripto Vrbani IV. incip. *Sicut ex omnibus*, & Alexandri IV. incip. *Ne commissæ*, vt refert Pegna *vbi suprà.*

Notarius, qui in sui creatione iàm iurauerat, fideliter suum officium exercere, tenetur ne electus ab Inquisitore, iterum hoc iuramentum præstare?

4 Resp. Affirmatiuè. Quoties enim, vt ait Pegna *comment.* 68. Inquisitores de nouo aduocant quoslibet Notarios, ad conscribenda acta S. Officij; denuò ab illis exigere debent iuramentum, de officio fideliter exercendo, & de secreto omninò seruando de his omnibus, quæ ad S.Tribunal spectant. Non obstante, quod fideliter, semèl iurauerint, cuncta exercere, cùm primum Notarij fuerant creari. Quod est in causa fidei periculare. Quia ita præcipitur *in Clementina 1. de hæreticis*, §. *Porrò*, *vers. Notarij quoque*, & ibi Glossa *in verb. Iurabunt.* Et notant etiã Nicolaus Aetlatanus *tr. de hæreticis*, *notab.* 36. Campegius apud Zãchinum *cap.* 9. *vers. Adde insuper*, Royas *singul.* 141. *incip. Notarius quando creatur*, Lucerna Inquis. *verb. Notarij*, Farinacius *dicta q.* 185. *n.* 11. & alij. Hoc autem iuramentum, tàm de fidelitate quàm de secreto seruando præstare debent sub pœna periurij, & excommunicationis latæ sententiæ; vt notat Carena *par. 1. tit. 12. nu. 6.* & ità in praxi seruatur.

Quodnam est munus Notarij huius Sancti Tribunalis?

5 Resp. munus Notarij esse, diligenter, ac fideliter, acta Sancti Tribunalis scribere, denunciationes corã Episcopo, vel Inquisitore, aut eorum Vicarijs recipere, instrumenta, & processus conficere, in testium, & reorum examine, tàm quæ contrà reos, quàm quæ in reorum defensionem dicuntur fideliter notare, interrogationes, & responsiones ijsdem verbis, quibus proferuntur, scribere; dum reus torquetur, quomodò quæstionatur, & interrogetur, & quomodò ille respõdet, omnia in processu referre, & alia peragere, quæ à Cancellarijs in similibus Tribunalibus fieri solent.

Notarij huius S. Tribunalis possunt ne recipere salarium, seu mercedẽ ab inquisitis?

6 Resp. quod salarium hoc deputari solet Notarijs ab Inquisitoribus ex redditibus S. Officij, nec potest excedere taxam ab Eminentiss. Cardinalibus Supremæ Inquisitionis, definitam, vt ex varijs decisionibus, probat Carena *par. 1. tit. 12. n.* 8. Si verò eorum salarium non fuerit à Sacro Tribunali deputatum, non debet ipse Notarius ab inquisitis illud exigere, quia inquisitiones fieri debent sine incommodo reorum; ex *Authent. Vt nulli iudic.* §. *His insuper*, *collat.* 9. Ità Pegna *in direct. par. 2. in c. Vt officium*, §. *Verum quia n.* 15. Sed Farinacius *de hæresi*, *q.* 185. *n.* 12. ait Cardin. Zabarellã *in Clement. 1. §. Notarij*, *n. 1. de hæreticis*, arguere prò, & contra; et concludere; Notarium posse recipere salariũ, seu mercedem ab inquisitis, dummodò ab officio Inquisitionis non fuerit ei cer-

certum salarium deputatum. Salarium verò incertum, non debet excedere taxam decretatam à supremo Tribunali S. Inquisitionis.

Notarij scribentes, vel præstantes reis auxilium, consilium, vel fauorem in causis ad S. Officium spectantibus, qua pœna puniuntur?

7 RESp. quòd puniuntur pœna infamiæ, & priuationis officij *in cap. Quamquam 23. dist.* vt refert Eymericus *in direct. par. 2. cap. 11.* vbi habetur: *Aduocatis, & scriniarijs firmiter inhibemus, ne hæreticis, credentibus, fautoribus, vel defensoribus, eorundem in aliquo præstetis auxilium, consilium, vel fauorem, nec eis in causis, vel in factis, vel aliquibus litigantibus sub eorum examine, vestrum patrocinium præbeatis, & pro ipsis publica instrumenta, vel scripta nullatenus attentetis. Quòd si cõtra præsumpseritis, ab officio vestro suspensos, & perpetuæ vos decernimus infamiæ subiacere.* Idem confirmatur *in cap. Excommunicamus, §. Credentes, & in cap. Sicut de hæreticis, & in cap. 2. §. 1. de hæreticis in 6.* Et idem decreuit Nicolaus Papa in quodam rescripto incip. *Nouerit vniuersitas,* vt notant Pegna *comment. 10.* & alij, quos ipse, & Farinacius *de hæresi, qu. 197. §. 3. nu. 67.* citant, & sequuntur.

Officium exercentes Notarij post suspensionem, efficiuntur ne irregulares?

8 RESp. Negatiuè, ità docent Hostiensis *in cap. Si aduersus extra de hæreticis,* & ibi etiam Ancharanus *n. 3. vers. Si autem post suspensionem,* Antonius de Butrio *n. 7.* Cardin. Zabarella *col. 2. n. 4. vers. Quæro nunquid,* Farinacius *de hæresi, q. 197. §. 3. n. 84.*

Si testis neget deposuisse, prout Notarius scripsit, cui magis credendum est, Notario an testi?

9 RESp. si testis fuit examinatus cum interuentu Inquisitoris: indubitanter magis credendum est Notario, & scripturæ, quàm testi. Ità Iulius Clarus, *qu. 54. n. 17.* Couarruuias *var. resol. cap. 13. nu. 10.* Mascardus *de probationibus conclus. 1049. nu. 11. vol. 2.* & alij, qui, similiter dicendum, aiunt, si testis suo examini se subscripserit, & in subscriptione suum examen ei lectum fuit, prout regulariter seruatur, & idem est, quãdo testis nesciens scribere fecit signum Crucis. Ac etiam magis Notario, quàm testi credendum est, quando Notarius habuit scriptorem, qui scripsit examen: ità Alciatus *de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 13. n. 19.* Menochius *de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 79. n. 16.* Baiardus *§. Falsum, n. 57.* Mascardus *de probat. lib. 3. conclus. 1084. n. 20.* & alij: si verò fuerint plures testes, qui Notario contradicerent. Tunc inspicienda est qualitas Notarij, & testium: & magis credendum est Notario, quã pluribus testibus, quando Notarius est bonæ conditionis, & famæ; & testes parum idonei: & è contra magis credẽdum testibus fide dignis, quàm Notario, qui sit suspectus: & maximè si producatur scriptura cum aliquo spatio albo, itaut post productionem scriptũ sit in dicto spatio albo. Ità cum nonnullis alijs Doctoribus Riccius *in praxi Ecclesiastici fori, par. 1. resol. 451.*

Notarius qui inquisito in hoc S. Tribunali modum occultandi veritatem docet, vel aliquid ab illius processu lacerat, quàm pœnam incurrit?

10 RESp. pœnam incurrere fautoris hæretici, & puniendum esse, tanquam de hæresi vehementer suspectũ, ex *cap. accusatus, §. Sacerdotes de hæreticis,* & ibi Glossa, *§. Porrò.* Ità affirmant Eymericus *in direct. par. 2. qu. 56. n. 4.* Pegna *comment. 81. vers. Secundus casus,* Repertor. Inquis. *verb. Impediens, & verb. Pœna,* Syluester *verb. Hæ-*

Hæreticus 2.*nu*.16. Decianus *in tr.crimin.lib*.5.*cap*.51.*n*.16. Campegius *in addit. ad Zanchinum, tr.de hæret.c*.20. *verb.Suspecti,resol*.4.

CAPVT IX.

De Inquisitorum Socijs, & sacri Tribunalis Thesaurario.

Prælati Inquisitorum Regularium tenentur ne ipsis Inquisitoribus socios ad eorum satisfactionem destinare?

1 RESp. affirmatiuè ex priuilegijs Vrbani IV.& Clementis IV.relatis ab Eymerico *in direct. par*. 3.*qu*. 20.his verbis: *Præsentium auctoritate vobis,districtè præcipiendo, mandamus, quatenus tu fili Prior principalis, singulis ex prædictis Fratribus, singulos socios Fratres videlicet ipsius Ordinis, prouidos, & discretos; ac eidem negotio congruentes, de quibus hi, quibus consignati fuerint, meritò valeant consolari, sublata quacunque difficultate, assignare procures. Et nihilominus tàm tu, quàm vos alij Priores, Subpriores, Conuentuales, ac Vicarij, quoties ab eisdem Fratribus, quibus dictum est negotium commissum, & committetur in posterum, fueritis requisiti, & dicto negotio fuerit opportunũ, de alijs etiam Fratribus eiusdem Ordinis, præter illos, qui eis in socios deputati fuerint, cum omni promptitudine prouidere curetis. Ità quod præfatum negotium, nullum ex vestra negligentia suscipiat detrimentum*. Ex quo decreto patet, non solum Prælatos Ordinis teneri sub præcepto, socios Inquisitoribus gratos, & ad eorum satisfactionem concedere: sed quoties opus fuerit pro sancti officij negotijs, de alijs eiusdem Ordinis Fratribus prouidere.

Socius iste potest ne, non obtenta nec petita licentia sui Superioris, Inquisitorem Romam iturum comitari, & secum ibi commorari?

2 RESp. affirmatiuè ex priuilegio Gregorio XI. relato ab eodem Eymerico *loc.cit.n*.4.tenoris sequentis: *Vniuersis, & singulis Prædicatorum, & Minorum Fratribus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, vbilibet cõstitutis, præsentibus, & futuris, veniendi liberè ad Romanam Curiam, & in eadem morandi cum vno socio sui Ordinis, non obtenta, nec petita licentia, quorumcumque suorum Superiorum, seu Prælatorum, & huiusmodi socium mutandi, & alium de sua Prouincia assumendi, quoties fuerit opportunum: non obstantibus quibuscũque, & cæteris contrarijs, plenam licentiam tenore præsentium impartimur*. Ex quo priuilegio sequitur, quod dum Inquisitor ad Romanam Curiam ambulaturus, potest non obtenta, nec petita licentia suorum Prælatorum, sociũ mutare,& alium nedum ex eadem domo, sed ex eadem sua Prouincia assumere: neque talem socium posse ei denegari, neque à Superioris sui licentia pendere: consequenter talem socium absque alia licentia Inquisitorem comitari posse, & secum commorari.

In Sacro Inquisitionis Tribunali qualis eligendus est Thesaurarius, & quodnã est eius munus, & officiũ?

4 RESp. quod vbi adsunt redditus, seu prouentus huius Sancti Tribunalis, non sunt reponendi in alijs manibus, nisi eius Thesaurarij; vt ex decretis Sacr. Congregationis statutũ, testatur Carena *par*.1.*tit*. 13. §. *vnic*. Qui vel à Sacr. Congregat. vel ab ipsis Inquisitoribus est eligendus vir probus,& locuples, qui sciat rationes conficere,& referre, & fideiubeat de ipsis redditibus, & prouentibus fideliter seruandis,& persoluendis,& sæpiùs in anno coram Inquisitore rationem suæ administrationis reddat: vt de statu vniuscuiusque Inquisitionis Sacra Congregatio certior suis temporibus reddatur. Ità Symanchas *de cathol. instit*.

ftit. tit.43. de off.receptoris, & Carena *loc.cit.*

Si S.Officij Thesaurarius ex pecunia fiscali emat aliquid suo nomine, emptio cuiusnam efficitur?

4 Resp.quod non efficitur sua,sed fisci,quia fiscus æquiparatur Ecclesiæ, pupillo, & minori. Sed Prælatus, tutor, & curator,ementes suo nomine ex bonis Ecclesiæ,vel pupilli,vel minoris,non sibi, sed Ecclesiæ,pupillo, & minori rem emptam acquirunt: *leg. rem curator,Cod.Arbitrium tutelæ,leg. si proponis,Cod.de rei venditione*. Ergò idem dicendum de Thesaurario S.Officij. Ità ibid.Carena *nu.5.* & latissimè de hac re tractant Gregorius Lopez *par.5.tit.5.l.49. gloss.2.* Peregrinus *de iure fisci,lib.6.tit.3.n.7.& seq.*

CAPVT X.

De sacri Tribunalis Familiaribus.

Familiares S.Officij quales, & vsque ad quem numerum eligendi sunt?

1 Resp.quod suprà *c.2.n.5.* probatũ est: Inquisitores habere posse familiam armatam, & *nu. 6.* eligendos esse viros pacificos, fideles,deuotos,& laudabilis conuersationis, & vitæ, & scientes officium suum exercere, vt præcipit Ioannes XXII. in sua *Constitution.* quæ incipit: *Exigit Ordinis nostri Religio*: & notant Symanchas *de cathol.institut.tit.42.n.15.*Pegna *par.3. direct.comment.*105.*vers. Quibus autẽ*, Zanardus *in summ.par.1.cap.6. qu.37.* Carena *par.1.tit.14.§.2.n.2.* Numerus istorum non est à iure determinatus: constituendi verò sunt tanti, quanti sufficiunt ad munus S. Officij, & iuxtà determinationem Eminentiss. Cardin. Sacræ Congregat.Clemens autem IV. præcipit in sua *Constitut.* incip. *Nolentes. Inquisitoribus ipsis districtius inhibemus, vt nec abutantur quomodolibet concessione portationis armorum, nec officiales,nisi sibi necessarios habeant*: Carena verò vbi suprà, *n.7.* & Farinacius *de hæresi,q.182.n.95.*affirmant:Inquisitores abuti concessione portationis armorum; quando licentiam concedunt aliquibus, qui actu non inseruiunt Sãcto Inquisitionis Officio. Probat tamẽ Carena *n.* 8. in Villis cuilibet Vicario S. Officij assignari posse ad minus duo familiares; & in Castris maioris considerationis,etiam plures familiares quã duo posse ibi constitui, arbitrio S.Cõgregationis: habita ratione, quod moti fuerunt Pontifices ad hos familiares concedendos: ad capiendos hæreticos, & de hæresi suspectos, & ad personas defendendas ipsorum Inquisitorum,& aliorum ministrorum S. Officio inseruientium,quales sunt Cõsultores,Aduocati,Notarij, carcerum Custodes,& similes, vt notant Eymericus *in 3.par. direct.q.56.* Salcedus *in cap.154.* Diaz *n.24.* Farinacius *vbi sup.nu.91.* & alij.

Familiares isti possũt ne deferre quocunque tempore arma prohibita?

2 Resp.affirmatiuè: ait enim Pegna *par.3.direct. comment.105.vers. Item hoc priuilegium*:quòd isti familiares portare possunt arma die,ac nocte, non obstante quacunque lege ciuili, vel municipali in contrarium,edita,vel edenda. Immò quicunque legem conderet,qua prohiberentur officiales Inquisitorum arma deferre, velut impeditor sacri officij puniri posset: iuxtà doctrinam Glossæ communiter receptam in *cap. Statutum de hæreticis in 6.* Ità etiam affirmant Eymericus *par.2. q.54.*Royas *singul.21. nu.8.*Farinacius *dicto n.91.*& alij.

Gaudent ne hoc Priuilegio deferendi huiusmodi arma cæteri huius S. Tribunalis Ministri?

3 Resp. affirmatiuè. Ità Pegna ibidem vbi ait: Arma deferre nõ so-

ſolum competere dictis officialibus; ſed etiam cæteris miniſtris, qui quauis alia ratione Sancto Officio inſeruiunt: veluti Aduocati, Conſultores, Notarij, Cuſtodes carcerum, & alij. Iſti enim omnes, ratione officij, inuiſi eſſe ſolent malè credentibus, blaſphemis, ac ſimilibus peccatoribus; & propterea ob eandem rationem iuſtiſſimum eſt, vt ipſi, vel eorum famuli armati incedant, maximè in illis partibus, in quibus, vel hæretici abundant, aut ſaltem ſunt de hæreſi ſuſpecti. Et idem dicendum de illis, qui publicè ſcribunt aduerſus hæreticos. Hi enim non ſolùm ſacri officij miniſtri ſunt; verum, quod amplius eſt, fidei ſunt defenſores, qui cum multos habeant inimicos, iuſtum videtur, vt hoc priuilegio delationis armorum vtenentur, aut ſaltem iuſtiſſimum eſſet, vt ad hos etiam benignitate Pontificia extenderetur. Ità Pegna.

Familiaris, qui inquiſitum in S. Officio monet ne capiatur, vt ſe abſcôdat, vel fugiat, quàm pœnam incurrit?

4 RESp. pœnam incurrere excommunicationis, & fautoris hæretici, ac periurij; etiamſi id faciat non intuitu hæreſis, ſed amicitiæ, & cauſa conſanguinitatis: quia talis fauor redundat in fauorem hæreſis: & illi ex officio incûbit, vt reum capiat. Ità Syluester *verb. Hæreſis, q.*7. Symanchas *de cathol. inſtitut. cap.*15.*nu.*20. Caietanus *verb. Excommunicatio, cap.*1. Suarez *to.*5.*in* 3.*p. diſp.*24.*ſect.*1.*n.*3. Sanchez *lib.*2.*in Decal. cap.*10.*n.*5. & alij quãplures, quos citat, & ſequitur Farinacius *de hæreſi, q.*182.*n.*95.

Domini temporales, impedientes dictos familiares, ne arma deferant, poſsũt ne puniri ab Inquiſitoribus?

5 RESp. affirmatiuè: puniri enim poſſunt, tanquam turbatores Sanctæ Inquiſitionis: quia, vt ſuprà *cap.*2.*n.*5. probatum eſt: Inquiſitores retinere poſſunt familiam armatam, & illã impedire præſumentes poſſunt ab ipſis Inquiſitoribus puniri, ex *cap. Statutum* 1.*de hæreticis in* 6. & ibi Gloſſa, & probant Cardin. Zabarella *in Clement.*2.*S. Porrò, n.*2.*verſ. Secundò quæro de hæreticis*, Syluester, & alij.

Familiares Sanctæ Inquiſitionis ſeruitio deſtinati, delinquentes, ſiuè in abuſu armorum, ſiuè in alio criminali delicto, ad Sanctum Officium non ſpectante, poſſunt ne ab Inquiſitoribus puniri?

6 RESp. Inquiſitores habere iuriſdictionem, procedendi in cauſis criminalibus omnium miniſtrorum Tribunalis Sanctæ Inquiſitionis. Immò in multis Regnis, etiam in eorum cauſis ciuilibus, vt probatum eſt *cap.*3.*nu.*23.*& ſeq.*1.*par.* conſequẽter etiã procedere poſſunt contra dictos familiares delinquentes, tàm ob armorum abuſum, quàm ob quodcumque aliud delictum, præter rebellionis, læſæ Maieſtatis, publicæ ſeditionis, proditionis, & ſimilium enumeratorum, *dicto cap.*3.*nu.*25. vt docent Symanchas *de cathol. inſtitut. tit.*41.*n.*19. Royas *de hæret par.*2.*n.*422. Caſtro Palaus *tom.*1.*tr.*4.*diſp.*8.*pun.*12.*n.*9. & alij.

CAPVT XI.

De ſacri Tribunalis Cuſtodibus carcerum.

Cuſtodes carcerum, quales eligendi ſunt, & quomodò ſuum officium exercere debent?

1 RESp. quod, vt notat Eymericus *p.*3.*direct. qu.*59.*n.*4.*in c. Multorum de hæreticis*, ſtatutum eſt, vt eligantur viri diſcreti, induſtrioſi, & fideles: qui iurabunt coram Epiſcopo, & Inquiſitore, quod ſuum officium fideliter exequentur, & non permittent, quòd aliquis

quis loquatur dictis captiuis secretò, & quòd ministrabunt eisdem, prout per Episcopum, & Inquisitorem fuerit ordinatum. Addit etiam Pegna ibi *comment.* 108. *in fin.* quòd nihil dare debent reis ex his, quæ à consanguineis, vel amicis ipsorum reorum mittuntur, inconsultis Inquisitoribus. Sed quæ eis conceduntur ab Episcopo, vel Inquisitore, siuè ex ordinatione communi, siuè ex liberalitate parentum, absque vlla fraude eis consignent, & tradant. Et maximè obseruandum est, vt fidelissimi, & integerrimi sint: aliàs vix poterit veritas à reis inuestigari; si de his quæ foris geruntur, per infidos Custodes, & Ministros, certiores reddantur: obseruare quoque debent attentè, ne carcerati apud se retineant limas, vel alia ferramenta abscondita, ad rumpẽdum carceres, vt notat Præses Abauo *in suis quæstion. q.* 13. *nu.* 20. *&* 22.

Custos carceris qua pœna puniendus est, si sua culpa reus è carcere fugiet?

2 RESp. quod Iulius Clarus *in praxi*, §. *fin. q.* 68. *vers. Custos carcerum*, expresſè ait: quòd quando is, qui aufugit, non erat detentus pro crimine capitali, non punitur pœna capitis, sed Iudicis arbitrio, iuxtà modum culpæ, & hanc asserit esse opinionem communem, ex Bosio *in tit. de carcere, num.* 10. quia textus *in l. fin. ff. de custod. reo, & l. carceri, & l. milites, eod. tit.* probare vidẽtur, pœnam hanc Custodis esse arbitrariam pro modo suæ culpæ, non autẽ pro modo culpæ illius, qui è carcere aufugit.

3 Sed Farinacius cum alijs Doctoribus, quos ipse citat, *to.* 1. *de carceribus, q.* 31. *n.* 2. *& nu.* 4. sustinet; dictum Custodem puniendum esse eadem pœna, qua puniendus erat carceratus aufugiens; non autem arbitraria: dummodò fuga sequuta sit ex nimia negligentia ipsius Custodis: sed si sequuta sit ex leuiori sua culpa, tũc verum esse, quod pro modo culpæ, Iudicis arbitrio sit plectendus. Et in hoc sensu ait, loqui Bouium: & omnmò negat opinionem Clari esse communem. Probat suam sententiam Farinacius: quia in *l. ad Cõmentariensem, Cod. de custodiendo reo* expresſè dicitur: Ad Commentariensem receptarum personarum custodia, obseruantiaque pertineat, nec patet hominem abiectum, atque vilem obijciendum esse Iudici, si reus modo aliquo fuerit elapsus. Nàm ipsum volumus huiusmodi pœna consumi, cui obnoxius docebitur fuisse, qui fugerit: Ex quo textu patet carcerum Custodem plectendum esse eadem pœna, qua erat plectendus carceratus fugiens pro suo delicto. Et ità ibi notant Bartolus, Baldus *n.* 3. Menochius *de arbitr. quæst. lib.* 2. *casu* 393. *n.* 2. Antonius Gomez *var. resol. tom.* 3. *c.* 10. *n.* 11. & alij. Textus autem quos pro se adducit Clarus intelligendi sunt: quando fuga sequuta est non ex nimia negligentia Custodis, sed ex leuiori sua culpa: tunc enim Iudicis arbitrio, pœna remittitur.

Custos, qui prætio corruptus, carceratum fugere dolo permisit, qua pœna est puniendus?

4 RESp. talem Custodem esse vltimo supplicio afficiendum, etiamsi ille, qui aufugit non esset pro capitali delicto carceratus. Ità videtur sentire Bonifacius de Vital. *in suo opere malef. rubr. de carcer. c.* 1. *n.* 7. vbi expresſè ait: si carceratus aufugit per fraudem Custodis, qui illum fugere permisit; tunc Custos capitali pœna punitur. Si autem aufugerit per negligentiam Custodis, tunc punitur eadem pœna, qua carceratus fuisset punitus. Probatur etiam *ex l. fin. ff. de custod. reo* à Iodochio *in pract. crimin. c.* 27. *rubr. de Camerariis, n.* 4. *vers. Si verò malitia.* Grauior enim pœna est intelligenda, quãdo prætio corruptus carcerarius carceratum dimittit: quia pecunia semper facit delictum magis atrox, & pœnam inducit grauiorem, *l. Cicero, ff. de pœnis*, Farinacius verò *loc. cit. n.* 8. *&* 9. existimat,

mat, tunc capitis pœnam esse imponẽdam ex dicto textu, quando carceratus aufugiens capitalem pœnam merebatur.

In dubio an carceratus, ex ostio aperto, incuria Custodis; an per insidias, & cum ferro, aut clauibus adulterinis, aufugerit, quomodo præsumendum?

5 RESp. quod quamuis in dubio culpa non præsumatur, *l.2.ff.si quis caut.l.in illa stipulatione*, §. *Si cadendis*, *ff.de verb.oblig*. Afflictus *decis.13.n.18.* immò in dubio præsumitur diligentia, non verò negligentia, *cap.Nisi de præbendis*. Quilibet enim censendus est diligens in suo officio, nisi contrarium probetur: vt probat Farinacius *tom.1. de carceribus, q.31.n.* 18. Tamen hæc regula fallit in carcerum Custode: quia in dubio carceratum aufugisse culpa, & negligentia ipsius Custodis præsumitur: vt in casu simili deciditur *in l. fin.verf.Sed si, & verf. Ergò si casu, ff. de custod. reor.* & notant Paris de Put. *in tr.de syn.verb.Carcer, & carceratus, c.3.* & alij quamplures, quos citat Farinacius *loc.cit.*

6 Verùm hæc præsumptio contra carcerum Custodem tollitur per aliam contrariam præsumptionem, nempè per probationem; ipsum fuisse semper diligentem, & omnia obseruasse, quæ boni, & fideles Custodes, seruare solent: & quod toto tempore, in quo custos fuit, nullam culpam, nullumq; dolum commisit. Hoc enim probato: præsumendus est etiam de præsenti sine dolo, & culpa bonus, & fidelis. Quia ex ante actis, præsumitur vita præsens: *l.3.§.penult.* ibi: *Inspecto vitæ eius præcedentis actu, &c. & l.Non omnes. §. A Barbaris*, ibi: *Et si bonus miles antè æstimatus, ff.de re milit.22.* Bartolus *in leg. Non solum, §.Sed probari, ff.de noui operis nunc.* Mascardus *de probat. lib.2. conf.* 864.*n.*30. Franciscus Becius *conf. 44.n.4.& seq.lib.1.* & alij. Quod intelligendum est, nisi in specie probetur negligentia, vel culpa eiusdem Custodis: quia præsumptio, & probatio specialis semper præferenda est præsumptioni, & probationi in genere: secundũ Innocentium *in cap. Auditis extra de præsumpt.* & probat Farinacius *n.* 24.

7 Igitur si ex ostio aperto carceratus aufugit, non statim creditur carcerario dicenti, quod carceratus aperuerit ostium clauibus adulterinis, vel alio ferreo instrumento: quia in tali dubio præsumitur sua culpa, & negligentia aufugisse: *ex dicta l. fin. ff. de custod. reor.* & ipsi Custodi incumbit oppositum probare. In tali autem casu consulit Becius *loc. cit.* quod erunt eligendi periti, qui medio iuramento deponant, ac referant: an illud ostium, ex quo carceratus aufugit, potuerit cum aliquo instrumento ferreo, vel claue adulterina aperiri nec ne: & iuxtà peritorum relationem, Iudex arbitrari debet. Quia expertis, & in arte peritis in ijs, quæ ad eorum artem attinent, & iustas rationes adducentibus, credendum est: *l.semel, Cod.de re milit.* Bartolus *in l.1.ff. de venire inspicien.* Becius *loc.cit.n.18.* & alij communiter.

In quo casu excusatur carcerum Custos à pœna ob carcerati fugam?

8 RESp. quod excusatur quando carceratus, fracto muro carcerum aufugit, vel quando ipse carceratus, vel eius consanguinei, vel amici violẽtiam fecerũt, cui Custos resistere non potuit. Ità ex *l.Item quæritur, §.Exercitu, ff. locati*: quia custodia aduersus vim, cui resisti non potest, parum proficit, vt notat Farinacius *loc.cit.nu.165. & 166.*

Carcerum Custos carnaliter cognoscens mulierem carceratam, qua pœna punitur?

9 RESp. quod Paris de Put. *in tract. de syndic.in verb. Adulterium, cap.1.n.1. & 2.* docere talem Custodẽ esse

esse plectendum eadem pœna, qua tenetur tutor, carnaliter cognoscens pupillam: quia eodem modò carcerum Custos tenetur diligenter, & honestè custodire mulierem incarceratam, illãque illesam seruare, ac tutor pupillam: *l. 1. & l. fin. Cod. de custod. reor.* Ideò stãte hac eadem ratione, debetur in vtroque casu eadem pœna. Pœna autem tutoris, rem habentis cum pupilla, est deportationis cum publicatione bonorum, *l. vnic. Cod. si quis eum cuius tutor*: vt notant Paulus Ghirl. *in tract. de pœnis, q. 7. in 6. fallen. n. 7.* Clarus *in pract. §. Fornicatio, vers. Cum pupilla.* Et propteteà carcerum Custodem esse etiam deportatione, cum bonorum confiscatione puniendum: & ità latè probat Boerius *decis. 317. n. 1. & seq.* Si tamen carcerata erat honestæ vitæ conditionis, & famæ. Si vero erat meretrix, & Custos eam cognouit sine vi, Boerius existimat *in dicta decis. 317. n. 6. & seq.* non esse puniendum: si cum vi, aliqualiter, & leui pœna. Menochius autem *de arbitrar. quæst. casu 292. lib. 2.* sustinet, Custodem carnaliter meretricem carceratam cognoscentem, etiam sine vi, Iudicis arbitrio, esse puniendum. Farinacius *vbi sup. n. 123.* & Menochius ibidem docent: si mulier sit honestæ vitæ esse illi imponendam grauiorem pœnam, quàm si extra carcerem eam cognouisset: propter carceris violationẽ. Vtputa si mulier esset virgo, vel vidua Custos tenebitur de stupro: si vxorata, de adulterio. Et in vtroque casu pœna erit aggrauanda, propter carceru. violationem; & eò magis si interuenerit vis: et si erat meretrix, pœna arbitraria. Carena verò *par. 1. tr. 15.* refert: quendam Custodem, qui carceratam in S. Officio inhonestè cognouerat, decreto Sacr. Cõgregat. & Pauli V. fuisse per septennium ad triremes addictũ cum exilio perpetuo à loco delicti.

CAPVT XII.

De Iudice ordinario contra maleficos & alios sortilegos, & de hæresi suspectos.

Iudicium contra maleficos, & quoscunque sortilegos, spectat ne semper ad Episcopos, & Inquisitores priuatiuè quoad Iudices Laicos?

1 Resp. vel maleficium, aut sortilegium est qualificatum, & simpliciter hæreticale, quia vel verbis, vel facto manifestam hæresim sapit: et certissimum est, apud omnes, huiusmodi iudicium spectare ad Episcopos, & Inquisitores, priuatiuè quoad Iudices Laicos. Vel non est qualificatum, nec manifestè hæresim sapiens; vt sunt sortilegia, poculi amatorij, & medicamẽtum parui lintei tincti sanguine vulnerati, & similia; et quamuis olim esset mixti fori; vt in *cap. Accusatus, §. Sanè de hæret. in 6.* Tamen nunc de eo Episcopi, & Inquisitores tantum cognoscunt priuatiuè, quoad Iudices Laicos. Quia in causis fidei, ac fidei suspicionis, Iudex laicus non se ingerit. In maleficijs autem, & sortilegijs, etiam simplicibus, & non qualificatis, adest vt plurimum hæresis suspicio, & tacita Dæmonis inuocatio. Et ideò locum amplius non habet opinio, quod crimen talis maleficij, vel sortilegij, sit mixti fori, vt decretum est in Bulla Innocentij *VIII.* quæ incipit: *Summis desiderantes*; & Alexandri *VI.* quæ incipit: *Cum acceperimus*, ac etiam Sixti *V.* quæ incipit: *Cœli, & terræ Creator.* Et ità etiam docent Farinacius *q. 181. n. vlt.* Sousa *lib. 1. c. 58. n. 3.* Carena *par. 2. tit. 12. §. 15. n. 140.* Diana *tom. 5. trac. 12. res. 10. ex par. 4. tr. 7. res. 10.* & alij communiter. Et in praxi huiusmodi causæ à solis Episcopis, & Inquisitoriqus tractantur. Si verò sint superstitiones puræ, quæ nullo modo hæresim sapiunt: tunc si reus est persona Ecclesiastica puniendus est ab Ecclesiastico Iudice; vt in *cap. 2. de sortilegijs, & in c. si quis Episcopus, 26. q. 5.* Si autem reus est laicus; à Iudice laico puniendus est; vt in *cap. 1. de sortilegiis*; & affirmãt Suarez *lib. 2. de superst. cap. 18. n. 11. & 12.* Thomas del Bene *par. 2. dub. 195. sect. 70. n. 4.* & alij. In

In casu dubio; an maleficium, seu sortilegium hæresis suspicionem sapiat, ad quem Iudicem spectat huius causæ decisio?

2 RESp. ad Iudicem Ecclesiasticum, & priuatiuè quoad laicum. Quia causa est de obiecto Ecclesiastico: dubitatur namque an casus sit hæreticalis, vel suspectionem hæresis habeat: ergò habet pro obiecto formali hæresim, & consequenter solum Iudex Ecclesiasticus potest huiusmodi causam decidere. Ità Freitas ad Rodericum *de confess. solicit. q. 5. nu. 39.* Carena *par. 2. tit. 12. n. 140.* Turrianus *in selectis disput. par. 1. disp. 30. censur. 2. dub. 5.* Bordonus *tom. 1. cap. 18. nu. 52.* Immò isti Doctores affirmant, opinionem asserentem, quod Iudex laicus potest iudicare, an aliquod delictum spectet, vel non spectet ad Sanctum Officium, esse temerariam.

Inquisitor, vel Episcopus potest ne sub censuris, cogere Iudicem laicum, vt sibi remittat maleficam, vel quemlibet sortilegum carceratum cum suo processu, & scripturis; vt de maleficijs, ac sortilegijs illum iudicet, ac puniat?

3 RESp. affirmatiuè; quia ratione criminis Ecclesiastici Iudices fidei petere possunt omnes maleficos, & sortilegos: & Magistratus seculares tenentur eis obedire; quia de huiusmodi crimine nullo pacto, nec directè, nec indirectè cognoscere possunt, aut iudicare. Vt ex *c. Vt inquisitionis, §. Prohibemus de hæreticis in 6.* & ex Constitut. Pij V. quæ habetur inter literas Apostolicas pro officio S. Inquis. *in fine direct. inquis.* Et possunt etiam seculares Iudices, & Magistratus compelli per excommunicationem, & censuras ab Inquisitoribus, & locorum ordinarijs ad exhibēdum processus, & quaslibet scripturas, quæ aduersus maleficos vtriusque sexus aliquid continent, quod causam fidei tangat, & iudicium Inquisitorum iuuare valeat: vt ex argum. textus *in cap. Vt commissi de hæreticis in 6.* & notant Ioannes Royas *in singularibus fidei, singul. 4. §. Edere instrumenta*, Pegna *in Lucerna Inquisitorum, tract. de strigis, fol. mihi 158. vers. Sed ab hac sent. & seq.* Carena *p. 2. tit. 12. nu. 140. vers. Taliter*, Bordonus *tom. 1. cap. 18. de sortileg. nu. 51.* Qui etiam addunt, huiusmodi remissionem illicò faciendam esse in qualibet iudicij parte, consignando processum, & quæcunque alia pertinentia ad cognitionem dictæ causę. Quia Iudex Ecclesiasticus omnium Dominus est, vt ad bonum finem causam conseruationis fidei, & destructionis hæresis, deducere possit. Et nullus potest, sine mortali peccato, iurisdictionem alienā sibi vsurpare: vt probat D. Thomas *2. 2. q. 60. ar. 6.* Nauarrus *cons. 2. de hæret. n. 4. §. 2.*

4 Verum si e. g. aliqua malefica capta fuit à seculari Magistratu pro infanticidio, aut alio delicto seculari, & dū eam interrogaret, constitit sibi de hæresi, vel de alio delicto hæresim sapiēte: tunc peracto iudicio hæresis, eidē Iudici seculari restituenda malefica est; vt is aliorum criminum cœptum iudicium legibus ciuilibus peragat. Tunc enim non dicitur propriè curiæ seculari relinqui; sed potius priori Iudici restitui; qui ratione criminis secularis, super malefica illa, legitimam habet iurisdictionem. Et hæc sententia verissima est, & in praxi omninò obseruanda: vt ex *Constitut.* Pij V. supradicta: ità Pegna *loc. cit.*

Sicut potest Iudex fidei, Magistratum secularem compellere, ut sibi exhibeat maleficas, & reos de hęresi suspectos: potest ne uice uersa Magistratus secularis, Iudicem fidei compellere; ut sibi exhibeat reos, qui secularia delicta commiserunt, & illos puniat?

I 2 Resp.

5 RESp. negatiuè; quia Magistratui seculari nulla competit iurisdictio in Iudicem Ecclesiasticum. Cum verò Iudex Ecclesiasticus in suo Tribunali delinquentes punierit; tunc Iudex secularis pro criminibus, ad suū forum pertinentibus, eosdem punire poterit: ità Antonius Gomez *tom. 3. variar. resol. cap. 1. n. 40.* Pegna *vbi supra, vers. Sed nunquid.*

Facta Inquisitori remissione maleficę, vel sortilegi, potest ne Iudex laicus vlterius in illius causâ procedere?

6 RESp. affirmatiuè: dummodò causa S. Officij non impediatur. Ità Ioseph Sesse *de inhibitione iustitiæ, cap. 30. §. 1. n. 111.* Carena *par. 2. de sortil. tit. 12. n. 140. vers. Verum ego.* E. g. si lamia commisit infanticidium, vel homicidium, vel aliud graue crimen: ipsa remissâ Inquisitori, vel loci ordinario; potest Iudex laicus in processu, iam per eum formato, assumere informationes illius infanticidij, vel homicidij. Quia vt docet Pegna *loc. cit. vers. Arnaldus tamen.* Nihil habet commune causa hæresis cum infanticidij, aut alijs criminibus à lamijs perpetratis. Quorum quidem criminum cognitio ad Inquisitores minimè pertinet. Et quamuis Pius V. in sua *Constitut.* dicat: *Suspensa aliorum criminum cognitione.* Nihilominus hæc verba intelligi debent, vt cum Sesse, notat Carena, de suspēsione cognitionis, quæ obesse posset S. Officio.

Reus condemnatus ab Inquisitore ad carcerem, vel ad triremes est ne remittendus; vt à Iudice laico pro alijs delictis puniatur; si pro hac remissione impediatur executio sētentiæ Inquisitoris?

7 RESp. affirmatiuè: quia quoad pœnam carceris, etiam exequitur in carcere laico, dum reus ibi à Iudice detinetur. Pœna autem triremium exequi potest expleto iudicio. Si verò à Iudice laico ad mortem damnatur, morte soluitur omnis alia pœna, à Iudice ecclesiastico imposita. Neque Inquisitor remittendo lamiam, vel quemlibet sortilegum ad Tribunal laicum, in quo sit condemnandus ad mortem incurrit irregularitatem: Quia censetur dispensatus à Summo Pontifice; dum Pius V. in supradicta Bulla præcipit huiusmodi remissionem ad Iudicem secularem. Ait enim: *Suspensa aliorum criminum cognitione, ad eosdem Cardinales, & Inquisitionis carceres ibidemque ad criminis hæresis totaliter cognitionem, & expeditionem retinendos. Et posteà ad eosdem officiales pro aliorum criminum expeditione remittēdos, sine mora transmittat.*

Reus, qui à Iudice laico reperitur, pęnes se retinere in tortura sortilegium taciturnitatis, ad reticendam veritatem, potest ne etiam de hoc crimine ab ipso Iudice iudicari, & puniri?

8 RESp. negatiuè; quia omne sortilegium, aut est coniunctum cum hæresi, aut cum hæresis suspicione, vt supra probatum est. Ergò etiam quando reus reperitur in tortura cum secreto diabolico, vt tormenta sine dolore sustineat, & pro nihilo ea reputet, & immobilis, ac mutus remaneat, est iudicandus, & puniendus ab Inquisitore, priuatiuè quoad Iudicem secularem. Huius enim rei causa expediri nō potest sine hæresis mixtione, aut hæresis suspicione. Immò post Bullam Sixti V. Inquisitores cognoscunt de omnibus sortilegijs, etiam simplicibus, & non manifestè hæresim sapientibus. Ità docent Scortia *in Bull. Pontif. epitom. 58. theor. 158.* Ioseph Sesse *tom. 4. decis. 464. n. 8. & 18. & seq. & decis. 466. n. 4. & 17.* Azorius *par. 1. lib. 9. c. 26. qu. 4.* Sanchez *lib. 2. in Decal. c. 38. n. 92.* Fatinacius *de hæresi, q. 181. n. 93.* Molfesius *in summ. par. 1. tr. 11. cap. 7. num. 145.* Dia-

Diana *tom.5.tr.11. res.10.§.1.ex par. 4.tr.7.res.10.§.1.*Carena *par.2. de sortil.tit.12.§.16.n.146.& seq.*& alij.

9 Si autem dubitetur, an sortilegium hæresim sapiat: illius cognitio etiam ad Inquisitores spectat; quia, vt suprà dictum est: causa est de obiecto Ecclesiastico, & solus Inquisitor est eius Iudex competens: ex *l.Titia, ff.solut.matrim.* & ibi Doctores communiter, & patet ex iure nouo *Constitut. Sixti V.* & ità testantur Symanchas *tit.30.n.21.* Pegna *in direct.par.2.comment.63.* Acugna *de confess.solicit.q.5.n.13.* Diana *loc.cit.*Carena *n.*148.& alij.

10 Neque obstat, quod Simon de Pretis *cõs.*105.consuluit, & iudicauit quēdam sortilegum, hoc sortilegij genere vsum, ad effectum prædictum, esse per Iudicem secularem puniendum: quia certum est eius consilia impressa fuisse anno 1575. & antè Bullam Sixti V. quæ fuit ędita anno 1586.die 9.Ianuarij. Hodiè autem per motum proprium huius Pontificis, etiamsi dubitetur, an sortilegia, diuinationes, & maleficia hæresim sapiant, ad Inquisitores hoc iudicium spectat.

11 Neque obstat, quod huiusmodi sortilegium præiudicat Iudici laico, & Fisco; quia ex rei ore delicti veritatē eruere non potest. Nàm mediante Inquisitoris officio frangitur sortilegium, & reus amittit vires tacēdi in tortura; & sic non impeditur iustitia. Et consequenter non solum non læditur officiū Iudicis laici, sed potius perficitur. Ità Carena *n.*147.Bordonus *tom.1.cap.18. num.*55.

12 Addit etiam Carena *par.2.tit.12.§. 16.n.*154. ex scripturis huiusmodi sortilegia continentibus, penès reum repertis, posse Iudicem laicum, indicium validum sumere contra inquisitum de delicto, pro quo inquiritur. Vt singulariter obseruauit Anton. Faber *in suo C.Fabrian.lib.9.tit.21.de quo definit.3.* vbi loquitur in indiuiduo horum sortilegiorum. Et licere etiam Iudici laico interrogare talem reum de causa, qua scripturas illas pœnes se retinebat; & etiam à quibus habuerit, & quibus tradiderit, ad effectum veniendi in cognitionem aliorum sociorum criminis, ac reddendi validius indicium illud, & eum magis aggrauandum de delicto principali, pro quo carceratus in Curia seculari reperitur. Sed an hoc sit licitū, remittendum est determinationi Supremi Tribunalis S.Inquisitionis, vt ait Carena.

Est ne licitum Iudici laico mandare, vt corpus rei totum abradatur, & lauetur, quandò ipse Iudex aduertit, illum sustinere tormenta ex diabolico maleficio sine dolore?

13 RESp. affirmatiuè, quia licitum est aliquid facere, quod per se indifferens est, vt diaboli pactum expiret, & maleficium destruatur; abradere autem, & lauare corpus, est per se quid indifferens. Ergò dum hoc ordinatur, ad destruēdum maleficium, quo rei vti solent in capillis, & pilis, vel in corporis vnctione; licitum est Iudici, corpus rei abradere, & lauare, vt perdat vires, & facilius confiteatur. Confirmatur, quia id non fit ob aliquam superstitionem; sed solum ne lateat maleficium aliquod pilis, aut capillis inspersum: vel ne subsint aliquæ vnctiones, quibus maleficus tormentorū dolorem non sentiat, & ad veritatem confitendam, non compellatur. Ità Lessius *lib.2.cap.44.nu.44.& 45.* Thomas del Bene *par. 2. de off.inquis. dub.229. sect.2.n.26.* Bordonus *tom.1.cap.18.n.* 58. Neque obstat, quod ait Victoria *de magia.n.16.* si ad expulsionem Dæmonum radant pilos, aut capillos, aut aliquid huiusmodi, est magia manifesta. Nàm, vt ait Lessius, ibidem ipse loquitur de expulsione Dœmonum à corporibus hominum: ad quam expulsionem nihil facit tonsura pilorum; non autem de reis, qui maleficijs vtuntur, vt reddantur in tormentis insensibiles, & cogi non possint ad confessionem commissi delicti.

Re-

Retinens schedulam cōtinentem sortilegium, est ne suspectus de illius vsu, & si neget vsum, est ne de hęresi suspectus?

14 Resp. affirmatiuè: quoad vtrumq; & quod sit suspectus de illius vsu probatur. Quia à communiter accidentibus sequitur præsumptio veritatis, ex *l. Neque natales*, *Cod. de probat.* Retinentes autem huiusmodi secreta communiter solent illis vti; finis enim retentionis est vsus rei retentæ, *l. certi conditio*, *§. si nummos*, *ff. si certa petat.* Tuscus *lit. A. conclus.* 493. Ergò retinens schedulam, continētem sortilegium, est de illius vsu suspectus. Cōfirmatur, quia retentio est causa proxima vtendi illa re: & posita causa, sequi solet effectus, maximè in similibus casibus ob curiositatem, & vanam spē consequendi intentum. Et sicut retinens librum hæreticum præsumitur illum legisse; & ille penès quem reperta sunt instrumenta apta, ad fabricandam falsam monetam, præsumitur illā fecisse; vt docent Francus, Riccius, Giurba, & alij, quos citat, & sequitur Carena *par. 2. tit.* 12. §. 24. *n.* 220. Ità similiter qui penes se retinet scripturas, vel res, aptas ad sortilegia, præsumitur illis vsus. Ità etiam Genuensis *c.* 18. *n.* 13. *& c.* 68. *nu.* 12. *vers. Item seruatur.* Vbi quod ità quotidiè practicatur in Curia Archiep. Neap. Petrus Binsfeld *de confess. maleficorum, & sagarum*, *membr.* 2. *conclus.* 6. *vers.* 6. Bordonus *tom.* 1. *c.* 18. *n.* 61.

15 Quod autem sit de hæresi suspectus, etiamsi in tortura neget vsum illius, probatur, quia sicut supradictum est; ex sola retentione libri oritur suspicio hæresis vehemens, vel leuis, iuxtà conditionem personæ, & libri qualitatem, & alijs circumstantijs; vt docet Carena *par. 2. tit.* 10. §. 3. *&* 4. Ergò idem dicendum de retinentibus schedulis sortilegis. Et ità sustinent Carena *tit.* 12. *n.* 245. Bordonus *vbi sup. n.* 62. Pegna *in direct. par.* 2. *comment.* 67. Genuensis *in praxi Archiep. Neap. c.* 68. *n.* 8. Zanardus *in summ. diuin. precept. c.* 64. *vers. Contra sortilegos.*

Inquisitores permittere ne possunt, quod Iudices laici secum assistant in causis fidei?

16 Resp. negatiuè; quia huiusmodi causæ, cum sint omninò spirituales, & Ecclesiasticæ, nullo modo possunt eas Iudices laici cognoscere, neque iudicando, neque assistendo. Sunt enim extra spheram iurisdictionis secularis. Ex priuilegio tamen, ac permissione Summi Pontificis, possunt cum Inquisitoribus assistere, non vt votum decisiuum in sententia, contra hæreticum, vel de hæresi suspectum, habeant; sed tantum, vt sint certi, quod iustè contrà ipsos reos procedatur. Et ità Venetijs, & in Venetum dominio cum Inquisitore assistit vnus ex Senatoribus, ex priuilegio, seu permissione Summi Pontificis. Ità docent Zanardus *in direct. Theol. par.* 1. *prac.* 1. *cap.* 6. *q.* 29. Diana *tom.* 5. *tr.* 10. *ref.* 66. *ex par.* 4. *tr.* 8. *ref.* 105. Thomas del Bene *de offic. inquis. par.* 2. *dub.* 195. *sect.* 59.

Post rei sententiam pronunciatā, expirat ne Inquisitoris iurisdictio in eadem causa?

17 Resp. negatiuè: quia *ex decreto Concilij Narbonensis, cap.* 7. licet Inquisitoribus pro illorum arbitrio, & voluntate, iniunctis pœnitentijs, addere, vel detrahere ex rationabili causa. Immò ex *Concilio Biterrense, cap.* 22. possunt Inquisitores, etiam sine noua causa, augere quandoque pœnas; si viderint ità negotio fidei expedire. Vndè notat Pegna *in direct. par.* 3. *comment.* 44. *vers. Immò, & Concilium.* Si ex liberatione alicuius pœnitentis damnati ad perpetuum carcerem, timeretur probabile aliquod periculum, quod in detrimentum fidei posset redundare: sanè tunc ille in carcerem iterum detrudi posset. Atque hoc vult Concilium Biterrense.

terrense. Quod non est contemnẽdum. Cum quandoque hi casus accidere possint. Neque tunc iniustè quidquam committitur; cum causa Religionis, & fidei, quæ cunctis rebus præferenda est, hoc ità fieri postulet,& suadeat. Si verò causa fidei id non postulet, non potest iustè Inquisitor ob alias causas eum, cui semel condonauit carceris pœnam, iterum in carcerem detrudere. Quæ autem sint causæ rationabiles ad augendam,vel minuendam, vel penitùs tollendam pœnitentiam,prudens Inquisitor considerabit, spectata pœnitentium conditione,natura,& humilitate. Nàm e. g. detrahere poterit iniunctis pœnitentijs,easque etiam tollere,ob infirmam valetudinem,vel etiã ob insignem pœnitentis humilitatem, & veram conuersionem. Quod verum est etiamsi Inquisitor, propter obliuionem, aut alias causas, hanc potestatem pœnitentiam augendi, mutandi, minuendi,ac tollendi,sibi non reseruauerit. Ità cum Eymerico, Pegna.

Inquisitores habent ne iurisdictionẽ super reos pœnitentes, dum habitum pœnitentiæ gestant, vel dum pœnitentiã impositam exequũtur?

18 Resp. quod vel loquimur de reis pœnitentibus qui violant pœnitentias iniunctas ob crimen hæresis, vel hæresim sapientis, aut è carceribus fugiunt: vel de his pœnitentibus, qui alia delicta ab hæresi distincta, vt homicidia,furta,& similia committunt.Si primò modò: communis Doctorum sententia est cum Eymerico *in par. 3. direct.q.97*.& Pegna *ibid.comment.146* dictos reos pœnitentes,durante pœnitentiæ tempore, ad iurisdictionem Inquisitorum pertinere, & Inquisitores procedere posse contra eos violantes pœnitentias, vel è carceribus fugientes.Quia malè videntur sentire de fide, dum non adimplent id, ad quod se solemni iuramento obligarunt. Si secundò modò;Hostiensis *in summ. tit.de foro compet.*Augustinus Berous *in c. de bis, extra de accusation.* Antonius Butrius *in cap.2.de for.compet.*& alij indistinctè asserunt hos publicè pœnitentes,etiam si laici sint, ob alia delicta, nec puniri,nec ad punitionem capi,nec ad secularem mitti posse, nec condemnari, etiam ciuiliter per Iudicem secularem:sed remanere in omnibus sub iurisdictione Iudicis Ecclesiastici; sicut & alias ecclesiasticas personas.Sed alij Doctores contrariam sententiam sunt sequuti, docentes hos pœnitentes indistinctè conueniri posse apud Iudicẽ secularem,tàm quoad criminalia, quã quoad ciuilia. Quia secundum communem iuris regulam, laici quoad ciuilia, & criminalia subsunt Iudicibus secularibus, & nunquam in iure ciuili, & Canonico ab hac regula publicè pœnitentes reperiuntur excepti.Et Inquisitoribus prohibita est cognitio aliarum causarum, quæ hæresim non sapiunt,in *cap. Accusatus, §.Sanè de hæreticis in 6.* Et si tales pœnitentes Inquisitorum iudicio subderentur, ex delicto commodum reportarent. Quia consequerentur priuilegium exemptionis à proprijs Iudicibus,quod familiares, & officiales inquisitionis consequuntur; & illis daretur occasio delinquendi, dum viderent non esse ab Inquisitoribus, ità seuerè puniendi pro suis excessibus, ac si proprijs Iudicibus subderentur. Ità docent Innocẽtius *in cap. Significantibus de officio delegati*, Panormitanus *in cap. 2. de foro competenti*, Couarruuias *cap.34. pract. quæst.nu.3.* Symanchas *de cathol. instit. tit.47.n.19.& seq.* Royas *in singul. fidei singul.98.* Pegna *vbi sup.vers. Cæterum*, Castro Palaus *par.1. tr. 4. disp. 8. pun. 12.§.2.n.10.in fin.*

Si plures Inquisitores pro vna Prouincia eligantur, potest ne quilibet eorum independenter ab alio procedere cõtra sortilegos, & alios hæreticos, vel de hæresi suspectos?

19 Resp. affirmatiuè: possunt enim simul, & separatim procedere,

re, prout illis magis expedire, visum fuerit. Ità expresse habetur *in cap. Vt officium de hæreticis in 6.* his verbis: *Mandamus, quatenus vbique in præfata Prouincia, simul, vel separatim, aut singulariter, prout negotij vtilitas suadebit, contra hæreticos, & eorum receptatores, fautores, & defensores, necnon contra infamatos de hæresi, vel suspectos iuxtà sanctiones Canonicas procedatis.* Et redditur ibi ratio: *Vt sic officium Inquisitionis efficacius impleatur; & liberius res fidei tractentur, & hæretici eorumque fautores pluribus Iudicibus comprimantur.* Sic etiam docent Eymericus 3.*par. direct. qu.*56. Pegna *ibi comment.*95. Panormitanus *in cap. fin. de re iud.* Carrerius *tract. de hæreticis, n.*94. *in fine*, Farinacius *quæst.*186. *nu.* 24. Molina *tract.*5. *de iustit. disp.*28. *nu.* 9. Castro Palaus *par.*1. *tr.*4. *disp.*8. *dub.* 12. §. 2. *n.*14. Aduertunt autem isti Doctores, reum ab vno Inquisitore punitum, ab alio puniri non posse: quia pro vno delicto vnica pœna debetur, & non iudicatur bis in idipsum.

Contra lamias, & sortilegos, ac etiam contra alios hæreticos, vel de hæresi suspectos, ad quid potest, vel non potest procedere Inquisitor sine Episcopo ordinario, vel Episcopus ordinarius sine Inquisitore?

20 Resp. extra Hispaniam posse Inquisitores sine Episcopis, & Episcopi sine Inquisitoribus, denũciationes contra huiusmodi reos recipere, testes examinare, ipsos reos citare, capere, in carcerem detrudere, captos in compedibus ponere, & contra illos inquirere. Ità ex *cap. Multorum querela de hæreticis in Clement.* Eymericus *in direct.* 3. *par. q.*47. Pegna *comment.*96. Farinacius *de hæret. q.*186. *nu.* 56. Carena *par.*1. *tit.*4. §. 2. *n.* 8. & alij communiter. In Hispania autem, siuè ex Consuetudine, siuè ex Priuilegio Sedis Apostolicæ, Inquisitoribus hæc iurisdictio cõcessa est, priuatiuè quoad Episcopos, vt testantur Molina *lib.*5. *de iust. disp.*28. *nu.*13. & 14. Symanchas *lib.*8. *cap.*18. *q.*8. Castro Palaus *par.* 1. *tr.*4. *disp.*8. *pun.* 13. *n.*6.

21 Quando Inquisitor, & Episcopus diuisim procedunt, & distinctum formãt processum, tenentur sibi inuicem communicare processus; vt sic veritas melius elucescat, & sententia siue errore proferatur, vt ex *cap. Per hoc de hæreticis in* 6. Castro Palaus *ibid. n.*7. Carena *n.*7. Hæc autem communicatio non solùm est facienda quando procedendum est ad diffinitiuam sententiam; sed etiam quando vnus non potest commodè procedere, nisi viso alterius processu, & postulat sibi ostendi: tunc enim semèl in toto negotio copia tribuenda est: vt habetur in *extrauag.* 1. *de hæret.* inter communes, & notat Castro Palaus *ibid.* Eymericus *q.* 53. Pegna *commen.*102. Thomas del Bene *par.*2. *dub.* 195. *sect.*21.

22 Non potest autem Episcopus sine Inquisitore, neque Inquisitor sine Episcopo, vel eius Vicario, vel Delegato capitali Sede vacãte primò, reos torturæ subijcere. Ità ex *Clement.* 1. §. *Propter de hæreticis.* Vndè si Inquisitor sine Episcopo, vel Episcopus sine Inquisitore, reum torqueret, & ità reus tortus confessus fuerit, ipsa confessio ei minimè nocere deberet; etiamsi fuerit ratificata: quia ipso iure nulliter fuit data, & contra iuris ordinem. Ità Farinacius *de hæret. q.*186. *nu.* 67. & *seq.* Michael Zanardus *in direct. Theol. par.* 2. *cap.*6. *q.*41. Vmbertus Locatus *in praxi inquisit. verb. Tortura* 7. 8. & 9. Carena *vbi sup. nu.*9. Castro Palaus *nu.*9. Diana *tom.*5. *tr.*11. *resol.* 17. *ex par.*4. *tr.*6. *res.*17. Vndè etiam in Hispania Inquisitores simùl cum Episcopo sententiam torturæ proferunt, & quando reus torquetur: cum Inquisitoribus, etiam Episcopus, vel eius Procurator præsens assistit, vt habetur *in instruct. Hispal. ann.*1484. & *in instruct. Toletana ann.*1561. *n.*48. Pegna etiam *par.* 3. *comment.*39. *n.*151. ait. Non modò ad pronunciandam tormenti sententiã, inter-

interuenire debent Episcopus, & Inquisitor, verum etiam ad executionem eius, nisi per infirmitatem, aut aliã iustã causam alter excusaretur, quod vbique videtur obseruandum. Nemo autem presens esse debet cruciatui preter Iudices, tabelliones, atque tortores: vt docent Symancha *in Enchirid. cap.52. nu.*28. Suarez de Paz *in praxi tom.1.cap.3.par.*5.§.12.*n.*84. Villadiegus *in polit.cap.3.n.*325.

23 Secundò, neque potest Episcopus sine Inquisitore, nec Inquisitor sine Episcopo contra reum, ad diffinitiuam sententiam deuenire, nec eum ad carcerem in pœnam sui criminis damnare. Sic disponitur *in Clement.1.de hæreticis*, & docent Eymericus *q.*48. & ibi Pegna, Farinacius *q.* 186. *n.*56. *& seq.* Molina *disp.*28.*n.*11. Sanctarellus *de hæresi,cap.*40. *dub.* 2. Sousa *in aphoris. lib.*1.*cap.*3. Carena *par.*1.*tit.*4.§.2. *n.*9. Castro Palaus *dicta disp.*8.*pun.*13.*n.*7. Ex qua prohibitione non sequituri reũ inclusum in carcere non tuto, non posse in alium strictum, & durum mutari. Quia tunc non ad pœnam, sed ad debitam custodiam mutatur. Ità Farinacius *n.*75. Molina *n.*13. Castro Palaus *n.* 8. & alij, Thomas del Bene *loc. cit. sect.* 22. & alij.

24 Tertiò, neque potest Inquisitor sine Episcopi consensu, vel eo absente sine Vicarij consensu, vel è contra, priuare reum beneficijs, & dignitatibus Ecclesiasticis, antea possessis. Quia talis priuatio est quædam rei condemnatio, & pœnæ impositio, quæ ex dicta *Clement.* 1. fieri non potest ab Inquisitore solo: & expresse prohibetur *in cap. Vt commissi de hæreticis in 6.* vt ibi notant Glossa, Archidiaconus, Geminianus, & alij, quos citat, & sequitur Farinacius *dicta q.*186.*n.*77. Symanchas *de catho. institut.tit.*46.*rubr.de pœnis,n.*71. Zanchinus *tr.de hæret.c.*18.*n.*6. Castro Palaus *loc. cit. nu.* 10. Thomas del Bene *sect.*24.

25 Quartò, neque potest Inquisitor sine Episcopo, vel è contra; suspectum vehementer de hæresi cogere, ad abiurandum: quia hæc abiuratio est ignominiosa delinquenti, eiusque consanguineis, illumque reddit morti obnoxium, si in crimen abiuratum, incidat, & consequenter reputari debet grauissima pœna, ad quam reum condemnare, non licet Inquisitori sine Episcopo, nec Episcopo sine Inquisitore. Et quãuis abiuratio non sit contra reum, qua parte per illam purgat suspicionem hæresis; est tamen contra illum, quatenus infamem, & pœnæ relapsi, subiectum reddit. Insuper hæc abiuratio indicitur per sententiam; qua reus declaratur hæreticum fuisse, & ex vi illius omnia bona cõfiscantur, quæ omnia grauissimæ pœnæ sunt. Et ideò non debent Inquisitores sine Episcopo, neque Episcopus sine Inquisitoribus ad illa procedere. Ità docent Farinacius pluribus relatis *q.*186.*n.*79. Azorius 1.*par.lib.*8.*cap.*18. *q.*16. Paramus *de orig.sanctæ inquisit.lib.*3.*q.*4.*rubr.de expedit.processus in causis fidei, num.* 2. Molina *tr.*5.*disp.*28. *n.* 16. Castro Palaus *vbi sup. n.* 16. *&* 17. & Carena *par.*1.*tit.*4.§.2.*n.*13. ait: Certum esse, & vsu quotidiano receptum. Hæreticum, vel de hæresi suspectum, non spõtè comparentẽ, minimè posse ad abiurationem admitti sine Episcopo, & Inquisitore. Et *n.*14. subdit cum Castro Palao. Neque sponte comparentibus posse abiurationem iniungi, nisi Episcopo, & Inquisitore conuenientibus, vel sibi vicissim vices suas committentibus. Ità etiam docent Diana *to.*5. *tr.* 10.*ref.*100.*ex par.*4.*tr.*8.*ref.*49. Zanardus *in direct.Theol.par.*2. *cap.*6.*qu.*15. Farinacius *de hæresi,q.*186. *n.*79.

26 Si verò de facto contingeret: Episcopum sine Inquisitore; aut Inquisitorem sine Episcopo, huiusmodi reum ad abiurationem cogere. An sic abiurans maneret subiectus pœnæ relapsi? Affirmat Pegna *par.*3.*direct.q.*47.*comment.*97.*vers.Rursus dico*, quia nullibi cautum est, hanc abiurationem factam coram solo Inquisitore, vel Episcopo, nullam esse; etiamsi cautum sit, fieri non debere coram vno solo. Contra-

rium autem æstimatur probabilius à Castro Palao *loc.cit.n.*18. Quia in dicta *Clement.*1. *de hæreticis*, §. *Duro*, postquam Pontifex dixerat, non posse Inquisitorem absque ordinatio, vel è cõtra ad sententiam contra reos procedere, concludit: *Non valebit, & fiscus præsumptum fuerit, irritum sit, & inane.* Ex quibus verbis sequitur, quod hæc abiurationis sententia non reddit reum obnoxium pœnæ relapsi, qui est effectus legitimæ abiurationis. Ità Castro Palaus, Thomas del Bene, *sect.*27.

27 An autem Inquisitores in causis lamiarum possint procedere soli. Pegna *in Lucerna Inquisitorum, tr.de strigis, fol.* 157. *vers. Quod si quæras*, ait: Tutius quidem esse, ac decentius, vt Inquisitores perindè in causis lamiarum, ac in causis hæreticorum procedant, & processus conficiant requisitis Diœcesanis, secundum iuris dispositionem *in cap. Per hoc de hæreticis in* 6. *extrauag. Ex eo de hæreticis, & Clemen.* 1. *de hæret.* Nihilominus si soli velint procedere, id quidem facere possunt; & quod soli procedentes fecerint, ac decreuerint, siuè condemnando, siuè absoluendo, id validum erit. Sicut constat ex *Constitut. Alexandri VI.* cuius verba sunt.

ALEXANDER PAPA VI.

Dilecto filio Angelo de Verona Ordinis Prædicatorum Sacræ Theologiæ Professori, in Prouincia Lõbardiæ hæreticæ prauitatis Inquisitori, & successoribus suis. Dilecte fili salutem, & Apostolicam benedictionem.

CVm acceperimus, in Prouincia Lombardia diuersas vtriusque sexus personas, diuersis incãtationibus, & diabolicis superstitionibus operam dare, suisque veneficijs, & vanis obseruationibus multa nefanda scelera procurare: homines, & iumenta, ac campos destruere, & diuersos errores inducere, magnaque indè scandala exoriri. Decreuimus pro Pastoralis officij, nobis ex alto commissi ministerio, scelera huiusmodi compescere, ac scandalis, & erroribus præmissis, quantum cum Deo possumus occurrere. Eapropter, tàm tibi, quàm etiam successoribus tuis, per Lombardiam constitutis, de quibus in his, & alijs plenam in Domino fiduciam obtinemus, committimus, & mandamus; vt etiam soli, honesto tamen comitatu per nos eligendo, associati, contra easdem vtriusque sexus personas diligenter inquiratis, easque iustitia mediante, puniatis, & compescatis. Et vt melius commissionem huiusmodi exequi possitis contra illas, vobis plenam, & omnimodam harum serie concedimus facultatem. Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, necnon indultis, & concessionibus ordinarijs forsan pro tempore factis, cæterisque contrarijs quibuscunq; non obstantibus. Datum Romæ apud S.Petrum sub annulo Piscatoris. Hanc etiam sententiam sustinet Diana *tom.*5. *tr.*10. *resol.*110. *ex par.*4. *tr.*8. *resol.*120. Carena *par.*2. *tit.*12. §. 19. *n.*170. Thomas del Bene *par.*2. *de off. inquis. dub.* 195. *sect.*20. *n.*6.

Inquisitor solus, uel solus Episcopus potest ne sententiam absolutoriam ferre?

28 RESp. quod communis opinio est affirmatiua; quia *in c. Per hoc de hæreticis, & in Clement.* 1. solum prohibitum inuenitur Inquisitori ferre sententiã contra reos, sinè Episcopo. Ergò tacitè insinuat, si absolutoria foret; consensum ordinarij non requiri. Ità docent pluribus relatis cum Glossa *in dicta Clement.* Eymericus *par.*3. *direct.q.*48. Pegna *ibi comment.*97. Iulius Clarus *practica criminali*, §. *Hæresis, n.*5. *vers. Sed quis in fin.* Farinacius *q.*186. *n.*60. Molina *de iustit. tr.*5. *disp.* 28. *n.*15. Carena *par.*1. *tit.*4. §. 2. *n.*10. Verum tutius est in praxi, vt vnus sine altero, ad absolutoriam sententiam nõ deueniant. Quia eadem ratio (ne aliquis

quis error in sententia committatur) ità militat in absoluendo reum, ac in eum condemnando. Ergò ne absoluatur, qui fortè esset condemnandus, nullo modò licet Inquisitori, ad absolutoriam sententiam procedere, inrequisito Episcopo. Et quamuis textus de sola sententia condemnatoria expressè loquatur, tamen indirectè, & tacitè loquitur de qualibet sententia ob communicationem, & examinationem processus prærequisitam antè ipsam sententiam. Ità sustinent Symanchas *de cathol.instit.tit.3.de absolutionibus, n.9. & in Enchirid. viol.relig.tit.51.de absolut.n.2.* Royas *singul. 27. n.7.* Vmbertus Locatus *q.29.* Carrerius *tr. de hæreticis, nu. 72.* Zecchius *in summ. par.1.tit.de fide,cap.11. rubr. de hæresi, n.14.* Azotius *par.1.lib.8.cap.18.q.16.* Castro Palaus *par.1.tr.4.disp.8. punct. 43.n.29.in fine,* Carena *vbi sup.* Farinacius *q.186. n.87.* vbi hanc sententiam vocat tutiorem,æquiorem,& maturiorem. In Hispania verò vsu receptum est; vt Inquisitores sine Episcopo absolutoriam sententiam ferant; vt testantur Paramus *de orig.S.Inquis.lib.3.q.4. rubr.de expeditione processus, n.1.in fine* Molina *disp.28.n.15.*& alij.

Sunt ne aliqui casus in quibus Episcopus sine Inquisitore, & Inquisitor sine Episcopo procedere possunt tàm ad torturam, quàm ad diffinitiuam sententiam?

29 Resp. affirmatiuè, quando alter ipsorum est absens à Diœcesi, vel intra octo dies non vult conuenire: vt statuitur in dicta *Clement.* Ità Eymericus *3.par.q.49.*& ibi Pegna, Sousa *lib.1.cap.3.n.8.& 10.* Castro Palaus *n.11.& 12.* Carena *nu.15.* Quia antequam ad torturam, vel ad diffinitiuam sententiam deueniatur tenetur vnus alterum requirere,vt processum,seu processus inter se communicent, & post requisitionem requirens expectare debet requisitum per octo dies, quibus elapsis si requisitus non conueniat, vel substitutum, consilium, vel assensum mittat; tunc requirens ad expeditionē causæ poterit, procedere solus, vt in *Clement.1. de hæret. §.Propter,* Farinacius qui plures allegat *nu.98.* Carena *nu.16.*

Solus Episcopus, vel solus Inquisitor potest ne mitigare, uel mutare pœnam delinquenti impositam in S. Officio?

30 Resp. id fieri posse cōsentiente Episcopo, & Inquisitore: *Ex c. Vt commissi de hæreticis in 6.* Et ità fuisse mandatum ab Vrbano *VIII.* referūt Bariola *in aphor.lit.P. ver.Pœna, §.15.* Diana *tom.5.tr.12.res 37. nu.3.ex par. 4.tr.7.res.37.n.3.* Et ratio id postulat, nàm aliàs frustrà vtriusque auctoritas in pœnarum impositione requireretur, si quilibet posset, illas pœnas immutare,& relaxare: et occasio daretur fraudi; cùm quilibet consentire posset cōdemnationi sub prætextu, quod statim eam reuocare, aut mutare poterit; nihilque in hac parte firmum esset. Ita Farinacius *q.186.n.76.*& quàmplures, quos ipse citat. In Hispania vero, ex speciali priuilegio Summi Pontificis, solus Inquisitor habet potestatem minuendi, & relaxandi pœnas his delinquentibus impositas, vt testatur Royas *singul.1*[illegible]*,.n.5.et par.2.de hæret.nu. 210.et n.262.* & Diana *loc.cit.* Thomas del Bene *par.2.dub.195.sect.29.*

Si Episcopus, & Inquisitor discordant in his, ad quæ ambo concurrere debent, quid est agendum?

31 Resp. consulendum esse in tali casu Summum Pontificem, vel causam ad Supremum Inquisitionis Tribunal esse remittendam. Ità in *cap. Per hoc de hæret. in 6.* Quod seruandū est, non solùm in reum condemnando, vel absoluendo; verum etiam quoties in alijs actibus, non ità grauibus, & arduis, Episcopus, & Inquisitor repe-

 riun-

riuntur dissentientes. Ità Royas *tract. de haret. par. 1. nu. 437.* Pegna *in direct. par. 3. comment. 99.* Locatus *in praxi. Inquis. ver. Tortura*, §. *Sed pœna*, Molina *de iustit. tract. 5. disp. 28. n. 14.* Farinacius *qu. 188.* Barbosa *in collect. tom. 3. lib. 5. tit. 2. c. 17. n. 15.* Thomas del Bene *par. 2. dub. 195. sect. 30. n. 5.* Quia cum ex *Clementina 1.* non solum ad sententiam diffinitiuam, sed etiam ad interlocutoriam torturæ, vel carceris durioris in pœnam, ambo concurrere teneantur: consequens est, quod si in aliquo ex his discordent, Episcopus, & Inquisitor, talis etiam causa ad Summum Pontificem remittenda sit, & ad Supremum Tribunal. In Hispaniarum verò locis ex speciali Summi Pontificis priuilegio Inquisitori Generali eiusque senatui remittitur; vt prout eis videbitur executioni mandetur. Ità Symanchas *tit. 15. n. 5. & tit. 60. c. 10.*

32 Notat verò Pegna *loc. cit.* procurandum omninò esse, vt inter se conueniant Episcopus, & Inquisitor. Quod facilè eueniet, si diligenter iuri dent operam; vt intelligant quid cuique casui, & negotio, secundum regulam iuris, in tali causa conueniat. Nàm ex Iudicum discordia, ingentia solent oriri incommoda; vt ait Symanchas *tit. 34. n. 19.* Sed in hoc casu præcipuum incommodum vergit in præiudicium reorum: qui non detinerentur tantò tempore in carceribus, si Iudices consensissent. Vndè grauissimè peccant, qui vel ob negligentiam studendi, vel ob alias causas, præbent occasionem, ne in ferendis sententijs inter se conueniant. Quarè nisi velint ex opere bono detrimentum reportare, discordiam fugiant; quàm euitabunt, si diligentissimè studuerint. Causa fidei grauis est, & Iudices postulat diligentissimos.

Vicarius Generalis Sedis vacantis, est ne Iudex ordinarius simul cum Inquisitore in causis Sancti Officij?

33 RESP. affirmatiuè, ex *cap. Ad abolend. de hæreticis*, & colligitur *ex Clement. 1. §. Propter de hæreticis*, & ità docent Symāchas *in cathol. institut. tit. 25. n. 6.* Decianus *in tract. crimin. lib. 5. cap. 21. n. 13.* & alij, quos citat, & sequitur Diana *tom. 5. tr. 10. ref. 60. ex par. 4. tr. 8. ref. 33.* Quia Capitulum Sede vacante stat loco Episcopi. Et sicut in causis Sancti Officij Episcopus est cum Inquisitore Iudex ordinarius: ità Vicarius specialiter Sede vacante deputatus.

Inquisitores possunt ne per censuras compellere Iudices laicos negligētes exequi sententiam latam contra sortilegum hæreticum, vt eam executioni mandent?

34 RESP. affirmatiuè. Tum quia Iudices laici sunt meri executores dictæ sententiæ, & tenentur iuxta leges statim hæreticum ad mortem damnare. Tum etiam quia iura iurisdictionem Inquisitoribus præbent, puniendi fautores hæreticorum. Iudices autem non punientes pœna mortis hæreticos, tanquam illorum fautores habentur. Ergò possunt Inquisitores per censuras illos compellere; vt eorum sententiam executioni mandent. Et tū etiam quia Alexander IV. in sua *Constitut.* quæ incipit: *Ad euitandam*, tribuit plenissimam potestatem Inquisitoribus, aduersus magistratus negligētes, aut differentes sententias latas in hæreticos. Et præcipitur in *cap. Vt inquisitioni, §. Prohibemus de hæreticis in 6.* Et ità sentiunt Eymericus *in direct. q. 36.* Pegna *par. 3. direct. comment. 85.* Cenedus *ad decret. collect. 55. n. 2.* Diana *tom. 5. tr. 10. ref. 17. ex par. 1. tr. 2. resol. 135. alias 134.* Bernardus Comensis *in Lucerna, verb. Executio, §. 7. vers. Immò Inquisitor*.

35 Neque obstat, quod ait Anguianus *tract. de legibus, lib. 3. controuer. 31. nu. 42.* Quod si Inquisitores procedere possent aduersus tales Iudices sequeretur absurdum, nempè quod incurrerent irregularitatem. Nàm responde-

tur

tur cum Pegna *loc.cit.* quod Inquisitor in hoc casu non præcipit Iudici Seculari, vt pœnam combustionis, aut mortis imponat. Sed sub pœna excommunicationis iubet, ac præcipit: vel vt sententiam, à se latam, executioni mandet: qui modus præcipiendi continetur in rescripto Alexandri IV. quod incipit: *Ad audientiam*, & Leonis X. quod incipit: *Honestis petentium votis*; Vel vt seruet Constitutiones, & leges contra hæreticos editas: qui modus præscribitur ab Innocentio IV. *in extrauag. Ad extirpanda, §. Damnatos verò.* Et hi modi sufficiunt, ad euitandam irregularitatem: vt ex *cap. Episcopus, Ne Clerici, vel Monaci in 6.* Ità etiam sentiunt Cenedus *in pract. q.* 15. *n.* 5. Henriquez *lib.* 14. *cap.* 12. *n.* 5. in Glossa *lit. D.* Auila *de censur. par.* 7. *disp.* 5. *sect.* 2. *dub.* 2. Medina *in summ. lib.* 1. *cap.* 11. §. 10. *reg.* 4. Sanctarellus *de hæres. cap.* 26. *dub.* 1. *n.* 8. Diana *vbi sup.* Immò Petrus Lorca *in* 2. 2. *D. Thomæ, q.* 11. *art.* 4. *disp.* 49. *n.* 9. ait: quod Paulus IV. & Pius V. motu proprio decreuerunt, tàm Inquisitores, quàm quoscunque ministros, & Consultores ab omni irregularitate immunes esse, quomodocunq; ad condemnationem hæretici concurrant. Ideò nullo modò obstat, quod in contrarium asserit Anguianus.

CAPVT XIII.

De obligatione denunciandi sortilegum, & de hæresi suspectum.

Differt ne denunciator ab accusatore?

1 RESP. affirmatiuè; quia accusator tenetur probare crimen alteri impositum; & si illud non probet, plectendus est pœna talionis, idest eadem, quàm ipse alteri per calumniam inferre intendebat; vt in *l. vlt. Cod. de accusat. & in l. vlt. Cod. de calumniat.* & docet D. Thomas 2. 2. *q.* 68. *art.* 4. Denunciator autem non habet onus probandi crimen alterius, sed solum illud aperiendi Iudici, vt ex officio ad vlteriorem inquisitionem moueri possit. Ità Eymericus 3. *par. direct. de secundò modo procedendi in causa fidei per denunciationem, n.* 68. & ibi Pegna *comment.* 15. *vers. His peractis*, Farinacius *de hæres. q.* 185. *n.* 71. & alij communiter. Notandum tamen, quod dicta pœna talionis, accusatori imposita, non est in vsu, etiamsi accusator ad eam se scripto obligaret: sed si per calumniam ad accusandum accesserit, Iudicis arbitrio puniendus erit. Ità Pegna 3. *par. direct. comment.* 14. Farinacius *n.* 33. Castro Palaus *par.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8. *pun.* 2. *nu.* 2. *&* 3. Sousa *in aphorism. lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 4. Carena *par.* 3. *tit.* 1. §. 1. *nu.* 7. *& seq.* Thomas del Bene *de off. inquis. par.* 1. *dub.* 131. *petit.* 7. Notandum etiam, quod denunciator, quamuis probare non teneatur, quod contra alterum denunciauit: tamen si conuincatur falsò denunciasse, tanquam calumniator, arbitrio etiam Inquisitoris puniendus est. Ità Symanchas *in cathol. institut. tit.* 19. *rubr. de denunc. n.* 17. *& tit.* 64. *rubr. de testib. n.* 55. Pegna *comment.* 40. *vers. Ad hæc*, Castro Palaus *pun.* 3. *nu.* 1. & alij. Quia ex sola ipsa denunciatione si falsum deponat, grauissimè lædit denũciatũ, cũ aperiat viam Iudici inquirendi aduersus illum. Et ideò puniri debet vt calumniator.

In quo differt denunciatio iudicialis, à denunciatione charitatiua, & regulari?

2 RESP. differre primò, quia denunciatio iuridica per se, ac directè procedit ex motiuo iustitiæ vindicatiuæ, & fit superiori, tanquam ad Iudicẽ. Finis verò denunciationis charitatiuæ est emendatio personæ delinquentis, & directè procedit ex motiuo charitatis, ad superiorem, tanquam ad patrem. Secundò; quia iudicialiter denuncians, debet de iure communi nomen suum, in denunciatione subscribere, & postea vocatus coram Iudice tenetur, cõpa-

parere, vt veritatem testificet, & reus conuincatur. Denuncians autem denunciatione charitatiua non tenetur se subscribere: immò Prælatus non potest illum manifestare, nisi necessitas postulet, ad finem correctionis obtinẽdæ. Tertiò, in denunciatione iudiciali, quis debet indicia ostendere quia sine sufficientibus criminis indicijs nõ potest Prælatus, ad aliquam rei punitionem procedere. In denunciatione autem charitatiua, quis non tenetur sufficientia criminis indicia ostendere; quia e.g. solus vidit, vel audiuit illius crimen. Quartò, quia denunciatio iudicialis directè tendit, vt reus per testes conuictus, vel confessus in publicam sui notitiam, & pœnam deducatur. At in denunciatione charitatiua Prælatus non debet crimen rei occultum alijs manifestare; si solus illud emendare poterit: secus verò si non poterit: tunc enim manifestare debebit alteri, ac etiam duobus, & pluribus, si ad criminis emendationem necesse fuerit. Ità notat Thomas del Bene *de off. inquis. par. 1. dub. 187. petit. 9.*

Quosnam maleficos, vel sortilegos tenetur quis denunciare, & sub qua pœna?

3 RESp. teneri denunciare Episcopo, vel Inquisitori, primò maleficũ, & quemcumque sortilegum hæreticũ sub pœna peccati mortalis, & excommunicationis, vt habetur in Bulla Gregorij *VIII.* quæ incipit: *Excommunicamus*, & Innocentij *IV.* quæ incipit: *Nouerit.* Quia crimen hæresis, cùm tẽdat in perniciem Reipublicæ, iure naturali quilibet tenetur illud denunciare: vt bono Reipublicæ succurratur: vt notant Symanchas *tit. 19. de cathol. instit. n. 5.* Sanctarellus *tr. de hæresi, c. 9. n. 1.* Genuensis *in praxi Archiep. Neapol. cap. 18. n. 4.* Carena *par. 2. tit. 9. §. 1.* & alij communiter. Secundò, sunt denunciandi sortilegi, & omnes alij de hæresi suspecti: vt ex *l. Quicumque, Cod. de malef. & mathem.* vbi habetur: *Quicunque, maleficiorum labe pollutum, audierit, deprehenderit, occupauerit, illicò ad publicum pertrahat, & Iudicum oculis, communis hostem salutis ostendat.* Et ità docent Farinacius *de hæresi, q. 197. nu. 35.* Martinus del Rio *disquis. magic. lib. 5. sect. 4. vers. 6.* Carena *vbi sup. §. 2.* & alij, quos ipse citat. Tertiò, etiam leuiter de hæresi suspecti sunt Inquisitoribus necessariò denunciandi. Quia, quamuis Genuensis *loc. cit. n. 10.* Lazarius *de blasph. q. 12. n. 32.* Alphonsus à Castro *de iusta hæret. punit. lib. 2. c. 25.* Sanctarellus *de hæres. cap. 9. dub. vnic. n. 16. vers. 4.* opinentur: solos de hæresi vehementer suspectos esse denunciandos; non autem suspectos leuiter. Tamen Carena *loc. cit. §. 2. n. 8.* testatur: Cõtrarium omninò tenendum esse, stantibus edictis Inquisitorum, quę loquuntur generaliter, & sine distinctione de suspectis de hæresi. Vndè etiam videntur generaliter, & sine distinctione intelligenda. Maximè cùm suspicio leuis, in hoc crimine habeatur pro legitima, ad effectum saltem cogendi taliter suspectum, ad abiurandum de leui, iuxtà textum *in c. Accusatus de hæret. in 6.* Et ità practicatur quotidiè in S. Officio: à qua praxi certè nefas esset recedere. Sic etiam docent Eymericus in *direct. 2. par. q. 55. n. 9. & 10.* & ibi Pegna *comment. 80. vers. Et vbi quis, & 3. par. q. 87. comment. 136. vers. Nec refert,* Symanchas *de cathol. institut. tit. 1. de abiurat. n. 18. & seq.* Farinacius *q. 187. n. 31.* Decianus *tract. crimin. lib. 5. c. 47. n. 2.* Scaccia *de iudic. c. 59. nu. 10. & 11.* Castro Palaus *par. 1. tr. 4. disp. 4. punct. 18.* Tandem Alexander *VII.* die octauo Iulij 1660. in Bulla, quæ incipit: *Licèt aliàs*, decreuit expressè: *Non solum hæreticos, sed de hæresi quomodocunque etiam leuiter suspectos esse denunciandos Inquisitoribus, vel locorum ordinarijs. Et omnes contrafacientes Sanctitas sua voluit, & declarauit subiacere omnibus censuris in constitutione Pauli V. die 1. Septembris 1606. emanata*, quæ incipit: *Romanus Pontifex expressis; Nec non priuationis quarumcunque dignitatum,*

tum, seu officiorum, ac vocis actiuæ, & passiuæ, & perpetuæ inhabilitatis ad eadem ipso facto, & absque alia declaratione incurrendis, alijsq; sanctitatis suæ, ac successorum arbitrio infligendis pœnis; quarum relaxationem, suspensionẽ, absolutionem, vel dispensationem sibi ipsi, & successoribus suis Romanis Pontificibus tantùm, expressè reseruauit.

Tenetur ne quis denunciare maleficum, & quemcumque sortilegum de hæresi saltem suspectum, si illius crimen probare non valet?

4 RESp. affirmatiuè. Nàm quamuis non desint Doctores contrarium sentientes, quos refert Diana *tom.5.tr.9.resol.1. ex par.1. tr.4. res.1.* quia denunciator, *ex l. Diuus, & ex l. Ab accusatore, ff. Senatus Consult.* tenetur, suam denunciationem probare; quia vt obseruat Lessius *lib.2. cap.29. dub.13.n.111.* quando crimen probari non potest, videtur peccari contra iustitiam si reueletur. Exponitur enim reus manifesto periculo infamiæ. Tamen hæc opinio, vt notant Diana ibidem *res.2.n.10.ex par.7.tr.12. misc.3. res.21. aliàs 19.* Trullenchus *in Decal. tom.1.lib.1.cap.2.dub.18.n.20.* Cardinalis de Lugo *de iust.tom.2. disp.38.n.24.* & alij, destruit Tribunal Sancti Officij, & est contra eius generalissimam, & communissimam praxim, vt probat Eymericus *in direct.inquis.par.3. rubr. de secundò modò procedendi in causa fidei per denunciationem n.68.* Tum quia simplex denunciatio sufficit Inquisitoribus, vt ipsi inquirere valeant delictũ, etsi denunciator probare illud non possit; quia per talem denunciationem; & forsan per aliàs denunciationes, & reuelationes, delictum probabitur, & de remedio prouidebitur. Tum etiam, quia vt obseruat Carena *par.3.tit.1.§.3.n.20.* denunciator in hoc Sacro Tribunali ex generalissima consuetudine habetur pro teste; ex quo sequitur necessariò, quod denunciare tenetur etiã si alios testes non posset adducere; nàm ideò ipse pro teste deseruit, ad probandum crimen commissum, & eius officium non consistit, in inquirendis alijs testibus, qui suam testificationem confirment: sed vt purè, & sincerè veritatẽ detegat, vt ex *l.3.§.1. ff. de testibus.* Et tum quia in Bullis Pij IV. & Gregorij XV. præcipitur: Confessarios sollicitantes esse denunciandos, & tamen pœnitentes non possunt tale delictum probare. Ergò in casibus pertinentibus ad Tribunal S. Officij denunciatio est facienda; etiam si denunciator crimen probare non possit. Et licet ex denunciatione sequi possit sortilegi, seu rei infamia, præponderat tamen publica vtilitas; ne, dum vnius fama conseruatur, nonnulli nocumentum sentiant contra *cap. Sed illud, vers. Quæ est ista 45. dist.* vbi dicitur: *Quæ est ista bonitas, quæ ista misericordia? Vni parcere, & omnes in discrimen adducere?* Et ità sustinent Barbosa *de potest. Episcop. par.3.alleg.96.n.51.* Peyrinus *tom.2. in Constitut.9. Pauli V. §.1. n.25.* Homobonus *de exam.Eccles. par.1.tr.7. cap.2.q.14.& par.2.tr.11.cap.4. q.4. res.4.* Zanardus *in direct. confess. par.3. c.31.* Naldus *in summa verb. Hæresis, n.6.* & alij quamplures, quos citat, & sequitur Diana *tom.5. tr.9. res.1. n.3. ex par.1. tr.4. res. 1.* Deniquè Alexander VII. damnauit die 24. Sẽptẽbris inter aliàs propositiones istam: *Quamuis euidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare si probare non possis.* Ergò etiam si crimen probari nõ potest, illud committens omninò denunciandus est.

Huiusmodi denunciatio fieri ne debet absque præuia correctione fraterna?

5 RESp. quod denunciatio, sicut supra dictum est, alia est charitatiua, regularis, & Euangelica, quæ intendit tantum emendationem delinquentis: alia est iudicialis, quæ delinquentis punitionem intendit. Si loquamur de charitatiua denunciatione, si firmiter spe-

speratur emendatio delinquentis, præmittenda est correptio. Quia præceptum correptionis fraternæ obligat iure naturali, & diuino; quando speratur emendatio, vt notant Fagundez *de præcept. Eccles. tr. 2. lib. 4. cap. 3. n. 31.* Peyrinus *tom. 2. in Constitut. 4. Gregorij XV. §. 9. n. 26. & in Constitut. 9. Pauli V. §. 2. n. 26. & 27.* & alij. Si verò loquamur de denunciatione iudiciali, quæ fieri debet Inquisitoribus; Alexander VII. in sua *Constitut.* edita die 8. Iulij 1660. quæ incipit: *Licet aliàs*, declarauit: *Etiamsi nulla fraterna correctio, vel alia monitio præmissa fuerit, omninò teneri, & obligatos esse accedere ad denũciandum Ordinarijs, vel Inquisitoribus locorum quoscunque, etiam Confratres, ac Superiores, etiam primarios suos eiusdem Ordinis, & Religionis, quos nouerint esse de fide quomodolibet, etiam leuiter suspectos. Ac propterea eosdem debere omnes, et quoscunque etiam alios à se consilium, vt suprà petentes, monere, et obligare ad denunciandum, nec posse illos à denunciando sub dictæ fraternæ correctionis, vel alio quouis prætextu retrahere, aut retardare. Et prædictos omnes, tàm Superiores, quàm subditos contrafacientes, Sanctitas sua voluit, et declarauit subiacere omnibus censuris in dicta Constitut. Pauli V. expressis, necnon priuationis quarumcunque dignitatum, seu Prælaturarum, seu officiorum suorũ Ordinum, ac vocis actiuæ, & passiuæ, perpetuæque inhabilitatis ad eadem ipso facto, & absque vlla declaratione incurrendis, alijsque Sanctitatis suæ, ac successorum arbitrio infligendis pœnis, quarum relaxationem, suspensionem, absolutionem, vel dispensationem, Sanctitas sua sibi ipsi, & successoribus suis Romanis Pontificibus tantùm, exprese reseruauit.*

6 Notandum, quod his verbis non præcipitur correctionẽ non fieri, sed quod quamuis sit facta, non ob id denunciatio omittatur, quia sic expedit bono Religionis, & communi. Et finis præcipuus huius denunciationis iudicialis non est sola emenda fratris, sed etiam publica correctio, & securitas aliorũ fidelium; ad quem finem secreta monitio nunquam est medium sufficiens. Quem enim non terrent fulmina excommunicationis aliarumque pœnarum, quibus Ecclesia iustissimè sæuire videtur in hos delinquentes, quonam modo existimanda est pro futura priuati hominis occulta correctio? illam vtique irridebit, qui totam contemnit Ecclesiam. Nulla igitur præmissa correctione parendum erit Summi Pontificis præcepto, & omnes sortilegi de hæresi etiam leuiter suspecti, sunt sacro Inquisitionis Tribunali, denunciandi.

Sortilegus, vel quilibet de hæresi suspectus si credatur emendatus est ne denunciandus?

7 Resp. nonnullos Doctores docere non esse denunciandum, quia finis denunciationis est emendatio proximi. Ergò si sortilegus, vel quilibet de hæresi suspectus, iàm sit emendatus, cessat obligatio illum denunciandi. Ità sentiunt Sotus *lib. 3. q. 5. art. 5.* Molfesius *in summa tom. 1. tr. 7. c. 24. nu. 21.* Genuensis *in praxi, c. 18. n. 6.* Naldus *in summa, verb. Accusare, n. 1.* Finellius *de casib. reseru. casu 2. n. 8. in fine,* Zanardus *in director. confess. par. 3. c. 31.* Freitas *de confess. sollicit. q. 3. n. 34.* Megala *1. par. lib. 1. cap. 5. n. 26.* Portellus *in addit. ad dubia regul. verb. Sollicitare fœminas*, Peyrinus *tom. 2. in Constitut. 4. Gregorij XV. §. 6. n. 31.* Sousa *de confess. sollicit. tr. 2. cap. 6. conclus. 4. n. 16.* Lezana *qq. regul. cap. 19. n. 34.* Castro Palaus *tr. 4. disp. 9. punct. 10. n. 1.* & alij.

8 Limitat dictam sententiam primò Fagundez *in 2. præcept. Eccles. lib. 6. cap. 4. n. 16.* Si crimen sit emendatum, & fuit occultum, & nulla illius præcessit infamia, neque recidiuum prudentis arbitrio, timeri possit, non esse Inquisitoribus denunciandum. Secus verò si fuerit publicum, aut præcessit infamia, & *n. 17.* ait: si crimen fuit publicum, aut præcessit illius infamia; & emendatio etiam est publica, & alijs nota, tunc neque

que esset crimen publicum denunciandum. Quia satis purgata est infamia per publicam emendationem.

9 Limitat secundò Toletus *in summ. lib.5.cap.57.n.2.* dicens. Cognouisti aliquem in hæresim fuisse prolapsum: scis tamen illum, iàm omninò pœnituisse, & ab hæresi discessisse, non teneris illum accusare, vel denunciare, nisi solum cùm à Iudice interrogatus fueris iuridicè, tunc enim, vt testis, teneris verum respondere; si criminis illius præcessit infamia, vel probatio aliqua in iudicio. Secus autem si crimen sit omninò occultum, & emendatum, tunc non teneris dicere; quia Iudex non iuridicè procedit.

10 Limitat tertiò Castro Palaus *par. 1. tr.4.disp.9.pun.10.n.1.* Hoc esse intelligendum; quando ex mandato Inquisitorum aliud non constat. Ipsi enim ad punitionem delicti commissi, & in aliorum exemplum, & coercionem imperare possunt, vt delicta iàm emendata sibi manifestentur. Tunc enim scientes obligati essent, delinquentem etiā emendatum denunciare. Et ità etiam docent Sanctarellus *de hæresi,c.9.n.11.* Sancius *in selectis,disp.11.n.52.* Suarez *tr.de fide,disp.40,sec.4.n.13.* Azorius *p. 1.lib.8.c.19.q.9.* Bonacina *tr.var. disp. 6.pun.3.n.9.& pun.2.n.3.* Salonius 2.2. *q.68.art.1.de edictis super. regul.3.* Paramus *de orig.inquis.lib.3.q.8. n.90.* & alij. Quia denunciatio, & inquisitio cōtra huiusmodi delinquentes iudicialiter fieri debet, nec solum instituitur, ad emendationem delinquentis, sed etiam ad pœnam, vt tàm ipse, quàm cæteri metu pœnæ à tali crimine in futurum retrahantur, vt probatum est etiam suprà *par.1.c.8.n.3. & seq.*

Quandonam rationabiliter cēseri potest delinquentem huiusmodi esse emendatum, itaut cesset obligatio, illum Inquisitoribus denunciandi?

11 RESp. quod vel loquimur de sortilego hæretico formali, vel de suspecto tantum de hæresi. Si de for- mali hæretico, difficillimè æstimari potest verè emendatum. Semper enim iustè, & rationabiliter dubitare possumus, an re vera sit emendatus. Et ideò quamuis emendatus videatur, denunciandus semper est Inquisitoribus, vel locorum ordinarijs, vt dictum est *par. 1.dicto cap.8.n.3.* Sunt namquè hæretici admodum subdoli, vt conceptam heresim difficillimè verè detestentur, ac deserant. Si verò loquimur de his, qui sunt de hæresi tantum suspecti. Ad cognoscendum, quando quis censeatur emendatus; Felinus in *cap. Testimoniū de testibus*; existimat confessionem sacramentalem probare aliquem esse emendatum; & Genuensis in *praxi, c. 18. nu. 6.* putat, quod possit præsumi emendatum, si talis deliquens consequutus fuit Iubilæum. Sed si hæ opiniones essent in praxi admittendæ, ferè nunquam sagæ, & sortilegi, vel alij de hæresi suspecti, essent denunciandi cōtra commune bonum, non solùm Reipublicæ, sed Religionis. Ideò Homobonus *de exam.Eccles.par.1.tr.7.q.33.* Freitas *in addit.ad tr.de confess.sollicit. q.18.n.32.* Riccius *par.2.decis.159.nu. 14.* Sancius *in selectis,disp.11. num.15.* Diana *to.5.tr.9.res.7.ex par.4.tr.5.res. 23.* docent, quod si multi sint anni elapsi post commissum crimen, & credatur, verisimiliter delinquentem esse emendatum, non erit ipse denunciādus: quia pia conditio humana hoc pati videtur; vt post longum tempus admissi criminis, non deferatur delinquens ad punitionis Tribunal; sed præsumatur emendationem iàm esse consequutam. Communis autem istorum, & aliorum Doctorum sententia tres annos exigit ad emendationem delinquentis præsumendam. Aliqui verò docet, vt notat Diana *to.5.tr.9.res.6.ex par.1.tr.4. res. 3.* hoc tempus arbitrio boni viri remittendum esse, qui considerata qualitate personæ, totum iudicabit cum prudentia, & maturitate. Quia difficilè est cognoscere emendationem huiusmodi personarum. Et ità notauit etiam Freitas *loc.cit.n.39.*

In dubio an delinquens sit emendatus, vel recidiuus, est ne omninò denunciandus?

12 RESp. affirmatiuè; maximè si crimen est alijs nociuum; vt sunt malefica superstitiosa: quia multi emendationem fingunt, ne denuncientur, cùm re vera emendati non sint. In tali enim dubio tutior est illa pars eligenda, quæ præcipit, denunciari delinquentes. Nàm si dubia est emendatio, dubium etiam est proximi damnum, & nocumentum. In dubio autem magis consulendum est bono publico, vel bono innocentis, quàm bono priuati, & nocentis: cùm in dubio melior sit conditio innocentis, quàm delinquentis: vt optimè docent Petrus Nauarra *lib. 2. de restit. cap. 4. à n. 186. vsque ad 190.* Aldretus *lib. 1. de relig. discip. cap. 5. §. 4. n. 40.* Sayrus *lib. 11. c. 4. n. 5.* Fagundez *in 2. Eccles. præcep. lib. 6. c. 4. n. 17.* Diana *to. 5. tr. 9. resol. 8. ex par. 4. tr. 3. resol. 61.* & alij.

Tenetur ne filius denunciare patrem, vel matrem, & pater, & mater filium, & vxor virum, & vir vxorem, & frater fratrem de commisso maleficio, & de hæresi suspicionem?

13 RESp. huic quæsito responsum esse *par. 1. cap. 8. n. 16. & seq.* ibi enim probatum est, quod si loquamur de malefico, vel sortilego hæretico, tenetur filius denunciare patrem, ac matrem, & pater, ac mater filium, & vxor virum, & vir vxorem, & eò magis tenentur fratres, & sorores inter se: quia quilibet magis obligatur Deo, quàm cuilibet homini. Causa autem fidei dicitur causa Dei. Et quàm sit graue, crimen hæresis, vnusquisque agnoscit. Ibi etiam *n. 22.* probatum est quid dicendum sit de suspectis tantum de hæresi. Quoad huiusmodi maleficos, & sortilegos, Petrus Binsfeld *de confess. malef. membr. 2.* Homobonus de Bonis *tom. 1. tr. 7. in 1. Decal. præcep. Eccles. q. 16.* probant filios teneri denunciare parentem maleficum, & parentes filios. Et ità in praxi seruari testatur Diana *tom. 5. tr. 9. res. 11. in fine, ex par. 1. tr. 4. res. 6.*

Excusatur ne quis à dicta denunciatione ob metum damni proprij, vel alterius sanguine coniuncti, aut amici?

14 RESp. affirmatiuè, si metus sit cadens in constantem virum, cũ probabili periculo mortis, vel infamię, vel alterius damni grauis proprij. Quia secundum communem sententiam, metus cadens in constantem virum excusat ab obseruatione legis positiuæ, & humanæ: vt docent D. Thomas *2. 2. q. 147. ar. 3. ad 2.* Sotus *lib. 7. de iust. q. 2. ar. 1. ad 2.* Syluester *verb. Metus, qu. 7.* Sanctarellus *in tr. de hæresi, cap. 9. n. 16.* Homobonus *de casib. reseru. par. 2. n. 1.* Peyrinus *tom. 2. in Constitut. 4. Gregorij XV. §. 9. n. 28.* Diana *to. 5. tr. 9. res. 12. ex par. 1. tr. 4. res. 7.* & alij.

15 Idem dicendum, si quis non suum graue damnum, sed filiorum timeret: quia pater, & filij censentur vna persona, *l. vlt. Cod. de impuber, & alijs substitut.* & similiter si filius timeret graue damnum patris, vel matris, ob eandem rationem; vt expresè docent Hostiensis *in cap. cum bonum de sponsalibus*, & ibi Innocentius *nu. 1.* Antonius *nu. 10.* Ioannes Andreas *n. 2.* Ancharanus *nu. 10.* Sanchez *de matrim. lib. 4. disp. 4. n. 5.* & alij, quos ipse citat. Idem dicendum si vxor timeret graue damnum sui viri, vel vir suæ vxoris: quia vir, & vxor sunt vna caro. Ità D. Thomas *in 4. dist. 29. q. vnica, art. 2. ad 2.* D. Antoninus *3. par. tit. 1. cap. 7.* & alij apud Sanchez *ibid. n. 3.* ac etiam Diana *tom. 5. tr. 9. resol. 12. ex par. 1. tr. 4. resol. 7.* Idem dicẽdum si timeatur graue damnum fratris, vel alterius consanguinei: quia est à natura insitus intensus amor inter fratres, & consanguineos, tanquam ex eodem sanguine deriuatos: vt probat San-

Sanchez *ibid.nu.*8. Idem dicendum si timeatur graue damnum personæ affinis ex matrimonio:quia huiusmodi affines sunt veluti proprij consanguinei; cùm sint consanguinei alterius coniugis, & coniuges sint veluti vna caro. Ità Præpositus *in cap. fin. de appellat.* Menochius *de arbitr. lib.2.centur.2.casu* 135. *n.*18. Sanchez *n.* 11. Idem dicendum si malum graue esset comminatum alicui arctissimo vinculo amicitiæ coniuncto : quia Amicus, vt ait *Arist.lib.9.Eth.c.*4.est alter ego,& D.Augustinus *lib.4.confess. cap.6.* & Oratius *lib.1. Oda* 3. vocant Amicum dimidiū animæ amici,& idem Arist.2. *Rethor.c.* 4.ait, amicos esse animum vnum in corporibus duobus habitantem.

16 Tandem excusatur à denunciatione, qui timet probabiliter honoris iacturam, vel infamiam iuris, aut facti, cui non facilè occurri possit.Quia grauior est iactura honoris ipsa morte: & timor infamię ęquiparatur metui mortis, *l. Iusta, ff. de manumissis vind.* Ità Sanchez *loc.cit.disp.5.nu.*11. Acunha *q.19. n.9.&* 10. Peyrinus *tom. 2. in 4. Constitut. Greg.XV.§.8.aliàs 9.n.29. &* 30. Cauendum verò est,ne trepidetur timore,vbi timor non est: et suadendū non est alicui esse inhonestum comparere coram Inquisitoribus pro catholicæ fidei defensione,ad denunciandum tales supradictos delinquentes.

Tenetur ne quis denunciare personas de hæresi suspectas, quæ sunt exēptæ à iurisdictione Inquisitorum,& Episcoporum,si illas Summo Pontifici denunciare non possit?

17 RESP.certum esse, nonnullas personas à iurisdictione Inquisitorum,& Episcoporum esse exemptas: nempè Archiepiscopos, Cardinales, Patriarchas,Nūtios Apostolicos,& Episcopos, etiam titulares : vt tradunt Suarez *disp.4.sect.4. de fide,n.*25.Molina *tom.5. de iustit.tract.5.disp.*27.*n.*19. Symanchas *de cathol.institut. tit.*25.*nu.* 11. & 12. Castro Palaus *par.* 1. *tr.* 4. *disp.3.punct.4. nu.*18.*& seq.*& habetur expresse *in cap.Inquisitores de hæreticis in 6.* Ac etiam esse à dicta iurisdictione exemptos omnes officiales Papæ, quorum officium circa negotia Sedis Apostolicæ versatur; vt notant Eymericus *in direct.p.3. quæst.* 26. & ibi Pegna *comment.* 75. ex Bulla Ioannis XXII. Si ergò istorum exemptorum aliquis sit hæreticus, vel de hæresi suspectus,quamuis à locorum ordinarijs, & ab Inquisitoribus iudicari non possit; Tamen est ipsis denunciandus; ac si ab ipsorum iurisdictione exemptus non esset: ità docent Suarez *loc.cit.n.* 23.Castro Palaus *ibid.n.*20. Tum quia talis denūciatio est remedium efficax, ad impediendum damnum, quod ab hæresi prouenire potest. Tum quia ipsi remittent denunciationem ad Sedem Apostolicam, quæ si firma ei videatur,vices alicui committit, inquirendi, & procedendi contra delinquentem exemptum. Et tum etiam, quia Inquisitores, & locorum ordinarij, potestatē habent,recipiendi depositionem testiū, si qui sint,qui velint deponere:vt colligitur ex *cap. Inquisitores de hæreticis in 6.* Ergò denuncians saltem vicem testis subire potest, denunciando delictū exempti; & ideò est obligatus denunciare: quia Inquisitor, vel loci ordinarius ex denunciatione, causam inchoare potest, etiam si illam non possit terminare.

Sciens sub sigillo secreti, aliquem esse magum,vel sortilegum, vel quouis modo suspectum de hæresi, tenetur ne illum denunciare?

18 RESP. quod vel loquimur de sigillo confessionis sacramentalis, vel de secreto naturali. Differunt enim huiusmodi secreta. Nàm secretū naturale, cum respiciat bonum proximi,in multis casibus, in quibus secretū vergit in proximi detrimentum temporale,vel spirituale, vel in damnum publicum, & commune, non obligat.

Lex enim naturalis dictat, vt sicut nolumus ab alijs noceri, ità nec alijs noceamus. Sigillum autem confessionis fortius obligat: nàm eius obligatio est à Deo, non solùm, vt auctor naturæ, sed vt auctor gratiæ per sacramentum confessionis. Et ideò ne fiat iniuria sacramento, ità obligat, vt in nullo casu, nec etiam pro tuenda fide totius orbis, licitum est, reuelare secretum confessionis sacramentalis: vt docent D. Thomas *in 4. dist. 21. q. 3. ar. 1.* Sotus *in 4. dist. 18. q. 4. ar. 5.* Alensis *4. par. q. 19. nu. 2. & q. 78. per totam*, Scotus *in 4. dist. 21. q. 2. ad 2.* Suarez *de fide, disp. 20. sec. 4. n. 16. & to. 4. de pœnit. disp. 33. sect. 1.* Nauarrus *cap. 8. n. 2.* Henriquez *lib. 3. de pœnit. cap. 19. à n. 3.* Fagundez *in 2. præcept. Eccles. lib. 6. cap. 1. nu. 5.* Diana *to. 1. tr. 8. ref. 1. ex par. 5. tr. 11. ref. 1.* & alij communiter. Et consequenter Confessarius, sciens in confessione sacramentali, aliquem fuisse hæreticum, vel de hæresi suspectum, nunquam tenetur, immò nec potest illum denunciare: vt expressè probat Carena *par. 2. tit. 9. §. 5 n. 20.* Symanchas *de cathol. instit. tit. 42 n. 14. & in rubr. de absolut. tit. 3. n. 5.* Farinacius *de hæresi, q. 197. n. 48.* & alij omnes. Quia fieret iniuria sacramento, fieret enim odiosum pœnitentibus, qui iustè ab eo detraherentur. Ac etiã, quia obligatio seruandi hoc sigillum, est præceptum diuinum connaturale ipsi sacramento. Ergò sicut posito præcepto percipiendi hoc sacramentum cum debita dispositione, in nullo vitæ casu licitum est, indignè illud suscipere: ità in nullo vitæ casu licitum est frangere præceptum sigilli confessionis.

19 Notant autem Genuensis *in praxi Archiep. Neap. cap. 18. n. 16.* & alij, quos ipse citat, ac etiam Carena *n. 21.* Si aliquis hæreticus accederet ad Confessarium, non animo confitendi peccata, sed illum peruertendi, & inducendi ad hæresim, tunc talis Confessarius teneretur hunc hæreticum denunciare; quia hic modus confitendi non est sacramentalis confessio, sed occultus modus dogmatizandi.

20 Si verò loquamur de sigillo, & secreto naturali, dicendum est, magum, seu sortilegum, seu quouis modo hæreticum, vel de hæresi suspectum, esse omninò denunciandum, etiam ab eo, qui eius hæresim, vel hæresis suspicionẽ sciat sub magno secreto. Ità Suarez *de fide, disp. 20. sect. 4. n. 17.* Pegna *par. 2. comment. 18.* Farinacius *de hæresi, qu. 197. n. 50.* Freitas *in addit. ad tract. de Confess. sollicit. q. 21. n. 26.* Royas *singul. 3. n. 23. & seq.* Lazarius *de monitor. test. 2. q. 16. n. 6.* Bonacina *disp. 2. q. 6. punct. 1. n. 7. & 23.* Barbosa *3. par. allegat. 96. n. 69.* Diana *to. 5. tr. 9. ref. 66. ex par. 1. tr. 4. ref. 24.* & alibi, Thomas del Bene *de off. inquis. par. 1. dubit. 23. n. 1.* Castro Palaus *par. 1. tr. 4. disp. 9. punct. 10. n. 5.* Quia vt docet D. Thomas *2. 2. q. 70. ar. 2.* quilibet quæ sibi sub secreto commissa sunt, si vergant in damnum publicum, vel etiam innocentis particularis, tenetur illa reuelare. Sed omnis magus, seu sortilegus, siuè sit hæreticus, siuè de hæresi suspectus, quamplurimum vergit in damnum publicũ, & priuatum. Ergò quamuis eius crimen sub secreto naturali aliquis sciat, tenetur illud denunciare: quia secretũ naturale, vt supra dictum est, non obligat, quando ex eo sequitur damnum proximi spirituale, vel temporale. Confirmatur, quia in dicto casu agitur de malo grauissimo delinquentis, & de consulendo communi aliorum bono. Ergò lex, quæ talem denunciationem præcipit, tanquam fortior, & maioris momenti, præferenda est legi, de seruãdo secreto naturali.

Qui cum iuramento promisit seruare huius criminis secretum, tenetur ne illud denunciare?

21 RESp. affirmatiuè: ex textu *in cap. Non est obligatorium de regul. iur. in 6.* quia non potest aliquis se obligare ad seruandum secretum in detrimentum fidei, & boni communis, cùm talis obligatio sit de re illicita, & contra ius naturale; & ideò iuramentũ

de

de non reuelando huiusmodi crimen est illicitum, & nullum, nec iurantem excusat à denunciando. Confirmatur, quia si hoc iuramentum esset validum, & seruandum; præceptum de manifestando hæreticum, & quemcumque de hæresi suspectum, esset omninò inutile: cùm quilibet posset alteri sub iuramento secreti, suum crimen detegere, & docere; certus, quod nunquam denunciabitur. Ità sustinent Pegna *in direct. 2. par. comment.* 18. Suarez *de fide, disp.* 20. *sect.* 4. *n.* 16. & 17. & alij supradicti Doctores cum Diana *to.* 5. *tr.* 9. *res.* 68. *nu.* 2. *ex par.* 9. *tr.* 8. *miscell.* 3. *res.* 46.

Qui crimen sortilegi, vel alterius de hæresi suspecti nouit ex consultatione secreta, extrà confessionem sacramentalem, sed ordinata ad ipsam confessionem, tenetur ne illū denunciare?

22 Resp. negatiuè, si dicta consultatio verè sit ordinata, ad intelligendam veritatem, & cauendum peccatum, vel ad alium bonum finem. Quia quamuis non inducat obligationem sigilli confessionis, cùm talis consultatio non sit sacramentalis confessio: Tamen vt docent Suarez *to.* 4. *de relig. tr.* 10. *lib.* 6. *c.* 10. *n.* 28. & 29. Sanchez *in Decal. lib.* 6. *c.* 18. *nu.* 57. Castro Palaus *par.* 3. *tr.* 16. *disp.* 5. *pun.* 7. *n.* 11. est quasi sigillum confessionis seruandum, & rarò, vel nunquam hoc crimen per consultationem scitum, est denunciandum. Ità dicti Doctores, ac etiam Thomas del Bene *de off. inquis. par.* 2. *dub.* 198. *sect.* 25. *petit.* 2. *nu.* 2. Pellizzarius *tom.* 1. *tr.* 4. *c.* 5. *sect.* 5. *subsect.* 5. *nu.* 289. Quia cum consultatio secreta ex natura rei sit summè necessaria ad bonum animarum; quod bonum omnibus alijs est præferendum: ideòque ne reddatur nimis onerosa ad bonum generis humani spectat, vt eius secretum conseruetur. Ergò obligatio secreti, tali consultationi debita, quamuis non obliget in omni casu, & sine vlla exceptione, sicut obligat sigillum confessionis sacramentalis; regulariter seruandū est; & dum quis pœnitentia ductus, se alicui detegit, gratia petendi consilij, vt animæ suæ bono consulat; nullatenus potest denunciari. Confirmatur, quia huiusmodi detectio ordinatur ad confessionem sacramentalem. Et sicut dum quis scribit peccata sua, vt ea fateatur, inueniens hanc cartam deperditam, tenetur, præcisa obligatione sigilli, quasi sacramentalis, peccata tegere, eò quòd scriptio illa ad confessionem sacramentalem ordinatur: ità in prædicto casu consultatio, dum ordinatur ad confessionem sacramentalē, est omninò tegenda, & nunquam crimen detectum denunciandum. Dixi rarò, quia si delictum, sub eo secreto commissum, vergeret in damnum communitatis futurum, tunc esset denunciandum: quia ad auertendum damnū futurum, necessaria est denunciatio, nè sequatur. Ità supradicti Doctores *locis citatis.*

Aduocatus, vel Medicus, vel quilibet vir doctus, aut valdè amicus, cui delinquens suum delictum sub sigillo secreti aperuit, consilium, vel auxilium petens, debet ne illum denunciare?

23 Resp. negatiuè, etiamsi cōtra delinquentem sit infamia, vel semiplena probatio sui criminis. Ità Nauarrus *cap.* 25. *n.* 46. Molina *de iust. tr.* 4. *disp.* 5. *n.* 3. Corduba *lib.* 1. *q.* 33. *dub.* 2. Petrus Nauarra *de restit. lib.* 2. *c.* 4. *nu.* 122. Thomas del Bene *de off. inquis. p.* 2. *dub.* 198. *sect.* 25. *petit.* 2. *nu.* 2. Tum quia vergeret in damnum communitatis, si delinquens alteri bona fide patefaciens suum crimen, consilium, vel auxilium petens, talis petitio ei esset nocitura: vnusquisque enim auerteretur à consilio petendo; quod esset publicum, & commune damnum. Tum etiam, quia tale pactum secretò reticē-di,

di, siuè sit expressum, siuè tacitum, est iure naturali seruandum: alioquin miseris hominibus intercluderetur in sua necessitate, omne iustum solamen, & remedium. Ergò etiam si præcessit criminis infamia, vel semiplena probatio: non licet Aduocato, vel Medico, vel alio, qui, pro consilio habendo, crimen nouit; illud denunciando, vel testificãdo, patefacere, vel confirmare. Si verò ex secreti obseruatione sequeretur aliquod damnum publicum, vel priuatũ innocentis; & ad illud auertendum, esset necessaria criminis, ac delinquentis denunciatio: tunc ipsa denunciatio esset facienda: quia bonum publicum, vel innocentis, præferendum est priuato, & delinquentis.

Qui literas delinquentis aperiendo, vel aliquem per vim, & metum ad reuelandum compellendo, criminis illius notitiam accepit, tenetur ne illum secretò retinere, an Iudici denunciare?

24 Resp. similiter, sicut supra dictum est, quod vel crimen vergit in damnum publicum, vel innocentis: & tenetur illud Iudici denunciare, ob dictam rationem: si autem criminis denunciatio esset tantum in damnum delinquentis: non posset illum denunciare: sed teneretur crimen illius celare, etiam Iudici legitimè interrogãti. Quia qui per iniuriam, alterius secreti criminis notitiam habet, non potest illud patefacere, nec denunciare. Non minùs enim ex delicto, quàm ex voluntario pacto, cõtrahitur obligatio secreti. Immò qui, vel aperiendo literas, vel per vim, & metum aliquem compellit, reuelare alterius crimen secretum, vt cõtra delinquentem denunciare possit: obligatur ex iustitia, ad resarciendum illius damnum. Ità docent Molina *de iust. disp. 5. n. 5.* & alij, quos ipse citat, ac etiam Thomas del Bene *loc. cit. n. 5.*

Sciens ex aliorum auditu aliquem esse magum, vel sortilegum, vel quomodolibet de hæresi suspectum, tenetur ne illum Inquisitori, vel loci ordinario denunciare?

25 Resp. quod iste talis, vel hoc audiuit ab aliquo fide digno: & certum est, quod obligatur illum denunciare; vt communiter Doctores affirmant, quos refert, & sequitur Diana *tom. 5. tr. 9. res. 69. ex par. 4. tr. 5. res. 28. n. 1.* Vel audiuit à persona fide non digna: & non tenetur illum denunciare; vt docent Corduba *lib. 1. quæst. qu. 43. dub. 2. §. 6.* Guttierez *canonic. quæst. lib. 1. c. 11. n. 71.* Sanctarellus *de hæresi, c. 9. n. 16.* Carena *par. 2. tit. 9. §. 7. n. 31.* Diana *loc. cit. n. 2.* & alij. Et idem est dicendum de eo, qui non recordatur, à quo audierat, vel vbi, & quando, vt notat Carena cum alijs, & præcipuè cum Farinacio *de hæresi, q. 197. n. 51.* qui alios allegat. Et Rodriquez *in qq. regul. to. 2. q. 6. ar. 7.* ait: Hoc adeò esse verum, vt procedat etiam si sub pœna excommunicationis denunciatio præcipiatur. Iuxtà doctrinam ergò supradictorum, & aliorum Doctorum; nemo tenetur denunciare, quod à gente parui momẽti, & æstimationis audiuit. Tum quia si illis fidem dederit, æstimabitur etiam ipse à prudentibus vir leuis, & facilis in credendo, non absque sui dedecore. Et tum quia reus exponeretur periculo iniustæ infamiæ, & pœnæ: Inquisitor enim, qui nescit eius denunciationem esse suspectam: fortassè ei credet; & ex eius testimonio pœnam denunciato inferret. Et ità etiam sustinent Lessius *lib. 2. cap. 30. dub. 6. nu. 50.* Portellus *in addit. ad dub. regul. verb. Sollicitare fœminas, n. 22.* Fagundez *in 2. Eccles. præcept. lib. 4. cap. 3. n. 81.* Homobonus de Bonis *in consult. mor. tom. 1. par. 4. resp. 51.*

26 Sed contrarium docent Thomas à Iesu *lib. de visitat. tract. 1. cap. 15. n. 11.* Spatharius *in praxi de modo corrigendi regulares, tr. 5. cap. 11. n. 4.* Diana *loc. cit. n. 3.* qui affirmant supradictam doctrinam non habere locum in casibus perti-

tinentibus ad Sanctum Officium i in quibus tenentur omnes, denunciare, quæ audierint à quibuscunque. Tum quia non ad ipsos spectat, discernere, an à viris bonæ famæ, vel à leuibus audierint, cùm hoc iudicium pertineat ad Inquisitores, & ad locorũ ordinarios. Tum quia in eorum edictis absolutè, & sine vlla distinctione præcipitur sub excommunicatione; vt si quis sciuerit, vel audierit delicta, in eorum edictis contenta ipsis denunciet. Tum quia non denunciantes, communi bono nocerent. Et tum etiam, quia ex *cap. In fidei fauorem de hæreticis in 6.* In S. Officio contra reos admittuntur testes aliàs inhabiles, vt excommunicati, criminosi, infames, periuri, & similes. Quia crimen hæresis, vel hæresim sapiens, est ità graue, & perniciosum Reipublicæ; vt meritò in eius detestationem tales testes admittantur: vt sic delictum possit puniri, & facilius extirpari. Ideò necessariò dicendum est: delicta in edictis contenta, esse Inquisitoribus, vel locorum ordinarijs denuncianda, licet illa sint audita ex ore hominum infimę conditionis, & famæ.

In casibus ad Sanctum Officium spectantibus, tenetur ne delinquens denunciare se ipsum?

27 RESp. negatiuè, quia ex *cap. Aliquandò de pœn. dist.* 1. Nemo tenetur se ipsum prodere: et ità docent Symanchas *de cathol. institut. tit.* 42. *nu.* 13. Pegna *par.* 3. *comment.* 12. Suarez *de fide, disp.* 20. *sect.* 4. *n.* 18. Sãctarellus *de hæresi, cap.* 9. *n.* 18. Molfesius *in sum. par.* 1. *tr.* 7. *c.* 24. *n.* 24. & alij quamplures, quos refert, & sequitur Diana *tom.* 5. *tr.* 9. *res.* 15. *ex p.* 1. *tr.* 4. *res.* 8. Tutius tamen semper erit; persuadere hos delinquentes, vt spontè compareant, & iudicialiter confiteantur crimina sua coram Inquisitore, vel loci ordinario; Notario eorum confessionem recipiẽte. Quia mitius agitur cùm spontè comparentibus, quàm cùm ab alijs denunciatis, *cap. Præsbyterũ* 50. *dist.* & Glossa *in cap. de hoc verbo, in iure extra de simonia,* vbi Hostiensis, & ibi Panormitanus, *n.* 6. Eymericus *par.* 3. *de spontè comparentibus, n.* 60. & ibi Pegna *comment.* 12. *n.* 58. *lit. G.* & cæteri omnes. Dixi mitius agitur: quia, vt notat Pegna, spontè comparentes non euitabũt omnem pœnam: sed pro qualitate personarum, & criminum, arbitrio Inquisitorum benignè tractabuntur, aut pœnam aliquam pecuniariam soluentes, aut eleemosynas erogantes, aut alia huiusmodi charitatis opera præstantes.

In dictis casibus criminosi tenentur ne denunciare complices non denunciando se ipsos?

28 RESp. negatiuè; nisi in casu consentientis sollicitationi factæ in confessione, vel in confessionario. Quia sicut quis non tenetur denunciare se ipsum, ità neque complices; nam, moraliter loquendo, non potest quis manifestare socios sui criminis sine periculo suæ infamiæ. Si enim Petrus e.g. denunciat Paulum complicem: posteà Paulus interrogatus, vt reus, tenebitur denunciare Petrum. Ergò Petrus non denunciat Paulum sine periculo suæ infamiæ. Ergò sicut nemo tenetur prodere se ipsum: ità neque tenetur denunciare complicem. Ità docent Suarez *de fide, disp.* 20. *sect.* 4. *nu.* 18. qui citat Pegnam, & Symancham; Megala 1. *par. lib.* 1. *cap.* 5. *n.* 30. Portellus *in addit. ad dub. regul. verb. Denunciatio, n.* 10. Diana *tom.* 5. *tr.* 9. *res.* 16. *ex par.* 1. *tr.* 4. *res.* 9.

29 Dixi nisi in casu consentientis sollicitationi factæ in confessione, vel in confessionario. Quia fœmina consentiens sollicitationi, sibi ibi factæ, tenetur denunciare Confessarium sollicitãtem, non manifestando proprium consensum: & in casu, quo suum consensũ manifestaret, non est scribendum in actis: neque super hoc potest ab Episcopo, vel Inquisitore interrogari. Ità decreuit Sacra Congregatio facto verbo

bo cum Sanctissimo die 25.Iulij 1624. vt testatur per literas Cardinalis Mellinus Cardinali Federico Borromeo Archiep. Mediol. & refertur à Diana *loc.cit.res.*64. & ità etiam docent Acugna *in tract.de Confess.sollicit.q.*10. *nu.* 10.Bonacina *in tract.var.disp.*6.*punct.* 3.*n.*10.Peyrinus *tom.* 2. *in Constitut.* 4. *Greg.XV.*§.3.*n.*11. Sanctarellus *de haeresi,cap.*44.*dub.vnic.u.* 12. & alij.

Tenetur ne quis S.Officio denunciare mulierem, quæ ex simplicitate, & ignorantia commisit sortilegiũ hæreticale?

30 RESp. hanc mulierem, & similes esse prius monendas, quia ignorantia etiam crassa excusat à peccato hæresis. Taliter enim ignorans si corrigi paratus sit, non potest dici habere pertinaciam, quæ est ad hæresim necessaria:vt docent Alphonsus à Castro *de iust. haeret. punit. lib.* 1.*cap.*9. & *lib.*2. *cap.* 17. Ricciullus *de iure person. extr.lib.*5.*cap.*2.*n.*10.& *seq.* Sanctarellus *de haeresi,cap.* 1.*dub.*5. *nu.*20.& 21. qui alios allegat, & idem dicendum docet de ignorantia affectata *num.* 22. & *seq.* nisi adsit contemptus Ecclesiæ: idemque affirmant Azorius *par.* 1.*lib.* 1.*cap.*14.*q.*9.& *lib.*8.*q.*4.& *cap.*9. *q.*8. Aragonius 2.2.*q.*11.*ar.*1. Coninch *disput.*18. *dub.* 7. *conclus.* 4. & 5. Suarez *disp.*19.*sect.*3.*à n.*3. & *præcipuè nu.*18. Farinacius *de haeresi,q.*179. *n.*29.& 30. & alij. Ideò supradicta mulier, quæ licet ex simplicitate, & ignorantia commisit sortilegium hæreticale: tamen peccatum hæresis non commisit: prius admonenda est de suo errore; & si se correxerit abstinendum est à denunciatione, si autem non se emendauerit, erit denuncianda. Ità Genuensis *in praxi,cap.*18.*n.*4.Carena *par.*2 *tit.*9.§. 7.*n.*32. Castro Palaus *par.*1.*tr.*4. *disp.* 3.*punct.*2.*n.*6.& alij.

Mulier malum nomen maleficæ habens, & ad quam plures concurrunt pro maleficijs,sed re vera non apparet, ipsam esse maleficam, sed tantum simplices superstitiones facere,est ne denuncianda?

31 RESp. affirmatiuè, vt docent Genuensis *loc.cit.nu.*14. Carena *ibid. n.* 32. quia dum nomen maleficæ habet, & plures ad eam pro maleficijs concurrunt; graui infamia laborat, quod sit de hæresi suspecta, & graue scandalum in causa fidei,cum suis simplicibus superstitionibus populo tribuit:ideò est Sancto Tribunali denuncianda: à quo vel indici ei potest purgatio canonica,ad delendam suspicionem criminis: vel iuxtà eius diffamationem inquiri,& procedi. Sola enim diffamatio sufficit ad inquirendum, & procedendum in crimine hæresis; vt affirmant Zabarella *in Clement.*1.§.*Verum* 2.*de haeret.n.*5.Ioannes Monachus *in cap.Vt officium de haeret.in* 6.Zanchinus *de haeret.cap.*11.*n.*3.Repert.Inquisit. *verb. Accusatio, vers.Sed ponamus*, Thomas del Bene *de off. inquis. par.* 2. *dub.*171.*petit.*8.*n.*5. & alij. Et purgatio canonica similiter indici potest, propter solã diffamationem, vel suspicionem, ex qua oriatur scandalum, ex *cap.Tua de cohabitat. Cleric. & mulier. cap.ex parte de officio ordinarij, & cap. inter sollicitudines,vers.Antecedenter de purgat.canonic.*

Qui per impotentiam, vel per ignorãtiam edicti Inquisitoris non denũciauit delinquentem intra terminum præfixum, tenetur ne postea illum denunciare, statim, vel intra eundem terminum, quem edictum signauerat?

32 RESp. certum esse, quod elapso termino, non cessat denũciãdi obligatio: quia terminus ille imponitur,ne plus differatur denunciatio:non autem vt eius obligatio extinguatur. Ideò,qui ædicti ignarus, vel ob impotentiam, vel ob iustam causam intra ter-

terminum præfixum non denunciauit, tenetur ædicti conscius, vel à iustis impedimentis expeditus, reum denunciare: vt communiter Doctores affirmant. An verò teneatur statim denunciare, an verò intrà alios dies anteà designatos. Bonacina *tom. 1. de obligatione denunciandi, disp. 6. punct. 2. §. 4.* sustinet: quòd qui non denunciat intrà tempus præfixum in ædicto, tenetur eo elapso denũciare, quàm primum commodè potest: sublata ignorantia, vel alia iusta excusationis causa: & toties ait illum incurrere excommunicationem, quoties potest commodè denunciare, & non denunciat: quia toties peccat contra præceptum Superioris, latum sub excommunicatione. Excommunicatio autem toties incurritur, & multiplicatur, quoties violatur præceptum, sub excommunicatione latũ. Ità Bonacina.

33 Sed nonnulli alij Doctores docent: quod qui per ignorantiam, vel impotentiam, vel ob iustam causam non denunciauit intrà tempus præscriptum, non tenetur statim denunciare, sed intrà æqualem terminum, seu intrà eosdẽ alios dies, quos ædictum signauerat. Quia iste non debet esse peioris conditionis, quàm cæteri, qui notitiam ædicti habuerunt, & illud exequi poterant. Ità sustinent Acugna *tract. de Confess. sollicit. q. 21. n. 4.* Sancius *in selectis, disp. 11. n. 59.* Suarez *de censuris, disp. 20. sect. 1. n. 14.* Filliucius *tom. 2. tr. 14. cap. 2. nu. 42.* Villalobos *in summ. to. 1. tr. 17. diffic. 18. n. 4.* Diana *tom. 5. tr. 9. res. 18. & 19. ex par. 3. tr. 5. miscell. 1. res. 96. aliàs 95. & ex par. 4. tr. 5. res. 26.*

34 Qui verò tempore præscripto, non denunciat, vnam tantum excommunicationem incurrit, & manet in eadem, donec denunciando, ædicto obediat: vt affirmant Nauarrus *cap. 17. nu. 134.* Graffius *1. par. decis. lib. 4. cap. 10.* Lazarius *in monit. sect. 2. q. 4. n. 8.* Suarez, & Filliucius *loc. cit.*

Teretur ne quis præuenire tempus denunciationis, si timet impedimẽtum in tempore præscripto in Inquisitorum ædicto?

35 Resp. Sancium *in selectis, disp. 11. n. 60.* docere, probabile esse non constringi præuenire denunciationem antè impletionem termini designati per ædictũ Inquisitorũ. Quia lex non obligat denunciare, nisi intrà illum terminum, nec cõstringit præuenire in aliquo casu denunciationem. Eo modò, quo non teuetur quis præuenire tempus annuæ confessionis, & communionis, aut recitandi officium diuinum, antè terminum designatum per leges: quamuis sciat, se esse reddẽdum impotentem, ad implendas leges.

36 Sed Diana *tom. 5. tr. 9. res. 21. n. 2. ex par. 4. tr. 5. res. 29. n. 2.* docet, quod qui præuidet impedimentum denunciandi intrà terminum præscriptum, tenetur præuenire denunciationem: quia Suarez *tom. 4. in 3. par. disp. 36. sect. 5. nu. 5.* Fagundez *tract. 3. lib. 1. cap. 6. n. 3.* Layman *lib. 5. tr. 6. cap. 3. n. 9.* Syluius *in 3. par. q. 80. ar. 11. diffic. 2.* & alij sustinent, teneri præuenire tempus confessionis, & communionis illum, qui præuidet impedimentum futurum, quando confiteri, & communicare obligatur; & similiter qui in die festo præuidet, se nõ posse audire sacrum hora Nona; tenetur anticipare tempus, & sacrum audire hora Tertia e. g. Et ideò ipsemet Sancius affirmat, probabilius esse in dicto casu præuenire denunciationem antè terminum in ædicto Inquisitorum designatum.

Denunciationes supradictæ sunt ne faciendæ necessariò antè confessionem, vel sufficit si pœnitens promittat illas facere post eius absolutionem?

37 Resp. denunciationes omnes Inquisitoribus, vel locorum ordinatijs esse faciendas antè confessionem. Ità enim præcipitur, non solùm in ædicto Inquisitorum; sed in Bulla

Gregorij XV. contrà Confessarios sollicitantes edita die 30. Augusti 1622. quæ incipit: *Vniuersi*. Et ità affirmant Auila *de censuris, par. 2. cap. 7. dub. 7. in fin.* Zanardus *in summ. par. 2. præc. 2. c. 11. in fine*, Lazarius *de blasph. qu. 12. n. 79. vers. Post autem hæc scripta*, Carena *par. 2. tit. 9. §. 10. n. 48.* Diana *tom. 5. tr. 9. res. 22. ex par. 1. tr. 4. res. 27.* Quia si pœnitens prius obtineret absolutionē, facillimè omitteret denunciationem. Et ideò in casibus Inquisitionis remittendus est pœnitens, vt prius denunciet.

38 Verum si necessitas communionis vrgeret, & pœnitens sit timoratæ conscientiæ, & promittat quàm citiùs denunciare; potest Confessarius antè denunciationem illum absoluere. Ità sentiunt Zanardus *loc. cit.* Rodriquez *in summ. tom. 2. cap. 34. n. 6.* Peyrinus *tom. 2. in Constitut. 4. Greg. XI. §. 9. n. 24.* Sanctarellus *de hæres. cap. 9. dub. vnic. n. 16. in fin.* Nauarrus, & alij, quos citat, & sequitur Diana *vbi sup.* Carena *par. 2. tit. 9. §. 10. n. 48.* Thomas del Bene *tom. 2. de off. inquis. dub. 237. sect. 13. petit. 6.*

Si ædictum circa denunciationes, ab Inquisitoribus, & locorum ordinarijs, non publicetur, tenetur ne quis sub pœna excommunicationis denunciare delinquentes?

39 RESp. affirmatiuè. Quia obligatio denunciandi hæreticum, vel de hæresi suspectum sub pœna excommunicationis est perpetua: vt patet ex decreto, seu præcepto Sacræ Congregationis, edito die 3. Ianuarij 1623. tenoris sequentis: *Vniuersis, & singulis Christi fidelibus, tàm Ecclesiasticis, quàm secularibus vtriusque sexus, &c. præcipimus, & mandamus, quatenus infrà duodecim dies proximè computandos; quorū primos quatuor pro primò, & reliquos quatuor, primis quatuor immediatos pro secundò, & vltimos quatuor pro tertiò termino, & peremptorio, ac trina monitione canonica assignamus; omnes, & singulos hæreticos, seu de hæresi quomodolibet suspectos, de quibus notitiam habuerint, debeant nobis, vel R. Commissario nostro, quoad habitantes in Vrbe; quo verò ad alios extrà Vrbem, & vbiuis locorum degentes, Inquisitoribus, vel locorum ordinarijs, vel eorum Vicarijs Generalibus, sub excommunicationis maioris latæ sententiæ pœna, quàm in contrarium facientes ipso facto incurrāt, iudicialiter propalare. Cuius excommunicationis maioris absolutionem S.D.N. Papæ, & nobis reseruamus.* Eadem perpetua obligatio denunciandi sub excommunicatione, & alijs pœnis præcipitur ab Alexandro VII. in sua Bulla, quæ incipit *Licet aliàs*, edita die 8. Iulij 1660. Ideò etiamsi Inquisitores, & locorum ordinarij ex negligentia, vel ex alia causa, ædictum denunciandi hæreticos, & de hæresi quomodolibet suspectos, non publicarent: adhuc sub pœna excommunicationis essent ipsi denunciandi. Ità expressè etiam sustinent Suarez *de fide, disp. 20. sect. 4. nu. 11.* Portellus *in dub. regul. in verb. Denunciatio, n. 5. vers. Hoc tamen*, Carena *par. 2. tit. 9. §. 7. num. 34.* Fagundez *in 2. præc. Ecclesi. lib. 4. cap. 3. nu. 31.* Peyrinus *tom. 2. in Constitut. 9. Pauli V. §. 2. n. 27.* Diana *tom. 5. tr. 9. res. 24. ex par. 4. trac. 4. res. 41.* contra Freitam *de Confess. sollicit. q. 21. n. 44. & 58.* qui asserit fœminam non denunciantem Confessarium sollicitantem; si ædictum non publicetur, peccare quidem mortaliter, sed nō incurrere excommunicationem. Sed omninò dicendum incurrere, etiam excommunicationem; quia etiam Cōfessarij sollicitantes sunt de hæresi suspecti, vt probant Genuensis *in praxi, cap. 66. n. 2.* Acugna *de Confess. sollicit. q. 2. n. 20.* Castro Palaus *par. 4. tr. 4. disput. 9. punct. 6. n. 1.* Peyrinus, & Diana *locis citatis*, & alij.

Qui non denunciauit, & excommunicationem incurrit, si promittat illico denunciare, potest ne absolui virtute Bullæ Cruciatæ?

Resp.

40 RESp. quod Lucius *in summ. cap.* 24.*nu.* 11. Freitas *in tr. de Confess. sollic. q.* 21. *n.* 25. vt refert Diana *to.* 5. *tr.* 9. *res.* 23. *nu.* 1. *ex par.* 4. *tr.* 5. *res.* 35. *n.* 1. asserunt de fœmina sollicitata: illam absolui posse, virtute huius Bullæ ab excommunicatione; quàm contraxit ob omissam denunciationem; dum modò cogatur à Confessario denunciare Inquisitoribus: sicut retinens rem alienam, potest absolui cum proposito restituendi. Sed contrarium docent Sancius *in selectis, disp.* 11. *n.* 62. Auila *de censur. par.* 2. *cap.* 7. *dub.* 7. *in fine*, Trullenchus *in Bull. Cruc. lib.* 1. §. 7. *c.* 2. *dub.* 9. *n.* 11. Diana *vbi sup. n.* 2. Quia in re tàm graui non est facilè adhibenda fides promittenti denunciare. Et supposita excommunicatione, supradicta sententia non est tenenda: quia cùm à peccatis nemo absolui valeat, nisi à censura anteà sit absolutus: & à censura illa absolui nequeat per Bullam, nisi priùs satisfacta parte; scilicet Inquisitoribus: Ideò quia confitetur post terminum elapsum, se fuisse negligentem in denunciatione criminis ad Sanctum Officium, absolui non poterit: quamuis promittat se illicò denunciaturum. Sicut non est absoluendus excommunicatus ob concubinam: donec illam è domo priùs eijciat; nec sufficit, quod proponat illam expellere: vt docent Suarez *de censur. disp.* 7. *sect.* 5. *num.* 45. Guttierez *in quæst. canon. lib.* 1. *cap.* 5. *n.* 30. & 31. Sotus *in* 4. *dist.* 22. *qu.* 2. & 3. & alij.

Qui non denunciauit sortilegum hæreticum, uel de hæresi suspectum, quando tenetur, est ne ipse de hæresi suspectus, & vt hæretici fautor æstimandus, ac puniendus?

41 RESp. affirmatiuè, si ex officio, vel ex speciali præcepto denunciare teneatur. Quia sicut qui testimonium contra hæreticum ferre nolit, aut veritatem celat, aut diminutè manifestat, cùm ad veritatem dicendã, ab Inquisitore astringitur, fautor illius hæretici, & vt de hæresi suspectus puniendus, censetur: vt notat Sousa *in Aphoris. inquis. lib.* 1. *cap.* 25. *nu.* 6. 7. & 8. Pegna *in* 2. *par. direct. comment.* 78. *versic. Ergò priuati, & seq.* & communiter tradunt Doctores. Ità qui ex officio, vel ex speciali præcepto denunciare tenetur hæreticum, vel de hæresi suspectum, & illum non denunciat, est etiam ipse fautor hæretici, & vt de hæresi suspectus puniendus. Quia, vt ait Damasus Papa *in cap. Qui potest* 23. *qu.* 3. *Impietati fauet, qui potest perturbare peruersos, & non facit.* Ità etiam docent Suarez *de fide, disp.* 24. *sect.* 1. *nu.* 6. Sanchez *in Decal. lib.* 2. *cap.* 10. *n.* 15. Megala 3. *par. lib.* 3. *cap.* 1. *q.* 2. *nu.* 31. Diana *tom.* 5. *tr.* 12. *res.* 21. *n.* 8. & *seq. ex par.* 4. *tr.* 7. *res.* 21. *n.* 8. & alij, quos ipsi citant.

42 Dixi, si ex officio, vel ex speciali præcepto denunciare, teneatur. Quia vt notat Castro Palaus 1. *par. tr.* 4. *disp.* 3. *punct.* 5. *n.* 7. Communis omnium sententia est: te non esse fautorem hæretici, nisi aduersus iustitiam, & obligationem officij pecces. Sic Symanchas *tit.* 15. *n.* 13. Pegna *loc. cit.* Sanchez *dict. c.* 10. *n.* 15. Suarez *vbi sup.* Farinacius innumeros referens *de hæresi, q.* 182. *num.* 27. Quia cessante obligatione iustitiæ, tibi imputari non potest: hæreticum non corrigi; cùm tua non interfit, illum corrigere. At si ex iustitia obligatus sis, hæreticum capere, vel denunciare, quæ obligatio oriri potest, vel ex officio, vel ex speciali Inquisitoris mandato; tunc fautor hæretici dicendus es: Ità Castro Palaus. Qui tandem concludit: non esse fautores hæreticorum singulares personas, quibus ex officio non incumbit fidei fauere, & hæresim extirpare, vt docet Eymericus 2. *par. q.* 53. *n.* 3. Farinacius *q.* 182. §. 2. *n.* 36.

43 Addit etiam Pegna *par.* 2. *comment.* 78. *vers. At non videtur.* Quandoque, vel metu, vel obliuione, vel alia probabili causa contingere potest: vt quis, absque fautoriæ suspicione, denunciationem omittat. Nàm quid si e. g. sola vxor sciat maritum diebus prohibitis vesci

vesci carnibus,aut alia hæreticalia cõmittere:eumque cognoscat terribilem, qui facilè eam intcrimeret, aut malè tractaret, si illum denunciaret? Dices ne hanc esse fautricem? Ego planè ratione metus, putarem excusandam. In cæteris idem est iudicium,plurimumq; sunt singulæ circumstantiæ consideradæ. Hæc dicimus, vt moneamus, ex omissione denunciationis, hæreticorũ fautorem non debere quemquam facilè censeri, nec de hæresi suspectum haberi. Ità Pegna.

Qui tenetur denunciare, & non denũciat, est ne suspectus de hęresi uiolenter, uel uehementer, uel leuiter?

44 RESp. Alphonsum à Castro *de iust. hæret. punit. cap.*25. *lib.*2. asserere: suspicionem hanc esse violentam. Sed eius sententia nimis rigorosa existimatur à Carena *par.*2.*tit.*9. §.9.*n.*43.& à Symancha,Royas,& Pegna: & posset tantum locum habere, quando aliquis non solùm non denunciaret, sed eum hæretico nimiam familiaritatem, & amicitiam haberet.Tunc enim contra non denunciantem oriri posset violenta pręsumptio:Ità Carena,& Alphonsus Adauarez, Guerrero *in Thesauro Christianæ Religionis,tit. de hæret. n.*9. & Royas, qui alios allegat *sing. fidei* 5.*n.*18. Alij opinantur,suspicionem hanc esse vehementem: vt affirmat Lelius Zechius *in summ.tom.*1.*tit.de fide*, *rubr. de hæret.cap.*11.*n.*5.*vers.Tertia suspicio*. Hæc autem opinio aiunt Pegna,& Carena esset vera,quando nulla adesset causa probabilis, non reuelandi,vel in iudicio interrogatus, scienter eos celaret; iuxtà doctrinam Zanchini *de hæret.cap.*5.*n.*5. Vera ergò sententia est: huiusmodi non denunciantes regulariter esse tantùm suspectos de leui. Quia vt plurimum denũciare omittunt, non in defensionem hæresis, sed ex amicitia, vel ex alia causa: Ità docent Duardus *in Bulla Cœnæ, lib.*2.*canon.*1.*q.*33.*conclus.*1. *n.*17. Carena *vbi sup.n.*44.

Suspicio heresis quęnam dicitur modica, seu leuis, quęnam uehemens, seu magna,& quęnam uiolenta,seu maxima?

45 RESp. quod suspicio modica, seu leuis dicitur illa,quæ oritur ex modicis,& leuibus indicijs, seu coniecturis; & modica, & leui defensione tollitur; vt ex *c. Accusatus,extra de hæreticis in* 6. Suspicio magna, seu vehemens, & fortis est, quæ oritur ex magnis, vehementibus,ac fortibus coniecturis,argumentis, & indicijs; & non tollitur, nisi magnis, vehementibus, & fortibus defensionibus: vt ex eodem *c. Accusatus*.Suspicio tandem violenta, seu maxima est, quæ ex violentis, & conuincentibus oritur coniecturis, & violentat, ac cogit Iudicem,ad credẽdum,nec tergiuersatione refellitur; vt ex eodem *c. Accusatus, & ex cap.Cum contumacia, extra de hæret. in* 6. et ità docent Eymericus *par.*2.*q.*46. *nu.*2.*& seq.* Pegna *comment.* 80. Carena *par.*3. *tit.*12.§.3.*n.*4.Farinacius *q.*188. *nu.*23. & alij communiter.

Quisnam pręsumitur de hęresi suspectus, uel leuiter, uel uehementer, uel uiolenter?

46 RESp. quod leuiter de hæresi suspectus præsumitur, qui frequenter peierat,vel vitam gerit deprauatam, vel blasphemando verba hæreticalia non frequenter, sed raró euomit, vt affirmat Eymericus *in direct. p.*2.*q.*41. *nu.*6. vel Sacramenta ministrat in malo statu,vel sine iurisdictione, & potestate,vel bis repetit Sacramentum non repetendum,vel secundas nuptias contrahit, viuente priori coniuge, vel per annum existit in excommunicatione extra causam fidei, vel in Sacramento confessionis ad venerem,aut ad alia flagitia pœnitentem prouocauit.Et similes. Ità docet Castro Palaus *p.* 1. *tr.*4.*disp.*7.*punct.*1.*n.*1.

47 Vehementer de hæresi suspectus est, qui

qui ex verbis, vel factis efficaciter hæresim concludentibus, arguitur, quod sit hæreticus. Vt si quis in verbis hæreticalibus blasphemando nõ rarò, sed frequenter, & pluries prorumperet; vt ait Eymericus *loc. cit. nu.*5. Vel diebus prohibitis absque necessitate, & Superioris facultate carnibus vesceretur: aut diceret propositiones fidei contrarias, quæ explicitè scire debet; quãuis hæc interdum ex ingluuia, & vgulositate, & ab ignorantia, absque vllo mentis errore prodire possint: vt docet Pegna *par.*2.*direct.comment.*80. *litt.C.* Vel si quis vocatus ad respondendum de fide, & intra terminum assignatum absque causa non compareat: vt ex *c. Cum contumacia de hæret.in 6.* Vel qui scienter directè, vel indirectè Inquisitionis officium impediret: vt ex *cap. Vt Inquisitionis negotium de hæreticis in 6. §. vlt.* quia reputatur hæreticorum fautor, & defensor. Vel qui impedientibus inquisitionis officium præstaret scienter consilium, auxilium, & fauorem: ob eandem rationem, quia faueret hæresi: vt habetur *in dicto cap. Vt Inquisitionis.* Vel si hæreticos ab Inquisitoribus citatos, & eorum credentes instrueret, quomodò veritatem celare possint, vel falsum deponere: *vt ex cap. Accusatus de hæreticis in 6. §. fin.* Vel qui faueret, defenderet, reciperet hæreticum, quà hæreticus est: non quia sibi est consanguineus, vel amicissimus, *ex cap. Excommunicamus* 1.§. *Credentes de hæret.* Vel qui cum hæreticis specialissimam contraheret amicitiam, & familiaritatem: iuxtà *cap. Inter sollicitudines de purgat. canonica.* Vel qui in causa fidei conuictus, dixisse in iudicio falsum; reuocaret quod antea fuerat confessus: vt colligitur ex *cap. Litteras de præsumptionibus*. Vel tandem qui in partibus vltramarinis, absque Superiorum licentia commorantes, detrahunt Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Constitutionibus, et alia à fide deuia in suis sermonibus, & secretis colloquijs euomere, non verētur: vt ex *extrauag. Ioannis XXII. Ad nostram de regularibus* inter communes. Supradicti omnes tanquam de hæresi vehementer suspecti habendi sunt. Ità Eymericus *q.*56. Castro Palaus *loc.cit.n.*2. Thomas del Bene *par.*1. *dub.*166. *n.*3. & alij.

48 Violenter de hæresi sunt suspecti, qui verbis, vel factis coarctant Iudicē ad credendum, quod sint hæretici: vt docent Pegna *par.*2.*q.*55.*comment.*80. *vers.Tertia suspicio*, Symanchas *de cathol.institut.tit.*50.*nu.*4. Lelius Zechius *in summ.par.*1.*tit.de fide, rubr.de hæret. c.*11.*n.*5. Vt si quis transit, vel redit ad ritus Iudæorum, vel Saracenorum, aut aliorum infidelium, *cap. Contra Christianos de hæret. in 6.* Item si quis in causa fidei excommunicatus, per annum in excommunicatione animo pertinaci durauerit: quia anno elapso, vt hæreticus condemnatur, *cap. Cum contumacia de hæret.in 6.* Item si quis non fateatur crimen, postquam est conuictus, nec consentit abiurare: quia est vt hæreticus impœnitens condemnandus, *ex cap. Ad abolendam, eod.tit.* Item si quis post abiuratam hæresim, de qua conuictus fuerat, in eandem relabitur: vel posteà cum hæreticis communicat, eos visitando, receptando, deducendo, associando, munera eis donando, vel dona mittendo: *cap. Accusatus, §. Ille quoque de hæret.in 6.* Item qui cum essent sanæ mentis, in corporis infirmitate, & morbo constituti, petierunt hæreticos, se consolaturos: vt hæretici habentur: ex *cap. Filij de hæret. in 6.* Item qui de hæresi suspecti, vel diffamati, & morti propinqui petierunt, eosdem hæreticos consolantes, quamuis post perditam loquelam, vel mentem amissam, eam consolarionem, seu verius desolationem receperint, vt ex *dicto cap. Filij*. Ità etiam notant Pegna *par.*3. *comment.*24. cum alijs Doctoribus Farinacius *de hæresi, q.*187. *à n.* 23. *vsque ad* 53. & alij.

Omittentes denunciare, qui denunciare tenentur, quàm pœnam incurrunt?

Resp.

49 RESp. incurrere, primò pœnam excommunicationis, quę quãuis Gregorius IX. *in sua extrauag.* præcipiat: *Excommunicationis sententia percellatur*: vt refert Pegna *in 2. par. direct. cap. 2. comment. 2. vers. Diximus.* Ex quibus verbis patet excommunicationem non esse ipso facto latam, sed per sententiam esse ferendam. Tamen ex ædictis Sancti Officij, hæc excommunicatio est ipso factò lata, & reseruata; itaut denunciare omittens, ab ea absolui non possit, quousque denunciet. Ità Carena *par. 2. tit. 9. nu. 25.* Castro Palaus *par. 1. tr. 4. disp. 2. punct. 4. n. 21.* Thomas del Bene *par. 1. dub. 25. n. 1.* Secundò, qui tenetur denunciare, & non denunciat, redditur de hæresi suspectus, si nulla rationabili causa excusari potest: vel in iudicio interrogatus, scienter veritatem occultauit; vt supra probatum est. Tertiò, punitur pœna fautoris hæreticorum: vt etiam probatum est suprà, & docet cum nonnullis alijs Pegna *2. par. direct. qu. 55. comment. 78. vers. Postremò*; dummodò nulla probabili causa excusetur.

Denunciatio quomodò facienda est, vt quis à Cõfessario possit absolui?

50 RESp. denunciationem esse necessariò faciendam in scriptis, cum expressione nominis denunciantis, & illius subscriptione; si sciat scribere. Vel saltem verbis, quæ à Notario statim scribentur. Et non denuncians hoc modò, non potest à Confessarijs absolui. Ità Genuensis *in praxi, cap. 18. n. 2.* Carena *par. 2. tit. 9. num. 27.* Qui etiam affirmant, quod denunciationes non solent recipi, nisi denuncians cum iuramento examinetur. Et Eymericus *par. 3. direct. fol. 415.* agens de secundò modò procedendi in causis fidei per denunciationem, inter cætera, docet. Quod Inquisitor iurare facit ad quatuor Dei Euangelia ipsum denunciantem de veritate dicenda super denunciatis. Et præstito iuramento, interrogabit eum: vndè scit esse vera, quæ denunciauit; et si vidit, vel audiuit. Si dicat se vidisse, interrogabit eum, vbi vidit, & quando, & quoties, & per quem modum, & qui erant præsentes. Si dicat, quod non vidit; sed audiuit: interrogabit eum Inquisitor, à quibus audiuit, & vbi: & quando, & quoties, & per quem modum, & quibus præsentibus audiuit: formando articulos de quolibet prædictorum singulariter, & diuisim. Et postremò iniungitur ei iuramentum, tenere secretum, quidquid ibi dixit, vel ab Inquisitore ei dictum fuit. His peractis nullę sunt ampliùs denunciantium partes: sed Iudici totum relinquitur, vt ipse inquirat de delicto, ac de delinquente.

Si quis nollet suam denunciationem subscribere, esset ne alicuius momenti eius denunciatio?

51 RESp. quod aliqui Doctores, quos sequitur Paramus *de orig. inquisit. lib. 3. q. 6. n. 93.* respondent cum distinctione. Vel enim in denunciatione sunt nominati testes, vel non. Si primò modo nominati fuerunt testes, eius denunciatio est alicuius momenti æstimanda: Quia Inquisitor potest ad illorum testium examinationẽ procedere. Nàm si Inquisitor, vt docent Farinacius *de hæresi, q. 185. nn. 20. & q. 12. nu. 39. lib. 1. praxis*, Castro Palaus *par. 1. tr. 4. disp. 8. punct. 2. n 7.* Clarus *practic. q. 14. vers. Vlterius dixi*, Decianus *tr. crimin. lib. 3. cap. 25. num. 7.* & alij, potest procedere ad examinationem testium, quos denunciauit inimicus. Ergò multò magis poterit procedere ad examinandos testes, quos denunciauit persona suspecta: qualis est denunciator incognitus, & occultus. Hæc autem sententia communiter non probatur à Doctoribus, quos refert, & sequitur Farinacius *q. 185. n. 68.* Quia nominatio illa testium, cum procedat à persona incognita, non est authentica, sed potius suspecta. Ergò non debet sola, Iudici sufficere: vt ex illa ipse specialem faciat inquisitionem, quæ de se præ-

prærequirit infamationem. Et ità seruatur in Tribunali Sanctæ Inquisitionis Generalis Romæ. Ideò dicendum, quod siuè denunciator testes nominat, siuè non: dum proprio nomine se non subscripsit: eius denunciatio, tanquam nullius momenti repelli debet. Quia præsumitur falsa: & aliàs daretur improbis occasio, probos viros infamandi. Ità Farinacius *loc. cit.* Symanchas *in Enchirid. violatæ Religionis, tit. 22. rubr. de inquisit. ordine, n.* 8. Thomas del Bene *par. 1. dub. 183. nu. 11. & 12.* Castro Palaus *par. 1. tr. 4. disp. 8. punct. 3. nu. 4.* Diana *to. 5. tr. 10. res. 44. ex par. 4. tr. 8. res. 41.*

CAPVT XIV.

De modo procedēdi contra Sortilegos, & de hæresi suspectos.

Contra Sortilegos, & Magos, potest ne Inquisitor procedere summariè, simplicitèr, & de plano, & absque iudicij strepitu, & figura?

1 RESp. affirmatiuè, quia ità expressè deciditur *in cap. Statuta de hæreticis in 6.* & in Constitutione Alexandri IV. quæ incipit: *Capientes*, edita anno 1251. & alia Vrbani IV. edita 1261. cuius initium est, *Licet ex omnibus*: vt refert Pegna inter litteras Apostolicas, & mentionem facit *3. par. direct. q. 54. commen.* 193. & docent Royas *in singularibus fidei, singul.* 145. *nu.* 3. Scaccia *de iudic. cap. 52. nu. 2. & 3.* & alij communiter.

2 Nequè obstat, quod ait Decianus *tract. crim. lib. 5. cap. 34. n. 9.* Hoc priuilegium intelligendum esse Inquisitoribus concessum, quoad causas leues, & non præiudiciales; non autem in præiudicialibus, & in illis, quæ infamiam inferunt; vt sunt supradictæ præcipuè, quia *in cap. Vt officium, §. 1. de hæreticis in 6.* dicitur: *In crimine hæresis procedendum esse, iuxtà canonicas sanctiones: & in §. Si verò: iuxtà formā Ecclesiæ.* Quia Textus supradicti sine vlla limitatione affirmant: Inquisitores in causis hæreticæ prauitatis, procedi posse simpliciter, summariè, & de plano. Et iuxtà canonicas sanctiones, & formam Ecclesiæ proceditur, cùm procediture ex Priuilegio, & Constitutione Sedis Apostolicę, simpliciter, & de plano, & sine figura iudcij: vt docent Pegna *comment.* 103. Royas *sing.* 145. *n.* 13. Farinacius *q.* 185. *num.* 13. & alij.

Quid importat procedere, summariè, simplicitèr, & de plano, absque strepitu, & figura iudicij?

3 RESp. hoc determinatum, & declaratum fuisse à Clemente V. in Concil. Viennen. anno 1307. *cap.* 2. his verbis: *Sæpè contingit, quod causas committimus, & in earum aliquibus simpliciter, & de plano, ac sine strepitu, & figura iudicij, mandamus. De quorum verborum significatione à multis contēditur, & qualiter procedi debeat, dubitatur. Nos autem dubitationem huiusmodi, quantum nobis est possibile, decidere cupientes, hac in perpetuum valitura Constitutione sancimus. Vt Iudex cui taliter causam committimus, necessariò libellum non exigat, litis contestationem non postulet, tempore etiam feriarum, ob necessitates hominum, indultarum à iure, procedere valeat: amputet delationū materiam; litem quantum poterit, faciat breuiorem; exceptiones, appellationes, & iurgia, testiumque multitudinem superfluam refrenando. Non sic tamen Iudex litem abbreuiet, quin probationes necessariæ, & defensiones legitimæ omittantur. Citationem verò, ac protestationem iuramenti de calumnia, vel malitia, siuè de veritate dicenda, ne veritas occultetur, per commissionem huiusmodi intelligimus non excludi.*

4 Ex qua Constitutione clarè patet, integra remanere, quæ sunt iuris naturalis. Nàm probationes necessariæ, ad veritatem indagandam, omitti non debent. Et citatio partium, & illarum de-

defensiones legitimæ conceduntur; ac etiam expostulatur iuramentum calumniæ, veritatis, & malitiæ: vt notant Farinacius *de hæresi, q.* 185. *n.* 14. *& seq.* Sousa *in Aphorism. inquis. lib.* 2. *c.* 1. *nu.* 2. *& seq.* Carena *par.* 3. *tit.* 1. *n.* 2. & alij.

Quotupliciter in iudicio contra supradictas personas procedi potest?

5 RESp. tripliciter, nempè, vel per accusationem, vel per denunciationem, vel per inquisitionem. Proceditur via accusationis, quando quis assumit sibi onus probandi, quæ contra reum opponit. Proceditur via denunciationis, quando quis refert tantum alterius crimen, & non vult sibi assumere onus probandi. Et in hoc differt accusator à denunciatore: eò quod accusatori incumbit onus probandi, non autem denunciatori. Proceditur via inquisitionis, quando Iudex, non ad alicuius instantiam, sed ex officio procedit, ad commissi criminis authorem inuestigandum. Ità docent Pegna *par.* 3. *comment.* 13. Farinacius *de hæresi, q.* 185. *n.* 21. *& seq.* Castro Palaus *par.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8. *punct.* 2. *n.* 1. Carena *loc. cit.* & alij communiter.

Quonam modò proceditur per viam accusationis in S. Tribunali Inquisitionis?

6 RESp. hunc modum procedendi per viam accusationis esse in hoc S. Tribunali consuetudine abrogatum: & loco accusatoris est constitutus Minister Fiscalis: qui non se subscribit ad pœnam talionis, aut ad alias, quas falsi accusatores pati solent: sed iurat: se accusare, non ex malitia, sed ex necessitate officij, & ob bonum publicum compulsus; nec accusat, nisi testes habeat. Ità Pegna *comment.* 14. *nu.* 67. Farinacius, Castro Palaus, Carena *locis citatis*, & alij. Si autem quis, hoc non obstante, officium accusatoris instet, & velit pœnis subijci: Inquisitor debet illum acceptare; ità tamen, vt accusationem proponat in scriptis, iuxtà textum *in cap.* 1. *&* 2. *qu.* 8. *de accusat.* vbi habetur: *Accusatorum personæ nunquã recipiantur sine scripto.* Hæc autẽ scriptura sufficit, si fiat à Notario, proposita quærela ab accusatore coram Iudice: vt notat Pegna cum alijs Doctoribus 3. *par. comment.* 14. *vers. Vbi autem.* Qui etiam docet non esse necessarium; vt accusator se inscribat ad pœnam talionis, neque ad hoc est compellẽdus: sed si in probatione defecerit, acriter coercendus est, arbitrio Inquisitoris. Non tamen puniendus est pœna talionis, *l. in prauitatis, ff. ad Turpilit*, Glossa *in c. Tuæ, verb. Effectum de procurat.* Quod etiam tenent Couarruuias *lib.* 1. *var. cap.* 9. *n.* 1. Ioannes Royas *in singularibus fidei, singul.* 6. *n.* 6. Castro Palaus, & Carena *locis citatis*, & alij.

Si Accusator verè se inscripsit, & ad pœnam talionis se obligauit; qua pœna est puniendus, si in probationibus defecerit?

7 RESp. quod non erit puniendus ea pœna, quàm reus recepturus esset, si crimen probatum fuisset, sed mitius. Nec erit tradendus Cutiæ seculari, si formalẽ hæresim reo obiecerit, nec probauit. Quia accusator minus nocet, quàm testis: cùm solus ipse non sufficiat ad conuincendum reum: & testes falsi non puniuntur pœna talionis. Et nunquam in hoc S. Tribunali consuetudine receptum fuit, vt accusator pœna talionis plectetur. Et ità videtur probare Textus in *cap. Super his de accusat.* Sed quamuis pœnam talionis subire non debeat; tamen si defecerit in probatione, grauiter puniendus est, arbitrio Inquisitorum: quia habetur vt calumniator, & tanquam calumniator puniendus est. Ità Royas *in singularibus fidei, singul.* 8. Pegna *vbi sup.* Farinacius *de hæresi, q.* 185. *n.* 37. Castro Palaus *p.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8. *punct.* 2. *n.* 2. & alij.

Inimicus capitalis, potest ne admitti in dicto crimine, tãquam accusator?

Resp.

8 RESp. Eymericum *3. par. direct. qu. 67.* Pegna ibi, *comment.* 116. Campegium *in addit. ad Zanch. tr. de hæreticis, litt. D. verb. Omnis*; & alios docere, inimicum capitalem non esse admittendum ad accusandum. Quia inimicus non præsumitur procedere zelo iustitiæ, sed liuore vindictæ; ac proindè præsumitur calumniator. Secundò, quia in quolibet delicto quantumuis graui inimicus capitalis repellitur à testimonio dicendo, ex Textu *in l. 3. ff. de testibus, & l. 1. §. Præterea, ff. de quæstionibus*, & Authent. *Si testis productus, Cod. de testibus*. Sed qui excluditur à testificando excluditur, etiam ab accusando, ex *cap. Testes 2. q. 7. cap. Sanè 15. q. 3. cap. Super prudentia, 12. q. 2.* & tradit latè Decianus in *tr. crim. lib. 3. c. 25.* Ergò, &c.

9 Verum admitti posse inimicum ad accusandum, cautè tamen, & vt suspectum, docent Clarus *in pract. qu. 14. vers. Vlterius dixi*, Gigas *de crim. læs. Maiest. lib. 2. rubr. Qui accusare possunt, q. 6. n. 13.* Decianus *loc. cit. n.*, Parisius *consil. 2. n. 54. & 75. lib. 4.* Farinacius *de hæresi, q. 185. n. 29. & lib. 1. praxis, q. 12. n. 39.* Castro Palaus *par. 1. tr. 4. disp. 8. pun. 2. n. 7.* Quia accusator non probat crimen commissum, sed exhibet probationem. Ergò dum accusator fidem non facit: quia non assumitur, vt testis, nulla est efficax ratio, illũ excludendi ab accusatione: præcipuè cùm ex illius admissione possit, damno publico præcaueri. Et si ad hæc crimina accusanda, nõ admittatur inimicus, difficilè inuenietur, qui accuset. Ità etiam docent Diana *tom. 5. tr. 10. resol. 50. n. 2. ex par. 4. tr. 8. res. 45.*

Accusator potest ne desistere ab accusatione incepta?

10 RESp. in multis casibus accusatorem posse, & debere desistere ab accusatione incepta. Et primò si aduertit, se errasse, accusando innocentem pro reo. Vel si dubitet errasse, & post diligentem inquisitionem, adhuc in dubio perseueret. Secundò, si videat, se non posse probare, quod in accusatione dixit contra aliquem: quia tunc in accusatione persistendo, esset calumniator. Tertiò, potest desistere, si Iudex accusationem non admittat, vel eam admissam rescindat. Quia hoc facere potest Iudex, si videat, libellum habere aliquem defectum substantialem: vel si accusatus non possit, sine magna Reipublicæ perturbatione puniri. Tunc enim potest Iudex Supremus, seu Princeps accusationem inchoatam abolere; ne sequatur damnũ publicum. Et similiter si accusatus, bono publico censeatur cessionarius, vel valdè vtilis. Iudex verò inferior, quia ad ipsum non spectat principaliter, boni publici promotio: sed iniuncti officij administratio: non potest prætextu maioris boni publici accusationem admissam abolere, & se à negotio eximere: quia sic sæpè posset liberare quos vellet: potest tamen, Principem monere, quid iudicet expedire, & interim sententiam suspendere: donec à Principe de tali re resolutionem habeat: vt notat Thomas del Bene *par. 1. de off. inquis. dubit. 181. petit. 6. nu. 1. & seq.* Non potest autem accusator desistere, quando tenetur accusare, vel sine auctoritate Iudicis post litem inchoatã. Et si aliter quàm conueniens est, desistat; potest Iudex procedere per inquisitionem; ex communi Doctorum sententia.

Si accusator post factam rei accusationem velit ab illius accusatione desistere, est ne ab Inquisitore exaudiendus?

11 RESp. non facilè esse audiendum: quia huiusmodi crimen est grauissimum, & multum Reipublicæ, & bono communi interest: vt reus, siuè ille sit, qui fuit accusatus, siuè accusator ipse, puniatur: quia Iudex non minus accusatorem ad docenda, quæ detulit: quàm reum ad purganda, quæ negat, debet vrgere: vt ex *l. vlt. in fin. C. de*

C.de abolit. Ità Pegna *par.3.direct.comment.14. vers.Item si reus.* Qui etiam addit: idem seruandum esse cum eo, qui denunciauit, si dicat, falsum denũciasse, aut quid simile; non enim est facilè audiendus, nè fortè cum denunciato, vel cum testibus, ad crimen occultandum, conuenerit.

Si testes producti ab accusatore contra reum, vel nihil probent, vel nō plenè, delictum: potest ne aliquandò Inquisitor, consulere accusatori, vt desistat, vel amoueat verbum accusationis, & apponat denunciationis?

12 RESp. vt suprà dictum est: hoc non esse facilè agendum, vt ait Pegna *loc.cit.vers. Atque ex his.* Sed aliquandò Inquisitori hoc licere: vt expresſè docet Eymericus *3.par. direct.n.71.in tit. Modus continuandi processum per accusationem,* vbi ait: Inquisitor mandabit accusatori, quod nomina testium producat, quibus productis, citabuntur, & examinabuntur diligenter medio iuramento. Et si reperiatur, quod nihil faciant ad factum; Inquisitor consulet accusatori, quòd desistat; & ipse Inquisitor supersedeat. Si autē reperiatur, quòd testes non plenè probent: licet eorum dicta indicia magna faciant; consulet Inquisitor accusatori; quod amoueat verbum accusationis, & apponat denunciationis; vt sic Inquisitor procedat ex officio, & non ad partis instantiam, propter accusatoris graue periculum. Hæc Eymericus.

In causis ad Sanctum Officium spectantibus, inhabilis admittitur ne ad accusandum?

13 RESp. affirmatiuè: quia sicuti in causis fidei, inhabiles possunt testimonium ferre; ità etiam possunt accusare. Quia valet argumentum de teste ad accusatorem: ex *c.Super prudentia 12.q.2.l. Qui cum maior, §.1.ff. de bonis liberorum.* Et ità docent Farinacius *de hæresi qu.185. nu. 23. & seq.* Sousa *in Aphorism.lib.2.cap.2. num.6.* Carena *par.3.tit.1.§.1.n.5.& 6.*

In hoc S. Tribunali accusator habetur ne loco testis, vt denunciator?

14 RESp. affirmatiuè à Carena *loc. cit. nu. 20.* nisi sit inimicus: & ità etiam sentiunt Royas *singul.7.* Farinacius *de hæresi,q.185.n.32.* Sousa *in Aphorism.lib.2.cap.2.n.8.* & alij, quos ipse refert. Quamuis in alijs casibus accusator non possit esse testis in causa, in qua est accusator, ex *cap. in omni negotio de testibus,* vt docent Sotus *de tegend.secret. membr.2. qu.4. & 5.* Nauarrus *de iudic. n.19.* Thomas del Bene *par.1.dub.181.petit.10.n.8.*

In dicto Sancto Tribunali quomodò instituenda est accusatio?

15 RESp. quod Eymericus *3. par.direct.n.67.* satis expresſè docet modum, quo quis procedere debet per viam accusationis, & ibi Pegna *comment. 14.* ac etiam Paramus *de origine S.Inquis.lib.1.q.9.n.17.& n.93.* Vbi ait non esse necessarium, exprimi in accusatione locum loci; vt Canonistæ loquūtur: scilicet specialem locum. E.g. domū, vel Ecclesiam talis Ciuitatis; & tempus præcisum commissi criminis: sed tantum mensem, & annum, & Ciuitatem, &c. Ne accusatus, in notitiam testium, antequam producantur, deueniat: et quia solemnitates *l.libellorum, ff.de accusat.* non necessariò in hoc crimine obseruari debent: *cap.fin. de hæreticis in 6.* & ità etiam docet Castro Palaus *par.4.tr.4. disp.8.punct.2. nu.4.*

Si reus petat exprimi diem, & horam cōmissi criminis, vt probet se tunc fuisse absentem, est ne cogendus accusator illas exprimere?

16 RESp. quod quamuis Gomez *cap. 1.n.4.* cum alijs neget; accusa-

torem esse in tali casu cogendum, ad declarandum diem,& horam commissi criminis: Tamen probabilius docet Clarus *quæst.*12.*n.* 13. cum nonnullis alijs esse cogendum. Quia alioquin tolleretur reo defensio: cùm non aliter probare posset: se crimen illud non commisisse; nisi ostendendo,eo tempore non potuisse illud committere; vel propter sui absētiam, vel infirmitatem, vel ob aliud impedimentum. Verùm si accusator non recordetur diem, neque horam,potest iurare, non recordari. Et si recordetur diem, & horam; non tamen tenetur probare: quia adhuc non se obligauit. Ità Clarus, & alij. Immò si non coactè,sed spontè diem, & horā expresserit; & posteà probare non possit, crimen esse commissum illo tempore, sed in alio; poterit adhuc sequi rei condemnatio. Quia si per testes verè probetur, crimen esse commissum; nihil refert, quod erratum sit in die, & hora. Quia non punitur ob diem, & horam, sed quia constat crimen esse verè commissum.

Accusator, vt rei delictum probet, & calumniator non censeatur, quid sufficit?

17 RESP. sufficere, si probet semplenè rei delictum: nempè vel per vnum testem oculatum, & omni exceptione maiorem, vel per notoriam famam,vel per indicia æquipollentia: quia tunc reus,interrogatus à Iudice, debet delictum confiteri; & si confiteri nolit, potest torqueri. Ità Nauarrus in *summ.c.* 25.*n.*35. ex Bartolo in *l. fin.nu.* 7.*ff.de quæst.* Aretinus *in pract.crimin. de accusat.c.*5.*nu.*6. Farinacius, & alij.

Frequentissimus modus procedendi in S.Officio est per viam denunciationis, quid ergò est denunciatio iudicialis?

18 RESP. quod est mera criminis manifestatio,qua denunciator crimen sui proximi Inquisitori,seu Superiori Prælato, tanquam Iudici denunciat; vt ille ex officio faciat, quod secundùm ius ei videbitur. Ità colligitur ex *cap.*2.*& 3.& ex cap. Super his, & c. Nouit de iudicijs*. Et ità docent Hostiensis *in summ. de denunciat.* §.1. Pegna 3.*par. direct. comment.* 15. Clarus *in pract.crimin.*§.*fin.qu.*7. & alij communiter. Hæc autem denunciatio porrigi potest Iudici, vel in scriptis, vel verbo tantùm iurata, & Notario scribente, vt aiunt Pegna ibid. Bossius *tit. de denunciat.n.*14.Carena *par.* 3.*tit.*1. *nu.*21. & alij *in l.ea quidem, C.de accusat.* Differt denunciatio ab accusatione. Quia denunciator iudicialis non intendit primò, & per se punitionem delicti: sed tantùm eius reuelationem, seu manifestationem Iudici: nec tenetur, vt tenetur accusator, rei crimen probare,vt omnes affirmant;sed Iudici illud reuelat, vt ipse prouideat, & iustitiam faciat. Vt dictum est *cap.præcedenti.*

Denunciatio facta in scriptis sine subscriptione denunciantis,si in ea nominentur testes; est ne ab Inquisitore recipienda, vt testes nominati examinentur?

19 RESP. negatiuè. Quia quamuis Ludouicus Paramus *de orig. S. Inquis.lib.*3. *q.*6.*n.*91. *& seq.* affirmet, Inquisitorem posse huiusmodi denunciationem non subscriptam recipere,& testes nominatos examinare. Tamen Carena 3.*par.tit.*1. §.3.*n.*22. testatur: nunquam se vidisse, hoc ab vllis Inquisitoribus seruari. Immò Farinacius *n.*68.testatur seruari contrarium in supremo Sanctæ Inquisitionis Tribunali. Quia denunciatio hæc iudicialis fieri debet in scriptis, cum expressione nominis denunciantis, & eius subscriptione, si scribere sciat. Et non denuncians hoc modo,non debet recipi, nisi cum iuramento examinetur; vt probāt Genuensis *in praxi, cap.*18. *nu.*2. Zechius *de casibus reseruatis, casu* 2.*ver-*

sic. Declaratur. Lazarius *de blasph. qu.* 12.*n*.74. Riccius *dec*.135. *to*.2. Carena 2.*par. tit*.9.§.7.*n*.27. Denũciatio enim, proprio nomine non subscripta, præsumitur falsa. Alias improbis daretur occasio, probos, & innocentes infamandi: vt optimè notarunt Symanchas *tr*.43. *de cathol. institut. rubr. de ordine procedendi*, *n*.10. *& in Enchirid. violatæ Relig. tit*.22. *rubr. de inquis. ordin. nu*.8. Farinacius *n*.68. Clarus *q*.5.*n*.4. Franciscus Porrus *in suo fasciculo rerum criminal. fol*.55. *vers. Memini*, Sousa *in Aphoris. Inquis. lib*.3.*cap*.3. *num*.11. & alij. Nec admittenda est opinio Parami existimantis: posse Inquisitores in dicto casu ad testium examinationem procedere. Quia nominatio illa testium non est authentica, sed potiùs suspecta, dum est à persona incognita. Ergò nõ debet sufficere Iudici, vt specialem inquisitionem faciat, quæ de se prærequirit infamiam. Ità Farinacius *qu*. 185.*n*.68.

20 Forma denunciationis, & stylus, quẽ Inquisitores seruare debent, in illis recipiendis optimè ponitur ab Eymerico 3.*par. direct*.*n*.68. & ibi Pegna *comment*. 13. Facta autem denunciatione Inquisitor procedit, non ad instantiam partis, sed ex officio, examinando testes, quos denunciator allegauit, vel alios, ex quibus veritas innotesci possit. Et si denunciator testes alios non nominauit; sed solum ipse de visu deposuit; non debet Inquisitor statim, ad specialem inquisitionem procedere, si denunciatus sit nobilis Religiosus, aut alias non suspectus, ob grauem infamiam, quæ indè oriri posset; sed matura deliberatione dictum denunciantis expendere debet.

Si denunciator conuincatur falsum denunciasse, qua pœna est puniendus?

21 RESp. quod tanquam calumniator, & testis falsus est puniendus arbitrio Inquisitoris. Quia ex sola ipsa denunciatione, si falsum deponat, grauissimè ledit denunciatum. Aperit enim viam Inquisitori, ad inquirendũ contra illum. Ergò meritò puniri debet, vt calumniator. Ità Pegna 3. *par. comment*.40. *vers. Ad hac*. Est etiam puniendus, vt testis falsus. Quia dum ipse assumitur in testem contra reum ex generali consuetudine inquisitionis, vt notauit Symanchas *in cathol. institut. tit*.19. *rubr. de denunciat. n*.17. *& titul*. 64. *de testibus*, *n*.55. Ergò tanquam testis falsus puniendus est. Ità Carena 3. *par. direct. tit*.1.§.3.*n*.20. Castro Palaus *par*.1.*tr*.4.*disp*.8.*punct*.3. *n*.1. & alij.

Quænam modò Inquisitores procedunt in causis fidei per viam Inquisitionis?

22 RESp. quod in S. Officio, vt obseruat Pegna 3.*par. direct. comment*.13. dupliciter proceditur, vel per inquisitionem generalem, vel per specialem. Inquisitio generalis est, quando expressè non proceditur aduersus aliquem delinquentem; sed solùm in genere proponitur, vt delinquẽtes aliquo modo contra fidem manifestẽtur. Et fieri solet ab Inquisitoribus, cùm singulis annis proponunt edicta: quæ obligant fideles, ad delinquentes denunciandos. Hæc autem inquisitio nullam requirit præcedentẽ infamationẽ, quia nemini perniciosa est: sed potiùs vtilis, cùm instituta sit, ad præcauenda mala, & ad delinquentes repellendos. Ità colligitur ex Textu in *cap. Excommunicamus* 1.§. *Audiuimus*, *& §. Vltimò de hæreticis*. Specialis autem inquisitio est, quando aduersus aliquem specialẽ, & nominatum, Inquisitor procedit: tũ ipsum interrogando, tum testes examinando. Hæc autem inquisitio fieri non potest: nisi infamia præcedat; vt habetur in *cap. Qualiter, & quando de accusationibus*. Et ità docent Clarus *in praxi*, §.*fin*.*q*.5.*vers. Poterit*, *& q*.20. *& q*.50.*vers. Item quia*, Pegna 3. *par. comment*.16. Farinacius *q*.181.*n*.43. Sousa *lib*.2.*c*.3. Castro Palaus *par*.1.*tr*.4.*disp*. 8.*punct*.4.*n*.1. Carena 3.*par. tit*.1.§.2.*n*. 13. & alij.

13.& alij. Notat verò Pegna *comm.19.* quod hic modus fabricandi processus per inquisitioné,laboriosior est illo,qui fit per denunciationem, propter incertitudinem infamiæ, qua hic modus procedendi nititur veluti principio, & fundamento. Et ideò Eymericus *n.78.* docet, quod processus, qui non fit ob accusationem, vel ob denunciationem alterius,sed fama publica, vel clamosa insinuatione deficiente,& sic non ad instantiam partis, sed ex officio Iudicis: continuabitur sic. Nàm prædicta insinuatio,vel famę reclamatio deducta ad aures Inquisitoris,& inserta in processu pro sui fundamento; Inquisitor faciat citari aliquos testes,& præsertim personas graues, & bonas; & coram Notario,& duabus personisReligiosis, & honestis inquiret de fama tantùm cum illis. An sit veraciter apud bonos, & graues,ille,de quo agitur de hæresi, infamatus. Hæc Eymericus. Videndus etiam est Iulius Clarus *in pract. crim. §.fin.q.5.vers.Poterit igitur,& q.6.in princip.*vbi eruditè tractat hunc procedendi modum.

Inquisitores in causa suspecti de fide, possunt ne procedere ad inquiréndum,ex leui suspicione,& sine præcedente infamia?

23 RESP. quod, vel loquimur de inquisitione generali,vel de speciali contra aliquem particularem. Si primò modo, suspicio leuis, etiam non præcedente diffamatione,sufficit, ad generaliter inquirendum: non solũ per viam accusationis, vel denunciationis: sed etiam per viam inquisitionis. Ità colligitur ex *cap. Accusatus de hæreticis in 6.*& ità docent Symanchas *de cathol.institut.tit.44.n.9.* Areletanus *de hæreticis notab.26.*Rolandus à Valle *consil.8.n.6.lib.1.*Diana *tom.5. tr.10.res. 29.ex par.4.tr.8. res.4.* & alij communiter. Quia inquisitio, & inuestigatio generalis assumitur à Iudice, ad inuestigandam veritatem:& non est frustratoria,vt per se patet,nec alicui iniuriosa.

24 Si verò loquimur secundò modo: nonnulli Doctores sustinent: sufficere leuem suspicionem de fide,ad inquiréndum contra aliquem in particulari, & ad ipsum interrogandum.Quia hæc inquisitio, & interrogatio assumitur ab Inquisitore,ad inuestigandam veritaté: &,vt suprà dictum est:non est censenda otiosa,nec iniuriosa, dum delinquens occasionem illius dedit. Et confirmatur, quia si ob indicia vehementis suspicionis, potest Inquisitor non solùm inquirere,& examinare: sed etiam delinquentem torquere. Ergò ob leuia indicia potest saltem inuestigare, & interrogare. Ità sentiunt Sigismundus Scaccia *tr.de iudic.cap.59. n.2.* Calderinus *tr.de hæreticis filior.& nepot.n.10.* Royas *tr. de hæret.2.par.nu.20.*Decianus *tr.crimin.lib.5.cap.20.n.21. & cap. 35.n.20.* & alij. Limitant verò aliqui hanc sententiam, vt procedat in homine vili, improbo,& abiecto; secus autem in homine nobili, honesto,ac Religioso. Quia ratione vilitatis, & improbitatis augetur suspicio: quæ tamen minuitur ratione nobilitatis, & probitatis. Ac etiam, quia vili, & improbo non grauis iniuria irrogatur,si de fide examinetur;dũ illius suspicionis,occasionem dedit. E contra verò sola inquisitio hominem honestum, ac probũ grauissimè ledit,& maculat. Ità docent Pegna *2.par.comment.12. ad cap. Excommunicamus de hæreticis,& commẽt. 80.litt.F.& vers. Atque ità,* Royas *nu. 21.*Menochius *de præsũpt.lib.1. q.100. n.2.& seq.*Diana *to.5.tr.10.res.30.n.4. ex par.4.tr.8.res.39.n.4.*& alij.

25 Alij verò Doctores hanc sententiã etiam cum dicta limitatione reijciunt. Quia inquirere, & examinare de alicuius credulitate, fieri non potest, nisi quia de eius recta fide dubitatur: sed ob leuia indicia, & leues suspiciones, dubitare de aliquo hoc graue crimen; iniuriosum est, & nunquam licere potest. Vt ex communi sententia supponit Lessius *cap.29.dub.3.n.15.*Ergò ob leuem suspicionem hæresis non est licitum contra aliquem inquirere, & examina-

minare. Ità docent Symanchas *de cathol.institut.tit.50.n.28. & in Enchirid. tit.41.de suspectis,n.7.* Clarus *pract.crimin.q.6.n.6.* Nauarrus *conf.2.n.8. vers. Septimò,lib.5.tit.de hæreticis,* & alij.

26 Alij tandem distingunt, & supradictas sententias concordant. Nàm vel leuis hæresis suspicio oritur ex delicto, cui à iure, vel ex consuetudine, talis suspicio annexa est. Et Inquisitor inquirere, & interrogare potest delinquentem de eius fide, & credulitate. E.g. si aliquis reperiatur, quod haberet libros prohibitos; illosq; legeret absq; licentia: vel Sacramenta sine potestate ministraret; vel viuente prima vxore secundas nuptias contraheret: vel in Sacramento confessionis, aut in confessionario ad venerea prouocaret; vel in excommunicatione per annum insordesceret: esset leuiter suspectus de fide; vt notat Castro Palaus *par.1.tr.4. disp.7.n.1. & 7.* Et tamen Inquisitores possunt, & debent de illis inquirere, & examinare. Ergò etiam ob leuem suspicionem iuridicam subijciuntur delinquentes inquisitioni, & examinationi Inquisitorum. Quia directè interrogantur, & examinantur, ac etiam torquentur super delicto, causante suspicionem tantum indirectè, & per consequentiam. Ac proindè in tali examinatione, & interrogatione nulla illis fit iniuria: quia eis non imponitur alia suspicio præter eam, quæ à iure, ob eorum delictum, est imposita. Et in hoc sensu vera, & certa est prima sententia supradicta.

27 Secus autem dicendum est, quando nullum præcessit tale delictum, vel simile: sed suspicio oritur ex alijs delictis, seu indicijs, quæ solum ex opinione Doctorum habent hæresis suspicionem. Tunc enim vera est secunda sententia ob rationes ibi allatas. Ità docent Symanchas *de cathol. institut.titul. 50.rubr.de præsumpt. n.27.* Royas *tr.de hæreticis,q.2.n.21.* Locatus *in iudicial. inquisit.verb.Citato,n.15.* Farinacius *de hæresi,q.185.n.58.* Castro Palaus *loc.cit.* Diana *to.5.tr.10.res.30.nu.3. ex par.4. tr.8.res.39.n.3.* & alij.

Quænam dicitur suspicio leuis, & modica; quænam magna, & vehemens, & quænam maxima, & violenta?

28 Resp. suspicionem leuem, seu modicam dici illam, quæ oritur ex leuibus indicijs, & coniecturis, & leuem, ac modicam probationem facit, & leui defensione tollitur. Nec dicitur hæc suspicio leuis, quia talis simpliciter sit, sed per comparationem ad suspicionem magnam, vel maximam, & violentam: vt docent Eymericus *in directi.q.49.nu.1.& 2.* Pegna ibi, *comment.80.lit.B.* Godofredus *lib.2. C. de hæreticis,§.Hæreticorum autem*, Castro Palaus *par.1.tr.4.disp.7.n.2.* & alij communiter. Huius suspicionis exempla sunt. Si quis vitam gerat deprauatam, vel frequenter peieret, vel Sacramenta in malo statu ministret, vel libros prohibitos retineat, & legat, & alia supradicta, & similia.

29 Suspicio hæresis magna, seu vehemens est, quæ desumitur ex verbis, vel factis efficaciter, & frequenter hæresim ostendentibus: itaut magnam, & vehementem probationem faciat, & nō nisi magna, seu vehementi defensione tollitur. Ità Eymericus *n.4.* Pegna *litt. C.* Castro Palaus *n.2.* & alij. Exempla sunt. Si quis vocetur ad respondendum de fide, & intrà terminum assignatum, & absque causa non comparet; redditur vehementer de hæresi suspectus: ex *cap. Cum contumacia de hæreticis in 6.* Vel si quis scienter directè, vel indirectè inquisitionis officium impediat: *cap. Vt inquisitionis negotium de hæret. in 6. §.vlt.* quia reputatur hæreticorum fautor, & defensor. Vel qui, impedientibus inquisitionis officium, præstet sciēter consilium, auxilium, vel fauorem: ob eandem rationem: quia fauet hæresi: vt habetur in eodem *dicto cap.* Vel si hæreticos, ab Inquisitoribus citatos, & eorum credentes, instruat, veritatem celare, vel falsum deponere: quia grauissimè fauet eorum malitiæ: *cap. Accu-*

satus

satus de hæret.in 6. §. fin. Vel si faueat, defendat, recipiat hæreticum, vt hæreticum, non vt consanguineum, vel amicissimum: *cap. Excommunicamus 1. §. Credentes de hæret.* Vel si cum hæreticis specialissimam contrahat familiaritatem: iuxtà *cap. Inter sollicitudines de purgat. canonica*. Vel si in fidei causas conuincatur, dixisse in iudicio falsum: eò quod reuocet, quod anteà fuerit confessus: *cap. litteras de præsumptionibus*. Et tandem suspecti vehementer de hæresi redduntur Religiosi, qui in partibus vltrà marinis, absque Superiorum licentia commorantes, detrahunt S. Romanæ Ecclesiæ Constitutionibus, & alia multa à fide deuia in suis sermonibus, & secretis colloquijs euomere, non verentur. Vt colligitur *ex extrauag. Ioannis XXII.* incipiente: *Ad nostram de Regularibus*. Ità Eymericus in *direct. q. 56.* Pegna *comment. 81.* Castro Palaus *loc. cit.* Quibus exemplis addi potest illud Pegnæ *comment. 80. vers. Et ob hanc præsumptionem.* Si quis diebus prohibitis, absque necessitate, & Superioris facultate, carnibus vesceretur. Quamuis interdum ab ingluuie, & gulositate, aut ex ignorantia absque vllo mentis errore prodire possit.

30 Maxima, seu violenta suspicio est, quæ verbis, vel factis violentat, cogit, & arctat Iudicem, ad credendum aliquem hæreticum esse; Nec tergiuersatione, aut defensione ipsa credulitas repellitur; quia ex violentis, & conuincentibus coniecturis oritur. Vt e.g. si falsos Deos quis adorauit: si eis more hæreticorum reuerentiam exhibuit. Si hæbreus, Christianus factus, redit ad ritus Iudæorum: *cap. contra Christianos de hæreticis in 6.* Si in causa fidei excommunicatus per annum in excommunicatione animo pertinaci durauit: *cap. Cum contumacia de hæret. in 6.* Si post abiuratam hæresim, cum hæreticis communicat, eos visitat, receptat, vel munera eis donat, vel mittit, *cap. Accusatus, §. Ille quoque de hæreticis in 6.* & similia. Ità Eymericus *ibid. n. 6.* Pegna *vers. Hæc præsumptio,* Castro Palaus *n. 3.* Symanchas *de cathol. institut. tit. 50. nu. 22. 23. & 24. & 26. & in Enchirid. tit. 41. n. 2. & seq.* Farinacius *de hæresi, q. 187. §. 2. 3. & 4.* Locatus *in iudicial. inquis. verb. Suspicio, n. 1. 2. 3. & 4.* & alij.

Vt ritè procedatur in causis contra Lamias, seu Striges, aut alios sortilegos, & maleficos, constare ne debet de corpore delicti?

31 RESP. quod quamuis antè omnia Iudici constare debeat de corpore delicti, vt ritè, & iustè contra reũ ipse procedere possit: vt præcipuè probat Farinacius *de inquisitione, q. 2. n. 1. & seq.* Et nisi de eo constet, licet reus delictum fateatur; non tamen potest ex illa confessione damnari; vt idem Farinacius cum alijs affirmat. Nihilominus, quia maleficia connumerantur inter delicta, quæ sunt difficilis probationis; fieri enim solent, occultè, & secretò. Ideò pro eorum cognitione, non semper est necessarium; vt delictum constet plenè, & concludenter, per testes, aut per euidentiam facti; sed sufficit aliquandò, quod de corpore delicti constet per indicia; quę in huiusmodi delictis habentur pro plena probatione. Vt cum nonnullis alijs docent Farinacius *nu. 6. & 12.* Carena *par. 2. tit. 12. nu. 174.* Martinus del Rio *lib. 5. disquis. magic. sect. 3. & 4.*

32 Verùm sunt aliqua maleficia, quæ relinquunt post se vestigium: vt sunt infanticidia, veneficia, & similia. Et de istis constare debet de corpore delicti; vt Iudex contra reum ritè, & rectè procedat. Sed non dicitur probatum corpus delicti, si tantum probetur mors, vel infirmitas, vel debilitatio membri ipsius maleficiati: quia Sanctum Officium non punit homicidia, percussiones, & vulnera. Necesse enim est probare, quod mors, vel infirmitas, ex maleficio processerit; vt satis constet de corpore delicti. Ità Farinacius *loc. cit.* Carena *n. 173.* Torreblanca *de magia, lib. 3. c. 16. n. 16.* & alij communiter.

Si

33 Si autem loquamur de maleficijs, & sortilegijs, quæ non relinquunt post se vestigium facti. Tunc vel malefica, aut sortilegus confitetur suum delictũ; & certum est, quod etiamsi non constet de corpore delicti per testes, Iudex ritè, & iustè contra reum procedit. Quia nulla est maior probatio, quàm oris proprij confessio. Et cum delictum hæresis sola voluntate committatur: ex sola quoque voluntaria confessione potest quis puniri. Ità Farinacius *loc. cit. n.25. & 26.* Albertinus *de agnoscendis assertion.cathol.q.25.nu.1.& seq.* Ludouicus Paramus *de orig. Sanctæ Inquis. lib.3.q.6.n.28.* Carena *n.172.* Si autem malefica, vel sortilegus non confiteatur suum delictum; tunc sufficiet probare corpus delicti per indicia: quia talis probatio in criminibus occultis habetur pro plena probatione. Nàm vt ait Martinus del Rio *lib. 5. disquis. magic.sect.16.* Certè iniquum esset aliã in hoc delicto exigi certitudinem, quã quæ ex natura delicti haberi potest. Et idem affirmant Farinacius *n.14.* Carena *n.174.& seq.* Bordonus *tom.1.c. 19. n.15.* & alij. Quæ autem sint hæc indicia, quæ sufficiunt ad probationem maleficij, vel sortilegij dicetur infrà in cap. de indicijs, & de tortura.

CAPVT XV.

De citatione, captura, & carceratis in Tribunali S. Officij.

Quid, & quotuplex est citatio?

1 RESp. citationem esse actum iudicialem, seu iudicij præparatorium, quo is, qui coram Iudice sistendus est, eiusdem Iudicis mandato legitimè vocatur, iuris experiendi causa. Hæc autem citatio est iure naturæ debita: cùm sit quædam defensionis species: & originem traxit à Deo, *Genes.3:* qui Adam inobedientem condemnare volens; quasi citando vocauit: *Adam vbi es.* Ità in *Clement.Pastoralis de re iudic.* Abbas *in cap. Cum olim eod.titul.* Maranta *in praxi, p.6. cap.de citatione, n.3.* Carena *par.3. tit.2.§.1. nu.1. & 2.* Est etiam citatio duplex, alia verbalis, quæ fit verbis, vel scriptis: & alia realis, quæ fit per capturam personæ. Ità Vvesemberg. *in praxi, tit.Pandectarũ, lib.2.de in ius vocando, n.13. vers. Species citationum,* Cantera *in quæst. crim. prælud.3.n.2.* Carena *par.2. tit.12.n.3.* Farinacius, & alij communiter.

Ad citationis validitatem, quæ requiruntur?

2 RESp. tria requiri, scilicet mandatum Iudicis de citando: citatio ipsa, seu mandatum Iudicis scriptum executioni traditum: & relatio executoris, seu nuncij citantis. Hæc enim tria ad validitatem citationis necessariò requiruntur, & vna deficiente, citatio non est legitima, nec vllum habet vigorem. Ità Maranta *loc.cit.n.51.* Carena *n.4.* & alij communiter. Vndè in hoc Tribunaali omnes inquisiti, siuè sint hæretici, siuè de hæresi suspecti, citandi sunt: quia iudicium contra eos instituendum, sine hoc actu præparatorio, subsistere nequit: vt affirmant Paramus *de orig.S.Inquis.lib.3.q.4.in rub. de forma, & ordine, nu.62.* Sousa *in Aphoris.Inquis. lib.2. cap. 27.* Castro Palaus *par.1. tr.4.disp.8.punct.5. nu.1.* & alij. Nec possunt Inquisitores hanc citationem omittere, sub prætextu facultatis procedendi summariè, de plano, & sine strepitu iudicij: quia citatio est de iure naturæ. Ità Pegna *3.par.direct. comment.104.in fin.* Sousa *cap. 1. nu.5.* Farinacius *de hæresi, q.185.n.16.* Carena *n.6.* & alij.

In citatione est ne explicanda causa ipsius citationis?

3 RESp. si inquisitus non sit contumax, nec de illo timeatur fuga, sed facilè capi possit, citandus est absq; expressione causæ; sed solùm in genere proponendo: Inquisitorem velle ab eo

eo aliqua scire;ne detur ei occasio, capiendi fugam. Ità Pegna *in direct. comment.33.par.3.n.*131.Paramus *de orig. S.Inquis.lib.3.q.4.rubr.de forma,& ordine iudiciario,n.*34.Symanchas *de cathol.institut.tit.*43.*rubr.de modo proced. n.*12.*in fin.* Castro Palaus *par.* 1. *tr.*4. *disp.*8.*punct.*5.*n.*2.Carena *loc.cit.*§.2.*n.* 7. & alij. Si verò ex dicta generali citatione timeatur delinquentis fuga:capiendus ipse est,omissa uerbali citatione: ex *l. Nullus, C. de cobibendis reis,& l.fin.C.de custodia reorum*:vt notant Pegna 3.*par.comment.*27.*n.*73. *vers.Rursus*,& CastroPalaus *vbi sup.*Similiter si citatus non compareat,capiendus est,si capi poterit: sin minus, & capi non possit: tunc in verbali citatione inserẽda est causa:videlicet, vt de fide respõdeat; iuxtà textum *in cap. Cum contumacia de hæreticis in* 6.Sic Scaccia *de iudic.c.*43.*n.*9.Farinacius *q.*185.*n.*114. Pegna *loc.cit.n.*131. *vers.Si tamen*,Carena *n.*8. & alij.

Requiritur ne vna, vel triplex citatio, & qua forma fieri debet, & quando sit necessariò facienda; & quonam modo?

4 RESP. si delinquens non sit absens, nec contumax; sed præsens,vnica sufficit citatio, quæ tribus æquiualet,signato termino competenti, & peremptorio, ad comparendum. Quia nullibi habetur expresse, in hoc casu trinam requiri citationem: vt notant Castro Palaus *loc.cit.n.*3.Carena §.3.*n.* 9.Farinacius *loc.cit. nu.*158. Sousa *cap.* 27.*n.*12.Si verò reus sit absens,& contumax:trina citatio expediri solet:& in qualibet illarum signatur competens terminus; vt sic processus,& sententia, magis iustificetur. Ità docent Royas *singul.*29. *n.*2. Paramus *de orig. inquis. lib.*3.*q.*4.*n.*65.Farinacius *qu.*185. *num.* 117.*&* 157. Symanchas *de cathol. institut.tit.*14.*rubr.de contumacibus, nu.*6. *& in Enchirid.viol.Relig.tit.*45. *rubr.de absent.nu.*3. *&* 4. Castro Palaus *loc.cit.* Addit etiam Carena *n.*13. quod trina citatio,facta domi,æquiparatur citationi personali, secundum specialem titũ Curiæ Archiepiscopalis Neapolitanæ; de quo Riccius *decis.*204. *lib.*1.Secundum quem domi citatus, habetur pro personaliter citato, ad effectum,vt possit excommunicari. In hac tamen re praxis vniuscuiusque Inquisitionis, & Tribunalis erit diligenter obseruanda.

5 Quæ autem forma sit seruanda in hac citatione, optimè ponitur ab Eymerico 3.*par.direct. n.*130. & à Pegna ibi,*comm.* 33. Notandum etiam, quod huiusmodi citatio non solum necessaria est, ad contestandam litem, & formandum processum: sed multò magis, ad sententiam pronunciandam. Non enim validè sententia proferri potest, nisi prius reus citetur expresse, ad illã audiendam; vt colligitur ex *Clement. Sæpè de verb.signific at.* Ità Pegna cum alijs *comment.*40.*nu.*165. *vers. Rursus*, Paramus *vbi sup.qu.*4.*nu.*19. Decianus *tract.crimin.lib.*5.*c.*38.*n.*27.Farinacius *n.*155.& alij.

6 Notandum etiam, quod quando reus est absens, vel latitat, ne dum citari potest domi solitæ suæ habitationis: ex *cap.Causam,quæ de dolo,& contumacia*: vbi Barbosa *nu.* 3. *& seq.* Sed etiam per ædictum, ad valuas Cathedralis Ecclesiæ; quod in Tribunalibus S.Inquisitionis videtur frequentius: vt notant Scaccia *de iudic.lib.*1.*c.*98.*num.* 31.Symanchas *tit.*14.*de contumacibus, n.*5.*& 6.& in Enchirid.tit.*145.*n.*7.*& seq.*Farinacius *nu.*116. Barbosa *in cap. fin. nu.*3.*de dolo, & contumacia*, & alij. Reus autem latitare dicitur, quando in domo,vbi vxor,& filij habitant, non inuenitur, Barbosa *ibid.n.*4.

Est ne adhibenda fides Nuntio attestanti,se citasse reum,& illum inuenisse,vel non inuenisse?

7 RESP. affirmatiuè, credendum est tali Nuntio,ex Glossa *verb.Vocatus,cap.*28.*de elect.* Nec obstat,quod similes personæ habeãtur, vt infames. Quia ratione publicæ seruitutis reputantur

tantur habiles. Nequè per vulgi opinionem, detrahitur illis de propria fide,& credulitate, in præiudicium iustitiæ, quæ similibus Ministris indiget. Insuper Nuntius est seruus publicus, iuramento firmatus. Ergò ei eredendum est ex officio, sicut creditur cuilibet experto in sua arte; *l. septima de statu hominis*. Et confirmatur, quia creditur cuilibet alio testi, qui deponit prò, vel contra aliquem. Ergò etiam credendum est huic Nũtio, qui in nullo videtur differre à teste. Eius enim relatio est expositio facti, quod accidit. Ità docent Carena *par. 3. tit. 1. nu. 17.* Barbosa *in cap. Cum dilect. de dolo*. Et sic etiam habetur expressè in Bullis Innocentij IV. & Alexandri IV. *in direct.*

Si in reuisione processus oriatur aliqua difficultas circa citationẽ rei, est ne præsumendum illam præcessisse?

8 RESp. negatiuè; quia, vt suprà dictum est: citatio necessariò requiritur ad validitatem processus, & est de ipsius substantia illius expressio. Substantialia autem rei, quæ non apparent, vbi necessariò expressa esse debent, non præsumuntur: sed probanda sunt iuxtà Glossam *verb. Vocatos, cap. Quod sicut* 28. *de elect.* Ergò dum in reuisione processus, dubitatur de ipsa citatione, non est præsumendum, quod sit facta: si quis enim neget fuisse vocatum, aduersario incumbit probatio: ait Glossa.

Inquisitor potest ne citare, & capere reum subditum extra suum territorium?

9 RESp. negatiuè, nisi de licentia Episcopi, vel Inquisitoris illius Diœcesis, vbi reperitur reus suus subditus. Quia citatio, & captura sunt actus iudiciales fori contentiosi, qui non possunt exerceri in alieno territorio sine licentia. Et vnusquisque Inquisitor determinatam habet Diœcesim: itaut extrà illam, nihil agere possit sine licentia illorum, qui ibi præsunt. Vnicuique enim seruanda est propria iurisdictio: ne ordo in regimine confundatur: *cap. Peruenit* 16. 11. *q.* 1. Nec obstat, quod omnes fideles subsint eidem Papæ. Quia id intelligitur mediãte inferiorum Superiorum, quibus fideles immediatè in illorum Diœcesibus subduntur, vt notat Bordonus *tom. 1. cap. 32. n. 12.*

Ad condemnandum reum contumacem, vel hæreticum formalem absentem, quot citationes necessariò requiruntur?

10 RESp. quod communis praxis est, requiri tres monitiones, seu citationes; vbi agitur de condemnatione hęretici formalis contumacis, & absentis. Quia forsan in tertia citatione conuertetur: & est conforme iuri Euãgelico de correctione fraterna: *Matth. c. 10*: & iure communi *cap. Omnes 16. q. 7. cap. Constitutionem 9. de sentent. excommunic. in 6.* Ità Farinacius *q. 185. n. 117.* Carena *par. 3. tit. 1. n. 12.* Diana *to. 5. tr. 10. resf. 124. ex par. 4. tr. 8. resol. 42.* Royas *singul. 29. n. 2* Symanchas *in cathol. instit. tit. 14. n. 6. & in Enchirid. nu. 3. & 4.* Paramus *de orig. inquis. lib. 3. qu. 4. n. 65.* Quoad hæreticum verò non contumacem, nequè absentem, sufficere vnicam citationem, docent Farinacius *nu. 158.* Sousa *in Aphorism. lib. 2. c. 27. n. 12.* Carena *n. 7.* & alij.

Citatus ad respondendum de fide, si per annum integrum, nullo allegato impedimento, respondere neglexerit, habetur ne pro confesso, & condemnari debet, tanquam hæreticus?

11 RESp. affirmatiuè. Ità Eymericus *2. par. direct. q. 56. nu. 5.* Menochius *de arbitr. lib. 2. consil. 374. nu. 10.* Scaccia *de iudic. cap. 98. nu. 4.* Salsedus *c. 116.*

t.116.*concluſ*.5.Farinacius *q.*192.*n.*14. & alij. Quia ſic expreſsè habetur *in cap. Cum contumacia de hæreticis in* 6. Et probatur etiam ratione. Quia qui eſt de fide leuiter ſuſpectus, & ob eam cauſam eſt citatus, vt reſpondeat: ſi intra terminum aſſignatum, reſpondere neglexerit; illa ſuſpicio leuis tranſit in vehementem: & ſi in illa negligentia per annum perſiſtat, ſuſpicio vehemẽs tranſit in violentam: ex *dicto cap. Cum contumacia*. Ergò condemnari debet, vt hæreticus.

12 Notandum autem eſt, quod annus debet eſſe continuus, & cum poteſtate comparendi per ſpatium illius anni; qui incipere, intelligendus eſt, non à die excommunicationis incurſæ; ſed à die ſententiæ, ſeu declarationis: vel vt alij volunt à die notificationis. Quia ex illo die tantum, claues Eccleſię grauiter contemnere, & contumax fieri cenſetur; vt docent Albertinus *de hæreticis, q.*13.*n.*35.*& ſeq.* Farinacius *de hæret.q.*182.*n.*28.& alij.

Citatus ab Epiſcopo, & ab Inquiſitore ad reſpondendum in cauſa fidei, coram quo comparere debet?

13 RESP. ſi hæc citatio fiat pro diuerſis temporibus, ipſe citatus coram vtroque comparere debet: quia cũ ex *cap. Per hoc,n.*6.*de hæreticis in* 6. tàm Epiſcopi, quàm Inquiſitores ſuper eodem negotio procedere poſſint diuiſim: vtique citatus, coram vtroque ſe exhibere debet. Ità Zanardus *in direct. par.* 2.*cap.*6. *qu.*13. Souſa *in Aphoriſm. Inquiſ. lib.* 1.*cap.*2.*n.*13.Farinacius *de hæreſi,q.* 186.*n.*94.Azorius *par.*1. *lib.* 8.*c.* 18.*q.*8.

14 Si verò citatio facta ſit ab vtroque, ſcilicet ab Epiſcopo, & ab Inquiſitore pro eodem tempore; citatus comparere debet coram Inquiſitore: quia Inquiſitor procedit auctoritate Sedis Apoſtolicæ, ſibi ſpecialiter delegata: Epiſcopus autem auctoritate merè ordinaria: ſed auctoritas à Summo Pontifice delegata, maior eſt auctoritate ordinaria Epiſcopi; vt ex *cap. Sanè* 2. *de offic.deleg. & ex l.*1. *ff.de officio eius cui mandata eſt iuriſdictio*. Et ſic etiam docent Bouadilla *in ſua politica, lib.*2.*cap.* 21.*nu.*59.Gratianus *diſcept.forenſ.to.*1. *c.*111.*n.*65.*& ſeq.* & alij. Ergò citatus pro eodem tempore ab Epiſcopo, & ab Inquiſitore, comparere debet corã Inquiſitore: & ità ſuſtinent Eymericus *in direct.par.*2.*q.*5.*n.*4. Pegna ibi, *comment.*54. Symanchas *de cathol. inſtitut. tit.*43.*rubr.de modo procedendi*, Farinacius *loc.cit.*§.3.*nu.*87.Paramus *de orig. S.Inquiſ.lib.*3.*q.*4.*rubr.de forma, & ordine iudiciario,n.*69.Caſtro Palaus *par.* 1.*tr.*4.*diſp.*8.*punct.*13.*n.*3.& alij communiter.

15 Immò etiamſi Epiſcopus auctoritate ordinaria præueniat in citatione Inquiſitorem: citatus tenetur comparere coram Inquiſitore, vti maiore: quia Inquiſitor cum ſit delegatus à Summo Pontifice, ipſius vices gerit, & illũ repræſentat. Ergò ei eſt obediendum, tanquàm Pontifici præcipienti; quolibet alio Iudice, etiam præueniente, in citatione poſt habito. Ità docet Guido Fulcodius *de dubit.in negotio Inquiſit.qu.*1. *verſ. Item ſi ponas*, qui allegat Textum *in l.contra pupillum* 54.*ff.de re iudicata, & in cap. Qui reſtit.*11. *qu.*3. Archidiaconus *in cap.Per hoc,nu.*6.*de hæreticis in* 6.Eymericus *loc.cit.n.*5.Farinacius *q.*186.*n.*92.Et Zanardus *in direct.par.*2.*c.*6. *q.*13. addit. Quod ſi Epiſcopus primò die citans reum, illum in cuſtodiam poneret, nec altero die ad Inquiſitorem ire poſſet; Inquiſitor poſſet illum repetere, & obtinere ab Epiſcopo; quamuis prius fuerit ab eo citatus. Si autem præcipiant incompatibilia. Vt e.g. Quod reus eadem hora coram vtroque compareat: vel quod curſor reum capiat; altero iubente ne capiatur; & ſimilia. Erit Inquiſitori, vt delegato, & maiori in hoc Epiſcopo, parendum: Hæc Zanardus. Verum Diana *to.*5.*tr.*10.*reſ.*34.*ex par.* 4. *tr.*8. *reſ.*47. ait: In praxi obſeruari, vt in hoc ſit locus præuentioni; iuxtà *Clement.*1. *de hæreticis*. Qui etiam ſubdit; quod hæc

hæc quæstio in Hispania non habet locum: quia ibi soli Inquisitores processus formant aduersus reos in rebus fidei; ac proindè ipsi soli sunt, qui eos citant, non autem Episcopi; vt etiam obseruant Molina *de iust. tom. 5. disp. 24.n.17.* Sousa *in Aphorism. inquis. lib. 1.c.2.n.15.* & alij.

16 Sed si Episcopus procedat contra aliquem auctoritate delegata; vt cùm proceditur contra aliquem regularem, exemptum ab Episcopi iurisdictione: tunc citatus potest, comparere coram quo illi placet. Neque ob id, contumax censendus erit à Tribunali, in quo non comparuit: vt affirmant Farinacius *dicta q.186.n.95.* Sousa *in alleg.c.2.nu. 15.* Castro Palaus *vbi sup.punct. 13.nu. 3.* & alij. Quia in hoc casu Episcopus, & Inquisitor sunt pares; & citatus non delinquit per electionē illorum vnius, *l.si quis, §.Cum omnes, ff.ad Syllan.* & ibi Gothofredus *in suis notis*, ex Baldo in re pari: & ideò cui illorum voluerit, cōparere poterit.

Supradicta sunt ne etiam dicenda de Inquisitorum Vicarijs, seu Commissarijs: itaut si Episcopus, & Inquisitoris Vicarius aliquem citent in causa fidei, Vicarij citatio præferenda sit citationi Episcopi?

17 Resp. quod vel Vicarius est ab Inquisitore constitutus; vel à Summo Pontifice creatus. Si ab Inquisitore constitutus; præferri debet Episcopi citatio: quia Vicarij non gaudent eadem auctoritate, ijsdemque priuilegijs, quibus fruuntur illi, quorū sunt Vicarij, *l.Filius, & l.Vicarius, ff.de legat.* Si verò talis Vicarius, seu Commissarius sit à Papa creatus; vtique de eo dicendum est idem, ac de Inquisitore: & præferenda est eius citatio Episcopi citationi. Quia Vicarij ab Vniuersitate, vel à Principe instituti, ijsdē priuilegijs potiuntur, ac Iudices ordinarij, *l.vlt.Cod.Vt dignitatum ordo seruetur, lib.12.* & *l.suggerente, Cod. de off.* *eius, qui vicem alicuius Iudicis obtinet.* Vt ibi docet Bartolus, ex communi aliorum consensu, & etiam Abbas in *cap.Sanè de offic.ordin.* Pegna *3.par.comment.54.* Farinacius *vbi sup.n.91.* Azorius *par.1.lib.8.cap.18.qu.8.* Carena, & alij.

Inquisitor potest ne rei capturam præcipere sine Episcopo?

18 Resp. affirmatiuè: quia sic expressè habetur in *Clement.1.de hæreticis*, his verbis: *Quilibet de prædictis sine alio, citare possit, & arrestare, siuè capere, ac tutæ custodiæ mancipare, ponendo etiam in compedibus, vel manicis ferreis, si ei visum fuerit faciendum. Duro tamen tradere carceri, siuè arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad custodiam videatur; vel tormentis exponere illos, aut ad sententiam procedere contra eos, Episcopus sine Inquisitore, & Inquisitor sine Episcopo non valebit.* Vbi verò duo sunt Inquisitores, vnus sine altero reū capere non potest: si ambo præsentes sint; altero verò absente, alter solus ad capturam potest procedere: conuocatis peritis, vbi opus fuerit. Ità Symanchas *in cathol.institut.tit.34.n.37.* Diana *tom.5.tr.10.res.38. n.2.ex par.4. tr. 8.res.90.* Bordonus *tom.1. c.32.nu.17.*

Inquisitores, vt ritè, ac rectè ad reorū capturam procedant, quid seruare debent?

19 Resp. quod obseruare debent, an adsit plena, vel saltem semiplena delicti probatio; vel sint maxima indicia, sufficientia ad torturam: nàm ex leuibus suspicionibus non est ad carcerationem veniendum; vbi rei fuga non timetur: & quamuis Inquisitores possint soli, capturam mandare: securius tamen est, maturo Consultorū consilio rem tantam aggredi: tum ob delictum omnium grauissimum: & tum ob famam, quæ ob solam capturam nō parum leditur. Ità docent Pegna *in direct. par. 3. comment. 17.* & *comment. 108.*

108. Cantera *in quæst. crimin. c.1. de probat.per testes,q.1.n.60.* Genuensis *in praxi Archiep.c.68.n.1.* Zanardus *in direct.Theol.par.3.c.83.* Scaccia *de iudic. lib.1.c.44.n.4.& 5.* Boerius *decis.215. n.34.* Symanchas *in Enchirid.tit.25.nu. 2.* Diana *tom.5.tr.10.res.39. ex par.4. tr.8.resol.11.* Carena *par.3. tit. 2.§.6. num.24.*

Testimonium vnius contra reum, est ne sufficiens ad illius capturam?

20 RESP. si testis sit omni exceptione maior, eius testimonium est sufficiens, ad capiendum reum: quia communiter Doctores docent: vnum talem testem facere semiplenam probationem, sufficientem ad torturam. Ergò multò magis ad capturam. Si verò accusatus esset nobilis, ac bonæ opinionis, & famæ, ad vnius testis delationem non esset incarcerandus; sed plures testes; vel certiora indicia requirerentur. Ità Royas *de hæret.par.2.assert.1.n.22.* Acugna *tr.de Confess.sollicit.qu.4.n.27.* Sigismundus Scaccia *lib.1. cap. 44.n.4.& 5.* Diana *loc.cit.n.2.* Qui *resol. 67.n.2.ex par.4.tr.8.res.121.n.2.* cum Castro Palao *par.1.tr.4.disp.8.pun.13. §.2.n.5.* ait: In Hispania sancitum esse, vt Inquisitores particulares nullum Religiosum, nullumue nobilem, aut aliqua ratione insignem, comprehendant; quin prius certiorem faciant Inquisitorem generalem; & eius supremũ Senatum; missis ad eos indicijs, & probationibus habitis contra talem reum; & ex eorum præscripto procedatur, & non aliter. A qua regula solum est excipiendus casus periculi, fugæ, vel alterius grauis mali.

Quæ indicia requiruntur ad huiusmodi rei capturam?

21 RESP. quod indicia sufficientia ad capturam sunt, quæ talia æstimantur à prudenti arbitrio Inquisitoris: vt colligitur ex *l.1. ff. de custodia reorum*, & affirmant Præses Abauo *in praxi, §.captura, n.7.* Farinacius *qu. 27.n.126.& seq.* Sousa *in Aphorism. inquis.lib.2.c.26.n.7.* & alij. Debet autẽ Inquisitor, dum præcipit, contra aliquẽ capturandum, multum temperare arbitrium suum: & sicut suprà dictum est, cum consilio ad eius carcerationẽ procedere: vt notant Pegna *par.3. comment.17.* Carena *par.3.tit.2.§.6.nu.23.* Martinus del Rio *lib.4. disquis. magic. sect. 7.* circa principium. Et quo crimen est atrocius, & communitati perniciosius, eò leuioribus indicijs fretus, potest ad capiendum procedere, habẽdo etiam rationem personæ; itaut facilius procedat contra vilem, & pauperẽ, ac plebeium, quàm contra nobilem, bonæ famæ, & locupletem Et Farinacius *q.187.nu.7.* & Carena *num.25.* qui alios allegant, addunt ex Pegna *comm. 108.vers.Primum ergò*: non esse deueniendum, ad capturam alicuius Officialis, vel personæ insignis, nisi consulto Supremo Tribunali. Secus autem si esset persona alias suspecta, vt si esset ex genere Iudæorum, & esset denunciata de aliquibus iudaicis cæremonijs, posset carcerari ex dicto, etiam vnius testis, aliquam exceptionem patientis: quia ex præsumptione, quæ oritur ex illius origine, addita depositioni illius testis, coalesceret semiplena probatio. Ità Carena *n.26.* qui refert: quòd in supremo consilio Inquisitionis Hispaniæ ex dicto vnius mulieris, minoris annis 18. capti fuerunt duo homines, pro hæresi, ex eo quod erant illi de genere Maurorum; & cæremoniæ, de quibus illa mulier testabatur, erant Mahometanæ. Et sic contra eos erat præsumptio: esse de illo genere. Nam ex malis parentibus præsumitur contra filios, ex *cap. Quia verisimile de præsumptionibus*, & testatur Cantera *cap.2.de probat.per testes, rubr. de indicijs ad torturam, num.27. vers. V num tamen.*

Quomodo se gerere debet Inquisitor in carceratione Strigis, seu Lamiæ, & maleficæ?

Resp.

22 RESp. quod antequam ad carcerationem Lamiæ Inquisitor deueniat, diligenter animaduertere debet. Primò, an sit probatum corpus delicti,& an sint indicia sufficientia, ad illud probandum. Secundò,ne sit facilis ad procedendum contra ipsam ob famæ indicium. Quia quamuis fama, alias sit indicium magni momenti; tamen ob commune odium, quod in Striges, seu Lamias habetur: contra quas omnes immaniter clamant: facillimè insurgit huiusmodi fama contra aliquam mulierem; præcipuè quando est vetula,& turpis formæ. Et ideò fama est indicium modici momenti: vt notat Carena *par.2.tit.12.§.23.n.203.* Tertiò, fieri debet perquisitio domus lamiæ in actu capturæ ab Inquisitore, vel eius Vicario, & Notario, absque interuentu alicuius consanguinei, vel familiaris ipsius lamiæ, ne oriantur scandala,& fraudes.Et à Notario omnia sunt scribenda; tàm quæ sunt contra ream,quàm pro ipsa; quia non sunt omittenda in præiudicium rei,quę pro ipso faciunt,scribendo tantum quæ Fisco fauent, Carena *nu.*207.& alij apud ipsum. Quartò, diligenter sunt examinandi Medici, qui maleficiatum curarunt,& alij magis periti, circa circumstantias,qualitates,accidentia singularia infirmitatis; an ipsa esse possit naturalis: vt notant Massinus *in praxi S.Officij,p.7.*Porrus ad Ambrosinum,*lib.1. cap.1.n.15.*Carena *n.*208. Quintò, hæ lamiæ, & maleficæ sunt custodiendæ singulæ in separatis carceribus; & vt nemini sit facultas concessa,ipsas alloquendi; immò etiam custos carceris, cautè cum ipsis se gerere debet; nec quidquam eis suadere, quod fateri debeant:Massinus *vbi sup.*Carena, *n.*210. Sextò, Iudices ipsi nunquam eas alloquantur,nisi iudicialiter, cùm eas examinent, Sousa *in aphorism.inquis.lib.2. c.26.n.22.*Carena *n.*211. Pegna *par.3. direct.comment.*108.*vers. Hæc amplius Inquisitores.*

Maleficæ, & sortilegi,possunt ne capi in Ecclesia, vel gaudent immunitate?

23 RESp. posse capi in Ecclesia: quia non gaudent immunitate. Tum quia eorum crimen est grauissimum,& atrocissimum; Tum quia sunt sacrilegi, venefici, & homicidæ deliberati,& proditorij. Et tum etiam quia vt plurimum sunt hęretici,& apostatæ. Et nullis istorum suffragatur immunitas loci sacri: & quia Inquisitores, & Episcopi non subduntur Bullæ Gregorianæ. Ità Martinus del Rio *lib.4.disquis.magic.sect.7.ver.Capi Sortilegos seu maleficos*, Farinacius *de immunitate, cap.13.n.167.& 175.* Sousa *lib.2.cap.26.n.28.*

Huiusmodi rei in carcerem coniecti, & causa pendente, sunt ne diebus festiuis,ad Missam audiendam, admittendi?

24 RESp.negatiuè. Tum quia ità in Sacro Tribunali, ex consuetudine,antiquitus recepta seruatur:& cõsuetudo habet vim legis. Tum etiam quia ratio id postulat. Nàm cùm in his reis magna præsumptio sit: eos excommunicatos esse: consequenter etiã si inspecto iure communi, antè sententiam vitare non teneremur; tutius tamen est; vt euitemus; cum plura argumenta; eos tunc tales esse, suadeant. Excommunicatos autem vitare iubemur; vt est notissimum ex *cap. Nuper extra de sentent.excommunic.& cap. Ad mensem* 11. *qu.*3. Deindè si vincti huiusmodi ad Missam audiendam ducerentur, facilè contingeret, vt saltem nutibus, & signis, complices, & socij criminis,sibi mutuo indicarent,qualiter esset veritas celanda, & iustum iudicium subterfugiendum.Insuper cùm in Sancto Officio non soleant rei capi, nisi legitimis indicijs, & sufficientibus testibus præcedentibus, & denunciationibus, cum multa diligentia discussis, vt tradunt Royas *tr. de hæret.par. 2.assert.1. nu.*12.Symanchas *de cathol. instit.*

instit.tit.16. n.1.& 2. & alij. Ergò in carcerem coniecti, & pendente iudicio, iustè ad audiendam Missam, non admittuntur; cùm per præcedentes probationes, & antè habitas depositiones, & informationes; quasi notum, & exploratum sit fidei Iudicibus: reos illos tales esse; quales denunciati sunt. Ità docet Pegna *par. 3. comment.* 108. *vers. cæterum, & seq.*

Inquisitores possunt ne capere reum in alieno territorio?

25 RESP. docere Symancham *de cathol. instit. tit. 2. n. 14.* Scaccia *de iud. c. lib. 1. cap. 23. n. 4. & seq.* Diana *tom. 5. tr. 10. resp. 36. ex p. 4. tr. 8. res. 7.* Carenam *par. 3. tit. 2. §. 7.* Inquisitores non solum sine vllis litteris requisitorijs Dominorum temporalium: sed etiã irrequisitis Episcopis, & alijs Inquisitoribus: posse capere reum suum subditum, extra suã Diœcesim, & in alieno territorio: quia omnes subsunt eidem Pontifici Maximo. Sed in praxi Inquisitores mittere solent Episcopis, & alijs Inquisitoribus literas requisitorias. Bordonus verò *tom. 1. cap. 32. n. 12.* existimat: Inquisitorem non posse, neque capere, neque citare subditum, existentem extra suum territorium: nisi de licentia Inquisitoris, vel Episcopi illius Diœcesis, vbi tunc reperitur suus subditus: quia citatio, & captura sunt actus iudiciales fori contentiosi, qui non possunt exerceri in alieno territorio sine licentia: vt docet Oldr. *consil.* 88. *num. 1. §. Primò dico*, Federicus de Senis *consil. 16. n. 13. §. Item non obstat*, Genuensis *cap. 69. n. 18.* Nec obstat, quod omnes fideles subsint eidem Papæ. Quia id intelligitur mediãte inferiorum Superiorum, quibus fideles immediatè subduntur singulis in suis Diœcesibus: ità quod singulis proprium ius obseruandum est: ne ordo peruertatur, *cap. Peruenit 36. 11. qu. 1.*

Si aliqua persona insignis, vel auctoritatis sit capienda, nempè Religiosus, nobilis, litteris conspicuus, incorruptæ vitæ, aut bonæ famæ, in eius captura quid seruare debet Inquisitor?

26 RESP. quod non prius ad eum capiendum procedere debet, quã Superiores consuleret, & illi decreuerint; an is in carcerem sit mittendus. Et quia Superiores deliberare hoc nequeunt, nisi causa cognita: Inquisitor summarium processus, & informationẽ delicti, & indiciorum eis mittere debet. Quod etiam seruandum est, quando Consultores, de captura, cum ipso Inquisitore non consenserint. Ità Pegna *par. 3. comment.* 108. *vers. Si persona*, Royas *de hæret. p. 2. assert. 1. nu. 22.* Sousa *in Aphorism inquis. lib. 2. cap. 26. n. 11.* Farinacius *q. 181. n. 7.* Carena *p. 3. tit. 2. §. 6. n. 25.* & alij.

Si contra reum, & plures complices sit ad capturam procedendum; sufficit ne, vt consignetur executori vnum mandatum executiuum cõtra omnes?

27 RESP. negatiuè; sed contra singulos singulare mandatum esse expediendum, & ab Inquisitore subscriptum: quod singulorum processibus inseretur; vt de huiusmodi actu, quod est magni momenti, constare possit. Ità docent Paulus Garzia *in praxi. fol. 5.* Pegna *par. 3. comment.* 108. *versic. Iam vbi captura*, Sousa *loc. cit. n. 17.* Carena *ibid. §. 8. n. 29.* Bordonus *to. 1. c. 32. n. 16.*

Supradictum mandatum est ne reo ostendendum ab executore?

28 RESP. affirmatiuè; quia aliàs reus non teneretur credere, eum tale mandatum habere contra se ipsum: vt in *l. probibitum, Cod. de iure Fisci*, & ibi Bartolus, & alij, Farinacius *de testi-*

testibus,q.56.n.374. & seq. & de carceribus,& carceratis,q.32. nu.31. Clarus *in praxi, §. fin.qu.28.vers. Dictum est,* Carena *vbi sup.n.33.* qui etiam addũt, quòd alias reus impunè posset executori resistere. Verum Bordonus *loc. cit.* ait,hoc non obseruari in praxi, quia huius officij ministri noti sunt.

Executa citatione, ad quid tenetur Nuncius ?

29 RESp. teneri in actis Cancellarij S.Officij, cum iuramento referre,se talem citasse eo modo, quo ab Inquisitoris mandato, fuit ordinatum: & in hoc plenè ei creditur, vt affirmãt Barbosa *in cap.Cum dilecti,n.4.de dolo, & contumacia,* Carena *par.3. tit.2.§.4. n.17.* Bouadillus *lib.1.cap.13.n.44.* vbi benè notat: Non esse credendum Nũcio asserenti: citatum sibi dixisse, nolle comparere.

Datur ne appellatio à captura, seu à carceratione ?

30 RESp. Quod in S.Officio admitti non solet huiusmodi appellatio,quia loca,pro carceribus deputata, sunt leuia, & humana, non autem austeriora. Immò Guido *decis.235.* ait appellationem non habere locum in captura reorum. Bordonus verò *loc.cit. n.15.* docet, quod,quia carcer ex natura sua aggrauat appræhensum, cùm illum sua libertate priuet: ideò quoad hoc grauamen appellare potest: sed nõ in totum liberatur;cùm tunc detur domus aliqua,vel cubiculum benè visum Iudici, pro custodia; vel cum fideiussione dimittitur in domum suam. Ità Bordonus.

Inquisitus in S. Officio frangens carcerem,& fugiens, habetur ne pro confesso de crimine, ob quod ibi detinebatur ?

31 RESp. quod Godofredus Abauo *in praxi, & theorica crimin. §. Fuga carceribus effractis, num.2.* & alij quamplures, qui de hac materia tractarunt, affirmant: Frangentes carcerẽ haberi in iure pro confessis de criminibus,ob quæ detinebantur. Et carceratum pro hæresi, habendum esse pro conuicto,si fugiat; & tanquam hæreticum esse damnandum:sustinet Zanchinus *de heret.cap.10. nu.4.* & ibi Campegius *in addit. litt.B.* Sed oppositum esse dicendum,docent Symanchas *in annotat.ad tract.Zanchini, cap.8. & in cathol.instituti.tit.16.n.13.* Royas *de haret.par.2.assert.15.* Pegna *par.3. comm. 35.* Sousa *in Aphorism.inquis.lib.2.cap. 26.n.37.* Diana *tom.5.tr.12.resol.15.ex par.4.tr.7.res.15.* Carena *par.2. tit.17. §.21.n.72.* & alij. Quia præsumendum est eum fugisse carceris tedio,vel metu falsorum testium, vel ob timorem tormentorum: & non quia haberet errorem in intellectu contra fidem: nisi de hæresi esset in processu conuictus.

Qua pœna talis fugitiuus in hoc Sancto Tribunali est puniendus?

32 RESp.Quod quamuis detentus in carcere pro crimine hæresis, si fugiat, neque pro confesso, neque pro conuicto habeatur: tamen ex ipsa fuga resultat contra ipsum indicium ad torturam:& citandus est:& si non compareat,excommunicatur:& si per annum insordescit, declaratur hæreticus; & eius statua de more comburitur. Ità probat Sousa *loc. cit.* Paulus Garzia *in suo tractatu ex ordine Supremæ S.Inquisitionis Hispaniarum impresso de S. Officio,fol.63.* Diana,& Carena *vbi sup.* & alij. Si autem fugiens, carceribus fractis,iterum à Ministris capiatur, tũc ratione fracturæ, & fugæ: si persona sit nobilis,vel Doctor,vel Religiosus, aut honorabilis ciuis,puniri solet arctiori, & duriori carcere: Si verò persona sit vilis, fustibus publicè flagellatur. Et causa hæresis, in suo statu permanens, tractatur; quamquam & alijs pœnis puniri possit.Ità Pegna *par.3.comment. 35.* Paramus *lib.3.q.4.n.72.& seq.* Sese

ſe *tom.4.deciſ.*471. *nu.* 6. Diana *loc.cit.* Carena *nu.* 74. Si talis fugiens ſpontè redierit, benignè erit tractandus; & puniri poterit pœna extraordinaria: vt notant Fernandez de Otero *par.* 3. *diuerſ.quæſt.iuris, q.*113. Cantera *in ſuis quæſt.crimin.par.*4.*cap.*9.*nu.*37. Farinacius *q.*30.*n.*8. Souſa *loc.cit. n.*32. Carena *n.*74. Et ſi fugiens fractis carceribus ſtatim ſe præſentaret Supremo Tribunali, nulla pœna eſſet afficiendus: quia qui ad Superiores vadit, non dicitur frangere carceres: vt docent Iacobus à Sancto Georgio *in l.*1.*nu.*9. *Cod.de ſeruis fugitiuis*, Marius Giurba *conſ.deciſiuo* 69.*nu.*19. Fernandez de Otero *qu.* 19.*n.vlt.* Carena *n.*77.

Fugiens, fracto carcere ab hoc Tribunali, incurrit ne pœnas Bullæ Pij V. *Si de protegendis*?

33 RESp. negatiuè; quia quamuis aliqui Doctores, quos referr Carena *par.*2.*tit.*17. §.21. *nu.* 76. opinati sint dictam Bullam comprehendere, non ſolùm eximentem carceratum de manibus iuſtitiæ; ſed etiam ipſummet carceratum ſe eximentem. Tamen contrarium ſuſtinet Carena *ibid. verſ. In contrarium*: quia multò grauius eſt delictum, eximentis alium è manibus iuſtitiæ, quàm eximentis ſe ipſum. Nàm vnicuique licitum eſt, ſuum ſanguinem redimere, *l.prima de his, qui ſibi mortē, &c.* Et cum hæc lex ſit pœnalis non eſt amplianda ad ea, quæ in Bulla non exprimuntur. Ideò optimè Carena concludit: In hoc caſu: Inquiſitoris partes erunt, Supremum Tribunal cōſulere, & ab eo congruum reſponſum expectare.

Indebitè carcerati in carceribus S.Officij, ſi carcerem fregerint, & fugiant, ſunt ne puniendi?

34 RESp. negatiuè; ità Martinus del Rio *lib.*4.*diſquiſ.magic. ſect.*7. *verſ. Indebitè carcerati*: vbi ait: Propter talem fugam, etiamſi carcerem fregerint, nec puniendi erunt, neque pro cōfeſſis habendi, neque ad carcerem redire tenentur; etiam ſi redire iurauerint. Sic Couarruuias 1. *var. reſol.c.*2. *n.*7.*&* 11. Neque tenentur ad pœnam conuentionalem ipſi, vel fideiuſſores, ſi quos dederunt: Farinacius *q.*30. *n.*70. Neque ad torturam, propter huiuſmodi fugam rapi poſſunt. (vt poſſent ſi carcer fuiſſet iuſtus): etiam ſi animo non reuertendi fugiſſent: Farinacius à *n.*85. Sed an in foro conſcientię peccet fugiens ex iuſto carcere: Peccare cenſet Farinacius *n.*90. Couarruuias *lib.*1. *var.reſol.cap.*2. *nu.*8. *&* 14. Sed non peccare cenſuit Maior, & Felinus cum antiquis aliquot Canoniſtis, & ex recenſioribus Lopez *in ſua inſtruct.c.*66. Immò, & teneri fugere, ſi tutò poſſit, voluit Vittoria *in relect.de homicidij*. Hæc Martinus del Rio.

Quare Striges, & Sortilegi non poſsūt ſuis vnctionibus ab ipſo carcere liberari?

35 RESp. Quia Deus non permittit Dæmones exercere potentiam ſuam: vt è carcere iſti eripiantur: quia hoc eſſet in ſcandalum ipſorum Iudicum, & Dei ignominiam. Nàm videretur plus poſſe Diabolum in ſuis miniſtris, ſtrigibus, & ſortilegis, quàm Deus in ſuis, qui ſunt Iudices. Ità cum Diuo Thoma communiter Doctores.

Carceris Cuſtos qua pœna puniendus eſt pro carcerati fuga?

36 RESp. Quod huic quæſito reſponſum fuit ſuprà *cap.*11.*nu.*2. *& ſeq.* idcircò ſolùm nunc dicitur, quod quamuis *in l.commentarienſem, Cod.de cuſtodia reorum*, aſſeratur talem Cuſtodem puniri debere eadem pœna, qua puniendus erat carceratus fugitiuus. Tamen hìc Textus non eſt abſq; diſtinctione obſeruandus. Nàm maior pœna dicto Cuſtodi debetur pro dolo, quàm pro leui, vel leuiſſima culpa; maior pro fuga carcerati, qui erat de-

delicto cōuictus, quàm pro fuga illius, qui mox est relaxandus: vt norant Præses Abauo *in suis quæst. quæst.13.* Farinacius *de carceribus,& carceratis,q.31. per totam*, Carena *par.1. tract.15.n.6.* Puniendus est etiam pro culpa leuissima: quia Custos carceris cùm eligitur ad hoc munus, præstat iuramentum, adhibendi omnem diligentiam, ac sollicitudinem pro reorum custodia: & ideò tenetur eos custodire eo modo, quo se ge rere solet diligentissimus parer familias: vt docent supradicti Doctores *locis citatis*. Nec permittere potest, vt aliquis cū carceratis alloquatur: quia in nullo casu in hoc Tribunali licitum est, alloqui cum ipsis carceraris sine licentia, vel præsentia Inquisitoris, aut alterius ab eo deputati: vt norat Carena *num.7.* Et si Inquisitor alios milites addat ad custodiam alicuius rei, non idcircò liberatur ordinarius Custos ab onere suo custodiendi: vt aiunt Bartolus *in l.Vt certò,§.Si de me,ff.commodati*, Syluester *verb.Custos,n.4.* Auila *in cap.Prætorum,n.34.* Carena *n.9.* & alij.

Carceratus, qui ad instantiam Episcopi, non habentis tutos carceres, recipitur, & retinetur ab Inquisitore in carceribus suis; si ibi frangit carcerem, vel aliud committit delictum, & non potest fugere, est ne iudicandus ab Episcopo, vel ab Inquisitore?

37 RESp. posse illum iudicare, & punire, de hoc ranrùm delicto, Inquisitorem. Quia quamuis sit carceratus Episcopi, & eius subditus; tamen quia delictum fractionis carcerum est speciale delictum, speciali pœna puniendum, & dum est commissum in carceribus Inquisitoris, ipse Inquisitor habet ius illum puniendi. Et ità rationibus, & exemplis probat Carena *par. 2.tit.17.n.78.& seq.*

Carceratus in S.Officio, qui se ipsum occidere tentauit, qua pœna, & à quo Iudice est puniendus?

38 RESp. quod huiusmodi occisio, vel vulneratio est delictum: quia nullus est Dominus propriæ vitæ, neque suorum membrorum; & nemini licet se ipsum occidere, aut vulnerare: vt probant latissimè Gomez *de potestate hominis in se ipsum, lib.1.c. 1. & c.5. per totum*, Farinacius *de homicidio, qu. 128.per totum*, & alij communiter. Hæc autem occisio, vel vulneratio prouenire potest carcerato: vel ex conscientia sui criminis, ob quod in carcerem coniectus est: vel ex impatientia carceris, & doloris, aut ex tædio vitæ. Si ex prima causa se occisit, & saltem semiplenè probetur delictum suæ occisionis; sua bona Fisco applicantur. Quia qui se occidit in carcere, punitur confiscatione bonorum: vt probant Farinacius *loc.cit.n.47.& seq.* Gomez *cap.23.n.26.* Cantera *in suis quæst.crimin.par.4.de homicidio,n.54.* Si verò non se occidit, sed tantum vulnerauit: tunc puniendus est pœna extraordinaria, non autem mortis: vt ait Farinacius *nu. 35.* & Gomez *cap.21.nu.1.& seq.* Si se ipsum interfecit, vel vulnerauit tædio vitæ, vel doloris, aut carceris impatientia: tunc non punitur. Ità expressè habetur *in l.fin.§.Si quis autem,ff.de bonis eorum, qui sibi mortem, &c.* Farinacius *loc.cit. n.39.* Clarus *in praxi,§.fin.q.68.versic. Se ipsum occidens.* Si autem dubitatur an se occiderit, vel vulnerauerit ex cōscientia criminis, vel ex tædio vitæ; Cantera *vbi sup.* distinguit: quod si carceratus se interfecit, postquam contra eum in iudicio facta est semiplena probatio delicti, & ipse scit se in carcerem coniectum ob illud delictum: præsumitur certè se occidisse ex conscientia commissi criminis; aliàs secus. Tandem certum est: Inquisitores esse Iudices competentes aduersus istos carceratos: cum in Sancto Officio se ipsos occidant; vel animo occidendi se vulnerant; quia id faciunt, ex conscientia patrati criminis, spectantis ad Sanctum Officium. Ità Carena *par.2. tit. 17. §. 22.n.82.& seq.*

CAP.

CAPVT XVI.

De spontè comparētibus in Tribunali S. Inquisitionis.

Quis nam dicitur in hoc S. Tribunali spontè comparens?

1 RESp. Quod dicitur spontè comparens, qui non vocatus, nec citatus, nec accusatione, aut denunciatione præuentus, spontè coram Episcopo, vel Inquisitore comparet, & omne commissum delictum contra fidei documenta, omnesque complices fatetur. Illud autem dicitur fieri spontè, quod propria voluntate, & sine alterius requisitione efficitur. Ità Glossa *in cap. 1. 16. q. 6. verb. Spontè*, Fulcodius *qu. 2.* Carena *par. 2. tit. 18. nu. 19.* Sousa *lib. 4. cap. 8. n. 5. & seq.* Requiritur, vt quis dicatur: spontè comparens, vt non sit præuentus accusatione, vel denunciatione: quia in Bulla 23. Iulij III. incipiente. *In multis*, præcipitur: *Non accusatos, nec denūciatos, si se ipsos humili, & contrito corde accusant; esse, vt spontè comparentes recipiendos*. Insuper requiritur, vt plenam, ac integram, tàm de se, quàm de alijs socijs veritatem fateatur, & de suis delictis veniam humiliter petat. Quia quoad hanc integritatem, confessio spontè comparentis æquiparatur confessioni sacramentali: in qua si vnum mortale peccatū omittatur, committitur sacrilegium, & peccatorum remissio non obtinetur. Ità similiter in hac iudiciali confessione, nisi quis plenè, & integrè commissa delicta, & illorum complices fateatur, remissionis gratiam non consequitur. Ità colligitur ex Concil. Bitterensi, *c. 2. ex l. spontè de muneribus, & honoribus, l. 4. §. fin. Cod. de sicarijs, l. 2. Cod. de his, qui latron.* Et ità docent Archidiaconus *in cap. Vt commissi de hæreticis in 6.* Pegna *in direct. par. 3. comment. 12.* Farinacius *de hæresi, q. 193. n. 28.* Carena *par. 2. tit. 18. §. 1. nu. 1.* Bordonus *to. 1. c. 30. nu. 23.*

Spontè comparentes quomodo in hoc S. Tribunali tractantur?

2 RESp. Satis benignè, ac mitissimè, & sola eis salutaris pœnitentia imponitur; nempè orationes, ieiunia, eleemosynę Sacramentorum confessionis, & Eucharistiæ frequentia, & alia charitatis opera. Ità expressè decernitur in dicto Concil. Bitterensi *c. 2.* his verbis: *Venientes pœnitentes, & dicentes plenam de eo, ac de alijs veritatem, habeant impunitatem mortis, immutationis, exilij, & confiscationis bonorum.* Et colligitur etiam ex *dicta l. spontè de muner. & honor. & l. 4. §. fin. Cod. de sicarijs*. Quia mitius est agendum cùm spontè confessis, quàm cùm conuictis, *c. Præsbyterum 50. dist.* & Glossa communiter recepta *in c. de hoc verbo iniure, extrà de simonia*, vbi Hostiensis, & Panormitanus *in 6.* omnesque Doctores confirmant, & in praxi obseruatur.

Spontè comparentes quomodo interrogandi, & admonendi sunt ab Inquisitoribus?

3 RESp. Quod siuè hæretici fuerint, siuè de hæresi suspecti, interrogandi sunt: an erroribus suis firmiter crediderint, vel dubitauerint: quantò tempore in illis permanserint: à quibus eos didicerint, & quomodo: an illos errores ad alios docuerint, & quibus: an libros prohibitos legerint, & quos, & à quibus illos habuerint, & an illos retineant, vel alijs dederint: qui fuerunt eorum complices: an alios agnoscant hæreticos, vel de hæresi suspectos: an sciant, vel suspicentur, in aliquo Tribunali, se de prædictis erroribus fuisse præuentos, vel inditiatos: an ipsos verè pœniteat, in huiusmodi errores incidisse: an illos errores, & omnes alias hæreses parati sint detestari, & abiurare, & de cæterò catholicè viuere, & pœnitentiam sibi iniungendam adimplere. Et tandem monendi sunt, vt integram veritatem dicant, nec ali-

quid commissum celent,vel complices taceant: ne diminuti confitenres, & fictè conuersi æstimentur, & puniantur. Et sic dimitranrur cum clausula:Dummodò in aliquo S. Officij Tribunali nõ sint præuenti: quia qui est alibi in S. Officio quærelatus, non dicitur spontè comparens, vt suprà probatum est, & notar etiam Eymericus *par.3. direct.n.* 56. & ibi Pegna *comment.* 12. Farinacius *q.193.n.*27.Bordonus *loc.cit.n.*24.

Inquisitor potest ne ipse solus absque Notario recipere confessionẽ spõtè comparentis?

4 RESp. Si error, vel delictum commissum fuit, cùm complice, vel coram alijs, aut ad aliorum aures peruenit: Inquisiror debet iudicialiter recipere confessionem spontè comparentis cùm Notario,qui illam registret: vt si ab aliquo posteà denunciatus fuerit, agnoscat ex illa denũciatione, seu testibus,an defecit in sponranea cõfessione: et sic apparear an sit puniendus;sed mitius,quia venit non vocatus.Si verò denũciatio assimiletur cõfessioni illius spõtaneę, non est vlterius procedendũ. Ità Eymericus *in direct. par.3.de spontè venientibus,nu.*60. & ibi Pegna, Bariola *in par.* 3. *comment.* 12. *in fin.* & alijs citatis *in Aphor.verb.Inquisitores*, Bordonus *vbi sup. nu.* 25. Aliquandò etiam porest sine Notario Inquisitor recipere spontaneam comparitionem. Sed necessarium est,vt ipse illam registret.

5 Si autem error,vel factum sit totaliter secretum: vtpotè, quis dubitauit aliquandò de Sacramento Eucharistię, vel simili; & aliquando credidit: Sacramentum hoc nihil esse; & aliquandiù stetit in hac incredulitate; nulli tamen se reuelauit, nec aliquem infecit: tunc quia delictum est totaliter secretum,nec adest,qui illud scire possit: Inquisitor in hoc casu non debet adhibere Notarium: sed per se ipsum oretenus debet,sine scriptis recipere confessionem delinquentis, & cum salutaribus pœnitentijs illum admittere: indicendo ei, vt stet firmiter in catholica fide, & repellat tales tentationes. Quia in hoc casu, & simili, nulla militar ratio, ob quam mouẽdus sit Inquisitot ad recipiendum in scriptis delictum omninò occultum. Ità docent Eymericus *loc.cit.nu.*61. Bordonus *nu.* 27. Farinacius *de hæresi, q.*193. *nu.*37. Carena *par.* 2. *tit.*18. §.1. Notat verò Pegna *loc.cit.nu.*61. Non esse contemnendum hoc Eymerici consilium: sed tutius esse, quod Inquisitores non audiant sacras confessiones: sed semper persuadeant spontè venientibus, vt iudicialirer confiteantur crimina sua:hoc est,vt Notario eorum confessionem recipiente coram Inquisitore dicant peccatum suum: indè secreta reconciliatione facta, mox absoluat eos. Ità Pegna.

Spontè comparitio Confessarij sollicitantis,potest ne ab Inquisitore sine Notario,& sine scriptis recipi?

6 RESp. negatiuè; sed necessariò recipienda est cùm Notario in scriptis: quia est delictum non omninò secretum,sed in foro externo probabile. Nàm pœnitens sollicitata nequit absolui, nisi Confessarium sollicitantẽ denunciet. Immò Inquisiror præsumere potest,talem Confessarium non spõtè præcisè,& absolutè comparuisse;sed potiùs ex metu denunciationis faciendæ à persona sollicitata. Ideò Inquisitor cum aliquo rigore porest contra eũ procedere: semper verò mitius, ac si sponraneæ non comparuisset, quia nec citatus,nec vocatus venit, & illa spontanea comparitio debet ei non obesse, sed prodesse, vt notant Bordonus, Farinacius,Carena *locis citatis*,& alij.

Spontè comparens, sed volens detegere crimen suum per modum cõfessionis sacramentalis, est ne ab Inquisitore admittendus ad illius sacramentalem confessionem?

Resp.

7 RESp. negatiuè, tùm quia Inquisitor est Iudex in foro iudiciali externo, non autem in foro pœnitentiali interno. Tum quia nonnulli dubitantes, & timentes, ne præueniantur ab Inquisitore iudicialiter, per se venirēt, & audiri in confessione sacramētali eidē Inquisitori peterēt, ne sic cōfessi, possent detegi, & puniri. Et tum etiam, quia Inquisitor audiēs aliquem in confessione sacramentali, si ille suo errore multos infecit, vel in delicto cōplices habuit, & ex istis aliquis denunciatus ab alio, & iudicialiter interrogatus, illius confessi delictum detegit. Ille etiam citandus est, & medio iuramento de suo delicto interrogandus. Tunc imponet Inquisitori, quod secretum confessionis reuelauit: ideò nunquam Inquisitor admittere debet spōtè comparentes, ad sibi fatendum in confessione sacramentali suos errores, & peccata. Ità admonent Eymericus *par. 3. direct. tit. de spontè venientibus, n. 59.* Campegius ad Zanchinum *cap. 34. vers. Considerent etiam Inquisitores,* Locatus *in opere iudiciali, vers. Absoluere, nu. 7.* Pegna *par. 3. direct. comment. 12. num. 59.*

Spontè comparens, sed nolens confirmare in scriptis suum delictum coram Notario, potest ne ad id ab Inquisitore cogi?

8 RESp. affirmatiuè, si delictum est de illis, quæ committuntur cùm complice, vel probari possunt, vt suprà dictum est: quia per illam comparitionem Inquisitor acquisiuit ius, ad eū iuridicè interrogandum pro foro externo, & consequenter redigenda est in scriptis eius confessio: vt notat etiam Bordonus *tom. 1. c. 30. nu. 30.*

Spontè comparens non puro corde, sed simulatè, & fraudulenter, est ne recipiendus ad misericordiam?

9 RESp. negatiuè, ità expressè *in cap. Vt officium de hæreticis in 6.* his verbis: *Prouiso solerter, nè simulata cōuersione redeant, fraudulenter vos, immò, & seipsos fallentes, sub agni specie lupum gerant.* Vndè vt ibi notat Glossa *vers. Tamen: Inquisitor debet esse cautus, & maximè animaduertere, ne spontè comparentes, simulata conuersione, & ad euitandas pœnas, quas ob aliorū denuncia tiones timent, sibi proximè futuras, fraudulenter ad veniam comparent.* Ità etiam aduertunt Repertorium Inquis. *in verbo Confessio, vers. Nota sexdecim conditiones, & in verb. Rodiens, vers. Ex supradictis concluditur;* Hostiensis *in summa de hæreticis, §. Qualiter deprebendatur, n. 4.* Symanchas *in Enchirid. violata Relig. tit. 50. rubr. de pœnitent. n. 17.* Royas *de hæret. par. 2. nu. 375.* Decianus *in tract. crimin. lib. 5. c. 54. n. 5.* & alij.

Fictè spontè comparens, & absolutionem recipiens ab Inquisitore: si posteà interius resipiscit, & verè se pœnitet, indiget ne noua absolutione ab Inquisitore?

10 RESp. affirmatiuè; quia absolutio ex falsa causa obtenta, tūc solum est valida, quando ipsa falsa causa minimè mouet Iudicem, ad impendendam absolutionem: quia etiam veritate cognita eam impenderet. Secus quando nullatenus impenderet. Vt cū alijs docent Enriquez *lib. 13. de excom. c. 30. n. 3. & 4.* Sayrus *tom. 1. lib. 2. cap. 21. nu. 26. & 27.* Sanchez *in Decal. lib. 2. cap. 12. n. 7.* Et ratio est: quia absolutionis valor ex absoluentis intentione pendet: & finctio efficit inuoluntariam absolutionem, quoties cognita veritate ea non concederetur: & consequēter illa absolutio est irrita, ex defectu intentionis absoluentis. At in prædicto casu absolutio obtinetur ex falsa causa, nempè ex ficta conuersione: quia si illam Inquisitor agnouisset, nunquā concessisset, nec talem comparentem ad Ecclesiæ gremium admisisset. Ergò absolutio ficti illius pœnitentis spontè com-

comparentis, ab Inquisitore obtenta, est irrita; itaut licet ille posteà interius recipiscat, peccatum hæresis prius cõmissum, eadem censura, & eadem reseruatione ligatum, manet, ac erat antè illam absolutionem. Ità in terminis docent Suarez *tom.5.in 3.par. disp.7.sect. 7.n.12.* Sanchez *loc.cit.* Farinacius *de hæresi, q.193.n.30.in fin.*

Comparens in S. Officio non citatus, nec vocatus; sed indicijs præuentus, gaudet ne beneficio spontè comparentium?

11 RESP. Quod vel comparet sciens fuisse præuentum, vel hoc omninò ignorans. Si primò modo suum crimen, seu delictum fateatur, gaudet in parte, non in toto, beneficio spontè comparentium: quia mitius punitur, quàm si fuisset conuictus. Non autem obtinet impunitatem; quia dum scit, vel suspicatur, esse præuentum; censetur, non tàm spontè, quàm metu probationum comparuisse. Si secundò modo; gaudere debet beneficio spontè comparentium: quia nullo præcedenti stimulo coram Iudice comparet, & crimen commissum confitetur. An autem sciuerit, vel ignorauerit, se fuisse præuentum: relinquitur considerandum ex circumstantijs suæ comparitionis, & prudentia, & arbitrio ipsius Inquisitoris. Ità docent Nauarrus *consil.8. tit. de hæreticis, lib.5.nu.7.* Ludouicus à Paramo *de orig. S. Inquisit. lib.3. qu.4. rubr. de forma, & ordine iudiciario S. Officij,* Farinacius *de hæresi, q.193. nu.28. & 37.* Pegna *par.3. commen. 12. vers. Postremò,* Carena *par.2. tit.* 18. *n.2. & 3.*

Comparens in S. Officio non vocatus, nec citatus, sed præuẽtus quoad vnum delictum: & ille non solum hoc, sed alia delicta, de quibus nullo modo erat præuentus, fatetur spontè, gaudet ne beneficio spontè comparentium?

12 RESP. Quod vt supra dictum est: mitius puniendus est de illo delicto, de quo fuit præuentus. De alijs verò aduertendum est, an dubitet etiam de illis fuisse præuentum: & si ità suspicatur, haberi non potest pro spontè comparẽte: quia tunc eius confessio censetur facta metu probationis: vt docent Farinacius *loc. cit. nu.37.* Carena *n. 4. et 5.* Si verò certò sciat, non esse præuentum: quia illa crimina, seu delicta nullis præsentibus commisit, nec alicui patefecit: & quoad ista habendus est pro spontè comparente: quia non est indicijs præuentus, nec denunciatus; & neque de illis poterat Inquisitor eum interrogare: vt docet Pegna *par.3. comment. 18. sub lit. B.* vbi probat quod rei interrogari non possunt, nisi de his, de quibus sunt indiciati: & ità etiam supradicti Doctores.

Quænam sunt pœnæ, quę euitantur in hoc S. Tribunali à spontè comparentibus?

13 RESP. esse pœnam mortis, pœnam triremium, carceris, aut exilij, & pœnam confiscationis bonorum. Qualiscunque ex his pœnis à reo mereatur, ei remittitur; si spontè suum, & complicum reatum fateatur in hoc S. Tribunali. Ità decernitur in Conc. Bitterensi, c.2. his verbis: *Assignato eis termino competenti, quod tempus gratiæ vocare soletis: quibus tamen aliàs huiusmodi gratia non est facta: infrà quem terminum venientes, pœnitentes, et dicentes plenam de se, ac de alijs veritatem, habeant impunitatem mortis, immutationis, exilij, et confiscationis bonorum.* Hæc ibi. Omnes dictas pœnas euitabunt spontè comparentes: & solùm aliàs leuiores sustinebunt pro qualitate personarum, & criminum, arbitrio Inquisitorum; nempè ieiunia, eleemosynas, orationes, & alia charitatis opera: vt notãt Pegna *par.3. direct. comment. 12. versic. Magnam veniam, et seq.* Symanchas *de cathol. institut. tit. 44. nu.3.* Bordonus *tom.1. c.30. nu.21. et seq.* Carena *par. 2. tit.*

*tit.*18.*n.*1.Farinacius *de hæresi,qu.*193. *n.*1.*et* 2.& alij communiter.

In absolutione spontanei comparentis, debet ne Inquisitor apponere conditionem: dummodò ex corde ad fidem redierit, & iniunctam pœnitentiam seruauerit?

14 RESP. posse Inquisitorem, absoluendo spontè comparentem, apponere dictam conditionem; sustinet Ioannes Calderinus *de haret.rubr. de sentent.Inquisit. n.* 2. Repertorium Inquisit.*in verb. Absolutio, vers. Sed non remanet absolutus*, Vmbertus Locatus *in iudicial.inquis.verb.Sententia,nu.*21. Campegius *in addit. ad Zanchinum de haret. c.*41. *lit.A. vers. Nec miremini*, Ludouicus à Paramo *de orig. S.Inquis. lib.*3.*q.*4.*rubr.de exposit.causæ fidei, nu.* 32. Pacianus *consil.*19.*nu.*21. *et seq.* & alij: quia cùm dicta conditione absolutus, si ex corde ad fidem non redit, & non adimplet pœnitentiam, non dicitur absolutus.

15 Sed non deberi huiusmodi comparentem cùm prædicta conditione absolui, docent Syluester *verb.Hæresis* 2. *nu.*11. *vers. Quintum Iudex*, Decianus *in tract.crimin.lib.*5.*c.*38.*nu.*15. *in fin. vers. Sed aduertendum*, Farinacius *loc. cit.n.*31.*et* 233. quia absolutio esse debet simplex, & absque vlla conditione: & ficta conuersio reddit irritam absolutionem; & non seruans mandata absoluentis, reincidit in primum statum. Immò ipsa ficta conuersio reddit ipsũ comparentem de noua hæresi suspectum; quia ostendit, non credere, errasse in fide: & Inquisitorem non habere potestatem, pœnitentiam iniungendi: vt notat etiam cùm Guido Fulcodio, & alijs Eymericus *par.*3. *direct.qu.*97. Ergò superflua est illa conditio.

Quodnã est tempus gratiæ, quod Inquisitores concedere aliquandò solent spontè comparentibus?

16 RESP. quod est spatium illud dierum præfixum, infrà quod hæretici, vel de hæresi suspecti, spontè comparentes ad S. Tribunal Inquisitionis, & confitendo omnia sua delicta, & complices, à Sancto Officio, consequuntur impunitatem pœnarum ordinariarum, auctoritate Apostolica. Inquisitor enim hoc tempus gratiæ assignat his, aut similibus verbis: *Ego N. auctoritate Apostolica ex speciali gratia assigno omnibus hæreticis, credentibus, fautoribus, receptatoribus, et defensoribus hæreticorum, et de hæresi diffamatis, vel suspectis, si qui sunt in tota ista Diœcesi, totum mensem immediatè sequentem, seu tantum tempus: infrà quod liberè veniant ad me; nec expectent, se denunciari, accusari, vel capi. Infrà quod tempus gratiæ si liberè, et spontanea voluntate ad me venerint, et reatũ suum reuelauerint, et veniam petierint, magnam misericordiam consequentur, et veniam. Si autem expectauerint, quod accusentur, denuncientur, citentur, vel capiantur, vel tempus gratiæ transire permiserint, et post venerint, tantæ gratiæ non erunt digni. Quare veniant infrà tempus gratiæ assignatum.* Hæc autẽ sententia non solùm voce ab Inquisitore profertur, & publicatur: sed etiam in valuis Ecclesiæ Cathedralis affigitur, vt ab omnibus legi possit.

Spontè comparens non est qui vocatus, vel monitus comparet: quare ergo habetur pro spontè comparente, qui monitus in generali Inquisitorum ædicto comparet?

17 RESP. Quia non est monitus, nec citatus, nec vocatus, nominatim, nec personaliter ab Inquisitore: ideò gaudet gratia impunitatis spontè comparentium. Ità enim Guido Fulcodius, *in Consultationibus ad Inquisitores, qu.* 2. ait: *Spontè redeunt, qui infrà tempus gratiæ redeunt: licet in generali sint moniti: nec enim coacti videntur, dũ à nemine sunt præuenti: l.* 2. *§.Si mater, ff.ad*

ff.ad Tertullian:et sponte venit, qui non venit admonitus nominatim : *vt colligitur ex l.vlt. C.de his, qui latrones occultauit*. Et ità etiam docent Archidiaconus, & Ioannes Andreas *in c. Vt commissi de hæret.in 6.* & alij,quos citat, & sequitur Pegna *dict. comment.12.n.56.*

Sponte comparens elapso hoc tempore gratiæ, gaudet ne impunitate sponte comparentium?

18 RESp. si intrà tempus gratiæ fuit legitimè impeditus: quia e.g. erat absens; vel probat, & iuramento affirmat,omninò ignorasse ædictum ; in quo erat præscriptum tempus gratiæ ; gaudere debet impunitate sponte comparentium : quia excusatur ob ignorãtiam inuincibilem,& legitimum impedimentum. Ità Rota *decis.4. de iure iurando in antiq.* Bart.Rom.Iason, & alij Doctores *in l.2. §. Quod diximus, ff.Si quis caut.*vt notat Carena *par.2.tit.18. §.6.vers.Secundò ille.*Similiter hoc beneficio gaudere debet, qui nec citatus, nec vocatus, nec præuentus comparet statim post tempus gratiæ elapsum : vt ait Guido Fuleodius *in Consult. ad inquis.q.2.* & Carena *loc.cit. vers.Gaudere tamen*. Alij verò sponte venientes non euitabunt omnem pœnam,sed pro qualitate personarum,& criminum benignè tractabuntur: & vt ait Pegna *p.3.comment.12. vers. Hi verò.* Qui post tempus gratiæ veniunt sponte, etiam mitius sunt puniendi,quamuis non cõsequantur tantam indulgentiam : vt prudẽtissimè obseruat Eymericus hoc loco.

Quandonam Inquisitores concedere possunt hoc tempus gratiæ sponte comparentibus ?

19 RESp. non esse Inquisitoribus liberum, concedere hoc tempus gratiæ, quoties accedunt ad Diœcesim sibi destinatam:sed tunc illud assignare possunt, quando mittuntur ad Ciuitatem,seu Diœcesim,in qua de nouo constituuntur Inquisitores, & officium S.Inquisitionis : vt ait Pegna *dicto commen. 12.vers.Sed animaduertat.* Vel quando in aliquo loco, officium Inquisitionis intermissum, iterum renouatur : vt notat Albertinus *in repet. cap. 1.de hæretic. in 6.q.52. num.4.* Vel quando totum aliquod Regnum, de hæresi infectum, ad fidem conuertitur, Aut in aliqua Ciuitate hæretici latenter multos catholicos decipiunt :tunc ad subueniendum deceptis, quamuis officium Inquisitionis ibi non introduceretur: tempus tamen gratiæ esset concedendum : vt affirmant Card Albanus *in quadam instructione ad Fratres Prædicatores*, & Carena *vbi sup. §.5.*Vel in literis delegationis talis conceditur à Summo Pontifice facultas, quàm indulgere aliquandò solet ob iustas, & rationabiles causas : vt eùm Symãcha,& alijs,notat Pegna ibidem. Hoc autem tempus gratiæ à solo Summo Pontifice concedi potest : quia pœnæ illæ mortis, immutationis, exilij, & confiscationis bonorum, à nemine remitti possunt, nisi à Summo Pontifice: vt §.4.notat Carena.

Lamia, quæ commisit infanticidium, vel aliud immane delictum, sponte comparens in S.Officio,gaudet ne beneficio sponte comparentium ?

20 RESp. affirmatiuè, euadit enim pœnas, quæ ob tale delictum ei deberentur: nec tradetur curiæ seculari, nec duro carceri, si verè sit pœnitens,& ex contrito corde veniam cõmissi delicti petierit. Ità expresè docent Symanchas *in cathol. instit. tit.37. rubr.de Lamijs,n.17.* Arnaldus Albertinus *in tr. de agnoscendis assertionibus catholicis,& hæreticis,q.25.nu.26.* Farinacius *de hæresi,q.181. nu.48.*Eymericus *in direct.inquis.par.2.q.42.n.5.* vbi generaliter affirmat: sortilegos omnes pœnitentes ab Ecclesia cum abiuratione recipi ad misericordiam.

Lamia ob infanticidium, vel aliud

graue

grave delictum à Iudice seculari in carceribus detenta, sponte Inquisitori suum delictum fatendo, euadit ne pœnas sibi debitas à foro seculari ?

21 Resp. negatiuè, quia postquam Inquisitor illam de spectantibus ad hæresim examinauerit, & iudicauerit, Iudici seculari restituere debet: qui illam punire potest, etiam de infanticidio, & alijs delictis, hæresim non sapientibus, cùm suo proprio processu, non autem ex illo ab Inquisitore fabricato. Ità Symanchas *loc.cit.n.*18. *&* 19. Campegius *in addit. ad Zanchinum in tr. de haret. c.*22. *lit.C.vers. Subdit vlterius*, Eymericus *par.*2. *direct.q.*42. *in fin.* Farinacius *loc.cit.* & alij.

Quomodò se gerere debet Inquisitor cùm poligamo sponte comparente, dum agitur de dissolutione matrimonij ?

22 Resp. sermonem non esse de poligamo, qui, mortua prima vxore, secundam duxit: nàm iste licitè secundùm matrimonium contraxit; vt est de fide ex verbis Apostoli 1. *Cor.*6. *Si dormierit vir eius, cui vult nubat, tantum in Domino*; et ex Concil. Niceno *can.*8. et ex iure Canonico *in tit. de secundis nuptijs*: et probat D.Thomas 4. *sent. dist.*42. *&* *par.*3. *qu.*63. Sed de poligamo, qui viuente prima vxore ex legitimo matrimonio, secundam ducit: quod est prohibitum; etiam iure naturali: vt colligitur ex *cap. Gaudemus* 8. *de diuort.* ibi: *Nec vlli vnquam licuit simùl plures vxores habere: nisi cui fuit diuina reuelatione concessum*: & probat etiam D.Thomas 4. *dist.*33. *&* *par.*3. *q.*65. Quia contra legem naturæ est, vt quod vni datum est, alteri detur: homo autem per primum matrimonium, vsũ sui corporis tradidit primæ vxori: *Vir enim potestatem sui corporis non habet, sed mulier*, vt ait Apostolus 1. *Cor.*7. Et consequenter vxoratus nõ potest eiusdem sui corporis dominium alteri tradere, cùm non sit amplius illius Dominus. Ergò pluralitas vxorum est etiã iure naturæ prohibita. Et hoc idem alijs rationibus probat D.Thomas 4. *dist.*33. *ar.*1. Verum quia Deus est omnium principalis Dñs, per dispẽsationẽ aliquibus concessit; vt corpus vni vxori debitum, communicaretur pluribus. Ideò Abraham duas vxores habuit, Saram, & Agar. Iacob quatuor, Liam, & Rachelem, & earum ancillas, Zalpham, & Balã: *Genes. c.*30. Dauid duas Achinoam, & Abigail: 1. *Reg.*30. et sic despensatum fuit; vt maior esset multiplicatio prolis, ad cultum Dei educandæ: vt ait idem D.Thom. *ibid. ar.*2. Nunquam verò ex dispensatione licuit: vt vna vxor plures viros haberet: quia hæc pluralitas directè opponitur generationi prolis: commistio enim plurium seminum diuersorum hominũ fœminam reddit infecundam; vt patet in meretricibus. Igitur nulli vnquam licuit simùl plures vxores habere; nisi cui fuit diuina dispensatione concessũ. Et ideò Sac. Concil. Trid. *sess.*24. *can.*2. decreuit: *Si quis dixerit: licere Christianis plures simùl habere vxores, & hoc nulla lege diuina esse prohibitum: anathema sit*. Ergò qui de facto plures vxores habet, suspectus est, quòd credat; licere illas habere, & de hæresi vehementer suspectus est, & sectam sequi videtur Maumeti, Anabaptistæ, & Lutheri.

23 Cùm poligamo ergo, etiam spontè comparente, magna cùm circumspectione procedere debet Inquisitor. Tũ ad agnoscendum, an commissi delicti grauitatem sciat, & de illo sit verè pœnitens. Et tùm ad ei inhibendam cohabitationem cùm secunda coniuge. Quia pœnitentis confessio valet contra se ipsum, non verò contra tertium, 14. *qu.*2. *in princ. & cap.*1. *de confessis*: nec propriæ confessioni est credendum in alterius possessionis præiudicium: vt colligitur ex *cap. Vidua de regul.* Secũda autem vxor est in possessione prætensi poligami; cùm supponitur, bona

fide cùm soluto se contrahere voluisse matrimonium. Ergò non debet ex sola illius confessione,eo spoliari.Insuper ad dissoluendum matrimonium, minimè standum est coniugum confessioni, *c. Super eo de eo,qui cognouit consanguineam*: & redditur ibi ratio: quia *Sæpè aduersus matrimonium, vt dirimatur coniuges inter se conueniunt*: quæ ratio militat in casu prædicto. Et ideò in eo maxima cùm aduertentia procedere debet Inquisitor.Et reciprocè iudicialiter spontaneam poligami confessionē, nec circa ipsum, nec circa secundam vxorem quidquam stabilire: sed procedere ad capiendam informationem vtriusque matrimonij: & interim prohibere ipsi poligamo, ne debitum petat; quamuis reddere possit; nàm mulier habet ius, ad illud petendum: donec constet de nullitate matrimonij:vt ex *can.Laudabilem,lite pendente*.Et ità cùm Poligamis spontè comparentibus agēdū esse, docet,Garzia *in praxi Hispaniæ S.Officij,fol.7.* Catena *p.2.tit.18.* §.*3.n.16*. Tandē Inquisitor constito de vtroque matrimonio: tunc procedit ad declarationem nullitatis secundi,ad separationem alterius coniugis,& ad pœnitentiam salutarem iuxtà suum arbitrium ipsi spontè comparenti.

Qui iam vocatus ad iudicium huius Sancti Tribunalis statim comparet, & metu probationum spontè sua crimina confitetur, ad quam misericordiam est admittendus?

24 RESp.Huiusmodi comparentem puniendum esse pęna ordinaria arbitratur,Glossa in *c.Presbyterum, dist.50.& in c.De hoc,extrà de simonia.* Sed Hostiensis benignius *in dicto c. De hoc*, docet, in hoc casu mitius quàm pęna ordinaria puniri debet: quia spōtè confessus appellatur,cùm nullo precedente stimulo Iudicem adit, & crimen confitetur: & ità in *dicto c. De hoc* etiam docet Panormitanus. Quanta autem pęnæ pars remitti debeat, arbitrio iudicantis relinquitur, ait Pegna *par.3.comment.12.vers.Postremò.*

Relapsus non vocatus,nec citatus,nec denunciatus,spontè comparens, & veniam petens;est ne ab Inquisitore misericordiam consecuturus?

25 RESp.Symancham *de cathol.instit.tit.57.nu.21.& seq.*opinari, non esse ad misericordiam admittendum: quia dum post sui criminis abiurationem, iterum in hæresis crimen reincidit: videtur fictè, & simulatè cōuerti. Quia,vt colligitur ex *cap.Paruuli,22.q.5. Qui semèl perierauit, censetur facilè secundo perierare*; iuxtà regulam: *Semèl malus semper præsumitur malus in eodem genere mali*. Sed Hostiensis *in cap.Ad abolendum*, §.*Illos de hæreticis*,Albertinus *in lib.de agnosc.asser.qu.25.n.25.& seq.* Alphonsus à Castro *de iusta hæret. punit. lib.2.c.2.* Montaluus *in legibus septipartitis, l.1.tit.26.par.7. qu.6. vers.Est tamen conclusio*, Pegna *par.3.comment.12. vers.Sed quid si relapsus*, & alij docent, etiam relapsum talem esse ad misericordiam admittēdum, & ei condonandam pęnam mortis, & non esse Curiæ seculari tradendum. Quia in eo cessat sinistra illa suspicio, qua relapsi putantur fictè conuersi, cùm se ipsum pęnitendo deferat, & veniam postulet. Secundò, quia nō est censendus incorrigibilis,qui spontè crimen fatetur, & veniam deprecatur. Tertiò, quia nullus potest dici verè relapsus, nisi qui bis de hæresi conuincitur; qui autem crimen fatetur non videtur secundò conuictus. Quartò, Cōcilium Bitterense,*c.2.*ità videtur sentire: dum decreuit. *Venientes pænitentes, & dicentes plenam de se, ac de alijs veritatem habēt impunitatem mortis.* Quę verba nullo modo possunt competere, nisi relapsis. Nàm quicunque alius spontè comparens,quamuis grauissimè deliquerit, mortis pęnam euitat. Et propterea Concilium de illis videtur loqui; qui si fuissent conuicti, mortis supplicio essent plectendi. Ergò relapsi spon-

ſpontè comparentes, & dicentes plenā de ſe, & de alijs veritatem, pœnā mortis effugiunt.Ità dicti Doctores. Addit verò Pegna *ver. Quia tamen*, nullo expreſſo iure, cautum eſſe videtur: vt huiuſmodi relapſis parcatur: propterea cùm talis caſus occurreret, tutiſſimum eſſet: vt priuati Inquiſitores Supremū Senatum Sanctæ Inquiſitionis conſulent; & id circa tales relapſos exequātur, quod Senatus, cauſa cognita, decernet.

Sortilegus hæreticalis, vel quilibet hæreticus, qui abuſus fuit Sacramētis Euchariſtiæ, vel Baptiſmi, vel Extremæ Vnctionis, ſpontè comparens; gaudet ne impunitate ſpontè comparentium?

26 Reſp. affirmatiuè, qui enim abuſus fuiſſet Sacratiſſima Euchariſtia in maleficio; vel aliquem rebaptizaſſet, vel baptizaſſet aliquod animal, vel aliquid inſenſibile; vel ſimile enorme delictum patraſſet; & ex libera ſua voluntate, non vocatus, nec citatus, nec ab alio præuentus, ſpontè comparet coram Inquiſitionis Iudice, & ſuum delictum, & ipſius complices, iudicialiter detegit, & verè pœnitens fatetur: ad miſericordiam admittitur, & pęnas ſibi debitas ei condonantur: iniuncta ſolum ſalutari pęnitentia. Ità expreſsè decernitur, vt ſuprà dictum eſt in Concil. Bitterenſi, *c.2.* in illis verbis: *Omnes, qui ſe, vel alios ſciuerint, in crimine heretica prauitatis deliquiſſe, & comparēt coram vobis, veritatem dicturi, pœnitentes, & dicentes plenam de ſe, ac de alijs veritatem, habeant impunitatem mortis, immutationis, exilij, & confiſcationis bonorum*. Verbum illud *Omnes* eſt ampliſſimum, & nullum excludens. Ergò in illo includuntur ſortilegi hæreticales, qui abuſi ſunt quocunque Sacramento, etiam Sacratiſſima Euchariſtia. Ità docent Eymericus *par.3. direct. q.1. nu.58.* Pegna ibi, *comment. 12. verſ. Magnam veniam*, Symanchas *de cathol. inſtitut. tit.44. nu.3.* Farinacius *de hæreſi, qu.181. num.2. et ſequenti.*

27 Et ob eandem rationem gaudent eodem beneficio ſpontè comparentes, & verè pęnitentes: qui non eſt Sacerdos, & Miſſam celebrat, vel confeſſiones audit, aut ſi eſt Sacerdos, Miſſam celebrans non conſecrat: qui Sanctorum imagines conculcat, ſputis fędat, cruces deijcit, & hęreticaliter blaſphemat: qui Sacramentalibus Eccleſiæ, abutitur: qui Dæmones inuocat, & per characteres, & ignota nomina obſecrat, eiſque cultum etiam latrię tribuit, reuerenter ad eum ſe proſternit, & adorat, animalia immolat, ſanguine proprio deuouet, & obedientiam promittit. Et qui omne aliud nefariū, & enorme ſacrilegium hæreticale committit. Omnes enim ſpontè comparentes, nemine excepto, miſericordiam, & veniā conſequuntur: dummodò nec vocati, nec citati, nec ab alio præuenti ſint: ſed verè pęnitentes, ſua crimina, & eorum complices integrè fateantur. Vt omnes Doctores, & continua praxis confirmat. Magna ergò venia, & miſericordia in hoc S. Tribunali cùm ſpontè comparentibus exercetur, vt optimè notat Pegna *loc. cit.*

Sortilegus, qui alios docuit, ſortilegia, & maleficia efficere, ſpontè comparens, eſt ne ſimiliter ad veniam, & miſericordiam admittendus?

28 Reſp. affirmatiuè. Nàm quamuis grauius cæteris peccauit, dum alios ad grauiter peccandum docuit, & induxit. Tamen quia ſpontè comparet, & cum proprio crimine alios, quos recordatur, docuiſſe ſortilegia, ſeu maleficia efficere, integrè confitetur: admittendus eſt ad miſericordiam abſq; vlla pęna ex illis, quas meruiſſet ſi ſpontè non comparuiſſet; ſed tantum cum pęnitentia ſalutari. Quia etiam Hæreſiarchæ, Dogmatiſtæ, & omnes hæreſum inuentores, & magiſtri, ſi verè pęnitentes, ſpontè comparent, ad miſeri-

sericordiam admittuntur: ex dicto Cōcilio Bitterensi, *c. 16.* vbi decernitur: *Perfectis hæreticis conuerti volentibus, vos exhibeatis fauorabiles, & benignos: cùm per tales multum fuerit illuminatum negotium, & promotum: ac ipsorum pœnitentias pro qualitate conuersionis, et meriti mitigetis; vel quantum vobis visum fuerit, deferatis*: hæc ibi. Et idem sancitum est in Concil. Tarraconensi pro officio Inquisitionis hæreticæ prauitatis. Notat autem Pegna *par.2.comment.64. vers. Notanda est*: verba illa Concil. Bitterensi: *Per tales multum fuerit illuminatum negotium, & promotum*: quia ijdem illi dogmatistæ si verè conuertentur, & deceptis prædicent, multos eorum facilè conuertēt: ac melius intelligent errores, & fraudes, quas ipsi docuerunt, & refutant, vel scribendo, vel eloquendo. Et ità etiam docent Suarez *de fide, disp.23.sect.2.n.4.* Symanchas *de cathol. institut. tit.47. n.27.* Royas *singul.154.* Farinacius *de hæresi, q.193.n.5.* & alij.

Sortilegus, seu quilibet hæreticus, vel de hæresi suspectus, qui sciens esse quamprimū denunciandum, denūciantem præuenit, comparendo, & suum crimen Inquisitori integre confitetur: dicitur ne spontè comparens?

29 RESp. quod non desunt opinātes, non esse dicendum spontè cōparentem: nec sibi deberi omnem impunitatem spontè comparentium; quia non tàm ex contritione cordis, & detestatione criminis, quā ex imminenti denunciatione, & metu probationum, & pœnæ sibi debitæ comparet. Vndè eius comparitio potius videtur coacta, quàm spontanea: ità sentiunt Alphonsus à Castro *in tract. de iusta hæret. punit. lib.2.cap.2.* Decianus *in tract. crim. lib.5.cap.56.n.12.* & ità de relapsis docet Farinacius *de hæresi, q.193. n.37.* & Glossa *in c. Præsbyterum 50. dist. et in c. De hoc extra de simonia*, arbitratur, pœna ordinaria, talem comparentem esse puniendum: vt refert Pegna *par.3.comment.12.vers. Postremò.*

30 Nihilominus benignior est sententia Hostiensis *in dicto c. De hoc*, asserētis: in hoc casu comparentem esse ad misericordiam spontè comparentium admittendum. Et ità ex generali consuetudine Sancti huius Tribunalis, docent, Arnaldus Albertinus *in repetit. cap.1. de hæreticis in 6. q.12. nu.2. et seq.* Repert. Inquis. *in verb. Misericordia, vers. Nunc videndum*, Zanchinus *tr. de hæresis, c.16. nu.5.6. et 7.* Pegna *loc. cit.* Quia non est putandus fictè conuersus, qui se ipsum defert, & veniam postulat, & spontè crimen fatetur. Mitius enim agendum est cùm spontè confitētibus, *c. Præsbyterum, 50. dist.* & Glossa in *c. De hoc, extra de simonia*, & omnes Doctores confirmant: & illa spontanea confessio debet illi prodesse non obesse: vt cùm alijs notat Carena *par. 2. tit. 18.* Debet, tamen Inquisitor (vt admonetur in supradicto *c. Vt officium de hæreticis in 6.* & ibi Glossa) esse cautus, & maximè animaduertere: ne talis spontè comparens, simulata conuersione, & ad euitandas pœnas, quas ob aliorum denunciationes timet, sibi proximè futuras, fraudulenter ad veniam compareat.

Sortilegus pœnitens, qui spontè, & non præuentus, vel spontè, & præuentus comparet, est ne relinquendus impunitus, quando ad misericordiam recipitur?

31 RESp. negatiuè: quia iustum non est, vt delicta, & maximè contra fidem, impunita totaliter remaneāt. Ideò in hoc Sancto Tribunali illis, qui nunquam denunciati, aut à Iudice preuenti, spontè comparent, iniunguntur pœnitentiæ salutares, vt sæpè dictum est, nempè ieiunia, orationes, eleemosynæ, peregrinationes, frequentia Sacramentorum pœnitentiæ, & Eucharistiæ, & similes. Cæteris verò denunciatis,

tis, & à Iudice præuentis, qui spontè comparent, ad misericordiam admittuntur, mortis pœna condonatur, sed commutari solet in pęnam, vel temporalem triremium, aut perpetuam carceris: & si merebantur pęna triremium; commutatur in carcerem, vel fustigationis, vna vicè, aut pluries, vel relegationis, & exilij, vel pecuniarum, vel vt vestem crucibus signatam deferant, vel vt stent diebus festiuis in foribus Ecclesiæ cùm candela accensa in manu tempore Missæ solemnis, præuio sono campanæ, iuxtà facti, & personarum qualitatē. Et si regularis fuerit puniri solet, priuatione vocis actiuæ, & passiuæ: vel quod bis in anno, ipso reo præsente, in publico capitulo, Inquisitorum sententia legatur: vel vt è domo egredi non valeat ad tempus: vel quod à suis regularibus flagelletur coram Notario Sancti Officij: vel similibus pęnitentijs: vt probant Farinacius *de hæresi, q.* 193. *n.* 80. *vsque ad n.* 125. Carena *par.* 3. *per totum, titulum* 13. & alij, quos ipsi referunt: & ex inferius dicēdis magis patebit, cùm de singulis pęnis distinctè agetur.

CAPVT XVII.

De spontè confitentibus in carceribus.

Qui postquā sunt in carceribus depręhensi, spontè confitentur commissum sortilegium, vel aliud delictū, hæresim sapiens; quomodo tractādi sunt in hoc S. Tribunali?

1 RESP. non tàm mitissimè, ac spontè comparentes, sed mitius, quàm si fuissent cōuicti, vel coacti confiterētur. Quales autem pęnitentiæ eis iniūgendæ sint, pręscribi non possūt, sed arbitrio Inquisitorum relinquitur: qui obseruare debent, non solùm grauitatē erroris, seu delicti commissi, sed qualitatem personæ delinquentis. Ità præcipitur in Concilio Narbonensi, *c.* 5. his verbis: *Hoc quidem ità perstringimus, nō vt vos pænitentias prætaxatas omnes vbique, vel omnes omnibus imponatis: sed ut eas secundum discretionem, nobis traditam à Domino, pro culparum, et personarum locorū, et temporum, et aliorum circumstantiarum qualitate; ità cautè, ac prouidè dispensetis, ut siuè plectendo, siuè ignoscendo, uita eorum culpabilis corrigatur: uel saltem ualeat apparere, quis in tenebris ambulat, quis uerò sit pœnitens, quis fictè conuersus: nec indè ueris catholicis scandalum generetur: nec prætextu scandali quātum in uobis fuerit, hæresis defendi, seu nutriri possit.* Et idem tradit Guido Fulcodius *in Consultat. ad Inquisitores, qu.* 15. *c.* 21. *et* 22. Pegna *par.* 2. *direct. comment.* 65.

2 Vndè obseruandum est: an dicti spōtè in carceribus sua crimina confitentes, statim, vel post longum tempus: an ipsi spontaneè accesserint, ad confitendū, vel ab alijs suasi: an sint Clerici, vel laici: an periti, vel ignari: an ætate consistentes, aut senes; vel pueri, aut iuuenes, & imprudentes: an viles, vel nobiles: an alij huius generis, vel alterius: vt iuxtà cuiusque qualitatem, pœnitentiā salutarem imponant: cùm mitius sit agendum cùm his, qui spontè reuertuntur, quàm cùm illis, qui conuicti, vel coaptè: mitius cùm his, qui statim, quàm cùm illis, qui post longum tempus, &c. Ità etiam præscripsit Guido Fulcodius, *c.* 21. & Pegna *par.* 3. *comment.* 140.

Spontè confitentibus quid ab Inquisitoribus iniungendum est?

3 RESP. cùm eodem Fulcodio *c.* 21. *et* 22. quòd, vt suprà dictum est, quid talibus sit iniungendum, definiri non potest; sed committitur arbitrio Iudicantium, & aliter cùm simplicibus est agendum, quàm cùm prudentibus. Multi enim ex simplicitate in hoc crimine incidunt, & eorum simplicitati est parcendum; itaut non excusentur à toto, sed à tanto: vt in 85. *dist.* Ità Fulco-

todius. Pegna verò *par.3.commen.* 142. ait, quòd hæretici, qui ſtatim poſt quã capti ſunt, tàm de ſe, quàm de alijs, quos hæreticos eſſe ſciunt, plenè, & integrè confitentur, non videntur in perpetuum carcerem detrudi. Et illis etiã videtur, poſſe pœnam carceris perpetui condonari ab Inquiſitoribus: qui puro corde redierint, priuſquam dicta teſtium publicata fuerint: quod arbitrio Inquiſitoris, & Epiſcopi relinquitur. Nàm qui poſt publicata teſtimonia redeunt, ac tunc demum confitentur, cùm vident ſe eſſe conuictos: hi iure optimo in perpetuum carcerem dãnandi ſunt. Hæc Pegna.

*R*eus captus, ſi incontinenti confiteatur errorem ſuum ſpontè, poteſt ne obtinere veniam, iniuncta ſibi pœnitentia ſalutari?

4 RESp. negatiuam ſententiam ſuſtinere Archidiaconum in *cap. Vt commiſſi poſt n.3. in uerb. Obedientes de hæreticis in 6.* & ibi etiam Ioannem Andream *n.3. col.2. verſ. Poſt tempus uerò gratiæ*, Geminianum *in uerb. Nec nõ, nu.* 3. Ioannem de Anania *in cap. Ad abolendam, nu.* 11. *extra de hæreticis*, & alios, quia tunc non ſpontè, ſed metu probationum, & pœnæ confitere dicitur. Sed poſſe Inquiſitorem ei veniam concedere iniuncta ſalutari pœnitentia docent, Hoſtienſis *in ſumm. rubr. de hæreticis, §. Qualiter deprehendatur, nu.* 3. *uerſ.* 8. vbi ait: Quòd confitenti errorẽ ſuum timore probationis, poteſt Iudex illi parcere, iniuncta illi pœnitentia ſalutari, ſi videt ipſum contritum, & ſperet eius cõuerſionem. Ità etiam Repertorium Inquiſ. *uerb. Rediens, uerſ.* 1. *et uerb. Confeſſio. uerſ. Item nota, & in uerb. Miſericordia, uerſ. Nunc autem uidendum* hanc ſententiam admittit in hæreticis, tam de iure, quàm de conſuetudine inquiſitionis: & in apoſtatis pariter eam admittit de conſuetudine inquiſitionis; ſed non de iure. Farinacius quoque *de hæreſi, q.* 193. §. 2. *n.* 44. ait: pœnitens ad miſericordiam recipitur, etiam poſt receptas probationes, & teſtium publicationem ex generali conſuetudine S. Officij. Ità etiam Arnaldus Albertinus *in repet. c.* 1. *de hæreticis in 6. q.* 12. *n.* 2. *et ſeq.* Symanchas *de cathol. inſtitut. tit.* 47. *rubr. de pœnitentibus, et conuerſis. n.* 30. vbi ait, quod contraria opinio, crudelis, & ab omnibus ferè damnata eſt.

*S*i in carcerem depræhenſus, & teſtiũ depoſitiones ſint cõtra eum receptæ, ſpontè confiteatur ſiuè ſortilegium, ſiuè aliud hæreticale delictũ commiſſum, quas pœnas euadit?

5 RESp. quod ſi per ſortilegium, vel hæreticale delictum, merebatur mortem, euadit hanc pœnam, & ei cõmutatur in carcerem, vel in relegationem, aut exilium, vel in pecuniariam, vel ſimilem. Et ſi regularis ſit puniri ſolet, vel pœna carceris, vel priuationẽ vocis actiuæ, & paſſiuæ, ac munere cõcionandi, & audiendi confeſſiones, vel quod vltimum locum inter cęteros regulares teneat, vel alijs pœnitentijs ſalutaribus, habita ratione ad qualitatẽ perſonæ, & grauitatem delicti. Si autẽ ob ſuum delictum non erat morte puniendus; ſed pœna triremium: non ad triremes, ſed ad carcerem, vel quid ſimile condemnatur; ſemper benignius, ac mitius, ac ſi non confeſſus, ſed conuictus damnaretur: & nunquam computabitur inter impenitentes. Et etiam ſi fuiſſet formalis hæreticus, non amplius æſtimatur talis; dum per confeſſionem ſpontaneam oſtendit, ſe paratum corrigi, & emendari; non enim datur hæreſis ſine pertinacia. Ità ex generali conſuetudine Sancti huius Tribunalis, affirmat Arnaldus Albertinus *in repetit. cap.* 1. *de hæreticis in 6. qu.* 12. *n.* 2. *et ſeq.* Hoſtienſis *in ſumma uerb. de hæreticis, §. Qualiter deprehendatur, nu.* 3. *uerſ. Si confitetur*, Repertorium Inquiſit. *uerb. Miſericordia, uerſ. Nunc uidendum*, Zanchinus *tr. de hæreticis, c.* 16. *nu.* 5. *et ſeq.* Pegna *par.* 3. *comm.* 12. *uerſ. Poſtremò*, & alij. Vi-

Videns se esse conuictum, & ad mortem condemnandum, si ex corde pœnitens confiteatur ante torturā suum delictum, euitat ne pęnam mortis?

6 REsp. affirmatiuè, & mortis pœna ei commutatur in carcerem: quia nullus delinquens hæreticali crimine, si ex corde pœniteat, in hoc Sacro Tribunali Curiæ seculari traditur, dum crimen suum spontè confitetur. Ità supradicti Doctores, & Symanchas *de cathol. institut. nu. 36. & n. 47. & seq.* Eymericus *par. 3. direct. n. 202.* Pegna *loc. cit. & par. 2. comment. 8. vers. Vnus autem*, & alij.

Qui in tortura confessus est suum delictum, & post torturam spontè illud ratificat, recipitur ne ad misericordiam, itaut non condemnetur ad mortem?

7 REsp. affirmatiuè, quia subsequens spontanea ratificatio tollit metum torturæ, & præcedentem confessionem spontaneam reddit. Et quandocunque antè Iudicis sententiam ex corde pœniteat, & sponte integre fateatur; ad misericordiam recipitur, & pœnam mortis euadit. Ità Symanchas *loc. cit. tit. 47. n. 45. & 46. & in Enchirid. tit. 58. rubr. de pœnitentibus, n. 54.* Bursatus *consil. 90. n. 34.* Calderinus *tr. de hæreticis, rubr. de redeuntibus, & conuersis, n. 10.* Hostiensis *de hæreticis, §. Quando, & qualiter, n. 135.* Farinacius *dicta qu. 193. n. 29. & 59.* & alij.

Sortilegus hæreticus impęnitens, & negatiuus: si priusquam ad tabulatum producatur, vel in ipso tabulatu producto, conuertatur, & se offerat abiurare suam hæresim, & aliàs omnes; admittitur ne ad misericordiam, itaut non tradatur Curiæ seculari?

8 REsp. affirmatiuè, ità expressè Pegna *par. 3. comment. 42. nu. 175.* Si autem impœnitens extiterit, aut negauerit, non modò antequam producatur ad tabulatum, sed in ipso tabulato admonendus est, vt resipiscat, & cōuertatur: quoniam adhuc durat tempus misericordiæ; & si conuerti se velle dixerint, ad carcerem est reducendus, & ad pœnitentiam admittendus. Si verò in sua pertinacia, & impœnitētia perseuerauerit, legenda est sentētia, & Curię seculari tradendus est, vt igne in cōspectu populi combustus, debitas impœnitentiæ pœnas luat: ità Pegna, ac etiam Symanchas *de cathol. institut. tit. 60. nu. 11.* Decianus *in tract. crimin. lib. 5. c. 39. nu. 3.* Farinacius *de hæresi, qu. 193. n. 60.*

Sortilegus hęreticus, monitus, & remonitus, ptinax in sua hęresi: si post latā mortis sententiam, & traditus Curiæ seculari, ad fidem conuertatur, est ne ad misericordiam recipiendus? & quonam modo?

9 REsp. quod omnes conueniunt esse admittendum ad misericordiam: sed non omnes conueniunt circa modum. Zanchinus *in tr. de hæreticis, c. 16. nu. 4.* ait, quod recipitur ad misericordiam, si conuertatur post latam sententiam, itaut euitet pœnas animæ, non autem, vt euitet pœnam corporalem. Et idem sentiunt Abbas *in c. Excommunicamus 1. n. 10. extrà de hæreticis*, Ioannes de Anania *ibid. n. 7. versic. Vel potest dici*: vbi sustinent, quod hęreticus traditus Curiæ seculari, non amplius est illi pœna mortis remittenda. Benignius tamen docet Eymericus *par. 3. n. 204. rubr. de decimo modo terminandi processum fidei.* Vbi ait quando impœnitens ducitur ad supplicium, debet associari ab aliquibus viris probis, & fidei zelatoribus; qui eum inducant, & suadeant ad fidem catholicam: & si resilire, pœnitere, & abiurare, se velle dixerit; etiam ligatus ad palum, vt

vt comburatur, debet ad misericordiã recipi;& vt pœnitens hæreticus perpetuò immurari: licet huic conuersioni non magna sit adhibenda fides. Hæc Eymericus. Et ità etiam docent Symãchas *de cathol.institut.tit.47. rubr.de pœnitentibus,& conuersis,nu.73.* Decianus *in tract.crimin.lib.5.c.39.nu.3. post medium,& c.54.nu.3.vers.Immò,& dũ ad supplicium*, Campegius *in addit.ad Zanchinum de hæres.c.16.lit.B.*

10 Farinacius *loc.cit.n.64.* ait. Licet inter Doctores controuertatur:an pœnitentes hæretici ad misericordiam recipiendi sint post sententiam.Hoc tamen remittendum videtur arbitrio Inquisitoris, & Episcopi; qui benè considerabunt, an istius pœnitentis melioris futuræ vitæ spes aliqua adhibenda sit, iuxtà illius personæ qualitatem: & an semèl tantum,an verò pluries, vel diu in hæresi perseuerauerit, & aliàs similes circumstantias. Et ità etiam sentiũt Campegius *loc.cit. vers.Tãdem concludit*, Paulus Ghirlandus *tr.de hæret. qu.5.* Menochius *de arbitri quæst.lib.2.consil.373.n.3.& seq.*

Sortilegus hæreticus pertinax si postquam traditus est Curiæ seculari, dicit se pœnitere velle, & alios suæ hæresis complices reuelare; est ne ad misericordiam admittendus?

11 RESp. certum esse, quod dum ait velle sua crimina confiteri, & suos complices reuelare, est restituendus Inquisitoribus, vt plenariam confessionem faciat, & omnes complices reuelet. An verò sit iterum brachio seculari tradendus, & morte puniendus: Suarez *de fide,disp.23.sect.2.n.16.* Fagundez *in decal.lib.1.c.25.n.25.* Eymericus, Symãchas, Decianus *locis citatis*, & alij docent, non esse iterum brachio seculari tradendum: sed perpetuò carceri retinendum. Tum quia veram, & integram confessionem fecit coram Inquisitoribus, & suam hæresim detestatus est,& abiurauit. Tum quia Iudices seculares iuri suo videntur renunciasse, dum reum sibi traditum, ipsis Inquisitoribus remittũt. Et tum etiam, quia æquum non est, vt qui iàm nec impœnitens, nec relapsus est; iterum seculari foro tradatur, & morte tanquam si impœnitens fuisset, puniatur. Pegna verò *par.2.comment.36. vers.Postquam traditus fuerat*, Zanchinus *tr. de hæret. c.16.nu.4.* & alij sustinent, esse iterum Curiæ seculari tradendum, & ad misericordiam esse admittendum, quoad animam,& ad Sancta Sacramenta confessionis, & Eucharistiæ recipienda solum. Quia huiusmodi conuersiones nõ præsumuntur, fieri verò, & non ficto corde,& ob dolorem peccatorum; sed metu mortis imminentis: eò magis, quia antè sententiam, & priusquam traderetur Curiæ seculari, omnis sit adhibita diligentia, vt conuerteretur: & experientia sæpè docuit, hos homines, ad veniam receptos, deteriores fieri. In hac ergò Doctorum varietate; relinquendum est, quid sit agendum prudenti arbitrio Inquisitorum: qui ob varias, & graues circumstantias delinquentium, amplectentur illam opinionem, quàm magis expedientem iudicauerint.

CAPVT XVIII.

De Sortilegi, de Hæresi inquisiti Confessione Sacramentali.

Sortilego de hæresi in carceribus detentos, est ne concedendus Confessarius, quoties illum petierit?

1 RESp. Symancham *de cathol.institut.tit.16.nu.30.* existimare: dictis sortilegis hæreticis non esse concedendam Confessariorum copiam:nisi plenè Inquisitoribus suas hæreses, & delicta fuerint confessi: aut in extremũ venerint vitæ periculum: quia huiusmodi homines, cùm pendente inquisitione reputentur hæretici; indigni videntur tanta benignitate, & consolatione.

tione. Benignius verò docet Pegna *par.2.comment.25. vers. Ac primum*: affirmans; toties eis Confessarios esse concedendos, quoties ipsi illos petierint: quia hoc valdè prodesse potest; vt à Confessarijs moneantur, & excitentur, ad liberè Inquisitoribus confitendum sua delicta. Sunt autem eis aliqua aduertenda, quæ luculenter præscribuntur in Madriliana instructione, ann. 1561.c.71. his verbis: *Si petierint Confessarium, debet eis concedi: qui sit spectatæ probitatis, & de quo plurimum confidatur; à quo iuramẽtum exigatur, de custodiendo secreto: & quod si pœnitens ei dixerit aliquid in confessione, quòd velit reuelari extra carceres; ne in hoc ei vllo modo obtemperet, nec similia mandata reuelet: quod si extra confessionem ei fuerit aliquid iniunctum; id Inquisitoribus manifestabit. Ad hæc Inquisitores Confessarium instruant, qualiter se gerere debeat cùm pœnitente: vt videlicet dicat ei, quod cùm sit pro hæresi incarceratus, ac de ea reus accusatus, non potest absolui, nisi iudicialiter hæresim suam manifestet. Et cætera relinquentur iudicio, & conscientiæ Confessarij: qui debet esse doctus; vt intelligat id, quod in causa tali fieri conueniat. Hæc ibi.*

Quid est obseruãdum à Confessario in rei ægritudine, & articulo mortis?

2 RESp. quòd si reus est ægrotus, sed non in articulo mortis, Confessarius non debet illum sacramentaliter confiteri, & absoluere: nisi prius iudicialiter Inquisitoribus satisfaciat, & ad hoc omni cùm diligentia eum persuadere debet. Et si ille hoc fecerit, priusquam moriatur reconciliabitur Ecclesiæ, & cùm fuerit iudicialiter absolutus: tunc Confessarius eum absoluat sacramentaliter. Si autem reus iste nondum sit ægrotus, sed sit in articulo mortis constitutus, nec in statu, in quo examinari possit, & iudicialiter confiteri coram Inquisitoribus, & verè sit contritus, & paratus obedire mandatis Ecclesiæ, absoluendus erit sacramentaliter: vt habetur in Concilio Arausicano 1.c. 2. quia, iuxtà decretum Cõcil. Trid. *sess.14. c.7.* in tali casu nulla est reseruatio.

Si reus crimen hęresis suum manifestauit Sacerdoti, non in ordine ad confessionem, & pœnitentiam, sed sub secreto, & protestatione illud nunquam reuelandi, si producatur ille in testem, debet ne illud deponere, & veritatem reuelare?

3 RESp. affirmatiuè; ità Innocentius *in cap. Qualiter, & quando 1. de accusat.* & ibi communiter Doctores, Panormitanus *in cap. Si Sacerdos de offic. ordin.* Felinus *in cap. Intimauit de testibus*, D.Thomas *4. sent. dist. 21. qu.3. ar.1.* Et ratio est, quia quod vergit in magnum Reipublicæ detrimentum, obligati sunt omnes, sub pœna peccati mortalis, reuelare; nullo obstante pacto, iuramento, nec voto; vt docent Guido Fulcodius *in Consultationibus ad Inquisitores, qu.8. lit.B.* D.Thomas *2.2.q.70. art.1.* Sotus *lib.5. de iust. qu.5. ar. 2.* & copiosè Royas *in singularibus fidei, singul.5. n.15.* Crimen autem hęresis maximè tendit in Ecclesię, & Reipublicæ damnum. Ergò semper in quocunq; casu est reuelandum. Præterquam, quando auditur in confessione sacramentali; tunc enim nullo modo reuelari potest: quia Confessarius illud audiuit, non tanquam priuata persona, sed vt Deus: *c. Dilectus de excessibus Prælat. cap. Omnis vtriusque sexus de pœnit. & remiss.* D.Thomas *2.2.qu.70. ar.1. ad 2.* & cæteri Doctores.

Si Confessarius, siuè imprudenter, siuè malitiosè, crimen delinquentis Inquisitoribus reuelaret, esset ne ei adhibenda fides?

4 RESp. negatiuè ob dictam rationẽ: quia talis confessio fuit facta tanquam soli Deo, & non tanquã ho-

mini. Et quod dictum talis Confessarij, nullam faciat fidem, habetur expresse in Synodo, celebrato sub Carolo Magno: vt refert Martinus Victorius *in lib. de Sacramento confessionis, &c.* his verbis: *Si fortè Sacerdos peccatum sibi in confessione Ecclesiæ patefactum, reuelauerit, præter depositionem, & aliàs pœnas, credi ei non debet: quia reuelando delinquit; & delinquens tanquam infamis à testimonio ferendo, in eo præsertim, in quo testando peccat, reijcitur.* Et idem habetur in Concil. Africano, *c.* 99. & Concil. Carthaginēsi 7. c. 5. vt referunt Burchardus *lib.* 19. *decret. c.* 127. & Gratianus 6. *q.* 2. *c. placuit.* Nec solum Confessario, confessionem reuelanti, non est credendum, nec eius dictum facit indicium aliquod contra reum: sed ipse est grauiter à suo Iudice puniendus: vt *in cap. Sacerdos de pœnit. dist.* 6. *& in cap. Omnis vtriusque sexus,* §. *Caueat autem extrà de pœnit. & remiss.*

Sortilegus, & quicunque hæreticus in mortis articulo conuersus, confessus, & à Sacerdote absolutus: si postea conualescit, censetur ne in hoc Sancto Tribunali etiam absolutus?

5 RESp. negatiuè, quia absoluti in foro pœnitentiali interno, non intelliguntur absoluti in foro iudiciali, & externo: & pœna imposita à Confessario in foro pœnitentiæ quantumcunque sit magna, nunquam tollit pœnam imponendam in foro externo. Ità Glossa *in cap. Gaudemus de diuortijs, verbo Poterit*: Paulus de Castro *in l. cunctos populos, Cod. de summ. Trinit. & fid. cathol. nu.* 7. *glossa* 1. *in fin. in cap.* 2. *de Schismaticis,* & ibi Panormit. Card. & Doctores: Glossa in *cap. De his in fin. de accusat.* vbi Abbas, & alij Doctores communiter docent; & expressè declarauit, & decreuit Gregorius XIII. in Bulla quadam Iubilæi, ædita anno 1572. his verbis: *Declaramus tàm præsentes, quàm alias quascunque super concessione similium, vel dissimiliū indulgentiarum, à nobis, & à prædecessoribus nostris hactenus emanatas, & in futurū quomodolibet emanandas litteras Christi fidelibus, ipsis nisi in foro consciētiæ, & pœnitentiali tantùm; non autem in foro fori, & contentioso, nisi satisfecerint his, propter quæ cēsuræ huiusmodi in eos latæ fuerint, vllatenus suffragari; eosdemque Christi fideles illis, iuxtà huius nostræ declarationis formam, & tenorem, & non aliter, nec alio modo vti, aut eis se iuuare posse, & potuisse. Quinimmò eos in easdem censuras, postmodū incidisse, & in posterum reincidere: sicque ab omnibus quauis auctoritate fungentibus, censeri, & iudicari debere: irritumque, & inane quicquid secus à quoquam, quouis prætextu, aut colore, scienter, aut ignoranter attentatum forsan est hactenus, vel in posterum contigerit attentari. Non obstātibus contrarijs quibuscūq; &c.*

6 Potissima huius rei ratio est: quia pœna pœnitentialis fori interioris, & sacramentalis solùm tendit, vt pœnitens satisfaciat Deo, & animæ suæ. Pœna autem fori externi, & iudicialis spectat ad punitionem corporis ipsius delinquentis, & ad vindictam publicam; vt ità etiam bono communi, & Reipublicæ satisfaciat, qui suo malo exemplo, delinquendo, eam offendit. Ità colligitur ex *cap.* 2. *de maledicis,* vt ibi notant Abbas, & alij Doctores. Insuper absolutus in articulo mortis ab excōmunicatione reseruata, si mortem euaserit, tenetur Superiorem adire, vt ab eo absoluatur: aliàs iterum incidet in excommunicationem: vt patet ex cōmuni omnium sententia. Sortilegus ergo, & hæreticus, absolutus in mortis articulo à censuris; si salutem postea obtinet, & statim spontè in S. Inquisitionis, Tribunali comparet, & sua crimina, & illorum complices integrè, & verè fateatur: gaudet impunitate spontè comparentium eo modo, quo suprà dictum est. Si verò spontè non compareat: absolutio ab excommunicatione in articulo mortis obtenta, non amplius ei suffragatur: quia iterum in illā incidit, & consequenter eiusdem pœnę

teus

reus redditur, ac ſi anteà non fuiſſet abſolutus. Ità docent Zanchinus *de hæreticis, c. 34.* & ibi Campegius, Repertorium Inquiſit. *verb. Abſolutio*, §. *Sed & abſolutio*, *& verb. Cōfeſſio*, §. *Vtrum ſi in foro*, Locatus *in opere iudiciali*, *verb. Abſoluere, n. 1. & verb. Hæreticus, n. 24.* Pegna *par. 2. commen. 25. verſic. Rursùs*, & alij.

7 Notat etiam Pegna *ibid. verſ. Illud hic moneo*: multum eſſe minuendam pœnam in foro exteriori, quoties is, qui punitur, in foro interiori ſine dolo fuit confeſſus delictum ſuum, & obtinuit abſolutionem: maximè ſi iniunctam ſibi pęnitentiam humiliter adimpleuit: cùm ſatis appareat, huic culpā ſuam diſplicuiſſe. Mitius enim agi debet, & leuius cùm eo, qui ſpontè confitetur peccatum ſuum, quàm cùm eo, qui conuincitur: iuxtà doctrinam Abbatis, & cæterorum *in cap. Et ſi Clerici de iudicijs.*

Eſt ne in foro iudiciali procedendum contra ſortilegum de hęreſi inquiſitum defunctum, ſi plures teſtes deponant eum hæreticum impœnitentem deceſſiſſe, & Confeſſarius ſolus teſtetur, antè mortem illum pœnitentem abſoluiſſe?

8 RESP. quod in caſu prædicto Supremum Tribunal eſſet conſulēdum, & ab eo expectādā determinationem: quia tàm pro reſponſione affirmatiua, quàm pro negatiua efficaces adſunt rationes. Et quod credendum ſit Confeſſario atteſtanti de pœnitentia defuncti, probatur primò: vt notat Pegna *par. 2. comment. 25. uerſ. Ergò.* Quia ità in terminis proprijs tenet Gloſſa *in cap. Nuper nobis, in uerb. Niſi iuratus, extrà de teſtibus, & in cap. Teſtimonium, in uerb. In hoc caſu, eod. tit. de teſtibus*, vbi ait: quod cùm quis vult probare ſe egiſſe pęnitentiam, ſatis eſt, ſi id probet per Confeſſarium ſuum. Secundò, quia ſicut ratione officij, creditur Notario in his, quæ ad ſuū munus ſpectant, *cap. Ad audientiam de præſcript.* vbi Abbas *n. 6.* & alij communiter: ità videtur Sacerdoti credendum. Tertiò, quia non refert, Sacerdotem eſſe vnum teſtem in hoc caſu: nàm vni ſoli teſti ſpectatæ fidei, & probitatis credēdum eſſe tradit Thomas Grāmaticus *conſil. 13. n. 15.* Quartò, quia Clementiæ prærogatiua, & fauor hoc videtur poſtulare, præſertim cùm in hoc crimine prōtiores eſſe debent Inquiſitores ad abſoluendum, quàm ad condemnandum. Quintò, quia non eſt veriſimile in Sacramento confeſſionis, vbi omnia poſtulantur integra, iuſta, & cùm lege Dei coniuncta: aut confitentem, aut Confeſſarium, vſque adeò futuros ſuæ ſalutis immemores, vt mendacium dicere audeant.

9 In contrarium verò militat. Primò, quia non videtur facile admittendum in re tàm graui, ſtandum eſſe potius dicto vnius, quàm teſtibus alijs, & indicijs legitimè probatis. Secundò, quia Inquiſitores, propter dictum Confeſſarij, non debent recedere ab his, quę ordine iudiciario probata ſunt in contrarium: præſertim cùm communis ſit, & recepta, tàm Theologorum, quàm Iuriſperitorum ſententia: ſecundùm allegata, & probata iudicandum eſſe; non autem iuxtà priuata dicta, & indicia: vt docet etiam D. Thomas *2. 2. q. 67. ar. 2.* Tertiò, quia ſi adhibenda eſſet fides Sacerdoti, teſtificanti de pęnitentia defuncti; idem dicendum eſſet de teſtificante pœnitentiam viuētes delinquentes, vt pœnas huius criminis effugerent, facile attentarent, mendacium in confeſſione dicere, & fingere ſe pœnitentes; vt poſteà Confeſſarius ad Iudices eos excuſaret. Ex iſtis rationibus arguit Pegna: Tutius eſſe, vt non credatur Cōfeſſario, ſed vt ordine iudiciario, iuxtà allegata, & probata legitimè procedatur. Sed dum pro vtraque ſententia adſunt rationes valdè ſubſiſtentes, ſecurius erit, vt Inquiſitores, ne pietati, neque iuſtitiæ deficiant, in tali caſu conſulent S. Supremam Congregationem, & illius determinationē exequantur.

CAPVT XIX.

De Testibus contra Sortilegos, & alios de hęresi inquisitos.

Quinam testes in Sancto Inquisitionis Tribunali admittuntur, aut non admittuntur?

1 Resp. quod admittuntur omnes, etiam alias inhabiles, exceptis inimicis: quia crimen hæresis, & hæreticalis sortilegij est grauissimum, & Reipublicæ maxime perniciosum: & ideò in ipsius detestatione testes, etiam alias inhabiles, in hoc S. Tribunali admittuntur in fauorem fidei: vt sic facilius delictum puniri, & extirpari possit. Ità docent Vmbertus Locatus *in iudic. inquisit. verb. Exceptio, n.4. vers. Item solum, & verb. Testis, vers. Nota.* Castro Palaus *par.1. tr.4. disp.8. punct.15. §.1. n.1.* Carena *par.3. tit.5. n.2.* Farinacius *de hæresi, q.188. nu.67. & 74.* Et probatur ex *cap. In fidei fauorem de hæreticis in 6.* vbi dicitur expressè, quod admittantur in testes, excommunicati, criminosi, infames, socij criminum, & qui aliàs, vt inhabiles habentur.

2 Excipiuntur à testimonio ferendo inimici, *in cap. Si testes 4. q.3. cap. Meminimus, & cap. Cum oportet de accusation. & in l. si quis, Cod. de testibus.* Quia inimicus, falsum deponere, præsumitur, & non ex zelo iustitiæ, sed ex vindicta procedere: ità communiter Doctores, quos citat, & sequitur Farinacius *loc. cit. n.101.* De quibus verò inimicis hoc intelligendum sit, dicetur infrà.

Testes infames, criminosi, excommunicati socij criminis, admittuntur ne sine tortura?

3 Resp. quod quamuis Marsilius *consil.109. n.13.14. & 15.* Bartolus *in l. cunctos populos, Cod. de summa Trinit. & fide cathol. n.12.* Iulius Clarus *in pract. crimin. §. fin. q.21. vers. Sciat etiã,* sustineant: non esse huiusmodi testes admittendos sine tortura. Tamen Pegna *par.3. direct. comment.113. vers. Equidem tametsi,* Repertorium Inquis. *in verb. Testes, vers. An autem,* Campegius *in addit. ad Zanchinum in tract. de hæreticis, c.9. litt. C. in verb. Inquisitor, vers. Adsunt insuper,* Gundisaluus *in tr. de hæret. q.13. n.5.* Ioann. Royas *singul. 84. n.3.* Decianus *in tract. crimin. lib.5. c.35. n.12.* Farinacius *q.188. n.69.* & alij docent: quod admittuntur sine tortura, & indicium faciunt maius, vel minus, spectatis personarum qualitatibus, & alijs circumstantijs. Quia si huiusmodi testes inhabiles non admitterentur sine tortura, ad testimonium dicendum; facilè auerterentur, à testificando in causis fidei. Quandoque verò debent Inquisitores eos torquere spectata ipsorum malitia, improbitate, & varietate: vt ijdem Doctores affirmãt.

Satellites, seu lictores, faciunt ne plenã fidem, vt testes in S. Officio?

4 Resp. affirmatiuè, quia licet vt infames habeantur, & vilissimæ sint personæ, & in criminalibus præsertim à testificando repellantur: vt probat Farinacius *in tr. de testibus, qu. 56. n.370. & seq. & in tr. de delictis, & pœnis, q.21. n.147. & seq. & in tr. de varijs criminibus, q.108. nu.150. & seq.* Tamen in S. Inquisitionis Tribunali satellitibus plena fides est adhibenda; iuxtà Constitutionem Innocentij IV. incip. *Ad extirpanda,* ædita ann. 1252. vbi dicitur: *Officialibus prædictis plena fides habeatur de his omnibus, quæ ad eorum officium pertinere nascuntur sine aliquo speciali præstito iuramento; probatione aliqua in contrarium non admissa, vbi duo, vel tres, vel plures præsentes fuerunt ex eisdem.* Et idem statuerunt Alexander IV. in sua Constit. ædita ann.1259. & Clemens VI. in sua Constitut. an.1265. registratis à Pegna inter litteras Apostolicas post *direct. inquis.*

5 Notat verò Farinacius, circa dictas Constitutiones, *q.188. nu.71.72. & 73.* quod

quod dicitur, plenam esse adhibendam fidem dictis Officialibus; non in ijs, quæ pendent, & sequuntur ex eorum officio: vtputa quando deponunt super impedimento, aut iniurijs verbalibus, vel personalibus ipsis illatis: sed solùm quando deponunt in ijs, quæ ad eorum officium pertinent: vtputa si deponant super executione ab ipsis facta, vel nō facta, & etiam, quoad illud, ad quod in specie deputati non sunt, in leuibus, nō autem in grauibus; nisi illorum depositiones essent, coadiuuatæ alijs coniecturis, & adminiculis: tunc enim non erit absurdum dicere, quod plenè probent, etiam in grauibus. Et idem affirmat Carena *par. 3. tit. 5. §. 7. num. 33. & seq.*

Testes inhabiles, excommunicati, criminosi, infames, socij criminis, admittuntur ne in S. Tribunali, non solum in defectum aliarum probationum, sed etiam non existente tali defectu?

6 RESP. Quod Symanchas *in annot. ad Zanchinum de hæret. cap. 10. uers. Sed hæc opinio*, & Eymericus *par. 3. q. 64. & q. 69.* sentire videntur: supradictos testes inhabiles, non esse admittendos, nisi in defectum aliarum probationum. Quia *in dicto cap. In fidei de hæreticis in 6.* dicitur: *In fidei fauorem concedimus, ut in negotio Inquisitionis hæreticæ prauitatis, excommunicati, & participes, uel socij criminis, in testimoniū admittantur, prȩsertim in aliarum probationum defectum.* Sed ex ijsdem verbis probat cùm alijs Farinacius *loc. cit. n. 74.* supradictos testes inhabiles, esse admittendos, etiam non existente probationum defectu. Quia dum ait Textus: *Prȩsertim in probationum aliarum defectum.* Verbum illud *prȩsertim*, non est taxatiuum, seu restrictiuum, sed ampliatiuum: & significat idem, quod verbum *Maximè*. Et in hoc sensu esse intelligendum, docent quoque Ioannes Andreas *ibidem, n. 3.* Rosella *in summa, uerb. Hȩreticos, n. 31.* Syluester *uerb. eod. §. 2. n. 6.* Vmbertus Locatus *in iudic. Inquisit. in uerbo Excommunicati, n. 4.* Repertorium Inquis. *in uerb. Testes, uersic. Est tamen*, Ioannes Calderinus *in tr. de hȩret. rubr. de his, quȩ pertinent ad executionem officij, nu. 9.* Symanchas *in Enchirid. uiol. Relig. tit. 35. de testibus, num. 171.* Decianus *in tract. crimin. lib. 5. c. 35. n. 1.* Scaccia *in tract. de iudic. caus. ciuil. crim. & hæret. c. 82. n. 2. in fin. uers. Vel ponderando illud aduerbium, præsertim*. Ergò supradicti testes non solū admitti possunt in defectum aliarum probationum; sed etiam non existente tali defectu.

Duo ex his testibus inhabilibus in causis fidei, sufficiunt ne ad plenam probationem contra reum, & ad pœnam delicti ordinariam, ei imponendam?

7 RESP. negatiuè, sed tantùm sufficere ad præsumptionem, seu ad aliqualem probationem faciendam, vel ad indicium ad torturam, vel ad pœnā extraordinariam. Ità docent Abbas *in cap. Per tuas, n. 4. de simon.* Felinus *in cap. Testimonium, n. 22. de testibus*, Iason *in l. 4. §. Si tibi, nu. 4. ff. de condit. ob turpē causam*, Symanchas *de cathol. instit. tit. 64. n. 36.* Royas *singul. 189. n. 11.* Iulius Clarus *in pract. crimin. §. fin. q. 21. uers. Sed pone*, Pegna *par. 3. comment. 113. uers. Cæteris tamen, & seq.* Probatur ex verbis *dicti cap. In fidei fauorem*, vbi dicitur: *Si ex uerisimilibus coniecturis, et numero testium, aut personarum, tàm deponentium, quàm eorum contra quos deponitur, qualitate, ac alijs circumstantijs, sic testificantes, falsa non dicere præsumantur*. Ex quibus verbis apertè colligitur: vt probat Pegna *uers. Sit secundum axioma*: quod plures quàm duo testes inhabiles, & minùs idonei, in hoc crimine, tunc faciunt plenam probationem, & ad condemnationem, seu pœnam criminis ordinariam imponendam, sufficiunt; quando ex circum-

stan-

stantijs, & coniecturis,& personarum qualitate verisimiliter præsumûtur,verum deponere. Et ità etiam docent Palaeius Rubius *in allegatione de hæresi*,§.*vltimo*,Aretinus *in cap.fin. in fin.de testibus*, Albertinus *de agnoscendis assertionibus*,*q.34.n.3*.

Duo testes, quorum alter sit valdè dignus, & alter minus idoneus, sufficiunt ne ad faciēdam plenam probationem in causis fidei contra reum?

8 REsp. negatiuè; quia quamuis in multis alijs causis testis valdè dignus,& alter minus idoneus, & infamis, sufficiunt ad plenam probationē: quia superabbundans fides vnius supplet defectum alterius: vt notant Baldus *in l.si quis ex argentarijs*, §.1. *ff.de edendo*,Marsilius *in l.de minore*, §.*Tormenta*,*ff.de quæstionibus*, Iason *in l.cunctos populos*,*n.53*. *C.de summa Trinit.et fide cathol.* & alij. In causis tamen ad Sanctum Officium spectantibus, hoc, locum non habet: quia præsertim in criminalibus, probationes esse debent, luce clariores,& certæ, *l.Sciant*, *C. de probationibus*.Et ideò vterque testis esse debet idoneus, & probatæ vitæ. Ità Pegna,cùm alijs, quos ipse citat *loc. cit. vers.Sit iàm tertium*. Qui etiam aduertit, quod si testis minus dignus de suo crimine fuisset emendatus, & per posteriores probatę vitę laudabiles actiones,bonæ fidei,& opinionis specimen dedisset; tunc sufficeret; quia iàm dici potest idoneus: quod videtur sensisse Concilium Bitterense, *c.13*. & Concilium Narbonense *c.25*.Et idem dicendum si cùm teste digno, & teste minus digno concurrerent aliæ coniecturæ, & indicia de crimine perpetrato. Tunc enim alia indicia, testimonium testis minus idonei coadiuuarent: vt colligitur ex *dicto cap. In fidei fauorem de hæreticis in 6*.

Mulieres lamię,seu striges,complices, seu socię criminis, sunt ne admittendæ in testes?

9 REsp. esse admittendas; quandò per alios testes veritas verisimiliter haberi non potest,& dummodò sint plures. Nàm vna tantùm socia criminis non facit fidem; cùm vltra defectum sexus, patiatur etiam defectum infamiæ,& multò magis, si esset minor viginti annorum. Et in crimine maleficij,& magiæ,nec duæ,neque tres dictæ mulieres sufficiunt ad condemnationē in pœnam ordinariam: vt affirmant Martinus del Rio *lib.5. disquis. magic. in 2.appendice*,*qu.12.& 13*. Farinacius *de hæresi*,*q.188.n.75.ver.Amplia quartò*, qui etiam docent, quod in crimine maleficij, & magiæ,duæ sociæ criminis sufficiunt ad torturam, concurrentibus bonis circumstantijs, & maximè causa scientiæ, & non adsint contraria virorum testimonia.

Meretrices,& lenones admittuntur ne in hoc S.Tribunali in testes?

10 REsp.quod licet meretrices,& lenones, etiamsi desierint meretricari, & lenocinari, sint infames, vt ex *l.Palam*,§.*Non solùm*,*ff.de ritu nupt.* & ex *l.Athletas*,§.*Ait Prætor*, *ff. de his, qui notantur infamia*; & ideitcò in criminalibus, à testificando, repellantur nisi de gestis in lupanari,vt probat Farinacius *de testibus*,*q.56. n.358. & seq.* Tamen admittuntur in testes in crimine, ad S.Officium spectante: quia si in crimine læsæ Maiestatis humanæ, & de gestis in lupanari,testes esse possunt, vt ait Farinacius, *n.366*. multò magis testificari poterunt in crimine hæresis. Et ità affirmant Sousa *in aphorism. inquis. lib.2.c.13.n.16*. Carena *par.3.tit.5.§.6. n. 30*. Verum cum admittuntur in testes, tàm in hoc crimine, quàm de gestis in lupanari, non sunt omni exceptione maiores, vt notat Farinacius *qu. 56.nu.368.& de hæresi*,*q.188.nu.83*.& Carena ibidem.

Cæ-

Cæteri, infamia laborantes, possunt ne in S. Officio in testes admitti?

11 RESP. Quod inter testes infames numerantur, vt probat Farinacius *de testibus, q. 56. à nu. 400. vsque ad 456.* Vsurarij, spurij, (nisi sint Religiosi, vel nobiles, & magnæ conditionis, vel probatissimæ vitæ;) publici, & ex consuetudine blasphematores, lusores cōsuetudinarij in ludis prohibitis, ebrij, histriones, apostatæ à Religione, decocti, proditores, fustigati, & alij, quos enumerat ipse Farinacius. Hi omnes infames, siuè iuris, siuè facti non repelluntur in causis ad Sanctum Officium spectantibus à testificando: si ex verisimilibus coniecturis, & numero personarum, tàm deponentium, quàm eorum contra quos deponitur, qualitate, & alijs circumstantijs, sic testificantes, falsa non dicere præsumuntur. Ità ex *cap. In fidei fauorem, de hæreticis in 6.* & ibi Glossa, & communiter Doctores.

12 Notandum verò est cùm Farinacio *de hæres. q. 188. num. 80. & 81.* & alijs, quos ipse citat: hoc intelligendum esse: quando deponunt super ipso delicto, & delicti substantia: secus si super adminiculis, et licet admittantur contra hæreticum, vel de hæresi suspectum; non tamen admitti debent, si ab ipso reo inducantur in sui defensionem: vt etiam docent, Repertorium Inquis. *verb. Testes, vers. Item an illi testes,* Gōdisaluus *in trac. de hereticis, q. 13. n. 14.* Bossius *in tit. de heret. nu. 3. vers. Non admittuntur tamen*, Ioannes Royas *singular. 188. n. 9. & in tract. de heret. p. 2. n. 177. assert. 46.* Diana *to. 5. tr. 10. res. 41. n. 3. ex par. 4. tr. 8. res. 57. n. 3.*

Bannitus potest ne, vt testis in S. Officio admitti cùm saluo cōducto Inquisitoris?

13 RESP. affirmatiuè; quia sicut potest Bannitus, vt testis examinari in causis criminalibus, quando delictum non est plenè probatum: vt probat Farinacius *de testibus, q. 56. num. 334.* multò magis vt testis examinari potest in S. Officio in causis ad fidem spectantibus. Quod autem possint Inquisitores, validum saluum conductum ei concedere; vt possit, vt testis examinari, probatur: quia Iudex debet securos reddere testes, quos vocat: vt in *cap. Hortamur 3. qu. 9.* & ibi Glossa, Turrecremata, & alij. Et dum de iure communi potest quilibet Iudex inferior, validum saluum conductum cuicunque Bannito concedere, vt examinari possit, tanquam testis: vt affirmant Clarus *q. 32. vers. Sed hic quæro,* Farinacius *qu. 29. nu. 82.* Guazzinus *de defens. reorum, tom. 1. defens. 12. n. 58. vers. Iudex.* Eò magis id est concedēdum Inquisitori in causis fidei, qui maior est quocunque Iudice supremo seculari. Ità expressè docet Carena *par. 3. tit. 5. §. 8. n. 38.*

Testis periurus, & varius, est ne in causis fidei admittendus?

14 RESP. affirmatiuè, tàm contra se, quàm contra alios, dummodò ex manifestis indicijs appareat: eum non animi leuitate, nec odio, nec pecunia corruptus; sed zelo fidei velle deponere: aut dictum suum, quod antea, vt testis deposuerat, velle corrigere, & quæ anteà tacuerat reuelare. Si autem prædictæ coniecturæ de verisimili veritate à periuro dicenda non adsint: sic non est admittendus sine tortura. Ità colligitur ex *c. Accusatus, §. licet de hæreticis in 6.* & docent Eymericus *par. 3. q. 65.* Pegna *comment. 114. vers. Periuri,* Gondissaluus *in tr. de hæreticis, q. 13. n. 12.* Hieronymus Gigas *in tr. de crimin. læsæ Maiest. lib. 2. tit. Quomodo, & per quos probetur, q. 11.* Fariuacius *de hæresi, q. 188. n. 85.* & alij, quos ipse citat.

Iudæus, vel infidelis, aut hæreticus, admittitur ne in S. Officio contra fidelem, & Christianum?

15 RESP. Quod licet regulariter Iudæi, & infideles, à testimonio dicendo contra Christianos, non admit-

mittuntur: *Authent.Credentes,C.de hæreticis,c.1.de testibus, c.Non potest 2.qu. 7.* & tradunt communiter Doctores *in c.1.extra de hæreticis.* Tamen in crimine hæresis, quicunque infideles, & Iudæi contra Christianos in testimonium admittuntur: vt apertissimè docet Pegna *par.2.direct.comment. 13. vers.Cæterum in crimine hæresis*, Farinacius *de hæresi,q.*188.*n.*124.*& seq.* & alij, quos ipsi citant. Iudæi enim sunt idonei testes, contra Christianum transeuntem, vel redeuntem ad iudaismum; ex *c.contra Christianos de hæreticis in 6.* & ibi Glossa in *verb.Iudæos*, Gondisaluus *in tr.de hæret.q.*13. *nu.*10. Mascardus *de probation.lib.2.conclus.*857.*nu.*9. *&* 10. vbi expressè ait: Iudæum admitti in testem, non solùm contra Christianum in totum deserentem Religionem Catholicam, sed etiam in vno tantum articulo delinquentem: & idem cùm Pegna ait Farinacius *n.* 127. Nè tàm graue crimen, defectu probationum, impunitum relinquatur.

16 Quando autem huiusmodi testes admittuntur, vtique iurare debent, non super Euangelia, quibus non credunt; sed Iudæus super legem Moysi, & infidelis, secundùm leges suas. Ità Ioannes de Immola *in Clement. 1. de testibus.* Antonius Butrius *in proæmio decretalium*, Pegna *in dicto commen.*13.*versic.Denique illud monere oportet.* Farinacius *de testibus,q.*56.*nu.*238. Carena *p.3.tit.*5.*§.*5.*n.*27.

17 Similiter dicendum est de hæreticis, quamuis enim isti non recipiantur in testimonium contra fidelem catholicũ, ex *l. Quoniam, Cod. de hæreticis*, & ibi Glossa, & Albericus *nu.* 1. vbi ait: hoc procedere, tàm de iure Ciuili, quàm de iure Canonico: & cùm nonnullis alijs affirmat etiam Farinacius *de hæresi, qu.* 188. *nu.* 111. Cæterùm in causis fidei contra fidelem admittuntur hæretici: vt docent Calderinus *in tr. de hæretic. rubr. de his, quæ pertinent ad executionẽ officij, n.*8. Symanchas *de cathol.institut. tit.*64.*rubr.de testibus,nu.*43.*& seq.* Cãpegius *in addit. ad Zanchinum in tr.de hæreticis,c.*31.*vers.Testium quoque.* Pegna verò *par.3.director. comment.*117. *vers.Quantum verò,& seq.* affirmat, & probat: in causa fidei admittendum esse in testem hæreticum contra catholicum; sed eius dictum non sufficere ad semiplenam probationem; non concurrentibus alijs coniecturis, verisimilibus; nec ei esse omninò credendum, sicut creditur testi omni exceptione maiori. Et ideò eius depositio non est sufficiens, neque ad torturam, neque ad capturam, sed tantùm ad inquirendũ, & ad assumendas secretas informationes de eo, de quo hæreticus deposuit: & si alia superuenerint indicia; tunc procedendum est ad vlteriora: à qua sententia non est recedendum, vt affirmant Farinacius *n.*116. Lelius Zechius *in summa, par.1.tit.de fide, rubr. de hæresi,c.*11.*n.*14. *vers.Hæreticus etiam.*

Domestici familiares, & serui admittuntur ne in testes in causis, ad Sanctum Officium pertinentibus, tàm contra, quàm in defensionem inquisiti?

18 RESP. Quod huiusmodi testes admittuntur semper in causis fidei contra inquisitum, non autem sẽper in eius defensionem: probatur primum: quia cùm crimen sortilegij, & cuiuscunque hæresis committi soleat secretò, & in occultò, melius per domesticos, & familiares, quàm per alios probari potest. Et ideò huiusmodi testes semper nedum admitti, sed cogi possunt ad testimonium ferendum: vt probat Pegna *par.3.comment.*119.*versic.Quod autem*, Farinacius *de hæresi,q.* 188.*n.*145. & alij. Probatur secundum, scilicet, quod non admittuntur semper in defensionem: quia domestici, & familiares, ratione amicitiæ, & familiaritatis, præsumuntur, non dicere veritatẽ; vt à tanto crimine reum possint liberare: vt notat idem Pegna *vers. Quod nõ prò.* Verùm si persona domestica esset valdè digna, ac spectatæ probitatis, plenè

nè etiam in dicto crimine, eius testimonium non esset contemnendum ad excusandum reum, iuxtà doctrinam Innocentij, Ioann. Immolæ, & Antonij de Butrio *in c. Cùm litteris de testibus*. Nàm si non præsumeretur, quod talis persona peieraret, eius testimonium recipiendum esset. Vel si cùm ipso teste domestico, conueniret alius testis, non domesticus, & omni exceptione maior; aut alia indicia essent ad fauorem inquisiti. Ità docent Marsilius *in l. de minore, §. Tormenta, ff. de quæstionibus*, vbi plures citat pro hac sententia, Farinacius *loc. cit. nu.* 151. Lelius Zechius *in summ. par. 1. tit. de fide, rubr. de hæresi, c. 11. n. 14. vers. Quo verò*.

19 Seruus autem contra suum Dominũ testis esse non potest, *l. penultima, c. Qui accusare non possent, l. prima, C. de quæstionibus*. At in causis ad Sanctum Officium pertinentibus, nedum ad testificandum admittitur, contra Dominũ: sed ad hoc cogi potest, & torqueri; quia sic etiam obseruatur in crimine læsæ Maiestatis humanæ, *l. final. Cod. Ad l. Iul. Maiestatis*. Et ità docent Eymericus *in direct. par. 3. q. 66.* & ibi Pegna *comment.* 115. *vers. Quod verò*, Symanchas *de cathol. instit. tit. 61. rubr. de seruis, nu.* 13. Gondisaluus *in tr. de hæreticis, q. 13. nu.* 11. Farinacius *vbi supra num.* 144.

Consanguinei, & affines contra eorum consanguineos, & propinquos, in dictis criminibus testificantes, faciunt ne plenam probationem?

20 Resp. Quod ad defensionem non faciũt probationẽ, nec sũt admittendi: Quia, vt ait Apost. *Eph. 5. Nemo vnquã carnẽ suã odio habuit*: ità nemo præsumendus est: consanguineos, & affines odio habere: & quia ex hoc crimine oritur infamia; facilè vt eorũ infamiam fugerent, mentirentur. Et ideò horum testimonium, non ineptè, in his causis, falsum putatur. Contra verò inquisitum admittuntur, & eorum testimonium optimè probat: quia magis efficax: & tantò firmius haberi solet, quantò consanguinei, & affines, à suspicione odij, longius abesse, iudicantur. Ità de fratre contra fratrem de hæresis crimine deponentem loquitur, Textus *in cap. Litteras, extra de præsũptionibus*, Pegna *par. 2. comment. 15. vers. Et de fratre suo, & par. 3. comment.* 119. *litt. B.* Symanchas *de cathol. institut. tit. 64. de testibus, n.* 47. & 48. Decianus *in tract. crimin. lib. 5. c. 35. nu. 9.* Mascardus *de probat. lib. 2. conclus.* 857. *n.* 47. Royas *singul.* 70. Farinacius *n.* 146. & alij.

Ad huius criminis probationem admittitur ne filius contra patrem, vxor contra maritum, & è contra?

21 Resp. affirmatiuè ob dictam rationem: quia eorum testimonium est magis efficax ad probandum, & magis longius à suspicione inimicitiæ: & optat Ecclesia, tam graue crimẽ in suis filijs omninò præcauere, & si commissum fuerit, punire. Ità Eymericus *par. 3. direct. qu.* 70. Pegna *ibi, comment.* 119. *vers. Item pater*, Felinus *in c. In litteris de testibus, n.* 1. Antonius Blãcus *tract. de indicijs, n.* 363. Farinacius *n.* 147. Menochius *vbi sup. n.* 18. & *seq.* Ioannes Royas *sing.* 150. Ad probandũ verò inquisiti innocentiam, non admittitur, nec pater, nec filius, nec vxor, nec maritus. Quia eorum interest, vt inquisitus absoluatur: cùm illius infamia ad ipsos quoque redundet. Ità in *cap. Filij de hæreticis in 6.* & ibi Glossa, & in Cõstitut. Alexandri IV. ædita ann. 1258. incip. *Ex parte*. Et ità etiam docent Syluester *verb. Hæreticus 2. nu.* 16. Vmbertus Locatus *in iudicial. inquis. verb. Vxor, n.* 4. Symanchas *loc. cit. n.* 48. & *n.* 81. Farinacius *de hæresi, q.* 188. *n.* 149. & alij. Verum Farinacius *n.* 150. cũm Symanca *tit. 29. de filijs, & minoribus, nu.* 21. affirmat: filios, familiares, atque domesticos, esse idoneos testes ad probandum, etiam innocentiam inquisiti de hæresi in his, quæ per alios probari non possunt.

Minores, & impuberes possunt ne in causis fidei recipi, & cogi ab Inquisitoribus ad testificandum?

22 Resp. Quod minores, qui habent annum vigesimum, non solùm in causis fidei, sed in omnibus criminalibus recipi, & cogi possunt, ad testificandum: quia inter testes idoneos numerantur. Ità Glossa *in l. inuiti, ff. eodē tit.* Ioannes Andreas *de testibus, nu.* 34. Martinus del Rio *lib. 5. disquis. magic. q. 15. litt. A. in 2. append.* Farinacius *qu.* 188. *n.* 75. *uers. Amplia* 5. Carena *par. 3. tit.* 5. §. 10. *nu.* 847. Minor 20. annis, & maior 14. quamuis in criminalibus regulariter, nec cogitur, nec admittitur, vt testis; nisi in casibus, in quibus veritas aliter haberi nequit. Ità Hostiensis, Baldus, Alexander, Ioannes Andreas, Iason, Marsilius, relati à Martino del Rio *ibid. litt. B.* & à Farinacio *de testibus, q.* 58. *nu.* 10. Et in defectum probationum, quando Iudex procedit, non per viam accusationis, sed ex officio; vt sentiunt alij relati à Farinacio *ibid. n.* 37. Tamen in causis ad Sanctum Officium spectantibus admittitur, & cogi potest ad testificandum. Quia si in crimine læsæ Maiestatis humanæ admittitur, vt testis ex *l. de minore, ff. de quæst.* & probat Farinacius *de testibus, qu.* 58. *nu.* 22. multò magis est admittendus in causis fidei, & in crimine hæresis. Ità Cantera *de plena probatione, c.* 2. *nu.* 42. Farinacius *de heresi dicta q.* 188. *n.* 75. *uers. Amplia* 5. Carena *loc. cit. n.* 55. Minor verò annorum 14. & habēs saltem annos decem cùm dimidio, testis esse non potest, iuxtà *Authent. Sacramenta puberum, Cod. Si aduers. uendit.* quia talis etas facilis est ad mentiendum, nec talibus iuramentum deferri potest, *l. Qui iurasse de iure iurando*. Verum licet non admittatur impuberis dictum ad probandum: nihilominus admittitur, ad veritatem indagandam, vt aiunt Farinacius *n.* 43. *& seq.* Clarus *in praxi* §. *fin. q.* 24. *nu.* 17. & alij. Et aliquandò admittitur etiam, ad probandum, & ad torturam, si sit adminiculatum eius dictum præsumptionibus, & coniecturis, arbitrio Iudicis validis: vt notant idē Farinacius *nu.* 52. & Carena *nu.* 53. In causis autem, quæ ad Sanctum Officiū spectant, etiam impuberes admittūtur, recipiuntur, & coguntur testificari. Ità Carena *ubi sup. n.* 55. Cantera *dicto c.* 2. *n.* 2. Farinacius *de heresi, qu.* 188. *nu.* 75. *uers. Amplia* 5. Petrus Binsfeldius *de Confess. maleficor. membr. 2. post 6. conclus. dub. 2. uers. Dicet iterum aliquis.* Quia admittuntur in causa læsæ Maiestatis humanæ, ex *dicta l. De minore*. Ergò multò magis in causis fidei, ad Sanctum Officium spectantibus. Tandem infans si sit suprà septimum annum, & doli capax, ex eius qualitate, & modo dicendi, arbitrari possunt, ac debent Inquisitores, an sit examinandus. Ità Cantera *n.* 45. *uers. Et mihi benè placet*, Carena *n.* 57.

Quenam inimicitia obijci potest aduersus testes in hoc S. Tribunali, vt ipsi à testificando excludantur?

23 Resp. esse obijciendam inimicitiam capitalem, ob quam testes non ex zelo iustitiæ, sed ex malignitatis fomite procedere videntur. Ità expresse habetur in Concilio Narbonensi *c.* 25. & in Concilio Bitterensi, *cap.* 13. *& in c. Repelluntur in c. Meminimus, & in c. Cum oporteat de accusat. & in c. Si testes* 4. *q.* 3. & alibi. Et tradūt communiter Doctores. Quia nunquā reis magis nocere potest inimicitia testium, quàm in hoc S. Tribunali: cùm in eo nomina testificantium non aperiantur, sicut in alijs delictis fieri solet.

Quibus ex causis oritur inimicitia capitalis, ob quam in hoc S. Tribunali repelluntur testes, à testimonio ferendo aduersus inquisitum?

24 Resp. Quod aliqui Doctores, relati à Pegna *par. 3. direct. comment.* 116. *uers. Sunt qui dicunt*, existimarunt: iudicantium arbitrio esse relin-

linquendum, definire, quæ inimicitiæ dicantur capitales; & ipse etiam affirmat; hanc facultatem non esse Inquisitoribus denegandam;sed tutius esse, in hac re aliorum arbitriũ sequi. Et ideò ait, quod prima causa capitalis inimicitiæ oritur cõtra eum, qui occidit cõsanguineũ testis, vel dedit operam, vt interficeretur. Secunda oritur, quoties quis conatus est,occidere eum, contra quem vult testificari. Ità Eymericus *3. par.direct.n.*118. ibi, *Vel mors fuit intentata*. Tertia oritur ex solis minis de occidendo. Ità Glossa *in l.licet,ff.de recept.arbit.verb.Capitales*.Quartò oritur ex insidijs paratis vitæ eius, contra quem is, qui illas parauit, vult testificari. Glossa in §.*Inimicitiæ,verb. Si capitales inst. de excusat. tut.* Eymericus *loc.cit. vers. Repellitur.* Quintò oritur, quando quis accusauit aliquem de causa capitali, vel de delicto, ex quo nascitur infamia, vel si fuisset probatũ, imposita ei fuisset pœna mortis,vel publicationis omnium,aut maioris partis bonorum, aut exilij. Ità Bartolus in *l. 4.§.fin.ff.de adimend. legatis*, Glossa *in l.3.verb.Capitales,ff.de recept.arbit.* Sextò, quando quis aliàs deposuit contra eum in causa criminali. Ità Doctores *in l.3.ff.de testibus.* Septimò oritur, capitalis inimicitia ex eo, quòd aliquis eum, qui modo contra se testificatur, detinuit aliquandò in vinculis, Felinus *in cap.Repelluntur de accusationibus*, *n. 3. vers.Adde quod.* Hæc autem inimicitia semper durare præsumitur, nisi contrarium probetur:vt docuit Baldus *in l.non ignorabit,C.de exhiben.*Ottauò, inter nobiles,& ingenuas personas oritur capitalis inimicitia ob solam iniuriarum prolationem: vt notat Baldus *in c.Veniens de iure iurando*. Nonò, si quis pudicitiam alterius vxoris,vel sororis,aut filiæ attentauerit, vel per vim vsurpauerit alterius villam,agrum,domum,& similia: vt notat Marsilius in *l. 1.§.Prætereà,ff.de quæstion.n.*23. Decimò,si quis moueat alteri litem de omnibus illius bonis, aut de maiori eorũ parte:vt affirmant Felinus *in c.Quoties, n.5.de testibus*, Panormitanus *in cap.1 n.3.de indicijs.*Vndecimò,si quis alium offendit in persona,vel in rebus: vt asserit Baldus *in l.in bis, ff.soluto matrimonio*, Marsilius *in dicta l.1. §.Prætereà,ff.de quæstion.* Duodecimò, ob inimicitiam non potest quis esse testis, si dudum fuerat inimicus, & recenter est reconciliatus: vt *in c.1. Accusatores,& testes 3.q.5.*& ibi Doctores. Tertiodecimò,descendentes ab inimico capitali,præsumuntur etiam inimici; & ideò à testimonio repelluntur, *l. Athletæ*, §. *Dat remissionem*, *ff. de accusat.* & ibi Baldus,& alij communiter. Et Felinus *ibid.n.4.vers.Item adde*, ait. Si ego cõtraxi inimicitiam cùm vno de vna familia, præsumitur, quod omnes de familia sua sint mihi inimici, vsque ad quartum gradum inclusiuè: & ità etiã Angelus *consil.*248. Alexander de Imola *consil.*24.& alij. Quartodecimò, præsumũtur inimici mei, qui cùm meis inimicis commorantur, & propterea meritò à testimonio repelluntur, *c. Accusatoribus 3.q.5.& cap.Repelluntur,& cap.Cum oporteat de accusat.* Et similiter,qui parentelam, seu confederationem fecit,aut amicitiam contraxit cùm inimico meo capitali, inimicus meus rectè dicitur: vt latè probat Thomas Grammaticus *consil.24.num.6.vol.2.* & Baldus, & Iason *in l.liberi, C.de inoffic. testam.* & neque ad testimonium contra me dicendum est admittendus. Quintodecimò, vt inimicus censendus est,& à testimonio repellendus, qui est de aliqua familia,seu factione alteri familiæ,vel factioni contraria: Baldus in *l.vnica,C.de rapt. virgin.* Royas *singul.* 200. incip. *Testis inimicus*, *n.*8. Notat verò Pegna hic: in hac parte multo iudicio opus esse: nàm si testes essent, spectatæ virtutis,& probitatis, cessaret talis sinistra suspicio; quamuis in alijs esset multum consideranda. Decimosextò,supradicta locum habent,etiamsi inimicitia contracta esset culpa eius, contra quem deponitur, vt communiter Doctores *in dicto cap. Repelluntur de accusation. & in dicta l. Athleta*,

§. *Dat remissionem, ff. de accusat. tut.*

Quæ superius dicta sunt de inimicitia, admittunt ne aliquam limitationẽ?

25 RESp. affirmatiuè, & primò: quoties inter inimicos interfuit antiqua, & benè fundata reconciliatio; quia tunc, cùm cesset inimicitiæ causa, cessat etiam ratio, ob quam repelli testis debeat, argum. Tex. *in l. 3. §. fin. & l. seq. de adim. legatis*, vbi Bartolus, & cõmuniter Doctores. Quando autem dicatur reconciliatio, recens, vel antiqua, seu bene fundata, arbitrio Iudicis relinquitur: vt testantur Pegna *par. 3. cõment. 116. vers. Superiora tamen*: Farinacius *de testibus, q. 94. n. 10.* & alij. Secundò, quoties inimicitia est dolo, & fraude procurata. Sæpè enim homines, cùm intelligunt, aliquem posse contra eos testificari; fraudulenter prius, quæsita causa, cùm eo rixantur, eique spontè iniuriam inferunt: vt posteà illum repellere à testimonio possint: & ità liberentur à crimine; quod re vera commiserunt. Et ideò talis testis offensus, potest admitti in testem contra offensorem: quia iustum non est, vt iste ex sua iniquitate commodum reportet. Ità Bartolus *in l. 1. §. Cum quis, ff. de quæstion.* Baldus *in l. Sed & si quis, §. Illud, ff. si quis cautio*, Pegna *loc. cit. vers. Rursùs*, & alij. An autem inimicitia sit procurata per fraudem, Iudicis arbitrio relinquitur, Farinacius *q. 54. n. 65.* Tertiò, Campegius *in addit. ad Zanchinum in tract. de hæreticis, c. 31. vers. Testium quoque*, ait, quod in causa fidei admittuntur suspecti de inimicitia. Et Calderinus *in tr. de hæret. rubr. de his, quæ pertinent ad executionem officij, nu. 8. & 10.* declarat: hos de inimicitia suspectos, esse in testes recipiendos: si Inquisitori visum fuerit expedire: sed illis non esse credendum: nisi in quantum legitimo adminiculo adiuuentur. Idem ait Farinacius *de hæresi, q. 188. nu. 107.* Verum contrarium sustinet Hieronymus Gabr. *lib. 1. consl. 178. n. 8. & 24.* asserens, quod à testificando repelluntur non solùm inimici, sed etiam de inimicitia suspecti. Quartò, non omnis inimicitia repellit testem, à testimonio ferendo, sed illa tantum, quæ capitalis est. Aliæ verò inimicitiæ etiam graues: sed non capitales, non repellunt totaliter testes, à testificando: eorum tamen dictum aliqualiter debilitatur, ità vt eorum attestationibus plena fides, non sit adhibenda; nisi alijs adminiculis, aliorumque testiũ depositionibus adiuuẽtur. Ità Eymericus *par. 3. direct. n. 118.* & ibi Pegna *comment. 28. vers. Illis tãtum exceptionibus*, Decianus *in tr. crimin. lib. 5. c. 31. nu. 10. vers. Aduerte tamen*, & alij.

Quinam dicitur testis singularis? & est ne aliqua differentia inter testium singularitatem?

26 RESp. Quod testis singularis dicitur ille, cuius depositio contestem non habet, seu cùm aliorum depositione non coniungitur. Ità Baldus *in l. De quibus, n. 39. ff. de legibus*, Pegna *par. 3. direct. comment. 121. vers. Testis singularis*, Farinacius *de testibus, qu. 64. n. 26. & seq.* & alij. Testium verò singularitas tripliciter à Doctoribus distinguitur. Alia enim est obstatiua, alia adminiculatiua, & alia diuersificatiua: vt docent Baldus *in c. Licet causam, nu. 11. de probationibus, & in l. Testium, C. de testibus, nu. 9. & 14.* Albertinus *in c. Quoniam de hæreticis in 6. q. 16. nu. 38.* Pegna *ibid. vers. Sed quo apertius*, Farinacius *dicta q. 64. n. 4.* & alij. Singularitas obstatiua est, cuius dictum alterius dicto obstat, & repugnat. Adminiculatiua, seu cumulatiua est, cuius dictum alterius dicto patrocinatur, & fauet. E. g. si vnus deponat de visu, alter de auditu de eodem delicto: dictum vnius fauet alterius dicto. Diuersificatiua singularitas est, cùm ex testium depositionibus, diuersus actus in specie, & in substantia colligitur. Vt si vnus diceret: Titium commisisse sortilegium tali loco, & tempore: & alius deponeret alio loco, & tempore. Dictũ

vni us

vnius non destruit dictum alterius; sed potius coadiuuat,& corroborat,quamuis in aliquo differat. Ità Pegna *loc.cit. vers.Obstatiua, & seq.* Royas *de hæret. par.2.n.122.* Diana *tom.5.tr.10.res.41. n.7.ex par.4.tr.8.res.57.n.7.* & alij cõmuniter. Testes igitur singulares singularitate obstatiua nihil probãt; quia sibi inuicem aduersantur, & vnius dictum, alterius dictum infirmat: & ideò tàm probant plures,quàm vnus tantũ. Ità Royas *loc.cit.assert.6.n.121.* Albertinus *in cap.1.q.16.n.62. de hæret. in 6. vers. Et in hoc singulariter*, Farinacius *de testibus,q.64.n.41.* Testes singulares singularitate cumulatiua, seu adminiculatiua, sibi inuicem adiuuant, vt dictum est. Et quamuis ex illis delictum non probetur concludenter; probatur tamen magis,& efficacius:vt patet. Testis enim deponens de auditu, coadiuuat deponentem de visu; & deponens de fama,coadiuuat deponentem de facto. Farinacius *dicta qu.64. nu.113.& 126.* & alij, quos ipse citat. Testes singulares singularitate diuersificatiua probant, sed non ità efficacius, sicut adminiculatiua. Quia ex vnius dicto, alterius dictum non infirmatur,sed potius confirmatur. Sic Pegna *loc.cit.versic.Vltima est.*

Testes singulares singularitate adminiculatiua, vel diuersificatiua quid probant?

27 RESp. Quod non probant delictũ plenè, quoad pœnam ordinariam;probant tamen illud, quoad pœnam extraordinariam:itaut reus sit pena extraordinaria, Inquisitorum arbitio,puniendus: quia delictum, ex illorum depositionibus, est plusquam semiplenè probatum. Ità Mascardus *de probationibus,lib.2.conclus.856.n.12.& seq.* Parisius *consil.2.nu.93.lib.4.* Farinacius *loc.cit.n.218.& de hæresi, q.188.n.163.* Pegna *comment. 121.circa finem*, Diana *to.5.tr.10.res.41.nu.8.ex par.4. tr.8.res.57.n.8.*

Testis idoneus singularis,& fama, legitimè probata,de eodem commisso sortilegio, sufficiunt ne ad condemnandum reum?

28 RESp. Non sufficere ad condemnandum sortilegum pœna ordinaria. Quia in criminalibus,ex pluribus imperfectis probationibus, non consurgit vna integra, & perfecta probatio, quæ luce clarior esse debet: vt colligitur ex Glossa *in c. Veniens 1.in verbo Illorum, extrà de testibus*, & ità docent Eymericus *par.3.direct. qu.72.* Pegna *comment.121. vers. Quod si cùm teste*, Iulius Clarus *in pract. crimin.qu.63.vers.Tu scis*,Marsilius *in rubr. Cod. de probation.* Sed vnus testis idoneus cùm fama,legitimè probata de eodem sortilegio, est sufficiens; vt sortilegus arbitrio Inquisitorum puniatur pœna extraordinaria. Ità Repertorium Inquisitorum *verb.Testes,§.An in causa*, Eymericus,& Pegna *loc. cit.* Farinacius *de hæresi,q.188.n.154.* Symanchas *de cathol.institut. tit.51. rubr. de probationibus,& in Enchirid. viol.Relig. tit.34. n.2.*& alij.

Duo testes legitimi, & non singulares in causis fidei, faciunt ne plenam probationem?

29 RESp. Quod communis, & vera sententia docet affirmatiuè: quia casus, de condemnandis hæreticis,vel de hæresi suspectis, per duos legitimos testes, non inuenitur exceptus ab illa communi,ac diuina regula: *In ore duorum, vel trium testium stat omne verbum.* Et ideò duos testes huiusmodi sufficere,ad quemlibet, in causis ad Sanctum Officium spectantibus, condemnandum. Ità sustinent Ioannes Andreas,Antonius de Butrio, Ioannes de Anania,Marianus,Soccinus,& alij *in cap.Excommunicamus 1. de hæreticis in 6.* Carrerius *in pract.crimin.n.162.* Syluester *verb.Hæresis 2.qu.4.* Symanchas *de cathol.instit.tit.51.n.7.& 8.& titul. 64.n.36.*

64.*n.*36.Royas *singular.*165.*num.*8.*&* *seq.* Iulius Clarus *in* §. *Haeresis, versic. Habet etiam*,& alij quamplures.

30 Sed quamuis de iuris rigore hoc verum sit: tamen de iuris æquitate nõnulli Doctores docent: non sufficere in causis fidei duos testes, ad plenam contra reum probationem: quia propter criminis grauitatem probationes esse debent luce clariores: ex *l. Sciant, C.de probat.* Ità Eymericus *par.* 3. *direct.q.*71.Guido Fulcodius,qui posteà fuit Clemens Papa IV. *in q.* 15. *ad Inquisitores*,Archidiaconus *in cap.Vt officium*,§.*Verum de haereticis in* 6. Albertinus *de agnoscend.assertion. q.*34.*nu.*3. Conradus Brunus *lib.*4.*de haeret. cap.*9. S.Antoninus 3. *par. tit.*18. *cap.* 2. §.5. Tabiena *in summa verb. Inquisitor*, §. 37. Ioannes Royas *in tr.de haeret.assertion.*4. *nu.*163. Pegna *par.*3. *comment.* 120. *vers. Quamuis autem,& seq.* Qui ait:hanc sententiam tutiorem esse. Tutissimum enim est; vt, si homo videatur spectatæ virtutis,& probitatis, non condemnetur ad voces duorum testiũ, nisi alia adsint adminicula, & indicia: tunc enim condemnari poterit. Et hoc idem dicẽdũ nõ est de inquisito malæ famæ, qui duobus testibus legitimis condemnari poterit.

Si testis varius est, & contra prius eius dictum testatur, cui dicto standum est, primo, an secundo?

31 RESp. standum esse secundo dicto, si, vt suprà dictum est, ex manifestis indicijs,& coniecturis, apparet, posterius dictum esse verisimilius, quam primum, & quod non leuitate animi, aut odij fomite, vel corruptione pecuniæ, sed zelo orthodoxæ fidei prius dictum corrigit, vel reuocat: vt expressè habetur *in dicto cap. Accusatus*,§.*Licet de haeret.in* 6. & ibi Glossa *vers. Quod verum*, & in Constitut.Alexandri IV. ædita ann. 1258. incip. *Quod super.* Et affirmant Eymericus, Pegna, & Farinacius *loc. cit.* cùm nonnullis alijs *n.*86.*& seq.* Secũdò admittitur secundum eius dictum, quando fatetur crimen, quod prius celauerat, vel negauerat de se, vel de alijs; vt notat Decianus *in tract. crimin. lib.*5.*cap.* 35.*n.*14. *vers. Nam & periuri.* Repertorium Inquis. *in verb.Testes, vers.Sed ponamus*,Zanchinus *in tract.de haeret.c.* 14.*n.*5.*vers.Et circa hoc*,& alij. Tertiò, quando iudicialiter examinatus,contra aliquem deposuit, & posteà in articulo mortis pro suæ conscientiæ exoneratione,suam depositionem reuocat:tunc enim maximè probat innocentiam inquisiti,si appareat, eum non leuitate, aut prætio, sed zelo catholicæ fidei, & veritatis, se velle corrigere, allegando suæ retractationis probabilem, & verisimilem causam,quod maximè præsumitur in articulo mortis. Ità docent Symanchas *de cathol.institut.tit.*64.*rubric.de testibus,n.*66.*& seq.& in Enchirid.viol.Relig.tit.*36.*rubr.de retract.testium,n.*1.*& seq.* Ioannes Royas *singul.* 205.*n.*1. *& seq.* Farinacius *dicta quaest.* 188.*n.*96.

32 Notat verò idem Farinacius *num.* 99. *&* 100. & Pegna *par.* 3. *comment.* 114.*vers.Vt autem,& vers. Illud tamẽ*, quod quamuis standum sit secundo dicto testis periuri; non tamen videtur, admittenda eius probatio: nisi cùm tortura; vt agnoscatur, in quo dicto persistat, quia in hoc casu maior vrget ratio torquendi periurum, quàm alios testes inhabiles, & dùm periurus fuit, non est dimittendus,impunitus: sed tãquam falsus testis puniendus: vt etiam docent Zanchinus *in tr. de haeret. c.*14. *n.*1.*vers.Nec propterea*,Lelius Zechius *in summa,par.*1.*tit.de fide, rubr. de haeresi,c.*11.*n.*14.*vers.Et generaliter.*

Duo testes, omni exceptione maiores, deponentes de sortilegio hæreticali diuerso, dicuntur ne contestes, sufficientes ad condemnandũ sortilegum pœna ordinaria?

33 RESp.Zanchinum *tr.de haereticis,c.* 13. *nu.* 6. Locatum *in iudic.inquis.*

quis.verb.Testis, num.19. Menochium cons. 82.n.138.lib.1.& alios sustinere: istos testes esse contestes,& ob eorum depositionem posse, sortilegum hæreticalem pœna ordinaria puniri. Quia licet non probent aliquod sortilegium hæreticale in specie: probant tamen in genere,talem reum esse sortilegum hæreticalem. Nàm per quodlibet sortilegiũ verè sortilegus cõstituitur; & per quamlibet hæresim verè hæreticus est. Ergò dùm in ipsa criminis generalitate testes conueniunt, sequitur, quòd sint contestes, & eorum depositiones sufficientes sint, ad condemnandum reum pœna ordinaria.

34 Sed hoc non obstante, probabilior, & communior Doctorum sententia est: quod huiusmodi testes, nec videntur contestes, nec eorum depositiones sufficientes sint, ad condemnandum reum pœna ordinaria, sed tantùm pœna extraordinaria. Quia reus non potest probari sortilegus hæreticalis, nisi in aliquo actu in indiuiduo sufficienter probetur,sortilegium hæreticale commisisse; cùm in indiuiduo tantùm hoc crimen sit à parte rei, & sic de illò tantùm possint testes deponi. Sed reus de nullo actu sortilego hæreticali in indiuiduo concludenter conuincitur per duos testes, deponentes de sortilegio diuerso: vt casus supponit. Ergò reus nunquam redditur sufficienter ex eorũ testimonio cõuictus; itaut nõ ad pœnã ordinariam, sed tantùm ad extraordinariam, & ad torturam condemnari possit. Confirmatur, quia nemo potest, condemnari, & puniri, tanquam sortilegus hæreticalis, nisi saltem ex duobus legitimis testibus fuerit de tali sortilegio conuictus: sicut nemo probari potest fuisse homicidam, vel furẽ, vel sortilegum:nisi vnum, idemque factum externum per duos testes probetur. Sed dictus reus per huiusmodi testes de vno,eodemque hæreticali sortilegio non esset conuictus. Ergò tanquã hæreticalis sortilegus condemnandus non erit. Confirmatur secundò, quia si aliquis probare vellet: talem virum Religiosum fecisse miracula, & per vnum testem probaret, quod sanauit vnum claudum, & per alium testem, quod illuminauit cœcum; per tales testes non probaret sufficienter, quod ille vir probus miracula fecisset; vt prӕter alios probat Alexander de Immola cons.104. ex Archidiacono in c.Nec mirum 26.q.5. Vincentio in cap. Venerabili de testibus, Antonio de Buttio in cap. Cum oporteat de accusation. Ergò idem dicendum in casu nostro, dictos duos testes non esse contestes, sed singulares,& insufficiẽtes, ad condemnãdum reum,pœna ordinaria,sed tantum extraordinaria.Et hanc sententiam veriorem,ac tutiorem, & firmioribus rationibus, munitam esse,affirmat Pegna par.3. comment.121. vers. Postremò, & eam etiam sustinent Salycetus in l. Testium,nu.16. Cod.de testibus, Conradus Brunus lib.4. de haret. c.9. Symanchas de cathol.instit.tit.64.nu.69.& seq. Royas tr.de haret.par.2.assert.6. n.142.& seq.Caietanus 2.2.qu.70.ar.2.Albertinus de agnoscend. assertion. q.34.nu.10. Petrus de Aragon.2.2.q.70.ar.2.Cantera in quæst.crimin.c.2. de vera confess. n.17.Scaccia de indic.tom.2.lib.2.cap.9. dub.10.nu.527.Zanardus in direct.confess.par.3.c.111.nu.11. Sayrus lib.12.c. 21.n.16.Royas tr.de haret.2.par.assertion.6.n.142.& seq.& alij.

Duo testes idonei, deponentes: aliquem commisisse sortilegium hæreticale; sed deponentes de loco, & tempore diuerso, sunt ne contestes plenè probantes; itaut sortilegus ad pœnam ordinariam condemnari possit?

35 RESP. Quod Salycetus in l. Testium de testibus, n.16.Lessius lib.2.c.30.dub.4.n.33.in fin.Albertinus in tr.de agnoscend.assertion.qu.14.nu.2. Symanchas in Enchirid.tit.37.nu.8.de cathol.institut.tit.51.n.3.& tit.64.num. 75. opinantur,quòd si duo testes de asserta hæresi deponant,& solùm in tempore,

pore,& loco discrepent, plenè probăt: quia in substantia delicti conueniunt: & quamuis nõ sit idem numero actus; tamen quia est idem numero significatum; habetur pro eodem actu. Sed D. Thomas *2.2.qu.70.ar.2. ad 2.* Caietanus *ibi*, Sotus *lib.5. de iust. & iur. qu.7. ar.2. ad 1.* Royas *tr. de hæreticis, par.2. assert.6.nu.*145.& Pegna *par. 3. comm. 121. vers. Omissa igitur*, docent: hos testes loco, & tempore discordes; quamuis de eodem sortilegio, seu de eadem hæresi deponant, singulares esse; ideòq; non plenè probare; neque ex talium dictis ad pœnam criminis ordinariam imponendam, vllo modo esse accedẽdum. Et idem sentiunt Mascardus *de probationibus, lib. 2. conclus.*856. *nu.*13. Farinacius *de testibus, q.64.n.*217. *vers. Si verò*, Freytas *in addit. ad tract. de Confess. sollicit.* Scaccia *de iudic. tom.2. lib.2.c.9.dub.10.nu.*527. Layman *lib. 3. sect.5.tr.6.c.4.n.5.* Castro Palaus *par.1. tr.4.disp.8.punct.15.§.4. n.*10. Diana *to.5.tr.12.res.31.n.2.in fin.ex par.4.tr. 7.res.*31.& alij apud ipsos. Sunt enim testes singulares singularitate diuersificatina. Quia dum diuersimodè deponunt de loco,& tempore: videntur omninò loqui de sortilegijs, seu actibus diuersis; diuersitas enim loci, vel temporis, diuersitatem sortilegiorum, & actuum ostendit: & consequenter reddit testes singulares singularitate diuersificatiua. Ità communiter Doctores *in c.Cum causam de testibus*, Cynus, & Baldus *in l.Testium, qu.9. C. de testibus*, Archidiaconus *in cap. Nihilominus 3.q.9.* Abbas *cons.98.lib.2.* & alij, quos citat Pegna. Probatur etiam *ex dicto cap. Nihilominus*, vbi Leo Papa idem sanciuit, his verbis: *Nec eorum voces tanquam plurium admittantur, quos tẽporum quidem diuersitas simul interfuisse probibuit.* Et confirmatur *Danieli* 13. Exemplum enim Susannæ, satis ostendit: singulares hos testes esse censendos; nec plenam fidem eis esse adhibendam.

37 Nec militat, quod vterque testis concordet, in testificando, reum esse sortilegum hæreticalem, quia diuersitas illa loci, & temporis est quid extrinsecum ipsi sortilegio: & consequẽter insufficiens, ad infirmandum eorũ testimonium. Nàm quamuis diuersitas loci, & temporis sit extrinseca sortilegio, non est tamen extrinseca ipsi depositioni, cùm faciat depositiones diuersas; immò diuersitas hæc est intrinseca sortilegio, quoad eius indiuiduitatem; pro varietate enim loci, & temporis diuersa numero sortilegia cõstituũtur.

37 Certum tamen est, quod testes isti singulares, testantes de sortilegijs diuerso loco, vel tempore commissis, etsi non faciant contra sortilegum plenam probationem; efficiunt tamen præsumptionem magnam,& probationem plusquam semiplenam, quæ sufficit, non solum ad torturam, sed ad pœnam extraordinariam. Ità Caietanus *2.2.qu. 70.ar.2.* Clarus *q.53.nu.*19. Farinacius *q.37.n.*34.& alij.

Duo testes, quorum vnus deponens de sortilegio hæreticali commisso tali loco, & tempore, & alter de eodem sortilegio sine expressione loci,& temporis, quia istorum non recordatur, sunt ne contestes, facientes plenam probationem sufficientem ad condemnandum sortilegum pœna ordinaria?

38 RESP. esse contestes, sed non integrè,& plenè probantes, sortilegium fuisse à reo commissum. Probatur, quod sint contestes; quia testis deponens de commisso sortilegio absq; significatione loci,& temporis, conuenit cùm deponente de eodem sortilegio, facta loci, & temporis significatione; cùm vterque de eodem sortilegio deponant. Ergò quantum ad substantiam, in illa depositione contestes sunt. Quod autem non sint integrè, & plenè contestes patet; quia ad integritatem, & plenam depositionem testium, requiritur; vt vna depositio nihil speciale ha-

habeat distinctum ab alia. At in casu prædicto, vna depositio signat locum, & tempus, quod alia non signat. Ergò non sunt integrè, & plenè contestes. Insuper in criminalibus necessariò requiruntur clariores probationes, quàm in ciuilibus; & testi deponenti de delicto, non signato loco, & tempore, non datur integra, & plena fides: vt pluribus relatis, probat Farinacius *q.64.nu.* 107. Ergò dum dicti cõtestes vnus deponit de sortilegio, & de loco, & tempore; & alter de sortilegio tantum; eorum depositiones non sunt integrè, & plenè probantes: itaut sortilegus ad pœnam ordinariam condemnari possit, sed tantum ad extraordinariam. Ità docent Farinacius *dict. q.64.n.*74. Castro Palaus *par.1.tr.4.disp.*8. *punct.*15. §.4.*n.*12. Thomas del Bene *to.2. de offic.inquis.dubit.*198.*sect.*17. Diana *to.5. tr.*10.*res.*41.*n.*11.*ex par.4.tr.*8. *res.*57. *num.*11.

Plures testes omni exceptione maiores, sed singulares, deponentes de sortilegio hæreticali; sufficiunt ne ad cõdemnandum sortilegum pœna ordinaria?

37 RESP. non deesse Doctores, qui sustinent: plures quàm duo testes, omni exceptione maiores, singulares, esse sufficientes, ad sortilegum cõdemnandum pœna ordinaria. Ità Symanchas *de cathol.institut.tit.*64. *nu.*7. Caecialupus *in repetit. l.Admonendi, ff. de iure iurando, columm.*39. *vers. Patet igitur*, Franciscus Brunus *tr. de indicijs, & tortura, par.1.q.2.nu.*6. & alij, quos citat, sed non sequitur Pegna *dicto cõment.*121. *vers. Et quæ actenus*. Quia satis rationi consonum videtur; vt Iudex possit tutò, condemnare eum, quem videt per plures testes graues, nobiles, probatos, spectatæ virtutis, & probitatis, conuinci; quamuis illi sint singulares; quia non est verisimile, tot testes iniquo animo aduersus aliquem conuenire.

40 Sed hoc non obstante, dicendum est: neque in dicto casu ad pœnam ordinariam esse sortilegum condemnandum. Quia ex pluribus diuersis nunquam consurgit vnum integrale: *l.Sancimus*, §.*Si quis autem, C.de donation.l. Vsura, C.de vsuris*. Et plura imperfecta non faciunt vnum perfectum: *l.vnica, C. Qui à tutela se excusat*. Nec probationes, in sua specie imperfectæ, in criminalibus ad plenam probationem iunguntur: vt ait Glossa *in cap. Veniens, verb.Illorum de testibus*, & Bartolus *in l.si quis ex argentarijs*, §. 1. *ff. de edendo*, Albertinus *in tr.de agnoscẽd. assertion.q.*25.*n.*21. & alij. Et in Concil. Bitterensi, *c.*11. & in Concil. Narbonensi sancitum est: *Ad nullius condemnationem sine lucidis, & apertis probationibus, vel confessione propria, esse procedendum. Sanctius enim est, facinus impunitum relinquere, quàm innocentẽ condemnare*. Hæc ibi, & Guido Fulcodius *in consultation.ad Inquisit.q.*15.*c.*17.ait: *Nisi testes plenè, & planè in omnibus concordauerint, melius est vobis purgationem indicere, vel differre sententiam, quàm damnare*. Sed manifestũ est, testium singularium depositiones, secundùm regulas iuris, non posse dici dilucidas, claras, integras, & aptas probationes. Ergò non sufficiunt ad condemnandum sortilegum pœna ordinaria. Insuper cùm in hoc S. Tribunali nomina testium non publicentur; semper timendum est, ne innocens iniustè damnetur. Et quamuis quilibet testis, singularis probitatis sit; ignotum tamẽ Iudici est, quid à reo illi testi posset opponi; & fortassis, si reus eum sciret; iustè aliquid ei posset obijcere, propter quod, dictum eius, aut repelleretur, aut debilitaretur: & consequenter non est tàm certum, quin de eo timendum non sit. Ità docent Caietanus 2.2. *qu.* 70.*ar.*2. Sotus *lib.*5.*de iust.& iur.qu.*7. *ar.* 2. Royas *tr.de haret.par.*2.*assert.*6. *nu.*146.*& seq.* Pegna *par.*3.*comm.*121. *vers. Cæterum huic opinioni, & seq.* Farinacius *de testibus, q.*64. *nu.*305. Castro Palaus *par.*1.*tr.*4.*disp.*8. *punct.*15.§.4. *n.*15.

*n.15.*Diana *tom.5.tr.10.res.41. nu.13. ex par.4.tr.8.res.57.n.13.*& alij. Igitur depositiones singulares plurium testiū licet mutuo se iuuent,& quælibet magis firma, & probabilis reddatur: hæc tamen maior firmitas, & probabilitas, cùm sit extrinseca,& accidentaria, non extrahit quamlibet depositionem à probatione imperfecta; sed illam, in suo modo probandi,relinquit. Et ideò ex multitudine depositionum singularium,quæ sunt imperfectæ, nunquam vna probatio integra, & perfecta consurgit. Verum,quia sortilegium præsumitur commissum; etiamsi reus in tortura illud neget; abiurare debet, de vehementi, & puniendus est pœna extraordinaria, iuxtà delicti, & personæ qualitatem, & testimonia, quæ contra se habet: & ità docent Farinacius *n.218.& 219.*Mascardus *de probat.lib. 2.conclus.*856. *nu.*25. *&* 26. Pegna *vbi sup.vers.Quoties quis.*

Duo testes, vel plures, vidētes per aliquod foramen (successiuè vnus post alterum) committentem sortilegium, seu aliquod maleficium, eo quod simùl videre non possent, sunt ne censendi contestes, plenè probantes?

41 RESp.affirmatiuè, quia in hoc casu non præsumitur diuersitas temporis, sed potius vnus numero actus,& vna temporis coniunctio;dum, intra breuissimum spatium,idem sortilegium continuatum, testes videnr, & de vno eodemque actu numero testificantur. Nec quia,dum vnus vidit,alter non vidit, censendi sunt testes singulares ex diuersitate temporis; quia dum eundem actum viderunt, & incōtinenti vnus post alium, simùl vidisse dicuntur, nec singulares sunt. Ità docet Pegna, cùm alijs, quos ipse citat *loc.cit. vers. Postremò illud hoc loco*, qui affirmant sic probari posse adulterium. Ergò idem dicendum de sortilegio.

Duo testes,omni exceptione maiores, contestes sufficiunt ne semper ad probandum hoc delictum?

42 RESp.affirmatiuè, si inquisitus nō sit probatæ vitæ, quia testes omni exceptione maiores sunt, qui nullam exceptionem patiuntur: vt in *cap.Licet de testibus.*Ergò necessariò ad probationem dicti eriminis sufficiunt. Et sic probatur *in cap. Nullam, §. Sed hoc in fin.p.q.*4.vbi dicitur:*Duorum,vel trium testium quilibet iure conuinci, & damnari poterit: iuxtà dictum Euangelij: In ore duorum,vel trium stat omne verbum*. A qua generali regula nullibi reperitur,hæresis crimen exceptum. Et ità communiter Doctores docent Albertinus *in repet. cap.* 1. *de hæreticis n.6.q.16.n.*131.Antonius Gomez *to.3. variar.resol.c.*12.*nu.*9. Pegna *par.3.direct.comment.* 120. *vers.Horum omniū*, Eymericus *par.3.q.*71. Farinacius *de testibus,q.63.n.233.& seq.& de hæresi, q.188.n.*55.Lelius Zechius *par.1.titul. de fide,rubr.de hæresi,c.11.n.* 14.*versic. Quo verò ad numerum*,& alij.

43 Secus verò, si inquisitus sit probatæ vitæ:nàm ad illum condemnandum ad pœnam ordinariam, oporteret tres, vel quatuor testes adesse; vel saltem alia indicia,ex quibus præsumatur,delictum esse commissum. Quia in hoc crimine multum minuitur rei defensio, dum ei nomina testium non manifestantur. Nàm, vt supra dictum est,ex illorum manifestatione posset,aliquem defectum objicere, ob quem eorum testimonium non leuiter infirmaretur. Et Guido Fulcodius, qui posteà fuit Clemens Papa IV. *in consultat. ad Inquisit.q.*15. *c.*18. ait: *Non crederem tutum, ad vocem duorum testium hominē bonæ opinionis damnare, licet videar cōtra ius dicere,quia vbi numerus testium non exigitur,duo sufficiunt. Sed hoc dico, quòd duos,vix duos iudico, eo quod vrgente necessitate legitimæ defensionis ordo truncatur*. Hæc ille. Idem docent Archidiaconus *in cap.Vt officium,§.Verum*

rum de hæret.in 6. Hostiensis *in summ. tit.de hæreticis,§. Qualiter, vers.Vt autem,*Eymericus *par.3.direct.qu.*71.Pegna *ibi, comment.* 120. *vers. Quamuis autem,*D.Antoninus 3.*par.tit.*18.*c.*2.§. 5.Royas *tract.de hæret.assert.*4. *n.*103. & alij. Quando autem duo contestes sufficiant, ad reum condemnandum,& quando verò non;arbitrio Episcopi, & Inquisitoris,relinquendum est: qui diligenter considerata, tùm delinquentium, tùm testium qualitate,illum, vel in pœnam ordinariam, vel in extraordinariam condemnare debent: vt docet Pegna *ibid. vers.Postremò.*

In dubio an testes de diuersis sortilegijs,vel de vno deponant,censendi ne sint contestes,an singulares?

44 RESp. Quod si conueniunt in depositione sortilegij eodem loco, & tempore commissi, præsumendi sunt de vno eodem sortilegio deponere,& esse contestes, & non singulares; quia pluralitas actus non præsumitur; ex *cap.Cum Ioannes de fide instrument.* Si autem in loco, & tempore sunt discordes:ex qua diuersitate,quia diuersa sortilegia inferuntur: præsumendi sunt,testificari non de vno, sed de sortilegijs diuersis: & non esse contestes, sed singulares. Ità pluribus relatis Farinacius *de testibus,q.*64.*nu.*317.*& seq.*

Contestes deponentes contra inquisitum de sortilegio hæreticali, vel de alio delicto, per eadem formalia verba, etiam in minimis circumstantijs, faciunt ne plenam probationem?

45 RESp. negatiuè, sed talem contestium depositionem esse suspectam falsitatis: ex Textu *in l.*3. §.1. *ff. de testibus,*& ibi Doctores, Mascardus *lib.*2.*de probationibus,conclus.*745.*num.* 16.*& lib.*3.*conclus.*1368.*nu.*6. Farinacius, pluribus exornans,*de testibus, qu.* 65.*n.*24. Vndè D.Thomas 2.2. *qu.*70. *art.*2. *ad* 2. ait. Quinimmò aliqua discordia in testibus (scilicet in circumstantijs, non pertinentibus ad substantium facti) facit testimonium credibilius: quia vt Chrisostomus *hom.* 1.*sup. Matthæum,* dicit. Si in omnibus concordarent,etiam in minimis: viderentur ex condicto eundem sermonem proferre; quod tamen prudentiæ Iudicis videtur discernendum. Hæc Diuus Thomas, & idem affirmant Sotus *lib.* 5.*de iust.& iure,q.*7. *ar.*1.*ad* 1.Pegna *par.*3.*comment.*121.*vers.Immò vsque adeò,* Castro Palaus *tr.*4. *disp.*8.*punct.* 15.§.4.*n.*13.

Vnicus testis idoneus deponens contra sortilegum,vel alium delinquētem facit ne aliquam probationē?

46 RESp. esse regulam communiter, tanquam indubitatam, receptam, quod dictum vnius, est dictum nullius: patet apertissimè ex *c. Dicit vniuersis,c.Veniens,c.Iureiurando, c.In omni negotio,extra de testibus.*Et procedit nedum de iure ciuili, & Canonico; sed etiam de iure diuino: vt probat Textus *in c.fin.*35.*qu.*6.*& in c. Admonere* 33. *q.* 5. Quia ius diuinum est: vt *in ore duorum, vel trium stet omne verbum: Matth.*18. prout hæc, & alia notat Farinacius *de testibus, qu.*63.*cap.*1. Quod vtique verum est de omni teste; qui quamuis omni exceptione maior sit, ac in dignitate positus;si vnicus sit, plenam non inducit probationem; maximè in sortilegijs, & in criminalibus: in quibus agitur de periculo famæ, vel vitæ. Et Dominus ait *Deuteronom.* 19. *Non stabit testis vnus contra aliquem, quicquid illud peccati, vel facinoris fuerit: sed in ore duorum,aut trium testium stabit omne verbum.*

47 Verùm quamuis vnicus testis idoneus,& omni exceptione maior, non faciat plenam probationem, facit tamē illam semiplenam: quia dum duo testes idonei plenam inducunt probationem: ergò vnus testis illam semiplenā inducit. Ità Glossa *in l. Admonendi,ff.* de

de iure iurando, & ibi Bartolus *nu.* 76. & communiter Doctores, vt affirmant Pegna *par.3.comment.*110.*nu.8.versic. Aut vnicum testem*. Vndè depositio vnius testis idonei sufficit ad sortilegi, vel alterius delinquentis torturam; vt testantur Pegna ibidem, Ioannes de Immola *in Clement.*1.*n.20.de hæreticis*, Vmbertus Locatus *in iudicial. inquisit. in verb.Inquisitor, vers.Si autem*, Symanchas *de cathol. institut. tit.*65.*rubr. de tormentis,n.*23.*& seq.* Zanchinus *in tr. de hæreticis,c.*9. & ibi Campegius *in addit.lit.E. uers. Nunquid poterit*, Royas *in tr.de hæret.par.*2.*nu.*24. & Farinacius *de hæresi,qu.*185. *num.*129. Pegna ait: quod vnus testis de visu, si sit omni exceptione maior, sine alijs adminiculis indicium facit ad torturã: dummodò talis inquisitus sit malæ famæ: nã si sit bonæ famæ, testis vnus, seu semiplena probatio, non facit indicium ad torturam, nisi alia concurrant: vt docent Pegna *ibid. uers.Non dubito tamẽ*, Farinacius *n.*132. Symãchas cùm alijs ab eo relatis *de cathol.institut. titul.*65. *rubr.de tormentis, n.*23. Decianus *in tr.crimin.lib.*5.*c.*36.*n.*6.

Testis deponens contra sortilegum de auditu quandonam plenè probat, & quando non?

48 RESP. Quod auditus est duplex, nempè proprius, & alienus; auditus proprius est ille, qui immediatè, & in propria audientis persona percipitur. Vt si quis non ex alterius relatione; sed præsens audiuit aliquod dici, vel fieri. Auditus verò alienus est auditus mediatus ex relatione alterius; & quando quis pro confirmatione dicti sui testatur: se ab hoc, vel illo, aut ab his, vel ab illis audisse: & sic fundat se, non in auditu proprio, sed in alieno. Ità docent Baldus *in cap. Licet extra de testibus, n.*6. *uers. Nota quod interdũ, & in l.secunda, §.Idem, n.*3.*ff.de aqua plur.* Menochius *de arbitr.qq.lib.*2.*casu* 475.*n.*3. Farinacius *de testibus, q.*69.*n.* 146. & alij.

49 Hoc igitur constituto. Vel testis cõtra sortilegum deponit de auditu proprio: quia e.g. audiuit ipsum sortilegũ, de aliquo commisso sortilegio, gloriãtem, vel de illud committendo paratũ, & plenè probat: quia deponit de causa scientiæ: probat enim confessionem ipsius sortilegi: & nulla maior probatio, quàm proprij oris cõfessio. Ità colligitur ex Glossa in *l. Si arbiter, uersic. Nàm in quibuslibet, ff.de probationibus.* Et docent Bartolus *in l.* 2. *§. Idem labeo, uersic. Sed de auditu*, & alij quamplures Doctores, quos citat, & sequitur Farinacius, *nu.* 148. Vel testis deponit de auditu alieno: & contra sortilegum non probat: vt ex *dicto cap. licet ex quadam extra de testibus*, & ibi Hostiẽsis, Imola, Abbas. Et idem sustinent Canonistæ *in c. Prætereà in c. Tàm litteris de testibus*, & communiter Doctores relati à Farinacio *in dicta q.*69.*nu.* 2.*& seq.* qui etiam cùm nonnullis alijs docet: Testimonium de auditu alieno, nec etiam indicium facere ad torturã. Quia, ex communi Doctorum sententia, testis deponere debet de eo, quod certò nouit, & præsens fuit, & consequenter per proprium sensum visus, vel per proprium auditum; non autem per sensum alterius: vt ex *cap.Testes* 3. *q.*9.*ex cap. Licet de testibus.* Neque testis de auditu alieno deponere potest de causa scientiæ, ptout eius depositio esse debet: vt ex ea Iudex reddatur certus, in iudicando, vt aduertit cùm alijs Farinacius *dict.q.*69.*n.*3.*&* 6.

50 Insuper testis de auditu non probat, etiamsi dicat; se audiuisse ab homine magnæ auctoritatis: quia testis fundans dictum suum super alterius auctoritate non probat. Immò nec etiam si concurreret fama sine alijs adminiculis: aut diceret se audiuisse ab eo, qui præsens fuit in formatione maleficij, seu sortilegij, vel diceret se scire: talem esse sortilegum; & in reddendo rationem diceret: se audiuisse: vt cum alijs Doctoribus, docet, & probat Farinacius *à n.*20.*usque ad* 29.*inclusiuè.*

Te-

Testes nominati in denunciatione facta in scriptis contra sortilegum sine denunciantis nomine, sunt ne examinandi ab Inquisitoribus?

51 RESP. Quod Ludouicus à Paramo *de orig. S. Inquisitionis, lib. 3. q. 6. n. 91. & seq.* sustinet, posse Inquisitores procedere ad testes examinandos in denunciatione facta in scriptis sine nomine denunciatoris. Sed Farinacius *de hæresi, q. 185. nu. 68.* Symanchas *in Enchirid. uiol. Relig. tit. 22. rubr. de inquisitionis ordine, nu. 8.* Lelius Zechius *in summ. par. 1. tit. de fide, rubr. de hæresi, c. 11. n. 12. uers. Declaratur,* Diana *to. 5. tr. 10. res. 44. ex par. 4. tr. 8. res. 41.* docent: tutius esse, testes nominatos in schedula, sine nomine transmissa, non esse examinandos; tùm quia sunt suspecti; tùm etiam nè detur improbis ansa, infamandi quoscunque voluerint: & ità seruari regulariter in Supremo Sanctæ Inquisitionis Tribunali testatur Farinacius.

Ad veritatem dicendam in hoc S. Tribunali, possunt ne cogi omnes testes?

52 RESP. affirmatiuè, omnes enim testes compelli possunt ab Inquisitoribus, ad se examinandos, & veritatem dicendam, non obstante quocunque eorum priuilegio. Quia in extrauag. Ioannis XXII. ædita ann. 1318. incip. *Gloriosam, circa finem*, habetur: *Testes autem, quos ad præmissa uideritis euocandos, censura simili, appellatione cessante, cogatis, ueritati testimonium perhibere.* Et ità etiam testatur Archidiaconus *in cap. Vt officium, nu. 9. uersic. Et quando, de hæreticis in 6.* & ibi etiã Ioannes Andreas, Geminianus, & alij. Omnes ad examinandum, cogi possũt, familiares, domestici, frater contra fratrem, maritus contra vxorem, & vxor contra maritum, filius contra patrem, & pater contra filium; vt probat Farinacius *de testibus, q. 54. nu. 111. q. 55. nu. 94. & seq. & q. 78. nu. 12.* & idem confirmat *in tr. de hæresi, qu. 188. num. 2. & 147. & 148.* Nec solùm semel cogi possunt; sed pluries, præcipuè si obscurè deposuerunt: vt eorum depositiones declarent. Eymericus *par. 3. qu. 62.* & ibi Pegna *comment. 111.* Decianus *in tr. crimin. lib. 5. c. 35. n. 13. & 35.* Mascardus *de probationibus, lib. 2. conclus. 857. n. 16.* Et si testis fuit præsens delicto, & nolit de eo veritatem testari, torqueri potest: vt eam fateatur, si cõtra eum sint aliqua indicia. Ità Bossius *de tortura testium, n. 1.* Scaccia *lib. 1. de indic. c. 86. n. 14.* Bordonus *tom. 1. c. 33. num. 16.*

Testis vocatus ab Inquisitoribus, ad testificandum contra aliquem, & non iustè impeditus, recusans venire, potest ne haberi, & puniri, vt de hæresi suspectus, & hæretici fautor?

53 RESP. Quod hìc testis, vel vocatur, ad testificandum aliquem consanguineum, vel affinem, aut amicissimum; & puniri potest ob inobedientiam, & contumaciam; sed non tanquam de hæresi suspectum, & hæretici fautorem: quia censendus est: affectione potius carnali, quàm aliquo intellectus errore, aut odio contra fidem, nolle testari. Si autem vocatur, ad testificandum contra alios, & nolit accedere, nec veritatem fateri, censeri potest quandoque fautor hæretici, & de hæresi suspectus, & vt talis puniendus: considerata qualitate personæ, & inobedientiæ, & negotij, de quo agitur. Ità docet Pegna *par. 3. direct. comment. 111. uers. Sed opportunè, & seq.* Sousa *lib. 2. c. 17. n. 7.* Farinacius *de testibus, qu. 75. c. 14. n. 3.* Bordonus *loc. cit. n. 17.*

Testis, qui in repetitione contrarium deponit de eo, quod prius dixerat, est ne torquendus, ad eruendam veritatem; & primò, an secundò dicto standum?

Resp.

54 RESp. affirmatiuè, quoad torturã, & illi dicto standum, quod in tortura confirmatur. Ità Zanchinus *de hæret.cap.*14. Sousa *in aphorism. inquis. lib.*2.*c.*16.*n.*2. Carena *par.*3.*tit.*7.*num.* 46. Farinacius *de testibus,q.*66.*num.*98. qui quamplures allegat, *& nu.*100. *& seq.* ait. Testem per solam variationem posse torqueri, etiam non præcedentibus alijs indicijs, aut adminiculis. Et non solùm si testis sit laicus, sed etiam si sit Clericus; etiamsi contra eum aliqua fama non præcedat: quia quod dicunt Doctores; Clericum non posse torqueri, nisi fama præcedente, tanquã reum super delicto, non militat, quando agitur, de illo torquendo tanquam teste. Et si ipse testis in ratificatione post torturam recedat à dicto in tortura, potest iterum torqueri, vsque ad tertiam vicem. Et hoc procedit etiam quando testis in iudicio fatetur contrarium eius, quod dixerat extraiudicialiter: & probato dicto extraiudiciali vario à dicto iudiciali, vtique iste testis torqueri potest. Ità cùm nonnullis alijs docet Farinacius.

Testis falsus tenetur ne cùm periculo propriæ vitæ, vel famæ retractare suum testimonium, propter quod lædendus est proximus in vita, vel fama?

55 RESp. quod, vel testis falsi retractatio creditur profutura, ne proximus lædatur in vita, vel fama, & honore; & testis tenetur se retractare cùm periculo vitæ, si vita proximi periclitatur; famæ, si illius fama periclitatur, honoris, si illius honor. Quia qui est causa iniusta alterius damni, tenetur illi occurrere, & obuiare, & impedire cũ suo eodẽ periculo damni, in vita, fama, & honore. Et licet quis teneatur magis vitæ suæ, & famæ consulere, quàm alienæ: tamen hoc verum est solum, quando cætera sunt paria. Sed in casu nostro cætera non sunt paria: quia testis falsus est nocens, & inquisitus innocens: & consequenter vita, vel fama innocentis præferenda est vitæ, vel famæ nocentis. Et ideò testis falsus cùm quolibet suo damno tenetur se retractare, vt ille damnum non patiatur. Ità docent Nauarrus *in summa, c.*15.*n.*16. Caietanus 2.2.*q.*70.*art.* 4.*ad* 1. Couarruuias *regul. Peccatum* 2.*n.*6.§.3. Corduba *lib.*1.*qu.*3. *art.*3.*& in summ.q.*17. Petrus Nauarra *lib.*2. *de restit.c.*3.*n.*235.

56 Similiter, qui alios induxit ad falsũ, contra aliquem testificandum, tenetur nedum ex charitate, sed ex iustitia illos admonere; vt se retractent; & si nolint, tenetur manifestare Iudici totam suam machinationem, & testes illos falsum deposuisse, etiam cùm proprij æqualis damni periculo. Idem enim est proximum lædere cùm suo, quàm cùm alieno testimonio. Si verò eos nõ induxit, tenetur tantùm ex charitate, citra præiudicium suæ vitæ, & famæ: quia charitas non obligat cùm sui ipsius detrimento: vt docent Petrus Nauarra *lib.*2.*c.*3.*n.*253. Lessius *lib.*2.*cap.* 30.*n.*53.

57 Testis verò, qui aliquem suo falso testimonio læsit in fama, non tenetur cùm periculo propriæ vitæ, se retractare, vt communiter Doctores affirmãt: quia restitutio facienda est ad æqualitatem, non ex superabundantia. Esset autem superabundantia, si cùm periculo vitæ teneretur testis, qui alium in fama tantùm læsit, se retractare; quia pretiosior est vita, quàm fama; fama enim est bonum recuperabile, vitæ autem non.

58 Si autem testis retractatio non credatur profutura; non tenetur ipse, ad se retractandum: sed ad restitutionem dãni illati suo iniquo testimonio. Quia licet testimonium ferre sit actus Religionis, & non iustitiæ; tamen testes, quando ad testificandum accedunt, tenentur ex iustitia, veritatem deponere; quia ex illorum testimonio est reus cõdemnandus, vel absoluendus. Et ideò tenentur ex iustitia, damna illata restituere, si falsum deposuerunt. Ità docẽt Ga-

Gabriel *in 4.dist.15.q.6.conclus.7.* Nauarrus *in summ.c.17.nu.34.* Lessius *lib.2.c.19.dub.9.n.65.* Molina *tom.1.de iustitia.disp.83.§.de testibus*, & alij.

Testis, qui ex ignorantia falsum deposuit, & ob eius depositionẽ aliquis notabile damnum patitur, tenetur ne ad restitutionem?

59 Resp. quod, vel testis falsum deposuit ex ignorantia crassa, & vincibili; & sicut peccauit mortaliter, itá ad restitutionem damni illati tenetur: quia iniustè proximum damnificauit. Itá patet ex *cap.Si tua culpa de iniur. & damnato*, & docent Lessius *lib.2.c.30.dub.7.n.52.* Farinacius *q.62.n.5.* Fagundez *lib.8.c.42.n.1.* Si autem falsum deposuit ex ignorantia inuincibili, aut ex inaduertentia non damnabili, nõ tenetur ad restitutionem: quia non peccauit mortaliter, vt supponitur: & qui non peccauit, saltem mortaliter in damno inferendo, non tenetur damnum illatum restituere: vt probat Lessius *lib.2.c.7.lib.6.& dicto c. 30. nu.55.* Caietanus *2.2.qu.70. art.4.* Petrus Nauarra *loc.cit.* quia dum à Dei offensa excusatur, multò magis à proximi læsione excusabitur. Quare computãda est hæc materialis damnificatio inter eas, quæ casu fortuito accidunt; vel ex leuissima culpa, quæ non obligat ad restitutionem: iniustum enim esset, obligare aliquem ad restitutionem in co casu, in quo nullam commisit culpam.

Testis, qui falsum deposuit, quando reus iam erat per alios testes conuictus, tenetur ne ad restitutionem?

60 Resp. Quod quamuis iste peccauit mortaliter contra iustitiam, falsum testificando; nihilominus ad restitutionem nõ tenetur, quia etsi iniuriam reo fecit: non tamen est causa efficax eius damni, quod ex præcedentibus testibus censetur illatum. De ratione enim causæ est, vt illa posita sequatur effectus. Nec causa dicitur illa, sine qua effectus sequitur. Ergò dũ rei damnum sequitur ex alijs testibus, quàm ex supradicto, iste non tenetur ad aliquid reo restituendum. Sicut cõsulens, vel mandans alicui damnum, non obligatur ad restitutionem, quando executor erat iàm paratus ad illud inferendum: quia non dicitur damni causa: quamuis consulens, vel mandãs, grauiter peccet, etiam contra iustitiam; vt probat cùm communi sententia Lessius *lib.2.c.13.dub.2.nu.3.& 4.* Qui *cap.30.dub.7.nu.52.* itá etiam docet de supradicto teste, & Fagundez *in 8.præcept.c.42.n.3.*

Testis, ab Inquisitoribus citatus, ad testandum, tenetur ne ad illos accedere, & veritatem testari?

61 Resp. affirmatiuè; quia Inquisitores auctoritatem habent præcipiendi testificationem quibuscũque: & si præcipiant sub pœna excommunicationis, & testis non obedit, incurrit excommunicationem, quia tenetur obedire. Testis enim in iudicium vocatus, & à Iudice legitimè interrogatus, tenetur ex iustitia veritatem fateri: vt docent Nauarrus *c.17.n.34.& 35.& c.25.nu.46.& 47.* Lessius *dicto c.30. dub.6.n.43.* Fagundez *lib.8.c.42.nu.9.* Diana *to.6.tr.1.resf.91.ex par.3.tr.5.resf.102.*& alij.

62 Sed non teneretur testari, si delictũ illud nouit in confessione sacramentali, immò nec vlla ratione posset, etiam si indè Reipublicæ damnum penderet: vt communiter omnes Doctores affirmant. Quia vt docet D.Thomas *2.2.q.70.ar.1. ad 2.* Maius est vinculum Sacramenti quolibet hominis præcepto. Neque teneretur, si delinquens, consilij, vel auxilij petendi causa, ad salutẽ eius animæ, & corporis suum delictũ secretò ei patefecerit. Quia non debet misero homini obesse, quod consilij, vel auxilij petendi causa, bona fide alteri patefecit; alioquin delinquentes à consilio petendo auerterentur: & multa mala sequi possent. Itá Corduba

lib.1.

lib.1.qq.q.43.dub.2. Nauarrus *c.25.nu.46.* Petrus Nauarra *lib.2.c.4. num.222.* qui pro hac sententia multos citat, Lessius *lib.2.c.30.dub.6.n.45.* Et Diuus Thomas *loc.cit.* docet; neque ex præcepto Superioris teneri tunc hominem attestari. Quia seruare fidem, est de iure naturali. Nihil autem potest præcipi homini contra id, quod est de iure naturali.

Testis potest ne, se subtrahere à testimonio Inquisitoribus ferendo cōtra delinquentem ob iuramentum, vel votum præstitum de non testificando?

63 RESp. negatiuè: quia, ad veritatē in iudicio detegendam, omnes tenentur, & non est de meliori dono illam celare: & ideò non obstante iuramento, vel voto non testificandi, potest quis cogi ad testimonium ferendū. Ità expressè *in c.fin.de testibus cogendis, & in c.Peruenit 1.eodem tit.* Vbi textus loquitur de eo, qui iuramento se adstrinxerat, vt non deponeret contra delinquentem; & inquit: hunc testem cōpellendum esse, ad detegendum tantæ fraudis, & calliditatis commentum. Et ità docent Pegna *par. 2. direct. in c.Vt officium, §.Verum quia, uers.Ex quo patet,* qui citat D.Thomam *2.2. q.70.art.1.ad 2.* Farinacius *de testibus, qu.78.nu.149.* cùm nonnullis alijs Carena *de testibus cogendis, q.8.n.7.*

Si Testis in articulo mortis extraiudicialiter testetur contrarium illius, quod in iudicio cùm iuramento deposuerat; tollitur ne iudicialis prima depositio per secundam extraiudicialem?

64 RESp. Quod iudicialis illa prima testis depositio non tollitur, nec redditur nulla per secundam contrariam extraiudicialem; etiamsi hæc facta sit in articulo mortis, & siuè lata sit sententia, siuè sit ferenda. Ità Couarruuias *lib.2.uar.resol.c.13.num.7.* & alij quamplures, quos citat, & sequitur Farinacius *de testibus, qu.66. nu.204.& 206.* Quia quamuis in mortis articulo, nemo præsumitur falsum dicturum, nec immemor propriæ salutis: vt in *l.ult.C. ad legem Iuliam*, & docet Glossa *in c. Litteras de præsumptionibus*. Tamen prima depositio iudicialis est iuramento firmata, secunda verò non; & ideò illa non tollitur per secundam, etiam in articulo mortis factam. Verum ob hāc secundam extraiudicialem debilitatur prima iudicialis. Et quia in hoc casu testimonium vacillat: idcircò hoc totum arbitrio Iudicis remittendum est, attenta qualitate negotij, & personarū, & temporis. Ità Couarruuias *lib.2.uariar.resol.c.14.nu.7.* Farinacius *ibid.nu.208. & 209.* & alij, quos ipse citat.

65 Si autem in articulo mortis, vel extra hunc articulum, testis iuramento firmiter deponit: se falsum deposuisse in prima iudiciali sua depositione: tūc neutrum testimonium valere, sustinent Couarruuias *loc.cit.* Farinacius *n.214.* Iulius Clarus *in pract.§.finali, qu.53. uers.Primus casus est infert;* & alij quāplures apud Farinacium. Nisi ex coniecturis, & præsumptionibus appareat qualis ex his duobus depositionibus sit magis verisimilis: quod Iudicis arbitrio remittitur: vt docet Felinus *in c. Cùm in tua de testibus, uers.Idem dicas,* Aretinus *in cap.Tuas, nu.5.& nu.32.& 34.de testibus,* Decius *ibid.n.45.* Romanus *consil.505.n.3. uers.Item limitatur,* Tiraquellus *de reuocand. donat.in præfat.num.49.uers.Et simile,* Couarruuias *ubi sup.c.23.n.7.*

Qui scit aliquem esse, falsò accusatum, vel denunciatum, tenetur ne in fauorem eius testificari; etiam cùm damno accusatoris?

66 RESp. affirmatiuè; si iudicet, posse illum suo testimonio à supplicio liberare. Quia vel est à Iudice requisitus, vt testimonium ferat, & tenetur

tur ex iustitia, testati, & innocentem excusare; & si veritatem taceat, tenetur ad restitutionem damni, quod illi sua taciturnitate infert; quia testis, vocatus, tenetur ex iustitia veritatem testificari. Hæc enim obligatio est iure naturali hominibus iniuncta; ne iustitia, qua respublica gubernatur, pereat. Si autem non sit à Iudice requisitus, & scit, quod si ad testandum se offerat, proficiet inquisito, vt eius innocentia agnoscatur, & à supplicio, quod ei imminet, liberabitur; tenetur ex charitate sub mortali, ad testificandum, se offerre. Ità docent D.Thomas 2.2. *q.70.ar.* 1. Gabriel *in 4.dist.15.qu.6.ar.2.concl.* 7.Nauatrus *in summ.c.15.n.16.* Petrus Nauarra *lib.2.de restitut.c.3. num.*167. Nec obstat damnum, quod sequi posset accusatori: quia licet vterque sit proximus; tamen fauendum potius est innocenti, quàm nocenti; accusator enim est nocens, & sibi imputandum est, si mali aliquid indè patiatur. Ad id enim velit, nolit, à principio se exposuit.

Testes, quorum dicta, nec sunt contraria, nec totaliter paria, sed admittũt aliquam concordiam quid probãt?

67 RESp. Quod nõ probant tantùm, quantùm si testes essent contestes: sed probant aliquid amplius, quàm sine illa concordia. Depositiones enim contestium nulla indigent interpretatione: nam ex eis resultat probatio clarior: tales autem non sunt depositiones dictorum testium: nàm indigent interpretatione, & concordia: & ideò non probant tantùm, quantùm depositiones contestium. Ratione verò concordiæ probant aliquid plus, quàm non probarent si non essent concordati: quia ex ipsa concordia aliqua probatio resultat, quæ sine ea non resultaret; eò quod tunc testes se colliderẽt. Ergò ex testium concordia augetur probatio, & euitatur periurium. Euitatio enim periurij firmat dictum contra reum: vt docent Abbas *in cap. Cum tu de testibus, n.*5.Farinacius *q.65.n.76.& q.66.n.*320.Carena *par.3.tit.6.n.54.&* 55.Pegna *in praxi Inquis.lib.2.c.45.n.* 1.Canrera *de vera confess. c.2.num.*25. Sousa *in aphorism.Inquis. lib.2. c.6.nu.* 19.Bordonus *tom.1.c.33.n.*38. Quanta autem fides istis testibus sic concordatis sit adhibenda, vtique arbitrio iudicantis positum est, ait Carena.

Testis, qui in confirmationem suę depositionis alium nominat; sed iste postea vocatus, contrarium deponit, cuinam est credendum?

68 RESp. si testes sunt in qualitate pares, neutri credendum est. Non primò, qui alterum vocauit: quia dum illum allegauit in confirmationẽ suæ veritatis, & iste eam negauit; vtriq; ille redditur suspectus de falsitate. Neque credendum est secundò; quia pari suspicione cùm primò redditur. Si verò inter istos testes sit disparitas, & vnus sit dignior altero; tunc Iudex obseruare debet vtriusque conditiones, & vtriusque modum deponendi, & indicia, quæ referunt: & ex illis iudiciũ ferre super credulitate dictorum, & testium. Istis autem paribus, dignioti credendum est. Ità docent Rosa *decis.* 337.*n.*5.Giurba qui alios citat *cons.*37. *n.*26. Castillus *decis. Regni Siciliæ* 161. *n.*29.Carena *loc.cit.num.*42. Bordonus *nu.*40.

69 An autem in hoc casu sit locus torturæ: distingunt dicti Doctores, quòd vel testis nominatus conuincitur à duobus testibus; & potest torqueri; & si tortus in negatiua persistet, nec ipsi, nec alijs testibus, qui eum nominarũt, credendum est. Vel conuincitur ab vno tantum teste: & tunc, vel agitur de probando indicio proximo, & si testis conuincitur ab vno digniore, torqueri potest: si verò testes sint dignitate pares, neutri creditur, & torqueri non potest. Et si agitur de indicio remoto, nullo modo deueniri potest ad torturam. Ità cùm Mastrillo *decis.*192.Giurba *consil.*23.Farinacio *de testibus, q.*79. *n.*21.

*nu.*21.Carena *par.*3.*tit.*6. §.6. *num.*42. *&* 43.

Vt testes sint contestes quidnam requiritur?

70 Resp. requiri, vt in quatuor conueniant, primò in eodem delicti nomine, & substantia; secundò in circumstantijs eius; tertiò in tempore; quartò in loco. Si verò in aliquo istorum quatuor discordent, dicuntur singulares in eo, in quo discordant; & dicuntur contestes, in quo conueniunt; sed non plenè probant: magnam tamē præsumptionem contra reum, & plusquam semiplenam probationem efficiunt. Quæ spectaris circumstantijs, sufficere potest ad torturam, & aliquādo etiam ad inferendam pœnam extraordinariam. Ità docent Iulius Clarus *q.*53.*n.*19. Caietanus 2.2.*q.*70.*art.*2. Farinacius *de testibus,q.*64.*num.*113. Layman *lib.*3.*tr.*6.*c.*4.*n.*5. In dubio autem non singulares, sed contestes præsumuntur, vt cùm nonnullis alijs ait Farinacius *ibid.n.*217.

Testis pro ferendo testimonio, potest ne aliquid accipere, & illud iustè retinere?

71 Resp. quod, vel loquimur de ferendo testimonio iusto, & verò, vel de iniusto, & falsò. Si de testimonio iusto, & vero: nec potest testis aliquid accipere, nec acceptum retinere: peccat enim accipiendo, & restituere illud tenetur: quia censetur inuolūtariæ, & coactè datum: nemo enim voluntariæ alteri soluit, quod ei iniustè debetur. Testi namque nihil iustè debetur, cùm testimonium verum non sit vendibile, & ex iustitia, vel saltem ex charitate omninò ferendum sit: vt suprà probatum est. Et qui ob id aliquid accipit, ad restitutionem obligatur: quia iniustè accipit, & iniustè retinet. Nisi aliquid acciperet pro expensis in itinere eundo stando, & redeundo, vel pro prætio alicuius laboris, vel testando veritatem esset illi damnosū, tunc posset aliquid exigere, & retinere ratione expensarum itineris, aut laboris, vel damni, & periculi, quod timetur. Vt docent Lessius *lib.*2. *c.*14. *dub.*8.*nu.*63.*&* 65. Fagundez *lib.*8.*c.*42.*nu.*17.*& seq.* Nauarrus *c.*25.*nu.*45.*& in cap. Inter verba* 11.*q.*3.*conclus.*6.*coroll.*63. Molina *tom.*1.*de iust.disp.*83.§.*Testis,litt.B.col.*2.

72 Maius dubium est, an testis teneatur restituere id, quod pro iniusto, ac falso testimonio recepit. Quamuis enim indubitatum sit apud omnes: testem falsum teneri, restituere damnum suo testimonio illatum alteri; non est tamē certum, an teneatur etiam restituere prætium illud, quod pro iniusto, & falso testimonio dicendo, vel dicto recepit. Nonnulli Doctores negant, quia etsi iniustum testimonium, pro quo vnus dedit, & alter recepit, non sit vendibile, nec prætio æstimabile, vt malū, & offensa Dei; tamen vt est vtile danti, & periculosum recipienti, inter homines prætio æstimabile iudicatur. Ergo pro hac ratione absque restitutionis obligatione recipi potest. Sicut meretrix, quæ prætio copiam sui corporis alteri exponit, non tenetur ad restitutionem talis prætij. Et qui accepit aliquid pro homine occidendo, & illum occidit, non tenetur illud restituere; quamuis teneatur restituere damnum, ex occisione sequutum. Et D.Thomas 2.2.*q.*32.*ar.*7.*& q.*62.*ar.*5.*ad* 2. docet, posse quemlibet retinere id, quod accepit pro opere malo. Ità sustinent Lessius *lib.*2.*c.*14.*dub.*8. *nu.*52. *& seq.* vbi ait, non teneri Iudicem restituere id, quod pro iniqua sententia accepit. Eadem enim est ratio de teste, qui aliquid pro ferendo falso testimonio accepit, Molina *tom.*1.*de iust.disp.*89. Nauarrus *c.*17.*n.*30.*& c.*25.*n.*45. Toletus *in summa,lib.*5.*c.*21.*& c.*59. Petrus Nauarra *lib.*4.*de restit.c.*2.*post dub.*12.*num.*132. Rodriguez *in summ.par.*2.*c.*40.*conclus.*2. & alij.

73 Contrarium verò docent Caietanus 2.2.*qu.*32.*art.*7. Couarruuias *in regul.*

Pec-

Peccatum,par.2.§.2.n.7. Alexander de Ales *par.3.summ.qu.*40.*membr.6.ar.3.* §.2.Gabriel *in 4.dist.*15.*qu.6.ar.3.dub.* 1.Paludanus *in 4.dist.*15.*qu.3.ar.*5.Sotus *lib.4.de iust.qu.7.ar.1.ad* 2.Corduba *in qq.q.*32. *in 4.proposit. dub.1.& 4.* Valentia *to.3.disp.5.q.6.pun.5. §. Quid nam restituendum sit*, Ludouicus Lopez *par.1.c.106.q.2.*& alij. Qui omnes docent: testem, vel Iudicem teneri restituere id, quod pro falso testimonio, vel iniusta sententia acceperunt. Probatur primò ex D. Augustino *Epist.* 54. *ad Macedonium*, vbi ait: *Redde, quod accepisti, quando contra veritatem extitisti, iniquitati affuisti, Iudicem fefellisti, de falsitate vicisti. Restituendum est alienū, quod per furtum clanculum aufertur: et non est restituendum alienum, quod in ipso foro, vbi peccata puniuntur, legibus id prohibentibus, obtinetur? Sceleratius accipitur pecunia pro sententia iniusta, quàm pro iusta, & pro testimonio falso, quàm pro vero.* Hæc Diuus Augustinus. Quibus verbis satis explicat, tàm falsi testis, quàm iniusti Iudicis restituendi obligationem; & quàm grauius peccatum sit illa eorum iniusta pecuniæ acceptio, quàm acceptio furti. Furtum enim solùm cōtinet iniustitiam ex parte furantis; illa verò acceptio iniustitiam continet ex parte dantis, & ex accipientis parte.

74 Probatur ratione, et primò. Sicut de ratione virtutis iustitiæ est, præcipere opera iustitiæ, ità ad eandem virtutem pertinet, prohibere opera iniustitiæ. Sed illa Iudicis, vel testis iniusta acceptio ordinatur, ad iniustitiam faciendam. Ergò prohibetur per virtutem iustitiæ. Ergò tenetur accipiens restituere id, quod iniustè accepit: quia contra iustitiam accepit. Secundò, quia sicut ad iustitiam spectat, ius suum vnicuique tribuere: ità ad illam spectat, prohibere ne damnum alteri inferatur: lex enim naturalis præcipit: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.* Ergò tàm Iudex, quàm testis, ex lege naturali tenentur, vitare iniustitiam. Et sicut, qui tenetur soluere mille aureos, tenetur illos soluere gratis: ità Iudex tenetur gratis facere iustitiam, & iniustitiam gratis vitare; & testis gratis verum testimoniū ferre, & falsum vitare: & consequenter contra facientes ad restitutionem obligantur. Tertiò, quia leges humanæ iustè possunt reddere homines, inhabiles ad iniustos contractus, & illos annullare, & ad restitutionem obligare contrahentes: vt omnes testantur. Sed leges inhabiles reddunt huiusmodi contrahentes, ad aliquid dandum, vel accipiendum; vt ex *l.Generaliter, ff.de verb.obligat.ex l.2.& 3.ff. de condict.ob turpem causam, & ex l.Iurisgentium, §. Si ob maleficium, ff.de pactis.* Ergò dans, inualidè, & nulliter dat, & Iudex, vel testis accipiens, inualidè, & nulliter accipit. Ergò tenentur ex iustitia restituere, quod contra iustitiam acceperūt. Quartò, opus contra iustitiam non est vendibile, nec prætium meretur, quia est intrinsecè malum, & Dei offensionem continet. Ergò id, quod pro iniusto opere accipitur, iniustè accipitur: ergò accipiens ad restitutionem tenetur; quia quod contra iustitiam accipitur, necessariò restituendum est. Nec obstat, quod opus illud, cùm sit delectabile danti, & periculosum, & laboriosum recipienti: idcircò illius prætium non iniustè datur, & non iniustè recipitur. Quia tàm ex parte dantis, quàm ex parte recipientis, iniustitia committitur: cū talis contractus sit in damnum tertij, & pro iniustitia efficienda. Ergò dum prętium illud iniustè recipitur, retineri nullo modo potest: sed omninò est restituendum. Neque obstat, quod nonnulli dicunt: valere illam conuentionem: tanquam donationem merè gratuitam, & liberalem, virtualiter in ipso contractu inclusam. Quia est contractus, ex vtraque parte onerosus, qui excludit omnem liberalem donationem, tàm formalem, quàm virtualem. Vt optimè docet Ludouicus Lopez 1.*par. instruct.c.*100. *quæst.*2. Ob has ergò rationes hæc secunda sententia probabilior, communior, ac tutior est, & iuxtà eam semper consulendum: quamuis pri-

prima sua probabilitate non careat. Vndè si aliquis pœnitens primam sententiam sequi velit, non est ei deneganda absolutio, si patrato delicto restituere nolit: vt notat Sayrus *lib.* 10. *c.*2.*nu.* 16. sed secunda semper consulenda.

75 Hæc autem restitutio facienda est, si non sit patratum delictum, ipsi danti, quia antè patratum opus, rescissus, & nullus est contractus, & consequenter restituendum est prætium danti: vt docent Caietanus 2.2.*qu.*32.*art.*7. *ad* 2. Molina *tom.*1.*de iustit. disp.*94.*conclus.* 2. Couarruuias *in regul. Peccatum, par.* 2.*n.*1. & alij. Si verò opus sit impletū, nempè testimonium falsum sit datum, vel Iudicis iniusta sententia sit lata; restitutio facienda est Fisco, affirmant Sayrus *loc.cit.n.*2. Sotus *lib.*4.*de iustit. q.*7.*ar.*1.*ad* 2. *vers. Interrogans autem*, & alij.

De testibus hæc pauca cum dictis Doctoribus notasse, sufficiant, nàm hæc materia latissima est, & integro volumine indigeret: illam plenissimè, ac perfectè tractāt Farinacius *de testibus*, Mascardus *de probationibus*, Pegna *par.*3. *comment.*111.*& seq.* & alij. De pœnis contra falsos testes, vide aliqua infra dicenda cum de reorum pœnis.

CAPVT XX.

De Reorum defensionibus in Tribunali S. Officij.

Reis in Tribunali S. Officij sunt ne concedendæ defensiones, & tempus aptum ad illas probandas, etiamsi illas non petierint?

1 Resp. affirmatiuè: quia defensiones iure naturali debentur: vt expresse habetur in *Clement.*2. *de sent.& re iudic.* & multis relatis docent Pegna *par.*3.*direct.comment.*28.*versic. Ac defensiones*, Symanchas *de catholic. institut.tit.*17.*n.*53. Bossius *de hæreticis, n.*9.*vers. Nec etiam defensio*, Farinacius *q.*185.*n.*210. & alij communiter. Quod autem huiusmodi defensiones ex officio Iudicis cōcedendæ sint, etiam reis non petentibus, probatur ex *l. Etsi non defendantur, ff. de pœnis, & ex Auth. Qui semèl, Cod. Quomodo, & quando Iudex.* Et ratio est, quia Iudex ex officio tenetur, veritatem inuestigare: sed nulla adest via aptior, ad veritatem elucidādam, quàm concessio defensionum, iure debitarum; vt probat Farinacius alios etiam referens *lib.*1.*prax.tit.*5.*q.*39.*nu.* 97.*& de hæresi loc.cit.n.*211. Ergò etiā reo defensiones non petente, concedēde illæ sunt.

Reo confesso, vel conuicto sunt ne dandæ defensiones, tùm antè, tùm post sententiam?

2 Resp. affirmatiuè: quia quamuis delictum defendi non possit, quando reus propria confessione, vel testibus, est conuictus; & in notorijs, & omninò manifestis, non dantur defensiones: et in crimine hæresis ex sola propria confessione potest Iudex, ad condemnationem procedere: quia est crimen in animo existens, & sola confessione, sufficienter probatur: vt cùm alijs docet Pegna *par.*3.*comment.*28.*n.*117. *vers. Et quamquam.* Tamen, his non obstantibus, dandæ sunt reo defensiones, etiamsi delictum confessus sit, & testibus probatum, docet Pegna *loc. cit.* non solùm ne reus vllo vnquam tempore conqueratur se iniustè, & absque defensione condemnatum fuisse. Sed etiam quia opponi posset aduersus propriam confessionem, ex timore, vel tormentis illam fecisse; & aduersus testes, à fortiori alijs oppositionibus, posset se defendere. Ergò non obstante propria confessione, & testium probatione, dandæ sunt reo defensiones. Et ità etiam docet Farinacius *q.*185.*num.* 213. Quæ doctrina extenditur quoque post fulminatam sententiam, dum reuocabilis est.

Reus, qui re vera deliquit, potest ne suas defensiones quærere sine peccato?

Resp.

3 Resp. posse quærere suas defensiones licitas, ad euadendam condemnationem. Nempè potest se defendere, opponẽdo quod Iudex sit incompetens, vel eius inimicus, aut quod delictum non fuit plenè, & iuridicè probatum, vel ex alio capite processus sit nullus: quia in his casibus retinet ius, ad se defendendum, ne puniatur, cùm de iure tunc Iudici non subdatur.

Quænam defensiones sunt reis in Sãcto Officio concedendæ?

4 Resp. concedendum esse Aduocatum, qui sit vir probus, de legalitate non suspectus, vtriusque iuris peritus, & fidei zelator, & procurator pariforma, ac etiam ei dare totius processus copiam, suppressis tamen testiũ, ac denunciantium, & accusantium nominibus. Ità Eymericus *par. 3. de defens. reorum, n.* 117. Pegna ibi *comment.* 28. Symanchas *de cathol. instit. tit.* 5. *& in Enchirid. tit.* 42. Sousa *lib.* 2. *c.* 30. *n.* 2. Farinaceius *qu.* 197. *n.* 72. & alij. Et prudenter cautum est in Madriliana quadam instructione ann. 1561. *c.* 23. Vt Aduocatus priusquam suscipiat defensionem rei, iuret se benè, ac fideliter eum defensurum, & custoditurum secretum in his, quæ audiet, & videbit, etiamsi iurauerit, cùm primum assumptus fuit à S. Officio, ad hoc munus exercendum. Aduocati verò, & Procuratoris partes erunt admonere reum: vt veritatem fateatur, pœnitentiamque petat pro culpa, si quam habet, & legitimis modis debet reum tueri, & si cognoscet causam eius esse iniustam, eam omninò deserere: de causa cùm nemine loqui, & finitis defensionibus, processum S. Officio reconsignare. Et ità etiam docet Pegna *par.* 3. *comment.* 28. *uers. Dandus est*, Carena *par.* 1. *tit.* 10. *§.* 2. *& par.* 3. *tit.* 9. *§.* 2. *nu.* 8. Symanchas *de cathol. instit. tit.* 5. *n.* 5.

Est ne Reo Procurator necessariò cõcedendus?

5 Resp. Si reus Procuratorem petat, Inquisitor illum denegare non potest: vt tradit Repertorium *uerbo Procurator, §. Inquisitores tenentur*, Pegna *par.* 3. *comment.* 28. *uers. At quantum*. Verum raro nunc conceditur Procurator, quia Aduocatus munus Procuratoris sufficienter exercet. Immò in Sãcto Officio ipsi Inquisitores videntur reorum Procuratores, cùm ex eorum officio fiant reorum defensores. Et in Madriliana instructione ann. 1561. *c.* 35. habetur, dari non debere Procuratores. Quia experientia docuit, multa incommoda indè solere prouenire; & ob modicam vtilitatem, quàm rei indè consequebantur, non est in vsu, vt amplius dentur; quamquam aliquandò, ob magnam necessitatem, solet concedi Aduocato; vt reos defendat: Hæc ibi: vt refert Pegna *ubi sup. uer. De Procuratore*. Et ità hodiè non datur reo hæretico Procurator, sed tantùm Aduocatus: vt notant Symanchas *de orig. inquis. lib.* 3. *q.* 4. *nu.* 48. Royas *singul.* 53. Diana *to.* 5. *tr.* 10. *res.* 53. *ex par.* 4. *tr.* 8. *resol.* 9.

6 Notandum primò, posse Inquisitores censuris compellere seculares Aduocatos; vt alicuius rei causæ patrocinium suscipiant: ità Alphonsus Narbona *in recap. lib.* 4. *tit.* 1. *leg.* 20. *glos.* 22. *n.* 63. Diana *loc. cit.* Bobadillus *in sua polit. lib.* 2. *c.* 17. *n.* 103. Carena *par.* 1. *titul.* 10. *§.* 2. *n.* 9.

7 Notandum secundò, quod huiusmodi Aduocatis solui debent salaria, & honoraria ex bonis reorum, si pauperes non sint. Si verò sint pauperes, tenentur patrocinari gratis: vt notat Symanchas *de cathol. instit. tit.* 5. *de Aduocatis, n.* 6. Carena *loc. cit.*

8 Notandum tertiò, si reus petat alium Aduocatum, præter eos, qui sunt ordinarij Aduocati constituti in Tribunali Inquisitionis, ei concedi potest ab Inquisitore: quia cùm non reperiatur in iure, sibi denegandum, concedendum esse videtur: iuxtà Textum *in c. Vt cõmissi*, *§. Aduocandi de hæreticis in* 6. vt notat Pegna *par.* 3. *comment.* 30. *uersic. Et con-*

Et concedo. Si verò ei nouus Aduocatus concedatur: obseruandæ cùm eo sunt omnes supradictæ solemnitates, requisitæ cùm Aduocatis ordinarijs, deputatis ab ipso Tribunali S.Officij, vt idē Pegna affirmat. Et si iste nouus Aduocatus esset vnus ex Consultoribus: abstinendus posteà erit in illa causa à Congregationis voto, vt docent Sousa *in aphorism.lib.2.c.3.n.*8. Carena *vbi sup. n.*4.

9 Notandum quartò, cùm disputatur in Tribunali S. Officij: an reus sit torquendus, vocādus est eius Aduocatus, vt illum iustè tueatur, & videat, num sufficientia sint indicia, ex quibus est torquendus, ne indefensus remaneat, cùm grauissimo illius præiudicio. Vt admonet Auctor Repertor. Inquisitor. *verbo Aduocatus*, §.*Sed an Aduocatus. Et verb.Tortura*, §.*An Aduocatus*, Pegna *par.3.comment.*110.*in append.vers. Postremò.*

In Tribunali S. Inquisitionis admittitur ne Procurator, ad allegandas causas, ob quas reus est absens?

10 RESP. Affirmatiuè, admittitur enim ad allegandas causas rationabiles absentiæ; vtpotè infirmitatis: ac etiam admittitur, ad opponendas alias exceptiones dilatorias, quæ opponi solent antè litis contestationē. Ità Farinacius *q.*185.*nu.*101. Sousa *lib.* 2.*c.*49.*n.*11. Carena *par.3. tr.*11. §.13. *nu.*53. Castro Palaus *par.*1.*tr.*4. *disp.*8. *punct.*16.§.3.*nu.*2. vbi refert, quod in Compostellana Inquisitione an. 1619. in quadam causa fuit ex decreto Supremi Tribunalis ad instantiam Procuratoris prorogatus reo terminus quatuor mensium, ad comparendum. Quia ad huius defensionem admittitur excusator, allegans, reum, sic citatum, non posse intra terminum signatum comparere: & pro qualitate excusationum solet prorogari terminus ad comparendum. Hæc Castro Palaus.

In defensionem rei, est ne ab Inquisitore admittendus articulus, quo probato, resultaret etiam in defensionem complicis absentis?

11 RESP. quod, vel producens huiusmodi articulum, intendit solū suam defensionem; & vtique est admittendus; aliàs tolleretur ei naturalis defensio. Ità Farinacius *consil.*73. *vol.*1. & alij, quos citat, & sequitur Carena *par.3.tit.*9.§.20.*nu.*96. qui etiam refert; ità fuisse iudicatum in Curia Prætoris Mediolani anno 1608. Vel articulum illum vellet producere, vt prodesset etiam complici absenti. Et tunc talis articulus non est admittendus: nisi cùm expressione, quòd probationes faciendæ prodesse non possint illi absenti. Quia absentes, in criminibus ad S.Officium spectantibus, non audiuntur per Procuratorem; sed tantum in carceribus ex ore ipsorum veritas exquiritur. Vt docent Præses Abauo *in praxi*, §.*Procurator*, *n.*1. Farinacius *qu.* 185.*n.*98. Carena *par.3.tit.*11.§.13.*nu.* 50. & 51. Et ità seruari in Supremo Vrbis Tribunali testatur Farinacius *n.*99.

Potest ne reus suis defensionibus renunciare, & Iudex hanc renunciationem acceptare?

12 RESP. Quod causæ criminales, aliæ sunt graues, ex quibus timetur pœna mortis, vel mutilationis, aut triremium, aut exilium ad longum tempus, aut carceris perpetui, vel diuturni, &c. Aliæ sunt leues, ex quibus leuis pœna temporalis timetur: vt pœna breuis exilij, vel pœna pecuniaria, & similis. Reus igitur in causa criminali, ob quam grauem pœnam timere debet, non potest defensionibus suis renunciare: quia nemo renunciare potest iuri naturali, cum præiudicio propriæ vitæ, quæ est Dei, non ipsius renunciantis. Nemo enim est Dominus vitæ suæ, vel membrorum suorum: vt habetur *in l.Liber homo, ff. ad l. Aquiliā.* Si autem reus renunciaret suis defensioni-

sionibus, exponeret se manifesto periculo, consentiendi suæ occisioni, vel grauis pœnæ patiendi, sine defensionibus legitimis, & iure naturali inductis. Ità docent Glossa *in l. Pactum inter hæredem, ff. de pactis*, Iason *in l.Si quis in scribendo, n.18.Cod.de pactis; & in Authent.Videmus, nu.7. Cod.de iudicijs*, Hyppolitus *in l.Si quis vltro, n.62.ff.de quæstionibus*, Guttierez *de iuram.confir. par.3.c.10.nu.1.& 2.*Antonius Gomez *to.3.var.c.13.de tortura reorum, nu.33.* Riccius *in praxi, res.6. nu.4.* Fagundez *in Decal.tom.2.lib.8.c.35.num.2.* & alij communiter. Nec possunt Iudices, huiusmodi renunciationes acceptare: vt affirmant ibidem Guttierez, Gomez, Fagundez *nu.3.* Couarruuias *in 4.de sponsal.2.par.c.8.§.12.n.16.*Royas *de hæret.2.par.assert.4.num.113.*& alij. Et idem est dicendum, non posse reum in causa graui criminali, licitè dare pro reproductis, & ratificatis testibus, summariæ informationis acceptæ contra se ipsum. Nec posse Iudicem, licitè dictam renunciationem acceptare; quia ex ea tollitur reo defensio, quæ iure naturali ei debetur. Potest enim contingere, quod aliquis testis in ratificatione aliquid addat, vel mutet, vel declaret in fauorem ipsius rei, vt ait Guttierez *vbi sup. nu. 3.* Potest tamen reus renunciare terminum, assignatum à Iudice pro suis defensionibus: quia hic terminus est de iure positiuo, quod patet; quia statuitur arbitrio Iudicis: vt dicti Doctores affirmant.

13 Si autem causa criminalis sit leuis, ob quam leuis pœna temporalis sit imponenda. Eò magis potest reus renunciare terminum, ei datum à Iudice, ad suas defensiones probandas. Et Iudex potest hanc suam renunciationem acceptare. Ità docent Imola *in l.Custodis, ff.de publicis indic.col.2.*Ananias *in cap. Cum dilecti, n.3.de accusat.*Guttierez, Gomez, & Fagundez *n.5. loc.cit.* & alij communiter.

Quando non timetur pœna grauis corporalis, sed tantum iactura famæ, vel bonorum externorum, potest ne Reus renunciare termino, sibi à Iudice assignato, ad suas defensiones probandas: & Iudex potest ne hanc renunciationem acceptare?

14 RESp. quod, vel sequimur opinionem D.Antonini *3. par. tit.8. c.4.§.1.*Caietani *2.2.q.73.ar.2. & in summa verb.Detractio*, & aliorum dicentium: hominem non esse Dominũ suæ famæ, sicut nec propriæ vitę: & cõsequenter dicere debemus; non posse reum cum iactura suæ famæ, renunciare termino, ei assignato, ad suas defensiones producendas; nec Iudex talem renunciationem acceptare: quia sicut non est Dominus propriæ vitæ; ità nec propriæ famæ. Vel sequimur opinionẽ D.Thomæ *2.2.qu.57.ar.4.*Couarruuij *lib.1.variar.c.2.nu.8.* Molinæ *tr.4.disp. 37.conclus.2.*Lessij *lib.2.c.11.dub.6.*Soti *lib.5.de iust.q.10.ar.1.vers.Celeberrimum autem*; & aliorum docentium: hominem esse verum Dominum propriæ famæ, sicut & propriorum bonorum: quia vita est bonum irrecurabile fama autem, & bona externa sunt bona recuperabilia: vndè longè diuersa est ratio; inter vitam, & famam. Iuxtà hãc sententiam ergo, potest reus renunciare supradicto termino cũm iactura propriæ famæ, & bonorum externorum; & Iudex potest hanc renunciationem acceptare. Ità docent Guttierez *de iurament. confirm.par.3.c.10.nu.1.* Couarruuias *in 4.de sponsal.2.par.c.8.§.12.n. 16.* & alij.

Est ne aliquis casus, in quo nullæ cõpetant reo defensiones?

15 RESp. affirmatiuè, scilicet quando delictum est ità notorium, vt nulla tergiuersatione excusari possit; & quando repertus fuit reus in fragranti crimine, in quo nulla afferri potest excusatio. In his duobus casibus non conceduntur defensiones: sed in processu

cessu constare debet causa, quare ipsi reo negatæ fuerunt defensiones. Ita Menochius *lib.1.de arbitr.q.17.nu.15.* Decianus *consil.18.nu.6.uol.1.* Farinacius *q.39.n.103.* Sousa *lib.2.cap.29.nu.8.*& alij.

Hæreticis sunt ne concedendæ defensiones, vel negandæ?

16 Resp. Vel hæreticus est notorius, & pertinax, aut hæresim damnatam ab Ecclesia, probare intendit, nō esse hæresim: & non sunt ei concedendæ defensiones: quia nemini licet, esse fautorem hæresis: qui enim hæresim defendit, hæreticus est: vt notant Farinacius *de hæresi, q.197.n.70.* Sousa *cap.29.nu.10.* Pegna *par.2.comment.10.* Symanchas *de cathol.institut.tit.17.n.1.*& alij. Vel hæreticus non est notoriè talis: quia verba, vel facta, ei obiecta, sunt dubia, an sint hæretica, vel non: quia non dum constat ex testibus, & alijs probationibus, ipsum esse hæreticum: & in hoc casu non sunt, ei denegandæ defensiones: vt docent Pegna *ibidem, & par.3.comment.28.vers.Dandus est,* Farinacius *loc.cit.nu.71.* Carena *par.3.tit.9.§.1.nu.3.* Qui Doctores etiam affirmant, esse concedendas defensiones hæretico conuicto, sed non confesso, vt cōtra sibi obiecta, & personas testium, possit opponere. Immò etiam hæretico conuicto, & confesso: quia etiam contra propriam confessionem potest quis, aliqua deducere, & opponere ob timorem illam fecisse. Ità docent Pegna *dicto comment.28.ver.Quamquam,* Farinacius *q.183.n.215.* Sousa *cap.29.nu.4.* Castro Palaus *par.1.tr.4.disp.8.punc.6.n.3.* Carena *n.4.& 5.* Maxinus *in praxi S.Officij, par.5.in fin.* & alij.

17 Quod supra dictum est de hæretico, idem dicendum est de relapso: qui si est notorius, & pertinax, vtique non sunt ei concedendæ defensiones. Secus verò si talis non fit, & velit probare, se non fuisse relapsum. Ità Farinacius *ubi sup.n.217.* Sousa, Maxinus *ibidem,* Carena *n.6.*

Reus quandonam potest se defendere ob nullitatem processus?

18 Resp. Quod processus pluribus modis esse potest nullus. Et primò, quando in illius formatione deficit aliqua ex quatuor circumstantijs: quæ sunt de substantia, & essentia ipsius processus. Et primò, quando non constaret querela, & Inquisitores procederent, nec per viam accusationis, nec per viam denunciationis, neque per viam Inquisitionis ob rei infamationem. Secundò quando testes, examinati non essent, præstito iuramēto. Tertiò, quando reus non fuisset vocatus, ad respondendum, ad quærelam sibi datam, & saltem semiplenè probatam. Et quartò, quando non fuissent datæ ipsi reo defensiones antè cōdemnationem. Hæc enim quatuor necessariò requiruntur pro validatione processus, vt tradunt Panormitanus *in cap. Dilecti de iudic.* Syluester *verb.Iudex 1.qu.5.* Coriolanus *par.2.de casib. referu.cas.5.de iudic.Regul.§.6.* Nauarrus *consil.5.de appellat.in fin.*& alij. Secundò, redditur nullus processus, quando delictum est alicuius rei permanentis; vt homicidij, mutilationis, &c.& non constaret de corpore delicti: vt docent Farinacius *de inquis.q.2.n.26.* Albertinus *de cathol.assert.q.25.n.24.* Carena *par.3.tit.12.nu.173.* Marsilius *consil.12.nu.34.& consil.14.n.15.* Tertiò, si processus sit formatus coram Iudice, iustè recusato, vel incompetenti, vel sit formatus contra formam rescripti, aut parte non citata; vt probant Maranta *par.4.dist.16.n.4.* Calderinus *de iudic. consil.12.* Genuensis *c.6.nu.2.* Barbosa *in cap. Tuis de testibus,* Carena *loc.cit.* & alij.

Potest ne reus se defendere contra testes, qui contra eum deposuerant?

19 Resp. Quod hæc defensio rarò admittitur in S.Officio: quia nomina testium non significantur reo, vt contra ipsos valeat se defendere; ità

sta-

statuerunt Bonifacius VIII. *in cap. Statuta*, §. *Iubemus de hæreticis in 6.* & Innocentius IV. & Vrbanus IV. vt referunt Eymericus *par. 2. pag. 145. direct.* & Pegna *par. 3. comment. 124. vers. Hoc ipsum*. Constat enim, quod ex publicatione nominum ipsorum testium, ac denunciantium, graue damnum, & periculum ipsis immineret: vt notatur in Hispalensi instructione ann. 1484. *c. 16.* Vndè ad Inquisitores spectar, pro reo diligenter inquirere de vita, & moribus testium, supplẽdo partes, quæ aliàs competerent reo, ne ab ipsis testibus, vel denunciante grauetur; vt communiter Doctores testantur.

20 Si autem reus sciat denunciantem, vel testes, qui contra ipsum deposuerunt: tunc non potest cõtra illos ad sui defensionem aliquid opponere, nisi tãtum inimicitiam capitalem. Ità decisũ fuit in Concilio Bitterensi, *cap. 12. & 13.* & in Concilio Narbonensi, *cap. 14. & 15.* his verbis: *Quamuis in huiusmodi crimine, propter ipsius enormitatem omnes criminosi, & infames, & criminis etiam participes ad accusationem, vel testimonium admittantur. Illis tantum exceptionibus fidem testium ex toto euacuantibus, quæ non ex zelo iustitiæ, sed de malignatis fomite procedere videantur: vt sunt conspirationes, & inimicitiæ capitales. Alia vero crimina, etsi debilitent, non repellunt, præsertim si testes de crimine fuerunt emendati*. Hæc dicta Concilia: vt refert Pegna *par. 3. comment. 28. n. 118.* & idem docent Eymericus *par. 3. direct. de defension. reor. nu. 117. vers. Nec putas*, Symanchas *de cathol. instit. tit. 64. n. 80.* Zanchinus *c. 13. nu. 3.* Castro Palaus *par. 1. tr. 4. disp. 8. punct. 15. §. 1. n. 15.* & alij.

21 Inimicitia verò capitalis non solùm est illa, quæ oritur ex occisione alicuius consanguinei, vel ex minis, aut insidijs ad occisionem ordinatis: sed etiã, quæ contrahitur ex lite omnium, vel maioris partis, bonorum, vel ex accusatione criminali, aut detentione in carceribus, aut ex infamatione, aut graui iniuria, & similibus; vt latissimè probant Pegna *par. 3. direct. comment.* 116. Farinacius *q. 49. nu. 1. & seq.* Carena *p. 3. tit. 10. §. 12.* & alij, quos ipsi referunt. Quando ergò ex dictis causis, & alijs, arbitrio prudentis Inquisitoris cognoscendis, reus probat contraxisse inimicitiam cum denunciante, vel testibus, contra se deponentibus, vtique iustè se defendit, & illos repellit, quamuis illi dicerent, se non esse inimicos.

22 Hoc tamen limitandum est, quoties inter inimicos intercessit bene fundata reconciliatio: (quæ quando re vera intercessit, arbitrio Inquisitoris relinquitur.) Nam tunc cum cesset inimicitiæ causa, cessat etiam ratio, ob quam à reo repelli possunt testes: vt communiter Doctores affirmant. Item limitatur quoties inimicitia esset dolo, & fraude procurata. Sæpè enim rei, cùm intelligunt in aliquo delicto graui, aliquem posse contra eos testẽ esse, fraudulenter prius, quæsita causa, cum eo rixantur, eique iniuriam inferunt; vt postea cum à testimonio repellere possint, & ità liberentur à crimine, quod re vera commiserunt. Talibus enim non debet sua fraus patrocinari. Ideòque talis offensus poterit admitti in testem contra offensorem. Ità Bartolus *in leg. prima, §. Cum quis, ff. de quæstion.* Baldus *in l. Sed, & si quis, §. Illud, ff. Si quis cautio*, Gomez *tom. 3. variar. resol. cap. 12. n. 14.* Pegna *loc. cit. vers. Rursus*.

23 Vt autem de inimicitia in criminali iudicio habeatur ratio, esse debet plenè probata per duos testes contestes, qui sint omni exceptione maiores; vt notat Carena *par. 3. tit. 10. §. 13. nu. 95.* Propter aliam verò inimicitiam non capitalem, quantum debilitentur dicta testium, relinquitur arbitrio iudicantis Inquisitoris: qui ex personarum, & negotij qualitate, facilè poterit agnoscere, *l. Testium, ff. de testibus*, Pegna *par. 3. comment. 28. vers. Aliorum verò*, & alij, quos ipse citat.

Qui propositionem, vel blasphemias hæreticales protulit, quomodo defendi potest; non esse hæreticum?

 Resp.

24 RESp. posse, primò se defendere: probando ignorasse verba,quę protulit,esse contra fidem,& hæreticalia: quia quamuis non sit alleganda ignorantia in manifestis articulis fidei, quos omnes scire tenentur: tamen ignorantia non solùm inuincibilis, sed crassa, & affectata, ab hæresi excusat, quando taliter ignorans est paratus corrigi;quia in eo non est pertinacia, quæ necessariò requiritur in hæresi. Ità docent Alphonsus à Castro *de iusta hæret.punitione,lib.1.c.9. & lib.2. c.17.* Ricciullus *de iure person. lib.5. c.7. nu. 10.& seq.* Sanctarellus *de hæresi, cap. 1. dub.5.n.20.& 21.* Farinacius *de hæresi, q.179.n.23.& seq.*& alij.

25 Hæc autem ignorantia non excusat eos, qui errant in rebus manifestis cōtra fidem. Ideò non excusantur ob ignorantiam,blasphemantes hæreticaliter: quia nullus quamuis rusticus præsumitur, ignorare,blasphemiam esse illicitam: vt probat Præses Abauo *in praxi,§.Blasphemia,n.18.* Sicut nec etiam excusantur sortilegi, qui vtuntur verbis,vel rebus sacris,ad res profanas, & ad maleficia componenda:quia nullus est, quamuis simplex, qui nesciat; sortilegia,& maleficia esse illicita. Similiter excusari non possunt poligami, & deturpantes sacras imagines· quia omnes sciunt, nemini licere habere plures vxores simùl; & Sanctorum imagines esse venerandas: vt notat Zanardus *in summ.par.2.tract.de pœnis minuendis.* Et sic de similibus.

26 Potest quis ab hæreticalibus verbis dictis defendi,vel probando, fuisse tūc temporis amens, vel ebrius, vel furiosus,non habens totalē vsum rationis;ut potuisset scire, se errasse contra fidem; & dùm cognoscit errorem suum, non potest dici pertinax: & consequenter neque hæreticus. Vel probando illa dixisse, ex lubrico linguæ inaduertenter; aut ioco,uel recitatiuè,ut notant Sousa *lib.2. de aphor.inquis. c.13.* Carena *p.3. tit.9.§.8.n.35.* Bordonus *tom.1. c.36.n. 49. & seq.* Farinacius *de hæres. q.179.n. 40.* Proferens enim his modis hæresim, errorem non habet in intellectu: & ideò probabiliter excusari potest. Quia hæresis requirit,ut eam proferens,sciēter, & aduertenter credat contra fidē.

27 Huiusmodi autem defensiones non solùm fieri possunt per Procuratorem rei, sed per Procuratorem consanguineorum ipsius rei, ut probat Carena *par.3.tit.9.§.15.n.71.* ubi ait. Posse per Procuratorem consanguineos,uel alios audiri, ad probandum furorem delinquentis. Et ità in facti contingētia fuit, decisum in Senatu Sabaudiæ in terminis nostris, ut refert Præses Abauo *in q.23.n.22.*

28 Notandum tamen est, quod si amētia,uel ebrietas,uel furor in totum tollit rationis usum, excusat reum à tota pœna: ut expressè docet Cantera *in quæst.crimin.c.7.de homicidio,nu. 68.* Si autem non tollit, sed tantum diminuit usum rationis,& tunc excusat à tanto, sed non à toto; & reus non est puniendus pœna ordinaria, sed extraordinaria; & modo grauius, modo leuius, iuxtà diminutionem vsus rationis. Ita Farinacius *q.92. n.1.* Carena *vbi sup. §. 10.n.42.* Gregorius Gomez *in l.quinta, tit.8.partita 7.* Sousa *in aphoris.inquis. lib.3.c.53.n.1.*& alij.

29 Insuper notandū est, quod si amēs, vel furiosus, lucida habeat interualla, & ignoratur,an tempore sanæ mentis, vel infirmæ,deliquerit; præsumendum est,deliquisse tempore furoris, & amētiæ: vt docent Antonius Gomez *to.3. var.c.1.n.70.* Farinacius *q.94.n.8.* Sousa *in aphoris.inquis.lib.2.c.33.n.4.*& alij. Verum cessat hæc præsumptio,ait Farinacius *n.9.* si delictum verisimiliter intelligatur commissum tempore sanæ mentis.

30 Si verò crimen hæresis sit commissum tempore sanæ mentis:& postea superuenit amentia,vel furor,& perseueret; tunc delinquens custodiendus est in carceribus S. Officij: & citatis hæredibus prosequenda est causa priuationis suorum bonorum. Ità Pegna *p. 3.comment.22.vers.Sed quid si re vera,* Maxinus *p. 10. assert.290.* Farinacius

loc.

loc.cit.num. 16. Præſes Abauo *in quæſt. variar.q.*28.*nu.*27. Cantera *de homicidio,c.*7.*n.*65.Souſa *vbi ſup.nu.* 5. Clarus *§.fin.q.*10.*verſ. Item quæro*, Carena *p.* 3.*tit.*9.§.15.*n.*68. Admonēt etiam Archidiaconus *in cap.filij de hæreticis in* 6.Eymericus *par.*4.*n.*96.Pegna,& Carena ibidem, vt Inquiſitores diligenter inquirant, an amentia ſit vera, vel ſimulata. Sæpè enim delinquentes, vt ſupra etiam notatum eſt, vt pœnam euadant,amentiam ſimulant. Ità etiam Farinacius *loc.cit.*

31 Blaſphemus hæreticaliter defendi poteſt,quod blaſphemauit, non ex habitu, ſed raro, & in ira,& indignatione magna tantùm. In iſto enim caſu talis blaſphemus redditur tantùm, leuiter de hæreſi ſuſpectus: vt docent Eymericus *par.*2.*q.*41.*nu.*6.Præſes Abauo *in quæſt.reatuum,q.*35.*n.*41.Farinacius *de pœnis temperandis,q.*91.*n.*1.*& ſeq.* Pegna,Carena,& alij.Et colligitur ex *l.*2. *Cod. de abolit.* quia grauis iracundia inebriat animum, & impedit vſum rationis,ne ſciat, diſcernere verba, à ſe prolata,continere hæreſim,& eſſe contra veritatem fidei.

32 Obſeruandum verò eſt cauſa iracūdiæ, an proueniat ex cauſa rationabili: & in hoc tantùm caſu in S.Officio præſtat diminutionem pœnæ ordinariæ. Nàm tunc blaſphemus excuſari poteſt, quod aliter protulit, aliud credidit, protulit peruerſe, ſed credidit catholicè. Secus verò ſi ex cauſa iniuſta,vt ex conſuetudine, vel ex ludo, aut non ex vehementi ira. Quia ſi huiuſmodi blaſphemus,vt ait Eymericus *loc.cit.nu.*5. pluries,& frequenter in ludo,& extra ludum,& ob leuem turbationis motum in tales hæreſes prorupiſſe inueniatur: etiamſi non conſtet clarè de mala credentia in mente: debet tractari, vt vehementer ſuſpectus propter frequentiam habituatam, quæ ſuſpectum vehementer de hæreſi illum reddit: iuxtà *cap.Accuſatus de hæreſi in* 6.

In Tribunali S.Officij poteſt ne quis ſumere defenſionis argumentum ex eo, quod reus ſolitus non ſit cōtra fidem delinquere?

33 Reſp. affirmatiuè; quia ſicut ex multiplicatione criminis contra fidem, poteſt Fiſcus arguere, eſſe augendam pœnam: ità etiam ex paucis vicibus, vel ex vna vice commiſſi delicti, poteſt quis defenſionem ſumere pro diminuenda pœna: vt docēt Tiraquellus *de pœnis temperandis cauſa* 51.Farinacius *de delictis, & pœnis, qu.* 23.*nu.*32.Souſa *in aphor.inquiſ. lib.*3.*c.* 34.*nu.* 10. Præſes Abauo *in ſuis quæſt. reatuum,q.*23.*nu.*54. Carena *loc. cit.* §. 13.*n.*58.& alij.

Poteſt ne allegari in defenſionem rei minor ætas in S.Officio?

34 Reſp. affirmatiuè; quia dum in alijs Tribunalibus, vbi non eſt tantæ miſericordiæ locus, ætati parcitur,& mitius ſemper punitur: vt ex *l.*4. *§.vlt.& l.infamis, ff.ad l. Cornel. de ſycar.& ex c.Eos quos, §.Pueris autem de conſe. diſt.* 4.& docent Ludouicus Gillatus *c.*5.Præſes Abauo *de reatibus, q.* 23.*n.*5.*& ſeq.* Farinacius *de pœnis temperandis,q.*92.*n.*41.qui alios quamplures citat. Multò magis id obſeruari debet in S.Officio, quod eſt Tribunal miſericordiæ,& pietatis. Confirmatur, quia difficilius credi poteſt iuuenes, in hoc crimine hæreſis, ex malitia,& animi improbitate peccare; ſicut in alijs peccatis,nempè,fornicationibus, adulterijs,furtis,& ſimilibus.Sed errant in fide à parentibus ſeducti, & in errore nutriti, vel à præceptoribus, & magiſtris decepti. Tales ergò ſi corrigi parati ſint, mitiſſimè ſunt tractandi,& leuiſſimæ pœnitentiæ eis iniungendæ, vt ex *c.Apoſtolus* 24.*q.*2. & docent Pegna *par.*1.*direct. comment.*13. *verſ. In hoc verò,& comment.*22. *verſ. Si ſeptima regula*,Carena *par.*3.*tit.*9.§.6.*n.*25.Symanchas *de cathol.inſtit.tit.*29.*nu.*56.*et* 58.Decianus *in tract.crimin. par.*1.*lib.* 3.*c.*12.*n.*25.*et lib.*5.*c.*37.*nu.*56.Farinacius *d.q.*92.*n.*108.*et de hæreſi,q.* 194.*n.* 2.& alij.

35 Verum quamuis ætati parcendum sit, non propterea omninò impunitum est relinquendum crimen, quod adolescens commisit, dùm doli capax erat, §.*Impunitas*, *Cod.de pœnis*, *Can.Si quis cuiuslibet in fin.& ibi Glossa* 22.q.5.Secus verò si doli capax non erat : nàm iste nullo modo punitur: *l.Illud relatū, ff. de iure iurando*, *c.Illud* 15. *q.* 1. Ita Pegna *loc.cit. vers.Tametsi*. Qui etiam notat, quod si delinquens, propter teneram ætatem, aut mitius, aut nullo modo punitur, non potest effectus maior de ipso eodem delicto puniri : Ita etiam Hyppolitus Marsilius *in leg.Infans, ff. de sycariјs,& in l.De minore, ff. de quæst.*Tiraquellus *tract. de pœnis tēperandis,aut remittendis,causa* 7. *nu*.8.

36 Si verò quis in minori ætate in hæresim incidit, & in ea perseuerat in maiori: tunc non est mitius puniendus ratione minoris ætatis: quia dum etiam in hæresi deliquit in maiori ætate, minor ætas ei suffragari nequit: vt probāt Symanchas *de cathol.institut.tit.*29.*nu.* 59.Farinacius *de hæresi,q.*197.*n.*10.qui quamplures allegat, Carena *vbi sup. n.* 27. Et idem dicendum de alijs delictis ad Tribunal S.Officij spectantibus, à delinquente minori commissis.

37 Pœna etiam minuitur ratione senectutis : vt docent Tiraquellus *de pœnis temperandis,causa* 8. *num*.4. Antonius Gomez *de delictis,c.*1.*n.*68. Farinacius *q.*92.*n.*23.*& seq.*Bordonus *tom.*1.*c.*36. *n.*32.Senes enim dicuntur infirmi, cùm senectus ipsa sit morbus. Quinam autem dicatur senex, non omnes idem sentiunt; Aliqui enim sustinent, qui annum quinquagesimum attigit, alij qui annum septuagesimum, alij probabilius, qui sexagesimum: vt refert Diana *to.*5.*tr.*2.*res.*70.*ex par.*9.*tr.*4.*res.*60.

Vis, & metus excusent ne ab hæresi formali ?

38 RESp. affirmatiuè ; quia qui ob metum, & vim sibi præstitam hæresim profert, vel facto ostendit, non præsumitur habuisse in intellectu errorem catholicæ fidei contrarium ; sed id dixisse, aut fecisse, ad euitandum periculum mortis, vel alterius mali. Vndè vi, & metu probatis, Iudex præsumere debet : delinquentem non esse formaliter, & intrinsecè, sed tantum extrinsecè, & materialiter hæreticum. Metus enim excludit consensum, & causat inuoluntarium : vt ex *l.Nihil de regul. iur. c. Locum* 14. *c. Veniens* 13.*c. Consultationi* 28.*de sponsalibus* : & docent Theologi cùm D.Thoma 2.2. *qu.* 6. *ar.* 5. Insuper metus in se includit ignorantiam: iuxtà *l. Si eùm exceptione,§.In hac actione,§.Quod metus.* Hæresis autem formalis requirit, vt hæresiam proferens, vel faciens, scienter, & aduertenter credat contra fidem. Sed scientiam, & aduertentiam non præsumitur habere ille, cui metus fuit incussus, sed potius mentem perturbatam : ergo proferens, vel faciens aliquod hereticale, timore, & metu mortis, aut alterius mali, non præsumitur habere errorem in intellectu: sed illud præstare tantùm ad effectum, euadendi periculum ; & consequenter non est iudicandus hæreticus formalis. Et ità docent Pegna *par.* 1. *direct. comment.* 24. Farinacius *de hæresi,q.*183.*n.*23.26.29. *&* 31.Azorius *par.*1.*lib.*8.*c.*9.*q.*9.Sousa *lib.*1.*c.*17.Carena *par.*1.*tit.* 1. *de hæresi*,§.11.& alij.

39 Notandum verò, quod vt grauius, vel mitius talis delinquens puniatur, attendi debet qualitas metus incussi, & qualitas ipsius delinquentis: an scilicet sit puer, vel iuuenis, vel vir; an doctus, vel indoctus; an Laicus, vel Clericus, aut Religiosus; an vir, vel mulier, & alia similis circumstantia, quæ grauitatem delicti minuere, aut augere soleat.

40 Notandum etiam, quod metus etiā mortis cadens in constantem virum, quamuis diminuat culpam, illam tamē à mortali nunquam excusat: vt expressè habetur *in cap. Sacris de his,quæ vi*. Quia metus extenuat libertatem ad culpam requisitam, sed nunquam illā, ità extenuat: vt eam omninò tollat, &

cx

ex peccato mortali faciat illud veniale: vt docent Salas 1.2.*q.6.art.6. tract. 3.disp.3.sect.1.n.*28. Syluester *ver. Metus,q.*7. Sanchez *lib.4. de matrim. disp. 1.n.6.* Castro Palaus *par.1.tr.2.disput. 1.punct.13.n.2.* Et præcipuè nunquam metus mortis excusat in his, quæ sunt intrinsecè mala. Hac enim ratione, ob tuendam vitam, non licet mentiri, neque adulterari, aut fornicari, & similia committere:quia sunt intrinsecè mala. Et ideò omnes supradicti Doctores affirmant: dictum, vel factum hæreticale ad euitandam mortem, semper etiam esse mortale peccatum: quia est intrinsecè malum: & solùm excusat à tanta, sed non à tota pœna, & pœna non ordinaria, sed extraordinaria puniri debet.

Qui finxit se hæreticum, vel Maurum, vel Iudæum, & interius Christi fidẽ non negauit, poteſt ne hac ratione tueri; vt mitius puniatur?

41 RESp. negatiuè secundum sententiam Caietani 2.2.*q.12.ar.2.in fine*, quia Ecclesia non iudicat de internis,sed solum de externis.Sed communiter cæteri Doctores docent; fingentem se hæreticum,vel Maurum,vel Iudæum, & interius Christi fidem non negantem, non esse verè, & formaliter hæreticum; siue exterius fidem neget, ob metum cadentem in constantem virum, siue ob auaritiam, & spem lucri, siue ob aliam causam. Quia deficit ei error in intellectu: & hæresis, vel infidelitas, in pertinaci assensu mentis cõsistit. Ergo iste talis propriè, & formaliter dici non potest hæreticus, vel infidelis, dùm fidem Christi non deserit, & solùm exterius fidem deserere simulat. Ergò non innodatur pœna ordinaria,qua punitur, qui verè est hæreticus,& fidem exterius, & interius negauit. Et consequenter tueri potest, vt mitius puniatur pœna extraordinaria iuxtà textum *in cap. Sacris de ijs, quæ vi*, vbi dicitur: *Licet metus attenuet culpam,non tamen eam prorsùs excusat, & in l.seruus. Cod. Ad legem Iuliam de vi publ.*& ibi Baldus, & Salycetus post *n.3.*& alij.Quando autem Ecclesia punit delictum illud imperfectum ob defectum actus interni, non exercet iurisdictionem in actum interiorem, nec illum punit; sed temperat pœnam, quã posset imponere actui exteruo, ne in ea compræhendatur, etiam actus internus prauæ intentionis. Ità docent Sotus 4. *dist.22.q.2.ar.3.post 5.conclusionem, casu* 1.Nauarrus *in summ.c.*11*. nu.*27.*& c.*27.*nu.*56.Suarez *tom.5. in 3.par.disp. 4.sect.2.n.22.et disp.21.sect.2.nu.3.*Symanchas *de cathol.institut. tit.31.nu.3.* Toletus *in sum.lib.4.c.4. n.6.* Valentia 2.2.*disp.1.q.12.punct.1. colum.2.* Azorius *tom.1.lib.8.c.9.qu.10.et 11.et c.21. q.5.et 6.* Bannez 2.2.*q.11.ar.4. disp.2. conclus. 3.* Sanchez *in Decal. lib. 2. c.7. n.8.*Lessius *lib.2.c.43.dub.2.n.11.*Fagũdez *in 2.præc.Eccl.lib.8.c.8.n.39.*Thomas del Bene *de offic.inquis.par.1. disp. 13.sect.2.*& alij.

42 Ob eandem rationem idem dicendũ de ijs,qui propositiones hæreticales dixerunt,vel Sanctorum imagines deturparunt, vel carnes tempore prohibito comederunt,vel idolo, aut Mahumeto reuerentiam exhibuerunt; si hæc fecerint metu compulsi, vel spe lucri, aut ira, vel quacunque alia passione moti, nullum errorem in Christi fide interius habentes: vt notat Thomas del Bene *loc.cit.n.3.*

43 Verùm cùm intentio soli Deo nota sit:nullo modo,vel difficillimè probari potest, aliquem signa hæresis, vel infidelitatis externa dedisse, & interius fidem catholicam retinuisse. Ideò talis tanquam verè hæreticus in foro exteriori ab Inquisitoribus punitur. Quia præsumitur fidei dissensum internum in actu externo habuisse: & Ecclesia non iudicat de internis, sed tantum de externis.Alias hæreticis aperiretur via, vitandi cõdemnationem. Omnes enim se excusarent,absque intentione verba hæreticalia dixisse, & facta præstitisse. Neque illis aliqua ratione esset credendum; quia quilibet ad pœnam effu-

fugiendam, præsumitur peierare, & esse mendacem. Nulli enim credendum est in casu proprij commodi, nisi per testes probet, quod dicit. Ità docent Albertinus *tract. de agnosc. assert. cathol. q.8.n.12.& q.32.n.17.& q.34. nu.53.* Royas *tract. de hæreticis, par.1. nu.276. & seq.& nu.583. & seq.* Graffius *lib.4. suarum decis.c.18.nu.28.* Symanchas *in Enchirid. tit.29.rubr.de confessis, num.8.* Castro Palaus *par.1.tr.4. disp.8. punct. 10.n.6.* Diana *to.5.tr.12.res.34.ex par. 4.tr.7.res.34.*

Potest ne reus tueri, vt ei mitigetur pœna ob sortilegium amatorium, vi vehementis amoris factum?

44 Resp. affirmatiuè; quia inter causas mitigandi pœnas, enumerant Doctores vehementem amorem: qui furori comparatur; vt ex *c.Cum in iuuentute de præsumpt.* Et ità docent Tiraquellus *de pœnis temperandis, causa 4.* Farinacius *q.98.n.77.* Giurba *cons. crimin.47.n.8.* Et in terminis sortilegij amatorij, ex vehementi amore facti, minuendam esse pœnam, affirmant Oldradus *cons.210.* Monaldus *cons. 101.* Farinacius *n.88.* Præses Abauo *in praxi, §.Venenum, n.32.& 36.* Zanardus *in summa, par.2. tr.de pœnis minuendis, c. 12.vers. Quartò dico,* Carena *par.3. tit. 8.§.11.n.50.* Pœna autem abiurationis non minuitur. Nàm etiam sortilegi ob amatoria sortilegia hæreticalia abiurãt de vehementi: vt notat Carena *ibidem, num.53.*

Inquisitus quomodo probare potest suam innocentiam?

45 Resp. posse multis modis suam innocentiam probare: & primò, ob euidentiam facti, probando rem aliter se habere, ac quærelationem factam: E.g. si quis quærelatus fuit occidisse infantem malefìcio; & infans reperiatur viuus. Vel denunciatus fuit imaginem Crucifixi in tali altari fregisse, & illa imago non sit fracta. Ex euidentia facti directè probatur inquisiti innocentia. Ità Clarus *§.fin. qu.52.* Carena *par.3.tit.9.§.3.nu.9.* Bordonus *to.1.c.36.n.24.* & alij. Secũdò, si inquisitus plenè probaret se, tempore commissi delicti, fuisse in loco multum distante ab illo, in quo delictũ commissum fuit. E.g. Confessarius denunciatus, sollicitasse talem mulierem tali die, ac hora in tali Ecclesia, & tali confessionario: & per testes legitimos probaret, se tali die fuisse extra illam Ecclesiam, nec audiuisse confessionem: vtique ostenderet suam innocentiam: probando negatiuam, coarctatam loco, & tempore, quoad se ipsum. Ità dicti Doctores *loc.cit.* Clarus *vers. Item potest,* Carena *n.10.* Bordonus *n.23.* Symanchas *de cathol. institut. tit.17. nu.7.* Cantera *in quæst. crimin. de reo, q.12.nu. 2.* Tertiò, probatur innocentia indirectè, per negatiuam, coarctatam loco. & tempore, quoad testes: e.g. testes deponunt, tali die vidisse, Titium in tali loco deturpasse sacram imaginem: & Titius probaret, dicta die dictos testes fuisse in alio loco: certè huiusmodi probatio elideret probationes testium: qui puniri possent de falso. Ità Cantera *loc.cit.* Bordonus *n.23.* Carena *n.11.* qui *nu.12.* admonet: Testes, qui ad defensam deponunt super huiusmodi negatiua coarctata, examinandos esse præsente Fisco, & esse dimittendos cũ fideiussione, se consignandi toties quoties, sub certa pœna: vel cum præcepto, si ob paupertatem non possent, fideiussorem inuenire. Quartò, probatur innocentia, vel saltem contrariæ probationes valdè eneruantur: si inquisitus probaret actus Religionis factos, qui essent contrarij sibi oppositis: vt si denunciatus fuit negasse purgatorium: & probaret: quod pluries pro defunctis Missas celebrari iussit, & alia suffragia pro ipsis obtulit: ex istis probationibus maxima resultaret suæ innocentiæ probatio: vt notãt Symanchas *dicto tit.17. n.58.* Carena *n.13.* Bordonus *nu. 24.* & alij. Quintò, si ille, qui denunciauit, se exculpet in articulo mortis, vel in alio tem-

tempore,quod quætelatus ab ipso,nullo modo est reus, sed innocens delicti oppositi. Sextò,si iuridicè constet, delictum illud ab alio fuisse commissum: vel verus malefactor se ipsum denunciet, & inculpet. His omnibus modis inquisitus suam innocentiam efficaciter probare potest:vt per se patet. Sunt etiam, & aliæ probationes, sed minùs efficaces: vt quando denunciatus est verbaliter citatus,& non fugit,sed prōptè comparet; vt notat Alciatus *respōs.* 453.*nu*.5. ex Bartolo *in l. Si quis fugitiuus*, §. 1. *ff. de edil.edic.* Vel quando denunciatus sua sponte se offert Inquisitori iudicandus: vt affirmant Blancus *in sua praxi,par.*1.*defens.n.*191.Marsilius *in sua praxi*, §.*Diligenter*, *nu.*104. Spontè autē dicitur aliquid fieri, quādo fit propria auctoritate sine alterius requisitione: Glossa *verb.Spontè*, *cap.*1. 16.*q.*6.Fulcodius *qu.* 2. Carena *par.*2. *tit.*18.*n.*19.Sousa *lib.*4.*c.*8.*à n.*5.& alij.

Inquisitor potest ne ob aliquam causam à reo recusari,ne sit eius Iudex?

46 RESP. non defuisse Doctores, qui affirmarunt, Inquisitorem, vt suspectum recusari non posse:quia præsumitur, quod sit electus æquissimus, probatissimus, & prudentissimus. Ita docuit Ioannes Royas *in singularibus fidei,singul.*100.*& in trac. de hæreticis*, *par.*2.*tit.de priuileg. Inquis. nu.*435. & Bernardus Comensis *in Lucerna Inquis.verb.Recusatio*, §. 1. Sed alij non inferioris auctoritatis Doctores affirmant: posse recusari aliquando Inquisitorem, iuxtà Textum *c. Suspicionis de officio delegati*, *c.Cum speciali de accusation.& l.Apertissimè*, *Cod.de iudicijs*. Et hæc sententia summo iure verior est,& tenenda,quamuis prior, spectata Iudicum probitate, honestior videatur, vt notat Pegna *par.*3.*comment.*31. *versic. Cæterum*. Et ità etiam sustinent Symāchas *de cathol.institut.tit.*17. *nu.* 51. & 52. Locatus *in opere iudiciali*, *verb.Recusatio*,Tabiena *in summa verb. Inquisitio*,§.4.*n.*5.Diana *tom.*5. *tr.*10.*res.*54. *ex par.*4.*tr.*8.*res.*5. Bordonus *tom.*1. *c.* 36.*q.*10.*n.*13. & in Madriliana instructione ann.1561.*c.*15. nominatim hæc sententia definita videtur. Tamen recusarionis causæ sunt afferendæ, quæ graues esse debent, nempè. Vel quia Inquisitor, reum, non seruato ordine iuris,aggrauauit, ei denegando legitimas defensiones; vel quia est eius inimicus capitalis: quia inimicus in qualibet sua actione præsumitur,machinari contra suum inimicum,*l.Si inimicus*, *ff.de his,quibus vt indign. cap.Quod suspecti* 14.3.*q.*5.*l.Apertissimè*,*Cod.de iudicijs*,Eymericus *par.*3.*direct.tit.de reuocat.Inquisit.n.*120.& ibi Pegna *comment.*30.Farinacius *q.*185.*nu.*236. de causis inimicitiæ,Sousa *lib.*2.*c.*34.*num.* 11. Potest etiam Inquisitor à reo recusari,si sit consanguineus,vel affinis cum denunciantibus,aut testibus. Ità docēt Pitignanus 4.*subst. c.* 3. Spatharius *tr.* 10.*c.num.*3.Bordonus *to.*1.*c.*36.*nu.*15. Tandem recusari posset, si esset Inquisitor publicè excommunicatus,vt patet ex *cap.Exceptionem* 12. *de exception.& cap.Ad probandum* 24.*de appellat.*

47 Huiusmodi autem causa recusationis, ad Supremum Inquisitionis Senatum, vel ad Summum Pontificem, remittenda est; vt summatim re cognita, vel Inquisitor recusatus reijciatur, seu prohibeatur,ne in ea causa iudicet; vel è contra iudicare iubeatur. Semper autem aduertendum,ob friuolas, & leues recusationis causas,non esse prohibendum;ne Inquisitor iudicet: vt notat Pegna *ibid.vers.Si ob secundam.*

Datur ne appellatio à sententia Inquisitorum?

48 RESP.quod,vel loquimur de sententia definitiua, vel de interlocutoria. Si primò modo, non datur appellatio: neque à definitiua sententia contra hæreticos, neque contra eorum fautores,& receptatores. Patet ex *c.Vt inquisitionis de hæreticis in* 6.& docent Symanchas *de cathol.institut.tit.*6. *n.*2.Royas *singul.*19.1.*& seq.* Paramus *de*

*de origine inquis.lib.3.q.4.nu.*58.Decianus *in tr.crimin.lib.5.c.20.n.26.& cap.* 58.*n.*1. Farinacius *de hæresi, qu.*185.§.15.*n.*227. Pegna *par.3.comment.*31.*nu.*121.Carena *par.3.tit.*14.*nu.*1.& alij.Si verò loquamur de sententia interlocutoria, idest de grauamine illato, antè definitiuam sententiam, & de decreto torturæ: vtique datur appellatio. Quæ vt valida sit, duo necessariò continere debet; scilicet grauamen illatum, & causam specialem, per quam grauamẽ impugnatur; vt ex *c.Cum sit Romana, & c.Vt debitus honor de appellat.* & docent Pegna *loc.cit.vers.Non autem*, Farinacius *vbi sup.nu.*232.& 235.Calderinus *tract.de hæret.c.*29.*nu.*2.Carena *n.*2.Diana *tom.*5.*tr.*10.*res.* 61. *ex par.* 4.*tr.*8.*res.*20.Paramus *n.*60.& *seq.* Symanchas *tit.*52.*nu.*11.& *tit.*65.*num.*2. & alij.

49 Hæc autem appellatio in Sancto Officio fieri debet ad Summum Pontificem: sed in Tribunali Sanctæ Inquisitionis Hispan. ex priuilegio Apostolico fit ad Supremum Inquisitorem, quia à delegato ad delegantem appellatio est facienda. Inquisitor autem extra Hispaniam Sedis Apostolicæ est delegatus. Ergò, &c. Ità Pegna *vbi supra*, Farinacius *q.*185.*n.*240. Diana *loc.cit.* Castro Palaus *par.*1.*tr.*4.*disp.*8.*punct.* 7.*n.*6. & alij. Appellatione admissa nõ debet Inquisitor vlterius in ea causa procedere; sed expectare responsum Supremi Tribunalis. Sed hoc, locum non habet in causa diuersa ab ea, à qua fuit appellatum: vt docet Pegna *loc. cit.comment.* 31. *vers. Si autem Inquisitor*, Eymericus *par.*3.*n.*127. & probat Textus *in c.Ad hæc de appellat.* vbi statuitur posse reum conueniri coram Iudice, à quo appellauit, in alia causa: nisi cùm velut suspectum, velit recusare. Verùm si crimen fuerit manifestum, in quo non potest commodè afferri excusatio, aut suspicionis iustæ ratio, ob quam possit Iudex recusari: tunc locum non habebit suspecti recusatio: ex *cap. Proposuit de appellat.* Ità Pegna *vers.Si autem Inquisitor.*

Sicut est interdicta appellatio à sententia definitiua condemnationis, est ne etiam interdictus recursus ad Sacram Congregationem Inquisitionis, per viam querelæ, & supplicationis; vt sententia data, quam reus iniustam existimat, reuocetur?

50 RESp.Quod Symanchas *de catholic.instit.tit.*6. *rubr.de appellat. n.*2.Carrera *tract.de hæret.n.*130.Diana *tom.*5.*tr.*10.*res.*62.*nu.*5.*ex par.*4.*tr.* 8.*res.*32.*n.*5.sustinent, non posse reum, post sententiam condemnatum, per viã querelæ, & supplicationis ad Supremũ Inquisitionis Tribunal recurrere. Quia eadem ratio, ob quam ei denegatur appellatio, militat, ne Supremum Tribunal adiri possit per viam querelæ. Indignus enim est beneficio Ecclesiastico, qui iam est Ecclesiæ inimicus declaratus. Sed contrarium esse probabilius docent Castro Palaus *par.* 1. *tr.*4.*disp.*8.*punct.*7.*nu.*3. Carena *par.*3. *tit.*14.*n.*7. Quia, interdicta appellatione, non censetur interdictus recursus ad Principem in causa grauis præiudicij: vt latè probat Rolandus *lib.*1. *consil.*94.*n.*1. & *seq.* Menochius *de arbit. q.*70.*n.*18.Secundò, quia superior Iudex non prohibetur, de prætensa iniusta sententia cognoscere, & eam reuocare. Hoc enim rectè gubernationi cõuenit. Ergò non sunt prohibiti rei, ad eum supplices, & querulì pro tali cognitione, & reuocatione, accedere. Tertiò, ipsemet Iudex superior supplicari potest à sententia à se lata, vt iterum illam recognoscat; & si inuenerit iniustitiam, reuocet, & annullet. Ergò id à fortiori fieri poterit in sentẽtia lata ab inferiori. Et ità tradit in crimine hæresis Felinus *in cap.Ad abolendam, n.*3. *in fin.de hæreticis, vers.Sed aduerte*, Royas *singul.*19.*n.*5.& *seq.* Decianus *tr. crim. lib.*5.*cap.*58.*nu.*5.Farinacius *qu.*185.*de hæresi, n.*233.

CA-

CAPVT XXI.

De examine Reorum in Tribunali Inquisitionis.

Quomodo examinandi sunt huiusmodi rei ab Inquisitoribus?

1 RESp. hunc modum examinandi ab Inquisitoribus reos, optimè doceri ab Eymerico *par.3.direct.n.*85. *& seq.* & ibi à Pegna *comment.* 21. à Carena *par.3.tit.*2.§.9. & alijs. Expressius autem à Michaele Zanardo *in direct.Theolog.par.*3.*c.*87. & à Diana *to.* 5.*tr.*10.*res.*51.*ex par.*4.*tr.*8.*res.*88. Qui docent examinandos esse primò de genere suo, de parentibus, de natione, & patria, de educatione, & disciplina, de bonitate, & prauitate, de societate, & amicitia, ac de moribus. Deindè an sciat, propter quam causam sit captus, an aliquos habeat suspectos; & quinam sint, & qua de causa; & insistat Inquisitor in omnibus, quæ ad negotium fidei faciunt; superflua, & aliena omninò omittendo. Secundò, intra primos dies capturæ erunt hi suspecti de fide benignè admonendi, ad dicendam veritatem; & dum examinantur, poterit Inquisitor eis concedere humile sedile, ad hoc, vt magis quietum animum habeant. Tertiò, sciscitentur ab eis indicia consequentia catholicæ Religionis, & eorum status: nempè, quas deuotiones habeant, quando, & à quibus confessi sint, si se communicauerint, si Ecclesias frequentauerint, quas præces soleant in præcipuis Ecclesiæ diebus fundere: & similia ab eis perquiret. Quartò, debet Inquisitor abstinere ab interrogatorijs suggestiuis, iuxtà Textum *in l.*1. §.*In causa,ff.de quæstionib.* & ibi Godofredus. Quia confessio ipsius rei, ex vi similis suggestionis extorta, non sufficit, ad eum condemnandum: vt affirmant Sousa *in aphoris. lib.* 2.*c.*20. *n.*60. Farinacius *de reo confesso, & conuicto,qu.*83.*&* 84. Carena *loc.cit. n.*51. Quintò, dum eos interrogat, non debet interrogare extra id, de quo sūt inquisiti, nisi ipsi rei dum respondent, occasionem dederint, ad alia interrogatoria deueniendi, vt aduertit Pegna 3.*par.comment.*18. *versic.Et sic prudens Inquisitor*, qui etiam *versic.Quod si delinquens*, notat, quod si reus veritatem fatere cæperit, nullo modo est interrūpendus, nisi ad aliena è causa vagetur, ità etiam Carena *n.*40.*&* 52.

Si reus in suo examine petat dilationem, ad respondendum, est ne ei illa concedenda?

2 RESp. negatiuè, quia dum de facto proprio interrogatur, debet statim respondere. Ità docent Baldus in *l.Cum falsam,n.*2. *ff.de acquirenda hæredit.* Clarus *in praxi,§.fin. q.*45. *nu.*7. Carena *loc.cit.nu.*41. & alij, quos ipse citat.

Tenetur ne Inquisitor antequam reū examinet ei manifestare, quod legitimè eum interroget?

3 RESp. negatiuè; quia, quamuis reus non teneatur respondere, & veritatem dicere, antequam saltem aliqualiter ei constet, Iudicem iustè, & legitimè interrogare: vt docent Caietanus in 2.2.*q.*69.*ar.*2. Sotus *de instit. lib.*5.*qu.*6.*ar.*2. Nauarrus *c.*25.*nu.*3.& quamplures alij: & consequenter, vt reus teneatur veritatem dicere, debet Iudex ei statum processus, & quod ipse iuridicè procedit notificare: Tamen hoc non procedit in causis contra fidē, & ideò non tenentur Inquisitores notificare reis ius suum, quod habent, eos interrogandi. Ità Peguera *in praxi criminic.*12.§.5.*nu.*13. Diana *tom.*5.*tr.*10. *res.*52.*ex par.*4.*tr.*8.*res.*130.

Inquisitor potest ne licitè, reo promittere impunitatem, si veritatem sui criminis negatam fateatur?

4 RESp. negatiuè; quia Inquisitor omninò non potest pœnas à iure

re taxatas reis remittere,vt docent Zāchinus *tr.de hæreticis, c.19.n.1.* Scaccia *de iudicijs,lib.2.c.87.n. 25.* Symanchas *de cathol.instit.tit.13.nu.12.* Pegna *par. 3.comment.23.n.106.per totum,* Diana *tom.5.tr.10.ref.71.ex par.4. tr.8. resol. 22.* & alij . Benè tamen poteſt , reis offerre amplam miſericordiam , & gratiam ; ſi protinus veritatem fateantur . Nàm Inquiſitores poſſunt temperare omnes illas pœnas , quæ arbitrio eorū relinquuntur : quales ſunt pœnæ pœnitentiales . Et in hac promiſſione, in genere loqui debent ; non autem promittendo, quæ ſine peccato præſtare non poſſunt: vt cum Eymerico affirmat Pegna *par.3.direct.comment.23, verſic. Iam in hoc .* Et gratiam poſteà faciendo, quantumuis minimam , fidem datam adimplebit.Relapſis verò hæc impunitas,aut gratia promitti non poteſt, vt notat Pegna .

5 Nec obſtat primò dicere; quod poteſt Inquiſitor impunitatem reo promittere,ad indagandam veritatem exēplo Salomonis: quia licet hac de cauſa aliquid aliquando ſimulare, & fingere, vt in *cap. Aſſerte de præſumptionibus.* Tamen vt optimè notat Iulius Clarus *in pract.crimin.§.fin.q.55. verſ.Circa primum:*aliud eſt ſimulare, & fingere, quod iudicando fecit Salomon ; aliud mentiri,& decipere, quod fit cum promittitur impunitas,nec præſtatur:quod etiam docent Pegna, & alij,quos ipſe citat *loc.cit. verſ. Hæc tamen.* Et ideò non militat Salomonis exemplum .

6 Neque obſtat ſecundò, dicere,non poſſe Inquiſitores, reis promittere amplam miſericordiam,& gratiam, ſi veritatem fateantur : quia hæc Iudicis promiſſio videtur, facta dolo , nec rei confeſſio iudicari poteſt ſpontanea,ſed potius extorta: dum fit ob promiſſionē miſericordiæ , & gratiæ : et ideò non ſufficere ad condemnationem.Nàm reſponderetur cum eodem Pegna *verſ.Poſtremò .* Quod vt ex ea confeſſione reus condemnari poſſit , requiritur neceſſariò, vt ipſe illam Iudici ratificet , ſicut ratificatur illa,quæ fit in tormentis ; & docent etiam Immola *conſil. 109.* Marſilius *in l.1.§.Quæſtioni, ff.de quæſtionibus;* & latiſſimè *in ſingul.177. incipiente: Malitijs hominum,& ſingul.201.incipiente: Inconfeſſum,* vbi pro hac ſententia plures citat. Quæ confeſſionis ratificatio fieri debet ; etiamſi aliæ eſſent contra reum coniecturæ . Semper verò erit leuius puniendus, & ordinaria criminis pœna temperanda : ne Inquiſitor deeſſe videatur fidei datæ , & gratiæ promiſſæ: cùm tutò poſſit , prædictis modis eam facere. Ità Pegna *vbi ſup.verſ.Nos in hoc crimine.*

7 Ad id,quod dicitur, quod talis confeſſio non eſſet ſpontanea,ſed extorta: Reſp. cum Lugo *de iuſtit. tom. 2. diſp. 37.ſect.15.nu.180.* quod quando conſtat ; reum eſſe legitimè interrogatum, & iniuſtè negare delictum à ſe commiſſum,non videtur illicitum , aliqua anphibologia, vel æquiuocatione eum decipere ; vt aperiat veritatem . Iudex enim ius habet,illā extorquendi. Sicut ergò eā poteſt extorquere per vim tormentorum, cur nō poterit per dolumè dummodò ſit dolus iuſtus,& ſine mendacio.

Inquiſitor ſi promiſit reo, ſeruare impunitatem, confitendo commiſſum delictum , tenetur ne ſeruare illi fidem promiſſam ?

8 RESP. duas eſſe in hac difficili quæſtione oppoſitas ſententias. Nōnulli enim negant ob talem promiſſionem reo eſſe impunitatem concedendam . Primò,quia promiſſio de re impoſſibili eſt nulla, nec aliquis ad eam ſe obligare poteſt; quia illam præſtare, non eſt in ipſius arbitrio,& poteſtate, *l.Impoſſibilium, ff.de re iur.* Sed non eſt in arbitrio,& poteſtate Iudicis,pœnam reis remittere , nec veniam eis concedere,*l.1.§.4. ff.ad Senatus Conſultum Turpillianum.* Ergò promiſſio impunitatis, facta reo ab Inquiſitore, eſt nullius momenti , nec à pœna debita eum liberat:cùm ſit de re Iudici impoſſibili, & ſit apertè contra legis prohibitionē.

Se-

Secundò, quia quamuis sit aliquis dolus in hac promissione; tamen ad publicam pertinet vtilitatem; vt intellecta veritate, reus condemnetur, & delicta non remaneant impunita. Tertiò, quia in malè promisis, fides non est seruanda, *cap. In malis de regulis iuris in 6.* constat autem, promissionem de impunitate delinquentium esse contra publicum bonum. Ergò, &c. Quartò, quia parum refert, quomodo veritas habeatur, dummodò habeatur: *l. Cum seruus, ff. de verb. oblig.* Quintò, quia dũ licitum est Iudici, reos torquere, & fame, ac vigilia afficere, ad extorquendã veritatem: multò magis licebit Inquisitori, eam exquirere blandis verbis, & fictis promissis. Ità docent Geminianus, & Præpositus *in c. Nos in quemquã 2. q. 1.* Felinus *in c. Accedens 2. vt lite nõ contest. & in c. Afferte de præsumptionibus*, Archidiaconus *in cap. Vtilem 22. q. 2.* Iason *in l. Si mora, n. 4. ff. soluto matrimonio*, & alij.

9 Secunda verò sententia est huic opposita, quæ sustinet, dictam Inquisitoris promissionem esse, ab eo seruandam reo: quia fides, & promissio, etiam inimicis præstita, semper est seruanda; nàm eius implementum est iure naturali debitum; quod violare non licet, *l. Conuentionem, ff. de pactis.* & ibi Doctores communiter. Secundò, quia iuramentum, & fides, æquiparantur, *cap. Ad aures de eo, quod metus causa.* Sed iuramentum semper est obseruandum; vbi seruari potest, sine interitu salutis æternæ, *cap. Cum dilectus de eo quod metus causa, cap. Si verò de iure iurando.* Ergo similiter seruanda est fides promissa. Tertiò, quia mendacium saltem est peccarum veniale, quod nullo modo est committendum; pro quacunque veritate habenda. Et tutius est, facinus impunitum relinquere, quàm per illicitos modos illud inuestigare, & detegere. Nunquam enim sunt mala facienda: vt indè bona eueniant. Et illas cautelas vsurpare, licet in praxi, quæ sine vlla mendacij specie, possunt ad vsum reuocari. Ità docent Iacobus Beluisius *in pract. crim. in rubr. de quæstionibus*, Decius, & alij *in l. Ea est natura, ff. de regulis iuris*, Imola *consf. 109.* incipiente: *Visa Inquisitione*, Fortunius Garzia in *l. Conuentionem, ff. de pactis*, Marsilius *in singul. 201. n. 4.* & alij multi.

10 Sed hæ pugnantes sententiæ conciliari possunt ex doctrina Fagundez in *Decal. to. 2. lib. 8. c. 21. nu. 16.* & Dianæ *tom. 6. tr. 1. resf. 109. ex par. 11. tr. 7. resf. 16. miscell. 7.* Qui docent quod vel promittens impunitatẽ est supremus Princeps, & Iudex; qui poterat, eam impunitatem concedere; & iuxtà secundam sententiam, tenetur promissam impunitatem concedere ob supradictas rationes. Vel est Iudex inferior; & non tenetur, eam impunitatem reo obseruare: quia fuit promissa ab eo, qui non poterat, eam concedere: & quoad hunc Iudicem, vera est prima sententia. Et tunc reus sibi imputare debet, quod tali promissioni credidit. Addit verò Iulius Clarus §. *fin. q. 55. vers. Circa secundum.* Nunquam huiusmodi reum ex tali confessione ad pœnam ordinariam esse condemnandum, nisi alijs indicijs grauatum, quia per iniuriam, & contra ius fuit illa confessio extorta, & ità etiam sentiunt Gomez *de delictis, c. 12. nu. 6.* Lessius *lib. 2. c. 29. dub. 18. num. 173. vers. 4.* Imola *consf. 106.* Remigius *de immunit. Eccl. fallentia 26.* Igitur vel impunitas est reo promissa à Supremo Tribunali Sancti Officij, si ipse veritatem fateatur; & ei danda est; vel ab inferiore Inquisitore; & non est ei concedenda; sed tantum erit mitius, ac benignius puniendus.

11 Vndè optimè aduertit Pegna *par. 3. direct. comment. 23. vers. Hoc semper.* Punienda esse quidem delicta, & coercendos malefactores, & adhibenda esse omnem diligentiam, vt veritatem ab inuitis sceleratis, Iudices extrahant: At seruato iuris ordine, id esse faciendum, nec committendum quidquam, quod æquitas, & iustitia non admittat. Quòd si ità haberi veritas non possit, nec malefactores puniri: meminerimus verissimi illius Theologici dogmatis.

Multa relinqui punienda iudicio diuino. Est æquidem valdè laudanda Iudicum quorundam sollicitudo in inuestigandis, & coercendis sceleribus: Sed magnoperè vituperanda, & detestanda consuetudo: illicita quæque committere, ad veritatem eruẽdam: ità Pegna.

Sortilegus, qui in suo examine fatetur, fecisse sortilegium, sed cum protestatione, est ne censendus hæreticus?

12 RESp. Quòd si constat de protestatione, & quod ipsa non fuerit contraria facto, non erit censendus hæreticus. Quia protestatio, quæ fit in rebus ad fidem spectantibus, est professio, seu confessio fidei exterius facta, ad ostendendum, quid protestans interius de fide sentiat: vt docent Albertinus *tract. de agnosc. assertion. qu. 12. n. 2.* Pegna *in direct. par. 1. comment. 26. vers. Protestatio*, Symanchas *de cathol. institut. tit. 55. rubr. de protestat. n. 3.* Hæc autem protestatio fidei excusat protestantem, si posteà hæresim committat, ne præsumatur, commisisse sciẽter, & cum pertinacia: ex Textu *in c. Dixit Apostolus 24. qu. 3.* & ibi Glossa *verbo Pertinaci*, & tradunt Symanchas *n. 4.* Albertinus *n. 6.* Farinacius *de haeresi, q. 178. n. 150.* & alij. Et ideò dùm constat de hac protestatione non est censendus ille hæreticus.

13 Dixi: dummodò ipsa protestatio nõ sit contraria facto. Nàm si protestans sciat verba, quæ profert, vel materiam circa quam operatur, vel actionem ipsam, esse superstitiosam, & hæreticalẽ: tunc protestatio non excusat ab hæresi: quia per factum contrarium protestans recedit à protestatione: vt notat Glossa *in c. Tua nos, verb. Mulierem de sponsal. & c. Olim causam de censibus, verb. Protestatus*, & communiter Doctores *in l. Non solum, §. Morte, ff. de operis noui nũciat. & in c. Cum mi de constitut.* & alij, quos citat, & sequitur Pegna *par. 1. cõment. 26. vers. Hactenus explicui.* Vndè qui protestatur se credere; & tenere, quod tenet, & credit Ecclesia; & tamen in sortilegio admiscet Ecclesiæ Sacramenta, vel alias res sacras, seu sacramẽtales, vt aqua benedicta, candelæ benedictæ, & similia, vel verba Euangelij, Symboli fidei, Psalmi, & similium orationum, vel præces nefarias Dœmonibus fundit, aut illis sacrificat, vel idolis genua flectit; quæ omnia manifestã hæresim sapiunt. Tunc protestatio est contraria facto, & protestans non excusatur ab hæresi: quia factum directè contrariatur protestationi.

Ignorantia probabilis, seu inculpabilis, vel inuincibilis excusat ne reum ab hæresi?

14 RESp. affirmatiuè, siuè sit ignorantia iuris, siuè facti. Dicitur autem ignorantia iuris, quando quis ignorat legem aliquid prohibentem. Dicitur ignorantia facti, quando quis ignorat aliquam actionem esse peccaminosam, quàm si sciret, talem esse, illã non faceret. Hæc autem ignorantia, siuè iuris, siuè facti, dicitur probabilis, iusta, inculpabilis, & inuincibilis, quia inculpabiliter priuat cognitione, & scientia malitiæ actus, & nec directè, nec indirectè est voluntaria; & omnem voluntatis actum antecedit; & sine culpa, & bona fide contracta est. Ad differentiam ignorantiæ vincibilis, culpabilis, iniustæ, & improbabilis, quæ culpabiliter contracta est: & verè volita est: aut directè; vt cùm est affectata; aut indirectè; vt cùm ignorans potest, & tenetur illam expellere, & non expellit. Et ideò ab actus malitia non excusat, & est causa peccati. Igitur ignorantia, siuè iuris, siuè facti, probabilis, inculpabilis, & inuincibilis, excusat à peccato, præsertim mortali: vt docent omnes Doctores: & probatur ex Sacra Scriptura *Genes. 20. Domine nùm gentem ignorantem, & iustam interficies?* Et *Ad Timotheum c. 1. ait Diuus Paulus: Misericordiam Dei consequutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.* Et quod ignorantia probabilis excuset

set à peccato, docet etiam D.Thomas 1.2.q.76.ar.3.quia efficit, vt actus non sequatur voluntarius: & nullum est peccatum,nisi voluntarium. Dum ergo excusat à peccato;sequitur,quòd si aliquis errat ignorantia probabili, seu inuincibili in his, quæ fidei sunt, ab hæresi excusandus est ab Inquisitore, maximè si diligentiam adhibuit, in veritate inuestiganda. Ità docent Maior *lib.2.sent.dist.22.q.2*.Symanchas *de cathol.instit.tit.26.nu.6*.Pegna *in direct.p.1.comment.22.regula 4.& 5*. Carena *par.2.tit.1.§.11.nu.63*. Castrus *de iusta hæreticorũ punitione,lib.1.c.9*. Ricciullus *de iure person.extr.lib.5.c.7.num.6*. Sanctarellus *de hæresi c.1.dub.5.nu.20*. Farinacius *de hæresi,qu.179. nu.23.25.& 26*.

15 Similiter, qui errat in his, quæ sunt fidei:quæ tamen ipse credere explicitè non tenetur; deceptus verò ab aliquo viro docto,quem pium, & catholicum esse credit,& talis ab alijs communiter habetur:ab hæresi,& hæreticorum pœnis,ac etiam à peccato, videtur excusandus. Ità Magister Sentent. *lib.4. distin.30.c.1.vers.Si quis hæreticus*,Diuus Bonauentura *ibid. vers. Si quis hæreticus*, Pegna *loc.cit.regula 6*. Qui *in regula 7*. subdit: Idem prorsùs sentiendum est,cùm filij errant in fide,à parentibus seducti,& in errorem nutriti. Item discipuli à Præceptoribus, & magistris: subditi ab Episcopis, & Parochis, aut alijs similibus; si decepti errant in his, quæ explicitè scire non tenentur. Nàm hi etiam ab hæresi,& eorum pœnis excusantur; vt docet Ioannes Lupus Decanus Segouiensis *tr. de hæret.* quẽ refert,& sequitur Montaluus *in l.1. tit.26.partita 7.q.14*. Et hæc regula videtur apertissimè *in c. Dixit Apostolus 24. q.2*.Hæc Pegna.

Reus,qui ab Inquisitore examinatur, tenetur ne veritatem fateri; ita vt non possit, ad illam occultandam, neque anphibologia vti?

16 Resp. affirmatiuè; dum Inquisitor legitimè illum interrogat. Ad interrogandum autem legitimè reum,requiritur primò; vt Iudex sit competens in causa: sic omnes Doctores docent *in tract.de foro compet.& de recuper.possess. remed.* 8. 13.& 17. Quod autem Inquisitor sit Iudex competens, certissimum est, nec indiget probatione. Requiritur secundò, vt delictum sit semiplenè probatum:vt docent D.Thomas *2.2.q.68.ar.1*.Nauarrus *tom.4.de iudicijs,n.53.& in summ.c.25.n.36*. Lessius *lib.2.c.31. dub.* 5. & alij. Semiplena probatio habetur, vel per vnicum testem,omni exceptione maiorem, vt cũ nonnullis Doctoribus, ait Pegna *par.3.comment.110. vers.Cæterum*: vel per diffamationem rei probatam:vt ait Eymericus *par.3.q.61.n.3.& 4*:vel per indicia æquipollentia,similiter probata: vt cum Marsilio *in pract.crimin. §.Diligenter,& in l.prima,§.Idem,ff.de quæstion*.& alijs,ait Pegna *loc.cit. vers.Iam indicia*. Requiritur tertiò, vt notificetur reo, commissum crimen suum in processu constare,& esse probatum: vt videat, se teneri obedire ipsius Inquisitoris mandato:vt docent D.Thomas, Nauarrus *locis citatis*,& alij; asserentes Notarium copiam depositionum debere,tradere reo sine testium nominibus: vt sciat de suo delicto constare. Stantibus his requisitis,tenetur reus veritatẽ Inquisitori fateri, & nulla amphibologia illã occultare: alias peccaret mortaliter, & à Confessario non esset absoluendus, nisi proponeret suum delictum fateri. Quia,vt rectè asserunt Nauarrus ibidem,& Sotus *lib. de ratione tegen.membr.2.q.7*. talis reus,non confitendo, non se pœnitet commissi peccati: immò in eo perseuerat, dum est inobediens, & iuramentum datum non seruat. Et consequenter nec veniam, nec absolutionem meretur: iuxtà *cap. Peccati venia de regulis iuris in 6*.

Reus legitimè ab Inquisitore interrogatus, tenetur ne fateri veritatem, etiam si sit morte plectendus?

Resp.

17 RESP. affirmatiuè; quia dum Inquisitor iuridicè, ac legitimè reum interrogat, est verè illius superior, & iustè præcipit. Ergo reus tenetur obedire, nec potest occultare veritatem. Confirmatur, quia nulla datur legitima causa, per quam quis possit excusari à peccato mendacij, & periurij: cùm hoc sit intrinsecè malum, & per nullam circumstantiã cohonestari possit. Ergò reus, qui præstito iuramento, legitimè ab Inquisitore interrogatur, tenetur veritatem fateri, etiãsi sit morte plectendus: & neque æquiuocatione vti potest; quia, iuxtà mentem Inquisitoris respondere debet. Ità docent D. Thomas *2.2.q.69.ar.1.* Caietanus ibi, Pitignanus *in pract. crim. par. 1. c. 7. in addit.* Sotus *lib. 5. de iust. q. 6. ar. 2.* Corduba *in quæst. lib. 1. qu. 43. dub. 3.* Azorius *par. 3. lib. 13. c. 25. qu. 3.* Sayrus *lib. 12. c. 16. n. 1.* Valentia *tom. 1. dis. 5. q. 13. pun. 1.* Nauarrus *c. 25. n. 36.* & alij quã plures.

18 Et quamuis alij Doctores, quos citat, & sequitur Diana *tom. 6. tr. 1. resol. 101. ex par. 2. tr. 15. miscell. 1. res. 27.* affirmēt: reum, cuius crimen non est plenè probatum, posse Iudici, celare veritatem, non solùm ad mortem euitandã, sed etiam quando agitur de pœna triremium, mutilationis, cõfiscationis omnium bonorum, & alicuius magni dedecoris. Quia est hominibus à natura inditum, vt se defendant, & ab his malis se liberent. Tamen respondetur, quod lex naturalis concedit defensionem propriæ vitæ; sed cum moderamine inculpatæ tutelæ: quando enim quis iniquè ab inimico inuaditur, potest iustè se defendere, etiam cum damno vitæ alienæ. Sed Iudex inquirendo veritatem, nullam reo infert violentiam iniustam, sicut inimicus aggressor: immò inquirendo veritatem, quærit gloriam Dei: vt docet D. Thomas *loc. cit.* Et patet per illud, quod Iosuè dixit ad Acham: *Fili mi da gloriam Domino Deo Israel, & confitere, atque indica mihi quid feceris ne abscondas*: vt habetur *Iosuè* 7. Ergò non potest reus sub prætextu defensionis de iure naturali, celare Iudici veritatem, & mentiri, & periurare, quod est intrinsecè malum. Quod præcipuè militat pro Inquisitoribus, qui tuentur causam fidei, & religionis, & boni publici. Alias facilè euacuaretur iustitia huius Sancti Tribunalis: cùm maior pars grauium delictorum huius fori puniantur, vel pœna mortis, vel triremium, aut carceris perpetui, ac etiam in multis locis confiscatione bonorum.

Reus, qui dubitat, an Inquisitor legitimè interroget, tenetur ne illi veritatem fateri?

19 RESP. affirmatiuè; non solùm ob rationem Sancij *in selectis, disp. 43. n. 18.* quia Iudex, qui est in possessione iudicandi, non est ab illa remouendus ob dubium ius rei: sed quia Inquisitor est Iudex in causis fidei, & religionis. Vndè ob fauorem fidei, & ob bonum publicum, in dubio semper est pro Inquisitore præsumēdum, quod legitimè procedit, & interroget; nisi contrarium constet euidenter. Et ideò, etiam si reus dubitet, an ille legitimè interroget, tenetur, iuxtà eius mentem respondere, & veritatem fateri.

Inquisitor agnoscens reum, difficilem ad confitendum suum delictum, debet ne illi iuramentum imponere, vt veritatem fateatur?

20 RESP. affirmatiuè; quia praxis omnium Iudicum est, deferendi iuramentum reis, de veritate dicenda; et si adsit periculum periurij, reo imputandum est. Inquisitor enim vtitur iuri suo, & licitè potest, reum cogere omnibus vijs, ad illam perscrutandã. Sicuti ob eandem rationem potest reũ cogere per torturam. Iuramentum enim, vt ait Panormitanus *in c. Per tuas de probationibus quædam tortura spiritualis est.* Si verò Inquisitor iuramentũ non imponeret, teneretur etiam reus, legitimè interrogatus, ei veritatem dice-

cere: quia Iudex non acquirit ius, interrogandi reum, per iuramentum illi præstitum; sed quia est Iudex competens, & legitimè interrogat: vt notat Sayrus *lib.12.c.16.n.7.§.Quando.*

Reus, sciens non constare in processu de corpore sui delicti, tenetur ne illud fateri?

21 RESp. negatiuè, si suum delictum est de illorum genere, quæ post se relinquunt aliquod vestigium: vt lamiarum infanticidium, vel infirmitatis maleficium, vel sacræ imaginis deturpatio, & similia: quia in his casibus Iudex non procedit, neque reum legitimè interrogat: quando ei non cõstat de corpore delicti: cùm hoc sit de substantia iudicij, vt supra dictum est; & docent Albertinus *de cathol.assert. q.25.n.24.* Farinacius *de inquisit.q.2.nu. 26.* Carena *par.3.tit.32.nu.173.* & alij. Verum quia sortilegium, ac maleficiũ connumeratur inter delicta, quæ sunt difficilis probationis; cùm fieri soleat clam, & occultè. Idcircò pro eorum cognitione non est necessarium, quòd delictum constet plenè, & concludenter per testes, aut per euidentiam facti, secundum dictos Doctores: sed sufficit, in dictæ probationis defectum, quod de corpore delicti constet per indicia: quia in huiusmodi delictis hæc habentur pro plena probatione: vt docent Doctores allegati. Et consequenter quando ità in processu constat de corpore delicti; reus legitimè ab Inquisitore interrogatur; & sub mortali ad illius mentem tenetur, absque amphibologia respondere, & veritatem sui delicti fateri.

In Tribunali S. Officij quandonam confessio rei dicitur qualificata?

22 RESp. Quòd tunc dicitur confessio rei qualificata, quando reus fatetur delictum hæreticale: sed illud qualificat, negando intentionem hæreticalem habuisse. E.g. fatetur fecisse sortilegium, vel maleficium, vel sollicitationem in confessione, vel poligamiam, & similia. Sed negat habuisse intentionem hæreticam, sed catholicã, asserendo, semper credidisse, quod docet Sancta Ecclesia; & illud delictum patrasse ex auaritia, aut libidine, aut ex odio; & non ex praua intentione infidelitatis. Tunc igitur rei confessio dicitur qualificata, quando confessioni suæ addit qualitatem tollentem, vel minuentem delictum. In hoc autem casu Inquisitor acceptat confessionem delicti; & reo remanet onus probandi qualitatem suæ intentionis. Ità Farinacius *de reo confesso, & conuicto, qu.81. n.110.* Cantera *in suis quæst. crimin.c.1. de vera confessione, n.18.* Sousa *in aphorism. Inquis. lib.2.c.20.nu.28.* Mastrillus *decis.246.* Carena *par.3. tit.8.§.1.nu.1.* & alij communiter.

Si reus non probat qualitatem suæ intentionis fuisse bonam, & catholicã, quid est cõtra ipsum agendum?

23 RESp. Quod illa qualitas bonæ, & catholicæ intentionis, vel ex communiter accidentibus est verisimilis, vel inuerisimilis. Si est verisimilis, est in arbitrio Inquisitoris; vel reum punire pœna extraordinaria; vel illum torquere super intentione: vt sine qualitate respondeat, & fateatur: tortura autem esse debet, non acris, sed moderata: vt cum alijs Doctoribus ait Carena *par.3.tit.8.§.1.nu.8.* Vndè sortilegi confitentes sortilegium hæreticale cõmisisse, sed cum intentione catholica. Poligami confitentes delictum poligamiæ; sed cum exclusione hæreticæ intentionis, & similiter Confessarij sollicitantes, blasphemi, & alij, quamuis habeant contra se ipsos præsumptionẽ iuris; quia ex facto, & dicto hæreticali, præsumitur etiam intentio hæreticalis: vt ait Symanchas *de cathol. institut. tit. 50. nu.18.* Tamen quia à communiter accidentibus rei, non ex errore intellectus, sed ex auaritia, libidine, ira, vt plurimum mouentur, ad delictum illud

com-

committendum: ideò illa qualitas catholicæ intentionis, addita confessioni, est verisimilis à communiter accidentibus. Et vel puniri debent pœna extraordinaria: vt affirmant Abbas *in cap. Auditis, nu.33. de præscript.* Farinacius *de reo confesso, & conuicto, q.81. nu.157.* Cantera *in suis quæst. de probationibus, c.1. n.18.* Vel sunt torquendi; vt sine vlla conditione fateantur, & sine dicta qualitate respondeant: vt sentiunt Baldus *in l.1. n.45. vers. Si tamen Iudex de confessis,* Bossius *in tit. de confessis, n.27.* Mascardus *de probat. conclus.867. n.13.* Tortura autem in hoc casu non est inferenda, tàm grauis, quę omnia indicia rei torquendi, purgare possit, & non sit locus pœnæ extraordinariæ. Si autem reus sit talis cōditionis; vt omnem torturam superare posset; melius est eum puniri absque tortura, pœna extraordinaria: vt cum alijs Doctoribus aduertit Carena *loc. cit. n.15. & seq.*

24 Si verò qualitas illa catholicæ intētionis, addita confessioni, non solum habet præsumptionem iuris contra reum: sed à communiter accidentibus est multum inuerisimilis; & reus in hoc casu non probat, suam intentionē catholicam fuisse; puniendus est pœna ordinariæ delicti. Quia si sola allegatio qualitatis, minuentis pœnam delicti, absque probatione sufficeret, ad euitādam mortem, & alias grauissimas pœnas: nullus vnquam puniretur pœna ordinaria. Nàm solent omnes rei fateri cum circumstantijs, diminuentibus delicti grauitatem, & pœnam. Confirmatur, quia quod verisimile non est, habet speciem falsitatis: vt affirmant Baldus, & Iason *in l. Si extraneus, ff. de condit. caus. data,* Decius *consil.644. n.6.* Mascardus *de probationibus, conclus.140. n.35.* Menochius *consil.2. n.300.* & alij: Ergò nulla habenda est ratio huiusmodi qualitatis ex circumstantijs inuerisimilibus: Ità docent Cantera *de hæreticis, c.1. n.58. vers. Ego vidi in inquisitione,* Carena *vbi sup. n.5. & seq.*

Reus, qui ambiguè, incertè, & æquiuocè Inquisitori respondet, potest ne torqueri; vt clarè suum delictum fateatur; & quid agēdum si sit mutus, vel surdus?

25 RESp. Rei confessionem necessariò debere esse indiuidualem, specificam, & certam, nec sufficere dubiam, incertam, ambiguam, æquiuocā, & generalem. Quia Iudex incerta iudicare non potest: *cap. Si quis 9. §. Incerta 30. q.3.* Et in ambiguis rebus non potest esse absolutum iudicium, *cap. final. dist.33.* Et ità docent Farinacius *de reo confesso, & conuicto, q.81. n.31.* Bossius *de confess. n.43.* Peguera *decis. crim. 17. n.4.* Carena *par.3. tit.8. §.9. nu.46.* & alij. Et ideò si reus spontè nolit se declarare, potest cogi per torturam: quia Iudex tenetur, diligentiam adhibere, ne iudicium reddatur nullum, ex defectu in inquirendo: *cap. Iudicantem 11.30. q.3.* Ità Bossius *de confess. nu.34.* Menochius *lib.1. de præsumpt. qu.89. num.42.* Sousa *in aphorism. lib.2. c.20. nu.12.* Carena *loc. cit.* & alij. Vndè confessio surdi, & muti, quæ per se ipsos specificari non potest, nisi nutu, & signis; vti dubia, & incerta; non est sufficiens, ad illos condemnandos, nisi per depositiones testium sint conuicti. Vt docent Baldus *in l.1. nu.27. Cod. de confessis,* Antonius Gomez *tom.3. var. c.1. n.69.* Farinacius *q.98. nu.162.* Symanchas *de catholic. instit. tit.13. de confessis, n.2. & seq.* & alij, quos citat, & sequitur Carena *nu.48.*

26 Requiritur etiam, vt confessio sit specialis, quæ sufficienter hæresim specialem declaret. Si enim quis generaliter fateretur, se hæreticum fuisse, nec declararet particularem hæresim; non esset sufficiens eius confessio: sed exprimere debet; e. g. an Lutheranus, vel Caluinista fuit, & declarare suum particularem errorem in fide: Ità Symanchas *de cathol. instit. tit.13. nu.3. & 4. & in Enchirid. tit.29. n.2.* Farinacius, Carena, & alij.

Si reus reuocat confessionem factam in

in suo examine, est ne ab Inquisitore admittenda illius reuocatio?

27 RESp. quod, vel reus confessionẽ reuocat incontinenti, & in eadem præsentia Inquisitoris: & est admittenda talis reuocatio: nam ex illa confessione condemnari nõ potest: quia censendum est ex lapsu linguæ, vel ex metu torturæ, vel ex alia causa extrinseca illam fecisse. Ità Royas *tr. de hæreticis 2. par. n. 260.* Farinacius *q. 81. num. 348.* Sousa *in aphorism. inquis. lib. 2. cap. 20. n. 55.* Carena *par. 3. tit. 8. §. 11. n. 51.* Vel confessio fuit cum aliquo temporis interuallo ab Inquisitore, aut à Fiscali acceptata, sed cum aliquo errore ipsius rei. Et tunc admittenda est erroris probatio, etiam si pro confessione essent mille indicia: et errore probato, valida est reuocatio, & ex prima confessione reus condemnari non potest. Ità Symachas *tit. 13. n. 13. & 14.* Farinacius *de hæresi, q. 188. n. 75.* & vbi de reo confesso, & conuicto, *q. 81. n. 335.* Debet autem ipse probare, non solum errorem, sed etiam causam, quare sic errauit. Hoc autem sufficienter probabit si probet, quòd ob metum à Iudice, vel ab alio extrinseco illatum, confessus fuit: vel si multum temporis præcessit, in quo obliuio præsumi potest: vt ait Farinacius *dicta qu. 81. nu. 344.* Si verò reuocatio neque sit incontinenti, & antequam reus ab Inquisitoris præsentia discedat, neque error probetur. Et tunc nullius valoris est confessionis reuocatio: sed potest, & debet Inquisitor illum condemnare: quia prima illa confessio semper firma consistit; quoties error, in ea commissus, non probetur: nàm nullus præsumitur, contra se dicere testimonium falsum: et ideò non est admittenda reuocatio. Alias nullus hæreticus confessus damnari posset, cum omnes antè condemnationem confessionem factam possent reuocare. Ita docent Paris de Puteo *tr. de syndicatu, verb. Tortus, c. 8. n. 1. vers. Et si confessionem reuocat,* Farinacius *de reo confesso, q. 81. nu. 344. & de hæresi, q. 187. nu. 75.* Sessé *decis. 472. to. 4. n. 7.* Sousa *in aphorism. lib. 2. c. 48. n. 22.* Carena *vbi sup. n. 55. & 56.* Treuisanus *lib. 2. decis. 31.* Royas *de hæres. par. 2. assert. 25. num. 265.* Diana *to. 5. tr. 12. res. 22. ex par. 4. tr. 7. res. 22.* & alij.

Si reus in S. Officio incidenter in suo examine confiteatur aliud delictum extra causam principalem, de qua agitatur, est ne de illo puniendus pœna ordinaria, an extraordinaria?

28 RESp. Esse puniendum pœna ordinaria, dummodò delictum, incidenter confessum, ad forum S. Officij pertineat: quia quamuis in vigore iuris, tunc solum huiusmodi delictum punitur pœna ordinaria, quando tangit delictum causæ principalis: ex Textu *in c. 1. de except.* & docet Bartolus *in l. 2. §. Si publico, n. 2. ff. ad legem Iuliam.* Quando autem delictum incidenter confessum non tangit causam principalem: in eodẽ Textu habetur, quod pęna ordinaria mulctari non debet. Ex quibus uerbis colligitur, esse puniendũ pœna extraordinaria: vt affirmant Farinacius *de reo confesso, & conuicto, qu. 81. n. 264.* Sousa *lib. 2. c. 20. n. 38.* Cantera *de vera confessione, c. 1. num. 6.* & alij. Hæc tamen doctrina locum non habet in S. Officio: quia in hoc Tribunali cũ sint remissæ omnes solemnitates, & rigorositates iuris; intelligitur etiam remissa rigorositas iuris dicti Textus. Inquisitores enim procedunt in crimine hæresis, incidentibus, & connexis, summariè, & de plano, sine forma, & figura iudicij: vt habetur in *cap. Statuta de hæreticis in 6.* & in Constitut. Alexandri IV. quæ incipit: *Cupientes,* & Vrbani IV. *Licet ex omnibus, & in Clementina 2. de verborum significat.* & docent Farinacius *de hæresi, q. 185. n. 14.* Sousa *in aphorism. inquis. c. 1. nu. 2. & seq.* Castro Palaus *par. 1. tr. 4. disp. 8. punct. 1. per totum.* Ideò in hoc Tribunali reus, qui incidenter de alio crimine confitetur, vtique ex ea incidenti confessione pœ-

na ordinaria puniri poteſt. Ità Carena *par.3.tit.8.§.4.nu.29. & 30.* Bordonus *tom.1.c.34.n.20.*

Rei confeſſio facta per Iudicis ſuggeſtionem, quid contra ipſum reum operatur?

29 REſp. Huiuſmodi confeſſionem non eſſe ſufficientem, ad ipſum reum condemnandum: quia Iudex debet reum generaliter interrogare, non autem in ſpecie; & ei prohibitum eſt interrogatorijs ſuggeſtiuis vti, in *l.prima,§. In cauſa,ff.de quæſtionibus*, vt ibi notant Godofredus, Farinacius *de reo confeſſo,& conuicto,qu.83.&* 84. Souſa *in aphoriſ.inquiſ.lib.2.c.20. n.60.* & alij communiter. Poteſt enim Iudex, vt ait Farinacius, hoc modo reum interrogate: An à tanto tempore cum aliquo fuerit rixatus, cum quo, quo loco, quo tempore; an vulnera aliqua fuerint illata, quę, quot, & in qua parte corporis. Nunquam verò dicere, nonne verùm eſt, vel ſcio, te vulneraſſe, vel occidiſſe Titium, & aliquid ſimile. Ità ſeruandū eſt, etiam ab Inquiſitore in caſu ad Sāctum Officium ſpectante. Nàm omnes Doctores conueniunt: confeſſionem extortam ſuggeſtiuis interrogationibus, non nocere reo: Boſſius *de examine reorum,num.12.verſ.Et illa confeſſio,* Scaccia *de iudicijs,lib.1.c.86. n.7.40.&* 41. Farinacius *n.84.* Carena *par.3.tit.8. §.6.n.34.* Bordonus *loc.cit.n.24.* Et idē ſeruandum eſt in examine rei in tortura: tunc enim ſufficit ſi Iudex illum per duas, aut tres vices illum moneat, vt veritatem, de qua alias interrogatus fuit, liberè fateatur, nec ſinat amplius, ſe tormento cruciari. Ità Carena *n.37.* qui *n.38.* ſubdit, declarādum eſſe; quod reus generaliter eſt interrogandus non in ſpecie, quando Iudex extra torturā non habet ſemiplenam probationem, & in tortura pluſquam ſemiplenam. Quia tunc poteſt reum interrogare in ſpecie; an tale delictum commiſerit: ità tamen vt prius in genere, & mox in ſpecie id faciat; vt docent Scaccia *de iudicijs,lib.1.c.86.n.38.& ſeq.* Farinacius *nu.97.* & alij, quos ipſi citant.

Quando reus in renunciatione defenſionum ſe remittit benignitati, & miſericordiæ S.Officij, cenſetur ne fateri delictum?

30 REſp. quod, vel hæc remiſſio fit in iudicio coram Iudice, ſedente pro Tribunali, & vtique per eam inducitur confeſſio delicti commiſſi abſque reuocatione. Nec Iudex neceſſitatur, ad illam reuocandam, ob gratiam, & miſericordiam ei faciendam. Vel hæc remiſſio fit extraiudicialiter, & tunc non intelligitur facta delicti confeſſio. Ità Carena *par.3.tit.8.§.19.n.95.* Qui etiā ait ità fuiſſe deciſum à Sacr.Congreg. vt teſtatur Anna Senior *c.1. de vaſſall. decrepitæ ætatis,n.57.* Hæc tamen confeſſio, quoniam non eſt explicita, ſed tacita, non eſt ſufficiens ad reum condemnandum.

Confeſſio minoris, inquiſiti in S.Officio, eſt ne illi præiudicialis, ſi fiat ſine Curatore?

31 REſp. negatiuè, ſiuè talis confeſſio ſit ſpontanei comparentis, ſiuè inquiſiti, ſiuè ſit iuramento firmata, ſiuè ſit ratificatio poſt torturam. Ità docent Monticellus *in praxi crimin.regula 10.n.17.* Royas *de hæret. par.2.n.318.* Pegna *in direct.par.3.comment. 28.verſ.Hoc tamen,* Vmbertus Locatus *in praxi inquiſ.ver.Curator,* Guazzinus *to.2.lib.1.defenſ.30.c.4.n.21.* Diana *to.5.tr.11.reſ.31.ex par.4.tr.6.reſ.31.* Qui omnes affirmant, quod in hoc S.Tribunali minori 25.annis inquiſito, dandus omninò eſt Curator, cuius auctoritate defendatur: ne vel ob imperitiam, vel ob iuuenilē ætatem, aliquid taceat, vel dicat, quod ſi fuiſſet probatum, vel non dictum, prodeſſe ei poſſet. Et in inſtructione S. Inquiſitionis Madrilianæ ann. 1561.c.25. cautum eſt, vt refert Pegna: *Si reus fuerit minor viginti quinque annis, priuſquam accuſationi reſpondeat, ſibi*

sibi dabitur Curator, cuius auctoritate ratificabit confessiones factas, & formabitur totus processus: Sed Curator non sit ex Officialibus Sancti Officij, & potest esse Aduocatus eius, vel qualibet alia persona, grauis, fidelis, & bona conscientiæ.

32 Si quid verò minori gestum sit absque huius Curatoris auctoritate, id ipso iure irritum est, & nullum, *l. Clarum, Cod. de auctor. præstan.* Corneus *cons.* 198. *lib.* 4. Afflictus *decis.* 208. Alexander *cons.* 115. Gomez *to.* 3. *de delictis, c.* 1. *n.* 64. Et Monticellus *loc. cit.* quẽ sequitur Diana, ait. Si minor sit reus; Iudex debet ei dare Curatorem, aliàs processus nullus est; & si minor confiteretur, etiam spontè sine Curatore, talis confessio ei non noceret. Immò si diceret sine Curatore Iudici: Non me torqueatis, quia iuro omnia confiteri; talis confessio, facta etiam cum iuramento, non præiudicabit ipsi minori. Hæc Monticellus, & alij penès ipsum. Sed in aliquibus locis, vt refert Diana *loc. cit.* consuetudo est in contrarium, quàm non improbat Eymericus à Rosbach. *in pract. crimin. tit.* 5. *c.* 21. *n.* 3.

33 Est etiam notandum, quod minor cogi non potest in iudicio S. Inquisitionis: vt sibi nominet in Curatorem aliquem de Officialibus Inquisitionis. Quia zelus talis Officialis præiudicare posset minori. Sic Doctores communiter, qui citant instructionem Toletanã anno 1561. *n.* 25. Neque minor potest, sibi nominare in Curatorem proprium parentem: quia iste, propter affectum paternum, præsumitur parum sincerus; & sic seruatur in praxi. Quamuis in contrarium sentiat Gomez *lib.* 3. *var. c.* 1. *n.* 64.

Quomodo ab Inquisitore examinandę sunt Lamiæ, seu Maleficæ?

34 RESp. cum Carena *par.* 2. *tit.* 12. *n.* 212. quod in prima audientia eas interrogare debet: An sciant, vel præsumant causam sui examinis: deindè de inimicis, & causis inimicitiarum: quis fuerit earum Confessarius: quomodo frequentauerint Sacramẽta, & similia; vt de earum vita, & moribus notitiam recipiat. Mox in secunda, & alijs audientijs: An sciant aliquod sortilegium, & ad quem effectum: An vnquã eo vsæ fuerint. Et si negauerint, possunt eis fieri alias interrogationes in genere, paulatim obijciendo ea, quæ constant in processu, suppressis semper nominibus, & cognominibus testium, & circumstantijs, ex quibus ille possent in testium cognitionem venire. Ità etiam aduertit P. Maxinus *in praxi S. Officij, p.* 7. *fol.* 179. Qui etiam addit si maleficę apostasiam fateantur, & quod ierint ad ludos diabolicos: diligenter debet eas Inquisitor interrogare super omnibus circumstantijs; quæ si in iudicio sint verificabiles, curare omninò debet, vt quantum fieri potest verificentur.

Si Lamia, vel sortilegus, vel quiuis alius confiteatur factum hæreticale; sed neget intentionem, est ne ab Inquisitore censendus hæreticus?

35 RESp. affirmatiuè, si factum hæreticale fuit spontaneum. Quia satis conuincitur de mala intentione, conuictus de spontaneo facto hęreticali: Factum enim malum, ex mala intentione factum esse, supponitur: *cap.* 1. *de præsumptionibus*. Confirmatur, quia si ex negata intentione cessaret negatio hæresis ex verbis, vel factis hæreticalibus, aperta esset via omnibus hęreticis, vitandi condemnationem: cùm omnes se excusare possent, absque mala intentione verba illa protulisse, & facta præstitisse. Hoc autem videtur absurdum. Ergo dicendum non est, hanc fallaciã ei patrocinari posse. Ità docent Ioannes Royas *de haeret. par.* 1. *n.* 276. *& nu.* 573. Albertinus *de agnosc. q.* 8. *n.* 12. *qu.* 32. *n.* 17. *q.* 34. *nu.* 57. Symanchas *in cathol. instit. tit.* 13. *n.* 16. *& in Enchirid. titul.* 29. *n.* 8. Castro Palaus *par.* 1. *tr.* 4. *disput.* 8. *punct.* 10. *nu.* 6. Torreblanca *de magia, lib.* 3. *cap.* 5. *n.* 49.

36 Cantera autem *in qq. crimin. rubr. de haeret. c.* 1. *dub.* 6. *n.* 69. Pegna *in direct.*

rect. par. 2. comment. 59. §. Quod si non, Lazarius *tr. de blasphem. q. 6. nu.* 13. Iacob de Graffis *in decis. par. 1. lib. 2. c. 5. n.* 15. affirmant; quod si reus, siuè confessus tantum, siuè conuictus, & confessus, de facto hæreticali intentionem neget: torquendus sit super intentione. Et idem dicendum affirmant Royas *loc. cit. n.* 306. & Albertinus *q. 8. nu.* 12. *q. 34. n.* 52. *&* 53. *& q. 36. nu.* 18. si aliquis confiteatur non facta, sed verba hæreticalia dixisse, & neget intentionem: tanquam de hæresi suspectus, potest super intentione torqueri.

Lamiæ, & sortilegæ dicentes, fecisse maleficia, vel sortilegia, ignorantes esse contra fidem: debent ne Inquisitores eis credere, & admittere talem excusationem?

37 RESp. Quod quamuis in foro cōscientiæ ignorantia, etiam crassa, immò, & affectata, quæ sit causa erroris, excuset à peccato hęresis, cui excommunicatio aliæque pœnæ sunt impositæ: iuxtà sententiam Azorij *par. 1. lib. 1. cap. 14. q. 9. & lib. 8. c. 8. q. 4. & c. 9. q.* 8. Aragonij *2. 2. q. 11. ar. 1. vers. Propter hæc argumenta,* Bannes *art. 2. vers. Sed quæret quis,* Coninch *disp. 18. dub. 7. conclus. 4. &* 5. Suarez *disp. 19. sect. 3. n. 9. &* 18. Farinacij *de hæresi, q. 179. n. 29. &* 30. Quia cùm ignorantia, etiam affectata, quæ sit causa erroris, non stat pertinacia, contradicendi Ecclesiæ auctoritati, quæ requiritur in peccato hæresis. Tamen in foro externo, & iudiciali, errans in fide, si alleget ex ignorantia errasse, ei non creditur: si error commissus, sit in his, quæ quis ex officio scire tenetur, & scire nolit, vel quæ passim, & communiter omnes illius qualitatis sciunt. Ità Sousa *in aphoris. Inquis. lib. 2. c. 12. nu.* 14. Castro Palaus *par. 1. tr. 4. disp. 3. punct. 2. n.* 5. Carena *par. 2. tit. 1. §. 11. n.* 68. Menochius *cons.* 82. *n.* 75. Farinacius *de hæresi, q. 179. nu. 27. &* 28. Symanchas *de cathol. institut. tit. 27. rubr. de fide cathol. n.* 13. Pegna *in direct. par. 1. q. 7. comment. 22. versic. Sit secunda regula,* vbi ait. Qui errat in his, quæ sunt fidei ignorantia affectata, & præsertim in his, quæ scire debet, aut scire præsumitur: hæreticus est censendus. Nàm qui ignorantia affectata errat: ex malitia propria, & animi iniquitate errare putatur. Et *vers. Tertia regula,* addit. Qui errat ex ignorantia crassa, & supina in his, quæ fidei sunt, ac scire debet, nec probabile est, ea à fidelibus, vel à suæ conditionis hominibus ignorari: hæreticus etiam censendus est.

38 Notandum ignorantiam affectatam esse illam, qua quis nō vult scire, quod scire tenetur, vt liberius, & absque cōscientiæ contradictione operetur. Crassam, seu supinam esse, qua quis ignorat, quod communiter omnes sui ordinis sciunt, & nullam diligentiam adhibet, ad illud sciendum; quæ ignorantia dicitur indirectè voluntaria: sicut affectata dicitur directè voluntaria, vt communiter Doctores docent.

CAPVT XXII.

De Indicijs, ex quibus reus torqueri potest in Tribunali S. Inquisitionis.

Quid, & quotuplex sit indicium?

1 RESp. Quod indicium dicitur ab indicando; & à Syluestro *verb. Indicium, n.* 1. describitur, quod sit medium intellectuale, veritatis eliciendæ, insurgens ex aliqua circumstantia singulari: ità ex *l. Indicia, Cod. de rei verit. & ex l. fin. Cod. de probat.* Vel dicendū, vt aiunt Sousa *lib. 2. c.* 25. Farinacius *de indicijs, & tortura, q. 36. num.* 35. & alij: quod indicium sit signum demonstratiuum rei gestæ, inducens Iudicem in cognitionem delicti. Vel vt ait Carena *par. 3. tit. 10. §. 1. n.* 4. cum Baldo *in l. Nō hoc, Cod. Vndè cognati,* quod sit: coniectura ex probabilibus, & non necessarijs orta, à quibus potest veritas abesse,

se, sed non similitudo veri, quæ quandoque mentem Iudicantis, ità arctat, & constringit, vt cogat eius conscientiam, secundùm eam iudicare. Vel tãdem vt alij dicunt: Indicium est omne id, ex quo aliquo modo colligi potest, quisnam sit criminis auctor.

2 Diuiditur autē indicium, quod aliud sit indubitatum; quia ità arctat mentē Iudicis; vt non possit contrarium arguere. Aliud dubium, quod non ità arctat mētē Iudicis: quod nō possit inclinare in partem oppositam. Ità Farinacius *loc. cit.* Carena *par. 3. titul. 10. §. 2. n. 5.* Cantera *in suis quæst. crimin. tit. de probat. c. 2. q. 6. n. 1.* & alij. Insuper aliud est indicium proximum, quod respicit veritatem delicti immediatè per proprium sensum visus, vel auditus, iuxta exigentiam delicti. Vt E. g. Ego vidi Titium adorare Idolum, vel auribus meis illum audiui blasphemantem. Aliud est remotum, quod non indicat substantiam delicti, sed circumstantias, ob quas deuenitur in delicti agnitionē. Huiusmodi sunt, confessio delinquentis extraiudicialis, fama, dictum socij criminis, vel mandatarij, consuetudo delinquendi, & similia. Ità Farinacius *n. 44.* Sousa *in aphorism. inquis. lib. 2. c. 39. n. 16.* Carena *nu. 6. & 7.* & alij communiter. Item indicium aliud est leue, ex quo raro, & non facilè infertur crimen, & à nonnullis dicitur suspicio coniecturalis: Aliud est graue, & vrgens, ex quo delictum facilè, & frequenter deduci solet. Aliud grauissimum, ex quo ferè semper delictum deducitur; quia frequentissimè fieri solet. In particulari verò quænam sint indicia leuia, quæ grauia, & quæ grauissima, cùm dari nō possit certa regula, relinquitur arbitrio Iudicis. Ità Mascardus *lib. 1. q. 10. num. 17.* Farinacius *de indicijs, & tortura, qu. 36. n. 110. & 118.* Sousa *lib. 2. c. 23. à n. 11.* Eymericus *in direct. par. 2. q. 55. n. 1.* Pegna *ibi, comment. 80. & par. 3. comment. 110. litt. H. vers. Quinta regula*, & alij.

Sortilegus, vel Lamia, vel quilibet reus, ex indicijs indubitatis, potest ne damnari ad pœnam ordinariam, vel solum ad torturam?

3 Resp. distinguendo, inter delicta occulta, & difficilis probationis; & non occulta, quæ faciliter probari possunt: item inter Tribunalia Suprema: & Iudices inferiores: & inter pœnā mortis, & alias pœnas corporales; vt fustigationis, triremium, & pecuniarū. Si enim loquimur de non occultis delictis, & facilis probationis, non potest reus, ob indicia indubitata pœna mortis, nec alia corporali puniri; sed necessariò probandum est delictum contra reum: quia ad hoc requiruntur probationes certissimæ, & luce clariores. At indicijs semper subest aliquod dubiū. Ità Castrensis *in consf. 299. nu. 3.* Gregorius Lopez *in l. 26. tit. 1. glos. 4. partit. 7.* Carena *par. 2. tit. 12. §. 2. nu. 262.* & alij, quos isti citant.

4 Si verò loquimur de delictis atrocibus, occultis, & difficilis probationis; quale est crimen hæresis, & sortilegij, & lamiarum, iterum est distinguendum. Quia vel loquimur de Iudicibus Supremis, vt est Sacra Congregatio Vrbis Romæ: & certum est, posse in hoc delicto, & similibus ex indicijs indubitatis, pœna corporali, ac etiam mortis, reos punire vt probat Carena *loc. cit. n. 263.* Vel loquimur de Iudicibus, & Inquisitoribus inferioribus; & isti non possunt ex indicijs indubitatis, sortilegum, vel lamiam, & hæreticum damnare in pœnam ordinariam vltimi supplicij: sed benè possunt ad torturam, vel ad aliam pœnam extraordinariam: vt ait ibidem Carena *n. 264.*

Quænam indicia proxima, & quænam remota sunt sufficientia ad torturā?

5 Resp. Quod regulariter vnicum indicium proximum, sufficit ad torturam quia, vt supra dictum est, indicium cùm sit per sensum visus, vel auditus: vt exigitur ad agnitionem delicti, indicat immediatè veritatem, & facit

cit semiplenam probationem ipsius delicti: & ideò etiam si vnicum sit, sufficit ad torturam. Remota autem indicia plura requiruntur ad torturam: quia non indicant immediatè veritatem delicti: sed per circumstantias, & per istas peruenitur ad delicti notitiam. Ità docent Bartolus *in l.fin.nu.6.ff. de quæst.* quem sequuntur communiter Doctores, quos refert Farinacius *de indic.& tort.q.37.n.45.& seq.*Guazzinus *de defens.reorum,defens.30.c.4.n.12.* Peguera *in praxi,c.12.§.9.n.8.* Præsidens Abauo *in tract.reatuum, qu.19. num.21.* & alij.

6 Sed Clarus *in q.64.n.14.vers.Cæterum*, sustinet, etiam ex vnico indicio remoto, posse reum torqueri à Iudice. Quod limitat Cantera *in suis quæst.crimin.c.2.de probat.per testes,q.1. rubr. de indicijs sufficientibus ad torturam,n.61. dub.19.* quem sequitur Carena *par. 3. tit.10.§.4.n.18.* tunc solum vnicum indicium remotum sufficere ad torturam, quando facit semiplenam probationẽ; quia ex Glossa communiter recepta *in l.Si quis,ff.ad l.Iul.Maiest.*& ex Bartolo *in l.Maritus,& l.fin.ff.de quæst.* Ea quæ in ciuilibus faciunt semiplenam probationem in criminalibus sufficiũt ad torturam. Vnicum autem indicium remotum non semper facit semiplenam probationem, & consequenter, neque semper dare potest Iudici ius ad reum torquendum. Æquitas enim non patitur; vt quis tàm graui tormento semper vrgeatur, pro indicio remoto; quod vt plurimum leue reputatur: & ità etiã docent Farinacius *loc. cit.* Seraphinus Freitas *in addit.ad tract.de Confess.sollic.q.4.n.25.*Miranda *de ordin. iudic.to. 2.q.26.ar.4. conclus.4.* Diana *tom.5.tr. 11.res.4.ex par.4.tr.6.res.4.* & alij.

Huiusmodi indicia, vt sufficiant ad reũ torquendum, debent ne per duos testes probari?

7 RESP. Quod si indicia sint proxima, & illorum testis sit omni exceptione maior, sufficit; vt probentur per vnicum testem; vt patet cum communi sensu omnium Doctorum. Si verò indicia sint remota, debent saltem per duos testes probari, qui sint omni exceptione maiores, & contestes in suis indicijs: quia indicia remota, vt dictũ est; vt plurimum sunt leuia, nec indicãt immediatè veritatem delicti, nec delictum ipsum; sed tantum illius circumstantias: & ideò testes, qui deponunt de huiusmodi indicijs remotis, debent esse plures, vel saltem duo omni exceptione maiores; & deponentes de ijs, quæ animum Iudicis suadere possint, reum verè deliquisse. Ità Farinacius *loc.cit.& de hæret.q.185.n.146.*Maldonadus *cons.9.par.1.n.6.*Giurba *cons.87. nu.29.* Diana *to.5.tr.11.res.4.& 5.ex par.4.tr.6.res.4.& 5.*Carena *par.3. tit. 10.§.6.n.25.* Cyriacus *controuers.forens.106.n.41.*Guazzinus *defens.30.c.31. n.3.* & alij quamplures apud eosdem.

Si plura indicia remota sint contra reum, & plures etiã testes; sed omnes singulares, deponentes vnus de vno indicio, & alter de altero, & sic de cæteris, sunt ne sufficientia ad torturam?

8 RESP. Quod, vt supra dictum est, indicia remota, vt sufficiãt ad torturam, debent singula per duos ad minus testes, omni exceptione maiores, & contestes probari: sed quãdo sunt plura, quam duo indicia, & plures testes singulares, omni exceptione maiores: tunc Iudex obseruare debet, an indicia sint inter se diuersa, & valdè à delicto remota, vt c. g. si delictum sit homicidium Petri, & vnus testis deponeret de fama, quod Titius illum occidit; alter de inimicitia, quæ erat inter mortuum, & Titium, & alter de fuga Titij. In hoc casu non posset Titius torqueri: quia testes sunt singulares, & deponũt de indicijs valdè à delicto remotis. Quãdo verò testes singulares sunt omni exceptione maiores, & deponunt de indicijs non valdè à delicto remotis. Vt

c.g.

c. g. vnus deponeret vidiſſe Petrum vulneratum in terra iacentem,qui aſſeruit,ſe à Titio vulneratum fuiſſe: alter deponeret vidiſſe Titium, cum gladio ſanguinolento fugientem: & alter vidiſſe eundem Titium ſe abſcondẽtem: vtique Iudex poſſet Titium torquere: quia teſtes,quamuis ſint ſingulares: tamen deponunt de indicijs,non valdè à delicto remotis, & ad eundem finem tendentibus. Ità docent Farinacius *de indic.& tort.q.37.n.38.& de hæreſi, qu. 185.n.145.*Giurba *conſ.87.n.29.& 30.* Souſa *in aphoriſm.inquiſ.lib.2.c.39. nu. 10.* Vmbertus Locatus *poſt praxim inquiſ.q.35.*Freitas *in addit.ad tract.de Confeſſ.ſollicit.q.22.n.20.*Albertinus *de agnoſcend. aſſert.cathol.q.25.n.20.* Layman *lib.3.ſect.5.tr.6.c.4. n.7.* Diana *to. 5.tr.11.reſ.5.ex par.4.tr.6.reſ.5.* Carena *par.3.tit.10.§.6.n.26.*

9 Qui Doctores etiam docent, quod cùm teſtes ſingulares, qui deponunt de indicijs remotis, sũt plures quàm duo, & omnes omni exceptione maiores, & plura ſint indicia,poterit reus, prudenti arbitrio Iudicis, torqueri, vt ibidem notat Diana.

10 Notat etiam Carena,*n.27.*quod vbi Iudex procedit ad torturam ex pluribus indiciis, probatis per plures teſtes ſingulares, omni exceptione maiores; tunc debet maximè temperare arbitrium ſuum, & reum valdè moderatè torquere:cùm procedat ad actum grauiſſimi præiudicii,ex probatione priuilegiata, ex pluribus indicijs non plenè probatis. Et ità etiam docuit Giurba *conſ.87.n. 30. in fin.* Guazzinus *de defenſ.reorum defenſ.30.c.32.n.1. verſ.Et iſto caſu.* Qui etiam addit:Facilius poſſe,ad torturam procedere ex huiuſmodi indicijs,non plenè probatis, Iudices ſupremi,quàm alij inferiores.

Depoſitio vnius teſtis, omni exceptione maioris, eſt ne indicium ſufficiens ad torturam, non ſolum inquiſiti malæ famæ, ſed etiam bonæ famæ?

11 Reſp. Si reus ſit malæ famæ, & teſtis ſit omni exceptione maior, ſufficiens indicium eſt ad torturam. Quia communiter Doctores affirmant: vnum talem teſtem,etiam in criminalibus, facere ſemiplenam probationem; & per conſequens indicium ſufficiens ad torturam; quamuis nulla alia indicia concurrant.Ità docent Eymericus *par.3.direct.q.61.n.5.* Pegna ibi,*comment.110.litt.G.* Romanus *conſ. 451.n.4.*Clarus *in pract.crimin. qu.21. verſ.Si vnus teſtis,* Gomez *to.3.var.reſol.c.13.n.7.* Cantera *in quæſt.crimin.c. 2.de probat.per teſtes,q.1.nu.5.* Ludouicus Peguera *in praxi, c.12. §.9.nu.7.*& alij quamplures,quos citat,& ſequitur Diana *to.5.tr.8.reſ.6.ex par.4.tract.6. reſol.6.*

12 Aduertunt autem Rolandus à Valle *vol.3.conſil.2.n.38.*Burſatus *lib.1.cõſil.37.*Maceratus *variar.reſol. lib.3.reſ. 44.caſ.4.* quamlibet maculam,& minimum defectum impedire, teſtem eſſe omni exceptione maiorem;& non probare indicium eſſe ad torturam; quia teſtis omni exceptione maior eſt ille, cui nihil opponi poteſt.

13 Si verò inquiſitus ſit bonæ famæ,vitæque integræ,vel talis qualitatis,vt facilè delictum præſumi non poſſit;ad illum torquendum, non ſufficit vnicus teſtis,etiam ſi ſit omni exceptione maior;ſed neceſſe eſt,vt alia etiam indicia probentur; quia tortura eſt pœna grauiſſima, quæ non eſt imponenda alicui bonæ famæ, niſi delictum ſit pluſquam ſemiplenè probatum. Ità Symanchas *de cathol.inſtit.tit.65.n.23.* Sanchez *cõſil.lib.6.c.3.dub.15.n.3.* Sanctarellus *de hæreſi,c.41.dub.1.n.1.* Decianus *tom.1. lib.5.c.36. n.6.*Souſa *in aphor.inquiſ.lib. 2.c.39.nu.17.*Pegna *loc.cit.*Zanardus *in direct.Theol.par.3.c.95.* Diana *vbi ſup.* & alij.

14 Contrarium verò docet Petrus Caballus *in reſol.crimin. cent.1.caſ.84. nu. 15.*aſſerens, ad torquendum reum bonæ famæ, etiam vnicum teſtem ſufficere. Alias vix poſſet aliquem reum torqueri, quia nullus eſt tàm deprauatæ vitæ,

vitæ, qui non facilè his temporibus reperire posset testes, eius bonam famam probantes.

15 Notat etiam ibidem Diana, sæpius in S.Tribunali vocatus, cõsuluisse: posse reum malæ vitæ ex vnico texte de visu torqueri, etiamsi dictus testis non sit omni exceptione maior; & ità etiam affirmant Baiardus *in addit.ad Iul.Clarum,q.21.n,15*.Carerius *in praxi crim. leges obseruare conabis,num.*110.Menochius *lib.1.de præsumpt.q.89.c.6.*& Farinacius *q.37.n.65*.

16 Notandum etiam cum Symancha *n.16.& seq.*qui plures citat: Non statim vbi semiplenè probatum est delictum, veniendum esse ad torturam; sed reo dandam esse copiam indiciorum,& cõcedendam dilationem,& appellationẽ, nisi hæc friuola sit, vt se defendat.

Depositio socij criminis, est ne sufficiens indicium ad reum torquendum?

17 RESp.quod, vel loquimur de crimine excepto,vt de hæresi, de maleficio,de sortilegio,de crimine læsę Maiestatis, vel falsæ monetæ,vel de sodomia,vel de furto famoso: vel loquimur de crimine non excepto: si primò modo, dicendum est, sufficere depositionem socij criminis cum iuramento, & iudicialiter factam,ad torquendum reum. Ità docent Cynus *in l.vlt.Cod. de accusationibus*, Panormitanus *in c.1. de confessis*,Lessius *in lib.2.c.30.dub.5.n. 39*.Petrus Caballus *cent.1.cas.84.n.7*. Antonius Gomez *var.resol.to.3.c.12.n. 18*.Blanchus *in tract.de iudicijs ad leg. fin.de quæst.n.378.& 379.*& alij. Si verò loquimur secundò modo, idest de criminibus non exceptis; dicendum est: depositionem socij criminis non esse indicium sufficiens ad rei torturam: ex *l.fin.Cod.de accusat.& cap.Veniens 20. de testibus*. Tum quia hic facilè alium nominat,vt illius auxilio,vel priuilegio veniam sperare possit: vel quia ex odio cupit, illum eodem supplicio puniri: & tum etiam,quia eo ipso, quod quis est socius criminis, non est testis omni exceptione maior, vt requiritur ad semiplenam probationem, & ad fadiendum indicium ad torturam. Si verò cum dicto socij criminis concurrat alia præsumptio,vel aliud adminiculum; tunc erit indicium sufficiens.Ità docent Didacus Cantera *in quæst. crimin. c.2.de probat.per testes,q.1.nu.57*. D.Thomas *de iustitia Iudicis,q.10.conclus.2. nu.10*. Sanchez *in consil.lib.6.c.3.dub.15.nu.7*. Sylvester *ver.Indicium,n.5.eodem verbo*,Armilla *n.6*.Angelus *n.5*.Tabiena *n.4*.Layman *lib.3.sect.5.tr.9.c.5.num.7*. Sousa *in aphorism.inquis.lib.2. c.39.nu. 51*. Martinus del Rio *in disquis.magic. append.2.lib.5.q.1*. Diana *to.5.tr.8.res. 7.ex par.4.tr.6.res.7*.& alij.

Quęnam sunt hæc adminicula,quę requiruntur, vt dictum socij criminis sit indicium ad torturam?

18 RESp. esse multa, quorum primũ est: si cum dicto socij criminis concurrant testes de auditu: quia licet testes de auditu non faciant indicium ad torturam, nec probent, *l.Testium,ff. de testibus,l.Si arbiter,ff.de probat. c.Licet ex quadam de testibus*: tamen cum negari non possit,facere aliqualem pręsumptionem; hæc præsumptio, addita depositioni socij criminis,ęquivalet depositioni testis omni exceptione maioris. Secundum est, quando cum dicto socij criminis concurrit fama contra nominatum: quia fama supplet defectũ deponentis. Tertium,si cum dicta depositione concurrat fuga nominati ob eandem dictam rationem. Quartum,si concurrat stricta amicitia,& intima familiaritas nominati cũ tali socio:quia habere cum sceleratis amicitiam,non leue reddit indicium ad torturam; imò in crimine hæresis est speciale delictum, cum hæretico familiaritatem habere. Quintum, quando concurrit frequens, & secreta collocutio inter nominatum,& socium. Ità docent Sousa *in aphoris.inquis.lib.2.c.26.n.24*. Antonius Quauedo *lib. de indic. & tort.par. 2.c.5*.

2.c.5.n.5.Grammaricus *vol.6.n.3.* Antonius de Bellis *lib.1.var.tract.q.26.n.9.* Binsfeldius *in comment. de malef.& math.leg.9. de indic.* §.5. Castro Palaus *par.1.tr.4.dub.8.punct.9.n.7.*Diana *vbi supra.*

19 Menochius verò *de arbitr. lib.2. cap. 474.n.47.*Peguera *decis.crim.5.n.33.*& alij existimant; huiusmodi adminicula, (qualia esse debeăt,vt dictum socij criminis sit indicium ad torturam)remittendum esse Inquisitorum arbitrio:qui perpendere debent qualitatem personę nominatæ, & nominantis, & modum depositionis; itaut ex illis certò credatur depositionem esse veram, & nominatum esse delinquentem. Et colligitur ex *c.In fidei fauorem de haeret. in 6.*

Depositio duorum sociorum criminis, est ne sufficiens indicium, ad reum torquendum?

20 Resp.affirmatiuè; dummodò hæc depositio sit cum iuramento,& in tortura facta: ità concludunt Pegna *in direct.par.3.comment.*110.*in append.* Menochius *de præsumption.lib.1.qu.91.n.3.* Clarus *in pract.crimin. §.fin.q.*21. Carena *par.3.tit.*10.§.8.*num.37.&* 38. Peguera *decis.crimin.5.n.37.&* 38.Gothofredus *in l.fin.Cod.de accusat. verbo Ne interrogari,* Cyriacus *controu.*80.*n.3.*Ciarlinus *controu.forens.iudit.cap.*10.*n.*119.Diana *to.5.tr.11.res.7. ex par.4. tr.6.res.7.*Castro Palaus *par.1. tr.4.disput.8.punct.9.n.7. in fin.* Martinus del Rio *disquis. magic.lib.5.sect.3. vers. Ad torturam,& in 2.append.q.1. conclus.2.* Farinacius *q.185. n.152.* Quia illa duplex depositio videtur æquiualere depositioni integri testis.

Si duo criminis socij non sint contestes,sed singulares,eorum depositio est ne indicium ad torturam?

21 Resp. quod, vel huiusmodi socii deponunt contra nominatum super diuersis criminibus,ad vnum minimè tendentibus; vel super diuersis actibus eiusdem criminis, seu delicti. Si primò modo. Quamuis Sousa *in aphoris.inquis.lib.2.c.39. nu.55.* Clarus *dicta q.21.vers.Sed pone,*Binsfeldius *de confess.malef.& sagarum,membr.2. post conclus.6.ver.Primum an testes,*& Diana *to.5.tr.8.res.7.n.5.ex par.4.tr.6.res.7.n.5.* affirment, quod duo socii criminis,etiamsi sint singulares, indicium faciunt ad torturam.Tamen Carena *par.3.tit.10.n.41.*Pegna *in direct.par.3.comment.*110.*in append.vers.An autem socius,*Decius *cons.*189.*nu.*8.Natta *consil.*298.*n.9.*Perra *de fideicomm.q.*12. *num.* 325. Guazzinus *de defens. reorum, defens.32.c.8.n.4.*constanter sustinent, dicta duorum sociorum criminis,si non sint adminiculata,non facere indicium ad torturam; nisi ipsi socii sint contestes.Quia testes singulares tantum probant, quantum vnus, & tantum vnus, quantum mille: iuxtà vulgatam regulam Baldi *in l.Iusiurandi, Cod.de testibus,* de qua latissimè Giurba *consil. crimin.79. nu.24.* & idem docent Farinacius *de indicijs,& tortura,q.45. nu.45.* Præsidens Abano *de reatibus, q.19.nu.*102. *&* 103. Adminicula autem, quæ requiruntur,vt dictum duorum sociorum criminis singularium sufficiat ad torturam;suprà notata sunt. Si secundò modo, & socii criminis deponunt super diuersis actibus eiusdem delicti, tunc faciunt indicium ad torturam: quia re vera deponunt de eodem delicto; & illi actus diuersi idem delictum inferunt. Ideò singularitas depositionis talium sociorum obstare non potest; quin reus torquendus non sit. Ità docent Giurba *consil.crim.87.n.29.*Pręses Abano *dicta qu.19.nu.53.* Carena *loc.cit.n.47.*

Depositio adminiculata socij criminis,qui habet plures defectus,est ne indicium sufficiens ad reum torquendum?

22 Resp. Quod socius criminis, vt faciat indicium, ad reum torquendum, requiritur; vt non patiatur

alium defectum, nisi fuisse socium, seu complicem delicti ipsius delinquentis. Quia si alio delicto sit infamatus, vel sit criminosus, vel periurus, vel etiam vilis, abiectus, vel alias inhabilis; tunc eius depositio non faceret indicium ad torturam: etiamsi in tortura suam depositionem confirmasset. Ità docent Ioannes Royas *singul.* 188.*n.*5. Sousa *in aphoris.inquis.lib.*2.*c.*25.*n.*25.*& cap.* 39.*n.*53. Gigas *de crimine læsæ Maiestatis,lib.*2.*q.*7.*n.*7.Menochius *de arbit. lib.*2.*cas.*474.*nu.*54.Antonius de Bellis *tract.var.lib.*1.*q.*26. *nu.* 25. Farinacius *q.*62.*n.*381. *& seq.* Mascardus *de probat.to.*3.*conclus.*1311.*n.*13.*&* 42. Martinus del Rio *in disquis. magic. lib.* 5. *sect.*3.*fol.mihi* 711.

23 An autem in casu hæresis socius criminis,qui alios defectus patitur, faceret indicium ad torturam: negat Ioseph Sesse *to.*4. *decis. Regni Arag.* 477. *n.*32.vbi ait,licet in crimine hæresis admittatur socius, hoc procedit; quando talis socius non est ex alio delicto infamatus, & sic non datur contra eum duplex exceptio,& defectus. Nàm sicut plura adminicula probant depositionem, sic plures defectus eam destruunt. Cuius sententiæ inhæret Diana cum aliis,*to.*5.*tr.*11.*ref.*8.*n.*1.*ex p.*4. *tr.*6.*ref.*8.*n.*1. Sed Martinus del Rio *in dicto lib.*5. *in append.*2. *qu.*17. *fol.mihi* 877.docet.Socium criminis in casu hæresis admittendum esse; etiamsi alios defectus patiatur.Quia lex criminosos, & infames admittens, ad testificandum in criminibus exceptis, non distinguit inter eos, qui vno, vel pluribus criminibus,inuolutus,aut ratione criminum, sæpiùs infamis notatus sit. Ergo nec nos distinguere debemus. Confirmatur,quia malefici, e.g.plurimis, & horrendis criminibus, vt plurimum sunt innodari. Et si maleficos alijs criminibus carere, necesse esset; nullus vnquã esset testis idoneus. Et irà ait Martinus del Rio sentiendum esse: quia Reipublicæ, & iustitiæ vtilius est. Et pro hac sententia citat Baianum, Bossium, & Ludouicum.

Depositio duorum sociorum criminis contra nominatum bonæ famæ, est ne indiciun sufficiens ad torturam?

24 R Esp. negatiuè: quia bona fama talem effectum operatur;vt per eam elidatur illud indicium, quod ex dicto duorum sociorum criminis,resultat. Irà docent Grammaticus *consil.*70. *n.*7.Parisius *lib.*4.*consil.*151.*nu.*13. Rolandus à Valle *vol.*1.*consil.*16.*n.*24. *& seq.*Bertazolius *lib.*1.*consil.*61.*n.*19.Pegueta *decis.crimin.*5.*nu.*32.Sed Diana *to.*5.*tr.*11.*ref.*9.*ex par.*4.*tr.*6.*ref.*9.Carrena *par.*3.*tit.*10.§.8.*nu.*50. Farinacius *q.*37.*n.*188. hoc remittendum esse aiũt prudenti Inquisitorum arbitrio, quia si cõcurrerẽt alia adminicula, & præsũptiones, quæ superarent bonam famam, esset omninò nominatus,torturæ subijciendus.

Socius criminis, qui nulla præcedente interrogatione,alios complices nominat, facit ne indicium ad torturam?

25 R Esp.affirmatiuè: quia quamuis testis, spontè se offerens examini, suspectus à iure existimatur: tamen est dispar ratio in socio criminis; qui spontè alios socios nominat: quia iste in nostro casu non se subijcit examini spontè, sicut dictus testis,sed coactè: quia cùm à Iudice,dato ei iuramẽto,imponitur,vt veritatem fateatur super facto, de quo inquiritur, implicitè interrogatur de socijs, qui interuenerunt. Ità docent Farinacius *loc. cit. nu.* 189. Iulius Clarus *in pract.lib.*1. *q.*21. Diana *loc.cit.*Bordonus *tom.* 1. *c.*35.*nu.* 16.qui etiam ait. Idem esse dicendum, quando socius criminis spontè comparet: quia,vt exoneret suam conscientiã, tenetur complices farcri, ac si in processu ab Inquisitore interrogaretur.Testis autem spontè se offerens, ad hoc nullo modo tenetur. Et ideò testis reputatur suspectus, sed non criminis socius.

Cri-

Criminis ſocius ſi ad ſuggeſtionem Iudicis nominet alium complicem, facit ne contra illum indicium ad torturam?

26 Reſp.negatiuè:quia Iudex debet tantum in genere, non autem in ſpecie reum interrogare de alijs ſocijs.Et ideò in caſu dicto nominatio illa nihil nominato nocere debet. Ita docent Clarus *vbi ſup.q.21. verſ.Retta*,Gilhauſen *in arbore Iud. crim. c.6.p.7.n.42.*Farinacius *q.43.n.132.*Carena *par.3.tit.* 10.§.8.*n.*53.& alij.

Criminis ſocius,vt fidem faciat contra nominatos complices, debet ne torqueri:vel ſufficit, vt ipſe eius depoſitionem iuramento confirmet?

27 Reſp.Certum eſſe,vt criminis ſocio credi poſſit, illum debere ſuam depoſitionem iuramento affirmare: quia dum deponit contra alium, fungitur vice teſtis: ideòque non eſt ſibi præſtanda fides,niſi cum iuramento. An verò ei credendum ſit, ob ſolum iuramentum,præſtitum abſque tortura: Negat Iulius Clarus *in pract.crimin.§.fin.q.21.verſ.Scias etiam.*Quia cum ſocius criminis, ex proprio delicto ſit effectus infamis,non debet,in teſtem admitti ſine tortura. Et idem ſentiunt Hyppolitus Marſilius *conſil.*109.*nu.*13.14.*&* 15.Genuenſis *in pract. Archiep.c.*68.*n.*11.Martinus delRio *lib.*5.*diſquiſ. magic.ſect.*9. Riccius *par.*3.*deciſ.* 298. Turrlanus *lib.*2.*deciſ.*39.*n.*7. Antonius Quauedo *de indicijs, & tort. par.*2.*c.*5.*nu.*10.Alphonſus Narbona *in recopil.p.*2.*lib.*8.*tit.*12.*leg.*2.*gloſ.*5. *nu.*39.*&* 40. Zanardus *in direct.Theol.par.*3.*c.*94.& Carena *par.*3.*tit.*10.§.8.*n.* 38. Sed ſocium criminis fidem facere contra nominatos abſque tortura, & ſolo iuramento præſtito;& indicium facere maius, vel minus, pro perſonarum qualitate, & criminum circumſtantijs, affirmant Iacobus Symanchas *de cathol.inſtitut.tit.*53.*n.*38.Ioannes Royas *de hæret.par.*2.*aſſert.*7.*n.* 155.Pegna *in director. par.*3. *comment.*113.*verſ.Sed magis mihi placet*, Seraphinus Freitas *in addit.nouiſſ. ad tract. de Confeſſ.ſol licit. q.*4.*n.*42.*& ſeq.* Antonius de Bellis *lib.*1.*var.tract.q.*26.*n.*6.Diana *to.*5.*tr.*11.*reſ.*10.*n.*3.*ex par.*4.*tr.*6.*reſ.*10.*n.*3.Qui etiam affirmant,poſſe, & debere quandoque torqueri. Quod quando fieri debeat arbitrio Inquiſitoris relinquitur.

Vt ſocij criminis depoſitio, alijs indicijs adminiculata, faciat plenum indicium ad torturam, quid amplius debent Iudices diligenter animaduertere?

28 Reſp.Quod debent animaduertere primò, qualitatem perſonæ nominatæ, & ipſius ſocij criminis nominantis, & modum depoſitionis; itaut certò credant, nominatum eſſe delinquentem.Ità Maſcardus *lib.*1.*de probation.concluſ.*158.*n.*3.*& lib.*3. *concluſion.* 1311.*nu.*45. Menochius *de arbit. lib.*2. *caſu* 474.*n.*58.Farinacius *q.*43. *n.* 177. Caſtro Palaus *par.*1.*tr.*4.*diſp.*8. *punct.*9.*n.*7. Secundò,an inter ſocium criminis,& ab eo nominatum, adſit inimicitia,vel odium: quia inimicorum dictis nulla fides eſt adhibenda:facilè enim mentiuntur. Ità Giurba,qui alios latiſſimè cumulat *conſil. crim.*13. *n.*7. *verſ. Ad torturam*,Farinacius *q.*89.*nu.*102. Cantera *in ſuis quæſt. crim. c.*2.*de probat.per teſtes in rubr. de indicijs ad torturam,n.* 16.& alij communiter.Tertiò, conſiderare debent, an ſocius criminis aliquem nominet, ſpe gaudendi impunitate, conceſſa,vel à lege, vel ſpeciali Principis ædicto;quia tunc, eum falſa dicere, præſumi poteſt. Ità docent Farinacius *q.*43.*n.*192. Cyriacus *controu. foren. tom.*3.*controu.*488.*n.*47. Giurba *conſ.crim.*22.*n.*29. Riccius *in collect. p.* 8. *collect.* 1562.Carena *loc.cit. num.* 55. Quartò, quod ſicut dicta ſociorum criminis,nominatos modis ſupradictis afficiunt, ità, & eorum exculpatio multũ reis

reis prodesse debet: irà contra Menochium *de arbitr.Iud.casu* 474.*n*.13.dixerunt Farinacius *dicta q*.43.*n*.12.Præses Abauo *in tract.reorum*, *q*.19.*n*.16. Carena *vbi sup.n*.57.& alij.

Socius criminis in causa fidei quisnam dicitur?

29 RESp.dici primò,qui mandat, seu committit maleficium, vel sortilegium,vel aliud crimen: vt ex *c.Ita planè* 23.*qu*.4. Secundò, qui particeps est eiusdem maleficij,vel sortilegij,vel alterius criminis, vt notat Archidiaconus *in cap.Quicumque de hæreticis in 6. vers.Nec te moueat*. Tertiò, qui delinquentibus fauet; vt paret *in l.Quoniam liberi,C.de testibus*, & ibi Glossa, & Salycetus. Quartò,qui est criminis causa, vel occasio; vt qui aliquem induceret, ad maleficium, aut sortilegium faciendum:quia ei cooperaretur,ad illud crimen committendum,vt ibi notat idem Salycetus.

Mala fama, præbet ne indicium sufficiens,vt Inquisitores reum torquere possint?

30 RESp. Malam famam solam non esse indicium sufficiens, ad torquendum reum: quia multitudo hominum credula,facilè sequitur dictũ vnius:& quàm maximè proni sunt homines,ad malum suspicandum,credendum, & publicandum. Irà Glossa *in c. Qualiter,verb.Et famam de accusat.& cap.Cum in iuuentute, cum Glossa,verb. Sequitur de purgatione canonica*, Bartolus *in l.Milites,Cod.de quæst.* Panormitanus *c.1.num.vlt.de purgat.canon.* Anglus *tr.de malef.verbo Quod fama,nu.* 41.Eymericus *in direct.qu*.61.*nu*.8.Pegna ibi, *comment*.110.*vers.Primum ergo*,Clarus *§.fin.q*.21. *vers.Fama sola*, Giurba *consil. crimin*.43. *nu*.18. *&* 19. Carena *par*.3.*tit*.10.§.10.*n*.64. Castro Palaus *par*.1. *tr*.4.*disp*.8.*punct*.9. *nu*.9. Diana *to*.5.*tr*.11.*res*.13.*ex par*.4. *tr*. 6. *res*.13.& alij communiter.

Vt maleficus, vel sortilegus, vel quiuis alius de hæresi suspectus,ob malam famam torqueri possit, quæ requiruntur?

31 RESp.requiri,vt talis reus sit vilis, & infamatus, & quod mala fama non sit orta à maleuolis, aut leuibus hominibus,sed ab honestis,& fide dignis, & per testes idoneos probata, nec satis est,vt testes dicant; hanc esse publicam famam,nisi etiam rationem addant; qua id necessariò concludant. Irà Symanchas *tit*.65.*n*.37.Sanchez *cõsil.lib*.6.*c*.3.*dub*.15.*n*.19. Sylucster *verbo Indicium,qu*.4.*& eodem verbo*, Angelus *n*.4.Armilla *nu*.5. Tabiena *nu*.3. Sousa *in aphoris.inquis.lib*.2.*c*.39. *n*.59. Diana, & Pegna *loc.cit.*

Mala fama vehemens,est ne sufficiens indicium ad torturam absque alijs adminiculis?

32 RESp. quod Petrus Binsfeldius *in comment. de malef.& math. leg. 9.de indicijs*,§.6. & Petrus Caballus *in resol.crimin.cent*.1.*cas*.84.*nu*.14. existimant; malam famam vehementem de se sola non esse sufficiens indicium ad torturam. Sed communis sententia Doctorum est in contrarium: nempè famam vehementer malam sufficere ad torturam. Irà docent Farinacius *q*.47. *n*.18.Menochius *de præsumption. lib*.1. *q*.89.*n*.52.*& consil*.788.*n*.27. Miranda *de ordin.iudic.to*. 2.*q*.26.*ar*.5.*conclus*.1. Peguera *decis*.17.*n*.16. Aldouinus *consil*.26.*n*.2.Pegna *vbi sup*.Carena *par*.3. *tit*.10.§.10.*n*.75.Giurba *consil*.87.*n*.21. *& consil*.13.*n*.18.& alij.

Quonam modo Iudex agnoscere potest,malam famam esse vehementem?

33 RESp. Quod Iudex, vt agnoscat, malam famam esse vehementem non solum animaduertere debet, quod rumor de reo, per maiorem partem

Col-

Collegij,aut Viciniæ,vel Vniuersitatis, in quo ipse commoratur,sparsus fuerit. Sed animaduertenda est causa, vndè talis fama orta sit. Et ideò si fama ortum habuit à mille personis, & nulla apparet causa, vndè talis fama orta sit; non est vehemens,nec habenda in consideratione, nec est indicium ad torturam. Et similiter fama non dicitur vehemens, quando illa ortum habuit à personis inhonestis, & non fide dignis; & numerus aliorum testium bonorum minimè supplet illorum inhabilitatem in probatione famæ. Igitur tantum est dicere, famam vehementem facere indicium ad torturam, quantum dicere, famam adminiculatam,ad torturam indicium facere. Et consequenter supradictas sententias inter se non pugnare. Ità explicat Symanchas *tit. 65. nu. 37. malam famam vehementem esse sufficiẽs indicium ad torturam.* Ac etiam Pegna *par.3.direct̃or.cemment.* 110. *vers.Verũ hæc,& seq.* Cantera *in quæst.crimin. c.2. de probat.per testes,q.*1.*n.*2.Bertazolius *vol.* 1.*consil.*213.*n.*3.Pitignanus *in practic.crimin.par.3.c.7.in addit. lit.B.* Michael Zanardus *in direct. inquis. par.3. c.95.* Diana *to.5.tr.11.res.13.ex par.4. tr.6.res.13.*

Mala fama illius, qui ob alia crimina est malæ vitę, & deprauatis moribus præditus, est ne indicium sufficiens ad torturam?

34 RESp.affirmatiuè,qui enim deprauatos habent mores,facilius in errores, & hæreses incidũt, quàm alij qui rectam vitam ducunt: & præsertim in illis erroribus, qui oriuntur ex eo vitio,in quo sunt irretiti. Sic ad venerem multum procliues,facilius inducuntur,ad credendum,fornicationem simplicem non esse peccatum: Et ideò aduersus tales ob solam malam famã legitimè probatam, poterit Inquisitor, ad torturam procedere. Ità docent Pegna *par.3.comment.*110.*ver. Ad hæc sola fama,*& alij,quos ipse citat,Peguera *decis.*17.*nu.*13. Carena *par.3. tit.*10.§. 10.*n.*78.

Bona fama inquisiti, tollit ne indicium malæ famæ contra eundem?

35 RESp.Pegueram *in dicta decis.*17. *n.*13.Laurentium *decis.Auenionis* 20.*n.*13.opinari,bonam famam alicuius in genere tollere malam famam eiusdem in genere, & præsumptionem ex ea resultantem. Sed Gilhausen *in arbore Iud.c.6.p.5.n.*136. Farinacius *q.* 47.*nu.*193.Carena *loc.cit.nu.*78. & 81. docent opinionem magis probatam esse, quod non obstante probatione bonæ famæ in genere,non tolli malam famam in genere, sed aliqualiter tantum diminui. Et ità etiam asserit Bossius *de inquisit.nu.* 35. Et ideò non est inutilis probatio bonę famę,vt reus leuius torqueatur, vt ibidem notat Farinacius *n.* 192.Igitur probata bona fama in genere pro reo ex indicijs sufficientibus, etiam ipse torquendus est,quamuis leuius.Alias facillimè possent rei tormẽta euadere; vt cum nonnullis alijs Doctoribus notat Gilhausen. Probatio autem bonæ famæ in genere, non tollit indicia specialia contra reum existentia: vt probat Clarus *q.*60. *vers. Frequens etiam.* Et probatio malæ famæ in genere,auget suspicionem delicti ipsius inquisiti,dummodò sit in eodem genere delicti,iuxtà regulam: semèl malus semper præsumitur malus in eodem genere mali. Ità Farinacius *num.*199. Gilhausen *n.*143.Peguera *loc.cit.*Carena *n.*82.& alij.

Mala fama alicuius criminis, de quo reus alias fuit infamatus, est ne indicium ad torturam?

36 RESp.affirmatiuè; quia fama præcedens adiuncta posteriori, istã auget,& dum illa fortificatur nouo adminiculo præsenti, facit vehementem præsumptionem;itaut torqueri possit;vt docet Clarus *qu.*21. *nu.*1. Thomas del Bene *tom.*1.*de offic.inquis.dubit.*192.*sec.* 40.*petit.*3.*n.*3.

Mala

Mala fama quomodo probanda est;vt sit indicium sufficiens ad torturam?

37 RESp.probandam esse, primò per duos testes ad minus:vt docet Glossa *in cap.Deus omnipotens* 20.*q.*21. *& in l.*3.*§.Eiusdem,ff.de testibus*,Bartolus cum nonnullis alijs *in l.De minore*, *§.Plurium,ff.de quæstion. nu.* 19. Clarus *q.*6.*n.*12.Farinacius *q.*47.*n.*210. Carena *par.*3.*tit.*10.*n.*66. Secundò requiritur,vt dicti duo testes sint omni exceptione maiores: quia cum fama sit indicium valdè remotum; eius testes, vt fidem habeant, debent esse omni exceptione maiores. Ità cum Canonistis *in c. Qualiter* 24.*de accusat.*Mascardus *de probat.lib.*2.*conclus.*749.*n.*73. Miranda *q.*26.*n.*95.Farinacius,&Carena *locis citatis*,Diana *to.*5.*tr.*8. *res.* 13. *ex par.*4. *tr.*6.*res.*13.Tertiò,quod dicti testes nominent personas, à quibus delictum audierunt: quia cum fama,vt plurimū, ortum habeat ab incerto auctore:*c.Vestra de cohabit. Cler.* vt probet,necesse est, quod nominentur personæ, à quibus fama delicti sparsa, audita fuit. Ità Farinacius *q.*47.*nu.*229.*&* 330.Miranda *n.*98.Carena *n.*67.Diana *vbi supra*. Qui etiam docent personas nominatas debere esse bonæ opinionis, & famæ, qui deponere debēt, se audiuisse à maiori parte viciniæ, vel loci: quia multiplex rumor populi inducit famam: vt ait Glossa in *c. Cum in tua* 27. *ver.De plano,de sponsalibus*. Quartò, quod interrogari de quiditate famæ, debeant respondere,quid illa sit:quia nemo potest deponere de eo,quod ignorat. Verum sufficit rudis cognitio, iuxtà capacitatem testium, non enim tenentur respondere per terminos iuris. Ità Scaccia *de iudic.cap.*84.*n.*32.Carena *loc. cit. n.*72.& alij.

Mala fama, orta post carcerationem rei, si sufficienter probetur, est ne indicium sufficiens ad torturam?

38 Resp.negatiuè: quia tunc fama non præsumitur orta ex veritate delicti: sed ex illo actu carcerationis; quæ sicut nō est indicium ad torturam; ità neque fama, quæ ex ipsa orta est. Ità Giurba *consil.*91.*nu.*44. Carena *par.*3. *tit.*10.*§.* 10.*n.*73.& alij,quos ipse citat.

In delictis occultis, & difficilis probationis, sola fama facit ne indicium ad torturam?

39 RESp. affirmatiuè; & sic testatur Clarus *q.*21.*vers.Fama circa medium*,ità passim vidisse obseruari, & idem docent Farinacius *q.* 47. *num.* 11. Giurba *consil.*13. *nu.* 18. vbi alios citat Gilhausen *in arbore Iudic.c.*6.*p.*5.*n.*27. Peguera *decis.*17.*n.*17.Carena *vbi sup. nu.*77.Aduertendum verò est,an fama hæc ortum habuerit à maleuolis. Quo casu ait Carena *nu.*68. quod nihil probat. Sed contrarium affirmat Scaccia *dicto c.*84.*n.*31.

Si testis dicat se audiuisse: ità publicè dici;vel ità esse publicam vocem,& famam: est ne admittenda talis testificatio, vt sufficiens ad torturam?

40 RESp.Pegueram *decis.*17.*num.*25. Paulum Granatum *theor.*22. *n.* 6.Bursaum *lib.*1.*conclus.*90.*n.*6.& alios, quos citat Mascardus *de probat. lib.*1. *conclus.*496.*nu.*19.*& lib.*2. *conclus.*749. *n.*4.*&* 5. affirmare huiusmodi testificationem admittendam esse, vt sufficientem ad reum torquendum. Sed hæc sētentia intelligenda est, quando testes adducerent causas,& coniecturas verisimiles, ex quibus ortum habuit talis fama. Quia alias non probarent famā; dicendo tantùm,se ità publicè dici,audiuisse; vel sic esse publicam vocem,& famam. Et ideò Bartolus *in l.de minore,§.Plurium,nu.*12.& ibi Marsilius *nu.* 54.*in fin. ff. de quæst.* Nauarrus *in tractatu de fama,& infamia,cap.Non sunt audiendi* 2.*q.*3.*n.*13.*&* 14. Symancha *tit.*65. *n.*37. Miranda *de ordin.iudic.to.* 2.*qu.*26.*ar.*5. *conclus.* 2. Farinacius *vbi sup.* & alij docent: non satis esse, quod te-

teſtes dicant,ità eſſe publicam famam, niſi etiam rationem reddant; quare id neceſſariò concludant. Et ſi teſtes, etiã non interrogati, dum deponunt ſuper famam,debent exprimere cauſas,indicia,& coniecturas,quibus orta fuit fama,aliter non probant.Et ità etiam affirmant Carena *par.3.tit.*10.§.10.*n.67.* & alij.

Si teſtes,deponentes ſuper mala fama, eſſent diuerſi, in nominibus perſonarum, à quibus illam audiuiſſent, vel in tempore,& loco auditus;probarent ne contra reum?

41 RESP.Si vnus teſtis diceret ſe audiuiſſe, e.g. à Titio,& Seio; & alius à Marco,& Caio: & vnus diceret ſe audiuiſſe menſe Aprilis in platea:alter menſe Auguſti in Palatio N. probarent malam famam: quia eorum teſtificatio in eundem finem dirigitur & quamuis videantur teſtes ſingulares: tamen ſingularitas non obſtat probationi famæ, quæ non variatur, quoad ſubſtantiam; ſed tantum quoad circũſtantias accidentales. Ità colligitur ex *l.Ob carmen,* §. *fin. ff. de teſtibus,* & ità docent Bartolus in *l.de minore,*§.*Plurimum,n.*24.*ff.de quæſt.* Innocentius *in c. Qualiter,& quando.verb.Et famam de accuſation.*Pegna *in direct.par.3.comm.* 19.*verſ.Rurſus ſi teſtes,*Carena *n.69.*& alij. Similiter ſi teſtes non conueniant in cauſa ſcientiæ. Quia videlicet vnus dicit: Scio; quia ab eo audiui, vel audiui à talibus. Et alius dicit: Scio:quia ab hoc ortum eſt ſcandalum in vicinia. Tamen quia omnes iſtæ cauſæ in eundem finem diriguntur, verè probant famam, aut infamiam. Quia vt teſtes probent famã ſatis eſt,ſi dicãt, ſe audiuiſſe, aut à talibus,aut à talibus publicè dici. Ità cum Innocentio, & Pegna *verſic. Præterea loc.cit.*

42 Notandum etiam cum eodem Pegna: famam de aliquo in eo loco eſſe quærendam, in quo ille verſatur, vel verſatus eſt: iuxtà Textum *in l.De minore,*§.*Plurimum,ff.de quæſtionibus,* vbi dicitur: Cuius exiſtimationis quiſque in Ciuitate ſua eſt.

Fama,& vnicus teſtis, faciunt ne indicium ad torturam?

43 RESP.affirmatiuè;quia, vt ait Eymericus *in direct.par.3.qu.61. n.3.*vnus teſtis,& fama dicuntur, facere ſemiplenam probationem: & ideò dum ſimul concurrunt,pleniſſimum faciunt indicium ad torturam. Ità ſatis apertè probat Textus *in c. Præterea de teſtibus,* Gloſſa *in l. 3. verb. Conuictus, Cod. Ad legem Iuliam Maieſt.* vbi Cynus,Bartolus,Albericus,Baldi, Salycetus, & Doctores communiter; & probat plenè, & efficaciter Antonius Gomez *to. 3.variar.reſol.c.* 13,*nu.*7.*&* 10. Vndè ſi aliquis e.g. ab vno teſte viſus fuerit,imagines Sanctorum conculcaſſe, fregiſſe,aut deleuiſſe:ſimulque orta fuerit fama contra eum de hoc delicto, iſque coram fidei Iudicibus negaret; proculdubio ex dictis illius teſtis,& fama,torqueri poterit. Ac talis quidem doctrina, communis eſt, certiſſima, & tutiſſima: vt affirmant Eymericus *loc. cit.*& Pegna *par.3. comment.*110. *nu.*4.

Criminis confeſſio ipſius rei, extraiudicialis,eſt ne indicium ſufficiens ad torturam?

44 RESP. affirmatiuè, ſi in ipſa confeſſione quatuor circumſtantiæ concurrant,quarum prima eſt,quod talis confeſſio,ſit veriſimilis, quia nemo præſumitur falſo ſibi crimen imponere. Si autem veriſimilis non ſit, non eſt indicium ad torturam ſufficiens; quia quod inueriſimile eſt habet ſpeciem falſitatis. Secunda, quod confeſſio non ſit generalis, ſed ſpecialis criminis cõmiſſi cum expreſſione loci,& temporis. Tertia, quod non ſit facta iocosè, ſed ſeriò; neque calore iracundiæ: quia hæc nullam habere ſolet veritatem. Quarta, quod ſit plenè probata à duobus teſtibus: quia vnus teſtis deponens

de

externus fuit hæreticalis; & consequẽter examinandus à Iudice. Ità Albertinus *de agnoscend. assert. q. 36. circa finem*, Symanchas *de cathol. institut. titul.* 52. Pegna *par. 3. direct. comment.* 110. *in append. vers. Ad hæc si factum*, vbi ait. Quicunque se iactando, vel gloriãdo, vel referendo, dixit, se commisisse aliquid hæreticale; & per testes legitimos constiterit de eius confessione extraiudiciali; vocari potest à Iudice, & interrogari; & vbi expediens erit in carcerem mitti, & si neget, torqueri poterit ob illam confessionem. Hæc Pegna.

Ob confessionem criminis extraiudicialem, in tortura iterum confessã, & confirmatam, sed post torturam non ratificatam, potest ne quis ad pœnam ordinariam condemnari?

49 RESp. Quod Antonius Gomez *to. 3. variar. resol. n.* 8. *vers.* 2. refert aliquos Doctores existimasse: quãdo reus in tormento confitetur delictum, confessum extraiudicialiter, non requiri posteà aliam ratificationem. Quia sufficit illa confessio extraiudicialis, quæ præcessit, vt posteà plenè probet confessio, quæ sequitur in tormento; vt reus definitiuè condemnetur sine aliqua alia ratificatione; licet hæc alias semper regulariter requiratur. Sed hæc sententia in praxi obseruanda non est: quia nullo iure nititur; tum quia generaliter lex disponit: confessionem factam in tormentis, ratificãdam esse. Et tum quia, cùm confessio extraiudicialis iàm sit operata suum effectum; scilicet vt ex ea reus torqueri possit, non debet alium effectum operari; itaut non requiratur ratificatio. Ità docent Antonius Gomez *loc. cit.* Pegna *par. 3. comment.* 110. *in appẽdic. vers. Verum*, Martinus Becanus *in 2. 2. D. Thom. de iust. q. 67. & de iniust. Iudicis, q. 10. conclus. 2. nu.* 9. Petrus Caballus *in resol. crimin. cent. 1. cas.* 84. *n.* 6. Suarez *de pax. in praxi, tom. 1. par. 5. c.* 3. §. 12. *n.* 26. Diana *tom. 5. tr. 11. res.* 12. *ex p. 4. tr. 6. resol.* 12. & alij apud ipsum.

Variatio, vacillatio, vultus mutatio, mendacium, rei, dum ipse Iudici interroganti respondet, est ne indiciũ sufficiens ad torturam?

50 RESp. Quod sola variatio, aut vacillatio, vultus pallor, ac mendacium, non sunt indicia, quæ sufficiãt ad torturam: quia sæpè reis occurrũt, vel ob verecundiam, vel ob pœnæ timorem, vel ob doloris magnitudinem, vel ob futuræ infamiæ recordationem, vel ob Iudicis seueritatem. Ideò non probant indicium ad torturam, neque signum proximum delicti, sed tantum remotum. Ad torturam autem requiritur indicium vehemens, vrgens, & luce clarius. Et hanc sententiam vocat communem Carrerius *in pract. crimin. n.* 119. *vers. Quintum indicium.* Vbi asserit, solam variationem, aut mendacium, aut pallorem, titubationem, trepidationem, & similia, quæ coram Iudice fiunt, non facere indicium ad torturam, sed quandam suspicionem, cùm hoc sit indicium remotum. Idem docent Marsilius *in pract. crimin.* §. *Diligenter, & consil.* 51. Grammaticus *decis.* 34. Pegna *par. 3. comment.* 110. *versic. Quamobrem*, Castro Palaus *par. 1. tr. 4. disp. 8. punct. 9. nu.* 11. Diana *to. 5. tr. 11. res. 15. ex par. 4. tr. 6. res.* 15. & quamplures alij, quos ipsi citant.

51 Verùm si ipsa variatio, & mendaciũ, alio indicio adiuuetur, tunc erit sufficiens ad torturam. Ità Eymericus *in direct. par. 3. q. 61. n. 2. vers. Prima regula*, Farinacius *q. 52. nu.* 12. & 29. Iulius Clarus *in pract. §. fin. q.* 21. Zanardus *in direct. Theol. par. 3. cap.* 93. Lessius *lib. 2. c. 29. dub. 17. n.* 164. Sousa *in aphor. inquis. lib. 2. c. 39. nu.* 80. Miranda *in ordin. iudic. to. 2. q. 26. ar. 12. conclus.* 1. Cantera *in quæst. crim. c. 2. de probat. per testes, q. 1. n.* 20. & alij.

52 Giurba verò *in consil. crimin. consil.* 87. *n.* 26. & 27. cum multis alijs docet: mendacium super facto principali per se

se solum indicium esse ad torturam. Et multò magis, quando plura adsunt mẽdacia, quia vnum ab altero adminiculatur ad torturam.

53 Carena *par.3.tit.* 10.§. 14.*n.*98. existimat eum nonnullis alijs remittendũ esse prudentis Iudicis arbitrio: an, & quando ex variatione, & mendacijs rei oriatur indicium ad torturam, considerata qualitate rei, & mendacij: an scilicet sit circa substantialia, vel accidentalia; an reus incontinenti se correxerit, nec ne, & præcipuè an adsint alia adminicula.

Minæ faciendi maleficium alicui, sunt ne indicium ad torturam?

54 RESP. Si minæ sint plenè probatæ, & minans sit potens, & solitus eas exequi, & post eas intra breue tẽpus maleficium sequutum fuit: faciunt indicium ad torturam. Secus verò si huiusmodi minæ non habeant dictas qualitates, vel prolatæ sint ex iracundia, vel ex iactantia, aut ex inconsideratione: tunc non sunt indicium ad torturam; dummodò non adsint alia adminicula indicantia maleficium. Nã si hæc adessent; ex ipsis minis, & subsequuto maleficio, posset quis torqueri etiãsi nõ esset solitus ille eas exequi. Ità arg. *l. Metum, Cod. Quod metus causa*, Clarus §. *fin. q.*21. *vers. Minæ*, Præses Abauo *de reatibus, q.*19.*n.*49. Giurba *consil.*91. *n.* 34.*& seq.* Farinacius *q.* 50.*n.*7.*&* 9.*& cons.*102.*n.*44. Peguera *decis.*17.*n.*11.*ver. Vndè necessariò*, Martinus del Rio *lib.*5. *disquis. magic. sect.* 3. *vers. Sextum est indicium*, Carena *par.3.tit.*10.§. 13.& alij.

55 Limitanda tamen est hæc doctrina primò si offensus, haberet alios inimicos, præter minantem. Tunc enim debet Iudex, esse valdè circumspectus, & considerare; an fortè alius inimicus illum offenderit. Secundò, quando delictum non esset subsequutum incontinenti post minas, sed post notabile tempus, quod Iudicis arbitrio est decernendum; qui considerare debet qualitatem personarum; & an anteà habuerit opportunitatem delicti committendi: vt notat Farinacius *nu.*14. Tertiò, si minæ fuerunt ambiguæ, quæ possent, indicare vindictam legitimam via iuris. E.g. si dixerit, vlciscar; solues, pœnitebit te, non sic abibis, & similia. Et minator, solitus sit, via iuris se vlcisci. Verum si consueuit, se vindicare via facti, tunc hæc verba essent indicium ad torturam: vt ait Farinacius *nu.* 12. Quartò, considerare debet Iudex, an subsequutum delictum fuit specificè iuxtà ipsas minas. Nam si delictum fuit alterius speciei, nec continetur sub specie comminata, neque est gradus, seu præparatio ad illam; vt si minæ sint occidẽdi, & effectus sequutus fuit vulneratio: esset quidem gradus, ad minas occidendi: quia vulnera nequeunt ad certam mensuram dari. In hoc casu minæ essent indicium ad torturam. Secus autem si delictum sequutum esset alterius speciei; vt si minæ fuerunt vulnerandi, & delictum fuit furti. Ità Farinacius *n.*24. Quintò, si minæ non fuerunt absolutæ, sed conditionatæ. Nempè faciam tibi hoc, si egeris illud; tunc nihil operantur minæ, nisi conditione impleta: Farinacius *n.*32. Sextò, debẽt minæ probari per duos testes concordes in qualitate minarum, quamuis sint discordes in loco, & tempore. Farinacius *n.* 40. aliàs si essent omninò singulares, vel esset vnicus testis, minæ non facerent indicium ad torturam, sed tãtum ad inquisitionem faciendam. Septimò, si minæ fuerunt reuocatæ animo sedato, & reuocatio per testes probetur, Farinacius *nu.*27. Octauò, ad torturam sufficerent minæ, si persisteret ipsarum causa, nempè honor læsus, odiũ, vtilitas, aut quid simile, & minans habeat consuetudinem exequendi. Secus si causa defecisset: Farinacius *n.*30.36. *&* 39.& alij, quos ipse allegat.

Si penès sortilegum, vel lamiam inueniantur instrumenta magica, vel libri, sortilegia continentes, esset ne hoc indicium ad torturam?

Resp.

56 RESp. affirmatiuè; vt e.g. ſi inueniatur illa cum vnguentis, mẽbris humanis, imaginibus cereis tranfixis, & ſimilibus. Quia ſicut, ſi penès aliquem reperirentur inſtrumenta, apta ad monetas tondendas, vel falſificãdas, eſſet ille ſufficienter indiciatus ad torturam: vt docent Francus *deciſ.*440. Riccius *par.2. dec.*43. Giurba *conſ.*85. *nu.* 26. Nouarius *in ſuis collectis ſuper Pragm.Regni, collect.* 136.*nu.* 12. & alij communiter. Ità ſimiliter dicendum eſt de ſortilego, vel malefico, penès quem reperiuntur inſtrumenta magica. Ità Petrus Binsfeldius *in l. fin.Cod. de malef.& mathem. verſ.Octauum indicium*, Carena *par.2.tit.*12.§.21.*num.* 177. Qui refert ità fuiſſe deciſum à S. Romana Inquiſitione anno 1599. etiãſi nulla alia indicia adſint, hoc ſolum ſufficere ad torturam: vt teſtatur Genuenſis *in praxi Archiepiſc. Neapol. c.* 18.*n.*13.

57 Indicium etiam ad torturam eſt, ſi penès ſortilegum reperiantur libri ſortilegia continentes: vt Clauicula, quæ dicitur Salomonis, Almadel, centum Regum, opus Mathematicum, opera Petri de Abano, & ſimiles. Quia ex talium librorum retentione inſurgit hæreſis ſuſpicio: & ſi retentores ſint malæ vitæ, & malæ famæ, aut alias de hæreſi diffamati, ſunt de hæreſi vehementer ſuſpecti. Sic Symanchas *de cathol.inſtitut.tit.*38.*n.* 24. Zanchinus *tract.de hæreticis,c.*7.*n.*7. Petrus Binsfeldius *in comment. l.Culpa, Cod.de malef.& mathem.* Albertinus *tract. de agnoſcendis aſſertionibus cathol.qu.*28. *nu.*25.*&* 26. Pegna *par.2.direct.comment.*3. *verſ. An autem hæc ſuſpicio*. Martinus del Rio *lib.*5. *diſquiſ. magic. ſect.*17. Genuenſis *in praxi Archiep.Neap.c.*68.*nu.*12. Farinacius *de hæreſi,q.*180. *n.*28. & alij.

58 Notat autem Pegna, quod in hac librorum retentione habenda eſt ratio perſonarum, & librorum, & opus eſt, conſilio, & iudicio peritorum. Nàm fieri aliquando poteſt, vt abſque vlla hæreſis ſuſpicione, huiuſmodi libri penès aliquem reperiri poſſint. Vt ſi illos retinens ſit omninò imperitus, qui eos nec intelligat, nec legere ſciat. Vel ſi quis cum hæreditate, vel mercibus illos ſuſcepit occluſos, nec adhuc exoluit. Vel ſi libri, licet ab hæreticis ſint conſcripti, nihil tamen contra fidem contineant, ſed tantum, quæ ad grammaticam, vel medicinam, vel ad ſimiles profanas artes ſpectaret. Vel qui illos retineret, eſſet probatiſſimus vir, à quo procul omnis malitia abeſſe putaretur. Hęc Pegna: ex quibus verbis clarè patet, quod retinẽs dictos libros, non ſẽper eſt de hæreſi ſuſpectus, nec ſẽper talis retentio eſt indicium ad torturã.

Si huiuſmodi libros retineret aliquis Iudæus, eſſet ne etiam indicium ad torturam?

59 RESp. Quod quamuis talis prohibitio intelligenda ſit pro fidelibus baptizatis; quia iſti ſolum ſunt Eccleſiæ ſubiecti: tamen Iudæi, qui Chriſtianorum dominio ſubduntur, dictos libros retinentes, incidunt in eaſdem Chriſtianorum pœnas, & puniri debent ab Inquiſitoribus S.Officij, iuxtà Conſtitutionem Gregorij XIII. æditã anno 1581. quæ incipit: *Antiqua Iudæorum*. Vbi inter cauſas, & caſus in quibus Inquiſitores procedere poſſunt aduerſus Iudæos, recenſuit Pontifex quoque, retinentes libros prohibitos: vt refert Pegna *par.2.comment.*3. *verſ. Quare prudentiſſimè*. Et ità etiam docent Symanchas *de cathol. inſtitut. tit.* 35.*rubr.de Iudæis,nu.*11. Farinacius *de hæreſi,q.*180.*n.*10. CaſtroPalaus *par.*1. *tr.*4.*diſp.*8.*dub.*2.*n.*7.

Fuga malefici, aut ſortilegi, vel alterius delinquentis, eſt ne indicium ad torturam?

60 RESp. Aliquando eſſe indicium ad torturam; aliquando verò non. Nàm ſi fuga arripiatur antè accuſationem, vel antè tranſmiſſam inquiſitionem, eſt indicium ad torturam: quia præſumitur capta ob conſcientiam cri-

minis, & ob timorem accusationis, vel inquisitionis: vt docent Farinacius *de indicijs, & tortura, q.*48. Peguera *decis.* 17.*n.*31. Giurba *cons.*13.*n.*19. Binsfeldius *in l. fin. Cod. de malef. & mathem. vers. Septimum fuga*: & alij, quos citat, & sequitur Carena *par.*3. *tit.*10. §.11. *n.*83. Similiter fuga est indicium sufficiens ad torturam: si reus visus esset, exire fugiens, & pallens ab eo loco, in quo inuentus est aliquis maleficiatus, vel res malificiata; vt affirmant Martinus del Rio *lib.*5. *disquis. magic. sect.*4. *vers. Decimum*, Iulius Clarus *q.*21. *nu.* 38. Farinacius *de haeresi, q.*65. *n.*48.

61 Si verò fuga arripiatur post accusationem, vel inquisitionem, tunc non est indicium sufficiens ad torturam; nisi comitetur alijs adminiculis: Quia talis fuga non praesumitur capta, ob conscientiam delicti, sed ob timorem molestiarum, & vexationum, quae ex inquisitione, & carcere oriuntur. Ità Carena *ibidem, n.*84. Peguera *decis.*17.*n.*32. Giurba *n.*20. Mastrillus *decis.*296.*n.*230. *& seq.* Similiter non est indicium sufficiēs, quando assignari potest aliqua causa, saltem colorata illius fugae: vt affirmāt Peguera *loc. cit. n.*35. Farinacius *qu.*48. *n.*36. Carena *n.*86. & alij.

62 Fuga autem è carcere, etiam si solū sit attentata, animo non redeundi, nec accedendi ad Superiorem, vtique est indicium de delicto, sufficiens ad torturam; vt docent Sousa *in aphor. inquis. c.*26.*n.*34. Farinacius *qu.*30.*nu.*85. Diana *to.*5.*tr.*11.*res.*14. *ex par.*4. *tr.*6. *res.*14. & alij. Secus verò si quis è carcere arriperet fugam, cum protestatione accedendi ad Superiorem, & ad illum verè accederet; etiamsi carceres frangeret: quia non dicitur fugere, qui ad Superiorem vadit: ille enim dicitur fugitiuus, qui malitiosè fugit, *l. fugitiuus* 225. *ff. de verb. significat.* Recursus autem ad Superiorem non est vitiosus, cùm iura illum concedant: vt affirmat, & latissimè probat Mastrillus *dec.* 296. *n.*22. *&* 29. & Carena *n.*86.

63 Torqueri etiam potest, qui quomodocunque fugam arripuit, etiam post accusationem, & inquisitionem, si cum eius fuga coniungatur aliud indicium, nempè fama, communis suspicio, vel aliqua alia coniectura, seu praesumptio. Ità Iulius Clarus *qu.*21.*nu.*18. *pract.* §. *fin.* Gomez *tom.*3. *var. c.*13.*nu.*10. Mascardus *de probat. lib.*2. *conclus.*819.*nu.* 4. & alij.

64 Qui fugam arripuit, & citatus comparet, abstergit omnem suspicionem, vt notant supradicti Doctores, & multò magis si spontè reuertatur: quia ex spontanea comparitione purgatur praesumptio: vt probat Farinacius *qu.*48. *num.*48.

65 Qui quaeritur, vt iustè in carcerem tradatur, potest licitè fugere, sed non potest vim inferre ministris iustitiae, dū ipsum capere volunt. Quia iustè captus, potest fugere; vtitur enim iure suo: at non potest vim inferre captoribus, vel custodibus; quia ex parte ipsorum bellum est iustum, & iustè officium capturae exercent. Ità Sylvester *verb. Fugere, n.*1. Angelus *ibid. n.*2. Sanchez *consil. lib.*6. *cap.*4. *dub.*7. *n.*6.

Ex contumacia oritur ne indicium ad torturam contra delinquentem?

66 RESP. Quod Giurba *consil.*13.*nu.* 22. *&* 24. quem sequitur Bordonus *tom.*1.*c.*35.*n.*26. affirmat, contumaciam cum subsecuta sententia condemnationis, facere indicium ad torturam, quando inquisitus non probat suam innocentiam: sed Carena *par.*3. *tit.*10.§.17.*n.*117. ait; quod contumax quandocunque venerit, etiam si eius statua fuerit combusta, est audiendus, & admittendus, ad probandam suam innocentiam. Sed quamuis concludēter eam probauerit, adhuc ex contumacia sola, & sententia contra eum iuris ordine seruato, lata: esset arbitrio iudicātium torturae subijciendus. Quia nimirum eius contumacia, iuncta cum sententia, sufficienter praebet indicium ad torturam.

Dictum Daemonis per Exorcismos ex-

extortum,facit ne indicium ad torturam contra Lamiam, vel sortilegum,ab eo nominatum?

67 RESp. negatiuè; quia Dœmon est pater mendacij. Vndè Inquisitores cautissimè procedere debent ob assertiones exorcistarum. Nam in istis materijs Exorcistæ sæpè falluntur; & nisi signum aliquod efficax adducat, non est eis adhibenda fides. Ità docent Faber *in suo Codice Fabriano, lib.9.tit. de malef.& mathem.def.3.* Homobonus de Bonis *de casib.reseru.par.2.c.2.vers. Maleficum veneficium*, Carena *par. 2.tit.12.§.27.n.27.in fin.*

Depositiones de visu duarũ Lamiarũ, attestãtium, se vidisse inquisitam in earum conuentu dœmoniaco, faciunt ne indicium ad torturam?

68 RESp. negatiuè; quia Lamiæ deponentes de visu, possunt per illusionem diabolicam decipi; nam licet aliquandò verè ad ludum, & conuentum corporeliter transferantur à Dœmone: Tamen negari non potest, quin quandoque etiam decipiantur: & non corporaliter,sed per illusionem ipsius Dęmonis,in illo loco, seu conuentu, se esse, opinentur. Et sic earum depositio de visu potest esse falsa. Et ideò absurdum esset, dicere, quod ex talibus depositionibus oriatur indiciũ sufficiens ad torturam; cùm huiusmodi indicia esse debeant certa, & luce clariora,non autem dubia, & æquiuoca. Ità docent Symanchas *de cathol. instit. tit.37.de lamijs,n.14.* Sigismũdus Scaccia *de iudic.ciuil.crimin. & haret. lib.1. c.82.n.10.* Farinacius *de heresi,q.185.n. 151.ver. Aduerte tamen*, Castro Palaus *par.1.tr.4.disp.8.punct.16.§.5.n.2.* Tãnerus *tom.3.disp.4.q.5.dub. 2.* Layman *lib.3.sect.5.tr.6.c.15.n.8.* Diana *tom.5. tr.11.ref.30.ex par.4.tr.6. ref. 30.* Carena *par.2.tit.12.§.26.& 27.num.226. & 227.*

69 Contrarium sustinent Martinus del Rio *disquis.magic.lib.5.post sect.16. append.2.q.8.per totam*, Binsfeldius *de cõfessionibus sagarum, membr. 2. post conclus.6.dub.2.* Valentia *tom.3.disp.6.qu. 13.punct.4.§.2.& 3.* Qui affirmant ex huiusmodi depositionibus lamiarum oriri vrgentissimum indicium ad torturam. Sed non est recedendum à dicta negatiua sententia; dum illa in praxi seruatur in S.Officio, teste Carena, & Farinacio *vbi sup.* qui etiam referunt ità fuisse decretum à S.Romana,& Suprema Inquisitione. Et Scaccia *loc. cit.* attestatur:quendam ignarum Commissarium tormentis subiecisse quandam mulierem ex talibus depositionibus. Qui propterea ex decreto Supremę Inquisitionis, debitas pœnas luit. Addit etiam Scaccia *ibid.* depositiones dictarum lamiarum, neque sufficere, ad inquirendum: & ità fuisse à dicta Suprema S. Inquisitione decisum: vt refert Carena *dicto n.227.*

Sunt ne alia indicia ad torturam contra Lamias, Sortilegos, & alios de hæresi suspectos?

70 RESp.affirmatiuè, & primò est indicium ad torturam, si penès lamiam,vel sortilegum,reperiatur Chirographum obligationis, inter se, & Diabolum: vt notant Zangerius *in tr. de quæst.& tortura,c.2.n.200.* Faber *in suo Cod. Fabriano, tit.de malef. & mathem.lib.9.definit.vers.Sed si quod*, Carena *par.2.tit.12.§.23.n.198.* Secundò, si lamia, tangendo aliquem, statim ille, vel moriatur, vel afficiatur aliquo morbo. Ità Faber,& Carena *loc.cit.* Tertiò, si saga, seu lamia loquatur cum Dœmone, & astantes audiant, sed non videant Dœmonem respondentem:vt ait Ludouicus Gilhausenius *in arbore Iudic.crimin.c.6.par.7.sect.2.nu.106.* Carena *nu.195.* Quartò, si quis se offerat, docere incantationes ad alios: ità Gilhausenius *ibid.n.103.* Carena *nu.197.* Quintò, inducitur hoc indicium ad torturam contra Iudices, qui negligunt punire maleficos, ad quos puniendos te-

tenentur ex iustitia ratione officij: vt ex argumento *c. Qui potest 23. q. 3. & c. Negligente 2. qu. 7.* & docent Symanchas *in praxi, tit.* 15. Capycius *decis.* 110. *nu.* 67. Martinus del Rio *lib. 5. disquis. magic. sect. 4. n.* 1. & alij. Sextò, est indicium contra habitantes in domo, si in ea inueniatur maleficio læsus, vel occisus aliquis, & constet non potuisse ab alijs occidi. Quia delictum, in domo factum, præsumitur factum ab existentibus in domo: vt notat Nouellus *in pract. crimina.* 102. & 108. Farinacius *de indicijs, & tort. n.* 98. Miranda *q.* 26. *n.* 174. Carena *par. 3. tit.* 10. *n.* 18. Sicut etiam res furto sublata, inuenta in domo alicuius malæ famæ, facit indicium ad torturam; nisi ille probet, ab alio talem rem habuisse; vt inquit Clarus *q.* 21. *nu.* 30. Septimò, indicium ad torturam est, si quis visus esset fugiens, & pallex exire de loco, in quo inuentus est aliquis læsus à maleficio, vel res maleficiata; vt probat Martinus del Rio *loc. cit. vers. Decimum*, Farinacius *q.* 50. *n.* 55. Octauò, si quis inuentus esset cum instrumentis maleficij, vel sortilegij, & in loco delicti, vel valdè propinquo, & quasi contiguo: hoc indicium est valdè proximum, nec indiget alio adminiculo ad torturam: quia concurrunt duo indicia, nempè instrumentum, & locus. Si verò esset inuentus sine instrumentis; tunc opus est ad torturam, vt concurrant aliæ præsumptiones. Ità Farinacius *loc. cit. nu.* 33. Martinus del Rio *ibid. vers. Decimumsextum.* Nonò, spontè patrocinari maleficis, & contédere, non esse credendum ad ea, quę de illis certò narrantur, sed vana esse, ac leuia; est indicium ad torturam: Martinus del Rio *vers. Secundum est.* Decimò defendere errores sortilegi, vel hæretici; vt Aduocati, & Notarij, qui scienter, & spontè, & à Iudice non deputati, sua defensione Iudicis officium impediunt: indicium etiam est ad torturam: vt colligitur *ex cap. Accusatus, §. vlt. de hæreticis in 6.* Vndecimò, huiusmodi delinquentes fauere, receptare, abscondere, si scienter hoc fecerint, vel non vi coacti: est similiter ad torturam indicium: vt ait Turrecremata *2. par. summ. de Eccles. lib. 4. c.* 20. Martinus del Rio *vers. Tertium, & seq.* Duodecimò, non denunciare maleficum, vel sortilegum de hæresi suspectum Iudicibus: nam qui hoc non faceret, meritò præsumeretur socius criminis: argumento fautorum, & receptatorum. Ità dictus Martinus *vers. Sextum tenentur omnes.*

Leuia indicia contra reum, sufficiunt ne ad illum torquendum?

71 Resp. negatiuè, quia cùm tortura sit damnum irreparabile, & graue, non est inferenda, nisi præcedétibus indicijs grauibus, & vrgentibus, ac legitimè probatis; itaut sola rei confessio deesse, videatur: vt patet ex *l. prima, ff. de quæst. & ex l. Milites, §. Oportet, & l. Cum cognitionaliter, Cod. eodem tit.* & ità etiam docent Sousa *in aphorism. inquis. lib. 2. c. 39. n.* 9. Sanctarellus *de hæresi, c. 41. dub. 1. n.* 1. Symanchas *in Enchirid. tit.* 52. *n.* 5. Diana *tom. 5. tr. 11. res. 2. n. 2. ex par. 4. tr. 6. res.* 2. Pegna *par. 3. commen.* 110. *n. 6. in fin.* vbi ait. Ex leuibus autem indicijs, quemadmodum nemo capiendus est in hoc crimine, neç in carcerem mittendus, iuxtà veriorem sententiam: ità nemo est torquendus.

Conuersatio cum hominibus infamatis de eodem genere delicti; est ne indicium ad torturam?

72 Resp. negatiuè, quia talis conuersatio est indicium valdè generale, & remotùm, tendens potius ad diffamationem, quàm vt per se sit indicium delicti sufficiens ad torturam. Ità docet Martinus del Rio *loc. cit. nu.* 11. Verum si talis conuersatio esset cum hæreticis; dicendum est cum Carena *par. 2. tit. 4. §. 7. nu.* 68. quod aliquandò est indicium vehemens, sufficiens ad torturam contra conuersantem: vt etiá affirmant Royas *in tract. de hæret. par. 2. n.* 77. Eymericus *in direct. par. 2. q.* 56 *nu.* 8. Pegna *comment.* 81. *litt. D.* Farinacius

cius *de hereſi,q.*182. *nu.*172. & alij.Et aliquandò eſt indicium leue: & ideò conſideranda eſt qualitas perſonarum, loci, temporis, & aliarum circumſtantiarum: prout dixerunt Locatus *in Iudic.in verbo Credentes, n.*2. Symanchas *de cathol.inſtitut.tit.*11.*nu.*9. & Farinacius *loc.cit.n.*166.

Qui commiſſo maleficio confeſtim inſtat inquiri contra maleficum, quando ad eum hoc non pertinet, dat ne indicium aliquod,eum commiſiſſe delictum illud?

73 Reſp. Si quis commiſſo maleficio, ne ſibi imputetur, confeſtim veniat ad Tribunal S. Officij, & ſollicitet inquiri,& procedi contra delinquentem; cum hoc non pertineat ad eum,ſollicitare,dat indicium inquirendi contra ipſum,non autem ad torturã: quia hæc ingeſtio, & ſedulitas inſtantię ſuſpectum illum reddit de patrato maleficio, non verò ſufficienter indiciatũ: vt exemplis oſtendit Marſilius *in prac. crimin.n.*150.*§.Diligenter*, & Nouellus *in pract.crim.n.*110.

Conſuetudo alicuius peccati, quodnam indicium eſt?

74 Reſp. eſſe ſolum indicium ad inquirendum, non ad torturam, e.g.Si quis conſueuerit frequenter peierare, vel blaſphemare, vel obſceniſſima verba proferre, aut Dœmonem ſępè nominare,& imprecãdo dicere. Rapiat te Diabolus: Exeas indè in nomine Diaboli, & ſimilia. Quia hoc indicium ad malam famam reducitur, vt notat Martinus del Rio *lib.*5. *diſquiſit. magic.ſect.*4.*n.*10.Binsfeldius *comment. in l.fin.verſ.Vndecimum*: & fama ſola ſine alijs adminiculis non facit indiciũ ad torturam: vt afferunt Clarus *qu.*21. *verſ. Fama ſola*, Giurba *conſil.crimin. conſ.*43.*nu.*18.& 19. Torreblanca *de magia,lib.*3.*c.*17.*n.*4. Carena *par.*3.*tit.* 10.*§.*10.*n.*64.& alij,quos ipſe citat.

Malum nomen alicuius, & mala illius phiſiognomia, eſt ne indicium alicuius delicti?

75 Reſp.eſſe indicium,ſed leue:quia malum nomen ob malos mores non eſt ſufficiens ad probandum ſpeciale aliquod delictum; quod nomen illud ſignificat: & ſimiliter mala phiſiognomia, quamuis ſoleant malefici, ac ſortilegi vultum deformem, atq; terribilem habere:quia ſicut tractantes venenum argenti viui, efficiuntur tremuli,ac pallidi: ità tractantes cum Dęmonibus, deformes, & horribiles redduntur: vt notant Eymericus *par.*3.*direct.tit.De ſignis exterioribus Negromãtici*, Carena *par.*2. *tit.*12.*§.*21. *nu.*181. Hæc autem indicia dicuntur leuia, & non ſufficiunt ad torturam: quia ſunt inanes præſumptiones, & potius probant, aliquem eſſe malum hominem in genere,quàm maleficum,aut ſortilegum. Et ità ſentiunt dicti Doctores, & Binsfeldius *in comment. legis finalis, verſ. Vndecimum, nu.*13. Martinus del Rio *lib.*5.*diſquiſ.magic.ſect.*4.*verſ.Vigeſimum.*

Origo ex mala patria,in qua ſint multi ſortilegi, & natus ex malefica matre, quodnam indicium eſt?

76 Reſp. Eſſe ſimiliter leue inſufficiens ad torturam, quia ex hoc nimis generalis ſuſpicio deducitur: vt docet Symanchas *de cathol.inſtitut.cap.* 30.*n.*8.& 9.Martinus delRio *ibidem, verſ. Vigeſimum ſecundum.* Leue etiam indicium eſt: ſi quis natus ſit,ex matre malefica, ſeu ſaga, quamuis talis fuerit etiam eius auia, vel ab iſtis parentibus educatus fuerit. Quia licet indicium hoc ſit maius ſupradicto de patria,quia eſt periculoſius, vt patet experientia: Tamen leue ęſtimatur,& inſufficiens ad torturam: quia eſt incertum, niſi alijs vehementibus præſumptionibus iuuetur. Ità docent Martinus del Rio *ibid.* Bodinus *lib.vlt. c.*4. Binsfeldius *loc.cit. n.*15.Carena *vbi ſup. n.*183.

Stigma,

Stigma, seu signum, quod Diabolus suis maleficis, & lamijs, solet in aliqua parte corporis imprimere, quodnam indicium est?

77 RESP. Quod quamuis Lambertus Dunæus in *Dialogo de fortiarijs*, & Ioannes Bondino *lib. 2. Dæmonomaniæ, c.4. & lib.4.c.4.* hoc indicium approbent, vt indicans seruitutem, & societatem cum Dæmone. Tamen Martinus del Rio *vers. Vigesimo octauò*, & Binsfeldius *vers.* 14. leue illud existimant; quia non est in omnibus vna, & eadem forma stigmatis, & signi, nec in eadem parte corporis. In virorum enim corpore sæpè imprimitur, sub labijs, sub axillis, in humeris, in brachijs; & in fœminis etiam in mammis, & mulieribus locis. Et ideò incertum est indicium, & consequenter leue, & ad torturam insufficiens: quia indicia ad torturam esse debent certa, legitima, & à iure canonizata, vt notat Carena *par. 3. tit. 10. n.* 184.

Muliercula, quæ vel ratione amoris, aut odij, vel ratione commodi, & vtilitatis causam habuit efficiêdi alicui maleficium; talis causa est ne indicium commissi delicti?

78 RESP. Quod priùs constare debet de maleficio, & de corpore delicti. Deindè, quia causa dicitur illa, propter quam aliquid fit. Si ergò muliercula ista, de maleficio inquisita, de sui natura inclinat ad illam causam, ob quam deliquisse imputatur: nempè in causa amoris, si probetur eam esse libidinosam: in causa odij, eam esse nimis vindicatiuam: & in causa cupiditatis, eam esse valdè pecuniæ auidã, & auaram: tunc hoc esset commissi delicti, ac maleficij indicium; & eo magis si alius non imputaretur de tali delicto, vel habuisse causam illud committendi. Ità docent Franciscus Cason *de indic. tr. 2. c.3. n.5. &* 11. Soccinus *cons.* 54. *circa fin. lib. 3.* Baldus *consil. 427. n.5. in vltim. vol.* Farinacius *de indicijs, & tortura, q.52. nu.* 147. Causa verò huius delicti probanda est in specie, non autem in genere: quia testes deponentes in genere, & non in specie, non probant: vt docent Doctores *in cap. Cum oporteat de accusat.* & dictus Cason *loc. cit. c. 2. n. 5. & 6.* Farinacius *n.* 151. qui etiam affirmant: vt causa delicti faciat contra reum indicium, debere esse grauem, & non leuem, ac verisimilem: quia nemo præsumitur, ex leui causa delictum graue commisisse: vt ait Mascardus *de probat. lib. 2. conclus.* 904. *n.* 21. & requiritur etiam, vt reus sit malę famę, vel aliquid aliud concurrat; vt notant Farinacius *n.* 153. Martinus del Rio *lib. 5. disquis. magic. sect. 4. vers. Decimum octauum*, Carena *par. 2. tit. 12. §. 2. num.* 185.

Inuentio maleficæ in loco infanticidij, vel alterius maleficij, est ne indiciũ sufficiens ad torturam?

79 RESP. Quod sola inuentio maleficæ in loco maleficij, de se non est sufficiens indicium ad torturam, nisi alia concurrant, & præcipuè mala fama, quod sit solita, similia committere; aut aliud indicium interueniat: tunc erit indicium ad torturam. Alias erit solum quædam præsumptio, sufficiens ad inquirendum, & ad capturam, non autem ad torquendum. Ità Blanchus *in practica criminali de indicijs, num.* 301. *vers. Indicium hoc*, Carrerius *in practic. crimin. in 2. tract. de indicijs, & tortura in tertiodecimò indicio, n.* 11. *&* 13. Menochius *de præsumpt. lib. 1. q. 89. n.* 100. Farinacius *de indicijs, q. 52. n.* 137. Verum si inueniatur in loco delicti, vel loco propinquo cum instrumentis maleficij, posset torqueri: quia tunc concurrunt duo indicia, nempè locus, & instrumenta; & esset indicium valdè proximum: vt ait Martinus del Rio *lib. 5. sect. 4. vers. Decimum sextum.*

Malefica, vel sortilegus, sæpè post sui diffamationẽ, vel complicis capturam,

ram, habitationem mutans, eſt ne indicium ad torturam?

80 RESP.ſimiliter, vt ſuprà, negatiuè, niſi accedant alia indicia; & eo magis ſi probet, iuxtam cauſam migrandi habuiſſe de loco in locum. Ità docet Martinus del Rio *loc. cit. verſic. Vigeſimumſextum*, Carena *par. 2. titul. 12. n. 183.*

Malefica, vel ſortilegus vtens quadam ſanctitatis oſtentatione externa, eſt ne indicium ſui delicti, & ad torturam?

81 RESP. Quod quamuis malefici, & ſortilegi vti ſoleant quadam ſingularitate, & ſanctitatis oſtentatione, nimirum veſtitu aſpero, diuturna in Templo mora, & ſimilibus: tamen hoc eſt indicium valdè leue, & remotum, & potius probans hypocriſim, quam maleficium, aut ſortilegium. Ità Binsfeldius *in commen. l. finalis, verſ.* 17. Carena *loc. cit. n.* 184. Martinus del Rio *verſic. Vigeſimumprimum.*

Si cadauer ex maleficio occiſi, coram malefico homicida, ſanguinem emittere, incipiat, vel ex naribus, vel ex ore, aut ex alia corporis parte, eſt ne ſufficiens indicium ad torturam ipſius malefici?

82 RESP. Nonnullos Doctores affirmare, hoc eſſe indicium magnum, verum, credibile, & proximum: Tum ob experientiam, quæ eſt rerum magiſtra, *cap. Cum ſit de elect. in 6.* tum etiam à communiter accidentibus: *leg. Neque natales, Cod. de probat. cap. Si Iudæos extra de iudic.* Referunt enim Parides de Put. *in tract. de ſyndic. in verb. Tortura. c. 3. n. 19. verſ. Si occiſus exhibeatur*; Marſilius *in pract. §. Diligenter, num.* 181. *verſ. Et memini me alias*, Boerius Blanchus *de indic. ad l. fin. ff. de quæſt. n.* 408. Carrerius *in pract. in 2. tr. de indic. & tortur. in 27. indicio, num. 2.* Nouellus *in pract. crimin. n.* 94. *& in regula* 184. incip. *Sanguis interfecti*, & alij, certum eſſe: per præſentiam occiſoris, cadauer, vel ex vulnere, vel ex naribus, aut ex ore, ſanguinem emittere: & quod iſta ſanguinis emiſſio non prouenit ob incantationem, ſeu ſortilegiū; ſed eſt quodam à natura inſitum; de quo ratio reddi non poteſt, vt ait præcipuè Boerius. Et Nouellus *in dicta regula* 184. teſtatur: hoc eueniſſe in Ciuit. Venetiarum; dum eſſet Aſſeſſor Clariſſimi D. Federici Raynerij anno 1531. Et idem accidiſſe in multis Italiæ locis. Item Nicolaus Florentinus *ſerm. 5. tract. 1. c. 6.* relatus ab Antonio Gomez *tom. 3. variar. reſol. c. 13. de tortura reorum, n.* 15. etiam teſtatur: quòd ſuo tempore, occiſi cadauer ſanguinem emanauit in præſentia interfœtoris: & ex hoc fuit captus, & tortus, & confeſſus eſt delictum, & diffinitiuè condemnatus. Ledeſma quoque refert anno 1546. vidiſſe proceſſum originaliter, in quo duo interfectores coram occiſo poſiti, ex eius cadauere ſanguis effluxit: & torti, ac confeſſi, fuerunt ad mortis pœnam condemnati. Ex his ergo caſibus, & alijs relatis à Carena *par. 2. tit. 12. §. 22. nu.* 188. & ex Doctorum auctoritatibus nonnulli exiſtimant: ſāguinem emiſſum ab occiſi cadauere coram occiſore, eſſe grauiſſimum indicium contra occiſorem, & ſufficiens, ad illum torquendum.

83 Sed his non obſtantibus Antonius Gomez *tom. 3. variar. reſol. c. 13. de tortura reorum*, Martinus del Rio *lib. 5. diſquiſ. magic. q. 5. ſect. 4. num.* 20. Ioannes Zangerius *de indicijs, & tortura, c. 2. n.* 160. Ludouicus Gilhauſen. *in ſuo arbore iudiciali criminali, c. 6. p. 7. de quæſt. & tortura, ſect. 2. n.* 78. *&* 79. Gothofredus Abauo *in ſuo tract. de reatibus, q.* 19. *n.* 54. Matthæus Stephanus *in ſuis quatuor centurijs, quæſt. iuris, centur. 4. q.* 17. Farinacius *de indicijs, q.* 52. *n.* 156. & alij Doctores docent, verius eſſe affirmare: talem effuſionem ſanguinis, de ſe tantùm, minimè ſufficere ad torturam: & ità in praxi eſſe ſeruandum. Tum

quia hoc indicium est nobis incertissimum, & ex causis nobis incognitis, & valdè remotis proueniens. Tum quia tortura est actus grauissimi praeiudicij, & stante incertitudine, sanctius est, nocentem impunitum relinquere, quàm innocentem condemnare, *l. Absentem, ff. de poenis*. Et tum etiam, quia licet indicia sint arbitraria, debent nobis, esse certa, & à iure approbata. Sed istud indicium nullo iure, vel causa, iuridicè concludente, nobis constat. Ergo reus non est ex tali indicio torquendus. Et Carena *par. 2. tit. 12. nu. 192.* refert ita fuisse consultũ, & iudicatum à D. Consaluo Salamanca in Senato Mediolanensi 28. Februarij *1636.* in contingenti casu.

84 Notat verò Marsilius *in pract. §. Diligenter, n. 181. in fine*, quod ipse fidem non praestitit huic indicio, cùm nullo iure probetur: sed alijs superuenientibus indicijs, talem reum posteà capi fecit, & ei tortura illata, confessus fuit. Vndè fama concurrente, minis, inimicitia, aut alio adminiculo, tunc talis sãguinis effusio indicium erit ad torturã. Quod etiam omnes supradicti Doctores approbant. Quando enim alia adsunt indicia vrgentia, in hoc casu vtiq; poterit Iudex, contra reum ad torturã deuenire. Et vt ait Carena *nu. 193.* aliquandò etiam pro qualitate indiciorũ illum condemnare. Si verò nulla alia adsint indicia, sanguinis effusio è cadauere solũ sufficiens erit, ad inquirendũ contra reum, vt *n. 192.* ait Carena. Nũquam verò erit indicium innocentiae, si ad praesentiam praetensi rei, sanguis è cadauere non exierit.

Potens impedire maleficium, & non impediens, est ne indicium ad torturam?

85 RESP. Quod si quis tenebatur solum ex charitate impedire, & non impediuit: & non adest alia coniectura indicans illius cooperationem, circa maleficium, hoc indicium non est sufficiens ad torturam: secus verò si tenebatur ex officio impedire, & non impediuit: arg. *c. Qui potest 23. q. 3. cap. Negligere 2. q. 7.* & ità docent Symanchas *in praxi, tit. 15. dec. 130. n. 7.* Martinus del Rio *lib. 5. disquis. magic. sect. 4. num. 1.*

Sine legitimis indicijs, potest ne quis aliquandò torqueri?

86 RESP. Certum esse, indicia debere omninò torturam praecedere, in quibuscunque casibus, etiam atrocissimis, & difficillimae probationis, vt suprà dictum est, probatque Farinacius *q. 37. n. 79. & seq.* In aliquibus verò casibus dari potest tortura, non ad eruendam veritatem commissi delicti, nam tunc requiruntur indicia, sed ob aliquã aliam iustam causam. Et primò, quandò reus non vult, respondere Iudici interroganti: tunc dari potest tortura, ad extorquendam responsionem: vt docet Baldus *in l. Accusationem post n. 11. Cod. Qui accusare non poss.* Brunus *in tract. de indicijs, q. 5. n. 4.* Carauita *ritu 259. n. 14.* Miranda *in ordin. iudic. to. 2. qu. 26. ar. 4. conclus. 5.* Gomez *tom. 3. variar. c. 12. n. 5.* Clarus *lib. 5. §. fin. q. 45.* Sousa *in aphoris. inquis. lib. 2. c. 39. n. 48.* Vmbertus Locatus *in praxi inquis. verb. Tortura, §. Et scias etiam,* Carena *par. 3. tit. 10. §. 18. nu. 119.* & alij, quos allegat, & sequitur Diana *tom. 5. tr. 11. res. 34. ex par. 4. tr. 6. res. 34.* Secundò, quãdo reus est assassinus, & aliquem occidit, & inter ipsum, & occisum, nulla aderat inimicitia, nec occisionis causa, potest torqueri, vti mandatarius, ad sciendum mandantem. Ità Farinacius *q. 37. n. 154.* Paulus I.C. *in l. Et si certus, ff. ad Syllan.* Carena *n. 120.* Tertiò, potest torqueri Bannitus ad mortem damnatus; vt interrogetur in tortura super alijs criminum socijs, & receptatoribus, vt ait Carena *n. 121.* Quartò, potest torqueri Custos bonorum, super furto bonorum, quorum erat Custos: vt affirmat Farinacius *in dicta q. 37. nu. 159. & seq.* Quintò, potest torqueri reus confessus, & conuictus, ad extorquendum compli-

plices. Ità adest decretum Pij V. sub die 28. Iulij anno 1569. his verbis: *Inhærendo decretis factis per felicem recordationem Pauli IV Sanctissimus Dominus noster Pius V. decreuit: omnes, & quoscumque reos conuictos, & confessos de hæresi, pro vlteriori veritate habenda, & super complicibus, fore torquendos, arbitrio iudicum*: Sic Pius; vt refert Diana *tom. 5. tr. 11. res. 27. n. 2. in fin. ex par. 4. tr. 6. res. 27.* Sextò, torqueri potest, qui ne de commisso delicto puniatur, furiosum, vel fatuum, se esse simulat. Vt Iudex agnoscat, an verè talis sit. Ità ait Carena *loc. cit. n. 119.* decreuisse Senatũ Sabaudiæ *lib. 9. sui Cod. tit. 21. def. 1.*

CAPVT XXIII.

De Tortura Sortilegi, & de hæresi suspecti.

Quid est tortura, & quando inferenda?

1 RESp. Quod tortura est corporis cruciatus ad veritatem eruendam, seu detegendam, vt aiunt Abbas *c. Cum in contemplatione de regulis iuris*, Gilhausen. *in arbore iudic. crimin. c. 6. §. 7. n. 1.* Sousa *in aphoris. inquis. lib. 2. c. 30. n. 2.* & alij communiter. Tortura autẽ non est inferenda in hoc S. Tribunali priusquam de dicto, aut de facto hæreticali constiterit: quia non tam infertur ad inuestigandum dictum, vel factũ, quàm ad detegendam veritatem ex ore ipsiusmet delinquentis. Nam delictum constare debet per semiplenam probationem, & per sufficiẽs indicium; vt tortura infligi possit: vt docent Frãciscus Brunus *tract. de indic. & tortur. par. 2. q. 5. n. 10.* Clarus *in pract. crimin. §. fin. q. 64. vers. Debet autem Iudex*, Pegna *par. 3. comment. 110. vers. Primum ergo*: & cæteri omnes. Ad torturam autem non est deueniendũ, quando absq; illa, plenè probari potest delictum: quia vt cum nonnullis Doctoribus probat Pegna *ibid. vers. Rursus*; ad torturam non deuenitur, nisi in defectum aliarũ probationum: est enim ipsa subsidium quodam extremum, ad inueniendam veritatem. Vndè potius in delictis occultis, & difficilis probationis: quàm in claris, & manifestis tortura infertur: vt patet ex *l. vlt. Cod. de quæstionibus*. Et ideò quia crimen hæreticale, vt plurimum fit occultè, & in intellectu consistit; in eo frequenter illa locum habet: vt intelligatur, quid reus credat.

2 Verum priusquam ad illam deueniatur, necessariò indicia sufficientia præcedere oportet. Regula enim communis est: non esse à tortura inchoandum, *l. 1. ff. de quæstionibus*. Et hæc est sententia communis: vt testatur Iulius Clarus *vbi sup. vers. Dixi etiam*. Indicia autem probata esse debent, ac etiam legitima, & à iure recepta, vel saltem à communi Doctorum voto: vt tradunt Eymericus *3. par. in tertiò modo terminandi processum fidei*, & ibi Pegna, Marsilius *in pract. crimin. §. Diligenter, & in l. 1. §. Item, ff. de quæst.* Bartolus *in l. fin. n. 7. ff. de quæst.* & plenissimè probat Iulius Clarus *in pract. crimin. §. final. q. 22.*

Episcopus sine Inquisitore, vel Inquisitor sine Episcopo Diœcesano, potest ne reum ad torturam exponere?

3 RESp. negatiuè; sed vterque interuenire debet, si commodè esse potest, ad illum condemnandum, vt torqueatur: iuxtà expresse præceptũ *in cap. Multorum de hæreticis in Clement.* his verbis; *Tormentis exponere reos, aut ad sententiam procedere contra eum, Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Episcopo Diœcesano, aut eius Officiali, vel Episcopalis capituli Sede vacante super hoc delegato: si sui ad inuicem copiam habere valeant intra octo dierum spatium, postquam se inuicem requisierint, non valebit. Et si secus præsumptum fuerit, nullum sit, & irritum ipso iure.* Vndè patet, quòd si Episcopus sine Inquisitore, vel Inquisitor sine Episcopo loci,

reum torqueret: & ille in tortura delictum fateretur, talis confessio ei nocere non debet: etiamsi fuerit ratificata, quia est omninò nulla. Ità quoque docent Eymericus *par. 3. direct. qu. 47. & 61.* Pegna *comment. 110.* Farinacius *qu. 186. n. 67.* Diana *tom. 5. tr. 11. ref. 17. ex par. 4. tr. 6. ref. 17.* & alij.

In causis Lamiarum possunt ne procedere Inquisitores sine Episcopis Diœcesanis contra eas ad torturã?

4 RESp. affirmatiuè, ex Constitutione Alexandri Papæ, quæ refertur à Pegna *in addit. ad Lucernam Inquisitorum in tract. de strigibus.* Vbi inter alia ait Pontifex: *Committimus, & mandamus; vt etiam soli* (idest Inquisitores) *honesto tamen comitatu, per vos eligendo, associati, contra easdem* (idest Lamias) *vtriusque sexus personas, diligenter inquiratis, easque iustitia mediante puniatis, & compescatis. Et vt melius commissionem huiusmodi exequi possitis contra illas, vobis plenam, & omnimodam hariũ serie concedimus facultatem. Non obstãtibus, &c.* Ipse autem Pegna *loc. cit.* notat: tutius quidem esse, ac decentius: vt Inquisitores perindè in causis Lamiarum, ac in causis hæreticorum procedant, & processus conficiant, requisitis Diœcesanis, secundum iuris dispositionem. Nihilominus tamen si soli velint procedere, id quidem facere possunt; & quod soli procedentes fecerint, ac decreuerint, siuè condemnando, siuè absoluendo, id validum erit: sicut constat ex præcitata Constitutione Alexãdri VI. Ità etiam Carena *par. 2. tit. 12. §. 19. n. 170.*

Antequam reus torqueantur, est ne ei danda copia indiciorum, expressis etiam testium nominibus?

5 RESp. Esse dandam reo, antequam torqueatur, indiciorum copiam cum dilatione ad ea diluenda, communiter Doctores affirmant. Ità Symanchas *in Enchiridion. tit. 52. n. 8.* Genuensis *in praxi Archiep. c. 68. n. 5.* Sousa *in aphoris. inquis. lib. 2. c. 39. n. 22.* Paramus *de orig. inquis. lib. 3. q. 4. n. 53.* Diana *vbi sup. ref. 28.* Carena *par. 3. tit. 10. §. 21. n. 159.* Immò danda est reo huiusmodi copia, etiamsi ab ipso non petatur, vt docent Hieronymus Laurent. *decis. Auenion. 15.* Farinacius *de indic. & tort. q. 39. n. 90.* Carena *ibid.* & alij.

6 Nomina verò testium, ei danda non sunt. Nàm quamuis in *in c. Qualiter, & quando extrà de accusat.* statuatur, esse reo publicanda, non solum dicta, sed etiam nomina testium: hoc tamen non procedit in causa hæresis: vt obseruant Symanchas *loc. cit.* Iulius Clarus *in pract. q. 49.* Miranda *in ordin. iudic. tom. 2. q. 26. ar. 14. conclus. 1.* Et ità decreuit Sacr. Congregatio Cardinalium die 14. Maij 1566. his verbis: *Illustrissimi Cardinales Inquisitores Generales in Congregatione ordinaria decreuerunt: dari nuda testium dicta, prout eousque obseruatum fuit absque nominum publicatione, aliarumque circumstantiarum, propter quas posset deueniri ad ipsorum testium notitiam. Et quoad responsiones testium super rei interrogatorijs pariter decreuerunt; non esse dandas, si ex illarum publicatione deueniretur in notitiã, quinam fuerint testes ipsi.* Et hoc idem, de non publicandis testium nominibus in causis fidei, sancitum fuit ab Innocentio IV. in rescripto, quod incipit: *Cũ negotium fidei;* & ab Vrbano IV. in rescripto incipiente: *Præ cunctis, §. Quod si testibus.* Et in Concil. Bitterensi, *c. 30.* & Narbonensi, *c. 22.* & in instructione Hispalensi Anno Domini 1484. *c. 16.* & tandem à Pio IV. in Breue, quod incip. *Cum sicut.* Ità notat Pegna *par. 3. commẽt. 124.* Qui etiam addit. Quod si reus instaret, postularetque, vt sibi concederetur defensio, secundum iuris ordinẽ, & per consequens, vt testium nomina, simul cum dictis eorum sibi ederentur, audiendus non esset. Et si ob id grauari se diceret, & appellaret: talis appellatio nullo modo esset admittenda. Sed ea non obstante, immò reiecta, tanquã friuola, & iniusta, ad vlteriora iudicij acta

acta est intrepidè procedendum.

Est ne ab Inquisitoribus admittenda rei appellatio à sententia torturæ?

7 RESp. affirmatiuè, quia quamuis beneficium appellationis denegetur hæreticis, eorumque fautoribus *in cap. Vt inquisitionis de hæreticis in 6.* quia appellatio introducta est, ne innocentes grauentur: *cap. Ad nostram de hæreticis.* Hæretici autem in causa hæresis innocentes non sunt, immò sunt toti Ecclesiæ nocentes. Et ideò appellatio eis denegari semper debet: quando ab Ecclesia per sententiam declaratoriam tales iudicantur. Et ità communiter omnes Doctores affirmant. Qui etiam docent: pronunciatam sententiã definitiuam aduersus hæreticum, posse statim executioni mandari, nec opus esse, expectare terminum decem dierũ, à iure concessum, ad appellãdum: quia ab ipsa appellari non potest. Ità Vmbertus Locatus *in iudic. inquis. ver. Appellatio, & in verb. Sententia, n.* 3. Royas *singul.* 179. *n.* 2. Decianus *tract. crimin. lib.* 5. *c.* 20. *n.* 16. & alij. Quamuis igitur hæreticis appellatio non concedatur ab hæresis sententia declaratoria: conceditur tamen à sententijs, & actibus interlocutorijs: vt testantur Eymericus 3. *par. direct. rubr. de appellat. nu.* 121. & ibi Pegna *comment.* 31. *vers. Ab interlocutorijs*, Farinacius *q.* 185. *n.* 232. Paramus *de orig. S. Inquis. lib.* 3. *q.* 4. *n.* 60. Symanchas *de catholic. institut. tit.* 9. *de appellat. n.* 3. *& in Enchirid. tit.* 65. *n.* 2. Carena *par.* 3. *tit.* 14. *§.* 1. *n.* 1. *& seq.* Et ratio est, quia huiusmodi actus, & sententiæ interlocutoriæ ordinantur, ad erucẽdam veritatem: vt ex *l.* 2. *Cod. de appellat. recipiend.* & tradunt Pegna *loc. cit.* Symanchas *in Enchirid. tit.* 52. *nu.* 11. *& tit.* 65. *n.* 2. Farinacius *vbi sup. num.* 139. Clarus *in §. fin. q.* 64. *vers. Sed quid agẽdum.* Tortura datur etiam ad eruendã veritatem: & ideò ab illius decreto potest appellari. Solum excipiendus est casus, in quo euidẽter constet, friuolam allegari causam appellationis. Tunc enim reijcienda est appellatio, & ad ipsam torturam procedendum: vt probat Textus *in c. Cum appellationibus de appellat. in* 6. *& in l.* 2. *ff. de appellat. recip.* & docent Pegna *loc. cit.* Farinacius *de hæresi, q.* 185. *n.* 235. & alij.

8 Quando autem appellatio dicatur friuola, remittendum hoc esse arbitrio Inquisitorum; affirmant Sousa *in aphorism. lib.* 2. *c.* 35. *nu.* 6. Symanchas *in Enchirid. tit.* 52. *nu.* 11. *& in cathol. institut. tit.* 65. *n.* 2. Suarez de Paz *in praxi, tom.* 1. *par.* 5. *c.* 3. *§.* 12. *n.* 81. Sanchez *in Opusc. cons. lib.* 9. *c.* 3. *dub.* 15. *nu.* 4. & alij, quos refert, & sequitur Diana *tom.* 5. *tr.* 11. *res.* 20. *ex par.* 4. *tr.* 9. *res.* 20. Pegna *par.* 3. *comment.* 31. *vers. Quæ autem.*

9 Farinacius verò *qu.* 38. *nu.* 27. docet, tunc appellationem friuolam, & calũniosam esse arbitrandam: quando in processu apparent legitima, ad torquẽdum indicia, & illa non fuerunt in termino concesso, ad defendendum, purgata. Ità affirmat etiã Scaccia *de iudic. tr.* 1. *lib.* 1. *c.* 97. *n.* 85. & determinatur in instruct. Tolet. ann. 1561. *n.* 50.

10 In dubio autem an appellatio sit friuola, & calumniosa; siuè dubium sit iuris, siuè facti, Inquisitores ad executionem torturæ procedere non debent; quia in dubio semper est appellationi deferendum: ex tortura enim oritur præiudicium irreparabile: ideò supersedendum est, & expectandum, quod Iudex determinet: an sit admittenda, vel reijcienda ipsa appellatio: ne periculo exponatur, grauandi iniustè innocentem in ijs, quę irreparabilia sunt. Ità docent Pegna *par.* 3. *comment.* 31. *vers. Quædam autem*, Farinacius *q.* 38. *n.* 30. & instructio Toletana supradicta.

11 Notat etiam Pegna *ibid. vers. Num autem*: Quod appellatio ab interlocutorijs, siue à grauamine, quo reus se grauari dicit, duo præcipuè continere debet. Primum est grauamen, à quo appellatur, *cap. Cum sit Romana extrà de appellat.* Alteram causa, per quam grauamen impugnatur, quæ in appellatione exprimi debet, *cap. Vt debitas*, & *c. Cum causam extrà de appellat.* Si quis ergo

ergo simpliciter diceret: appello à tali interlocutoria: talis appellatio non valeret: quia in ea nulla grauaminis causa exprimitur. Similiter si quis appellaret, causam solum in genere, non specificè proponendo: dicens: appello à tali sententia interlocutoria; quia est iniusta: huiusmodi appellatio non esset valida; quia talis expressio, propter nimiā generalitatem, pro non facta habetur: arg. *l. Si in rem, ff. de rei vendit. & l. Prætor dixit, ff. de iniur.* In appellatione igitur ità exprimenda est causa, vt ex inspectione tenoris appellationis concludatur euidenter, appellantem fuisse grauatum: & vera sint, quæ in appellatione continentur. Ità Bonifacius in *Clement. Appellanti de appellat. nu. 27. & seq.* Pegna *loc. cit.*

12 Ab interlocutoria sententia appellari potest in causis fidei in Italia ad Sac. Congregationem Cardinalium Romanæ Inquisitionis: in Hispania ad Inquisitorem Generalem: In alijs verò partibus ad Summum Pontificem. Si sententia ab Inquisitore solum lata sit: à delegato ad delegantem appellatio est facienda: ex *cap. Super quæst. §. Porrò de officio delegati, ff. de appellat. & l. Præcipimus, §. Huic, Cod. de appellat.* Inquisitor autem Sedis Apostolicę est delegatus. Si verò lata sit sententia interlocutoria ab Episcopo, & Inquisitore simul, etiam ad Sedem Apostolicam appellatio facienda est, quia vt Delegati Sedis Apostolicæ procedunt.

13 Quando autem Episcopus ratione officij, & ex iure ordinario, aduersus non exemptos procedit. In hoc casu Pegna *dicto comment. 31. uers. Hæc postrema assertio*, Farinacius *q. 185. n. 240.* existimant, ad Sedem Apostolicam etiā esse appellandum, cuius est causas graues terminare: qualis est causa, quæ ad fidem spectat. Castro Palaus tamen *p. 1. tr. 4. disp. 8. punct. 7. n. 6.* affirmat, non carere probalitate, in tali casu appellari posse ad Metropolitanum, vel ad Pontificem, sicut in alijs causis, iuxtà *c. Si duobus de appellat. c. Quoties, & c. Ad Romanam 2. q. 6.* Neque obstat Textus *in c. Maiores de Baptismo*, vbi decīditur causas graues, non nisi Pontificis auctoritate, terminandas esse. Quia iudicare de legitima appellatione, & de causa, ob quam appellatur non est ita grauis, quæ Pontificis auctoritatem expostulet. Alias neque in prima instātia ab Episcopo iudicari, & terminari posset. Si enim controuersia esset: an hoc, vel illud de fide sit: huius quæstionis terminatio, ad Pontificem spectaret, vtpotè summè Ecclesiæ necessaria. At quando controuersia est: an aduersus fidem hic deliquerit; quæ potius est quæstio de facto, quam de iure; decisio illius non est ità Ecclesiæ necessaria, quæ non possit ab alijs, præter Pontificem decidi. Hæc Castro Palaus.

14 Inquisitor, appellationem admittēs, desinit in ea causa esse Iudex *c. Cum appellationibus, §. Si uerò Iudex, de appellat. in 6.* Pegna *par. 3. comment. 31. uersic. Attendat autem*, & omnes communiter: Dixi, in ea causa: quia si appellās fuerit ex alia noua causa denunciatus, in illa Inquisitor, Iudex remanet, prout antea erat, *c. Ad hæc de appellat.* & cū Eymerico, Pegna, & alij. Quia appellatio solum suspendit exercitium iurisdictionis in illa causa, in qua contingit appellatio, non in alia. Nisi causa appellationis fuerit suspicio Iudicis. Tunc enim, quia æqualiter in omnibus causis procedit, non potest Iudex reum cōpellere, ad respondendum in alijs causis; nisi fuerint adeò graues, & manifestæ; vt ex ipsamet grauitate, & manifestatione reus condemnatus existat. Vt probat Textus in *c. Proposuit de appellat.* Et si illius punitio omitteretur, populus, aut multi scandalizarentur. Ita Pegna *ubi sup. uers. Et quamquam*, Castro Palaus *par. 1. tract. 4. disp. 8. punct. 7. nu. 7.*

Est ne prohibitum torqueri in causis fidei omnes illas personas, quæ à iure torqueri prohibentur?

55 Resp. In iure nonnullos ratione dignitatis priuilegium habere, vt

vt torqueri non possint, qui tamen in causis, ad Tribunal Sancti Officij spectantibus, hoc priuilegio non gaudent. Et primò in iure non torquentur Nobiles, nobilitate antiqua: vt notat Clarus §.*fin.q.64.uers.Vlterius quæro*, Cãtera *c.2.de probat.per testes,n.69*. Præses Abauo *de reatibus,q.19.n.69.& seq.* & alij. Secundò, neque torquentur Feudatarij, nisi eorum priuilegijs renuncient. Ità Clarus *loc.cit.uers.Item quæro*, & Carena testatur *par.3. titul.10.§.19.n.129.* sic in praxi seruari in Senatu Mediolanensi. Tertiò, Officiales non torquentur durante officio: finito autẽ sic: nisi ob illud officium acquisiuissent dignitatem perpetuam, vel etiam finito officio essent priuilegiati, Cantera *loc. cit.n.71.uers.De magistratibus autem*, Queredus *de indicijs, & tortur.2.par.c.12.* & alij. Quartò, prohibentur torqueri Doctores: vt affirmant Bossius *in tit. de indic.n.3.* Clarus *ubi sup.uers.Quæro*, Præses Abauo *loc.cit.n.73.* Farinacius *q.41.n.56.* Quintò, milites etiam torqueri non debent, *l.Milites, Cod.de quæstionib.* Clarus *dicta q.64.uers.Quæro etiã*, Cantera *n.73.* quamuis hoc non seruetur in Gallia, teste Dionisio Gothofr. *in dict. l.Milites*, nec in Germania, vt ait Zanger. *de quæst.& tort.c.2.n.56.* nec in statu Mediolani, vt testatur Clarus *ibid.* Sextò, tandem prohibentur torqueri Decuriones, ex *l.Omnes, Cod.de Decurionibus, lib.12. & l.Decuriones 16.Cod. de quæstion.* & ità Clarus *uers. Præterea quæro*, & alij.

16 Omnes autem supradicti in causis fidei, & ad Tribunal Sancti Officij spectantibus, dicto priuilegio non gaudẽt. Quia dum priuilegia supradicta cessant in crimine læsæ Maiestatis humanæ; ex *l.4.Cod.ad l.Iuliam Maiest.* Ergò multò magis cessare debent in crimine læsę Maiestatis diuinæ: cum longè grauius sit diuinam, quàm humanam offendere Maiestatem, *c.Vergentis de hæreticis.* Ità docent Præses Abauo *in tract.de reatibus,q.19.nu.87.* Pegna *par.3. comment. 110. uers. In hoc tamen*, Angelus *tract. de malef. uerb. Fama publica*, Couarruuias *lib.2.uariar.resol.c.9.n.4.* Paulus Grilandus *tract.de quæstion.& tortura, q.6.circa finem*, Antonius Gomez *to.3. uariar.resol.c.13.n.3.* Ioannes Royas *in singularibus fidei, singul. 209.* Symanchas *de cathol. institut.tit.95. nu.44.& seq.* Carena *par.3. tit. 10.§.19. nu.136.* Diana *ubi sup.res.29.n.4.* Nobiles vero leuius esse torquendos in S.Officio, docẽt Martinus del Rio *lib. 5. disquis.magic.in append.qu.23.* Symanchas *tit.65. nu. 62.* quia magis timent, ac sentiunt tormenta, quàm ignobiles.

In causis ad Tribunal Sancti Officij spectantibus, sunt ne torquendi minores annis 14. senes, mulieres prægnantes, à Dæmone obsessi, & laborantes febre quartana?

17 Resp. primò, quoad minores annis quatuordecim; in dictis causis posse torqueri, affirmant Ioseph Sesse *in decis.Regni Aragoniæ, tom.4.decis.476.n.20.* Villadiegus *in polit. c.3.n. 322.& 323.* Guazzinus *tom.2.lib.1.defens.30.c.9.* Castro Palaus *par.1.tract. 4.disp.8.punct.9.n.14.* Cantera *in quæst. tangentibus reum,q.9.nu.1.* Carena *par. 3.tit.10.§.19.nu.140.* dummodò proximi sint pubertati, & medicorum iudicio periculum non adsit, vt eorum salus periclitetur, & moderatè torqueantur. Et colligitur ex *l.De minore, ff.de quæstionibus*, vbi habetur. Exemptionem minoris 14.annis non procedere in crimine læsæ Maiestatis, in quo omnes omninò si ad testimonium prouocentur, eũ res exegerit, torqueantur. Si ergo torqueri possunt, pro testimonio dicendo in crimine læsæ Maiestatis humanæ; à fortiori torqueri debent, ob commissionem criminis læsæ Maiestatis diuinæ.

18 His tamen non obstantibus: non esse torquendos minores annis 14. sed tantum esse terrendos, etiam terrore reali, vt nudando, ligando, ad tormẽtum adducendo, non tamen ponendo, sed ferula cedendo; sustinent Symanchas *in cathol.institut.tit.65.nu.45.* Pegna *par.3.* com-

comment. 110. §. *Minores verò*, Martinus del Rio *lib.* 5. *disquis. magic. sect.* 9. *vers. Quoad personas*, Suarez de Paz *in praxi, tom.* 1. *par.* 5. *c.* 3. §. 12. *nu.* 50. Sanchez *consil. lib.* 6. *c.* 3. *dub.* 15. *n.* 12. Mirāda *in ordin. iudic. tom.* 2. *q.* 26. *art.* 13. *cōclus.* 6. Royas *singul.* 208. *n.* 5. Guazzinus *tom.* 2. *lib.* 1. *defens.* 30. *c.* 9. Cantera *in quæst. crimin. c.* 2. *de probat. per testes, q.* 1. *n.* 71. Diana *tom.* 5. *tr.* 11. *resol.* 29. *nu.* 4. *ex par.* 4. *tract.* 6. *resol.* 29. *n.* 4. & probatur ex Textu singulari *in l.* 1. §. *Impuberi, ff. ad Senatus, C. Syllanian.* vbi dicitur: De impubere, nec quæstio habeatur, & aliàs solet, hoc in vsu obseruari, vt impuberes non torqueantur, terreri tantum solent; & debent, vel ferula cędi. Hæc Textus, & Pegna *par.* 3. *comment.* 39. *vers. De illis.* Si verò minores ingressi fuerint annum 14. erunt torquendi, sed mitius, quam maiores. Ità Martinus del Rio *loc. cit.*

19 Quoad senes sexagenarios. Sentiunt Clarus *q.* 64. *vers. Non etiam*, & Carena *par.* 3. *tit.* 10. §. 19. *n.* 141. esse torquendos, si sint robusti: & referunt Senatum Mediolanensem iussisse torqueri quendam senem sexagenarium; immò & aliū, qui habebat annos sexagintaquinque; quantum tamen poterat, habita ratione ætatis. Secus autem si sint infirmæ salutis, ac debiles, ait Queredus *de indic. & tort. par.* 2. *c.* 12. *nu.* 11. Senes autē decrepiti torqueri nequeunt: vt ait Cātera *c.* 2. *de probat. per testes, num.* 71. vbi etiam affirmat: quod decrepitudo incipit anno 75. Possunt autem decrepiti terreri, vt terrentur impuberi, affirmant Farinacius *q.* 41. *n.* 24. & alij. Sed quod neque terreri possint, nisi ex causa graui decidit Senatus Sabaudiæ apud *Fabrum in suo Codice, lib.* 9. *tit.* 21. *def.* 6. & notat Carena *par.* 3. *tit.* 10. §. 19. *n.* 142. Sed in casu contingenti, quando senectus excuset à tortura, remittendum esse arbitrio Dominorum Inquisitorū, attenta valetudine, robore, & qualitate delinquentis, & delicti: docent Diana *tom.* 5. *tr.* 11. *res.* 29. *n.* 4. *ex par.* 4. *tr.* 6. *resol.* 29. *n.* 4. Sebastianus Guazzinus *to.* 2. *lib.* 2. *defens.* 30. *c.* 12. *nu.* 2. & alij Doctores, quos citat, & sequitur Eymericus à Rosbach. *in pract. crim. tit.* 5. *c.* 21. *n.* 12.

20 Mulieres prægnantes, nec torqueri possunt, nec terreri, affirmant Clarus *in dicta q.* 64. *vers. Quæro modo*, Carena *loc. cit. n.* 144. Zanger. *c.* 1. *nu.* 41. & 42. & alij communiter. An sint verè prægnātes: visitandæ sunt ab obstetricibus, ex mandato Iudicis, & secundum istarum relationem est procedendum, vel non procedendum ad torturam: & ità seruatur in S. Officio: vt notant Carena *ibid.* Diana *ibid.* & Castro Palaus *par.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8. *punct.* 9. *n.* 14. Post partum, neque torqueantur, nisi post 40. dies, vt sētiunt Præses Abauo *in tract. de reatibus, q.* 19. *n.* 92. Cantera *in quæst. crimin. q.* 10. *nu.* 1. Paulus Ghirlandus *de quæst. lib.* 4. *q.* 6. *n.* 7. Brunus *de indic. par.* 2. *qu.* 4. *n.* 2. & alij.

21 Energumeni, & à Dœmone obsessi minimè torqueri possunt, neque in Tribunali Inquisitionis: quia Dœmon posset, pro reo mendacium respondere, & Iudici interroganti illudere. Ità Ruginellus *pract. quæst. c.* 38. Carena *ibid. nu.* 146. & alij.

22 Laborantes febre quartana torqueri posse leuiter, & sine squassis, & non in die febris; affirmant Franciscus Marcus *dec.* 790. Baiardus *in addit. ad Iul. Clar. n.* 64. *n.* 73. Caualcanus *in brachio regio, par.* 3. *n.* 117. Antonius Queredo *lib. de indic. par.* 2. *c.* 12. *n.* 13. Sed tutius consulit Diana *loc. cit. n.* 7. in hoc casu Inquisitores debere Medicorum iudicium adhibere. Qui etiam subdit. Non esse torquendos laborantes morbo gallico, brachio debilitato, vel difficultatem anhelitus patientes: iuxtà doctrinam Laderchij *cons.* 184. Grammatici *consil.* 40. Deciani *respons.* 93. & Guazzini *to.* 2. *lib.* 1. *defens.* 30. *c.* 16. *n.* 1.

Minores annis 25. possunt ne in Tribunali S. Officij torqueri, non dato eis Curatore?

23 RESp. negatiuè. Omnes namque Doctores affirmant: in hoc Sācto Tribunali dandum omninò esse inquisito

quisito minori 25. annis Curatorem, cuius auctoritate defendatur: an sit torquendus, vel non: aliàs illius confessio, siuè in tortura, siuè extra torturam, etiã si sit iuramento firmata, vel post torturã ratificata, ei nec nocere, nec præiudicare debet. Ità docent Monticellus *in praxi crimin. regula* 10. *n.* 17. Royas *de hæreticis, par.* 2. *nu.* 318. Pegna *in direct. par.* 3. *comment.* 28. *vers. Hoc tamen*, Vmbertus Locatus *in praxi inquisit. ver. Curator*, Guazzinus *tom.* 2. *lib.* 1. *defens.* 30. *cap.* 4. *n.* 21. Diana *tom.* 5. *tr.* 11. *resol.* 31. *ex par.* 3. *tr.* 6. *res.* 31. Et in instruct. S. Inquis. Madrilianæ anni 1561. *c.* 25. cautum est, vt refert Pegna: *Si reus fuerit minor* 25. *annis, priusquam accusationi respondeat, sibi dabitur Curator, cuius auctoritate ratificabit confessiones factas, & formabitur totus processus.*

24 Si quid verò minori gestum sit absq; Curatoris auctoritate, id, ipso iure, irritum est, & nullum; ex *l. Clarum, Cod. de auctor. præstan.* Corneus *cons.* 198. *lib.* 4. Afflictus *decis.* 208. Alexander *cons.* 115. Gomez *tom.* 3. *de delictis, c.* 1. *n.* 64. Et Monticellus *loc. cit.* ait: Si minor sit reus, Iudex debet ei dare Curatorem: aliàs processus nullus est. Et si minor confiteretur, etiam spontè sine Curatore, talis confessio ei non noceret. Immò si diceret sine Curatore Iudici: Non me torqueatis; quia iuro omnia fateri: talis confessio, facta etiam cum iuramẽto, non præiudicabit ipsi. Hæc Monticellus, & alij, quos ipse citat.

25 Verùm Diana *loc. cit.* refert: in aliquibus locis consuetudinem esse in contrarium; quàm non probat Eymericus à Rosbasch. *in pract. crimin. tit.* 5. *c.* 21. *nu.* 3. Sed quicquid sit de iustitia talis consuetudinis: certum est, eam non adesse in Tribunali Sãctę Inquisitionis, vt sup. dictum est.

Quisnam esse potest Curator minoris inquisiti in dicto S. Tribunali?

26 Resp. non debere esse ipsius minoris patrem, quia propter affectum paternum præsumitur parum sincerus; & sic seruatur in praxi; quamuis contrarium sentiat Gomez *lib.* 3. *variar. cap.* 1. *n.* 64. Neque cogi potest, vt in Curatorem sibi nominet aliquem de officialibus S. Inquisitionis: quia zelus talis officij præiudicare posset minori. Ità communiter supradicti Doctores. Sed potest esse eius Aduocatus, vel quelibet alia persona grauis, fidelis, & bonæ conscientiæ. Didacus verò Cantera docet *in quæst. crimin. q.* 6. *de reo, nu.* 3. quod Curator esse potest aliquis ex officialibus huius S. Tribunalis.

Curator potest ne esse præsens, quando minor à Iudice interrogatur, vel torquetur?

27 Resp. negatiuè: quia quando à Iudice interrogatur, respondere debet, iuxtà rei veritatem, & ex propria scientia, & non secundum ea, quæ à Curatore somministrari possent. An autem possit Curator esse præsens in minoris tortura: affirmat Rolandus *lib.* 1. *consil.* 3. *nu.* 8. *ex l. Clarum, Cod. de auctor. præst.* Sed consuetudo in Trib. S. Inquisit. est in contrarium. Quia in tortura non est necessaria auctoritas Curatoris; cùm adsit præsentia Iudicis, ad quem pertinet officium torquendi. Ità docent Paulus Garzia *in ordine procesandi in S. Offic. fol.* 29. Antonius de Bellis *in tract. var. lib.* 2. *q.* 13. *nu.* 17. Villadiegus *in polit. c.* 3. *n.* 325. Catharius *de interrogat. reorum, lib.* 4. *c.* 1. *n.* 49. Diana *loc. cit. n.* 2. & alij. Nullatenus ergo in minoris tortura requiritur Curatoris præsentia: sed tantum in defensione articuli: an sit, vel non sit ipse minor torquendus. Et quando post torturã ratificat, quæ fecit, vel dixit in tortura: tunc vt talis ratificatio valeat, necesse est, vt fiat præsente Curatore: alias minor cõdemnari non posset, saltem ad pœnam ordinariam: vt docent Paulus Garzias, Antonius de Bellis, Catharius, Diana, Villadiegus *locis citatis*, & alij apud ipsos.

Clerici, & Religiosi denunciati, & in-

diciati, sed non diffamati, sunt ne ab Inquisitoribus torquendi?

28 Resp. fuisse nonnullorum Doctorum sententiam; Clericos, & Religiosos de crimine non diffamatos, non posse torqueri, etiam si multa essent contra ipsos indicia. Ità Abbas in *cap. Grauis de deposit.* vt refert Eymericus *par. 3. direct. q. 61. n. 4.* Ità etiam Cantera *in quaest. crimin. q. 11. de reo, nu. 1.* Bernardus Diaz *in pract. crimin. cap. 125.* Guazzinus *tom. 3. lib. 1. defens. 30. c. 1. n. 7.* Decianus *vol. 4. respons. 124. nu. 38.* & alij, quos refert, sed non sequitur Diana *tom. 5. trac. 11. res. 36. ex par. 4. tr. 6. res. 36.*

29 Sed Panormitanus *in dicto c. 1. de deposit. n. 6.* Symanchas *de cathol. institut. tit. 65. n. 48.* Pegna *par. 3. comment. 110. vers. De Clericis, & vers. Et tametsi,* Salcedo *in pract. crimin. c. 128. vers. Et licet opinio haec,* Farinacius *cons. 38. nu. 16. vol. 1.* Symanchas *in cathol. institut. tit. 65. n. 48.* Bordonus *tom. 1. c. 35. nu. 60.* & alij, quos citat, & sequitur Diana *l. c.* docet, quod quamuis Clerici, & Religiosi non possint torqueri, ob alia crimina, nisi sint diffamati, tamen in crimine ad Sanctum Officium spectante, ad eos torquendos, sufficiunt legitima indicia; quia crimen est exceptum, & adest maius periculum in Clericis, & Religiosis delinquentibus, qui possunt magis alios laedere, labeque haereticali inficere: quam in laicis. Et confirmatur, tum quia, etiam si infamia, ad eos torquendos, esset necessaria; haec sufficienter oritur ex semiplena probatione, alijsque indicijs, quae eos suspectos, & infamatos reddunt. Tum etiam, quia delicta Ecclesiasticorum, vt plurimum remanerent impunita: quia solent esse secularibus occulta. Et tum tandem, quia nullo iure, nec ratione sufficienti probatur, ad eorum torturam necessariò requiri diffamationem.

30 Verum quando Clerici, vel Religiosi ab Inquisitoribus torquendi sunt, mitius torquendi sunt, quàm laici, caeteris paribus in eadem qualitate delicti, & indiciorum, ob eorum dignitatem, quae decorantur. Ità Pegna *par. 3. comment. 110. vers. De Clericis,* Maceranensis *variar. resol. lib. 3. resol. 44. casu 4. nu. 4.* Ludouicus Miranda *in ordine iudiciario, tom. 2. q. 26. ar. 2. conclus. 2.* Salcedus *in pract. crimin. Bernardi Diaz, c. 125. litt. A.* Zanardus *in direct. Theolog. par. 3. cap. 94.* Diana *loc. cit. n. 3.* Secus verò si delicti enormitas, & indiciorum grauitas, arctiorem torturam infligendam, suaderent. Ità etiam dicti Doctores.

31 Notandum quoque, quod indicia ad torquendum Clericum, vel Religiosum non debent esse ordinaria, quae sufficiunt contra Laicum, sed requiruntur grauiora, & vrgentiora, ob praesumptionem bonitatis, quàm habent Religiosi, & Clerici: vt obseruant Guazzinus, & Diana *locis citatis,* Fatinacius *q. 41. n. 9.* Miranda *in ordin. iudic. tom. 2. qu. 26. art. 13. conclus. 2.* & alij.

Confessarius est ne torquendus, ob denunciationem vnius foeminae bonę famae, quod eam in confessione ad turpia sollicitauit?

32 Resp. negatiuè: quia quamuis Zanardus *in direct. Theolog. par. 3. c. 88.* affirmet: Confessarium sollicitantem in confessione, posse, torqueri, super dicto vnius optimae mulieris, non patientis aliquam exceptionem ex voluntarijs, cùm simus in crimine occulto. Tamen haec sententia non est admittenda, & à Doctoribus improbatur. Tum quia Confessarius minimè detrudendus est in carcerem, ex vnius foeminae, quantumuis honestae, denunciatione: vt docent Royas *de haeret. p. 2. nu. 32.* Symanchas *in Echirid. tit. 25. n. 5. & tit. 16. de cathol. institut. n. 2.* Carena *par. 2. tit. 6. §. 12. n. 62.* Sousa *de Confess. sollicit. trac. 2. c. 21. n. 6.* Multò magis dicendum est, ex tali delatione minimè torquendum esse. Tum quia mulier nunquam est testis, omni exceptione maior, vt aiūt Carena *par. 2. tit. 6. §. 12. n. 62.* Diana *tom. 5. tr. 11. res. 21. ex par. 4. tr. 6. res. 21.* Molfesius *tr. 7. c. 24. n. 39.* & alij, testimonium enim

enim fœminæ patitur exceptionem sexus. Tum etiam, quia vnica fœmina nō facit semiplenam probationem; nàm si duæ fęminæ hoc delictum minimè probant, vt testatur Sanctarellus *de hæres, c. 44. conclus. 4. n. 6.* vbi latè hoc probat, & vt declarauit Sacra Congregatio Supremæ Inquisitionis, teste Genuensis *in praxi Archiep. Neap. c. 66. in noua edit.* & *c. 81.* in antiqua. Ergo vnicæ fœminę testimonium non facit semiplenam probationem. Ad torturam autem deueniri non potest, cùm delictum, non sit semiplenè probatum: vt latè Pegna *in directi. par. 2. comment. 110. litt. G.* Ergò nō est torquendus Confessarius ob denunciationem vnius fœminæ bonæ famæ. Numerus verò testium in tali casu sufficiens, ad Confessarium torquendum, remittitur prudenti iudicio Inquisitorum, qui consideratis circumstantijs qualitate rei, & testium, quid agendum sit, prudenter determinabunt. Ità Diana *loc. cit.* Carena, & alij.

Tortura est ne danda Confessario sollicitante, ne dum ad eruendam ueritatem sollicitationis, sed etiam super intentione, si sit confessus, & cōuictus?

33 RESP. affirmatiuè: quia si Confessarius non sit confessus, nec cōuictus, & adsunt indicia sufficientia ad torturam, est torquendus, vt fateatur veritatem sollicitationis. Si autem sit confessus, & conuictus, torquendus est super intentione: An scilicet crediderit: licitum esse, abuti Sacramento Pœnitētiæ, ad venerea obtinenda. Quia in hoc Sancto Tribunali est certa, & vulgata regula: Quod confitens factum hæreticale, vel non merè hæreticale, sed potuit cum mentis errore fieri, est super intentione torquendus. Ità Symanchas *de cathol. institut. tit. 75. nu. 52.* Cantera *in suis quæst. crim. rubr. de hæret. c. 1. nu. 69. & 70.* Graffius *lib. 2. decis. c. 5. nu. 15.* Genuensis *in praxi Archiep. Neap. c. 84.* in antiqua ædit. & in noua, *c. 69. num. 8.* & alij.

Si Confessarius fateatur dixisse uerba, quæ sollicitationem important, sed non habuisse intentionem sollicitandi: est ne admitenda eius excusatio, uel de hac sua intentione torquendus?

34 RESP. distinguendo. Vel enim eius verba directè, & clatè important sollicitationem; & neque admittēda est eius excusatio, neque super hac sua intentione est torquendus: tum quia talis protestatio intentionis est contraria facto. Tum quia sic facilè rei euitarent pœnas huius Sancti Tribunalis. Et tum etiam, quia si in tortura persisteret, negando, habuisse intentionem sollicitandi, oriretur præiudicium Fisco S. Officij; qui alias haberet contra reum fūdatam suam intentionem. Vel eius verba solum sollicitationem indirectè, & remotè importāt sollicitationem; quia sunt verba dubia e.g. quia laudatur fœminæ pulchritudo. Et tunc cum verba dubia in casu nostro accipiantur in deteriorem significationem: vt notant Rodericus Acugna *de Confessar. sollicit. q. 5. n. 21.* Peyrinus *tom. 2. Constitut. 4. Gregor. XV. §. 6. nu. 21.* Carena *par. 2. tit. 6. §. 14. 73. vers. Secundus casus.* Ideò si Confessarius sit malæ famæ, potest super eius intētione torqueri; ità tamen, vt etiamsi in tortura in negatiua persistat; adhuc suspendatur ad tempus à confessionibus mulierum. Ità Molfesius *tract. 7. c. 24. n. 43.* Genuensis *in praxi Archiep. Neap. c. 81.* Freitas *in addit. ad dictam quæstionem 7.* Roderic. Acugn. *n. 40.* Carena *loc. cit.* Si verò Cōfessarius sit bonæ famæ, ipsi credendum erit sine tortura; ità tamen, vt super sua intentione, qua verba illa protulit diligenter interrogetur, & omnes circumstantiæ, & qualitates, tàm Confessarij, quàm pœnitentis considerentur. Ità Molfesius *n. 42.* Sousa *in aphoris. inquis. lib. 1. c. 34. n. 53.* Carena ibi.

Est ne facilè deueniendum, ad reum torquendum, & quæ seruari debent in eius tortura?

35 Resp. Ad torquendum reum, non esse faciliter deueniendum, vt suprà dictum est: quia tormenta non inferuntur, nisi in defectum aliarum probationum: & ideò prius perquirendæ sunt aliæ probationes: quæ si non reperiantur, & Episcopus, & Inquisitor probabiliter existiment. denunciatum esse culpabilem; sed metu, vel malitia, negare veritatem: tunc bonis modis, & interdum adhibitis eius amicis, inducentibus ad veritatem dicendam, diligenter procurent, vt veritatem ex eius ore fateatur. Et ità pluries monendus est, ac etiã ei breuissimè obijciẽda omnia indicia, contra eum militantia; & tempore congruenter prorogato, & expectato: si adhuc persisterit in negatione veritatis; tunc Episcopus, & Inquisitor, facto decreto, vt torqueatur citra præiudiciũ probatorum, ducendus est reus à birruarijs ad locum tormentorum, vt pro executione decreti torqueatur. Et dum ligatur, iterum est monendus, vt veritatem dicat; quàm si dicere nolit, & in negatiua persistat, torquendus est vsitatis tormentis, non autem insolitis. In Tribunalibus enim S. Officij regulariter datur tortura moderata, iuxtà qualitatẽ delicti, & indiciorum, ac etiam personarum, sine squassis, aut pondere ad pedes, nec vnquam vltra spatium horæ; & ad hunc effectum horologium adhibetur. Et dum reus est in tortura eleuatus, nõ est deponendus, sub prætextu, quod valdè pati videatur, vel quod velit veritatem fateri: nisi eam prius in tortura, saltem quoad substantiam, fateatur. Quia experientia docuit, in illa depositione, per quantumuis breue tempus, reum assumere vires, & difficilius veritatem fateri. Dum est in tortura dicti Iudices animo sedato, non insolenti, nec importuno, bis, aut ter monere, illum debent, duobus, vel tribus interrogatorijs, vt veritatem, de qua alias interrogatus fuit, dicat, nec sinat, se amplius tormento cruciari: & generaliter non in specie illum interrogent: nisi extra torturam habeant, quasi plenam probationem, & in tortura plusquam semiplenam. Quia tunc potest reus interrogari in specie, an tale delictum commiserit; ità tamen, vt prius in genere, mox in specie id fiat: vt ait Scaccia *de iudicijs, lib. 1. c. 86. nu. 38. & seq.* Farinacius *de reo confesso, & conuicto, q. 83. num. 97.* qui alios allegat, & docent Eymericus *in direct. par. 3. tit. instructio circa quæstiones reorum, n. 153. & seq.* & ibi Pegna *commen. 39.* Gilhausen. *in arbore iud. crimin. c. 6. p. 7. sect. 3. n. 22.* Clarus *quæst. 64.* Carena *par. 3. tit. 12. §. 22. n. 164. & seq.* & alij.

Sortilegus, vel quilibet alius conuictus de hæreticali actu, & negans habuisse intentionem contra fidem catholicam, est ne admittendus ad torturam, ut probare possit suam negatiuam intentionem?

36 Resp. Quod, vel testes deposuerũt, non solum de sortilegio hæreticali, seu de alijs factis, vel verbis hæreticalibus; sed de illius intentione cõtra fidem: quia e. g. testati sunt ab illo audiuisse, firmiter credere, sortilegium illud non esse peccatum, vel non esse prohibitum. Et in hoc casu, non est admittendus ad torturam: sed puniendus pœna ordinaria. Quia per suam negatiuam nullo modo infringit dicta testium: neque illi est aliqua ratione credendum: quia, vt supra dictum est, quilibet ad pœnam euitandam, præsumitur mendax. Nec tortura inuenta est ad delictum negandum, sed vt reus cogatur fateri illud: & ex eadem causa oriri non debent contrarij effectus, *leg. Meminerint, Cod. Vnde vi, l. Quod labeo, ff. de compens.* Et quod introductum fuit in fauorem iustitiæ contra reum, non est retorquendum in fauorem rei contra iustitiam. Et ità docet Farinacius *quæst. 179. de hæresi, n. 60.* Carena *tit. 1. de hæretic. n. 76. & 77.*

37 Si autem testes deposuerunt de actu externo tantum hæreticali, & non de intentione, & errore in intellectu; quia nunquam auditus fuit ipse quærelatus, se

se dixisse aliquam hæresim credere, tūc sine dubio torquendus est: quia Tribunal Sancti Officij non potest se certificare super delinquentis intentione, nisi mediante tortura. Si verò reus in negatiua persistat, puniendus est, non vt hæreticus formalis, sed vt de hæresi suspectus. Ità docent Farinacius *de tortura, q.40.n.16.* Carena *lib. 1. de hæresi, §.15.* Diana *tom.5. tr.11. res.32. ex par.4.tr. 6. res.32.* Præmittenda autem est clausula in torturæ decreto: absque præiudicio probatorum: & in tortura reus non est examinandus super delicto, de quo iam constat: sed tantum super intentione, de qua est vehemens suspicio. Ità dicti Doctores.

38 Similiter si reus citatus comparet, & hæreticales actus fecisse fateatur, neget tamen fecisse cum intentione agendi contra fidem, & nullam rationabilem causam adducit huius negatę intentionis; torquendus est cum dicta clausula: & si in negatiua perseueret, damnandus est, non vt hæreticus, sed vt de hæresi suspectus. Ità Pegna *par.2.comment.59. vers. Quod si non compareant sponte,* Symanchas *de cathol.instit. c. 65.nu.52.* & alij.

39 Si verò sponte comparet, antequam denunciatus sit, optimè tuetur: quia dū sic se manifestat, præsumitur veritatem integrè manifestare: quia nullam vtilitatem ex dimidiata confessione consequi posset; & leuiori pœna punitur.

Si reus coram Iudice laico factum hæreticale, à se commissum, fateretur spontaneæ, & absque ullo metu, sufficeret ne talis confessio Inquisitori ad illum condemnandum, uel torquendum?

40 RESP. Non sufficere Inquisitori ad illum condemnandum, sed sufficere ad illum torquendum. Primum probatur, quia quamuis nulla sit maior confessio, quam proprij oris; nemo enim præsumi potest sibi falsò crimen imponere, vt habetur ex Glossa in *cap. quinto, ff. de adult.* & docent Antonius Gomez *tom.3.var.cap.13.n.8. & 9.* Iulius Clarus *pract.§.fin.q.21.ver. Confessio extraiudicialis,* Farinacius *q.77.n.47.* Tamen est confessio coram Iudice incompetenti, & consequenter insufficiens ad rei condemnationem: vt omnes Doctores fatentur *in c. At si Clerici de iudic.* quos ibi recenset Barbosa, Farinacius *de reo confesso, & conuicto, q.81.nu.188.* Sousa *lib.2.c.20.n.36.* Cancera *c.1.de vera confess.n.2.vers. Requiritur etiam,* Carena *par.3.tit.8.§.3.n.22.* & alij. Probatur secundum, nempè sufficere ad reum torquēdum: quia talis confessio habet vim confessionis extraiudicialis coram Iudice competenti. Et ideò sufficit Inquisitori ad reum torquendum, etiamsi ipse reus coram Inquisitore talem confessionem reuocaret. Ità docent Bossius *de confess.n.55.* Clarus *loc.cit.vers. Sed quid si reus,* Farinacius *n.216.* Carena *nu.23.* Bordonus *tom.1.c.34.n.18.* & alij. Quod autem confessio extraiudicialis sit sufficiens ad torturam, patet ex dicta ratione, quia nulla est maior probatio, quàm proprij oris confessio, & magis patet ex dictis suprà de indicijs ad torturam.

Rei cōfessio à Iudice metu tormentorum extorta, est ne valida, uel nulla?

41 RESP. Quod Iudicis terror, vel est propinquus tormento, e.g. si terror inferatur in loco tormenti, & ibi reus spolietur, & ligetur prope torturam, vt fateri cogatur commissum delictum. Tunc si confiteatur, eius confessio æquiparatur confessioni factæ in tortura: quæ nulla est, nisi postea extra torturam ratificetur: quia paria sunt confiteri in tormentis, ac metu tormentorum propinquorum: vt docent Baldus *in l. Nouissimè, ff. Quod falso tutore, & in l. Interpositas, Cod. de transactionibus,* & ibidem Raphael Cumanus, Gandinus *tract. de malef. rubr. de quæstionibus, vers. Quod confessio dicatur facta vi tormentorum,* Pegna *par.3. comment.30. vers. Illa verò est,* Bordonus *tom.1.c.p. 34.n.*

34.*n.*31.& alij. Vel terror, qui reo infertur est remotus à tormento, & verbis tantum à Iudice comminatur, e. g. Senmiris modis eum exeruciaturum,nisi fateatur: & tunc si reus perterrefactus, fateatur,eius confessio valet, etiam si non ratificetur; & tanquam spontanea, & sine tormentis facta, censenda est. Quia supradicta regula: paria esse torturam, & terrorem,locum habet in terrore,qui propinquus est tormento; vt notarunt Antonius Gomez *tom. 3. variarum resolutionum,c.*13.*num.*4. *vers.Et ità debet procedere*, Bartolus *in l.*1.§. *Diuus Seuerus,nu.*2.*ff.de quæstion.*Gandinus *loc. cit.* Igitur si Iudex confessionem rei extorqueat, metu tormentorum remotorum, valet confessio absque ratificatione. Si autem illam extorqueat metu tormentorum propinquorum, nō valet, nisi postea ratificetur.Et ità etiam docent Mascardus *l.*2.*conclus.*357.*nu.*4. Farinacius *q.*81. *nu.*83.*de reo confesso*, *& conuicto*, Sousa *lib.*2.*c.*20.*n.*23.& alij.

In tortura, quæ nam interrogationes reis faciendę sunt ab Inquisitoribus?

42 RESp.cum Eymerico *par.*3.*nu.*86. & ibi Pegna *comment.*21. Considerandum esse; quod sicut non omnium morborum est eadem medicina, sed potius diuersorum, & singulorum diuersæ,sunt,& singulæ medicinæ:sic nec ad omnes hæreticos,vel de hæresi delatos,idem modus interrogandi, inquirēdi,& examinandi,est seruandus: sed secundum varietatem, ac diuersitatem personarum, & errorum, varius, & diuersus modus interrogandi,inquirendi, & examinandi,prudenter est tenendus. Curet ergo prudens, & industrius Inquisitor;occasionem, & modum accipere,inquirendi hæreticos,& delatos, siuè ex accusantium, vel denunciantium dictis,siuè ex testium responsis,siuè ex his, quæ experientia docuit,seu ex his, quæ proprij ingenij acumen aperit. Hæc Eymericus, Royas etiam *de haret. par.*2.*n.* 295.Suarez de Paz *in praxi,tom.*1.*par.* 5.*c.*3.§.12.*n.*92. Miranda *in ordin.iudic.* *tom.*2.*q.*26.*art.*15.*conclus.*7.Symanchas *in cathol.institut.tit.*65.*n.*17. Diana *tom.* 5.*tr.*11.*res.*19.*ex par.*4. *tr.*6. *res.*19. notant: Inquisitores fidei, cautè reos in tortura debere interrogare,ne eis detur occasio, mentiendi contra se, & alios. Ideò generaliter, & non particulariter, vel nominatim sunt interrogandi, nempè vt veritatem dicant de omnibus, de quibus sunt accusati,& nullo pacto falsum contra se,vel alios proferant. Nàm si particulariter de re aliqua, vel persona,interrogentur,esset potius irritare ad falsum,& suggerere,quàm inquirere.

Quæ interrogationes faciendę sunt Lamijs, quæ accedunt ad nocturnos ludos magicos,& cum Dœmonibus conueniunt,ac miscentur?

43 RESp.Cum Martino del Rio *lib.*5. *disquis.magic.sect.*9. *de tortura*, vbi ait:Posse Inquisitorem instituere interrogationes,iuxtà formulam traditam à Grillando *q.*7.*n.*7.nempè: Quid sit illa professio, quam faciunt cum Dœmone,& quo modo,& ordine,ad illam accedant,& quibus ceremonijs, & solemnitatibus in ea vtantur? Ad quid se Dœmoni obligent; & sub qua forma verborum fiat ipsa obligatio? Quæ sint ab eis seruanda, & ad quæ teneantur? Quæ præmia habeant, & quæ habere sperent ab earum Principe Dœmone? Ex quibus rebus, simplicibus, vel mixtis, componant vnguenta, quibus liniant corpora sua,dum vadūt ad ludos? Cum quibus etiam rebus faciant alia maleficia venefica? Quem ordinem teneant, quando accessuræ sunt ad ludos prædictos? Sit ne verum, quod vadant corporaliter, vel illa sit illusio, siuè visio quædam in apparentia in mente, & in intellectu? Et casu quo accedant corporaliter, an ambulēt pedibus proprijs, vel aliter deferantur, & quomodo, & per quem? Item quomodo, & qualiter celebrent sacrificia, offerant præces, & munera Dœmoni. Item, quæ sint illis, in præcipua obseruantia in dicta professio-

sione. Et alia huiusmodi, quæ Iudici ex præcedenti inquisitione, vel denunciatione, videbuntur exquirenda. Postea, poterit interrogare de singulis: et quãdo, & cum quibus, hæc fecerit? In his vtile erit à leuioribus, quæ facilius confitentur, ad grauiora progredi. Ideòque vltimo demum loco de copula cum Dæmone interrogare? Hæc Martinus del Rio.

Si plures pro eodem crimine torquendi sint, à quonam est inchoandum?

44 RESP. Inchoandum esse, à quo verisimilius est veritatem faciliter esse dicendam, idest ab eo, qui timidior, debilior, & deterior sit. Ità Binsfeldius *in l. Si excepta, qu.* 1. *conclus.* 9. *C. de malef. & mathem.* Symanchas *de cathol. instit. tit.* 65, *nu.* 66. Peguera *in praxi crimin. c.* 12. §. 11. *n.* 5. & alij plures, quos citat, & sequitur Diana *tom.* 5. *tr.* 11. *resf.* 36. *ex par.* 4. *tr.* 6. *resf.* 26. Vndè prius torquendus est, qui teneræ est ætatis, quàm qui robustioris; prius fœmina, quàm masculus, prius vxor, quàm maritus, prius filius, quàm pater. Ità ex *l. Vnius facinoris, ff. de quæstion. & l.* 1. §. *Idem, ff. eod.* & ibi Gothofredus Gilhausen. *sect.* 3. *nu.* 36. *& seq.* Præses Abauo *de reatibus, q.* 19. *n.* 64. *&* 67. Carena *par.* 3. *titul.* 10. §. 21. *n.* 162. Quando autem plures torquendi, essent æquales, præcipuè quoad vires: tunc prius torquendus esset, magis indiciatus: vt docet Villadiego *in polit. c.* 3. *n.* 326. Iulius Clarus *in pract. lib.* 5. §. *fin. q.* 64. *nu.* 29. & alij apud Dianam *loc. cit.*

Quomodo se gerere debent Inquisitores, quando vident reum, sustinere sine dolore torturam, & existimant supra se habere maleficium taciturnitatis?

45 RESP. Certum esse multos, torturam, & alia tormenta, cum taciturnitate, & silentio sustinere, vel quia dolorem non sentiunt; vel quia loqui non possunt, etiamsi dolorem sentiant; vel quia nec dolorem sentiunt, nec loqui possunt: quia profundo somno opprimuntur. Hoc autem euenit artificio Dæmonis multis modis, & diuersis maleficijs. Ità Sprengerus *de malef. par.* 3. *qu.* 14. *&* 15. & Martinus del Rio *lib.* 5. *disquis. magic. sect.* 9. *de tortura, versic. Quoad tertium,* & alij, qui etiam referunt: hoc maleficium componi, ex corde, & alijs membris infantuli non baptizati: violenter necati, & in puluerem redacti. Quibus cineribus corpori inspersis, vel occultatis, rei hanc vim taciturnitatis, & silentij, in tormentis consequuntur. Solet etiam Dæmon aliquãdò corpus ipsum rei subleuare, & funes, quibus ligatur extendere, & laxare: vel efficere per quædam, habentia naturalẽ vim, obstupefaciendi sensus, vt rei, aut dolorem non sentiant, vel leuior, ac tolerabilior eis videatur. Aliquandò verò tormenta, quæ corpori infligi videntur, Dæmon aliò euertit, aut vim eorũ tollit, priusquam corpus contingant: aut interponit inter tormentum, & corpus, aliquod medium densum, & solidum, quod ab astantibus non aspiciatur: & sic dolor non sentiatur. Quæ omnia, Deò permittente, Dæmoni ipsi facillima sunt. Interdum etiam Dæmon, silentiũ inducere, solet, præclusis faucibus, & ore ipsius rei, ea tamen moderatione, vt non præfocetur, sed loqui non queat; vel organum auditus sic ei obturat; vt Iudicis interrogantis voces omninò nõ audiat. Quorum omnium exempla refert Nicolaus Remigius *lib.* 3. *Dæmon. c.* 8. Interdum etiam reo propè assistit, & dehortatur à confessione, hortaturque, vt breuia illa tormenta, spe vitæ præsentis longioris, fortiter ferat, & Seuiora ei tormenta minatur, si fateatur. Deniquè solet, vel magica vnguẽta reo ministrare, vel membranulas, seu cartulas varijs characteribus, & signis inscriptas, suppeditare, quæ in locis secretissimis corporis abditæ, ex pacto sensum adimunt doloris. Nonnunquam etiam, vt ait Sprengerus *loc. cit.* per alia instrumenta, rei maleficiantur, vt nihil fateri possint.

Ad

46 Ad eruendas has diabolicas fraudes, & incantamenta, vtilitatis plurimũ præstabit. Primò carceris calamitates reo proponere, multiplicatas informationes proborum virorum contra eum narrare, & verbis, ac rationibus, & spe dubia addita, quòd fortè non damnabitur ad mortem, si veritatem non celet, sed liberè fateatur. Et ità referũt Sprengerus *in malleo malef. par. 3. q. 14.* & Martinus del Rio *lib. 5. disquis. magic. sect. 9. versic. Vt his*, per huiusmodi informationes, & verba, maleficam taliter confortatam fuisse, vt in terram spuans, quasi in faciẽ Diaboli, dixit: Faciam, quod iustum erit, & crimina sua confessa fuit. Secundò, vt dum Ministri se parant, ad torquendum, alij interea reum expolient, & si fuerit fœmina à fœminis expolietur, ne aliquid maleficij in vestimentis lateat, & alijs induatur. Ità dicti Doctores *locis citatis*, ac etiam Pegna *in direct. par. 3. comment. 39. vers. Aduersus has.* Tertiò, non solum vestes esse detrahendas, sed omnes capillos capitis, barbæ, & omnes pilos per totum corpus, etiam in partibus secretioribus abradendos esse. Et si fœminæ sint à fœminis: si viri à viris; & sic cauebitur inhonestas, & inuerecundia. Et in hac tonsione est obseruandũ, ne maleficium lateat in aliquo ex corporis foraminibus. Referunt enim Iodocus Damhaudenus *in sua pract. crim. c. 37. n. 21.* & Diana *tom. 5. tr. 11. resl. 37. ex par. 4. tr. 6. resl. 37.* quod quædam mulier, quæ fucata sanctimoniæ specie, ab omnibus venerabatur, veluti vera Christi Apostola: quia multarum matronarum filios, & filias, quasi miraculosè curabat. A Senatoribus deindè iussa fuit capi, & in carcerem mancipari. Et ob constantem negationem sui criminis, torturæ tradita; sed nec lamentabatur, nec dolebat, immò subridebat, & Iudicibus ipsis insultabat: vndè à tortura relaxatur, & in carcerem recluditur. Verum postea noua indicia habita, torturæ iterum adiudicatur: sed prius omnes corporis pilos, & crines abradi, Iudices curarunt, etiam in pudendis, in quibus reperta fuit pergamena quædam, cui inscripta erant aliqua Dœmonum vocabula, & cruces aliquæ inter se distinctæ. Hæc autem pergamena Senatoribus exhibita, & illa rursus torturæ tradita, plenè passibilis facta, omnia nudè fatebatur, addens: Nisi à me schedulam istam abstulissetis, nunquam à me quicquam perquirere potuissetis, quia per illam facta eram impassibilis. Et factum simile accidisse, testatur Ambrosinus *de processu informatiuo, lib. 4. c. 7. nu. 13.* Vbi admonet in tali casu rei os, foramina narium, & aurium, anum, vel vuluam, cauterium, & similia inquirenda esse, ne quid superstitiosum in his locis lateat. Quartò, ne aliqua vnctio magica in rei corpore adsit; totum eius corpus prius aqua calida est abluendum diligenter, & posteà aqua benedicta aspergendum, quæ in eius ore etiam effundatur. Vtile quoque erit, rei torquendi collo sacras reliquias, vel agnum cereum benedictũ appendere; dummodò non adsit irreuerentiæ periculum. His enim modis Dœmonis vires infringi solent. Ità docent Martinus del Rio *lib. 5. disquis. magic. sect. 9. vers. Octauò loco, & q. 25.* Diana *vbi sup.* qui commendant etiam cum Syluestro *in lib. de strig. magic. admitt.* præmittendam esse exorcizationem. Quintò, deuotas ad Deum orationes, iunctas ieiunijs, & bonis operibus, indicere debent Inquisitores in tali casu, ad inuocandum diuinum auxilium in generali: vt contra Dœmonum quascunque infestationes, cælitum auxilia implorentur, iuxtà illud *2. Paralipp. 20. Cũ ignoramus, quid agere debeamus, hoc solũ habemus residui, vt oculos nostros ad Deum dirigamus*: vt notat Martinus del Rio *vbi sup. vers. Septimus ergo.*

Reus sufficienter tortus si in negatiua perstiterit, & posteà noua indicia contra illum superuenerint, est ne iterum torquendus?

47 RESP. Si noua indicia differant specie à primis, & de se sint sufficientia ad torturam: vt e. g. si reus fuit

fuit tortus ob indicium famæ, & alia adminicula, & posteà superueniat indicium suæ confessionis extraiudicialis, cũ alijs adminiculis, est iterum torquẽdus: quia indiciũ famæ differt specie, quoad substantiam, ab indicio confessionis extraiudicialis, & per primam torturam fuit purgatum indicium famæ tantum; vt ergo purgetur etiam secundum, confessionis extraiudicialis, cum alijs adminiculis, est iterum torquendus. Ità docent Pegna *par.3.comment.39.verf.Noua autem*, Farinacius *de indicijs, & tortura,q.*38.*n.*79.Clarus *qu.*64.*verf.Vltimò videndum*, Queredus *de indicijs, & tortura,par.*2.*c.*7.*n.*6.Carena *par.*1.*titul.*10.§.20.*n.*148.*& seq.*

48 Secus autem dicendum: si noua indicia non differant à primis: vt e.g. reus tortus fuit pro indicio famæ: & posteà superueniant alij testes, deponentes similiter de fama: non est iterum torquẽdus. Tum quia non dicitur nouum indicium superuenisse; sed noua probatio prioris indicij: vt optimè notant Clarus *loc.cit.* Locatus *de iudic. inquis.in verbo Tortura,verf.Nota secundum*, Caballus *resol.crimin.tom.*1.*cent.*2.*casu* 195.*n.*43. Tum etiam, quia indicia priora fuerunt per torturam sublata; nec possunt amplius pro indicijs deseruire: vt docent Farinacius *de inquisitione,q.*4.*n.*29. *in eius addit.post* 3.*vol.consil.*Francus *decis.*577.Giurba *cons.*50.*n.*42.Carena *loc.cit.* *n.*150.& alij.

Si reus fuit leuiter tortus, & indicia cõtra eum sint valdè vrgentia; potest ne iterum torqueri, etiamsi noua nõ superueniant indicia?

49 RESp. affirmatiuè: quia tunc non censentur plenè purgata priora indicia; & ità ex consuetudine seruatur. Cauendum verò est, ne quid nimis seuerum committatur. Sæpè enim contingit ob seuitiam tormentorum multos fateri, quæ non commiserunt. Tortura non potest repeti, nisi post tres dies interpellatos, dummodò qualitas personæ multum debilis, hoc non impediat. Ità docent Farinacius *q.*38.*nu.*7.Pegna *loc.cit. verf. Sit secunda regula*, Martinus del Rio *lib.*5. *disquis.magic.in* 2.*append. qu.*31.*n.*32.Carena *n.*154. Vt autem intelligatur, quãdo per torturam indicia sint plenè purgata, iudicio prudentis Iudicis commensuranda est qualitas personæ, & inflicta tortura, cum grauitate indiciorum.

Reus sufficiẽter de delicto conuictus, si torquendus sit super intentiõne, & complicibus, quomodò ei dandã est tortura, ne persistendo in negatiua, purget probationes, quæ contra se extant?

50 RESp. Quod in tali casu danda est tortura cum clausula: citra præiudicium probatorum: & dum reus torquetur, non est interrogandus de delicto principali, de quo est conuictus: sed tantùm de his, quæ spectant, ad inuestigandam intentionem suam, & complices. Si enim reus interrogaretur super delicto principali, & persisteret in negatione, purgaret omnes probationes contra se ipsum factas, nec puniri posset pęna ordinaria: sed tantùm extraordinaria. Et tunc protestatio nihil operaretur: quia esset contraria facto. Secus vero si reus non interrogaretur, nisi super intẽtione, & complicibus. Nàm tunc si in negatiua persisteret, damnandus esset ad pœnam ordinariam: quia per dictam protestationem, saluum redditur Fisco, ius puniendi illum. Ità docent Boerius *decis.*163.*nu.* 13.Villaut *in pract.lib.*7.*c.*2.*conclus.*4. Bossius *tit. de indicijs ante torturam,n.*130.Decianus *consil.* 93. *nu.* 20. *vol.*2. Pitignanus *in pract. crimin.p.*3.*c.*6.*in addit.litt.B.* Binsfeldius *in comment.de malef.& mathem.leg.*7.*q.*1. *conclus.*3. Sousa *in aphoris.inquis.lib.*2.*c.*39. *n.*44.& 45.Martinus del Rio *lib.* 5. *disquis.magic.sect.*9.§.*Cæterum si reus*, Diana *tom.*5.*tr.* 11.*res.*32.*ex par.*4.*tr.*6.*res.*32.Carena *par.*3.*tit.* 10.§.24. & alij cõmuniter.

Reus, qui sufficienter tortus, noluit veritatem fateri, sed illam omninò negauit, est ne indecisè relinquendus; vel eius causa est debito fine terminanda?

51 Resp. Quod quamuis Salycetus in *l. Si sibi, Cod. de adulter. & in l. 3. Cod. ad l. Iuliam Maiest. & in l. Ea quidem, Cod. de accusat.* & Antonius Gomez *tom. 3. variar. res. c. 13. n. 23.* teneant reos pluries tortos, & negantes delictũ: esse eorum causam indecisè relinquendam. Tamen Eymericus *par. 3. in instructione circa quæstiones reorum, num. 159.* Pegna *ibi, commen. 39. vers. Et si omninò:* docent, quod verior sententia est: in hoc casu reum esse expediendum, & eius causam decidendam, & debito fine terminandam: quia est vulgaris illa regula: quod Actore non probante, reus debet absolui, *l. Actor, Cod. de probat. leg. Qui accusare, Cod. de edendo,* quod latissimè probat Gomez *loc. cit.* Et ab hac sententia non est recedendum. Et *vers. Vbi autem,* ait Pegna cum Eymerico: reũ sufficienter tortum liberandum esse absque alijs pœnitentijs.

In tormentis expositus reus si noluerit detegere veritatem, quomodo est dimittendus?

52 Resp. Si requirat Iudices, quod per sententiam expediatur; illã non poterunt ei denegare, & ferenda est, quod de tali crimine, de quo fuit delatus, meritis processus diligenter discussis, non inuenitur probatum aliquid legitimè contra eum. Ità Eymericus *loc. cit. n. 157.* vbi notat Pegna *n. 157.* (ex errore 156.) Quod singularis est, & tutissima, & penitus obseruanda hæc Eymeriei doctrina, de non iterandis tormentis, nisi noua indicia superuenianti: quam sententiam tradunt communiter Doctores, Bartolus *in l. Vnius, §. 1. ff. de quæstionibus,* Odofredus, Cynus, & Salycetus *in l. fin, Cod. de quæstionibus,* Alexander *lib. 1. consil. 5. n. 5.* & alij. Noua autẽ indicia dicuntur, quæ à primis differunt specie, & substantia. Ità Pegna cum nonnullis alijs.

Post torturam quid animaduertendum est circa reum ab Episcopo, & Inquisitore?

53 Resp. Quod postquam mandauerint, vt à tortura reus deponatur, brachia adaptentur, & reuestiatur, mandare etiam debent, vt ad locum suum reportetur cum clausula: Illum torturæ iterum subijciendum, quatenus opus sit: vt aduertunt Clarus *q. 64. vers. Vltimo videndum,* Gilhausen. *vbi sup. nu. 51.* Cantar. *in praxi interrog. reorum, lib. 4. c. 1. n. 116.* Carena *§. 23. n. 173.* Deindè si reus confessus sit, vt ad eius condemnationem procedatur, necessarium est confessionem suam ratificare: vt patet ex Glossa *in l. Seruus, Cod. ad leg. de vi publie.* & docent Symanchas *de cath. institut. tit. 65. n. 67.* Suarez de Paz *in praxi, tom. 1. p. 5. c. 3. §. 12. n. 23. & 24.*

Ratificatio delicti commissi, & confessi in tortura, quomodo, & quando fieri debet?

54 Resp. Quod fieri debet extra locũ tormentorum, vt notatur in Glossa *in l. 2. verb. Aliquid, Cod. Quarum appellat. non recip. & in l. Seruos, Cod. ad leg. Iul. de vi publica,* & à Symancha *de cathol. institut. tit. 65. n. 67.* & ab alijs. Et vt docet Farinacius *de hæresi, qu. 185. §. 8. n. 150.* Ad effugiendam suggestionẽ, non lecta præcedenti confessione, moneatur reus, ad repetendum, quod in sua confessione per torturam, vel per quid aliud simile in effectu dixerit. Sicque per ipsum repetita dicta confessione in substantia; legatur postea per extensum eadem confessio, & requiratur ab ipso reo: an ea, quæ ipsi lecta fuerũt, sint illa eadem, quæ confessus fuit per torturam, vel per quid aliud simile; & an ea tanquam vera confirmare, seu ratificare, velit, & intendat.

55 Quãdo autem fieri debeat huiusmodi ra-

ratificatio, Bartolus,& alij in *l. prima*, S. *Diuus Seuerus, ff. de quæſt.* docent, relinquendum id eſſe arbitrio Iudicis. Antonius Gomez *tom. 3. variarum reſol. c. 13. nu. 24.* putat, quod tranſire debeat ſpatium vnius diei naturalis 24. horarũ, & idem ſentiunt Pegna *par. 3. director. comment. 39. nu. 158.* & Souſa *in aphoriſ. inquiſ.* qui rectè ſubdunt benignius eſſe, hanc ratificationem fieri poſt duos, vel tres dies ex tempore, quo inflicta fuit tortura; ne adhuc tormentorum dolor, & vehemens animi turbatio, durare videatur. Et ideò Inquiſitores in tertium diem ratificationem rei differre ſolent: vt notant Symanchas *de cathol. inſtitut. tit. 65. n. 71.* Miranda *in ordin. iudic. tom. 2. q. 26. art. 17. concluſ. 5.*

56 Si verò reus confeſſionem factam in tortura reuocauerit,& poſt reuocationẽ iterum illam confeſſus fuerit, valet hæc eius confeſſio, vt ad pœnam ordinariã poſſit condemnari. Ità Cantera *in quæſtionib. crimin. c. 2. de probat. per teſtes, qu. 1. n. 67.* cum nonnullis alijs Doctoribus quos ipſe citat.

57 Item ſi confeſſio in tortura fuerit extra torturam ratificata, & poſteà reus allegauerit ſe erraſſe in dicta confeſſione,& illam reuocauerit: ſi errorem probauerit, cenſenda erit reuocata. Ità Iulius Clarus, Boſſius,& alij, quos citat,& ſequitur Caballus *in reſolut. crim. cent. 2. caſu 186. n. 4.* Si autem errorem non probauerit, non iterum ad torturam deueniendum erit; ſed ad condemnationem.

Si reus in tortura confeſſus ſit delictũ, & deindè noluit illud ratificare, ſed confeſſionem factam reuocauit, poteſt ne iterum torqueri?

58 RESP. affirmatiuè, etiam ſi alia indicia non ſuperueniant. Quia ea confeſſio primum facta in tortura, dicitur nouum indicium ſufficiens ad nouã torturam. Ità Bartolus in *l. Vnius, S. Reus in fin. ff. de quæſt.* & hanc opinionem eſſe communem, dicit Boſſius *tit. de tortura*, & alij, quos refert,& ſequitur Iulius Clarus *pract. crimin. S. fin. q. 21. verſicul. Vlterius quæro, & q. 64. verſic. Vbi vero.* Confirmatur, nàm alias prima tortura eſſet omninò infructuoſa, quia omnis reus, vt pœnam euaderet, nunquam delictum confeſſum ratificaret. Verum in hoc caſu vitanda eſt crudelitas: vt notat Pegna: immanis enim carnificum ſæuitia eſſet, nimis reum in tormentis detinere, quia ratificare noluit.

Reus, qui bis tortus, bis confeſſus delictum, ſed bis etiam ſuam confeſſionem reuocauit, nolendo illam ratificare, eſt ne tertio torquendus?

59 RESP. Iulium Clarum *in practic. crimin. S. fin. q. 21. ver. Vlterius quæro*; Antonium Gomenſem *tom. 3. variar. reſol. c. 13. n. 27.* & alios affirmare, talem reum eſſe tertiò torquendum. Ioannem Baptiſtam Baiardum *in addit. ad Iulium Clarum, q. 21. n. 140.* aſſerere: Hoc eſſe relinquendum arbitrio Iudicis: qui conſiderare debet grauitatem delicti, qualitatem rei,& qualia præceſſerint indicia: quæ omnia eſſe poſſunt adeò vrgentia; vt ipſe Iudex rectè poſſit arbitrari, reum etiam tertiò eſſe torquendum. Sed Symanchas *de cathol. inſtitut. tit. 65. nu. 82.* Cantera *in quæſt. crimin. c. 2. de probat. per teſtes, q. 1. n. 67.* Locatus *in praxi inquiſ. verb. Tortura*, S. *Sed pone*, Souſa *in aphoriſ. inquiſ. lib. 2. c. 39. n. 39.* Sanchez *in conſil. lib. 6. c. 3. dub. 15. n. 14.* Pegna *par. 3. comment. 39. verſ. Maior tamen difficultas*, Farinacius *qu. 38. n. 106.* Diana *tom. 5. tract. 11. reſ. 24. ex par. 4. tr. 6. reſ. 24.* & alij docent: reũ, qui bis tortus fuit, & bis in tortura cõfeſſus, & bis etiam noluit ratificare ſuã confeſſionem: ſed illam reuocauit, negando, commiſiſſe illud delictum, non eſſe tertiò torquendum: niſi in vno tantùm caſu, quando bis leuiſſimè fuerit tortus, & in poſteriori tortura noua indicia priori confeſſioni addiderit. Quia confeſſio in ſecunda tortura facta ex ſe non addit aliud nouum indicium, nàm eſt

est eadem cum prima confessione; ergo non est sufficiēs, vt reus tertiò torqueatur. Confirmatur, quia nulla assignari potest ratio,cur ter torqueri possit,& nō quater, & pluries. Ergo sicut hoc esset inconueniens,& nimis crudele, itâ etiā si tertiò esset torquendus.

Reus tortus,& negatiuus,potest ne puniri pœna extraordinaria?

60 Resp. quod, vel reus fuit tortus cum semiplena probatione tantum,& fuit negatiuus; & non est puniēdus, neque pœna ordinaria; neque extraordinaria: sed est absoluendus. Vel fuit tortus cum plusquam semiplena probatione; & si fuit negatiuus, non purgauit in totum qualitatem delicti:& ideò non est simpliciter absoluendus: sed aliqua pœna arbitraria puniendus. Itâ adest determinatio Instructionis Toletanæ anno 1561.*n*.54.& Cantera *in quæst.crimin.c.* 2.*de probat.per testes*, *qu.* 22.*de reo*, testatur, itâ communiter seruari in S.Officio S.Inquis.Hispaniarum. Idem docent Aloysius Riccius *par.*1. *decis.*73.*n.*8. Binsfeldius *de malef. leg.*7. *q.*1.*conclus.*16.Bossius *tit.de inquisit. nu.* 30.Clarus *q.*64.*n.*38.Diana *loc.cit.resol.* 33.Et quamuis Symanchas *in cathol.institut.tit.*65.*n.*64. affirmet,quod si reus, in tortura negatiuus perseuerauerit, purgat omnia præcedentia indicia. Tamen interpretandus est sano modo: nēpè si indicia arbitrio Inquisitorum erāt talia, vt per torturam censeantur purgata: vt notat ibidem ipse Diana. Igitur quando indicia fuerunt grauia, & valdè vrgentia non purgantur per torturam: quoad pœnam extraordinariam.

CAPVT XXIV.

De Sententia cōtra Sortilegos, & alios in S.Officio inquisitos.

Quid, & quotuplex est sententia, & quonam modo ferenda?

1 Resp. Quod sententia est legitima determinatio, facta à Iudice super aliquod factum: vel est iudicialis definitio,controuersię finem imponens: vel vt alij dicunt:est pronunciatio Iudicis, continens absolutionem, vel condemnationem: sunt & aliæ definitiones sententiæ, quæ cum prædictis conueniunt. Vt notat Scaccia *de sententia*, & *re iudicata,glos.*14.*q.*2.*nu.*1. & *num.*47. & *seq.*

2 Sententia alia est definitiua,quæ causam terminat: alia interlocutoria, quæ determinat articulos incidentes, & emergentes in progressu causæ, dum adhuc principale negotium pendet: alia est condemnatoria, quæ subijcit reum pœnæ: & alia est absolutoria, quæ inquisitum à pęna liberat: Itâ Iason *in leg. Ne quidquam*,§.*Vbi decretum*, *ff.de offic. procons.*Syluester *verb.Sententia*,Miranda *q.*27. *n.*7. & communiter omnes.

3 Differt sententia à decreto: nam decretū est considerata prouisio Iudicis, citra absolutionem, vel condemnationem. Sentētia verò est pronunciatio Iudicis continens absolutionem, vel condemnationem:vt notant Simoncellus *de decretis in præfat. num.* 2. Sigismundus Scaccia *vbi sup.n.*47.& *seq.*

4 Modus autem ferendi sententiam, expressè, ac distinctè docetur à Pegna cum Eymerico *par.*3.*comment.*40.*vers. Ergo postquam*,& *seq.* & à Diana *tom.*5. *tr.*10.*res.*58.*ex par.*4. *tr.*8. *resol.* 106. & alijs, nempè,quod cum ab Inquisitore, & Episcopo,vel eius Vicario, & cōsilio peritorum decretum fuerit, reum confessum, vel conuictum, esse ad pęnam condemnandum; & qua die, & hora, & quo loco pronuncianda sit sententia:citandus est reus, & vocandus, vt personaliter sentētiam audiat, recepturus debitam sui delicti pęnam. Quam sententiam ferre debent in die, non in nocte: nisi multitudo negotiorum aliter fieri non permittat: & in publico in scriptis illam proferant: aliter non valeret: possunt tamen per alium illam proferre.

Sententia condemnatoria quomodo ferenda est? Resp.

5 RESp. Eſſe ferendam, itaut in ea primò, errores delinquentis declarentur: deindè diligens criminum inueſtigatio, citationes, monitiones, confeſſiones, probationes legitimæ, inducię, ad pœnitendum, competentes datæ, obduratus ipſius rei animus, & reliqua, quæ ad iuſtum proceſſum conficiēdum enumerantur. Tandem pro qualitate criminis, ſecundum leges, & regulas in huiuſmodi criminibus obſeruandas, ſubiungatur ipſa ſententia: Ità Pegna *loc. cit.* Brunus *lib.4. de hæret. c.*10. Symanchas *de cathol.inſtitut.tit.*60.*n.*2. & alij.

Sententia abſolutoria quomodo eſt ferenda?

6 RESp. In ſententia abſolutoria declarari non debere delatum innocentem, & à culpa immunem, ſed tātùm, quod contra illum nihil probatum ſit. Quia contingere poteſt, vt quod nūc in proceſſu probatum non eſt, poſtea probetur; & decens non eſt, vt in eodem iudicio diuerſæ proferantur ſententiæ. Vt ergo hæc diuerſitas vitetur, expedit, quod delatus non abſoluatur, vt innocens; ſed ſolum declaretur, nihil contra ipſum probatum fuiſſe: Ità docent Eymericus *par.3.direct.rubr.de forma abſoluendi delatum,n.*143. & ibi Pegna *comment.37.verſ.Caueatur*, Scaccia *de iudic.c.*59.*n.*1. Farinacius *q.*185.*nu.*172. & alij. Verùm ſi manifeſtè probatum fuerit, denunciantem, vel accuſatorem, & teſtes, falſum depoſuiſſe: tunc poſſet delatus, vt innocens abſolui, & declarari. Quia tunc non adeſſet probabile periculum, retractandi ſententiam abſolutoriam: cùm conſtet de iniquitate delatoris, & teſtium, & etiam de innocentia delati. Ità Pegna *loc.cit. verſ. Quod verò*, Farinacius *ibid.n.*173. & alij, quos ipſi citant. Si autem delator, & teſtes dicta ſua retractauerint: tunc maxima circumſpectione videndum eſt, nè forte, prætio corrupti, id fecerint: vt notant dicti Doctores.

Sententia ſi feratur ſine citatione partis condemnandæ, vel non feratur in ſcriptis, eſt ne inualida, & nulla?

7 RESp. affirmatiuè; quia, quoad primum quæſitum, citatio in caſu prædicto eſt de iure naturæ: cum ſit ſpecies defenſionis: vt ex *Clement. Paſtoralis de re iudicata*, & probat Marāta *in praxi p.6.cap.de citat.n.*3. & conſequenter eſt de ſubſtantia iudicij: nec ſine citationis actu ſubſiſtere poteſt ſententia contra hæreticum, vel de hæreſi ſuſpectum; vt notant Ludouicus à Paramo *de orig.S.Inquiſ.lib.3.q.4. in rubr. de forma, & ordine,n.*62. Souſa *in aphoriſ. inquiſ. lib.2.c.*27. Caſtro Palaus *par.1.tr.4.diſp.8.punct.5.nu.*1. Decianus *tr. crimin.lib.5. c.32.n.*1. Farinacius *q.*185. *n.*154. Pegna *par.3.direct. commen.*104. Carena *par.3.tit.*2.§.1.*n.*6. & alij.

8 Similiter dicendum, quoad ſecundū quæſitum: ſententiam tàm abſolutoriā, quàm condemnatoriam eſſe inualidam, & nullam, niſi feratur in ſcriptis; vt conſtet de eius iuſtitia, & ne deinceps, ex defectu ſcripturæ, contingat occultari veritatem, ſemèl prolatam, & in iudicio definitam. Ità Gloſſa in *Clement.Sæpè de verbor.ſignific.verb.In ſcriptis*, & ſic videtur ſanciuiſſe Concilium Narbonenſe *c.*6. vt affirmant Pegna *par.3.commen.*40.*n.*165.*verſ.Prætereà in ſcriptis*, Farinacius *vbi ſup.n.*166. Souſa *ibid.c.36.n.*6. Maſſinus *in praxi S.Officij,p.*10.*aſſert.*184. Scaccia *de ſentent. & re iudic. gloſ.*12.*per totam*, Carena *par.3.tit.*11.§ 4.*n.*8. Thomas del Bene *de offic. inquiſ. par.*1.*dub.*194.*ſect.*4. & alij. Et vt in iudicio probet, debet auctenticari à Iudice, vel à Notario, ſeu Actuario: ex *l.2. Cod. de ſentent. & breu.recit.* Alias neque per teſtes, qui fuerunt præſentes, probari poſſet: vt notat Lanfrancus *in cap. Quoniā contra de probationibus, nu.*72. Verallus *par.2.deciſ.*90. Bordonus *tom.1.cap.*37. *num.*4.

In ſententia, ſiuè condemnatoria, ſiuè abſolutoria, ſunt nè narrandi, ſeu exprimendi omnes errores, de quibus reus fuit quærelatus?

Reſp.

9 RESp. affirmatiuè; & quoad sententiam condemnatoriam, omnes Doctores docent: esse exprimendos in ea omnes errores, quos reus grauatus, conuictus, & confessus fuit, & tempus, in quo in ipsis permansit: Ità docent Pegna *par. 3. comment. 40. vers. Postremò sententia*, Sousa *in aphoris. inquis. lib. 1. c. 36. n. 25.* Symanchas *de cathol. institut. titul. 60. n. 3.* Castro Palaus *par. 1. tract. 4. disp. 8. punct. 11. n. 10. vers. Verum.* In sẽtentia autem absolutoria esse etiam exprimendos omnes errores, de quibus culpatus fuit absoluendus: affirmat, & probat Bordonus *tom. 1. c. 37. n. 7.* Quia vtraque sententia cõdemnatoria, & absolutoria componitur, ex condemnatione, vel absolutione alicuius delicti, tãquàm ex materia, & forma; est enim quoddã compositum morale. Sed sententia non potest existere, nec intelligi in ratione sui compositi, neque in seipsa, sine suis partibus componentibus. Ergò necessariò hæ partes in illa sunt exprimendæ; & consequenter narranda in ea sunt delicta, quibus reus quærelatus fuit; vt per condemnationem pœnis debitis plectatur: aut per absolutionem declaretur ab illis exemptus. Ità Bordonus, qui hoc idem alijs rationibus probat.

10 Sed his non obstantibus: non esse in sententia absolutoria errores commemorandos, affirmant Pegna *par. 3. comment. 37. vers. Attendentes*; Farinaccius *de hæresi, q. 185. nu. 175.* Castro Palaus *loc. cit. n. 8.* Massinus *in praxi, par. 10. assert. 118.* Carena *par. 3. tit. 11. §. 7. n. 23. vers. Tertiò notandum*. Et ità habetur in Instructione Madriliana ann. 1561. *c. 62.* Quia nullius vtilitatis est talium errorũ expressio, cùm probati non sint; & potius audientibus, possunt suspicionem generare contra indebitè inquisitum. Notant verò Albertinus *de agnoscend. assertion. q. 25. nu. 70.* Sousa *in aphorism. lib. 2. c. 28. n. 18.* Carena *loc. cit. n. 25.* Bordonus *n. 8.* & alij, quod si reus confessus sit homicidium coram Inquisitore, pro quo posset à Iudice laico puniri pœna mortis; in sententia quàm contra eum fertur in Tribunali Inquisit. non est exprimendum hoc delictum: ne ex illius narratiua Iudex laicus possit contra eũ agere. Secus verò si causa sit principaliter sup homicidij delicto. E. g. si commissum sit ex maleficio; tunc enim esset vtique exprimendum, vt sententia sit libello conformis.

Sententia absolutoria, vel condemnatoria proferri ne potest ab Episcopo sine Inquisitore, vel ab Inquisitore sine Episcopo?

11 RESp. Quoad sententiam condemnatoriam certum esse, non posse proferri ab Inquisitore sine Episcopo, vel eius Vicario; neque ab Episcopo sine Inquisitore, siuè sententia sit definitiua, siuè interlocutoria; & si secus præsũptum fuerit, nullum est, & irritum ipso iure. Ità enim expressè definitur in *Clement. 1. §. Propter quod, vers. Duro tamen de hæreticis*, vt notant Eymericus *in direct. par. 3. q. 49.* Pegna ibi, *& comment. 40. n. 165. vers. At hæc sententia*, Tabiena *in summ. verb. Inquisitor, §. 5.* Symanchas *de cathol. institut. tit. 34. n. 38.* & alij communiter.

12 Quoad sententiam verò absolutoriã, definitiuam, qua reus absoluitur ab omni pœna, vel interlocutoriam, qua reus absoluitur à tortura, vel ab alio cruciatu, an possit Episcopus sine Inquisitore, vel Inquisitor sine Episcopo, aut eius delegato illam proferre, controuertitur inter Doctores. Alij enim negant. Quia antequam Inquisitor contra reum proferat sententiam, debet Episcopum requirere: & vice versa, Episcopus Inquisitorem; & inter se communicare processum, & examinate, an reus sit condẽnandus, vel absoluendus. Ergo assistentia vtriusque requiritur in actu sententiæ, ne aliquis error committatur: absoluendo eum, qui fortè damnari meretur; vel condemnando eum, qui debebat absolui. Ità docent Ancharanus *in dicta Clement.* Bartholomæus, & Marianus Soccinus *in rubr. ff. de acquir. possess. n. 66.*

n.66.& seq. Symanchas *de cathol. instit. tit.3.n.9.*& alij.

13 Sed Eymericus *in direct.par.3.q.48.* Pegna ibi *comment.97. vers.His positis*, Iulius Clarus *pract.crimin.§.Hæresis, n.5.vers.Sed quis in fin.* Farinacius *q.186. n.60.* Molina *de iust.disp.28.n.15.*& alij quamplures, quos citat Pegna, communiter sustinent, posse Episcopum sine Inquisitore, & Inquisitor sine Episcopo, sententiam absolutoriam proferre. Quia recedendum non est à iure antiquo, nisi in quantum ius nouum expresse illud corrigit: *l.Sancimus,Cod.de testamen.leg. Præcipimus de appellat.Authent.de non alienan.aut permut.rebus Ecclesiast.§.final. cap.Ad nostram de regular.* Sed indubitatum est, Episcopũ, iure antiquo, se solo posse totum negotium fidei definire. Et in iure nouo non inuenitur, Episcopo, vel Inquisitori prohibitum, proferre sententiam absolutoriam: sed tantum condemnatoriam: vt constat *ex dicta Clement.* Ergo etiam iure nouo benè poterit, tàm Episcopus, quàm Inquisitor solus, sententiam absolutoriam pronunciare. Et hoc idem alijs rationibus probat Pegna *loc.cit.vers.At plenè.*

14 Sed nihilominus, tàm ipse Pegna, quã alij existimant: quod quamuis hæc Doctorum opinio sit communior, & verior; & propterea fortassis non erraret, qui eã in praxi vsurparet. Tamen prior opinio tutior est. Non enim quidquid iure permittente fit, id semper tutò fit. Quare salubrius, & tutius est, etiam in sententia absolutoria mutuum consensum vicissim adhibere, sicut in condemnatoria: ne quid vnquam incautum in fidei causis committatur; cùm maturius, & sanius sit illa determinatio, quæ plurimorum consilio roboratur. Et ità in praxi seruari debet. Eò magis, quia licet textus Clementinæ de sola sententia condemnatoria expressè loquatur; implicitè tamen loquitur de qualibet sententia, quę prærequirit communicationem, & examinationem processus. Et ità sentiunt Pegna *vbi sup.vers.Ex his omnibus*, Castro Palaus *par.1.tr.4.disp.8.punct.13. n.20.in fin.* Farinacius *dicta q.186. nu.81.* Royas *singul.27.n.7.* Azorius *par.1. lib.8.c.18.q.61.* Carena *par.1.tit.4.§.2. num.10.*

15 In Hispania certum est: non posse Inquisitorem sine Episcopo, neque Episcopus sine Inquisitore ferre sententiam absolutoriam: quia hoc prohibitum est in instructionibus datis particularibus Inquisitoribus, quas ipsi obseruare tenentur: quia iuxtà illas iurisdictio ab Inquisitore Generali conceditur; vt testantur Symanchas *de cathol.institut.tit.3. rubr.de absolutionibus, nu.9.& in Enchirid.viol.relig.tit.51.rubr.de absol. n.2.* Castro Palaus *par.1.tr.4.disp.8,pun.13. num.19.*

Inquisitor, & Episcopus, in ferendis huiusmodi sententijs, tenentur ne, peritorum consilium exequi?

16 RESP. Albertinum *tract. de agnoscendis assertionibus catholicis,q.26.n.11.& seq.* Decianum *tract. de crimin.lib.5.c.24.n.10.* Sousa *in aphoris.inquis.lib.1.c.1.n.14.& lib.2.c.16.nu.9.* & alios, quos citat, & sequitur Farinacius *q.185.nu.192.* opinari: Inquisitorem, & Episcopum, in ferenda sententia, tàm absolutoria, quàm cõdemnatoria, sequi debere consilium peritorum. Tum quia *in cap.Statuta de hæreticis in 6.* habetur: *Et ex ipsorum consilio ad sententiam, vel condemnationem procedi volumus.* Ex quibus verbis indicari videtur obligatio, sequendi consilium peritorum. Tum etiam, quia si possent Episcopus, & Inquisitor à consilio peritorum recedere, ipsorum sententia non diceretur, ex peritorum consilio procedere: sed potius contra illorum consilium: quod est contra dictum Pontificis statutum.

17 Sed multò probabilius dicendum est: Episcopos, & Inquisitores non obligari peritorum cõsilium sequi. Sed posse si sic melius iudicabunt; sententiam contrariam ferre. Ità docent Tabiena *verb.Inquisitor, nu. 12.* Lucerna Inquis. *verb.Aduocatus,c.4.* Zecchius *in summ. tom.1.tit.de hæret.c.11.n.14.* Treuisanus *lib.2.decis.35. nu.1.* Cenedus *collect.27. n.2.*

*n.2.in 6.decret.*Bariola *in aphoris. litt.V. vers.Vota consiliorum*, Barbosa *in collectan.tom.3.lib.5.tit.2.c.12.nu.8.* Pegna *par.3.comment.*127.*vers.Cæterum quidquid*, Royas *tr. de heret.par.1. n.*409.*& par.2.n.*166.Symanchas *de cathol. institut.tit.*41.*rubr.de Ministris,n.*14.Castro Palaus *par.1.tr.4.disp.8.punct.*11.*nu.*5. Bordonus *tom.1.c.*37.*nu.*15. Diana *vbi sup.n.*2. Thomas del Bene *loc.cit.sect.3. per totam*,Carena *loc.cit.n.*51.Quia vota peritorum, seu Consultorum sunt consultiua,non decisiua; & in supradicto *c. Statuta*,solum mandatur, vt sententia procedat ex consilio peritorum: quod satis rectè intelligi potest,requisito consilio peritorum: etiamsi illud non exequatur. Hæc autem explicatio cùm sit benignior, & Inquisitorum dignitati conuenientior, asseri potius debet, quā opposita.Et confirmatur,nam si Inquisitores tenerentur, sequi peritorum, seu Consultorum consilium, Iudices potius essent ipsi periti, & Consultores; quam Inquisitores dum iuxtà illorum consilium sententiam necessariò proferre deberent, & solum executionem eis spectare, videretur. Et ità in instructione Matriliana,*cap.66.*statuitur, his verbis: *Si Inquisitores,& Ordinarius fuerint cōformes, quamuis Consultores discrepent, & sint numero plures;decretum Inquisitorum, & Ordinarij executioni mandetur.*

13 Verum licet Inquisitores non teneātur, necessariò consilium peritorum sequi:tamen ratio dictat; vt quotiescunq; manifesta ratio in contrarium non vrgeat, tutius, ac conuenientius est, quod ipsi consilio peritorum acquiescant. Immò, quia negotium fidei grauissimum est,non solum in ferendis sententijs,verum etiam in alijs grauibus totius iudicij actibus tutius erit,nusquam discedere à peritorum suffragijs.Nam si quandoque contingeret: Inquisitores audacius vti sua potestate, & libertate, facile possent errare, & committere id, quod vel in fidei, vel in reorum detrimentum verteretur.Ità notant Pegna *par.3.comment.* 127.*vers.Quamquam autem*, Bordonus *tom.1.c.37.n.*15.Thomas del Bene *par.1.dub.*194.*sect.3.nu.*5. Anchatanus *in cap.Si ad Episcopum,notab.8.versic.Circa secūdum,lib.6.* Bariola *in aphoris.litt.V. vers. Vota Consiliorum*,Zanardus *in direct. Theolog. par.2. prac.1.c.6. quæst.* 42. Iudex enim non debet recedere ab opinione peritorum, §.*Responsa prudentum Institut.de iure natur.* Et illa sententia est melior, quæ pluribus auctoritatibus corroboratur:*cap.Qui recedit,dist.4.de pœnit.*& in iudicando non est recedendum à communi opinione: vt ait Bartolus cum alijs *in l.2.Cod.de pœnis iur. qui malè iud.* Felinus, Decianus,& alij *in cap.1.de constitut.*

19 Notandum etiam, quod Iurisconsulti in agnoscendis propositionibus hæreticis, & catholicis, & eorum qualitatibus expendendis, assentire debent Theologis:& Theologi, Iurisperitis, in capturis reorum decernendis, in indicijs ad torturam aptis, in testium dictis admittendis,vel repellendis,in appellationibus admittendis,aut refutandis, in sententijs interlocutorijs, & definitiuis ferendis,& in toto ordine iudiciario obseruando. Hæc enim Theologi à Iurisperitis petere debent; vt notant Albertinus *in cap. Quoniam de hæreticis in 6. q.10.n.*17.Pegna *loc.cit. vers.Cum vero.*

Periti, siuè in Theologia, siuè in Iure Canonico, vel Ciuili, tenentur ne mandato Inquisitoris cōsilium præstare?

20 RESP.affirmatiuè, ex *cap. Vt commissi de hæreticis in 6.* vbi dicitur: *Aduocandi quoque,prout expedierit peritos quoslibet, vt vobis assistant, & in huiusmodi sententijs præbeant consilium opportunum; ac eis super his verbis humiliter pareant,in virtute obedientiæ iniungenda.* Ex quibus verbis inferunt Doctores: peritos teneri mandato Inquisitoris consilium præstare: etiamsi ipsis nullum salarium assignatum, & nulla pecunia detur: Dum absolutè dicitur, quod Inquisitores in virtute obedientiæ peritis iniungere possint, vt consiliū præ-

præstent, nulla facta mentione solutionis. Quia fidei negotium omnes defendere, & procurare, independenter à solutione, tenentur. Verum si eis offeratur salarium, vel prætium, possunt illud, pro labore impenso, licitè recipere, cum nulla appareat indecentia. Ità Pegna *par.2.direct.in c.Vt commissi, nu.5. & 6.* Symanchas *de cathol.institut. tit.41.rub. de Ministris, n.13.* Zanchinus *tr. de heret.c.15.n.3.* Decianus *tr.crimin.lib.5.c.14.n.10.* Farinacius *q.185.n.190.*& alij communiter.

Peritis, ab Inquisitoribus vocatis, est ne communicandus totus reorum processus, & testium nomina manifestanda?

21 RESp. Esse eis totum processum communicandum: Tum quia ità præcipitur *in cap. fin. §. Iubemus de hæreticis in 6.* his verbis: *Iuris peritis totū processum, super quo deliberandum est, serio manifestari, & integraliter explicari, & ipsorum consilio ad sententiam, vel condemnationem procedi, volumus.* Tum etiam, quia nisi intelligerent inregrè, & perfectè totam causam, non possent perfectè consulere, neque incorruptum ferre iudicium, cùm nemo de incognitis rectum iudicium facere possit: vt cum Eymerico notat Pegna *par.3. comment.128.* Paramus *de orig. inquis. lib.3. qu.4. rubr. de forma, & ordine Iudic. S. Officij, n.56.*& alij passim.

22 Nomina verò testium, an sint eis explicanda, maior est dubitatio. Non enim videtur hoc necessarium: quia absque tali nominum publicatione rectè periti consulere possunt. Et laudabilis est Inquisitorum consuetudo; vt nec Consultoribus testium nomina publicentur: sed absque his nominibus, processus eis dātur, super quibus consulere debēt. Qualitates tamen testium omninò debent peritis manifestari. Nempè an testes sint Religiosi, vel seculares, an probatæ vitæ, vel minus probatæ, an periti graues, ac prudentes, vel imperiti, plebei, pauperes, iuuenes, & similes. Vt his qualitatibus cognitis, facilius periti intelligant, quantum singulis testibus sit deferendum, vel detrahendum. Ità Pegna *par.3. commen.129.* Farinacius *q.185. n.196.* & alij.

23 Quandoque verò videtur necessariū: vt nomina testium, & delatorum, seu reorum peritis notificentur. Si enim dubium sit: an testes fuerint cum reo inimici, & periti eos nouerint, ꝙ inimici fuerint; tunc Inquisitores possunt, & debent nomina testium, & delatorum ipsis peritis manifestare. Quia talis manifestatio, ad decidendam causam, videtur necessaria, vel saltem valdè conueniens. Et in tali casu debēt secretum peritis indicere sub iuramento, & si opus fuerit sub pœna excommunicationis: iuxtà textum in *cap. Statuta de hæreticis in 6.* Ità Pegna, & Farinacius *loc. cit.*

Si Periti sint inter se diuersę opinionis, & alter opinetur in fauorem rei, alter in fauorem Fisci, cuinam istorum Inquisitores, in ferenda sententia, assentiri debent?

24 RESp. Quod in tali casu probabilius est: teneri Inquisitores sequi opinionem probabiliorem. Sed si amborum peritorum opiniones sint æquè probabiles: siuè ex parte iuris, siuè ex parte facti: Inquisitores illam sequi debenr, quæ magis fauet reo. Tum quia in dubio fauorabiliores sunt partes rei. Nemo enim condemnandus est ad pœnam, nisi pro certa causa: vt probant Farinacius *de reo confesso, & conuicto, q.86. n.1. & seq.* Guazzinus *de defens. reorum, tom.2. defens.33. c.14. n.1. & seq.* Carena *par.3. tit.3. §.1. n.3.*& alij. Tum etiam, quia in dubio quilibet præsumitur bonus; & delictum non præsumitur, nisi probetur. Ità docent Diana *tom.5. trac.10. ref.58. in fin. ex par.4. tr.8. resol.106.* Thomas del Bene *par.1. de offic. inquisit. dubit.194. sect.1. n.8.*

25 Verum, quia peritorum, ac Consultorum suffragia non sunt decisiua, sed tantum consultiua. Si Episcopus, & Inqui-

sitor conueniant in opinione: eorum sententiæ standum est, quamuis Consultores, & periti numero plures, contrarium sentiant, vel inter se discrepent. Ità docet Pegna *par.3.direct. inquis.cōment.127. vers.Et in Hispania.* Vbi refert. Instructionem Madrilianam anni 1561.*c.66.*his verbis: *Si Inquisitores, & Ordinarius fuerint conformes, quamuis Consultores discrepent, & sint numero plures, decretum Inquisitorum, & Ordinarij executioni mandetur.*

Sententia, siuè absolutoria, siuè condemnatoria si ab Inquisitore, & Episcopo feratur absque peritorum consilio, est ne valida, vel nulla?

26 RESp. Sententiam esse nullam, affirmant Morla *in Empor. iuris. tit.12.q.10.n.2.* Castro Palaus *par.1. tr. 4.disp.8.punct.11.nu.4.*& alij. Quia in *c. Statuta, §.Iubemus de heret.in 6.* Inquisitoribus præcipitur, aduocare peritos, his verbis: *Iubemus peritos adduci, & vti eorum consilio, si velle; vt ad sententiam, vel condemnationem procedatur.* Et idem statuitur in *cap. Vt commissi, de haret. in 6.* Quod mandatum videtur, inducere formam iudicij. Ergo eius omissio annullat sententiam. Nam forma deficiente, actus non subsistit: vt patet ex *c. Delecta de rescript.* Confirmatur, quia ex *c. Nouit de his, quæ fiunt à Prælato*; & ex *cap.Cum in veteri de elect.* irritatur electio, propter omissum consilium. Et Glossa in *cap. Non est, de consuetud. in 6.* ait; *Quod si sententia proferenda sit cum alterius consilio, & eo non expectato proferatur, sententia non valeat, neque appellatione opus sit.* Ergo similiter sententia Inquisitoris, & Episcopi, siuè sit absolutoria, siuè condemnatoria, absque peritorum consilio lata, est inualida, & nulla.

27 Sed his non obstantibus opinio probabilior, & sequenda, docet oppositum, nempè omissionem consilij peritorum, non inualidare sententiam latam. Quia consilium in tali casu præsumitur mandari, vt sententia feratur rectè, non autē vt feratur validè. Quandocunque enim præcipitur, aliquid agendum cum alterius consilio, habenti iurisdictionem, consilium additum non habet rationem formæ substantialis illius actus, sed per id tantum admonetur Iudex, vt alterius consilio utatur: nè sine illo, malè se gerat contra proximum. Vndè illud præceptum significat monitionem, non autem actus conditionem. Vt docent Canonistæ cum Glossa *in Clement. de officio delegati, vers.Reperierint,* Syluester *verb. Consilium, q.2.& 3.* Nauarrus *c.27.n.37. vers.Dixi, & consil.3.de statu mon.n.37.* & Glossa *in Clement. de sequestr. versic. Nullatenus*, & alij. Sed Inquisitores prius quam Pontifex præcepisset in sententia adhiberi peritorum consilium: ab Vrbano IV.& à Clemente IV. habebāt potestatem ferendi sententias, absque peritorum consilio. Ergo prætermisso peritorum consilio, eorum sententia non est inualida. Ità sustinent Carena *par.1. tit.8.§.9.nu.55.* Diana *tom.5.tr.12.resol. 38.n.4.ex par.4.tr.7.resol.38.* Bordonus *tom.1.cap.37.nu.18.& 19.* Thomas del Bene *par.1.de offic.inquis. dub.194.sect. 2. vers. Quamuis contra.* Confirmatūr, quia *in cap.Vt commissi de hæreticis in 6.* tribuitur facultas Inquisitoribus, vocādi peritos: (prout expedierit) Ergo tacitè insinuatur, eos non esse necessariò vocandos, si iudicatum fuerit, non expedire.

Inquisitores ferre ne possunt sententiam, secundum probabilem peritorum opinionem in fauorem rei, relicta probabiliori contra eum?

28 RESp. Esse distinguendum, inter sententiam ferendam contra hæreticum, & ferendam contra suspectum de hæresi. Si enim aliquis sit condemnandus, vt hæreticus. Inquisitores non solum ferre possunt, sed debent sententiam secundum probabilem opinionem peritorum in illius fauorem, relicta probabiliori contra eum. Ità docent

Syman-

Symanchas *de cathol.instit. tit.51. n.11. & in Enchirid.tit.34.n.6. & 7.* Pegna *in annotat. ad Ambros. de Vignate de hæreticis,q.11.ar.2.nu.146.*Ludouicus à Paramo *de orig.Sanctæ Inquis.lib.3.q.6. n.88.*Farinacius *de hæresi,q.187.nu.6.*Castro Palaus *par.1.tr.4.disp.8. punct. 10. n.1.*Carena *par.3.tit.3.§.1.2.& 3.* Diana *tom.8.tr.1.res.21.n.3. & 4.ex par.3. res.13.in addit.*Et ratio est: quia hoc delictum est grauissimum, & grauissima pœna punitur. Ergo si in alijs delictis criminalibus, probationes esse debent, luce meridiana clariores: vt omnes Doctores testantur: & deciditur *in l.Sciant cuncti,Cod.de probationibus, & in capite Sciant cuncti 2. quæst. vltim.* & probant Farinacius *de reo confesso, & conuicto, quæst.86.num.1.* & Carena *loc.cit. nu.1.* à fortiori in delicto hæresis probationes clarissimæ esse debent. Sed tales non sunt quando delictum probatur probabilius, & adest defensio probabilis in fauorem delati. Ergo Inquisitores non possunt condemnare reum, vt hæreticũ ob probabiliorem opinionem; sed tenẽtur sequi illam probabilem in sui fauorem.

29 Neque obstat, quod ait cum alijs Clarus *in §.Hæresis, vers.Debet etiam hoc crimen*, quod in atrocioribus delictis,minores probationes,sufficere videtur. Quia, vt benè notat Cantera *in suis quæst.crimin.de probat.per testes,c.2.q.1. n.60.*hæc opinio est falsa: non enim valet hoc argumentum: aliquis est accusatus de enormi crimine.Ergo vel commisit illud, vel præsumitur commisisse. Et ibi repræhendit Iudices, præsertim supremos,qui contrarium seruant:& inter leuia,& atrocia delicta,respectu probationum, nullam faciunt differentiam, nisi solum respectu pœnæ. Nimis enim durum videtur,cùm possit Iudex absoluere reum, stante opinione probabili in eius fauorem; debere illum ad mortem damnare. Et si opiniones versentur circa factum; omninò dicendum est: Iudicem non posse damnare reum secundũ opinionem probabiliorem, relicta opinione probabili in eius fauorem:vt cum citatis Doctoribus docet Diana *loc. cit.*

30 Si verò sit condemnandus aliquis; vt suspectus de hæresi; tunc Inquisitores nullam habere debent rationem, quod in sui fauorem adsit opinio probabilis, & non sequi probabiliorem:quia ad cõdemnandum reum, tanquam suspectum de hæresi,sufficit, nedum opinio probabilior,sed etiam probabilis, cum sit res indubitata, quod etiam suspiciones, & præsumptiones sufficiunt, ad illum reddendum; vt de hæresi suspectum; nec in tali casu vlla ei irrogatur iniuria; si vt taliter suspectus declaretur, & vt talis puniatur abiuratione, & pœna extraordinaria, iuxtà textum *in cap. Accusatus de hæreticis in 6.* Ità sentiunt Alberinus *tr. de agnoscend. assertion. cathol. & hæret.q.34.nu.56.* Menochius *consil.82. n.144.lib.1.*Pegna *par. 2.direct.commen. 80. vers. Sed hanc substantiam*, Symanchas *de cathol.instit.tit.50. de præsumpt. n.21.& tit.51.n.12.* Royas *de hæreticis, 2.par.n.304.& seq.*Farinacius *de hæresi, q.187.n.9.40.& 42.* Castro Palaus *par. 1.tr.4.disp.8.punct.10.n.1.* Carena *par. 3.tit.3.§.3.n.13.*& alij.

In ferendis sententijs Inquisitores possunt ne, sibi reseruare facultatem, augendi,vel minuendi, vel commutandi pœnitentias, reis impositas?

31 RESp.affirmatiuè, & vt ait Pegna *par.3.comment.44.nu.194.* Hoc est insigne Inquisitorum priuilegium; vt etiam post sententiam pronunciatam, iurisdictio eorum in eadem causa non expiret. Et ità statutum fuit in Concilio Narbonensi,*cap.7.*his verbis: *Illa semper retentione cautè adhibita,vt liceat vobis,seu alijs Inquisitoribus, seu quibus hoc Romana Ecclesia, vel illi cui ex officio competit,duxerit committendum, pro vestro,& illorum arbitrio, ac voluntate iniunctis pænitentijs addere, vel detrahere ex causa rationabili*. Et idem decretum fuit in Concil. Bitterensi, *c. 22.* Vndè Eymericus notat, & Pegna dicto *n.194.* quod Inquisitores in eorum sen-

tentijs semper addunt: retinentes nobis ex certa scientia,& exprefsè, quod possimus liberè dictam sententiam, seu pœnitentiam, mitigare, aggrauare, commutare, &c. Neque tunc iniustè quidquã committitur, quia causa Religionis, & fidei, hoc ità fieri, postulat, & suadet. Hæc enim causa cunctis rebus præferẽda est, *l. Sunt personæ, ff. de religiosis, & sumpt. fun.*

32 Causæ autem rationabiles augendi, vel minuendi, vel etiam penitus tollendi pœnitentiam, prudens Inquisitor cõsiderabit, E.g. ob infirmam valetudinẽ, vel ob insignem pœnitentis humilitatẽ, & veram conuersionem. Sunt enim quidam, qui post lapsum, ità commissa scelera detestantur; vt spontè asperrimã agant pœnitentiam, & etiam maiorem illa, quæ illis fuit iniuncta. His autem poterint Inquisitores minuere, vel mutare pœnitentiam in aliam leuiorem; aut etiam totam remittere: vt ait Eymericus *n. 196. vers. Considerandum autem est*, & cum eo Pegna *loc. cit. vers. Quę autem sunt causæ*. Similiter addũt grauiores pœnitentias ob rei indeuotionem, malitiam, contentionem, seu rixam, & similia, quæ eorum mentem, & animum, parum legi Dei, & iniunctis sibi mandatis, obedientem indicant. Ità dicti Doctores: qui etiam ibidem docent, quod Episcopus, & Inquisitor, etiamsi per obliuionem, vel alias causas, hanc potestatem exprefsè sibi non reseruassent, adhuc possent pœnitentias minuere, vel augere, vel mutare, ac tollere. Quia hoc eis de iure spectat, vt in *cap. Vt commissi de hæreticis in 6.* Tutius tamen est, exprefsè in ipsa sententia huiusmodi facultatem sibi retinere. In Hispania verò inferiores Inquisitores non habent hanc facultatem, absque Generalis Inquisitoris eorum Regnorũ potestate: ità Royas *singul. 155. nu. 4. & 5. & de hæret. par. 2. nu. 200. & 382.* Symanchas *de cathol. institut. tit. 19. nu. 20.* Sousa *cap. 37. n. 12. lib. 3.* & alij.

33 Est autem notandum non posse Inquisitores in Italia dictas pœnas minuere, nec augere, neque commutare, sine Episcopo, nec Episcopus sine Inquisitore, ex decreto Sacræ Congregationis, ex mandato Vrbani VIII. vt refert Bariola *in aphoris. sub littera P. in verbo Pœna, n. 13.* & notat Carena *par. 3. tit. 11. §. 6. n. 21.* Farinacius *de hæresi, qu. 186. n. 76.*

34 Immò quando rei condemnantur ex mandato Sacræ Congregationis, etiãsi Episcopus ordinarius, & Inquisitor, ferant sententiam, facultas augendi, minuendi, & commutandi pœnas, reseruãda est Sacræ Congregationi. Et ità praxis obseruat, teste Carena *loc. cit. §. 7. num. 30.*

Sententiæ latæ in causis fidei transeunt ne in rem iudicatam: itaut nouis superuenientibus probationibus, Inquisitores non possint, de eodem crimine condemnare absolutum, neque absoluere condemnatum?

35 RESp. in causis fidei sententias nũquam transire in rem iudicatã, & posse Inquisitores, si nouæ superueniant probationes, de eodem crimine, absolutum condemnare, & condemnatum, vel absoluere, vel mitius, ac grauius punire. Ità decreuit Pius V. in sua Constitut. quæ incipit: *Inter multiplices curas*: vt refert Pegna *par. 3. comment. 37. vers. Verum omissis*. Et ità colligitur ex *c. Vt commissi, §. Nec non, de hæreticis in 6.* & docent Royas *tr. de hæret. par. 2. assert. 49. & de priuilegijs inquisit. n. 449.* Symanchas *de cathol. institut. tit. 60. nu. 13.* Pegna *loc. cit.* Farinacius *q. 197. num. 28.* Sousa *in aphoris. inquis. lib. 2. c. 36. nu. 31.* Diana *tom. 5. tr. 10. res. 76. num. 3. ex par. 4. tr. 8. res. 10. n. 3.* CastroPalaus *par. 1. tr. 4. disp. 8. punct. 11. num. 10.* Igitur si reo, tanquam innocenti declarato, vel absoluto, nouæ superueniant delicti probationes; poterit, non obstante priori sententia absolutoria, denuò inquiri, examinari, & condemnari. Quia, fauore fidei, sententia in hoc crimine nunquam transit in rem iudicatam. Vndè probationes superuenientes coniungi possunt

cum

cum præcedentibus insufficientibus, & ob quarum insufficientiam fuit reus absolutus. Nam licet citatio,& litis contestatio prius facta, perit; eo quod, perempta instantia, pereant acta ordinatoria,quæ instantiam illam sequuntur: iuxtà *l. Properandum*, §. *Etsi quidem de iudic.& l. Cum lite mortua*, *ff. Iudicatum solui*. Tamen non pereunt confessiones, probationes, declarationes testium, & similia,quæ ad litis decisionem spectāt: vt ex dicta *l. Properandum*, §. *vlt. & ex l. Iubemus, Cod. de liberali causa*, & tradit Alexander *cons.58. incipiente, visa petitione,lib.1*. Pegna *par.3.direct. comment. 92.vers. Quod si fortassis*, Farinacius *qu. 185.n.200*. Symanchas *de cathol. instit. tit.18,rubr. de defuncto,n.20*. Et sicut ex superueuienti probatione delicti, reuocatur sententia absolutoria: ità ex superueuienti probatione innocentiæ, auferri debet condemnatio: vt notat Carena *par.3.tit.11.§.5.n.15*.

36 Reus autem condemnatus pœna arbitraria,eo quod legitimæ criminis probationes non extiterint: Superueniente posteà conuincenti delicti probatione: si pœna arbitraria non est executioni demandata, cessat, & punitur pœna ordinaria. Quia est noua sentētia, & nouū iudicium, & pœna non excedit delictū. Si verò prior pœna arbitraria reperitur executioni demandata: Tunc detrahēdum est à pœna ordinaria, nouiter imponenda, quantum arbitraria importauerat: ne reus pro vno delicto grauius, quàm meretur,puniatur, nempè pœna ordinaria commensurata delicto,& pœna alia arbitraria:contra Textum *in cap. Cum afferamus 24.qu.1*.Ità docent Royas *c.2.assert.50.nu.391*. Farinacius *qu. 185.n.199*. Castro Palaus *par.1. trac.4. disp.8.punct.11.n.11*.& alij.

Sententia,tàm absolutoria, quàm condemnatoria vnius, est ne etiam absolutoria, vel condemnatoria alterius complicis?

37 Resp. quod si loquamur de sententia absolutoria: vel pronunciata fuit super facto, & cum declaratione, quod non fuit commissum delictum: seu talem propositionem non esse hæreticam: vel talem actionem non esse superstitiosam; & tunc sententia absolutoria vnius prodest alijs socijs,& complicibus. Vel sententia non fuit lata super facto, sed super tali persona, exprimendo talem inquisitum esse absoluendum: quia non commisit delictum, de quo grauatum fuit. Et tunc sententia hæc lata in fauorem vnius, non prodest alijs, nisi ipsis requisitis,& auditis. Ità docent Menochius *de arbitr. casu 351. nu.12. & seq.* Guazzinus *defens.2.casu 8.n.12*. Decianus *tract.crim.lib.9.c.33.n.7*.Farinacius *de consult.q.134.n.33*.Carena *par. 3. tit. 9.n.101*.Qui etiam addit *n.102*. Si mandatarius,& mandans vnus sit confessus; alter negatiuus: hic absoluitur, & ille damnatur. Si vnus sit præsens, alter verò absens:contra istum prosequitur processus,& ille expeditur.

38 In sententia autem condemnatoria, si vnus appellauit,altero non appellante: potest Iudex sententiam non appellantis executioni mandare,sed non poterit contra appellantem; vt patet ex *l. De vnoquoque, ff. de re iudicata, & ex l. Minoribus, Cod. de his quibus,vt indignis*: & sic appellatio vnius non prodest alteri, non appellanti. Similiter sententia condemnatoria,mandantis delictum, e.g.nō præiudicat mandatario; quia potest mādatarius,probare,se graui metu coactū, illud commisisse: & sic saltem in partē liberari à pęna mandanti definita. Et ità etiam, si mandatarius sit condemnatus, ex eius condemnatione non intelligitur mandans condemnatus;quia potest probare, se nunquam dedisse illius delicti mandatum.

39 Crimen autem hæresis, quia punitur etiam pœna amissionis omnium bonorum,condemnatio vnius,nocet alteri;nā si pater condemnatur, vt hæreticus,eius sentētia nocet etiam filijs, quia redduntur inhabiles,ad beneficium Ecclesiasticum, & ad officium seculare, & ipsi, & omnes alij, qui post hæresis crimen ab co

eo commissum, aliqua eius bona acceperunt, siuè donatione, siuè alio contractu, illis bonis per confiscationem priuantur: ex Textu *in lege Quisquis*, §.*Filij verò*, *Cod.ad legem Iul. Maiest.& in cap. Cum secundum leges de haeret. in 6.* & probant Antonius Gomez *tom.3.var.c.1.n.90.* Bartolus *in leg. Cum filius familias, ff.de verbor. obligat. col.2.* Item sententia lata contra seruum ob delictum capitale, nocet Domino, dũ potest executioni mandari, non audito ipso Domino. Et sic de similibus.

Sententiæ in causis fidei fieri ne possunt in diebus festiuis?

40 Resp. affirmatiuè ex speciali priuilegio huius Tribunalis, nã die 26. Iulij 1605. ità decreuit Sacra, & Suprema Eminentissimorum Cardinalium Congregatio, vt notat Carena *par.2.titul.1.§.33.n.191.* Et ità valdè conueniẽs videtur fieri: vt ait Ioannes Andreas *in cap. Vt commissi de haereticis in 6.* Quia in diebus festiuis maior adest confluentis populi multitudo, ad sententiam audiẽdam, & ad videndos reorum cruciatus, & pœnas: vt indè discant timere, & à malo committendo, auocentur. Horrendum enim, ac tremendum spectaculum, & quasi imago futuri iudicij est, videre, & audire, huiusmodi cõdemnatorias sententias ferre, & pronunciare. Et ideò in diebus festiuis publicandas esse, docent Pegna *par.3.comment.45.num.197. vers. Verumtamen*, Carena *loc.cit.* Diana *tom.5.tit.10.ref.64.ex par.4.tr.8.ref.98.* Bordonus *tom.1.c.37.n.10.*

Sententia in causa fidei contra fugitiuũ, vel absentem, quomodo ferẽda est?

41 Resp. Si delictum fugitiui, vel absentis, non sit plenè probatum, ipse citandus est domi, vbi habitabat, & Ecclesiæ Cathedrali, ac Parochiali suæ domus, vt intra triginta dies, ad respondendum, comparcat, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ. Quæ citatio fit tribus vicibus, & in qualibet illarum idem tempus assignatur, & accusatur eius contumacia. Vel talis temporis citatio esse debet peremptoria, idest vna pro tribus: vt notat Pegna *par. 3. comment.49.vers. Primò modo*, in qua citandus est reus ad omnia, & singula iudicij acta, cum expressione, quod Inquisitores sententiam contra ipsum pronũciabunt, nisi compareat. Iuxtà Textum *in l. Ad peremptoriam, cum l. seq. ff. de iudicijs, & c. de illicita 24.q.3.* Quo termino transacto, declaratur reus in excommunicationem incidisse. Et annus integer expectatur, vt compareat. Quo elapso, & non comparente, tanquam hæreticus contumax per sententiam declaratur, *c. Cum contumacia de haereticis in 6.* Et statua cum eius effigie in publicum producitur, cui titulus affigitur, continens nomen, & cognomen absentis cõtumacis, qui condemnatur, & Curiæ sæculari traditur comburenda, & eius bona confiscantur; vt notant Farinacius *q. 190.§. 12.n.22.* & cæteri Doctores.

42 Si autem rei delictum absentis contumacis sit plenè probatum, non expectatur annus, ad eius sententiam proferendam: vt ait Symanchas *in Enchirid. tit.46.n.5.* Sed accusata eius contumacia in Tribunali, publicè condemnatur. Admisso tamen ad illius defensionem excusatore, qui allegare possit, reum sic citatum, fuisse legitimè impeditum, ad comparendum intra terminum signatũ. Et pro qualitate excusationis denuò prorogari solet terminus, ad comparendum: vt notat Castro Palaus *par. 1. tr. 4. disp.8. punct.16.§.3.n.2.*

Elapso anno, requiritur ne contra reũ contumacem, sententia condemnatoria, uel censetur ipso iure lata?

43 Resp. Censeri ipso iure latam: quia lex illum condemnat, iuxtà textum *in Authent. Gazaros, C. de haereticis*, vbi dicitur: *Si sic per annum permanserint ex tunc omnes, tanquam haereticos condemnamus.* Ex quibus verbis clarè arguitur: iàm elapso anno ipso iure esse factam condemnationem. Et ità docent

etiam

etiam Hostiensis, Ioannes Andreas, Ioãnes Anania, Panormitanus, Felinus, & cæteri communiter *in c. Excommunicamus* 1.§. *Qui autem de hereticis*, & Philippus Francus *in c.Cum contumacia de hereticis in 6.n.*2.

44 Neque obstant dicti textus *in c.Excommunicamus, & c.Cum contumacia*, vbi habetur: *Ex tunc velut heretici condemnentur*: verbum enim illud, *Condemnentur*, indicat non latam ipso iure sẽtentiam, sed potius ferendam: quia, vt citati Doctores notant, prædicta *Auth. Gazaros* fuit in hoc crimine approbata *in cap. Vt inquisitionis de hereticis in 6.*

45 Nihilominus Inquisitores necessariò ferre debent sententias declaratorias elapso anno, contra huiusmodi absentes contumaces: incurrisse in pœnas, à lege statutas contra hæreticos contumaces, & coram omni populo eorum statuas producere, & illa Curiæ seculari tradere, comburendas: vt sup. dictum est. Ita Eymericus *par.3.direct.nu.*216. Pegna ibi, *comment.*49. *vers.Sententiam diffinitiuam, & seq.* Symanchas *de cathol.instit. tit.*2.*n.*8. Castro Palaus *par.*1.*tr.*4. *disp.* 8.*pun.*7.16.§.3.*n.*1. Carena *par.*3.*tit.*11. §.13.*n.*56. & alij.

Qui per sententiam post annum, uelut hæreticus contumax est declaratus, & Curiæ seculari tradendus, si postea comparet, est ne audiendus?

46 RESp. Esse audiendum, quantum attinet, ad excusandum crimen, & probandam suam innocentiam: non obstante quocunque tempore, ei assignato, iàm elapso: iuxtà textum *in l. annus, ff. de requirendis reis*: vbi dicitur: *Sciendum est nulla temporis præscriptione à causæ defensione summoueri eum, qui requirendus, adnotatus est.* Et ità docent Symanchas *vbi sup.n.*20. & *tit.*14.*n.*10. Pegna *loc.cit. n.*214. *vers.Aduenientc*. Quantum vero attinet, ad sua bona recuperanda, non auditur, nisi constiterit, vel de eius innocentia, vel de legitimo impedimento: vt docent ijdem Doctores.

Si talis reus profugus, & contumax in sacris ordinibus fuerit constitutus, quonammodo erit degradandus?

47 RESp. Quod Episcopus Pontificalibus indutus cũ Inquisitore degradabit eum, non realiter auferendo ab eo personaliter ea, quæ sunt sui officij, cùm non sit præsens: sed verbaliter, & vt mandant canonicæ sanctiones, cõtra eum sententiam depositionis, ac degradationis ferentes in scriptis, deponentes eum ab omni officio sacerdotali, & à sacris ordinibus; ac etiam à verbi Dei prædicatione, & à confessionibus audiendis. Et si volunt Episcopus, & Inquisitor, possunt eum relinquere per sẽtentiam brachio seculari, & à foro Ecclesiastico expellere, licet non realiter tradendo, quia non est præsens. Et possunt etiam, si volunt, mitius se habere, declarando eum impœnitentem hæreticum, sed non eum relinquendo brachio seculari, nec à suo foro expellendo; ad finem, quòd si voluerit pœnitere, possit liberè, & absque quæstione admitti ad misericordiam, vt abiuret. Ità Eymericus *par.*3.*n.*215. Et Pegna *comment.*49. *vers.Ex his, & alijs*: notat, quod iste secundus modus est potius in praxi seruandus. Vt si degradatus conuerti voluerit, absque controuersia possit ab ipsis Inquisitoribus recipi; & ne Iudex secularis dicat, se acquisiuisse iurisdictionem, & potestatem super eum per talem fictam traditionem sibi factam.

In sacris constitutus contumax, uerbaliter degradatus, & fictè relictus Curiæ seculari, potest ne à Iudice seculari puniri, & ultimo supplicio affici?

48 RESp. posse: sed rutius est, & humanius: vt realiter degradetur: quia iura, quæ de degradatione loquuntur ad effectum, vt aliqnis Curiæ seculari tradatur, de actuali, & reali videntur loqui: vt ex *c. Quoniam de hereticis in 6.c.Degradatis de pœnis, c. Excommunica-*

nicamus 2.de haret. In quibus locis nomine degradationis intelligitur vera, propria,& realis degradatio. Verbalis autem depositio vocari solet; ficta, & impropria: vt optimè aduertit Iulius Clarus *in pract. crimin.§.fin.q.*44. Alias populus, non sine scandalo, suspicaret Clericum in Sacris constitutum,absque actuali degradatione, vltimo supplicio puniri. Ità Pegna *loc.cit. vers.Praterea.*

Sententia in causa fidei,est ne etiam ferenda contra defunctum?

49 RESp. affirmatiuè: si clarè,& dilucidè probetur in hæresi decessisse. Nàm quamuis cætera crimina morte committentis extinguantur, ex *l. Defuncto,ff.de publicis iudicijs, ex l. Primo cum alijs, Cod. Si reus, vel accusator mortuus fuerit,l.Pupillum,§.In haredem, ff.de regul.iur.*& ex legibus alijs.Tamen hæresis crimen per mortem committentis non extinguitur; vt clarè habetur in *cap.Accusatus, §.In eo verò, & c. Si quis Episcopus, cap. Filij de hareticis in 6.* & alijs pluribus, quæ congerit Farinaeius *q.*10. *nu.* 36. Nunquam tamen debent Inquisitores defunctum citare, & causam eius prosequi, nisi plenam, dilucidamque probationem, in hæresi decessisse,habeatur.Quia si quis viuens,damnari non potest, nisi legitimè confessus, vel conuictus. Multò magis, nec defunctus,qui se defendere non valet. Ità docent Royas *tr.de hareticis 2.par. nu.*30. Symanchas *de cathol.instit.tit.*18. *de defunctis,n.*12.*&* 19.*& in Enchiridion.titul.*62.*de mortuis,n.*3. Farinacius *q.*197. *n.*120.Pegna *par.*3. *comment.*92. *versic. In hac causa,*& alij.

50 Si verò aduersus hæreticum viuentē instituta erat inquisitio, & pendente processu mortuus fuit impœnitens, potest Inquisitor causam illius prosequi, si hæresis probetur sufficienter. Nam si illa probatio,ipso viuente,erat sufficiens, ad illum declarandum hæreticum, & condemnandum: cur mortuo ipso, sufficere non debet? Sic Decianus *lib.*3.*crimin.c.*57.*n.*6.*&* 9. Farinacius *loc. cit.nu.* 99.*&* 100. Pegna *vbi sup. vers. Ad primum quidem.*

51 Idem dicendum de illo, qui cùm in carceribus erat pro hæresi detentus, se ipsum occidit:quia vt impœnitens damnandus est: & se ipsum occidendo, crimen suum videtur confessus. Vt scripsit Cynus *in l.*2. *Cod. Qui testamentum facere possunt,q.*4.*n.*6.Censendum est enim, ex conscientia criminis,se interfecisse: neque de illo voluisse pœnitere. Ita Farinacius *q.*197.*nu.*9. Symanchas *tit.*18. *n.*31.Pegna *loc.cit. vers.Quod ipsum.*

Hæreticus condemnari non potest,nisi citatus, defunctus autem quomodo citandus est,vt condemnari possit?

52 RESp. Quod in tali causa citandi sunt filij, & hæredes, siuè sint præsentes, siuè absentes, quia iusta defensio nemini est deneganda.Et eo magis, quia filij, & hæredes grauissimum damnum patiuntur,ex declaratione, & condemnatione defuncti hæretici.Ergo citari debent: vt si velint,possint inquisitum defendere. Et vt hoc facere possint, danda est illis copia indiciorum, & accusationum. Sic Decianus *tract. crimin.lib.*5.*cap.*57. *n.*8. Pegna *dicto comment.*92.*vers.Cum reus moritur,* Farinacius *q.*197.*n.*106.qui etiam docet: posse filios, & hæredes per Procuratorem comparere,& audiri.

53 Nec propterea dici possunt, hæretici defensores: quia donec reus condemnatus non sit, non constat illum hæreticum esse. Solum enim constat ipsum, eiusque filios hæredes, & consanguineos in periculo grauissimi damni versari: quod si iustè auerti potest, charitas petit, vt auertatur. Sic Symanchas *cap.*18.*n.*15.*de cathol.institut. & in Enchiridion.tit.*62.*de mortuis,nu.*8. Decianus *n.*31. Farinacius *n.*108.Pegna *vers. Eo termino elapso.*

54 Si reus defunctus, nec filios, nec hæredes habeat, Inquisitor suis ædictis citare debet, ad comparendum eos, qui defunctum velint defendere; statuto eis termino 30.vel 40.dierum,vt ait Pegna *vers.*

vers.Ne quis autem, Zanardus *in summa diuin.præcept.par.2.c.142.vers.6.* Carena *par.2.tit.19.§.6.num.12.* Quemlibet enim volentem illius defensionem suscipere, admitti debet. Et si nullus cõparet, Inquisitor assignare debet ipse illius defensorem: ità docent Doctores supradicti.

55 Obseruandum etiam est diligenter, vt processus contra defunctum breui tempore conficiatur, nec in causa supersedeatur ob defectum probationum, nisi fortè sit verisimile, quod intra breue tempus alia probationum genera superueniēt. Cùm autem reus defunctus plenè probationibus nõ sit cõuictus, statim absoluendus est. Alias id cederet in grauissimum filiorum, & consanguineorum præiudicium: quia interim non inuenirent, cum quibus matrimonia contraherent, nec possent disponere de bonis à defuncto relictis, vt ex instructione Abulensi, *cap.4.* ann. 1498. notat Pegna *vers.Obseruandum.*

Si defunctus sit absoluendus ab hæresi, eius sententia quomodo ferenda est?

56 RESP. Quod eius sententia absolutoria publicè pronunciari debet. Quia cum ædicta contra ipsam publicè proposita fuerunt, non sine illius famæ detrimento: vt etiam fama eo modo, quo potest, restituatur, publicè pronunciandus est absolutus. Nec defuncti statua in publicum producenda est, nec errores, de quibus accusabatur nominandi sunt, cum probati non fuerint: & ità sanciuit Madriliana instructio ann. 1561. *cap.62.* Verum si post absolutum defunctum, alij testes contra eum superuenirent, iterum causa tractari potest: quia in hoc crimine, fauore fidei, sententiæ latæ non transeunt in rem iudicatam, vt suprà probatum est; & priora testimonia vim suam integram conseruabunt, & cum his, quæ superuenerunt coniungi poterunt, ad faciendam plenam probationem.

Si defunctus sit de hæresi condemnandus, quomodo eius sententia est ferenda?

57 RESP. Si damnanda fuerit defuncti memoria de hæresi: eius statua in publicum producenda est, cui maioribus caracteribus descriptum affigitur nomen illius: & coram illa, ac si defunctus ipse viuens, & præsens esset, recitantur omnes errores hæreticales, quem legitimè contra defunctum probati fuerunt, & sic condemnatur, & eius statua Curiæ seculari traditur; quam Iudex secularis comburit, ac combussisset defunctum illum, si vixisset, & impœnitens decessisset; & defunctus exhumatur, eiusque ossa Ecclesiastica sepultura priuantur, & eius filij declarantur inhabiles ad officia publica, & beneficia Ecclesiastica, *c. Quicũque de hæreticis in 6.& Concil.Constantien.sess.8.* Et hæc S. Officij consuetudo pro lege seruanda est ad terrorem alijs incutiendum, vt notat Pegna *comment.92.circa finem.*

Qui nititur probare, defunctum non decessisse hęreticum, quomodo hoc probabit?

58 RESP. Quod hoc probabit: primò si constare fecerit defunctum, dũ viuebat, non fuisse de hæresi suspectum, nec diffamatum, sed laudabiliter vixisse, & Sacramenta Ecclesiæ, more Christianorum, debitis temporibus recepisse, & fecisse ea, quæ à veris, & Catholicis Christianis fieri solent. Quia bona fama antenatæ vitæ, aut tollit indicia hæresis, contra aliquem orta, & talem suspicionem omninò excludit, iuxtà doctrinam Baldi *in l.1.Cod.Locati, n.7. vers.Et in simili:* vel saltem valdè elidit, ac minuit: vt colligitur ex Textu *in c.Filij de hæreticis in 6.*

59 Secundò excusari potest defunctus, probando, quod quando illa hæreticalia dixit, aut fecit, non erat sanæ mentis, & in hoc articulo necessariò ostendendum est errorem fuisse commissum tẽpore furoris. Tunc enim nec ad culpam, nec ad pœnam imputandum est. Si autem

tem dubium sit, an tempore furoris, vel sanæ mentis, defunctus hæreticale crimen commisit: tunc si quis probet, illũ aliquandò fuisse furiosum: præsumendũ est, tempore furoris illud commisisse: & si fiscalis contrarium existimet, debet ipse probare, delictum fuisse factum tempore sanæ mentis.Ità probat Textus in *cap. Iudicas 3. quæst. 9. & ibi Glossa communiter recepta in verb. Ostenderis, & Glossa in cap. vlt. de successione ab intest.* & ibi etiam Doctores. Et ratio etiam id probat; quia furor est morbus, qui postquam est radicatus, præsumitur durare: vt testantur Medici, & probat Textus in *l. Humanitatis, Cod. de impuber. & alijs substit. & in l. 1. ff. de Curatore furiosi*: & docet Zabarella *in cap. Cum inter canonicas de electione in 5. opposit.* Sed si defunctus antè delictum non fuit furiosus, & eius defensor ait tempore delicti furiosum fuisse, debet id probare, alias præsumitur delictum commissum tempore sanæ mentis: quia semper quis cẽsetur esse talis, qualis naturaliter esse debet, argum. ex *l. Nec Codicillos, Cod. de Codicillis*: vbi hoc idem notant Baldus, Paulus de Castro, & Angelus *tr. de maleficijs in verbo Scienter, & dolosè, versic. Quid in furioso*, Archidiaconus *in Clem. 1. de homicidio*, Salycetus *in l. Furiosum, Cod. Qui testamenta facere possunt, n. 2.* Pegna *par. 3. comment. 92. vers. In hoc ergo dubio, & seq.* Considerandæ etiam sũt aliæ circumstantiæ, ex quibus intelligatur, an hæreticalia dici, & fieri præsumãtur, potius ex defectu ætatis, aut vi alicuius morbi, vel alterius afflictionis, quã intellectus errore.

Si reus contumax moriatur intra annum, & eius delictum non sit plenè probatum, & contrà ipsum procedebatur, non ut hæreticus, sed tanquam suspectus de hæresi, est ne procedendum ad eius condemnationem?

60 RESP. Negatiuè, sed sistendum est, & ad sententiam condemnatoriam non procedendum amplius: quia suspiciones in hoc crimine morte reorum extinguntur. Huiusmodi enim de hæresi tantum suspecti, diuino iudicio subijciuntur, & ab humano sunt exempti; vt docent Pegna *loc. cit. vers. Alterum caput*, Farinacius *q. 197. n. 104.* Castro Palaus *par. 1. tract. 4. disp. 8. punct. 16. §. 3. n. 4.* Carena *par. 2. tit. 19. §. 3. n. 7.* Symanchas *de cathol. institut. tit. 46. nu. 77.* Benè tamen poterit declarari suspectus de hæresi, ex dictis suspectionibus, & probationibus: vt aduertunt Symanchas *in Enchirid. tit. 62. nu. 6.* Decianus *tract. crimin. lib. 5. cap. 57. nu. 6. vers. Quo intellige*, Carena *ibid. n. 10.* Non tamen poterunt Inquisitores, ob illam suspicionem, pœnam pecuniariam, hæredibus illius suspecti, imponere: vt aiunt Symanchas *de cathol. institut. tit. 118. n. 13.* Royas *de haret. par. 2. n. 107.* Carena *dicto n. 10. §. 5.*

Actio, procedendi contra defunctos, ob hæresis crimen, extenditur ne contra eorum fautores, receptatores, & defensores mortuos?

61 RESP. Negatiuè ob supradictam rationem: quia post mortem procedi, non potest nisi contra hæreticos formales, & eorum hæresibus credentes. Eorum autem fautores, receptatores, ac defensores, sunt tantum de hæresi suspecti: & in tali crimine suspicio, quantumuis vehemens, post mortem reorum extinguitur. Ità ex *c. Accusatus, §. Si verò de haret. in 6. notab. vltimo, n. 2.* Philippus Francus, Gundissaluus *tr. de haret. q. 22. n. 8.* Pegna *dicto commen. 92. vers. Alterum caput*, Symanchas *de cathol. institut. tit. 4. de accusatoribus, n. 5. & tit. 18. de defunctis, n. 13.* Royas *in singularibus fidei, singul. 134. n. 11. & 12.* Carena *vbi sup. n. 7.*

Hæc actio procedendi contra defunctos in causa hæresis, quantum durat, & intra quod tempus extinguitur?

Resp.

62 RESp. Distinguendum esse. Nàm duplici modo Inquisitores contra defunctos hæreticos procedere possunt. Primò, possunt agere, ad finem dãnandi eorum memoriam, declarando eos impœnitentes decessisse, & hæreticorum pœnas incurrisse. Secundò, ad effectum confiscandi, seu potius declarandi eorum bona confiscata, vt à tertiò possessore auferantur, & Sacro Inquisitionis officio applicentur. Si loquamur de primo modo procedendi, dicendum est: nullis temporum spatijs hanc actionem Inquisitoribus impediri, vel terminari: sed quocunque tempore crimen detectum fuerit, & legitimè constiterit, aliquem decessisse hæreticum, poterunt Inquisitores, procedere contra eum, ad illius memoriam damnandam, & declarandum excommunicatum decessisse, & inhibendum, ne quisquam pro illo oret, sed extumulentur ossa, si fieri possit, & comburantur. Nàm cui viuo communicare non licet, nec mortuo licebit. Ità docent Felinus *in c. Cum à nobis, extra de præscriptionibus, nu.* 12. *&* 13. Brunus *lib.* 5. *de hæret. c.* 17. *in fin.* Symanchas *de cathol. institut. tit.* 18. *n.* 14. Pegna *par.* 3. *commen.* 92. *vers. His ità positis*, Sanchez *in Decal. lib.* 2. *c.* 22. *n.* 43. Sousa *in aphoris. inquis. lib.* 2. *cap.* 50. *nu.* 1. Carena *par.* 2. *tit.* 19. §. 8. *num.* 17. *& par.* 3. *tit.* 9. §. 5. *num.* 18.

63 Si autem loquamur de secundo modo procedendi, ad effectum confiscationis bonorum; hoc ius durat per 40. annos integros: siuè applicatio fiat Fisco Ecclesiæ; siuè Fisco seculari, siuè alijs. Quia ius confiscandi bona hæretici durat per hoc tempus. Nàm ad præscriptionem bonorum hæretici 40. anni requiruntur; dummodò bona fide possideantur, ex *cap. fin. de præscriptionibus in* 6. Ergo ius procedendi contra defunctũ ob confiscationem bonorum durare, etiam debet per 40. annos. Nec militat distinctio Panormitani *in c. Cum nobis, de præscription. n.* 9. & aliorum dicentiũ. Quando bona hæreticorum defunctorũ applicantur Fisco seculari: post quinque annos non posse Inquisitores, procedere contra defunctos, quoad hunc effectum, iuxtà Textum *in l.* 2. *Cod. de Apostatis, & in l.* 2. *Cod. de vectig. com.* Si autem huiusmodi bona adiudicentur Fisco Ecclesiæ, tunc spatio 40. annorum hæc actio, durabit. Non inquam militat hæc distinctio, indistinctè enim affirmandum est: durare hanc actionem confiscandi per 40. annos, siuè bona applicanda sint Fisco seculari, siuè Fisco Ecclesiæ, iuxtà Textum *in cap.* 2. *de præscript. in* 6. vbi Summus Pontifex loquitur indistinctè de hac confiscatione, nulla facta differentia, inter Fiscum secularem, & Ecclesiasticum. Ergo indistinctè est hic Textus accipiendus, *l.* 1. §. *Generaliter, ff. de legat. præst.* Et vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, *l.* 3. *ff. de offic. Præsid.* Neque obstat dicta *l.* 2. *Cod. de Apostatis*, vbi quinquennium tantum post mortem datur, ad procedendum contra defunctos: quia ius Canonicum, quod posteà superuenit illi derogauit. Et in delictis Ecclesiasticis puniendis, standum est dispositioni iuris Canonici, potius quam iuris Ciuilis. Et ità sustinent Pegna *loc. cit. vers. Hoc tamen distinctione*, Sanchez *in Decal. lib.* 2. *c.* 22. *n.* 43. Symanchas *de cathol. institut. tit.* 18. *n.* 14. Syluester *verb. Hæresis* 1. *n.* 14. Carena *vbi sup.* Tabiena *verb. Hæresis, nu.* 12. Glossa *in c. fin. de præscript. ver. Hæretici*, Diana *tom.* 5. *tr.* 12. *ref.* 28. *nu.* 6. *&* 7. *ex par.* 4. *tr.* 7. *ref.* 28.

Ab Inquisitorum sententia datur ne appellatio?

64 RESp. Quod ab Inquisitorum sententia definitiua non datur appellatio, sed datur ab interlocutoria: quia, vt optimè docet Pegna *par.* 3. *direct. comment.* 31. *nu.* 121. Appellationis remedium fuit institutum, ad præsidium innocentiæ, non ad defensionem iniquitatis: vt habetur *in c. Cum speciali, & cap. Ad nostram de appellat.* Sed manifestum est neminem de hæresi definitiuè damnari, nisi vel confessus, vel legitimè conuictus fuerit. Ergo à definitiua sententia, in causis fidei, nulla concedenda est ap-

appellatio. Insuper huiusmodi reis non conceditur, à definitiuis, appellatio ob fidei fauorem, & odium hæreticorum, nè eorum iudiciū prorogetur. Sententia enim, quæ multò præcedenti consilio, & matura deliberatione lata est, non debet per iniquas calumniantium voces retardari. Et hac ratione, & in hoc sensu iura vbique clamant; hæreticis beneficium appellationis esse denegandū *cap. vt inquisitionis, de hæreticis in 6. & in l. Commissi nobis, de appellat.* §.7. Vbi Imperator ait: omne insuper proclamationis, & appellationis beneficium ab hæreticis, & ab eorum receptatoribus, & fautoribus, penitus amouemus. Et in Concilio Costantiensi *sess.* 15. ità in praxi seruatum fuit. Et ità docent etiam Royas *singul.* 1. *n.* 19. Paramus *de origin. S. Inquis. lib.* 3. *q.* 4. *n.* 58. Sousa *in aphorisf. inquis. lib.* 2. *c.* 35. *n.* 2. Castro Palaus *par.* 1. *tract.* 4. *disp.* 8. *punct.* 7. *n.* 1. Diana *tom.* 5. *tr.* 10. *res.* 61. *ex par.* 4. *tract.* 8. *resol.* 20. Farinacius *de hæresi, q.* 185. §. 15. *nu.* 227. & 230. & alij.

65 A sententia autem interlocutoria non est deneganda appellatio; si rei se grauati indebitè senserint, & in appellatione grauamen exprexerint, & causam, ob quam grauamen impugnatur. Ità ex *c. Cum sit Romana, & cap. Vt debitus, & c. Cum causam, extra de appellat.* Et docent citati Doctores, & Bonifacius de Vitalinis *in Clement. Appellanti, de appellat. n.* 24. *& seq.* Zanchinus *tract. de hæreticis, cap.* 29. *n.* 2. Symanchas *de cathol. institut. tit.* 7. *n.* 3. Squillacensis *de fide cathol. c.* 45. Eymericus *par.* 3. *q.* 216. Pegna *vbi sup. vers. Ab interlocutorijs, & sequ.*

66 Appellationis causę esse debent iustę, nam friuolæ nullo modo sunt admittendæ, *c. Cum appellationibus de appellat. in 6.* Quæ autem dicantur friuolæ appellationes, arbitrio iudicantium relinquitur definire: nam iure non videtur expressum. Verum Inquisitor consilio peritorum statuere debet: an appellationis causa sit friuola, vel non. Idem etiam est dicendum, quando interponitur causa frustatoria, vel moratoria, aut cauillosa, vt rei iudicium euidens, vel dilatent, Inquisitorū sententiā, vel impediant; vt animaduertunt Eymericus, & Pegna *locis citatis.*

67 Interposita appellatione, siuè recepta sit, siuè nō: hoc medio tempore nihil innouari oportet, vt notat Vlpianus *in l.* 1. *ff. Nihil nouari appellat interp.* Sed expectandum est responsum à Sacr. Congregatione. Hoc autem non habet locum in causa diuersa ab illa, in qua fuit appellatum, vt docent Pegna 3. *par. comment.* 31. *vers. Si autem Inquisitor,* Carena *par.* 3. *tit.* 14. *n.* 5. Castro Palaus *par.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8. *punct.* 7. *n.* 7. & alij.

Ad validitatem sententiæ condemnatoriæ hæretici impœnitentis, requiritur ne præsentia Iudicis secularis?

68 RESP. Negatiuè; quia præsentia Iudicis secularis solum requiritur in prolatione sententiæ, vt executione sine dilatione statim mandetur. Iudex enim secularis in hoc crimine iudicando, vtporè Ecclesiastico, nulla ratione se intromittere potest. Ergo independenter ab ipsius præsentia, sententia valida est. Nec ob eius valorem, sed ob eius executionem præsentia Iudicis secularis requiritur. Et in hoc sensu dicitur in *c. Excommunicamus, §. Damnati, eod. titul. Dānati præsentibus secularibus potestatibus.* Expostulatur enim Iudicis præsentia, non pro sentētia, sed pro debita eius executione. Episcopus namque, & Inquisitor potestatem habent, inquirendi, & condemnandi hos delinquentes ratione officij sibi commissi. Ergo præsētia Iudicis secularis, expostulatā non potest, vt necessaria valori sententiæ. Ità docent Pegna *par.* 3. *comment.* 48. *n.* 210. Carena *par.* 3. *tit.* 11. §. 7. *num.* 32. Castro Palaus *loco infrà citato.* Quapropter si Iudex laicus prolationi sententiæ præsens esse non posset, vel nollet, posset Inquisitor in eius absentia, sententiam proferre, & per Notarium intimare, & condemnatum eius potestati relinquere: vt asserit Castro Palaus *par.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8. *punct.* 11. *n.* 13.

Iudex

Iudex laicus obligatur ne,pęna mortis punire hęreticum, sibi puniendum traditum?

69 RESp. Affirmatiuè; tum quia hæc pœna est aduersus illum per leges Imperiales,à Pontificibus approbatas,statuta. Tum etiam, quia ex *cap. Vt inquisitionis,§. Probibemus,de hereticis in 6.*tenetur statim, & absque vlla dilatione exequi Inquisitorum sententiam. Et tum tandem, quia non possunt Iudices laici, & seculares Magistratus examinare causas, & processus condemnatorum in S.Tribunali Inquisitionis:neque de tali crimine,vtpotè Ecclesiastico, cognoscere, & iudicare, neque sententiæ executionem impedire.Hoc enim est eis expressè prohibitum: in dicto *cap.Vt inquisitionis*: vt notant etiam ibi Glossa *in verb.Indi latè, vers.Vndè sententia*,Ioannes Andreas *n. 1. antè finem,col.*2.Vmbertus Locatus *de iudic.inquis. verb.Iudex,n.*57.Ioannes Calderinus *tr. de hæreticis,rubr.de pænis,n.*40. Pegna multis relatis *par.3.comment.*85. *vers.De canonista*,Farinacius *de pœnis temperandis,q. 97.n.*103.*& de heresi,q.*186.*n.*161.Carena *par.3.tit.14.n.*8. Diana *tom.5.trac, 10.res.*18.*ex par.4.tr.8.res.*26.

Verbum illud,statim,& absque ulla dilatione, quomodo est intelligẽdum, ne Inquisitorum sententia indebitè differatur?

70 RESp. Non esse tàm rigorosè intelligendum, vt statim ac reus Iudici seculari traditur, ad mortis supplicium ducatur,sed sufficere,vt sententia infra sex dies executioni demandetur. Sic enim Innocentius VIII. declarauit in sua Constitut.quæ incipit: *Dilectus filius*,& refertur à Pegna,& Farinacio *loc.infrà cit.*Inquit namque: *Eisdem Officialibus secularibus sub excommunicationis pœna,& alijs censuris Ecclesiasticis,præcipiatis,atque mandetis;vt infra sex dies,postquam legitimè fuerint requisiti, sine aliqua dictorum processuum per vos agitatorum visione,sententias per vos latas,contra huiusmodi hæreticos,promptè exequantur,appellatione remota.* Et ita etiam docent Pegna *par. 3.qu.36.comm. 85.vers.Ex quibus declaratur*, Farinacius *q.97.nu.*105.*& de heresi,q.*186.*nu.* 162.*&* 165.Diaz *pract.crim.canon.cap.* 144.*n.*2.Castro Palaus *par.* 1. *tr.4. disp.* 8.*punct.*14.*n.6.* & alij.

Iudex laicus, agnoscens reum esse iniustè, uel nulliter ab Inquisitoribus cõdemnatum, tenetur ne eorum sententiam exequi,uel potest ab illa supersedere?

71 RESp. Quod Iudex secularis, vel agnoscit iniustitiam, aut nullitatem sententiæ euidenter, & absque vlla tergiuersatione, & vlla processus visione:& tunc abstinere debet ab ipsius sententiæ executione: quia innocentem, vt talem euidenter cognitum, vt nocentem probatum,morte punire, est intrinsecè malum: quia Iudex nullam habet auctoritatem in vitam innocentis: cùm hæc soli Deo sit subiecta. Ità docent Conradus Brunus *tract. de hæreticis, p.* 4.*c.*15.*n.*10.12.*&* 23. Decianus *tr. crimin.lib.*5.*c.*25.*n.*3. *&* 4.Gundissaluus *de hæreticis,q.*19. *nu.*6.*&* 7. Lessius *lib.*2.*c.* 29.*dub.*10.*n.*78.Castro Palaus *par.*1.*tr.* 4.*disp.*8.*punct.*14.*nu.*7. Vel nullitas,aut iniustitia non est ità euidens, clara, & aperta,vt ad illam agnoscendam, altiori examine non requiratur. Et tunc indubitanter Iudex secularis tenetur sententiam latam ab Inquisitore,& Episcopo, vel eius Vicario exequi. Quia ipse examinare non potest processum, nec illius acta cognoscere. Quod si ea,vt priuatus legit: ex eius sciẽtia,vtpotè priuata, moueri non potest,ad sententiæ executionẽ suspendendam. Quia in executione sententiæ gubernari non debet ob scientiã priuatam, sed publicam, quàm constituunt testes,& probationes. Ità sustinẽt supradicti Doctores. Et confirmatur ex *cap. Pastoralis, §. Quia verò,de officio, & pote-*

potestate Iudicis delegati: vbi Innocentius III. ait: *Quæsisti: an si ipsam sententiam, iniustam esse cognouerit, debeat eam executioni mandare, an sit ei potius subsistendum? Attendentes itaque, quod non cognitio, sed executio tantum demandatur eidem. Respondemus, quod cum ordinarius teneatur obsequi delegato, & si sciat sententiam illam iniustam, exequi nihilominus tenetur eandem: nisi apud eũ efficere possit, vt ab hoc onere ipsum absoluat.* Ex quibus verbis colligitur, quod cum Iudici laico solũ executio, & nulla cognitio demandetur; efficitur, vt etiãsi existimet sententiam latam cõtra reum esse iniustam, vel nullam, debere illam exequi.

72 Addit verò Pontifex: *Nisi apud eum efficere possit, vt ab hoc onere ipsum absoluat.* Quia si Iudex laicus agnoscat euidenter, nullo modo posse talem innocentem, ad mortem condemnare, debet Inquisitores rogare; vt ab hoc onere illum absoluant. Sed non potest, probationes recipere in fauorem rei, ad effectum supersedendi à sententiæ executione, & causam remittendi Superiori. Nam estò in alijs delictis hoc fieri possit, quando incontinenti offeruntur probationes: vt docent Nauarrus in *cap. Cũ contingat* 1. *n*. 7. & 8. *de rescriptis*, Salzedus *in addit. ad pract. Bernardi Diaz*, *c*. 154. *n*. 14. Farinacius *quæst*. 97. *nu*. 91. & 92. In crimine autem hæresis ob fauorẽ fidei, hoc prohibitum est, ex rescripto Vrbani VIII. & docet etiam Symanchas *de cathol. institut. tit*. 36. *nu*. 7. Farinacius *loc. cit. n*. 108.

Iudex secularis differens, plusquam quinque, vel sex dies, absque legitimo impedimento, sententiam exequi, est ne ab Inquisitore, & Episcopo, cogendus, vt illam exequatur?

73 Resp. Affirmatiuè, cogẽdus enim est, sub pœna excommunicationis, & alijs pœnis arbitrarijs, pro qualitate dilationis, & cõtumaciæ, absq; irregularitatis timore, vt sententiam exequatur: quia non debet præcipere Inquisitor, vt Iudex pœnam mortis in reũ exequatur: sed vt exequatur sententiã à se latam; vel melius, vt seruet Constitutiones, & leges contra hæreticos ẽditas. Hi enim modi præcipiendi continentur in rescriptis Alexandri IV. incipiente: *Ad euidentiam*, Leonis X. incipiente: *Honestis petentium votis*, & Innocentij IV. in extrauag. *Ad extirpanda*, §. *Damnatos verò*: vt notat Pegna *par*. 3. *comm*. 85. *vers. Quare omisso*, & *seq*. Et sic cùm mors directè non petatur, nulla est ratio irregularitatis contrahendæ: & ità docet cum Pegna Castro Palaus *par*. 1. *tr*. 4. *disput*. 8. *punct*. 14. *nu*. 10. Carena *par*. 2. *tit*. 11. §. 6. *nu*. 31. Diana *tom*. 5. *resf*. 17. 18. & 19. *ex par*. 1. *tr*. 1. *resf*. 134. & *par*. 4. *tr*. 1. *resf*. 59. & *tr*. 8. *resf*. 26. Campegius *in addit. ad Zanchinum*, *c*. 8. Vmbertus Locatus *in praxi inquis. verb. Iudex*, *n*. 57. & 66. Symanchas *de cathol. institut. tit*. 66. *n*. 3. & alij communiter. Qui etiam affirmant, posse Inquisitorem, inquirere contra talem Iudicem, tanquam fautorem hæreticorum, etiamsi differat sententiæ executionẽ sub prætextu, quod sit iniusta. Quia nullo modo Iudex laicus potest se intromittere in cognitione causarum Tribunalis S. Officij.

CAPVT XXV.

De Abiuratione, eiusque Requisitis.

Quid est Abiuratio?

1 Resp. Quod est solemnis detestatio criminum contra fidem, cum assertione catholicæ veritatis, & promissione, iuramento firmata, nunquam incidendi in errores abiuratos, & permanẽdi in Christiana fide. Ità ex *c. Ego Berengarius, de consecrat. dist*. 2. *ex c. Ad abolendam*, & *ex c. Accusatus, de hæret. in* 6. & ex alijs pluribus Iuris Canonici, Conciliorum, & Sanctorum Patrum locis: vt notant Pegna *in direct. par*. 3. *cõment*. 40. *vers. Est autem abiuratio*, Royas

stat singul.1.n.2.Vmbertus Locatus *in iudicial.inquis.verb.Abiuratio,nu.*1.Symanchas *de cathol.institut. tit.*1.*de abiurat.n.*2.Farinacius *de hæresi,q.*194.*nu.*1. Carena *par.*3.*tit.*12.§.1.*n.*1.& alij communiter.

Quotuplex est Abiuratio?

2 RESp. Quod est quatruplex; alia enim est abiuratio de leui, alia de vehementi, alia de violenta suspicione hęresis,& alia de hęresi formali: quia omnis, cui iniungitur in hoc S.Tribunali abiuratio, aut est de hæresi leuiter suspectus, aut vehementer, aut violenter, aut est verè,& formaliter hæreticus. Ità docent Eymericus *in par.*3. *direct.num.* 261.Pegna *ibi, comment.* 40. *vers.Abiurationem hanc*, Sousa *in aphoris. inquis. lib.*2.*c.*40. Farinacius *de hæresi, q.*188.*n.* 23.Castro Palaus *par.*1.*tr.*4. *disp.*7.*pun.* 1.*nu.*1. Carena *par.*3.*tit.* 12.§.3. *num.*4. & alij.

Huiusmodi abiurationes, in quo differunt inter se?

3 RESp. Quod differunt: quia leuis abiuratio imponitur, quando delatus de hæresi, non conuincitur talis, nec dictis, aut factis euidentibus: nec testium productione legitima, nec propria confessione, nec contra eum adsunt grauia, seu vehementia indicia: sed tantum leuia, & modica, ex quibus leuiter, aut ratò infertur crimen suspicatum. Et si post abiurationem in eandem hæresis suspicionem relabitur, non punitur pœna relapsis debita, quamuis grauius puniatur, quàm si anteà non abiurasset: vt ex *c. Accusatus, de hæreticis in* 6. docet Eymericus *de quarto modo terminandi processum fidei per abiurationem de leui.*

4 Abiuratio autem de hęresi vehementer, est quando quis, licet nec facti euidentia, nec testium productione legitima, nec propria confessione conuincitur, quod in hæresim inciderit: tamen adsunt grauia,& magna indicia probata, quæ illum reddunt de prædicta hæresi vehementer suspectum, & efficaciter, & frequenter hæresim concludunt:& ideò de vehementi talis dicitur abiurare. Qui si posteà relabitur, punitur pœna relapsis debita, idest traditur brachio seculari, vltimo supplicio puniendus: iuxtà dictũ *c.Accusatus de hæret.in* 6.Ità Eymericus *ibid.num.*166.Pegna *par.*2.*comment.*80. *vers.Et ob hanc*, Locatus *in iudiciali inquisit.verb.Suspicio, nu.*10. *&* 19.Lelius Zecchius *in summa,tit.de fide,rubrica de hæresi,c.*11.*n.*5.Castro Palaus *loc.cit.n.*2. Verum pro hæresis suspicione vehemēti nullus est, tanquam hæreticus condemnandus: vt expressè his verbis habetur *in cap.Litteras,*§.*Quo circa, extrà de præsumptionibus : Propter solam suspicionem,quamuis vehementem,nolumus illum, de tam graui crimine* (idest de hæresi) *condemnari*: Ità Eymericus 2.*par. direct.q.*46.*aliàs* 55.*n.*10.

5 Abiuratio verò de violenti fit, quãdo hæresis suspicio ex verbis, aut factis est maxima; itaut violenter, cogat Iudicem, ad credendum, sic facientem, vel dicentem, hæreticum esse,& vt talem esse damnandum. Quia est præsumptio iuris,& de iure, quæ in contrarium probationem directam non admittit: vt cõstat ex *cap. Contra Christianos, cap.Quicunque,cap.Excommunicamus,*§.*Qui autem,de hæreticis in* 6. & notant Eymericus *loc.cit.* Pegna *comment.*80. *vers.Violenta suspicio*,Farinacius *q.*187.*nu.*46. & alij communiter. Verum licet violenta præsumptio, probationem in contrariũ directam, non admittat: indirectam tamē admittit: nempè si inquisitus probare velit: falsos esse testes contra ipsum examinatos: aut indicia, ex quibus violenta præsumptio ducitur, non esse vera. Ità etiam docent Pegna *loc.cit.vers.Quamuis*,Symanchas *de cathol. institut. tit.*51. *rubr.de probationibus,n.*13.Farinacius *n.* 5. Qui ergò de hæresi violenter suspectus inuenitur, prout de hæresi conuicto, vt hæreticus habendus est,& per omnia iudicandus: ex dicto *cap.Excommunicamus* 1.§.*Qui verò,extrà de hæreticis in* 6.*& ex cap. Cum contumacia, & cap.Vt officium,eod.tit.* Vndè, vel fatetur crimē,

& vo-

& voluerit hæresim abiurare; & ad pœnitentiam est recipiendus: ex *c. Ad abolendam, & ex c. Excommunicamus* 2. §. *fin.* Vel fatetur crimen, sed noluerit abiurare,& tradendus est Curiæ seculari puniendus : ex *cap. Ad abolendam*, allegato. Vel noluerit crimen, postquam est conuictus, fateri, neque abiurare, & tanquam hæreticus impœnitens est cōdemnandus, per dictum *cap. Abolendam.* Ità Eymericus *loc. cit. n. 16.* Pegna *ibi, comment.* 80. *vers. Violenta enim.* Notandum tamen est, quod ex stylo Supremi Tribunalis Generalis Inquisitionis, abiuratio, ex violenta suspicione, non est in vsu: sed omnes abiurant, vel de leui, vel de vehementi, vel de formali: ità testantur Farinacius *q.* 187. *n.* 51. Castro Palaus *p.* 1. *tract.* 4. *disp.* 7. *punct.* 1. *nu.* 12. Carena *par.* 3. *tit.* 12. §. 3. *n.* 7.

6 Abiuratio tandem de formali iniūgitur hæretico pœnitenti, qui iudicialiter confessus, vel conuictus fuit de hæresi formali, & manifesta; & vult ad Ecclesiæ gremium redire. Talis enim, quamuis multis annis steterit in hæretica prauitate, ac etiam dogmatizauerit, multosque in errores induxerit : si posteà cum effectu illas hæreses consenserit abiurare, & satisfactionem congruam, ad arbitrium Episcopi, & Inquisitoris, exhibere; non est tradendus brachio seculari, vltimo supplicio feriendus: & si est Clericus, non est degradandus; sed ad misericordiam est admittendus: iuxtà *cap. Abolendam, §. Præsenti, extrà de hæreticis.* Sed abiurata hæretica prauitate, est in perpetuum carcerem detrudendus; iuxtà *c. Excommunicamus* 2. §. *Si quis.* Quia illius conuersio, & abiuratio præsumitur, esse facta plus metu mortis, quàm amore veritatis: & propterea non est liberè dimittendus; ne si fictè fuerit conuersus, alios corrumpere possit. Ità Concilium Tholosanum *c.* 10. Eymericus *p.* 3. *direct. de octauo modo terminandi processum fidei, nu.* 188. Pegna *comment.* 44. *& comment.* 46. *n.* 201. Vmbertus Locatus *in iudicial. inquis. verb. Abiuratio, n.* 1. *vers. Qui namque,* Farinacius *de hæresi, q.* 194. *nu.* 24. *&* 25. Et ex his patet, in quo differant inter se abiurationes de leui, de vehementi, de violenti, & de formali.

Vt abiuratio ritè, & iuris ordine fiat, quidnam necessariò requiritur?

7 Resp. Requiri primò, vt hæresis suspicio, siuè sit de leui, siuè sit de vehementi, sit plenè probata per testes, vel per propriam rei confessionem; vt docent Farinacius *q.* 187. *n.* 34. & alij ab ipso allegati, Castro Palaus *par.* 1. *trac.* 4. *disp.* 7. *punct.* 1. *n.* 9. Carena *par.* 3. *titul.* 12. §. 5. *n.* 18. Secundò, vt abiurantes nō solum damnent, & detestentur hæresim, quàm tenuerunt; sed etiam eius auctores, & auctorum libros, *c. Saluberrimum* 1. *qu.* 7. Symanchas *de cathol. institut. tit.* 1. *rubr. de abiurat. n.* 4. *&* 6. Tertiò, vt nō tantùm dictam hæresim abiurent, sed cū ipsa abiurare debent omnes, & quascūque alias hæreses generaliter : non solū quando abiuratio est de vehementi, vel de violenti, vel de formali, sed etiam quando est de leui, neque enim tunc debet omitti, generalis detestatio omnium aliarum hæresum. Ità testantur seruari in Officio Sanctæ Romanæ Inquisitionis Pegna *par.* 3. *comment.* 40. *vers. Hæc dum scribo,* Diana *tom.* 5. *tr.* 10. *res.* 97. *ex par.* 4. *tr.* 8. *resol.* 98. Farinacius *de hæresi, q.* 194. *n.* 13. Decianus *in tract. crimin. lib.* 5. *c.* 47. *n.* 10. Zecchius *in summa, par.* 1. *tit. de fide, rubr. de hæresi, c.* 11. *n.* 5. *vers. Secunda suspicio,* Carena *par.* 3. *tit.* 12. *n.* 38. & alij. Quartò, vt confiteantur catholicam fidem veram esse; vt præcipitur in Ephesina Synodo, & probat Symanchas *de cathol. institut. lib.* 1. *rubr. de abiurat. num.* 4. *&* 7. Quintò, necessariò in abiuratione requiritur iuramentum, detestandi omnem hæresim, & ad illam amplius non redire, & confiteri semper fidem catholicam, & ad omnem Ecclesiæ mandatum obedire : vt in *cap. Quoties* 1. *q.* 7. *& in cap. Ego Berengarius de consecrat. dist.* 2. & notant Royas *sing.* 1. *n.* 16. *in fin. vers. Additur iuramentum,* Farinacius *loc. cit. n.* 16. Symanchas, Decianus, & alij. Sextò requiritur, vt abiuratio fiat per scripturam, scriptam, vel

fal-

saltem subscriptam manu abiurantis, quæ contineat detestationem præteriti erroris,& verè fidei confessionem: vt si forte ipse abiutans relabatur,possit,sua propria manu conuinci, *cap.Si quis noluerit,cap.Quoties,& cap. Maximum 1.q.7.& in cap.Ego Berengarius*, & alibi: si verò scribere nesciat: tunc Inquisitor, & Notarius se subscribant. Ità Decianus *vbi sup. nu.6.& 9.* Martinus del Rio *disquis.magic.lib.5.sect.12.versic.Hac omnia*,Farinacius *n.15.*Pegna *par.3. comment.49. vers.Iam quid continere,& alij.* Septimò,hæc autem scriptura esse debet scripta in lingua vulgari, vt ab omnibus intelligatur. Nisi abiuratio sit facienda coram personis Ecclesiasticis tantum, linguam latinam intelligentibus. Ità Eymericus *par. 3. direct.rubr. De quinto modo terminandi processum,num.169.& in rubr. De sexto modo terminandi processum,n.176.in fine*, Royas *singul.1.n.16.in fin.* Zecchius *in summa,par.1. tit.de fide, rubr.de hæresi,c.11.n.18.* Farinacius *loc.cit. n.18.* Octauò, abiuratio fieri debet cum vestitu pœnitentiæ,duplici cruce signato: vt affirmant Symanchas *de cathol.instit.tit.47.n.9.& seq.*Royas *singul.1. nu. 23.in fin.& n.24.*vt sic magis humilietur hæretici. Verum qui tantum suspecti sunt de hæresi,etiam de vehementi, non est eis iniungenda pœnitentia, delationis habitus cum cruce:quia huiusmodi cruces sunt insignia hæretici pœnitentis: suspecti autem de hæresi non habentur vt hæretici.Vt notant Eymericus *par.3.n.175. vers. Prouideat etiã*, Pegna *ibi,comment.41.lit.F.* Farinacius *qu.193.nu.92.*Nonò,abiuratio fieri debet publicè,& in loco publico,ac etiã, vt plurimum in die festo: vt reus tali rubore,& verecundia, cum pœnis adiunctis suffusus, deinceps talia non cõmittat:& multitudo populi,facilius cõgregari possit,ad videndum rei pœnas, & cruciatus; & indè discant omnes timere, & hæreticam prauitatem fugere:vt notat Farinacius *vbi sup.n.4.& 5. ex cap. Ad abolendam*, §. *Prætereà in verb.Publicè, extrà de hæreticis*; & extat Constitutio Martini V. ædita anno 1418. quæ incipit: *Inter cunctas, vers. Alij uerò*, quæ refertur à Pegna inter litteras Apostolicas. Decimò, fieri debet abiuratio, post sententiam latam ab Episcopo,& Inquisitore,non antea: vt seruarur in Generali Sacrosanctæ Inquisitionis Officio Romæ. Ità Pegna *par.3.comment.41.uers.Hoc tamen loco*, Symanchas *de cathol.instit.tit.1.rubr.de abiurat.n.29.in fine*, Farinacius *ubi sup. num.17.* Vndecimò,tandem de abiuratione facta, fieri debet instrumentum publicum, iuxtà statutum Concilij Narbonensi *c.6.*Pegna *par.3.comment. 40.uers.Iam constito*, Farinacius *n.20.*

Abiuratio quandonam fieri potest nõ publicè,sed priuatè?

8 Resp. Fieri posse non publicè, sed priuatè. Primò, quando reus antequam sit denunciatus, spontè corã Inquisitore comparet, & suum errorẽ fatetur,paratus corrigi,& pœnitentiam agere. Ità Symanchas *de cathol.instit. tit.1.de abiurat.nu.24.*Royas *singul.23. n.8.*Locatus *in iudic.inquis. in uerb.Ordinarius,n.2.* Farinacius *ubi sup.num.8.* Carena *par.3.tit.12.§.6.n.23.*Iste enim abiurat tantummodò coram Inquisitore,Ordinario,Notario,& duobus testibus in secreto auditorio S. Officij. Secundò,quando denunciatus, non vocatus, comparet: vel denunciatus, est nobilis,aut est Sacerdos bonæ famæ. Cũ istis enim agi potest honestiori abiuratione; vt affirmant Locatus *in 3. casu Placentię deciso*, Rolandus *lib. 3. consil. 63.n.7.*Farinacius *de hæresi, q.194. nu. 91.* Carena *par.2.tit.7.§.13. nu.70. & par.3.tit. 12.§.6.n.26.*Vbi ait. In S.Officio Cremonæ hoc arbitrio vsi sunt aliquandò Reuerendissimi Inquisitores: dum aliquos nobiles admiserant ad abiurationem de vehementi in aula Illustrissimi Episcop. & aliquando in aula S.Officij ianuis apertis, & aliquãdo ianuis clausis coram Congregatione tantum. Tertiò, non debent Inquisitores, in vllo casu cogere Confessariũ

ad venerea sollicitantem, ad abiurandum de vehementi publicè; ne seculares ex hoc retrahantur à Sacramento Pœnitentiæ. Sed talis abiuratio ad sũmum fieri debet, coram Inquisitore, Consultoribus Ecclesiasticis, & alijs Sacerdotibus, & Curatis. Ità Carena *par.3.tit.12.§.6.num.29.* Castro Palaus *par.1.tr.4.disp.9.punct.11.n.11.* Ludouicus Paramus *de orig. S. Inquis. lib.3. q.10. n.165.* Quartò, abiuratio de leui regulariter non fit publicè, sed secretò in domo Episcopi, vel Inquisitoris. Ità Pegna *par.3. comment.40. vers. Praterea,* Symanchas *de cathol.instit. tit.1.n.24.* Farinacius *q.194.n.10.* Genuensis *in praxi Archiep.Neap.c.84.nu.9.* Scaccia *de indicijs,c.59.n.10.* Carena *loc.cit. n.28.* Dixi regulariter, quia aliquando ob crimen publicum, & scandalosum etiam abiuratio de leui fieri debet publicè: quia publicè errantes, publicè, etiam sunt corrigendi ad aliorum exẽplum, vt affirmant Eymericus *par.3. rubr. de quarto modo terminandi processum fidei per abiurationem de leui,* Carena *vbi sup.* Royas *singul.1. nu.26.* Diana *tom.5.tract.10.ref.93.nu.3.ex p.4.tr.8.ref.81.num.3.* & alij. Quintò, ex causa benè Inquisitoribus visa, abiuratio etiam de vehementi fieri potest secretò: vt docent Rolandus à Valle *lib.3.consil.637.* Farinacius *vbi sup. num.9.* Carena *n.26.* Decianus *in tract.crimin. lib.5.c.47.n.7.& c.38.n.6.* E.g. Si abiuratio indicenda sit Patri familias, habenti filias nubiles, & si publicè abiuraret, eius filiæ, ob id, matrimonio carere cogerentur; tunc adesset rationabilis causa, ob quam possent Inquisitores arbitrari, vt abiuratio secretè fieret. Ità Carena *par.3.tit.13.§.4.n.61.* Sousa *in aphoris.inquis.lib.4.c.13.n.6.* Et sic in casu simili.

Abiuratio est ne secretò facienda, quãdo quis hæresim commisit mente, & corde tantum, absque vllo exteriori actu hæresim denotante?

9 RESp. Fuisse aliquorum sententiam affirmantium, abiurationem esse faciendam secretò, etiam ob hæresim tantum mentalem: vt refert Farinacius *de hæresi,q.194.n.6.* quia hoc peccatum sola mente consummatur, & credendo quis pertinaciter, aliquid contra fidem, est perfectè hæreticus. Ergo incurrit omnes hæretici pœnas, & consequenter abiurare tenetur secretè, dum peccatum est occultum. Sed hoc non obstante omninò dicendum. Neminem incurrere hæresis pœnas, nisi aliquo verbo, vel facto, hæresim in mente latitãtem, explicat. Quia quamuis hoc crimen verè, & perfectè, sola mente consummetur; tamen Ecclesia caret iurisdictione, iudicandi de actibus internis, & omninò occultis. Ergo punire nequit eum, qui mente, & corde, absque vllo exteriori signo, hæresim commisit, neque ad abiurandum illum damnare; quia hæreticus purè mentalis, nec reconciliatione, nec Inquisitorum absolutione indiget; sed à quouis Confessario absolui potest: vt docent Symanchas *de cathol.instit.tit.32.nu.17.* Couarruuias *regula Peccatum 2.p.n.7.* Farinacius *vbi sup.nu.7.* Guttierez *quæst. Canon.lib.1.c.13. nu.8.* Sanchez *in Decal.lib.2.c.8.n.3.* & alij communiter.

Est ne aliquis pœnitens hæreticus, ad misericordiam admittendus absq; abiuratione?

10 RESp. Negatiuè omnes enim hæreticos pœnitentes, aut de hæresi suspectos, abiurare debent. Quia iura, de abiuratione loquentia, generaliter loquuntur, & generaliter intelligi debent, *l.1. §. Generaliter, ff.de legat. præstan.* Et ideò ab abiuratione nullum priuilegium, nec vlla dignitas excusat, & siuè sint Reges, siuè Imperatores, siuè Prælati, siuè Cardinales, si in hæresim incurrerint, abiurare tenentur. Vt omnes abiurationis rubore, quasi quodam vinculo astricti, & alligati, in catholicæ Ecclesiæ vnitate permanere, cogantur. Ità docent Eymericus *par. 3.di-*

3.*direct.rubr.de quarto modo terminandi processum*, Pegna *ibi, commen*.40. Decianus *in tract.crimin.lib*.5.*c*.47.*nu*.4. Lelius Zecchius *in summa, par*.1. *tit.de fide, c*.11. *rubr.de haeresi, nu*.17. Farinacius *de haeresi, q*.194.*n*.24.

Suspectus vehementer de hæresi, si nõ sit confessus, nec conuictus, tenetur ne abiurare?

11 Resp. Affirmatiuè; quia hæresis suspicio vehemens, quamuis non sufficiat, ad condemnandum aliquem, vt hæreticum, ad pœnam ordinariam; benè tamen sufficit ad eum condemnandum in pœnam extraordinariam, & ad abiurandum. Ad hoc enim minor probatio requiritur in crimine hæresis: vt docent Symanchas *de cathol. institut. tit*.50. *rubr.de praesumptionibus, n*.21.*& tit*.51.*n*.12. Vmbertus Locatus *in iudicial.inquisit.in verb. Suspicio, n*.7. Repert.Inquis. *in verb. Abiuratio, vers.Sed abiurationis*, Menochius *de praesumpt.lib*.1.*q*.100.*nu*.11. Decianus *loc.cit. n*.2. Eymericus *par*.2.*direct. q*.55.*n*.12.*ex par*.3.*num*.166. Didacus Cantera *in quaest. crimin. rubr.de haereticis, c*.1.*n*.56. Farinacius *q*.187.*n*.40.*& q*.194.*n*.26.

Cuius ætatis homines compelli possunt ad abiurandum?

12 Resp. Quod in Concilio Tholosano anno 1229. celebrato, *c*.11. & in Concil. Bitterensi paucis post annis ædito, *c*.31. statutum fuit, vt masculi à quartodecimo anno, & fœminæ à duodecimo, & supra, abiurent omnẽ hæresim. Ità refert Pegna *par*.3.*direct. commen*.40.*vers.Sed hac difficultas*. Qui etiam addit: si quis ergo infra hanc ætatem deliquerit, alijs pœnis erit coercendus, non autem ad abiurationem compellendus. Sed in quadam instructione Valladolitana, ædita Anno Domini 1488. indicari videtur, quod in minori ætate delinquentes, si fuerint doli capaces, abiurare etiam debeant. Quæ quidem sententia, ait Pegna, non est admittenda, nisi de malitia pueri, & de errore illius intellectus, & notitia contrariæ veritatis, ac de cæteris, quæ solent delictum hoc comitari, constiterit; quia abiuratio est grauissima pœnitentia ob pœnas, ad quas se obligat, qui abiurat: & propterea in tali ætate non est facilè imponenda. Et quando imponitur in pupillari ætate, de leui tantùm est iniungenda: quia ætas fragilis, iudicium incostans, rationabilis ignorantia credendorum, & aliæ circumstãtiæ, multum detrahunt delictis puerorum, & plurimum etiam minuunt hæresis suspicionem. At si de hæresi formali constaret, nec supradicta excusarent: abiuratio de formali esset facienda. Hæc Pegna. Et ità etiam docent Sousa *in aphoris.inquis.lib*.2.*c*.40. *nu*.4. Farinacius *de haeresi, q*.194.*n*.3. Carena *par*.3.*tit*.12.§.9.*per totum*.

Abiuratio est ne pœna, vel tantum signum pœnitentiæ abiurantis?

13 Resp. Esse pœnam, & inter graues ipsius abiurantis numerãdas: tum quia abiuratio per sententiã iniungitur: ex stylo Supremi Tribunalis de Vrbe: vt notant Pegna *par*.3. *comment*.41.*vers.Verum tamen*, Farinacius *q*. 194. *nu*.17. Sousa *in aphoris.inquis.lib*.2.*c*.40. *nu*.7. Symanchas *de cathol.institut.tit*.1.*de abiurat.n*.29. Carena *par*.3.*tit*.12.§.4.*n*.12. Tum etiam, quia abiurantes de leui, si sint regulares, redduntur inhabiles ad officia, & dignitates Religionis, ex decreto Sacræ Congregationis Sancti Officij, annuente Vrbano VIII. vt refert Diana *tom*. 5.*tr*.10.*res*.83.*ex par*.4.*tr*.8.*resol*.64. Et abiurantes de vehementi non admittuntur ad confessiones audiendas, vt ait ibidem idem Diana, & Carena *num*. 11.*&* 14.

Quinam sunt casus in iure expressi, in quibus incidentes, sunt de hæresi vehementer suspecti, & de uehemẽti abiurare debent?

14 Resp. Quod decem huiusmodi casus enumerantur ab Eymerico *par.2. direct.q.56.* Quorũ primus est: quandocunque aliquis vocatur, ad respondendum in causa fidei, & non comparet infra terminum competentem assignatum, est de hæresi vehementer suspectus: vt ex *cap. Cum contumacia, extrà de hæreticis in 6.* & ex consequenti debet de vehementi abiurare.

15 Secundus est, quicunque scienter impedit directè, vel indirectè, aut quouis modo inquisitionis officium; vt colligitur ex Constitut. Vrbani IV. edita ann.1261. quæ incipit: *Præ cunctis nostræ mentis.* Et probatur etiam ratione: quia impediens Inquisitionis Officium, est excommunicatus, in qua excommunicatione si per annum insorduerit, est violenter de hæresi conuictus, & vt hæreticus condemnandus: ex *cap. Vt inquisitionis, extrà de hæret. in 6.* Sed violenta hæresis suspicio, non oritur ex leui suspicione, sed ex vehementi. Ergo impediens inquisitionis officium, antequam annus transeat, est vehementer de hæresi suspectus, & vt talis abiurare debet. Ità notat Pegna *comment.81.*

16 Tertius casus est, quando quis sciẽter præstat auxilium, consilium, vel fauorem impedientibus inquisitionis negotium, vehementer de hæresi suspectus habendus est: ex *dicto cap. Vt inquisitionis, §.fin.* Notat verò hic Pegna *comment.61.vers. Et quamquam, & seq.* Quod saltem in his, qui indirectè impediunt Sanctæ Inquisitioni Officium: vel impedientibus præstant auxilium, consilium, & fauorem, consideranda est qualitas personarum, & factorum. Nã si quis ratione affectionis erga consanguineos, aut amicissimos impedierit, vel auxilium, consilium, aut fauorem dederit in causis, ad Sanctum Officium spectantibus; quamuis sit acriter puniendus, non est tamen credendus, de hæresi semper vehementer suspectus. Et hoc præsertim habet locum in illis, qui non adeò callent fidei causis; quales sunt rustici, & plebei. Quamobrem antequam abiuratio de vehementi talibus imponatur, diligenter est personarum qualitas perpendenda, ob periculum relabendi, & traditionis Curiæ seculari.

17 Quartus casus est, quando quis, citatos hæreticos, vel eorum credentes, instruit, quod subticeant veritatem, vel vt asserant falsitatem; is enim de hæresi vehementer suspectus habendus est; vt patet ex *cap. Accusatus, §.fin. de hæret. in 6. & in cap. Non inferenda 23. qu. 2.* vbi dicitur cum D. Ambrosio *lib. 1. de officijs, c. 36.* Qui non repellit à socio iniuriam si potest, tàm est in vitio, quã ille, qui facit. Et ideò de vehementi abiurare debet.

18 Quintus casus est, quando excommunicatus, ex causa fidei citatus, contumaciter se absentat, nec comparet: vel captos pro hæretica prauitate liberat: vel fidei negotio se opponit: vel alio quouis modo, excommunicationem per annum, animo pertinaci, sustinuerit, est ipso iure de hæresi vehementer suspectus: tum quia contumacia in causa fidei inducit suspicionem vehementem de hæresi. Tum quia videtur de Sacramẽtis Ecclesiæ malè sentire: vt ait Hostiensis *in summa. tit. de hæret. §. Qualiter.* Et tum etiam, quia, vt supra dictum est, anrequam annus transeat, est de hæresi vehementer suspectus: nam cum annus transierit, non vehementer, sed violenter est ipso iure suspectus, & vt hæreticus condemnandus: ex *dicto cap. Vt inquisitionis.* Et ideò absque dubio de vehementi debet abiurare.

19 Sextus casus est, quod omnes hæreticorum fautores, defensores, & receptatores, debent etiam de vehementi abiurare, quia sunt de hæresi vehementer suspecti: & sunt excommunicati: vt patet ex *cap. Excommunicamus 1. §. Credentes, extrà de hæret. 5.*

20 Septimus casus est, quod quicunque propter agnitorum hæreticorum familiaritatem est de hæresi infamatus: ratione dictæ familiaritatis, vehementer est de hæresi suspectus; ex *cap. Inter sollicitudines, extrà de purgat. canonic. 2.* Vbi apparet, quod ratione infamia de hæ-

hæresi fuit euidam indicta publica abiuratio.

21 Octauus casus est, quod quicunque eos,quos scit hæreticos,scienter receptat,deducit,visitat,siuè associat, ac dona, seu munera eis dat, seu mittit, seu alios fauores impendit, & excusari non possit, quin fint in fauorē magis culpæ, quàm personæ; suspectus vehementer de hæresi est habendus: patet ex *c. Accusatus, extrà de hæreticis in 6. §.Illis quoque*. Vbi apparet, quod is abiurauit ex suspicione vehementi. Notat autem hic Pegna *vers.Sex aliàs,& sequ.* quod huiusmodi receptatores, si ratione sanguinis,& naturalis affectionis,non fidei contemptu, aut hæresis amore, id fecerint: putandum est, eos receptasse consanguineos, non tanquam hæreticos,sed tāquam consanguineos, & mitius esse puniendos; non tamen esse ab omni pœna excusandos, quia non sunt omninò immunes à delicto. Vndè filius receptans patrem hæreticum,vxor virum, frater fratrem, leuius puniendi sunt, quàm si alios non ità coniunctos receptassent,aut defendissent. Verum necesse est,vt receptans non participet in crimine cum receptatis. Nàm si particeps eiusdem criminis fuerit, ordinaria pœna puniendus erit.Ità docet Pegna,cum alijs,quos ipse citat. Qui etiā affirmant, idem dicendum de amicis, non de quibuslibet,sed de amicissimis. Quia amicitia, vt ait Valerius Maxim. *lib.14.c.7.*est vinculum potens, & prævalidum,& nulla ex parte sanguinis viribus inferius. Et in *l.Virum, ff. pro socio*, notat Soccinus *cons.263.* & Iason in *l. Quæ dotis,ff.sol.matrim.*quod amicitia veluti quædam fraternitas est.

22 Nonus casus est, quando quis in causa fidei examinatus iudicialiter, & conuictus, negat, quod antea affirmauit,vel mendacium asseruit, vel periurium commisit, suspectus fit de hæresi vehementer:vt in *cap.Litteras,extrà de præsumpt.* & consequenter ad vehemēter abiurandum cogendus est.

23 Decimus casus habetur in Concil. Tarraconēsi, & refertur ab eodem Eymerico *ibid.* quod qui dicit, aut facit aliquid semèl contra fidem, suspectus fit leuiter de hæresi; qui autem bis, vel ter, suspectus fit de hæresi vehementer; qui autem pluries,& frequenter, suspectus fit de hæresi vehementissimè.Et ità similiter abiurare debet. Præter hos decem casus ab Eymerico enumeratos, sunt & alij multi, ex quibus vehemens hæresis suspicio oriri potest. Et in quibus qui inciderit de vehementi, etiam abiurare debet. Sed ad supradictos reducuntur.

Non denunciantes hæreticos Inquisitoribus, uel locorum ordinarijs, quomodo abiurare debēt de uehementi an de leui?

24 Resp. Quod abiurare debent de vehementi, quia sunt de hæresi vehementer suspecti,& præsumuntur hæreticorum fautores. Et maximè si denunciantes sint Cruce signati, qui ex officio, & iuramento præstito tenentur hæreticos denunciare. Ità Pegna *in direct. par. 2. comment. 81. vers. Illis ex Ioanne*, Decianus *in tr.crimin.lib.5.cap.51.n.25.*Royas *singul.5.n.6. & seq.* Lelius Zecchius *in summa,tom.1.tit. de fide,rubr.de haret.c.11.n.5. vers.Tertia suspicio*. Sed hoc locum habere, affirmat cum Pegna,& Royas,Carena *par.2.tit.9.§.9.n.43.vers.Quod locum*: quādo nulla adest probabilis causa, non reuelandi; vel in iudicio interrogatus, eos scienter celaret: & ità etiam docēt Zanchinus *de haret.c.5.nu.4.*Farinacius *q.197.nu.48.* Si enim ob metū,cadentē in constantem virum,denunciare omitteret, non esset de hæresi suspectus; vt asserunt Sanctarellus *de haresi, c.9. nu.16. vers. Tertiò non tenetur*, Farinacius *de hares.q.197.nu.53.*Et si denunciare quis omitteret, non in defensionem hæresis,sed ob consanguinitatem, vel amicitiam cum hæretico, esset tantum de leui suspectus; vt docent Duardus *in Bull.Cœna,lib.2.canon.1.q.53.conclus.1.n.17.*& Carena *loc.cit.nu.46.*Qui etiam notat; quæ dicta sunt habere locum, in non

non denunciante hæreticos. Secus verò dicendum in omittente denunciare suspectos de hæresi; licet possint isti puniri pœnis in ædictis Inquisitorum statutis.

Retinentes libros sortilegos, aut hæreticos prohibitos, abiurare ne debẽt de uehementi an de leui?

25 RESP. Quod abiurare debent aliquando de vehementi, aliquando de leui, & aliquando nullo modo. Nàm si sint omninò ignorantes, vel legere nesciant, omittenda est abiuratio: quia cessat in totum hæresis suspicio: vt docent Zanardus *in summa, par.2.cap. 94.rubr.de tort.in causis fidei, vers.Primò inspiciendum est*; Farinacius *qu.*180. *n.*44.Carena *par.2.tit.*10.§.8.*nu.*44. & alij. Et similiter si sint bonæ famæ, & vitæ, nec vnquam alias de hæresi suspecti, aut diffamati fuerint. Vel statim, ac huiusmodi libros repererint, se habere, aut ad eorum manus peruenerint, illos ad Inquisitores consignarunt, vel combusserunt, aut lacerauerunt. Ità Farinacius *n.*48.Carena *n.*45. Decianus *trac. crim.lib.*5.*cap.*46.*nu.*26.*vers.Limitatur secundò*, & alij. Item si in dictis libris non adsint propositiones hæreticæ, nec directè, nec indirectè ad hæresim spectantes; sed tantum temerariæ, & scandalosæ: illos retinentes, puniendi sunt pœnis arbitrarijs, non tamen ad abiurandum sunt cogendi: quia vbi non est materia hæresis, vel eius suspicio, neq; adest locus abiurationis. Ità Bursatus *vol.*4.*conf.*344.*n.*18. Carena *ibid. n.*47.

26 Si verò requisiti ob retentionem dictorum librorum nō sint versati in materijs illis, de quibus libri tractant; & interrogati ab Inquisitore, veritatem statim, ac sincerè fateantur, tàm quoad se ipsos, quàm quoad complices: tunc abiurare debent de leui. Sicut de leui etiam abiurare debent, quando negant illos libros legisse, vel affirmant ibi appositos fuisse ab eorum inimicis, si hoc probent. Quia præsumptio militat cōtra eos, libros illos legisse ex diuturna ipsorum retentione: neque verisimile est, fuisse ab inimicis ibi appositos, nisi probetur. Si autem dicti inquisiti sint homines docti, & libri hæreses contineant, & illos legerint, vel cum diligẽtia ex longinquis regionibus transportari sibi, curauerint: tunc præuia tortura super credulitate propositionum hæreticarum, & ad sciendum complices, à quibus libros habuerunt, aut hæresim docuerunt, si in ea tortura se ipsos non grauent, ad abiurationem de vehementi cogendi sunt. Ità Pegna *par.2.comm.* 59.*vers.Quod si non compareant*, Carena *loc.cit.n.*44. Farinacius *q.*180.*n.*8.& 9. qui pro hac sententia multos Doctores allegat.

Sortilegi, quandonam abiurare debent de vehementi hæresis suspicione?

27 RESP. Quod abiurare debent de vehementi hæresis suspicione. Primò, quando Dœmonibus exhibent cultum latriæ, qui solo Deo debetur. Nempè si in sortilegijs Dœmonem adorant, vel ei sacrificium offerunt, vel seruitutem, & obedientiam promittūt, vel ab eo petunt; quæ à solo Deo fieri possunt: vt mortui resurrectionem, cæci illuminationem, infirmi instantaneam salutem, certificationem propriæ vitæ, transformationem hominis in animal brutum, intima cordis alterius scire, & similia, quæ soli Deo reseruata sunt. Quia qui Dœmonem inuocat, ad faciendum, vel indicandum, quæ à solo Deo fieri, & indicari possunt, tribuit ei honorem diuinum; & consequenter est vehemēter de hæresi suspectus. Ità docent Eymericus in extrauag. Ioannis XXII.*n.*12.& *par.2.direct.qu.*43.& ibi Pegna, Scaccia *de iudic.crim.& hæretical.lib.1.c.*12.*n.*26.& *seq.*Farinacius *de hæresi,q.*181.*n.*5.Martinus del Rio *disquis.magic.lib.*5.*sect.*15.*vers.Primum axioma*, Zanardus *in summa,tom.*2.*cap.* 64.*vers.Hæreticalia*, Carena *par.* 2. *tit.* 12.§.4.*n.*26.& *seq.*Notandum autem est nomine sortilegi contineri, etiam diui-

diuinatores, maleficos, incantatores, magos, ariolos, aruſpices, & alios, vt affirmant Zanchinus *in tr. de hæreticis, c. 22. n. 1. & ſequ.* & ibi Campegius *lit. A. verſ. Primo, & ſequ.* Farinacius *loc. cit. n. 3.* & alij.

28 Secundò, abiurare debent de vehementi, qui Dæmoni tribuunt cultum Duliæ, debitum Angelis, & Sanctis, qui ſunt in Patria: nempè, qui in ſortilegijs inuocant Dæmonem, vt Sanctũ, vel venerantur, vt gubernatorem mundi, vel in eius honore altare erigunt, cãdelas, & lampades accendunt, genua flectunt, humi ſe proſternunt, preces effundunt, laudes, & hymnos canunt, carnem ſuam ieiunijs, & mortificationibus macerant; & ſimilia: quia hi omnes ſunt ſimiliter de hæreſi manifeſtè ſuſpecti, vt ſupradicti Doctores notant *locis citatis.*

29 Tertiò, qui ineunt pactum expreſsũ cum Dæmone, etiamſi ſortilegia ſint circa ea, quæ Dæmonis facultatem nõ excedunt, abiurare debent de vehemẽti: quia inire pactum cum Dæmone, ſpecies eſt idololatriæ, & apoſtaſiæ à fide: vt ait Symanchas *de cathol. inſtitut. tit. 63. rubr. de ſuperſtit.* & ideò ſunt vementer de hæreſi ſuſpecti: vt affirmant Eymericus *par. 2. q. 43. nu. 7.* & ibi Pegna *comment. 68.* Martinus del Rio, Zanardus, Carena *locis citatis*, Genuenſis *in praxi Archiep. Neap. c. 18. num. 11.* & conſequenter debent de vehementi abiurare.

30 Quartò, qui in ſortilegijs, diuinationibus, maleficijs, & ſimilibus abutũtur Sãctiſſima Euchariſtia, vel Sacro Chriſmate, aut Oleo Sancto, vel Sanctorum reliquijs, vel Agnus Dei, vel aqua benedicta, aut candelis benedictis, vel alijs Sacramentalibus, vel verbis Sacræ Scripturæ, vel Orationibus S. Eccleſiæ, vt Pater noſter, aut Aue Maria, abiurare debent de vehementi. Quia præſumitur malè de his ſacris, & ſacramentalibus ſentire, & in eis ineſſe vim operandi ſortilegia, maleficia, & alios nefandos effectus, quod eſt manifeſtè hæreticum: vt notant Petrus Binsfeld. *in comment. ad l. Eorum, Cod. de malefi- cis, & mathemat. q. 2. concluſ. 5.* Suarez *de relig. lib. 2. de ſuperſtit. c. 19. num. 10.* Graffius *lib. 2. cap. 5. n. 13.* Martinus del Rio *vbi ſup. verſ. Dico tertio*, Farinacius *q. 181. n. 19. & ſequ.* Carena *loc. cit. num. 23.* & alij.

31 Quintò, qui baptizant magnetem, vel animal brutum, vel imaginem cuiuslibet materiæ, aut rebaptizant pueros, vel circa eoſdem abutuntur Sacramento Confirmationis, vel Ordinis, de vehementi abiurare debent ob ſupradictam eandem rationem. Oſtendunt enim malè ſentire de his Sacramentis, & ideò hoc ſortilegium, vt manifeſtè hæreticale, reputatur: vt ſtatuit Adrianus VI. in ſua extrauag. ædita Anno Domini 1523. incip. *Dudum*, relata à Pegna. Et affirmat Gloſſa *in c. Accuſatus, §. Sanè in verb. Saperent, de hæreticis*, Syluester *verb. Hæreticus 2. n. 4.* Roſella *ſumma, in verb. Hæreticus, nu. 3.* & eſt ſupradictorum, & aliorum omnium Doctorum ſententia.

32 Sextò, abiurare debent de vehemẽti, qui ſortilegia faciunt, ad nocendum hominibus, vel animalibus, vel terræ frugibus: quia, vt ſtatuitur in Conſtitut. Innocentij VIII. ædita ann. 1484. incip. *Summis deſiderantes affectibus*, & Alexandri VI. incip. *Cum acceperimus*, relata à Pegna, & in dicta *l. Eorum, Cod. de malef.* & notant Decianus *in tract. crimin. lib. 1. cap. 17. verſ. 36.* Farinacius *de hæret. q. 181. nu. 31.* ſunt de hæreſi vehementer ſuſpecti. Et ſimiliter, qui huiuſmodi ſortilegia maleficis conſulunt, aut ea fieri petunt: vt probat Martinus del Rio *lib. 5. diſquiſ. magic. ſect. 16. verſicul. Omnibus autem*: quia iſti ſunt maleficiorum cooperatores, & in eaſdem incidunt pœnas, in quas ipſi malefici.

33 Septimò, qui Dæmonem alligatum in annulo, vel in ſpeculo, aut in phiala, vel in alia qualibet re, retinere credũt: quamuis falſum ſit, Dæmones ab hominibus in his rebus poſſe alligari; nã ſimulant ſe ibi vinctos, & alligatos, vt alios alligent, & decipiant. Qui ergo his modis à Dæmone petunt aliquid, & reſpon-

responsum recipiunt, & eorum desideria implent, præsumuntur hæretici: cum huiusmodi responsiones haberi non possint, nisi ex fœdere inito cum ipso Dœmone: qui certè, nec etiam responderet, nisi per illicitas inuocationes, & venerationes. Et ideò inter magicas, & hæreticales superstitiones, hoc sortilegium, enumeratur in extrauag. Ioannis XXII. quæ incipit: *Super illius specula*: Et ità sentiunt Eymericus *par. 2. direct. q. 43. n. 9.* & ibi Pegna *vers. Annulum, vel speculum*, Symanchas *de cathol. instit. tit. 63. de superstit. nu. 29.* Campegius *in addit. ad Zanchinum, tr. de haeret. c. 22. lit. G.* Farinacius *q. 181. n. 28.* & alij. Er consequenter etiam abiurare debent de vehementi.

34 Octauò, qui tacitè Dæmonem inuocat, figuris, characteribus, verbis, & signis ignotis, & superstitiosis, ad aliquid faciendum, similiter de vehementi abiurare debet: quia hæc, natura sua, nullam habent virtutem. Ergo Dæmon per illa operatur. Et consequenter, qui illis vtitur, de hæresi vehementer suspectus est: vt docent Campegius *loc. cit. lit. C. verb. Inquisitor*, Eymericus *in direct. par. 2. q. 43. n. 2.* & ibi, Pegna *comment. 68. lit. E.* Azorius *par. 1. lib. 9. cap. 26. q. 6.* Toletus *in summa, lib. 4. cap. 14. n. 6. vers. Secundo cum characteres*, Graffius *lib. 2. c. 5. n. 10.* & alij.

35 Abiurare debet de vehementi, qui à Dæmone scire inquirit futura, quæ, vel absolutè pendent à diuina voluntate: vt sunt mysteria supernaturalia, gubernationes, & mutationes Regnorum, & rerum publicarum: vel pendent à libero hominis arbitrio: vel quæ sunt omnina futura contingentia, & certam, & determinatam causam non habent: vel secreta cordis alicuius hominis, & eius cogitationes in animo manẽtes: & alia, quæ sunt prorsus occulta, quæ naturaliter sciri non possunt, & sunt etiam ipsis Dæmonibus ignota: quia de his illos interrogans, est vehementer de hæresi suspectus: vt docent Pegna *loc. cit. vers. Sed hoc*, Martinus del Rio *lib. 4. c. 2. q. 2. vers. Primò nequit Dæmon*, Zanchinus *de haeresi, c. 22. nu. 4.* Petrus Binsfeld. *in c. de malef. & mathemat. notab. 10. conclus. 9.* Farinacius *de haeret. quaest. 181. n. 8. & seq.*

36. Idem dicendum de eo, qui ad inuenienda furta, vel scienda alia occulta, accipit phialam plenam aqua benedicta, & antè illã ponit puerum, vel puellam virginem, cum candela benedicta accensa in manu, respicientem dictam aquam, & dicentem: *Angelo bianco, Angelo Sãto per la tua santità, e per la mia verginità mostrami, chi hà tolto la tal cosa, e che n'hà fatto.* Et tũc aliquãdo apparere solet in phiala imago latronis, vel rei ablatæ, vel loci vbi est reposita, vel alterius rei, aut negotij occulti, quod quæritur. Hoc autem sortilegiũ manifestam hæresim sapit, vt probat Barbarius *lib. 1. cons. 55.* quem sequuntur Vmbertus Locatus *in iudic. inquis. in verbo Diuinationes, n. 4. vers. Et nota*, Decianus *in tr. crimin. lib. 5. cap. 7. vers. Item haeretieus est, qui per phialam, col. 4.* Pegna *par. 2. qu. 43. comment. 68. litt. G.* Vbi ait, quod Necromantici solent lucidam ampullam, aut quid simile, corã puero, vel puella statuere: in qua Dæmonum arte apparent spectra, & simulacra eorum, quæ scire cupiunt. Et quæ ipsi videre non possunt: videntur tamẽ ab innocentibus pueris, & puellis, & ab illis referuntur. Et idem dicendum, quando immiscentur aliqua verba sacra, vt *Euangelium, Symbolum, Pater noster, Aue Maria, Psalmus, Orationes, vel Sacrae Scripturae verba*. Dum ergo, qui hoc sortilegio vtitur est manifestè de hæresi suspectus, de vehementi abiurare debet.

37 Abiurare de vehementi item debẽt, qui circulos in terra faciunt, illosque aliquibus signis muniunt, & puerum in medio ponunt, aut quid simile faciunt, & Dæmonem inuocant: quia de hæresi vehementer suspecti sunt: etiamsi in tali actu non appareat, quod Dæmoni aliquis honor exhibeatur. Quia semper in tali sortilegio aliquis honor Dæmoni tribuitur: circulus enim est signum diuinitatis. Ità Zecchius *par. 1. tit. de fide*,

fide,c.15.nu.5. Campegius *in addit. ad Zanchinum in tr. de haereticis,c.27. lit.C. in verb. Inquisitor, vers. Tertiam cõclusionem,* Farinacius *de haeret. qu.181.§.2. n.70.* Carena *par.2.tit.12.§.10.nu. 56.*

36 De vehementi item abiurare debet, qui per artes magicas, & sortilegia, quaerit familiaritates, & amicitias, aut auxilia Daemonum, vel eis promittit quamcunque rem, vt eius desiderium adimpleat, aut in Daemonum honorem aliquid osculatur, vel portat: quia haec sunt species idololatriae; vt notat Pegna *par.2. comment.68. vers. Est autem.* Et fuit determinatum à Theologis Parisiens. anno Domini 1398. vt testatur Gerson *tom. 1. in tractatu de erroribus, circa artem magicam.*

39 Similiter abiurare de vehementi debet, qui per sortilegia, cum Daemonis inuocatione, aut cum mixtione rei sacrae, vel sacramentalium, curat morbos, tempestates sedat, maleficia tollit, facturas dissoluit, & magica remedia infirmis applicat. Quia etiam qui Daemonem ad bonum effectum consequẽdum his modis inuocat, suspectus de haeresi vehementer praesumitur. Huiusmodi autem sortilegia, eò superstitiosiora sunt, quo sanctiores res, quę in eis miscẽtur: res enim Deo debitę, & dedicatae in sortilegijs adhibitae, Daemoni offeruntur. Et ideò iure Canonico, & secundum legem diuinam, nunquam licitum est, petere dissolutionem maleficij, vel aliquid aliud ob bonum finem à malefico, & sortilego, qui nõ nisi alio maleficio, vel Daemonis auxilio, illud dissoluit: vt docent Symanchas *de cathol. institut. tit. 62. rubr. de superstit. nu. 19. & seq.* Petrus Gregor. *syntagma iuris, lib.34.c.9.n.9. & seq. & c.18. de magijs ad bonum quendam finem, & c.20. n.13.* Farinacius *de haeresi, q.181. n.33.* Pegna *par.2. comment.68. vers. Articulus quintus,* vbi affirmat, haereticum esse, credere licitum esse: vti magicis artibus, vel alijs quibuscunque superstitionibus, à Deo, & Ecclesia prohibitis, ad bonum finem, & maleficia maleficijs repellere.

40 Item de vehementi abiurare debent lamiae, seu striges, quae siuè corporaliter transferantur à Dęmone ad conuentus ipsarum lamiarum, vbi fiunt conuiuia, tripudia, Daemonis adorationes, nefarij concubitus, & similia: siuè Daemon, cũ ipsae lamiae dormiunt, in ipsarum phantasia, & imaginatione, haec omnia repraesentat, ac si re ipsa fierent, itaut sibi persuadeant: se ea omnia re ipsa egisse, quamuis non egerint, sed somniauerint. Quia etiam illae lamiae, quae in somno delusae sunt, puniendę sunt, propter desiderium, & conatum, faciendi ea, quae cõsopitae sibi facere videntur: hac enim ratione se vngunt; & signis magicis signant: vt illa faciant re ipsa, & postea, cùm putant facta, approbant. Et eò magis, quia, vt plurimum apostatae sunt à fide catholica, & Christum negarunt, Daemoni obedientiam promiserunt: & multa faciunt, quae haeresim manifestã sapiunt. Ità docent Syluester *verb. Haeresis 3. n.10.* Vmbertus Locatus *in iudicial. inquis. in verbo Lamia,* Royas *singul.98.n.6.* Symanchas *de cathol. instit. tit.37. rubr. de Lamijs,* Eymericus *par.2. direct. q.43. num.8. vers. Ex his apparet,* Martinus del Rio *disquis. magic. lib. 5. sect.15. & 16.* Farinacius *de haeresi, qu. 181. n.45.* & alij.

Inuocantibus Daemonem in sortilegio ad amorem, uel odium prouocandum, quaenam abiuratio est iniungenda?

41 Resp. Daemonem inuocans in sortilegio ad amorem, vel odiũ prouocandum, si credidit: Daemonem posse cogere tali medio viri, vel mulieris voluntatem, ad amandum, vel odio habendum: abiurare debet, ne dũ de vehementi, sed de formali, quia tractandus est, vt haereticus: nisi ignorantia illum excusaret. Ità docent Alphõsus à Castro *de iusta haeret. punit. lib.1. c.15. in fin.* Pegna *par. 2. comment.68. vers. Rursus id quoque,* Binsfeldius *in comment. legis 4. Cod. de malef. & mathem.*

*them.q.1.conclus.*4. Graffius *lib.1. decis.* *c.5.n.21.* Farinacius *de haeresi, q.181.n.* 86. Martinus del Rio *disquis. magic. lib.* *3.par.1.q.3.sect.*5. Carena *par.2.tit.12.* *n.51.* & alij. Ideò super credulitate ista est diligenter examinandus, & interrogandus. Quia Dæmones, nullius hominis voluntatem, ad amandum, aut odio habendum, cogere possunt: sed suadere tantùm; mouendo phantasmata in hominis imaginatione; vt eius voluntas alliciatur, ad desiderium copulæ carnalis; non cum vno potius, quàm cum altero, sed cum aliquo in genere: facilè tamen fieri potest, quòd si eo tẽpore, maleficus amator, ad illam mulierem accedat, & instãter eam vrgeat, vt eius voluntati illa consentiat: vt cũ communi Doctorum sententia notant Martinus del Rio, Farinacius, & alij *locis citatis.*

42 Si autem maleficus in intellectu nõ erraret, nec crederet, posse Dæmonem, cogere hominis voluntatem, sed in sortilegio, vel iniret pactum expressum cũ Dæmone, vel verbis deprecatiuis illũ inuocaret, vel admisceret Sacramenta Catholicæ Ecclesiæ, vt hostiam consecratam, vel Oleum Sanctum Baptismatis, seu Chrismatis, aut Extremæ Vnctionis: vel verba Sacræ Scripturæ, aut Orationes Ecclesiæ, vel particulas ossium, capillorum, vestium, & alias Sanctorum reliquias. Vel Sacramentalia scilicet aquam benedictam, ramos oliuarum, aut palmarum benedictarum, candelas benedictas, Sacros Agnos Dei, partem cerei Paschalis, incensum benedictum. Vel frustula quædam indumentorum Sacerdotalium, aliorũq; panniculorum benedictorum, quibus sacra mysteria celebrantur, vt purificatorij, corporalis, planetæ, tunicellæ, manipuli, stolæ, camisi, amictus, mappæ altaris, vel lapidis sacrati, patenæ, calicis. Aut Sanctorum imagines conculcaret, vel sputis fœdaret, vel Cruces deijceret, atque confringeret. In his casibus, & similibus iniungenda esset malefico abiuratio de vehementi: quia vehemẽter esset de hæresi suspectus; vt affirmãt Eymericus *in direct. par.2.q.43.* & ibi, Pegna, Farinacius *vbi sup. n.85.* Symanchas *de cathol. institut. tit.21. rubr. de diuinat. & reuelat. n.13.* Menochius *de praesumpt. lib.5. praesumpt.7. nu.20.* & alij communiter. Et ab Inquisitoribus iure puniri potest: vt ex *cap. Accusatus de haereticis in 6.*

43 Si verò nec errorem, quis habuit in intellectu, nec abusus fuit Sacramentis, & rebus sacris, nec sacramentalibus, nec verbis Sacræ Scripturæ, aut Ecclesiæ orationibus, nec Dæmonem, verbis deprecatiuis inuocauerit, nec cum eo pactum expressum inierit: & sortilegiũ ad tentandam mulieris pudicitiam cõmisit; non est ei iniungenda abiuratio de vehementi: quia quamuis grauissimè peccauit, non tamen est, nec fuit de hæresi vehementer suspectus: tum quia nil hæreticale effecit: tum quia per tale sortilegium petijt à Dæmone, vt mulierem tẽtaret, quod est ipsius propriũ: tentator enim appellatur *Matth.* 4. Et tum etiam, quia in his sortilegijs, seu poculis amatorijs, nulla adest vis, ad compellendam alterius liberam voluntatem, ad amandum, & odendum: ita docent Eymericus *dicta q.43.* Pegna *commẽt.68. vers. Qui dedit pocula amatoria,* Petrus Binsfeld. *in comment. legis 4. Cod. de malef. & mathemat. q.2. concl.* 3. Scaccia *de iudic. tom.1.c.12.n.19.* Carena *par.2.tit.12.n.*48. & alij.

44 Vndè hæresim non sapit illud, quod aliquando fieri solet ab aliquibus mulierculis, quæ credunt hominum amorem prouocare, cum quibusdam leuibus actionibus, aut verbis, non tamen hæreticalibus, nec hæresim sapientibus. Vt notat Farinacius *q.181.nu.85.in fin.*

45 Neque hæresim sapit, quamuis graue sit peccatum, præbere pocula amatoria, quæ naturaliter ad libidinẽ prouocant. Constat enim (vt notat Azorius *par.1.lib.9.c.2. vers. De huiusmodi Philtris*, ex testimonijs Aristotelis, Theophrasti, Dioscoridis, Plinij, Galeni, & aliorum, qui in simplicium rerum consideratione versati sunt, ac tractarunt.) Multas esse herbas, fructus, ac

lapides, quibus adhibitis: amoris, & concupiscentiæ flammis homines incendere possunt: quia amor, & concupiscentia est affectio facultatis sentientis, quæ vi spirituum, & humorum, excitari, incendi, confirmari, & è contra remitti, minui, & extingui potest. Et licet nulla sit in rebus naturalibus uis, quæ, ex sua natura, excitet, & incendat ad amandum, vel odio prosequendum, aliquem hominem particularem: tamen naturaliter fieri potest; vt certo poculi, aut cibi genere sumpto, generatim amor, vel odium in nobis excitetur: vt testatur Medina *lib. 1. de recta in Deum fide, c 7.* Et dum in dictis casibus non est hæresis manifesta suspicio, neque iniungenda est abiuratio. Regula enim generalis est, quòd quando quis committit delictum, quod inducit vehementem hæresis suspicionem, debet de vehementi abiurare. Si autem leuem inducit suspicionē, de leui emittit abiurationem. Si verò nulla adsit hæresis suspicio, abiuratio nulla est iniungenda: vt notant Ricciullus *tr. de iur. person. lib. 5. c. 11. n. 30.* Torreblanca *de magia, lib. 3. c. 20. n. 1.* Locatus *in praxi inquis. verb. Suspicio, §. Suspectus,* Diana *tom. 5. tract. 12. res. 1. n. 2. ex par. 4. tr. 7. res. 1. n. 2.* & alij communiter.

Imagines cereas conficiens, vt eas pūgens, ad libidinem mulierem prouocet, vel vitam inimici lędat, & cruciet, quonam modo abiurare debet?

46 RESp. Quod huiusmodi imagines facere absque vlla Dæmonis inuocatione, licet magis videatur esse superstitiosum, quàm hæreticum, vt ait Eymericus *par. 2. qu. 43. vers. Et idem Oldradus*: Tamen semper est mortale peccatum: & quia effectus sequi non potest, nisi ex Dæmonis inuocatione, vel ex eius pacto expresso, aut tacito: ideò tales sortilegi, ob Dæmonis inuocationem, vel pactum, sunt de hæresi vehementer suspecti, vt affirmant Symanchas *de cathol. instit. tit. 21. de diuinat. & reuelat. n. 13.* Farinaceius *de hæres. q. 181. n. 8.* Menochius *de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 7. n. 20.* & alij, quos ipse Menochius refert. Propterea Inquisitores contra eos procedere possunt, & ad abiurandum de vehementi cogere.

Inuocans Dæmonem, siuè in poculo amatorio, siuè in alio sortilegio, verbis, non deprecatiuis, sed imperatiuis, est ne cogendus, ad abiurandū?

47 RESp. Certum esse, quod grauissimè peccat quicumque, etiam imperatiuè Dæmones inuocat in omni sortilegio, & grauiter etiam est puniēdus. Attamen si inuocatio verbis imperatiuis fiat, non est ad abiurandum cogendus. Quia quamuis D. Augustinus *lib. 10. de Ciuit. Dei, cap. 11.* optimè dicat: *Ridiculum esse inuocari Dæmones per modum imperij, aut eis comminando præcipere. Non enim est potestas in terra, quæ comparetur eis, vt dicitur Iob 41. neque hominum dominio subduntur*: Nihilominus, quia cum inuocantur etiam imperatiuè, hominibus aliquando obediunt, vel obedire fingunt, vt eos decipiant. Tunc sic illos inuocans, non committit sortilegium hæreticale, quia talis inuocatio est sine cultu, & reuerentia, & absque omni cogitatione, subijciendi se Dæmonibus. Immò fieri potest cum actu interiori odij erga ipsos, vt notat Caietanus *2. 2. q. 95. art. 4.* Ideò ad abiurandum non est cogendus.

48 Secus verò est, quando Dæmones inuocantur verbis deprecatiuis. Tunc enim eis tribuitur honor saltem Duliæ. Sicuti signum est reuerentiæ, & deuotionis, Sanctos precibus inuocare. Et ideò contra sic inuocantem Dæmones, magna, seu vehemens oritur hæresis suspicio. Ità docent Eymericus *dicta q. 43.* Pegna *commen. 68. vers. Sed hoc ex distinctionem recipit*, Scaccia *de iudic. lib. 1. c. 12. nu. 39.* Suarez *de relig. tom. 1. lib. 2. de superstit. c. 19. n. 10.* Binsfeld. *in comment. l. Eorum, Cod. de malef. qu. 2.*

*conclus.*1.Graffius *tom.*1.*lib.*2.*c.*5. *nu.*8. Zanardus *tom.*2.*summ.c.*64.*vers.Secundò erit fortilegus*,Farinacius *de haeresi,q.* 181.*n.*87.Genuensis *in praxi Archiep. c.*18.*n.* 11.*vers.Inuocare Daemones*, Carena *par.*2.*tit.*12.*n.*61.*& seq.* & alij.

49 Verum vt Dæmonis inuocatio, per verba imperatiua, non sit sortilegium hæreticale, requiritur necessariò: vt fiat absque vllo cultu, vel mixtione rei sacræ: nec inuocetur Dæmon, vt potens operari, etiam Deo non permittente, vel vt Dei amicus: nec credat hoc non esse graue peccatum: nec vllum adsit pactum cum ipso Dæmone, vt *ibid.* notat Carena.

Hac occasione non erit præter rem aliqua de alijs abiurare merētibus addere. Ideò

Blasphemantes hæreticaliter, quando, & quomodo abiurare debent?

50 RESP. Blasphemantes hęreticaliter ex consuetudine, & ex habitu, qui ad omnem leuē animi motum, & tàm in ludo, quàm extra ludum, & tàm in ira, quàm extra iram blasphemant, debent abiurare de uehementi: quia sunt de hæresi vehementer suspecti. Ità Zanardus *in summa, par.*1.*c.* 11. *de blasphemis, vers.Blasphemi autem in ira*, Lazarius *de blasph.q.*6.*num.*17.Genuensis *in praxi Archiep.Neap.c.*68.*n.* 8.*vers.Si verò aliquis*, Farinacius *de haeresi,q.*178.*n.*76.Menochius *de praesumption.lib.*5.*praesumpt.*6. *nu.*29.& alij. Et multò magis eis iniungenda est abiuratio de vehemēti: si admoniti, blasphemare non cessent: vt colligitur ex *cap. Qui in Ecclesia* 24.*qu.*3. Et si æstimauerint blasphemare non esse peccatum, de formali abiurare debent, quia hæretici essent, vt notant Afflictus *in Constitut.Regni de haeresi,rubr.*1.*n.*48. Farinacius *loc.cit.*& alij.

51 Blasphemantes hæreticaliter ex cōsuetudine, tantum in ira, cogendi sunt abiurare tantum de leui: quia leuiter sunt de hæresi suspecti. Ità Lazarius, & Zanardus *locis citatis*, Carena *par.*2. *tit.*7.*nu.*68.Diana *tom.*5.*tr.*12. *resol.* 8. *n.*2.*ex par.*4.*tr.*7.*res.*8.*nu.* 2. & Ioseph Sesse *tom.* 4. *decis. Regni Aragon. decis.* 170.*n.*24.refert: blasphemantem: Renego Deum, & Beatam Virginem: abiurasse de leui. Et similiter ad abiurandū de leui, fuisse coactum quendam, qui vna, & alia vice hæreticaliter blasphemauerat. Notat verò Diana *tom.*5.*tr.* 12.*res.*8.*n.*3.*ex par.*4.*tr.*7.*res.*8.*num.*3. Hoc intelligendum esse regulariter. Nam aliquando ex qualitate blasphemantis, & blasphemiarum erit imponēda abiuratio de vehementi. Et sic in actu publico in Regno Siciliæ die 16. Octobris 1633. ipso consulente duos blasphemos de vehementi abiurasse.

52 Insuper notat Carena *loc.cit. nu.*70. cū Eymerico *par.*2.*q.*41. *n.*6. blasphemantem bis, vel ter in ira, cogendum esse, ad abiurandum, vti leuiter de hæresi suspectum. Zanardus verò *in summa, c.*11.*de blasphemia, par.*1. *vers.Blasphemi autem in ira*, ait, quòd blasphemantes hæreticaliter in ira bis, aut ter non solent abiurare, si ira magna fuit, & eius causa iusta. Ideò ait Carena, quod in hoc seruanda est praxis vniuscuiusq; Tribunalis. Si autem quis semèl tantùm blasphemiam hæreticalem protulerit in ira, non solet abiurare, sed graui obiurgatione ei facta dimitti solet, cum pœnitentijs salutaribus. Et aliquando, si persona sit vilis, cogitur, stare præ foribus Ecclesiæ cum candela accensa in manu. Ità Genuensis *in practic. Archiep.Neap.c.*68. *n.* 13.*vers.Item illis, qui semèl*, Lazarius *de blasphemia, q.*6.*n.*21.Carena *vbi sup. n.*69.

53 Ille autem dicitur, blasphemare ex consuetudine hęreticaliter, qui frequēter hæreticales blasphemias profert: quia consuetudo oritur ex frequentatis actibus. Quot verò actus requirātur, vt quis dicatur frequenter blasphemare, relinquitur arbitrio prudentis Iudicis: quia quæ à lege indefinita sunt relicta, Iudicis arbitrio definienda relinquuntur, *l.*1. *ff.de iure deliber. cap.de causis* 4.*de offic.deleg.* Ità Menochius *casu* 375.Carena *par.* 2.*tit.*7.§.5. *num.*26.

Bordo-

Bordonus verò *tom.1.c.26.n.14.* ait, Inquisitorem in hoc sequi posse forum pœnitentiale, iudicando consuetudinarium blasphemum illum, qui probatur septies blasphemasse in diuersis diebus. Tunc enim ipse Inquisitor nititur probabili iudicio. Qui autem vnico impetu protulit plures blasphemias, semel blasphemasse dicitur, propter vnitatem temporis continuati: quia censetur dare vnitatem moralem numericã illis pluribus blasphemijs: arg.*leg.Cum plures,ff.de euict.l.Cum eiusdem,§.Aediles aiunt,ff.de ædil.edict.* Graffius *de casibus reseru.* Paulus Maria Quarti *de casib. reseru.sect.1.c.2.de consuetud. blasphem.* Carena *loc.cit.n.28.* Est tamen talis blasphemus, ob multiplicationem blasphemiarum in vno actu, acrius puniendus; vt notat ipse Carena *ibid.*cum Bellon. *cons.fin.n.18.* Azeuedio *ad Regias Constitut.lib.8.tit.4.leg.1.n.42.* Couarr.*lib.2.variar.c.10.n.7. vers.Hactenus tractatum est.*

54 Hæc autem consuetudo blasphemãdi, an probetur per testes singulares? affirmat Hyppolitus Riminaldus *cons.* 7. *n.21.in fin.& nu.83.* Negant verò Alexander *cons.* 72. *tom.* 1. Boerius *decis.* 301.*n.*11. Decianus *in tract. crimin.to.2.lib.6.c.4.n.8.& c.5.n.5.* Mascardus *de probat.conclus.*194.*n.2.lib.*1. Farinacius *de testibus,q.65.n.289.*& alij quamplures: a qua opinione, vt ait Carena *n.27.* communiter recepta, non est recedendum.

55 Proferentes blasphemias non hæreticales non sunt de hæresi suspecti, nec abiurare tenentur, neque Inquisitores de ipsis agnoscunt, nec se intromittunt, sed eos relinquunt suis Iudicibus puniendos. Ità Eymericus *par.2. direct.q.41.n.1.*& ibi, Pegna *comment.66.litt.A.* & alij communiter. Hoc enim crimen, vt notat Carena *par.2.tit.7.§.3. nu.14.* Est mixti fori, & datur locus præuẽtioni inter Iudicem Ecclesiasticum, & secularem: ex *cap.2.de maled.*& ità etiam omnes Doctores concludunt.

Blasphemantes facto, conspurcando scilicet imagines Christi Domini, & Sanctorum, quomodo cogendi sunt abiurare?

56 RESp. Quod regulariter cogendi sunt abiurare de vehementi. Quia in omnium sententia sunt de hæresi vehementer suspecti. Tum quia præsumuntur malè sentire de cultu sacrarum imaginum, & de canonizatione Sanctorum. Et tum etiam, quia grauius delictum existimatur blasphemare facto, quàm verbis. Facta enim peiora sunt verbis, *l.De pupillo, §. Meminisse,ff.de noui oper.nunt.cap.Dilecti 52. de appell.* iuncta Glossa. Et maior iniuria, & contẽptus est conspurcatio imaginis sacræ, quàm in eandem verbalis blasphemia. Nàm verbum transit, conspurcatio remanet. Ità Alphonsus de Castro *lib.1.de iusta hæretic.punit. lib.1. c.12.& 15.*Genuensis *in praxi Archiep. Neap.c.18.n.11.in fin.in addit.num.17.* Zanardus *tom.2. c.64.vers. Secundò dico,* Carena *par.2.tit.7.§.7.n.38.*& alij.

Comedentes carnes in diebus prohibitis absque iusta causa, vel non cõfitentes sua peccata, nec Sacram Eucharistiam sumentes singulis annis, vel perseuerantes in mortali peccato, sunt ne cogendi, ad abiurandum, tanquam de hæresi suspecti?

57 RESp. Affirmatiuè; quia, vt cum Zanchino *tract.de hæret.c.35.n.2.*& ibi, Campegio, ac Felino *in c.Ad abolendam,de hæret.nu.2.*docet Pegna *par.3.comment.24.* Ecclesiastica Sacramenta non recipere, Ecclesiæ præcepta non seruare, quo tempore recipienda, & seruanda sunt, iuxtà Ecclesiæ leges, & consuetudinem; vt non confiteri, non recipere Eucharistiam, non ieiunare cũ possis, non abstinere ab vsu carnium cũ debeas, & similia, externa sunt signa, quæ suspicionem malæ credulitatis pariunt. Hæc Pegna. Sanctarellus *tract. de hæresi,c.41.dub.3.nu.5.* ait: *Sunt de hæresi*

hæresi suspecti, qui singulis annis sua peccata non confitentur, nec communicãt: sicut etiam sunt suspecti de hæresi, qui diebus vetitis carnes edunt, Genuensis *in praxi Archiep. c. 18. nu. 11.* ait: *Comedentes carnes diebus ad Ecclesia prohibitis sine necessitate, dicuntur vehementer de hæresi suspecti*, Farinacius *de hæresi, q. 78. n. 80.* ait: *De hæresi suspectus est ille, qui carnes comedit in diebus prohibitis ab Ecclesia: & ideò contra ipsum tanquam de hæresi suspectum possunt Inquisitores procedere. Qui si inuenerint illum comedere carnes in diebus prohibitis ab Ecclesia, credentem non esse peccatum, poterunt tanquam hæreticum punire.* Ità etiam docent Repert. Inquisit. *in verb. Cognoscere, vers. Sed an Iudex Inquisitor*, Royas *singul. 98. num. 6.* Lelius Zecchius *in summ. tom. 1. tit. de fide, c. 11. n. 5.* Diana *tom. 5. tr. 10. res. 87. ex par. 4. tr. 8. res. 38.* Qui etiam notat, posse omnia supradicta effici sine mentis errore, non esse dubitandum. Sed ex hoc non sequitur, quod Inquisitores non possint procedere contra talia facientes. Ideò eorum arbitrio standum erit, pensatis circumstantijs, & qualitatibus facti, temporis, & personarum.

58 Carena *par. 2. tit. 15. §. 3. num. 7. & 8.* postquam dixit cum alijs (Vescentem carnibus absque licentia, & necessitate diebus prohibitis esse suspectum de hæresi vehementer. Licet hoc interdum ab ingluuie, & voracitate prodire possit) subdit: Verum hoc intelligendum est; vt procedat, dummodò vltra carẽtiam licentiæ, & defectum causæ concurrant etiam, quod pluries comederit carnes; quod reprehensus, vel reprehensionem despexerit, vel protulerit verba illa hæreticorum: *Quod intrat per os non coinquinat animam*: & quod inquisitus sit malæ vitæ, & famæ. Vtpotè, quod Ecclesię Sacramentis non vtatur, nec Ecclesias frequentat, &c. Hisq; enim concurrentibus, non est dubitandum, quin vehemens oriatur ex dicta comestione vetita, hæresis suspicio. Alias leuis suspicio tantummodò orietur. Et consequenter ex his arguitur, quod sit illi iniungenda vehemens, vel leuis abiuratio, secundum vehementẽ, aut leuem hæresis suspicionem.

59 Perseuerare in peccato mortali, est etiam hæresis suspicio, & contra talem peccatorem procedere potest Inquisitor, tãquam de hæresi suspectum. Quia hæresis, quamuis concludenter non probari, videatur ob grauissima crimina; negari tamen non potest, quin ex illis oriatur contra criminosum non leuis hæresis suspicio. Ità docent Symanchas *de cathol. institut. tit. 50. rubr. de præsumpt. n. 30.* Farinacius *de hæresi, qu. 178. n. 77.* Repert. Inquisit. *in verb. Cognoscere, vers. Sed an Iudex*, Ananias *in cap. Ad abolendam, n. 26.* Felinus *in c. Excommunicamus 1. nu. 4. vers. Nota ex, S. E. G.* Qui discedit à communi vsu fidelium circa cultum diuinum, fugit bonorum virorum consortia, nunquam agit pœnitentiam, nunquam audit diuina officia, nunquam Ecclesiæ Sacramenta recipit, neque eius, neque Dei mandata obseruat, indubitanter de hæresi suspectus redditur: & iuxtà hanc suspicionem abiurare, ab Inquisitoribus cogendus est. Ità Repert. Inquis. *loc. cit.* Menochius *de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 6. n. 27.* & Decianus *in tract. crimin. lib. 5. c. 17. vers. 35. qui vers. Item hæreticus est*, ait: hæreticum esse censẽdum illum, qui singulis annis Eucharistiam non recipit, nec communicandi animum habet. Secus autem si non cõmunicasset ob aliquam causam, & haberet animum, quandoque communicandi, tunc enim non hæreticus, sed excommunicatus, censendus est.

Non Sacerdos Missam celebrans, uel Pœnitentiæ Sacramentum administrans, abiurare debet de uehementi, an de leui?

60 RESP. Quod abiurare debet de vehementi, quia est de hæresi vehementer suspectus. Nàm regulariter quicumque Sacramentis abutitur, redditur suspectus vehementer de hæresi:

resi: vt patet ex Constitut. Pauli IV. ibi: *Nos in animum inducere nequeuntes,&c. Missam celebrans, vel Sacramentum Pœnitentiæ ministrans, cum Sacerdos non sit, abutitur his Sacramentis, existimans saltem facto ipso; alios præter Sacerdotes, posse illa Sacramenta administrare.* Ergo est non leuiter, sed vehementer de hæresi suspectus,& de vehementi abiurare cogendus est. Ità Pegna *in direct.par.2.commen.*81.*vers.Ille quoque*, Martinus del Rio *lib.* 5. *disquisit. magic. sect.* 12. *vers.Vehemens suspicio,& sect.* 15. Ricciullus *de iure person.extrà Ecclesiæ gremium existentium, lib.*5.*c.*11.*n.*7. Carena *par.*2. *tit.*11.§.1. *nu.* 3. Et ità seruatur in S. Romana Inquisitione. Quamuis in Tribunalibus Hyspaniæ tantum de leui abiurare cogitur, vt affirmant Sousa *in aphoris. inquis.lib.*1.*c.*32.*n.*14. Castro Palaus *par.* 1.*tr.*4.*disp.*8.*punct.*16.§.9.*n.*2.

In Sacris Ordinibus ordinati,& Regulares professi matrimonium contrahentes,cogendi ne sunt abiurare de leui, an de vehementi?

61 RESP. Quod quamuis stylus Inquisitionis Hyspaniæ sit dictis reis abiurationem de leui imponere,nisi qualitas personæ, & circumstantiæ concurrerent, vt esset necesse,ad abiurandum de vehementi,illos cogere. Vt si e.g. Clericus in sacris,vel Religiosus professus, esset de Prouincia infecta Lutheranæ hæresis: nam tunc persona redderetur suspecta respectu suæ regionis: vt testantur Castro Palaus *par.* 1. *tract.*4.*disp.*8.*punct.*16.§.8.*n.*2. Symanchas *de cathol.institut.tit.* 40.*nu.*6. *& in Enchiridion.tit.*12.*n.*6. Diana *tom.*5. *tr.* 12.*res.*5.*n.*3.*ex par.*4.*tr.*7.*ref.*5. *num.*3. Tamen in Italia aliisque locis dicti rei abiurare solent de vehementi: quia malè sentire censentur de Ecclesiæ Sacramentis, & sunt de hæresi vehementer suspecti. Ità Pegna *par.* 2. *comment.* 81.*vers.De eo*, Farinacius *de hæres. qu.* 178.*num.*68. Carena *par.* 2. *tit.*17. §.3. *n.*10.

62 Idem dicendum est de vxorato, qui vxore viuente, Sacros Ordines suscipit,nisi ipsa in Monasterio de illius cōsensu prius ingressa fuerit,& professionem emiserit: quia eadem pœna punitur, qui post Sacros Ordines susceptos vxorem ducit, ac qui post consummatum matrimonium Sacros Ordines recipit. Parum enim refert, an matrimonium Ordines Sacros subsequatur, vel illos præcedat. Cum in vtroque casu, & Sacramento Matrimonij, & Sacrorū Ordinum,& Clericorum cælibatui, par fiat iniuria; vt obseruant Symanchas *de cathol.institut.tit.*40.*rubr.de matrim. n.*14. Farinacius *q.*183.*nu.*74. Carena *loc.cit.n.*12.

63 Aduertendum tamen, quòd toleratur ab Ecclesia: vt Græci Catholici habentes vnicam vxorem virginem,ad Sacros Ordines promoueri possint,absque vllo impedimento: quamuis mortua vxore illa,posteà cum alia non possint matrimonium contrahere: vt notāt Farinacius,& Carena *n.*13.*loc.cit.*

64 Quid verò dicendum sit, quando Clericus in sacris, vel Religiosus professus non matrimonium, sed tantum sponsalia contrahit: Aloysius Riccius *in praxi variar.resol.res.*373. negat crimen hoc spectare ad Inquisitores: quia aliud est matrimonium,aliud promissio matrimonij,& aliud illud contrahere, aliud promissio de illo contrahendo, *c. penult.de electione in 6.* vbi Glossa *in verb.Exprimendum*. Sed hoc non obstante, verior sententia Doctorum est, & vsu recepta in Tribunali S. Inquisitionis,quod sic contrahens sponsalia,vt suspectus de heresi subdatur foro,& iudicio Inquisitorum. Ità Costa *de remed. subsid.remed.*15.*n.*18. qui alios cumulat Diana *tom.*5.*tr.*12.*ref.*4.*nn.*10.*ex p.* 4.*tr.*7.*ref.*4.*n.*10. Carena *par.*2. *tit.*5.§. 6.*n.*33. Quia certum est,quod iste talis verè voluit vxorem ducere, & sic abuti Sacramento Matrimonij, ex quo abusu oritur suspicio hæresis. Et licet in effectu non ducat tunc vxorem, tamen dū contrahit sponsalia, ostendit, quod est dispositus,ad illam ducendam. Et hoc

sufficit

sufficit, vt cēseatur de hæresi suspectus: nàm crimen hæresis, etiam sola mente, & praua intentione, perficitur: vt probat Menochius *de arbitr. iudic. cas. 370. num. 7.*

Poligamus, qui viuente prima vxore, aliam duxit, abiurare cogendus est de vehementi, an de leui?

65 RESp. Quod in Hyspania abiurare solet de leui: quia ibi censetur, ob libidinem, & concupiscentiam tale crimen poligamos perpetrasse, non autem in contemptum fidei. Ità Symāchas *de cathol. instit. tit. 40. de matrimonio, n. 6.* Guttierez *pract. quæst. lib. 2. q. 8. n. 1. & sequ.* Carena *par. 2. tit. 5. §. 11. n. 57.* Sed in Supremo Tribunali Sanctæ Romanæ Inquisitionis semper abiurare solent de vehementi: quia præsumitur malè sentire de Sacramento Matrimonij, & opinari: licitum esse plures vxores simùl ducere, prout sentiunt Anabaptistæ, Lutherani, Mahumetani, & similes. Ità Farinacius *de hæresi, q. 178. n. 68.* Gerson *in tractatu de pratest. consideratione* 12. Symanchas *vbi sup. tit. 50. n. 27. & in Enchiridion. violatæ Relig. titul. 41. nu. 3.* Albertinus *de hæreticis, qu. 34. n. 46.* Pegna *par. 2. comment. 80. vers. Secunda suspicio,* Martinus del Rio *disquis. magic. lib. 5. sect. 12. vers. Vehementer suspicio,* Carena *loc. cit. num. 58.* Qui *vers. At ex abusu Sacramenti, in fin.* refert: *Quatuor poligamos Romæ in Ecclesia Sanctæ Mariæ super Mineruam abiurasse de vehementi die 18. Maij* 1597. Si enim sortilegus ex amore abutens Sacramento Eucharistiæ, vel Extremæ Vnctionis, vel Baptismi, regulariter est suspectus de vehementi; ita etiam præsumendum est de abutente Sacramento Matrimonij, de hæresi esse vehementer suspectum.

66 Quoad vxoratos verò, qui viuente prima coniuge contrahunt sponsalia cū alia, dicendum est abiurare tantum debere de leui, vt leuiter de hæresi suspecti: Quia in istis non interuenit abusus Sacramenti, ex quo oritur vehemens suspicio hæresis. Sed quia in istis adest praua dispositio animi ad abusum Sacramenti; ideò sunt de hæresi leuiter suspecti, & de leui abiurare debent. Ità Carena *n. 60.*

Confessario ad venerea sollicitanti, indicenda est abiuratio de leui, an de vehementi?

67 RESp. Quod hæc sollicitatio tribus modis à Confessario fieri potest. Primò, in confessione, vel sub prætextu confessionis. Secundò, paulò antè, vel paulò pòst confessionem. Tertiò, in confessionario extrà actum confessionis. Si primò modò Confessarius sollicitauit: Ludouicus à Paramo *de orig. Sanctæ Inquis. lib. 3. q. 10. nu. 115. vers. Hoc supposito, & n. 166.* Ioseph Sesse *in decis. Regni Aragon. tom. 4. decis. 449. nu. 3.* Acugna *in tract. de Confess. sollicit. qu. 2. nu. 20.* Antonius Sousa *opusc. de Confess. sollicit. tr. 1. c. 5. n. 6.* Diana *tom. 5. tr. 9. resol. 88. n. 2. ex par. 4. tr. 5. res. 51. n. 2.* asserunt, tales Confessarios esse de hæresi leuiter suspectos. Et consequenter eis imponendam esse abiurationem de leui: & ità practicari in Regnis Hyspaniarum, testatur etiam Carena *par. 2. titul. 6. §. 15. n. 74.* quia ibi censetur, Cōfessarium potius ex libidine, quàm ex voluntate abutendi Sacramento Pœnitentiæ, ad venerea sollicitasse.

68 Sed Pegna *par. 2. comment. 81. versic. Ille quoque,* Bariola *in suis floribus directorij inquis. tr. de Confess. sollicit. versic. Suspicio,* Genuensis *in praxi Archiep. c. 66. n. 2.* Modius *de sacr. ordin. c. 27. n. 6.* Carena *loc. cit. n. 75.* Leo *in Thesauro fori Ecclesiastici, par. 3. c. 37. nu. 35.* docent: Confessarios in confessione ad venerea sollicitantes esse de hæresi vehementer suspectos, & de vehementi abiurare debere. Quia tota hæc suspicio, & abiuratio fundatur in abusu Sacramenti Pœnitentiæ: vt patet ex Constitut. Pauli IV. Non enim ob tale crimen minor iniuria fit huic Sacramento, quàm cæteris Sacramentis Eucharistiæ, Baptismi, Matrimonij, &c. ob eorum abusum, quia

quia de similibus, simile est iudicium. Sicut ergo qui abutitur alijs Sacramẽtis, de vehementi abiurare debet, vt suprà dictum est: ità etiam qui abutitur Sacramento Confessionis. Et Bariola, & Carena testantur: hodiè ex stylo Romanæ Inquisitionis, Cõfessarios, ad turpia sollicitantes, vt vehementer de hæresi suspectos, esse ad abiurandum de vehementi compellendos. Et ideò quidam Confessarius, qui ob hoc sollicitationis crimen abiurauerat de leui, fuit iterum in Ciuitate Cremonæ, ex ordine Supremi Tribunalis, Almæ Vrbis vocatus, & abiurare de vehemẽti coactus. Hæc Carena.

69 Et idem dicendum *ex Bulla Gregorij XV. de Confessario, qui prætextu confessionis ad turpia sollicitauit.* Nàm præsumitur malè sentire de hoc Sacramento, dum illius prætextu vtitur, ad tale crimen patrandum. Et ità etiam docuit Acugna *in tractatu de Confess. sollic. q.* 15. Sousa *de Confess. sollicit. in addit. nu.* 10. Sancius *in selectis, disp.* 11. *n.* 68.

70. Qui verò sollicitauit secundò modo, idest paulò antè, vel paulò pòst auditã confessionem, an sit ad abiurandum compellendus. Sousa *tract.* 1. *de Confess. sollicit. c.* 18. *n.* 13. existimat, non debere abiurare; quia non videtur esse de hæresi suspectus. Nàm dum potuit sollicitare in actu confessionis, in quo sollicitandi occasio erat opportunior, fœmina peccata carnis manifestante, & in tam opportuna occasione noluit, sed sollicitationem distulit, vel anticipauit: manifestè ostendit noluisse iniuriam Sacramento inferre, & eius perfectionẽ commaculare. Ergò talis Confessarius non est de hæresi suspectus, nec abiurare debet.

71 Sed omninò dicendum: abiurationẽ ei esse iniungendam: quia Confessarius, qui paulò antè, vel paulò pòst confessionem sollicitat pœnitentem, dicitur, sollicitare in ipsamet confessione. Paria enim sunt, aliquid fieri in actu confessionis, vel parum antè, seu pòst, vt habetur in Glossa *l. Pomponius*, §. *Rarò*, *ff. de offic. Proconf.* Et Gregorius XV. expressè statuit in Bulla de sollicitantibus Confessarijs, eos abuti Sacramento, siuè in actu sacramentalis confessionis, siuè antè, vel pòst immediatè. Verum quia ob supradictam rationem maiorem iniuriam infert Sacramento, & magis de hæresi suspectus est, qui in actu confessionis sollicitat, quàm qui antè, vel pòst immediatè: Ideò ille abiurare debet de vehementi, hic autem de leui.

72 Si autem Confessarius docuerit pœnitentes: non esse peccatum hanc sollicitationem, vel tactus impudicos, & cõfessus fuerit, se hanc malam credulitatẽ habuisse, ac docuisse: abiurare debet de formali, tanquam hæreticus. Si autẽ in tortura hanc credulitatem negauerit, abiurare debet de vehementi: vt notant Carena *par.* 2. *tit.* 6. §. 15. *nu.* 76. & §. 17. *n.* 88. *in fine*, Ludouicus à Paramo *de orig. S. Inquis. lib.* 3. *c.* 10. *n.* 165.

73 Confessario, qui tertiò modo, idest in confessionario tantum, extrà actum confessionis ad turpia sollicitat, fingens confessionem audire, quàm non audit, non esse iniungendam abiurationem, sustinent Carena *par.* 2. *tit.* 6. §. 15 *num.* 76. Sousa *in aphoris. Inquis. lib.* 1. *c.* 34. *n.* 68. Quia cum in hoc casu cesset abusus Sacramenti, cessare etiam debet hæresis suspicio, & consequenter talis Confessarius non est ad abiurandum cogendus. Et Carena §. 16. *per totum*, impugnat Dianam contrarium sustinentem, & illius rationibus respondere nititur: docet tamen, Confessarium istum in Tribunali Sanctæ Inquisitionis esse puniendum arbitrio Inquisitorum.

74. Sed Fagundez *in* 2. *precept. Eccl. lib.* 4. *c.* 3. *nu.* 80. Excobar *de Confess. sollicit. par.* 1. *q.* 1. *n.* 16. Ioseph Ianuarius *de casib. reseru. res.* 55. *n.* 9. Diana *tom.* 5. *tr.* 9. *res.* 91. & 92. *ex par.* 4. *tr.* 5. *res.* 50. & *ex par.* 10. *tr.* 14. *miscell.* 4. *res.* 43. *aliàs* 41. docent, suspectos esse de hæresi, non solum Confessarios sollicitantes in confessione, vel antè, aut pòst immediatè; sed etiam sollicitantes in confessionario, & ibi loquentes turpia, nulla habita, neque simulata confessione: & ideò abiu-

abiurare debent saltem de leui. Quia Gregorius XV. enumerat hunc casum, cum alijs supradictis absolutè, & sine vlla distinctione (& vbi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus) & posteà subiungit: *Vt Inquisitores, & Ordinarij super his inquirant, & procedant, prout in causis fidei*. Ergo Summus Pontifex supponit sollicitantes in confessionario, esse etiam de fide suspectos. Confirmatur, quia si non essent de hæresi suspecti, nulla posset assignari ratio, cur necessariò essent denunciandi ad Tribunal Sancti Officij; cui solum spectat, cognoscere causas fidei, vel habentes connexionem cum fide.

Qui abiurauit de vehementi, vel de leui, potest ne admitti ad confessiones audiendas?

75 Resp. Negatiuè; quoad eum, qui abiurauit de vehementi: quia adest declaratio S. Congregationis S. Officij: *Ne is, qui de vehementi abiurauit admittatur amplius ad audiendas confessiones*. Ità testantur Vmbertus Locatus *in fine praxis Inquis.* Genuensis *in praxi Archiep. c. 45. n. 2.* Riccius *par. 2. decis. 218.* Diana *tom. 5. tr. 10. res. 83.* Alphonsus de Leone *tr. de officio, & potestate Confessarij, par. 2. recollect. 1. num. 211.*

76 Quoad eos verò, qui de leui tantum abiurant: Genuensis *loc. cit.* ait: fuisse dubitatum in Curia Archiep. An quidam Sacerdos, qui abiurauerat hæresim de leui, esset admittendus ad audiendas confessiones fidelium. Et re delata ad Sac. Congregationem Generalis Inquisitionis S. Officij in Vrbe: fuit rescriptum *die 6. Martij 1596. dictum Sacerdotem non esse impeditum exercere ordines, & Sacramenta ministrare, ac etiam fidelium secularium confessiones audire*; quamuis abiurâsset de leui. Ità Genuensis, ac etiam Diana *loc. cit. n. 2.*

Regulares de leui abiurantes, redduntur ne inhabiles ad gradus, & dignitates Religionis?

77 Resp. Fuisse olim aliquorum Doctorum sententiam: dictos Regulares non reddi inhabiles ad gradus, & dignitates Religionis; etiamsi abiurassent de vehementi. Ità Freitas *in addit. ad tract. de Confess. sollicit. q. 24. nu. 70.* & Rodericus Acugna *in tr. de Confess. sollicit. q. 24. n. 22.* Antonius Sousa *in opusc. de Confess. sollicit. tr. 2. c. 16. nu. 6.* Henriquez *lib. 13. c. 56. §. 1. in Glossa, litt. R.* & Garzias *tom. 2. de benef. par. 11. c. 10. n. 87.* & alij apud ipsos affirmarunt: Confessarium, siuè conuictum, siuè confessum, de sollicitatione ad venerea, non manere inhabilem ad gradus, & dignitates Ecclesiasticas. Quia nullus est Textus, nec Doctor, qui per abiurationem de leui inducat inhabilitatem ad dignitates, & officia.

78 Sed nunc contrarium omninò dicendum est, ob decretum Vrbani VIII. æditum die primo Octobris 1626. his verbis: *S. D. N. iustis de causis animum suum mouentibus decreuit, & statuit, vt in posterum Regulares omnes, cuiusuis Ordinis, Religionis, Societatis, & Instituti, quibus pro delictis ad S. Inquisitionis Officium spectantibus, pœnitentia genus aliquod impositum fuerit (salutaribus pœnitentijs exceptis) eo ipso ad omnes Religionis suæ, gradus, & officia inhabiles censeantur; Et deinceps (etiamsi pœnitentiæ tempus expleuerint, vel gratiam receperint) ad illa tamen promoueri nullatenus possint, nisi prius obtenta à S. D. N. vel ab hac Sacra Congregatione, coram Sanctitate Sua habenda speciali, & expressa rehabilitationis gratia. Alias promotio qualibet nulla sit, & promouentes ipsi priuationem suorum officiorum, ac prætereà vocis actiuæ, & passiuæ ipso facto incurrant; Ad quæ restitui, nisi ab eodem S. D. N. vel ab eadem Sac. Congregatione, coram Sanctitate Sua habenda, non possint. Præsens autem decretum omnibus Religionum Superioribus intimare mandauit idem S. D. N.* Ità refert Peyrinus *in Constitut. 9. Pauli V. §. 2. nu. 29.* Carena *par. 3. tit. 12. §. 4. n. 14.*

Qui ut de hæresi uehementer suspectus,

ctus, de uehementi abiurauit, incurrit ne irregularitatem?

79 RESp. Azorium *par. 1. lib. 8. c. 21. q. 8.* docere: quod suspectus vehementer de hæresi post abiurationem irregularitatem incurrit, aut saltem tāquam irregularis habetur. Sed alij Doctores communiter docent, non incurrere irregularitatem. Quia iste non damnatur vt hæreticus, nec imponitur ei aliqua pœna ob hæresim, sed ob ea gesta, ex quibus hæresis suspicio orta est, a qua se purgat per abiurationem. In iure autem imponitur pœna irregularitatis, hæreticis, non verò abiurantibus, vt suspectis de hæresi. Ità Farinacius *de hæresi, q. 192. §. 5. n. 80.* Nauarrus *lib. 5. de hæret. consil. 16. n. 1.* Portellus *in addit. ad dub. regul. verb. Irregularitas, n. 20.* Sanchez *in Decal. lib. 2. c. 25. n. 12.* Henriquez *lib. 13 c. 56. n. 1.* Sousa *in Aphoris. inquis. lib. 3. c. 5. num. 80.* & alij. Et posse Clericum post pœnitentiam, & abiurationem exercere susceptos ordines, sustinent Auila *de censuris, par. 7. disp. 4. dub. 2.* Sayrus *de censur. lib. 7. cap. 12. n. 16.* Diana *tom. 5. tr. 5. res. 50. n. 3. et res. 53. n. 2. ex par. 4. tr. 2. res. 48. & tr. 4. res. 38.*

Indicia, quæ sufficiunt ad torturam, sunt ne semper sufficientia ad abiurationem de uehementi?

80 RESp. Negatiuè, aliquando enim possunt Inquisitores torquere reum, & non possunt ei imponere abiurationem. Ità Pegna *par. 3. commen. 39.* Diana *tom. 5. tr. 10. res. 95. ex par. 4. tr. 8. res. 110.* quia abiuratio est pœna grauior tortura, ob periculum relabendi. Ideò indicia sufficientia ad infligendā torturam, non semper sufficiunt ad imponendam abiurationem. Notat etiam ibidem Diana: quod licet reus fuerit tortus, potest ei, imponi abiuratio de leui tantum, vt ait etiam Cantera *in qq. crimin. cap. 1. de hæret. num. 95.* & Genuensis *in praxi, c. 18. num. 13. & c. 68. n. 12.*

Sola infamia est ne sufficiens, ad imponendam abiurationem hæresis suspecto?

81 RESp. Quod sola infamia est sufficiens, ad inquirendum, & procedendum contra suspectum de hæresi; vt docent Zanchinus *de hæreticis, c. 11. n. 3.* Locatus *in praxi inquis. verb. Accusatio, §. Ponamus,* & ibi, Mendosius *in addit. lit. O.* Est etiam sufficiens ad purgationem canonicam indicendam, dūmodò publica vox, & fama clamet contra huiusmodi suspectos; vel de ipsorū diffamatione apud bonos, & graues homines coram Inquisitore, vel Episcopo legitimè constiterit; vt cum Eymerico notat Pegna *par. 2. comment. 82. litt. A. vers. Ad hanc respondemus.* Qui etiam subdit in *litt. C.* quod diffamatio, aut infamia de hæresi, perfectè probatur per duos testes bonos, & graues; ex Concilio Tholosano *c. 16. §. Illos autē.* Quod si duo testes fuerint viles, vel infames, vel maleuoli, & inimici, licet sufficiant, vt ad inquirendum procedatur; non tamen sufficientes sunt, vt diffamato pœna ordinaria imponatur: sed mitius erit tractandus. Nec ad purgationem erit cogendus, nisi plenior probatio accedat, vel alia indicia, & adminicula simùl cum diffamatione, concurrāt. Quia duo testes minus idonei, solum in causis, in quibus ad testificandum admittuntur, nunquam sufficiunt ad hoc, vt ex dictis eorum, reo pœna ordinaria imponatur. Igitur purgatio tantum diffamatis iniungitur.

82 Si autem præter infamiam, alia suspicionum hæresis adessent indicia, abiuratio quoque erit imponenda: vt docuit Eymericus *3. par. in tertio modo terminandi fidei processum.* Ità Pegna, & Diana *tom. 5. tr. 10. resol. 94. ex par. 4. tr. 8. res. 82.*

Abiurare nolens quomodo est puniendus?

83 Resp. Quod abiurare nolens, si sit con-

confessus, vel conuictus, aut in hæresi manifestè deprehensus, dicitur pertinax hereticus, & habetur pro conuicto, & Curiæ seculari tradendus est: prout in Constitut. Martini V. incipiente: *Inter cunctas, vers. Quod si forsan*, ædita ann. 1418. & ex *cap. Ad abolendam*, §. *Præsenti verò, de hæreticis in 6.* Et ita etiam docent Eymericus *par. 2. direct. q. 55. de suspectis de hæresi, nu. 15.* & ibi Pegna *comment. 80. vers. Sed quid agetur*, Farinacius *de hæresi, q. 194. n. 35.* & alij quamplures, quos ipse citat. Si verò non sit confessus, nec conuictus, nec in hæresi deprehensus: sed de hæresi vehementer suspectus; tunc non statim tradendus est Curiæ seculari: sed prius excommunicandus est. Et si in excommunicatione per annum steterit: tanquã hæreticus condemnabitur, & brachio seculari relaxabitur. Ex *cap. Excommunicamus, §. Qui verò, de hæresi in 6.* Ita supradicti Doctores *locis citatis*, & Martinus del Rio *lib. 5. disquis. magic. sect. 12. vers. Debent autem*, Locatus *in iudic. inquis. verb. Suspicio, n. 8.* Carena *par. 3. tit. 12. §. 11. n. 47.* & alij. Si autem sit leuiter de hæresi suspectus, & de leui abiurare recusauerit: est etiam excõmunicandus: & si per annum integrum in excommunicatione steterit, velut hereticus est condemnandus. Ità Hostiẽsis *in dicto cap. Excommunicamus*, Eymericus *par. 2. q. 55. n. 9. vers. Qui autẽ*, & alij.

Potest ne Inquisitor sine Episcopo, vel Episcopus sine Inquisitore, abiurationem reo iniungere?

84 RESp. Fuisse aliquorum sententiã (vt refert Pegna *par. 3. commen. 97. vers. An autem eodem modo*) posse solum Inquisitorem, vel solum Episcopum, abiurationem de hæresi pœnitentibus, vel suspectis indicere. Quia huiusmodi abiurationis sententia non videtur contra illos, sed pro illis, cùm absoluantur à censuris, & cùm Ecclesia reconcilientur. Sed vt ait Pegna, quamuis summo iure hæc sententia defendi possit. Tamen contraria tutior, ac securior est, & vsu recepta. Quia sentẽtia abiurationis non potest propriè dici absolutoria: immò magis participat de condemnatorijs. Quia huiusmodi rei verè non absoluuntur, nec liberantur omninò. Sed per abiurationem obligantur ad pœnas relapsis debitas, & ipsa abiuratio pœna quedam est, & condemnatio: ad condemnandum autem vterque requiritur. Ideò non solum in sententijs ferendis contra hæreticos, qui brachio seculari relinquuntur; verum etiam in abiurationibus quibuscumque, & purgationibus canonicis, etiam indicendis, omninò Episcopus, & Inquisitor simùl interuenire debẽt. Ità insinuasse videtur Innocentius IV. in rescripto, quod incipit: *Tunc potissimè*, §. *Si verò aliqui*: relato inter litteras Apostolicas. Et hanc sententiam sustinẽt Pegna *loc. cit.* Bernardus Comensis *in Lucerna Inquis. verb. Absoluere, n. 2. ver. Aliqui tamen*, Zanardus *in direct. Theol. par. 2. c. 6. q. 15.* & alij.

Si solus Episcopus, vel solus Inquisitor ad abiurationem reum admitteret, esset ne valida, vel nulla illius abiuratio?

85 RESp. Validã videri, quia quamuis ex supradictis censeatur prohibita talis abiuratio: tamen est de illarum prohibitionum, quæ si fiant, facta tenent. Nàm nullus est Textus, qui illam irritam, & nullam reddat. Præterea olim antequam destinati fuissent Inquisitores; coram solo Episcopo abiuratio fiebat, & ab ipso tantum iniungebatur. A veteri autem iure non est recedendum, nisi correctum inueniatur, §. *fin. in Authent. de non alienand. reb. Ecclesiast. & Gloss. in Clement. 1. in verb. Contra eos, de hæreticis*: et quod non mutatur, stare non prohibetur: *l. Sancimus, Cod. de testam.* Ergò abiuratio facta ob decretum solius Episcopi, vel solius Inquisitoris, altero non contradicente, nec appellante, valida est. Ità Pegna *loc.*

loc.cit. vers. Rursus dico, Zanardus *loc. cit.*Farinaceius *q.186.n.79.*Diana *tom.5. tr.10.ref.100.ex par.4.tr.8.ref.40.* Qui etiam docent sic abiurantem esse subiectum pœna relapsis.

Suspecto vnius tantum hæresis, est ne iniungenda abiuratio de illa tantum hæresi, an generaliter de omnibus alijs?

86 RESP. Vel loquimur de suspecto vehementer de vna hæresi, vel de suspecto leuiter: Si de primò, est ei iniungenda abiuratio non solum de illa,in quam deliquit,sed de omnibus alijs generaliter. Ità in *cap. Accusatus, extrà de hæreticis in 6.in cap. Inter sollicitudines, extrà de purgat. canon. in c. Inter litteras,extrà de præsumpt.*Eymericus *par.2.q.55.n.12.& par.3. n. 184.* & ibi Pegna, & alij communiter. Illi verò, qui leuiter tantum de hæresi suspecti inuenti sunt,an etiam generaliter de omni alia hæresi abiurare debeant? Negatiuè respondet Eymericus *par. 3.nu.184.* vbi ait:Sufficiet, quod suspectus de hæresi leuiter, non generaliter, nec simpliciter, sed singulariter hæresim,de qua habitus est suspectus, abiuret. Ità quod si prolabatur in aliam speciem hæresis, pœna relapsi debita non punietur ratione abiurationis. Et ità quoque docent Pegna *comment. 43.vers.Ità quod*, Glossa *in dicto c.Accusatus, §. Eum vero, vers. Simpliciter*, Calderinus *de hæret.par.2.c.20. n. 1. in fin.* Vmbertus Locatus *in Inquisit.formula in tit. Forma abiurationis leuiter suspecti*,& alij.Diana verò *tom.5.tr. 10. ref.97.ex par.4.tract.8.ref.68.* cū alijs, quos ipse citat, sustinet: Inquisitores posse compellere, vt abiurantes de leui abiurent generaliter omnem heresim. Et ità obseruari Romæ in Sacro Tribunali Sanctę Inquisitionis,& in Hispaniarum Regnis.

Hæresis suspecto, potest ne simùl iniūgi abiuratio, & purgatio canonica?

87 RESP. Negatiuè:tum quia iustum non est, pro eodem crimine reum duabus pœnis puniri. Nàm Naū Propheta dixit, *cap. 1. Non consurget duplex tribulatio, neque vindicabit Dominus bis in idipsum*, & etiam habetur in *cap.Scelerатior, & cap.Sunt plures, de pœnit.dist.3. & cap.Presbyter 81.distin.* Ergo dum iniungitur canonica purgatio, iniustum est, iniungere simùl abiurationem. Et tum quia per canonicam purgationem tollitur hæresis suspicio. Ergo non est amplius imponenda abiuratio. Ità docent Pegna *par.2. comm. 14.vers.Ità tamen*, Panormitanus *in c. Inter sollicitudines,n.3.de purgat.canon.* Symanchas *de cathol.instit.tit.56. n.18. & seq.* Et quamuis Campegius *ad Zāchinum,c. 11.vers. Doctrinam hanc existimet*, posse simùl imponi purgationē, & abiurationem; quia purgatio imponitur ratione infamiæ, & abiuratio ratione suspicionis. Tamen hæc sententia improbatur ob dictas rationes à Pegna *loc.cit.* quia purgatio canonica est ostēsio innocentiæ de crimine obiecto:consequenter tollit omnem criminis illius suspicionem: vt notant Syluester *verb. Purgatio*, Astēsis *par.2.lib.6.tit.17. n.2.* Sayrus *de censuris,lib.7.c.11.nu.17.* Bonacina *tom.1.tr.de censuris,disp.7.qu.3. punct.1.n.8.* Similiter,qui suspicionem hæresis per torturam sufficienter purgauit:non est ei imponenda alia purgatio, vt notat Farinacius *q.194.nu.58.* quia non iudicatur bis in idipsum.

Hæc purgatio canonica, quando, & quomodo est indicenda?

88 RESP.Quod purgatio, cùm sit criminis oppositi liberatio, & innocentiæ ostensio,indicenda est, quando quis infamia publica laborat, & est de hæresi vehementer suspectus, aut graue scandalum in causa fidei dedit,& non potest de illo crimine conuinci. Ità colligitur ex *cap.Ad abolendam,§.Qui verò, de hæreticis in 6.& cap. Inter sollicitudines 10.de purgat.canon.* & docēt quamplurimi, quos citat, & sequitur Pegna

Pegna *par. 2. comment. 14. verſ. Cum propter.* Sanctiſſima enim Mater Eccleſia reſpiciens, quàm graue, & periculoſum ſit, hac hæreſis infamia laborare, varios modos excogitauit, ad illam excludendam, inter quos vnus eſt canonica purgatio. Quæ in Sacro Inquiſitionis Tribunali aliquando frequentatur, quamuis in alijs Tribunalibus ob alia crimina ferè vſus illius extinctus ſit.

89 Igitur, vt ait Eymericus. Comparet perſonaliter purgandus cùm ſuis compurgatoribus, eidem in certo numero generaliter conceſſis, qui eum, & eius vitam, & mores nouerint; & ſtabunt coram Epiſcopo, & Inquiſitore, in loco tamen vbi purgandus ipſe noſcitur de illa hæreſi infamatus, & ponetur liber Euangeliorum coram eis: ipſeque diffamatus ponet manus ſuper eum, ſic dicens: ego iuro ſuper iſta quatuor Euangelia Sacroſancta, quod talem hæreſim (exprimendo eam) de qua ſum diffamatus, nunquam tenui, nec credidi, nec docui, nec teneo, nec credo. (negabitq; cum iuramento illud, de quo eſt diffamatus, quidquid illud ſit). Quo facto omnes compurgatores, ponent manum ſuper librum Euangeliorum, & quilibet dicet: ego iuro ſuper iſta quatuor Dei Euangelia, quod credo ipſum verum iuraſſe. Et tunc canonicè eſt purgatus. Ità Eymericus *3. p. direct. n. 182.*

90 Notat Pegna *ibid. comment. 38. verſ. Hac quidem*: in purgatione iniungenda, Epiſcopum, & Inquiſitorem ſimùl conuenire debere, non ſolum in pronuncianda ſententia, ſed etiam in toto purgationis actu exercendo. Et hoc videtur, eſſe tutius obſeruandum. Inſuper ipſis compurgatoribus diſtinctè, & clarè legendus eſt ſummariè proceſſus, & indicia, & delicta ſunt illis declaranda, ob quæ purgandus ipſe captus eſt, & compulſus canonicam ſubire purgationem: quia ſi hæc non intelligent, non poterunt iurè, & debitè ipſum purgare.

91 Item notandum, quod ſi quis publicè de hæreſi diffamatus eſt, publicè quoque purgare ſe debeat. Tum vt eis publicè ſatisfaciat, ſe purgando, quos publicè per ingratum odorem infamiæ offendit: et tum etiam in ſui fauorem, vt per publicam purgationem, ei honor, & fama reſtituatur. Quod ſi publicè non fuerit diffamatus, tunc priuatè canonicam purgationem præſtabit. Ita Pegna *dicto comment. 38. verſ. Sed in hac difficultate.*

92 Sed ad indicendam hanc purgationem requiritur, vt diffamatio non ſit leuis, ſed vehemens, & publica, ex *c. Inter ſollicitudines, verſ. Attendentes, extrà de purgat. canon.* & ibi, Pegna *par. 2. comment. 14. verſ. Eſt autem*, Farinacius *q. 187. de hæreſi, num. 72.* & alij. Dicitur autem infamia, grauis, & vehemens, quando quis apud bonos viros pluries notatur infamia, vel à bonorum virorũ conſortio repellitur, vel ſuſpiciones, & indicia infamiam hæreſis augentia, accedunt, vel poſt aliquod commiſſum delictum, ſtatim aduerſus aliquem oritur infamia, & his ſimilia. Pegna *dicto comment. 38. verſ. Sed quærat.* Dicitur etiam publica, quando non ſolum penès multos, & graues viros, ſed etiam penès maiorem partem virorum Parochiæ, aut viciniæ, aut ſaltem illorum, ad quos ſpectat de ea re ſcire, non ignoratur, & originem traxit ex iuſta cauſa, & à viris fide dignis, vt notat Farinacius *ibid.*

93 Diffamatio, vt ſit ſufficiens, ad indicendam purgationem, probanda eſt per reſtes idoneos, ex Concil. Tholoſano allegato à Pegna *par. 2. comment. 82. lit. C.* Sed ſi teſtes inhabiles eſſent plures, quàm duo, & deponerent veriſimilia, etiam ſufficerent ad purgationem indicendam, vt notat idem Pegna *par. 3. comment. 19. uerſ. Duo autem teſtes*, Farinacius *ibid. n. 64.*

94 Si purgandus non inuenit compurgatores, volentes de eo, bonam fidem facere, tunc habendus eſt pro conuicto: vt docet Eymericus *par. 3. n. 147.* Sed ſi compurgatores non inuenit, quia pauper, vel extraneus eſt: tunc illi ſubueniendum eſt arbitrio Iudicis, conſiderata qualitate perſonæ, criminis, & infamiæ:

famiæ: vt docet Vmbertus Locatus *in iudicial.inquis.in uerbo Purgatio*, *n*.8. & Decianus ait in *tr.crimin.lib*.5. *cap*.48. *n*.26.quod si purgandus est aduena, & peregrinus, qui non potest dare purgatores, notam habentes eius vitam: tunc standum est eius simplici iuramento. *Et n*.15. similiter ait, quod si purgandi essent viles, & tales, qui verisimiliter non possent, dare compurgatores idoneos, tunc esse recipiendos mediocres, & quos dare potest arbitrio Iudicis: ne defensionis facultas ei denegetur.

95 Compurgatores esse debent probatę vitæ, eiusdem status, & conditionis cum purgando, & qui eum bene, & antiquo tempore nouerint. Ità Sousa *in aphorism.inquis.lib*.2.*c*.38.*n*.4. Pegna *par*.2. *comment*.14.*uers.Obseruandum*, Zanardus *in summ.par*.2...132. *uers. Quartò quoad qualitatē*, Eymericus *p*.3.*n*.146. Purgationis indictio, & modus eam indicendi, Iudicis arbitrio remittitur, iuxtà personarum qualitatem, & grauitatem suspicionum: vt docent Symanchas *de cathol.instit.tit*.56.*rubr.de purgat.canon.n*.8. Pegna *par*.2.*commen*.14. *uers. Est autem purgatio in fin.* Decianus *in tr.crimin. lib*.5.*c*.48.*n*.9. *uers. Et an sit indicenda*, Martinus del Rio *lib*.5. *disquis.magic.sect*.8. *uers. Sed bene est.* Sed non potest Iudex purgationem indicere, quando scit, aliquem esse de hęresi suspectum, non ex processu, sed secretè, & in sua conscientia: vt ait Farinacius *de hæresi*, *q*.194.*n*.62.

96 A decreto purgationis indictæ, & à termino ad se purgandum præfixo, potest quis appellare, vt docent Pegna *par*.3.*comment*.38.*uers.In causa purgationis*, Farinacius *loc.cit.n*.63. & alij.

97 Qui se purgat de vna hæresi, tanquā de illa vehementer diffamatus, si in eādem reincidit, punitur, vt relapsus, & Curię seculari tradendus est, per Textū in *cap.Ad abolendam*, §.*Illos quoque*, *de hæreticis in* 6. Ità Eymericus, & Pegna *par*.3. *comment*.38. *uers. Eodem modo*, Hostiensis *in cap. Excommunicamus* 1. §.*Qui autem*, *de hæret*, & alij. Sed si in aliam hæresim incidat diuersam ab ea, de qua se purgauit, non punitur pœna relapsorum, nec traditur Curiæ seculari. Quia de illa solum hæresi se purgauit, non autem de omni hęresi generaliter; sicut abiurat, vt vehementer suspectus: qui omnem hæresim abiurat, & ideò in quàcunque posteà labatur, relapsorum pœna punitur, vt ibidem notat Pegna *vers. Quod si rationem.*

98. Qui autem se purgare noluerit, excommunicandus erit, & si excommunicationem per annum sustinuerit, animo indurato, ex tunc, vt hæreticus condēnatur, iuxtà *c. Excommunicamus*, §. *Qui autem*, *de hæreticis*, Eymericus *par*.3. *num*.147.

Quando reus non est confessus, nec plenè conuictus, sed tantum indiciatus; est ne ei indicenda purgatio, vel abiurátio, vel tortura?

99 RESP. Quod, vt ait Diana *tom*.5. *tr*.11.*res*.1.*n*.3.& 4. & *res*.18. *ex par*.4. *tr*.6. *res*.1. & 18. non desunt Doctores, qui affirmant: esse in arbitrio Dominorum Inquisitorum, in casu prędicto indicere purgationem, vel abiurationem, vel torturam. Tamen Pegna *par*.3.*comment*.39. *vers. Quare hoc articulo*, Genuensis *in praxi Archiep.cap*. 32. & ipse Diana probant, quod purgatio, & abiuratio cum nō tàm sint apta, nec inducta, ad veritatem indagandam, quàm ad suspicionem, & infamiā hæresis excludēdam. Et tortura sit magis apta, vt per eam veritas ex ore ipsius delinquentis indagetur: ideò in dicto casu non est indicenda, nec purgatio, nec abiuratio, sed tortura: vt melius veritas habeatur, & securius procedi possit, ad iniungendam debitam pœnam, vel absolutionem.

Transeuntes Christiani ad sectas, seu ritus Turcarum, Paganorum, vel Iudæorum, quomodo abiurare debent?

Resp.

100 RESP. Quod, vel sunt sponte cō-parentes, vel ab alijs accusati, vel denunciati. Si sponte redeant, & reconciliationem Ecclesiæ petant: vel fateātur, se ipsos fidem abnegasse: abiurare debent de hæresi formali, tanquā verè hæretici, & grauis pœnitentia eis imponenda est, maximè si sponte, aut absque metu incusso, fidem catholicam abnegarunt, & hæreticalia commiserūt. Si verò fateantur, se non negasse fidem, nec vnquam credidisse; ità faciendum esse: sed catholicam fidem semper in corde retinuisse; tunc abiurant, vt vehementer de hæresi suspecti; & pœnitentiæ salutares eis imponuntur. Si verò sint pueri, abiurare solent de leui. Ità docent Genuensis *in praxi Archiep. c.68. n.12.* Aloysius Bariola *in aphoris. verb. Pueri*, §.2. Pegna *par.2. direct. cōment.59. vers. Sed videamus.* Diana *to.5. tr.12. ref.3. n.2. ex par.4. tr.7. ref.3.*

101 Si autem non compareat sponte, sed accusatus, vel denunciatus: & confiteatur, vel sit conuictus, facta hæreticalia commisisse, sed prauam intentionem non habuisse, nec fidem abnegasse: tunc est super intentione torquendus, vt intelligatur, an re verà, ità crediderit, nec ne. Et si in tortura in negatiua persisterit, dicens non habuisse prauā intentionem: abiurare debet de vehementi, vt vehementer suspectus. Si verò prauam intentionem, & mentis errorem confiteatur: tunc, tanquam formalis hæreticus, abiurare compellendus est: vt ad veritatem Ecclesiæ teneatur, & de iure ad perpetuum carcerē est condemnandus, ex *cap. Excommunicamus 2. §. Si qui autem, extrà de hæreticis*, vt notat Pegna *loc. cit. vers. Quod si non compareat*; Ioseph Sesse *in decis. Aragon. tom.4. decis.444. nu.9.* Diana *loco citato.*

Dum in tortura ex ore delinquentis veritas indagatur; quare ergo si quis in tortura constanter confessus fuit, se nunquam fidem catholicam negasse, adhuc tanquam de hæresi uehementer suspectus, de uehementi abiurare cogendus est?

102 RESP. Cùm doctrina Eymerici *par.2. direct. q.50. nu.2. & 3.* quia quilibet iudicatur hæreticus, verbis, & factis. Verbis quidem, quando confessione propria dicit, se credere erroribus hæreticorum: Factis quando facta hereticalia committit. Quia ex factis præsumitur de affectu. Argum. *cap. Qui viderit 32. q.5. l. Dolum, Cod. de dolo, c. Nuper de bigamis.* Qui ergo in tortura voluntatem suam verbis exprimit, non satisfacit factis. Immò plus est facto, quam verbo aliquid facere, argum. *c. Dilecti, de appellat.* & magis standum est factis, quàm verbis, vt docuit Christus *Matth.21.* Igitur qui ex factis est de hæresi vehementer suspectus, & conuictus: quamuis in tortura constanter confiteatur, se nunquam aliquid contra fidem credidisse: tamen quia factis verè illam negauit, ideò iustè cogitur, ad abiurandum de vehementi omnem hæresim.

Christiani transeuntes ad sectas Infidelium, per uim, & metum: cogēdi ne sunt abiurare de uehementi, an de leui?

103 RESP. Quod Royas *de hæreticis par.1. n.108.* testatur relatum ei fuisse à Saracenis, Christianos ab ipsis non compelli suam fidem negare, nisi sint pueri. Et ideò si puer per metū fidem negauit, & posteà ad fidem catholicam reuertitur: est prius in fide instruendus, & deindè de leui abiurare cogendus est. Ætate verò maiores, non est præsumendum, per vim, & metum fidem negasse: quia Ecclesia non iudicat de occultis: in foro autem exteriori asserentes Christum negasse, redduntur de hæresi vehementer suspecti: maximè si cessante metu, in fidei negatione perseuerarunt. Quia diuturna continuatio demonstrat actum, ex corde processisse. Similiter dicendum, si persona sit grauis, nempè Theologus, Religiosus,

giosus, Prælatus, vel alius vir doctus, & prudens. Vel metus non fuerit mortis, sed fustigationis, carceris, exilij, famis, vel alterius generis, non cadentis in cõstantem virum. In his casibus suspicio hæresis est ità vehemens, vt meritò indicenda sit abiuratio de vehementi. Si autem fidei negatio facta fuit à personis, quæ verisimiliter scire non poterāt, quam graue delictum hoc sit, vt sunt pueri, fœminæ, rustici, & similes: de leui tantum abiurare debent. Ità Ricciullus *tr. de iure person. &c. lib. 6. c. 5. n. 7. & seq.* Diana *tom. 5. tr. 12. res. 3. n. 4. ex par. 4. tr. 7. res. 3. n. 4.* Pegna *par. 1. direct. cõment.* 24.

Turcæ, facti Christiani, si ad terras Turcarum fugam arripiunt, & in itinere capiuntur, quomodo ad abiurandũ cogendi sunt?

104 RESP. Quod ex eorum fuga versus terras Turcarum, & ex alijs circumstantijs, quę cum tali fuga concurrere solent, arguitur violenta præsumptio redeundi ad Turcarum sectas. Ideò subduntur Inquisitorum iudicio, & torquendi sunt super intentione: & si negent voluisse, nec velle, à catholica fide Christi apostatare: abiurare debent de vehementi, & ad triremes, saltem per triēnium, damnari. Ità Diana *tom. 5. tr. 12. res. 3. n. 6. ex par. 4. tr. 7. res. 3. n. 6.*

Christianus fingens se Iudæum, uel infidelem, & petens iterum baptizari, ut eleemosynas obtineret, est ne ad abiurandum, cogendus?

105 RESP. Pasqualigum *decis.* 475. opinari non esse ad abiurandum cogendum, quia cum abiuratio sit detestatio hæresis, in tantum quis abiurare debet, in quantum est, vel hæreticus, vel de hæresi suspectus. In casu autem prædicto nulla est de hæresi suspicio; quia non petijt Baptismum, credens posse reiterari, sed vt medium ad obtinendas eleemosynas. Ergo cum declarat intentionem, euacuata manet omnis suspicio.

106 Sed contra hanc opinionem insurgit Diana *tom. 5. tr. 10. res. 99. ex par. 6. tr. 8. miscell. 3. res. 9.* quia ex facto ipso, & ex reiteratione Baptismi, talis est de hæresi suspectus: & quando factum est hæreticum, vel de hæresi suspectum, nõ purgatur talis suspicio ob rei confessionem, siuè iudicialem, siuè extraiudicialē: eò quod non habuit malam credulitatem; sed reiterauit Baptismum, propter eleemosynas obtinendas: quia ex abusu Sacramenti, re vera, est de hæresi suspectus, & cogendus est abiurare. Sicuti Poligami, & Confessarij sollicitātes; non quia dicant, non habuisse errorem in intellectu, sed credidisse omnes legis catholicæ articulos, idcircò non abiurāt: quia ex facto ipso, & abusu Sacramenti redduntur suspecti de hæresi.

Iudæis, Mauris, & alijs infidelibus, sortilegia, uel alia hæreticalia committentibus, est ne ab Inquisitoribus, & Episcopis indicenda abiuratio?

107 RESP. Affirmatiuè; quia in ijs omnibus, quæ sunt nostræ, & eorum fidei communia, possunt Inquisitores, & Episcopi, eis abiurationem indicere, & illos punire. Statuit enim Gregorius XIII. in sua Constitut. ædita anno 1581. in omnes sequentes casus, posse Inquisitores contra Iudæos, & alios infideles procedere. Primò, contra negantes Deum esse vnum, æternũ, omnipotentem, creatorem omnium; aut id alicui etiam priuatim insinuantes. Secundò, Dœmones inuocantes, consulentes, eis immolantes, vel tus, & fumigationem offerentes. Tertiò, nefaria huiusmodi, verbo, facto, esemplo alioue modo Christianos docentes, vel ad ea perducere tentantes. Quartò, Christũ purum hominem, aut peccatorem, & Dei matrem non virginem, similesque blasphemias hæreticales proferentes. Quintò, sollicitantes auxilio, consilio, opera, fauore, Christianũ à fide ad im-

pias sectas, superstitiones, aut hæresim. Sextò, retrahentes deortantes, impedientes quouis modo aliquem, à fidei, vel Baptismi susceptione, post eius declaratam, verbo, facto, aut alio quocunque modo voluntatem. Septimò, hæreticos, & apostatas scienter receptantes, alentes, commeatu iuuantes, associantes, deducentes, vel deducendos, & associandos, curantes, defendentes, & quomodolibet auxilium, consilium, fauorem, deferentes, vel facientes, ne ab eis perpetrata inuestigari queant. Octauò, prohibitos libros deferentes, retinentes, aut diuulgantes, vel ad eam rem operam suam conferentes. Nonò, derisioni habentes Christianos, sacram Hostiam, Crucem, Christum Dominũ conspuentes, vel facientes quid simile, ouem, agnum, aut aliud quid cruci affigentes, aut appẽdentes. Decimò, Christianas nutrices tenentes, vel cogentes, quando communicant vno, aut pluribus diebus, effundere lac in cloacas, aut latrinas. In omnibus his casibus, Summus Pontifex auctoritatem præbet Inquisitoribus, procedendi aduersus Iudæos, & alios quoscũque infideles. Ità obseruant Ricciullus *tr. de iur. person.lib.1.c.52.n.7.* Sousa *in aphorism. inquis.lib.1.c.37.à num.18.vsque ad 27.* Scortia *in Bull.Pontif. theor.*347. Azorius *par.1.lib.8.c.22.qu.*12. Campegius *in addit.ad Zanchinum,c.36.litt.B.* Symanchas *tit.35.per totam,* Cantera *in qq.crimin.c.1.de hæret.n.72.* Diana *tom. 5.tr.12.ref.2.ex par.4.tr.7.ref.*1.& alij.

108 Forma autem abiurationis istorum est: ego N. Sacrosancta Dei lege posita coram me, & meis manibus tacta, iuro, me credere corde, & ore profiteor illã veritatem, ac fidem, quam lex Dei Sacrosancta docet: at in primis Deum esse inuocandum, solumque adorandum. Et per consequens detestor errorem, qui dicit, Dæmones esse adorandos, eisque diuinos honores tribuendos: aut similia, iuxtà qualitatem errorum, quos aduersus fidem admisit. Non enim in tali casu abiurat super Euangelia, quibus non credit, nec abiurat hæresim, quæ in ipsum non cadit, vt notat Diana *loc.cit.n.5.*

Qui post abiurationem incidit iterum in hæresim, quàm pœnam incurrit?

109 Resp. Quod, qui abiurauit hęresim formalem, & posteà in eãdem, vel in aliam formalem, vel vehementẽ hæresis suspicionẽ incidit: aut abiurauit de vehementi, & posteà in aliquam hæresim formalem incidit: quilibet ex his iudicandus est, vt relapsus, & absq; misericordia tradendus brachio seculari puniendus: quia sufficit, vt per falsã suam conuersionem semèl Ecclesiam deceperit. Ità in Concil. Narbonensi *c.11.in cap.Ad abolendam,§.Illos quoque, & in cap.Accusatus,§.Ille quoque, de hæreticis in 6.* Et ità expresse docent Eymericus *par.2.direct.q.40.n.4.& qu. 58.n.1.& seq.* & ibi, Pegna Locatus *in iudiciali, verbo Relapsus,n.3.* Symãchas *de cathol.instit.tit.57.n.4.& in Enchiridion.tit.60.nu.2.* Carena *par.2.tit.2.§. 5.n.27.*& alij.

110 Hoc autem non intelligitur de illis, qui in hæresim iterum, atque iterum labuntur, nulla abiuratione, seu solemni pœnitentia, vel purgatione canonica interueniente, nec iudicialiter facta. Quia quamuis qui iterum, atque iterũ in eandem, aut varias hæreses labitur, verè relapsus dici possit, priusquam illas abiurauit: tamen puniri, non debet, vt relapsus; itaut tradatur Curiæ seculari, dummodò velit, verè pœnitere. Nã iure Pontificio is hæreticus, verè relapsus censendus est, qui post solemnem, iudicialemque hæresim abiurationem relapsus, fuerit accusatus, vel denunciatus. Ità docent Pegna *par.2.commen. 83.vers.Obseruandum est,* Ancharanus *de hæret.lib.6.* Alphonsus Castrus *lib.2. c.2.de iusta hæret.punit.* Symanchas *de cathol.instit.tit.57.n.2.& sequ.* & alij.

111 Qui abiurauit tanquam de hæresi vehementer suspectus; & posteà constat, quod habuit conuersationem cum hæreticis, & eos visitauit, cum ipsis se associauit, vel eis dona, aut munera misit,

sit, vel fauorem impendit; & ab his actibus excusari non possit; vt relapsus iudicandus est, & relapsi pœna puniendus. Quia per hanc secundam deprehensionem expressam, declaratur animus illius, quod in prima vice fuit in mala opinione contra fidem Christi: in qua præsumitur semper continuasse, dũ apparet, quòd in prima abiuratione fuit impœnitens, nec voluit veritatem fateri: Ità Ancharanus *in cap. Accusatus, de haeret. in 6. notab.* 2. Paulus Grillandus *tr. de haeret. q.* 10. *n.* 1. Pegna *par.* 2. *comment.* 83. *vers. Altera est*, Sanctarellus *de haeresi, c.* 42. *n.* 6. *vers. Quamuis bene*, Carena *par.* 2. *tit.* 2. *n.* 33.

112 Hanc dictam doctrinam extendunt Ancharanus *loc. cit.* Matthæus de Afflictis *in Constitut. Siciliae, titul.* 1. *de haeret. notab.* 18. *vers. Quod autem*, Carena *vbi sup.* habere locum etiam in eo, qui abiurauit de leui, & posteà verè constitit de illo crimine, de quo anteà leuiter tantũ erat suspectus. Nàm si post leuem abiurationem, inquiunt, hæreticus deprehendatur, relapsorum pœna plectendus erit. Sed Pegna *dicto comment.* 83. *vers. Vel post constitit*, ait. Hæc opinio falsa est, neque vsquam est decreta, neque vsu recepta, & misericordiam excludit ab hoc Sacro Tribunali: & nullam in hoc casu admittit differentiam inter abiurationem de leui, & de vehementi, quod apertissimè videtur aduersari textui *in dicto cap. Accusatus*, §. 1. *vers. Si autem leuis, de haeret. in* 6. Quamobrem meritò illã confutauit Ioannes Royas *in singularibus fidei, singul.* 11. *n.* 26. *in fin.* Symanchas *de cathol. instit. tit.* 1. *n.* 19. & 20. Et hanc sententiam profitetur apertissimè hoc loco Eymericus, à qua nullo pacto est recedendum. Hæc Pegna.

113 Qui autem post abiurationem de vehementi, iterum in vehementem hæresis suspicionem incidit, non est verè relapsus: quia, vt quis relapsus censeatur, necessariò requiritur, quod verè, & realiter constet, ipsum esse lapsum in hæresim formalem. Ità apertissimè colligitur ex *dicto cap. Accusatus*, §. *Illo quoque*: & ità docent Alphonsus Castrus *lib.* 2. *de iusta haeret. punit. c.* 2. Geminianus *in dicto cap. Accusatus*, §. *Illo quoque, vers. Quaero an sufficiat*, Symanchas *de cathol. institut. tit.* 57. *n.* 5. Farinacius *de haeresi, q.* 195. *n.* 22. Carena *par.* 2. *tit.* 2. §. 5. *nu.* 35. Locatus *in iudiciali, verb. Vehemens suspicio*. Qui etiam refert ità declarasse Pium V. in Congreg. S. Officij ann. 1567.

114 Similiter neque dicitur relapsus, qui abiurauit de leui, si iterum in vehementem, vel leuem incidat hæresis suspicionem, licet sit grauius puniẽdus, vt docent Eymericus *par.* 2. *q.* 58. *n.* 3. *in fin.* Pegna *par.* 2. *comment.* 83. *vers. Vel post constitit*. Farinacius *loc. cit. n.* 24. Sãctarellus *de haeresi, c.* 42. *n.* 11. Locatus *in iudiciali Inquis. verb. Abiuratio, n.* 1. *ver. Et nota*.

115 Ex dictis patet, quid dicendum sit de sortilego, qui primò abiurauit, ob Dœmonum inuocationem in sortilegio agendo; & posteà de eadem inuocatione est conuictus, vel confessus. Si enim in prima, vel secunda vice, abiurauit, vt hæreticus formalis: quia credidit e.g. Dœmonem, posse licitè venerari, vel ipsum posse cogere liberam hominum voluntatem, vel similia: tunc habendus est pro relapso. Secus verò si tàm in prima, quã in secũda vice abiurauit de vehementi. Ità Symanchas *de cathol. institut. tit.* 87. *n.* 9. & *in Enchirid. tit.* 60. *n.* 4. Carena *par.* 2. *tit.* 2. *n.* 30. Farinacius *q.* 195. *de haeresi, n.* 9. & alij.

116 Si verò relapsus spontè compareat, & errorem suũ plenè fateatur, lachrymisque misericordiam imploret, erit ei pœna mortis remittenda, nec tradendus erit Curiæ seculari: vt docent Pegna *par.* 3. *comment.* 22. *vers. Sed quid si relapsus*, Hostiensis *in c. Ad abolendam*, §. *Illos, in verbo Sine vlla audientia*, Albertinus *in lib. de agnoscend. assert. q.* 25. *n.* 25. Alphonsus Castrus *de iusta haeret. punit. lib.* 2. *c.* 2. Decianus *in tract. crim. lib.* 5. *c.* 56. *nu.* 12. Paramus *de orig. S. Inquis. lib.* 3. *q.* 4. *n.* 12. & alij. Tum quia in huiusmodi relapso, spontè comparente, cessat illa suspicio, qua relapsi putãtur,

ficte conuersi, cùm se ipsum pœnitentē Iudici præsentat, & veniam postulet. Tū quia is non censetur incorrigibilis, dū spontè crimen suum fatetur, & veniam deprecatur. Tum quia nullus verè dici potest relapsus, nisi bis de hæresi conuictus sit. Sed qui spontè crimen suum fatetur, non videtur secundò conuictus. Ergo non est, vt relapsus bis conuictus puniendus. Et tum tandem, quia Concilium Bitterense *c.* 2. statuit, vt spontè comparentibus impunitas mortis concedatur: et huius statuti ratio est, quia mitius est agendum cum spontè confessis, quàm cum conuictis, vt habetur in *c. Præsbyterum* 50. *distinct.* & in Glossa *in c. De hoc verbo, in iure extrà de symonia*, vbi Hostiensis, & ibi Panormitanus *n.* 6.

CAPVT XXVI.

De pœnis, quæ Sortilegis, & alijs Delinquentibus contra fidem imponuntur.

Sortilegi puniuntur ne in hoc S. Tribunali tanquam hæretici?

1 RESP. Sortilegos hæreticalia sortilegia committentes, quę manifestè hæresim sapiunt: tanquam hæreticos esse puniendos. Ità statuitur in extrauag. Ioannis XXII. registrata ab Eymerico *in direct. inquis. par.* 2. *q.* 43. Huiusmodi sortilegi hæreticales sunt, qui fœdus, seu pactum ineunt cum Dęmone, vel illi sacrificia immolant, vel cultum latriæ, aut duliæ tribuunt, vel quouis modo adorant; vel annulum, aut speculum, aut phialam, aut aliam quamcumque rem ad Dœmones alligandos, confidunt, aut retinent: et ab ipso Dæmone responsa petunt, pro implendis eorum prauis desiderijs, aut auxilia postulant. Hi omnes puniendi sūt omnibus, & singulis pœnis, quibus hæretici puniuntur, excepta bonorum cōfiscatione. Ità expressè in dicta extrauag. Et Zanchinus *in tr. de haeret. c.* 22. *n.* 18. *in fine*, & ibi, Campegius *in addit. litt. C. in verb. Inquisitor, vers. Subdit vlterius*, Eymericus *loc. cit.* Martinus del Rio *lib.* 5. *disquis. magic. sect.* 16. *versic. Quando sunt sortilegi hæretici.*

2 Similiter, vt hæretici puniuntur malefici, & sagæ, seu lamię, etiamsi damnū aliquod alicui non intulerint, sed tantū fateantur, fuisse in conuentu cum Dæmone, nocturnas eius Congregationes frequētasse, & alia praua crimina exercuisse, quæ ibi fieri solent. Ità Petrus Binsfeldius *in commen. ad l. Nemo, Cod. de malefic. & mathemat. q.* 1. *conclus.* 1. Farinacius *de hæresi, q.* 181. *nu.* 4. & alij.

3 Hæreticorum pœnis etiam subdūtur Sortilegi, Diuinatores, Incantatores, Idololatræ, Magi, Arioli, Aruspices, & alij, quos enumerat Zanchinus *in tract. de haeret. c.* 22. *n.* 1. *& sequ.* qui exquirunt, vel petunt à Dœmone notitiā futurorum, quæ naturaliter sciri non possunt, & quæ à mero, & libero hominis arbitrio pendent, vel sunt secreta cordis, vel solum à diuina pendent voluntate, vel sunt futura contingentia, quæ nullam habent certam, & determinatam causam, nec à Dæmone præsciri possunt, nec ab illo fieri: vt petere resurrectionem mortui, vel se transformandi in aliam speciem, & similia: vt notant Ioannes de Anania *in rubrica extrà de hæreticis, n.* 8. Vmbertus Locatus *in iudiciali inquis. in verb. Apostata, n.* 5. *& 6.* Symanchas *de cathol. institut. tit.* 21. *n.* 4. *& sequ. & tit.* 63. *rubr. de superstit. n.* 10. *& tit.* 62. *rubr. de sortilegijs, n.* 1. *&* 2. Zanchinus *in tr. de haeret. c.* 22. *n.* 24. & ibi, Campegius, & alij.

4 Tanquam hæretici etiam puniuntur sortilegi, abutentes Eucharistiæ Sacramento, vt statuit Adrianus VI. in sua extrauag. ædita anno 1513. incip. *Dudum*, relata à Pegna, & omnes affirmant. Item rebaptizantes pueros, vel baptizantes hominis cadauer, vel imagines insensatas, vel aliquod irrationale animal. Item immiscentes in sortilegijs sacrum Chrisma, & Oleum Sanctū, credentes in eis esse potestatem, explēdi

di eorum prauos affectus: vt communiter omnes affirmant apud Farinaciū *de heresi,q.*181.*§.*1.*per totum.*

Quænam sunt pœnæ à iure hæreticis impositæ?

5 RESP. Aliàs esse spirituales, aliàs verò temporales, & corporales. Prima pœna spiritualis est excommunicationis sententia: vt statuitur *in Bulla Cœnæ,& in cap. Ad abolendam, & in cap. Excommunicamus,de hæreticis in* 6. Quæ excommunicatio incurritur ipso iure, siuè hæresis occulta sit, siuè manifesta. Secus verò si sit merè mentalis: vt notant Pegna *par.*3.*comm.* 71. Farinacius *de hæresi,qu.*192.*nu.*4.*& seq.* Sanctarellus *de heresi, cap.*3.*dub.*1. *n.*5. & alij omnes. A qua excommunicatione in foro iudiciali tantùm possunt Episcopi,& Inquisitores,hæreticos pœnitentes absoluere: vt notant Farinacius *ibid.n.*52. Sanctarellus *cap.*5.*nu.* 1. Et hæc absolutio prodest etiam in foro interiori: vt affirmant Sanctarellus *loc.cit.* Ricciullus *de iure person.extra Ecclesiæ gremium existentium, lib.*5.*cap.* 13.*n.*1.& alij. Extra forum iudiciale, neque Episcopi, neque Inquisitores, possunt ab hac excommunicatione,etiā si sit occulta,absoluere in foro conscientiæ. Nàm facultas, Episcopis concessa, absoluendi ab hæresi occulta, vigore Concilij Tridentini *sess.*24.*de refor.c.*6. est eis negata per Bullam Cœnæ: vt docent Farinacius *loc.cit.n.*53. Duardus *in Bulla Cœnæ,lib.*3.*§.*2.*qu.*11.*nu.*43. Ricciullus *vbi sup.c.*14.*n.*13.*& seq.* Barbosa *de officio Episcopi,par.*2. *allegat.*40.*n.* 21. Carena *par.*2.*tit.*1.*n.*132.*& sequ.*& alij. In articulo autem mortis,quilibet Sacerdos potest etiam ab hæresi manifesta hæreticum pœnitentem absoluere: quia tunc nulla datur casuum reseruatio: vt habetur in Concil. Trident. *sess.*14.*c.*7.*§.Hanc autem.*

6 Secunda pœna, quæ ob hæresim incurritur,est irregularitas. Ità *in c.Nos* 51. *distinct. §. Idem Daniel* 2. *qu.*7. Et etiamsi hæreticus sit occultus, irregularitatem incurrit: quia ipsa irregularitas per se est annexa hæresi: vt probat Sanchez *in Decal.lib.*2.*c.*25.*nu.*2.& Farinacius *de hæresi,q.*192.*n.*68. Ricciullus *lib.*5. *c.* 17. Durat autem hæc irregularitas, quamuis hæreticus conuersus, & admissus ad gremium Ecclesiæ pœnitentiam peregerit: vt colligitur ex *cap.Conuenientibus* 1.*q.*7. *& ex cap.Inter sollicitudines,extrà de purgat.canon.* & docet Pegna *par.* 3. *comment.* 162. *vers. Ac primum quidem.* Verum post peractam pœnitentiam ei dispensari potest post aliquod tempus, vt in susceptis ordinibus administret,sed non vt ad superiores ascendat. Quod si nullum ordinem habeat, vlterius ordinari non debet,neque ad primam tonsuram, ex *cap.Saluberrimum* 1.*q.*7.& ità docēt Pegna *ibid.* Antonius *tract. de censuris, c.*100. Syluester *verb.Irregularitas, qu.* 5. Maiolus *lib.*5.*de irregularit.c.*46. Verum si vrgens necessitas, vel euidens Ecclesiæ vtilitas id exposcat: non solū in susceptis ordinibus administrandis, poterit dispensari,sed ad vlteriores, & ad Sacerdotium, & etiam ad beneficia Ecclesiastica promoueri, ex *c. Conuenientibus* 1.*q.*7.& docent Pegna *ibid.*& Conradus Brunus *lib.*3.*de hæret. cap.*7. Ab hac autem irregularitate, neque Episcopus, neque Inquisitor, sed solus Romanus Pontifex dispensare potest: vt sentiunt Eymericus *qu.*126. Zanchinus *de hæret.c.*38. Pegna *loc.cit.vers.Postremò,* Sanchez *dicto c.*25.*n.*5.*&* 6. Farinacius *dicta q.*192.*nu.*75. Carena *vbi sup.n.*140.& alij. Hæretico verò occulto conuerso, an possint Episcopi in irregularitate dispensare, vigore Concil. Trident. *sess.*24.*c.*6. negant Suarez *de censuris,disp.*43.*sect.*1.*n.*15.*& tract.de fide,disp.*21.*sect.*5.*n.*2. & Ricciullus *de iur.person. lib.*5. *c.* 16. Affirmant verò Sanchez *lib.*2.*c.*25.*n.*15. Farinacius *dicta q.*192.*nu.*79. Sanctarellus *de hæresi, c.*25.*n.*7.*&* 8.

7 Tertia pœna est infamia, & nobilitatis omissio, ac inhabilitas ad omnes honores, dignitates,& officia publica: vt ex Constitut. Alexandri IV. edita

ann.

ann.1258. incip. *Quod super, verſ. Frequenter etiam*, & Honorij IV. edita ann. 1286. incip. *Exhibita*, & Martini V. ædita ann. 1418. incip. *Inter cunctas, ver. Nec non præſentes, & in cap. Vt commiſſi, verſ. Priuandi, de hæreticis in 6.* vt notat Farinacius *de hæreſi, q. 89. n. 43.* cum nonnullis alijs. Vndè nec Iudex, nec teſtis, nec actor, nec tabellio, neque quid ſimile ob hæreſim, quis eſſe poteſt. Quia hæc omnia infamibus prohibita ſunt: vt habetur in *cap. Infamibus, de regul. iur. in 6. & in l. 2. Cod. de dignitatibus, & in l. Quoniam, c. de hæret. & in cap. Excommunicamus 1. de hæreticis in 6.* Hæc autem pœna incurritur ipſo facto, & antè Iudicis ſententiam: vt probant Pegna *par. 1. direct. comment. 4. verſ. Ex his poterit*, Alphonſus de Caſtro *lib. 2. c. 9. de iuſta hæret. punit.* Paulus Caſtrenſis *ibi, nu. 18.* Farinacius *qu. 186. n. 55.* requiritur verò declaratoria criminis, vt ait idem Farinacius *n. 56.* & Sanchez *in Decal. lib. 2. c. 26. n. 1.*

8 Hæc etiam infamia redundat in filios, & nepotes, vſque ad ſecundam generationem: ex *l. Quiſquis, Cod. ad legẽ Iuliam Maieſt. & ex cap. Quicunque, & cap. Statutum, de hæreticis in 6.* Ideò etiam ipſi priuantur beneficijs Eccleſiaſticis, & repelluntur ab omnibus officijs publicis, & inhabiles redduntur ad illa obtinenda. Ità in *cap. Vt commiſſi, §. Priuandi, & in dicto cap. Statutum 1. & in cap. Quicunque, §. Hæretici, de hæreticis in 6.* & ibi communiter omnes Canoniſtæ, & in Conſtitut. Innocentij IV. ædita ann. 1254. incip. *Nouerit vniuerſitas, verſ. Hæretici autem*, relata à Pegna inter litteras Apoſtolicas in *direct. inquiſ.* Et huiuſmodi infamiam, nec Epiſcopus, nec Inquiſitor, remittere, ſeu tollere poteſt, & famam reſtituere; ſed Summus Pontifex tantùm: vt probant Zanchinus *tr. de relaxat. carcerat. tit. de beneficio, & indulgentia Principis*, Pegna *par. 1. direct. comment. 4. verſ. Præterea*, & alij.

9 Quarta pœna ob crimen hæreſis eſt confiſcatio omnium bonorum. Ità in *l. Manichæos, §. 1. c. de hæreticis*, & ibi Salicetus *in ſummario, in Authent. Gazaros, c. eodem, in cap. Vergentis, §. 1. extrà de hæreticis*, & ibi Gloſſa; vt communiter Doctores affirmant. Et Hoſtienſis *in ſumma in rubr. de hæret. §. Qualiter, nu. 6. verſ. Si Eccleſia*, ait; hæreticis omnia bona auferenda eſſe, non ſolum de iure Ciuili, & Canonico, ſed etiam de iure naturali, & diuino: & idem confirmant Goffredus *in ſumma de hæreticis, nu. 2. & 3.* Symanchas *de cathol. inſtitut. tit. 9. de bonis hæret. nu. 1. & 2.* Vmbertus Locatus *in iudic. inquiſ. in verb. Bona hæret. nu. 1.* & alij, quos citat, & ſequitur Farinacius *de hæreſ. q. 190. num. 1.* Hæc autem bona ipſo iure dicuntur confiſcata à die commiſſæ hæreſis: vt habetur *in cap. Cum ſecundum, de hæreticis in 6.* & docent Doctores apud Farinacium *loc. cit. n. 3.*

10 Requiritur tamen declaratoria, & quod executio confiſcationis non fiat, donec per Eccleſiaſticam ſententiam fuerit determinata. Ità Syluester *verb. Hæreſis 1. n. 12.* Symanchas *loc. cit. num. 126.* Locatus *ibid.* & alij quamplures apud Farinacium *nu. 5.* Si verò hæreſis eſſet notoria, non deſunt Doctores, qui ſentiunt, tunc non eſſe neceſſariam, declaratoriam ſententiam: eſſe tamen neceſſariam aſſignationem termini, ad excuſandum crimen, quo elapſo, executionem fieri poſſe. Ità Nauarrus *lib. 5. de hæretic. conſ. 20. n. 5. & ſeq.* Pacianus *conſil. 19. nu. 16. & ſequ.* & alij, quos citat Sanchez *lib. 2. in Decal. c. 22. n. 14.* Qui hanc ſententiam impugnat, & probat requiri neceſſariò ſententiam criminis declaratoriam. Quia verum non eſt illam exigi ſolum, vt conſtet de crimine. Sed exigitur, vt per Iudicem, tanquam per cauſam particularem, auditis delinquentis defenſionibus, pœna legis vniuerſalis applicetur huic caſui, quo ſuũ effectum ſortiatur. Et ità ſuſtinent nonnulli Doctores, quos ipſe Sanchez citat *ibid.*

11 Quinta pœna eſt ſupplicium mortis, & concremationis: vt ex *cap. Cum ſecundum, de hæreticis in 6. & l. Arriani, Cod. de hæret. & Manich.* & notant Cã-

tera

tera *in quæst.crimin.de hæresi,c.2.nu.49. vers.Ecce textus*, Farinacius *de hæresi, q.189.n.3.* Sousa *lib.3.aphoris.inquis.c.6.n.1.* Castro Palaus *tom.1.tr.4.disp.6. punct.2.* Carena *par.3.tit.13.§.1.nu.7.* qui probant etiam hanc pœnam ignis originem duxisse ex veteri, & nouo testamento. Quia crimen hæresis cùm sit grauissimum, grauissima pœna ignis,& mortis, puniri debere, Sacrosanctæ leges statuerunt. Combustio enim inter pœnas mortis primum locum tenet. Et Præses Abauo ait *in Theoric. crimin. §. Hæresis, n.21.* Si pœna aliqua esset cōbustione atrocior,vtique ea esset hęreticis imponenda. Igitur hac pœna puniuntur hæretici impœnitentes, & negatiui. Si verò sint pęnitentes, sed sint relapsi; prius strangulantur, & postea mortui comburūtur: vt ex *cap. Ad abolendam,§.Illos quoque,de hæreticis in 6.* Erga istos enim praxis obseruat: mitti duos, vel tres Ecclesiasticos viros, qui eos in fide confirment, ad patientiam exhortentur,dum à morte excusari nequeunt,& vt Sacramentum Pęnitentię, & Eucharistiæ recipiant. Et post duos, vel tres dies Curiæ seculari traduntur. Ità cum nonnullis alijs Doctoribus Farinacius *de hæresi,q.193.nu.35.& sequ.* Nàm isti recipiuntur ad penitentiam, non ad misericordiam,vt ait idem Farinacius. Idest recipiuntur ad gremium, & vnitatem Ecclesiæ, & ad participationem Sacramentorum, sed non ad condonationem pęnæ temporalis, & mortis.

12 Sexta pęna qua puniri solent malefici,diuinatores,& sortilegi, quando non sunt tradendi Curiæ seculari, vltimo supplicio puniendi, est, vel pęna triremium perpetua,vel ad tempus: vt probant Campegius *in addit.ad Zanchinū, tr. de hæret.c.20. litt.G.in verbo Pœnas, vers.Adde postremò,* Royas *singul.1.nu.25.& in tr.de hæret.par.2.n.269.* Didacus Cantera *in quæst.crimin.rubr.de hęret.c.1.nu.57.* Carena *par.3.tit.13. §. 3. n.45.* Vel pęna carceris similiter perpetui,aut ad tempus: vt colligitur ex Cōcilijs Tholosano *cap.10.§.Hæretici autem,* Narbonensi *c. 9. vers. Quamquam verò*, & Bitterensi; vt latè notant Farinacius *q.193.n.102.& seq.* Carena *par. 2.tit.1.§.32.n.174. & seq.* & alij communiter. Vel pęna relegationis,aut exilij: vt testantur Iulius Clarus *in praxi, §.fin.q.71.uer.Vidi ergo,* Sousa *in aphoris.lib.3.c.26.n.5.* Farinacius *nu.80.* Carena *par.3.tit.13.§.5.& 6.* Vel pęna fustigationis,& verberationis: vt tradunt Clarus *loc.cit.q.70.vers.Est etiam,* Decianus *in tr.crimin.lib.5.c.42.n.10.* Farinacius *n.90.* Carena *§.4.n.56.* Vel pęna pecuniaria: vt aiunt Glossa *in Clement. 2. in uerb.Illicitis, de hæreticis,* & ibi Card.Zabarella *in §. Inquisitoribus, n.20.uers.Secundò quæro,* Eymericus *p. 3.direct.q.103.*& ibi,Pegna *comm.152.* Decianus *loc.cit. c.44. nu.7.* Farinacius *ibid.n.108.& seq.* Vel pęna habitus pęnitentiæ, quæ est vestis signata crucibus, de qua Eymericus *in sextò modo terminandi processum,n.175.* & ibi, Pegna *comment.42.* Cantera *de hæret.c.1. n.56.uers.Aut fuit conuictus,* Farinacius *n.91.* Castro Palaus *par.1. tr.4. disp.6. punct.3.* & alij. Vel pęna, quod in die festiuo stent præ foribus Ecclesiæ genibus flexis, cum candela accensa in manu, dum Missarum solemnia celebrantur,pallium,& calceamenta non habētes,& corrigia in collum ligata; iuxta *cap.Statuimus 2.de maledicis:* vt notant Cantera *de quæst. crimin.c.3.n.4.* Carena *ibid.§.10.n.87.* Campegius *in addit. ad Zanchinum,tr.de hæreticis,c.20.circa finem,* Farinacius *q.193. n.84. circa medium.* Vel pęna priuationis officij, dignitatis, & honoris, ex Constitut. Alexandri IV. ædita ann.1258. incip. *Quod super*, & Honorij IV. ædita ann.1286. incip. *Exhibita*,& Martini V. ædita anno 1418. incip. *Inter cunctas*, vt notat Farinacius cum alijs *q.189.nu.43.* Et si fuerint Clerici pęna priuationis beneficiorum,& suspensionis ordinum; vt in *cap.Vt commissi, §.Priuandi de hæreticis in 6.* & ex dictis Constitut. Alexandri, Martini,& Honorij. Si verò fuerint Regulares pęna priuationis vocis actiuæ, & passiuæ, & muneris concionandi, & au-

audiendi cōfeſſiones: & quod in Choro,& in Refectorio, aliiſque locis vltimam ſedem habeant: & quod ſuorum criminum ſententia, præſentibus omnibus Religioſis pluries legatur: vt illis ſit in exemplum, & delinquentibus in confuſionem: ità Caſtro Palaus *par.1. tr.4.diſp.9.punct.11.n.2.* Carena *par.3. tit.13.§.11.n.88.*& alij.Vel tandem pœnitentijs ſalutatibus, nempè ieiunijs, orationibus,eleemoſynis,& Sacramentorum frequentia,vt omnes affirmant.

CAPVT XXVII.

De Pœna Excommunicationis contra Maleficos, & alios Sortilegos.

Pœna excommunicationis incurritur ne à maleficis,diuinatoribus, & alijs ſortilegis ipſo facto, vel per Iudicem eſt ferenda?

1 RESp. Quod huiuſmodi ſortilegi ſæpiſſimè in maleficijs, diuinationibus,& cæteris ſortilegijs admiſcere ſolent,quæ hæreſim ſapiunt manifeſtè.E.g.Dæmoni tribuunt adorationem latriæ, vel duliæ,Deo ſoli,& eius Sanctis debitam: vel abutuntur Sacramentis,aut ſacramentalibus, & alijs rebus, aut verbis ſacris: vel petunt à Dæmone,quæ ſoli Deo reſeruata ſunt:vel pactum expreſſum cum Dæmone ineunt: vel in ludis diabolicis conueniunt: vel Dæmonem in annulo, aut in alio vaſe ligatum,retinent:& his ſimilia:& iſti in excommunicationem ipſo facto incidunt. Quia vel ſunt hæretici, vel ſaltē, vt hæretici præſumuntur. Hæreticus autem ipſo iure excommunicatus eſt. Et illa ſocietas,quàm iſti habent cum Dæmonibus inuoluit multa,quæ ſunt verè fidei contraria; vt conſideranti patet.Ità ſuſtinent Tabiena *verb.Excommunicatio 1.caſu 4.*Suarez *tom.1.de relig.lib.2. de ſuperſtit.c.19.nu.8.*Martinus del Rio *lib.4.diſquiſ.magic.c.2.qu.7.ſect.4.* Farinacius *de hæreſi,q.192.n.2.& n.12.verſic.Amplia nonò,* Graffius *lib.4. deciſ.c.18.nu.8.* & ità etiam ſtatuitur in extrauag. Ioannis XXII. incip. *Super illius ſpecula*, regiſtrata ab Eymerico *in direct.inquiſ.par.2.q.43.n.9.*

2 Si verò maleficia,diuinationes,magiæ, & cætera ſortilegia non habent hæreſim adiunctam, illa committentes non ſunt ipſo iure, ſeu ipſo facto excommunicati; ſed excommunicandi: quia nullus Canon legitimè receptus ſtatuit,iſtos ſortilegos eſſe ipſo iure excōmunicatos.Ità docēt Alexāder Alēs *2.par.q.164.mem.5.* Syluester *verb.Superſtitio,q.vlt.*Suarez *loc.cit. n.3.& ſeq.* Filliucius *tr.14.c.6.q.11.n.97.* Bonacina *tom.3.de cenſur.in ſpecie, diſp.2. q.2. punct.38.n.1.*Farinacius *vbi ſup.verſic. Si verò,*Azorius *par.1.lib.9. c.26. qu.3.* Sanchez *in Decal.lib.2.c.38. num.90.& ſeq.*Carena *par.2. tit.12. nu.304.* Thomas del Bene *tom.2.de offic. inquiſ.dub. 228.ſect.28.aduertenda,n.10.*

Pœna excommunicationis incurritur ne, quando in ſortilegio eſt magna hæreſis ſuſpicio,ſed non manifeſta?

3 RESp. Quod, vel loquimur in foro conſcientiæ, vel in foro exteriori. In foro conſcientiæ non incurritur in dicto caſu excommunicatio: quia ibi veritas ſpectanda eſt, non ſuſpicio, ſeu præſumptio. In foro autem exteriori ſpectanda eſt qualitas ſuſpicionis: ſi enim hæreſis ſuſpicio eſt vehemens, iudicandum eſt ſortilegum incurriſſe excommunicationis pœnam: ſecùs verò ſi ſuſpicio ſit leuis. Ità docet Suarez *tom.1.de relig.c.18.n.9.*

Sortilegus, occultè hæreticus, eſt ne ipſo iure excommunicatus?

4 RESp. Si ſortilegus ſit omninò occultus hæreticus, quia in corde ſuo tantum in hæreſim incidit, nec illā per verba, aut actus exteriores patefecit; non eſt excommunicatus: quia etſi peccatum hæreſis tale ſit, vt interius in men-

mente cõsummetur: tamen excommunicatio propter hæresim purè mentalẽ non contrahitur. Quia nullus actus purè internus est materia censuræ. Nàm Ecclesia non habet iurisdictionem in actus, qui nullo modo exterius possunt agnosci. Regimen enim illius est visibile, & circa obiecta visibilia versari debet, vt communiter Doctores docẽt.

5 Si autem sortilegus sit hæreticus occultus, quia vulgus ignorat, illum esse talem: vel hæreticalia sortilegia, ità secretè committit, vt nullo modo de ipsis conuinci possit. Iste quamuis in foro exteriori non æstimetur, nec puniatur, vt hæreticus: quia nemo de delicto damnatur, nisi fuerit conuictus, aut confessus. In foro tamen conscientiæ vtique est excommunicatus. Quia ad incurrendam excommunicationem, satis est hæresim verbis, signo, vel facto, quantumuis occultè, ac nemine præsẽte manifestare. Nam tunc hæresis est per se verè externa, & solum per accidens est occulta: quia nullus manifestationi illi præsens fuerit. Ità docent Zanchinus *de hæreticis, c.18.n.1.versic. Quod intelligunt,* Arnaldus Albertinus *tr.de agnoscendis assertionibus cathol. & hæret.q.33.* Ioannes Royas *in tr.de hæreticis, par.1.n.246.& seq.* vbi affirmant hanc esse communem Doctorum opinionem, & alij quamplures, quos citat Farinacius *de hæresi, q.192.n.4.*

Sortilegus, errorem circa fidem in intellectu non habens, & faciens sortilegium, manifestè hæresim sapiẽs, incurrit ne pœnam excommunicationis?

6 RESp. Affirmatiuè: quia talis sortilegus, quamuis in foro consciẽtiæ non sit verè hæreticus, nec malè sẽtiat de fide; tamen excommunicatio contra sortilegos non fulminatur, nec afficit tantùm illos in fide errantes, sed omnes sortilegia hæreticalia committentes. Ideò etiamsi nullum habeant errorem in intellectu circa fidem, excommunicationem incurrunt, dum hæreticale committunt sortilegium. Vndè qui sola passione amoris, vel odij, vel vt lucrum faciat, vel ad alterius preces maleficium, seu sortilegium facit, in dictam pœnam vtique incidit.

Sortilegus, vt in excommunicationẽ incidat, sufficit ne, vt sortilegium incipiat, vel requiritur, vt illud consummet?

7 RESp. Non sufficere, vt sortilegium incipiat, quamuis hoc sufficiat, ad incurrendam culpam mortalem; sed requiri, vt illud consummet, ac perficiat. Quia pœna non incurritur, nisi ob delictum omninò completum, & sequuto eius effectu. Sic pœna mortis, lata contra homicidam, non debetur percutienti aliquem, nisi sequatur illius mors. Similiter, qui conatur percutere Clericum, sed verè illum non percussit, quia impeditus fuit, vel ex alio accidẽti percutere non valuit: non incurrit excommunicationem Canonis, Si quis suadente. Et ratio est, quia cum odia sint restringenda, lex imponens pœnã, strictè est intepretanda: vt communiter Doctores affirmant. Ergo vt sortilegus excommunicationem incurrat, non sufficit, vt sortilegium incipiat, præparando, ad illud perficiendum, necessaria, vel promittendo illud efficere; sed requiritur, vt effectiuè illud efficiat. Ità colligitur ex his, quæ docent Suarez *de censuris, disp.4.sect.3.n.4.* Sanchez *de matrim.lib.3.disp.2.nu.5.* Auila *par.2.c.5.disp.3.dub.5.* Diana *tom.5. tr.1. ref.9. ex par.5.tr.9.ref.56.*

In dubio an excommunicatio sit lata ipso facto, vel sit ferenda: sortilegus est ne, vt excommunicatus vitandus?

8 RESp. Negatiuè; quia, quamuis Azorius *par.1.lib.2.c.10.q.10. & 11.* Sayrus *lib.1.c.13.n.23.& 24.* & alij doceant, censendum esse excommunicatum in dubio facti, secùs verò in dubio

bio iuris. Tamen probabilius est, quòd tàm in dubio facti, quàm in dubio iuris, neminem esse censendum excommunicatum, & consequenter, neque vitandum. Quia in dubio melior est conditio possidentis. Ergo cum sortilegus possideat communicationem cum cęteris fidelibus, non est, in dubio, hac possessione priuandus, nec ab alijs vitandus: odiosa enim semper sunt restringenda. Et ità docent Sanchez *in Decal. lib. 1. c. 10. n. 55.* Layman *lib. 2. tr. 5. c. 5. §. 4. n. 38.* Hurtadus *disp. 2. de excommunicat. diffic. 3. nu. 7.* Diana *tom. 5. tr. 1. res. 125. ex par. 4. tr. 3. res. 33.*

Mandans, vel consulens maleficium, vel aliud sortilegium, incurrit ne pœnam excommunicationis secuto effectu?

9 RESP. Quòd quamuis mandans, & mandatarius sint correlatiui, & inter eos vnicum sit delictum: vt probat Mastrillus *ad indultum Cathol. Regis, c. 32. n. 14. & seq.* & mandans, vel cōsulēs fieri maleficium, vel sortilegium, cui est annexa excommunicatio, sit particeps criminis, illud committentis. Et quamuis Martinus del Rio *lib. 5. disquis. sect. 16. vers. Omnibus autem,* affirmet, quòd qui consulunt diuinatores, vel remedia illicita petunt à maleficis, in easdem incidant pœnas Ecclesiasticas, in quas, & ipsi malefici, vt diuinatores, & sint ipso facto excommunicati (excommunicatione tamen nulli reseruata) et idem alij sentiant. Nihilominus dicendum, quòd mandans, vel consulens, non innodatur excommunicatione, in quam incidit maleficus, aut sortilegus. Quia censura, lata contra committentem aliquod delictum, non ligat mandantem, vel consulentē, vel aliter consensum præstantem; nisi in Canone, censuram ferente, exprimatur. Vt docent Caietanus *in summa, verbo Excommunicatio, vers. Et personas,* Armilla *verb. eod. n. 2.* Tabiena *verb. Excommunicatio 5. casu 49. nu. vlt.* Nauarrus *in summa, c. 27. n. 51.* Metina *lib. 1. summ. c. 11. §. 2.* Enriquez *de excomm. lib. 134. 17. n. 2. in fin. & c. 21. n. 1.* Farinacius *de consulent. & mandant. q. 135. n. 97.* qui quamplures allegat, Carena *par. 2. tit. 12. §. 33.* Diana *tom. 5. tr. 1. res. 75. ex par. 5. tr. 9. res. 57.* & alij. Quia excommunicatio, cum sit pena, non debet extendi de casu ad casum. Mandās autem fieri maleficium, aut sortilegiū, non dicitur verè, & physicè illud facere, sed interpretatiuè. Ergo excommunicatio lata contra maleficium, & sortilegium facientem, non comprælendit mandantem, & consulētem. Gregorius enim XV. in Bulla ædita 20. Martij an. 1623. ait: *Consito, quod quis pactum cum Dæmone fecerit:* & infra: *Sortilegiū, vel maleficium commiserit.* Ergo pena incuntis pactum cum Dæmone, & sortilegium, & maleficium committentis, non est extendenda, ad mandantem, & consulentem, qui neque pactum cum Dæmone inierat, neque sortilegium, aut maleficium fecerat, dum contra eum hæc pena expressa non reperitur.

10 Confirmatur, quia committens homicidium proditorium, non gaudet Ecclesiæ immunitate, *cap. Inter alia de immunitate Ecclesiæ,* & secundum Bullā Gregorij XIV. & nihilominus mandātes homicidium proditorium, gaudent Ecclesiæ immunitate: quia mandans non dicitur, verè facere delictum, sed fictè, & interpretatiuè: vt docent Iulius Clarus *lib. 5. recept. §. fin. q. 89. vers. Sed quæro,* Sanchez *consil. lib. 6. c. 1. dub. 9. n. 3.* Carena *par. 2. tit. 12. §. 33. n. 268.* Reginaldus *in praxi, tom. 1. lib. 9. c. 12. nu. 214.* & alij.

11 Similiter mutilans, vel occidens in Ecclesia, priuatur Ecclesiæ immunitate: vt in *cap. Proposuisti, & cap. vlt. de consecrat. Eccles. & cap. vnico eodem titulo in 6.* & in Cōstitut. Gregorij XIV. Et tamen mandans, vel consulens mutilationem, vel homicidium in Ecclesia, siuè hoc mandatum, vel consilium det intra Ecclesiam, siuè extrà Ipsam, immunitate Ecclesiæ non priuatur: vt docent Farinacius *de immunit. Eccles. c. 16. n. 231.* Bonacina *de leg. disp. 3. q. 7. §. 4. num.*

4.*num.* 11. Megala *par.* 3.*lib.*4. *cap.*1.*q.* 1.*n.*13.Diana *tom.*9.*tr.*1.*ref.*73.*ex par.* 1.*tr.*1.*ref.*10. & alij:quia mandare, vel consulere occisionem, vel mutilationẽ, propriè loquendo,non est verè,& physicè occidere, vel mutilare: & cum simus in pœnalibus, & libertati delinquentium, & immunitati ecclesiasticæ contrarijs, verba legis contra occidentem,& mutilantem,non sunt extendenda ad mandantem,& consulentem.

12 Item Confessarius, pœnitentem ad turpia sollicitans in sacramentali confessione, siuè antè, siuè pòst immediatè, vel prætextu confessionis, etiam ipsa confessione non sequuta: siuè extrà occasionem confessionis in confessionario,aut in quocunque loco,vbi confessiones sacramentales audiantur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire: In Officio Sanctæ Inquisitionis necessariò est denunciandus,& seuerissimè puniẽdus. Vt in Constit ut. Gregorij XV.incip. *Vniuersi Dominici gregis curam*, ædita die 30.Augusti 1622.At mandans Confessario,vt pro se sollicitet pœnitẽtem in confessione, aut in confessionario, non est denunciandus S.Officio: quia tàm dicta Constitutio, quàm quęlibet alia, quæ de huiusmodi sollicitatione loquitur, dirigitur tantum, ad Confessarios: neque, quoad pœnas, mandantes compræhendit: cùm de his non loquatur. Et sicut fœmina, Confessarium sollicitans in sacramentali confessione,non comprędenditur in dicta Constitutione, nec in alia, quia de ea non loquitur. Ità neque compræhẽditur mandans, qui mandando non tãtùm infert iniuriam Sacramento Pœnitentiæ, sicut fęmina Confessarium sollicitando.Quia verba legis pęnalis sunt formaliter, & propriè accipienda, nec ad alium casum extendenda. Ità sustinent Trullenchus *in Decal.tom.*1.*lib.*1. *c.*3.*dub.*18.*nu.*48.Leandrus *de Sacram. tom.*1.*tr.*51. *disp.*13.*qu.*36. Excobar à Corro *de Confess.sollicit.par.*1.*qu.*2. *nu.* 36.Diana *tom.*5.*tr.*9.*ref.*76.*&* 77.*ex p.* 1.*tr.*4.*ref.*22. *& ex par.*10. *tr.*14. *misc.*

4.*ref.*44.*aliàs* 42. Carena *par.* 2. *tit.*6. §.6.*n.*38.

13 Ergo similiter mandans, vel consulens maleficium, vel quodcunque sortilegium, neque incurrit pęnam excõmunicationis, latam contra maleficos, & sortilegos,dum in Constitut.Gregorij XV. aduersus maleficia, seu sortilegia committentes,ædita die 20. Martij 1623. quæ incipit: *Omnipotentia Dei*, nulla fit mentio mandantis, & consulẽtis. Quando enim lex vult punire non solum facientem, sed mandantem, & consulentem id explicat: ità *in c. Mulieres, de sentent. excomm.* extenditur excommunicatio contra mandantes, manus violentas in Clericos inijcientes. Et in Bulla Gregorij XIII. aduersus consulentes duellum, et in *cap.vlt. de homicidio*, extenditur irregulatitas etiam in mandantem alium occidi.

14 Si verò in ædictis Episcoporum, & Inquisitorum, etiam in mandantes, & consulentes maleficium, seu sortilegiũ extenderetur excommunicatio, nulli dubium est, quod etiam mandatum, vel consilium efficax dantes, in excommunicationem inciderent.Aedicta enim Episcoporum, & Inquisitorum non habent minorem vim,quàm leges Canonicæ, nàm feruntur auctoritate Apostolica: vt probat Thomas del Bene *de offic.S.Inquis.tom.*2.*dub.*237.*sect.* 13.*punct.*4.*n.*8.

15 Ratio autem in contrarium supradicta intelligitur,quod mandans, & consulens sit particeps criminis maleficij, & sortilegij:quoad culpam,non quoad pęnam excommunicationis: vterque enim mortaliter peccat, & ad restitutionem damni suo mandato, vel consilio illati, tenetur: vt communiter omnes affirmant. Et quia vnicum censetur delictum inter mandantem, & mãdatarium: ideò mandans hostile maleficium,secuto effectu, punitur iisdem pœnis corporalibus, ac ipse maleficus: vt probat Torreblanca *de magia,lib.*3. *c.*13.cum alijs, quos ipse citat,Sousa *in aphoris.inquis.lib.*1.*c.*58.*nu.*14. *& sequ.* Carena *par.*2.*tit.*12.§.33.*n.*271.

Mandans maleficium, seu sortilegium, à quo Tribunali est puniendus?

16 R Esp. A Tribunali S.Inquisitionis: tum quia mandans sortitur forum mandatarij in delictis: *l.Absentē de pœnis,l.Hæres,ff.de iudic. l.Si vt proponitur,ff.de fideiuss.* Tum quia vnicum est delictum mandantis, & mandatarij: vt probat Mastrillus *ad indultum Regis Catholici,c.29.n.14.* Ergo vnus,& idem esse debet Iudex. Tum etiam, quia ità practicatur in alijs casibus ad Tribunal S.Officij spectantibus: vt patet in consulente poligamiam, & in mandante Confessario, vt pro se pœnitentem sollicitet in sacramentali confessione: quia accessorium sequitur suum principale. Et tum tandem, quia crimen mandantis principaliter constat ex depositione mandatarij. Si ergo ipse mandans non puniretur à Tribunali S.Officij, vtique impunitus remaneret: quia hoc Tribunal nunquam scripturas, & probationes contra aliquem reum ostendit alteri Tribunali. Ergo vt possit debita pœna puniri dicendum est, à dicto S.Officij Tribunali esse puniendum. Ità docet Carena *par.2.tit.6.§.6.n.40.& seq.*

Sortilegus ob sortilegium hæreticale excommunicatus, si per annum in excommunicatione insordescit, est ne velut hæreticus cōdemnandus?

17 R Esp. Affirmatiuè: si citatus ad respondendum, per annum contumax non comparuerit: ità enim statuitur expressè *in cap.Cum contumacia, in cap.Vt Inquisitionis officium in fin. & in cap. Excommunicamus, de hæreticis in 6.* & ibi Glossa. Vbi dicitur, quòd in hoc casu adest hæresis præsumptio, nedum violenta, sed violentissima. Nàm ex persistentia in excommunicatione per annum, violentissima fuit inducta suspicio. Et ideò potest, vt hæreticus condemnari: sicut notarunt etiam Hostiensis, & alij quamplures, quos citat, & sequitur Farinacius *de hæresi,q.192. n.14.& 17.* Qui etiam docent, quod in excommunicatione per annum permanens ex causa hæresis, ipso iure, & absq; Iudicis sententia præsumitur hæreticus. Requiritur tamen sententia declaratoria, quamuis non requiratur condemnatoria.

18 Notandum verò est: sortilegum ob hæreticale sortilegium excommunicatum, & per annum insordescentem, esse velut hæreticum puniendum. Sed non idcircò esse verè hæreticum: quia dictio illa *Velut*, significat quandam similitudinem, non identitatem, & proprietatem, vt cum nonnullis alijs obseruat Farinacius *vbi sup.n.19.* Carena *par.2. tit.8.§.5.nu.22.* Pegna *par.3. comment. 49.sub litt.A.*

19 Insuper insordescens in excommunicatione per annum excusatur; si ex aliqua iusta causa comparere non potuit: vt docet Symanchas *de cathol. institut.tit.14.rubr.de contumacibus,n.10.* vbi etiam videtur sustinere, quòd qualiscunque impedimenti causa excusat à contumacia. Vndè prius citandus est ad allegandam suam innocentiam, & causam, quare non debeat, velut hæreticus condemnari; vt ait Menochius *de arbitrar.qq. lib.2.casu 416. nu.68.* Nauarrus *cons.7.nu.4. rubr. de hæret. lib.1.* Pegna *par.3. comment.174.* Farinacius *n.22.* Carena *n.23.*& alij. Nàm si institit pro absolutione, vel obtulit satisfactionem, & similia: non erit velut hæreticus declarandus. Ità Vmbertus Locatus *in iudiciali inquisit.verb. Catholica,c.25.n.2.* Ioannes Andreas *in cap.Cū contumacia,verb.Pertinacia,* Farinacius *nu.21.*& alij. Annus autem persistentiæ in excommunicatione currere incipit, non à die incursus excommunicationis; sed à die, in quo fuit declaratus excommunicatus: quia tunc incipit contumacia, & contemptus clauium: vt docet Arnaldus Albertinus *in rubr. de hæreticis in 6.q.13.nu.35.& seq.* Farinacius *loc.cit.n.29.*

20 Qui verò elapso excommunicationis anno comparet, & velit excusare suum crimen, & probare suam innocētiam, admittendus est ad iudicium: non so-

solum antequam sit declaratus hæreticus: vt docuerunt Scaccia *de iudic.lib. 1.c.28.nu.95.* Pegna *par.3. comment.49. n.214.& comment.174. verſ. Sed dubitari*, Sanctarellus *de hæreſi c.4. dub.5. concluſ.1.nu.3.* & alij: sed etiamsi comparеat postquam fuit hæreticus declaratus, & eius statua combusta: vt sustinent Pegna *dicto comment. 49. nu.224. verſ. Adueniente autem*, Sanctarellus *loc. cit.* Carena *par.2.tit.8.§.5.n.24.*

Excommunicatus non ex causa fidei, sed ob aliam causam etiam ciuilem, & per annum in excommunicatione insordescens, est ne, uelut hæreticus condemnandus?

21 RESp. Quod talis excommunicatus redditur suspectus de hæresi, & contra eum procedere potest Tribunal Sancti Officij, iuxtà decretũ Concil. Trident. *ſeſſ.25. c.3.de reform.* vt docent Royas *ſingul.60.n.2.* Symanchas *tit.27.n.4.* Sayrus *de cenſuris,lib.2. c.10.nu.10.* Barbosa *in collect.tom.2.lib. 5.tit.7.c.15.n.12.* & alij; quia contumax est in omni excommunicatione vniformis. Immò contumacia maior esse videtur in causa ciuili, & in illa, quæ ad fidem non pertinet: quia hæc, est inferior, & regulariter minùs retardare debet excommunicatum a comparendo, quàm causa fidei. Hæc autem suspicio hæresis est leuis, non sufficiens ad condemnandum, vt hæreticum, neque ad torturam; sed tantùm ad indicendam purgationem,& cogendum excommunicatum ad respondendum. Vt docent Eymericus *par.2.directr.q.47.n.7.* & ibi Pegna *comment.72.* Lelius Zecchius *in ſumm.par.1.tit.de fide,rubr. de hæreſi,c. 11.n.13.* & alij. Vndè Inquisitores, licet possint aduersus huiusmodi excommunicatum insordescentem procedere: ex consuetudine tamen non procedunt, nisi contra excommunicatum in causa fidei: vt testantur Scaccia *tr. de iudic.c. 98.n.36.* Grassius *par.1.lib.4.c.14. n.4.* Pegna,& Zecchius *loc.cit.* Farinacius *de hæreſi,q.192.n.23.* Sousa *in aphoriſ. inquiſ.lib.1.c.17.n.6.*& alij.

22 Condemnatur talis excommunicatus per annum insordescens, de illo crimine pro quo fuit excommunicatus: quia habetur pro conuicto,& confesso. Ità docent Glossa *in cap.Cum contumacia in verb.Hæreticus,de hæret.in 6.* Repertor.Inquil.*in verb.Contumacia, ver. Nota, quod ſi quis accuſatus*, Paulus Ghirlandus *tr.de hæreticis,q.8.n.4.* Farinacius *vbi ſup.*& alij. Et quia est de hæresi leuiter suspectus; sufficit, vt de leui abiuret, & purgationem canonicã ei imponatur; quam si exequi noluerit velut hæreticus condemnari poterit; affirmant Farinacius *dicta q.192. n.16.* Salcedus *ad Diaz,c.118.n.12. verſicul. Quartò quod licet*, Sanctarellus *de hæreſi,c.4.n.5.* & alij. Sed hæc doctrina procedit de iure: quia secùs est ex consuetudine: vt notat Carena *par.2.tit.8. §.5.n.25.in fin.* & supra dictum est.

Si quis, antequam sit elapsus annus insordescentiæ in excommunicatione, obtineat Bullam Apostolicam alicuius gratiæ cum clausula: *Teque abſoluentes, &c.* interrumpitur ne dictus annus insordescentiæ: ita ut non possit dici per annum in excommunicatione insordescens?

23 RESp. Negatiuè: dicta enim absolutio non prodest ad tollendam excommunicationem ab insordescente, quia clausula: *Teque abſoluentes, &c. Si quibus quomodolibet innodatus exiſtis*: non valet, nisi ad consequendum effectum illius gratiæ tantum: sic namque exprimitur semper *Ad effectũ præſentium dumtaxat conſequendum*. Actus autem non operatur vltra intentionem agentis. At Pontifex non intẽdit tollere excommunicationem ab insordescente: sed tantum suspendere impedimentum proueniens ab ipsa excommunicatione; vt gratia suum sortiatur effectum,& consequi possit. Ergo ob talem absolutionem non interrumpitur

pitur annus dictæ insordescentiæ. Et ità sentiunt Felinus *in cap. Apostolicæ, de exceptionibus in 6.* Nauarrus *in summa,c.27.n.22.* Boerius *decis.* 290. *nu.*3. Puteus *decis.*128. *lib.* 6. Rebuffius *in praxi,par.*3. *tit.forma nouæ prouisionis, vers.Teque absoluentes,num.*10. Henriquez *lib.*13.*c.*13. §. 3. Sayrus *de censuris,lib.*2.*cap.*5.*dub.*2.*conclus.*4. Carena *par.*2.*tit.*8.§.7.*n.*34.*& seq.* Thomas del Bene *par.*2.*de offic.inquis.dub.*211.*sect.* 7.*n.*1.*& seq.*

CAPVT XXVIII.

De Excommunicatione contra legentes,vel retinentes, libros superstitiones continentes, & prohibitos.

Legentes,vel retinentes libros, ac scripturas continẽtes hæresim, vel magicas superstitiones,sunt ne ipso facto excommunicati?

1 RESP. Affirmatiuè:sic enim decernitur in Constitution. Ioannis XXII. contra Magos magicasque superstitiones:quæ refertur ab Eymerico *par.*2.*direct.qu.*43. his verbis: *Præcipimus,& mandamus, quod nullus eorum libellos,scripturas quascunque, de præfatis damnatis erroribus* (idest magicis superstitionibus) *quidquam continentes,habere,aut tenere, vel in ipsis studere præsumat: quin potius volumus, & in virtute sanctæ obedientiæ cunctis præcipimus;quod quicunque de scripturis præfatis,vel libellis quidquam habuerit, infra octo dierum spatium, ab huiusmodi edicti nostri notitia computandum, totũ, & in toto, & in qualibet sui parte abolere,& comburere teneatur. Alioquin volumus,quod incurrat sententiam excommunicationis ipso facto,processuri contra contemptores huiusmodi* (cum constiterit) *ad pœnas grauiores.* Hæc ibi. In Indice etiam librorum prohibitorum habetur: *Libri omnes, & scripta Geomantiæ,Hydromantiæ,Aeromantiæ,Pyromãtiæ,Onomantiæ,Chiromantiæ,Occromantiæ,siuè in quibus continentur,sortilegia, veneficia,auguria, auspicia, incantationes,artis magicæ, prorsus reijciantur.* Et Pius IV. in Bulla de approbatione dicti Indicis,ædita 24. Martij 1564. quæ incipit: *Dominici gregis,*statuit: *Qui libros hæreticorum, vel cuiusuis auctoris scripta,propter hæresim,vel falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit,habueritue, ipso iure in excommunicationis pœnam incidat.* Et idem statuitur *in Bulla Cœnæ,n.*1.

Ad incurrendam dictam excommunicationem ipso facto, quæ conditiones requiruntur?

2 RESP. Has conditiones exprimi in Bulla Cœnæ; vbi excommunicantur scienter legentes, aut retinẽtes, imprimentes,seu quomodolibet defendentes libros hæreticorum, hæresim continentes, vel de Religione tractantes,absque licentia. Ex quibus verbis colligitur: quod ad incurrendam ipso facto excommunicationem, requiritur primò, vt legentes,vel retinentes,& ceteri sciant librum esse prohibitum: vndè in hanc excommunicationem non incidunt, qui ignoranter illum retinẽt, ac legunt. Secundò, requiritur, vt auctor libri, aut scripturæ sit hæreticus. Tertiò,vt hęresim contineat,vel de Religione tractet. Quartò, vt quis librum legat,vel retineat absque licentia. De omnibus his conditionibus aliquid est inquirendum,& circa primam.

Quænam ignorantia ab hac excommunicatione legentes, vel retinentes dictos libros,excusat?

3 RESP. Quod si loquamur de foro interiori,excusat ab hac excommunicatione, nedum ignorantia inuincibilis, inculpabilis, & probabilis; sed etiam vincibilis,crassa, & supina, & ex lata culpa. Nisi adeò crassa sit,vt sit ingens

gens temeritas. Probatur primò, ex *leg. Igitur, vers. Et generaliter, ff. de liberali causa, & ex l. Si quis id quod, vers. Doli mali, ff. de iurisdict. omn. iudic.* ac etiam ex Glossa *in l. Actionibus, de in litem iurando, verb. Non etiam.* Probatur secũdò ratione, quia Bulla Cœnæ petit *scienter hæc fieri*: sed quando scientia petitur, quamuis ignorantia excusat, nisi ingens sit temeritas: quia vbi interuenit ignorantia, deficit voluntas delinquendi: vt notant Sylvester *verb. Ignorantia, q. 8. dict. 4.* Couarruuias *4. de ret. 2. par. c 6. §. 7. n. 21.* Bartolus *in l. Quod Nerua, nu. 20. ff. depositi*, Sanchez *lib. 2. in Decal. c. 10. num. 38.* Ergo quælibet ignorantia excusat à dicta excommunicatione. Confirmatur, quia quando Canon postulat scienter aliquid fieri, petit manifestè dolum. Ignorantia autẽ, etiam crassa, & supina, sed non temeraria, excludit dolum, vt patet. Ergo qui non scienter, sed cum hac ignorantia librum vetitum legit, vel retinet, excommunicationem non incurrit. Et ità docent Sanchez *loc. cit.* Duardus *in Bulla Cœnæ, lib. 2. q. 36. nu. 3.* Bonacina *tom. 1. de excommun. disp. 2. q. 5. pun. 4. nu. 8. & 9.* Castro Palaus *tom. 1. tr. 4. disp. 3. pun. 2. n. 3.* Pesantius *in 2. 2. q. 11. art. 1. disp. 1. conclus. 1.* Beccanus *tom. 3. in 2. 2. cap. 14. q. 2. n. 16.* Sanctarellus *de hæresi, c. 1. dub. 5. n. 23.* Vasquez *in 2. 2. disp. 126. c. 2.* Diana *tom. 5. tr. 12. res. 36. n. 9. ex par. 4. tr. 7. res. 36. n. 9.* & alij.

Ignorantia affectata excusat ne ab hac excommunicatione?

4 RESP. Quod negant Valentia *tom. 3. disp. 1. qu. 11. pun. 1. diffic. 4. ad primum argumentum*, Zumel *in 2. 2. qu. 76. ar. 4. disp. 1.* quia ignorantia affectata, sicut nõ excusat à mortali, ità neque ab excommunicatione. Sed oppositum sustinent supradicti Doctores, affirmãtes, ignorantiam etiam affectatam excusare à dicta excommunicatione: dũmodò non sit coniuncta cum ingenti temeritate; quod accidit, quando habetur magna suspicio prauitatis libri; tūc enim censetur, adesse scientia. Quia est dispar ratio de hæresi, & alijs peccatis: quia de ratione hæresis est pertinacia, quæ non est de ratione alterius peccati. Et ideò ignorantia, quæ non excusat à cęteris peccatis, excusat à peccato hæresis, & ab illius excommunicatione. Nemo enim cõtra res fidei dicitur pertinax, nisi sciat, & aduertat, se sentire contra fidem. Quæ omnia, vt supra dictum est, intelligenda sunt, quoad forũ interiorem. Nàm in foro exteriori, sic errans, legendo, vel retinendo libros hæresim continentes, & allegans ignorantiam, ei non creditur: quia tenebatur scire, quæ passim, & communiter eius qualitatis personæ sciunt: et præsumitur errasse, nõ ex ignorantia, sed ex malitia, vt aiunt Sousa *in aphoris. inquis. lib. 1. c. 12. n. 14.* Castro Palaus *vbi sup. n. 5.* qui citat Menochium, Farinacium, & Decianum.

Qui alium legentem librum hæresim, vel hæreticalia sortilegia continentem, audit, incidit ne in dictam excommunicationem?

5 RESP. Negatiuè, etiamsi causa sit, vt alius sibi audienti legat: quia Bulla loquitur de legente, non de audiente; qui non dicitur, propriè legere; sicut legere non dicitur, qui memoriter recitat. Ille verò, qui iussu, vel suasione alterius legit, vtique excommunicationem incurrit. Quia licet ex mãdato alterius legat, reuera tamen sciẽter librum sub pœna excommunicationis vetitum, legit. Excusaretur autem si ex graui metu illum legeret, & metus non esset ei incussus in contemptũ fidei, vel Ecclesiæ. Ità docent Vgolinus *de censuris Papæ reseruatis 2. par. c. 1. verb. Ac eorumdem libros, §. 1. nu. 4. vers. 8. 9. & 10.* Duardus *in Bulla Cœnæ, lib. 2. q. 48.* Filliucius *tract. 22. c. 7. n. 207.* Bonacina *vbi sup. nu. 11.* Sanchez *lib. 2. in Decal. c. 10. nu. 50.* Reginaldus *lib. 9. n. 251.* Fagundez *in Decalog. to. 1. lib. 1. c. 14. n. 27.* Diana *tom. 9. tr. 7. resol. 107. n. 3. ex par. 12. tr. 2. res. 14. n. 3.*

Sed

6 Sed Azorius *par.1.lib.8.c.16.qu.4.* Sayrus *tom.1.lib.3.c.5.nu.14.* Graffius *par.1.lib.4.c.18.n.45.* opinantur dictam doctrinam veram esse, quando audiēs non est causa illius lectionis. Qui enim nec legi curauit, nec consuluit, neque ex sua auditione alter ad legendum inducitur, excommunicationem non incurrit, quia nullatenus legere dicitur. Secus verò ille audiens, qui est legendi causa, iste in excommunicationem incidit: quia dum talem lectionem præcipit, vel consulit, vel suadet, moraliter legere dicitur; nam quamuis per se ipsum non legat, legit tamen per famulū, vel alium, cuius ministerio in ipsa lectione vtitur.

7 Sed hoc non obstante Vgolinus *loc. cit.* Sanchez *ibid.nu.48.* Portellus *verb. Libri,n.11.* Bordonus *tom.1.c.14. n.74.* & alij ex supradictis Doctoribus docent, neque huiusmodi audientem, qui legendi dictum librum est causa, excōmunicationem contrahit. Quia excommunicatio cum sit pœna, non debet extendi de casu ad casum, & de legente ad audientem, cùm iste tantum impropriè, & metaphoricè dicatur legere. Et sicut censura lata, contra aliquid facientem, non compræhendit, mandātes, & cōsulentes, nisi specialiter exprimantur, quamuis hi impropriè, & per alium dicantur facere. Vt docent Caietanus *in summ. verb. Excommunicatio, vers. Et personas,* Armilla *verb. Eodē n.2.* Tabiena *uerbo Excommunicatio 5. c.49.n.ult.* Nauarrus *c.27. n.51.* Suarez *tom.5.in 3.par.disp.25.sect.2.n.14.* Metina *lib.1.summ.c.11. §.2.* Ledesma *2.p. q.26.n.2.* Ità excommunicatio lata cōtra legentes non comprændit audiētes, qui mandant, vel suadent, ac consulunt, vt alter prohibitos libros legat, vt ipsi audiant, quamuis impropriè per alium legere dicantur.

Incurrit ne hanc excommunicationē, qui oculis tantum legit, nec verbis aliquid exprimit?

8 Resp. Affirmatiuè: quia lectio non consistit in prolatione verborum. Nàm verè, non solum legere, dicitur, qui lingua exprimit ea, quæ legit, sed etiam, qui oculis tantum percurrit, nihil exprimendo. Ità docent Sanchez *lib.2.in Decal.c.10.n.41.* Graffius *par.1. dec.lib. 4.c.18.n.45.* Bonacina *tom.1. de excommun.disp.2.q.5.pun.4.nu.12.* Farinacius *de heresi,q.180.n.5.* & alij.

Afficiuntur ne eadem excommunicatione legentes hos libros absq; dolo, & praua intentione: sed ex curiositate, ut sciant, quæ ab hæreticis, uel sortilegis traduntur?

9 Resp. Affirmatiuè: quia Bulla Cœnæ in detestationem horum librorum intendit penitus prohibere eorum lectionē: & ideò etiam si quis eos legat ex simplici curiositate, excōmunicatione afficitur: vt docent Vgolinus *de censuris, par.2.in Glossa Ac eorūdem libros, n.3.* Sanchez *loc.cit. nu. 40.* Farinacius *de heresi, disp.180. num.47.* & alij.

Legens, vel retinens vetitos libros absque licentia, ad confutandum eorū errores, & absque periculo peruersionis, excusatur ne ab excommunicatione?

10 Resp. Quod aliqui Doctores opinati sunt, legentem, vel retinētem hos libros absque periculo peruersionis, & ad eos confutandos, non incidere in excommunicationem: tum quia iste non est suspectus de heresi; nō enim illam fauet, sed potius destruit: dum eam cōfutat: tum etiam, quia cessante legis fine in aliquo particulari, cessat in illo particulari legis obligatio. At finis legis prohibentis lectionem, ac retentionem librorum prohibitorū, est, vt caueatur periculum peruersionis. Ergo illos legens, vel retineas absque hoc periculo, & absque licentia, non incurrit excommunicationem: ità sustinent

stinent Decianus *in tract. crimin.lib. 5. c.35.n. 21.vers.Limita primò nisi confutandi gratia,& c.46.nu.26. & 27.* Mascardus *de probat.lib.2.conclus.862. nu. 14.*Caramuel *in Theolog. fundam. fundam.17.q.2.n.434.*

11 Sed hæc sententia non est sequenda, sed potius affirmandum absque licentia legentem,aut retinentem vetitos libros sub pœna excommunicationis: in ipsam excommunicationem, & in hæresis suspicionem incidere, quocunque fine illos legat, vel retineat, etiam vt illorum errores confutet, & non adsit peruersionis periculum.Ità docent Pegna *par.2.comment.3. vers.Tametsi verò,* Vgolinus *de censuris, in Glossa Aut pertinentes, vers. Quartò excommunicatio,*Toletus *lib.1.summ.c.19.nu.9.* Sanchez *lib. 2.c.10.n.53.*Farinacius *de hæresi,q.180.n.39.& 42.* Suarez *de fide, disp.20.sect.2.n.21.*Duardus *in 1.Can. Bullæ Cœnæ,q.33.nu.28.* Ricciullus *de iur.person.lib.4.c.25.nu.5.*Diana *tom.5. tr.10.res.144.nu.8.& seq.ex par. 11.tr. 1.misc. 1.res.1.* Ouiedus *de fide,spe, & charit.controu.12.pun.3.num.42.* Castro Palaus *par.1.tr.4.disp.2.pun.10. §.2. n. 9.*Carena *par.2. tit.10.§.5.n.30.* & alij. Ratio est manifesta: quia lex prohibet lectionem, & retentionem horum librorum,absolutè:nec curat, qua intentione fiat, sed sub excommunicationis pœna præcipit omnibus,ne sine speciali Papæ facultate huiusmodi libri retineantur,nec legantur. Et superbum, ac temerarium est, hominem suo iudicio in hac re fidere,& præsumere, ab omni periculo se esse alienum, in materia ex se grauissima,& ingenti periculo exposita.Est enim hæresis pessima, & contagiosissima pestis,quæ facillimè serpit, & maximè timenda est; & qui ad præsens se fingit securus,pericula mortalia aggreditur; quæ fugire Ecclesia hac prohibitione intendit:et ideò præcipit, aliquẽ non posse sub quouis prætextu dictos libros legere,vel retinere, etiam causa confutandi errores.

Quid agendum contra illum in cuius domo reperiuntur simul libri hæresim continentes, & eius scripta, quibus eorum errores confutabat?

12 RESp. Quod erit absoluendus ab excommunicatione, & puniendus, quia sine licentia, & propria auctoritate dictos libros retinuit,ac lexit. Abstinendum verò erit ab omni tortura,& abiuratione; quia constaret illum non esse de hæresi suspectum. Ità Carena *par.2 tit.10.n.29. & 30.*

Linguam latinam penitus ignorans, & legens librum linguæ latinæ, hæresim,vel sortilegia continentem,afficitur ne excommunicatione?

13 RESp.Negatiuè;quia idem est non intelligere,quod legitur,ac non legere, & in hoc casu particulari cessat finis huius legis,& prohibitionis:dum nullum adest periculum peruersionis ob talem lectionem. Ergo hic casus non comprehenditur in ipso Canone. Ità Sanchez *lib.2.in Decal.c.10. nu.51.*

Catholici, qui in Anglia, Germania, Polonia,Gallia, & in similibus locis legunt,vel retinent libros,hæresim, vel hæreticalia sortilegia continentes,aut de Religione tractantes, incidunt ne in prædictam excommunicationem?

14 RESp.Negatiuè:si in ijs Prouincijs, & Regnis dicta Bulla Cœnæ, nec promulgata sit, nec vsu recepta: quia lex non obligat,nisi promulgetur, & vsu recipiatur: vt docent Beccanus *tom.2.par.15.q.2. n.6.* Fagundez *lib.1. in Decal.c.14.n.24.*Carena *par. 2. titul. 10.§.5.n.3.*& alij omnes. Secus verò in illis Prouincijs, & locis prædictis, in quibus Bulla Cœnæ est vsu recepta:ibi enim legentes, vel retinentes libros hæreses continentes; vel de Religione tractantes, incidunt in excommunicationem; etiamsi illis legerint,ad confutandos eorum errores: quia hoc non ex-

excusat, dum abest Romani Pontificis licentia, cui Bulla hoc reseruat. Ità Sãchez *lib. 2.in Decal.c.10.n.42.* Azorius *par.1.lib.8.c.16.q.6.* Fagundez, Carena *locis citatis*, & alij.

Legens, vel retinens librum manuscriptum, hæresim, vel sortilegia continentem, incurrit ne excommunicationem?

15 RESp. Affirmatiuè: quia liber manuscriptus, adhuc liber est, & non minus in illo, quàm in impresso adest eadem ratio periculi; ne quis hæresis labe inficiatur: vt docent Vgolinus *de censuris Papæ reseruatis 2.par.c.1.verb.Ad eorundem libros,nu.1.vers.4.* Sanchez *lib.2.in Decal.c.10.n.28.* Farinacius *de hæresi,q.180. n.30.* & alij. Et in Bulla Pij IV. incip. *Dominici gregis*, ædita 24.Martij 1564.contra legentes, ac retinentes libros ob hæresim, vel ob hæresis suspicionem prohibitos, habetur. *Si quis autem aduersus eas regulas prohibitionemque fecerit; is quidem, qui hæreticorum libros, vel cuiusuis auctoris scripta, propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, habueritue; ipso iure in excommunicationis pœnam incidat; eamque ob causam in eum, tanquam de hæresi suspectum inquiri, & procedi liceat, præter alias pœnas super hoc ab Apostolica Sede, sacrisque Canonibus constitutas.* Et Sixtus V.in Constitut.incipiente: *Cœli, & terræ Creator*, ędita ann.1585.decreuit: *Prohibentes omnes, & singulos libros, opera, & tractatus huiusmodi iudiciariæ Astrologiæ, Geomantiæ, Hydromantiæ, Heromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, Artes magicæ, aut in quibus sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, execrabiles incantationes, ac superstitiones continentur, ac vt supra in memorato Indice interdictos sub censuris, & pœnis in eo contentis à quibuscumque Christi fidelibus legi, aut quomodolibet retineri; sed illos Episcopis, & Ordinarijs locorum, vel Inquisitoribus prædictis, præsentari, & consignari debere. Et nihilominus eadem auctoritate statuimus, & mandamus, vt contra scienter legentes, aut retinentes libros, & scripta huiusmodi, seu in quibus talia continentur: similiter ijdem Inquisitores liberè, & licitè procedant, ac procedere, & pœnis condignis punire, & coercere possint.* Ex quibus Constitutionibus patet etiã scripta, quæ hæresim, vel sortilegia cõtinent esse sub dictis censuris, & pœnis prohibita.

Legens, vel retinens dictos vetitos libros, est ne de hæresi suspectus leuiter an vehementer?

16 RESp. Quod talis legens, vel retinens, sit de hæresi suspectus, patet ex illis verbis supradictæ Bullæ Pij IV. *Legerit habueritue ipso iure in excõmunicationis pœnam incidat; eamque ob causam in eum, tanquam de hæresi suspectum inquiri, & procedi liceat.* An verò hæc suspicio sit leuis an vehemens, considerari oportet qualitas personæ, & librorum. Nàm fieri potest, vt absq; vlla hæresis suspicione libri damnati penès aliquem reperiantur. Si enim illos retinens sit penitus imperitus, qui eos, nec intelligat, nec legere sciat; vel sit vir probatissimus, à quo procul omnis malitia abesse putaretur, & ignorãter illos retinuisset: vel libri prohibiti nihil contra fidem continerent: tunc vel censendus non esset de hæresi suspectus, vel saltem de leui: vt docent Pegna *par.2.comment.3. vers.An autem hæc suspicio*, & alij infrascripti. Secus verò si scienter legerit, ac retinuerit: vel si omnes libros prohibitos passim legeret: vel repræhensus, nec facilè, nec statim admonitus, obediuit, neque illos Episcopo, vel Inquisitori deferre voluit: vel si inquirat vnde illos habere possit, aut curat sibi asportari: vel si non esse presentandos, aut comburendos contendat: vel si ab illis absolutionem despiciat: vel similia contumacis sui animi signa dederit: tunc magnam, ac vehementem hæresis suspicionem contrahit: vt docent Pegna Symanchas *de cathol.*

cathol. institut. tit. 38. *de libris, & scriptis*, *n.* 21. Zanchinus *in tract. de hereticis*, *c.* 7. *n.* 7. Albertinus *in tr. de agnoscẽdis assertionibus*, *q.* 28. *n.* 1. Farinacius *de haeresi*, *q.* 180. *n.* 33. Carena *par.* 2. *titul.* 10. *n.* 23. Bordonus *tom.* 1. *c.* 14. *nu.* 48. & alij.

Retinentes hos libros, & illos non legentes, afficiuntur ne excommunicatione?

17 RESp. Affirmatiuè, dummodò scientes, esse prohibitos sub excommunicationis pœna, illos retineant: etiam si nunquam illos legant. Quia hi omnes verè retinentes sunt; & retentio hæc non exigit libri intelligẽtiam: eò quod Pontificum, & Canonũ prohibitio ordinatur ad eos libros penitus exterminandos. Vndè scienter retinentes, excommunicationem incurrunt, sinè eos retineant in sua, siuè in aliena domo, siuè suo, siuè alterius nomine: quia verba Bullæ sufficienter verificantur, tàm de retinente libros proprios, quàm alienos. Ità docent Vgolinus *de censuris Papæ reseruatis* 2. *par. c.* 1. *verb. Aut retinentes*, *n.* 3. *ver.* 3. Grassius *par.* 1. *decis. lib.* 4. *c.* 18. *n.* 48. Sayrus *tom.* 1. *lib.* 3. *c.* 5. *n.* 16. Sanchez *lib.* 2. *in Decal. c.* 10. *nu.* 52. & 53. Layman *lib.* 2. *tr.* 1. *c.* 14. *nu.* 7. Portellus *verb. Libri*, *nu.* 12. Bonacina, Filliucius, Diana, & alij communiter.

18 Similiter excommunicationem incurrunt retinentes libros, aut scripturas sortilegia hæreticalia continentes, ex Bulla Ioannis XXII. relata in *director. Inquis. par.* 2. *q.* 43. *nu.* 9. Ac etiam retinentes libros *Astrologiæ iudiciariæ*, *Chiromantiæ*, *Necromantiæ*, & *similium magicæ artis*, ex Constitution. Pij IV. & Clementis VIII. ac Sixti V. vt notant Farinacius *de haeresi*, *q.* 180. *n.* 28. Martinus del Rio *lib.* 5. *disquis. magic. sect.* 17. *de libris magicis*, Azorius *par.* 1. *lib.* 9. *c.* 26. *q.* 5. & alij.

19 Item retinentes supradictos libros ex curiositate, vel ad ornatum Bibliothecæ, vel causa illos permutandi cum libris catholicis, vel confutandi eorum errores; immò etiam aromatarij scienter retinentes hos libros, vt aromata vendenda obuoluant: & Bibliopola, qui libros prohibitos retinet ad eos compaginandos. Hi omnes excommunicationem incurrunt; quia sunt verè retinentes, & violatores prohibitionis. Ità docent Vgolinus *vbi supra*, *num.* 3. *vers.* 6. Sanchez *lib.* 2. *c.* 10. *nu.* 53. Bonacina *tom.* 1. *disp.* 2. *de excommunic. qu.* 5. *pun.* 4. *n.* 15. Duardus *lib.* 2. *in Bull. Cœn. can.* 1. *q.* 51. *nu.* 17. Castro Palaus *par.* 1. *tr.* 4. *disp.* 2. *pun.* 10. §. 2. *n.* 7. & alij.

20 Non desunt tamen Doctores asserẽtes, quod venditores, qui retinent hos libros, vt eorum chartis vtantur ad inuoluendum ea, quæ vendunt, etiamsi scienter eos retineant, non incurrant excommunicationem; quia finis cur est prohibita talis retentio est, vt hi libri destruantur. Sed aromatarij, & cæteri huiusmodi retinent hos libros ad destructionem. Ergo non contrariantur, sed potius cooperantur fini prohibitionis. Confirmatur, quia isti non retinent hos libros, vt prohibitos, sed vt massa quędam chartarũ, apta, ad quid inuoluendum, non autem quatenus sunt expressiui doctrinam scribentium. Ergò de his non verificatur, quod sint retinẽtes libros prohibitos, sed solum massã chartarum, aptam ad inuoluendum. Ità docet Thomas del Bene *tom.* 1. *de officio Inquis. dub.* 40. *petit.* 6.

21 Item deferentes hos libros ex Germania, vel Gallia, vel ex alijs hæreticorum Prouincijs in terras fidelium: præter excommunicationem, bonorum etiam confiscationem patientur, & alias pœnas Inquisitorum arbitrio: quia fautores hæreticorum proculdubio censeri debent: vt affirmant Pegna *par.* 2. *cõment.* 17. *vers. Idem iudicio*, Farinacius *dicta q.* 180. *n.* 15. Azorius *par.* 1. *lib.* 8. *c.* 17. *q. vlt.* Notandum verò est, quod si catholicus existens in terris hæreticorum, emat aliquem ex his libris prohibitis, vt illum transmittat ad eum, qui licentiam habet legendi, ac retinendi talem librum, non incurrit excommuni-

nicationem, nec peccat, quia cui conceditur licentia legendi, & retinendi illũ, conceditur etiam medium necessarium ad illum obtinendnm, argum. *l.1.§.fin. ff.de eo cui mandat.est iurisd. l.Artibus, ff.de legatis 3. l.2. ff.de iurisdict.omn.& cap.Prætereà, de offic.deleg.*

Ad incurrendam dictam excommunicationem, sufficit ne lectio, vel retentio, vel asportatio vnius tantum libri, vel eius partis?

22 RESP. Affirmatiuè, nec aliter, quã si plures hos libros legisset, vel retinuisset, vel asportasset, & tàm si liber sit magnus, quàm si paruus: quia magis, & minus non differunt specie. Et quamuis Bulla Cœnæ plurali numero vtatur; hoc tamen facit, habito respectu ad plures legentes, vel retinẽtes: quos necesse est, plures legisse, vel retinuisse libros: non autem quoad librorum numerum; vt notant Vgolinus *in tr.de censuris, lib. 2. in Glossa At eorundem libros, nu.1. vers. Quintò in excommunicationem incidunt*, Farinacius *q.180.n.29.* Nec ab excommunicatione excusatur retinens partem huius libri: quia iste dicitur etiam retinere librum prohibitum, quomodo dicitur legere librum, qui partem illius legit: ità Sanchez *lib.2.in Decal.c.10.nu.54.* Vgolinus *eod.verb.Ac retinentes; nu.3. vers.6.* Pelizzarius *tom. 1.tr.6.c.5.num. 14.* Qui *n.19.* etiam affirmant legentem præfationem, epistolam ad Lectorem, & Indicem libri prohibiti non effugere excommunicationem: quia verè sunt partes libri, & consequenter prohibito libro, ipsæ quoque partes sunt prohibitæ, idque siuè illæ sint simùl compaginatæ, siuè seiunctæ. Et idem dicendum de manuscriptis; quia æquale periculũ peruersionis in istis continetur. Vndè retinentes litteras, seu epistolas, aut alias cartulas hæreticalia sortilegia cõtinentes, eadem excommunicatione afficiuntur; vt notant etiam Farinacius *n. 31.* Bordonus *n.61.& 62.*

Paruitas materiæ excusat ne legentes, vel retinentes hos libros ab excommunicatione?

23 RESP. Affirmatiuè; quamuis Vgolinus in exposit. præsentis Canonis sustineat, legentem minimam partem horum librorum, pœnam excommunicationis incurrere. Nihilominus contrarium docent communiter cæteri Doctores, Sanchez *lib.2.in Decal.c.10.n.31.* Duardus *in Bulla Cœnæ, lib.2.q.46.* Sanctarellus *tract. de hæresi, c.13.dub.vnic.n.1.* Bonacina *tom.1. de excommun.disp.2.q.5.pun.4.nu.13.* Carena *par.2.tit.10.n.10.vers.Contrarium est verius, & communius*, Diana *tom.5. tr.10.res.140.ex par.5.tr.5.res.43.* Suarez *de fide, disp.20.sect.2.nu.12.* Fagundez *lib.1.in Decal.c.14.nu.33.* Grassius *lib.4.decis.c.18.* Bordonus *tom. 1.c. 14. n.71.* & alij, qui omnes docent paruitatem materiæ, tàm lectionis, quàm retentionis libri prohibiti excusare ab excommunicationis pœna. Quia cùm in alijs rebus paruitas materiæ à mortali excusat, non est cur in hac quoque non excuset: & consequenter excusat etiam ab excommunicatione.

24 Quænam autem dicenda sit hæc paruitas materiæ, non omnes conueniunt. Reginaldus, & Grassius relati à Bonacina *tom.1. de excommunic. disp.2.qu.5. pun.4.n.13.* sustinent legentem tres, vel quatuor lineas excusari à dicta pœna; Sayrus *lib.3.de excommun.c.1.n.12.* legentem decem lineas. Sed Sanchez *lib. 2.in Decal.c.10.n.31.* Duardus *in Bull. Cœna, lib.2.q.46.n.4.* Portellus *verb.Libri, n.7.* Bordonus *loc.cit.* & alij, quos ipsi citant, docent, excusari legentem vnã paginam, etiã maioris voluminis: quia ob tam modicam lectionem non est inferenda, tàm grauis culpa, nec tàm grauis pœna, qualis est excommunicatio. Verum Carena *par.2.tit.10.§.1.nu.10.* optimè notat. In hac paruitate materiæ dijudicanda, semper antè oculos haberi debet periculum, cui legens se exposuit. Nàm si periculum sit notabile, sine dubio incurritur excommunicatio,

catio, etiam in lectione paucarum linearum.

25 Similiter excusantur ratione paruitatis materiæ retinentes dictos libros, ad breue tempus: quia sicut in alijs rebus, prohibitis retineri, excusat parua temporis mora; ità etiam in retinentibus dictis libris. Vndè Sanchez *loc. cit. n.* 55. existimat, quod excusatur ab excommunicatione, retinens librum prohibitum per vnam, vel alteram diem; etiamsi habeat commodam occasionē, illum præsentandi Inquisitoribus: quia vna, vel altera dies est modica dilatio: & ideò non censetur sufficiens, ad cōtrahendam tàm grauem pœnam. Sicuti accidit in restitutione rei alienæ, quę iure naturali obligat: & ità etiam docent Duardus *in Bulla Cænæ, lib. 2. can. 1. qu.* 52. Reginaldus *in praxi, tom. 1. lib. 9. c. 14. nu.* 256. Castro Palaus *par. 2. tr. 4. disp. 2. pun.* 10. §. 2. *n.* 11. Gordonus *in summa, tom. 2. lib. 2. q.* 13. *c.* 8. §. 3. *nu.* 81. Diana *tom. 5. tr.* 10. *res.* 140. *n.* 2. *ex par. 5. tr. 5. res.* 43. Si verò aliquis habeat intentionem tradendi Inquisitori librum, sed non habeat commoditatem præsētaneam, non incurrit dictam censuram: quia non dicitur verè retinere contra Ecclesiæ prohibitionem, qui opportunum tradendi tempus, expectat. Sicut nec dicitur rem alienam inuito Domino retinere, expectans restituendi commodè occasionem. Ità supradicti Doctores.

Damnato libri auctore tanquam hæretico, censetur ne damnatus eius liber, ita ut in excommunicationem incidat illum legens, vel retinens?

26 Resp. Affirmatiuè. Tum quia plus nocent libri hæreticorū, quàm auctores ipsi: cùm multo facilius ad plures eorum libri perueniant, quā ab eis illotum doctrina voce audiatur. Tum etiam, quia manifestum est, arbore damnata ob pestilentes fructus, ipsi etiā fructus interdicti intelliguntur, ne illorum veneno alij inficiantur. Quod seruandum est, etiamsi in hæretici damnatione de eius libris nominatim nihil caueatur, & multa vtilia contineant: quia periculum est, non leue, ne inter vtilia hæreses latitent. Sicut ait D. Gregorius *lib. 5. moral. c.* 10. *Habent quippè hoc hæretici proprium, vt malis bona permisceant, quatenus facilè sensui audientes, illudant*. Et ideò indistinctè hæreticorum libri sunt damnati, & prohibiti sub excommunicationis pœna in Constitut. Iulij III. incip. *Cum meditatio cordis*, &. Pij IV. incip. *Dominici gregis*, & in Bulla Cœnæ. Et ità notant Doctores *in c. Damnamus, de summa Trinit. & in cap. Fraternitatis, de hæreticis*, & Pegna cum alijs *in par. 2. direct. comment. 3. vers. Primum damnato, & sequ.*

Si auctor libri, hæresim continentis, nō sit damnatus, illum legens, vel retinens, incurrit ne excommunicationem?

27 Resp. Affirmatiuè: quia in Bulla non solum fit mentio de libris hæreticorum, qui damnati sunt, tanquā hęretici, sed de alijs, quibuscunque hæresim continentibus, vel de Religione tractantibus. Nec condemnatio constituit hominem hæreticum; sed talem illum declarat eius doctrina: et ideò antè condemnationem erat verè hæreticus. Et idcircò vt in excommunicationem legens, vel retinens incidat, sufficit, vt liber hæresim contineat: etiamsi auctor non sit, vt hæreticus, damnatus. Ità Sanchez *lib. 2. in Decal. c.* 10. *nu.* 24. Carena *par. 2. tit.* 10. *n.* 4. Bordonus *to. 1. c. 14. n.* 59.

Legens, vel retinens librum catholici, in quo sint ad verbum inserti errores alicuius hæretici, afficitur ne dicta excommunicatione, si illum legat, ad agnoscendos illos errores?

28 Resp. Negatiuè: quia hic liber nō est hæretici, sed catholici. Et quamuis aliquis illum legat, eo tantùm animo,

animo,vt ſciat hæreticorum falſa dogmata, & argumenta, non contrahit tamen excommunicationem: quia hæc pœna non propter ſolum affectum, & ſtudium illa ſciendi,contrahitur,ſed ob factum legendi,vel retinendi libros hereticorum. At ſupradictus liber talis minimè cenſetur. Ergo, &c. Ità docent Azorius *par.1.lib.8.c.16.q.2.* Nauarrus *c.27.nu.56.* Suarez *tom.5.in 3.par.diſp.21.ſect.2.n.10.* Vgolinus *de caſibus Papæ reſeruatis 2.par.c.1. verb. Ac eorundem libros*, §.1.*n.1.verſ.3.* Sayrus *tom.1.lib.3.c.5.n.13.* Et idem dicendum ſi in libro auctoris catholici ſint aliquæ hæreſes, quas ipſe ob ignorantiam dixit: quia adhuc non eſt liber hæretici: vt aiunt Vgolinus *loc. cit.* & Graſſius *1.p. deciſ.lib.4.c.18.n.40.& 43.* Sanchez *vbi ſup. nu.* 24. Et ſimiliter,neque incurrit excommunicationem, tenẽs, vel imprimens libros Catholici, in quibus ſunt annotationes, & ſcholia hæreticorum, etiãſi illa legat:quia hic liber verè non eſt hæretici,ſed catholici, vt aiunt Nauarrus, Graſſius, Suarez, Sanchez *locis citatis*.

Legens, vel retinens, aut imprimens, ac etiam defendens librum hæretici, nec hæreſim continentem, nec de Religione tractantem, incurrit ne excommunicationem?

29 RESp. Negatiuè:quia vna ex conditionibus requiſitis, ad incurrendam excommunicationem in Bulla Cœnæ eſt: vt liber, vel hæreſim contineat, vel de Religione tractet. Dum ergo liber neutrum continet, neque illum legens, retinens, imprimens,ac defendens excommunicationem contrahit. Ità Vgolinus *vbi ſupra, c. 1. verb. Vel de Religione*, Sanchez *ibid.n.33.* Farinacius *de hæreſi,qu.180.nu.22.* Filliucius *tom.2.tr.22.c.7.nu.204.* Souſa *in expoſit.Bullæ Cœnæ, diſp.3. c.2. concluſ.2.* Carena *par.2.tit.10.§.1.nu.7.* Duardus *in c.1.dictæ Bullæ,q.39.& 40.* Suarez *to.5.in 3.par.diſp.21.ſect.2.n.10.*

30 Si verò vnam tantum hæreſim liber contineat,totus eſt prohibitus: nec illo etiam deleto errore, licebit librum legere,vel retinere: quia abſolutè prohibitus eſt. Bulla enim dicit: *Libros hæreſim continentes*: quod verificatur ſi vnam ſolum hæreſim contineat. Nàm ſicut qui in vno deliquit factus eſt omnium reus: ità liber ob vnam hæreſim factus eſt totus prohibitus. Ideò ſi quis legat illius partem non continentem hæreſim excommunicationem incurrit; quia legit librum hæretici hæreſim cõtinentem,quod ſolum Bulla petit. Ità docent Vgolinus,Suarez,Sanchez,*locis citatis*,& alij.

31 Libri autem de Religione tractantes,dicuntur omnes illi,qui ad fidei expoſitionem pertinẽt,qui diuinam Scripturam, vel aliquam eius partem exponunt, & qui tractant de Theologia Scolaſtica,vel Morali, vel de lege Canonica,vel de ſtatu Eccleſiæ, vel de vitis Sanctorum,& de his ſimilibus. Omnes iſtos libros, ab hæreticis compoſitos,legentes,vel retinentes, vel imprimentes, aut defendentes excommunicationem contrahunt; etiamſi ipſi libri hæreſim non contineant: quia ſunt de Religione tractantes; et Bulla alternatiuè excommunicat legentes,&c.libros hæreticorum hæreſim continentes, vel de Religione tractantes; vt notant dicti Doctores,& Farinacius *n.* 32.

32 Libri verò de humanis litteris, de Philoſophia,de Medicina, de Lege Ciuili, de prophanis hiſtorijs, & ſimiles, niſi in eis aliqua hæreſis inferatur, non ſunt prohibiti, licet eorũ auctores ſint hæretici. Quia dum nec hæreſim continent,nec de Religione tractant, non comprehẽduntur in prohibitione Bullæ. Ità etiam dicti Doctores Suarez *loc.cit.* Sanchez *n.21.* Vgolinus *ibid.* Farinacius *n.22.*& alij communiter.

Qui legit, retinet, imprimit,aut defendit libros infidelium, errores contra fidem continentes, incidit ne in dictam excommunicationem?

Reſp.

33 RESp. Negatiuè, quia Bulla loquitur de libris hæreticorum: Infideles autem non sunt hæretici Ecclesiæ subiecti, in quorum detestationē, & punitionem hæc prohibitio habetur; quod verum est etiamsi fuerint cathecumeni, & à fide recessérint. Ità docent Vgolinus *de casibus Papæ reseruatis* 2. *par.c.*1.*verb.Ac eorundem libros*, §.1.*n.*3. Sanchez *lib.*2.*in Decal.nu.*22. Suarez *de fide, disp.*20.*sect.*2.*nu.*11. Farinacius *q.*180.*nu.*10. Castro Palaus *par.*1.*tr.*4.*disp.*2.*pun.*10.§.1.*n.*1. Carena *par.*2.*tit.*10.§.1.*n.*3. Similiter excommunicationem non incurrit legens libros Græcorum, Armenorum, & alios similes continentes eorum ritus. Quia hi ritus nō sunt ab Ecclesia, tanquam hæretici habiti. Ità Azorius *par.*1.*lib.*8.*c.*16. *qu.*8. Sanchez *n.*27. Sed contrarium docent Sousa *in aphoris.inquis.lib.*1.*c.*21. *n.*20. Carena *loc.cit. nu.*5.*in fine*, quia hodiè Græci, & Armeni, vt plurimum sunt hæretici, negant enim processionem Spiritus Sancti à Filio, & Purgatorium. Et idem dicendum de Scismaticis, qui etiam habentur, vt hæretici, cùm verè baptizati sint. Ità Suarez *vbi sup.* Sãctarellus *de hæresi,c.*13.*nu.*17. Carena *num.*4.

Libri, qui non sunt prohibiti ob hæresim, aut ob Religionis tractatum, sed ob aliam causam; quia e.g. continent turpia, & sunt contra bonos mores; sub qua pœna prohibētur?

34 RESp. Sub pœna peccati mortalis, & alijs pœnis arbitrio Episcoporum, non autem sub dicta pœna excommunicationis. Ità expressè colligitur ex Indice librorum prohibitorum, & ex Bulla Pij IV. incip. *Dominici gregis*, ædita 24. Martij 1564. vbi habetur: *Qui hæreticorum libros, vel cuiusuis auctoris scripta, propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata, & prohibita legerit, habueritue, ipso iure in excommunicationis pœnam incidat. Qui autem libros alia de causa prohibitos legerit, habueritue, præter peccati mortalis reatum Episcoporum arbitrio seuerè se nouerit puniendum.*

Legens, vel retinens libros, ob obscenitates prohibitos, possunt ne ab Inquisitoribus puniri?

35 RESp. Affirmatiuè. Nàm quãuis in dicta Bulla Pij IV. dicitur: *Episcoporum arbitrio seuerè se nouerit puniendum*. Tamen Suprema Sanctæ Inquisitionis Cōgregatio decreuit sub die 6. Februarij 1627. vt testatur Carena *par.*2.*tit.*10.§.2.*nu.*19. Inquisitores esse Iudices, etiam contra retinentes libros prohibitos ob res lasciuas, & contra bonos mores. Et ità etiam docent Sousa *in aphoris.inquis.lib.*1.*c.*21. *n.*36. & 45. Turrianus *in select.disput. par.*1. *in censura propositionum, cent.*4.*dub.*17. & alij.

Habens libros prohibitos, effugiet ne excommunicationem, si illos tradat alicui, facultatem habenti eos retinendi, vsque dum legendi licentiam obtineat?

36 RESp. Quod sicut suprà dictum est, retinens, siuè retineat apud se, siuè apud alios, libros vetitos, semper est illorum librorum verè retentor, & consequenter in casu prædicto, qui tradit talem librum, facultatem habēti retinendi, ad illum custodiendum, donec ipse licentiam legendi obtineat, non excusatur ab excommunicatione. Ità communiter Doctores Vgolinus *de censuris Papæ reseru.par.*2.*verb.Aut retinentes,n.*3. Duardus *in Bulla Cœn. lib.*2.*canon.*1.*q.*51.*n.*8.*& seq.* Graffius *par.*1.*decis.lib.*4.*c.*18.*n.*48. Sayrus *lib.*3. *de censur.c.*5. *n.*16. Fagundez *in* 1.*præcept. Decal.lib.*1.*c.*14.*nu.*31. Sanchez *lib.*2.*in Decal.c.*10. *n.*52. Sousa *in Bulla Cœnæ, disp.* 14.*n.*2. Bonacina *disp.*1.*de censuris in partic.q.*2.*pun.*4.*n.*15.

37 Alij verò docent, probabile esse, retinentem apud alios huiusmodi libros, non

non incurrere excommunicationem. Quia aliud est retinere realiter,& aliud ciuiliter possidere. Nàm retinere importat factum; possidere ciuiliter,refertur ad ius,non ad factum: *l.Possessio*, §. 1. *ff.de acquir. possess. & l.Stipulatio*, §. *Hæc quoque*,*ff.de verb.oblig*. Bulla autẽ cùm loquatur de retinentibus, videtur loqui de retinentibus corporaliter, & de facto. Ergo eius prohibitio non debet, extendi, ad retinenetes vltra factũ, seu vltra corporalem possessionem; & consequenter non comprehendit possidentem ciuiliter apud alios. Ità sustinent Naldus *in summa*, *verb.Liber*,*n*.5. Thomas del Bene *tom.1.de offic. inquis. dub*.40.*petit*.5.*n*.6.Secundum ergo hãc doctrinam,si retinens aliquem ex his libris,illum tradit custodiendum,habenti licẽtiam eum retinendi; si prius apud se non retinuerit per notabile tempus, non incurrit excommunicationem. Ità dictus Thomas del Bene. Excusatur etiam à dicta excommunicatione seruus, qui retinet librum vetitum iussu Domini, habentis licentiam illum legendi, vt affirmant Doctores, quos citat,& sequitur Ouiedus 2.2.*controuers*. 12. *n*.22. Et similiter est dicendum de ligatore,qui retinet librum, vt illum liget Domino, habenti licentiam legendi. Quia talis retentio consideratur in ordine ad illum cuius est liber. Et cui conceditur hæc licentia, legendi,& retinendi librum,conceduntur etiam media necessaria ad illum legendum; arg. *l*.1.§.*finali*, *ff.de eo, cui mandata est iurisdictio*.

Excusatur ne ab excommunicatione, qui cùm primum agnoscit, librum esse prohibitum, illum non tradit Ordinario,nec Inquisitori,sed comburit?

38 RESp. Quod excusatur ab excommunicatione Bullæ Cœnæ; quia ibi non præcipitur, vt liber deferatur ad Ordinarium,vel ad loci Inquisitorẽ, & ne comburatur, sed ne legatur, nec retineatur; vt notant Suarez *de fide*, *disp*.20.*sect*.2.*nu*.23. Sanchez *lib*.2.*in Decal.c*.10. *nu*.56. Portellus *verb.Libri probibiti*,*nu*.13.Farinacius *de bæresi*,*qu*. 180.*n*.41.Thomas del Bene *par*.1.*dub*. 40.*petit*.3. & alij.

39 Sed non excusatur ab excommunicatione lata in Bulla Iulij III. quæ incipit: *Cum meditatio*, ædita anno 1550. & relata à Pegna *in vlt.par. direct*. vbi habetur: *Omnes,& singulos libros, &c.à nobis, & dicta Sede quomodolibet reprobatos penès se eos ex quauis causa, etiam mercaturæ,&c.existentes: Inquisitoribus bæreticæ prauitatis in Ciuitatibus,in quibus libri huiusmodi existunt,consignare debeant realiter,& cum effectu*. Et contra inobedientes imponit pœnam excommunicationis,& alias aduersus hæreticos latas. Et ità docent supradicti Doctores *locis citatis*, & Pegna *par.2. comment.3.vers.Prætereà*,Azorius *par. 1.lib.8.c.16.q.11*. Vgolinus *in primam clausulam Bullæ Cœnæ, verb.Retinentes*, *n*.4. Martinus del Rio *lib.5.disquis.magic.sect*.17. Barbosa *de potest. Episcop.p. 3.alleg.90.nu*.5.Duardus *in Bull.Cœnæ, lib.2.can.1.q*.51.& alij.

40 Idem etiam confirmauit Pius IV. in Bulla,ædita ann.1564. quæ incipit: *Locum pro munere*. Idemque prohibetur *in regul. Indicis librorum probibitorum*, auctoritate Tridentini, æditi, & à Pio IV.confirmati,& iussu Clementis VIII. renouati. Finis autem huius mandati est, vt auctor libri agnoscatur, & errores, qui in eo sunt melius emendentur; & Inquisitores, cũ ad eos liber deferatur,interrogare possint deferentem,vnde habuerit, à quo acceperit,& similia; vt tradunt Pegna *loc. cit*. Bonacina *to. 1.de censuris, disp.2.q.5.pun.4.in fine*, Sanchez, Azorius, Martinus del Rio, Farinacius,Barbosa *vbi sup*. Suarez *de fide*,*disp.20.sect.2.n*.23.& alij. Notant etiam dicti Doctores hanc excommunicationem non esse reseruatam.

41 Sed his non obstantibus Sanchez *dicto c.10.n*.56. Existimat comburentẽ propria auctoritate non incurrere hanc censuram; quia verè librum non retinet.

net. Filliucius *tom.2.tr.22.c.7. nu.208.* similiter ait. Ad Inquisitorem deferendos esse ex Bulla Iulij III. Quamuis si quis propria auctoritate combureret, vel donaret habenti facultatem eos retinendi, non incurreret excommunicationem. Fagundez *in Decal. lib.1. c.14. n.3.* ait: video tamen multos Doctores dicentes absolutè, libros, vel Inquisitoribus, vel igni tradendos, vt habet Repertorium Inquis. *verb.Libri.* Idem habet Zanchinus *de hæreticis,c.7.* Campegius *in Scolio Repertorij loc. cit.* Ioannes Andreas *in c.2.de hæreticis,* & Geminianus, Albertinus *tract.de agnosc. qu.28. n.14.* Decianus *tr.crimin.lib.5. c.18.nu.25.& c.35.n.21.& c.54.num.28.* & alij, quos ipse Fagundez citat. Et idem satis probabile censent Diana *tom.5. tr.10.res.139.ex par.1.tr.11.res.37.* Thomas del Bene *to.1. de officio inquis. dub.40.petit.9.n.5.* Quia censuræ propositæ in Bulla Iulij III. sunt contra habentem huiusmodi libros, nisi infra 60. dies Inquisitoribus eos consignando, dimittat. Vnde censuræ non afficiunt actionem comburendi, sed librorum retentionem. Ideò si comburantur, censuræ non habent locum. Vndè cum dictis Doctoribus dicendum videtur. Tutius esse, libros de hæresi suspectos deferendos esse Inquisitoribus: sed qui eos combureret, non incurreret pœnam excommunicationis.

Habens librum prohibitum, potest ne, tuta conscientia, aliquas paginas ab eo auferre, antequam ad Inquisitorem illum deferat, ne ipsi liber ille vsui esse possit?

42 RESp. Negatiuè: quia finis, ob quem præcipitur talis librorũ delatio est, vt Inquisitor examinet, quæcunque in eis scripta, reperiuntur, contra fidem, & bonos mores. Hoc autem fieri non posset, si aliquæ paginæ ab eis auferrentur. Ergo tuta conscientia auferri non possunt. Confirmatur, quia quod est dispositum de toto, dispositum censetur de partibus. Ergo dum totus liber est Inquisitori deferendus, nulla eius pars auferri potest. Ità docet Pellizzarius *tom.1.tr.6.c.5.n.30.*

Qui antequam liber prohibeatur illũ compendiauit; post eius prohibitionem, potest ne compendium illud, manuscriptum legere, vel retinere?

43 RESp. Negatiuè: quia periculum infectionis, ob quod liber prohibitus est, locum habet, tàm in lectione libri, quàm in illius compendio, eãdem doctrinam, continente; ergo in eandem excommunicationem incidit legens libri compendium, ac legens ipsum librum. Confirmatur, quia legẽs Indicem libri prohibiti, incidit in excommunicationem, ac si legeret librũ: quia Index libri complectitur summam eorum, quæ continentur in ipso libro. Sed in hoc omninò conueniunt, Index libri, & libri compendium. Ergo sub eadem excommunicatione vtrumque prohibetur. Nec excusat, compendium esse manuscriptum. Quia liber manuscriptus verè liber est, idem periculum infectionis continens. Ità colligitur ex Vgolino *de censuris Papæ reseruatis, p.2.c.1.verb.Ad eorundem libros, num.1. vers.4.* Sanchez *lib.2.in Decal. c.10.nu.28.29.& 30.* Pellizzario *tom.1. tr.6.c.5.n.31.*

Dum Imprimentes libros heresim cõtinentes, vel de Religione tractantes, innodantur excommunicatione Bullæ Cœnæ. Quinam ergo intelliguntur nomine Imprimentium?

44 RESp. intelligi omnes, qui ad huiusmodi libros imprimendos concurrunt. Nempè qui librum imprimi mandat, Dominus Typographiæ, seu officinæ patronus, cuius auctoritate dictos libros Typis mandantur; qui typos ordinant, & componunt; qui sic cõpositos attingunt atramento, qui torcularia præmunt, chartas madefaciunt,

aut madefactas torculari supponunt: quia hi omnes ad impressionem cõcurrunt, & verè dicuntur imprimentes. Ità docent Vgolinus *vbi sup. verb. Imprimentes, n.1. & 2.§.1.n.1.* Sanchez *n.*57. Sayrus *tom. 1.lib.3. c.5. nu.*17. Graffius *lib.4.decis.par.1.c.*18.*n.*50. Sanctarellus *de hæresi, c.*13.*dub.vnic.n.*18.

45 An verò comprehendantur facientes impressionis expensas: affirmat Sayrus, quia ad impressionem cooperantur. Negant Suarez *de fide, disp.* 20. *sect.*2. *n.*24. & Sanchez *loc.cit.* quia hi non dicuntur imprimere, nec proximè ad impressionem in officina concurrunt. Et Bulla solum loquitur de imprimentibus, non de cooperantibus, ad imprimendum: & pœnæ sunt intra vocabull significationem continendæ, & non vltra extendendæ. Correctores incurrũt excommunicationem, non quia corrigunt, quia vt tales non sunt impressores; sunt enim eius rei, quæ impressa est inspectores, vt aiunt Suarez, & Sãchez; sed quia dum corrigunt, notabilem libri partem legunt, & toties hanc excommunicationem incurrunt, quoties partem dicti libri legunt.

46 His impressoribus vendentes characteres æneos, & papyrum, atramentum, & reliqua ad impressionem necessaria, hac excommunicatione non innodantur: quia nec imprimere dicuntur, nec ad impressionem dicti libri, tãquam socij, proximè concurrunt: sed possunt illa innodari, si ministeria illa exhibeant, vt hæresi faueant: quia tunc in illam incidunt, non tanquam impressores, sed tanquam hæresim fautores. Ità Vgolinus, Sanchez *ibid.* & alij.

Innodantur etiam excommunicatione defendentes hos libros ex Bulla Cœnę. Quinam ergo sub hoc nomine comprehenduntur?

47 RESp. Comprehendi scienter defendentes, siuè publicè, siuè occultè huiusmodi libros, quauis causa, & quouis colore, siuè verbis illos defendant, asserentes eos esse bonos, & Reipublicæ vtiles, & non esse comburendos, neque Inquisitoribus tradendos: siuè scriptis componendo apologias in defensionem illorum; quamuis occultè, & in domo sua id solum faciant, nec scripturã vnquam in publicum prodeãt, sed eam apud se retineãt. Quia Bulla Cœnæ publicè, vel occultè defendentes excommunicat; vt notant supradicti Doctores. Comprehenduntur etiam, qui disputationis gratia solũ hos libros defenderent: quia Bulla ait: *Quouis quæsito colore, & ingenio.* Ità docent Viualdus *in Candelabro Sacram. 2.par. in Bulla Cęna excomm. 1. nu.* 11. Vgolinus, & Sanchez *n.*58. Trullẽchus *lib.* 1.*in Decal.c.*3.*dub.*9. *n.*28. Leander *de censur.tr.*3.*disp.*1.*qu.*92. & alij communiter. Secus autem si defensio disputationis non tendat, ad confirmandum errores, sed ad inquirendam catholicam veritatem, & ad ostendendam falsitatem hæresis, & infirmitatem argumentorum, quibus mouentur hæretici, ad eorum errores tuendos: quia hæc disputatio non est hæresis, vel hæretici defensio, quæ prohibetur.

Circa licentias legendi libros prohibitos, quidnam statuerunt Gregorius XV. & Vrbanus VIII?

48 RESp. Quod idem, quod statuerat Gregorius XV. in sua Constitut. ædita anno 1623. quæ incipit: *Apostolatus officium*: statuit etiam Vrbanus VIII. in sua Constit. ædita 2. Aprilis an. 1631. similiter incipiente: *Apostolatus officium*, his verbis: *Motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione nostri, de qua Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes, & singulas licentias legendi, & habendi libros quoscunque ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, seu per Constitutiones Apostolicas, etiam ratione Astrologiæ iudiciariæ, vel alias quomodolibet prohibitos, quibuscunque personis Laicis, & Ecclesiasticis, tàm secularibus, quàm regularibus cuiuscunque Ordinis, Societatis, & Instituti existentibus, ac quacunque dignitate, etiam Ecle-*

eclesiastica fulgentibus, cuiuscunque status, gradus, cõditionis, qualitatis, & praeminentiae, etiam speciali nota, & mentione dignis, ac per litteras Apostolicas ad tempus, seu ad vitam, & aliter quomodocunque à praedecessoribus Romanis Pontificibus, seu à quibuscunque alijs ab ipso, vel ab eis facultatem, & auctoritatẽ habentibus: non tamen à nobismetipsis per litteras Apostolicas, etiam in forma Breuis, seu Chyrographum, manu nostra signatum, concessas; earum tenores praesentibus pro expressis; & insertis habentes; hac nostra perpetuò valitura Constitutione, reuocamus, cassamus, & annullamus, ac pro reuocatis, cassis, & annullatis haberi, nullique suffragari. Quinimmò libros, per licentias huiusmodi permissos, legentes, aut habentes, poenas in Sacris Canonibus, Constitutionibus Apostolicis, & Indice librorum prohibitorum continentes, incurrere, volumus, & declaramus. (& post alia subdit) Neque de caetero similes licentiae, nisi à Congregatione S.Officij, dum singulis hebdomadis coram Nobis habetur, vel ab alijs, per Nos etiã in eadem Congregatione specialiter deputandis, concedantur.

49 Ex quibus verbis patet, esse reuocatas omnes licentias, legendi libros prohibitos, à quibuscunque, & quomodocunque concessas, praeter licentias ab ipso Vrbano VIII. per Breue, vel per Chirographum, propria manu signatũ, concessas. Ratio autem quare huiusmodi licentias reuocauit, fuit ab ipso Summo Põtifice ibidem expressa: quia nimis excessiua erat dictos libros haereticorum legendi copia; quod erat magnum inconueniens.

Generales Regularium possunt ne suis subditis legendi libros huiusmodi prohibitos licentiam concedere?

50 REsp. Quod quamuis olim propter concessionem factam à Sixto IV. & à Pio IV. & Gregorio XIII. vt referunt Rodriqnez *tom.2.q.82. art.3.*& Peregrinus *in compend. priuil.titul. Libri prohibiti*; poterant Praelati Religiosorum, suis subditis, licentiam legẽdi libros prohibitos, concedere. Hodiè tamen minimè possunt. Quia quoad libros haereticorum, haeresim continentes, vel de Religione tractantes, huiusmodi facultates, & priuilegia reuocantur per Bullam Coenae Domini, quae singulis annis legi solet. Quoad alios vero libros prohibitos, videntur reuocatae dictae facultates, ex dictis Bullis Gregorij XV. & Vrbani VIII. Vbi reuocantur omnes licentię legendi, & retinendi libros prohibitos, quomodolibet concessae, quibuscunque personis, tàm saecularibus, quàm Ecclesiasticis cuiuscunque gradus, status, cõditionis, qualitatis, & praeminentiae, etiam speciali nota, & mentione dignis. Ità docent etiam Lezana *tom.1.c.18.n.96.& tom.2. verb. Libri, nu.30.* Portellus *in dub. regular. verb. Librorum prohibitio, n.1.2.& 3.* Diana *tom.7.tr.1.res.226. n.2.ex par.5.tr.13.miscell.1. res.49.& to.5.tr.10.res.138.n.2.ex par.4.tr.8. resol. 99.n.2.* Bordonus *to.1.c.14.nu.34.* Thomas del Bene *tom.1.de offic.inquis. dub. 46.petit.23.n.15.*

51 Peyrinus verò *tom.2. in Constitut.9. Pauli V.n.10.* opinatur, quod priuilegiũ Regularibus concessum (posse Generales, ac Prouinciales, suis subditis licentias supradictas concedere) non fuit per dictam Bullam reuocatum. Quia loquitur de licentijs particularibus cõcessis, ad legendos libros haereticos, vel de haeresi suspectos, seu alias quomodocunque prohibitos: non autem de priuilegijs Regularibus concessis, neque his derogat. Et in omni casu, suspensos, donec corrigantur, non prohibet legi ab his, qui alias habent per priuilegia facultatem. Haec Peyrinus. Cuius doctrina probabilem speculatiuè existimant Lezana *tom.1.c.18.n.96.in fine*, & Pellizzarius *tom.1.tr.6.c.5.num. 37.* sed probabiliorem, ac securiorem esse dicunt, sententiam affirmantem in dicta Bulla, nedum licentias, sed priuilegia reuocata fuisse, & ità in praxi esse consulendum.

52 Sed probatur, non obstare, quòd in Bul-

Bulla nulla fiat mentio de priuilegijs. Quia sub nomine licentiæ venit etiam priuilegium. Licentia enim nihil aliud est, quàm facultas faciendi aliquid, quod prius non licebat. Et similiter priuilegium nil aliud est, quàm posse per ipsum agere, quod anteà non erat concessum: argum. *cap. In ijs 30. de priuilegijs.* Et ideò ibi priuilegium celebrandi cum altari portatili, vocatur licentia. Ergo in reuocatione, & prohibitione omnium licentiarum includitur etiam omne priuilegium. Confirmatur, quia in supradicta Bulla, fuerunt reuocata priuilegia, Episcopis, & Inquisitoribus, concedendi huiusmodi licentias: ergo multò magis omnibus Regularibus. Hoc enim colligitur ex illis verbis: *Omnes, & singulas licentias, quibuscunq; personis cuiuscunque gradus, & conditionis existentibus, etiam per litteras Apostolicas ad tempus, seu ad vitam, & aliter quomodocunque, & ex quacunque causa, &c.* Et apertius idem ostendunt verba illa: *Neque de cætero similes licentiæ, nisi à Congregatione S. Officij, dum singulis hebdomadis coram Nobis habetur, vel ab alijs per Nos, etiam in eadem Congregatione specialiter deputandis, concedatur.* Cum ergo Summus Pontifex hanc facultatem sibi, & S. Congregationi reseruauit. Et quæ specialiter ipse sibi reseruat: intelliguntur, esse omnibus denegata: iuxtà doctrinam Glossæ communiter receptã *in c. Excommunicamus, verb. Apostolicæ, de hæreticis in 6.* apertè sequitur, neque virtute priuilegiorum, posse Generales Regularium suis subditis, licentiam legendi libros prohibitos, concedere: quia ipsis etiam censetur denegata.

Huiusmodi excommunicationis absolutio, cuinam est reseruata?

53 RESp. Si loquamur de scienter legentibus, vel retinentibus, aut defendentibus libros, hæresim continentes, vel de Religione tractantes: eorum excommunicationis absolutio est Summo Pontifici reseruata: nec dari potest, nisi ab ipso Summo Pontifice facultatem habente, quia hæc est vna ex excommunicationibus in Bulla Cenæ contentis. Si autem loquamur de scienter legentibus, & retinentibus libros continentes diuinationes, sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, magicas incantationes, & similia contenta in Indice, & in Bulla Pij IV. de approbatione Indicis, ædita ann. 1564. incip. *Dominici gregis.* Hi omnes incurrunt quidem excommunicationem ipso iure: sed huius excommunicationis absolutio non est Summo Pontifici reseruata: vt docent Azorius *par. 1. lib. 8. c. 16. q. 1. & q. 5.* Farinacius *de hæresi, qu. 180. n. 6. in fin.* Filliucius *tom. 1. tr. 16. c. 2. nu. 42.* Bonacina *tom. 1. de excommun. disp. 2. q. 5. n. 19.* Bordonus *tom. 1. c. 14. nu. 79.* Carena *par. 2. tit. 10. §. 10. n. 53.* Homobonus de Bonis *in examine Ecclesiastico, tom. 1. tr. 7. c. 2. qu. 9. §. His ergo,* Pasqualigus *in obser. ad Lauret. par. 1. num. 147.* & alij. Sed quamuis hęc excommunicatio non sit Summo Pontifici reseruata, reseruari tamen illam sibi solent Episcopi, & Inquisitores.

Confessarius, absque speciali facultate, absoluens legentem, vel retinentẽ libros, hæresim continentes, vel de Religione tractantes, quas pœnas incurrit?

54 RESp. Incurrere pœnam excommunicationis, & alias expressas in Bulla Cœnæ propè finem in hæc verba: *Illos autem, qui contra tenorem præsentium, talibus, vel eorum alicui, seu aliquibus absolutionis beneficium impendere de facto, præsumpserint, excommunicationis, & anathematizationis sententia innodamus, eisque prædicationis, lectionis, administrationis Sacramentorũ, & audiendi confessiones officia, interdicimus; denunciantes eisdem, & declarantes apertè, nos grauius contra eos spiritualiter, & temporaliter, prout expedire cognouimus, processuri. Et nihilominus quicquid egerint absoluendo, vel alias nullius*

nullius sit roboris, vel momenti. Ità Pegna *par. 2. direct. comment. 3. vers. Ad hæc illud monendi*, Martinus del Rio *lib. 5. disquis. magic. sect. 17. vers. Hæc absolutio*, Azorius *par. 1. lib. 8. c. 16. q. 1. & q. 5.* Farinacius *de hæresi, q. 180. n. 6.*

Legentes, vel retinentes libros hæreticos, possunt ne absolui in Iubilæo, si excipiatur hæresis?

55 RESp. Quod Rodriquez *in Bulla Cruciatæ, §. 9. n. 67.* Vega *par. 1. summ. cap. 125. casu 12.* Ledesma *par. 2. summ. tr. 1. c. 6. in fin.* Azorius *par. 1. lib. 8. c. 19. qu. 9.* & alij asserunt: istos non posse absolui, quando non adest facultas absoluendi ab hæresi: quia hi casus concernunt heresim, & de illis sunt specialiter delegati Inquisitores S. Officij. Sed probabilius docēt Henriquez *lib. 6. summ. c. 16. n. 2.* Sanchez *lib. 2. summ. c. 12. nu. 12.* Acosta *in Bulla Cruciata, qu. 63. conclus. 4.* Suarez *de fide, disp. 24. sect. 1. n. 12.* Portellus *in dub. regul. ver. Libri prohibiti in addit. nu. 14.* Duardus *lib. 3. in Bull. Cœn. §. 2. q. 8. nu. 8. & q. 11. n. 47.* Leonus *par. 2. de Iubil. n. 44.* Trullenchus *in Bull. Cruciatæ, lib. 1. §. 7. c. 2. dub. 7.* Bossius *sect. 1. de Iubil. casu 8. nu. 4. vers. Sed oppositum*, Pasqualigus *de Iubil. q. 229. nu. 2.* & alij, quòd concessio facultatis, absoluendi tempore Iubilæi à reseruatis in Bulla Cœnæ: etiamsi excipiatur hæresis: se extendit ad omnes casus, præterquam ad hæresim formalem: & consequenter ad prædictos legentes, vel retinentes, vel imprimentes libros hæreticos: dummodò non errauerint in intellectu contra fidem. Quia nomine hæresis, & hæretici, venit tantũ error contra fidem iñ intellectu, & habens talem errorem. Cum ergo exceptio hæresis restringat facultatem, absoluendi, concessam in Iubilæo, non debet extendi, vltra naturalem, & ciuilem significationem ipsius hæresis. Nàm facultas absoluendi, cum sit fauorabilis, non est restringenda, sed amplianda: quia secluso delicto, prædictæ lectionis, vel retentionis, aut impressionis, ipsi delinquentes sunt verè fideles, & catholici. Et quamuis eorum crimen concernat aliquo modo hæresim: tamen cũ ipsi reuera hæresim non commiserunt in foro conscientiæ: neque ac si hæresim commisissent, est eis tempore Iubilæi absolutio deneganda. Ità supradicti Doctores.

CAPVT XXIX.

De Pœna Irregularitatis ob sortilegia hæreticalia.

Sortilegus hæreticus occultus, est ne irregularis?

1 RESp. Nonnullos Doctores opinari, hæreticum tantum notorium, non autem occultum, esse irregularem: quia irregularitas non contrahitur, nisi in casibus in iure expressis. Iura autem, ex quibus colligitur hæc irregularitas, non loquuntur, nisi de hæretico notorio. Ità *cap. Ad abolendam, de hæretic. c. Saluberrimum 1. qu. 3. cap. 2. §. Hæretici, de hæret. in 6. cap. Nos, §. Ità Daniel 2. q. 7. & cap. Præsbyter, de pœnis, distinct. 5.* Ergo nisi sortilegus sit hæreticus notorius, non dicitur irregularis. Et sic de hæreticis quibuscunque sentiunt Henriquez *lib. 14. c. 4. n. 6. & c. 5. n. 2.* Sayrus *de censuris, lib. 7. c. 12. n. 16.* Philiarchus *lib. 4. c. 15.* Garzias *de beneficijs, par. 11. c. 10. n. 83. & 84.* Auila *de censuris, par. 7. disp. 4. dub. 2.* Perez *lib. 8. ordinat. tit. 4. lib. 3. par. 1. tract. de hæresi.*

2 Sed quamuis indubitatum sit, sortilegũ hæreticũ notoriũ esse irregularem, nihilominus communiter æstimatur, idem dicendum de occulto, ex *c. Si qui Præsbyteri, cap. Saluberrimum, cap. Conuenientibus 1. qu. 7. & cap. Nos consuetudine, dist. 12.* Vbi Clerici ob crimē contra fidem prohibentur, ad vlteriorē gradum ascendere: et *in cap. 2. & 11. de hæreticis in 6.* redduntur inhabiles, ad beneficia Ecclesiastica, & officia publica. Ergo signum est, esse irregulares: cò quod irregularitas non minus est an-

ne-

nexa crimini hæresis, quàm excommunicatio. Ergo sicuti ob crimen hæresis, siuè notorium, siuè occultum, quilibet in excommunicationem incurrit: ita etiam incurrit in irregularitatem. Confirmatur, quia ad incurrendam hanc irregularitatem, non est necessaria sententia declaratoria criminis: vt cum alijs Doctoribus docet, & probat Suarez *tom.5. de censuris, disp.43. sect.1. num.4.* Ergo ad eam incurrendam, neque notorietas facti requiritur: quia quando ipso iure incurritur pœna ob delictum, non est necessaria alia probatio, vel notitia, nisi tantum exterior delicti commissio. Confirmatur secundò, quia hæretici, antè sententiam super crimine, sunt ipso facto infames: vt cum Alphōso de Castro *lib.2. c.9. de hæretic. punit.* & alijs probant Pegna *par.1. direct. comment.4. vers. Ex his poterit*, & Suarez *loc. cit.* Quia si hæreticorum complices ipso iure fiunt infames, *cap. Excommunicamus 1. §. Credentes*: multò magis infames erunt hæretici. Quia vt docet Aristoteles *lib.5. de demonstrat. Authen. Propter, quod vnumquodque tale, & illud magis*. Sed infames siuè iuris, siuè facti sunt irregulares: vt docent Nauarrus *c.27. n.204.* Suarez *ibid. disp.48. sect.2.* Auila *par.7. disp.4. dub.5.* Coninchus *disp.18. dub.7.* Bonacina *disp.7. de irregular. qu.3. pun.1.* & colligitur ex *c. Infames 6. q.1.* & ex regula *Infamibus, de regul. iur. in 6.* Quia in sacrum ministerium Domini, puri, & immaculati nominis, coaptari debent. Ergo sortilegi hæretici, tanquam infames, sunt irregulares. Confirmatur tertiò, quia in Constitut. Clementis VII. quæ incipit: *Cum sicut*, & refertur à Pegna inter literas Apostolicas: conceditur Inquisitoribus, quòd *possint dispensare in irregularitate contracta ob hæresim occultā.* Ergo supponitur, quod irregularitas contrahitur, etiam ob crimen hæresis occultum. Ità sentiunt Pegna *in direct. par.3. comment.162. & comment.175.* Nauarrus *c.27. nu.205.* Syluester *verb. Irregularitas, qu.5.* Toletus *lib.1. c.64.* Suarez *tom.5. de censuris, disp.43. sect.1. n.3. & tr. de fide, disp.21. sect.5. n.1. & 2.* Sanchez *lib.2. in Decal. c.25. n.2.* Farinacius *de hæresi, q.189. n.43. & qu.192. n.67.* Filliucius *tr.20. c.9. n.117.* Bonacina *vbi sup. pun.7.* Carena *par.2. tit.1. §.26. n.137.* & alij.

3 Hoc autem intelligendum est de sortilego hæretico occulto, qui signo externo ostendit fidem negare. Nàm qui sola mente fidem negat: manifestū est, nō incidere in irregularitatem: quia Ecclesia non iudicat de internis: vt sæpiùs dictum est. Et expressè ità affirmant Nauarrus *c.27. n.249.* Suarez *loc. cit. sect.1. nu.3.* Philiarchus *de offic. Sacerd. tom.1. par.1. lib.4. c.15.* Sanchez *in Decal. lib.2. c.25. num.4.* & alij communiter

Sortilegus qui fidem exterius, sed non interius abnegat, sit ne irregularis?

4 Resp. Eum fieri irregularem, siuè spontè, siuè metu graui, siuè fictè fidem abnegat, quamuis verè hæreticus non sit. Ità sustinent Suarez *dict. sect.2. n.2.* Sanchez *ibid. nu.6.* Maiolus *lib.5. de irregular. c.34. num.2.* Viualdus *Candelabro Sacram. vbi de irregularit. n.8.* & alij. Quia in *cap. Præsbyteros, distinct.50.* dicitur: *Immolantes Idolis ex graui timore arcendos esse ab ordinibus: Secus autem eum, qui clamantem se Christianum esse, vi præcisè cogitur, immolare.* Ergo solum excluduntur ab irregularitatis pœna; qui coactè Dœmonibus immolant, & in ea comprehendūtur, qui fictè, & etiam ob timorem, fidē abnegant: quia reuera cùm non vì præcisa, sed solo timore compelluntur, nō sunt à culpa liberi, & consequenter, nec à dicta pœna.

5 Sed Azorius *tom.1. lib.8. c.11. q. vlt. & c.21. q.8.* Nauarrus *lib.5. consil. titul. de hæreticis, consil.3. in 1. edit. & in 2. consil.9.* Castro Palaus *par.6. de censuris, disp.6. pun.19. §.1. n.4.* Bonacina *de censuris, disp.7. q.3. pun.7. n.2.* Diana *to.5. tr.5. res.48. ex par.4. tr.2. res.49.* Filliucius *tom.1. tr.20. c.9. nu.230.* docent, quod quamuis probabilior sit supra-

di-

dicta ſententia, probabilitate etiam nõ caret: non incurri irregularitatem, ſi crimen ſit occultum: quia qui tantum exterius fidem negat, & interius illam in corde retinet, non eſt verè hæreticus: & conſequenter, ſicut non eſt excommunicatus, ità nec eſt irregularis. Nec in dicto *cap. Presbyteros*, neque alibi continetur pœna irregularitatis contra fictè negantem fidem occultè. Quia qui in dicto *cap.* timore ductus à fide apoſtatauit, ibi non dicitur, quod fictè fidẽ negauit; potuit enim timore duci, & etiam ex animo fidem negare. Deindè caſu, quo textus loqueretur de fictè negante: ſolum comprehendit publicè delinquentes. Nàm in concluſione dicitur: *Eos, quorum crimina manifeſta ſunt, antè, vel poſt ordinationem, à Sacris Ordinibus deijciendos eſſe. Quorum tamen peccata ſecreta ſunt, ſecreta ſatisfactione, ſecundum Sacerdotis edictum, in proprijs Ordinibus remanere poſſe.* Ex quibus verbis patet, Textum loqui, non de occulto, ſed de nototio, & publico contra fidem operante: qui, etſi fictè, & abſque interiori animo, fidem negaret, vtique incurreret irregularitatem ex infamia, non autem irregularitatem peculiarem; quæ non videtur inflicta cõtra tales occultos in nullo Canone.

Fautores, & defenſores ſortilegi hæretici afficiuntur ne irregularitate?

6 Reſp. Quod Suarez, Sanchez, Coninchus, & Bonacina *locis citatis*, Farinacius *q.* 192. *nu.* 74. Carena *par.* 2. *tit.* 1. §. 26. *n.* 139. & alij docent, fautores, ac defenſores ſupradictos incurrere irregulatitatem: quia in *cap.* 2. §. *Hæretici, de hæreticis in* 6. prohibentur iſti: ne ad Eccleſiaſticum beneficium, aut officium publicum admittantur: et ſub officij nomine comprehenditur ordo. Henriquez verò *lib.* 14. *c.* 4. *nu.* 6. Emanuel Sà *verb. Irregularitas ex defectu animæ, n.* 2. Caſtro Palaus *par.* 6. *de cenſuris, diſp.* 6. *pun.* 19. §. 1. *nu.* 5. probabile eſſe, ſuſtinent, dictos fautores, & defenſores non affici irregulatitate. Quia nec à dicto *cap. Presbyteros*, neque ex alio colligitur, eos hac de cauſa fieri irregulares. Nàm quando excluduntur ab officio publico: nomine officij publici, non eſt intelligendum officium ordinis: ſed officium iuriſdictionis, vt Magiſtratus, Prætoriatus, Notariatus, & ſimile: vt de facto Gloſſa intelligit, ex Textu *in cap. Fœlices*, §. *Quod ſi quis, de pœnis in* 6. Quia illud vocatur officium publicum, quod ad publicam vtilitatẽ, & regimen populorum ordinatur.

Sortilegi, & omnes alij de hæreſi tantũ ſuſpecti ſunt ne irregulares?

7 Reſp. Eos eſſe irregulares ſi delictum ſit notorium, ratione infamiæ, & indecentiæ. Dicuntur autem irregulares, ſecundum quid, ideſt vſque quò purgauerint hæreſis ſuſpicionem: illa enim purgata, abſque diſpenſatione poterunt, ad ordines promoueri. Vndè qui propter vehementem ſuſpicionem hæreſis coactus fuit ab Inquiſitoribus, de vehementi abiurare: facta abiuratione non manet irregularis, neque inhabilis ad beneficia, & officia publica: quia non fuit tanquam hæreticus damnatus, ſed tanquam de hæreſi ſuſpectus. Quam ſuſpicionem, abiuratione illa facta, ſe nunquam in hæreſim incurriſſe, neque vnquam incurſurum, ſufficienter purgat. Ac proindè, neque infamis, neque inhabilis ad beneficia, vel officia manet, neque eius beneficia habita vacare debent: Ità docent Nauarrus *lib.* 5. *conſil. tit. de hæreticis, conſ.* 5. *&* 6. *alias* 8. *&* 19. Flaminius *de reſignat. lib.* 4. *q.* 3. *nu.* 17. Henriquez *lib.* 13. *cap.* 56. *num.* 1. *& lib.* 14. *cap.* 4. *nu.* 6. *in fine*, Suarez *de cenſur. diſp.* 43. *ſect.* 2. *nu.* 9. *&* 10. Sanchez *lib.* 2. *in Decal. c.* 25. *n.* 12. Caſtro Palaus *par.* 6. *de cenſur. diſp.* 6. *pun.* 19. §. 1. *n.* 6. Farinacius *q.* 192. *nu.* 81. Coninchus *diſp.* 18. *dub.* 7. *n.* 55.

Filij, & Nepotes ſortilegi hætetici, sũt ne irregulares?

8 Reſp. Quod licet Toletus *in ſumm. lib.* 1.

lib.1.c.25.n.8.& Sayrus *lib.6.thesauri,c.10.n.40.*opinentur: hæreticorum,& eorum fautorum filios,& nepotes non subiacere irregularitati: quia nullibi aduersus illos statuta sit: Tamen communis Doctorum sententia est: illos esse irregulares, si per lineam virilem descendant: si verò per lineam fœmininam,filios tantum,non nepotes.Ità colligitur ex *cap.2.§.Haeretici, de haereticis in 6.* Vbi idem canonicum impedimẽtum,quod imponitur hæreticis, & fautoribus eorum:ad filios illorum,vsque ad secundam generationem extenditur. Et declaratur quoque *in cap.Statutum 2.eodem titulo*: quoad nepotes:vt solum habeat locum in filijs per lineã paternam,per materam vero, quoad filios tantum.Quod ideò fortasse factum est; quia filius magis videtur, patrem repræsentare,vel imitari, quàm marrẽ. Vndè si mater fuerit sortilega, seu maga hæretica, filij eius non autem nepotes irregulares sũt. Si autem pater fuerit sortilegus hæreticus, filij, & nepotes irregulares fiunt: Filia verò, quia non est capax irregularitatis,nec etiam eius filij irregularitatem incurrunt: quia descendunt ab hæretico per lineã maternam.Ità docent communiter Eymericus *in direct.par.3.qu.114.& 115.* Pegna *ibi,comment.164. & 165.* Antonius Gomez *lib.3.variar. c.2. n.4.* Nauarrus *c.27.n.207.* Maiolus *lib.5. c.46.* Symanchas *de cathol.institut.tit.9. n. 14.* Suarez *de censur.disp.43.sect.3.n.1.*Valentia *disp.7.q.19.pun.3. in tertia specie irregul.*Sanchez *in lib.2. in Decal. c. 28. n.7.*Bonacina *de censur. disp. 7. de irregul.q.3.pun.7.n.9.*Castro Palaus *tom.6. de censur.disp.6.pun.19.sect.2. nu.1.* & alij. Qui etiam extendunt hanc irregularitatem ad filios illegitimos, & spurios. Quia nulla est ratio,ob quam isti speciali priuilegio, quàm filij legitimi gaudere debeant: dum textus generaliter de filijs loquitur.

Filij nati, antequam parentes inciderint in peccatum hæresis, censentur ne irregulares?

9 Resp. Non esse censendos irregulares, sustinent Nauarrus *consil. 27.de haereticis*, Symanchas *loc.cit. titul. 23.* Henriquez *lib.14. c.5.nu.4.* Lessius *lib.2.c.34. nu.121.* Coninchus *disp.18. dub.7.n.53.*Sanchez *loc.cit.c.27. nu.14.* Bonacina *vbi sup.nu.10.* Quia isti non sunt formaliter filij hæreticorum, sed potius catholicorum, dum à parentibus catholicis,cõcepti,& nati sint. Nec est credendum,velle Ecclesiam priuare in hoc casu filios, iure acquisito ad ordines suscipiendos. Sed his non obstãtibus, probabilior, & vsu receptior est sententia docentium, etiam hos filios conceptos,& natos,ante parentum delictum, censendos esse irregulares: vt probat Pegna *par.3. director. comment. 114.vers.Omissis tamen*, cum Albertino,& Salyceto *in l. Quisquis, Cod.ad l. Iuliam Maiest.* Glossa *in cap. Si quis cum militibus 6.qu.1. verb.Filij*,Couarruuia *lib.2.variar.resol.c.8.nu.5. versic. Quartò solet*, Antonio Gomez *tom.3. var.resol.c.2. n.16. vers. Sed his non obstantibus*, Gondissaluo *tract. de haereticis,q.23.n.5.*Alphonso Castro *lib.1.cap.7.de potestate legis pœnalis, vers. Et primò infero,& lib.2. cap.vlt.de iusta haeret. punit.vers.De hac tamen re*, Repertorio Inquis. *verb. Filij, vers. §.Sed quaero*,& cum alijs ab ipso relatis. Et probatur, quia pœna, quæ ob peccatum parentis, descendit in filios, ideò imposita est:vt parentes à peccando auertantur, & cæteris timor incutiatur: vt præ alijs tradit Glossa *extrauag. Ioann. XXII. de pœnis,§.Filij eius*, & Alphonsus Castrus *loc.cit.coroll.1.*Hæc autem ratio militat, tàm in filijs natis, & prócreatis ante delictum; quàm in post delictum: cùm vtrosque, parentes æqualiter diligant. Ergò necessariò sequitur, quòd indistinctè huiusmodi pœnæ subdantur. Probatur secundò,quia *in cap. Statutũ 2.de haereticis in 6.*apertè cauetur:quod filij, & nepotes illorum hæreticorum in supradictis pœnis comprehenduntur, quorum parentes hæreticos esse, & tales etiam decessisse probentur. Ergò Textus loquitur de filijs quoque na-

natis ante patris hæresim: qui per paternum delictum censendi sunt irregulares.

Filij parentis sortilegi hæretici pœnitentis, subiacent ne pœna irregularitatis?

10 RESp. Negatiuè, si parentes sint verè emendati, & Ecclesiæ reincorporati, quia in *dicto cap. Statutum*, expressè habetur: *Primum, & secundũ gradum per paternam lineam, comprehẽdere declaramus: per maternam verò ad primum dumtaxat, volumus hæc extendi. Hoc sanè de filijs, & nepotibus hæreticorum, credentium, & aliorum huiusmodi, qui tales esse, vel tales etiam decessisse probantur, intelligendum esse, videtur. Nõ autem illorum, quos emendatos esse, constiterit, & reincorporatos Ecclesiæ vnitati; & pro culpa huiusmodi ad mandatũ Ecclesiæ pœnitentiam recepisse, vel paratos esse ad eam recipiendam.* Ex quibus verbis notandum est, quod Textus loquitur de hæreticis pœnitentibus, solemniter absolutis; quia iuridica absolutio requiritur, vt ab Ecclesia indicẽtur, decedere sibi reconciliati, & incorporati: vt docent Pegna, & alij Doctores infrà citati. Istorum autem filij non sunt irregulares.

Est ne idem dicendum de filijs parentis sortilegi hæretici relapsi, qui ob crimen repetitum damnatur ad cõbustionem, & ne comburatur dat pœnitentiæ signa?

11 RESp. Quòd Geminianus *in dicto cap. Statutum*, §. *Hoc sanè, de haeret. in 6.* Repertorium Inquisitorum *verb. Filij*, §. *Nunc videndum, vers. Sed circa prædicta*, Alphonsus Montaluus *lib. 2. tit. 25. par. 7. vers. Est ergo conclusio*, & Decanus Segouiensis *tract. de hæreticis, c. 18.* sustinent, filios relapsorũ pœnitentium nõ fieri irregulares. Quia *dictum cap. Statutum*, irregularitatem filijs hæreticorum indicens, exigit: vt in hæresi parentes decedant. Sed relapsi pœnitentes nõ decedũt in hęresi, immò ad Sacramenta Pœnitentię, & Eucharistiæ admittuntur. Ergo eorum filij non incurrunt pœnam irregularitatis.

12 Sed oppositum communiter docent Ioannes Andreas *in dict. cap. Statutum*, & ibidem Philippus Franchus, Symanchas *in Enchirid. violatæ relig. tit. 63. n. 7. & de cathol. institut. tit. 29. n. 17.* Ioãnes Royas *tr. de hæret. par. 2. assert. 42. n. 337. & seq.* Pegna *par. 3. comment. 64. vers. Oppositam sententiam*, Suarez *de censur. disp. 43. sect. 3. nu. 4.* Azorius *par. 1. lib. 8. c. 13. post quæst. 8.* Molina *tom. 3. disp. 658. n. 19.* & alij quamplures, quos citat, & sequitur Sanchez *lib. 1. in Decal. c. 27. à n. 22.* Quia relapsi sic pœnitentes præsumuntur, fictè conuersi, & potius timore, ne viui comburantur, quàm fidei amore. Et quamuis ad Sacramenta admittantur, tamen non absoluuntur solemniter: quæ solemnis, & iuridica absolutio videtur requisita; vt ab Ecclesia iudicentur ipsi reconciliati, & reincorporati. Et ideò in praxi obseruatur: filios parentum relapsorũ, sic pœnitentium in irregularitate damnari: quia eorum parentes sic conuersi, præsumuntur in hæresi decedere. Et idem dicendum est de filijs illorum, qui in absentia condemnantur, eorumque statuæ comburuntur: quia eorum contumacia hæresim probat: vt ex *cap. Cum cõtumacia, de hæreticis in 6.* & cum alijs Doctoribus notat Pegna *ibid. vers. At in casu nostro.*

Filij denunciantes Inquisitoribus parentes, magos, aut sortilegos hæreticos, euadunt ne pœnam irregularitatis?

13 RESp. Affirmatiuè: quia filij denunciantes parentem hæreticum liberantur à pœnis in hæreticorũ filios à iure statutis, argum. *l. Quisquis, §. vlt. Cod. ad legem Iuliam Maiest.* & cæteris copiosius, probat Alphonsus Castrus *lib. 2. c. 26. de iusta hæret. punit.* Et in praxi ità seruatur, vt testantur

Pegna *par. 2. direct. comment. 15. versic. Hoc addiderim*, Sanchez *lib. 2. in Decal. c. 27. n. 30.* Symanchas *de cathol. institut. tit. 29. n. 47.* Royas *in singularibus fidei. singul. 12. n. 1.* Farinacius *de hæresi, q. 191. n. 37.* & alij.

Filij sortilegi hæretici, vt pœnam irregularitatis incurrant, requiritur ne vt parentes, per sententiam damnati sint hæretici: vel sufficit, vt notū sit, eos hæreticos decessisse?

14 RESP. Nō requiri, vt parentes sint per Iudicis sententiam damnati, sed sufficere, vt eorum filij irregularitatem incurrant; quod ipsi parentes in iudicio fuerint conuicti, vel confessi, vel ꝙ res sit satis publica, & omnibus probata: vel cōstet, eos esse hæreticos, vel hęreticorū fautores, aut defensores, vel receptatores. Hoc enim important verba illa *c. Statutū 2. de hæreticis in 6. Qui tales esse, vel tales etiam decessisse probantur*. Ergo vt filij parentum sortilegorum hæreticorum, vel hæreticorum fautorum, &c. efficiantur irregulares sufficit, quod paterna hæresis quomodocunque constet, vel probetur, siuè per euidentiam facti, siuè per propriam in iudicio confessionem, siuè per Inquisitorum sententiam. Ità docent Suarez *tom. 5. in 3. par. disp. 43. sect. 3. n. 2.* Sayrus *de censur. lib. 6. c. 10. nu. 40.* Azorius *par. 1. lib. 8. c. 13. q. 8.* Sanchez *in Decal. lib. 2. c. 27. nu. 28.* Eymericus *par. 2. direct. q. 15.* & alij.

Incurrunt ne irregularitatem filij parentum, illorum hæreticorum, qui cum Catholicis sunt permixti in Germania, Anglia, & locis similibus?

15 RESP. Negatiuè, quia ad incurrendam dictam irregularitatem, requiritur parentum infamia ex hæresi contracta: vt affirmant Henriquez *lib. 14. c. 5. nu. 4.* Emanuel Sà *verb. Irregularitas ex defectu animæ, num. 4.* Sanchez *loc. cit.* Bonacina *de irregular. disp. 7. q. 3. pun. 7. nu. 9.* In his autem regionibus parentes decedentes hæretici, non reputantur infames ob hæresim. Ideò neque eorum filijs Catholici irregularitatem incurrunt, vt notat Castro Palaus *par. 6. de censur. disp. 6. pun. 19. §. 2. n. 7.*

Filij, & Nepotes sortilegorum hæreticorum ad ordines promoti, antequam eorum pater in hæresim incideret, vel antè hæresis declarationem, aut notorietatem, priuantur ne vsu ordinum susceptorum?

16 RESP. Negatiuè: quia nemo, absq; sua propria culpa, priuari potest iure iam acquisito, vt notat Glossa *in cap. Satis peruersum, dist. 56.* Sed si dicti filij suscepissent aliquos ordines, sed non omnes, non possent ad superiores ascendere, sed in solis susceptis ministrare: quia licet defectus superueniens non priuat iure acquisito, impedit tamen nouam acquisitionem: vt ex *cap. 2. §. Hæretici, de hæreticis in 6.* Vbi non præcipitur hos filios ab officijs adeptis suspendi: sed ad ea in posterum non admitti. Ità docent Maiolus *lib. de irregular. c. 47. nu. 6.* Suarez *loc. cit.* Sanchez *ibid. n. 10.* & alij.

Iudæorum, & Paganorum filij, & nepotes Christiani, sunt ne irregulares?

17 RESP. Quod Iudæorum, & Paganorum filij, vel sunt baptizati à natiuitate, aut antè vsum rationis, vel in adulta ætate, & post vsum rationis. Baptizati à natiuitate, aut antè vsum rationis, non sunt irregulares, & possunt ad ordines suscipiendos admitti: siuè sint nati post baptizatos parentes, siuè anteà, siuè etiam eorum parentes baptizati non sint. Quia iura solum hæreticorum filios hac irregularitatis pœna afficiunt. Ecclesia enim Iudæos, & Pa-

ga-

ganos nō punit, propter eorum legem; sicut punit hæreticos, propter hæresim. Et ideò filij hæreticorum ob delictum patris sunt irregulares: dicti autem filij Iudæorum,& Paganorum non. Ità docent Nauarrus *in summ.c.27.num.*105. Couarruuias *tom.1.1.par.Relect.* §.2.*n.* 7. Suarez *loc.cit.sect.3.nu.*8. Sanchez *in Decal.lib.2.c.28.n.*19. Salcedus *in practic.Bernardi Diaz,c.2.nu.*8. Auila *de censuris,par.7.disp.4.dub.4.* Notant verò dicti Doctores. Hoc intelligendum esse de iure communi, & nisi statutis aliquarum Ecclesiarum, à Sede Apostolica confirmatis, aliud statutum sit.

18 Si autem loquamur de filijs Iudæorum, vel Paganorum, in adulta ætate baptizatis: iterum distinguendum est. Nàm isti, vel sunt Neophiti, idest de recenti baptizati, & in fide non benè instructi: & dicuntur irregulares:quia non admittuntur ad ordines suscipiendos: vt præcipitur à D.Gregorio *lib.*8. *epist.23.ad Fortunatum, & in cap. Monasterijs 19.q.3. & in Concil. Arelatensi 2.sub Siluestro Papa Primo, in Concilio Leodicensi, celebrato sub Liberio Papa, c. 3.in Neocesariensi, c.*12. & in alijs. Vel non sunt amplius Neophiti: quia diù legem Christianam professi sunt, & in ea sunt benè instructi: & non dicuntur irregulares, nec comprehenduntur in prohibitione dictorum Conciliorum,& possunt ad ordines promoueri: Dummodò Episcopo visum fuerit, illos esse moribus, & Christiana disciplina satis instructos: itaut veterani Christi milites iustè censeri possint. Ità in *cap.1.distinct.*57. Felinus *in cap. Cum sit,de Iudæis,*Couarruuias *tom.1.1.par.Relectionis,*§.2.*nu.7.vers.Tertia conclusio,* Suarez *de censur.disp.43.sect.3. nu.6. & 7.* Auila *de censuris, par. 7. disp. 4. dub.4.* Sanchez *dicto lib.2.c.28.n.*12.& alij.

19 Determinare autem tempus, pro quo censendi sunt dicti filij in fide benè instructi,arbitrio Episcopi relinquitur: vt notant Suarez *vbi sup.* Sayrus *lib.6.thesaur.c.13.n.*10. Coninchus *disput.18.dub.7.n.*55.Bonacina *de irregular.disp.7.q.2.pun.1. n. 6.* Vndè si intra biennium, vel triēnium à Baptismo susceptо,sufficienter probatæ fidei, & religionis signa dederint, ad Episcopi arbitrium: poterunt absque vlla dispensatione ad ordines promoueri. Ità Coninchus *loc.cit.*Castro Palaus *tom.6. de censuris,disp.6.pun.19.§.3. nu.2.* & alij. Diuus autem Gregorius *lib.8.epist.23. ad Fortunatum Neopolitanum Episcopum,*scribit: *Ad religionem conuersum antè biennium neminem debere tōsurari.*

20 Notant etiam supradicti Doctores: irregularitatem, quæ ad dictos Neophitos spectat, non esse alijs irregularitatibus similem: quia propter eam non est expectanda Summi Pontificis dispensatio: sed tantum sit arbitrio Episcopi considerandum:an ex eorum probitate,& plena legis euangelicę instructione, dicendus sit veneranus Christianus. Et Couarruuias.obseruat:multos fuere olim ad ordines sacros, & ad ecclesiasticas dignitates admissos, qui à iudaica, vel gentilium lege fidem Christi susceperunt,ob vitæ, & morum probitate, & quia iam diù Christianæ disciplinæ institutis edocti fuerant, & nomen Neophitorum amiserant.

Sicut punitur filius ob paternam hæresim, punitur ne etiam pater per hæresim filij?

21 Resp. Negatiuè: quia etiam in crimine læsæ Maiestatis humanæ punitur filius ob delictum patris,dū illius bonis priuatur: sed non punitur pater pro delicto filij: vt probat Gigas *de crim.læsæ Maiest. lib.3.rubr.de pœnis,quas filij incurrunt,q.*12. Salycetus *in l.Quisquis,nu.8. vers.Vel dic magis,*Decianus *in tr.crimin.lib.7.c.41.nu.*16.& alij. Ergo similiter in crimine læsæ Maiestatis Diuinæ, quamuis puniātur filij ob paternam hæresim, non tamen è contra punitur pater ob hæresim filij. Ità Farinacius *de hæresi, quæst.*191.*nu.*41.Decianus *lib.5.c.45.nu.9.* & alij communiter.

A supradicta irregularitate quis dispēsare valet?

22 RESp. Quoad sortilegos hæreticos conuersos, & ad fidem redeuntes, solus Pontifex dispensare valet: tàm vt possint ad ordines initiari, quàm ad superiores ascendere: vt cum aliis Doctoribus affirmant Suarez *de censuris, disp.43.sect.1.n.6.* Sanchez *lib.2. in Decal.c.25.n.13.& 14.* Bonacina *de censuris, disp.7.pun.7.q.3.n.12.*

23 Similiter quoad eorum filios, & nepotes, penes Pontifices tantum est, ab eadem irregularitate, potestas, dispensandi: quia, vt supra dictum est, hæc irregularitas non prouenit ex delicto occulto, sed ex indecentia, quam filii contrahunt ob parentum delictum. Verum in susceptis ordinibus, antequam delictum paternum declaretur, ac notorium fiat, possunt huiusmodi filii ministrare, nulla dispensatione requisita: quia ob delictum paternum non priuatur iure acquisito: vt ex *dicto cap. 2. de hæreticis in 6.* & ex Glossa *in cap. Satis peruersum 56. dist.* & docent Maiolus *lib.5. de irregular.c.47.nu.6.* Suarez *loc. cit. sect.3.n.2.* Sanchez *lib.2. in Decal.c.28.n.10.*

Qui post susceptos ordines in hæresim incidit, ad pœnitentiam deindè conuersus, potest ne sine dispensatione, ordines exercere?

24 RESp. Gasparem Hurtadum *disp. 2. de irregular. diffic.3. in fin.* & alios, quos tacito nomine refert Coninchus *disp.18.dub.7.n.52.* opinari, non indigere dispensatione, sed liberè posse ordines susceptos exercere: quia in *cap. Saluberrimum 1.q.7.& cap. Nos consuetudine, dist.22.* id videtur permissum. Sed rectius ipse Coninchus, Suarez *de censur. disp.43.sect.1.nu.6.* Sanchez *lib. 2. in Decal.c.25.n.14.* & alii docent, indigere dispensatione Episcopi; vt colligitur ex *cap. Præsbyteros 50. dist.& in dicto cap. Saluberrimum*. Immò dicti Doctores, & Bonacina *de irregular. disput.7.q.3.pun.7.n.13.* sustinent, neque Episcopum dispensare posse, quoad sacerdotii exercitium, sed solum Papam. Et Pegna *par. 3. comment. 175.* refert Pium V. die 6. Septembris anni 1567. inhibuisse Didaco de Spinoso Generali Hispaniæ Inquisitori: *Non posse huiusmodi homines, vt ad superiores ordines ascenderent, habilitare, aut cum Præsbyteris dispensare, vt in altaris ministerio deseruirent.* Et Maiolus *lib. 5. de irregular.c.46.* Nauarrus *c.27.n.205.* probant, solum Papam dispensare posse in irregularitatibus, prouenientibus ex defectu animæ. Eymericus etiam *par. 3.qu.126.* & Pegna ibi docent, neque Inquisitorem posse cum talibus in irregularitate dispensare.

In irregularitate ob hæresim occultam contracta, potest ne Episcopus, virtute Trident. Concil. *sess. 24. c.6. de reform.* dispensare?

25 RESp. Quod supradicti Doctores Suarez *nu.15.* Bonacina *nu.12.* Toletus *lib.1.c.46.* Filliucius *tr. 20. nu. 231.* docent, non posse Episcopum, virtute dicti Concilii in hac irregularitate occulta, & neque deducta ad forum contentiosum, dispensare. Quia in *cap. Cum illorum, de sentent. excomm.* dicitur: *Episcopum non habere potestatem dispensandi in casibus, in quibus eorum absolutio est illis interdicta: cum maiora, intelligantur eis prohibita, quibus vetita sunt minora.* Sed Episcopis denegatur potestas absoluendi ab hæresi occulta, vt patet ex Bulla Cœnæ. Ergo censetur quoq; eis denegata, potestas dispensandi in irregularitate, ex illa proueniēte: quia potestas absoluendi minor est, quàm potestas dispensandi: vt notant *in dicto cap.* Glossa, Abbas *n. 1. notab.3.* Felinus *notab. vnico.*

26 Sed hoc non obstante Sanchez *lib. 2. in Decal.c.25. n.18.* Castro Palaus *p. 6. de censuris, disp.6. punct. 19.n.4.* Farinacius *de hæresi, q.194. nu.79.* sustinent: probabilius esse, posse Episcopum, virtute decreti Concilii Tridentini, dispēsare in irregularitate, contracta ob hæresim occultam, & non deductam ad forum contentiosum. Tum quia verba

Con-

Concilii expressè dicunt, quod: *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus, ex delicto occulto prouenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis alijs, deductis ad forum contentiosum, dispensare*. Et tum etiam: quia, vt docent dicti Doctores: hæc dispensatio dici nequit maioris considerationis, quàm absolutio à crimine hæresis, & illius excommunicatione: quia hæc irregularitas nõ est certa, sed dubia: quia vt suprà dictũ est, *nu.* 1. non desunt Doctores, qui in hæresi occulta illam negant. Ac proindè etiamsi intelligamus, negatam Episcopis esse potestatem absoluendi ab hæresi; non indè infertur, esse negatam potestatem dispensandi in illius irregularitate occulta, quæ dubia est.

27 Et ad dictam rationem in contrariũ, respondetur, quod quando dicitur potestatem dispensandi, maiorem esse potestate absoluendi: intelligitur de potestate dispensandi in impedimento certo, non autem in dubio, quale est hæc irregularitas. Et sic patet, posse Episcopum dispensare erga suos subditos in irregularitate orta ex crimine hæresis occulto.

Pœna suspensionis, vel depositionis ab ordinibus sacris, quando imponi solet in Tribunali S. Officij, Clericis, & Sacerdotibus sortilegis?

28 RESP. Si Clericus, vel Sacerdos ex simplicitate, & bonò zelo, & absque dolo sortilegium non hæreticale commisit: suspenditur à diuinis, & à ministerio altaris per annum, & vltra Inquisitorum arbitrio: et termino elapso, absque dispensatione, ipso iure, ad pristinam administrationem reuertitur. Ità probatur ex *cap. 2. de sortilegis*, vbi per annum suspensus fuit ab altaris ministerio Clericus, qui ex simplicitate, & absque dolo sortilegium, non hæreticale commiserat, pro inueniendis bonis Ecclesiæ furto sublatis. Et ità etiam docent Glossa *in dicto cap. verb. Visum*, Abbas *ibi, n. 4. in fin.* Ghirlandus *de sortileg. qu.* 11. *nu.* 2. & 8. Menochius *in tr. de arbitr. lib.* 2. *centur.* 4. *n.* 388. *n.* 8. & 9. Farinacius *de delictis, & pœnis, qu.* 20. *n.* 91.

29 Si autem non ex simplicitate, nec bono animo, sed malo, & ex dolo fecit sortilegium non hæreticale: deponitur ab ordine sacro, priuatur omnibus beneficijs, & perpetuò in Monasterio includitur, ex *cap. Si quis Episcopus* 26. *q.* 5. & ibi Glossa, Panormitanus *in cap. 2. de sortileg.* Ghirnandus *loc. cit. nu.* 3. 8. & 10. Menochius *ibid. n.* 10. Farinacius *n.* 92. & alij. Notat etiam idem Farinacius, quod talis sortilegus efficitur infamis, *cap. Quisquis* 2. *q.* 8. & antequam deponatur, tonsuratur, & decaluatur in modũ stultorum, & eius vestes antè, & retro scinduntur: iuxtà Textum *in cap. de benedicto* 32. *q.* 1. Et in isto casu, Clericus degradatur verbaliter, non realiter, vt *in c. Admoneant* 26. *q.* 7. Et *num.* 94. etiam notat, quod hodiè, tàm de iure ciuili, quàm Canonico, pœna sortilegorum non hæreticalium est arbitraria, tàm in Laicis, quàm in Clericis: vt ait Abbas *in cap. 2. de sortileg.* & colligitur ex *l. Hodiè, l. Aut facta, ff. de pœnis, & l. Quid ergo, §. Pœna grauior, ff. de his, qui notam. infam. & cap. Non afferamus* 24. *q.* 1. Idcircò pœnam sortilegis, ac etiã eorum consulentibus, & participantibus, imponendam, potest Iudex, augere, & minuere, secundum qualitatem facti, conditionem personarum, animum delinquentis, & scandalum indè exortũ, eius arbitrio. Verum istis sortilegis nõ est minuenda pœna statuta à Canonibus, nisi adsit iusta causa: vt docent etiã Ghirlandus *q.* 17. *n.* 4. & 5. Menochius *dicto casu* 388. *n.* 11. Diaz *in pract. crimin. Canon. c.* 10. & Cucchus *in institut. Canon. lib.* 4. *titul.* 9. *rubr. de diuersis delictis*.

Clericus sortilegium exercens ad bonũ finem, est ne etiam puniendus pœna depositionis, & priuationis beneficiorum?

30 Resp. Affirmatiuè. Clericus namque sor-

sortilegium exercens, ad sanandum ægrotos maleficiatos, ad soluendas aliorum sortilegorum facturas, ad incantandum imbres ne noceant segetibus, arboribus, animalibus, & ad similia, iure Canonico puniendus est pœna depositionis,& priuationis beneficioru̅. Quia Ecclesia summoperè abhorret hęc remedia sortilega, etiamsi fiant ad effectum recuperandæ sanitatis. Non enim licet inuocare auxilium Dæmonis, nec etiam pro mille corporum sanitatibus. Quia minùs malum est, quod pereant mille corpora, quàm quod pereat vna anima. Probantur hæc *in cap. Admoneant 26.qu.7.in cap. Mirum*, §.*Ad hæc autem 26.q.5*.& à D. Augustino *lib.10. de Ciuit.Dei*,& à D.Thoma 2.2.*qu.95. ar.3*.& ab alijs.

CAPVT XXX.

De Pœna Mortis Sortilegis hæreticis debita.

Ecclesia à quonam habet potestatem pœna mortis punire sortilegos, & hæreticos?

1 RESp. Ecclesiam hanc potestatem habere à Christo Domino. Quia Ioann.15.dixit: *Si quis in me non manserit,mittetur foras, & in ignem mittet, & ardet*: et optimè probant Bellarminus *lib.3.de Laicis,cap.21.& 22*.Valentia *tom.3.disp.1.q.11.pun.3*.Symanchas *tit.46.à n.44*. Couarruuias *lib.2.var.c. 10.nu.10*.Suarez *de fide,disp.20.sect.3. nu.18.& sequ.& disp.23.tota sect. 1.* & alij. Quia sine hac potestate non satis Christus Ecclesiæ suæ prouidisset. Non enim posset, rebelles, & inobedientes coercere, & eorum delicta vindicare, neque membra putrida, & nociua à toto eius corpore resecare. Quapropter saltem erroneum esset; hanc Ecclesiæ potestatem denegare; vt definitum fuit à Bonifacio VIII. in extrauag. *Vnam Sanctam, de maiorit. & obedient.* & ab Innocentio IV. *in cap. Ad Apostolica,de sentent. & re iudic.in 6. & in cap.1.de homicid. in 6.* & in alijs testibus, quos supradicti Doctores referunt. Non solet autem Ecclesia hanc mortis pœnam per Iudices, & Ministros Ecclesiasticos exequi: sed per Laicos, & media illoru̅ potestate, iuxtà *cap. Ad abolendam*, §. *Præterea, de hæreticis in 6.* Quia id videtur decentius,& pietati Ecclesiæ co̅formius:& sic indicatur,potestatem fori secularis esse inferiorem, & subdita̅ spirituali potestati, & fori Ecclesiastici. Et ideò vbi à Iudicibus fidei, delinquens, siuè sit hostilis maleficus, siue sortilegus hæreticalis, siuè quilibet alius hæreticus,brachio seculari punie̅dus traditur:et debet Iudex laicus pœnam statim exequi, & in illius potestate non est,illam remissiorem facere, iuxtà *cap. Vt officium, de hæreticis in 6.* Alias vt fautor hæreticorum puniri potest.

Quinam ex his delinquentibus, foro seculari tradendi sunt, & mortis pęna puniendi?

2 RESp. Quod foro seculari tradendi sunt, & mortis pœna puniendi, primò, impœnitentes, & in hæresi pertinaces: vt constat *in cap. Ad abolenda̅, de hæreticis in 6.* & docent Symanchas *de cathol.instit.tit.48. n.6.* Eymericus *par.2.direct.q.40.num.1.* & ibi Pegna *comment.65.* Decianus *tract.crimin.lib. 5.c.55.in fin.*Farinacius *de hæresi,quæst. 196.n.1.*Iulius Clarus *lib.5.* §. *Hæresis*, Suarez *de fide,disp.23.sec.2.n.3.* & omnes alij. Quia si pœna mortis, & combustionis alicui debetur; impœnitenti vtique, & in suo errore obstinato imponenda est: omnium enim grauissimè delinquit.

3 Secundò, qui legitimis testibus su̅t conuicti,& negant hæresim,seu sortilegium hæreticale commisisse: quia præsumuntur in illo errore perseuerare,du̅ illum non confitentur; et quamuis exterius fidem Catholicam profiteri oste̅dunt: tamen reputatur dolosa, & ficta eorum professio: vt colligitur ex *dicto cap.Ad abolendam.* Et ità sustinent Calde-

derinus *tract.de hæreticis,rubr.de impænitentibus,n.*1.Royas *eodem tract.par.*1. *n.*69.Symanchas *vbi sup.n.*25.Eymericus *par.*2.*q.*34.*nu.*2.*&* 3.& ibi,Pegna *n.*59.Suarez *loc.cit.n.*5.Farinacius *quæst.* 178.*n.*20.& alij.

4 Tertiò,confitentes diminuti, & negatiui in causis fidei, qui non fatentur omnia crimina, & sortilegia hæreticalia; de quibus per testes, omni exceptione maiores,essent conuicti, & verisimiliter non possent credi obliti. Quia dimidiata confessio non est perfecta confessio, nec per illam licet, dimidiam sperare veniam, *c. Quem pœnitet,de pœnit.dist.*1.*c.Omnis,extra de pœnit. & remiss.*Symanchas *in Enchirid. tit.*61.*n.*4. Royas *de hæret.par.*2.*assert.*21. Pegna *par.*2.*comment.*59.*in fin.* Suarez *loc.cit. n.* 6. Dixi (et verisimiliter credi non possint esse obliti) quia non est censendus diminutus confitens, qui ex obliuione omnes hæreses, & omnia hæreticalia sortilegia non reuelat. Quia,vt optimè notat Pegna: si hæc recentia sint, in quibus non facilè præsumitur obliuio; tanquam diminutus confitens, & impœnitens, damnari poterit. Secus autem erit agendum,quoties commissa hæresis crimina,seu hæreticalia sortilegia essent antiquiora,& vetustiora, quę facilè à memoria recessisse, credantur: vel si aliquæ causæ subsint;vt grauis infirmitas,læsio capitis,negotia plurima, vel alia, ex quibus præsumi possit obliuio. Verisimile enim est,eum,qui quasdam hæreses fatetur, & eas grauiores, & quosdam complices reuelat, præcipuè coniunctos, & amicissimos: cætera etiam fuisse dictorum, si recordaretur. Ità Pegna, Symanchas *de cathol. institut.tit.*48.*n.*28. Royas *de hæret.par.* 1.*assert.*22.Farinacius *q.*196. *n.* 16.17. *&* 18.& alij. Item hi diminuti non sűt, Curiæ seculari relaxandi, nisi diminutio sit multum notabilis; & ex malitia facta: vt docent Cantera *in quæst. crimin.de hæresi,c.* 1.*n.*57. Royas *de hæret. par.*2.*n.*242. Paramus *de orig. S.Inquis. lib.*3.*q.*9.*n.*193.*& seq.*Carena *par.*3.*tit.* 13.§.1.*n.*18.& alij.

5 Quartò, qui suum manifestauit delictum in iudicio, & posteà confessionē factam reuocat, vt impœnitens damnādus est Curiæ seculari, nisi iustam reuocationis causam probet. Quia ex præcedenti confessione iam delictum est plenè probatum: et subsequens reuocatio præsumitur dolosa, ad effugiēdam mortis pœnam. Alias si ob hanc reuocationem damnari non posset: omnibus delinquentibus daretur ansa reuocandi confessionem factam; vt pœnā ordinariam euitarent. Ità Farinacius *loc.cit.n.*20.Symanchas *tit.*13. *rubr.de confessis, n.* 25.*& tit.*60. *rubr.de sententijs,n.*8.Zanardus *tr.de hæret. c.*23. *n.*1. *& sequ.*Calderinus *tit.de hæret.consil.*2. *n.*1. Royas *par.*2.*de hæret. num.*255.*& sequ. assert.* 25. Decianus *in tr. crimin. lib.*5.*c.*55. *n.*14.

6 Quintò, Curiæ seculari tradendus est,& mortis pœna puniendus, sortilegus relapsus, qui prius abiurauerat ob Dœmonis inuocationem, & deindè iterum de eadem Dœmonis inuocatione est confessus,aut conuictus. Etiamsi prius abiurauerit,non tanquam confessus, vel conuictus, sed de vehementi. Quia præsumitur fictè conuerti,& esse incorrigibilem. Vt habetur *in cap. Ad absoluendam,§.Illos quoque,de hæret.*& ibi Glossa. Ità docent Symanchas *de cathol.instit.tit.*87.*rubr.de relapsis,nu.*9. *& in Enchirid.tit.*60.*rubr.de relaps.n.*4. Pegna *par.*3. *comment.*26. *vers. Præterea sententia relapsi,* Farinacius *dicta q.* 196.*n.*9.*&* 10. & alij. Dummodò sortilegium sit hæreticale manifestè: secus autem si hæresim non sapiat; tunc enim relapsus non traditur Curiæ seculari:vt docet Pegna *vbi sup.vers. Sed solus lapsus,*Tabiena *in summ.verb.Inquisitor,*§. 18.*n.*19.Farinacius *n.* 12. At etiam requiritur,vt Dœmonis inuocatio fiat cũ mentis errore, itaut sortilegus credat: Dœmones, ex sua propria potestate, posse facere id, ad quod inuocantur, quia tunc tribuitur creaturæ, quod est proprium Creatoris.

7 Si verò sortilegus spontè, & à nullo præuentus manifestaret se in sortilegium

gium hęreticale abiuratum,& in pristinam hæresim incidisse, & pœnitentiam expostularet, pœnam mortis euaderet, quia dum à nullo præuentus, à se ipso pœnitentiam petit, clarum signum tribuit veræ conuersionis. Et consequenter condonanda ei est pœna mortis;nec tradendus Curiæ seculari. Ità docent Pegna *par.3.comment.12.vers.Sed quid si relapsus*,Menochius *consil.82. n.168.* Decianus *tr.crimin.lib.5.c.56.n.12.* Farinacius *q.193.n.39.*Alphonsus de Castro *tract.de iusta hæret. punit.lib.2.c.1.* Qui Doctores etiam docent, aduertendum esse, an hic relapsus, ad suum crimen fatendum, accedat, metu alterius denunciationis, & probationum contra se instantium: tunc enim non videtur facilè, pœnam mortis esse euasurũ. Esse tamen illam euasurum, etiam si captus,fateatur hæresim,de qua in processu non constabat: quia tunc non pręsumitur fictè,sed verè,conuerti.

8 Qui verò de primò hæreticali sortilegio, seu de primò in hæresim lapsu non fuit plenè conuictus; sed abiurauit de vehementi; & in secundò lapsu est plenè conuictus,censeri debet quadam fictione relapsus: vt habetur *in cap.Accusatus,de hæreticis in 6.* & ibi Doctores. Si autem solum de leui prius abiurauit: in eodem Textu dicitur: quòd quamquam ex hoc sit grauius puniendus, non tamen debet relapsorum pœna puniri.

9 Insuper qui primò abiurauit hæresim,& posteà incidit in illius vehementem suspicionem: pœna relapsi puniri potest. Quia,vt quis fictione iuris reputetur relapsus, sufficit, si de vno lapsu plenè,& euidenter constet,& de alio sit vehemens suspicio. Quod autem lapsus præsumptus antecedat, vel subsequatur lapsum certum, accidentarium esse videtur, & leuis considerationis: vt probant Menochius *lib.1. consil.82. nu. 148.*Alphonsus à Castro *de iusta hæret. punit.lib.2.c.2.* Zanchinus *tr.de hæret.c. 16.nu.3.vers.Secundò modo*, Farinacius *q.195.n.17.* & alij. Quamuis contrariũ sentiat Royas *tr.de hæret.c.2.n.333.*per Textum *in cap.Litteras, de præsumptionibus*,& Farinacius *n.* 18. testatur,hanc contrariam sententiam regulariter in praxi seruari ab Inquisitoribus Italiæ.

10 Est hæc autem doctrina extendenda, vt notat idem Farinacius *ibid. num.32.* ad eum, qui primò hæresim abiurauit, & posteà hæreticis fauet, iste enim iudicandus est,vt relapsus. Dicitur enim in *dicto cap. Accusatus*: *Ille quoque de cuius lapsu in hæresim antè abiurationẽ constiterat,vel nunc constat, si postea hæreticos receptat,deducat, visitet, siue associet, aut dona,vel munera, seu fauorẽ eis impendat, meritò debet iudicari relapsus*. Et ità omnes sentiunt. Et hoc non est solum intelligendum, vt aliqui opinantur; quando quis fauet hæreticis,profitentibus eandem hæresim, quã ipse prius abiurauerat, secus vero si diuersam.Quia abiurans hæresim expressè,vel tacitè, omnes hæreses abiurat, & promittit nũquã recessurũ à diuina reuelatione ꝑ Ecclesiã proposita, & saltẽ tacitè ꝓmittit ab Ecclesia nõ discessurus. Ac proindè si in vehemẽtẽ hæresis suspicionem incidit, vt relapsus iudicari debet. Ità Decianus *tr. crimin.lib.5. c.56.nu.2.& 13.* Cantera *quæst.crimin. rubr.de hæret.c.1.n.58.*Pegna *par. 2. cõment.65.*& alij.

11 Notandum verò est omnibus, tàm relapsis, quàm alijs de hæresi crimine pœnitentibus, & Curiæ seculari tradẽdis, danda esse Sacramenta Pœnitentiæ,& Eucharistiæ,iuxtà *cap.Super eo,de hæreticis in 6.* vt affirmant Symanchas *tit.65.n.7.*Suarez *de fide, disp. 23.sect. 2.n.12.* Sacramentum autem Extremæ Vnctionis eis non datur, sicut nec alijs vltimo supplicio afficiendis:quia,vt docet D.Thomas *4.sent.dist.23. qu.2.* soli infirmi sunt huius Sacramenti capaces. Sic enim statutum fuit in Concil. Florentino, his verbis: *Hoc Sacramentum, nisi infirmo,de cuius morte timetur, dari non debet*, ait namque D. Iacobus, *c.5. Infirmatur quis in vobis,&c.* Vndè non confertur prælium gerentibus cum periculo mortis in bello, neque existentibus in periculo naufragij,neque mulieribus

ribus

ribus cum periculo parturientibus: vt notant Dicastillus *de Sacram.tom.1.tr.7.disp.1.dub.10.n.161.* Pegna *par.3.coment.101.verſ.Non tamen*, Symanchas *de cathol.inſtitut.tit.57.n.16.*& alij.

12 Sextò, Curiæ ſeculari, & mortis pœna afficiendus eſt ſortilegus impius, qui in ſortilegio, vel quouis alio modo abutitur Sacratiſſima Euchariſtia: ſiue hoc faciat cum mentis errore, & malè ſentiens de hoc Sacramento: ſiuè credat hoc eſſe malum, & grauiſſimum ſacrilegium, & id faciat, ad placendum Dæmoni. Quamuis enim malè vtens Hoſtia ſacrata, ſine intellectus errore, non ſit hæreticus: vt aiunt Graffius *lib.2.c.8.rubr.de hæreticis,n.2.& lib.4.c.18.n.11.& 12.*Farinacius *de hæreſi,q.181.n.43.* Ludouicus Paramus *de orig.Sanctæ Inquiſ.lib.3.q.3.n.10.*& alij. Tamen quia eſt grauiſſimum, & horrendum delictum, pœna mortis eſt puniendum; res enim ſacræ, quæ in ſortilegijs adhibentur, Dœmoni offeruntur: vt cum alijs notat Carena *par.2. tit.12. nu.33.* Quid ergo dicto ſortilegio horribilius? Ideò tale delictum committentem, eſſe Curiæ ſeculari tradendum, & pœna mortis puniendum, ex decreto Sacræ Congregationis, tradunt Carena *par.3. tit.13.§.1.n.24.* Locatus *in rubr. contra abutentes Sacramentis*, Farinacius *vbi ſup.n.44.* Genuenſis *in praxi Archiep.c.68.n.10.* Emanuel Moura *de incant. Opuſ.1.ſect.3.c.5.nu.29.* Diana *tom.5.tr.12.reſ.10.n.14.ex par.4.tr.7. reſ.10.nu.14.*& alij.

13 Septimò, ſortilegus nō Sacerdos, ſeu quilibet alius ſimiliter non Sacerdos, Miſſam celebrans, traditur ſimiliter Curiæ ſeculari vltimo ſupplicio afficiēdus, quia eſt delictum grauiſſimum, iuxtà declarationem, & Bullam Pauli IV. æditam 20. Maij 1557.& aliam 17. Februarij 1559. Gregorij XIII. quæ incipit: *Officij noſtri partes*, æditam 1574. *tom.2. Bull. pag.387.* Clementis VIII. quæ incipit: *Etſi alias*, æditam 1601.*to.3.Bull.pag.128.*& Vrbani VIII. per Epiſt.Eminentiſs.Cardin. Mellini ad Inquiſ. Generalem Luſitaniæ die 5.Martij 1622. Ità etiam ſentiunt Scortia *de Sacrificio Miſſæ,lib.2.c.6.n.10.* Peyrinus *tom.2. in Conſtitut.Pauli V. §.2.nu.22.*Sanctarellus *de hæreſi, c.42. dub.vn.n.5.*Diana *tom.5.tr.12. reſol.11. & 12. ex par.4.tr.7.reſ.11.& 12.* Et ad violationem dictarum Bullarum ſufficit, ſemel vnam Miſſam celebrare: quamuis verba conſecrationis non proferantur. Ità Souſa *in aphor.Inquiſ.lib.1.cap.32.*& Diana *ibid.n.3.* Farinacius *de hæreſi,q.193.nu.39.* Vmbertus Locatus *in iudicial. Inquiſit. rubr.Contra ſine ordinibus celebrantes.* In Inquiſitione Hiſpaniæ dictæ Bullæ non ſunt vſu receptæ, quoad relaxationem Curiæ ſeculari ob dictum crimen: & ideò regulariter punitur pœna arbitraria: vt referunt Caſtro Palaus *par.1. tr.4. diſp.8.punct.16.§.9.n.2.* Acugna *tract.de Confeſſ.ſollicit.q.13.n.10.* Diana *loc.cit.*& alij.

14 Octauò, ſortilegus, qui negauit Trinitatem in diuinis, vel diuinitatem Chriſti Domini, vel eius Conceptionē de Spiritu Sancto, vel eius mortem, vt nos redimeret, vel Beatiſſimæ Matris Mariæ virginitatem, ſeculari brachio eſt relaxandus, & vltimo ſupplicio plectendus, etiam pro primò lapſu, ex Cōſtitutione Clementis VIII. ædita die 3. Februarij 1603. Souſa *lib.2.c.44.n.6.* Carena *par.3.tit.13.§.1.nu.20.* Diana *tom.5.tr.12. reſ.24.nu.2.ex par.4. tr.7. reſ.24.n.2.*

15 Nonò, ſortilegi rebaptizantes puerum, vel baptizantes magnetem, aut hominis mortui cadauer, aut imagines cereas, vel quauis materia compoſitas, vel libros magicos. Refert enim Martinus del Rio *lib.5, diſquiſ. magic. ſect.15.verſ. Dico quarto*: quod quidā Magi curant benedici per Sacerdotem, habentem ſtolam in collo, & cereum benedictum in manu, ſuos libros, poſitos ſub mappa altaris, qui illos aqua benedicta aſpergit: dicens: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*: credentes, ſic libros illos vim magicam accipere. Alij etiam, vt referunt Petrus Binsfeld. *in comment.ad l.Multi,Cod.de maleſ.& mathem.qu.3.* Graſ-

fius *lib.2. c.5. de superstit.obseru. nu.12.* Toletus *in summ.lib.4.c.16.n.4.* Farinacius *de hæresi,qu.181.nu.25.* conficiunt quasdam imagines certis temporibus, & ritibus obseruatis, & illas nomine Belzebub, Principis Dœmoniorum baptizant,& posteà ad ignem applicāt, & à Dœmone petunt infirmitates, aut alia mala,quæ in persona, cuius imaginem confecerunt, euenire optant. Et quādoque etiam acubus, aut alijs aculeis ferreis perforant, aut pungunt illius imaginis caput,aut pectus, aut fœmora, aut aliam corporis partem, in qua cupiunt malum aliquod oriri in persona illius,cui nocere intendunt: et illa grauiter torquetur in eadem parte corporis,quàm in imagine pungunt,vel transfigunt. Hi omnes sortilegium hæreticale committunt: & vel sunt hæretici malè credentes de Sacramento Baptismi, & Curiæ seculari sunt tradendi, & pœna mortis puniendi: vel si errorem in intellectu non habent, sunt vehementer de hæresi suspecti, & ab Inquisitoribus grauiter puniendi. Ita Pegna *par.2. comment. 67. vers.Postremò*, Farinacius, Martinus del Rio *locis citatis*, & alij, quos ipsi citant Carena *par.2.tit.12.n.25.* In dubio autem præsumendum est,has imagines baptizantē habere errorem in mente, & malè sentire de Sacramento Baptismi. Licet ex natura rei talis non sit iudicandus hæreticus, nisi inquiratur de causa, & de suo errore circa fidem: quia fortassis non malè sentit de illa: sed id fecit, vt facilius à Dœmone suum desiderium consequeretur. Ità Farinacius *ibidem num.27.*

16 Decimò,sortilegi, qui maleficio hostili fuerunt alicui causa mortis, brachio seculari tradendi sunt, & vltimo supplicio etiam plectendi. Quia Gregorius XV. in sua Constitut. incipiente: *Omnipotentis Dei*, ædita 20. Martij 1623. ità decreuit, his verbis: *Motu proprio,& ex certa scientia,ac matura deliberatione nostri, de qua Apostolicæ potestatis plenitudine, tenore præsentium decernimus, præcipimus, & mandamus, vt constito, quod aliquis pactum cum Diabolo fecerit, & à fide apostatando, maleficijs,siuè sortilegijs vnam, seu plures personas ità læserit, vt ex maleficio, vel sortilegio mors secuta sit, etiam pro primo lapsu, Curiæ seculari tradatur debitis pœnis puniendus.* Ità notant Peyrinus *tom.2.in Constitut.9. Pauli V.n.26.* Carena *par.3.tit.13.n.21.* Diana *tom.5. tr.12.res.10. ex par.4.tr.7. res.* 10. Verum sortilegus, seu maleficus, hæreticus, etiam Ecclesiasticus, si fateatur, se in sortilegijs, vel maleficijs homicidium commisisse, & pœniteat, paratusque sit corrigi, non est ab Inquisitoribus Curiæ seculari tradendus, sed ad reconciliationem est admittendus; vt docent Sousa *in aphorif. inquis. lib.1.c.58.* Menochius *lib.1.centur.4. casu* 388. Farinacius *de hæresi, q.20.n.105. & qu. 193.n.13.* Diana *tom.5.tr.12.res.10. nu. 4.ex par.4.tr.7.res.*10. Si autem Iudex secularis illum S.Officio consignauit, suspensa aliorum criminum punitione; tunc expedita causa hæresis, Officium Sanctæ Inquisitionis eidem Iudici seculari illum restituere debet, & solet, iuxtà Constitution. Pij V. apud Pegnā, vt refert Thomas del Bene *par. 2. de offic.inquis.dub.206.sect.6.n.2.*

17 Vndecimò, tandem sortilegi omnes, qui Dœmones inuocant: vt notat Eymericus *par.2.q.43.n.2.*& eis sacrificāt, vel adorant, vel orationes execrabiles effundunt,vel se Dœmonibus deuouēt obedientiam promittendo, vel se facturos aliquid pro Dœmonibus asserunt, vel per Dœmonem iurant, vel per nomen alicuius Dœmonis superioris Demonem inferiorem adiurant, vel laudes,aut cantus in eius reuerentia pronunt, vel genuflectendo aliquid ei postulant,vel pro Dœmonis reuerentia, aut monito castitatem obseruant, vel ieiunant, aut carnem suam macerant, aut vestibus nigris, vel albis induunt, vel per characteres,& signa, & ignota nomina obsecrant,luminaria accendūt, aromatibus subfumigant, animalia immolant, sanguinem proprium, ex se emittendo, offerunt, vel alia nefaria, a

Dœ-

Dœmonibus consultata,& concupita, faciunt, in quibus omnibus honor latriæ eis exhibetur. Vel nomina Dœmoniorum, inter nomina Beatorum, & Sanctorum, in suis nefarijs orationibus miscent, cereos accendunt, et Deum per eorum nomina, vel merita obsecrant, vel multis alijs execrabilibus modis honorem Duliæ Dœmonibus exhibent. Isti omnes si sint iudicialiter conuicti,vel confessi:vt hæretici iudicio Ecclesiæ habendi sunt; & per consequens si resipiscant, hæresi prius abiurata, sunt vt pœnitentes hæretici perpetuò immurandi. Si autem noluerint desistere:vel si dixerint,se velle desistere,& pœnitere,sed nolle abiurare:vel si abiurauerint, & postcà in eundem errorem inciderint: seculari iudicio sunt relinquendi,& vltimo supplicio puniēdi.Ità Eymericus, & Pegna *comm. 68.*

Inquisitores possunt ne aliquem, brachio seculari relaxare, inconsulto Supremo Tribunali?

18 RESp. Negatiuè: etiam si vota Ordinarij,Inquisitoris, & Cōsultorum,omninò consentiāt: quia hæc relaxatio inter causas grauissimas cōputatur. Ità docent Molina *de iustit. tract.5.disp.28. nu.* 14. Diana *tom.5.tr. 10.res.67.ex par.4.tr.*8. *res.*121. Carena *par.3.tit.*13.§.1.*n.*25.& alij.

Quando constat de maleficio, & febre maligna subsequente, & posteà de morte, mors est ne tribuenda maleficio, & maleficus, brachio seculari condemnandus?

19 RESp. Negatiuè: nisi euidenter constet, febrem malignam ortum habuisse ex maleficio. Quia in dicto casu mors tribuenda est febri, quæ est causa proximior mortis, non autem maleficio, quod est causa remotior. Quotiescunque enim duæ esse possunt causæ mortis: vna præcedens, & remotior: altera subsequens, & proximior; præsumendum est, mortem ex causa proximiori, & subsequenti ortum habuisse: iuxtà Textum *in l. Huic scripturæ,§.Si seruus,ad legem Aquiliam,& decisionem Rotæ* 220. & 229. Quia ergo mors,vt plurimum sequi solet ex febri, & non probatur, causam febris fuisse maleficium: mors potius est tribuenda febri,quàm maleficio. Ità Carena *par. 2.tit.12.§.31.n.257.*

Potest ne maleficus homicida tradi brachio seculari ex indicijs indubitatis,vt ad mortem damnetur?

20 RESp. Quòd quamuis in delictis, non occultis, & facilis probationis, nō possit quis puniri pœna mortis ex indicijs,etiam indubitatis: vt docent Castrensis *consil.299.nu.3.* Gregorius Lopez *in l.26.tit.1.glos.4. partit.7.* & alij.Tamen in delictis atrocibus, occultis,& difficilis probationis, quale est crimen maleficij,& sortilegij,distinguit Carena *par.2.tit.12.§.32.n.263.* quod vel loquimur de Iudicibus Superioribus,& de Sacra,& Suprema Inquisitionis Congregatione, vel de Iudicibus inferioribus. Si primo modo: certum est in dicto delicto, & alijs similibus,ad hæresim spectantibus, posse ex indicijs indubitatis,Sacram Congregationem, maleficum, seu sortilegum homicidam, brachio seculari condemnare: vt mortis pœna puniatur. Sic enim etiam in aliis Tribunalibus seruari solet. Nàm per Sacrum Consilium Neapolitanum, vt cum Io:Dominico Tassono *in Pragmat.de antefato,vers.*12. *obseruat.2.nu.* 2.refert idem Carena ann. 1606. quædam mulier imputata de homicidio viri, ob indicia indubitata,fuit ad mortē damnata. Et ann.1621. Cardinalis Zabata per Pragmaticam specialem decreuit,posse Iudices ex indiciis indubitatis reos ad mortem damnare. Et similiter Senatus Mediolanensis die 16. Nouembris 1628. damnauit ad mortē quendam Paulum de Villa Mutinentē, qui solis indiciis indubitatis, de homicidio vrgebatur: vt refert Stephanus Ga-

Garon I.C. eruditissimus *in tit. Constit. Mediolani de iure Fisci,art.36. nu.15. vers.Certè si verum*. Et de generali obseruantia eiusdem Senatus in pœnam mortis reos condemnandi ex dictis indicijs indubitatis, testatur Bellon. Papiens.*lib.2.de his, quæ fiunt in continenti,c.115.n.10*.Et idem in alijs Tribunalibus seruari, probat Carena.

21 Si verò loquamur de Iudicibus in Sancto Officio inferioribus; ipse Carena arbitratur *nu. 264*. non posse eos ex indicijs indubitatis damnare maleficũ, nec quemlibet alium ad pœnam mortis ordinariam, virtute Constitut. Gregorij XV. sed benè posse illos torquere, vel ad aliam pœnam extraordinariam condemnare. Sed Didacus Cantera *in qq.crimin. c. 2. de probat. per testes,q.1.n.60.& q.6.n.2*. Symanchas *in cathol.institut.c.49.n.3*.Diana *tom.5. tr. 10.ref.73.ex par.4.tr.8.ref.116*.absque vlla distinctione absolutè docent: In crimine hæresis, probato facto, ex quo resultat indubitatum indicium: Inquisitores posse punire reum pœna ordinaria: & consequenter posse relaxare Curiæ seculari maleficum, qui maleficio commisit infanticidium, vel homicidium, vt vltimo supplicio puniatur. Notandum verò est: indicia indubitata illa dici, quæ animum Iudicis mouent necessariò ad credendum, maleficum tale delictum commisisse, nec posse aliter credere. Ità Cantera *in qq.crimin.titul.de probation.c.2.q.6.n. 1. in fine*, qui alios allegat.

Maleficio pertentans tantùm alicui mortem, est ne brachio seculari tradendus, & vltimo supplicio afficiendus?

22 RESP. Quod vel maleficus sola sua cogitatione pertentauit alicui mortem: & quamuis mortale crimen commisit, non est tamen, neque pœna ordinaria, neque extraordinaria puniendus: quia, vt ait Vulpius *in l.18. ff.de pœnis*: Nemo patitur cogitationis pœnam: et ità etiam docent Doctores *in 1.2. D.Thomæ,qu.96. art.4*. vt notat Vasquez *disp.160.c.2*. Beccanus *tr. 3.c. 6.qu.5*. & Suarez *de legib. lib.3. c.13*.& alij. Et si vltra cogitationem adfuit tractatus, & maleficus non peruenit ad actum proximum, mortalis maleficij emittendi, sed tantum ad actum remotum: tunc pœna extraordinaria tantùm est puniendus: vt docent Cantera *in qq.crimin.c.7.de homicidio,n.26*.Farinacius *qq.crimin.124.nu.8*. Giurba *consil. crimin.decis.46.n.37*.Carena *par. 2. tit. 12.§.34.n.281*.

23 Maior difficultas est, quando maleficus deuenit ad actum proximum, & consummauit delictum, præbendo maleficium ad mortem,& mors non sit sequuta: an tunc iuxtà Constitutionem supradictam Gregorij XV. sit tradendus Curiæ seculari, & vltimo supplicio puniendus. Et videtur affirmatiuè respondendum: quia in delictis atrocibus (quale est dictum maleficium) sic in alijs Tribunalibus practicatur. In Senatu enim Mediolanensi, mandatarius, qui ad actum proximum homicidij deuenit, etiam morte offensi non sequuta, furca suspenditur, ex Constitut. illius dominij, *tit.de pœnis,§.Mandantes*. In Senatu Sabaudiæ quidam fuit furca suspensus, eò quod de nocte intrauerat domum cuiusdam, vt eum occideret, quamuis effectus non fuerit sequutus: vt refert Præses Abauo *in sua praxi crimin.§.Conatus,n.16*.Sic etiam seruatum fuisse in Regno Neapolitano, testantur Afflictus *in Constitut. Regni, lib. 1.rubr.12.n.11*. & Capycius *decis.155*. & similiter in alijs Tribunalibus: vt refert Carena *loc.cit.*

24 His tamen non obstantibus, dicendũ est. Maleficum, qui maleficium ad mortem alicui intulit, & mors non sit sequuta, non esse pœna ordinaria puniẽdum: sed extraordinaria; nec tradendũ Curiæ seculari. Quia Gregorius XV. expressè decreuit in sua Constitut. quę incipit:*Omnipotentis Dei*,ędita 20.Martij 1623. *Vt constito, quod aliquis pactũ cum Diabolo fecerit, & maleficijs, seu sortilegijs, vnam, vel plures personas, ità*

ità læserit, vt ex maleficio, vel sortilegio mors sequuta sit, etiam pro primo lapsu Curiæ sæculari tradatur debitis pœnis puniendus. Dum ergo in prædicto casu supponitur ex maleficio mortuum non esse maleficiatum, sequitur maleficum non esse Curiæ sæculari tradendum, vt mortis pœna puniatur. Ità notant Barbosa *in tract. var. dictione* 183. *n.* 9. Menochius *de arbitr. Iudicum*, *casu* 360. *n.* 96. Carena *vbi sup. n.* 290. Erit tamen alia pœna puniendus, sicut ibidem, statuit idem Pontifex, & capite sequenti refertur, *n.* 1.

Quando autem pœna mortis sit remittenda sortilegis, & alijs hæreticis, vide *cap.* 16. *fol.* 122. *& sequ.* de spontè comparentibus, & *cap.* 17. de spontè in carcere confitentibus, *fol.* 125. *& sequ.*

CAPVT XXXI.

De Pœna Carceris maleficis, ac sortilegis, alijsque debita.

Carceris pœna quibus maleficis, ac sortilegis in S. Officio imponitur?

1 RESP. Quod primò imponitur illis, qui malefìcia, vel sortilegia commiserunt: ex quibus licet mors sequuta non sit: infirmitas tamen, diuortia, impotentia generandi, aut animalibus, frugibus, vel alijs fructibus damnum notabile prouenerit; istos enim muro claudi, siuè perpetuis carceribus in S. Officio Inquisitionis mancipari, decreuit Gregorius XV. in supradicta sua Constitutione. Secundò maleficis, seu sortilegis hæreticalibus, aut alijs hæreticis pœnitentibus. Isti enim dum ad agendam pœnitentiam redire volũt, impuniti esse non debent: et ne iterum in hæreticalia sortilegia, aut in hæresim incidant, vel ne alios inficiant, ad perpetuos carceres damnandi sunt: iuxtà Constitutionem Innocentij IV. æditam ann. 1254. incip. *Nouerit Vniuersitas, verf. Si quis autem*, & Constitut. Federici Imperatoris, incip. *Commissi*, relata à Pegna inter literas Apostolicas in *direct. inquis. & in c. Excommunicamus* 2. §. *fin. extra de hæreticis*. Vbi dicitur: *Si qui autem de prædictis postquam fuerint deprehensi, redire voluerint, ad agẽdam condignam pœnitentiam, in perpetuo carcere damnentur*. Ità etiam affirmant quamplures Doctores, quos citat, & sequitur Farinacius *de hæresi, qu.* 193. *n.* 101.

Malefici, & sortilegi de criminibus atrocissimis confessi, vel conuicti, possunt ne retineri in carcere, ità obscuro, & tetro, vt intrà paucos dies moriantur?

2 RESP. Affirmatiuè, iuxtà doctrinã Martini del Rio *lib.* 5. *disquisit. magic. sect.* 7. *in princ.* vbi ait: In criminibus atrocissimis, etiam possunt detineri in compedibus, manicis cippis, in carcere obscuro, & tetro, in quo intra paucos dies moriantur; sed hoc intellige postquam crimen confessi, vel conuicti, & damnati de crimine, mortem merentur. Idem confirmat Farinacius *q.* 193. *n.* 107. his verbis: *Hæretici quoad pœnam possunt poni in duro, & arcto carcere, dummodò id fiat ab Inquisitore de consensu Episcopi, vel è contra*, vt apertè probare videtur Textus *in Clement.* 1. §. *Propter, de hæreticis*, in illis verbis: *Duro tamen tradere carceri, siuè arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad custodiam videatur*: et ibi Canonistæ, & præsertim Bonifacius de Vitalinis *nu.* 34. vbi duri, & arcti carceris exemplum ponit, in carcere existente in loco infimo, & subterraneo, in quo non videtur claritas Solis, neque Lunę. Et in proposito Martinus del Rio *lib.* 5. *disquis. magic. sect.* 7. *in princ.* ait: *Hæreticos confessos, vel conuictos, & ad mortem damnatos, posse retineri in carcere obscuro, & tetro, in quo intra paucos dies moriantur.* Hæc Farinacius.

Regulariter carcer perpetuus, pœnitenti hæreticali malefico, aut sortile-

le-

lego, vel alio hæretico, assignandus, qualis esse debet?

3 RESp. Quod non debet esse ità arctus, vt abbreuiet dies incarcerati; sufficit enim, vt ille viuat in pane tristitiæ, & aqua doloris. Immò qui in tales carceres abbreuiantes vitam, reos pœnitentes deponeret, non euaderet irregularitatem: iuxtà Glossam in *cap.de hæreticis in 6.* in figuratione casus, *vers. Vndè iste carcer*, Henrich Boich *in cap. Nouimus, nu.4. de verb.significat.* & ibi etiam Antonius de Butrio *n.7.vers.Vltimò nota*, Ioannes Royas *singul.49.n.1.& seq.* Campegius in *addit. ad Zanchinum in tr. de hæreticis, c.20. litt.G.in verb.Pœnas, vers. Tu tamen*, Decianus *in tr.crimin.lib.5.c.42.n.14.* Farinacius *vbi sup.n.106.*

Quinam malefici, seu sortilegi hæretici, pœnitentes, ad perpetuum carcerem condemnari non debent?

4 RESp. Non esse ad perpetuum carcerem condemnandos: Primò, qui sponte ad S.Officium comparent, & sua delicta fatentur, antequam accusati, vel denunciati sint, etiamsi metu imminentium probationum, & testium ad Inquisitores veniant. Secundò, neque qui statim postquam capti sunt, tàm de se, quàm de alijs, qui complices delicti fuerunt, plenè, & integrè confitentur. Tertiò, pœna carceris perpetui condonari potest ab Inquisitoribus, illis, qui puro corde confitentur, priusquam dicta testium publicentur: secus autem eis, qui post dicta testium publicata, quia tunc iam videntur conuicti: & iure optimo in perpetuum carcerem cōdemnandi sunt. Ità Pegna *par. 3. comment.142.* Symanchas *de cathol.institut. tit.47.n.29.* Royas *tr.de hæret.par.2.nu.197.* Farinacius *q.193.nu.103.* Quartò, ad perpetuum carcerem damnari non potest, qui solum est, de hæresi suspectus, iuxtà Textum *in cap.Excommunicamus 2. de hæret. in 6.* & tradunt Repertorium Inquisitorum *in verb. Carcer, vers.Viso de carcere*, & alij, quos citat, & sequitur Farinacius *loc.cit.* Quintò, post publicationem testium, si aliqua rationabilis causa vrgeat, possunt Inquisitores cum Episcopis, perpetuum carcerem ad tempus reducere, vel etiā totaliter condonare, & in alias pœnitentias extraordinarias commutare; iuxtà potestatem eis traditam *in cap.Vt commissi, de hæret.in 6.* & ibi tradunt est Glossa communiter Canonistæ, Pegna *3. par.comment.145.* Clarus *in pract.§. Hæresis, n.7.* Symanchas *de cathol. institut.tit.16. rubr.de custodia reorum, n.5.* Farinacius *ibid. nu. 104.* Sextò, non est imponenda pœna carceris perpetui, sed solum ad tempus, prout Inquisitoribus visum fuerit, reis, qui de leui, vel de vehementi, non autem de formali abiurarunt: ità Vmbertus Locatus *in iudicial.Inquisit.in verb.Suspicio, n.31.* Eymericus *par. 3. direct. rubr. de quinto modo terminandi processum fidei, num. 172.* & ibi Pegna, Ioannes Royas *singular.1.n.21.* Farinacius *ibid. n.103.*

Quid agendum cum muliere maga, quæ sit nupta, & meretur carcerem perpetuum?

5 RESp. Si hæc mulier pœnitens ad misericordiam recipiatur, non est ad carcerem perpetuum condemnanda: sed consulto Supremo Inquisitionis Tribunali, loco carceris assignanda ei est domus mariti: ità Pegna *par. 3. comment. 142. vers.Postremò*, Lelius Zecchius *in summ.par.1. tit.de fide, rubr.de hæresi, c.11.n.8. vers.Secundò loco*, Farinacius *n.105.*

Sacerdos celebrans super rebus ad sortilegia seruientibus, punitur ne pœna carceris?

6 RESp. Affirmatiuè. Sacerdos enim celebrans super rebus aptis ad sortilegia; vt sunt hostia non consecrata, circumscripta certis notis, & litteris sanguineis, vel euricula, qua infantis nascentis caput est inuolutum, vel pa-

nis

nis incoctus, seu massa cruda, aut panis coctus in placenta, vel calamita, & his similia: vel abusus sit vasis, aut vestibus sacris, e.g. pallio altaris, calice, patena, purificatorio, tabernaculo Eucharistię, aut reliquiarum, lapide sacrato, vel eius frustro, corporali, manipulo, stola, alba, vel sanctuarijs, &c. vel in Missæ sacrificio praeces, quæ non tendunt ad Dei cultum, & animarum salutem, sed potius in peccatum, obtulerit: beneficijs est priuandus, & in carcerem etiam perpetuum detrudendus. Ità Diaz *pract. crimin. c.* 19. Grillandus *qu.* 14. *&* 16. Menochius *de arbitr. casu* 188. *nu.* 12. Martinus del Rio *lib.* 5. *disquis. magic. sect.* 16. *vers. Sacerdos celebrans*, Thomas del Bene *de offic. inquis. par.* 2. *dub.* 229. *sect.* 9. *n.* 7. Sousa *in aphorism. inquis. lib.* 1. *c.* 58. *n.* 10. *& seq.*

In Sacris Ordinibus constitutus, condemnatus ad perpetuum carcerē, est ne degradandus?

7 Resp. Affirmatiuè, iuxtà *cap. Quoniam Episcoporum, de hæresi in* 6. & rescriptum Vrbani IV. quod incipit: *Consultus*, §. *Quæstioni verò*, & refertur à Pegna *par.* 3. *comment.* 46. *vers. Et consequenter*. Ait enim Pontifex: *Quæstioni verò, qua quæritur vtrum constitutus in sacris, deprehensus in hæresim, ac propter hoc immurandus perpetuo, prius sit ab Ordinibus à suo Episcopo degradandus, antequam tradatur huiusmodi pœnitentiæ: Respondemus: quòd talis, qui est perpetuo immurandus prius debet à suis Ordinibus degradari*. Hæc ibi. Notat Eymericus *par.* 3. *direct. qu.* 94. nullam esse differentiam inter carcerem, & murum, nàm pro eodem sumitur *in cap. Excommunicamus vlt. & in cap. Vt commissi, & in cap. Accusatus in fin. de hæreticis in* 6. Et Pegna *loc. cit.* ait: supradicta verba accipienda esse de degradatione reali, & actuali: non autē de suspensione ab Ordinum executione. Et similiter dicendum de illo, qui in perpetuum ad triremes damnatur, iste enim debet etiam actualiter degradari: cum par sit vbique ratio. Et isti degradari debent: quia damnatus in perpetuum ad carcerem, vel ad triremes æquiparatur damnato ad mortem: vt ait Innocentius *in cap. Qualiter, & quando* 2. *de accusation.*

8 Verum hæc de iure vera sunt, sed regulariter benignitas huius Tribunalis introduxit, vt qui in perpetuum carcerem, vel in perpetuum ad triremes condemnantur, non soleant actualiter degradari, sed tantum suspendi ab Ordinum executione. Ità notat Pegna *par.* 3. *comment.* 46. *vers. Tametsi verò*.

Sortilegis deprehensis in hæretica prauitate, & pœnitentibus, est ne imponenda cum pœna carceris alia pœnitentia?

9 Resp. Affirmatiuè. Nàm, vt notat Eymericus *par.* 3. *direct. qu.* 95. Consueuit Sanctæ Inquisitionis Tribunal, iniungi eis, vt cruces deferant antè, & retrò, & stent in valuis Ecclesiarum certis diebus Dominicis, & festiuis, & quod crucientur pane angustiæ, & aqua doloris. Vt per has pœnitentias satisfaciant debito, quod per culpam contraxerunt: et appareat; an sint verè pœnitentes, an fictè conuersi, & cùm eas peragunt recordentur delicti contra fidem commissi, & illud detestentur, & defleant. Ità cum Eymerico Pegna *comment.* 144. In his autem pęnitentijs imponendis, docent Zanchinus *tr. de hæret. c.* 20. obseruari debere personarum qualitatem, & grauitatem maiorem, vel minorem culpæ, ac etiam vt verisimiliter credant Iudices fidei, à pęnitentibus fore peragendas, & non deferendas, *cap. Pœnitentes* 50. *dist.*

Pœna perpetui carceris, potest ne mitigari, & in aliam commutari?

10 Resp. Posse ex iusta causa ab Inquisitoribus, & Ordinarijs, vt suprà dictum est, iuxtà Textum *in c. Vt commissi, vers. Et illorum, de hæreticis in* 6. vbi dicitur: *Et illorum, qui vestris mādatis*

datis obedientes humiliter stant, propter hæresim in carcere, vel muro reclusi, pœnam vna cum Prælatis, quorum iurisdictioni subsunt, mitigandi, vel mutandi, cũ videritis expedire. Et ità docent quamplures Doctores, quos citat, & sequitur Farinacius *de hæresi, q.* 193. *n.* 104. Hæc autem commutatio perpetui carceris admittenda est, quando sortilegus, vel maleficus, vel alius hæreticus non fuit notoriæ in hæresi deprehensus, & timor non adest, quod alios corrumpat: vt aduertit Vmbertus Locatus *in iudicial. Inquisit. in verb. Hæreticus, nu.* 34. Tempus carceris, in quo commutari potest carcer perpetuus reo impositus, relictum est arbitrio Inquisitorum: vt colligitur ex *dicto cap. Vt commissi*: et affirmant Pegna *par.* 3. *comment.* 108. *vers. Quæsitum scio*, Farinacius *dicto n.* 104. Repertorium Inquisitorum *in verbo Carcer, vers. Item nota, quod non solum.* Qui cum alijs etiam docent: Quod Inquisitores etiam post sententiam possunt pœnitenti, ad perpetuos carceres condemnato, pœnam commutare, & abbreuiare eorũ arbitrio. Regulariter tamen cum condemnato ad carcerem perpetuũ nõ dispensatur, nisi post annos tres. Cum condẽnato ad carcerẽ perpetuum irremissibilem, non dispensatur, nisi post annos octo. Possunt etiam, vt notat Farinacius, loco carceris imponere alias pœnas pœnitentiales; vt ieiunare, Sanctorum limina visitare, errorem suum in publicum detestari, & his similia. Symãchas quoque *de cathol. institut. titul.* 16. *rubr. de custodia reorum, num.* 5. *&* 6. ait posse Inquisitores pœnitentibus pro carcere, assignare Monasteria, Hospitalia, vel alias domos religiosas. In Hispania verò ex speciali priuilegio Sedis Apostolicæ perpetui carceris dispensatio, cõmutatio, vel ad tempus relaxatio, sicut & vestis crucibus signatæ depositio, solum spectat ad Inquisitorem Generalem. Ità Royas *singul.* 155. *n.* 5. Symanchas *loc. cit. n.* 20. Pegna, & Farinacius *vbi sup.*

Frangens carceres S. Officij, & aufugiens, qua pœna puniri solet?

11 Resp. Quod vel loquimur de detento in carcere ob custodiam pendente processu, vel de ibi detentõ pro sui criminis pœnitentia. Si primò modo. Non desunt Doctores, qui opinantur: quod carcerem frangens, & ab eo fugiens, vel fugere, & carcerem frangere tentans, habendus est pro conuicto, & tanquam hæreticus damnari potest. Secus verò si aufugerit, ex carcere ostio aperto; tunc enim non habetur pro conuicto; sed excommunicatur, si in termino sibi assignato, ad carceres nõ reddit: et si per annum excommunicationem sustinuerit, tanquam hæreticus punitur. Ità Vmbertus Locatus *in iudicial. Inquisit. in verb. Carcer, n.* 16. *versic. Ex carceribus fugiens, & seq.* Zanchinus *in tr. de hæret. c.* 10. *nu.* 4. & ibi, Campegius *in addit. litt. P. vers. Fugit carcerem*, Mascardus *de probation. tom.* 2. *conclus.* 820. Farinacius *de hæresi, q.* 193. *n.* 137. & alij. Sed reum carcerem frangentem, & fugientem, non esse pro conuicto habendum, neque tanquam hæreticum puniendum, docent Symanchas *in annotat. ad Zanchinum, cap.* 8. *& in cathol. institut. tit.* 16. *n.* 23. Royas *de hæret. par.* 2. *assert.* 15. Pegna *par.* 3. *direct. commen.* 35. Sousa *in aphorism. inquis. lib.* 2. *c.* 26. *n.* 37. Paramus *lib.* 3. *q.* 4. *num.* 72. *& seq.* Diana *tom.* 5. *tr.* 12. *ref.* 15. *ex par.* 4. *tr.* 7. *ref.* 15. Quia in tali casu præsumendũ est, fugisse carceris tedio, aut metu falsorum testium, vel tormentorum, & non quia haberet circa fidem errorem in intellectu. Non debet tamen ob dictam fugam impunitus, euadere; sed pœna arbitraria est puniendus: et si est Nobilis, aut Doctor, aut Religiosus, vel alius honorabilis Ciuis, custodiendus est arctius, & puniendus durius. Si verò sit vilis verberibus est publicè flagellandus, & causa hęresis in suo statu permanet, & tractatur: et alijs pœnis arbitrarijs puniri potest. Et mitius est agendum cum illo, qui ex negligentia Custodis è carcere aufugit. Ità Pegna, & alij. Resultat etiam ex ipsa fuga contra ipsum, in-

indicium ad torturam; et ſi citatus non compareat, poteſt condemnari: vt ait Seſſe *tom.4.decif.471.n.8.*

12 Qui verò è carcere ſibi aſſignato, ad implendas pœnitentias, aufugit, & illũ fregit. Si ſtatim ſe præſentat coram Inquiſitore, vel Supremo Tribunali Sanctæ Inquiſitionis, nulla pœna eſt afficiendus: quia qui ad Superiorem vadit, non dicitur frangere carceres: vt probant Franciſcus de Auiles *in ſuis commentarijs ad leges Pretorum, c.18.* Iacob à Sancto Georgio *in l.1.n.9.Cod. de ſeruis fugitiuis*, Marius Giurba *conſ. decif.69.nu.*19.Carena *par.2. tit.17.nu.* 77. Si autem è carcere ſine iuſta excuſatione aufugit, & arrepta fuga ſe occultet, & poſteà pœnitens fugæ, quàm fecit, ſponte ſe præſentat, & miſericordiam petat, & ſe offerat de nouo paritarum: recipiendus eſt, iniuncta ſibi, arbitrio Inquiſitoris, pœnitentia ſui falli. Si verò captus fuit, & paratus ſit Eccleſiæ ſatisfacere: iniungenda eſt ei maior, ſed non ſine miſericordia, pœna propter fugam: vt ait Pegna *par.3.comment.*146. Sed ſi fugiens, non permittit ſe capi: tunc contra ipſum proceditur, ſicut contra contumacem: quia ex eius fuga non modicam oritur impœnitentiæ ſignum: reputatur enim ficte conuerſus, & tanquam impœnitens contumax, condemnari debet. Ideò citandus eſt per ædictum, vt accedat intra certum tẽpus præfixum, & ſi non acceſſerit intra illud tempus, pronunciandus eſt excommunicatus: in qua excommunicatione ſi per annum animo pertinaci extiterit, illo completo, tanquam hereticus, eſt damnandus, ex *cap. Cum cõtumacia, de hæreticis in 6.* Ità Eymericus *par.3.direct. nu.* 112. Pegna *par.3. commen.* 33. 49. & 91. & alij communiter.

Pœna carceris ad tempus in Sancto Tribunali Inquiſitionis quibus imponitur?

13 Reſp. Quòd imponi ſolet omnibus de hæreſi tantum ſuſpectis, qui de leui, vel de vehementi abiurant: quales ſunt ſortilegi hæreticalia ſortilegia committentes: Confeſſarij ſollicitantes ad turpia in confeſſione, vel in confeſſionario; Blaſphemantes hæreticaliter; conſpurcantes, vel cõculcantes Sanctorum imagines; mulieres, quæ viuente primo viro, tranſeunt ad ſecundas nuptias; Aſtrologi, & Diuinatores, qui de futuris contingentibus, & à libera hominum voluntate pendentibus, aliquid euenturum affirmant, & ſimiles de hæreſi ſuſpecti; vt in *cap. Excommunicamus 2.de hæreſi in 6.* & docet etiam communiter Doctores.

CAPVT XXXII.

De Pœna Triremium, Fuſtigationis, Exilij, & Habitu Pœnitentiæ.

Pœna triremium, quando, & quibus delinquẽtibus imponi ſolet ab Ordinatijs, & Inquiſitoribus?

1 Reſp. Eſſe ſolitos puniri pœna triremium. Primò, hæreticos pœnitentes, qui puniri merentur carcere perpetuo. Iſti enim damnari ſolent per quinquennium ad triremes, vt teſtantur Royas *par.2. de haret. nu.* 203. Carena *par.3.tit.13.§.3.n.33.*

2 Secundò, ſortilegi hæreticalia ſortilegia, & proximi læſiua patrantes, vt ait Zanardus *par.3.ſumma, c. 64. verſ. Ideò animaduertere*, Cantera *de ſortilegijs, c.6.nu.6.* Et ſic ad triremes fuiſſe damnatum quendam ſortilegum per ſeptennium ob abuſum Sacramenti Baptiſmi, & quendam Subdiaconum, qui pluries confeſſiones exceperat: refert Carena *loc.cit.n.45.* & 46.

3 Tertiò, poligami regulariter damnari ſolent ad triremes per quinquennium, vel ſeptenninm, ſi ſemèl tantum viuente prima vxore, aliam duxerunt; nàm ſi vlterius matrimonium contraxerunt grauius puniendi ſunt, & longio-

giori tempore in triremibus damnandi, arbitrio Inquisitorum: ità Carena, & alijs relatis *par.2. tit.5. §.12. nu.61.& 62.* Qui etiam notat cum Farinacio *de haeres.q.178.n.73.* In Hispania hos poligamos damnari ad pęnam triremium per decem annos.

4 Quartò, testes, qui in foro Episcopali, vt quis possit transire ad secunda vota, deponunt, esse mortuam primam coniugem, cum sit viua: regulariter vnà cum poligamis ad triremes quinquennales, vel etiam septemnales, iuxtà eorum culpam, arbitrio Inquisitorum dãnantur, Carena *vbi sup.§.13.num.67.* Et eadem pœna esse puniendos testes alios falsum deponentes in hoc S. Tribunali, vel falsum denunciantes; affirmant Sousa *lib.2. cap.8.* Castro Palaus *par.1.tr.4.disp.8.punct.16.§.6. num.9.* Diana *to.5.tr.12. res.16.ex par.4. tr.7. res.etiam 16.* & alij.

5 Quintò, eadem pœna triremium damnandi sunt, qui, cum sint in sacris Ordinibus constituti, matrimonium contrahunt. Diana *tom.5.tr.12.resol.5. ex par.4.tr.7. res.5.* Castro Palaus *par.1.tr.4.disp.8.pun.16.§.8.n.4.*

6 Sextò, Confessarij ad turpia in cõfessione sollicitantes, ad triremes damnantur: ità Freitas *de Confess. sollicit. q.24.n.115.* Castro Palaus *disp.9.pun.11. n.2.* Sousa *in aphorism. c.34. num.67.* & Diana *vbi sup.ref.7.* testatur, *n.4.* fuisse quendam Confessarium ad triremes per septennium ob sollicitationem damnatum. Et ità generaliter seruari in praxi Inquisitionis Romanæ, affirmant Aloysius Bariola *in tr. de Confess. sollicit.post Flores Inquisit.* Freitas *loc.cit.* & alij.

7 Septimò, Blasphemi hæreticales, ex consuetudine, si non sint nobiles, ad triremes, alij damnãtur per triennium, alij per quinquennium, & alij per decemnium. Et eadem pœna puniuntur conspurcantes, vel conculeantes Crucem, vel imagines Sanctorum; vt affirmat Carena *par.3.tit.13.§.3. nu.41.& seq.* Genuensis *in praxi,c.18.nu.12.* Royas *de haeret.par.2.n.176.* Pegna *par.2. comment.66.* Diana *loc.cit.ref.8.n.4.*

8 Octauò, non Sacerdotes, Missam celebrantes, vel confessiones audientes, ex decreto Clementis VIII. tradũtur brachio seculari; sed in Hispania damnari solent ad triremes: vt aiunt Sousa *in aphoris.lib.1.c.32.n.12.* Diana *vbi sup.ref.11.& 12.* A nostris Inquisitoribus idem seruatur, quando, vel delictum non est ità plenè probatum, vel adsunt aliquæ causæ de iure delictum minuentes: vt cum reus esset infrà vigesimum annum. Ità Carena *par.3.tit.13.§.3.n.44.*

9 Nonò, qui officium Inquisitionis vsurpauit, vt aliquos terreret, vel pecunias extorqueret, aut alia crimina præstaret, pœna fustigationis, & triremium est afficiendus pro qualitate delicti. Ità Symanchas *de cathol. institut. titul. 46. col.vlt.& in Enchirid.c.vlt.n.15.* Iulius Clarus *lib.5.recep.sent.tit.ad l. Corneliã testamentariam*, Castro Palaus *par.1. tr.4.disp.8.punct.16.§.7.nu.4.* Carena *n.52.*

10 Decimò, qui testes, vel denunciantes, ob eorum testificationem, vel denunciationem contra delinquentem percutit, si percussio sit grauis, etiamsi mors non sequatur, ad mortem ab hoc Sancto Tribunali damnari solet, si autẽ sit leuis, & facta baculo, ad triremes mittitur, ex Constitut. Pij V. *Si de protegendis*: vt notat Carena *ibid. n.45.*

11 Vndecimò, possunt etiam Inquisitores hæreticis pœnitentibus pœnam triremium, non solum ad tempus, sed perpetuò imponere: vt cum Campegio, & alijs docet Farinacius *de haeresi, q.192.n.88.*

12 Duodecimò, miscentes in sortilegijs Oleum Sanctum, seu Sacrum Chrisma, vel sacramentalia, vel orationes, aut verba sacra: et negent se credere, quod prædicta vim habeant, ad cogendum arbitrium, aut ad alios turpes effectus, abiurare debent de vehementi, & possunt (spectata personarum qualitate) induti mitra infami, in publicum produci, vel cum vituperatione, propè fores Ecclesiæ constitui: vt affirmant Syman-

manchas *tit.21.n.22.* Pegna *par.2.comment.67.* Ioſeph Seſſe *tom.4. deciſ.466. n.13.* Sed de ſtylo Inquiſitionis Romanæ ſolent, ad triremes condemnari: ita Genuenſis *in praxi, c.68.n.8.* Martinus del Rio *lib. 5. diſquiſ. magic. ſect. 16.* Diana *tom.5.tr.12.reſ.16. ex par.4.tr.7.reſ.16.* Souſa *in aphoriſ.inquiſ. lib.1.c.58.n.10.* & alij.

13 Tertiodecimò, teſtes falſi, vt ſupra dictum eſt, ex inueterata conſuetudine, damnantur ad triremes, & aliquando mitra infami, etiam fuſtigantur: vt ait Souſa *lib.2. c.8.n.27.* Et eadem pœna puniuntur; ſi pro defenſione inquiſiti, falſum depoſuerunt, & abiurant, tanquam fautores hæreticorum. Vt docet Caſtro Palaus *par.1.tr.4.diſp.8. punct. 15.§.6.n.9.& 10.* Symanchas *tit.64.nu. 90.* Diana *tom.5.tr.12. reſ.16.n.3.ex p. 4.tr.7.reſ.16.n.3.*

14 Quartodecimò, qui precibus, vel minis, vel pecunia, teſtem corrumpit, vt falsò contra aliquem in hoc S. Tribunali deponat, plectendus eſt iiſdem pœnis, quibus plectuntur falſi teſtes. Quia plus delinquit, qui teſti mandat, vel ſuadet, vt falſum teſtimonium dicat: quàm teſtis ipſe, quia nocendi animum habet, & alium, ad falſum teſtandum, inducit: vt notant Pegna *par.3. comm. 122.* Symanchas *loc.cit.n.96.* & Diana *vbi ſup.* refert, *n.5.* quendam, qui in Sãcto Tribunali alios, ad reſtificandum falſum corruperat, damnatum fuiſſe ad triremes per decẽnium cum alijs pœnis.

15 Quintodecimò, qui è triremibus aufugit: ſi ibi erat ad tempus damnatus, punitur duplicatione temporis, quod ibi manere debebat. Si autem damnatus erat ad decennium, punitur ad triremes perpetuò. Et ſi ibi perpetuò dãnatus erat, punitur pœna mortis. Ita Clarus *in praxi, §.fin.q.71. verſ. Quæro qua pœna,* Carena *par.3. tit.13. §.6.nu. 76.* & alij.

Pœna fuſtigationis, & verberationis, quibus imponenda eſt?

16 Reſp. Quòd hac pœna puniuntur. Primò, mulieres ſortilegæ, & quæ, viuente primo viro, ſecundum matrimonium contrahunt. Ità Souſa *in aphoriſ.inquiſ.lib.1.cap.35.nu.20.* Salzedus *in addit. ad pract. crimin.* Diaz *cap. 8. litt.B.* Diana *tom.5.tr.12.reſ.4. ex par. 4.tr.7.reſ.4.n.6.* Carena *par.3. tit.13.§. 4.n.55.& 56.* Secundò, conſulens binas nuptias primo viro viuente; vt obſeruat *ibid.* Diana *n.8.* cum Emanuele Moura *de incant.Opuſc.1.ſect.3. c.6.nu. 11.* vbi refert eadem pœna fuiſſe damnatam, matrem conſulentem filiam, vt ſecundò nuberet, non mortuo primo coniuge, ac ipſam filiam. Quia non minor ſuſpicio, male ſentiendi de Sacramento matrimonij, adeſt contra matrẽ, quàm contra filiam. Tertiò, ſortilegus, ac poligamus, qui non eſt habilis ad remigandum, non tantum ſemèl, ſed pluries fuſtigari ſolet: vt teſtatur Carena *loc.cit.n.57.& 60.* Quartò, fuſtigantur teſtes falſi vltra pœnam triremium: ità Souſa *in aphor.inquiſ.lib.2.c.8.nu.27.* & Carena *n.58.* Qui *n.60.* ait etiam, quod quando teſtes falſi ſunt mulieres, quæ damnari non poſſunt ad triremes, ſemèl vel pluries, iuxtà qualitatem delicti fuſtigari ſolent. Quintò, idem Carena *nu. 59.* refert ſæpè viſitatum fuiſſe, præſertim in Hiſpania: Religioſos in ſuo Monaſterio virgis cedi ab alijs Religioſis, præſente Notario S.Officij ob ſollicitationem ad turpia in confeſſione. Sextò, qui de vehementi abiurant, fuſtigari poſſunt, & ad carcerem, vel ad triremes damnari, iuxtà qualitatem perſonæ, ac delicti. Ità Michael Zanardus *in direct.Theol.par.3.cap.134.* Genuenſis *in praxi Archiep.cap.68. nu.8.* Septimò, qui abiurant de leui condemnari poſſunt, non ſolum ad aliquam pœnitentiam, & ad pœnam pecuniariã, vel ad carcerem, & ad triremes pro aliquo tempore, ſed etiam ad pœnam fuſtigationis, arbitrio Inquiſitorum, cõſiderata ſimiliter qualitate perſonæ, & grauitate delicti. Ità Caſtro Palaus *p. 1.tract.4.diſp.7.pun.1.nu.9.* Diana *to.5. tr.12.reſ.1.n.1.ex par.4.tr.7.n.1.* Octauò, quandoque etiam hæretici puniun-

tur pœna fustigationis, vt ait Farinacius *de hæresi,q.193.num.90.* Decianus *tr.crimin.lib.5.cap.42.n.11.*

17 Notandum verò, non esse damnandas ad pœnam fustigationis, mulieres habentes virum, vel filias nubiles. Nè marito fiant exosæ in odium Sacramẽti matrimonij,& ne filiæ nubiles, ob id cogantur carere matrimonio. Ità Sousa *in aphoris.lib.4.c.13.n.6.* Carena *loc. cit.n.61.* Qui etiam affirmant idem esse dicendum de patre nubiles habente filias.

18 Notandum quoque, hanc pœnam imponendam esse citrà sanguinem, vt cum alijs affirmant Decianus, & Farinacius *locis suprà citatis.*

Pœna exilij, vel relegationis, quibus delinquentibus est imponenda?

19 RESp. Esse imponendam. Primò, tàm viris, quàm mulieribus sortilegos post fustigationem, quando damnari non debent pœnis supradictis grauioribus: quia expedit à dictis personis Ciuitatem, vel Regnum purgari, vt notat Faber *in suo Cod. tit. de malef.& mathem. defec.* 1. & dicitur *in l.1.de officio Præsidis*. Et ità fuisse multoties seruatum, affirmat Carena *par. 3. tit.13.§.6.nu.71.* Securius vero est, huiusmodi personas in determinatum locum relegari; vt possint diligentius obseruari,& ne alienæ Ciuitates, & loca ab eis infieiantur. Ità Cantera *de hæret.c.1.n.55.* Præses Abauo *in sua praxi,§.Sortilegium,nu.98.* Carena *loc. cit.* Secundò, exiliantur Confessarij sollicitantes in confessione à locis vbi deliquerunt. Ità Sousa *de Confess.sollicit. tr.2.c.15.n.13.* et ità præcipitur in Cõstitut.Gregorij XV. *contra Confess.sollicit.* Tertiò, blasphemi nedum nobiles, sed etiam ignobiles, & viles, post abiurationem de leui, in exilium mittuntur: vt testatur Sesse *in decis. Regni Aragoniæ,tom.4.decis.470.n.24.* Viles autem aliquando post fustigationem: vt notat Symanchas *de cathol. institut. tit. 8.n.10.* Salzedus ad Diaz *c.110.sub lit. A.* Quartò, Sacerdos, qui Missas defunctorum celebrat pro viuentibus, vt moriantur, exilio perpetuo punitur: ità Sousa *in aphor.lib.1.c.58.nu.12.* Menochius *casu 388.n.15.*& alij. Quintò, Sacerdos, qui sortilegè celebrauit super rebus aptis ad maleficia; per multos annos relegatus fuit cum conditione, quod singulis mensibus se præsentaret Reuerendissimo Inquisitori illius Ciuitatis. Testatur Carena *par.3. tit.13. §. 5.n.66.* Sextò, qui habens vxorem, spõsalia contrahit cum alia, vel ad alium actum proximum contrahendi aliud matrimonium deuenit; vt si dotem stipulet, vel determinet; vel publicationes in Ecclesia fieri mandet, & similia: abiurat de leui, & in exilium, vel in carcerem mittitur, vel alijs pœnis arbitrarijs punitur: Sousa *ibid.c.35. nu.6.* Diana *tom.5.tr.12.res.4.n.10.ex par.4. tr.7.res.4.num.10.* Septimò, vir nobilis, qui nulliter contraxit primum matrimonium, & antequam illius nullitas ab Ecclesia declaretur, contrahit secũdum: in Italia, pœna arbitraria punitur, & abiurat de vehementi: vt testatur Pegna *par.2.direct.comment.81.versic. De eo,* Farinacius *de hæresi,q.178. n.68.* In Hispania verò abiurat de leui, & exilio, & pœna pecuniaria punitur. Sed si plebeius sit, flagellis ceditur, & ad triremes per quinquennium damnatur. Ità Symanchas *de cathol. instit.tit. 40.n.5.* Farinacius *ibid. nu.174.* Castro Palaus *par.1.tr.4.disp.8. punct.8.nu.2.* Qui ait idem esse dicendum de eo, qui aliqua apparenti ratione ductus, de morte prioris coniugis, cum secunda contrahit. Quod procedit, tàm in viro ducente vxorem, quàm in vxore ducẽte virum: vt notant Symanchas, & Farinacius *n.173. vbi sup.* Mulieres verò nobiles, quæ non mortuo primo viro, secundum duxerunt, relegantur: vt ait Sousa *in aphoris.lib.1.cap.35.n.20.* Carena *vbi suprà,§.5.n.65.* Octauò, Astrologi iudiciarij, qui de futuris contingẽtibus, & à libera hominum voluntate pendentibus, frequenter aliquid euenturum affirmant, & maximè cum alio-

rum

rum damno, merentur in actu publico abiurare de leui, & in exilium, & pœnam pecuniariam damnari: ità Diana *tom.5. tr.12. ref.17.nu.2.ex par.4.tr.7. ref.17.n.2.* Carena *par.3.tit.13.§.6.nu.72.* Nonò, retinentes libros hæreticorum, vel alias scripturas continentes sortilegia hæreticalia: si cæteri sunt, expelluntur à Diœcesi, in qua deliquerunt: vt testatur Genuensis *in praxi Archiep. Neapol. cap.84. n.12. in priori edit. & cap.68. in noua*, Carena *nu.73.* Decimò, exiliantur in S. Officio omnes, qui concionando, vel discurrendo, propositiones dixerint scandalosas: et qui incidissent in Constitution. Pauli V. & Gregorij XV. in materia Conceptionis B. Mariæ Virginis: ità Carena *loc.cit.§.6.n.74.* Vndecimò, qui à loco vbi relegatus fuit ad tempus, aufugit, vel exiliũ frangit, ei duplicatur tempus relegationis, vel exilij: vt ex *l. Relegati, ff. de pœnis*. Si autem relegatus, vel exiliatus erat ad decennium, punitur relegatione, vel exilio perpetuo; & si relegatio, vel exilium, erat perpetuum; pœna mortis punitur: ità Iulius Clarus *in praxi, §. fin. q.71.* Pro hac autem materia videndus est Giurba *consil. crim.47. n.21. & seq.* vbi plures de hac re casus distinguit, ac resoluit. Duodecimò, fautores, defensores, & receptatores hæreticorum, in perpetuum relegantur, & bona confiscata amittunt: ità videntur statuisse Innocentius IV. & Clemens IV. ac etiam Federicus Imperator, relati à Pegna *par.2. commen.76. vers. Ac præter cæteras*: et ità docent Zanchinus *tr. de hæret. c.17. n.4.* Symanchas *de cathol. institut. tit.15. n.14.* & alij: sed mitius puniuntur si sint vxores, patres, fratres, filij, & similes personæ: quia, vt ait Pegna *loc.cit. & comment.81.* ratione sanguinis, & naturalis affectionis, non fidei contemptu, aut hæresi amore, id fecisse, videntur.

Pœna habitus pœnitentialis, quænam est, & quare, ac quibus in S. Officio imponitur, & cũ qua obligatione?

20 RESp. Quod hæc pœna est quædã vestis, seu saccus benedictus, in cuius superiori parte sũt duæ cruces crocei, seu rubei coloris longitudinis duorum palmorum, & dimidij, latitudinis duorum palmorum, & in se trium digitorum habentes latitudinem, vnã anterius in pectore, & aliam posterius inter spatulas; quæ vestis, superius, & patenter portanda est, nec occultanda: vt qui publicè detestati sunt catholicã fidem, patenter etiam signum conuersionis, & detestationis erroris commissi, portent. Huius autem signi portatio est pœna, propter infamiam, quam affert, manifestans portantem fuisse hæreticum. Et ità statutum fuit in Concilijs Tarraconensi, Tholosano, & Bitterensi, vt refert Pegna *par.3. commen.42.* Et fuit per totum orbem vsu receptũ: vt testantur Farinacius *de hæresi, q.193. n.91.* Castro Palaus *par.1. tr.4. disp.6. punct.3. n.1.* & alij apud ipsos.

21 Hæc autem pœna iniungitur hæreticis, pœnitentibus, reconciliatis, & non relapsis, ex dictis Concilijs: et affirmãt Eymericus *in 6. modo terminandi processum. n.175.* Pegna *dicto comment.42.* & cæteri omnes. Imponitur hæc pœna, aliquando ad tempus, & aliquando in perpetuum, vt cum alijs notat Farinacius *vbi sup.* Vbi etiam docet cum Symancha *de cathol. institut. tit.47. rubr. de pœnitentibus, & conuersis, n.11.* quod Inquisitores non possunt, præfinitum tempus deferendi hunc habitum, moderare, aut remittere sine ordine Supremæ Inquisitionis.

Qui dictum habitum occultauerit, aut abiecerit, potest ne ab Inquisitoribus puniri, tanquam de hæresi suspectus, & vt impœnitens?

22 RESp. Affirmatiuè, quia non leuem suspicionem ingerit, conuersionem antecedentem fuisse fictam, & suũ errorem non ex animo detestasse, dum satisfactionem, & pœnitentiam paruipendit, & omittit. Ità Eymericus *3. par. q.97.* & ibi, Pegna *comment.146.* Symãchas

chas *loc.cit.tit.*48.*n.*29.*&* 30.& Farinacius *n.*123.

In hoc casu qua pena est puniendus?

23 RESP. Quod Vmbertus Locatus *in iudicial.Inquis.verb.Carcer, n.*16.*vers.Carceres autem fugiens*, Zanchinus *tr.de haret. c.*10.*n.*4. *vers.De eo vero,& n.*5.& ibi Campegius *in addit. litt.C.in verb.Detrusus*,& alij sustinent, esse,tanquam impœnitentem, & relapsum condemnandum, & Curiæ seculari tradendum. Quia, vt suprà dictum est. Omittens sine causa pœnitentiam sibi iniunctam exequi, præsumitur fictè esse conuersum, & in errore pristino perseuerare: et consequenter, quod sit relapsus, dum in errorem reprobatum perseuerat. Sed probabilior sententia est,hunc violantem iniunctam pœnitẽtiam,esse impœnitentem,non autem relapsum, & contra illum tanquam contra impœnitentem procedi posse, dum in illo statu perseuerat. Et ideò si à cõtumacia recedit, & misericordiam postulat admittendus est, & nullo modo Curiæ seculari tradendus. Debet tamẽ pro crimine violatæ pœnitentiæ absq; causa,arbitrio Inquisitorum puniri: vel pœna pecuniaria,vel fustibus,vel ieiunijs,pensata qualitate personæ, & grauitate criminis. Ità Pegna *loc.cit.versic. Itaque*, Royas *tr.de haret.* 2.*par.assert.* 41.*nu.*335.*vers.Tertiò fuit*,Symanchas *de cathol.instituт.tit.* 16.*rubr.de custodia reorum,n.*24.*&* 25.Farinacius *q.* 193.*n.* 136. *&* 146. Lelius Zecchius *par.*1. *summa,tit.de fide,rubr.de haresi,c.*11.*n.* 19.Castro Palaus *par.*1.*tr.*4.*disp.*6.*pun.* 3.*n.*4. & alij apud ipsos.

Extendenda ne est hæc sententia, vt procedat etiamsi hæreticus pœnitens sub iuramento, & pœna relapsi, se obligasset ad pœnitentiæ executionem?

24 RESP.Affirmatiuè, quia obligatio cuiuscunque metienda est, iuxtà iuris regulas, quibus censendus est quilibet,se velle obligare, *l.Si duo,ff.de acquirenda,vel omittenda haredit. & l. Nemo potest,ff.de legatis.*Regula autem iuris non præcipit,hunc violatorem, vt relapsum puniri. Ergo hanc pœnam ex eius obligatione portare non debet. Ità idem Castro Palaus *nu.*5. Hyppolitus Riminaldus *consil.*150.*num.*6.*&* 7. Menochius *consil.*82.*n.*113.*& sequ.*Pegna,& Farinacius *nu.* 142. *locis citatis.*

Hæc pœnitentia delationis habitus cũ Cruce,est ne iniungenda pœnitentibus, & conuersis abiurantibus, vt suspectis de hæresi, ac etiam de vehementi?

25 RESP. Negatiuè, quia huiusmodi cruces sunt insignia hæretici pœnitentis: suspecti autem de hæresi, etiam de vehementi, non sunt verè hæretici. Ergo non sunt cruce signandi. Ità docent Eymericus *par.* 3. *de sextò modo terminandi processum,n.*175.& ibi Pegna *comment.* 42. *vers. Quoniam verò.*

CAPVT XXXIII.

De Pœna Pecuniaria,& confiscatione bonorum.

Pœna pecuniaria potest ne ab Inquisitoribus iniungi sortilegis, de hæresi suspectis?

1 RESP.Affirmatiuè, ità enim habetur in Constitutione Alexandri IV. quæ incipit: *Super extirpatione*, & registratur à Pegna inter litteras Apostolicas post *direct.Inquisitorum*,& in Glossa *in Clement.*2.*in verbo Illicitis,de hareticis*,& ibi, Cardin. Zabarella *in* §. *Inquisitoribus,n.*20. *vers. Secundò quaro*,Ioannes de Imola *n.*6.Bonifacius de Vitalinis *n.*57.*&* 58.Eymericus *par.*3. *direct. qu.*103. & ibi, Pegna *comment.* 152.

152. Souſa *in aphoriſ. inquiſ.lib.3.c.*28. & alij, quos citat, & ſequitur Farinacius *de hæreſi,q.*193.*nu.*108.Carena *p.3.tit.*13.§.8.*n.*80.Et Symanchas *de cathol.inſtitut.tit.*46.*rubr.de pœnis, nu.*76. declarat, hanc pœnam eſſe iniungendã vehementer ſuſpectis, qui propter infirmitatem, aut propter ſenectutem,aut ob aliam cauſam torqueri non poſſunt: tunc enim poſt abiurationem pecuniaria pœna mulctantur. Ceſſante autem impedimento torquentur,& non pecunialiter puniuntur. Idemque docent Pegna *loc.cit.*Ioannes Royas *ſingul.*1.*n.*22.*verſ.Et Inquiſitores*, & alij.

Inquiſitores poſſunt ne pœna pecuniaria alios punire ?

1 RESp. Poſſe hac pœna punire fautores, & defenſores hæreticorũ non hæreticos?vt affirmãt dictus Card. Zabarella *verſ.De fautoribus*, Ioannes de Imola *ibid.n.*6.*verſ.Secus dicit*, Ioãnes Calderinus *tr. de hæreticis, rubr.de executione ſententia,nu.*3. Item eadem pœna puniri poſſunt proferentes per iocũ,aut ex ira,aut ex ignorantia verba hæreticalia,vt ſuſtinent Eymericus *dict. q.*103.& Pegna *dicto commen.*152.*verſic.Rurſus Inquiſitores*, Decianus *in tr. crimin.lib.*5.*c.*44.*poſt n.*7. Farinacius *n.*113.Carena *n.*80. & alij. Item nobiles blaſphemos,vt teſtantur Salzedus *ad c.*110.Diaz *ſub litt.A.verſ.Si verò nobilis*, Souſa *in aphoriſ.lib.*1. *c.*19. *n.*20.*verſic.Quod ſi nobilis*,Cantera *de blaſphemis,c.*3.*n.*4. *verſ.Quoad blaſphemum*. Item ſortilegos auaros, qui hanc pecuniariã pœnam magis timent, & vehementer dolere ſolent de pecunia ſoluenda: vt aſſerunt Zanchinus *de hæret. c.*19. *nu.*3. Pegna *dicto comment.*152. *verſ. Item imponuntur*,Carena *vbi ſup.* Farinacius *n.*115.*&* 116.

3 Verum hæc de iure procedunt. Nunc autem Inquiſitores Italiæ, ex ſpeciali decreto Sacræ Congregationis Eminentiſsimorum Cardinalium,non poſſunt pœnis pecuniarijs ſortilegos, vel alios de hæreſi ſuſpectos damnare: niſi conſulta eadem S. Congregat. in quocunque caſu particulari. Vt omnibus notum ſit: in hoc Sancto Tribunali nihil à Iudicibus fidei prætendi, niſi animarũ ſalutẽ: vt notat Carena *p.*3.*tit.*13.§.8.*n.*81.*&* 82.Qui tamẽ ait *nu.*83. quod etiam ſtante hac prohibitione poſſunt Inquiſitores,damnare reum ad pœnam pecuniariã ſoluẽdam pro eleemoſyna alieni loco pio: quia in hoc caſu ceſſat ratio prohibitionis, *l.In omni,ff.de adoptionibus*, & ibi Bartolus, & Surdus *conſil.*375.*nu.*34.

Si condemnatus ad pœnam pecuniariam, non poſſet, vel nollet illam ſoluere, quid ab Inquiſitoribus agendum ?

4 RESp.Poſſe illam, ne dum antè ſẽtentiam,ſed etiam poſt,commutare in pœnam corporalem, iuxtà regulam: *Qui non poteſt ſoluere luat in corpore.* Ità Quintilianus Mandos *in addit.ad Repert.Inquiſit.in verb.Pœna, litt.R.verſ.Vnde ſi condemnatus*,Gundiſalnus *tr.de hæret.q.*17.*nu.*6. Tutius tamen aliqui exiſtimant, vt fiat in eadem ſententia, dicendo: Condemnamus te in tantam pecuniam, quàm niſi ſolueris infra tantum terminum, mandamus, quòd patiaris talem pœnam corporalem. Sed Pegna *dicto comment.*152. *verſ. Addit Repertorium*; hanc practicã minimè admittendam eſſe in Sancto Officio, affirmat. Quia antequam quis condemnatur in pecunia, videndum eſt; an eam ſoluere poſſit. Sed non negat,poſſe poſt ſententiam,corporalem pœnam imponi ob defectũ pecuniariæ. Ità etiam alij apud Farinacium *loc.cit.n.*114.

Inquiſitores poſſunt ne hanc pœnam pecuniariam imponere reo Clerico beneficiato, qui patrimonium non habet?

5 RESp. Affirmatiuè: dummodò recipiat fructus beneficiorum in proprios vſus:ità Pegna *par.*3.*commen.*152.

152. *vers. De Clericis, & commen.* 161. *vers. Ex prædictis*: vbi ait, Clericis possunt imponi pœnitentiæ pecuniariæ si ipsi in fructibus beneficiorum habeant dominium, quamuis non habeant patrimonium. Repertorium verò Inquisitorum *verb. Clericus*, §. *An Clericis*, cõtrarium sustinet. Sed extra controuersiam est, si proprium habeant patrimonium posse eis dictam pœnam imponere. Ità Zanchinus *tr. de heret. c.* 19. *n.* 5. Bernardinus Diaz *in pract. crimin. canon. c.* 134. Pegna *dicto comment.* 152.

Pœnæ pecuniariæ, in quos vsus ab Inquisitoribus applicari debent?

6 RESp. Non esse applicandas in proprios particulares vsus ipsorum Inquisitorum: quia in omnibus Iudicibus vehementer est reprǣhendẽda, & euitanda auaritiæ, & cupiditatis suspicio. Sed multò magis hoc est euitandum in Inquisitoribus, quos integerrimos esse oportet, & omni cupiditatis suspicione carentes; vt ex Fulcodio indicat Eymericus *par.* 3. *q.* 103. *in fin.* & Pegna *dicto comment.* 152. *in fin.* Farinacius *de heresi, q.* 193. *nu.* 119. Sed huiusmodi pœnæ applicari debent, vel pro expensis, & necessitatibus Sacræ Inquisitionis Officio, cùm in Italia omnes ferè Inquisitiones sint pauperes, & aliquæ, nec habent, vndè sumptus necessarios sumant. Vel applicandæ sunt ad ædificandas Ecclesias, vel ad alendos pauperes, vel ad inopes virgines dotandas, vel ad similes pios vsus. Ità Eymericus, Pegna, & Farinacius *loc. cit.* Vmbertus Locatus *in iudicial. Inquis. in verbo Multa*, Symanchas *de cathol. institut. tit.* 46. *rubr. de pœnis, nu.* 76. *vers. Sed has pœnas*, Decianus *in tr. crimin. lib.* 5. *c.* 44. *n.* 7. & alij communiter.

Possunt ne Inquisitores, sortilegis, & alijs de hæresi suspectis, imponere pœnam confiscationis bonorum?

7 RESp. Negatiuè: vt docent Zanchinus *tr. de heret. c.* 19. *n.* 2. *in fin. vers. Caueat tamen, & cap.* 20. *nu.* 1. *vers. Dum tamen*, Decianus *vbi sup.* Repertorium Inquisitorum *in verb. Cõfiscatio, vers. An autem veniant*, Clarus *in praxi*, §. *Heresis, n.* 23. *in fin.* Petrus Binsfeldius *de confess. malef. prelud.* 14. *vers. Confiscatio bonorum*, Farinacius *de heresi, q.* 181. *nu.* 4. & *n.* 53. & *q.* 193. *n.* 120. Quia in extrauag. Ioann. XXII. contra magos, magicasque superstitiones facientes, relata ab Eymerico *par.* 2. *direct. q.* 43. *num.* 9. statuitur, quòd sortilegi ineuntes fœdus, pactũq; facientes cum Dæmone, vel illi immolantes, aut illum adorantes, vel annulum, speculum, phialam, vel aliam quãcunque rem ad Dæmonem alligandũ conficientes, & ab eo petentes responsa, vel pro implendis eorum prauis desiderijs auxilia postulantes; in his omnibus casibus puniri debeant omnibus, & singulis pœnis, quibus hæretici puniuntur, excepta bonorum confiscatione. Et ideò tali pœna iure Canonico in sortilegis locum non habet.

8 De iure verò Ciuili, sortilegi cuiuscunque generis sint, & quomodocunque faciant sortilegia, puniuntur pœna mortis naturalis, & bonorum cõfiscatione, ex Text. *in l. Nemo, in l. Multi, in l. Et si excepta, & in l. Eorum, Cod. de malef. & mathem.* Ità Ghirlandus *de sortileg. q.* 2. *n.* 10. & *q.* 11. *nu.* 5. 7. 11. 12. & 27. Menochius *de arbitr. lib.* 2. *cent.* 4. *casu* 388. *nu.* 5. Clarus *in pract.* §. *fin. q.* 68. *vers. Sortilegi, & malefici*, Farinacius *de delictis, & pœnis, qu.* 20. *num.* 88. Qui *n.* 89. subdit, quòd quidquid sit de iure, de consuetudine tamen hæc pena mortis naturalis, & confiscationis bonorum non seruatur tàm rigorosè. Nã sortilegi conficientes sortilegia non hæreticalia, vel fustigantur, vel mitrantur in publico, & deindè banniuntur, vel alia pena arbitraria plectuntur. Ità Farinacius cum alijs.

Hæc pœna confiscationis quando incurritur, ac debetur, & exigi potest?

9 Resp. Quod incurritur à die commissæ

missæ hæresis: quia quamuis Panormitanus *in cap. Vergentis, de hæreticis, notab.2.* affirmet: bona hæreticorum non esse ipso facto confiscata: sed confiscãda: eius tamen doctrina intelligitur, de tempore antequam fuisset decretum in *cap. Cum secundum leges, de hæreticis in 6.* Nàm in hoc *cap.* expressè statutum fuit à Summo Pontifice: vt ipso iure, seu ipso facto bona hæreticorum sint confiscata: et ità docet Pegna *par.3. direct. comment.* 158. *vers. His ità positis,* Et Farinacius *de delictis, & pœnis, q.25. n.13.* ait: In hæresis crimine bona confiscantur ipso iure, & statim à die commissi delicti dominium transit in Fiscũ, & reus administrationem suorum bonorum amittit: ex *dicto cap. Cum secundum:* et ibi Glossa, & communiter Doctores. Qui etiam docent, quod licet in Fiscum ipso iure transeat dominium bonorum hæretici: non tamen transit eorum possessio, per regulam, quod in illis casibus, in quibus transit dominiũ sine traditione, non transit possessio, nisi expressè dicatur: vt in *l. Cum hæredes, ff. de acquirenda possessione.*

Qui in hæresim incidit: antequam à Iudice condemnetur, tenetur ne in foro conscientiæ omnia bona sua, quę ob commissum heresis crimen amisit, Fisco offerre, itaut si ei illa non tradat, mortaliter peccet?

10 Resp. Quòd Panormitanus, & Felinus *in cap.1. extrà de constit.* & Alphonsus Castrus *lib.3.c.10. de potestate legis pœnalis, & lib.2.c.6. de iusta hæret. punit.* & alij, sustinent teneri. Sed contraria sententia, quæ docet, non teneri, verior, benignior, & tutior est: quia nemo obligatur ad pœnam erga se ipsum exequendam: neque cogitur, vt se ipsum in publicum prodat: iuxtà Text. *in cap. Quis aliquando, de pœnit. dist.1.* Et graues, & importabiles obligationes non sunt imponendæ: vt *Matthæi cap.23.* Et vtique grauis, & importabilis obligatio esset, si quis in foro conscientiæ teneretur, ad pœnam priuationis omnium bonorum suorum, erga se ipsum exequendam. Ità sentiunt Conradus *de contract. lib. qu.7. conclus.2.* Syluester *verb. Hæresis 1. qu.8.* Symanchas *de cathol. institut. tit.9. nu.157. & sequ.* & alij, quos citat, & sequitur Pegna *loc. cit. vers. Cæterum.*

Qui, antè sententiam, & antequam Fiscus appręhendat possessionem dictorum bonorum, sincero corde, hæresim abiurando, ad fidem catholicam reuertitur, illius bona trãseunt ne ad Fiscum?

11 Resp. Negatiuè, sed ipsi integrè remanent, quia redeundo ad vnitatem Ecclesiæ, debet etiam redire ad exercitium iurium suorum bonorum. Ità Abbas *in cap. Quia diligenti, de elect.* Squillacensis *in tr. de fide cathol. cap.23. in fin.* Farinacius *de delictis, & pœnis, q.25. nu.16.* & alij. Qui verò postquam per sententiam traditus est Curiæ seculari, etiamsi per pœnitentiã ad misericordiam admittatur, bona sua amittit, nec illa recuperat, nisi Domini temporales voluerint ei sua bona condonare. Ità Pegna *par.3. comment.158. vers. Secunda conclusio.* Qui etiam addit *vers. Mihi autem.* Non esse faciendam talem condonationem illi, qui postquã traditus est Curię seculari, conuertitur. Quia omninò indignus est tanta benignitate. Nec videtur iustum, vt duo tàm insignia, & ingentia priuilegia, vitæ scilicet, & condonationis bonorum, conferantur indignissimo, & perditissimo homini. Immò in S. Tribunali Inquisitionis Hispaniæ, nulli hæretico fit bonorum condonatio: nisi tantum spõtè comparenti, qui, nullo metu probationis, & testificationis ductus, ad Inquisitores accedit, & hæresim suam manifestando, misericordiam postulat: ità in Instruct. Toletana ann.1561. *nu.41.* Vt notat Dianá *to.5. tr.10. ref.126. ex par.4. tr.8. ref.44.*

Hæc pœna confiscationis exigi ne potest antè Episcopi, & Inquisitoris sententiam, in qua declaretur, reum hæreticum esse impœnitentem, vel relapsum, & illam incurrisse?

12 RESP. Negatiuè, quia ità statuitur *in cap. Vt inquisitionis, §. Prohibemus, & cap. Cum secundum leges, §. fin. de hæreticis in 6.* his verbis: *Confiscationis tamen huiusmodi executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet per Principes, aut alios Dominos temporales, antequam per Episcopum loci, vel aliam personam Ecclesiasticam, quæ super hoc habeat potestatem, sententia super eodem crimine fuerit promulgata.* Et ità etiam sentiunt Zanchinus *tr. de hæret. c. 14. nu. 2.* Pegna *par. 3. comment. 158. vers. At labentibus,* Farinacius *de hæresi, q. 190. n. 5.* & alij quamplures, quos ipse refert. Qui etiam docent, possessionem dictorum bonorum à Iudice Ecclesiastico accipiendam esse: vt *ibid.* notat Farinacius *n. 168.*

13 Hæc autem sententia declaratoria requiritur etiam de iure ciuili, etiamsi hæresis crimen sit notorium, & in iudicio confessatum: & propterea, si antè hanc declaratoriam sententiam hæretici bona confiscarentur, essent restituenda. Ità Farinacius *ibid.* Sanchez *in Decal. lib. 2. c. 22. nu. 15. & sequ.* qui alios multos pro hac sententia adducit.

Bona fautorum hæreticorum, eorumque defensorum, credentium, & receptatorum, sunt ne confiscanda, sicut bona hæreticorum?

14 RESP. Negatiuè de iure Canonico. Affirmatiuè de iure ciuili. Quia de iure Canonico bona fautorum, receptatorum, & defensorum hæreticorum non confiscantur, nisi plenè, & cōcludenter hæresis probata sit, aut per testes idoneos, aut per eorum confessionem: secus verò per solam suspicionē, vt suprà dictum est: et docent Tabiena *in summ. in verb. Hæreticus, n. 1. vers. Et aduertenda,* Repertorium Inquisitorum *in verb. Confiscatio, vers. Item sciendum,* Vmbertus Locatus *in iudic. inquis. in verb. Bona hæreticorum, n. 1. in fin. vers. Et aduerte,* Zanchinus *de hæret. c. 25. n. 1. & c. 28. nu. 3.* Farinacius *de hæresi, qu. 190. n. 26.* & alij. Fautores, defensores, receptatores hæreticorum, & similes, vt tales, sunt tantum de hæresi suspecti: vt affirmant dictum Repertorium *loc. cit.* Decianus *in tr. crimin. lib. 5. c. 51. nu. 67.* Didacus Cantera *in quæst. crimin. rubr. de hæret. & cap. 1. n. 55. in fin.* Farinacius *q. 182. n. 52.* & alij. Ergo de iure Canonico eorum bona non sunt confiscanda, nisi verè constet illos esse hæreticos, & defendant potius eorum errores, quàm personas.

15 Secus autem de iure ciuili, quia extat Constitutio Federici Imperatoris, incip. *Patarenorum,* relata à Pegna inter litter. Apostolicas, in qua receptatoribus, & fautoribus hæreticorum imponitur pœna confiscationis bonorum cum perpetua relegatione. Et ità sustinent Zanchinus *tr. de hæret. c. 17. num. 4.* Pegna *par. 2. direct. comment. 76. versic. Præter cæteras, & comment. 77. in fine,* Afflictus *in Constitut. Regni, de hæret. rubr. 2. n. 25.* Decianus *vbi sup. n. 79. in fine,* Farinacius *loc. cit. n. 51. & 53.*

Bona hæreticorum confiscata, cui applicanda, seu tradenda sunt?

16 RESP. Quod Summi Pontifices in eorum Constitutionibus diuersimodè statuerunt circa applicationem dictorum bonorum. Nàm primò Innocentius III. anno Domini 1199. seu 1200. statuit: vt bona hæreticis confiscata, in terris Ecclesiæ, applicarentur Fisco Ecclesiæ; in terris verò Imperij, Fisco Iudicis secularis. Idque obseruari præcepit, etiamsi hæretici filios haberent catholicos, quia succedere non debent in bonis paternis: ità in *c. Vergentis, extra de hæreticis in 6.* Innocentius verò IV. ann. 1252. in Constitut. *Ad extirpanda,* Alexander IV. ann. 1259. & Clemens IV. ann. 1265. statuerunt omnia.

nia bona hæreticorum, quæ per dictos Officiales fuerint occupata, seu inuenta, & condemnationes pro his exactas, diuidantur tali modo; vt vna pars deueniat in commune Ciuitatis, vel loci: secunda in fauorem, & expeditionem officij detur Officialibus, qui tunc negotia ipsa peregerint: tertia ponatur in aliquo tuto loco, secundum quod dictis Diœcesano, & Inquisitoribus videbitur, reseruanda, & expendenda per consilium eorundem in fauorem fidei, & ad hæreticos extirpandos.

17 Notat autem Pater Bernardinus Comensis *in Lucerna Inquisitorum in verb. Bona hæreticorum, n. 2.* Quòd communitas Ciuitatis, vel loci, secundum prædictam Constitutionem, tunc tenebatur soluere, & dare certam pecuniã quolibet die Officialibus S. Inquisitionis, quando exhibant à Ciuitate, vel loco pro hoc S. Officio exequendo. Et quia nunc communitates, & loca hoc non seruant: ideò amplius dari non solet aliqua pars ipsis communitatibus, & locis, dictorum bonorum.

18 Notat etiam Farinacius *de hæresi, q. 190. nu. 181.* supradictam tripartitam diuisionem bonorum confiscatorum fuisse sublatam per Apostolica rescripta: ex quibus declaratur. Romanam Ecclesiam velle dimidiam dictorum bonorum assignari suæ Cameræ Apostolicæ; & aliam dimidiam remanere Officio S. Inquisitionis pro subuentione illius necessitatis: ità Repertorium Inquisitorum *in verb. Diuisio, vers. Hodiè tamen,* Zanchinus *in tr. de hæreticis, cap. 19. n. 5. & cap. 26. nu. 1. & 2.* Tabiena *in summ. in verb. Hæreticus, nu. 7. vers. Hodiè tamen,* Vmbertus Locatus *in iudic. Inquis. in verb. Hæreticus, n. 7. vers. Hodiè tamen dicunt,* Cardinalis Tuschus *in verb. Hæreticus, conclus. 102. num. 16.* Quia hæretici cum eorum hæresi Ecclesiam offendunt; ergo satisfaciendum est principaliter eidem Ecclesiæ offensæ: vt notat Felinus *in cap. Vergentis, extrà de hæreticis.* Et confirmatur ex illo Iacobi Butrigarij *in l. Quicunque, C. de hæreticis;* dicens. Quod vbicunque delictum est Ecclesiasticum, bona confiscata, Ecclesiæ applicari debent. Alij etiam Doctores docent: bona hæreticorum confiscata applicanda esse, nec Cameræ Apostolicæ, nec Imperialis, nec communitatibus, aut Officialibus, nec Fisco seculari, aut Ecclesiastico: sed tãtum Sancto Inquisitionis Officio, & Inquisitoribus. Quia nec Domini, nec communitates, nec Officiales, sed Inquisitores prouident carceribus, & carceratis, & alijs necessarijs impensis dicti Sancti Tribunalis. Ità Glossa *in leg. Quicunque, verb. Fisco, Cod. de hæreticis,* & ibi Iacobus Butrigarius *in vers. Nota quod vbicunque,* Albericus *in 3. par. Statutorum, q. 18. n. 9. in fin.* Felinus *in c. Cum nobis post n. 12. vers. Cæterum,* Lucerna Inquisitorum *in verb. Bona hæreticorum, n. 6. vers. Et quia nunc,* Nauarrus *consil. 20. nu. 2. lib. 5.* Vmbertus Locatus *in iudic. inquis. verb. Fiscus, versic. Hodiè dicunt,* & alij, quos citat Farinacius *loc. cit. n. 185.* Pegna *dicto comment. 158. vers. Quia verò.* Alij tandem affirmant circa applicationem dictorum bonorum confiscatorum, seruandas esse consuetudines locorum, dummodò sint rationabiles, legitimè, præscriptæ, & Papalibus Constitutionibus conformes: iuxtà *cap. fin. extrà de consuetudine.* Ità expressè sentiunt Bursatus *cons. 43. n. 51. & seq.* Clarus *in pract. crim. S. Hæresis, n. 11. vers. In hoc autem Ducatu,* Mendos. *in addit. ad Repert. Inquis. in verb. Diuisio, litt. A. in fin.* Martinus Laudens. *consil. crimin. diuers. 58. antè n. 1. vers. Reseruata debita portione, lib. 1.* Farinacius *q. 190. n. 187.* & alij.

Quare in Hispania omnia hæreticorũ bona confiscata, ex concessione Sedis Apostolicæ, Regio Fisco applicantur?

19 RESP. Quia Rex noster Catholicus veræ fidei columna, non solum curam habet constituendi sapiẽtissimum Senatum, qui omnes causas, ad hæresis punitionem pertinentes, tractat; sed etiam Inquisitoribus, ad extirpau-

pandas hæreticæ prauitatis labem, expensas abundè subministrat;& omnia, quæ necessaria sunt ad conseruationē Sanctæ Inquisitionis, ex suo patrimonio dispensat. Vt constat, & testantur Pegna *in dicto comment.*158.*vers.Hinc consequitur*, Couarruuias *lib.2. variar. resol.c.9.nu.*12.Sanctarellus *de hæresi, c.* 23.*dub.*1.*n.*3. Symanchas *de cathol. instit.tit.9.n.*132.Diana *tom.5. tr.*10. *res.* 128. *ex par.4. tr.*8. *res.* 43. & alij. Et quamuis attento iure Canonico bona Clericorum confiscata, tradenda sint Fisco Ecclesiæ: vt probat Couarruuias *dicto lib.2.variar.c.9.n.*12. Tamen in Hispania etiam bona Clericorum,siue mobilia,siuè immobilia,quæ ob ipsorū hæresim confiscantur, applicantur Regio Fisco, ob supradictam rationem, vt testantur, & approbant Couarruuias *loc.cit.* Sanchez *in Decal.lib.2.c.*20. *nu.* 26. Hieronymus Rodriquez *in Compend.qq.Regular.res.*73.*n.*14. Barbosa *in collect.to.2.lib.5.tit.7.c.*13.*nu.*8.Lorca *in 2.2.q.*11.*ar.4.disp.46.memb.*1.*nu.* 6.& alij.

20 In statu Mediolanensi bona hæreticorum confiscata, diuiduntur in tres partes æquales, & vna tribuitur Fisco Ducali,alia Episcopo,& alia Inquisitori,vt referunt Clarus *in pract.crimin.§. Hæresis,n.*11.*vers. In hoc autem Ducatu*,Tuschus *in verb. Hæreticus, conclus.* 102.*n.*16.Farinacius *de hæresi, qu.*190. *n.*191.

21 In Sabaudia, bona hæreticorum ex particulari concessione Gregorij XIII. die 28.Septembris 1584.in qua decreuit: *Si eorum valor ad scuta mille ascenderit, & vsque ad illum valorem, pro medietate Cameræ,& Fisco Ducali, pro altera vero medietate Officio Sanctæ Inquisitionis applicentur. Si verò dicta bona excesserint valorem mille scutorum, omnia applicentur eidem Cameræ,& Fisco Ducali. Sed dicti Ducis Ministri pro qualibet confiscatione, realiter, & cum effectu,& sine vlla mora, Sanctæ Inquisitionis Officio, scuta quingenta omninò soluere teneantur*. Ità refert Farinacius *loc.cit.n.*193.

22 In Placentia, & Mantua supradicta bona diuiduntur in duas partes, & vna applicatur Fisco Principis, qui brachium suum Sancto Inquisitionis Officio confert. Altera verò Sancto Inquisitionis Officio. Ità testantur Vmbertus Locatus *in iudicial. Inquis.in verb. Fiscus,n.*1.*vers.Consuetudo tamen*, Bursatus *in consil.*43.*n.*45. *lib.*1. Farinacius *n.*189.*&* 190.

Possunt ne hæc bona confiscata in alios vsus pios expendi?

23 RESp.Cum Pegna *par.3. commen.* 158. *vers. Et quamquam*: quòd quandoque supradicta bona confiscata possunt expēdi, & applicari ad alios pios vsus: vt ad impensas belli contra infideles,aut ad alias similes,& Reipublicæ Christianæ vtiles. Sicut tempore Catholicorum Regum Hispaniæ, Ferdinandi,& Isabellæ, magna pars bonorum, ob hæresim confiscatorum, applicata fuit bello contra Saracenos, & Granatenses, quod tunc gerebatur: vt testatur Auctor Repertorij Inquis. *in verb. Diuisio bonorum.*

Ad Episcopum ordinarium spectat ne aliqua pars istorum bonorum?

24 RESp. Quod Ordinarius,seu Diœcesanus nil penitus habere debet de parte prouentuum ex bonis hæreticorum,deputata Officio Inquisitionis, quamuis ipse in Inquisitionis Officio procedat. Sed debet illud quod opus est, proprijs explere stipendijs, & ex redditibus suis, cùm sit Ordinarius. Ità in extrauag.Benedicti XI.ædita an. 1303. quæ incipit: *Ex eo quod*; & in Glossa *in verbo Prouidebit*, *Clement.* 1. *de hæreticis*. Nec Inquisitores tenentur reddere rationem ipsis Diœcesanis de bonis habitis ex Officio Inquisitionis. Quia sic dictus Pontifex in eadem extrauag.præcipit,his verbis: *Rationem autem ijdem Diœcesani, prouentuum obuenientium ex Inquisitionis Officio (nō obstante aliqua Constitutione, consuetudine,*

dine, vel mandato contrarijs) non expoſcant. Sed eam Cameræ noſtræ, vel alij, cui nos, vel ſucceſſores noſtri Romani Pōtifices mandabimus reddendam, reddatis, qua generaliter obſeruari iubemus: Hactenus ibi.

Poſt mortem hæretici, poteſt ne ab Inquiſitoribus declarari, illum fuiſſe hæreticum, vt eius bona confiſchentur?

25 RESP. Affirmatiuè, quia crimen hæreſis, quoad confiſcationem bonorum, non extinguitur morte ipſius hæretici, vt probat Geminianus *in cap. Accuſatus,* §. *In eo vero, de hæret. in 6.* Et facit optimè Gloſſa *in verb. Mortuos, cap. A nobis 2. de ſenten. excommun.* Et confirmant Panormitanus *in c. Vergentis, eod. tit. in 2. notab.* Quia cum bona hæreticorum ſint confiſcata ipſo iure à die commiſſi criminis; vt patet ex *cap. Cum ſecundum leges, de hæreticis in 6.* ſequitur, quòd etiam poſt ipſorum mortem, poſſunt declarari eſſe confiſcata. Notat verò Gloſſa *in dicto c. Accuſatus*: hoc eſſe intelligendum vſque ad quadraginta annos, ſi filij, vel nepotes fuerunt Catholici, & bona fide, bona patrum hæreticorum poſſederunt, quia *in cap. 2. §. 2. de præſcriptionibus in 6.* ſancitur: *Bona hæreticorum defunctorum præſcribi per filios, vel hæredes Catholicos ſpatio quadraginta annorum dummodò ea poſſederint bona fide.* Sed tunc bona fide, cenſendum eſt, poſſediſſe, quando tempore mortis, & toto quadraginta annorum ſpatio crediderunt, & intellexerūt, defunctum deceſſiſſe catholicum. Quia intra hos quadraginta annos quandocunque intellexerint: defunctum, hæreticum deceſſiſſe; cùm iam inceperint, eſſe in mala fide, non amplius preſcribere potuerunt. Nàm ad præſcriptionem, inter cætera, ſaltem de iure Canonico, requiritur per omne tempus, bona fides: *c. fin. de præſcriptionibus.* Ideò ſi dicti filij, vel hæredes mala fide poſſederunt, Fiſcus Sancti Officij talia bona, etiam poſt quadraginta annos, occupare poteſt. Ità docent Zanchinus *tr. de hæret. c. 24. & 25.* Symanchas *de cathol. inſtitut. tit. 18. n. 11. & ſeq.* Repert. Inquiſ. *verb. Bona, §. Sed an ſint,* Franciſcus Squillacenſis *tr. de fide cathol. cap. 34.* Ioannes Royas *ſingul. 50. incip. Delictum defunctorum,* Pegna *par. 3. comment. 92.* & alij.

Inquiſitores, ex dictis bonis confiſcatis, tenentur ne, præſtare legitimam, vel alimenta, hæreticorum filijs catholicis?

26 RESP. Non deeſſe Doctores, qui affirmant, teneri Inquiſitores legitimam, & alimenta, præſtare hæreticorum filijs catholicis ex dictis bonis confiſcatis. Ità enim ſentiunt Torreblanca *lib. 3. de magia, c. 11. n. 46. & 47.* Surdus *conſil. 386. n. 8.* Plotus *inter conſilia criminalia Ziletti lib. 1. conſil. 130. n. 83.* Soccinus *lib. 1. conſil. 30. n. 3.* Ioannes Royas *ſingul. 47. & 95.* & alij. Sed hoc procedere poteſt, vt notat Farinacius *de hæreſ. q. 191. n. 4.* de iure ciuili, iuxtà Textum *in l. Manichæos, & in leg. Cognouimus, Cod. de hæreticis.* De iure enim ciuili hæreticorum filij catholici non priuantur hæreditate paterna, vt probat idem Farinacius *ibid. n. 29.*

27 De iure autem Canonico certum eſt, non teneri Inquiſitores dictis filijs præſtare, nec legitimam, nec alimenta: quia propter paternam hæreſim filij, etiam catholici priuantur hæreditate paterna: vt expreſsè ſtatuitur *in c. Vergentis, de hæreticis in 6.* Quia ſi in crimine læſæ Maieſtatis humanæ, filij paterna hæreditate priuantur; multò magis priuari debent in crimine læſæ Maieſtatis diuinæ, quod maius delictum eſt. Confirmatur, quia parentes, quamuis iure naturali aſtringantur, ad alendos filios; poſſunt tamen omnia eorum bona alicui hypothecare per contractum: & ob id ſæpè à creditoribus omnia eorum bona vſurpantur, non deductis filiorum alimentis, nec legitima. Ergo à fortiori ob hæreſis atrociſſimum crimē, hoc iuſtiſſimè fit ob bonum commune, & vt

& vt parentes ob talem pœnam arceantur,ab hoc atroci crimine patrando.Ità sentiunt Glossa *in dicto cap. Vergentis, vers.Cum enim, & vers. Nec exhæredatio,& vers.Item in crimine hæresis*, Hostiensis *ibid.nu.9.verb. Exhæredatio,& vers.Nec mireris*,Syluester *in verb. Hæreticus*,§.1.*n*.14. *vers. Etsi habuerit catholicos filios*, Symanchas *de cathol.instit.tit.9.rubr.de bonis hæretic. n*.4. *& seq.& tit.20.rubr.de filijs,& minoribus, n*,1.*& seq*.Farinacius *de hæresi,qu*.191. *n*.1.*& seq*.Sanchez *in Decal.lib.2. c.16. n*.26.Riceiullus *tr.de iure person. lib*.5. *c*.40.*n*.1. Diana *tom*.5.*tr*.10.*res*.119.*ex par*.4.*tr*.8. *res*.45. Eymericus *in direct. par*.2.*c*.10.& alij communiter.

28 Notat verò Pegna *par*.2.*comment*.9. *vers.Inquisitores tamen*, quòd Inquisitores pueris, & puellis hæreticorum damnatorum pauperibus relictis, prouidebunt ex misericordia, itaut ratione habeant sexus, & ætatis. Nàm masculos iam corpore validos,alicui arti mechanicæ iubebunt,addici,fœminas aliquibus honestis eiusdem Ciuitatis Matronis assignabunt: vt eis famulentur, & ab eis in fide instruantur. Cæteris quibus per ætatem,aut incommodam valetudinem laborare non licet, tenuia alimenta ex paternis bonis ex sola misericordia subministrabunt. Deprecantes interdum Principes, tàm Ecclesiasticos,quàm seculares; vt in huiusmodi filios damnatorum, aliquam exerceant liberalitatem. Quæ res ad eos spectat, ad quos damnatorum bona ex confiscatione peruenerunt. Et ità statutum etiam fuit in *c*. 22. Instructionis Hispalensis, ann.1484. Quod si magni alicuius Principis ob hoc crimen bona præscripta fuerint,isque filias habuerit:honorificè ab eo, cui bona obuenerunt, erunt dotandæ. Exemplo Ferdinandi Regis Neapolitani, qui filias Principis Rossani, qui Maiestatis crimen admiserat,& ob id bona amiserat, ex eisdem bonis ditissimè dotauit: vt memoriæ prodit Gigas *tr.de crimine læsæ Maiestatis,lib.3.tit.de pœnis,q*.15.*nu*.2. Hæc Pegna.

Inquisitores possunt ne,confiscare bona maioratus,& fidei commissi hæreticorum?

29. RESp. Quod Inquisitores possunt confiscare bona maioratus, & fidei commissi, quando institutor est ille idem,qui in hæresim incidit. Quia à die delicti, vt suprà dictum est,erant illa bona Fisco obligata: cui iuri acquisito, nequit institutor,præiudicare. Ita docent Vasquez 1.2.*q*.96. *artic*.5.*disp*. 169.*n*.39.Sanchez *in Decal. lib*.2. *c*.18. *nu*.60.Azorius *par*.1.*lib*.8.*c*.12. *qu*.13. Symanchas *de cathol.instit. tit*.13.*nu*. 252.*& seq*. Confiscantur autem dicta bona in perpetuum, quando maioratus,vel fidei commissum fuit institutũ, post hæresis crimen commissum, vel in testamento, aut codicillo, vel donatione causa mortis. Tum ob dictam rationem,& tum etiam, quia cùm ea bona tunc temporis, non dum erant alicui obligata; Iudex ea auferens,nulli præiudicat: vt docent Molina *lib*.4.*de primog.c.vlt.n*.20. *&* 21. Molina Societatis Iesu *tom*.3.*de iust.disp*.659.*n*.2.Sanchez *ibid.n*. 63. Confiscantur verò ad tempus, & durante vita delinquentis quando sua vita durante tantum, gaudere poterat illorum bonorum fructibus:& post eius mortem,maioratus, vel fidei commissi dominium transire debet ad alios in illo vocatos, & successores: quod accidit, quando institutor non est is,qui deliquit.

30 Et similiter non confiscantur in perpetuum, quando maioratus, aut fidei cõmissum fuit ab institutore fundatũ, contractu irreuocabili antè ipsius delictum, & donatio illa fuit acceptata. Quia tunc sicut institutor nequit illa bona contractu aliquo alienare:ità neque ob sequens eius delictum possunt confiscari. Sicut etiam donationes aliæ antè delictum factæ, nequeunt, à Fiscò reuocari;nisi in eius fraudem factæ sint, *l.Post contractum* 15.*ff.de donationibus*. Ità Molina *lib*.4.*de primog. cap. vlt.nu*. 18.Sarmiento *lib*.3.*select. cap*.4.*num*.5. Antonius Gomez *l*.40.*Tauri, num*.9 *in colum*.

*colum.*3.Vasquez 1.2.*qu.*96.*art.*5.*disp.* 196.*n.*39.*& disp.*171.*n.*17. Alter Molina *to.*3.*de iust.disp.*659.*nu.*1.Sanchez *loc.cit.n.*64.Symanchas *ibid.n.*59.

31 Si autem maioratus institutus sit, contractu reuocabili inter viuos, neque confiscari poterit in perpetuum, sed tãtum vita durante ipsius institutoris: quia cum talis contractus sit perfectus, ac validus: quamuis reuocabilis ab ipso institutore; tamen ius est acquisitum successoribus: et illud ius reuocandi, non transit ad Fiscum, seu ad Inquisitores: quia est personale: vt docent vterque Molina, & Antonius Gomez, ac Sanchez *locis citatis*. Immò si tempore, quo institutor in hæresim incidit, non possideret maioratum, vel fideicommissum, sed successori tradidisset, neque ad tempus, & durante vita ipsius institutoris, confiscari posset: quia eius delictum nequit præiudicare successori, qui iam verus dominus erat maioratus, vel fideicommissi: & re vera huiusmodi bona nõ erant amplius inter bona delinquentis: vt ipsemet Sãchez notat *n.*65.

32 Si autem institutor maioratus, vel fideicommissi non fuerit ipse delinquẽs, sed aliquis ex eius antenatis, tunc obseruanda est forma institutionis, & Regij Priuilegij. Quia si in eius institutione, vel priuilegio, adest clausula: vt eo ipso, quod possessor statuerit, vel tractauerit, committere crimen lesæ Maiestatis Diuinæ, vel humanæ, amittat maioratum, vel fideicommissum, & ad sequentem vocatum transeat cum omnibus suis fructibus. Tunc nec maioratum, aut fideicommissum, nec illorum fructus, in perpetuum, vel ad tempus, confiscari possunt. Sed à die commissi delicti, ad sequentem vocatum trãseũt. Quia huiusmodi clausula non est apposita, in fraudem Fisci, nec in vtilitatẽ possessoris delinquentis; sed in commodum, & fauorem familiæ. Et testator, seu institutor, qui non deliquit, potest hoc onus suis bonis imponere, & alium Fisco præferre. Neque videtur dolo hoc fieri, dum quis vtitur iure suo. Ità docent Antonius Gomez *l.* 40. *Tauri, n.*91.*colum.penult.vers.Quod tamen*, Molina *lib.*4.*de primog.cap.vlt.nu.* 16. Peregrinus *de iure Fisci, lib.*5.*tit.*1. *nu.*103. & 104. Cantera *in suis quæst. crimin.tit.de punit.delict.c.*1.*nu.*51.Menochius *cons.*91. *nu.*6.*volum.*1. Farinacius *tit.de delictis, & pœnis, q.*25. *nu.*25. *& seq.* Alter Molina *tom.*3.*de iustit. disput.*656.*n.vlt.*Sanchez *in Decal. lib.*2. *c.*18.*n.*23.Diana *tom.*5. *tr.*10. *ref.* 120. *ex par.*4.*tr.*8.*ref.*60.

33 Verum si in institutione, & priuilegio adest clausula: vt à die commissi criminis læsę Maiestatis diuinę, vel humanæ bona maioratus, vel fideicommissi, transeant in Fiscum. Tunc in perpetuum confiscantur: quia à die commissi criminis illorum bonorum dominium in Fiscum transfertur; quamuis executio, vel bonorum ipsorum occupatio, fieri non debeat, nisi sententia super hæresis crimine fuerit promulgata. Vt præcipitur in *c. Cum secundum leges, de hæreticis in* 6. Ità docent Molina *lib.*2.*de primog. c.*2. *n.*10.*& c.*12.*nu.* 57.*& lib.*4.*c.vlt. nu.*63. Gregorius Lopez *lib.*6.*qu.*2. *tit.*11.*par.* 6. Antonius Gomez *l.*4.*Tauri, n.*91.*colum.*4. *& vlt.* Cantera *in suis quæst.crimin.tit.de quæst. tangent.punit.delict.cap.*1. *nu.*52. Alter Molina *tom.*3.*de iust.disp.* 582. *nu.*1.*& disp.*657.*n.*2.& alij.

Propter mariti hæresim, possunt ne Inquisitores, confiscare dotem, & alia bona vxoris catholicæ?

34 Resp. Negatiuè; nisi fœmina sciẽter matrimonium contraxerit cum hæretico: tunc enim in pœnam sui delicti, ob mariti hæresim, eius dos confiscatur. Ità his verbis decernitur in *cap. Decreuit, de hæreticis in* 6. *Decreuit felicis recordationis Innocentius Papa IV. quòd propter hæresim maritorum, vxorum catholicarum dotes non debeant confiscari. Nisi fortè mulieres ipsæ cum viris matrimonia contraxissent, quos hæreticos, tunc sciebant.* Et ibi hoc adnotarunt Glossa, Ioannes An-

Andreas *nu.* 1. *verſ. Secus ſi tunc ſciuit*, Geminianus *n.*2.*verſ.Nota quod vxor, & verſ.Aut ſciebat,& num.*3. Syluester *verb.Hæreticus*,§.1.*n.*13. *verſ.Dos autē vxoris,& n.*14.*verſ.Septima quod vxores*, Eymericus *par.*1. *direct. qu.*101.& ibi,Pegna *comment.*160.*verſ.Ratio verò*,Farinacius *de hæreſi,q.*190.*nu.*43.& 49. & alij quamplures, quos ipſe citat. Et rationem reddit Didacus Cantera in *quæſt.crimin.rubr.de hæreticis,c.*1.*nu.*2.quia mulier ſcienter nubens cum viro hæretico, eſt de hæreſi ſuſpecta, & cenſetur hæreticorum fautrix. Et Pegna etiam ait: quia mulier ſcienter cōtrahens cum viro hæretico eius errori conſentire videtur,& hæretica putatur.

35 Si vero vxor à principio neſciuit virum, cui nubebat eſſe hæreticum, etiam ſi poſteà talem eſſe ſciat, dummodò illius peccato non conſentiat, dotem non amittit: quia initium reſpicitur. Ità Gloſſa *loc. cit.* & ſupradicti Doctores, & alij communiter. Præſumitur autem ignorantia, ni ſi probetur, ſciuiſſe: vt ex *l.Verius, ff.de probationib.* Neque dotem vxor amittit, ſi S.Officio non reuelat, maritum eſſe hæreticum: quia ex reuelationis omiſſione non cōtrahitur hæreſis: ſed hæreſis ſuſpicio: pœna autem confiſcationis non infligitur ob ſolam hæreſis ſuſpicionem, ſed ob hæreſim formalem: vt colligitur ex *dicto cap.Decreuit.* Nec etiam dotem amittit: quia receptat hæreticum; quia potius affectu maritali, quam affectu illius criminis id facere, videtur: vt notant Gigas *tr.de crimine leſæ Maieſtatis,lib.*3.*tit.de pœnis,q.*20.*nu.*2. Pegna *loc.cit.uerſ.Non autem*,& alij.

36 Si autem Fiſcus mulieris dotem occupauerit cum alijs bonis viri, poteſt illa ſuam dotem repetere: *l.*1.*cum ibi notatis,Cod.de repud.*& ità docent Baptiſta à S.Blaſio *tr.de priuileg. dotal.priuileg.*146.Campegius *tr.de dote* 3. *par.q.*23.Hieronymus Gigas *tr. de crim. leſæ Maieſt.lib.*3. *tit. de pœnis quas filij incurrunt,q.*18.*n.*6.Pegna *par.*3.*commen.*160. *uerſ.Sed in uiam.* Reſtituenda tamen ei eſt illa dos, quàm verè eius maritus receperit, non illam, quam in inſtrumentis dotalibus maritus ſe habuiſſe affirmauit, iuxtà *l.Si quis poſthac, Cod. de. bonis præſcripto*. Vbi dicitur. Dos etiam, non quæ aliquoties inaniter dotalium inſtrumentorum tenore conſcribitur; ſed quam ſe corporaliter tradidiſſe docuerit, repræſentetur. Ita Pegna *ibid.uerſ.Non ergo.*

37 Similiter reſtituenda ſunt vxori bona paraphernalia, & alia eiuſdem propria, quocúnque titulo illa habebat, etiamſi ſcienter cum hæretico contraxerit. Quia *in dicto cap.Decreuit, de hæreticis in* 6. Pontifex ſolum de bonis dotalibus mentionem fecit. Et ſi voluiſſet, vt ob contractum matrimoniū ſcienter cum hæretico, vxor amitteret omnia bona ſua, id expreſſiſſet, & non ſe reſtrinxiſſet ad dotem. Pœnæ enim non ſunt extendendæ. Ità ſentiunt Sāchez *in Decal.lib.*2.*c.*17.*nu.*22. Sanctarellus *de hæreſi,c.*19.*dub.*3. *nu.*14. Barboſa *in collect.tom.*3.*lib.*5.*tit.*2.*c.*14.*nu.*2.Diana *tom.*5.*tr.*10. *reſ.*122. *ex par.*4. *tr.*8.*reſ.*62.

38 Vnde ea, quæ mulier antè nuptias à viro titulo donationis acceperat, & alia munuſcula, quæ ei date fuerant, cum primum copularentur: non confiſcantur: quia pudicitiæ præmio cedunt: vt ex *l. Si quis poſthac, Cod. de bonis præſcript.* Neque propter hæreſim mariti confiſcantur vxori, quę dono ipſa accepit à conſanguineis eiuſdem mariti, niſi nominatim ab eo, qui ei donauit dictū ſit, vt marito acquirantur. Quia huiuſmodi donationes non intuitu viri, ſed vxoris factæ videntur: & eò magis ſi res donatæ ſint tales, vt potius vxori, quàm viro competant: vt affirmant Palacius Rubius *in rubr.de donation. inter uirum,& uxorem*,§.45.Symanchas *de cathol.inſtitut.tit.*9.*n.*76. Pegna *ibidem.* Qui etiam ſentiunt non eſſe confiſcanda ob mariti hæreſim, quæ vxor conſtante matrimonio acquiſierit. Quia nō eſt rationi conſonum, vt bona lucrata ex parte vxoris non committentis delictum, Fiſco cadant, *l.Ob maritorum, Cod.Ne uxor pro marito.*

In-

Inquisitores quænam bona confiscare possunt Clericis hæreticis, & quibus illa applicare debent?

39 Resp. Quòd bona, quæ à Clericis possidentur, vt notat Pegna, sunt in triplici genere. Quædam sunt patrimonialia, quæ à parentibus, consanguineis, & amicis, aut ex propria industria compararunt. Quædam, quæ sunt Ecclesiç, quorum fructus, & redditus ab ipsis Clericis percipiuntur. Et quædam, quæ ex beneficijs Ecclesiasticis ad Clericos perueniunt. Inquisitores igitur Clericis hæreticis confiscare possunt bona patrimonialia, & quæ ex eorum industria, vel ratione alicuius ministerij Ecclesiastici, vt ex celebratione Missarum, vel ex concionando, docendo, sepeliendo defunctos, & his similibus ministerijs, acquisierunt. Quia in his bonis Clerici habent verum dominium, & sicut ad eorum libitum ea possunt alienare: ità ab Inquisitoribus ob eorum hæresim possunt confiscari: ità docent Oldradus *consil.* 17. Paulus Castrensis *consil.* 154. Couarruuias *lib.* 2. *variar. resol. c.* 9. *nu.* 12. Repertorium Inquisitorum *verb. Confiscatio*, §. *Bona Clericorum*, Symanchas *de cathol. instit. tit.* 9. *nu.* 92. Pegna *par.* 3. *comment.* 161. *vers. Postremò*, Farinacius *de hæresi, qu.* 190. *n.* 154.

40 Hæc autem bona applicanda esse Fisco Ecclesiæ, & Episcopi, in vsus pios distribuenda, (si ipse Clericus non habebat stipendia ab aliqua alia Ecclesia) affirmant Felinus *in cap. Vergentis, n.* 1. *in fin. vers. Subdit tamen*, & allegati ab eo, Ancharanus *in cap. Excommunicamus* 1. *nu.* 4. *in fin. extra de hæret.* & alij quamplures, quos citat, & sequitur Farinacius *vbi sup. n.* 158. Alij verò sustinent, quod bona Clericorum patrimonialia immobilia ob hæresim ab Inquisitoribus confiscata, applicari debent Regio Fisco. Ità voluisse videtur Oldradus *consil.* 17. Repertorium Inquisitorum *verb. Confiscatio, vers. Bona Clericorum*, Gulielmus de Benedictis *in repetitione, cap. R. aynutius in verb. Et vxorem, nu.* 242. *& seq. de testamentis.* Et ità seruari in Regnis Hispaniç, & Franciæ, testatur Didacus Cantera *in quæst. crimin. rubr. de hæreticis apostatis, c.* 1. *n.* 41. Alij verò docent huiusmodi bona esse applicanda Sancto Inquisitionis Officio. Ità Lelius Zecchius *in summ. par.* 1. *tit. de fide, rubr. de hæresi, c.* 11. *nu.* 16. *post decimam ampliationem, versic. Quod si Clerici*, Symanchas *de cathol. institut. tit.* 9. *rubr. de bonis hæreticorum, n.* 90. *& seq.* In hac opinionum varietate crederem standum esse locorum cõsuetudini, aut consulendum Supremũ Sanctæ Inquisitionis Romanæ Tribunal.

41 Si verò Clericus bona feudalia habeat, ea non confiscantur ob eius hæresim, sed ad directos dominos reuertuntur: vt tradunt Hostiensis *in cap. Excommunicamus, de hæreticis*, §. *Moneantur*, Albertinus *in lib. de statutis* 3. *par. q.* 7. Hieronymus Gigas *tr. de crim. læsæ Maiest. q.* 5. Pegna *dicto commen.* 161. *vers. Quod si Clericus*. Idem dicẽdum est de bonis restitutioni subiectis. Ea enim non confiscantur ob hæresim possidentium: sed restituenda sunt, quibus restituenda erant: vt notant Symanchas *vbi sup. n.* 93. Pegna *versicul. Idipsum*, Gabriel Quemada *in Compendio quæst. de bonis confiscatis, qu.* 17. & alij.

42 Bona, quæ sunt alicuius Ecclesiæ, vt possessiones, domus, prædia, & similia; quorum fructus, & redditus ab ipsis Clericis percipiuntur in eorum vsum, & alimentum; ob eorum hæresim confiscari nequeunt; sed Ecclesijs, quarum erant totaliter relinquuntur. Quia delictum ministrorum præiudicare non debet Ecclesiæ. Neque æquum est, vt eius bona minuantur, propter eorum facinora. Ità docent Eymericus 3. *par. direct. q.* 112. Pegna *dicto commen.* 161. *vers. Quo autem plenius*, Repertorium Inquisitorum *verb. Confiscatio*, §. *An bona*, Symanchas *loc. cit. nu.* 88. Sotus *lib.* 10. *de iust. q.* 4. *art.* 3. Farinacius *vbi sup. n.* 162. & alij communiter.

43 Bona, quæ perueniunt ex beneficijs Ec-

Ecclesiasticis, an sint confiscanda, & cui applicanda ob Clericorum hæresim, distinguendum est. Nàm vel Clerici possident beneficia curam animarum habentia; vel simplicia, & non habentia animarum curam. Si primò modo. Cũ fructus talium beneficiorum non omnes spectent ad Clericos beneficiatos, sed sint distribuendi in cultum diuinũ, & Ecclesiæ ornatum, in vsus pauperum, & in necessitates ipsorum Clericorum: ideò ipsi super his beneficijs dominiũ totale non habent: vt docent D. Thomas 2.2.*q.*185.*art.*7. & Sotus *lib.* 10. *de iustit. & iure, q.* 4. *art.* 3. & alij. Sed tantũ dominium habent in illa portione, quæ per Canones est deputata, ad suam, & suorum sustentationem, *cap. de redditibus* 12. *q.* 2. Sequitur ergo, quod in hac tantum portione fieri potest confiscatio. Quia de hac portione idem videtur, dicendum, ac de fructibus perceptis, à non habentibus curam animarũ beneficiatis: vt docent Pegna *dicto comment.* 161. *uers. Dixi cum non omnes*, Farinacius *de hæresi, q.* 190. *nu.* 160. & alij. Si secundò modo. Fructus, & redditus ecclesiasticorum beneficiorum simplicium, & absque animarum cura, confiscari possunt ab Inquisitoribus: quia beneficiati verum dominium illorum nanciscuntur: vt docent Ioannes Maior *lib.* 4. *sentent. distinct.* 24. *qu.* 20. Gabriel *dist.* 15. *qu.* 8. Syluester *uerb. Clericus* 4. Corneus *consil.* 3 14. *lib.* 3. Couarruuias *in cap. Cum in officijs, de testamentis*, Sotus *de iustit. lib.* 10. *qu.* 4. *art.* 3. & alij. Et istorum beneficiorum fructus ob heresim possidentium, applicari possunt, non Ecclesijs, à quibus stipendia habuerunt, sed Sacro Inquisitionis Officio. Ità Symanchas *de cathol. institut. tit.* 9. *nu.* 90. Pegna *dicto comment.* 161. *uers. Quod si Clerici*, Farinacius *loc. cit. n.* 160. & alij.

44 Et idem dicendum de bonis à Clericis acquisitis ex quotidianis distributionibus ecclesiasticis: quia etiam in his bonis verum dominium ipsi habẽt. Et sicut in illis succederent eorum hæredes: ità si committant hæresis crimẽ, videtur posse succedere Officium Sacræ Inquisitionis: quando ab Inquisitoribus huiusmodi bona eis confiscantur. Ità Pegna *ubi sup. uers. Quemadmodum*, Symanchas *loc. cit.* Sed Farinacius *ubi sup.* etiam cum Pegna ait: quod quoad applicationem horum fructuum, & bonorum ex illis acquisitorum, vel attendẽda est consuetudo loci, vel consulendus Supremus Senatus Sanctæ Inquisitionis Romanæ: quod melius est. Cætera, quæ de hæreticorum bonorum confiscatione desiderantur, videri possunt apud Farinacium *de hæresi, qu.* 190. & 191. Sanchez *lib.* 2. *in Decal. à cap.* 14. *usque ad* 23. Sanctarellum *de hæresi, c.* 16. & *pluribus sequentibus*, Thomam del Bene *to.* 1. *de offic. Inquis. à dub.* 106. *usque ad* 146. Ferdinandum de Castro Palao *par.* 1. *tr.* 4. *disp.* 5. *à punct.* 1. *usq; ad* 26. Fagundez *tom.* 1. *in Decal. à cap.* 19. *ad* 24. & alios quamplures, quos citat Pegna *par.* 3. *comment.* 158. *uers. De ea igitur.*

CAPVT XXXIV.

De Pœna Priuationis Beneficiorum, & Officiorum.

Clericus hæreticale sortilegium committens, incurrit ne ipso facto in pœnam priuationis beneficiorum, an verò post sententiam?

1 RESP. Quod Alphonsus de Castro *de iusta hæreticorum punitione, lib.* 2. *c.* 4. Symanchas *de cathol. institut. tit.* 46. *rubr. de pœnis, nu.* 72. & alij opinantur, requiri ad dictam priuationem beneficiorum, Iudicis sententiam. Quia *in cap. Vt commissi, §. Priuandi, de hæreticis in* 6. dicitur: priuandi præterea, vel priuatos nunciandi, dignitatibus, & alijs beneficijs ecclesiasticis. Dictio enim illa, *Priuandi*, significat non latam à lege sententiam, sed à Iudice proferendam. Sed hoc non obstante omninò dicendum, non requiri Iudicis sententiam: sed dum Clericus in manife-

nifestam hæresim in patrando sortilegium incidit, ipso iure, seu ipso facto priuatus intelligitur beneficijs ecclesiasticis à die commissi criminis, & ad alia obtinenda inhabilis. Ità ex *cap. Ad abolendam, §. Si Clericus, extrà de hæreticis.* Vbi Geminianus ponderat verbũ, spoliatos, quod executionem ipso iure importat. Couarruuias *in var. resol. lib. 2. c. 8. n. 4. vers. Nihilominus;* vbi ait hoc probari, ex *cap. Quo iure 8. distinct.* Vmbertus Locatus *post iudicial. Inquisit. fol. mihi* 473. Vbi refert decretum Pauli IV. factum in Congregatione S. Officij, *Quod hæreticorum beneficia vacent à die commissi criminis,* Ignatius Lopez *in addit. litt. A. vers. Quæ hodiè,* Sanchez *in Decal. lib. 2. c. 26. nu. 6.* Farinacius *de hæresi, q. 189. n. 73. & 77.* Pegna *par. 3. comment. 162. vers. Postremò.* Qui omnes, & alij docent: Quidquid sit de iure veteri, de iure tamen nouo nullo pacto negari potest, quod hæretici sint ipso iure à die commissi criminis, suis beneficijs priuati, & ad alia inhabiles. Nàm Pius V. in quodam rescripto, incip. *Cum ex Apostolatus,* & refertur à Pegna inter litteras Apostolicas: dum vniuersa beneficia, cuiuscunque generis fuerint, ob hæresis crimen, Sedi Apostolicæ reseruauit, apertissimè supponit: ipso iure ea ob crimen hæresis commissum, vacare, & illis priuari, & inhabiles ad alia reddi.

2 Et ad propositam rationem in contrarium respondetur, quod illa verba *cap. Vt commissi,* (*Priuandi, vel priuatos denunciandi*) non sunt intelligenda disiunctiuè, sed expositiuè: itaut sensus sit, *priuandi,* idest *priuatos denunciandi.* Vel dictio illa *priuandi,* refertur ad hæreticorum fautores, receptatores, & defensores. Dictio autem *priuatos denunciãdi,* ad hæresis crimen committentes: vt docent Couarruuias, Pegna, Sanchez *locis citatis,* & alij. Vndè apertissimè sequitur committentes hæresis crimen ipso iure, & ipso facto esse suis beneficijs priuatos, & inhabiles.

3 Exigitur tamen sententia declaratoria, Clericum commisisse hæresis

crimen, seu sortilegium manifestè hæreticale, vt, beneficium antè tale crimen adeptum, dimittere teneatur. Quia cõmunior sententia docet; priuatos ipso iure beneficijs, non teneri, ea dimittere vsque ad sententiam criminis declaratoriam. Et confirmatur; quia etsi à die commissi criminis titulo beneficij sortilegus hæreticalis careat; tamen possessionem retinet, quæ sufficit, vt illud retinere valeat: vt in præcedenti *cap. de bonorum confiscatione ob crimen hæresis* dictum est. Et ità sentiunt Menochius *de arbitrarijs, lib. 2. centur. 5. casu* 416. *n. 62. & seq.* Salzedus *in pract. Bernardi Diaz, cap.* 114. Azorius *tom. 1. lib. 8. cap. 13. q. 8.* Enriquez *lib. 14. de irreg. c. 4. nu. 6. & lib. 13. de excomm. c. 56. nu. 2.* Sanchez *loc. cit. n. 7.* Farinacius *q. 189. n. 80.* & alij, quos ipsi citant.

4 Insuper neque talis Clericus, declaratus, quòd crimen hæresis commisit in sortilegio, tenetur se beneficijs spoliare. Quia etiam dum quis priuatur ipso iure beneficio, vltra sententiam declaratoriam, requiritur sententiæ executio; vt docent Couarruuias *4. decret. 2. par. cap. 6. §. 8. nu. 8.* Enriquez *lib. 13. de excommun. c. 56. nu. 3. in fin.* Azorius *tom. 1. lib. 5. c. 8. q. 4.* Sanchez *vbi suprà, n. 8.*

Clericus lata sententia, quod sortilegia hæreticalia commisit, priuatur ne non solum in posterum beneficio, sed etiam fructibus perceptis à die commissi sortilegij?

5 RESP. Affirmatiuè; quia pœna emissionis ipso facto benficij, hoc operatur, vt delinquens, cum fuerit lata sententia declaratoria ipsius criminis, priuatur beneficio, & fructibus perceptis à die criminis commissi. Ità docent Bernardus Diaz *pract. canon. c. 131. nu. 5.* Couarruuias *4. decret. 2. par. c. 6. §. 8. n. 8.* Molina *tom. 1. de iust. disp. 96. in fin.* Enriquez *lib. 13. de excommun. c. 56. nu. 2.* Sanchez *vbi sup. n. 10.*

Clericus, si post commissionem sortilegij, manifestè hæreticalis, suum beneficium alteri Clerico resignat, est ne valida illius resignatio?

5 RESP. Negatiuè, quia quamuis talis resignatio non sit nullius momenti: nàm ille, cui resignatur, acquirit ius, percipiendi fructus illius beneficij, donec declaretur Clericum resignantem, sortilegium manifestè hæresim sapiens, commisisse. Nihilominus facta declaratione hac, retrotrahitur sententia, vsque ad diem commissi criminis, & renunciatio beneficij rescinditur, ac si facta non fuisset. Vt affirmant Bernardus Diaz *in pract.canonica, c.114.n.2.* Salzedus *ibi*, Pegna *par.3. comment.162.* Sanchez *in Decal.lib.2.cap.26.n.9.* Qui etiam docent idem dicendum esse de permutatione beneficiorum. Si enim Clericus, qui hæresis crimen commisit, commutauit suum beneficium cum beneficio alterius Clerici, qui huiusmodi crimen non commisit; talis permutatio rescinditur, vt nullitet facta. Sed cum hac differentia, quòd dum Clericus innocens spoliatur beneficio, habito à Clerico de hæresi reo, potest ad suum beneficium, quod illi dederat redire. Et videtur, esse illi certò reddendum: quia non absolutè suum beneficium resignauit, sed via permutationis, & ea lege, vt permutatio omninò reneret, & haberet suum effectum. Ità sustinent Flaminius *de resignat. benef. lib.1. q.14.à n.6.* Sanchez *in Decal.lib.2.c.26. n.9.* & alij.

Beneficium Clerici, qui in hæresim incidit, potest ne antè illius sententiam declaratoriam ab alio impetrari, illo non citato?

7 RESP. Affirmatiuè, sed beneficij possessio alteri conferri nequit, illo non vocato. Quia hoc fieri potest, quoties beneficium ipso iure perditur. Ità colligitur ex *cap.Licet Episcopus, de prebendis in 6.* & ibi Glossa *verb. Te nõ vocato*, ac etiam Francus, & Dominicus *in fin.* Flaminius *de resignat. benef. lib.3.q.1. nu.37.* Lambertus *de iure patronatus, par.1.lib.2.q.6.ar.9.& 10.* Azorius *tom.1.lib.5.c.8.q.3.* Decianus *in sua practica, lib.5.cap.44.n.26.* Sanchez *loc.cit.n.12.* & alij.

Clericus, qui in hæresim incidit, si conuertatur, recuperat ne beneficium?

8 RESP. Quod quamuis Eymericus affirmet *par.3.q.113.in fin.* Pœnam priuationis beneficiorum non habere locum in hæreticis pœnitentibus. Tamen hoc intelligendum est, de spòtè comparentibus, qui, vt notat Pegna ibi, *comment.162.vers. Iam si simpliciter.* Si Religiosi aut Clerici spontè cõparuerint, mitissimè tractari debent, & facilius possunt, ad sua restitui beneficia. Quod si post deprehensionem tardius, & post multas admonitiones reuertantur: ad officia, & beneficia non tàm facilè debent restitui. Immò verbaliter degradati, in Monasterium conijcientur, ad agendam condignam pœnitentiam: nec facilè debent habilitari in posterum, ad aliqua beneficia obtinenda. Hæc Pegna. Et idem docent Sanchez *in Decal.lib.2.c.26.nu.13.* Symanchas *in Enchiridio Iudicum, tit.58. n.4.* qui hoc probant ratione. Nàm, cũ eò ipso, quod quis in hæresim incidit, fit verus hæreticus, amittit statim beneficium, sicut & alia bona. Ergo sicut nõ recuperat alia bona, ità nec beneficiũ.

Possunt ne Inquisitores, non spoliare beneficijs prædictos Clericos, vel illis spoliatos, eisdem propria auctoritate, illa restituere?

9 RESP. Negatiuè: quia extat proprius motus Pij V. incipiens: *Cum ex Apostolatus.* Vbi beneficia qualiacunq; sint ob hæresim vacantia, Sedis Apostolicæ dispositioni reseruauit. Et ideò cum ex supradictis constet, beneficia ob hæresim ipso iure vacare: Summus Pontifex solus de illis disponit. Et ita susti-

sustinent Pegna *loc.cit.vers.Restituere autem*, Azorius *tom.1.lib.8.cap.13.q.8.* Thomas Zerola *in praxi Episcop.par.2. verb. Beneficium, vers. 2.* Sanchez *vbi sup.n.13.in fine.*

Clericus sortilegus, suspectus tantum de hæresi, est ne beneficijs ipso iure priuatus?

10 RESp. Negatiuè: sed iuxtà sortilegij qualitatem est beneficijs per sententiam priuandus. Quia pœna, quæ debetur Clerico ipso iure de hæresi conuicto, vel confesso, non extenditur ad hæresi tantum suspectum. Ita docent Pegna *ibid.vers.Beneficia verò*, Sanchez *n.14.* Farinacius *de hæresi, qu. 189.n.86.* Vndè talis Clericus, de hæresi tantum suspectus, potest antè sententiam, beneficium alteri renunciare: & renunciatio, sequuta contra eum sẽtentia, non rescinditur: vt docent supradicti Doctores. Et Farinacius ibi, refert, ità fuisse decisum in Rota, coram Comitulo in vna Gadicen. Canonicatus 20. Iunij 1587. Et Sanchez *cap. 25. num.12.* ait, quod istius beneficia non vacant, virtute dicti motus proprij Pij V. quia suspectus de hæresi, nõ est verè hæreticus: vt notant etiam Nauarrus *lib.5.consil. tit.de hæreticis in 1.edit.cons.5.& 6.& in 2.edit. cõsil.18. & 19.* Flaminius *de resignat.benef.lib.4. q.3.n.16.* Enriquez *lib.13.de excommunic.cap.56.n.1.* Emanuel Sà *in summa, verb.Hæresis,n.5.*

Receptatores, defensores, & fautores sortilegi hæretici, sunt ne ipso iure beneficijs priuati, vel per sententiã priuandi?

11 RESp. Non esse beneficijs ipso iure priuatos, sed per sententiam priuandos, iuxtà *c.Excommunicamus 1. §.Credentes, de hæreticis*: quia isti sunt tantum de hæresi suspecti: suspecti autem de hæresi (vt *n.* præcedenti dictum est) non sunt ipso iure beneficijs priuati, sed priuandi. Ità docent Couarruuias *lib.2.var.c.8.nn.4.* Pegna *par.3. comment.162. vers.De hæreticorum verò*, Sãchez *dicto cap.26.n.15.* Farinacius *q.189.nu.81.* Et isti validè possunt beneficia renunciare in alterius fauorem, antequam de illis per sententiam priuentur. Et talis renunciatio per latam sententiam non rescinditur, sed suum robur retinet, etiamsi aliquis à Pontifice in euentum vacationis ea obtinuerit. Quia priuandus, per sententiam beneficio, potest adhuc lite pendente, antè sententiam in fauorem tertij, illud renunciare: quia donec illo priuetur est suum, beneficium illud. Ità multis citatis, docet Flaminius *lib.5. de resignat. benef.q.16.n.8.* Enriquez *lib.13. de excommunic.c.36. n.4.* Sanchez *de matrimon.lib.7.disp.42.n.2.& in Decal. lib.2. c.26.n.16.*

Clerici filij sortilegi, qui in hæresim incidit, sunt ne ipso iure beneficijs priuati, & inhabiles ad alia obtinenda?

12 RESp. Affirmatiuè. Et quod ob hæresim paternam Clerici priuentur ipso iure ecclesiasticis beneficijs, probatur ex *cap.Vt commissi, §.Priuandi, de hæreticis in 6.* & ex Constitut. Alexandri IV. ædita ann. 1258. incip. *Quod super relata*, & ex alia eiusdem Pontificis, ædita ann. 1259. incip. *Ad extirpanda, vers.Teneatur quoque*, & ex alia Honorij IV. ædita ann. 1286. incip. *Exhibita.* Quæ constitutiones referuntur à Pegna inter litteras Apostolicas *post direct. Inquis.* Et sic expresè docẽt Doctores; quos citat, & sequitur Farinacius *de hæresi, qu.191. nu.44. & 46.* Couarruuias *var.resol.lib.2. cap.8. n.4. vers.Cæterum*, vbi alijs relatis, testatur de cõmuni Doctorum opinione. Thomas Sanchez *in Decal. lib.2.cap.27.nu. 27.& seq.* & alij. Hoc tamen certum est, procedere in beneficijs ecclesiasticis, à filijs acquisitis, postquam eorum pater in hæresim incidit: tunc enim ipso iure illis priuantur. An verò in beneficijs acquisitis antè delictum patris, idem sit dicendum, vide infra, *n.20.*

Quod

13 Quod autẽ sint inhabiles huiusmodi Clerici, ad alia beneficia obtinenda, probatur ex *cap. Quicunque*, §. *Haeretici, de haereticis in 6.* & ibi Glossa, & Doctores, & ex *cap. Statutum 1. eod. tit. in 6.* & ibi etiam Glossa, & alij. Extat etiam Constitutio Nicolai III. aedita ann. 1281. incip. *Nouerit vniuersitas*, *versic. Haeretici autem*, relata à Pegna inter literas Apostolicas: & idem confirmant communiter quamplures Doctores relati à Farinacio *loc. cit. n.* 48.

Est ne idem dicendum de nepotibus, & descendentibus ad secundam generationem?

14 RESP. Affirmatiuè, etiam isti priuati sunt ecclesiasticis beneficijs, & ad alia obtinenda inhabiles: vt expressè habetur in *cap. Vt commissi*, in *cap. Statutum 1. in cap. Quicunque*, *de haereticis in 6.* & ibi communiter Canonistae: extat etiam Constitutio Innocentij IV. aedita ann. 1254. incip. *Nouerit vniuersitas*, relata à Pegna inter litteras Apostolicas. Ità Couarruuias *variar. resol. lib. 2. c. 8. num. 2.* & Farinacius *vbi sup. n.* 50. qui alijs relatis testantur de communi.

15 Sed hoc intelligendum est de nepotibus, & descendentibus ex linea paterna, & masculina. Nàm descendentes ex linea materna, & foeminina, non priuantur beneficijs, nec ad obtinenda, sunt inhabiles; nisi vsque ad primam generationem. Ità expressè habetur in *cap. Statutum 1. de haeret. in 6.* his verbis: *Primum, & secundum gradum per paternam lineam comprehendere declaramus. Per maternam verò ad primã dumtaxat volumus extendi.* Et ibi notat Glossa, ꝙ nepotes haeretici ex filia, & nepotes ex muliere haeretica non cõprehenduntur sub dicta poena: quia filij magis patrem, quàm matrem repraesentant. Et sicut nobilitas familiae descendit in posteros magis ex patre, quàm ex matre: ità maiorem iacturam ex haeresi paterna, quàm ex materna eos pati, iustissimum est: vt notant Eymericus *p. 3. direct. q. 115.* Pegna ibi, *commen. 164. vers. Quantum ad primum*, Antonius Gomez *tom. 3. var. resol. c. 2. nu. 4.* & alij quamplures, quos citant, & sequuntur Sanchez *in Decal. lib. 2. c. 27. nu. 2.* Farinacius *de haeres. q. 191. n. 51.*

16 Et idem dicendum de filijs haereticorum credentium, receptatorum, & fautorum, qui inhabiles etiam sunt ad beneficia ecclesiastica, & ad dignitates, & officia publica instar eorum parentũ, per lineam paternam ad primam, & secundam generationem, & per lineam maternam ad primam tantum generationem. Vt ex *cap. Vt commissi, cap. Credentium, cap. Quicunque, & cap. Statutum, de haereticis in 6.* & ibi communiter omnes Canonistae: vt referunt Farinacius, & Sanchez *loc. cit.*

Clerici, qui sunt illegitimi, aut spurij, priuantur ne beneficijs Ecclesiasticis, & ad illa obtinenda, sunt ne inhabiles, propter haeresim paternã?

17 RESP. Affirmatiuè, alias esset melior conditio illegitimorum, quàm legitimorum. Immò huiusmodi filij duplici ex capite sunt inhabiles ad beneficia, & irregulares. Primò, propter haeresis crimen paternum: secundò, quia sunt illegitimi, vel spurij, vel nati ex coitu damnato: dummodò certum sit, eos esse illegitimos, vel spurios, & haeretici filios. Ità Zanchinus *tr. de haeret. c. 28. n. 13.* Repertorium Inquisitorum *in verbo Filij, vers. Sed praesupposito*, Couarruuias *var. resol. lib. 2. c. 8. n. 3.* Symãchas *de cathol. institut. tit. 29. de filijs, & minoribus, n. 16.* Pegna *par. 3. comment. 163. vers. Sed in primis.*

Filij, vel nepotes patris, qui vt contumax noluit, comparere ad respondendum in causa suae haeresis, seu sortilegij haereticalis, sunt ne ad beneficia inhabiles?

18 RESP. Quod Pegna *par. 3. comment. 164. vers. At in casu nostro*, Molina

lina *tom.3.de iustit.par.1.disp.658.num.19.* Sanchez *in Decal. lib.2.c.27.nu.19.* sustinent, incurri à filijs, & nepotibus, damnati patris ob contumaciam, omnes pœnas, tanquam si ille fuisset conuictus, & pertinax hæreticus, & consequenter eos esse inhabiles ad beneficia ecclesiastica. Quia contumax in iudicio Ecclesiæ pro hæretico habetur, & condemnatur: vt ex *cap. Cum contumacia, de hæreticis in 6. & in cap. Excommunicamus 1.§. Qui autem, extrà de hæret.* tradunt Glossa, Ioannes Andreas, Francus, & alij.

19 Sed probabilius docent Gigas *de crimine læsæ Maiest. lib.3.tit.1. de pœnis quas incurrant filij, n.3.* Farinacius *qu. 116.n.150.& q.191.num.68.* & alij distinguendum esse. Nàm vel pater contumax, fuit condemnatus præcedentibus plenis, & concludentibus probationibus, in hæresim incidisse; & eius filij, & nepotes vtique inhabiles sunt ad omnia beneficia, & subduntur omnibus pœnis filiorum hæretici. Sed si non præcedant dictæ probationes delicti; ob solam patris contumaciam non reddi eius filios, & nepotes ad beneficia inhabiles, nec pœnis filiorum hæretici affici. Quia quamuis contumax habeatur pro confesso, & conuicto: tamen talis confessio dicitur ficta confessio, dum non egreditur ab ipsa persona contumacis; & ideò non nocet filijs, & nepotibus. Contumax enim habetur pro confesso in sui tantum præiudicium, nō autem in damnum hæredum. Vt constat ex *l. Eius, qui 29. ff. de iure Fisci*, & docent Bartolus *in l. Cum filius familias 49.n.4.ff. de verb.obligat.* & Baldus *l.2.n.23.vers. Secundò quæritur, Cod. de edendo.* Confirmatur, quia sententia in contumaciam lata, nunquam transit in rem iudicatam, quoad pœnam corporalem. Quocunque enim tempore contumax comparet, est audiendus: vt patet ex *l. Annus 4. ff. de acquirendis reis.* Quod verū est, etiamsi contumacis statua combusta sit, nec ipse se præsentet, sed inuitus capiatur: vt affirmant Symanchas *de cathol. institut. tit.2.nu.20.* Pegna *par.3.comment.49.in fin.* Flaminius Cantarius *tract. de execut. sententia contumac.c.1.n.280.* Scaccia *de iudicijs, lib.1.cap.98.n.25.* Neque sententia contumaciæ infamat, vt probant Surdus *in consil.173.n.100.volum.2.* Rolādus *consil. 29. nu.21.& 22.volum.3.* & alij. Ergò sententia lata ob contumaciam patris, non nocet filijs, nec idcircò redduntur inhabiles, ad obtinenda beneficia, nec priuantur obtentis.

Filij, geniti, ac nati antequam eorum pater in hæresim incideret, sunt ne beneficijs obtentis priuati, & ad alia obtinenda inhabiles?

20 RESp. Duplicem esse huic quæsito Doctorum sententiam. Alij enim sustinent: filios genitos, & natos, antequam pater in hæresim incideret, esse beneficijs obtentis priuatos, & ad alia inhabiles. Quia hæc pœna, ideò imposita est vt parentes, ne eorum filij illam patiantur, hæresum crimina non committant: vt communiter Doctores testantur. Sed parentes æqualiter diligūt filios: ergò hæc ratio, tàm militat in filios genitos, & natos antè delictum patris, quàm in natos, & genitos posteà. Ergò tàm filij nati post delictum patris, quàm nati anteà, priuantur obtētis beneficijs, & ad alia obtinenda, sunt inhabiles. Confirmatur, quia Textus loquentes de huiusmodi pœna indistinctè loquuntur. Ergò indistinctè intelligendi sunt. Ergò hæc pœna tàm afficit filios natos antè delictum patris, quàm natos posteà. Ità sentiunt Albertinus, & Salycetus *in l. Quisquis, C. ad legem Iuliam Maiest.* Glossa *in c. Si quis cum militibus 6.q.1.verb.Filij,* Antonius Gomez *tom.3.var.resol. cap.2.n.16.vers. Sed his non obstantibus,* Alphōsus Castrus *lib. 1.c. 7. de potestate legis pœnalis, vers. Et primò infero, & lib.2.c. vlt. de iusta hæret.punit. vers. De hac tamen re,* & alij.

21 Secunda sentētia, quæ est benignior, & vsu magis recepta docet, filios natos antequam eorum pater hæresis crimen

men committeret, non esse priuatos, nec priuandos beneficijs obtentis ante paternam hæresim: sed solum postea obtinendis. Ità sustinent Calderinus *cons. 3. de hæreticis*, Cynus *in l. Quisquis, Cod. ad legem Iuliam Maiest.* Præpositus *in cap. Quo iure, dist.* 8. Symanchas *de cathol. institut. tit. 29. n. 23. & seq.* Pegna *par. 3. commen. 163. vers. Ego vero.* Couarruuias *var. resol. lib. 2. c. 8. n. 5.* Baldus *in l. 2. Cod. de libert. & eorũ liberis*, Farinacius *de hæresi, qu. 191. nu. 57. vers. Contrarium quidem*, Decianus *in tr. crimin. lib. 5. cap. 45. n. 5. vers. Limita septimò*, Surdus *cons. 386. n. 5.* Menochius *cons. 805. n. 33. & cons. 808. n. 26.* Azorius *par. 1. lib. 8. cap. 13. q. 8. in octaua hæreticorum pœna*, Sanchez *in Decal. lib. 2. c. 27. nu. 14. & cap. 28. nu. 28.* & alij apud ipsos. Probatur, quia *in c. 2. §. Hæretici, de hæreticis in 6.* filij, & nepotes ob paternam hæresim solum redduntur inhabiles, ad beneficia, vel officia publica obtinenda: quæ inhabilitas minimè priuat obtentis: vt tradũt Glossa *in Clement. 1. verb. Obtinenda de pœnis*, & ibi Cardinalis, Immola, & Bonifacius *nu. 54.* & vt refert Couarruuias *variar. resol. lib. 2. c. 8. nu. 5. vers. Tertiò opinioni*, Glossa ait *in cap. Iàm itaque in verb. Reatum 1. qu. 4.* Reatum patris transire in filium posteà natum, non in eum, qui prius natus fuerat. Et idem Couarruuias *loc. cit. n. 4. in fin.* obseruat; quod quamuis iure Canonico, hæreticus, effectus inhabilis, ad obtinenda beneficia ecclesiastica, etiam obtentis priuetur: non est idem in eius filijs, quoad beneficia, quæ isti obtinuerunt antè parentis lapsum. Hi etenim ob alterius culpam, inhabiles efficiuntur, ad ecclesiastica beneficia acquirenda; non tamen bonis proprijs priuantur: & ideò poterunt etiam retinere beneficia obtenta.

22 . Hæc autem opinio maximè etiam probatur ex eo, quod nullibi expressũ est: filios obtentis beneficijs priuari ob paternum scelus: & qui inhabilis efficitur, ad obtinenda, regulariter obtentis non priuatur. Sic licet infamis, infamia facti, inhabilis sit, ad obtinenda beneficia ecclesiastica: vt ex Glossa *in cap. Omnipotens, de accusationibus*, & ibi Abbas, Aretinus, & alij; & ex *cap. Inter dilectos, de excessibus Prælatorum*. Obtentis tamen dignitatibus, beneficijs, & honoribus non priuatur. Vt docet Panormitanus *in cap. Per inquisitionem, colum. 3. de electione*, & notant Doctores *in dicto cap. Omnipotens, & in l. 2. §. ult. ff. de pœnis*, Glossa *in cap. Cum non liceat de præscript. l. 1. §. Integer, ff. Nil nouare appellat. penden. l. Furti, §. 1. ff. de his, qui notantur infamia*. Dictam sententiam nonnullis alijs auctoritatibus, & rationibus probat Sanchez *loc. cit. & cap. 28. n. 30.* & addit: quod filij ob paternam hæresim, neque per sententiam priuandi sunt beneficijs, iàm anteà obtentis, quia solum ad beneficia obtinẽda, redduntur inhabiles. Et ità etiam ait, quod docent Couarruuias, Iulius Clarus, Symanchas, Salzedo, Suarez, Petrus de Ledesma, & Pegna *comment. 163. uers. Sententiam superiori oppositã.*

Filij, & nepotes sicut ob paternam hæresim sunt inhabiles, ad beneficia in posterum obtinenda, sic etiam sunt ne inhabiles ad pensiones acquirendas?

23 RESP. Affirmatiuè: quia quamuis appellatione beneficij, non veniat pensio: cùm longè inter se differãt, & pœna strictissimè interpretanda sit. Tamen Textus *in cap. Vt commissi, de hæreticis in 6.* priuans prædictos filios, beneficijs, vtitur verbis generalibus; nempè quibuscunque beneficijs: & in *cap. 2. §. Hæretici, eod. tit.* vtitur illa negatiua generali, *Nullum beneficium*, Ergò continet etiam pensiones. Insuper cum Textus dicat: prædictos filios, ad nullum beneficium esse admittendos: Glossa ibi, & Dominicus *n. 2.* aiunt, *Beneficium sumi latè*. Sub lata autem beneficij significatione comprehenditur etiam pensio. Vt latè probat Gigas *de pensionibus, tota q. 18.* Ergò qui incapax

pax est beneficij, est etiam incapax pēsionis. Confirmatur, quia cum pensio sit fructus, est beneficio accessoria. Ergò sequitur naturam sui principalis, & sub priuatione beneficij includitur etiam priuatio pensionis. Ità docent Gigas *loc.cit.& q.94.n.7.& consil.*141. *n.7.vers.Quo casu*, Glossa *in Clement.2. verbo Quodcunque, de vita, & honest. Cleric.* Farinacius *de haeresi,q.*191.*n.*60. Sanchez *in Decal.lib.2.c.*28.*nu.*36. vbi refert de hoc extare multas Rotae decisiones, & alij, quos ipsi citant.

Filij, patris poenitentis, in haeresis crimen incidisse, sunt ne inhabiles ad alia beneficia obtinenda?

24 RESP. Negatiuè: etiamsi pater antè peractam poenitentiam obierit: dummodò poenitentiam, vel inceperit, vel eam recipere paratus sit. Ita habetur *in cap. Statutum* 1. *de haereticis in* 6. vbi dicitur: *Non autem illorum, quos emendatos esse constiterit, & reincorporatos Ecclesiae veritati.* Et ibi Glossa *vers.Sed vtrum,& in verbo Reincorporatos,& in verb. Parati*, Geminianus *in summario in princ. & in §.Hoc sanè, n.2.vers.Nota quod licet*. Extat etiam Constitutio Honorij IV. aedita anno 1286.incip.*Exhibita*, & Alexandri IV. aedita ann.1258.incip.*Quod super, vers. Frequenter etiam*, Calderinus *in tr. de haereticis, rubr. de poenis haereticorum filiorum,& nepotum,n.*4.*in fin.* Zanchinus *tr.de haereticis,cap.*28.*nu.*3.*&* 4. Pegna *par.*3.*comment.*162. *vers. Iam tandem*, Sanchez *in Decal.lib.*2.*cap.*27.*nu.*26.*& n.*28. Suarez *tom.*5.*in* 3.*par.disp.*43.*sec.* 3.*n.*1. Et in hoc voluit lex constituere differenriam inter patrem, qui crimen haeresis committit, & eius filios. Nàm ille, quamuis Ecclesiae reconcilietur, adhuc manet irregularis, donec cum eo dispensetur: filij verò non indigent dispensatione, post parentis reconciliationem. Et ratio est, quia licet ob criminis grauitatem, & infamiam potuerint parentes, etiam in filijs puniri, vt ipsi parentes facilius conuerterentur. Nihilominus grauius puniēdi sunt parentes in tali casu, quàm filij: & iustè incomparabilius imposita est illis delinquentibus poena, quàm istis.

Filij, & nepotes relapsi, qui sui criminis poenitens, Ecclesiae reconciliatur, sed brachio seculari traditur puniendus, incurrunt ne poenam inhabilitatis ad officia, & beneficia?

25 RESP. Quod Geminianus *in dicto cap.Statutum. §.Hoc sanè, de haereticis in* 6. Repertorium Inquisitorū *verbo Filij,§.Nunc videndum, vers.Sed circa*, Alphonsus Mōtaluus legum Castellae interpres, *l.*2.*tit.*25.*par.*7. *versic. Est ergò conclusio.* & alij sustinent: filios, & nepotes relapsorum poenitentium, & conuersorum non fieri ad beneficia inhabiles. Quia istorum parentes non videntur haeretici decessisse, cùm poeniteant, & ad Sacramenta Poenitentiae, & Eucharistiae admittantur: *cap. Super eo, de haereticis in* 6. & dum haec Sacramētà recipiunt, incorporati videntur Ecclesiae. Ad incurrendam verò filios hāc poenam, requiritur in *cap.Statutum: vt parentes in haeresim decessisse probentur.*

26 Sed quamuis haec sententia mitior sit, tamen verior est illa, quae docet. Filios relapsorum infames, et inhabiles fieri ad officia, & beneficia: quamuis eorum parentes conuertātur, & admittantur ad ecclesiastica Sacramēta. Probatur primò, quia relapsi poenitentes non dicuntur propriè Ecclesiae incorporati, in sensu, de quo loquitur Textus *dicti cap.Statutum*. Ibi enim, vt probat Suarez *tom.*5.*in* 3.*par.disp.*43. *sect.*3.*n.*4. non est sermo de his, qui per Sacramentum Poenitentiae tantùm incorporantur Ecclesiae, & posteà Curiae seculari traduntur puniendi; sed de reincorporatione per absolutionem solemnem, & iuridicam: quando ab Inquisitoribus absoluti, & ad gremium Ecclesiae reducti, admittuntur, vt iniunctam poenitentiam peragant. Et idem docent etiam Geminianus in *cap.Accu-*

fatus,§.*Si verò*,*n.5.de haret.in 6*. Pegna *par.3.comment.164.verſ.Oppoſitam ſententiam*,Sanchez *in Decal.lib.2.c.27.n.23*.& alij. Probatur ſecundò, quia in *dicto cap.Statutum*, duo requiruntur,vt filij eorum,qui reuertuntur ad Eccleſiæ gremium, iuris pœnas, in eos latas,effugiant. Vnum eſt, vt emendentur: alterum,vt Eccleſię reincorporentur.Relapſi autem pœnitentes,nec ſolemniter Eccleſiæ reincorporantur: vt demonſtratum eſt: nec dici poſſunt emendati, dum ſunt relapſi, & in illud crimen reinciderunt, quod ſolemniter abiurauerant,& ad quod,non reuerſuros, iuramento ſe obligauerant. Igitur omninò dicendum, dictos filios inhabiles eſſe, ad beneficia, & officia, etiamſi eorum pater relapſus conuertatur, dum brachio ſeculari puniendus traditur, tanquam fictus pœnitens.Ità hanc ſententiam tuentur ne dum dicti Doctores, ſed Gloſſa *in eod.cap.Statutum*, *verb. Reincorporato*, & ibi Io: Andreas, & Francus, Symanchas *in Enchirid.iud.tit.63.n.7*. Royas *tr.de haret.2.par.nu*.337.Decianus *in pract.lib.5.c.45.nu.3*. & alij quamplures,quos citat,& ſequitur Sanchez *loc.cit*.Qui *n.24*.etiam docet.Idem dicendum eſſe de filijs,& nepotibus eorum,qui quamuis relapſi nō ſint,& ad fidem redeant,traduntur tamen brachio ſeculari puniendi. Quia cum hi ſimiliter non admittantur, ad ſolemnem reincorporationem cum Eccleſia,militat eadem ratio in eis,ac cum illis.

CAPVT XXXV.

De pœna priuationis vocis actiuę, & paſſiuæ, & Officiorum Regularium ob cauſam ad Sanctum Officium pertinentem.

Priuatio vocis actiuæ,& paſſiuę,impoſita,vt eo ipſo,ſeu ipſo facto, & abſque alia declaratione incurratur,incurritur ne antè Iudicis ſententiam declaratoriam?

1 Reſp. Quod Manuel in motu proprio Pij V,*nu.31.& 32*. Sorbus *in compend.priuil. mendic. verb. Ingreſſus Monaſteriorum Monialium*,*num.10*,*verſ. Notandum eſt*, *& verſ.Idem dicendum eſſe*, Azorius *tom.1. lib.5.c.7.q.6*. ſuſtinent:nullam exigi ſententiam, ad incurrendam priuationem vocis actiuæ, & paſſiuæ,ac etiam regularium officiorum, quando ipſo iure, ſeu ipſo facto, & abſque alia declaratione imponitur. Quia alias nihil operarentur illa verba (abſque alia declaratione) ſi reus hanc priuationem non incurreret antè Iudicis declaratoriam ſententiam.

2 Sed probabilius oppoſitum docent Couarruuias *in 4.lib.decret. par.2. cap.6.n.10*.Ludouicus Lopez *1.par.instruction. conſcient. cap.296. fol*.880. Graſſius *1.par.deciſ.lib.3.cap.11.n.41*. Enriquez *lib.13.de excommun.cap.56. nu.3*. Sotus *lib.1.de iuſtit.qu.6.art.6*. Symanchas *de institut.cathol.tit.9.n.227*. Sanchez *lib.2.in Decal.c.22.n.20*.Peyrinus *tom.1.qu.2.cap.2.§.11.verſ.Dico tertiò*, Diana *tom.6.tr.1.reſ.36. n.2. ex par.1. tr.10.reſ.24.n.2*. Ledeſma *in ſumm. qu.19.ar.2*.Molina *de iuſt.tom.1.tr.2. diſp.96.n.8*.Lezana *tom.2.verb. Pœna eccleſiaſtica*,*n.8*.Quia priuatio vocis actiuæ, & paſſiuæ, etiamſi impoſita ſit, vt ipſo iure,& abſque alia declaratione incurratur, non incurritur, neque obligatur delinquens in cōſcientia ad illius executionem, antè Iudicis declaratoriam ſententiam c iminis; itaut probari debeat coram Iudice:tale delictum à tali fuiſſe commiſſum. Quia nullus delinquens tenetu, pœnam contra ſeipſum executioni mandare, Iudice eandem minimè exequente: vt docent D.Thomas *2.2.q.62.ar.3*.& ibi,Caietanus,& alij. Et in *cap.Cum ſecundum*, *de hereticis in 6*.ſtatuit,Romanus Pontifex: *Declarationem Iudicis requiri in pœnis*,*etiā ipſo iure incuſſis*; *vt eorum executio iuſtè fieri poſſit*. Et in extrauag. *Ambitioſè*,*de rebus Eccleſiæ non alienandis*, ſtatuitur contra alienantes bona Eccleſiæ abſq; debitis ſolemnitatibus,quòd ipſo facto beneficijs priuati exiſtant, illaq; abſq;

de-

declaratione aliqua vacare, censeantut, & liberè conferri possint: et tamen Doctores supradicti affirmant: ad incurrendam hanc pœnam, requiri declaratoriam criminis sententiam. Ergò similiter requiritur in alijs casibus consimilibus. Et D. Thomas *loc. cit.* docet: pœnam in foro conscientiæ non deberi, donec reus sit condemnatus. Si quis enim relinqueret officia, vel desisteret à suffragijs ferendis, se ipsum infamaret, manifestando aliquod delictũ, se commisisse, propter quod existeret talibus priuatus. Et præceptum, de tuenda fama, est naturale. Ideò in praxi ità seruatur: non enim qui incidunt in pęnam priuationis officiorum, & vocis actiuæ, & passiuæ, statim renunciant officia, & à dandis suffragijs se abstinẽt. Et consuetudo est optima legum interpres; vt habetur *in cap. Cum dilectus, de consuetud.*

3 Nec obstat supradicta ratio in cõtrarium. Quia illa verba: Absque alia declaratione: intelligi debent de sola pœnæ declaratione, & quòd non excludant criminis commissi declarationem. Neque dici possunt superflua: quia adduntur, vt magis pœna ipsa exprimatur. Vt in simili docent Couarruuias *lib. 2. var. c. 5. n. 9.* Antonius Gomez *tom. 3. var. cap. vlt. n. 3.* Vasquez *1. 2. qu. 96. art. 5. disp. 170. cap. 4. nu. 14. &* 15. Sanchez *vbi sup.*

Regulares cognoscentes suorum subditorum causas ad Sanctum Officium spectantes, vel non denunciãtes huic Sancto Tribunali illos de hæresi infectos, aut suspectos, quo iure inter alias pœnas, etiam priuationem officiorum, & vocis actiuæ, & passiuæ incurrunt?

4 RESp. Illas omnes pœnas incurrere ex Constitutione Pauli V. ædita Kal. Septembris 1606. incip. *Romanus Pontifex*, vbi præcipitur his verbis: *Prætereà ipsis Generalibus, Superioribus, & Prælatis pari auctoritate, præcipimus, atque mandamus; vt omnes processus, & acta causarum huiusmodi, Inquisitoribus, seu Ordinarijs prædictis respectiuè, remittent, & consignent. Nec non Professores, Fratres, & Religiosos supradictos, quos hæresis labe infectos, vel suspectos, etiam in visitatione esse nouerint, absque alia consultatione, cum proprijs Superioribus facienda, eisdem Inquisitoribus, vel Ordinarijs locorum viciniorbus respectiuè denuncient. Quod si Generales, alijque prædicti, præsentibus litteris, non paruerint; eos omnes priuationis quorumcunque dignitatum, seu Prælaturarum, vel officiorum suorum, Ordinum, ac vocis actiuæ, & passiuæ, perpetuæque inhabilitatis ad easdem, necnõ contra fautores hæreticorum, & impeditores officij, statutas, & inflictas pœnas, aliasque censuras ecclesiasticas, etiam excommunicationis maioris latæ sententiæ, à qua non nisi à nobis, vel à Romano Pontifice, pro tempore existente, præterquam in mortis articulo, absolutionis beneficium valeant, obtinere, eo ipso incurrisse.*

Regulares in quibus casibus, exercendo Astrologiam iudiciariam, incurrunt cum alijs pœnis priuationem vocis actiuæ, ac passiuæ, & officiorum, cum inhabilitate ad illa in posterum obtinenda?

5 RESp. Regulares huiusmodi pęnas incurrere in casibus expressis in Bulla Vrbani VIII. incip. *Inscrutabilis*, ædita Kalend. Aprilis 1631. vbi præcipitur dictis pœnis subiacere: *Omnes eos, qui de statu Reipublicæ Christianæ, vel Sedis Apostolicæ, siuè de vita, aut morte Romani Pontificis, pro tempore existentis; eiusque vsque ad tertium gradum inclusiuè consanguineorum, Mathematicos, Ariolos, Aruspices, vaticinatoresque nuncupatos, vel alios Astrologiã iudiciariam exercentes, seu alias quomodolibet profitentes, de cætero consuluerint, siuè desuper eorum iudicia, prognostica, prædictiones, seu præcognitiones, etiam si-*

bi oblatas receperint, illisque quomodolibet usi fuerint, vel illas penès se scienter retinuerint, aut alicui ostenderint. Nec non Mathematicos, Ariolas, Aruspices, vaticinatores, seu alios Astrologiam iudiciariam, seu quamlibet artem diuinatoriam, quomodolibet profitentes, qui iudicia, prognostica, seu præcognitiones, & prædictiones super præmissis; etiamsi id, non certò se affirmare protestentur; fecerint, siuè à se, vel ab alijs iam facta, seu factas in posterum penès se similiter retinuerint, uel alicui dederint, seu ostenderint, aut de eis quouis modo, etiam improbando scripto, uel uerbis tractauerint, nedum excommunicationem maiorem latæ sententiæ, & alias pœnas, sed etiam incurrere priuationem beneficiorum, dignitatum, & officiorum ecclesiasticorum, & aliorum quorumcumque, & inhabilitatis perpetuæ ad illa in posterum obtinenda.

Regularis, qui pro suo delicto ad pœnam temporalem à Sancto Officio damnatus fuit, expleto hoc tempore, potest ne promoueri ad gradus, & officia sui Ordinis?

6 RESp. Negatiuè. Nàm Vrbanus VIII. in Sacra Congregatione vniuersalis Inquisitionis habita die 1. Octobris 1626. ità decreuit his verbis: vt refert Diana *tom.5.tr.13.fol.580.ex par.4. in fine*: *Sanctissimus D.N. iustis de caussis animum suum mouentibus, decreuit, & statuit: ut in posterum: Regulares omnes cuiusuis Ordinis, Religionis, Societatis, & Instituti, quibus pro delictis ad Sanctum Inquisitionis Officium spectantibus, pœnitentiæ genus aliquod impositum fuerit (salutaribus pœnitentijs exceptis) eo ipso ad omnes Religionis suæ gradus, & officia inhabiles censeantur: & deinceps etiamsi pœnitentiæ tempus expleuerint, nullatenus possint: nisi prius obtenta à S.D.N. uel ab hac Sacra Congregatione, coram Sanctissimo habēda, speciali, & expressa rehabilitationis gratia. Alias promotio qualibet nulla sit, & promouentes ipsi priuationem suorum officiorum, ac prætereà uocis actiuæ, & passiuæ ipso facto incurrant, ad quæ restitui, nisi ab eodem S.D.N. uel ab eadem S. Congregatione coram Sanctissimo habenda, non possint. Præsens autem decretum omnibus Religiosorum Superioribus intimari mandauit idem S.D.N.*

Regularis, qui fuit priuatus voce actiua, & passiua, & inhabilitatus ad officia, si semèl posteà ad ea habilitetur, manet ne in posterum ad alia habilitatus?

7 RESp. Affirmatiuè, nisi talis rehabilitatio concessa sit cum expressione, pro illa vice tantum. Quia quādo non exprimitur hæc limitatio, intelligitur absolutè, generaliter, & indefinitè rehabilitatus. Sicut si voto castitatis, vel Religionis ligato, dispensetur, vt possit matrimonium contrahere, soluto primo matrimonio, potest ad secundas nuptias, absque noua dispensatione, transire: quia quando id non intenditur, in dispensatione exprimitur. Et dum absolutè conceditur ad matrimonium ineundum, absolutè etiā tollit vinculum obstans, & voti impedimentum: vt docet Sanchez *lib.8. de matrim.disp.31.n.11.* Similiter quando cum illegitimo dispensatur, ad beneficium obtinendū absque aliqua restrictione, intelligitur dispensatio absolutè, nec coarctatur ad primum tantū, sed extenditur successiuè ad aliud: vt docent Ioannes Andreas *in cap.1. de filijs præsbyt.in 6. & in c.Non potest, n.5. eod.tit.* Angelus *uerb.Beneficium, n. 24.* Armilla *uerb.eod.nu.29.* Syluester *uerb. Beneficium 3.q.11.n.14.* Tabiena *uerb. Beneficium 2.q.17.n.19.* Quia dispensatio illa, reddens illegitimum capacem beneficij, non respicit ipsum beneficiū, sed personam. Ergò idem dicendum in nostro casu prædicto: & semèl habilitatus ad officium, absque restrictione ad illud tantum: intelligi, debet absolutè, & indefinitè, ad alia habilitatus.

Quia

Quia vbi militat eadem ratio, militat etiam eadem iuris dispositio.

Si in aliqua Bulla inferatur pœna priuationis vocis, absque expressione vocis actiuæ, & passiuæ, huiusmodi pœna est ne intelligenda de vtraq; voce, an de actiua tantum?

8 RESP. Lessium *lib. 2. cap. 34. dub. 19. nu. 105.* sustinere, vtramque vocem esse comprænsam, itaut nec eligere, nec eligi possit. Quia vbi ius non distinguit, nec nos distinguere debemus. Sed Garzias *3. par. de benefic. c. 4. n. 15.* Castro Palaus *par. 2. tr. 13. disp. 5. punct. 6. n. 15.* Diana *tom. 6. tr. 1. resf. 37. ex par. 5. tr. 13. miscell. 1. resf. 91.* docent, probabilius esse, pœnam in tali casu debere intelligi, de sola voce actiua: quia pœnæ non sunt extendendæ, & vox actiua propriè, & absolutè vox dicitur. Ergò pro sola priuatione vocis actiuæ talis pœna intelligenda est. Verba enim absolutè prolata accipienda sunt pro famosiori significatu.

Nomine priuationis graduum officiorum, & dignitatum, comprænduntur ne Magistri Nouitiorum, Concionatores, Lectores, Confessarij, Præfecti Ecclesiæ, vel Sacristiæ, Definitores, Consultores, Discreti, & similes?

9 RESP. Negatiuè: quia nomine graduum officiorum, & dignitatum propriè intelligitur gradus honorificus cum superioritate, quæ habeat administrationem cum iurisdictione, tàm in foro interno, quàm externo. Cuiusmodi sunt Generales, Prouinciales, Visitatores, Abbates, Præpositi, Priores, Guardiani, Commissarij Generales, Vicarij, tàm Religiosorum, quàm Monialium, & similes; qui cum administratione iurisdictionem habent. Hoc autē nomine non veniunt Consultores, Definitores, Magistri Nouitiorum, Ministri, Admonitores, Concionatores, Lectores Theologiæ, Confessarij, Præfecti, & similes, qui nec superioritatem, nec iurisdictionem habent. Ità docent Sanchez *in Decal. tom. 2. lib. 6. cap. 15. n. 66. & cap. 18. n. 25.* Rodriquez *in exposit. motus proprij Pij V. n. 21.* Bonacina *tom. 1. de largitione munerum, disp. 3. punct. 5. n. 2.* Filliucius *tom. 2. tr. 34. c. 3. n. 77.* Diana *tom. 6. tr. 1. resf. 34. n. 2. ex p. 4. tr. 4. resf. 224.*

Pœna priuationis officiorum, & vocis actiuæ, & passiuæ, quando incurritur à Regularibus, non obseruantibus decretum S. C. iussu Vrbani VIII. æditum 14. April. 1633. legendi litteras Apostolicas ad Sanctum Officium pertinentes?

10 RESP. Quod in dicto decreto Sanctissimus mandat, ac præcipit, vt *Omnes Superiores cuiusuis Ordinis, Congregationis, Societatis, etiam de necessitate exprimendæ, Regulares, aut cuiusuis alterius Instituti, etiam quantumuis exempti, & priuilegiati, teneantur sub pœna priuationis officij, ac vocis actiuæ, & passiuæ, ipso facto incurrenda, aliisque arbitrio Sanctitatis suæ infligendis in perpetuum, semel saltem in anno, idest Feria 6. post octauam Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis, in publica mensa, vel in Capitulo adhoc specialiter conuocato. Et insuper in quocunque Generali, ac Prouinciali Capitulo, Conuentu, Dieta, vel alio quouis nomine nuncupato, capitulari congressu suos subditos, ac Religiosos commonere, de iniuncta omnibus obseruantia, & executione eorundem Apostolicarum Constitutionum, & decretorū, ad S. Officium Inquisitionis, aduersus hæreticam prauitatem continentium, &c.* Et tandem sic idem Pōtifex concludit. *Et insuper ijdem Superiores teneantur, curare, & efficere, vt huius decreti exempla aliquo in loco apud eos publico affigantur, & affixa conseruentur, itaut ab eisdem subditis Religiosis omnibus videri, ac legi commodè queant. Deque huiusmodi*

modi commonitione publico documento statim certiorem facere Congregationem Supremæ Inquisitionis in Vrbe. Et ita mandat, ac præcipit Sanctitas sua.

Tempus præfixum in supradicto decreto, potest ne, aliquantulum anticipari, vel posponi?

11 RESp. Affirmatiuè, & quoad anticipationem nulli dubium est fieri posse: quia plus soluit, qui anticipatè soluit. Quoad dilationē verò Sacra Congregatio 11. Februarij 1638. declarauit ad petitionem Canonicorū Regularium S. Augustini: *Tempus faciendi dictam commonitionem extendi per totum mensem Augusti, & hanc extēsionem suffragari omnibus Religiosis*. Et eadem Sacra Congregatio die 16. Aprilis 1638. decreuit: *Vt in posterum dictas ordinationes perlegi facere possint: vel in die in ipsis ordinationibus præscripta: vel intra terminū vnius mēsis immediatè subsequentis*: vt refert Peyrinus *tom.2.fol.mihi* 443.

Prælatus Regularis, ne dictam pœnam incurrat, tenetur ne, vt decretum istud legatur per extensum, vel sufficit, vt suos subditos de illius obseruantia commoneat?

12 RESp. Sufficere si verbis, vel per schedulam publicè lectam, suos subditos de illius obseruantia commoneat: quia in dicto decreto Superioribus præcipitur suos subditos commonere: vt notat Pellizzarius *tom.2.tr.7. cap.6.sect.2. n.38. verf. Circa cuius decreti*. Verum, ad euitandos rumores, expedit, vt publicè legatur per extensum.

Si in aliquo Monasterio adsit Generalis, vel Prouincialis, cum superiori locali, & in die præscripta non commoneantur subditi de huius decreti obseruantia, subiacet ne prædictę pœnæ, etiam Generalis, vel Prouincialis, vel solus Superior localis?

13 RESp. Subiacere solum Superiorem localem; quia ipse habet specialem, & immediatam administrationem Monasterij: & onus eius est, cōmonere suos subditos, ad obseruantiā dicti decreti: & cùm Generalis, & Prouincialis illius Monasterij curam habeant generalem, & mediatam, & lectio huius decreti pertineat ad habentem specialem Monasterij administrationem: Ideò Superior localis dictam pœnam incurrit, & non illi. Confirmatur, quia lex respicit communiter contingentia; communiter autem omissio huius lectionis, seu commonitionis accidit, ex defectu Superioris localis, qui in suo Monasterio semper degit; Generalis, & Prouincialis modò ad hoc, modo ad illud Monasterium abeunt. Ergò pœna talis omissionis Superiori locali debetur. Et idem est dicendum si tempore faciendi hanc commonitionē Superior localis abesset è Monasterio, & eius Vicarius omitteret eam facere: ipse Vicarius pœnam incurreret, quamuis in Monasterio tunc adesset Generalis, vel Prouincialis: quia sicut eo tēpore Vicarius succedit in Superioris iurisdictionem, & Monasterij gubernationem ità ad ipsum spectat talem cōmonitionem facere, & si illam omittat, ipse pœnam incurret. Ità Pellizzarius *tom.2.tr.7.cap.6.sect.2.n.38.verf.Nota tertiò.*

Ignorantia, seu negligentia, vel obliuio exequendi, die præfixo, supradictum decretum, excusat ne Superiores à prædicta pœna?

14 RESp. Affirmatiuè, Peyrinus *tom. 2.in Constitut.Vrbani VIII. c.8. n.4.* vbi ait: Cum pœna priuationis non sit statuta, ad canonizandum diem ibi præfixum; sed solum, ad inducendam obligationem lectionis dictarum Constitutionum, ne vllo vnquam tempore in obliuionem, aut desuetudinē abeant, quod

quod eſt finale motiuum dictæ lectionis; dicēdum eſt, quòd qui ex ignorantia, ſeu negligentia, vel obliuione, dictas Conſtitutiones diebus præfixis non curauerit legi, non incurrit dictam pœnam, ſi alio tempore, poſt menſem. V.g. termini præfixi legi faciat; & legere feciſſet termino ſtatuto, ſi meminiſſet, vel ſciuiſſet. Vbi namque quis facit ſine culpa, contra legem præcipientem, vel prohibentem aliquid fieri, pœnam non meretur. Sed ignorantia, inconſideratio, & negligentia non craſſa, quæ eſt cauſa, cur non impleatur præceptum, excuſat à culpa omninò, vel multum illam minuit: iuxtà doctrinam D.Thomæ *1.2.q.76.art.3. & 4.* Ergò etiam à grauiſſima priuationis pœna. Atque ità in ſimili docent Ledeſma *tom.2.ſumm. tr.1.c.4.concl.10.dub.3.* Nauarrus *lib.2. conſil.de iure iurando, conſ.11.nu.1.* Filliucius *tom.3.tr.41.c.6.nu.10.* Azorius *par.2.lib.7. c.2. qu. 5.* Scortia *in ſelect. Bull.epiſt.84.theor.207. verſ. Quærenti,* Sanchez *in Decal.lib.2.c.5.nu.5.* & alij. Adde, quod pœnæ Conſtitutionum Pontificalium ſolent eſſe moderatæ, itaut delicti menſuram non excedant: iuxtà illud *Deuter.16. Ad menſuram delicti ſit, & plagarum modus.* At culpa, cur non legantur dicta decreta die præfixa, prouenit ex ignorantia, inaduertentia, & negligentia, quæ ſuppletur altero die, nec graue peccatum eſt. Ergò pro ea non eſt imponenda tàm grauis pœna, qualis eſt officij priuatio. Hæc Peyrinus. Quem ſequitur Diana *tom.7.tr.1.reſ.18.ex par.5.tr.14. miſc. 2.reſ.15.* qui etiam ait: idem dicendum eſſe de alia Conſtitut. Vrbani VIII. ædita die 14. April. 1643. de obſeruantia Bullarum pertinentium ad Sanctum Officium. Vlterius confirmatur, quia iuxtà communem Doctorum ſententiam: obliuio inculpabilis, & naturalis inaduertentia, ſeu actualis inconſideratio inculpata, æquiualet ignorantiæ inuincibili: vt docent Caietanus *in ſum. verb. Inconſideratio,* Syluester *verb. Naufragium in fin.* Vaſquez *1.2. diſp. 107.c.3.* & alij. Sed ignorantia inuincibilis excuſat ab incurſu cenſurarum, & à culpa. Ergò etiam excuſat obliuio inculpabilis, & naturalis inaduertentia, ſeu inconſideratio inculpata, & conſequenter excuſat à pœna, quę nunquam debetur, niſi ob culpam.

Quomodo probari poteſt huiuſmodi ignorantia, vel inaduertentia, aut obliuio, vt excuſet à ſupradicta pœna?

15 RESP. Probari poſſe medio iuramento: in dubio enim ſtandum eſt iuramento. Neque obſtaret. Si quis diceret, quod contra Superiorem adeſt præſumptio iuris, quia ius præſumit illum non ignoraſſe, quæ tenebatur ſcire, pertinentia ad ſuum officium. Nàm ei reſponderi, poſſet, quod etiam præſumptio iuris eliditur per iuramentum in contrarium: vt in *cap. Cum in tua, qui matrim.accuſ.poſſ.* & ibi Gloſſa, & docent Portellus *in reſponſ. Regul. par. 1. caſ.27.n.3.* Nauarrus *lib. 1.conſil.tit.de conſtit.conſ.1.q.2.n.6. & 7.* Diana *tom. 7.tr.1.reſ.19.n.2.ex par.5.tr.14. miſcel. 2.reſ.24.* & alij.

Quænam ignorantia à ſupradicta pœna, delinquentem excuſare poteſt?

16 RESP. Superiorem excuſari à ſupradicta pœna, non ſolum ob ignorantiam inuincibilem, tàm iuris, quàm facti, quæ reddit actum ſimpliciter non voluntarium: ſed etiam ob ignorantiam moraliter vincibilem: dūmodò non ſit craſſa, ſeu ſupina. Quia ſupradictas pœnas incurrunt Superiores ratione contemptus. Sed contemptus adeſſe non dicitur, quando ignorantia non eſt craſſa, vel ſupina. Ergò neque ob ignorantiam vincibilem Superiores tales pœnas incurrunt. Inſuper omiſſio ſupradictę lectionis, vel cōmonitionis non eſt imputanda ad culpam, niſi voluntaria ſit: ſed voluntaria dici non poteſt, dum cogitatio dictæ obligationis in mentem, non venit: ergò talis omiſſio Superioribus non eſt impu-

imputanda ad culpam. Sed cessante culpa, cessare debet etiam pœna, quæ est effectus culpæ. Ergò dum omittitur talis lectio, aut commonitio ob ignorantiam, vel obliuionem, aut inconsiderationem non crassam, neque supinam, nulla pœna incurritur. Et quod hæc ignorantia, etiam vincibilis, sed non crassa, neque supina excuset à censuris, & pœnis, sustinent Sanchez *tom. 3. lib. 9. de matrim. disp. 32. n. 31.* Portellus *in addit. ad dub. regular. verb. Ignorantia, n. 25.* Bonacina *de censuris, disp. 1. qu. 2. pun. 1. n. 10.* Barbosa *in collect. tom. 3. lib. 1. sexti decretal. tit. 2. c. 2. nu. 8.* Diana *to. 5. tr. 1. res. 33. & 34. ex par. 5. tr. 5. resol. 13. & tr. 9. res. 17.* & alij.

Insuper quænam est ignorantia crassa, seu supina, quæ Superiores, vt suprà, delinquentes, non excusat à dictis pœnis?

17 RESp. Ignorantiam crassam, & supinam esse dicendam, quę procedit ex lata culpa in adimplenda diligentia, vt colligitur ex *cap. Quæsitũ, de pœnit. & remiss.* & docent Glossa *in cap. 2. de constitut. in 6. verb. Supina*, & ibi Ancharanus *nu. 3.* Francus *nu. 9.* D. Antoninus *3. par. tit. 24. c. 75. in fin.* Angelus *verb. Excommunicatio 7. casu ult. n. 8.* Syluester *verb. Ignorantia, §. 5.* Sanchez *loc. cit. nu. 32.* & alij. Lata autem culpa est, quæ vel ex nimia negligentia, vel ex malitia, seu dolo procedit: vt docent Graffius *par. 1. decis. lib. 4. c. 8. n. 20.* Portellus *in addit. ad dubia Regularium, verb. Ignorantia, n. 25.* Sanchez *n. 33.* Diana *tom. 5. tr. 1. res. 33. ex par. 3. tr. 5. misc. 1. res. 13.* & alij.

Subditus tenetur ne sub mortali, monere Superiorem de dictis decretis legendis, seu commonendis?

18 RESp. Affirmatiuè, vt notat Peyrinus *tom. 2. in additam. ad Constitut. Vrbani VIII. c. 8. n. 4.* vbi ait: subditus scienter omittens monere Prælatum suum, vt die statuta legi faciat dicta decreta, mortaliter peccat, propter graue damnum, quod ex sua omissione malitiosa Prælato suo infert. Vndè potest, & debet à Superiore puniri. Hæc Peyrinus.

Regulares legentes, aut retinentes libros continentes sortilegia hæreticalia, vel alios prohibitos, subiacent ne, non solum pœnæ excommunicationis, sed etiam priuationis officiorum, & vocis actiuæ, & passiuæ?

19 RESp. Affirmatiuè: quia in regula 9. Indicis librorum prohibitorum auctoritate Concilii Tridentini: prohibiti, numerantur omnes libri, & scripta Geomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, siuè alia, in quibus continentur sortilegia, veneficia, auguria, auspicia & incantationes artis magicæ. Et Pius IV. in sua Constitut. ædita 24. Martii 1564. quæ incipit: *Dominici gregis*, decreuit: vt legentes, vel retinentes dictos libros prohibitos, non solum in excommunicationis pœnam, incidant: sed etiam Episcoporum arbitrio puniantur. Quia quamuis legens, vel retinens dictos libros, verè coram Deo non sit hæreticus. In foro tamen exteriori hæreticus reputatur: quia ex hoc oritur contra eum vehemens hæresis suspicio: vt affirmant Martinus del Rio *lib. 5. disquis. magic. sect. 17.* Farinacius *de heresi, q. 180. n. 8.* Symanchas, Campegius, Zanchinus, Pegna, Nauarrus, Azorius ab ipsis relati. Et ratione probatur: quia huiusmodi libri præscribũt cultum Dœmoni exhibendum, & docent alia multa flagitia, tanquam media ad obtinendum id, quod desideratur à Dœmone. Immò Carena *par. 2. tit. 10. §. 9. nu. 49.* existimat, tales Regulares non solum priuari posse officiis, & voce actiua, & passiua, sed etiam suspendi à Diuinis; & à muneribus legendi, concionandi, &c. Verum Doctores alii sustinent, ipsos esse condemnandos, ac puniendos Inquisitorum arbitrio: qui pro qualitate personatũ, & cir-

& circumstantiarum, aliquando de vehementi, aliquando de leui hæresis suspicione, eos condemnabunt. Ita Paramus *de orig. S. Inquisf. lib. 3 1. q. 9. nu.* 147. Mascardus *tom. 2. conclus.* 863. *n.* 7. Farinacius *loc. cit.* & alij.

CAPVT XXXVI.

De Pœnitentijs salutaribus reorum pœnitentium.

Quænam sunt huiusmodi pœnitentiæ salutares, & quid in illis iniungendis considerare debẽt Inquisitores?

1 Resp. Has pœnitentias esse ieiunia, orationes, eleemosynæ, peregrinationes, frequentiam Sacramentorum confessionis, & Eucharistiæ: assistere certis diebus solemnibus in foribus Ecclesiæ, vel circa Altare, dum Missarum solemnia celebrantur, cum candela accensa in manibus: se præsentare coram Inquisitore semel in mẽse, vel in hebdomada: & alia multa similia Inquisitoris arbitrario. Ita Zanchinus *in tr. de hæreticis, c.* 21. *nu.* 1. *&* 2. & ibi Campegius *in addit.* Eymericus *p. 3. direct. q.* 95. *& q.* 103. *vers. Respondemus*, Farinacius *de hæresi, q.* 193. *nu.* 8. & alij, quos ipse citat. Dicuntur pœnitẽtiæ salutares: quia sunt medicinæ contra peccati venenum, ordinatæ ad animæ salutem: maximam enim vim habent, ad vitanda peccata, & ad catholicam fidem perseuerandam.

2 Et tàm in iniungendas has pœnitentias, quàm in alias pœnas arbitrarias, vti debent Inquisitores misericordia eum iustitia: vt *Prouerb.* 3. ait Salomon *Misericordia, & veritas te non deserant*. Considerare etiam debent grauitatem, & circumstantias delicti, an illud fuerit completum, an solum tentatum: vt notat Menochius *de arbitr. iudic. casu* 360. *cent.* 4. Quo loco, & quo tempore fuerit cõmissum: locus enim, & tempus aliquando illud augent, aliquando minuunt, *l. Aut facta, de pœnis, l. Prætor, de iniurijs, l.* 3. *§. ult. de re militari*. Attendere etiam debent substantiam maleficij, & sortilegij: quia vnum maleficium, & sortilegium, altero grauius est: scandalum indè exortũ, iuxtà cuius mensuram, pœna modo maior, modo minor debetur: vt ait Sousa *in aphoris. Inquis. lib.* 3. *c.* 30. *n.* 17. *& seq.* Item personæ delinquentis qualitatem: grauius enim puniendus est reus, diffamatus, quàm integræ famæ. Et similiter, qui pluries, quàm qui semel deliquit: *l. Capitalium, de pœnis*, Sousa *loc. cit. n.* 10. magis qui consultò, quàm qui ignoranter: *l. Respiciendum, de pœnis*: magis qui ex mala voluntate; quàm qui ex magna ira, orta ex causa iusta; vt notat Sousa *c.* 32. *n.* 6. magis maior, quàm minor: vt ait idem Sousa *n.* 18. magis doctus, quàm indoctus, & rusticus: & magis vir, quàm mulier: vt probant Farinacius *de pœnis temperandis, q.* 90. *cas.* 10. *n.* 8. Sousa *c.* 36. *nu.* 1. *& sequ.*

3 Insuper in hac pœnitentiarum iniunctione considerare debent Inquisitores: an pœnitens statim reuersus fuerit, vel post longum tempus: quia mitius agendum est cum ijs, qui statim, in hæresim depræhensi, pœnitentes, misericordiam petunt, quàm cum illis, qui pertinaciter in errore persistunt: & non nisi post longum tempus cõuertuntur: vt aduertunt Eymericus *par.* 3. *qu.* 103. *uers. Respondemus*, Pegna ibi, *& comm.* 63. *uers. Cæterum uerò*. Item considerare debent: an spontè comparuerunt; an verò vocati; an sit Clericus, vel laicus; an senex, vel iuuenis; an Prælatus, vel subditus, vt aduertunt Pegna *par.* 3. *cõment.* 91. Decianus *in tr. crimin. lib.* 5. *c.* 44. *n.* 36. *&* 37. *& c.* 49. *per totum, & c.* 54. *n.* 3. *& n.* 27. *&* 28. Habenda est etiã ratio contritionis, quæ quandoque tãta esse potest; vt ex toto pœnitentia remitti possit, vel saltem leuissima sit iniungenda. Ità idem Decianus, Ioannes Royas *tr. de hæreticis, par.* 2. *nu.* 382. *& singul.* 155. *nu.* 2. & alii. Tandem in his pœnitentiis imponendis, obseruandum est: vt talis sit pœnitentia, quàm verisi-

militer credant Inquisitores, à pœnitẽtibus esse peragendas, & non deferendas, *c. Pœnitentes 50. dist.* Pegna *par. 3. comment. 144. vers. Iam in his.*

Damnatis ad carcerem, vel ad similem pœnam, debent ne Inquisitores pœnitentias salutares iniũgere?

4 RESP. Affirmatiuè.Ità Eymericus *par. 3. q. 95.* Pegna ibi, *comm. 144.* vbi ait: Hæreticis redeuntibus præter carceris perpetui pœnam, iniungendas esse alias pœnitentias salutares. Quæ iniunguntur; tum vt per eas satisfaciãt debito, quod per culpam contraxerunt; tum vt appareat, an sint verè pœnitentes, an fictè conuersi: & cum eas peragunt, recordentur delicti contra fidem commissi, & illud detestentur, ac defleant. Idem ait Farinacius *de hæres. q. 193. n. 102.*

Si pœnitentia salutaris sit iniũcta personæ, & in eius bonis, distribuendis in pietatis operibus, ipso moriente, possunt ne compelli hæredes, ad illam implendam?

5 RESP. Certum esse illas pœnitentias salutares, quæ à sola persona, cui imposita fuerunt, absolui poterant; vt ieiunia, orationes, peregrinationes, & similes, eo moriente, cessat obligatio. Si verò pœnitentia non sit tantũ personalis, sed in bonis exequenda, quia in operibus pietatis consistit: vt e g. in eleemosynis faciẽdis alicui Ecclesiæ, vel Hospitali: & ad hanc pœnitentiam adimplendam, compelli possunt, hæredes defuncti. Quia illius bona ad eos hæredes peruenerunt cum onere ipsius: & sicut ipse viuens compelli poterat, ad illud opus pium implendum: ità etiam post eius mortem compelli possunt hæredes. Ità docent Zanchinus *tr. de hæreticis, c. 28. n. 6.* Repertorium Inquisitorum *verb. Filij, §. Nunc subsequenter, & verb. Obligatio, §. Quid si quis*, & luculenter *Concilium Bitterren. c. 10.* relatum à Pegna *par. 3. comment. 169. vers. Tertiam obseruationem:* & ità etiam colligitur ex *cap. Accusatus, §. Si verò, de hæreticis in 6.*

Inquisitores possunt ne has pœnitentias aggrauare, vel mitigare, & cõmutare?

6 RESP. Affirmatiuè, quia in ipsa sententia hanc facultatem sibi reseruare solent, his verbis: *Reseruantes nobis ex certa scientia, & expressè, quod possimus, liberè dictam sententiam, seu pœnitentiam, mitigare, aggrauare, commutare, tollere totaliter, vel in parte, si & quando, & prout nobis, & toties quoties videbitur, faciendum.* Ità Eymericus *par. 3. direct. tit. Forma sententiæ cõtra eum, qui abiurauit, vt hæreticus pœnitens, n. 194.* Pegna *comment. 44. versic. Retinentes.* Qui etiam notat ita decretum fuisse in Concilio Narbonensi, *c. 7.* & in Concilio Bitterensi, *c. 22.* & hoc esse insigne Inquisitorum priuilegium: vt etiam post sententiam pronunciatã eorum iurisdictio in eadem causa non expiret, vt copiosè docet Guido Fulcodius *in consult. ad Inquisit. q. 13.* quẽ sequitur Archidiaconus *in cap. Vt cõmissi, de hæreticis in 6.*

Inquisitor, qui ex obliuione, vel ex alia causa, hanc potestatem sibi non reseruauit: potest ne pœnitentias augere, vel minuere, aut mutare, vel tollere?

7 RESP. Affirmatiuè cum Eymerico, & Pegna *locis citatis, vers. Sed quid si Inquisitor*, asserentes, quod potestatem habẽt Episcopus, & Inquisitor, etiamsi illã non reseruent; & hoc de iure: vt in *dicto cap. Vt commissi.* Quia alias delinquentes, vel exiguitate pœnitentiæ iniunctæ elati, & indeuoti effecti, facilè relaberentur; vel illius asperitate, eam non adimplerent, aut in desperationem inciderent.

Quænam

Quænam sunt causæ rationabiles, ob quas Inquisitores augere, vel minuere, aut remittere, debent iniunctas pœnitentias?

8 RESP. Quod hoc pendet ex Inquisitorum prudentia, qui considerata delicti, ac delinquentis qualitate, ac illius conuersione, & humilitate, vel illius indeuotione, & malitia, quid expedire videbitur, iudicabunt. Sic etiam detrahere poterunt iniunctis pœnitentijs, easque minuere, vel remittere, ob pœnitentis infirmam valetudinem, vel ob insignem humilitatem, ac deuotionem, & veram conuersionem. E rè cōtra illas augere, ob conuersi indeuotionem, malitiam, contētionem, rixam, & similia, quæ animum eius, & voluntatem parum Dei legi, & iniunctis sibi mandatis, obedientem indicant: vt ibidem aduertit Pegna *vers. Quæ autem sint causæ.*

Non adimplens pœnitentias sibi iniunctas ab Inquisitoribus, peccat ne mortaliter?

9 RESP. Quod qui, ex legitima causa impeditus, pœnitentias iniūctas non adimplet, non peccat mortaliter. Secus autem si absque legitima causa illas omitteret. Qui enim promiserat ieiunare, orare, visitare Ecclesias, eleemosynas dare, & similia, & absque iusta causa, non ieiunat, nec orat, nec Ecclesias visitat, nec eleemosynas tribuit, vtique peccat mortaliter: quia quando abiurauit, iuramento se astrinxit, adimplendi pœnitentias, sibi iniunctas, vel iniungendas, nec in aliquo cōtrauenire. Et insuper, vt impœnitens, nisi resipiscat, puniendus est grauioribus pœnitentijs: vt ait Textus in *cap. Ad abolendam*, §. *Præsenti*, *de hæreticis in 6.* & notat Pegna *vbi sup. vers. Quod si post iniunctas cum sequ.*

Pœnitentiæ salutares, quibus delinquentibus iniungendæ sunt?

10 RESP. Esse iniungendas, primò, spontè comparentibus, siuè sint sortilegi, siuè pœnitentes hæretici, siuè quomodolibet de hęresi suspecti. Quia, vt determinatum fuit in Concilio Bitterensi, *c.* 2. spontè venientes, pœnitentes, & dicentes plenam de se, ac de alijs veritatem, habent impunitatem mortis, immorationis exilij, & confiscationis bonorum, & benignè Inquisitorum arbitrio tractantur: vt eleemosynas aliquas erogent, vel charitatis opera præstent, ieiunent, orent, & similes pœnitētias salutares agant: vt notant Symanchas *de cathol. instit. tit.* 44. *n.* 3. & in Instruct. Hispalensis 1. *cap.* 3. *&* 7. Pegna *par.* 3. *comment.* 12. *vers. Magnam veniam, & sequ.* & alij. Secundò, huiusmodi pœnitentiæ imponuntur, leuiter de hæresi suspectis, & contra quos leuissima sunt indicia: vt docent Repertorium Inquisitorum *in verb. Testes, vers. Nota quod sufficit*, Decianus *in tr. criminali, lib.* 5. *c.* 38. *n.* 7. Farinacius *de hæresi, q.* 187. *n.* 33. Tertiò, damnatis ad carceres, vel ad exilium, & ad similes pœnas ob rationes supradictas: vt affirmant Eymericus *par.* 3. *q.* 95. Pegna ibi, *comment.* 144. Farinacius *q.* 193. *nu.* 102. & alij.

CAPVT XXXVII.

De Pœna Talionis.

Accusator non probans alterius crimen, ad quod probandum, in Tribunali Sanctæ Inquisitionis se obligauerat, est ne pœna talionis puniendus?

1 RESP. Talem accusatorem esse puniendum arbitrio Inquisitorum, sed non pœna talionis: non quia tali pœna dignus non sit, sed quia Ecclesia vult cum illo misericordiam, & non rigorosam iustitiam exercere. Et ideò hæc pœna est iam per insuetudinem abolita, & sublata. Nàm si accusatoribus infligererur, difficilè reperi-

rentur, qui vellent aliquem accusare; & sic crimina remanerent impunita, in maximum Reipublicæ detrimentum. Ità testantur Ioannes Andreas *in addit. ad Speculat. tit. Qui accusare non possit*, Gaudinus *tract. de malef. cod. tit. n.*38. Salycetus *in l. Qui crimen, nu.*4. *C. Qui accusare nō possit*, Couarruuias *lib.* 2. *variar. resol. c.*9. *n.*1. Bartolus *in l. Sicut, de accusat.* Ioannes Royas *in singularibus fidei, singul.*6. Symanchas *de catho*. *instit. tit.*64. *n.*93. Pegna *par.*3. *direct. comment.*14. *vers. His positis*, Thomas del Bene *de offic. inquis. tom.*1. *dub.* 181. *petit.*1. *n.*1. & alij communiter.

2 Immò etiam si accusator, se inscribat ad pœnam talionis, & in criminis probatione deficiat, neque puniendus est pœna talionis, *l. In prauitatis, ff. ad turpilia*, Glossa *in cap. Tua, verb. Effectum. de procurat.* Et ità docet Couarruuias, Royas *locis citatis*, Pegna *ibid. vers. Ex his redditur*, Farinacius *de hæresi, q.*185. *n.*37. Non enim si ad pœnā talionis se obligauit, & in probatione defecit, est tradendus Curiæ seculari, si formalem hæresim reo obiecisset, nec probasset; vt probat Textus *in cap. Super his, de accusat.* Nec aliquando in hoc Sancto Tribunali accusator pœna talionis punitus fuit, vt ibidem testatur Pegna *vers. Sed quid.* Erit autem arbitrio Inquisitorū puniendus, siuè se inscribat ad pœnam talionis, siuè non, ex Textu *in cap. Super his, de accusationib.* vt ait Pegna *ibid.*

Qui sciens aliquem innocentem, & de falsò, illum Sancto Inquisitionis Tribunali accusat, qua pœna est puniendus?

3 RESp. Quod neque est puniendus pœna talionis, sed multo acrius, ac supradictus, qui solum in probatione defecit. Et Symanchas *de cathol. instit. tit.*4. *rubr. de accusat. n.*7. Decianus *in tr. crimin. lib.*5. *c.*28. *num.*12. Ioannes Royas *singul.* 8. Farinacius *vbi sup.* & alij docent, hunc accusatorem esse puniendum pęna calumniatoris; & Scaccia *in tract. de iudic. caus. ciuil. crimin. & hæreticalium, c.*52. *post nu.*6. *& sequ.* Pegna *par.*3. *direct. comment.*40. *versic. Ad hæc illud hoc loco obseruabis*, affirmant, quod falsus accusator punitur eadem pęna, qua punitur falsus testis: quia in crimine hæresis accusator est etiam testis: vt affirmant Royas *singul.* 7. Farinacius *qu.*185. *nu.*32. Sousa *in aphoris. lib.*2. *c.*2. *nu.*8. Carena *par.*3. *tit.* 1. §. 1. *nu.*10. & alij. Testis autem falsus punitur grauius, & atrocius in tali crimine, quàm in alijs: quia multò grauius delictum est, falsum deponere in crimine hæresis, quàm in cæteris: vt notant Symanchas *tit.*64. *de testibus, n.*48. *&* 49. *& in Enhirid. tit.*38. *n.*2. Pegna *par.*3. *comment.*122. *vers. Ad primum quàm ingens scelus*, Farinacius *qu.* 188. *n.*36. & magis patebit ex dicēdis *n.*7.

Denunciator si conuincatur, falsum denunciasse, est ne vt calumniator, & falsus testis similiter puniendus?

4 RESp. Affirmatiuè: quia denunciator, ex generali consuetudine Inquisitionis, assumitur, vt testis: vt notant Repert. Inquis. *verb. Accusatio, & verb. Testis*, Symanchas *de cathol. instit. tit.*19. *rubr. de denunciatione, n.*17. Farinacius *q.*188. *n.*45. & alij communiter. Ergò tanquam testis falsus est puniendus. Confirmatur, quia si testis, qui citatus, & vocatus, ad se examinandum, & falsum deponens, acriter punitur: vt infrà probatur. Ergò multò magis acriter est puniendus denunciator, qui spontè alium falsò denunciat. Confirmatur secundò, quia ex sola ipsa denūciatione falsa grauissimè leditur denūciatus: ergò meritò, tanquam calumniator puniri debet. Ità Doctores, quos citat, & sequitur Pegna *par.*3. *rubr. de duodecimo modo terminandi processum, comment.*4. *vers. Ad hoc.* Et in Bulla Pij V. generaliter ordinatur: vt in omni crimine denunciantes per calumniam, pęna talionis puniantur. Et quamuis hæc pęna regulariter hodiè non imponatur, nihilominus ex hac Constitutione

ne clarè patet: falſum denunciatorem eſſe grauiſſimè plectendum.

Falſus accuſator, vel denunciator, deſiſtere, volens ab accuſatione, vel denunciatione antè inquiſiti ſententiam, eſt ne ab Inquiſitoribus audiendus, vt pœnam euadat?

5 RESP. Negatiuè, quia hoc crimen grauiſſimum eſt, multumque intereſt huic Sancto Tribunali, ac toti Reipublicæ: vt puniatur. Et Imperatores etiam optimè ſanciuerunt *in l. vlt. in fin. Cod. de abolition.* vt Iudex, non minus accuſatorem, ad probanda, quæ detulit, quàm reum, ad purganda, quæ negat, vrgere, debeat. Et hoc idem ſeruandum eſt in eo, qui denunciat, qui ſi dicat falsò denunciaſſe, non eſt facilè audiendus. Ità docet Pegna *par. 3. direct. comment. 14. verſ. Iam ſi reu*: Farinacius *q. 185. n. 36.* Ioannes Andreas *in c. Excommunicamus 2. extra de hæreticis*, quem communiter omnes Canoniſtæ ſequuntur.

Si accuſator in probatione contra inquiſitum deficiat, eſt ne aliqua ratio, ob quam excuſari poſſit, vt ei minuatur pœna.

6 RESP. Affirmatiuè, quia excuſari poteſt, vel producendo vnum teſtem in confirmationem ſuæ accuſationis, vel ſi docuerit, de eo crimine publicam fuiſſe famam, aut audiuiſſe illud crimen ab amicis, vel conſanguineis inquiſiti, vel ab alijs fide dignis: tunc ſi deficiat in probatione criminis delati, minuenda erit illi pęna. Ita docent Bartolus *in l. fin. ff. de hæret. inſtit.* Marſilius *ſingul. 47.* Pegna *vbi ſup. verſ. Tandem accuſatori.*

Teſtis falſus in hoc S. Tribunali punitur ne pœna talionis?

7 RESP. Non deeſſe Doctores ſuſtinẽtes teſtem falſum in hoc S. Tribunali puniri poſſe pęna talionis, & tradi Curię ſeculari, vna cum confiſcatione bonorum: quia Leo X. in ſuo Diplomate directo Adriano Cardinali, Generali Inquiſitori Hiſpaniæ anno 1518. incip. *Intelleximus*, relato à Pegna *par. 3. comment. 122. verſ. Poſtremò*, & inter litteras Apoſtolicas poſt *direct. Inquiſ.* facultatem dedit illis Inquiſitoribus, tradendi falſum teſtem Curiæ ſeculari, ſi ipſis viſum fuerit: et ſic videtur arbitrariam pęnam poſſe extendi ad mortem. Ita ſuſtinent Symanchas *de cathol. inſtitut. tit. 64. rubr. de teſtibus, nu. 86. & 90. & in Enchirid. tit. 38. de teſtibus, n. 2. & 3.* Ioannes Royas *in tract. de hæreticis, par. 2. aſſert. 8. nu. 156. & ſequ.* Antonius G[illegible]ez *in l. Tauri 83. n. 8. in fin.* Ig[illegible]s Lopez *in addit. ad Diaz in pract. crimin. canon. c. 93. lit. B. verſic. Hic ſanè*, Lelius Zecchius *in ſumm. p. 1. tit. de fide, rubr. de hæreſi, c. 11. n. 14. verſic. Quod ſi teſtes.*

8 Sed quamuis de iure ſuſtineri poſſit, teſtem deponentem falſum in cauſa hæreſis contra aliquem, poſſe puniri pęna talionis, & eadem, qua puniretur inquiſitus, ſi teſtis verum dixiſſet. Iure enim pati deberet, quod proximo ſuo facere cogitauit. Et licet verum ſit, quod ex reſcripto Leonis X. habetur, nempè, quod teſtis falſi pęna ſit arbitraria, & extendi poſſit à Iudice, vſque ad mortem incluſiuè: tamen in Supremo S. Inquiſitionis Tribunali, regulariter falſi teſtes non puniuntur pęna mortis: ſed vel pęna fuſtigationis, vel triremium, vel ad vtramque condemnantur: vt teſtatur Farinacius *de hæreſi, q. 188. n. 39. in fin.* Eymericus quoque *par. 3. direct. num. 209. in rubric. de forma puniendi, & condemnandi falſos teſtes*, ait: falſum teſtem ad perpetuum carcerem eſſe condemnandum, in quo ſub vinculis ferreis, in pane doloris, & aqua anguſtiæ, quamdiù vixerit agat pęnitentiam, ſolam vitam ei de miſericordia relinquentes: & quod ponatur in tali porta Eccleſiæ, in qua ſtet ligatis manibus, & capite diſcoperto, & in camiſia ſpoliatus, vſque ad horam prãdij: Hæc Eymericus. Eſt

Est ne similiter puniendus testis, qui in hoc Sancto Tribunali veritatem occultat?

9 RESp. Affirmatiuè, probatur ex *c. 1. extrà de crimine falsi*: vbi habetur: *Vterque reus est, & qui veritatē occultat, & qui mendacium dicit; quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat*. Hæc ibi. Et ità etiam docent Symanchas *de cathol. instit. tit. 64. nu. 89. vers. Est quoque falsus testis*, Pegna *par. 3. comment. 122. vers. Falsum autem testem, & sequ.* Farinacius *de hæresi, qu. 188. n. 42.* Lelius Zecchius *in summ. p. 1. tit. de fide, rubr. de hæresi, c. 11. nu. 14. vers. Quod si testes*.

10 Notant etiam isti Doctores: falsum esse testem, qui refert quidem verba ipsa illius contra quem testificatur, sed in alio sensu, quàm prolata fuerūt. E. g. si dicat verba hæreticalia fuisse prolata affirmatiuè; cùm tamen, aut recitando, & referendo, aut interrogatiuè fuerunt dicta.

Testis qui sua falsa testificatione sortilegum, vel hæreticum, à pęna ei debita, liberauit, qua pœna plectendus est?

11 REsp. Esse plectendum eadem grauissima pęna: quia Deo, & eius Ecclesiæ, ac Reipublicæ Christianæ, grauissimam intulit iniuriam. Nàm ille, qui, suo damnabili mendacio, liberatur, à pristino errore non emendatur, & in eo perseuerans, etiam alios conatur sua inficere prauitate. Ita Pegna *dict. comment. 122. vers. Par ratio*, Farinacius *loc. cit. n. 50.* Et Pontifex Leo X. in dicto suo Diplomate directo Generali Inquisitori Hispaniæ edito 14. Decemb. 1518. relato à Pegna *ibid.* ait: *Nos igitur scelestum hoc hominum genus, qui in nefandi criminis causa, vel iniustæ absolutionis, vel iniquæ condemnationis, actores existunt, acriori longè supplicio, quàm cæteri falsidici testes plecti soleat, dignum censentes, &c. tradendi, vel relaxandi Curiæ seculari, plenam, & liberam concedimus facultatem. Non obstantibus, &c.*

Quando sententia, contra reum ex falsis testibus, lata fuit, & executa, est ne ipsis falsis testibus pœna talionis imponenda?

12 REsp. Affirmatiuè; itaut si reus fuit ad mortem damnatus, etiam falsi testes ad mortem damnari debent, si ille ad triremes damnatus fuit, & isti similiter ad triremes erunt damnandi. Ita docent Farinacius *in dicta q. 188. n. 46. & 51.* Zanardus *in summa diuin. præcept. par. 2. rubr. de testibus in causis fidei*, §. *Sed notandum est primò*, Carena *par. 2. tit. 17. §. 15. n. 55.* & alij. Quia sic colligitur ex dicto Diplomate Leonis X. & ibi notat Pegna *vers. Illi verò*. Nullo modo eis esse parcendum, quia in hoc casu eos grauissimè nocuisse, plusquam manifestum est. Si autem sententia contra reum nō fuerit, nec executa, nec lata: tunc falsi testes non sunt pœna talionis puniendi, sed alia extraordinaria, nempè fustigationis, & triremium, vt ijdem Doctores docent: & Symanchas *de cathol. instit. tit. 64. n. 91.* & in praxi ità seruatur.

Qui precibus, vel prætio, aut minis, & terroribus, testem corrupit, vel alicui mandauit, vt illum corrumpat, ad falsum deponendum, quàm pœnam incurrit?

13 REsp. Incurrere eandem pęnam, quàm ipse falsus testis; quia illius criminis auctor est, immò magis est delinquens: quia peccat ipse, & aliū ad peccandum inducit. Ità docent Symanchas *de cathol. instit. tit. 64. rubr. de testibus, nu. 8.* Pegna *loc. cit. vers. Atque hoc ipsum, & seq.* Ignatius Lopez *in addit. ad Diaz in pract. crimin. c. 93. lit. B. in fin. vers. Et quod de testibus, colum. 1.* Lelius Zecchius *in summ. par. 1. tit. de fide, rubr. de hæresi, c. 11. num. 14. vers. Quod si testes*. Probatur etiam ex dicto Di-

Diplomate Leonis X. Vbi Summus Pontifex ait: *Qui ad talia committenda minis aliquem cogunt, aut pecunia alliciunt*; (et iterum infrà) *Aut alium ad falsum deponendum, aut verum non dicendum, inducunt: sint Curiæ seculari tradendi*. Idem quoque dicendum est de eo, qui mandauit alicui, vt testem aliquem prædictis modis corrumperet, *l. Is damnum dat, ff. de regulis iuris*, & ibi Doctores, Symanchas *vbi sup. num. 96*. Pegna *vers. Idem dicas*. Qui *vers. sic. seq.* notat: quod in his casibus res est deferenda ad Supremum Sanctę Inquisitionis Tribunal, & eius expectandum decretum.

Testis, qui falsum in hoc S. Tribunali deposuit, admittitur ne ad pœnitentiam, si pœnitens suum crimen Inquisitoribus fateatur?

14 RESP. Si spontè se ipsum detulerit, falsum dixisse, antequam reus, testibus sit conuictus, & reintegra liberè suum crimen fateatur, præsertim si alios eiusdem, coniurationis socios indicauerit, tunc mitius erit puniendus, vt pluribus iuribus, & exemplis probant, Symanchas *loc. cit. nu. 94. & 95. & in Enchirid. tit. 48. de testibus, n. 6. & 7.* Royas *in tr. de hæret. par. 2. assert. 8. n. 156. & 158.* Pegna *dict. comm. 122. vers. Multis*, Farinacius *dicta qu. 188. nu. 43.* Si verò non spontè se detulit, licet antequam inquisitus condemnetur, pœnitentia ductus, veniam petat, grauissima est ei pœna iniungenda, nēpè perpetui carceris, aut triremium. Ità dicti Doctores, Pegna *vers. Cum verò*, Eymericus *par. 3. in 12. modo terminandi processum fidei, num. 209.*

Si depositio falsi testis, ob aliquem defectum, sit inualida, nec inquisito nocuit, est ne ipse testis, vt falsus puniendus?

15 RESP. Affirmatiuè: quia per se non stetit, quin noceret, & suum delictum iam consummauit. Ità docent Bartolus *in l. Si quis legatum, ff. ad legem Corneliam, de testibus falsis*, Panormitanus *in cap. 1. extrà de crimine falsi*, Salycetus *in l. 1. Cod. de sepulchro violato*, Iulius Clarus *in §. Falsum, vers. Tu scis*, & alij.

Falsi testis sententia, est ne ab Inquisitoribus in publico spectaculo pronuncianda?

16 RESP. Affirmatiuè: in publicum enim spectaculum producendus est, & coram populo suum immane scelus detegendum, & cur puniatur, ratio est reddenda, vt eius pœna omnibus innotescat, & eius exemplo discāt cæteri, nefaria scelera vitare. Et hac ratione etiam pœna publicè executionī mandatur: & producitur infami mitra indutus, fustibus ceditur, & ad triremes mittitur, vel alia extraordinaria pœna plectitur. Ità docent Symanchas *de cathol. instit. tit. 64. n. 91.* Zanchinus *tr. de hæret.* Pegna *par. 3. comment. 122. vers. Contra testes.* Qui *vers. Illa etiam*, notat, quod falsi testes, neque per solum Episcopum, neque per solum Inquisitorem puniri potest, sed per vtrumque.

Finis Secundæ Partis.

INDEX
RERVM NOTABILIVM
SECVNDAE PARTIS.

Litera C. Caput, N. numerum marginalem indicat.

A

Abiuratio.

dus

B

Bannitus.

Beneficia Ecclesiastica.

Car-

est

Con-

D

Ec-

E

In

te

Fi-

Fiscalis Aduocatus S. Officij.

Fiscalis Aduocatus, seu promotor necessariò dandus est Tribunali S. Inquisitionis. c.6.n.1. Et eligitur à Summo Pontifice, vel à Suprema S. Inquisitionis Congregatione n. 2.

Esse debet probatæ vitæ, fidei zelator, Iuris peritus, vir diligens, & industrius, ac vel saltus in agnitione delictorum ad S. Officium spectantium, illorumq; pœnarum, ac Bullarum Apostolicarum. c.6.n.2.

Eius munus est diligentèr iurisdictionem S. huius Tribunalis defendere, contra delinquentes in fide, post captam informationem, eorum accusationes porrigere, dicta testium exquirere, libros denunciationum reuoluere, processus contra reos attentè scrutari, vt debitis pœnis mulctentur instare, tempore relationis tàm in facto, quàm in iure allegare, vt Inquisitores sæpè eorum edicta promulgent, petere, & similia. c.6.n.3.

Fiscalis præsens esse debet Inquisitori, quando est ab eo vocatus, vt in testium examine interueniat, vel in Congregationibus, dùm delinquentium causæ agitantur, & dùm rei torquentur, quamuis in Hyspaniarum Regnis non hæc omnia seruentur. c.6. n.4.

Fiscalis non habet in hoc S. Tribunali votum decisiuum, nec regularitèr à reo potest, vt suspectus, recusari. Si verò contra eum inimicitia capitalis probaretur, deberet à tali causa abstinere, & Inquisitor alium subrogare. c.6.n.5. Quæ autem dicatur inimicitia capitalis. n. 6.

Fiscalis S. Officij præstare debet iuramentum calumniæ, si ab eo reus illud petat, ne veritas occultetur. c 6.n.7.

Fiscali S. Officij non est deneganda facultas, appellandi in omnibus casibus, in quibus dari potest appellatio. c.6.n.9.

Fiscalis prædictus tenetur recipere depositiones testium tam contra inquisitum, quàm in illius defensionem: si verò defensiones inutile non substiunt, potest illas impugnare, & reijcere. c.6.n.10.

G

Gabellæ.

Inquisitores, & eorum socij, Notarij, & familiares, sunt immunes ab omnibus gabellis, datijs, & similibus oneribus. c.2. n.34.

Generales.

Contra Generales Religionum recipere possunt Inquisitores eorum denunciationes: sed non possunt procedere, nisi consulta S. Congregatione. c.3.n.61.

H.

Hæresis suspecti.

Hæresis suspecti sunt Primò, qui impediūt S. Inquisitionis Officium. Secundò, qui cum hæreticis conuersantur, vel conciones eorum audiunt, vel eos receptant, defendūt, fauent, visitant, munera mittunt, vel cū eis confederationem contrahunt, aut eos in loco sacro sepeliunt. Tertiò, qui hæreticum non reuelant, vel cōtra eum examinari nolunt, vel prius de se, aut de alijs hæresim cōfessi, posteà illam negant. Quartò, qui cum hæreticis matrimonium contrahunt, vel Poligami sunt, duas vxores, eodem tempore viuentes, ducentes: vel mulieres consanguineas, uel affines, aut commatres, uel moniales carnalitèr cognoscunt. Quintò. Regulares professi, vel Clerici sæculares, in sacris constituti, qui matrimonium contrahunt, vel apostatæ à Religione per annum persistunt in excommunicatione. Sextò, qui fidē Christi ore negant, sed non corde, vel propositiones hæreticas, aut hæresim sapientes, vel scādalosas, & temerarias proferunt, vel hæreticalitèr blasphemant. Septimò, qui libros hæreticorum, etiam manuscriptos legunt, uel retinent, aut imprimunt, vel quomodolibet defendunt. Vel legunt, aut retinēt libros cōtra bonos mores prohibitos. Octauò, qui singulis annis sua peccata non confitentur, nec S. Eucharistiam sumunt, festis diebus Missam non audiunt, diebus præceptis non ieiunant, vel diebus uetitis carnes absq; necessitate comedunt. Nonò, Sacerdotes ad inhonesta solicitantes, siue in cōfessione, siue antè, vel post immediatè, siue prætextu confessionis, siue in cōfessionario. Decimò, qui non ordinati Sacerdotes Missam celebrant, uel confessiones audiunt: Vel ordinati Sacerdotes, Missam celebrant, & nō consecrāt, vel hostiam consecratam de nouo consecrant, uel baptizatos rebaptizant, vel baptizant magnetem, aut animal brutum, aut cadauer hominis. Duodecimò, exercentes Astrologię iudiciarię artem, & prædicentes futuros casus fortuitos, vel pendētes ex libero hominis arbitrio, vel de statu Ecclesiæ, vel de assumptione ad Summum Pontificatum, vel de vita, & morte Summi Pontificis, aut eius consanguineorum vsque ad tertium gradum inclusiue. Vel prædicentes ex astris mysteria fidei, vel reuelantes res præteritas, aut pręsentes omninò occultas: vel legentes, aut retinentes libros de diuinatione tractantes. Duodecimò, Sortilegi, Diuinatores, Magi, Striges, & alij consimiles, qui pactum expressum, vel tacitum

Indulgentia.

Infamia.

Inimicitia.

In-

Inquisitoris S. Officij qualitates.

Inquisitoris qualitates. c. 1. n. 1. Ipse esse debet vitæ exemplaris. n. 2. Prudentiæ circumspectus. n. 3. Constans firmiter in rei veritatem agnoscendam. n. 4. In fidei doctrina eminenter eruditus. n. 5. Ità virtutibus circumfultus, vt decenter, Summum Pontificem repræsentet. n. 6. Et an exigatur vt sit ætatis 40. annorum. n. 7.

Inquisitoris S. Officij auctoritas.

Inquisitoris auctoritas, in causis ad S. Officium spectantibus, maior est Episcopi ordinaria. c. 2. n. 1. & c. 3. n. 2.

Inquisitor S. Officij est delegatus Summi Pontificis, eius personam repræsentans. c. 2. n. 1.

Inquisitor, & Episcopus, ambo inquirentes cōtra reum, tanquam delegati à Summo Pontifice, vterq; parem habet auctoritatem. c. 3. n. 2.

Quando Episcopus procedit, non vt delegatus, sed auctoritate ordinaria, citatus eodem tempore ab ipso Episcopo, & ab Inquisitore, comparere debet coram Inquisitore. c. 3. n. 2. & c. 15. n. 14.

Inquisitorum priuilegia.

Inquisitores possunt habere familiam armatā. c. 2. n. 5. Et quoties opus fuerit, possunt per censuras compellere magistratus seculares, ad præbendum pro S. Officio auxilium necessarium. c. 2. n. 7.

Possunt habere carceres particulares ad reorū custodiam. Quoad pœnam verò illas habent communes cum Episcopo loci. c. 2. n. 8.

Possunt edicta, ad S. Officium spectantia, promulgare, & edicta Episcopi confirmare. c. 2. n. 10.

Possunt statuta contra reos S. Officij interpretari, & alia condere. Sed in hoc tutius erit Supremæ S. Inquisitionis Congregationis consilium adhibere, vel saltem Episcopi. c. 2. n. 9. & 11.

Possunt contra reos S. Officij procedere summariè, & de plano, dummodò ad iudicium substantialia non omittant, & illorum sententiam pronunciatam mitigare, vel aggrauare, aut commutare. c. 2. n. 12. & 18.

Possunt vices suas alijs delegare, & in officio sibi tradito, Vicarios, seu Commissarios instituere. c. 2. n. 21.

Non possunt excommunicari, neq; à Prælatis Sedis Apostolicæ delegatis absq; expressa Romani Pontificis facultate. c. 2. n. 27.

Possunt percipere integros fructus suarū præbendarum, cum quotidianis distributionibus, etiamsi sint absentes. c. 2. n. 33. Et sunt immunes ab omnibus datijs, gabellis, & grauaminibus. n. 34.

Non comprehenduntur in prohibitione, legendi libros hæreticorum, sed possunt illos legere, & retinere. c. 2. n. 23. & 24. Sed non possunt hanc licentiam alijs concedere. c. 2. n. 26.

Contra Inquisitorem delinquentem, nec Episcopus, nec alij Inquisitores procedere possunt. c. 3. n. 7. nisi in casu manifestissimæ hæresis. n. 8.

Consequuntur indulgentiam plenariam, quoties laborant pro S. Inquisitionis Officio, & in morte, si in prosecutione S. Officij diem obierint. c. 2. n. 34.

Possunt, quoties actio aliqua in fauorem fidei celebratur, conferre Clero, & populo indulgentiam viginti, vel quadraginta dierum. c. 2. n. 36.

Possunt etiam Inquisitores hæreticum pœnitentem in foro externo absoluere, & in foro conscientiæ, quando, causa cognita, publicatur eius sententia, & in vtroque foro absoluitur. c. 2. n. 14. & 15.

Possunt ad secretam abiurationem, & secretā pœnitentiam hæreticos sponte comparentes admittere, & illos ad Confessarium remittere, vt sacramentaliter absoluantur. c. 2. n. 16.

Inquisitoris regularis priuilegia.

Inquisitores regulares gaudent omnibus facultatibus, & priuilegijs supradictis; quia etiam ipsi sunt in causis fidei delegati Summi Pōtificis, & eius personam repræsentant. c. 2. n. 2.

In spectantibus ad S. Officium, non subduntur Prælatis sui Ordinis, sed Supremæ Inquisitionis Congregationi. Et si in his delinquēt, ab ipsa S. Congregatione sunt adiudicandi, & puniendi. In alijs verò delictis, possunt Prælati regulares, informationem contra eos recipere, non autem punire, sed informationem ad S. Congregationem transmittere, vt ab ipsa puniātur. c. 2. n. 2.

Eis debetur titulus Reuerendissimi Patris, & locus supra Vicarios Generales Episcoporum. c. 2. n. 3 & 4.

Eis subduntur, in causis ad S. Officium spectātibus, Episcoporum Vicarij Generales. c. 2. n. 4.

Prælati regulares tenentur, Inquisitoribus socios destinare ad eorum satisfactionem. c. 9. n. 1.

Inquisitores liberè accedere possunt ad Romanam Curiam cum uno socio sui Ordinis, nō obtenta, nec petita quorumcumq; Prælatorum suorum licentia. c. 9. n. 2.

Inquisitor, & eius socius possunt, se mutuo ab excommunicatione absoluere, & ab irregularitate dispensare, præterquam in tribus casibus; quorū primus est, si omiserint pro ce-

exhi-

fit

ad

qui

dun-

Ccc Ne-

hæ-

Procurator.

Purgatio Canonica.

 sed

Quan-

In

Spon-

sed-

Cōfessarius, ob denūciationem vnius fœminæ, bonæ famæ ab eo in confessione sollicitatæ, non est torquendus. c.23.n.32. Sed ad illum torquendum requiritur maior numerus testium, iuxtà prudentem iudicium Inquisitorum. n. 33.

Confessarius, qui confitetur, dixisse uerba solicitationem indicantia, sed absque intentione solicitandi ad turpia. Si eius verba directè, proximè, & clarè indicant solicitationem, non est admittenda eius excusatio. Si autem uerba sint dubia, & solùm indirectè, ac remotè solicitationem important, tunc vel Confessarius est malæ famæ, & potest super eius intētione torqueri. Si verò sit bonæ famæ, ipsi credendum est absque tortura. c.23.n 34.

Ad torquendum non est facilè deueniendum, sed prius pluries est reus monendus, vt ueritatem fateatur, & si in negatiua perstiterit, torquendus erit vsitatis tormentis, nō insolitis, & tortura moderata, sine squassis, & pondere ad pedes, nec vnquā ultra spatiū horæ. c.23.n.35.

Dūm reus est in tortura eleuatus, non est pro aliquo breui spatio deponendus, & posteà iterum eleuandus, nisi prius in tortura ueritatem delicti, saltèm quoad substantiam, fateatur. c.23. n.35.

Conuictus de externo actu hæreticali, & negans, habuisse intentionem contra fidem. Si testes deposuerunt, ab eo audiuisse, actum illum hæreticalem non esse prohibitum, vel non esse peccatum: non est admittendus ad torturam, sed puniendus pœna ordinaria. c.23.n.36. Si autem testes deposuerunt de actu externo tantùm: torquendus est super intentione, absq; præiudicio probatorum. Et in tortura examinandus est super intentione tantùm, non super delicto externo. Et si perstiterit In negatiua, puniendus erit, non tanquam hæreticus, sed tanquam suspectus de hæresi. n.37.& 38.

Si reus coram Iudice laico factum hæreticale, à se commissum, fateatur, nō sufficit Inquisitoribus talis cōfessio, ad illum condemnādum, sed solùm ad torquendum. c.23.n.40.

Confessio rei extorta à Iudice metu tormentorum remotorum, est valida, nec indiget ratificatione, metu autem tormentorum proximorum indiget ratificatione, vt sit ualida. c.23.n.41.

Reus in tortura cautè est interrogandus, & in generali, non in particulari, ne ei detur occasio, mentiendi cōtra se, & alios. c.23.n.42.

Si torquendi sint plures pro eodem crimine, inchoandum est à debiliori, & prius à fœmina, quàm à viro, prius à filio, quàm à patre, & sic de cæteris. c.23.n.44.

Quid agere debent Inquisitores, ad destruendū maleficium taciturnitatis, quando uident reum, sine dolore torturam sustinere. c.33. n. 46.

Reus sufficientèr tortus, si in negatiua perseuerauit, & posteà noua indicia contra eum superueniāt, si hæc indicia sint diuersæ speciei à præcedentibus, est iterum torquēdus. Secus verò si sint eiusdem speciei. c.23.n.47. & 48.

Reus leuitèr tortus, & ideò non confessus, si contra eum indicia sint valdè grauia, potest absque nouis indicijs, iterum torqueri, sed cauendum est, ne quid nimis seuerum committatur. c.23.n.49.

Reus si sit sufficienter de delicto conuictus, & sit torquendus super intentione, & complicibus, danda est ei tortura cum clausula: citrà præiudicium probatorum, & dùm torquetur non est interrogādus de delicto, sed solùm de intentione, & complicibus. c.23. n. 50.

Reus sufficientèr tortus, & negatiuus, eius causa secundùm aliquos est indecisè relinquēda, sed probabilius alij, esse debito fine terminanda, & absq; pœnis liberandus. c.23. n. 51.

Reus sufficientèr tortus, & negatiuus, si instet per sententiam expediri, illam non potest ei denegari: sed ferenda est, quod de tali crimine denunciato, meritis processus discussis, non inuenitur aliquid legitimè probatum contra eum. c.23.n.52.

Reus tortus, & non confessus, est brachijs adaptatis, ad locum suum reportandus cū clausula, illum esse iterum torquendum, si opus fuerit. c.23. n.53.

Reus tortus ob semiplenam probationem tantùm, si fuit negatiuus, est absoluendus; si autem fuit tortus ob plusquam semiplenā probationem, & fuit negatiuus, non est simpliciter absoluendus, sed aliqua pœna extraordinaria puniendus. c.23. n.60.

Reus tortus, & confessus, debet post torturam, confessionem factam ratificare. Vide ratificatio confessionis factæ in tortura.

Turca, & Pagani.

Turcæ, & Pagani facti Christiani, si ad terras talium infidelium fugam arripiant, & per viam capiantur, subduntur Inquisitorum iudicio, & si negent, apostatare à fide, voluisse, nec uelle, abiurare debent de vehementi. c.25.n.104. Forma abiurationis. n.108.

V

Vicarij, seu Commissarij Inquisitorum.

Vicarij, seu Commissarij Inquisitorum eliguntur à Summo Pontifice, vel à Suprema

ma

FINIS.

Errata Secundæ Partis corrige.

F. folium. C. columnam. L. lineam columnæ indicant.

F. 1.c.1.l.31.ſuggerere,ſuggerire. f.10.c.2.l.49.Meralla,Merolla.f 11.c.2.l.31.totius Ordini,toti Ordini. f.12.c.1. l 30 procedudum,procedendum,l.35.extorquent,ea torqueant f.14.c 1.l.51.aliquam,aliquem.f.15 c.1.l.20.niſi ſi.f 27.c.1.l.39.poſſea,poſſe. f.37.c.1.l.41.reuerantur,venerantur.f.41.c.2.l.31.notitia,negotia.f.4.c.1.l 39.in cauſis, in cauſas.f.45.c.2.l.20.relatis,relati.f.55.c 1.l.28 ſi loquimur,ſi loquamur.f.59.c.1.l.38.periculare,particulare.f.70. c.2.l.36.Biterrenſe,Biterrenſi.f.7 .c.1.l.33.ſapientis,ſapiens.f.72.c.2.n.27.Capitali,Capituli. f.73 c.1.l.24. ſequituri, ſequitur.f.75.c.2 l.1.vel,nec.f.81.c.2.l.35. pari videtur, pati videtur. f.88 l.38. ædictum, edictum (hic error ſæpe adeſt in ſequentibus folijs)f.93.c.1.l.11.cogulofitate,guloſitate. f.97.c.2.l.16. ceſſionarius,neceſſarius. f.106.c.2.l.18. monitiones,monitiones.f.115.c.2.l.32.ad alios,alios. f.116.c.1.l.16.cam complicæ,com complice,c.2.l.39.ſpontaneæ ſpontaneè f.117.c.2.l.13.rodiens,rediens.f.118.c.1.l.3 .recipiſcat,reſipiſcat, l.22.præuentum,præuentum. f.123.c.1. l.31.pœnas ſibi debitas,pœnæ ſibi debitæ,c.2.l.35.admittendas,admittendus f.125.c.1.l.6.pœna,pœnam,c.2 l.7.aliorum,aliarum f.127.c.1.l.40.in tabulatu producto,in tabulato productus, c.2.l.9.diacrint,diacrit. f.128.c.2.l.35. detenctos,detencto.f.130.c.1 .l.21.Non obſtatibus,non obſtantibus.f.137.c.2.l.5 .deponentē,deponente, l 20.magis lõgius,magis longè.f.141.c.1.l 39.acbitio,arbitrio. f.144.c.1.l 44. Danieli, Danielis. f. 147.c.2.l.3. ad ſubſtantium,ad ſubſtantiam.f.151.c.1.l.24.pr obat,probant.f.152.c.1.l.18.dono,bono. f.154 c.1.l.37. voluntariæ, voluntariè. f.156. c.2.l.37.perierint,petierint. f.159.c.1.l.3.grauia pœnæ,grauem pœnam, c.1.l.27. irrecucabile, irrecoperabile. f.161. c.2.l 44.poretit,poterit.f.164 c.2.l.16.hærcſiam,hæreſim.f.161.c.2.l.8.caterno,externo. f.171.c.2.l.48. admittat,admittant. f.173.c.1.l.50.anphibologia, amphibologia. f.174.c.1.l.32. triterium,triremium, c.2 l.39.iuri ſuo,iure ſuo. f.175.c.2.l.44.hærctialia,hæreticalia.f.279.c.2.l.7.alias,alæ.f.183.c.2.l.50.aliquem reum,aliqua reus. f.184.c.2.l.3. ad ſodiendum,ad faciendum. f 189.c.1.l.46.poteret,poterit. f.198.c.1.l.22.pallex,pallidus. f. 201. c. 2. l.20.interſoctoria,interfectoris. f.205.c.2. l.48.Alterā Alterū. f.206.c.2.l.28.& alij,& alijs. f.213.c.1.l.38 ſpontaneæ,ſpontaneè. f 222.c 1.proefece,proferce. f.233 c.2.l.10.quem,qui. f.236.c 1.l.28 ſe grauati, ſe grauatos, c.2.l.21. caecutione,executioni. f 24 .c.2.l.36.hæreticos,hæretici, l.37 ſuſpectos,ſuſpecti. f.254.c.1.l.6.ad Eccleſia,ab Eccleſia.f 266 c.2.l.30.hæreſim hæreſis. f.279.c.2.l.1.ſeientia,ſcientiam.f.181.c.1.l.45.fugire,fugere f.285.c.1. l.8. dicta libris, dictoa libroa. f.285.c.2.l.8.audientes,audientis. f.287.c.2.l.2.arbitruio,arbitrio.f.290.c.1.l.39.hæreſim,hæreſis.f.291. c.2.l.36.alias,alios.f.298.c.16.filijs,filij. f.199.c.2.l.20.venernmos,veteranus.f.323.c.1.l.21.exhibant,exibunt.f.324 c.1.l.1.extirpandas,eatirpandam.f.328.c.2.l.29.ei datæ,ei data. f.345.c.1.l.24. eleemoſynæ,eleemoſynas. f.346.c.1. l.28.impoſita,impoſitæ, l.30.ceſſat obligatio, ceſſare obligationem.

In Indice Secundæ Partis Errata corrige.

V1 verbum. L. lineam ſignificant.

V.Abiuratio l.5.de formandi,de formali.v.Amens,tempare,tempore.v.Appellare l.3.aut,vt, l.29.noticentur, notificentur v.Beneficia l.23.comparet,aompareat. v.Confeſſarius l.32.pœnitenti,pœnitentem. v.Confeſſio l.27.ſi inquiſitoribus,inquiſitoribus.v.Defenſiones l.22.ab inquiſitione,ab Inquiſitore l.29.rationales,rationabiles. v.Denunciandi l.6 delinquenti,delinquentem.v.Epiſcopus l.19.Epiſcopus,Epiſcopi.v.Examen lamiæ l.1.lamiæ,& malefici,lamijs, & maleficij.v.Fautores l.33.procedat,procedant,l.36.monet,moneut,l.37.docet,doeent. v.Pœna l.36.ſe ſortilegio,de ſortilegio, l 49.cadaueri,cadauer,l.50.hoſti,hoſtili.v.Pœna talionis l.23.probata,prolata. v.Ratificatio l.12.illa,illā. v.Receptatores l 12.ſpectet,ſpectat.v.Sortilegi l.45 prouocans.prouocante.v.Sponte comparens l.33.cū ſalutari,cum ſalutari.v.Spontè confitentes l.27.tabulatu,tabulato. v.Tortura l.76.prudentem,prudentum,l.158.illam illa. v.Turcæ l.5.deberet,deberent,